

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції

Україна і світ:
Діалог мов та культур

01–03 квітня 2015 року

Київ
Вид. центр КНЛУ
2015

Україна і світ: діалог мов та культур: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 01–03 квітня 2015 року. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2015. – 794 с.

У збірнику вміщено матеріали конференції, які присвячені основним проблемам сучасного мовознавства, літературознавства, методики мовної освіти, а також педагогічним, психологічним, культурологічним та історичним проблемам розвитку освіти у світі Болонських реалій.

Члени Редколегії:

Матвієнко О. В., докт. пед. наук, проф., проректор з наукової роботи;

Бігич О. Б., докт. пед. наук, проф., кафедри методики викладання іноземних мов;

Бондаренко О. Ф., член-кор. НАПН України, докт. психол. наук, проф., зав. кафедри психології і педагогіки;

Валігура О. Р., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри германської і фіно-угорської філології;

Валюх З. О., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри української філології;

Воробійова О. П., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри лексикології і стилістики англійської мови імені професора О.М. Мороховського;

Гамзюк М. В., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри німецької філології;

Денисова С. П., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри зіставного мовознавства і теорії та практики перекладу;

Долгополова Л. А., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри німецької мови і перекладу;

Кагановська О. М., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри романської філології;

Корольова А. В., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри теоретичної і прикладної лінгвістики та новогрецької філології;

Ніколаєва С. Ю., докт. пед. наук, проф., зав. кафедри методики викладання іноземних мов;

Ніконова В. Л., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри англійської філології факультету перекладачів;

Пирогов В. Л., канд. філол. наук, доц., зав. кафедри мов та цивілізацій Далекого Сходу;

Матеріали друкуються в авторській редакції.

СТРУКТУРА ТА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ СУБФРЕЙМУ “СПРОТИВ” В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Алексенко С.Ф.

Сумський державний педагогічний університет

Конфлікти як невід’ємна риса людського суспільства привертають увагу філософів, соціологів, лінгвістів. Соціологія визначає конфлікт як зіткнення (відкрите чи приховане) інтересів конкурентів, результатом якого може бути загроза інтересам однієї зі сторін.

Розглянемо способи когнітивної інтерпретації та мовної репрезентації соціального конфлікту, зокрема субфрейму “спротив” в англійській мові. Під соціальним конфліктом зазвичай розуміють зіткнення інтересів великих соціальних груп – соціальних класів, політичних партій, соціальних прошарків, етнічних єдностей, релігійних організацій тощо [1, с. 17]. До структури конфлікту відносять учасників конфлікту, об’єкт, предмет, привід і причину конфлікту. Науковці також чітко розрізняють основні стадії розвитку конфліктної ситуації: латентна (прихований зріст невдоволення); відкрита (гострота протиріч демонструється у відкритих діях сторін); розв’язання (соціальна напруга стихає шляхом знаходження способів стабілізувати ситуацію).

Отже, соціальний конфлікт є інституціолізованою ситуацією, яку можливо передбачити. В пам’яті людини така стереотипна ситуація представлена структурованими даними, або фреймами, в яких є верхні (більш абстрактні) та нижні (більш конкретні, пристосовані до кожного окремого випадка) ієрархічні рівні [2, с. 7]. Фрейм “соціальний конфлікт” як структурна організація концепту можна розбити на три субфрейми: “спротив”, “протест” та “збройна боротьба”, при чому кожен з них має свою ієрархічну організацію.

До дієслів, що виражають предикат фрейму “соціальний конфлікт” відносимо *fight, struggle, protest, contend, battle, counteract, wage war, revolt, oppose, rebel* тощо. Такі дієслова виражають різні види людської діяльності у суспільній площині. Вони не мають прямого еквіваленту в екстралінгвістичній реальності, проте узагальнюють дії, що мають спільну мету і асоціюються як одна гіперподія. Такі дієслова номінізують одне і те саме поняття, в основі якого лежить така ознака, як спільна мета, проте чуттєвий образ в структурі цього поняття відсутній. Дієслова цієї групи є інтерпретуючими (на відміну від дескриптивних), тобто вони не описують інформацію як набір фактів оточуючої дійсності, а тлумачать дію з точки зору цілі суб’єкта. Зона референції цих дієслів звужена контекстом, оскільки сам реципієнт дістає зміст в залежності від його освіченості та знання специфіки соціальних відносин.

Суб’єкти (тобто агент і конрагенс) фрейма “соціальний конфлікт” є, як правило, колективними і позначають суспільні, релігійні чи політичні організації, певні соціальні прошарки: *drivers, teachers, dock workers, fishermen, peasants, the Chinese, government, alliance, police, army*. Фрейм “соціальний конфлікт” найчастіше об’єктивується в медійному дискурсі новин.

Розглянемо структуру субфрейму “спротив”.

Ситуація, що моделюється субфреймом “спротив”, є соціально обумовленими діями учасників конфлікту. Суб’єкт S1 вбачає ситуацію, спричинену суб’єктом S2, несприятливою для себе чи суспільства в цілому, а отже, керуючись суспільно важливими (в його розумінні) цілями, чинить суб’єкту S2 опір, інакше кажучи, намагається завадити розвитку цієї ситуації або певним чином поліпшити її.

Субфрейм “спротив” репрезентують дієслова *fight, struggle, wage war (campaign), combat, battle, counteract, contend, campaign, resist, oppose*. Дієслово *fight* є прототиповим дієсловом для описуваного субфрейму: *to fight – to try hard to stop, deal with or oppose smth. bad*.

Дієслова “соціальних відносин” субфрейму “спротив” є охоплюючими предикатами, тобто знаходяться вище предикатних знаків, що позначають діяльність. Як наслідок, вони поєднуються з іменами пропозитивної семантики, так званими залученими предикатами, які займають позиції аргументів (тобто предметних змінних). Залучений предикат цього субфрейму зазвичай позначається іменником, що позначає певний стан речей (*corruption, crime, oppression, racism, terrorism, discrimination, racism, discrimination, terrorism*):

The police are waging war on drug pushers in the city. Demonstrators today violently resisted attempts to evict them from the building. Congress is continuing to oppose the President’s healthcare budget.. There will be a rally on September 22 for all those who oppose direct military action [3]

Під час вербалізації субфрейма “спротив” обов’язковими компонентами є суб’єкт (агенс), що містить предикат та залучений предикат. Другий суб’єкт, тобто контрагенс, представлений в поверхневій структурі імпліцитно. Наприклад, боротися проти корупції (*wage war on corruption*) означає ‘боротися проти посадовслужбовців різних рангів, залучених в систему підкупу задля отримання хабародавцями певних преференцій’.

Таким чином, структура вершини субфрейма “спротив” є наступною: **S 1 P (S 2) p**, де S1 – агенс, P– охоплюючий предикат, p – залучений предикат, (S2) – імпліцитний контрагенс.

Фрейм “соціальний конфлікт” має не лише статичні, але й динамічні характеристики, а отже, до його структури входить сценарій. Проте, сценарій входить до структури лише субфреймів “протест” та “збройна боротьба”, оскільки ситуації, що моделюються цими субфреймами, є найбільш інституціоналізованими, чітко представленими у свідомості індивіда як процес, що розгортається поетапно. До структури субфрейму “спротив” сценарій не входить, оскільки ситуація, що моделюється цим субфреймом, не є інституціоналізованою, процес її розвитку в свідомості індивіда не є передбачуваним і ясним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зеленков М. Ю. Социальная конфликтология / М. Ю. Зеленков. – М. : Юридический институт МИИТа, 2003. – 262 с.
2. Minsky M. Research on a Frame-Based Model of Reading Comprehension. Final Report / M. Minsky. – Massachusetts : Massachusetts Inst. of Tech, 1979. – 99 p.

МОРФОЛОГІЧНИЙ ПРИНЦИП ПИСЬМА ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ У РІЗНОСТРУКТУРНИХ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ І КОРЕЙСЬКОЇ МОВ)

Аліменко О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Морфологічний принцип є одним із основних принципів письма, на яких будується алфавітна писемність. Його основним завданням є збереження цілісності морфеми тоді, коли її деформація може стати приводом для втрати семантичного або функціонального навантаження. У таких випадках її графічне зображення є більш значущим, ніж звучання, а тому воно залишається незмінним незалежно від вимови.

Оскільки українська письмова традиція базується на лінійному способі подачі графем, вона оперує 2 підвидами цього принципу: власне морфологічним і морфологічним з традиційно-історичним компонентом. Корейська письмова традиція заснована на зигзагоподібній подачі графем, що зумовлює розгалуження морфемного принципу на 4 підвиди: власне морфологічний, морфологічний з фонетичним компонентом, морфологічний з фонемним компонентом і морфологічний з традиційно-історичним компонентом.

Розглянемо особливості підвидів цього принципу в українській мові.

I. Власне морфологічний принцип.

Власне морфологічний принцип реалізується у збереженні морфем при звукових відхиленнях, що виникають на їх стиках, де приголосні звуки більше схильні до акустичних модифікацій, або у ненаголошених складах, де голосні звуки мають слабку позицію, а також при наявності у складі кореневої морфеми графем, що втратили своє звучання у конкретній лексемі, однак продовжують озвучуватися у спільнокоренових словах, а тому пишуться у складі морфеми для її збереження, напр., *свѣды* [6, с. 40], *звитѣзство* [7, с. 4], *рѣвностного* [5, с. 78], *сердце* [3, с. 2], *ворог* [4, с. 20], *вгортається* [2, с. 177] тощо.

II. Морфологічний принцип з традиційно-історичним компонентом.

Цей принцип дає можливість зберегти морфему за рахунок графем, які опинилися в її складі історично, однак без їх використання морфема втрачається. В українській мові він простежується у випадках, коли в омонімічних морфемах присутні різні графічні конструкції із однаковим фонетичним значенням, однак їх взаємозаміна неможлива без втрати семантичного значення морфеми. Цей принцип використовувався лише в середньоукраїнський період для збереження афіксів і закінчень, наприклад:

1. Монограф **а** традиційно міг передавати фонему [ä] і звукосполучення [йа] у закінченнях типу [йайа], [айа], [ійа], [ийа], напр., *наре(ч)ннаа* [6, с. 85], *помощіа* [6, с. 97], *рєвизіа* [5, с. 108], *станціа* [5, с. 112] тощо.

2. Монограф **ѡ** у випадках, коли графема традиційно використовувалася для збереження морфеми, наприклад, у закінченнях давального відмінку множини іменників **-ѡ(м)-** і у складі префіксів **ѡтъ-/ѡт-**, **ѡбъ-/ѡб-**, **ѡ-**, напр., *листѡм* [6, с. 94], *ѡсадити* [6, с. 83], *ѡбдарєны* [7, с. 7] тощо.

Розглянемо особливості підвидів морфологічного принципу в корейській мові.

I. Власне морфологічний принцип.

Власне морфологічний принцип в корейській мові також реалізується при збереженні морфем за наявності звукових відхилень. Загалом він проявляється у наступних випадках:

1. Відхилення, які мають ситуативний характер на стиках морфем.

2. Використання монографів ㄴ, ㄷ, ㅌ, ㅎ в патчімі перед наступним приголосним або в кінці слова, де вони відображають звук [т], однак використовуються для збереження морфеми, напр., *아/둥든* [8, с. 20], *짓는* [8, с. 51] тощо.

II. Морфологічний принцип з фонетичним компонентом.

Цей принцип реалізується у випадках, коли монографна конструкція відображає відповідний звук, однак не змінює свого положення у патчімі для візуального розмежування морфем, наприклад:

1. При вживанні монографів ㄴ, ㄹ, ㅁ, ㅂ, ㅅ, ㅇ, ㅈ, ㅊ, ㅋ, ㆁ у випадках, коли в звучанні відсутні алофони, в патчімі перед наступним неприкритим складом і мають морфемозберігаючу функцію, напр., 몸애 [9, строфа 76], 쪽비심으로 [9, строфа 76], 높이 [8, с. 48], 당신이 [1, с. 34] тощо.

2. При вживанні монографа ㅅ в патчімі перед наступним неприкритим складом, що починається з простого голосного, напр., 웃웃은 [1, с. 40], 벗으로 [8, с. 48] тощо.

III. Морфологічний принцип з фонемним компонентом.

Цей принцип реалізується у випадках, коли монографна конструкція відображає відповідну базову фонему, хоча у вимові присутній її алофон, і при цьому вона залишається у своєму основному положенні у патчімі для візуального розмежування морфем. Загалом цей підвид проявляється у наступних ситуаціях:

1. При вживанні монографів ㄱ, ㄷ, ㄹ у випадках, коли вони стоять в патчімі перед наступним неприкритим складом і виконують морфемозберігаючу функцію, напр., *일으키는* [10, с. 14], *녹음* [10, с. 22] тощо.

2. При вживанні монографа ㅈ в патчімі перед наступним неприкритим складом, що починається з йотованого голосного, напр., *것임* [8, с. 54], *뿌렸이* [10, с. 211] тощо.

IV. Морфологічний принцип з традиційно-історичним компонентом.

Цей принцип проявляється у випадках, коли поліграфні конструкції вживаються у складі морфеми за традицією і не відображають реального звучання звуків, однак збереження морфеми неможливе без їх використання. Він реалізується при вживанні в патчмі диграфів ㅍㅍ, ㅍㅍ, ㅍㅍ, ㅍㅍ, ㅍㅍ, ㅍㅍ, ㅍㅍ, ㅍㅍ, ㅍㅍ, ㅍㅍ, ㅍㅍ, які зберігають свою форму незалежно від оточення і мають морфемозберігаючу функцію, напр., ㅍㅍ [10, с. 86], ㅍㅍ [8, с. 96] тощо.

Отже, морфологічний принцип має 2 підвиди в українській мові і 4 підвиди в корейській мові, які відповідним чином реалізуються на письмі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кім С. Ясний місяць : лірика / Соволь Кім // Переклад І. Бондаренка. – К. : Грані-Т, 2008. – 362 с.
2. Корній Д. Гонимарник : роман / Дара Корній ; передм. Люко Дашвар; худож. А. Єрьоміна. – 2-е вид., стереотип. – Харків : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2013. – 336 с.
3. Котляревський І.П. Енеида (на Малоросійській языкъ перелиціованная) / Іван Петрович Котляревський. – Санктпетербургъ : Типографія Івана Глазунова. – 1808. – 154 с.
4. Малик В.К. Твори : в 2-х т. Том І. Таємний посол : Роман. Посол Урус-шайтана; Фірман султана : Книги перша, друга / Володимир Кирилович Малик. – К. : Дніпро, 1986. – 440 с.
5. "Пакти і Конституції" Української козацької держави (до 300-річчя укладення) : факсиміле / [відп. ред. В.А. Смолій ; упорядники М.С. Трофимчук, Т.В. Чухліб]. – Львів : Світ, 2011. – 440 с.
6. Пам'ятки української мови XV ст. / [Підготовка тексту, вступна стаття і коментарі В. М. Русанівського]. – К. : Наукова думка, 1965. – 164 с.
7. Требник митрополита Петра Могили. Київ 1646 : в 2 т. / Петро Могила. Київ : Інформаційно-видавничий центр української Православної церкви – 1996. – Т. 1. – 860 с.
8. 김상선. 한국문학의 현주소, 그 실상과 허상 / 김상선. – 서울 : 국학자료원, 1998. – Кім С.С. Сучасна адреса корейської літератури, її факти та ілюзії / Кім Санг Сон. – Сеул : Національний науковий архів, 1998. – 608 с.
9. 세종대왕. 월인천강지곡 / 세종대왕. – 1447. – Великий Король Седжон. Пісня про віддзеркалення місяця у тисячі річок / Великий Король Седжон. – 1447. – 194 строф.
10. 화와 여성 : 영화로 보는 한국 사회와 여성 / 표넨이 이병훈. – 서울 : KOFA, 2012. – Кіно і жінки : корейське суспільство і жінки очами кіно / Під ред. І Бьонг Хун. – Сеул : КОФА, 2012. – 247 с.

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ ЙОРДАНІЇ

Аль Хураші М.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Йорданія відіграла значну роль в історії арабської культури, адже саме в Петрі – столиці Набатей (державі, що існувала з IV ст. до н. е. по I ст. н. е. на південному заході сучасної Йорданії) були знайдені її перші письмові надбання – карбовані на камені надписи, зроблені арабськими племенами.

Більшість населення сучасної Йорданії, які ідентифікують себе як араби, вважаються нащадками арабських племен, які мігрували до територій Леванту (суч. Сирія, Йорданія, Палестина, Ліван, Ізраїль) після ісламського завоювання цих земель в 637 р. н. е. Деякі, можливо, є нащадками гассанідів (корінних

арабських племен) або носіїв інших семітських мов (арамейської або асирійської), які населяли південні райони Леванту напередодні ісламського завоювання. Таким чином, наступність арабської мови в Йорданії зберігалася протягом століть [3, с. 501].

Територія, яку займає сучасна Йорданія, увійшла до складу Османської імперії в 1516 р. за часів правління султана Селіма I, який завоював Сирію. В її складі вона залишалась до XIX ст. Наприкінці XIX – початку XX ст. 3,5 тис. черкеських і чеченських біженців після російсько-кавказьких війн оселилися в сільській місцевості різних частин Трансйорданії. Наступною групою біженців були близько 4 тис. вірмен, які знайшли притулок в Трансйорданії, здебільшого через втечу від погромів, вчинених проти них у Туреччині після Другої світової війни.

Після розпаду Османської імперії мандат на управління Палестиною з обох берегів річки Йордан отримала Великобританія. У 1921 р. в межах Британського мандата в Палестині було створено залежний від Великобританії емірат Трансйорданія, який отримав близько 3/4 території підмандатної Палестини. 25 травня 1946 р. Трансйорданія отримала незалежність [5, с. 18].

Йорданія – перша з країн арабського Леванту, в якій був сформований центральний уряд. Протягом багатьох років вона була притулком біженців із багатьох арабських країн, переважно з Сирії та Палестини [4, с. 59]. Загалом процес міграції палестинського населення до Йорданії можна поділити на три етапи. Перший етап – 1920-1930 рр. У перші десятиліття існування держави багато елітних сімей та інтелігенції з Єрусалима, Хайфи, Наблуса, Дамаска, Бейрута, а також інших регіонів Йорданії почали з'їжджатися до її столиці; керівні органи створювалися за сирійським або палестинським прикладом. Внаслідок цього націоналістичні кола почали виступати за «йорданізацію» країни [1, с. 164].

Другий період припадає на 1940-1960-ті рр. Анексія Трансйорданією палестинських територій у 1949 р. призвела до істотних змін в королівстві – не лише в демографічній ситуації, соціальній структурі, політиці та економіці, але й у мовній ситуації. Палестинське населення почало переїжджати до провідних міст Йорданії – Аммана, Ірбіда, Карака та Салта. Внаслідок арабо-ізраїльських війн 1948 р. та 1967 р. ще близько 1,5 млн. палестинців іммігрували до Йорданії, влада якої надала біженцям право на отримання громадянства. Якщо мігранти першої хвилі були з аристократії, то більшість мігрантів другої хвилі були вихідцями з сіл.

Третій етап міграцій мав місце в 1991 р., коли Йорданія прийняла депортованих з Кувейту палестинців, внаслідок того, що уряд Палестини підтримав Ірак у ході війни в Перській затоці [2, с. 87].

Після 2003 р. внаслідок Іракської війни в Йорданії оселилося, за оціночними даними, від 150 до 300 тис. біженців з Іраку, в основному, в м. Амман та Ез-Зарка.

За даними департаменту статистики Йорданії на 2007 рік йорданські араби складають лише 35% загальної кількості населення, тоді як близько 55% – емігранти з Палестини, ще 5% – з Сирії та Іраку [6].

Відповідно, на формування йорданських діалектів значний вплив справляють діалекти іммігрантів. Саме ця специфіка йорданського суспільства становить особливий інтерес для дослідження мовної ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Петрова Ю. І. Амманське койне: шлях до регіональної норми // Polyphonia Orientis: мова, література, історія, релігія. До ювілею В.С. Рибалкіна. Збірник наукових статей. – К.: Інститут сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України, 2013. – С. 163–178.
2. Петрова Ю. І. Становлення йорданської діалектної макросистеми // Східний світ. – 2012. – № 2. – С. 85–91.
3. Al-Wer, Enam. Jordan // Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. – Brill, 2007. – P. 498–517
4. Al-Wer, Enam. The formation of the dialect of Amman: from chaos to order // Arabic in the city: Issues in dialect contact and language variation / ed. by C. Miller, E. Al-Wer, D. Caubet, J. Watson. – Routledge, 2007. – P. 55–76.
5. Betty S. Anderson. Nationalist voices in Jordan: the street and the state. – University of Texas Press, 2005. – 288 p.
6. http://www.dos.gov.jo/dos_home_e/main/

ПЕРЕКЛАД ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ: ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Ананко Т.Р.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідники відносять політичний дискурс до особливого типу спілкування, який характеризується великим ступенем маніпулювання. У цьому зв'язку інтерес до вивчення політичної комунікації зумовлений, по-перше, пошуком оптимальних засобів впливу політиків на цільову аудиторію, а по-друге, необхідністю розпізнавання аудиторією істинних інтенцій мовця і прихованих механізмів маніпулювання [4, с. 6]. Вслід за Т. Дейком ми вважаємо політичний дискурс дискурсом політиків [5, с. 20], що репрезентує складне комунікативне явище, яке реалізується в політичній сфері та має пряму або непряму орієнтованість на питання розподілу й використання політичної влади [3, с. 33], а також має за мету вплинути на прийняття політичних рішень.

Інтерес викликає аналіз україномовного політичного дискурсу, репрезентованого промовами президента України П.О. Порошенка та особливостей його перекладу з урахуванням прагматичного аспекту.

В.Н. Комісаров визначає прагматичний аспект або прагматику перекладу як вплив на процес та результат перекладу у зв'язку з необхідністю відтворити прагматичний потенціал оригіналу та прагненням забезпечити бажаний вплив на рецептора [1, с. 210]. Найважливіше завдання перекладача полягає в тому, щоб зберегти прагматичний ефект оригіналу й запропонувати прагматично адекватний переклад, який відповідає вимогам передачі прагматичного значення вихідного

висловлювання. Під прагматичним значенням ми розуміємо специфічне сприйняття різними одержувачами інформації, яка виражена в мовному висловлюванні [2, с. 163].

Прагматична адаптація тексту реалізується з урахуванням інформаційного фону цільової аудиторії за допомогою прагматичних перекладацьких стратегій, серед яких можемо виокремити додавання, вилучення, експлікацію (explicitation) та імплікацію (implication) інформації, заміну культурних концептів (culturalfiltering), заміну мовленнєвих актів (illocutionarychange), заміну реєстрів (interpersonalchange) [1, с. 211].

Необхідно зазначити, що мова політика повинна вміти впливати на масову підсвідомість, його висловлювання мають відповідати думкам і оцінкам його адресатів. Тому вмілий політик оперує символами, архетипами, які співзвучні масовій підсвідомості. Для українського суспільства надзвичайно потужним символом є незалежність країни, її здобуття і відстоювання, тому в промовах президента вживаються посилення на В'ячеслава Чорновола, якого мовець називає *батьком-засновником незалежної України*. У перекладі вживається нейтральний еквівалент *founder* можливо тому, що збереження образності за допомогою прямого еквівалента *foundingfather* в англomовному середовищі призведе до руйнування змісту і зовсім інших конотацій, оскільки цей концепт асоціюється в адресата із зовсім іншими історичними особами.

Заміна культурних концептів вживається також у перекладі конвенційних форм - звертань *Ladiesand Gentlemen* на *Пані та Панове*.

Ще однією характерною рисою комунікативної поведінки політика є поширене вживання лексики зниженого реєстру: колоквіалізмів і сленгу, що є своєрідним вербальним сигналом „члена команди”, „своєї людини” і тому сприяє встановленню дружніх і довірчих взаємин з аудиторією. Очевидно, що вживання експресивно забарвленої лексеми *ксива*, яка зазвичай є ознакою кримінального середовища, створює асоціативні зв'язки з правовими порушеннями посадовців. Стилiстичний ефект підсилюється лексемою розмовного реєстру *побори*: *А яка різниця підприємцю, з якою “ксивою” до нього прийшли за поборами?(6) – And does entrepreneurc are whatofficials have come for extortion?(7)* У перекладі спостерігаємо заміну реєстрів з розмовного на більш офіційний у випадку вживання узагальненого поняття *whatofficials*, та нейтрального еквівалента *extortion* – *вимагання*.

Прагматичний аспект у перекладі політичного дискурсу є важливим фактором, який необхідно враховувати для збереження перлокутивного ефекту на цільову аудиторію та ефективної реалізації комунікативних інтенцій комуніканта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): учеб. [для ин-тов и фак. иностр. яз.] / В.Н. Комиссаров. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.
2. Нелюбин Л.Л. Толковый переводческий словарь / Л.Л. Нелюбин. – 3-е изд. перераб. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 320 с.

3. Чудинов А.П. Политическая лингвистика. Учебное пособие / Анатолий Прокопьевич Чудинов . – М.: Флинта: Наука, 2007. – 256 с.
4. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса: дис. ...доктора филол. наук: 10.02.01/ Шейгал Елена Иосифовна. – Волгоград, 2000. – 440 с.
5. Dijk T.A. van. Political discourse and ideology [Електронний ресурс] / Teun A. van Dijk. – 33 p. – Режим доступу: [http://www.discourses.org/OldArticles/ Political](http://www.discourses.org/OldArticles/Political)

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

6. Порошенко П. Виступ Президента України Петра Порошенко перед повним складом Сенату та Палати громад Парламенту Канади [Електронний ресурс]. – 17.09.2014. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/31244.html>
7. Poroshenko P. Speech of the President at the joint session of the Canadian Parliament [Електронний ресурс]. – 17.09.2014. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/en/news/31244.html>

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ПЕРЕКЛАДІ

Артьомцев О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Перекладач сучасної німецької науково-технічної літератури повинен мати достатньо глибокі знання та стійкі навички щодо використання термінологічних систем німецької та української мов. Релевантним аспектом є факт існування типічних термінологічних еквівалентів в обох мовах, які виявляються на основі порівняльного аналізу термінологічних систем двох мов [1, с. 24].

При цьому слід чітко підкреслити, що конфронтативно орієнтований підхід до опису німецької та української термінології не може в повній мірі замінити використання словників у перекладацькій практиці. Тільки у поєднання даних конфронтативного аналізу та фахових словників можна досягнути повноцінного перекладу [2, с. 45]. Такий підхід уможливорює ефективно використовувати пропонований у словниках матеріал.

Види термінотворення, які репрезентують сучасний склад фахової мови і які залучаються до утворення нових термінів німецької та української мов в принципі однакові. Різниця полягає у масштабі використання окремих видів термінотворення. В обох мовах вирізняються такі види термінотворення:

- термінологізація загальноживаної лексики
- запозичення іншомовної лексики
- утворення нових термінів за правилами відповідної мови
- утворення багатокомпонентних термінів.

Що стосується утворення багатокомпонентних термінів, то внаслідок порівняльного аналізу виявляється кількісна різниця в їхній репрезентації в обох мовах.

Об'ємний інвентар українських іменникових та прикметникових суфіксів протистоїть лише відносно мінімальній кількості аналогічних словотвірних елементів німецької мови. Звідси випливає, що багатьом українським суфіксальним словам відповідають домінуючі в німецькій мові композити, які у більшості випадків виступають еквівалентами для українських багатокомпонентних термінів. При перекладі лексичних одиниць такого типу у більшості випадків потребується використання словників загальноновживаної лексики, фахових словників та фахової літератури з метою точного визначення адекватного еквівалента перекладу.

Безперечно іменник є однозначно основною базою для терміноутворення. Процеси, які первинно пов'язані з дієсловом, а також якості або ознаки, які первинно пов'язані з прикметником, у термінологічному сенсі сприймаються носіями мови як іменники. Ось чому, дане дослідження передбачає в першу чергу аналіз термінів іменників. Звичайно, за необхідністю отримання повної картини проблематики залучаються прикметники та дієслова, передусім прикметники, які є релевантними компонентами українських складних термінів.

До складу українських та німецьких термінів належать багато слів загальноновживаної лексики, які застосовуються для позначення наукових понять відповідних фахових сфер. У сучасній лінгвістиці розрізняються два види термінологізації. Загальноновживане слово стає терміном завдяки тому, що значення цих слів поєднується з науковим поняттям, наприклад: “світло, хвиля” у фізиці, “золото, срібло” в хімії.

Загальноновживане слово стає терміном завдяки метафоризації. Порівняння, яке лежить в основі метафоричного використання, стосується різних критеріїв. Домінуючим є порівняння за формою, наприклад “Hals” як позначення верхньої вузької частини пляшок, колб тощо, а також порівняння за функцією, наприклад “Wagen” як позначення верхньої рухомої частини друкарської машинки. При перекладі таких термінів перекладачі можуть наштовхуватися на семантичні труднощі.

Паралельно існують випадки, в яких метафори представлені лише в одній мові, в німецькій мові: Filterbrett – фільтруючий шар, Kurvenscheitel – вершина кривої; в українській мові: пам'ять – Speicher, пояс плавлення – Schmelzzone.

Спостерігаються випадки, коли в обох мовах метафори узгоджені, наприклад: тарілка клапана – Ventilteller, звукове поле – Schallfeld, корінь зуба – Zahnwurzel. Однак, виявлені умови, за яких в українській та німецькій мові реалізуються різні метафори, наприклад: Nagelkopf – шляпка цвяха, Kühlmantel – охолоджуюча сорочка, Flussarm – рукав річки.

Особливу увагу перекладацької теорії та практики заслуговують багатокомпонентні терміни, тобто синтаксичні сполучення двох або більше самостійних слів (іменник, прикметник, дієслово, прислівник), які використовуються для позначення наукового поняття. До особливостей української мови можна віднести той факт, що багатокомпонентні синтаксичні терміни є домінуючими, а складне слово представлене не в значній кількості. Одночасно в німецькій мові надається перевага складним словам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод / Леонид Степанович Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 237с.
2. Брандес М.П. Стилистика немецкого языка / Маргарита Петровна Брандес. – М.: Высш. Школа, 1990. – 320 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

3. Немецко-русский политехнический словарь / Бардишев Георгий Михайлович, Барон Леонид Иванович, Бризгалин Николай Фёдорович. – М.: Изд-во Энциклопедия, 1983. – 638с.

ЖАНРОВЫЕ РАЗНОВИДНОСТИ СОВРЕМЕННОЙ ПРАВОСЛАВНОЙ ПРОПОВЕДИ

Бабанина А.С.

Запорожский национальный университет

Одной из определяющих тенденций современного гуманитарного дискурса является устойчивый интерес к Православию и православной культуре. В качестве объекта исследования они все чаще выступают в научных работах по психологии, социологии, истории, культурологии, литературоведению, лингвистике [1, с. 129].

Изучение языка православной сферы – перспективное направление в русском языкознании последних двух десятилетий. Данный лингвистический феномен находится в центре внимания Л.П. Крысина, О.А. Крыловой, О.А. Прохвятиловой, И.В. Бугаевой, В.А. Бурцева и др. и осмысливается ими как особая функциональная разновидность современного русского литературного языка. Значительное место в работах этих и других ученых отводится исследованию речевого жанра проповеди. При этом обращают на себя внимание факты отождествления данного жанра с одной из его разновидностей – храмовой проповедью, что неизменно ведет к сужению понятия и вносит путаницу в логику научного мышления.

В Стилистическом энциклопедическом словаре русского языка понятие *речевой жанр* определяется как относительно устойчивый тематический, композиционный и стилистический тип высказываний текстов [3, с. 352]. В соответствии с этим определяем православную проповедь как относительно устойчивый тематический, композиционный и стилистический тип высказываний (текстов) церковно-религиозного стиля, представляющий собой обращение священнослужителя к неоднородной в количественном и качественном отношении аудитории (от одного человека и более; прихожане храма, верующие различных приходов, сомневающиеся, неверующие, равнодушные, иноверцы) с целью изложения и объяснения основ православного вероучения, убеждения в его истинности и воздействия на адресата, которое проявляется в призыве к переоценке ценностей, к согласованию своей жизни с православными канонами и нормами.

Понимание проповеди в широком смысле, как “призыва ко спасению” [2], основано на обобщении характеристик плана содержания. При выделении жанровых разновидностей проповеди необходим учет всего многообразия как содержательных, так и формальных особенностей текстов. Для данного исследования определяющим критерием разграничения субжанров является фактор аудитории, в соответствии с чем различаются внутрицерковная (храмовая), миссионерская и публицистическая проповедь.

Храмовая проповедь апеллирует к православному религиозному сознанию слушателей. В этой жанровой разновидности проявляются такие признаки церковно-религиозного стиля, как политипологичность коммуникации, сложность соотношения позиций участников общения, диалогичность, совмещение функций сообщения и воздействия, двуязычие.

Публицистическая проповедь рассчитана прежде всего на светское, мирское восприятие. Она приближена к газетно-публицистическому стилю, что подтверждается острой актуальностью ее тематики, конкретизацией авторского «я», преимущественно письменной формой. “Призыв ко спасению” [2] представлен здесь в виде изложения точки зрения проповедника – воцерковленного человека, священнослужителя – на реалии и вызовы современной жизни, причем его мнение базируется исключительно на православном вероучении и часто не совпадает с шаблонами секуляризованного мышления.

Особенностью миссионерской проповеди является ее направленность на людей иного менталитета, иной культуры. Аудитория в данном случае настроена зачастую враждебно, не позитивно, как прихожане храма, и не индифферентна к вопросам религии, что характерно для публицистической проповеди. Проповеднику приходится преодолевать не только индивидуальные, но и коллективные стереотипы, шаблоны, традиции. Его речь должна быть прямолинейной и дипломатичной одновременно.

Таким образом, характер аудитории определяет содержание проповеди, форму и способ подачи нового знания и, следовательно, языковые особенности текстов. В связи с этим фактор аудитории может выступать как основание для классификации субжанров проповеди, каждый из которых обладает собственным набором дифференциальных признаков, к которым относятся тематическое разнообразие текстов, диктумное содержание и модальная рамка, способы и средства прагматического воздействия, адресант и адресат. Последовательное рассмотрение жанровых разновидностей проповеди с учетом указанных дифференциальных признаков представляет перспективу для дальнейших исследований.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бабанина А.С. Социокультурный феномен православной проповеди: предпосылки лингвистического исследования / А.С. Бабанина // Вісник Запорізького національного університету : Збірник наукових праць. Філологічні науки. – Запорожский национальный университет, 2014. – № 1. – С. 128 – 135.

2. Конспект лекцій по гомилетике (3 класс) [Электронный ресурс]. – Загорск : Лавра-Семинария, 1970. – Режим доступа : <http://www.sedmica.orthodoxy.ru/kdais/kds-gomilet-3.htm>.
3. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под. ред. М.Н. Кожинной. – М. : Флинта : Наука, 2006. – 696 с.

ПРОГРАММА З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ (ESP) ЯК ОДИН З ІНСТРУМЕНТІВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Бакаєва Г.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

На початку цього століття в області викладання іноземних мов у немовних внз спостерігалися значні позитивні зміни, однак були і проблеми, головна з яких – відсутність національної Типової програми, що призводило до недостатньої узгодженості робочих програм внз з точки зору їх структури, змісту, форм і критеріїв оцінювання, а також не дозволяло співвіднести результати навчання з існуючими міжнародними стандартами.

Протягом 2002-2005 рр. велася робота над розробкою національної типової програми викладання англійської мови професійного спілкування (далі – Програма) (спільний проект Міністерства освіти і науки України і Британської Ради в Україні) [1]. Розроблена Програма відповідала тим радикальним змінам, які здійснювалися в системі вищої освіти України і які були пов'язані з процесом інтеграції країни в європейський простір вищої освіти. Загальною метою Програми є формування у студентів професійних мовних компетенцій, що сприятиме їхньому ефективному функціонуванню у культурному розмаїтті навчального та професійного середовищ.

Програма була створена для забезпечення нормативної бази при розробці навчальних планів і курсів у вишах України на рівні факультетів, задоволення мовних потреб студентів внз різних спеціальностей, надання викладачам і студентам критеріїв володіння іноземною мовою, що співвідносяться зі світовими стандартами [1].

Програма – документ багатоплановий. З одного боку, її можна розглядати як стандарт вищої школи. У ній визначається мінімальний рівень володіння мовою, що дозволяє забезпечити академічну мобільність – B2, наводяться дескриптори, в сукупності описуються навички та вміння, відповідні даному рівню, а також вказується реалістична кількість навчальних годин необхідних для досягнення цієї мети.

З іншого боку, Програма може розглядатися як керівництво для розробників робочих програм і окремих курсів. Вона відрізняється гнучким характером, що дозволяє викладачам-практикам розробляти робочі програми для будь-яких спеціальностей і адаптувати навчальні плани до різноманітних потреб студентів і викладачів. У ній роз'яснено як провести аналіз потреб студентів, сформульовані цілі і завдання курсу англійської мови професійного спілкування, описані принципи відбору та організації змісту курсу, запропоновано рекомендації з організації самостійної роботи студентів. Програма дозволяє

розробляти навчальні модулі, відповідні вимогам національної кредитно-модульної системи, введення якої у вищій освіті виступало як одна з умов для приєднання України до Болонського процесу.

Програма пропонує засновані на міжнародних стандартах [2] рекомендації щодо оцінювання результатів навчання і допомагає визначити об'єкти і форми контролю. Вона забезпечує узгодженість між потребами студентів, цілями викладання англійської мови професійного спілкування та міжнародними рівнями володіння мовою. Крім того, Програма надає викладачам інструменти для розробки дескрипторів, які служать критеріями для самооцінки студентів. Акцент на самооцінювання узгоджується з метою Ради Європи сприяти автономному навчанню протягом усього життя.

Розробники Програми сподівалися, що приведення практики викладання англійської мови професійного спілкування в українських вишах у відповідність з європейськими стандартами розширить можливості для професійного та академічного зростання випускників українських ВНЗ.

Програма була представлена викладачам іноземних мов у 2005 році. У тому ж році в різних регіонах України було проведено кілька семінарів-тренінгів для викладачів англійської мови з питань її практичного застосування. З того часу минуло десять років. Яка ж доля цього документу, і який його вплив на практику викладання ESP в Україні?

Треба зазначити, що Програма доступна для користувачів: її текст знаходиться у вільному доступі в мережі Інтернеті (на сайті DSpace за адресою <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/handle/123456789/324>, та на сайтах кількох університетів, а саме Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова, Національного гірничого університету, м. Дніпропетровськ та ін.). Судячи з наявних статистичних даних Програма цікава для користувачів (кількість скачувань тільки з сайту Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова становила 614 на 03.03.2015).

Аналіз представлених на сайтах українських ВНЗ робочих програм з англійської мови професійного спілкування та програм вступних іспитів з англійської мови до магістратури дозволяють зробити висновки про те, що практично всі розробники цих документів знайомі з Програмою, але ступінь цього знайомства – різний. Ряд Робочих програм повністю базуються на основних положеннях і принципах Програми, в інших Програма лише згадується, але що стосується їх структури, змісту, форм і критеріїв оцінювання, то вони практично не відрізняються від тих документів, що існували і десять років тому зі всіма їх недоліками. Приємною несподіванкою став той факт, що Програма використовується для розробки відповідних робочих програм для німецької і французької мов.

З огляду на вище сказане, бажано при підвищенні кваліфікації викладачів англійської мови у ВНЗ різних напрямків підготовки звертати увагу на основні положення Програми і “Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти” [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма з англійської мови для професійного спілкування. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.

МЕТАФОРИЗАЦІЯ ДІЄСЛІВ З ПРЕВЕРБАМИ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Бакуменко О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Будь-яка діяльність людини так чи інакше знаходить відображення в її мовленні. Однією зі спроб описати оточуючий світ та визначити своє місце у ньому засобами мови є метафора, яка утворюється в контексті шляхом переосмислення полісемії значення. Це доводить міцний взаємозв'язок мовного та мовленнєвого планів, що пояснює те, що тривалий час метафору розглядали виключно як художню фігуру. Однак не можна заперечувати метафоричність самої мови та мислення. Адже метафора є в першу чергу засобом, за допомогою якого здійснюється структурування досвіду, отриманого під час осягнення людиною навколишньої дійсності [3, с. 118–122]. Згодом це проявляється у виникненні того чи іншого виду мовної семантики, по відношенню до якої метафора є первинною.

Механізм метафоризації полягає в об'єднанні двох конкретних об'єктів, у яких виокремлюються спільні для них ознаки. На їхній основі проводиться аналогія, в результаті якої один з конкретних предметів замінюється на абстракцію іншого та отримує елементи, що раніше не були властиві для його значення. Процес прояву даного явища є динамічним та нетривалим. Зрештою метафора може бути забутою або існувати у вигляді стійкого зв'язку між об'єктами або відношеннями [3, с. 119].

Отже, переносне значення може зазнавати еволюції: художня метафора → мовна метафора → семантично сумісна одиниця. Перше з них – позасистемне явище, що виражає індивідуальне ставлення до навколишньої дійсності, виконує естетичну функцію, зберігає “авторство”, є унікальним, не відтворюваним, максимально синтагматично обумовленим, тобто зв'язаним зі “своїм” оточенням. Мовній метафорі притаманний системний характер, вона є об'єктивною, тобто передає предметно-логічні зв'язки, виконує комунікативну функцію, “анонімна”. Крім того, її не треба створювати кожного разу, оскільки вона використовується у мовленні в готовому вигляді. Людина вживає її автоматично, не замислюючись над тим, що звичні для неї слова можуть мати метафоричне значення. На третьому етапі, на відміну від другого, слово розглядається вже як одиниця, що зазнає лексикалізації. Наприклад, у реченні *mir kam der Gedanken* відбувається повна ідіоматизація дієслова. Чіткої грані між вказаними вище трьома ступенями розвитку даної семантики немає [1, с. 15; 2, с. 31].

Для визначення суті дієслівної метафори надзвичайно важливу роль відіграє контекст, оскільки дієслово фіксує у собі різні сторони зв'язків дії з її учасниками та обставинами перебігу. Переосмислення значення цієї мовної одиниці в першу чергу є результатом взаємодії семантик дієслова та його актантів. Так, у наступному реченні у функції суб'єкта вжито іменник з відмінним категоріальним значенням: *Die Zeit geht, die Zeit schleicht*. Абстрактний іменник отримує ознаки предметності та якості живого суб'єкта.

Новий учасник дії *die Zeit* наділяється раніше не характерною для нього властивістю – здатністю пересуватися. У таких випадках буде порушуватися “лексична солідарність” синтагматично пов’язаних слів [1, с. 21]. Таким чином, виникає категоріальний зсув – ефект, спричинений метафорою. На процес дієслівної метафоризації впливатиме і об’єкт: *Vergab man / mörder / dir so oft dein freches wütten? Das dir den grim erlaubt auf einmahl außzuschütten ?* (Вбивце, тобі так часто вибачали твоє зухвале беешкетування, щоб ти собі дозволив відразу вилити гнів). Твірна основа дієслова *außerschütten* передбачає після себе вживання додатка на позначення рідини або порошку. Із додаванням іменника, що виражає абстрактне поняття, дієслівна лексема набуває переносного значення та тяжіє до ідіоматизації. Проте значний вплив на характеристику перебігу дії здійснює і просторовий модифікатор. Так, преверб *aus-* в *außerschütten* у вище наведеному прикладі майже не співвідноситься з мовною одиницею, що він від неї походить, тобто перетворюється на префікс, та передає інтенсивне завершення дії з призведенням до певного результату її виконання.

З’ясування особливостей становлення та функціонування препозитивних елементів прислівниково-прийменникового походження можливе лише за умови їхнього розгляду в складі дієслівної конструкції, що обумовлено їхнім міцним зв’язком з дієсловом. Адже із усієї кількості співіснуючих в превербі значень актуалізується саме те, що передбачає в певному контексті мотивуюче слово: *Die Sonne geht auf* (Сонце сходить). *Die Blüte geht auf*. (Квітка розпускається). Якщо в першому реченні відокремлюваний елемент має значення *hinauf, über*”, що відповідає семантиці прийменника *auf* і є частиною композит, то в другому він позначає виключно початок дії, тобто містить ознаку аспектуальної характеристики дієслова і є префіксом.

Таким чином, встановлення статусу дієслів з відокремлюваними превербами передбачає вивчення семантичних змін, що їх зазнає вся конструкція, і зокрема метафоризації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Панкевич О. И. Грамматические особенности глагольной метафоры в современном немецком языке : дисс. ... канд. филол. наук : специальность 10. 02. 04. (германские языки) / О. И. Панкевич. – К., 1995. – 179 с.
2. Складаревская Г. Н. Метафора в системе языка / Галина Николаевна Складаревская. – СПб.: Наука, 1993. – 151 с.
3. Тришкина О. В. Метафора: функционирование и когнитивное значение / О. В. Тришкина // Вестник ДГТУ. – 2005. – Т. 5, № 1 (23). – С. 117 – 133.

ИНФОРМАЦИОННАЯ РОЛЬ ДЕФИНИЦИЙ

Барабанщикова О.Ю.

Киевский национальный лингвистический университет

Лежащий в основе лексикографической статьи принцип разделения биноминативной конструкции на определяемую (левую) и определяющую (правую) части как бы постулируют их иерархию. В таких же условиях находится любая метаединаца, которой можно придать вид словарной статьи,

так как сам факт толкования слова ставит его на заглавное место вокабулы. В тоже время возможны ситуации, в которых торжествует идея взаимозамещения компонентов биноминативных конструкции (что есть что). Наиболее наглядный пример такой ситуации связан с проблемами номинации: есть "вещь", данная в более-менее развёрнутом описаний, но нет слова, ее называющего. Это явление, принципиально предопределяющее рождение каждого из служащих человеку слов, проявляется при овладении родным и иностранным языком (приоритетные зоны действия метаязыковой функции), трансформируя, однако, вопрос "Что значит это слово?" в зеркально противостоящий ему "Как называется эта вещь?"

Если отвлечься от характерной для творческого процесса ситуации поиска неординарного, нового слова, сосредоточившись на подборе уже существующего соответствия сложившегося образу предмета или явления, можно рассмотреть, с целью их сопоставления, "чистые" дефиниции кроссвордов как основы поиска вокабул. Наиболее типичные случаи представления вокабул с помощью дефиниции будут выглядеть так: синонимический прием: звукоряд (гамма), молодость (юность); перечислительный прием: боец, солдат (воин), вежливость, тактичность (корректность), глянец, блеск (лоск); через указания более широкого класса: неожиданный подарок (сюрприз), слово, однозвучное с другим, но отличное от него по значению (омоним).

Такие дефиниции, повторяющие, как правило, ядро толкований из словаря Ожегова, основываются на возможности альтернативной взаимозамены и отвечают двум основным требованиям: "толкуемое значение должно определяться через более простые значения и тем самым сводиться к небольшому набору элементарных значений - слов семантического языка, что позволяет избежать тавтологического круга в толкованиях." [1, с. 95]

Однословным синонимам, как в метаконструкциях, расширенных за счет уточняющих указаний, можно противопоставить дефиниции синонимического типа: старинное название девочки (юница), гурман по-русски (едун). Наряду с традиционными компонентами дефиниции перечисленного типа в них также включаются уточнения, указывающие на источник происхождения слова и приоритетную область его применения. При указаний на более широкий класс и наряду с уточнениями лексикографического характера дефиниции включают сведения энциклопедической направленности: женский головной убор, обычный в XIX веке (чепец).

Неординарность построения дефиниции свидетельствует о стремлении стимулировать результативность умственных упражнений, аналогичных не только труду лексикографа, но и усилиям писателя, создающего метаструктуры. Оригинальные толкования, отстранение обобщающих терминов и неопределенных слов не исключает, однако, их соотнесенности с основными требованиями толкования, сформулированными ученым-лексикографом: преодоление тавтологического круга в толковании (*idem per idem*), необходимость и достаточность содержащейся в нем информации.

Связь этих требований с широким кругом лексикографических проблем, с большей или меньшей степенью идентичности отражающих типологию комплектования и функционирования метаструктур, наиболее наглядно

прослеживається при сопоставленні об'єма дефініції, визначаючих значення різних, але аналогічних за семантичним наповненням вокабул.

Приймаючи до уваги практично неограничені можливості "утяжелення" дефініцій, слід погодитися з тим, що будучи пов'язано з поняттям про найближче і найдаліше значення слова воно здійснюється за рахунок відомостей, порівнюваних як з "загальними", так і з "частковими" пометами, які "мають дефініційну функцію, тобто уточнюють дефініцію, тлумачення терміна, відносять його до певної або іншої професійної сфери, підтвердженням чого є їх описательна заміна в тлумаченні". [2, 19] Спроба надати пометами представлені вокабули натрапляє на необхідність значно розширити їх традиційний для нормативних лексикографічних видань діапазон, здійснюючи класифікацію за принципом, про який згадує О.С. Ахманова [3, 279] за часовою лінією - застарілий, новий; за соціальними групами - сленг, жаргон, спеціальний, термін; за територіальними групами - місцевий, іноземний.

Причиною ускладнення, "утяжелення" дефініції служить активізація їх пізнавальної ролі. Очевидно, саме заміною при тлумаченні лексикографічних помет і введенням їх в дефініції пов'язана необхідність закінчувати в ряді випадків слово "рівність", так як в семантичних визначеннях поряд з відносинами рівності існують відносини нерівності, адже ДФД і ДФН нерівноцінні з точки зору фіксуваної ними інформації.

ЛИТЕРАТУРА

1. Апресян Ю.Д. // Лексическая семантика, синонимические средства языка. – М., 1974
2. Потебня А.А. // Из записок по русской грамматике – М., 1977
3. Ахманова О.С. // Очерки по общей и русской лексикологии. – М., 1957

ДІЄСЛОВО ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ГРАДАЦІЙНИХ ВІДНОСИН

Бердіна О.О.

Маріупольський державний університет

Багатоаспектність категорії градації як лінгвістичного явища пояснюється різноманітністю точок зору на мовну природу градації. На думку І.О. Ісаєвої та С.М. Колеснікової, *градуальність* – це функціонально-семантична категорія, яка представлена в мові певною безліччю різнорівневих засобів зі значенням ознаки, що змінюється чи вимірюється [2; 3]. З цього стає зрозумілим, що категорія градуальності – це універсальна мовна категорія, під якою розуміється послідовність, поступовість в розташуванні чогось-небудь, при переході від одного до другого. Ми використовуємо обидва терміни в нашому дослідженні.

Метою дослідження є визначення особливостей вираження категорії градації дієсловом.

Дієслово, за О.О. Потебнею, є вищою, найбільш конструктивною та прогресуючою категорією мови. В своїй еволюції дієслово все більше і більше

розвиває абстрактність [5]. На думку В.В. Віноградова, дієслово є найбільш складною та ємною категорією, конструктивніший ніж інші категорії частин мови [1 с. 349]. Семантична структура дієслова є найгнучкішою за інші граматичні категорії. Перш за все це пояснюється особливостями граматичного устрою. В дієслові префікси грають дуже велику роль, оскільки вони вказують на принцип устрою семантики ЛО [1, с. 351]. Наприклад, префікси в дієсловах з градаційною семантикою вказують на ступінь прояву градаційної ознаки: префікс *in-* в слові *infatuate* ‘запаморочити голову’ послаблює сему “ясність розуму” і тим самим зменшує градаційну ознаку “сили”.

В сучасній лінгвістиці певний інтерес представляють багатозначні слова, оскільки окреме ЛСВ може бути використане з метою освоєння чи концептуалізації нових ситуацій. Будь-яке слово – це і “одиниця зберігання” інформації про світ, і засіб концептуалізації нових об'єктів і ситуацій, інструмент когнітивного освоєння реальності [4, с. 397]. Так, в англійській мові більшість дієслів є багатозначними та мають декілька ЛСВ, серед яких є ЛСВ з градаційним компонентом, наприклад, *spice* ‘оживити’ – 1) *add a spice or spices to // flavour with spice* ‘додати спецію чи спеції до // приправити спецією’; 2) *fig. add interest or piquancy to // enliven // make more sensational* ‘перен. додати інтерес чи пікантності до // оживити // зробити більш чуттєвим’. Полісемію можна розглядати і як прояв принципу економії, і як прояв принципу оптимізації. Отже, полісемія дозволяє максимально використовувати семантичний потенціал похідного значення та пов’язаної з ним ситуації.

На наш погляд, найбільш прийнятна точка зору А.А. Уфимцевої, яка визначає семантичну сутність дієслова як частини мови поняттям “ознака”. Автор пояснює, що структурна організація семантики дієслівних лексем виражає неповне, незакінчене поняття, скоріше, окрему ознаку відношення або яку-небудь іншу властивість предмету [7].

Дієслово здатне вступати в градаційні відносини та виражати категорію градації. Діапазон градації в семантиці дієслова достатньо широкий, що обумовлено, по-перше, переважанням дієслова серед одиниць з імпліцитної градацією ознаки; по-друге, наявністю специфічних груп інтенсифікаторів, які притаманні тільки дієслову; по-третє, ситуативним характером дієслівної семантики, її охопленням актантів і характеристик дії, і останнє, наявністю афіксів та словотворчих формантів, що здатні виконувати градаційну функцію [3].

Градація, як відомо, вивчається на матеріалі основних частин мови: іменника, прикметника, дієслова, прислівника. Перш за все, цікавим стає не конкретно комбінаторика дієслова з інтенсифікаторами, а особливості представлення дієслова як засобу вираження градації. Найбільш детально розроблене питання градаційності дієслова в англійській мові Д. Болінджером, Е. Сепіром та ін. [6; 9]. Вчені, що розглядають градацію як мовну категорію, припускають градування дієслів, які містять в своїй семантиці якісну ознаку О.Й. Шейгал вважає, що в словниковій дефініції дієслова якісний компонент може бути представлений якісним прикметником; іменем якості, тобто іменником, що корелює з якісним прикметником чи прислівником; прислівником образу дії

[8]. Доцільно услід за Д. Болінджером вважати, що для дієслів універсальною є інтенсифікація через екстенсивність [9]. Інакше кажучи, багато дієслів можуть посилюватися чи послаблюватися екстенсивно, де екстенсифікація розповсюджується не на окрему ознаку, а на всю дію в цілому. Виходячи з того, що дія може характеризуватися екстенсивно, варто визнати, що саме екстенсивне посилення може бути включено в номінацію дієслівної дії. Наприклад, *drudge* ‘виконувати тяжку роботу’ – *work hard and long* ‘працювати тяжко та тривало’.

Отже, аналіз масиву вибірки англійських дієслів з градаційним компонентом підтверджує тезу про різноманіття аспектів прояву градаційності в дієслові, що пов’язано, перш за все, з особливо складним характером його семантики, що зумовлений семасіологічною основою дієслова як частини мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В.В. Русский язык. Грамматическое учение о слове, М., 1972. – 707 с.
2. Исаева И.А. Градуальная семантика глагола в современном русском языке : автореф. дис. на присвоение науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.01 “Русский язык” / И.А. Исаева ; Моск. гос. обл. ун-т. – М., 2009. – 202 с.
3. Колесникова С.М. Функционально-семантическая категория градуальности в современном русском языке / С.М. Колесникова. – М. : Высшая школа, 2010. – 279 с.
4. Кустова Г. И. Типы производных значений и механизмы языкового расширения / Галина Ивановна Кустова. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 472 с.
5. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике: Т. IV. – Вып. 2. Глагол. – М. : Просвещение, 1977. – Т. IV. – 406 с
6. Сэпир Э. Градуирование: Семантическое исследование / Сэпир Э. // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 16: Лингвистическая прагматика. – М. : Прогресс, 1985. – С. 43-78.
7. Уфимцева А. А. Лексическое значение : Принцип семиологического описания лексики / Анна Анфиловьевна Уфимцева. – Изд. 4-е, стер. – М. : Либроком, 2010. – 240 с.
8. Шейгал, Е.И. Градация в лексической семантике. / Е.И. Шейгал. – Куйбышев: КГПИ, 1990. – 95 с.
9. Bolinger D. Degree words / D. Bolinger. – The Hague – Paris: Mouton, 1972. – 324pp.

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ УГОРСЬКОЇ МОВИ ЯК МОВИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Берта Е.Т., Марофєєва Н.Ф.

Київський національний лінгвістичний університет

Згідно до визначення тлумачного словника, *національною меншиною* вважається фізичний масив (група) людей не корінного етнічного статусу, але яка живе у сучасному для себе етносередовищі. В Україні – це представники всіх націй, крім української.

За даними останнього перепису населення, національні (етнічні) меншини в Україні становили 14 млн. чол., або 27.3 % від усіх жителів. Тут живуть представники понад 100 націй. Найчисельнішими з них є росіяни, євреї, білоруси, молдавани, болгари, поляки, угорці, румуни, греки, татари, вірмени, цигани, кримські татари та ін.

Угорці – одна з національних меншин, що проживають на території сучасної України з IX століття. За переписом 2001 року в Україні нараховувалося 156 600 угорців. Угорці є «найурбанізованішою» спільнотою Закарпаття, 27 % їх проживає в містах (Ужгород, Берегове, Мукачеве, Виноградів). Угорці Закарпаття зберігають свою мову та культуру, національну ідентичність.

Мова угорців Закарпаття має свої діалектні відмінності й була предметом вивчення мовознавців, зокрема завідувача кафедри угорської філології Ужгородського університету професора Петра Лизанця, якому належить розробка тритомного Атласу угорських говірок Закарпаття, дослідження українсько-угорських взаємовпливів у мові. Низка праць з даної тематики належить І. Чернічко, зокрема монографія «Угорська мова в Україні», А. Берегсасі та І. Чернічко «Суспільне розшарування у мові закарпатських угорців» (2006), що вийшли угорською мовою в Україні, та ін.

В угорській мові існує дуже багато мовних запозичень. В першу чергу слов'янських.

Слов'янські етимології, яких торкнемося у даній статті, можна умовно поділити на дві групи:

1) до першої належать слова, що в етимологічних словниках позначаються як *bizonytalaneredetű*, тобто 'неясного походження'. Український матеріал у таких випадках нерідко може пролити світло на їхню етимологію, наприклад: *pitymallik*, *zihál*.

2) до другої групи відносяться запозичення, для яких український матеріал, на нашу думку, уточнює чи поправляє вже існуючу етимологію: *koma*, *borotva*. ***pitymallik*** (діал. також *pitymállik*, *pitymánlik*) дієсл. 'світає'

Походження цього слова вважається неясним. Припущення про звуко-наслідувальне походження цього слова висунуте у словнику Цуцора й Фогараші та в Угорському історико-етимологічному словнику не виглядає переконливим, оскільки семантика слова пов'язана з категорією інтенсивності світла 'світати', зустрічається також значення 'вечірні сутінки'.

Фонетична будова *pitymallik* близька до українського слова *пільма* 'напівтемрява' (споріднені слова *тьма*, *тьмяніти*, *тьмянішати*, *потьмянілий* тощо). На українське походження цього слова вказують декілька рис: *i* у першому складі, що походить з етимологічного **o* (у префіксі **po-*) у новозакритому складі – специфічно українське чергування; м'якість *t'* [ty] – що походить зі зниклого **ь*. Семантика *pitymallik* також відповідає українському *пільма́*, в угорській мові *pitymallik* зустрічається зі значенням 'сутінки'.

До другої групи відноситься ***koma*** ім. 'друзяка', 'кум'.

Аналогічним відображенням східнослов'янського місця наголосу можна пояснити угорську форму *koma* (укр. кум, рос. кум). Відомо, що у західнослов'янських мовах це слово не зустрічається. Перші надійні фіксації

цього слова в угорській (1520 р.) свідчать скоріше про східнослов'янське джерело запозичення. Ймовірно, що вживання слова *kutá* для позначення осіб чоловічої статі підтримувалося українською формою вокативу ім. чол. р. *куме*.

Етимологічні дослідження на сучасному етапі потребує комплексного аналізу в історичному, культурологічному, лінгвістичному та етнопсихологічному плані. Вченими України та Угорщини отримано цікаві результати на українсько-угорському порубіжжі, де зібрано різноплановий матеріал, на основі якого можна зробити висновки як теоретичного, так і практичного спрямування.

Вивчення порубіжних територій, яке тісно пов'язане з проблемами співіснування різноманітних етнічних спільнот, може бути корисним у вирішенні багатьох політичних, монокультурних та інших проблем та конфліктів сучасності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Геккманн Ф. Народ, нация, этническая группа и этническое меньшинство: к некоторым основным категориям этничности // Зарубежный мир: социально-политические и экономические проблемы. – К.: 1990. – Вып. 19.
2. Європейська хартія регіональних мов і меншин. Міжнаціональні відносини і національні меншини України: стан, перспективи / Упор. Р.Ш. Чілачава, Т.І. Пилипенко. – К.: Гол. ред. літ-ри мовами нац. меншин України, 2004. – 382 с.
3. Євтух В. Етнополітика в Україні: правничий та культурологічний аспекти. – К.: Фенікс, 1997. – 234 с.

АСОЦІАТИВНІ РЕАЛІЇ В НАЗВАХ ГАЗЕТНИХ СТАТЕЙ

Бессідіна В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Кожна людина належить до певної національної культури, що включає національні традиції, мову, історію, літературу. Економічні, культурні та наукові контакти країн і їх народів роблять актуальними теми, пов'язані з дослідженням міжкультурних комунікацій, співвідношенням мов і культур, вивченням мовної особистості. При цьому неодмінною умовою реалізації будь-якого комунікативного акту має бути двостороннє знання реалій, що отримало в лінгвістиці назву "фонових знань". Є.М. Верещагін і В.Г. Костомаров були першими вченими, які науково обґрунтували об'єктивність існування фонових знань, їх лінгвістичну природу, і показали, що семантика слова не вичерпується одним лексичним поняттям.

Реалії містять традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, яка не має адекватного відображення у мові-рецепієнті. Вони є частиною безеквівалентної лексики – найбільш національно маркованого прошарку словникового складу мови. Характерною рисою реалій є неможливість їх перекладу на інші мови за допомогою постійного еквівалента, їхня неспіввіднесеність з конкретним словом іншої мови. За визначенням В. Г. Костомарова реалії – це слова, які передають національну специфіку та колорит, вони є важливою складовою відтворення культурної атмосфери й

національної своєрідності, зокрема в періодиці. За допомогою реалій в назвах газетних статей автор створює своєрідну образність, особливу силу впливу і колорит, що приваблює читача. Національно-культурна семантика таких мовних одиниць дозволяє проникнути в культуру носіїв мови, зрозуміти особливості їх менталітету, що стане запорукою успішної комунікації. Цілком очевидно, що можливість правильно передати приховані значення речей, про які йдеться в оригіналі, та символів, пов'язаних з ними, передбачає знання дійсності, описаної в першотворі – це фонові знання.

Фонові знання – це соціокультурні відомості характерні лише для певної нації або національності, освоєні масою їх представників і відображені в мові даної національної спільноти. Це ті відомості, які мають всі члени певної етнічної чи мовної спільноти. Зміст фонові інформації охоплює насамперед специфічні факти історії та державного устрою, особливості політичної ситуації та географічного середовища, характерні предмети матеріальної культури минулого і сьогодення, етнографічні та фольклорні поняття. Крім звичайних реалій, які маркуються безеквівалентною лексикою, фонову інформацію містять в собі реалії особливого виду, які можна назвати асоціативними. Асоціативні реалії не знайшли свого відображення в спеціальних словах, а закріпилися в самих звичайних словах. Вони знаходять своє вираження в компонентах значень слів, у відтінках слів, у внутрішній словесній формі, виявляючи інформаційні неспівпадання понятійно-східних слів у порівнюваних мовах.

Асоціативні реалії начебто мають відповідники в мові перекладу, але співвідносні поняття в позамовній дійсності дуже відрізняються між собою, тому беззастережна підстановка їхніх словникових значень може спричинити додаткові труднощі для розуміння вихідного змісту. Очевидно, справа не стільки у предметно-логічних відмінностях міжмовних відповідників слів, скільки у відсутності в них аналогічних символічних функцій. Саме властиві певній мові символічні функції роблять їх асоціативними реаліями, які не мають прямих аналогів у інших мовах.

Кожна мова включає сукупність елементів лексичного, фонетичного, орфографічного рівня, граматичні, стилістичні, семантичні особливості яких створюють національний колорит і відтворюють певний зв'язок з природними кліматичними умовами, культурою, традиціями та історією певної країни. Їх треба враховувати в інтересах точності і правильності перекладу. У дослідника країнознавчої лексики Г. Д. Томахіна зустрічаються терміни "денотативні реалії" та "конотативні реалії". Денотативні реалії, за визначенням Г. Д. Томахіна, – це такі факти мови, які позначають предмети і явища, характерні для даної культури і не мають відповідників в іншій культурі. Конотативні реалії позначають предмети, які нічим не відрізняються від аналогічних предметів в культурах, які зіставляються, але отримали в даній культурі та мові, що її обслуговує, додаткові значення, засновані на культурно-історичних асоціаціях, властивих тільки даній культурі. Саме конотативні реалії ми розглянемо при перекладі газетних заголовків.

Пропонуємо розглянути кілька прикладів на політичну тематику. Наступні заголовки стосуються теми виборів в Індії. *Kya is bar bhi khichri sarkar Jharkhand ks nasib men hai?* В цьому реченні мова іде про формування нового

уряду в індійському штаті Джгаркханд. Уряд порівнюється з блюдом "кхічрі". "Кхічрі" – це традиційна індійська каша, яка готується з рису з додаванням бобових. Слово "кхічрі" в цьому реченні вживається в значенні "суміш", а стосовно політики це означатиме "коаліція". Заголовок слід перекладати: "В штаті Джгаркханд вже вкотре можливе формування коаліційного уряду". Наступні заголовки пов'язані з символікою політичних партій Індії. *Kya Pashchim Bangal men kamal khilega?* – "Чи розквітне лотос в штаті Західна Бенгалія?" Для людини, яка знайома з символікою політичних партій Індії, очевидно, що мова іде не про квітку лотоса, а про кількість голосів виборців, які отримає Індійська народна партія, бо саме її символом є лотос. Тож заголовок слід перекладати: "Чи переможе Індійська народна партія в штаті Західна Бенгалія?" Наступний заголовок приховує скептичний настрій автора. *Kya, UP men dour sakega Mayavati ka hathi?* – "Чи зможе вільно гуляти територією штату Уттар Прадеш слон пані Маяваті?" (досл). В Індії загальновідомим фактом є те, що слон є символом соціалістичної партії, а пані Маяваті очолює саме цю партію. Тому мова іде про кількість голосів за соціалістичну партію. Заголовок слід перекладати: "Малоймовірно, що в штаті Уттар Прадеш соціалістична партія отримає більшість голосів." В наступному заголовку процедуру виборів символізує традиційна для Індії тварина верблюд. *Chunav ka unt kis karvat beythega?* – "На який бік ляже під час виборів верблюд?" (досл). Мається на увазі питання, яка з двох провідних партій переможе на виборах. Тож цей заголовок слід перекладати так: "Чи зможе Індійська народна партія перемогти на виборах партію Індійський національний конгрес?" Отже, асоціативні реалії – це дуже цікавий і незвичайний шар лексики мови. Асоціативні реалії відображають додаткові смислові відтінки, що є результатом національного бачення світу. Семантизація цих слів надзвичайно важлива для всіх, хто вивчає іноземну мову. Культурно-маркована лексика вимагає від перекладача глибоких лінгвокраїнознавчих знань і творчого підходу.

СИНТЕЗОВАНИЙ ПІДХІД ДО ЕКСТРАКЦІЇ КОЛОКАЦІЙ З ТЕКСТУ

Бобкова Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Ідентифікація і екстракція колокацій є частиною загальної проблеми автоматичного розпізнавання й опрацювання природно-мовного тексту й пошуку інформації. Існуючі методики й прийоми ідентифікації колокацій ґрунтуються на лінгвістичному, статистичному і синтезованому підходах, які диференціюються за визначальними критеріями і послідовністю застосовуваних процедур. Необхідність розв'язання завдань щодо екстракції колокацій з природно-мовного тексту привела до появи ряду досліджень, присвячених проблемам опису стійких сполук [1; 4; 6], у тому числі, й фахівців з інформаційних технологій і автоматичного пошуку [3; 5].

Однак трояка природа колокацій і недосконалість існуючих прийомів потребує впровадження синтезованого підходу, що поєднує об'єктивний опис статистичних і лінгвістичних ознак. Саме тому в основу автоматизованого укладання Словника колокацій українського юридичного дискурсу [1, с. 44]

покладено принципи синтезованого підходу. З цією метою в межах Корпусу української мови створено підкорпус законодавчих текстів [2]. Відсутність реєстру потенційних колокацій і корпусний метод їх екстракції з текстів передбачає застосування методики відкритого списку. Гіпотетично очікуваний реєстр має, за винятком терміносполучень юридичної підмови, також містити й загальномовні колокації, встановлення яких уможливить застосування отриманих даних для вивчення текстів інших функціональних стилів.

Теоретично функціональні можливості Корпусу української мови дозволяють здійснити лише пошук окремих сполук через задавання леми й відповідних граматичних обмежень [7]. Однак безпосереднє здобуття інформації щодо статистичних ознак й укладання реєстру колокацій потребують розробки відповідного програмного забезпечення. За пропонованою методикою автоматичне вилучення й ідентифікація колокацій ґрунтується на джерельній базі підкорпусу законодавчих текстів, використанні пошукового інструментарію Корпусу української мови й додатково розробленого програмного забезпечення для ідентифікації і вилучення колокацій (автор – В.М. Сорокін). Розроблена програма являє собою серію запитів мовою SQL для екстракції пар слів за певним статистичним порогом їх сумісної появи в текстах організованої вибірки й подальшим обчисленням ймовірнісних характеристик.

Використання статистичного підходу для ідентифікації й автоматичного вилучення біграм дозволяє ігнорувати умови щодо якісного складу колокацій, які інтерпретуються як “невипадкові сполуки” двох слів, характерні як “для мови в цілому (текстів будь-якого типу), так і певного типу текстів або навіть (під)вибірки текстів” [6]. Для відбору потенційних кандидатів колокацій встановлено статистичний поріг, відповідно до якого сполука двох контактних розташованих слів має зустрітися в організованій вибірці текстів обсягом в 1 млн. слів принаймні двічі [1, с. 44]. Таке рішення пояснюється максимальними показниками частоти біграмних сполук у текстах різних функціональних стилів [5, с. 44]. Унаслідок статистичного опрацювання текстів і лематизації укладено список 64.361 потенційної колокації у вигляді розділених комою пар лем з показниками частоти сполуки в аналізованому підкорпусі: *договірний, сторона, 1902; закон, Україна, 1032*. Отриманий у такий спосіб реєстр сполук потребує певного редагування на предмет зняття лексико-граматичної омонімії (*заробітний, платити; наглядовий, рад*) і відбору граматично коректних колокацій.

Отже, пропонована методика ідентифікації колокацій в корпусі текстів дозволяє автоматично вилучати й обчислювати ймовірнісні характеристики біграмних сполук. Результати екстракції потребують обов’язкового постредагування в аспекті зняття лексико-граматичної омонімії і встановлення граматично коректних колокацій. Подальші дослідження мають наукову та практичну цінність з метою тестування описаної методики на матеріалі корпусу текстів різних стилів і встановлення спільних колокацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобкова Т.В. Концепція колокації: корпусний підхід / Т.В. Бобкова // Науковий вісник Міжнар. гуманітар. ун-ту. Серія “Філологія” : [зб. наук. праць]. – Одеса, 2014. – Вип. 10. – Т. 2 – С. 42–45.

2. Законодавчі тексти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mova.info/corpus2.aspx>
3. Зацеркляний М.М., Узлов Д.Ю. Об'єктно-орієнтований тезаурус і словник колокацій для бази знань криміналістичних інформаційних систем / М.М. Зацеркляний, Д.Ю. Узлов // Системи обробки інформації. – 2013. – Вип. 2. – С. 183–186.
4. Романюк А. Розпізнавання багатослівних конструкцій / А. Романюк, Г. Кваснюк, М. Романишин // Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. Комп'ютерні системи проектування. Теорія і практика. – 2011. – №711. – С. 158–165.
5. Червяк А.В. Об особенностях применения статистических алгоритмов выявления устойчивых словесных цепочек / А.В. Червяк, А.В. Вечур, Е.Л. Шевченко, В.Н. Ляпота // Восточно-Европейский журнал передовых технологий. – 2011. – 4/2(52). – С. 41–47.
6. Ягунова Е.В. От коллокаций к конструкциям [Електронний ресурс] / Е.В. Ягунова, Л.М. Пивоварова // Acta linguistica petropolitana. – 2011. – Режим доступу : http://www.webground.su/data/lit/pivovarova_yagunova/Ot_kollokatsiy_k_konstruktsiyam.pdf
7. Kotsyba N. Praktyczny przewodnik po korpusach języka ukraińskiego [Electronic Resource] / N. Kotsyba // Praktyczny przewodnik po korpusach języków słowiańskich. – Warsaw, 2013. – Access Mode: <http://www.domeczek.pl/~natko/papers/przewodnik-korp-ukr2013.pdf>

СЕМАНТИЧНІ ТИПИ АПЕЛЯТИВІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Бойко І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Найважливіші семантичні параметри апелятива зумовлені особливістю його використання у відповідних соціально маркованих комунікативних ситуаціях, а отже, відобразити систему апелятивів може функціональна типологія за ознакою адресатності, яку було укладено і систематизовано нами.

1. Апелятиви звернені до людини.

1.1. Антропонім – це власна назва: ім'я особове, ім'я по батькові, прізвище, прізвисько, псевдонім [7, с. 29 – 30]: *Слухай, Адаме* (1, с. 107); *Ти що, Марусю* (1, с. 76); *Не треба, Миколо, не треба!* (1, с. 105). Звертання на ім'я по батькові вносять офіційну тональність у спілкування: *Дано В'ячеславівно, Лідіє Андріївно, Валеріє Миронівно, Миколо Петровичу, Фрідріху Варфоломійовичу*. Номінація об'єкта на прізвище – тип звертання нехарактерний для українського мовленнєвого етикету, що уживається дуже рідко та притаманний для військової, правової, політичної сфер: *Про яке джерело ви говорите, Григоріє?* (2, с. 49); *Ось це, Князевич, ти будеш з'ясовувати* (2, с. 51).

1.2. Номінація об'єкта за найзагальнішими родовими ознаками, що спричинює використання звертань до малознайомого співрозмовника: *Не блюзнірствуйте, юначе* (5, с. 25). Серед них широко вживаються іменники: *дівчина, юнак, хлопець, молодий чоловік*.

1.3. Родинного типу. Українська апелятивна система родинних номінацій формувалися з дохристиянських часів, про що свідчать збережені у народному побуті діалектні висловлювання: *мамо, ненько, неню, тату, татку, няню* (до батька), *вуйку, вуйно, тітко, дядьку, стрийку, стрийно, небого, кумо, куме, свате, свахо, брате, сестро, сестрице, бабу, дідусю, діду, нанашко, нанашку* (до хрещених), *швагрі, братово, донцю, сину, онучко, онучку* тощо. Серед найчастотніших зафіксованих нами одиниць, виступають слова на відображення наступних родинних зв'язків: *жінко, чоловіче, тату, мамо, синку, брате*.

1.4. Апелятиви на позначення посадового становища, роду занять, рангу: *Пусти, начальнику...* (2, с. 38); *Ти ж, капітане Князевич, або ніколи не будеш майором, або робитимеш те, що тобі скажуть старші товариші* (2, с. 53); *Мислити починаєш, сищику* (2, с. 55); *Слухай, майоре* (2, с. 82).

1.5. Звертання, виражене іменником *товариш* / *товаришко* / *товариші*, витіснене на периферію лексичного поля апелятивів як маркер радянськості, якої хотіли позбавитися. Зараз цей апелятив поновлює свій статус, зберігаючи своє первинне значення: *Ви до чого це, товаришу* (2, с. 34); *Отже, товариші, – звернувся до нас інструктор, – поведу вас найкоротшим шляхом...* (5, с. 28). Однією з форм звертання до незнайомої людини в сучасній українській мові є також лексема *громадянин* / *громадянка* / *громадяни*: *Громадянине Григорів, ви розмовляєте з Богом?* (2, с. 47); *Не забувайте, громадянине: людина людині в СРСР – друг, товариш і брат* (2, с. 34).

1.6. Окрему групу становлять індивідуальні ласкаві звертання (метафоризовані номінації), які надають висловлюванням додаткової експресивності, типу *сонечко, пташко, котику*: *Ну, не затримуйся, лети, пташко* (6, с. 75); *Котику, ставай з правого боку, дай-но я за тебе потримуюсь!* (6, с. 29).

2. Апеляція до інших живих істот

2.1. Помітним явищем у системі апелятивів у сучасній українській мові залишаються слова, запозичені з конфесійного стилю. Активно функціонують апелятиви – *Боже, Господи*, рідше – *Створителю*.

2.2. Апелятиви, що використовуються при звертанні до тварин / птахів, або так звані зооніми. Вони можуть бути представлені як загальними родовидовими номінаціями: *Швидше, коню, швидше, коню, Поспішай додому!* (8, с. 14); *Плавай, плавай, лебедонько! По синьому морю* (8, с. 66), так і кличками тварин: *Бачиш, Семаргле, вони зустрілися* (3, с. 26); *Кудлаю, сюди!* (3, с. 107).

3. Апелятиви звернені до неістот

3.1. Абстрактні поняття: *Ой доле, доле, що з людьми ти коїш?* (4, с. 112), *Куди ведеш мене, моя гордине?* (4, с. 176), *Добрий ранок, моя самотності?* (4, с. 223).

3.2. Явища природи, космоніми та фітонімічні номінації: *Руки шовковиць, чого ж ви залякли* (4, с. 15), *Старі дуби, спасибі вам за це* (4, с. 346).

3.3. Географічні назви, що об'єднують топоніми й гідроніми: *Давно це було, Румуніє, коли ти була під боярами* (4, с. 370), *Козацька тверджа, давній Чигирине* (4, с. 380).

3.4. Предмети: загальні назви – *річенько* (4, с. 53), *мій рідний краю* (4, с. 161), *трагічна мово* (4, с. 161); хрононімічні номінації – *Благословенна*

будь же ти, *хвилино* (4, с. 154), *Дні мої, а чим же вас згадати* (4, с. 172); номінації єдиних в своєму роді предметів – *Пручайся, скрипко Страдиварі!* (4, с. 248).

Отже, як бачимо, лексичні засоби вираження апеляції широко представлені в сучасній українській мові. Ми намагалися представити узагальнену картину сучасного стану апелятивної сфери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гримич М. Варфоломієва ніч / М. Гримич. – Львів: Кальварія, 2002. – 160 с.
2. Кокотюха А. Таємне джерело / А. Кокотюха. – Харків: Книжковий клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2013. – 288 с.
3. Корній Д. Тому, що ти є / Дара Корній. – Харків: Книжковий клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2012. – 240 с.
4. Костенко Ліна Вибране / Ліна Костенко. – К.: Дніпро, 1989. – 559 с.
5. Роздобудько І. Гудзик. Роман / І. Роздобудько. – К.: Нора-Друк, 2011. – 240 с.
6. Роздобудько І. Ескорт у смерть / І. Роздобудько. – Київ: Фоліо, 2007. – 160 с.
7. Українська мова. Енциклопедія. – Вид. 2. – К.: Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М.П. Бажана, 2004. – 833 с.
8. Шевченко Т. Кобзар – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2004. – 504 с.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВЕРБАЛЬНИХ ОПЕРАТОРІВ ЕСТЕТИЧНОЇ ОЦІНКИ В ЛІРИЦІ АНГЛІЙСЬКОГО РОМАНТИЗМУ

Бойко Я.В.

Дніпропетровський ВНЗ “Національний Гірничий університет”

Номінація, під якою розуміють називання предметів і ситуацій за допомогою мовних засобів, закріплення за певним референтом того чи іншого спеціального знака, є комплексним мовленнєво-мисленнєвим процесом, котрий має як логіко-гносеологічні, біологічні, соціальні, фізіологічні, так і власне мовні основи [6, с. 107]. Залежно від структурно-семантичних характеристик номінативних засобів, що виражають естетичну оцінку, пропонуємо розрізняти *лексичну*, *пропозитивну* та *дискурсивну* номінацію. Запропонована типологія номінацій становить основу структурно-семантичної класифікації вербальних операторів естетичної оцінки “прекрасне / потворне”.

Лексична номінація – це слова і словосполучення, у семантиці яких є маркери естетичної оцінки “потворного” чи “прекрасного”, що виявляються шляхом компонентного аналізу семантичної структури лексичних одиниць. За частиномовною належністю засоби лексичної номінації естетичної оцінки “прекрасне / потворне” розподіляються на *субстантивні* (виражені іменниками, які виступають *об’єктами оцінки*), *дієслівні* (виражені дієсловами які називають *процес оцінювання*), *ад’єктивні* (естетична оцінка виражена прикметниками, які виражають *ознаку суб’єкта/об’єкта оцінки, порівняння зі стандартом, оцінний предикат*) й *адвербіальні* (виражені прислівниками, які називають *ознаку процесу оцінювання*). За компонентним складом лексичного оператора

естетичної оцінки розрізняється **проста** (реалізується одним словом, простим чи дериватом, яке може належати до будь-якої частини мови), **компаративна** (реалізується складним словом – композитом) і **комплексна** лексична номінація (реалізується словосполученнями, вільними або усталеними, у складі яких: (а) **усі компоненти** номінують “прекрасне” чи “потворне”; (б) **один із компонентів** номінує “прекрасне” чи “потворне”).

Пропозитивна номінація естетичної оцінки прекрасне / потворне – це висловлення (в основному, обмежується одним-двома реченнями), і є **контекстною**, тобто лексичні засоби номінації “потворного” чи “прекрасного” (у формі різних частин мови) сконцентровані у контексті і у своїй сукупності утворюють **контекст потворного / прекрасного**, змальовуючи ситуацію, яка є прекрасною або, навпаки, потворною, жахливою, відразливою. Відштовхуючись від реляційної структури пропозиції [1; 3; 4], вважаємо за можливе вирізнити два типи пропозитивної номінації – 1) **сутнісну**, складниками є лексичні засоби актуалізації позитивної чи негативної естетичної оцінки, які реалізують **субстантивну лексичну** номінацію (просту, композитну чи комплексну) і виступають номінаторами: (а) **суб’єктів оцінки** (особи чи істоти, які здійснюють процес оцінювання); (б) **об’єктів оцінки** (подій, явищ, людей, предметів тощо, які оцінюються); і 2) **предикативну**, утворює контексти “прекрасного” чи “потворного” за допомогою лексичних операторів, що здійснюють дієслівну, ад’єктивну й адвербіальну лексичну номінацію (просту, композитну чи комплексну) і позначають: (а) **процес оцінювання** (дієслівна лексична номінація); (б) **ознаку об’єкта оцінки** (ад’єктивна лексична номінація); (в) **ознаку процесу оцінювання** (адвербіальна лексична номінація).

Дискурсивна номінація естетичної оцінки “прекрасне / потворне” – це мікротекст, утворений засобами (двома і більше) пропозитивної номінації, які у своїй сукупності змальовують позамовну природну ситуацію. Для цілей нашого дослідження номінативних засобів естетичної оцінки “прекрасне / потворне” у поетичних творах англійського романтизму пропонуємо такі типи: **перцептивно-ціннісна** (позначає оцінне ставлення суб’єкта оцінки до конкретної, чуттєвої ситуації, що розгортається у “визначеному місці у режимі теперішнього актуального *hic et nunc*” [2]), **рефлексивно-ціннісна** (суб’єкт естетичної оцінки у процесі оцінювання навоколишньої дійсності спирається не на емпіричне сприйняття, а на знання, отримані у ході інтерпретації (рефлексії) перцептивних даних), **емоційно-ціннісна** (позначає емоційно-оцінне реагування суб’єкта оцінки на кореферентну дійсність емоційну ситуацію та чинники, що її зумовлюють[5]).

Отже, різні типи і види номінації, визначені за їхніми структурно-семантичними характеристиками, – лексична, пропозитивна і дискурсивна – різною мірою виражають естетичну оцінку “прекрасне / потворне” в ліриці англійського романтизму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл : логико–семантические проблемы : [монография] / Нина Давидовна Арутюнова. – [3–е изд.]. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 383 с.

2. Кацнельсон С. Д. Содержание слова, значение и обозначение : [монография / под общ. ред. В. М. Жирмунского, М. М. Гухман, С. Д. Кацнельсона] / Соломон Давидович Кацнельсон. – [2-е изд., стереотип.]. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 112 с.
3. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика : [учебник] / Ирина Михайловна Кобозева. – М. : КомКнига, 2007. – 352 с.
4. Падучева Е. В. Высказывание и его соотношенность с действительностью : Референциальные аспекты семантики местоимений : [монография] / Елена Викторовна Падучева; [отв. ред. В. А. Успенский]. – [6-е изд., испр.]. – М. : Издательство ЛКИ, 2010. – 296 с.
5. Романов Д. А. Психолингвистическое обоснование эмоциональной идентификации / Дмитрий Анатольевич Романов // Вопросы языкознания / отв. ред. Татьяна Михайловна Николаева. – М. : Наука, 2005. – № 1. – С. 98–107.
6. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) / Олена Олександрівна Селіванова. – К. : Вид-во Українського фітосоціологічного центру, 1999. – 148 с.

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР РОМАНІВ У.ФОЛКНЕРА: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Бойцан Л.Ф.

Київський національний лінгвістичний університет

На сучасному етапі розвитку лінгвістики художній текст розглядають як найвищу форму репрезентації тексту, відзначаючи його особливу естетичну природу, художню інтенційність, орієнтацію на естетичний вплив [1].

З точки зору когнітивної семантики інтерпретація тексту означає побудувати навколо нього такий світ, який уможливило перетворення світів у концептуальний простір.

Актуальність даного дослідження зумовлюється необхідністю виявлення механізмів репрезентації концептуального простору у світі лінгвокультурологічного аспекту.

Мета роботи полягає у встановленні основних концептів, що структурують концептуальний простір романів У.Фолкнера.

Дослідження концептуального простору художніх творів автора спрямоване на експлікацію концептів, що складають концептуальну систему, яка визначається як інформаційна та є результатом пізнання людиною оточуючого світу, інтерпретації позначення й утримання у свідомості повної сітки понять [2].

У дослідженні виділяються універсальні і культурно значимі ознаки головних концептів, виділені ознаки інтерпретуються в контексті концептуального простору.

Об'єктом нашого дослідження у цій розвідці стали концепти **ANXIETY** та **FURY**, які актуалізуються паралельно.

У романах У. Фолкнера головні концепти маніфестуються на фоні трагедії американського Півдня та занепаду архаїчних усталених традицій.

У романах У. Фолкнера концепт **ANXIETY** тлумачиться як ментальне утворення зі складною структурою, зумовленою вірогідною природою реального світу, який він відбиває або конструює:

There were plenty of them to abet him. Assist him and make a race of it; ten o'clock on Sunday morning, the carriage racing on two wheels up to the very door to the church looking exactly like a performing tiger in a linen duster and a top hat and Ellen with no blood in her face, holding those two children.

У цьому контексті концепт **ANXIETY** моделюється у вигляді взаємопов'язаних операційних модусів структуризації цілісного знання, які мають як поняттєвий, так і емоційно-оцінний зміст.

У концептуальному просторі романів У.Фолкнера іншим глобальним концептом є **FURY**, який базується на виявленні спільного та відмінного у сутностях та їх класифікації.

У романах У. Фолкнера розгортання концепту **FURY** пов'язане з розкриттям загального змісту та його фрагментів.

For two years it had watched him as with that grim and unflogging fury he had erected that shell of a house and laid out his fields, then for three years he had remained completely static as if he were run by electricity and someone had come along and removed dismantled the wining or the dynamo, while the women of the country gradually convicted it.

Характерні особливості концептів **ANXIETY** та **FURY** з точки зору семантико-когнітивного аналізу дають можливість оцінити параметри творчих зусиль У. Фолкнера.

Концептуальний простір у художніх творах письменника ґрунтується на функції структуризації, забезпечуючи перехід від монотонної множини ознак, що формують логічні поняття до встановлення ступеню їх облігаторності. Він корелює з повсякденними поняттями, які поєднують облігаторні та необлігаторні концептуальні ознаки.

Таким чином, аналіз концептуального простору романів У. Фолкнера з точки зору лінгвокультурологічного підходу дозволяє виявити низку ознак основних концептів **ANXIETY** та **FURY**. Ці ознаки можуть імплікуватись змістом цілого художнього тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Freeman M. Peetry and the Scope of Metaphor: Toward a Cognitive Theory of Literature/M. Freeman// Metaphor and Metonymy at the Crossround: A Cognitive Perspective. – Berlin, New York: Monton de Gruyter, 2000. – P.253-281
2. Wierzbicka A. English: Meaning and Culture/A. Wierzbicka// Oxford: Oxford University Press, 2006. – 352 p.

ФЕНОМЕН ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТИ И ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРЕЦЕДЕНТНЫХ ТЕКСТОВ В ЭПИСТОЛЯРИЯХ

Большакова Н.И.

Киевский национальный лингвистический университет

Феномен интертекстуальности является объектом лингвистических исследований уже более сорока лет. Концепция «чужого слова»,

сформулированная М.М. Бахтиным и получившая развитие в работах французских постструктуралистов Ю. Кристевой и Р. Барта, легла в основу теории интертекстуальности.

Интертекстуальность отображает диалогическую связь текста с предшествующими текстами и с дальнейшим текстообразованием. Данное явление – это взаимопроникновение и субъективное рождение одного текста через бесконечное множество других. Интертекстуальность текста является реализацией когнитивной базы порождающего текст субъекта, его интертекстуального тезауруса. Под этим понятием мы понимаем совокупность всех тех элементов, которые говорящий субъект считает «чужими» при восприятии некоторого сообщения и которым он придает статус цитатных при порождении собственных высказываний. Читатель – активный участник толкования текста в процессе коммуникации, поэтому жизненный, культурный, исторический опыт важен для правильного понимания текста. Таким образом, для кодирования и декодирования интертекстуальных знаков необходимо наличия особого вида компетенции – интертекстуальной.

С интертекстуальностью тесно связано понятие прецедентности. Прецедентные тексты – это смыслонесущие элементы дискурса как всей нации, так и отдельной социальной группы, вплоть до отдельной языковой личности. Вслед за Ю.Н. Карауловым прецедентные тексты в данном исследовании рассматриваются как значимые для той или иной личности в познавательном и эмоциональном отношениях, имеющие сверхличностный характер, т.е. хорошо известные и широкому окружению данной личности, включая ее предшественников и современников, и обращение к которым возобновляется неоднократно в дискурсе данной языковой личности [2, с. 216].

Актуальным направлением в изучении прецедентных текстов является анализ их использования в эпистолярном наследии писателей. Результатом подобных исследований становится характеристика идиостиля частной переписки, отражающая своеобразие той или иной авторитетной языковой личности. В рамках данного исследования объектом нашего изучения стали прецедентные тексты в письмах А.Блока.

На основе анализа прецедентных высказываний, реализующих различные фигуры интертекста, установлено, что среди фрагментов текстов, используемых в эпистолярной поэме, наиболее популярны следующие:

1) пословицы 2) русская классическая литература 3) библейские тексты 4) афоризмы 5) иностранная литература 5) песенное творчество. Рассмотрим подробнее наиболее характерные для писательского эпистолярного приемы включения прецедентных текстов в письмо. Наиболее характерны для частных писем такие фигуры интертекста, как цитирование, аппликация, аллюзия.

Цитирование – дословное воспроизведение фрагмента текста, сопровождаемое ссылкой на источник.

"А между тем, перевожу с греческого диалог Платона о благоразумии... рассудительности...самообладания и пр. "Credo equidem, nec vana fides, genus esse deorum (Ilnamou) " (1, 124)

"Credo equidem, nec vana fides, genus esse deorum – Верю, есть племя богов, и вера моя не напрасна." (Платон «Пир») А. Блок цитирует один из диалогов Платона для экзамена в университете.

Текстовая аппликация - прием, представляющий собой полное и точное воспроизведение части текста (как минимум, словосочетания). В анализируемом материале текстовая аппликация, по сравнению с другими фигурами интертекста, используется наиболее часто. К данному приему автор прибегает для придания высказыванию большей выразительности, *"...я знаю и чувствую то неизреченное, которое вас томит, от которого Ваша душа «скорбит смертельно»..."* (1, 48)

Поэт воспроизводит слова Иисуса Христа: «Душа моя скорбит смертельно». (Евангелия от Матфея, XXVI)

Текстовая аллюзия представляет собой свернутую, часто однословную выдержку из претекста, используемую без ссылки на автора. Поэт в письмах к жене часто помещает цитаты из своей лирики.

"Те «боги, скитальцы и дети» гасят свой небосвод и скрываются от меня в пучинах мрака. " (1, 59) цитата из стихотворения А. Блока «Хранила я среди молодых созвучий...»: *"Идите прочь, скитальцы, дети, боги!"*

В ходе исследования было выявлено, что любой прецедентный феномен употребляется поэтом умышленно и задуман для того, чтобы произвести впечатление на адресата, выполнить функцию воздействия. Отметим, что использование автором интертекстуальных знаков означает, что данный знак известен адресату, а также значительной части национально-культурного сообщества. Эпистолярный текст, имеющий интертекстуальный знак, может создавать эффект образности, эмоциональности и таким образом всегда привлекает внимание коммуникантов к определенным моментам и смыслам высказывания, прецедентные тексты в эпистолярном дискурсе используются для привлечения внимания адресата, а интертекстуальные знаки отсылают его к содержанию других писем, написанных ранее. Правильное понимание предполагает владение необходимой информацией, заключенной в интертексте.

ЛИТЕРАТУРА

1. Блок А. Письма к жене/ А. Блок – М. : Наука, 1978. – 414 с. – (Лит. наследство / Ред.: В. Г. Базанов, Д. Д. Благой, А. Н. Дубовиков и др.; Т. 89).
2. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – М.: ЛКИ, 2010. –264с.

МОВНІ РЕФЛЕКСИВИ У ТУРЕЦЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Бондар М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивчення національно-культурної специфіки турецької художньої прози та особливостей її відтворення в перекладах набуває особливої актуальності у зв'язку з активізацією українсько-турецьких зв'язків, виданням творів турецьких

авторів. Інтерес для вчених становить феномен філологізму, або явище мовної рефлексії, що є притаманним турецьким художнім текстам і відображає специфіку мовної картини світу. Як слушно зауважила С.Я. Єрмоленко, філологічний струмінь “виявляється у коментуванні, поясненні слів, цитуванні їх” і “за таким зовнішньо прозорим філологічним прийомом пояснення значень слів відтворюється культурно-історичний аспект мовомислення” [2, С. 287–288].

У працях О.Д. Васильєва, Т.В. Шмельової, І.Т. Вепревої вжито термін “мовна рефлексія” на позначення відповідного типу мовної поведінки, який передбачає осмислене використання мови, тобто спостереження, аналіз мовних фактів, їхню оцінку, співвідношення своїх оцінок з іншими, нормою, узусом; існує і більш широке розуміння цього явища – як рефлексії по відношенню до всього, що стосується мови та її використання [3, С. 108–109]. Відповідно закінчене висловлювання, яке містить оцінку вжитого слова чи вислову й формально включає лексичну одиницю “слово” чи дієслова мовлення та найменування, називається рефлексивом [1, с. 28].

Турецьким прозаїкам притаманна мовна рефлексія, яка зумовлює появу мовних рефлексивів у вербальній структурі художнього тексту. Автори здійснюють спостереження над різними рівнями мовної системи та фіксацію її особливостей: “*bol bol sesli harf sokuşturularak Türkçeleştirilmiş telaffuzları*” (О. Памук, Kara kitap, s. 39) – “... вимовлялися за столом на турецький лад із безліччю зайвих голосних” (О. Памук, Чорна книга, с. 50); “*Bu değişikliğin iki yanına da işaret ettiği için frenkçe su bunları anlamına gelen kelimenin, İstanbul Türkçesine ve şehrin gündelik hayatına “vapur” olarak çok başarılı bir şekilde uyum sağladığını hatırlayalım*” (О. Памук, İstanbul, S. 261–262) – “Задаймо, що французьке “*vapleur*” (“пара”) закріпилося у стамбульській говірці турецької, а потім й у повсякденному житті, трансформувавшись у “*vapur*”, що нашою мовою тепер означає “корабель” (О. Памук, Стамбул, с. 364); “*Türkçede rüyaları, masalları ve doğrudan yaşamadığımız şeyleri anlatırken kullandığımız ve çok sevdiğim mişli geçmiş zaman beşikteyken, tekerlekli çocuk arabasındayken ya da ilk defa yürürken yaşaklarımızı anlatmak için daha uygundur*” (О.Памук, İstanbul, s. 16) – “У нас у турецькій мові є спеціальна часова форма, аби розрізняти чужі перекази й те, що ми бачили на власні очі чи чули на власні вуха. Коли ми переповідаємо сни, казки чи події з минулого, свідками яких не були, тоді ми послуговуємося саме цим часом” (О. Памук, Стамбул, с. 16).

Найбільш частотні мовні рефлексиви, які розкривають певні асоціативні зв'язки, подають “народну етимологію”: “... *Brezilya ile bezelye arasında bir ilişki olduğuna (Brezilya bayrağında kocaman bir bezelye vardır), bazı Amerikalıların Türkiye ile hindi arasında bir ilişki olduğuna inanmaları gibi “dürüstçe” inanırım*” (Памук, İstanbul, s. 87) – “... між словами “горох” та “Бразилія” має бути якийсь зв'язок не лише тому, що “Бразилія” турецькою “*Brezilye*”, а “горох” – “*bezelye*”, а ще й тому, що на бразильському прапорі намальоване щось схоже на величезну горошину. Я зустрічав багато американців, які так само щиро вважають, що між Туреччиною, що англійською *Turkey*, та індичкою (*turkey*) є зв'язок” (О. Памук, Стамбул, с. 117); “*Boğaz kelimesinin türkçedeki asıl anlamıyla, “hava almak” işi kafamda böyle birbirine karıştı*” (О. Pamuk, İstanbul,

s. 53) – “Турецькою назва Босфору та слово “горло” – омоніми, тож починаючи з тієї зими я завжди асоціював Босфор зі свіжим повітрям” (О. Памук, Стамбул, с. 67).

Мовні рефлексиви можуть уводитись перекладачем без порушення змістової структури тексту, коли український читач потребує додаткових пояснень: “До десяти років я вже мав чітке уявлення про Бога: спотворений віком і загорнений у шалі, Бог поставав для мене у подібні шановані пані” (У турецькій мові займенники “він”, “вона”, “воно” позначаються одним словом “o”)) (О. Памук, Стамбул, с. 234).

Проявом мовної рефлексії є також повтори слова з частковою заміною літер, що властиво турецькій мові. Це вимагає від перекладача пошуку милозвучного для української мови відповідника: *Хюсейн-Мюсейн, Мурат-Меріт, сережки-мурежки*.

Мовні рефлексиви потребують особливої уваги перекладачів, оскільки можуть ускладнювати розуміння читачем тексту і супроводжуватися додатковим коментарем: “*Selim Bey, Türkçe konuştuğu zaman kardeşlerine adlarıyla hitap etmiyor; büyük abla, küçük abla diye çağırıyordu*” (R. N. Güntekin, *Ateş geceşi*, s. 122) – “Коли Селім-бей говорив турецькою, він ніколи не називав сестер на ім'я, звертаючись до них “старша сестра” та “молодша сестра” (Р. Н. Гюнтекін, Ніч вогню, с. 131) – в турецькій мові *abla, küçük kardeş* – загальноприйняті звертання, які часто вживаються без імені.

Мовні рефлексиви відображають особливості турецької мови на різних рівнях (фонетичному, лексичному, морфологічному), містять оцінку мовних фактів. Найбільший інтерес для письменників становить етимологія та асоціативні зв'язки. Є власне авторські мовні рефлексиви та органічно введені в структуру прозового тексту мовні рефлексиви перекладача. Основні труднощі при перекладі пов'язані зі збереженням змісту й необхідністю додаткових пояснень щодо особливостей слововживання, граматичних форм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вепрева И.Т. О функционально-системной организации рефлексивов / И.Т. Вепрева // Русский язык в контексте современной культуры. – Екатеринбург, 1998. – С. 28–29.
2. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності : Стилїстика та культура мови / Єрмоленко С.Я. – К. : Довіра, 1999. – 431с.
3. Шмелева Т.В. Языковая рефлексия / Т.В. Шмелева // Теоретические и прикладные аспекты речевого общения. – Вып. 1 (8). – Красноярск, 1999. – С. 108–109.

ЗАКОНОМІРНОСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ПАРАДИГМАТИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ В ОРНАМЕНТАЛЬНОМУ ТЕКСТІ

Бондаренко В.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Орнаментальний текст, насамперед, виводить на перший план естетичну, поетичну функцію мовного знака. Р. Якобсон, виокремлюючи поетичну

функцію мови, яка полягає у спрямованості повідомлення на самого себе, її лінгвістичним критерієм визначає проектування принципу еквівалентності, тобто вибору на основі подібності чи розбіжності, з осі селекції на вісь комбінації [3, с. 204]. Якщо остання базується на основі синтагматичних зв'язків, які є лінійними й послідовними в мовному потоці, то для осі селекції характерні зв'язки парадигматичні, які представляють зіставлення одиниць мови, що об'єднуються у свідомості або пам'яті мовця асоціативно-змістовими відношеннями. Одиниці поетичного тексту складаються в схеми – симетричні утворення, чіткість яких виражає еквівалентність форми як на осі селекції, так і на осі комбінації (в синтагматичному та парадигматичному відношеннях). Тобто властивий парадигматиці принцип еквівалентності проектується в поетичному тексті на синтагму – принцип семантичної або ж формальної відповідності проектується на синтаксичну суміжність, послідовність. У результаті такої проекції відбувається симетричне розташування компонентів синтагматичної структури, яке лінгвіст вважав основоположним для всіх видів мистецтва [4, с. 480].

Таким чином, характерною для орнаментальної прози є активізація парадигматичних зв'язків, що реалізуються не в лінійній сполучуваності одиниць, а на рівні встановлення відповідностей під час сприйняття тексту, тобто на рівні когніції. Ю. М. Лотман, аналізуючи специфіку поетичного тексту, відзначав "На відміну від звичайного мовного процесу передачі значень, замість послідовного в часі ланцюжка сигналів, вибудовується складний сигнал, який має *просторову* (курсив наш – В. Б.) природу – повернення до вже сприйнятої інформації" [1, с. 117].

Отже, закономірним є те, що орнаментальна проза, для якої стрижневою виявляється поетична функція, також має в своїй основі просторові закономірності, що відсилає нас до ідеї просторової форми в літературі. Її концепція полягає у тому, що лінійне прочитання, яке передбачає часову та синтаксичну послідовність тексту за схемою "причина – наслідок", не є єдино можливим. Альтернативою йому виступає просторовість, нелінійність, яка властива людському мисленню. Тенденція лінійного тексту до представлення змісту у вигляді впорядкованої ієрархічної структури порушується та утворюється нелінійність, яка надає простір рухові думки, змогу рухатися у різних напрямках, здійснювати переходи в інші виміри. Основоположною для літератури, як виду мовленнєвого мистецтва, є часова послідовність, яка витікає із синтагматичного характеру поєднання мовних одиниць. У просторовій формі письма визначальним виявляється сприйняття літературного твору в єдиний момент часу, а не як феномену, що розгортається темпорально. Значення встановлюється через одночасну перцепцію в просторі тих елементів тексту, які не сприймаються як пов'язані, якщо прочитуються послідовно, тобто на рівні парадигматичних відносин.

В. Шмід, наприклад, убачає в просторовості наративну стратегію і зазначає, що вона створена на основі еквівалентностей у тексті, які протиставляють наративній послідовності позачасові відношення, впроваджують просторову співвіднесеність елементів, далеких один від одного на синтагматичній осі тексту чи часовій осі історії. Еквівалентність означає рівнозначність

і включає в себе два типи відносин – схожість та опозицію [2, с. 244]. Тобто еквівалентні об'єкти виявляють схожість за набором одних ознак та опозицію за набором інших. Учений виокремлює два основних типи еквівалентності – формальну (до якої відносяться різноманітні стилістичні засоби, що "працюють" як формальні елементи створення текстової симетрії) та тематичну або інтратекстуальну, де аналогічними за декількома ознаками виявляються історії або ж тематичні лінії, які розгортаються у творі [там само, с. 248]. Загалом тематична еквівалентність іманентна орнаментальній прозі, так само, як і формальна. У ракурсі нашого дослідження, спираючись на тезу самого науковця про важливість для орнаментальної прози іконічної функції мовного знака [там само, с. 258], нам видається доцільним виокремити такий вид еквівалентності, як формально-семантична, що полягає у співвіднесеності форми мовного знака та його семантичного наповнення.

Когнітивною основою встановлення еквівалентностей у тексті художнього твору ми вважаємо низку когнітивних операцій, які базуються на механізмі аналогового осмислення. Це базовий процес людської когніції, який полягає у здатності усвідомлювати схожості та аналогії, є центральним у процесі пізнання людиною навколишнього світу. Поняття аналогії трактується як схожість, відповідність, подібність предметів чи явищ, або ж тотожність їхніх відношень. Якщо два предмети аналогічні, це означає, що вони частково схожі, частково відмінні. Сутнісна відповідність визначення аналогії та концепції еквівалентності дозволяє нам пов'язати зазначене мовне явище та когнітивний процес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лотман Ю. М. Лекции по структуральной поэтике // Ю. М. Лотман и тартуско-московская семиотическая школа / Юрий Михайлович Лотман. – М. : "Гнозис", 1994. – С. 11–246.
2. Шмид В. Нарратология / Вольф Шмид. – М. : Языки славянской культуры, 2003. – 311 с.
3. Якобсон Р. О. Лингвистика и поэтика / Роман Осипович Якобсон // Структурализм : "за" и "против". – М. : Прогресс, 1975. – С. 193–230.
4. Якобсон Р. О. Поэзия грамматики и грамматика поэзии / Роман Осипович Якобсон // Семиотика. – М. : Радуга, 1983. – С. 462–482.

СТРУКТУРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДЕЗАБРЕВІАТУР-НЕОСЛЕНГІЗМІВ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Борис Д.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Деабревіація, більш відома в зарубіжній англістиці як бекронімія, становить умисну реакронімізацію наявної абревіатури (або, рідше, акронімізацію неабревіатури) в умовах повного або часткового людичного переосмислення вихідного поняття. В основі цього явища лежить народна етимологія [3, с. 86] як семантичне зближення двох формально схожих, але генетично непов'язаних елементів.

Перші згадки про феномен дезабревіації датуються II ст. н.е., коли християни Стародавньої Греції акронімізували лексему ἰχθύς ‘риба’, яка набула нового значення Ἰησοῦς Χριστός, Θεοῦ Υἱός, Σωτήρ ‘Ісус Христос, Син Божий, Спаситель’. Зауважимо, що символічне зображення імені Ісуса Христа у вигляді риби збереглося в християнській традиції до наших днів.

Першою англійською дезабревіатурою стала лексема гебрайського походження *cabal* ‘кабала’, яка починає вживатися з другої половини XVI сторіччя на позначення групи придворних міністрів-інтриганів Кліфорда (*Clifford*), Арлінгтона (*Arlington*), Букінгема (*Buckingham*), Ешлі (*Ashley*) та Лодердейла (*Lauderdale*), яких історики звинувачують у державному дефолті 1670 року, розв’язанні війни з Голландією в 1672 році та укладенні союзу з тодішніми противниками – французами – в 1673 році [4, с. 83–84].

Термін **дезабревіація** запропонував А.Ф.Журавльов у 1982 році [1]. На початку 1980-х років у зарубіжній англістиці з’являється номема **бекронім**. У сучасних мовознавчих працях феномен дезабревіації також називають **деабревіацією**, **умовним розкодуванням**, **хибним розшифруванням** або **евфемістично глузливим розкриттям абревіатури** [2, с. 276].

Ремотивантна декомпозиція дезабревіатур реалізується у двох структурних моделях, які пропонується називати **реакронімізаційною** та **мімікрійно-акронімізаційною**. Згідно з **реакронімізаційною моделлю** вихідною одиницею виступає акронімізований вираз на кшталт *North American Free Trade Agreement*, який дав життя загальновідомому акроніму *NAFTA*. Згодом останній шляхом людичного переосмислення зазнав явища дезабревіації, набувши нового розшифрування *Now American Friends Take All*. Таким чином, сам акронім став ремотивантом, а отримана дезабревіатура – кінцевою одиницею-субститутом. У семантичному плані спостерігається повне збереження денотативного компонента значення вихідної одиниці в субституті, а також набуття останнім конотативного компонента шляхом фамільяризації (як у проаналізованому зразку) або, рідше, вульгаризації, наприклад, *Ian Duncan Smith* (лідер Консервативної партії Великобританії) → *IDS* → *In Deep Shit*.

Друга, **мімікрійно-акронімізаційна, модель** є дещо менш розповсюдженою і може, залежно від кількості етапів (3 або 4) ремотивантної декомпозиції, реалізуватись у двох зразках: **моносубститутному** (вихідна одиниця → ремотивант → кінцева одиниця-субститут) та **бісубститутному** (вихідна одиниця → ремотивант → проміжна одиниця-субститут → кінцева одиниця-субститут). На відміну від реакронімізаційної моделі, де ремотивантом є готова абревіатура, в мімікрійно-акронімізаційній моделі ремотивантом слугує неабревіатура, яка мімікрується під акронім.

За **моносубститутним зразком** утворена дезабревіатура *always late in take-off, always late in arrival* ‘італійські авіалінії *Alitalia*’. Функцію вихідної одиниці тут виконують італійські лексеми *ali* ‘крила’ та *Italia* ‘Італія’ як компоненти телескопізму *Alitalia*. Останній зазнає акронімної мімікрації (*Alitalia* → *A-l-i-t-a-l-i-a*) і стає ремотивантом неосленгізму-субституту *always late in take-off, always late in arrival*. У наведеному прикладі моносубститутної мімікрійно-акронімізаційної моделі вихідна одиниця повністю збігається за семантикою з кінцевою.

Бісубститутний зразок мімікрійно-акронімізаційної моделі представлений у нашому дослідженні неосленгізмом *yettie* „молодий підприємливий спеціаліст-технар”. У цьому випадку вихідною одиницею виступає неаббревіатура *yeti* ‘снігова людина’, яка мімікрується під акронім виразу *young, entrepreneurial and technical*, набуваючи статусу ремотиванта *y-e-t-i*. Нове розшифрування акроніма *young, entrepreneurial and technical* стає проміжним субститутом, а *yettie* у значенні ‘молодий підприємливий спеціаліст-технар’ – кінцевою одиницею. У розглянутому прикладі бісубститутної мімікрійно-акронімізаційної моделі семантика вихідної одиниці не збігається з семантикою ні проміжного, ні кінцевого субститутів, що, однак, не заперечує можливості встановлення в парі вихідна одиниця – проміжний субститут / кінцевий субститут довільних індивідуальних асоціативних рядів і, звідси, появу спільного прагматичного значення (наприклад, поширений стереотип щодо неохайності фанатиків комп’ютерів унаслідок постійної зайнятості улюбленою справою може породити метафоричну асоціацію з недоглянутою скуйовдженою шерстю снігової людини).

Отже, дезаббревіацію неосленгізмів початку ХХІ століття можна звести до двох структурних моделей: **реакронімізаційної**, де ремотивантом виступає готова аббревіатура, та **мімікрійно-акронімізаційної**, де функцію ремотиванта виконує неаббревіатура, яка мімікрується під акронім. Остання модель залежно від кількості етапів ремотивантної декомпозиції реалізується у двох зразках: **моносубститутному** та **бісубститутному**.

ЛІТЕРАТУРА

1. Журавлев А.Ф. Технические возможности русского языка в области предметной номинации / А.Ф. Журавлев // Способы номинации в современном русском языке. – М.: Наука, 1982. – С. 45–109.
2. Хуснуллина Ю.А. Экспрессивная функция дезаббревиации в компьютерной терминологии / Ю.А. Хуснуллина // Теория и практика общественного развития. – Краснодар: ХОРС, 2012. – С. 276–278.
3. Mattiello E. Extra-Grammatical Morphology in English: Abbreviations, Blends, Reduplicatives, and Related Phenomena (Topics in English Linguistics) / Elisa Mattiello. – Göttingen: De Gruyter Mouton, 2013. – 341 p.
4. Wilton D. Word Myths: Debunking Linguistic Urban Legends / David Wilton. – New York: Oxford University Press, 2004. – 221 p.

ОСОБЛИВОСТІ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ: СТИЛІСТИЧНА ТА ПРАГМАТИЧНА АДАПТАЦІЯ ТЕКСТУ

Бортова В.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Перекладознавство передбачає термінологічну визначеність базових перекладознавчих понять щодо різновидів вторинних текстів, до яких поза сумнівом можна віднести і поняття “адаптації”.

Явище адаптації при перекладі іншомовних текстів, як особливий різновид міжмовного посередництва, вже давно привертає увагу дослідників. Сучасні перекладознавці розглядають адаптацію і переклад, як відмінні види практичної діяльності, причому на відміну від перекладу адаптація рівносильна руйнації та перекручуванню первинного тексту. Тому деякі вчені вважають, що адаптація як один із різновидів мовного посередництва перш за все полягає у спрощенні тексту, як формальному, так і змістовному.

Для теорії та практики перекладу особливе значення мають дані комунікативної лінгвістики щодо особливостей відтворення мовної комунікації, специфіки прямих і непрямих мовних актів, співвідношення виявленого й прихованого сенсу, впливу контексту й ситуації спілкування на розуміння тексту, а також чинників, що визначають комунікативну поведінку людини. Актуальність дослідження умов *стилістичної адаптації* при перекладі текстів визначається тим, що суб'єктивність перекладу обмежена необхідністю відтворити якнайповніше зміст тексту оригіналу, а можливість такого відтворення залежить від об'єктивно існуючих і незалежних від перекладача системних відношень і особливостей функціонування двох мов. Тобто, переклад передбачає суб'єктивну реалізацію перекладачем об'єктивних відношень. Неспроможність відтворити такі моделі й застосування лише дослівного перекладу призводять до стилістичної невідповідності, що в значній мірі спотворює зміст чи адекватність сприйняття оригіналу в його перекладі. Відповідно, поточна мета полягає у виявленні певних функціональних умов і мовленнєвих принципів, знання яких сприяють якості перекладу, тобто адекватності відображення об'єктивної дійсності й грамотності перекладацького оформлення відтворюваної інформації за допомогою лінгвально-сміслових засобів цільової мови.

Переклад як своєрідний тип міжмовної та міжкультурної комунікації, може оцінюватись з різних точок зору. По-перше, він оцінюється з точки зору відповідності оригіналу або з точки зору комунікативного ефекту, досягнутого за допомогою перекладу (його прагматичною адекватністю). Відмітимо, що *прагматична адаптація* – зміни, які вносяться до тексту перекладу з метою домогтися необхідної реакції з боку одержувача. Адаптивні перекладацькі моделі покликані розкрити причини змін тексту в процесі, (його) переходу з дискурсу в дискурс, з одного типу тексту в інший або переходу від однієї ідеології до іншої. Ці самі моделі пояснюють трансформаційні зміни під час здійснення однієї передачі тексту з мови та культури.

В окремих випадках перед перекладачем постає завдання не лише перекласти, а й опрацювати текст. У сучасних дослідженнях дедалі частіше простежуються судження про те, що тексти, які потребують супровідного опрацювання, слід вважати фактами не стільки перекладу, як мовного посередництва, до якого належить і адаптація [2, с. 24]. І тому, якщо перед перекладачем постало завдання досягти заданого комунікативного ефекту, що звичайно передбачає прагматичну адаптацію, то цей вид діяльності “виходить за межі перекладу як процесу створення тексту, комунікативно рівноцінного оригіналу” [3, с. 40].

У теоретичних дискусіях часто піднімається питання про те, що досвідчений посередник-перекладач “у певних ситуаціях” застосовує прагматичну адаптацію для того, щоб досягти бажаного прагматичного ефекту. У таких випадках перекладознавці схиляються до визнання необхідності часткового використання елементів адаптивної обробки, проте уточнюють, що в процесі перекладу слід відмежовувати ці аспекти його діяльності від виконання ним власне перекладацьких функцій. Однак програмний висновок полягає в тому, що більшість видів “адаптивного транскодування” не узгоджуються навіть з частковим функціональним або структурним ототожненням вихідного й кінцевого текстів.

Однак приналежність рецептора перекладу до іншого мовного колективу, до іншої культури нерідко призводить до того, що еквівалентний переклад виявляється прагматично неадекватним. У цьому випадку перекладачеві доводиться вдаватися до прагматичної адаптації перекладу, вносячи в свій текст необхідні зміни [4, с. 76].

Коли специфічні засоби оригіналу замінюються мовними засобами, що відповідають стилістичним вимогам у мові перекладу, відбувається стилістична адаптація тексту. Тому основним завданням перекладача є докладна й точна передача вихідної інформації. В той час прагматична адаптація має на меті забезпечити адекватне розуміння повідомлення рецепторами перекладу. Орієнтуючись на “усередненого” рецептора, перекладач враховує що повідомлення, яке цілком зрозуміле читачам оригіналу, може бути незрозумілим читачами перекладу, внаслідок відсутності у них необхідних фонових знань. У таких випадках перекладач вводить у текст перекладу додаткову інформацію, таким чином заповнюючи відсутні знання, та допомагаючи рецептору зрозуміти текст оригіналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурхударов Л.С. Язык и перевод / Л.С. Бархударов. – М. : Международные отношения, 1975. – 240 с.
2. Комиссаров В.Н. Общая теория перевода. Учебное пособие / В.Н. Комиссаров. – М. : МГУ, 1999. – 133 с.
3. Топер П.М. Перевод в системе сравнительного литературоведения / П. М. Топер. – М. : Издательство Наследие, 2000. – 120 с.
4. Швейцер А.Д. Теория перевода. Статус, проблемы. Аспекты / А. Д. Швейцер. – М. : Наука, 1988. – 364 с.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ ПЛАН ПОРТРЕТНИХ ФОРМ В ІСПАНСЬКИХ ТВОРАХ “ПОКОЛІННЯ КАТАСТРОФИ”

Бохун Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Перша половина ХХ століття представляє собою новий етап розвитку словесно-художньої творчості в Іспанії, в якому відобразились соціально-

економічні та ідеологічні події цього періоду. Початок нової епохи, створення іншого середовища, політичний клімат – все це вплинуло на розвиток романного жанру, на портретне зображення людини.

Намагання трансформації жанру роману на основі досвіду світової літератури були зроблені Р. дель Вал'є Інкланом. Іспанський роман вступив у XX століття, надзвичайно розширивши свої тематичні обрії, збагатившись новими різноманітними і досконалими прийомами словесного живописання світу і людини.

Р. дель Вал'є Інклан є одним із найвідоміших представників “покоління національної катастрофи”. Його роман “La corte de los milagros” містить у собі стислі та всеоб’єднуючі портретні характеристики персонажів. Водночас цей твір відображає конкретні, широко відомі історичні факти. Його персонажі – це особи, які реально існували. Серед них королева Ізабелла II, її чоловік дон Франциско, суворий захисник трону прем’єр-міністр генерал Нарваес та інші.

“La corte de los milagros” побудований як ряд сцен, сюжетно майже не пов’язаних між собою, але внутрішньо поєднаних єдиною ідеєю: кінець іспанської монархії, наближення революції.

Аналіз згаданого твору засвідчив, що крім лексичних одиниць, які прямо характеризують персонажів, у творі “La corte de los milagros” зустрічається опосередкована характеристика, коли образ персонажа розкривається через костюм.

Під час портретизації персонажів за допомогою опису їхнього одягу та характерних атрибутів, домінантна роль належить іменникам типу: *perlas* – “перли”, *encajes* – “мереживо”, *guayabera de dril* – “селянська бавовняна сорочка”, *zapatos de charol* – “лаковані туфлі”, *escote* – “сукня з декольте” тощо, які є невід’ємним атрибутом будь-якого зображення людини – вербального чи живописного.

У романі “La corte de los milagros” портрети персонажів є: 1) індивідуальними, в яких зображуються релевантні (переважно негативні) риси конкретної дійової особи та розкривається іронічне авторське ставлення до створеного образу; та груповими, в яких характеризуються дійові особи зі спільними ознаками в плані відповідності до моди епохи творчості Р. дель Вал'є Інклана (маркізи з яскраво-червоним, неприродним кольором губ); 2) розпорошені та компактні; 3) статичні.

У портретних описах персонажів автор дотримується схеми, що охоплює: деталі обличчя + одяг, де використовуються соматемами на позначення вуст (*labios*) очей (*ojos*), носу (*nariz*), чола (*frente*) та вестеми на позначення одягу, наприклад, *el gorrrro turco sobre la oreja*.

Головними мовностилістичними засобами формування портрета персонажа у творі “La corte de los milagros” Р. дель Вал'є Інклана є:

1) метафори на позначення зовнішності іспанських світських дам: (*con talles altos, el pelo negro en bucles y el cuello blanco y fino adornado con joyas*).

2) зоометафори на позначення антипатичних якостей дійових осіб: *Entró Carlos Mori, un pollo elegante, pariente remoto y secretario de Ministro* [5, p. 77]. Наведена зоометафора базується на перенесенні властивостей птаха на людину і характеризує чванливого чоловіка, який обіймає високу посаду в суспільстві.

За допомогою іншої зоометафори: *era la voz gatuna y callejera de la Chamorro, Condesa-Duquesa de Villa-Nueva* [5, p. 81]. автор порівнює голос однієї з головних дійових осіб з голосом бездомного кота – *la voz gatuna y callejera*. Таке порівняння викриває підлесливу натуру Чаморро, загострює сприйняття та наповнює зображення образу персонажа сатиричним змістом.

Стилістичний прийом іронії виявлено у наведеному нище прикладі: *la Marquesa Carolina, rubia y lánguida, tules y encajes, mimaba la comedia del frágil melindre nervioso* [5, p. 195]. Іронія виникає унаслідок майстерного комбінування лексичних одиниць під час паралельного опису вишуканого одягу та аксесуарів маркизи Кароліни – *tules y encajes*, а також характеристики манери поведінки світської дами, яка “розіграла комедію з властивими їй безвільністю та дратівливістю” – *mimaba la comedia del frágil melindre nervioso*.

Таким чином, критикуючи шляхетство, автор залучає різні стилістичні прийоми, які розкривають негативні якості героїв, виражають авторське ставлення до них і підсилюють емоційно-оцінне сприйняття читачем створеного художнього образу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Уртминцева М.Г. Говорящая живопись. Очерки истории литературного портрета: [монография] / Марина Генриховна Уртминцева. – Н.Новгород: Издательство ННГУ им. Лобачевского, 2000. – 312 с.
2. Гончарова Е.А. Пути лингвистического выражения категории автор-персонаж в художественном тексте / Евгения Александровна Гончарова. – Томск : Издательство Томского университета, 1984. – 150с.
3. Calbó M. El gran libro del retrato / Muntsa Calbó. – Barcelona: Parramón, 1993. – 191 p.
4. Sanmiguel D. Retrato. Rostros y expresiones / David Sanmiguel. – Barcelona: Parramón, 1999. – 127 p.
5. Valle-Inclán R. La corte de los milagros / Ramón del Valle Inclán. – Moscú: Editorial Progreso, 1971. – 312 p.

ІНТЕРНЕТ-СЛЕНГ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ КИТАЮ

Бочарова С. А.

Київський національний лінгвістичний університет

Перш за все, треба наголосити – Інтернет, а, отже, і всі терміни, що його стосуються, є екзотизмами для китайської мови, адже це іноземне явище.

Творцем мережі Інтернет можна назвати організацію ARPA (Advanced Research Projects Agency) – Агентство передових дослідницьких проєктів в області оборони при Міністерстві оборони США (DOD), це агентство потім було перейменоване в DARPA (Defense Advanced Research Projects Agency). Під егідою цього агентства була створена мережа ARPANET (Advanced Research Projects Agency NETwork). До кінця 1969 року були з'єднані комп'ютери чотирьох університетів, і з'явилася перша комп'ютерна мережа.

У 1972 році, коли ARPANET вже з'єднував двадцять три комп'ютера, була написана перша програма для обміну електронною поштою через мережу. Ці мережі володіли тим же недоліком, що і ARPANET, вони могли з'єднувати тільки обмежену кількість однотипних комп'ютерів. Крім того, вони були не сумісні один з одним.

У середині 70-х років для ARPANET були розроблені нові стандарти передачі даних, що дозволяли об'єднувати між собою мережі довільної архітектури, тоді ж було придумано слово «Інтернет». Саме ці стандарти, що згодом отримали назву протоколу TCP/IP, заклали основу для зростання глобальної комп'ютерної мережі шляхом об'єднання вже існуючих мереж. Їх важливим достоїнством було те, що мережа вважалася в принципі не стовідсотково надійною, і передбачалися засоби боротьби з помилками при передачі даних. У 1983 році мережа ARPANET перейшла на новий протокол і розділилася на дві незалежні мережі – військову і освітню. До цього часу мережа об'єднувала більше тисячі комп'ютерів, в тому числі в Європі і на Гавайських островах. Останні використовували супутникові канали зв'язку.

Розвиток Інтернету отримало новий імпульс, завдяки ініціативі Національного наукового фонду США (NSF) зі створення глобальної мережевої інфраструктури для системи вищої освіти (1985-88). NSF створив мережу швидкісних магістральних каналів зв'язку та виділяв кошти на підключення до неї американських університетів. Інтернет залишався переважно університетською мережею до початку 90-х років, однак NSF відразу взяв курс на те, щоб зробити його в подальшому незалежним від державного фінансування. Зокрема, У 1988 році Інтернет вже налічував п'ятдесят шість тисяч з'єднаних комп'ютерів [2, с. 80].

Справжній розквіт Інтернету почався в 1992 році, коли була винайдена нова служба, яка отримала дивну назву «Всесвітня павутина» (World Wide Web, або WWW, або просто веб). WWW дозволяє будь-якому користувачеві Інтернету публікувати свої текстові та графічні матеріали у привабливій формі.

Китайськими користувачами мережі Інтернет використовується безліч екзотизмів, що прийшли з англійської мови:

- 烘培鸡– hōng péi jī – від англ. *home page* («домашня сторінка»);
- 黑客 – hēi kè – від англ. *hacker* («хакер»);
- 软件– ruǎn jiàn – від англ. *software* («програмне забезпечення»);
- 奇客– qí kè – від англ. *geek*.

Інтернет – не тільки найбільше в світі джерело інформації, відео- і аудіо матеріалів, новин і онлайн-ігор, а й безцінний засіб спілкування. Інтернет не знає кордонів, морів і дистанцій в сотні тисяч кілометрів – саме завдяки Інтернету молоді люди Китаю мають змогу абсолютно вільно спілкуватися з іноземцями, користуватися західними програмами, софтом, ресурсами, кіно і музикою. При такому активному використанні всесвітньої паутини виникає, звичайно ж, і особлива мова, притаманна тільки Інтернету. Варто також зауважити, що Інтернет взагалі знаходиться під жорстким контролем у Китаї, який в певному сенсі й досі залишається консервативною країною. Як повідомляє видання «Женмін Жибао», китайська влада створила додаткову

структуру по нагляду за Інтернетом – Державну канцелярію у справах Інтернет-інформації. Водночас, у звіті за 2010 рік «Права людини в сучасному світі», виданому правозахисною організацією Amnesty International, говориться про Китай: «Держава продовжувала тотально контролювати Інтернет і засоби масової інформації». У звіті вказується, що в міру того, як Інтернет у Китаї все більше використовується як майданчик для дискусії або для розповсюдження інформації, влада намагається посилити над ним контроль [1].

Шень Чжанфу, директор Чунцинського філіалу оператора мобільного зв'язку “中国移动” – “zhōng guó yí dòng”, запропонував ввести заборону на використання інтернет-лексики. Ця ідея викликала величезний резонанс в китайськомовному Інтернет-просторі. Письменник Хань Хаюе підкреслює, що, хоч саму лексику і можна заборонити, але не можна заборонити сам словотвір – користувачі винайдуть ще більше нових слів, і це стане замкненим колом. Замість цього варто поглянути на дане явище як на виключно позитивне, як на варіант мовного прогресу, який підштовхне китайську мову до подальшого розвитку; молодь, яка використовує іноземні слова і вирази, робить свій вклад у збагачення китайської мови, готує її до сучасного майбутнього. І це, безсумнівно, правда.

ЛІТЕРАТУРА

1. Он-лайн газета «Женмин Жибао», Агенство Синь Хуа, Общество и Культура, <http://russian.people.com.cn/31516/6566319.html>
2. Щукин А. А. Современная китайская аббревиатура. / Изд. Восток – Запад, 2004. – 80 с.
3. 李玉明: 《中国语言规划论》 – Li Yu Ming “Zhōng guó yǔ yán guī huà lùn” Ли Юймин. (О языковом планировании в Китае). Чанчунь, 2005. – 219–225 с.
4. Хаматова А. А. Словообразование современного китайского языка. – М.: Муравей, 2003. – 224 с.

МУЛЬТИМОДАЛЬНІСТЬ ОБРАЗІВ У КОНФЕСІЙНІЙ ПОЕЗІ СІЛЬВІ ПЛАТ

Бурко В.О.

Тернопільський національний педагогічний університет

У сучасній лінгвістиці мультимодальність розглядається як одна з центральних мовних категорій, під якою розуміють комплексне поєднання у висловлюванні або тексті різних кодових систем, наприклад графіки, тексту та аудіо (звуків) з метою якіснішого представлення та отримання інформації [1;4; 6]. Мультимодальність має справу з усіма засобами, які використовуються для передачі певного значення або змісту, вивчаючи особливості відображення світу залежно від соціального досвіду мовців. Невід’ємною складовою аналізу мультимодальності в художньому тексті є аналіз процесу декодування кодів різних знакових систем читачем в ході прочитання художнього тексту на основі його соціального досвіду з метою пояснення специфіки художньої образності.

Образи американської поетеси Сильвії Плат, творчість якої традиційно зараховується до конфесійної (сповідальної) поезії [2; 3; 5], є мультимодальними, такими, що містять цілісну систему уявлень індивіда про оточуюче предметне та соціальне середовище, та відображають загальний психічний стан автора, його відчуття. Все зібрання її віршів читається як єдина метапоема, хоча вірші її неймовірно різноманітні. Перехід від вірша до вірша, на перший погляд, має непрозорі центральні образи і мотиви та стійке значення, декодування яких можливе лише в контексті цілого ряду текстів, тобто на інтертекстуральному рівні. Для передачі своїх глибоких переживань та почуттів поетеса поринає в стихію образів. У вірші "На вулиці" вся послідовність образів будується на докладному розгортанні вже і без того метафоричного виразу "людина без шкіри".

Так, тема смерті є скрізною у творах С. Платі пов'язується з мотивом хвороби. У своїх віршах поетеса розробила цілу серію образів лікарні, лікарів, медсестер, помираючих пацієнтів. Топос лікарні – це місце, де настає смерть, це своєрідний "поріг", що відокремлює буття від небуття. Переміщаючи слова з медичного дискурсу в незвичне для них лексичне середовище, Плат досягає ефекту надзвичайної стилістичної експресії, перетворюючи ці "медичні" образи в символи помирання і тілесного розкладання. Показовим у цьому відношенні є вірш "Хірург о другій годині ночі". У першому рядку вірша вводиться образ білого світла, "штучного" та "стерильного як небеса" (*The white light is artificial, and hygienic as heaven*). У цьому неоднозначному образі спостерігається поєднання надзвичайнорізноманітних контекстів, помічених такими лексемами, як "hygienic" і "heaven" в єдиному порівнянні. Біле світло одночасно являється і хірургічною лампою, і божественним світлом небес, а хірург – практикуючим лікарем і Богом. Оповідь вірша ведеться безпосередньо голосом хірурга і його авторитарне "Я" звучить в тексті, в той же час його руки зайняті тілом пацієнта, замість обличчя у якого "безформна брила фарфорового кольору з сімома дірками" (*As usual there is no face. A lump of Chinese white / With seven holes thumbed in*). "Стерильне простирадло", яке накриває тіло, описується як "заморожене і сповнене спокоєм засніжене поле" (*The scalded sheet is a snowfield, frozen and peaceful*). У цьому випадку ми маємо складне подвійне найменування смерті, яка метонімічно називається "стерильним простирадлом" і метафорично "сніговим полем". Саама ця подвійна метафора є структурно ідентичною усьому поетичному образу світу вірша. Душа у цьому вірші також ототожнюється зі "світлом" (*the soul is another light*), проте стверджується, що ніхто ніколи її не бачить, оскільки "вона не взлітає в небеса" (*I have not seen it; it does not fly up*).

Відтак символижіночного світу у віршах поетеси отримують яскраву, навіть гротескную експресивність у результаті поєднання слів з несумісними дискурсами. У результаті цього незвичного поєднання виникає ефект алогізму простору, в якому існує ліричний суб'єкт віршів Сильвії Плат. Саме у її віршах спостерігається стійка тенденція до сполучення різних образних мов, що проявляється в поєднанні буквального, метафоричного та міфологічного змісту слів-образів.

Таким чином, можна стверджувати, саме мультимодальність образів дає можливість множинної інтерпретації. У віршах наскрізні образи і мотиви виступають як знаки діалогу між простором зовнішнього світу і внутрішнім простором ліричного “я”. Відносини із зовнішнім світом у віршах часто приховані в складних метафорах. Мультимодальність образів конфесійної поезії Сильвії Плат розкривається в динаміці відносин, що виникають між ціннісними контекстами, пов'язаними в свою чергу з такими складовими, як поетична свідомість, культура, ліричний суб'єкт, зовнішній світ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кибрик А.А. Мультимодальная лингвистика / А.А. Кибрик // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ilingran.ru/kibrik/Multimodal@Cog_Studies_2010.pdf
2. Bennet P. My life, a loaded gun: Dickinson, Plath, Rich, and female creativity / P. Bennet. – Boston: BeaconPress, 1998. – 350 p.
3. Butscher E. Sylvia Plath. Method and Madness / E. Butscher. – New York: The Seabury Press, 1986. – 388 p.
4. Forceville Ch. Non-verbal and multimodal metaphor in a cognitive framework: Agendas for research / Charles Forceville // Cognitive Linguistics: Current Applications and Future Perspectives: [eds. Kristiansen G., Archard M., Dirven R., RuizdeMendozaIbáñez F.J.]. – Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 2006. – P. 379-402.
5. Hayman R. The Death and Life of Sylvia Plath / R. Hayman. – London: Heinemann, 1991. – 220 p.
6. Ventola E. / Ventola Eija, Charles Cassily, Kaltenbacher Martin. Perspectives on Multimodality. – John Benjamins Publishing, 2004. – 249 p.

СПЕЦИФІКА ПРОЯВУ ВИМОВНОГО АКЦЕНТУ В МУЛЬТИЛІНГВАЛЬНІЙ СИТУАЦІЇ

Валігура О.Р.

Київський національний лінгвістичний університет

У площині сучасної теорії білінгвізму/мультілінгвізму вимовний акцент розглядається як динамічне системне мовленнєве явище, що є сукупністю типових порушень, притаманних іншомовному мовленню більшості мовців [2; 3]. При цьому індивідуальні особливості іншомовного мовлення та випадкові помилки не прийнято відносити до вимовного акценту. До того ж, вимовний акцент ідентифікує належність мовця до певної лінгвокультури, оскільки відхилення від нормативної вимови у мовленні неносія мови маркує його як представника чужої лінгвокультури.

У мультілінгвальній ситуації появу іншомовного акценту в мовленні пояснюють низкою чинників не лише лінгвального, але й позалінгвального плану (когнітивними, психологічними, соціологічними та іншими чинниками) [1]. Можливий підхід до поняття вимовного акценту з погляду теорії мовленнєвих актів, відповідно до якого інтерференція локалізована у мовці,

тоді як вимовний акцент існує лише для слухача. Зазначимо при цьому, що інтерференція об'єктивно існує в мовленні білінгва, незалежно від його мовної свідомості, а вимовний акцент є результатом об'єктивного відображення в мовній свідомості носія мови шляхом його суб'єктивного сприйняття тих порушень і відхилень у мовленні білінгва, які характеризують мовлення останнього як іншомовне.

Урахування потребує й той факт, що комплекс системних фонетичних порушень у мовленні відображено у вимовному акценті, який особливо помітний на тлі загальної граматичної та стилістичної правильності мовлення. Якщо висловлення синтаксично некоректне і не виконує комунікативну функцію, то питання про іншомовний акцент взагалі не виникає.

Експериментальне дослідження специфіки вияву фонетичної інтерференції та вимовного акценту в англійському мовленні українців дозволяють простежити комплекс фонетичних порушень на сегментному (фонологічний та фонетичний аспекти, коартикуляційні явища) та надсегментному рівнях: на рівні структури складу, словесного наголосу, мелодики мовлення, ритму, фразового наголосу, темпу, а також на рівні актуального членування, що виражається в сегментації мовленнєвого потоку. Специфіка реалізації англійського мовлення з українським вимовним акцентом охоплює, зокрема, висотнотональний рівень та гучність мовлення, зміну темпу мовлення, збільшення кількості фразових наголосів у висловленнях, значну варіативність ознаки якості голосу тощо.

Отже, цілком логічним вважати, що причина появи вимовного акценту на просодичному рівні відрізняється від причини виникнення фонетичних порушень на сегментному рівні. З одного боку, сприйняття мовленнєвих повідомлень та їх просодичної організації здійснюється квантами інформацій у вигляді наборів ритмічних структур, зафіксованих у нейродинамічних зв'язках головного мозку; при цьому мовленнєва мелодика висловлень сприймається монолітно у вигляді гештальтів як цілісних одиниць. З іншого боку, у процесі породження білінгвом мовленнєвих повідомлень активізується їхній лексико-семантичний рівень, оскільки на перший план виступає лексичне наповнення та коректна граматична структура висловлення. У зв'язку з цим рідна мова білінгва бере на себе функції інтонаційного оформлення іншомовного мовлення і безперечно здійснює значний вплив на нього. Саме тому у процесі засвоєння іноземної мови носії української мови змушені не лише змінювати свої артикуляційні звички при вимовлянні звуків та оволодівати специфічними диференційними ознаками і дистрибутивними правилами на сегментному рівні, але їм й необхідно також засвоїти просодичні особливості реалізації звукової системи, навчитись сприймати й передавати інтонацію іноземної мови як цілісну одиницю.

Таким чином, на рівні сприйняття та породження іншомовного мовлення у білінгва спостерігаються загальні і специфічні вияви вимовного акценту, спричинені інтерференцією навичок рідної мови, ситуацією двомовності/багатомовності, загальними труднощами зміни фонетичного (сегментного й надсегментного) стереотипу у процесі оволодіння іноземною мовою, відмінностями артикуляційної бази, а також впливом когнітивних процесів на фонетичну організацію мовлення білінгвів.

Серед причин, що зумовлюють фонетичний акцент, слід урахувати такі когнітивні чинники як ментальні особливості білінгвів, когнітивна гнучкість, енциклопедичні та мовні знання, мовні здібності, мовне чуття тощо. За цих умов саме когнітивний підхід до дослідження джерел вимовного акценту дозволяє аналізувати й інтерпретувати причини його виникнення, відкриває подальші перспективи вивчення природи вимовного акценту, його лінгвістичного опису у площині когнітивної лінгвістики. При цьому варто уваги й те, що з погляду когнітивістики результати впливу значної кількості чинників, що зумовлюють фонетичний акцент, інтегруються певним чином в етнічній складовій духовної сфери білінгва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валігура О.Р. Теорія двомовності й багатомовності: проблеми і перспективи / О.Р. Валігура // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Вип.127. – Кіровоград, 2014. – С. 18–24.
2. Munro M. J. Foreign Accent and Speech Intelligibility / Murray J. Munro // Phonology and Second Language Acquisition. – Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2008. – P. 193–218. (Studies in Bilingualism: Vol. 36).
3. Tahta S. Foreign accent: factors relating to transfer of accent from the first to a second language / S. Tahta, M. Wood // Language and Speech. – 1981. – № 24. – P. 265–272.

НЕПРЯМІ НАЙМЕНУВАННЯ ДЕНОТАТА ЛЕКСЕМИ “WAR” В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Василенко Д.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Війна, організована збройна боротьба між державами, націями (народами), соціальними групами, є універсальним феноменом. Непрямі найменування денотата лексики “war” відбивають різні підходи до його розуміння. Багатоаспектність лексичних та фразеологічних одиниць на позначення поняття “війна” зумовлена їх екстра- та інтралінгвальною детермінованістю. Наша мета полягає у дослідженні прагматичних причин виникнення даної лексики та вивченні її семантики і функцій. *Предметом дослідження є словотворчі процеси у сфері англomовної військової лексики.*

Науковці виокремлюють декілька телеологічних підходів у філософії війни, що впливають на розуміння даного явища та його вербалізацію, зокрема: *cataclysmic* – “катастрофічний” (*war = a fire / an epidemic* – “пожежа / епідемія”), *eschatological* – “есхатологічний” (*war = a mission / the denouement of a drama* – “місія / розв’язка драми”), *political* – “політичний” (*war = a game of strategy* – “гра стратегії”) [3, с. 13].

В ономасіологічному плані назви війни представлені вторинно-номінативними одиницями, що виникають внаслідок переосмислення вже існуючих у мові лексем. До лексико-семантичних способів утворення даної лексики належать такі, як:

– метафоричний перенос: *pastime* – “проведення часу, розвага”, “*War is a very expensive pastime*” (Adam Gurowski), “*an affair of honor*” – “справа честі”, *a manifestation of a “death wish”* – “прояв “бажання померти””, *crime* – “злочин”, *bloodbath* – “різанина”;

– оксюморон – комбінація семантично несумісних слів: *political violence* – “політичне / насилля” (поняття, що описується (*violence* – “насилля”) набуває дещо протилежних характеристик; меліоративний, прагматичний ефект виникає завдяки більш позитивним асоціаціям, пов’язаним зі словом *political* – “політичний”);

– поляризація значення, тобто повний або частковий семантичний контраст: *protective reaction* (*protective* – “захисний”, *reaction* – “контрудар”);

– звуження значення лексеми: *adventure* (“пригода; ризик, авантюра; подія” > “війна (як авантюра, пригода)” – “*Asked if he has any misgivings about labeling war as adventure, Pelton responds: “Whether you’re in a fort being hammered by an AC-130 gunship or you’re climbing a mountain or driving to work, the risk of death is always there. But if you can apply those risks toward learning something or helping somebody or getting a better understanding of how to stop conflict or liberating people, then that truly is an adventure”* (“Inside the Afghan War Machine”. *Adventure Magazine*, March, 2002) [nationalgeographic.com];

– алюзії є наслідком закріплення у мові певних екстралінгвальних даних: “*an ineluctable act of God*” – “неминуча дія Бога”, посилання на Старий Заповіт (Old Testament).

Метафора розглядається як засіб переосмислення знайомих назв у процесі найменування фрагментів навколишнього світу. Вона спрямована на заповнення лексичних лакун або на характеристику та більш глибоке проникнення до сутності вже відомих об’єктів. В основі метафоричного переносу є схожість екстралінгвальних понять про об’єкти дійсності.

Вторинно-номінативні одиниці, найменування війни, основані на метафоричному переносі, виконують, головним чином, образну та експресивно-оцінну функції. Такі лексичні одиниці не стільки позначають дане поняття, скільки характеризують його, а також мають значний прагматичний потенціал за рахунок компонентів семантичної структури, які містять експресивні, емоційні та оцінні елементи значення.

Різновидом метафори за семантичною структурою можуть вважатися евфемізми. Відмінність між даними феноменами полягає у їх призначенні та сфері застосування. Евфемізми можуть бути визначені як “узуальні або okazionalnі непрямі найменування табуйованих, негативно забарвлених або стигматичних денотатів з позитивною чи нейтральною оцінністю, що замінюють антецеденти, які уявляються номінанту неможливими з точки зору прийнятих у суспільстві норм або суперечать його інтенціям” [2, с. 10].

Основними функціями евфемії у сфері військової лексики є маскування та меліорація, відволікання уваги від такого негативного явища дійсності, як війна: *incidents (military disturbances)* – “інциденти / заворушення”, *conflict (armed struggle, clash, war)* – “військовий конфлікт”, *asymmetric conflict (war on terrorism)* – “асиметрична війна” [1, с. 104], “*War is a highly complex and dynamic form of social conflict*” [cambridge.org/us/academic].

Отже, семантичні феномени, що вживаються на позначення денотата лексеми “war”, дозволяють висловлювати її значення, змінюючи логіко-інформаційний зміст слова з метою створення меліоративного або пейоративного ефекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко Д. В. Військова лексика англійської мови XX – початку XXI століття : Монографія / Д. В. Василенко. – Горлівка : Вид-во ГДПІМ, 2009. – 220 с.
2. Прудывус А. Н. Эвфемизмы в современном немецком языке: // автореф. дис. на получение степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / А. Н. Прудывус. – СПб, 2006. – 18 с.
3. Clausewitz Carl von On War. Col. J. J. Graham, translator. Vom Kriege / Carl von Clausewitz. – London : Penguin, 1968. – Pp. 11-37.

НІМЕЦЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ-ДЕРИВАТИ ТА ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ПАРАМЕТРИ ЇХ ОПИСУ

Васильчук Л.Ф.

Київський національний лінгвістичний університет

У галузі лексикографії спостерігаються сьогодні дві тенденції розвитку, які невід’ємні одна від одної. По-перше, це тенденція до спрямування лексикографії у вузьке, точно визначене коло дії і трактування її як відокремленого розділу лексикології, практичне значення якого, зокрема у створенні словників, важко переоцінити. По-друге, це – тенденція до охоплення лексикографією щораз ширшого кола питань, не лише суміжних із лексикологією і окремими розділами мовознавства, пов’язаних з низкою інших галузей науки. Ця тенденція особливо відчутна в питаннях теорії лексикографії, де словникові явища розглядаються як взаємопов’язані і взаємозумовлені [1, 2].

Принципами словникового опису мовних одиниць вважаються критерії науково-аналітичних дій, методологічні засади, на які спираються лексикографи у своїй роботі. Досвід теоретичної й практичної лексикографії показує, що таких критеріїв за різними диференційними ознаками і на основі різних підходів можна виокремити значну кількість. Нам видається доцільним виділити основні принципи лексикографування фразеологізмів-дериватів у німецьких словникових працях, які в той же час є релевантними для дослідження будь-якої словникової одиниці: врахування набутків попередніх лексикографічних видань, значна роль суб’єктивного чинника в укладанні словників, зумовленість жорстким прагматизмом, дотримання нормативності у відборі й опрацюванні лексичного матеріалу, теоретична та практична багатоплановість фразеографії. З іншого боку, ці принципи дозволяють розкрити специфіку процесу фразеологічної деривації. Вона полягає в тому, що тип переосмислення фразеологічного значення визначається фразотворчою базою, яка знаходиться у відношеннях формальної і семантичної інваріантності з ФО-дериватом і характеризується значним ускладненням порівняно з вихідною ФО [3; 4; 5].

У результаті проведеного нами дослідження можна стверджувати, що у німецькій лексикографії існують три моделі опису фразеологізмів-дериватів: 1) елементарна, представлена словниками G. Wahrig (Deutsches Wörterbuch, 1997), Langenscheidt (Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache, 2002), H. Küpper (Wörterbuch der deutschen Umgangssprache, 1987, 1996), де ми знаходимо певний фразеологізм-дериват і тлумачення його значення; 2) розширена – у G. Büchmann (Geflügelte Worte. Der Zitatenschatz des deutschen Volkes, 1964; Geflügelte Worte, 1977; Der neue Büchmann // Geflügelte Worte, 2002), Duden (Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik, 2002), яка складається з опису значення та ситуацій вживання фразеологізму-деривата; 3) повна, тобто комплексна, – у L. Röhrich (Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten, 2004) та С. Н. Денисенко (Словник-довідник з фразеологічної деривації на основі існуючої фразеології німецької мови з перекладом на українську та російську мови, 2005). Ці моделі опису значення фразеологізмів-дериватів найбільш повно подають історію їх виникнення та розвитку. Проте для лексикографічної фіксації тих змін, що відбуваються в лексико-фразеологічній системі мови необхідно, по-перше, розкрити лінгвальний характер самих змін, по-друге, з'ясувати шляхи утворення фразеологізмів-дериватів.

Порушені у пропонованій праці питання мають перспективу подальших досліджень, які можуть стосуватися проблем кодифікації фразеологізмів-дериватів у сучасних фразеографічних виданнях, проблем перекладу фразеологізмів-дериватів українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белоноженко В. М. Фразеологическое значение и способы его разработки в словаре : автореф. дисс. канд. филол. наук : спец. 10.02.02 Русский язык. – К., 1984. – 26 с.
2. Караулов Ю. Н., Молчанов В. И. и др. Анализ метаязыка словаря с помощью ЭВМ. – М., 1982. – С. 6.
3. Широков В. А. Феноменология лексикографических систем. – Національна академія наук України. Український мовно-інформаційний фонд. – Київ, вид-во "Наукова думка", 2004. – 327 с.
4. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность. – Л. : "Наука", Ленингр. отд-ние, 1974. – 308 с.
5. Hartmann R. R. K. Dictionaries and Users. – Exeter, 1979. – P. 2.

СПРОБА ЛАТИНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМА В СЕРЕДИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

Вейко О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Землі Закарпатської України, Галичини та Буковини у середині ХІХ ст. перебували у складі Австро-Угорської імперії. За задумом правлячих кіл імперії віденська влада зініціювала трансформування традиційного українського кирилічного письма в один із варіантів латинської абетки. У середині ХІХ ст.,

як зазначає мовознавець Віктор Мойсеєнко, було здійснено кілька спроб переведення галицько-українського письма на латинську основу. Достатньо згадати Костя Горбала, який у 1861 р. видає у Чернівцях разом із А. Кобилянським брошуру “Slovo na slovo do redactora “Slova”, написану народною мовою, проте латинським шрифтом з чеським правописом. У ній ідеться про можливість вживання саме цього правопису для української мови, і, як приклад, вміщено кілька поезій маловідомого на той час Осипа Федьковича. У другій брошурі “Holos na holos dlia Halycyny” Кость Горбаль виступив з гострою критикою галицького духовенства. Ці два твори стали першими ластівками народовського руху з чисто народною мовою і з фонетичним чеським правописом для української мови *den Vorschlag, das Ruthenische mit lateinischen Schriftzeichen zu schreiben. Im Auftrage des K. K. Ministerium fuer Cultus und Unterricht verfasst von J. Jirecek*”, (Wien, 1859), в якій автор Й. Їречек – австрійський політичний діяч та чиновник міністерства освіти пропонував удосконалити українську граматику, розробивши для неї латинську графіку за чеським зразком з прийнятими у чеській графіці діактичними знаками, а також звуковими значеннями для окремих літер. Й. Їречек з цього приводу зазначає: “У латинському письмі здоровий розвиток української писемності знайде міцну основу. До тих пір, доки русини будуть писати та друкувати кирилицею, до тих пір у них буде проявлятися ухил до церковнослов’янщини...Саме ж існування української писемності буде під знаком питання”. В якості позитивного досвіду автор наводить приклади використання латинського письма у чехів, поляків та хорватів.

В. Мойсеєнко, узагальнюючи сильні та слабкі сторони проекту, констатує:

- 1) автор проекту реформи сприймав галицько-українську літературно-писемну мову як цілісну систему;
- 2) проект не враховує реальну мовну ситуацію на західноукраїнських землях, проте базується виключно на писемній традиції регіону;
- 3) пропонуване переведення української писемності на латинську графіку базується на принципі, згідно з яким кожному окремому звуку відповідає одна буква (у крайніх випадках – диграф);
- 4) нова система графіки – комбінація західнослов’янських абеток, насамперед чеської.

Проте, спроба введення латинської абетки не була підтримана науковцями-славістами, письменниками та патріотично налаштованою інтелігенцією.

Своє негативне ставлення до вищезгаданої реформи висловлювали на сторінках тогочасної преси, часописів Іван та Яків Головацькі, Павел Шафарик, Іван Франко, Богдан Дідицький.

Офіційна віденська влада не наважилась продовжити реформу українського письма через появу в суспільстві соціальних груп і специфічних позицій, що ефективно посприяло справі національної мобілізації галицьких, буковинських і закарпатських українців за часів австрійського панування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барвинський О. Писемна спадщина Костя Горбала / Олександр Барвинський // Руслан. – Львів, 1904 – № 232 – С. 3–4.

2. Горбаль К. Посмертна згадка / Кость Горбаль // Діло. – 1903. – №3. – С.
3. Мойсеєнко В. Про одну спробу латинізації українського письма [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n9texts/mojsejenko.htm>

МІЖКУЛЬТУРНИЙ ТРАНСФЕР МАКРОКОНЦЕПТУ „ПОРТРЕТ”

Волкова О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Німецька мова, як і будь-яка інша, є соціально-культурним утворенням, що відображає особливості етносу німецькомовних країн – носіїв європейської культури, в той самий час як українська – особливості соціокультурного життя української мовної спільноти. Тому для дослідження закономірностей перекладацької діяльності в рамках цих мов найбільший інтерес викликає специфіка відтворення вихідної інформації, поданої у німецькомовних текстах оригіналу (ТО), з урахуванням особливостей мови оригіналу (МО) та мови перекладу (МП), обумовлених культурою носіїв цих мов [3, с. 64].

Відомо, що перекладацька діяльність означає не лише взаємодію двох мов, але і контакт між двома культурами [3, с. 66]. Тому перекладач, який виступає посередником вихідного мовного й мовленнєвого повідомлення і який здійснює спробу доместикувати лінгвокультуру ТО в текст перекладу (ТП) (в нашому випадку – німецьку), виступає головною з'єднувальною ланкою, що забезпечує міжкультурну [2, с. 1] або, інакше кажучи, двомовну опосередковану комунікацію [5, с. 13]. Адекватний переклад художнього тексту і збереження в ньому національної сутності ТО залежить від міжкультурної компетенції перекладача, його здатності виконувати міжкультурний трансфер концептів [1, с. 58; 4 с. 9.], до яких, безумовно, належить і макроконцепт „портрет” (МКП). В процесі перекладу відтворенню підлягають не вербальні форми, а лінгвокультурні концепти, що стоять за ними [8, с. 3]. Тобто вербально створений світ носіїв культури МО підлягає „девербалізації” у ТП і виникає знову в знаках МП [8, с. 21].

Дослідження концептів й особливостей відтворення їх вербальних форм в перекладознавчому аспекті вже присвячено роботи С.П. Запольських, В.В. Демецької, Д.О. Островського, І.І. Нічаєнко, М.О. Новикової, В.В. Гізер, Г.С. Соловей, які розглядають концепт з позицій реалізації у ТО і відтворення у ТП й тлумачать його як „вербалізований культурний концепт у тексті цільової культури”. Таке визначення концепту з перекладацької точки зору убачаємо доцільним й актуальним.

Процес трансферу МКП з німецької лінгвокультури в українську можна представити у вигляді наступного ланцюжка: 1. Німецький лінгвокультурний МКП у ТО 2. Сприйняття німецького лінгвокультурного МКП перекладачем 3. Обробка німецького лінгвокультурного МКП у концептосфері перекладача 4. Трансфер німецького лінгвокультурного МКП в українську лінгвокультуру 5. Доместикація німецького лінгвокультурного МКП в українському перекладі.

Дана схема ілюструє, що трансформуючою інстанцією німецького лінгвокультурного концепту виступає концептосфера перекладача. Враховуючи факт опанування світу індивідуальною свідомістю людини та з метою уникнення викривлення інформації, принципово важливим є правильне сприйняття перекладачем МКП ТО і адекватне відтворення його у ТП.

Оскільки кожному індивіду притаманне знання про навколишню дійсність, отримане завдяки поступовому накопиченню інформації та розширенню його культурного досвіду, можна припустити існування індивідуальної концептосфери автора та перекладача, а відтак і індивідуальне концептуальне моделювання портретності. Здійснюючи переклад художнього тексту, який створювався в іншому соціумі й відображає фіксацію іншомовної картини світу, перекладач має не тільки дослідити особливості, що відрізняють картину світу автора ТО від його власної, а й визначити, як саме такі особливості впливають на процес характеристизації людини у тексті та втілення індивідуальної концептосфери автора ТО. Отже, перекладач отримує вже готове відбиття МКП в першотворі й повинен адекватно відтворити концептосферу автора у ТП.

Перекладацька практика свідчить, що індивідуальна концептосфера адресанта, як носія певної мови, й концептосфера перекладача, як мовного посередника, можуть не збігатися. Тому змістове наповнення концептосистеми „портрет” перекладача та автора ТО може виступати регуляторним фактором перекладу. В процесі перекладу відбувається адаптація концептосфери перекладача до концептосфери носія МП. Таким чином, головною задачею при відтворенні МКП є акомодация або „приручення вихідного концепту в іншокультурному середовищі” [7, с. 61]. Отже, основною функцією перекладача під час трансферу МКП з німецької лінгвокультури в українську є адекватне відтворення семантики портретності, стилістичного й прагматичного навантаження ТО, а також максимальне збереження колективного метального досвіду носіїв етнокультури МО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
2. Гарбовский Н. К. Теория перевода : Учебник / Н. К. Гарбовский. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2004. – 544 с.
3. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Учебное пособие / В. Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 2001. – 424 с.
4. Копанев П. И. Вопросы истории и теории художественного перевода / П. И. Копанев. – Минск : Издательство БГУ им. В. И. Ленина, 1972. – 296 с.
5. Латышев Л. К. Технология перевода. Уч. Пособие по подготовке переводчиков (с нем. яз.) / Л. К. Латышев. – М. : НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 280с.
6. Новикова М. А. Прекрасен наш союз. Литература – переводчик – жизнь / М. А. Новикова : Лит.-крит. очерки. – К.: Рад. письменник, 1986. – 224 с.
7. Приходько А. Н. Трансформация концептосистем и межкультурный трансфер концептов / А. Н. Приходько // Грані сучасної лінгвістики : монографія / [за ред.

д-ра філол. наук Олени Геніївни Фоменко та д-ра філол. наук Віри Костянтинівни Харченко]. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2014. – С. 53-70.

8. Фесенко Т. А. Концептуальные основы перевода : Учеб. пособие / Т. А. Фесенко. – Тамбов : Изд-во Тамб. ун.-та, 2001. – 124 с.

ЗВОРОТНА ПЕРСПЕКТИВА У ВИЯВЛЕННІ МІФОЛОРНИХ ОБРАЗІВ В АМЕРІНДІАНСЬКИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ

Волкова С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Для постмодерністського нарративу характерним є розшарування форм повісткування на різні «голоси», руйнування лінійності та однозначності розгортання оповіді, що зумовлюють ризоматичний стиль викладу – невизначеність між порядком подій нарративу та порядком їхнього «розповідання» і, як наслідок, створення особливого типу «нелінійного письма» [1, с. 84] чи «діалогу текстів» [2, с. 47]. Наративним багатоголоссям визначаються і прозові тексти таких американських письменників індіанського походження (далі – амеріндіанців), як Наварра Скотта Момадея, Леслі Сілко, Льюїс Едріч.

Роман-легенда амеріндіанського письменника Скотта Момадея “The Way to Rainy Mountain” (Шлях до гори Дощів) [8] складається із частин-триптихів, кожна з яких представлена різножанровими текстами: легенди (міфолорний наратив), історичної розповіді (історичний наратив) й автобіографічної розповіді (автобіографічний наратив). Тексти поєднані спільним мотивом і міфолорним образом, який постає етнокультурним символом, як, наприклад, *mountain* (гора).

У кожному з трьох наративів триптиху виявлено повтор слова *mountain*. За визначенням В.А. Кухаренко, за умов okazіональності зв’язку між деталлю і поняттям, яке вона представляє, а також її повторюваності у тексті, художня деталь стає символом [3, с. 116]. Художня деталь, представлена лексичною одиницею *mountain*, слугує тригером, який активує процедурну діяльність і активізує роботу свідомості з експлікацією етнокультурних смислів. Так, звернення до етнографічних словникових джерел та енциклопедичних словників символів дозволило з’ясувати значення слова гора як етнокультурного символу: «духовна висота і центр світу, межа, де земля стикається з небом, символ вищості, вічності, чистоти, сталості, підйому, направленості, виклику» [4, с. 62], «символ наближеності до Бога, оскільки піднімається над повсякденною рівниною людства і простирається до неба» [5, с. 166]. У путівнику з амеріндіанської міфології етнокультурне значення гори пояснюється як щось сакральне, що є часткою духовної спадщини амеріндіанців: “mountains were special places to the Native Americans. Some mountains were considered sacred, either due to some special power that the peak possessed or because it was the home of certain deities that were a part of the Indians’ spiritual legacy” [7, p. 104].

Такі деталі-символи слугують тригерами наративного прийому зворотної перспективи (термін П. Флоренського [6]). У контексті нашого дослідження *зворотню перспективу* розуміємо: 1) як спосіб поєднання розпорошених у тексті художніх деталей, що разом формують міфолорний образ; 2) як інтерпретаційний прийом виявлення міфолорних образів у художньому тексті.

Отже, міфолорний образ *гора* має сакральне значення в тексті легенди: символізує початок життя (*at first*), місце народження племені (*in the mountains*), зв'язок з небом через дерево, що росло на горі і почало рости вище і вище, доки не досягло неба. Шляхом поєднання знакових образів гори, дерева і неба реалізується сакральний код: гора – символ гармонійного зв'язку неба і землі.

В історичному наративі слово *гора* вживається у своєму денотативному значенні, оскільки йдеться про гори як географічні реалії Північної Америки, які лежать у центральній частині континенту, слугуючи перешкодою для дощів.

В автобіографічному наративі відбувається прирощення конотативного значення слова «гора» завдяки ад'єктивації іменника «гора» в прикметник «гірський» (гора – *гірський луг*). Домінантним у словосполученні *a mountain meadow* постає слово “*meadow*”, що означає рівний простір з багатою рослинністю і теплим кліматом, а прикметник «гірський» слугує його дескриптором. Атмосфера гармонії передається прикметниками (*bright, rose-colored, soft*), образами-метафорами (*mountain meadow bright with Indian paintbrush, branches of the tree ride across the blue sky*), образами-фітонімами (*lupine and wild buckwheat, pine*) та зоонімами (*grosbeak*), характерними для опису гірського ландшафту.

Аналіз фрагменту роману-легенди “The Way to Rainy Mountain” у наративному аспекті дозволив виявити міфолорний образ Гора, вербалізований в художньому тексті прямою номінацією на позначення етнокультурного символу, який виконує функцію тригера зворотної перспективи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабелюк О.А. Принципи виявлення дієгетичного/недієгетичного наратора в американських постмодерністських коротких оповіданнях / О.А. Бабелюк // Наука і сучасність : [зб. наук. праць] / Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. – К., 2005. – Вип. 48. – С. 205–217.
2. Корольова А.В. Типологія наративних кодів інтимізації в художньому тексті / Алла Валер'янівна Корольова. – К. : Видавничий центр КНЛУ, 2002. – 267 с.
3. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту / Валерія Андреевна Кухаренко. – 3-е изд, испр. – Одесса: Латстар, 2002. – 292 с.
4. Бидерманн Г. Энциклопедия символов / Ганс Бидерманн: Пер. с немецкого / Общ. редакция и предисловие И.С. Свенцицкой. – М. : Изд-во “Республика”, 1996. – 335 с.
5. Мифология. Энциклопедия / Гл. ред. Е.М. Мелетинский. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2003. – 736 с.
6. Флоренский П.А. Обратная перспектива / Павел Александрович Флоренский. – Соч. в 4-х т. – Т. 3. – М. : Мысль, 1999. – 623 с.

7. Bryant P. The Aquarian Guide to Native American Mythology / Page Bryant. – London : The Aquarian Press, 1991. – 172 p.
8. Momaday N. S. The Way to Rainy Mountain / N. Scott Momaday. – New Mexico : University of New Mexico Press, 1969. – 89 p.

ПРОСОДИЧНІ ЗАСОБИ ВПЛИВУ У МОВЛЕННІ ПОЛІТИКІВ

Вольфовська О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Специфікою будь-якого публічного виступу є його спрямованість на адресата. Слухаючи ораторську промову, публіка, передусім, фіксує зовнішні фактори, а саме: манеру поведінки оратора, його вміння триматися перед аудиторією, міміку, жести, зовнішній вигляд і, звичайно, мовлення. На зміст промови слухачі звертають увагу в останню чергу, а розуміння сказаного, прийняття чи неприйняття думок оратора значною мірою залежать від уміння промовця правильно подати інформацію.

Апелювання не лише до розуму шляхом наведення логічних аргументів та доказів, але й до чуттєвої сфери слухачів дозволяє політикові маніпулювати свідомістю публіки. У зв'язку з цим надзвичайного значення набуває інтонація як комплекс просодичних засобів, що певним чином організовують виступ. Під час публічного мовлення інтонація виконує декоруючу функцію, слугуючи своєрідною підтримкою вербалізованого змісту й надаючи висловлюванню смислової завершеності. Крім того за допомогою інтонаційних засобів доповідач може впливати на аудиторію, привертаючи увагу слухачів до інформаційно значущих фрагментів промови.

Аналіз просодичної організації усного мовлення німецьких політиків дозволив виявити інваріантні та варіантні ознаки ритмічної будови політичної промови, в основі яких лежить специфічне функціонування частотної, темпоральної і динамічної складових ритму публічного виступу. Інваріантні просодичні ознаки сприяють створенню цілісності тексту. Варіативність інтонаційних параметрів пов'язана зі смисловою значущістю того чи іншого фрагменту промови. Саме відхилення від інваріантних показників привертає увагу слухачів до змістовно важливої інформації.

Дані слухового й акустичного аналізів німецькомовних політичних промов переконливо свідчать про те, що вплив на слухача під час публічного мовлення політика здійснюється в результаті комплексної дії різних просодичних засобів: наголосу, мелодики, паузації, темпу мовлення, інтенсивності, взаємодія яких створює особливий ритміко-інтонаційний малюнок публічного виступу та забезпечує адекватне сприйняття промови слухачами. Так, фрагментам промови, що містять фонову інформацію, притаманний плавний, стабільний ритм, який створюється завдяки рівномірному розподілу в тексті наголошених складів, відносно ізохронній реалізації ритмічних груп, незначним змінам мелодійного контуру без різких перепадів ЧОТ. Такі фрагменти промовляються доповідачем у нормальному або дещо прискореному темпі з використанням незначної кількості менш тривалих пауз.

Суттєві зміни просодичних параметрів висловлення відбуваються на інформативно насичених ділянках промови, що сприяє виділенню значущої інформації та дозволяє мовцеві сконцентрувати увагу слухачів на головних моментах повідомлення. Важлива інформація підсилюється за рахунок суттєвого сповільнення темпу мовлення, що супроводжується більш частотним використанням наголошувань, підвищенням сили голосу, різким перепадом ЧОТ та вживанням значної кількості тривалих пауз. Таким фрагментам виступу притаманне також порушення ізохронності мовленнєвих сегментів, що створює враження нестабільного, ламаного ритму та сприяє активізації уваги слухачів. Суттєвий вплив на слухачів політичної промови здійснюється за допомогою таких просодичних засобів:

1. Суттєвого сповільнення темпу мовлення. Середньоскладова тривалість таких уривків може зростати до 250–300 мс, у той час як її середнє значення у промові становить 180 мс. Наприклад, у фразі *Jeder_ernsthafte_Vorschlag^↑ muss_‘ernsthafte^↑ ge’wogen_werden^↓* // ("Необхідно серйозно зважувати кожен серйозну пропозицію") – друга ритмогрупа вимовляється значно повільніше, ніж більшість ритмогруп фрагменту виступу, її середньоскладова тривалість сягає 329 мс. Таким чином, за рахунок сповільнення темпу мовлення, промовець додатково наголошує на слові *ernsthafte*.

2. Розподіл наголосів у промові не виявляє ознак регулярності, оскільки наголошені склади повторюються через нерівномірні міжнаголошені інтервали. Певна ритмічність виступу досягається завдяки регулюванню часу звучання невиділених сегментів промови за рахунок темпоральних змін. Так, на довгих ненаголошених інтервалах швидкість мовлення політика може зростати, а на коротких – спадати. Як наслідок, наголошування вживаються через відносно ізохронні періоди часу, що супроводжується регулярним підсиленням гучності та надає ритму промови певної стабільності.

3. Висловлення політика характеризуються, здебільшого, висхідним мелодійним контуром, спад мелодики відбувається лише наприкінці фраз, що цілком відповідає вимовній нормі німецької мови. Просодичним засобом виділення важливої інформації є розширення діапазону ЧОТ на тих фрагментах, на яких промовець бажає звернути увагу слухачів.

4. Кращому сприйняттю сказаного сприяє також більш часта паузація під час вимовляння тих фрагментів повідомлення, на які слухачам варто звернути увагу. Використання пауз, зокрема психологічних, робить виступ адресатно спрямованим, що, безумовно, сприяє встановленню контакту зі слухачами та впливає на якість промови.

Отже, є усі підстави стверджувати, що під час публічного виступу на слухача впливає увесь комплекс просодичних засобів, які використовуються мовцем з головною метою – донести до публіки зміст промови, звертаючи увагу на інформативно важливі фрагменти повідомлення. Посилення важливої інформації відбувається завдяки різноманітній комбінації компонентів інтонації, один з яких (темп, мелодика, гучність, паузація або членування тексту) виходить на перший план. Проте найчастіше інформативно насичені уривки

тексту проговорюються оратором повільніше, голосніше та супроводжуються різкою зміною тону, що дає змогу мовцеві маніпулювати увагою слухача та робить процес сприйняття промови більш контрольованим.

СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ КРЕОЛІЗОВАНОГО ВІРШОВАНОГО ТЕКСТУ ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ПІДХОДУ “ВІД СМІСЛУ – ДО ТЕКСТУ”

Вялікова О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасна лінгвосеміотика продовжує пошук адекватних методик аналізу різних типів мовних знаків, які, попри критику Пірсової таксономії знакових систем [7; 3], продовжують служити методологічною базою у їх розробці.

Як зазначає О.В. Падучева, “не можна одні компоненти значення мовного елемента, ймовірно, суто денотативні, виражені через умови істинності, вивчати в одній науці, скажімо, в семантиці, а інші, – прагматичні, суб'єктивні, експресивні, “настановчі”, – у прагматиці” [7, с. 222]. Про тісний зв'язок семантики й прагматики говорить і В.В. Богданов: “Семантика без прагматики позбавлена визначеності, як позбавлено визначеності позаконтекстне слово. Прагматика без семантики безпредметна” [1, с. 23].

Також при глибокому аналізі виявляється, що стирається не тільки межа між семантикою і прагматикою, але й межа між семантикою й синтаксисом [7, с. 223], оскільки синтаксис теж семантичний [9]. “Семантика речення так залежить від синтаксису, як і синтаксис від семантики – у цій залежності виражається взаємодія двох неподільних властивостей мовної організації” [5, с. 225]. Це знайшло відображення у зближенні двох напрямів лінгвістики – синтаксису й семантики – у результаті чого виник суміжний напрям лінгвістичних досліджень – семантичний синтаксис [9].

Таким чином, будучи справедливою для штучних знакових систем, знакове членування Ч. Пірса на три семіотичних аспекти не спрацьовує у проекції на мовну систему як особливу семіотичну систему. Тому при лінгвосеміотичному аналізі синтактика й прагматика мовних одиниць аналізуються на тлі семантики, оскільки порівнюється все ж таки значення мовного знака в поєднанні один з одним (синтактика) та у відношенні до ситуації його вживання (прагматика).

Лінгвосеміотичний підхід до вивчення візуальних творів, тобто креолізованих віршованих текстів (далі – КВТ), складається з аналізу креолізованого віршованого тексту відповідно до трьох його типів:

1) конкретної поезії, 2) фігурного вірша та 3) зауму.

Дослідники намагаються аналізувати елементи (одиниці, компоненти) тексту по відношенню до самого тексту в цілому, – наприклад, інтерпретація тексту-в-тексті є дослідженням складової частини неоднорідного тексту [2]. За визначенням Ю.М. Лотмана, текст-у-тексті є системою різномірних семіотичних просторів, зовнішніх текстів, що вводяться у даний текст [6]. Аналіз креолізованого віршованого тексту відбувається у зворотному напрямку: інтерпретується цілий текст у всій його багатовимірній структурі відносно окремих його елементів (конструктів, знаків, складових).

Основним методом дослідження є *семіотичний метод* дослідження тексту, тобто розгляд тексту як системи знаків (термін Т.В. Жеребіло [4]). Саме семіотичний метод пов'язаний з моделюванням тексту як знакової системи, тобто вербальні та невербальні елементи креолізованого тексту розглядаються з позицій знаковості через семантико-синтаксичні та семантико-прагматичні відношення. Останні визначаються шляхом застосування *методики аналізу текстів з позицій культурологічної лінгвосеміотики*, за В.О. Сулімовим [8, с. 71–72], оскільки мають різний вияв у різних лінгвокультурах. Під час проектування формальної моделі креолізованого віршованого тексту враховуються лінгвокогнітивні, культурологічні й культурно-антропологічні аспекти аналізу тексту, пропонуючи в якості альтернативи структурно-орієнтованих моделей тексту його смисло-орієнтовану модель.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданов В.В. Речевое общение : прагматические и семантические аспекты / Валентин Васильевич Богданов. – Л. : Изд-во Ленинградского государственного университета, 1990. – 87 с.
2. Бразговская Е.Е. Интерпретация текста-в-тексте: интерсемиотический аспект / Е.Е. Бразговская // Критика и семиотика. – Вып. 8. – Новосибирск : НГУ, 2005. – С. 91–99.
3. Греймас А.-Ж. Структурная семантика. Поиск метода / Альгидрас-Ж. Греймас; пер. Л. Зими́на. – М. : Академический проект, 2004. – 367 с.
4. Жеребіло Т.В. Термины и понятия : Методы исследования и анализ текста : Словарь-справочник / Татьяна Васильевна Жеребіло. – Назрань : ООО “Пилигрим”, 2011. – 108 с.
5. Колшанский Г.В. Соотношение субъективных и объективных факторов в языке / Геннадий Владимирович Колшанский. – М. : Наука, 1975. – 182 с.
6. Лотман Ю.М. Текст в тексте / Ю.М. Лотман // Об искусстве. – СПб : Искусство-СПб, 2005. – С. 423–436.
7. Падучева Е.В. Семантические исследования : Семантика времени и вида. Семантика нарратива / Е.В. Падучева. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 464 с.
8. Сулимов В.А. Моделирование литературных текстов: от континуального знака к лингвосемиотическим конфигурациям / В.А. Сулимов // Вестник международной академии наук (русская секция). – № 2. – М., 2008. – С. 70–75.
9. Шаикова Г.К. Лингвистическая прагматика / Гульвира Кимовна Шаикова. – Павлодар : ПГУ им. С. Торайгырова, 2007. – 60 с.

ЕРОТИЗОВАНЕ ТІЛО В ПОЕТИЦІ МОДЕРНІЗМУ І ПОСТМОДЕРНІЗМУ: КОГНІТИВНО-СЕМІОТИЧНИЙ ПІДХІД

Галуцьких І.А.

Запорізький національний університет

Феномен тілесності як об'єкт вивчення привертав увагу великої кількості дослідників, які працюють у різних сферах науки. Не оминули його своєю увагою

й філологи – як літературознавці, так і лінгвісти. Враховуючи різноаспектний характер людського тіла, ракурси його вивчення не вичерпуються проблематикою його будови та функціонування, але і включають питання взаємодії з собі подібними, осмислення буття людини як *homo corporalis*, її місця в соціумі та ін.

Зважаючи на тілеснісну спрямованість світосприйняття, значущість людського тіла є очевидною як компоненту не лише повсякденної, але і художньої картини світу, оскільки будь-який художній текст передбачає певну кореляцію людини (людського тіла) та її оточення.

В структурі художнього твору тіло підлягає процесу «охудожнення», отримуючи певну образну інтерпретацію, в якому специфіка світосприйняття, притаманна відповідному історичному періоду, знаходить відображення у своєрідності художніх образів. Саме тому охудожнене тіло виступає цікавим об'єктом аналізу як тло вивчення концепту ТІЛО ЛЮДИНИ / HUMAN BODY в найрізноманітніших його аспектах, серед яких *сенсорне тіло, еротизоване тіло, соціалізоване тіло* тощо.

Особливо помітне акцентування тема тіла отримує у творах модерністів і постмодерністів [1-3]. Інтерес до «людини тілесної» (*homo corporalis*) ґрунтується на філософії відчуження, притаманній літературі XX століття, і виражається у віддаленні індивідуальної особистості від соціального світу, готової визнати абсурдність свого існування і поринути у власні індивідуальні переживання, зокрема фізіологічного, а частіше – еротичного характеру. Цей факт зумовлює експліковану увагу до різних аспектів еротизованого тіла зокрема, що знаходить віддзеркалення в творах письменників-модерністів і постмодерністів.

Зважаючи на факт явного акцентування еротизованого тіла в художніх творах названих літературних напрямів періодів, зосередимося на його художній репрезентації, зокрема, особливостях текстового кодування у творах англійського модернізму і постмодернізму, серед яких твори В. Вулф, Д.Г. Лоуренса, Дж. Фаулза, П. Акройда, Дж. Уінтерсон тощо.

Мета дослідження полягає у розкритті специфіки концептуалізації *erotизованого тіла* та його текстового відображення на вербально-дискурсивному та наративному рівнях, притаманній поетикам модернізму й постмодернізму.

Метод когнітивно-семіотичного аналізу, застосований у дослідженні, передбачає виведення зв'язків між охудожненим об'єктом дійсності (тут тіло людини), ментальним конструктором, що відповідає уявленням про цей об'єкт, та текстом як складною словесно-наративною кодовою системою. Процедура включає: 1) вицлюєння різнорівневих засобів «омовлення» об'єкту; 2) реконструкцію ключових концептуальних тропів та 3) реконструкцію домінантних наративних патернів.

Аналіз продемонстрував, що еротизоване тіло, модусами існування якого є *фізіологічний (соматичний), сенсорний, емоційно-почуттєвий та ментальний*, постає як конструкт, який у своєму ментальному (когнітивному) вимірі складається із відповідних тематичних доменів: СОМАТИКА/ФІЗІОЛОГІЯ, СЕНСОРИКА, ЕМОЦІЇ, МЕНТАЛЬНІСТЬ, які перебувають у тісному взаємозв'язку завдяки спільності тілесного досвіду людини.

Реалізація тілесності в художньому тексті і включення тіла до художньої картини світу супроводжуються розширенням ідеалізованої моделі тілесності завдяки нашаруванню додаткових вимірів, зокрема, *наративного*, пов'язаного з актуалізацією варіантів охудожненого тіла, та *вербально-дискурсивного*, де здійснюється мовне означення охудожненого тіла в тексті.

Вербально-дискурсивний вимір художньої тілесності представлено в текстовій структурі різними рівнями кодування – *денотативним* кодуванням, тобто номінаціями тіла як психосоматичної єдності, *образним* кодуванням, тобто словесною образністю, тропеїкою, де тіло виступає як референт або корелят образного переосмислення, та *символічним* кодуванням, тобто сукупністю художніх символів, асоційованих з образним позначенням тіла або власне тілесними образами, кожний з яких надбудовується один над одним.

Наративний вимір художньої тілесності, пов'язаний з лінійним розгортанням тіла в наративній системі художнього твору, репрезентовано варіантами «охудожненого тіла», до яких належить *еротизоване* тіло. Реконструкція наративних патернів виявила специфіку художньої репрезентації еротизованого тіла, притаманної поетикам модернізму й постмодернізму: в той час як в художніх творах англійського модернізму спостерігаємо акцентування природно-романтизованого тіла в аспекті його еротизації, зокрема шляхом міфологізації, у творах постмодернізму еротизоване тіло, що підлягає реконструкції, постає як семіотизовано-перверсивне.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бинова Г. Эротика и литература русского модернизма / Г. Бинова // *Studia Minora Phacultatis Philosophicae Universitatis Brunensis*. – Хабаровск, 2003. – С. 31–37.
2. Дискурсы телесности и эротизма в литературе и культуре. Эпоха модернизма. Антология / Ред. Д. Иоффе. – М.: Ладомир, 2008. – 528 с.
3. Штохман Л.М. Антропология нарации: статья, гендер і сексуальність в романі Дженет Вінтерсон "Тайнопис плоти" // *Studia methodologica*: "Антропология літератури: комунікація, мова, тілесність". Вип.25. – Тернопіль: ТНПУ, 2008. – С. 284–287.

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ СУЧАСНОГО ОЗВУЧЕНОГО РЕКЛАМНОГО ПОВІДОМЛЕННЯ

Гамалія В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Форма рекламного повідомлення у сучасній озвученій рекламі нерідко отримує особливий зміст, оскільки вона передає деяку, іноді досить значну, частку інформації. Такий вид інформації, вербально невиражений, має специфічну властивість – по-різному сприйматися одержувачем, якщо взагалі цей одержувач здатний її зрозуміти і вловити з аналізу змісту висловлювання і форми його виразу. У конкретних мовленнєвих реалізаціях ця властивість форми постійно зберігає свою естетико-пізнавальну цінність [1, с. 30].

У структурі озвученого рекламного повідомлення, ми, вслід за А.М. Мороховським [4, с.7-8] виділяємо три основні блоки озвученої реклами: інтродуктивний, функція якого полягає у наданні вступної "фонової" інформації, необхідної для сприйняття рекламного повідомлення, що міститься в основному, або деталізуючому блоці. Третім блоком сучасної озвученої реклами є заключний, або узагальнюючий блок, яким виступає слоган, виконуючи волюнтаристичну функцію, що полягає у зміні духовного стану адресата.

Як зазначає Г. Г. Почепцов, ефективна форма рекламного повідомлення постає основним фактором впливу, оскільки на першому етапі реклами досить важливим є привернення уваги адресата до повідомлення, а це робить форма, сприяючи запам'ятовуванню інформації [5, с. 208]. А. Д. Белова також припускає, що вдале структурування рекламних повідомлень впливає на їхню здатність запам'ятовуватися [1, с. 56].

Важливе місце у структурі рекламного повідомлення посідає слоган [2]. Зазначимо, що рекламний слоган може існувати незалежно від інших рекламних продуктів, і представляє собою згорнутий зміст реклами [1, с. 7]. Основними рисами рекламного слогану є лаконічність і максимальна доступність [7, с. 5]. Д. Крістал порівнює рекламний слоган з прислів'ям через їх подібну ритмічну структуру ті лаконічність [6, с. 180].

Наведемо приклади структури рекламних повідомлень (позначка "/" вказує на межі рекламних блоків):

Neu./Новинка

Mit der BahnCard kommen Sie jetzt mit Bus, U- und S-Bahn kostenlos zum Zug. Und entspannt zu Ihrem Ziel./З новою BahnCard Ви можете безкоштовно дістатися автобусом, метро або трамваем до потяга. Та без напруження до Вашої цілі.

Die Bahn macht mobil/Залізниці робить мобільним. (Deutsche Bahn.Реклама "BahnCard", січень 2013).

У наведеному зразку рекламного повідомлення присутні всі три блоки реклами – інтродуктивний, деталізуючий і узагальнюючий – які властиві і таким рекламним повідомленням:

IKEA für kleine Räume: clevere Ideen für mehr Platz./ Ikea для маленьких приміщень: розумні ідеї для більшого простору/

Platz. Er hat seine Grenzen. Und wenn die erreicht sind, war's das. Oder nicht? Was wäre, wenn du mit dem Platz, den du hast mehr tun könntest?

[...] / Місце. Воно має свої межі. І, коли до них дісталися, все закінчено. Або ні? Що б було, якби той простір, що ти маєш, ти міг би використовувати краще[...]/.

Sie haben Ideen – wir haben IKEA. /У Вас є ідеї – у нас є Ikea

Часто озвучене рекламне повідомлення складається лише із двох основних блоків, основного і заключного, що ілюструє наведений приклад:

Gegen gelbe Flecken und weiße Rückstände – das Nivea Men Invisible auf Black and White Deo. Jetzt auch unsichtbar auf farbiger Kleidung.

48 Stunden Schutz mit Invisible Black and White von Deutschlands №1 Deo-Marke. / Віж жовтих плям та білих слідів – Нівеа мен невидимий на чорному та білому. Тепер невидимий також і на кольорових речах. 48 годин захисту з Нівеа мен невидимий на чорному та білому, маркою №1 у Німеччині./

Nivea Men – es beginnt mit dir./ Nivea Men – все починається з тебе/ (Nivea Men Invisible Black and White. Реклама 2013)

Необхідно зазначити, що рекламне повідомлення після тривалої трансляції, за умови, що рекламований товар є добре відомим адресатові, задля економії ефірного часу згортають до узагальнюючого блоку, тобто, рекламного слогану, як, наприклад, у таких зразках:

McDonald's – ich liebe es. / McDonald's – я це люблю/. (Реклама McDonald's 2011-2014).

Mercedes-Benz. Das Beste oder Nichts /Мерседес-Бенц. Найкраще або нічого/ (Реклама Мерседес-Бенц 2012)

Таким чином, важливою тенденцією сучасної озвученої реклами є її скорочення, спрощення до двох основних блоків – деталізуючого, або основного, та узагальнюючого (реklamного слогану). Дана тенденція пов'язана з тим, що зміст деталізуючого блоку рекламного повідомлення слугує фактично конкретизацією ідеї, втіленої у вступній частині реклами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации / А. Д. Белова. – К.: КГУ, 1997. – 310 с.
2. Вінарева О. В. Структурні та прагматичні особливості рекламних слоганів (на матеріалі сучасної англійської мови) / О. В. Вінарева // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. – К.: Вид. Центр КНЛУ. – 2004. – Т. 7, № 1. – С. 111-118.
3. Морозова И. Слагая слоганы / И. Морозова. – М.: РИП-Холдинг 2003. – 96 с.
4. Мороховский А. Н. Некоторые основные понятия стилистики и лингвистики текста / А. Н. Мороховский // Лингвистика текста и методика преподавания иностранных языков. – К.: Вища школа, 1981. – С. 6-19.
5. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации // Г. Г. Почепцов. – 2-е вид., доп. – К.: Вид. Центр "Київський університет", 1999. – 308 с.
6. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 1995. – 489 p.
7. Mackelmann J., Zander S. Form und Funktion des Werbeslogans. – Göppingen, 1978. – 45 S.

СУГЕСТИВНА ЛІНГВІСТИКА ЯК ГАЛУЗЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЕРБАЛЬНОЇ СУГЕСТІЇ

Гарбар І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

У вітчизняній лінгвістиці проблема вербальної сугестії лише починає розроблятися попри її актуальність у світовій гуманітарній парадигмі (Х. Алдер, Р. Бендлер, Д. Гріндер, М. Еріксон, С. Кара-Мурза, Г. Клаус, Л. Мурзін, Б. Поршнєв, Г. Франке, Г. Чуб, І. Черепанова та ін.). Це пояснюється не лише складністю власне феномена сугестивного впливу, а й етичними аспектами, у межах яких ставлення до свідомого використання сугестивних

потенцій мови майже завжди є знегативованим, оскільки співвідноситься з фактом втручання в зону особистісної психоструктури, з маніпулятивним впливом на адресата, «який відбувається поза його волею та бажанням» [2]. Проте «це не може слугувати причиною відмови від визнання реального існування проблеми» [2].

Так, нагальна потреба дослідження явища вербальної сугестії спричинила появу *сугестивної лінгвістики* (або лінгвістики впливу, "енергетичної" лінгвістики (термін Манакіна В.М.), творчої мови несвідомого (термін Черепанової І.Ю.)) – наймолодшої лінгвістичної течії (90-і роки ХХ ст).

Сугестивна лінгвістика (СЛ) – наука, що вивчає феномен сугестії як комплексну психолінгвістичну проблему, поєднує попередні знання усіх існуючих лінгвістичних дисциплін й сучасні методи, традиційний і нетрадиційний підходи [5, с. 38]; досліджує вплив мови на підсвідомість особистості та мас; це і філософія, і набір теоретичних знань, і універсальні практичні методи, які базуються на майстерному [та усвідомленому!] володінні мовою [5, с. 4]; наука, яка намагається зрозуміти Таємницю впливу мови на установки особистості та масову свідомість [5, с. 6]; напрямок лінгвістики, що вивчає вплив мови на підсвідомість і мовні засоби, які використовуються для здійснення такого впливу, об'єктом якої є сугестивні явища, які досліджуються як комплекс лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів, тобто в межах сугестивного дискурсу [1, с. 61].

Фундаторами цієї науки по праву вважають професора Пермського державного університету Л.М. Мурзіна [3; 4], який у 1991 р. сформулював постулати СЛ та зробив вагомий внесок у дослідження сугестивно-магічної функції мови; та І.Ю. Черепанову [5], доктора філологічних наук, професора Тверської державної академії, засновницю *лабораторії* СЛ в м. Перм у 90-х роках минулого століття, авторку 10 монографій, присвячених проблематиці вербальної сугестії, яка розробила соціально-терапевтичний метод ВМ (вербальної міфологізації) та ряд версій комп'ютерної програми «З'ясування сугестивного впливу мови».

СЛ досліджує науковий доробок усіх існуючих лінгвістичних дисциплін, однак вона підходить до дослідження кореляції несвідомого – мови з принципово іншого боку – «входу» мови в несвідоме. Мова в межах СЛ постулюється насамперед як засіб впливу на несвідоме психічне та вважається самим надійним шляхом до несвідомого [5; 6, с.21].

Як зауважує І.Ю. Черепанова, СЛ – це «якісна лінгвістична теорія, що пояснює вплив мови на підсвідомість, і... щоденна практика. Виявляється, кожному з нас треба хоч на якусь мить стати Богом і знайти своє Слово, здивуватися власній унікальності та неповторності» [5, с. 4], тому що «кожна людина проводить своє життя у безперервному спілкуванні і у спробах маніпулювати іншими людьми» [5, с. 4].

Основними постулатами СЛ є: 1) мову можна розглядати як явище потенційно-сугестивне, характерною рисою якого є сугестивна (сугестивно-магічна, комунікативно-волюнтативна) функція мови; 2) СЛ – є міждисциплінарною наукою, яка знаходиться на перетині психології та філології; 3) одиницею

аналізу СЛ є текст; 4) СЛ за предметом свого дослідження є динамічною (досліджує процеси), за методами – комплексною; 5) вербальна сугестія ймовірна за своєю природою; сугестивні механізми мають правопівкульну орієнтацію, впливають на установки особистості та суспільства; 6) СЛ цікавиться лінгвістикою сугестора, лінгвістикою сугестанта та корпусом сугестивних текстів; 7) вербальна міфологізація (ВМ) – методологічна основа СЛ [5, с. 38, с. 66].

Як висновок відзначимо, що об'єктом лінгвістичних розвідок вербальна сугестія стала доволі нещодавно (в останні десятиліття минулого століття), тому СЛ як наука, що вивчає феномен вербальної сугестії, є доволі молодою та ще не до кінця сформованою, що зумовлює нагальну необхідність досліджень у цій галузі знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ільницька Леся Леонідівна. Англомовний сугестивний дискурс : дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006. – 222арк. – Бібліогр.: арк. 182-214.
2. Ковалевська Т. Сугестивні технології прогнозованого сприйняття – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2038>
3. Мурзин Л. Н. О динамической лингвистике XX века // Лингвистика на исходе XX века: итоги и перспективы. Тезисы международной конференции. Т. 2. – М. : Филология, 1995. – С. 361-362.
4. Мурзин Л. Н. О суггестивно-магической функции языка // Фатическое поле языка (памяти профессора Л. Н. Мурзина) : межвуз. сб. науч. тр. / Перм. ун-т. Пермь, 1998. – С. 108–114.
5. Черепанова И. Ю. Дом колдуньи. Язык творческого Бессознательного. – М. : «КСП+», 1999. – 416 с.
6. Юданова Е. Т. Суггестивная функция языковых средств англоязычного политического дискурса / Е. Т. Юданова: дис. ... к-та філол. наук : 10.02.04 / Юданова Елена Тимофеевна. – М., 2003. – 184 с.

НІМЕЦЬКОМОВНІ ЛЕКСИЧНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ГОВІРКАХ ЗАКАРПАТТЯ

Гвоздяк О.М.

ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

Феномен німців на Закарпатті, як національної меншини, полягає в тому, що вони, проживаючи упродовж майже 300 років у інтеретнічному просторі, перенісши всі випробування часом, зберегли рідну мову, національну культуру і свою самобутність.

Перші згадки про поселення німців на території теперішнього Закарпаття маємо з другої половини XII ст., коли угорський король Гейза II запросив німців на свої землі, які були спустошеними, обезлюдненими від міжусобиць, від набігів половців і татаро-монгольських орд, від епідемій тощо. Цей період

заселення німців на Закарпатті закінчився на початку XIV століття. Від німецьких поселень тих часів маємо тільки залишки у топонімах і антропонімах (Коперльос, Сас тощо).

Німці, які дотепер зберегли свою мову, звичаї, традиції, осіли на Закарпатті у XVIII – XIX ст. Понад століття більшість німців залишалися одномовними, і тільки опосередковано входили у контакт з місцевим українським та угорським населенням. В основному німецькі колоністи контактували з іншими етносами на торгових шляхах. По селах через обмежені релігійні, етнокультурні й господарські контакти майже не відбувалися міжетнічні шлюби.

Інтенсивнішими були контакти між чоловіками різних етносів, які у пошуках заробітку працювали на графських заводах і фабриках, в солекопальнях, на лісорозробках тощо. Спільна служба в австро-угорській армії також сприяла контактуванню між чоловічим різноетнічним населенням. З появою механічного транспорту, зокрема залізниці, коло самоізоляції етнічних груп поступово розмикалося.

Значних змін у міжетнічних стосунках зазнає населення краю після приєднання Закарпаття (тоді Підкарпатська Русь) до Чехословацької республіки. На цей період припадає поява й розвиток багатомовності не лише в містах, але й у сільській місцевості, серед усіх етносів і соціальних прошарків, у тому числі й серед німецького населення. Таким чином, у період Чехословацької Республіки (1918-1939 рр.) на Закарпатті коло самоізоляції народів розімкнулося. Наступив інтенсивний процес міжетнічних взаємин.

Економічні, культурні й мовні контакти місцевого населення Закарпаття (українців, угорців, румунів, словаків тощо) з німцями, які поселилися на території краю, відображені в лексичному складі цих мов і стосуються таких сфер, як: сільське господарство; ремісництво; будівництво; начиння та інші хатні речі; одяг, взуття, аксесуари; кулінарія; торгівля, гроші, міра; характеристика людей за свояцтвом, внутрішніми якостями; флора і фауна; військова справа; суспільно-політичні поняття; ознаки і дії.

Більшість німецьких запозичень потрапили в говірки Закарпаття опосередковано, як правило, через угорську мову: н. Hering (угор. *hering*, укр. гов. *герінги*, укр. літ. *оселедець*), н. Speisekammer (угор. *spájz*, укр. гов. *шпайз*, укр. літ. *комора*), н. Teller (угор. *tanyer*, укр. гов. *танір*, укр. літ. *тарілка*), н. Träger (угор. *tróger*, укр. гов. *троугер*, укр. літ. *носильник*), н. flanieren (угор. *flancólni*, укр. гов. *фланіровати*, укр. літ. *прогулюватися*), н. Hosenträger (угор. *hozentrágen*, укр. гов. *госундраги*, укр. літ. *підтяжки*), н. Spule (угор. *spulni*, укр. гов. *шпулька*, укр. літ. *катушка*) тощо.

Частина німецьких запозичень проникла в говірки Закарпаття через чеську та словацьку мови: н. Diele (слвц. *dyla*, укр. гов. *ди(і)ля*), укр. літ. *підлога*), н. Nudeln (чеськ. *nudle*, укр. гов. *нудлі*, *нудлики*, укр. літ. *локишина*, *вермішель*), н. Reifen (слвц. *raf*, укр. гов. *рафи*, укр. літ. *шина*) тощо.

Чимало запозиченої лексики належить до так званих австріяцизмів: der Paradeiser (укр. гов. *парадічка*, угор. *paradicsom*, укр. літ. *помідор*), das Ribisel (укр. гов. *рібізлі*, угор. *ribizli*, *ribiszke*, укр. *смородина* (рослина і ягоди), *das*

Spital (укр. гов. *шпи(и)маль*, угор. *hospitály, kórház*, укр. літ. *госпімаль, шпиталь, госпімаль*), die Brösel (угор. *prézli*, укр. гов. *призли*, укр. літ. *панірувальні сухарі*), die Pogatsche (укр. гов. *богач*, угор. *pogácsa*, укр. літ. *печиво, коржик, пиріг*), der Scherben (укр. гов. *щерблик*, угор. *cserepe, cserepet, cserepek*, укр. *черепок, уламок, глиняний горщик*) тощо.

Германізми потрапляли в говірки Закарпаття не тільки різними шляхами, але й в різний період. У чужому мовному середовищі вони, як правило, асимілювалися. Асимілюючись, німецькомовні лексичні запозичення уподібнилися у більшій чи меншій мірі до морфологічних моделей тієї чи іншої мови / говірки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гвоздяк О.М. Запозичення з німецьким етимомом на позначення лексико-семантичного поля „Одяг” в українських говірках Закарпаття (Ужгородщина) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. – Вип. 16. – 2007. – С. 89 – 91.
2. Duden. Etymologie. Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache. – Bd. 7. – Dudenverlag : Mannheim, Wien, Zürich, 1997. – 839 S.
3. Hvozdyak O. Deutsche Lehnwörter in den ukrainischen Dialekten Transkarpatiens. Wortfeld: Ernährung // Materielle und geistige Volkskultur des Oberen Theißbeckens. Einfluss der deutschen Bevölkerung auf die anderen Ethnien der Region. – Satu Mare – Tübingen : GEDO, 2003. – S. 279 – 286.
4. Hvozdyak O. Deutsches Lehngut in den ukrainischen Mundarten Transkarpatiens // Interethnische Beziehungen im rumänisch-ungarisch-ukrainischen Kontaktraum vom 18. Jahrhundert bis zur Gegenwart. – Satu Mare -Tübingen, 1999. – S. 404 – 422.
5. Österreichisches Wörterbuch. – Wien : Verlag Jugend und Volk, 2001. – 984 S.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІДОБРАЖЕННЯ КУЛЬТУРНО-НАЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ У КИТАЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Геворгян К.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Мова – це система символів, вона є інструментом мислення та спілкування людей. Це національний перевізник культури. Використання різних мовних одиниць обов'язково відображає унікальні етнічні та культурні традиції її носіїв, які стосуються етики, звичаїв, цінностей, релігійних переконань, міжособистісних стосунків. Розглянемо три аспекти вивчення мови, виходячи з семантичної організації сучасної лінгвістики, морфології і комунікативних функцій на прикладі української та китайської мов.

Розглянемо мовну ситуацію у такому форматі, як: хто, якою мовою, у якій ситуації, кому і про що говорить. Наприклад: коли китаєць робить українці комплімент і каже «你真漂亮» (ти дуже красива)] українка зазвичай відповість «谢谢» (дякую), однак якщо іноземець скаже таке китаянці, він ніколи не почує таку відповідь. Як інший приклад, якщо вчитель у Китаї каже іноземному

студенту «你汉语说得很好!» (Ви дуже добре розмовляєте китайською мовою), він має відповісти: «我说得不好» (я погано розмовляю), тоді це буде відповідати особливостям китайської культури. Якщо ж, така ситуація виникне в Україні, то студент такою відповіддю змусить викладача відчувати себе ніяково.

У відповідності до ступеню подібності та відмінності лексики в національній культурі, етнічні та культурні особливості лексики української та китайської мови можна поділити на три категорії:

1). Слова, значення яких є основним еквівалентом поняття в культурі. Такі слова в українському мовознавстві та культурології називаються співставними. Їх культурне значення пов'язане з невеликою різницею у двох мовах, вони можуть бути перекладені безпосередньо. Наприклад, в українській мові слово «веселка», в китайській – «彩虹», обидва слова викличуть асоціації з поняттям «щасливий, прекрасний». В українській мові слова «лівий, правий» окрім свого основного також мають соціально-політичне значення, яке вказує на політичну приналежність чи політичну орієнтацію; в китайській мові ці слова мають еквівалентні значення.

2). Слова, які мають культурне відображення значення тільки в одній мові. Такі слова заслуговують на особливу увагу. У будь-якому мовному середовищі ми часто стикаємося з деякими перешкодами в розумінні, іноді навіть може виникнути нечітке розуміння ситуації. Причина в тому, що під час вивчення іноземної мови недостатньо уваги приділяється вивченню національної культури країни, мова якої вивчається. Наприклад, в українській мові слово «фрукт» крім свого основного значення ще може використовуватись як метафора в значенні «хлопець», в той час як в китайській мові слово «фрукт» не викликає такої асоціації.

3). Слова, культурне значення яких пов'язане з зовсім різними поняттями. Такі слова як в українській так і в китайській мовах зовні повністю еквівалентні, але їх культурно-національний зміст відрізняється, іноді навіть має протилежне значення, тому що кожне з них може викликати різні асоціації. Наприклад, в українській мові слово «лелека», є символом вірності сім'ї, Батьківщині. У китайському «鹤» є символом довголіття. В українській мові «плакуча верба» є символом меланхолії, в той час як в китайській мові «垂柳» зазвичай асоціюється зі спокійним, неквапливим життям.

ЛІТЕРАТУРА

1. 葛本仪《汉语词汇研究》，山东教育出版社，1985年.
2. 黄伯荣、廖序东主编《现代汉语》，高等教育出版社，1991年.
3. 杨德峰《汉语与文化交际》，北京大学出版社，1993年.
4. 常敬宇《汉语词汇与文化》，北京大学出版社，1998年.
5. 罗常培《语言与文化》，语文出版社，1989年.
6. Головаха Є.І. Психологія людського взаєморозуміння / Н.В. Паніна, Є.І. Головаха – Київ, 1989 – 189 с.
7. Стельмахович М.Г. Мовний етикет // Культура слова. – К., 1981. – Вип. 20. – с. 132-132.

ДИФЕРЕНЦІЙНІ РИСИ «МЕТА»-ПОНЯТЬ В ЛІНГВІСТИЦІ

Гнезділова Я.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Починаючи з другої половини 20-го сторіччя, інтерес у лінгвістиці все більше зміщується в бік вивчення надмовних явищ, що спричинило введення в обіг різних метатеорій. Якщо процес диференціації – розподілу і виокремлення – дозволяє утворюватися все новим і новим теоріям, то процес інтеграції об'єднує, синтезує вже існуючі теорії за єдиними ознаками і надає їм певну направленість, створюючи, таким чином, метатеорію, наприклад, теорію метакомунікації. Теорія метакомунікації простимулювала виникнення новоутворень з "мета-", як от: метажанр, метаспілкування, метадискурс, метакомунікатив, метапитання, металексема, метатекст (метатекстуальність), метамодальність, метаконцептуальність, метаобраз, метаполе, метапростір, метазнак, метакомпонент, метазасіб, металемент, метаметафора, метатропи тощо. У цій статті ми розглянемо диференційні риси метаявищ у дихотомії "Ø – мета", беручи за основу порівняння "жанр – метажанр" [1; 2; 3; 4, С. 70-71].

До основних моментів, що дозволяють констатувати відмінність метаявища, можна віднести:

а) величину явища, оскільки у розмові про метаявища завжди підкреслюється їхня більша ніж у простих явищ величина;

б) позародову направленість, так як метаявища не просто знаходяться над звичайними групами, а й над родовими спільностями, що і зумовлює їх більшу величину;

в) прагнення вийти за рамки обмеженого простору відповідного явища в іншу, більш широку систему координат, тому метаявище являється деяким синтетичним за своєю природою утворенням;

г) структурно-семантичну природу. Так, в основі кожного явища лежить певний архетип, його структура завжди канонічна незважаючи на постійні оновлення і "зміщення". Структурно-семантична природа метаявища не така прозора. За своєю внутрішньою будовою певне явище і метаявище схожі: в основі останнього знаходиться певна чітка конструкція, однак архаїчна природа структурно-сміслової матриці неоднозначна. Метаявища можуть утворюватися конвенційним (двійники традиційних явищ) та неконвенційним шляхом (основу метаявища становить набір різнорідних елементів, які все ж створюють певну стійку єдність);

д) особливості побутування в еволюційному процесі: метаявище у випадку великої конвенціональності його структурно-семантичної основи то відіграє провідну роль в різні епохи життя людей, то відходить на периферію; більш неконвенційні метаявища за своєю внутрішньою будовою прив'язані до конкретної епохи і її культури, займаючи ведуче положення і помираючи з кінцем конкретної історичної епохи і її культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кудрявцева О. С. Жанры и метажанр сатиры : На материале 16-й полосы "Литературной газеты" : дис. ... канд. филол. наук : 10.01.08 "Теория литературы. Текстология" / Ольга Сергеевна Кудрявцева – Оренбург, 2005. – 214 с.
2. Подлубнова Ю. С. Жанр и метажанр: к проблеме разграничения / Ю. С. Подлубнова // Материалы международной научной конференции "Литературные жанры: теоретические подходы в прошлом и настоящем. VII Поспеловские чтения". – Москва : МГУ им. М. В. Ломоносова, 2005. – Access Mode : <http://www.netslova.ru/podlubnova/meta.html>
3. Подлубнова Ю. С. О метажанрах, мегажанрах и других жанровых образов / Ю. С. Подлубнова. – Access Mode : <http://www.proza.ru/2006/01/20-111>
4. Руденко А. С. Автобіографія як метажанр в іспанській літературі / А. С. Руденко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – Київ : Вид-во ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2013. – № 14 (273), Ч. II. – С. 70-76.

ЖАНРИ КОМП'ЮТЕРНОГО ДИСКУРСУ : АЛЬТЕРНАТИВНІ І ВЛАСНЕ-КОМП'ЮТЕРНІ

Горобець С. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Невизначений статус комп'ютерної мови у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці призводить до того, що у вітчизняних дослідженнях її визначають як комп'ютерний дискурс або новий комп'ютерний стиль чи жанр. Уперше висловлені М.М. Бахтінім загальнофілологічні основи мовленнєвого жанру як базової одиниці комунікації, складової дискурсу, «мовленнєвого цілого», що об'єднує різноманітні мовленнєві акти, розроблялися багатьма дослідниками (А. Вежбицька, Н.А. Арутюнова, О.В. Падучева та ін.) і на сьогодні набули узагальненого формулювання як тематично, композиційно і стилістично усталені типи повідомлень – носіїв мовленнєвих актів, «об'єднаних метою спілкування, задумом мовця з урахуванням особистості адресата, контексту і ситуації спілкування» (Ф.С. Бацевич). Значні відхилення текстів академічної і приватної переписки від норм стандартної англійської мови спонукають Дж. Гейнса порушувати питання про появу нових жанрів письмового спілкування. Аналогічні спроби дослідників російськомовної комунікації наукового дискурсу виділити нові стилістичні і жанрові підстили увінчалися висновком, що науковий стиль комп'ютерного дискурсу – це той самий функціональний стиль мови науки, але збагачений електронними засобами зв'язку. Дослідники українського комунікативного простору наголошують на створенні "альтернативних" варіантів усталених жанрів або лише відзначають зміну спектру засобів, визначальних для кожного стилю і окреслюють завдання виявити і стратифікувати ці зміни. Останнім часом дискурси різних стилістичних жанрів, на відміну від нещодавніх текстів або їх фрагментів, стали матеріалом дослідження прагмалінгвістичних особливостей мовних одиниць у різних мовах і на різних мовних рівнях. Досліджуються комунікативно-прагматичні характеристики різних мовних форм (напр., праці О.М. Галичкіної,

О.О. Кармизової, І.Є. Авер'янова), вивчається сам дискурс (праці Л.П. Крисіна, Т.В. Радзієвської, С.Г. Чемеркіна та ін.), володіння системою жанрів розглядається як обов'язковий компонент мовленнєвої компетенції мовця (Т.В. Радзієвська, Ф.С. Бацевич, О.М. Галичкіна) та його статусною характеристикою як особистості (В.І. Карасик), здійснюються спроби узагальнювально-порівняльного дослідження прагматичних параметрів професійних дискурсів (М.Ю. Сидорова).

Останнім часом зроблені спроби класифікації жанрів електронної комунікації на основі виконуваних функцій. Наприклад, Л.Ю. Щипицина виділяє шість груп комп'ютерно опосередкованої комунікації, серед яких інформаційні жанри, призначені для одержання інформації; директивні жанри, покликані спонукати адресата до якої-небудь дії; фатичні жанри, призначені для задоволення потреби в спілкуванні; презентаційні жанри, спрямовані на самовираження; естетичні жанри, які слугують для реалізації творчого потенціалу; розважальні жанри. Такі спроби сприймаються неоднозначно (напр., у працях П.В. Моросліна) з огляду на неврахування деяких важливих параметрів КД, а саме: 1) особливої структурованості електронних текстів; 2) специфічних функцій гіпертекстової організації комунікації; 3) співвідношення книжних і розмовних елементів; 4) ступеня відповідності тексту кодифікованим літературним нормам; 5) поєднання жанрами різних функцій.

Головну складність вироблення спільних критеріїв класифікації електронних жанрів дослідники вважають у різних законах побудови комунікації для кожного з типів ресурсів, які навіть у межах однієї веб-сторінки можуть подібноватися на різні мікрожанри.

Загальну теорію мовленнєвих жанрів, у якій окреслилося кілька класифікаційних підходів, що враховують як генетичний план, так і сфери діяльності та сфери спілкування, дослідники вважають цілком придатною для класифікації комп'ютерних мовленнєвих жанрів з урахуванням специфіки функціонування електронних текстів. Оскільки реалізація будь-якого дискурсу відбувається через певні жанри – типові форми мовлення, що ґрунтуються на різноманітних конститутивних ознаках і представляють певний формат комп'ютерного дискурсу, його мовленнєво-поведінкові типи, кількісне представлення яких засвідчує важливість такого дискурсу для соціуму, дослідники у сфері комп'ютерної комунікації на підставі письмового мовлення виділяють такі жанри: 1) електронна пошта / E-mail; 2) електронні розмови – чат / Chat; 3) електронні дошки оголошень / BBS (Bulletin Board System); 4) форуми, або конференції (комп'ютерні конференції: телеконференції Usenet News і ехо-конференції) (напр., О.М. Галичкина, П.Є. Кондрашов, Н.Ю. Чигридова); П.Є. Кондрашов, крім форумів і чатів, виділяє також жанри миттєвих повідомлень / ICQ і комп'ютерних ігор; П.В. Морослін описує чат-комунікації, дискусійні форуми, записи у гостьовій книзі та мережевий щоденник (блоги). Д. Кристал виділяє і детально аналізує такі типи комп'ютерного дискурсу: веб-сторінка, електронна пошта, а також форуми, конференції (асинхронне спілкування) і чати, ігри (синхронне спілкування). Класифікують також жанри за принципом спеціальне / неспеціальне спілкування.

До першої групи відносять ділові і комерційні жанри (дошки рекламних оголошень, корпоративні сайти, банери і т. ін.), до другої – жанри непрофесійного спілкування (віртуальні ігри, живі електронні щоденники (блоги, чати, гостьові книги, поштова переписка).

Узагальнивши напрацювання дослідників цього аспекту комп'ютерного дискурсу і власні спостереження, можна зробити висновок, що в інтернет-середовищі функціонують жанри «альтернативні» (запозичені з традиційної немережевої комунікації) і власне мережеві, які формуються в умовах інтернет-спілкування і постійно оновлюються: одні застарівають, натомість з'являються нові. Класифікаційними параметрами комп'ютерних мовленнєвих жанрів виступають: 1) особливості структурування текстів; 2) специфічні функції гіпертекстової організації комп'ютерної комунікації; 3) співвідношення книжних і розмовних елементів, ступінь відповідності тексту кодифікованим літературним нормам.

АДЕКВАТНІСТЬ ВІДТВОРЕННЯ У ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ МОВНИХ РЕПРЕЗЕНТАЦІЙ КОНЦЕПТІВ

Голубенко Н.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Питання про характер процесу перекладу – це питання про те, як використовується система (експліцитних та імпліцитних) знань, представлена первинним текстом при створенні вторинного. Ця проблема, як і проблема використання мови взагалі, складається з двох найважливіших аспектів: 1) сприймання і 2) продукування. Оскільки сучасне перекладознавство характеризується антропоцентризмом, центральною одиницею якого є людина, та межує з когнітивною лінгвістикою і лінгвокультурологією, основним поняттям яких є концепт, ментальне утворення, що витікає з культури.

Переклад художніх творів є одним із найважливіших та найважчих видів перекладу, оскільки вони відображають культуру, традиції певного народу з урахуванням ідіостилу самого автора. Тому вивчення, інтерпретація та перекодування культурних концептів у контексті художньої літератури є важливим і неминучим у дослідженні, оскільки оригінал і варіанти його перекладу можуть розглядатися тільки в аспекті існування цих текстів в культурі. Як зазначає М.О. Зурабян, художній текст “веде свій діалог з читачем: сприйняття художнього тексту є спілкуванням з ним. Розуміння виявляє об'єктивний пласт культурних традицій, втілений з одного боку в тексті, а з другого боку, в духовному світі і культурній підготовці інтерпретатора, тобто читача. Вони керуються не тільки індивідуальним багажем того, що сприймається, а й колективним досвідом та традицією, тобто культурою” [2, с. 126-127]. Відповідно, одним із найважливіших та важкодоступних критеріїв адекватності є точність передачі мовних репрезентантів культурного концепту.

Адекватність художнього перекладу, таким чином, обумовлена не тільки знанням алгоритмів “чужої” культури, але також зіткненням картин бачення чи ментальних площин автора вихідного тексту та його перекладачів, тобто їх індивідуально-особистісних особливостей сприйняття об'єктивної і суб'єктивної

дійсності [4]. Відповідно, перекладацька діяльність визначається двома семіотичними картинами світу: національної (етнічної) та індивідуальної. Якщо під картиною світу ми розуміємо “об’єктивну дійсність, що постійно змінюється і розвивається” [3], то представлений у ній образ дійсності відповідає реальній дійсності. Концептуалізація світу в художньому тексті відображає як універсальні закони світобудови, так і індивідуальні, унікальні ідеї.

Розпізнаючи, оцінюючи та відтворюючи художні образи вихідного тексту, перекладач, інтерпретуючи їх, повинен виходити за межі перекладеного тексту і розглянути його з точки зору традиції та особливості мови оригіналу, щоб на основі цієї інтерпретації відновити концепт з усім його історико-культурним та естетичним значенням.

Ідіоетнічна спільнота характеризується особливим, притаманним тільки їй, світовідчуттям, мисленням, поведінкою, має усталену систему духовних цінностей. Етнічна свідомість передбачає ідентифікацію індивіда з історичним минулим даної спільноти, в процесі розвитку якої і виробляються константи національної духовності, яка знаходить своє вербальне втілення у художніх творах. Таким чином, об’єктивною умовою перекладу художнього тексту є відтворення не стільки мовних знаків, скільки концепти та художні образи.

Переклад як вид творчої діяльності, що нерозривно пов’язаний з мовою, побутом, світосприйняттям, допомагає проникнути у світ культури того чи іншого народу, поглянути на духовні цінності очима представника тієї чи іншої культури, може стати невід’ємною частиною духовного виховання та становлення індивідів. У той же час, переходячи з однієї культурної верстви до іншої, культурні архетипи визначають динамічний розвиток самої культури. При цьому, перекладач, так само як і автор, представляє собою певну особистість з властивим їй світовідчуттям, образністю мислення, емоційністю, маючи намір зрозуміти культурний фон мови оригіналу та реалізувати свій індивідуальний спосіб передачі комунікативної інтенції автора твору [1, с. 68].

Переклад створює необхідні передумови для вивчення мовної та концептуальної картини світу певного народу, а також автора та перекладача. Текст неминуче впливає на того, хто його вивчає, тому переклад стає справжнім тільки тоді, коли зберігає усі національно-культурні та духовно-моральні цінності [1, с. 69]. При цьому важливо пам’ятати, що концепт вербалізується в тексті за допомогою логічних відношень. Тому, якщо логічні відношення між концептами, виявлені перекладачем, відповідають логічним відношенням між вихідними концептами, то можна вважати, що перекладач зумів зрозуміти значення концепту в цілому.

Функціонування концепту в концептосфері певної культури обумовлене здатністю концепта до розвитку, його динамічною природою. Багатоаспектність, багатшаровість концепту пояснюється його подвійною природою: по-перше, вона обумовлена діяхронно, історично, по-друге, вона обумовлена синхронно – численністю одночасних репрезентацій у різних синтагматичних контекстах.

Отже, для адекватного відтворення мовних репрезентантів культурних концептів необхідно, в першу чергу, врахувати багатокомпонентну природу концепту та специфіку концептуалізації в художньому творі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Влахов С. Непереваемое в переводе / С. Влахов, С. Флорин – М.: Высшая школа, 1986. – 416 с.
2. Зурабян М. О. Оригинал и перевод : Взаимодействие двух культур (проблема национального и исторического колорита) / М.О. Зурабян // Актуальные проблемы литературы и культуры (Вопросы филологии). – 2008. – № 3. – С. 126–127.
3. Почепцов О. Г. Языковая ментальность : способ представления мира / О. Г. Почепцов // Вопросы языкознания. – 1990. – №6. – С. 110–122.
4. Тимченко Є. П. Відображення погодних явищ у мовній картині світу (на матеріалі німецької та української мов) / Є. П. Тимченко // Мовні і концептуальні картини світу : [зб. наук. пр.]. – К. : Вид-во КНУ імені Т. Г. Шевченка., 1999. – С. 81–85.

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ДЕЙКСИСУ

Горбач І.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Характерною особливістю лінгвістичних досліджень на сучасному етапі є вивчення мови як антропологічного феномена. Це передбачає розгляд різних аспектів людського буття і його відображення в мові. Проводяться дослідження не тільки мови і мовлення, а й мовної поведінки людини, мовної особистості і проблем її формування. У центрі уваги опиняється комплексне вивчення мовних засобів, що використовуються в певних комунікативних ситуаціях. Мовні одиниці, значення яких пов'язують з комунікацією відносять до дійктичних елементів орієнтованих на мовця та слухача. Дейктичні елементи встановлюють відносини учасників комунікації один до одного та реалізацію мовного акту в просторі та часі.

Проблеми функціонування дійктичних елементів у процесі мовної комунікації в різних мовах досліджували багато науковців. Серед них, зокрема, lаxі: Mary-Annick Morel, I-,aurent I)anon-Boineau, Ch. Pierce, R. Jacobson, E. Benveniste, A. Rousseau, G. Kleiber, H. Castafleda, A. Borillo, J. Lyons, A. Burks, M. Bennett, K. Бругман, К. Бюлер, Ю. Д. Апресян, А. В. Кравченко, Г. Шамова, С. І. Терехова, Н. Д. Арутюнова, О. В. Падучева, І. А. Стернін та інші.

Сучасний тлумачний словник дає наступне тлумачення поняття дейксису: (від грец. deixis - вказівка), значення, функція вказівки, співвіднесення з особами, предметами або подіями, що знаходяться в тому чи іншому відношенні до мовця або моменту мовлення [3].

К. Бругман та К. Бюлер називали ці лінгвістичні одиниці "дейктиками", О. Есперсен, а за ним і Р. Якобсон "шифтерами" (embraceurs), Г. Рейхенбах "самозворотні знаки" (token reflexives signs), 4. Пірс "індекси", Дж. Бар-Хілел "індексальці вирази" (indexical expression), Е. Бенвеніст "самореференційні вирази" (expressions sui-referentielles), Б. Рассел "егоцентричні частинки" (particuliers 6gocentriques), А. Ферхс "іu4exca.nnui cunaeolu" (symbols indexicaux).

Так, Т. Фрейзер та А. Жолі дають наступне тлумачення дейктичним виразам: "морфеми, які виражають простір, та (...) вираження часу в формі простору" [7]. Таким чином ми позначаємо дейктики як лінгвістичні одиниці, які мають функцію позначення та потребують комунікативної ситуації. Французький лінгвіст Ж. Мунен визначає дейктики як клас форм без конкретного позначення, референційне значенням, яких змінюється і сутність якого не можна зрозуміти за межами комунікативного акту [10]. Ж. Дюбуа тлумачить поняття "дейктик" як будь-який лінгвістичний елемент, який в висловлюванні посиляється на: 1) ситуацію, в межах якої відбувається мовне висловлювання; 2) момент висловлювання (час та вид дієслова); 3) суб'єкт мовлення (модальність); так само дейктиками є вказівні прийменники, прислівники місця й часу, особові займенники, артиклі [5]. О. Дюкро, Ц. Тодоров називають "дейктиками" висловлення "референт яких визначається лише по відношенню до співрозмовників". Таким чином займенники першої та другої особи відповідно позначають особу, яка говорить та особу до якої звертаються [6]. За К. Кербра-Орекйоні дейктики це лінгвістичні одиниці семантико-референційне функціонування яких включає розгляд деяких складових елементів комунікативної ситуації, а саме: роль, яку відіграють в мовленнєвому акті висловлювання його учасники; просторово-часове положення мовця, який здійснює мовленнєвий акт та, відповідно, адресата [9, с 41].

Основні властивості дейктичної лексики Ю. Д. Апресян розглянув в «Дейксис в лексике и грамматике и наивная модель мира» (1986 р.) [2]. На думку Ю. Д. Апресяна дейктична лексика егоцентрична. Російський лінгвіст розглянув опозиції дейксису (протиставлення ближнього та дальнього дейксису), поняття первинний та вторинний дейксис, темпоральний та просторовий дейксис, "наївну картину" простору та часу, яка є національно специфічною, дейктичне поняття спостерігача [2, с 274-280].

О. В. Сухая розглядає виразні властивості персонального та просторового дейксису в художньому тексті [4]. Азієва С. О. розглядає в своїй статті деякі способи вираження темпорального дейксису вказівними займенниками в англійській та аварській мовах [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Азиева С. О. Выражение темпорального дейксиса в системе указателей в английском и аварском // Современные проблемы науки и образования. – 2007. – №3 – С. 112-117.
2. Апресян Ю. Д. Дейксис в лексике и грамматике и наивная модель мира // Семиотика и информатика. Выпуск 28. М: ПИК ВИНТИ. – 1986. – С. 272-298.
3. Современный толковый словарь. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.diclib.com/cgi-bin/dl.cgi?l.ru&base:modern+encycl&page:showid&id:1686>
4. Сухая Е. В. Выразительные возможности персонального и пространственного дейксиса в художественном повествовании (на материале романа Дж. М. Кейна "Почтальон всегда звонит дважды") Проблемы лингвистики и межкультурной коммуникации. Вып. 10. - М: Изд-во МГОУ, 2011. - С. 267-273
5. Dubois J. et al. Dictionnaire de linguistique. Paris: Larousse. – 1973. – p. 137.

6. Ducrot O., Todorov N., Dictionnaire encyclopedique des sciences du langage. Paris: Seuil.- 1972.-p. 323.
7. Fraser T., Joly A. Le systeme de la deixis. Esquisse d'une theorie d'expression en anglais, dans Moddles linguistiques, 1, 2. 1979. – p. 97–157.
8. Jacobson R. Essais de linguistique gndrale, Paris, 6d. Minuit. – 1963, 214 p.
9. Kerbrat-Orecchioni C., L'enonciation de la subjectivite dans le langage, paris : A. Collin, 2002, p. 267
10. Mounin G., Dictionnaire de la linguistique, puF, paris. 1974. 340 p.

ОНОМАТОПЕЯ В ЯПОНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Городиська О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Ономатопея в японській мові і літературі є *актуальним* напрямом японської лінгвістики, тісно пов'язаним з питаннями теорій походження мови, фонетичних мовних систем, звукосимволізму тощо.

Об'єктом тез є дослідження ономатопеї в японській мові, а *предметом* – підходи до вивчення явища ономатопеї в японському мовознавстві.

В європейському мовознавстві явище ономатопеї вивчали такі лінгвісти, як В. фон Гумбольдт, Ф. де Соссюр, О. Єсперсен, О.І. Бодуен де Куртене, М.С. Трубецькой, Л. Блумфілд, Е. Бенвеніст, О.М. Пешковський, О.О. Потебня, Л.В. Щерба, Р. Якобсон та ін., що засвідчує важливість цієї проблематики у світовому мовознавстві.

Серед учених, які вивчали ономатопоеитичні слова на японському мовному матеріалі, слід назвати Оно Масахіро, Ендрю Чанг С., Кіндаїчі Харухіко, Ясано Цуруко, Хіната Сігео та багатьох інших, які не тільки вивчали ономатопею, але й уклали значну кількість тлумачних та двомовних словників ономатопоеитичної лексики сучасної японської мови [1, 2, 3].

Ономатопея (від грец.: *νοματοποια*; *νομα* – “ім'я”, *ποια* – “творю”, тобто “словотворчість” через звуконаслідування) визначається як “закономірний фонетично мотивований зв'язок між звуковим складом слова (фонемами) й акустичною ознакою позначеного (денотатом)” [4, с. 165]. Ономатопеї також позначають як “умовну імітацію різноманітних звуків природного довкілля фонетичними засобами конкретної мови (звуків тварин, неживих предметів, явищ природи тощо)” [6, с. 431].

Традиційно прийнято виділяти такі явища, що передаються в японській мові за допомогою звукосимволізмів: позначення світлових явищ; властивостей предметів, їхніх поверхонь, форми, вигляду; способу, манери руху людини та тварини; зовнішності, міміки, виразу обличчя людини; емоцій та настрою. Звукосимволізми передають звуки у так званій “умовній” формі, що не має з ними прямого зв'язку, тобто відображення звука в мові не схоже на його реальне звучання. За допомогою звукосимволізмів передаються також і незвукові явища [5, с. 23].

Ономатопеїчні слова японської мови дають уявлення про що-небудь у вигляді живого образу, тобто доповнюють поняттєвий зміст промови образним.

Це може стосуватися різних сторін сприйняття. Одні такі “слова” викликають слухове уявлення (ごろごろ *gorogoro* “гуркіт грому”, さわさわ *sawasawa* “шелестіння листя”), інші – зорові уявлення (ぴかぴか *pikapika* “світіння блискавок”, じろじろ *jirojiro* “пильний погляд”) та ін.

Підсумовуючи, варто зазначити, що в цілому японські лінгвісти визначали оноματοпею як мовне явище так само, як й їхні європейські та американські колеги, а саме: як закономірний фонетично мотивований зв’язок між звуковим складом слова й акустичною ознакою відповідного денотата, умовну імітацію різноманітних звуків природного довкілля фонетичними засобами конкретної мови. Проте, у зв’язку з наявністю в японській мові значно більшої кількості і різноманіття оноματοпоетичної лексики явище оноματοпеї в японському мовознавстві вивчається і розглядається значно ширше, ніж у західному.

ЛІТЕРАТУРА

1. [Аманума Ясусі] 天沼 寧 「擬音語・擬態語 辞典」 (Gion-go gitai-go jiten – Словник звуконаслідувальних та звукозображальних слів) / Ясусі Аманума. – Токіо : Токіо-до, 1974. – 396 с.
2. [Асано Цуруко] 朝野 鶴子 「擬音語・擬態語 辞典」 (Gion-go gitai-go jiten – Словник звуконаслідувальних та звукозображальних слів) / Цуруко Асано. – Токіо : Кадокава-сьотен, 1985. – 371 с.
3. [Атода Тосіко, Хосіно Кадзуко] 阿刀田 稔子・星野 和子 「擬音語擬態語使い方辞典」 (Gion-go gitai-go tsukai-kata jiten – Словник способів використання звуконаслідувальних та звукозображальних слів) / Тосіко Атода, Кадзуко Хосіно. – Токіо : Сотакуса, 1995. – 614 с.
4. [ЛЭС] Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 685 с.
5. Пашковский А.А. Особенности японской лексики. / Алексей Пашковский. – М. : Прогресс, 1971. – С. 86–94.
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. / О.О. Селіванова – Полтава : Довкілля – К., 2006. – 716 с.

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ *МОВНИЙ ЗНАК* – *ТЕРМІНОЗНАК* У ЛІНГВОСЕМІОТИЦІ Й ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

Государська О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Основним поняттям сучасної семіотики є знак, що розуміється як “матеріальний, чуттєво сприйманий предмет, який виступає у процесі пізнання і спілкування в ролі замітника іншого предмета з метою одержання, зберігання, перетворення і передачі інформації” [2, с. 170]. Мовні одиниці, що мають план змісту і план вираження, також вважаються знаками. Незважаючи на надзвичайну різноманітність мовних знаків, можна визначити властивості, що об’єднують їх всіх: лінійність / парадигмальність, змінюваність / статичність,

довільність / мотивованість. З одного боку, вони є взаємовилучальними, з іншого, – демонструють злагодженість і можливість спостереження за мовною системою з різних позицій.

Перша з наведених характеристик *лінійність / парадигмальність* пов'язана із розрізненням понять *мова і мовлення*: у мові означальні знаків мають рівневу організацію, а в мовленні вони розташовуються один за одним, утворюючи ланцюг [3, с. 72]. Антиномія *змінюваність / статичність* розкривається при зіставленні двох підходів до вивчення мови – синхронічного і діахронічного. У плані синхронії ми можемо констатувати статичність означального і означуваного знаків, що формують певну мовну систему. У плані діахронії простежуються модифікації як змісту, так і форми більшості знаків, оскільки постійні зміни потреб суспільства вимагають підлаштування під них мовної системи [3, С. 74–75].

Більш дискусійною є третя із вищезазначених властивостей – *довільність / мотивованість*. З одного боку, факт неідентичного відбиття в мові одного й того ж поняття представниками різних етносів свідчить про те, що означальне не нав'язується означуванним [3, С. 70–71]. З іншого боку, довільність не перешкоджає існуванню мотивованості, під якою розуміємо відношення між знаками як двосторонніми сутностями в середині системи. Під час номінації нової реалії за основу береться той знак, що за своїм змістом є найближчим до смислового згустку, процес усвідомлення якого триває. Відповідно, новий знак за своїм змістом і формою буде мотивований тим, на базі якого відбувалася номінація. Навіть ті слова сучасних мов, що зараз здаються невмотивованими, насправді не є такими: справа лише в тому, що ми не можемо остаточно встановити джерело їхнього походження.

Тривалий час терміни розглядались у лінгвістиці як окремий вид мовних знаків, що протиставлявся іншим за чіткою симетричністю означального і означуваного. Однак ретельніші дослідження матеріалів термінологічних словників і використання термінів у реальних текстах свідчать про наявність полісемічних, омонімічних і синонімічних термінів. Полісемію, перш за все, виявляють термінознаки, що утворюються власними засобами певної мовної системи, оскільки у такому випадку термінологічних значень здебільшого набувають лексеми загальнолітературного шару мови, зберігаючи свої нетермінологічні значення. Така багатозначність відчувається тільки при вживанні лексеми ізольовано: наявність контексту повністю знімає проблему.

Складнішою є ситуація в умовах залучення одного й того ж терміна до різних термінологічних систем, у яких він виявляє неідентичні значення. За таких обставин для вірного трактування терміна потрібно володіти глибинними знаннями в певній професійній галузі. Найкритичніше проблема полісемії постає тоді, коли термін отримує декілька значень в одній і тій самій сфері.

Якщо значення термінологічної одиниці не мають однакової семи і не є внутрішньо пов'язаними, їх уважають омонімічними. Компоненти термінологічних омогруп можуть бути внутрішньосистемними (належать до однієї терміносистеми – напр., зоол. *щур*) і міжсистемними (відносяться до різних терміносистем – напр., грам. *кома*, мед. *кома*, фіз. *кома*),

міжфункціонально-стильові (вживаються не тільки у термінології, а й у загальноновживаній мові – зоол. *чистун*, розм. *чистун*), комбіновані [1, с. 16]. Варто зазначити, що перешкодою на шляху до адекватного розуміння є лише внутрішньосистемні омонімічні терміни.

Синонімія у терміносистемах здебільшого пов'язана з уживанням дублетів *власне мовний / запозичений терміни* з ідентичним значенням. На сьогодні вчені не мають єдності у ставленні до синонімії: з одного боку, вона лексично збагачує науковий текст, дозволяючи уникати тавтології, з іншого, – перешкоджає досягненню симетрії між означальним і означуваним термінознаків, що вважається бажаною для елементів терміносистем.

З огляду на вищенаведені факти, стверджуємо, що функціонування загальноновживаної і термінологічної лексики підпорядковується однаковим принципам. Справа навіть не в тому, що процес формування терміносистеми, відмінний від створення іншої лексики, підлаштовується під ті механізми, які скеровують функціонування загальнолітературного мовного шару. По суті, принципи номінації об'єктів природного і рукотворного світів є спільними: в обох ситуаціях мовна репрезентація відбувається на базі вже відомих реалій і є мотивованою їхніми відповідниками як у плані змісту, так і формально.

Відмінним є процес усвідомлення. Об'єкт природного світу постає перед людиною у готовому вигляді. Її завданням є вивчення його властивостей у максимально можливому вигляді, щоб надати матеріал для здійснення номінації. Об'єкт рукотворного світу твориться людиною на основі виділення її свідомістю певного переліку характеристик, які він повинен мати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боярова Л.Г. Терміни-омоніми як об'єкт лексикографії / Л.Г. Боярова // Вісник ХНУ. – Серія “Філологія”. – Харків, 2006. – Вип. 47, № 727. – С. 15–20.
2. Кочерган М. П. Загальне мовознавство / Михайло Петрович Кочерган. – К. : Видав. центр “Академія”, 2006. – 464 с.
3. Соссюр Ф. Курс общей лингвистики / Ф. де Соссюр. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 1999. – 432 с.

МЕТАКОМУНІКАТИВНА ФУНКЦІЯ ПЕРЕПИТІВ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Грабовська І. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Перепити вживаються в діалогічному дискурсі з метою підтримування мовленнєвого контакту. Дослідники у сфері синтаксису діалогічного дискурсу одностайно приходять до висновку, що перепит (питальна конструкція, яка повністю повторює попереднє висловлення мовця) є одним з найбільш характерних для діалогу видів структурно-сміслового зв'язку реплік [1, с. 53; 2, р. 835; 3, р. 70]. Виходячи з цього, контактопідтримувальні метакомунікативні перепити можна віднести до граматико-синтаксичного способу підтримування мовленнєвого контакту, який полягає в тому, що перепити є фактично

респонсивними висловленнями, які за своєю структурою повністю повторюють будову і словесне наповнення попереднього висловлення мовця, зберігаючи або дещо змінюючи його предикативні відношення.

Метакомунікативні перепити (в зарубіжній лінгвістиці через свій інтонаційний контур отримали назву "ехо-питань" (echo-question) [2, р. 835] чи "ехо-обміну" (echo-exchange) [3, р. 70]), які в якості респонсивної реакції слухача не вимагають активної мисленнєвої діяльності, автоматично слідують за ініціюючим висловленням мовця і виражають лише емоційне ставлення до пропозиційного змісту попереднього висловлення, психологічно допомагаючи адресантові або, як мінімум, не перешкоджаючи мовцю робити наступний репліковий крок.

Перепити, найпростіший і прямий різновид цитування, за образом висловленням Н. Д. Арутюнової, являють собою "комунікативний бумеранг" або "хід у грі на дві руки" з додаванням до висловлення мовця просодичного предикату оцінки [1, с. 50-51]. Порушена вклинюванням метакомунікативних сигналів-перепитів мовленнєва діяльність мовця з легкістю поновлюється, оскільки такого типу репліки інтуїтивно передбачаються та розглядаються як стереотипний прийом для підтримування контакту. Таким чином, перепити в межах фатичної метакомунікації є специфічними мовленнєвими діями, пов'язаними з емоційно-психологічною реакцією слухача на зміст висловлення мовця. Застосування перепитів швидше свідчить про активну залученість адресата до процесу мовленнєвої взаємодії шляхом найменших інтелектуальних затрат і демонстрацію дійсної або вдаваної зацікавленості в спілкуванні з метою підтримування бесіди.

Перепит виконує функцію зв'язувальної ланки в послідовності ініціативних і респонсивних висловлень мовця і слухача в мовленнєвій інтеракції та має контактопідтримувальний характер незалежно від стадії мовленнєвого контакту, створює видимість участі в розмові, що допомагає не тільки уникнути мовчанки, але й виразити зацікавленість у темі розмови. Перепити в більшості випадків виконують міжособистісну контактовстановлювальну функцію, що забезпечує згоду між комунікантами та встановлення дружніх відносин. Функція позитивної міжособистісної взаємодії виражається за допомогою повного повторення слухачем висловлення мовця, але в питальній формі. Така незмінна подвійна структура є прикладом підтверджувального обміну репліками. Наприклад:

F: *At the dawning of day very early this morning I left. Paul said a government officer is coming, so we have just been clearing a building plot up here.*

R: *Have you just been clearing a building plot up here?*

F: *Yes.*

R: *Thank you for your work.*

F: *All right* [3, р. 70-71].

Перепити забезпечують рівноправність співрозмовників у висловленні думки. Це, як гра, в якій комуніканти пропонують один одному висловитися по черзі. Тому перепити є більш властивими для неформальних ситуацій спілкування, ніж для формальних комунікативних ситуацій, де співрозмовники часто-густо не мають рівних прав висловитися. Повторюючи попереднє

висловлення комуніканта в питальній формі, мовець не тільки надає право слухачеві висловитися знову, але й погоджується продовжити тему розмови, запропоновану партнером зі спілкування, чи надає йому змогу продовжувати свою думку.

Регулятивна функція перепитів полягає в управлінні зміною комунікативної ролі мовця і слухача, підтримуванні ініціативи мовця, визначенні теми розмови та завершенні висловлення мовця. Перепити не розвивають тему мовленнєвої інтеракції в змістовному аспекті, а лише маркують її і тим самим демонструють зацікавленість співрозмовника в її продовженні. Іншими словами, перепити відповідають дискурсивним актам, які виконують метакомунікативну функцію підтримування мовленнєвого контакту в діалогічному дискурсі, тому їх ще називають мета-актами (meta-acts) [3, р. 72], що регулюють мовленнєвий процес.

Отже, перепити в змістовному плані можуть розглядатися як надлишкові засоби, але з позиції прагматики вони є необхідним засобом когезії та регуляції мовленнєвої взаємодії. Перепити забезпечують доречне використання реплікових кроків у структурі діалогу, сприяють гармонізації стосунків між співрозмовниками та підтримувannya мовленнєвого контакту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Диалогическая цитация: (к проблеме чужой речи) / Нина Давидовна Арутюнова // Вопросы языкознания. – 1986. – № 1. – С. 50–64.
2. A Comprehensive Grammar of the English Language / [Randolph Quirk, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech, Jan Svartvik]. – London : Longman, 1985. – 1779 p.
3. Egner I. Other-Repetition in Question-Form: Evidence from a West-African Language / Inge Egner // Repetition in Dialogue ; ed. by C. Bazzanella. – Tübingen : Niemeyer, 1996. – P. 66–77.

ВІДЕОВЕРБАЛЬНИЙ ТЕКСТ ЯК ОБ'ЄКТ ВЕРБАЛЬНОЇ ТА НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Град Н.Я.

Київський національний лінгвістичний університет

За останні роки в рамках сучасної лінгвістики інтерес до невербальних засобів комунікації, так званої "візуальної інформації", значно зріс, що відзначається в більшості досліджень, присвячених не традиційній лінгвістиці тексту, а лінгвістиці семіотично ускладненого, нетрадиційного, відеовербального, полікодового, креолізованного тексту (Е.Є. Анісімова, В.М. Березін, Л.С. Большіянова, Н. С. Валгина, Л. В. Головіна, А. Ю. Зенкова, О.Л. Каменська, В.М. Ключанов, Е.А. Лазарева, Н.В. Месхишвілі, О.В. Пойманова, Ю. А. Сорокін, Є. Ф. Тарасов, L. Bardin, B. Karlavaris, S. D. Sauerbier та ін.) [3, с. 180-189].

Вербальні тексти створюються з метою донесення інформації до адресатів. При їх інтерпретації не важливі технічні характеристики тексту (шрифт, колір,

розбиття на колонки, тип паперу, ілюстрації і т. д.). Незалежно від технічного виконання адресат сприймає інформацію однаково з точки зору змісту. По-іншому це відбувається в креолізованому семіотично збагаченому тексті, фактура якого складається з двох і більше негомогенних частин (вербальної мовної (мовної) і невербальної (що належить до інших знакових систем, ніж природна мова) [5, с. 180]. У них візуальний ряд, від наявності або відсутності якого залежить змістовне сприйняття тексту, має вирішальне значення у сприйнятті тексту.

Для позначення семіотично неоднорідних текстів в більш вузькому трактуванні використовують термін **відеовербальний текст**, тобто текст, утворений з об'єднаної смисловим зв'язком послідовності знаків, що відносяться до знакових систем двоякого роду: природної мови та іконічної, яка сприймається зоровими рецепторами" [4, с. 6].

Відеовербальні тексти можуть бути текстами з **частковою креолізацією** і текстами з **повною креолізацією**. У першій групі вербальні та іконічні компоненти вступають в автосемантичні відносини, коли вербальна частина порівняно автономна і образотворчі елементи тексту є факультативними [2, с. 123]. Таке поєднання знаходимо часто в газетних, науково-популярних і художніх текстах. Велика спаяність, злиття компонентів виявляється в текстах з повною креолізацією, в якому між вербальним і іконічними компонентами встановлюються семантичні відносини, тобто вербальний текст повністю залежить від образотворчого ряду, і саме зображення є обов'язковим елементом тексту. Така залежність зазвичай спостерігається у рекламі (плакат, карикатура, оголошення та ін.), а також у наукових і особливо науково-технічних текстах. Іконічний компонент тексту може бути представлений ілюстраціями (фотографіями, малюнками), схемами, таблицями, символічними зображеннями, формулами і т.п. Вербальні та образотворчі компоненти пов'язані на змістовному, змістовно-композиційному і змістовно-мовному рівні. Перевага того чи іншого типу зв'язку визначається комунікативним завданням і функціональним призначенням відеовербального тексту в цілому [2, с. 150]. Найбільш автономними по відношенню до вербального тексту виявляються художньо-образні ілюстрації до художнього тексту. Автор вербального тексту і художник-ілюстратор мають одну спільну мету, вони пов'язані єдиною темою, сюжетом, проте художник як творча особистість, зі своїм поглядом на речі, хоча формально, проте услід за сюжетно-композиційною лінією тексту, відображає в ілюстраціях своє бачення предмета зображення. Оскільки образотворчий ряд сильно впливає на сприйняття, розпізнається як щось цілісне з меншою напругою, ніж вербальний текст, то може статися, що ілюстрації, виконані талановитим художником, затьмарять намальовані словесно образи і будуть існувати вже самі по собі і через них піде сприйняття вербального тексту, оскільки вони не просто супроводжують літературний текст, а образно, наочно тлумачать його. Щоб уникнути цього багато письменників принципово заперечують ілюстрування своїх творів. У текстах наукових, особливо – науково-технічних, образотворчий ряд має інше призначення – пізнавальне. Це такий елемент тексту, без якого текст втрачає

свою пізнавальну сутність, тобто в кінцевому рахунку свою текстуальність. Наприклад, у фізико-математичних, хімічних текстах, в текстах, присвячених технічним розробкам, формули, символічні зображення, графіки, таблиці, технічні рисунки, геометричні фігури та інші образотворчі елементи є смисловими компонентами тексту, які передають основний зміст тексту. Більше того, вербальний текст в таких випадках стає лише сполучною ланкою, становить своєрідну рамку, пакувальний матеріал [2, с. 168].

В цілому образотворчий ряд у вигляді художньо-образних, декоративних, пізнавальних ілюстрацій і вербального компонента створює єдиний образ відеовербального тексту як об'єкта вербальної і невербальної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бернацкая А. А. К проблеме «креолизации» текста: история и современное состояние / А. А. Бернацкая // Речевое общение: Специализированный вестник / Краснояр. гос. ун-т; Под редакцией А. П. Сковородникова. Вып. 3 (11). – Красноярск: Красноярский университет, 2000. – 109 с.
2. Валгіна Н.С. Теорія Тексту. / Н. С. Валгіна. – М.: Логос, 2003. – 173 с.
3. Ворошилова М. Б. Креолизованный текст: аспекты изучения. / М. Б. Ворошилова – Политическая лингвистика. – Вып. 20. – Екатеринбург, 2006. – 180 -189 с.
4. Пойманова О.В. Семантичний простір відеовербального тексту: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.19. «Теорія мови» / О.В. Пойманова. – М.: Видавничий центр «Академія», 1997. – 24 с.
5. Сорокин Ю. А. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция / Оптимизация речевого воздействия. / А. Ю. Сорокин, Є. Ф. Тарасов. – М.: Наука, 1990. – 180–195 с.

ДИНАМІКА ТРАНСФОРМАЦІЇ МОВНОГО ОБРАЗУ ПІД ВПЛИВОМ ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНИХ ЧИННИКІВ

Гребінник Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Динаміка змін у суспільно-політичній ситуації в Україні знаходить відображення у структурі мовного образу країни.

Філологічна традиція дослідження мовних образів зводиться часто до аналізу мовленнєвих засобів формування образу з огляду на їх експресивно-виразний потенціал. Лінгвістична категорія оцінки також невід'ємно пов'язана з поняттям мовного образу, оскільки вона власне й визначає набір вище названих засобів формування образу в цілому [1, 3].

Середовищем формування й актуалізації мовного образу традиційно виступають засоби масової інформації. В процесі сприйняття й переробки реципієнтом інформаційних повідомлень ЗМІ у його свідомості формуються певні інформаційні моделі. Образ як інформаційна модель, сформована ЗМІ, є об'єктом вивчення багатьох наук: філософії, соціології, психології, політології.

На відміну від зазначених дисциплін, до компетенції мовознавців не входить встановлення відповідності чи невідповідності цього образу реальному стану речей чи опис історико-культурного фону, на якому формувався образ країни. Проте вивчення того, як певні екстралінгвальні тенденції зумовлюють формування мовного образу країни, створення нових стереотипів, закріплення міфів, є одним із завдань мовознавчого аспекту проблеми.

Наш фрагмент дослідження динаміки мовного образу України базується на матеріалі німецькомовного видання «Die Zeit» [4]. Емпіричною основою аналізу служать мікроконтексти, які містять лексему *die Ukraine* і в яких тим чи іншим чином реалізується поняття мовного образу та присутня аксіологічна складова.

Розглядаючи мікроконтексти, вибрані з публікацій вказаного видання за період останніх шести місяців, відзначаємо певні акценти у структурі мовного образу України, сформованому у німецькомовних ЗМІ. У німецькій мовній свідомості образ України в першу чергу співвідноситься з образами кризи та війни. Серед понад 100 вибраних мікроконтекстів у 80 відсотках представлені лексеми *Ukraine-Krise* (українська криза), *Ukraine-Konflikt* (український конфлікт). Виділяються характерні особливості реалізації вказаного образу, а саме включення лексеми *die Ukraine* до співставного ряду за принципом аналогії: *Kriege umzingeln Europa. In Israel und Palästina, im Osten der Ukraine, im Irak und in Syrien / Війни охоплюють Європу. В Ізраїлі й Палестині, на сході України, в Іраку і в Сирії; Das Land befindet sich auf Augenhöhe mit Ländern wie Papua-Neuguinea, dem Iran und Angola. / Країна знаходиться на одному рівні з такими країнами як Папуа Нова Гвінея, Іран, Ангола; Da reiht sich Krise an Krise: Ukraine, Gaza, Nordirak, Syrien / Кризи йдуть одна за одною: Україна, Газа, Північний Ірак, Сирія.*

Характеризуючи динаміку трансформації мовного образу, порівнюємо структуру мовного образу України, виділеного з мікроконтекстів за аналогічний період минулого року з даними наших останніх досліджень. Модифікації зазнав образ України, невід'ємної від Росії та залежної від неї. На відміну від минулорічних мікроконтекстів, в останніх мікроконтекстах вимальовується образ України, що протиставляється Росії, є частиною Європи та світової спільноти. *Zudem hat die EU den Osten entdeckt, seit dort an ihrem Rand, in der Ukraine, auch um europäische Werte gekämpft wird / До того ж ЄС відкрив для себе Схід, з того часу, як там, на його окраїні, в Україні, також борються за європейські цінності; Wäre es klug, die Ergebnisse der russischen Aggression gegen die Ukraine zu akzeptieren? / Чи розумно визнавати результати російської агресії в Україні? ...die Ukraine-Krise als ernsthafte Gefahr für den Frieden in Europa / ... українська криза як серйозна загроза миру в Європі; In 23 Jahren ihrer Existenz hat es die Ukraine nicht geschafft, sich die Sympathien vieler Russischstämmiger zu erwerben/ За 23 роки свого існування Україні не вдалося завоювати симпатії багатьох корінних росіян; Die Ukraine hat aufgehört, ein blinder Fleck im europäischen Bewusstsein zu sein/ Україна перестала бути білою плямою у європейській свідомості.*

Таким чином знаходить своє підтвердження положення Б.М. Гаспарова про те, що мовний образ, реагуючи на зміни мовного середовища, трансформується, «<...> початкове уявлення підлягає численним модифікаціям, адаптуючись до змінних умов його втілення <...>» [2, с. 270].

Стосовно аксіологічного вектору зауважимо, що суттєвих модифікацій мовного образу не відзначається: як і в минулорічних мікроконтекстах спостерігаємо збереження негативних оціночних характеристик. Експлікується така оцінка атрибутивними словосполученнями типу *innerlich zerrissene/ розірвана зсередини; zerbrechende Ukraine / зламана Україна; so korrupt wie kein anderes Land in Europa/ така корумпована, як жодна інша країна Європи; extrem geschwächt / вкрай ослаблена; wirtschaftlich geschwächtes Land/ економічно ослаблена країна; klar identifizierbares Opfer/ чітко ідентифікована жертва; der gefährlichste Platz der Welt/ найнебезпечніше місце в світі* та ін.

Представлений фрагмент дослідження частково демонструє тенденцію мовного образу до трансформації під впливом змінних екстралінгвальних чинників. Встановлення закономірностей формування й функціонування мовних образів є дослідницькою перспективою, яка вимагає залучення більш широкого спектру контекстів, розширення хронологічних рамок, порівняння автостереотипних і гетеростереотипних уявлень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Газинская Ю.В. Языковые средства формирования образа центральных политических фигур в украинских печатных СМИ// Вестник Томского государственного университета. – 2012. – № 358. – С. 7–10.
2. Гаспаров Б.М. Языковой образ / Борис Михайлович Гаспаров. Язык, память, образ. Лингвистика языкового существования. – М: Новое литературное обозрение, 1996. – С. 246–293.
3. Чугунов Д.А. Образ России в современно немецкой литературе / Д.А. Чугунов // Вестник ВГУ. Серия «Гуманитарные науки» – 2004. – № 2. – С. 229–247.
4. Die Zeit [Elektronische Ressource]: <http://www.zeit.de/>

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ АНТИЧНОСТІ У ЗІСТАВНОМУ АСПЕКТІ (на матеріалі катаконцепту *ЛЕБІДЬ*)

Грекова М.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Лінгвоконцептологія, пройшовши через етапи становлення наприкінці ХХ століття і бурхливого розвитку на початку ХХІ століття, зараз трактується як специфічна для слов'яномовного наукового дискурсу галузь когнітивної лінгвістики [1; 6]. Дослідження концептів, іменами яких є об'єкти живої природи, є периферійними для лінгвоконцептологічних студій, оскільки основна увага останніх історично була спрямована на вивчення структур і явищ, що не піддаються безпосередньому сприйняттю. Найменування птахів, що утворилися на позначення об'єктів тваринного світу, з позицій когнітивної

лінгвістики розглядалися як зручний приклад для ілюстрації процесу категоризації [6, С. 92–97], а в лінгвокультурології – як складники орнітоморфного коду культури [3, С. 297–307; 5, С. 125–159]. Концепт ПТАХ на матеріалі української мови було досліджено І. Казимир за допомогою методики, розробленої О. Селівановою у рамках ментально-психонетичного комплексу [2].

Вивчення концептосфери європейської (греко-римської) античності здійснюється філологами-класиками України та представниками регіональних Центрів античної лінгвокультурології Росії. Такі дослідження є важливими та актуальними, оскільки висвітлюють історичний (за Ю. Степановим) шар концептів народів сучасної Європи. Наскільки нам відомо, античний культурний концепт ПТАХ ще не розглядався науковцями.

Метою розвідки є визначення принципів вивчення цього концепту та виклад загальних положень методики дослідження його катаконцепту ЛЕБІДЬ.

На специфіку підходів до дослідження концепту ПТАХ античної культури (і катаконцепту ЛЕБІДЬ як його складової) впливають три чинники. По-перше, матеріал для опрацювання доступний сучасному науковцю лише у вигляді текстів, часто фрагментарних, а також мистецьких витворів і певних артефактів. По-друге, європейська античність охоплює значний проміжок часу: від X століття до н.е. – по V століття н.е., тому дослідник за необхідністю має враховувати фактор діакронії. Зважаючи на це, коректніше казати про розгляд давньогрецького та відповідного йому римського концепту як у зіставному, так і у порівняльному аспектах. По-третє, при реконструкції концепту ПТАХ слід врахувати, що його денотатами є група істот, доступна для безпосереднього сприйняття органами почуттів, взаємозв'язок з якою людина почала осмислювати ще за часів неоліту. З огляду на вище сказане, ми вважаємо за доцільне розглядати культурний концепт ПТАХ античності у двох аспектах: 1) метаконцептуальному: реконструкція архетипу птаха як ідеальної сутності, найважливішими характеристиками якої є кінетичні (політ) та акустичні (спів) – на противагу множині птахів як групі колективних істот, з яких і на які проектується стосунки між людьми у соціумі; 2) катаконцептуальному: дослідження текстових репрезентацій найважливіших для культури представників орнітофауни та подальша реконструкція наукової, поетичної та наївної категоризації птахів.

Лебідь є одним із ключових птахів для античної літератури та мистецтва. Асоціація цього птаха із співом та поезією, започаткована ще в архаїчний період, залишається культурною константою до наших часів.

Серед наявних методик концептуального аналізу для нашого матеріалу нам видається найбільш придатною та, яка запропонована М. Піменовою [5]. Алгоритм аналізу докладно викладено у Н. Пашкової [4, с. 118].

На описовому рівні відбувається інвентаризація одиниць аналізу: із лексикографічних джерел виділяються номінативні одиниці – вербалізатори концепту; спочатку – апелятиви (11 для грецької мови, 7 – для латини), потім – оніми (6 і 4). Здійснюється етимологічний аналіз виділених лексем. У корпусі античної літератури шляхом суцільної вибірки знаходяться текстові реалізації

номінативних одиниць (110 у 56 творах 39 грецьких авторів; 123 у 57 творах 31 римського автора). Встановлюється співвіднесеність лексем із певним літературним жанром.

На структурному рівні здійснюється сегментація номінативних одиниць за словотвірними, синтаксичними та семантичними ознаками, їх компонентний аналіз та моделювання структури ЛСГ.

На лінгвокогнітивному рівні встановлюється ім'я концепту (*κύκλος* та *суснус* / *olor*); визначається образна, архетипова, символна та прототипова складові концепту; його ядро, навколоядерний шар та периферія. Здійснюється категорійний аналіз. Моделюються та зіставляються грецький і римський варіанти концепту. Визначається місце концепту у грецькій та римській картинах світу.

Подальше дослідження передбачає моделювання та зіставлення грецького і римського варіантів концепту ПТАХ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробйова О.П. Концептологія в Україні : здобутки, проблеми, прорахунки / О.П. Воробйова // Вісник КНЛУ. – Сер. Філологія. – 2011. – Т. 14. – №2. – С. 53–64.
2. Казимир І.І. Концепт ПТАХ у мовній картині світу українського народу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеню кандидата філол. наук : спец. 11.02.02 “українська мова” / І.І. Казимир. – Харків, 2007. – 25 с.
3. Красных В.В. “Свой” среди “чужих”: миф или реальность? / Виктория Владимировна Красных. – М. : ИТДГК “Гнозис”, 2003. – 375 с.
4. Пашкова Н.І. Номінативні моделі культурного артефакту ДІМ у мовах карпатського ареалу балкано-слов'янського континууму : Монографія / Надія Ігорівна Пашкова. – К. : Вид. Центр КНЛУ, 2014. – 277 с.
5. Пименова М.В. Концептуальные исследования : Введение : Учебное пособие / М.В. Пименова, О.Н. Кондратьева. – М. : Флинта : Наука, 2011. – 176 с.
6. Скребцова Т.Г. Когнитивная лингвистика : Курс лекций / Татьяна Георгиевна Скребцова. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ, 2011. – 256 с.

ФЕНОМЕН МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУВ КОНТЕКСТІ ЯПОНСЬКОГО СОЦІУМУ

Грикун Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

В Японії, де протягом останніх десятиліть інтенсивно проходять процеси інтернаціоналізації та глобалізації, проблема мультикультуралізації набула особливої актуальності через неможливість уникнення міжкультурних впливів, контактів, що певним чином трансформує світоглядну парадигму японців.

Останнім часом бурхливі процеси інтернаціоналізації стимулюють певну частину населення Японії до більшої відкритості універсалістичним, глобалізаційним процесам. Як зазначає японський дослідник Е.Огума [Oguma

2002, с. 343], причина, з якої у сучасній Японії виступають за «інтернаціоналізацію» люди різних політичних поглядів, полягає у тому, що така риса, як «замкненість», не відповідає інтернаціональному статусу Японії. Таким чином, Японія опинилась у ситуації невизначеності між двома позиціями – *теорією гомогенності нації* (міф про гомогенність нації був домінантним у Японії до поразки у війні 1945р.), що була націлена на захист країни, поки вона була слабкою, і *теорією змішаної нації*, що була націлена на активну комунікацію із «зовнішнім світом», коли Японія стала могутньою державою. Тож, зважаючи на збільшення присутності міжнародних економічних сил в Японії популярність теорії гомогенності нації як відображення «чистоти крові» поступово знижуватиметься, натомість більш популярною стане теорія змішаної нації. Останнє можна також вважати пов'язаним із питанням «змішаного етногенезу» японської нації. Зауважується, що теорія змішаної нації, котра набула особливої популярності у воєнні роки (1931 – 1945 рр.), стверджує, що від початку і до кінця японська нація являє собою результат змішення азійських націй, при цьому представники західних культур розцінювалися як чужорідні елементи [там само, с. 257]. Останнє, на наш погляд, можна пояснити досить пізнім – порівняно із азійським – проникненням носіїв західної культури до Японії. Як видно, остання ремарка містить культурно-націоналістичні прояви (теорія унікальності японської нації «ніхондзінрон»), проте це дає змогу припустити, що азійські нації дійсно сприймаються японцями як «відносно чужорідні».

В епоху глобалізації та інтенсифікації міжкультурних контактів японська етнічна картина виглядає дещо інакше. Нижче, керуючись даними дослідження Й.Сугімото [Сугімото 2003, с. 187 – 188], наведемо по-своєму цікаву класифікацію типів «японців». Дослідник запропонував схематичну піраміду, верхівку якої посідає малочисельна група, що найменована «Японці 1-ї категорії» (“first-class Japanese”), тобто «чисті японці», нижче розташована більш чисельна група «Японців 2-ї категорії» (“second-class Japanese”), далі – група іноземців, що натуралізувалися (denizens), основу піраміди становить група «японців, що перебувають на периферії відносно японського “світу”», а це означає, що стати «японцями» у даному випадку можливо лише через монокультурну асиміляцію. Останні дві групи розділяє фактор наявності / відсутності громадянства. Таким чином, можна виділити два підходи до даної проблеми. Отже, у першому випадку лише відповідність усім критеріям, що є складовими «японістичності» («Japaneseness») (*національність, етнічне походження, мовна компетенція, місце народження, постійне місце проживання, суб'єктивна ідентичність, рівень освіченості в галузі культури*), уможливлює входження до категорії «чистих японців», котра, як зазначалося, малочисельна, однак може зростати завдяки процесові монокультурної асиміляції, що, врешті, вимагає культурної гомогенності. У другому випадку відповідність лише декільком критеріям розцінюється як достатня умова для того, щоб вважатися «мультикультурним японцем». Тож, остання категорія зростає завдяки процесу сприйняття мультикультуралізму, що уможливлює співіснування багатьох субкультур.

Таким чином, Японія під впливом процесів інтернаціоналізації та глобалізації почала втрачати статус «гомогенної держави» у культурному, етнічному контекстах, тому вбачається доцільним розглядати трансформації у сучасному японському соціокультурному дискурсі та проблему ідентичності крізь парадигму мультикультуралізму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Oguma, Eiji. A Genealogy of "Japanese" Self-Images. – Melbourne: Trans Pacific Press, 2002. – 435 p.
2. Sugimoto, Yoshio. An Introduction to Japanese Society / 2-nd edition. – NY: Cambridge University Press, 2003. – 316 p.

БІЛІНГВІЗМ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Гриневич О.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Різноманітність мов та їх тісний взаємозв'язок змушують людей вивчати іноземні мови. Вивчення іноземних мов сприяє налагодженню комунікації, інформаційному та економічному обміну, а також збагаченню власної культури за рахунок привнесення частки культури мови, яка вивчається. Подібний культурний та мовний обмін отримує нового забарвлення завдяки глобалізації світового суспільства.

Основними формами прояву глобалізаційних процесів є міжнаціональні шлюби та зростаюча необхідність вивчати іноземні мови для різних цілей їх використання. [6, с.15-21]

Бенджамін Лі Уорф вважав, що кожна мова має сильний вплив на його носіїв. Хоча рідна мова важлива для кожного носія, це не означає, що він не може прийняти інші мови. [15]

Таким чином, з'являються сприятливі умови для білінгвізму.

Під **білінгвізмом** розуміють володіння двома мовами, коли обидві мови достатньо часто використовуються в комунікації.

Л.Л. Нелюбін називав білінгвізмом однакове володіння двома мовами. [8, с.94]. Відповідно до А.Д. Швейцера перша мова – рідна, а друга – нерідна, але яка широко використовується етнічною спільнотою. [10, с.78]. В.Ю. Розенцвейг зазначав, що: "Двомовність означає володіння двома мовами та регулярне переключення з однієї на іншу відповідно до ситуації спілкування". [9, с. 5-24].

Л. В. Щерба виділяє *чисту і змішану двомовність*. Відповідно до цього мова засвоюється у співставленні з рідною, або як її використовують носії. [11, с.62]

Відповідно до С.І Маніної існує *масовий і індивідуальний білінгвізм*, кожен з яких може бути природнім або набутиим. [5, с. 82-85]

Існує *професійний білінгвізм*. Його представник – перекладач. Для білінгвізму цього типу важливий функціональний статус вживаних мов та їх типологічна близькість. Переклад вимагає одночасну активізацію обох мов. Тому звичайний білінгвізм можна визначити як білінгвізм статичний, а

переклад – як білінгвізм динамічний. В динамічному білінгвізмі в контакт вступають дві мови і культури, тому перекладач є посередником не лише мов, а також культур». [3, с. 318-319]

В.А. Аврорін вважав, що: "двомовність починається тоді, коли володіння другою мовою тісно наближається до ступеня володіння першою". [1, с. 49-62]

Е.М. Верещагін виділяв три рівня білінгвізму: *рецептивний, репродуктивний и продуктивний* [2, с. 25].

Розглядаючи **білінгвізм**, не можна не зазначити його **переваги**.

Відповідно до результатів канадських наукових досліджень білінгви відрізняються більш раннім розвитком когнітивних та соціальних навичок. Білінгвізм сприяє формуванню розумової гнучкості та аналітичних здібностей. Білінгвам простіше спілкуватися з носіями іноземних мов. Затримка в спілкуванні іноземною мовою у них набагато нижче, ніж у тих, хто володіє лише однією мовою [14].

Щоб дійсно оволодіти декількома мовами, їх потрібно використовувати в різноманітних ситуаціях. Нестача практики або її обмеження певними умовами можуть стати перешкодою для оволодіння мовою [15].

Результати досліджень Медичного Коледжу Університету Кентуккі (США) довели, що діти – білінгви легше вирішують розумові завдання, ніж їх однолітки – монолінгви. Вони випереджають однолітків у розвитку, що зумовлює їх академічні досягнення [14].

Формування у дітей знання декількох мов дозволяє розвивати толерантність до різних культур. Що дозволяє говорити про феномен бікультуральності – коли людина стає носієм двох культур одночасно [12, с.555].

Повноцінні білінгви мають високий рівень здатності до свідомого аналізу будови мови, що допомагає їм під час вивчення іноземних мов; у них розвиваються перекладацькі здібності, біграмотність. Крім того, кількість активних мов впливає на діяльність мозку в цілому [7, с.142-143].

В якості висновку можна зазначити, що феномен білінгвізму – явище постійної уваги та зацікавленості багатьох дослідників.

Головною причиною появи білінгвізму є соціальні чинники, тому розширення економічних і культурних зв'язків між країнами викликає зростання масового білінгвізму [6, с.15-21].

Білінгвізм як міжкультурна та міжмовна комунікація набуває різних форм та різновидів залежно від ступеня володіння мовами, ступеня розповсюдження та кількості їх носіїв, ситуації використання, тощо. Білінгвізм не тільки лінгвістичне, але й соціокультурне поняття. Відповідно, білінгвом можна вважати людину, яка не тільки володіє декількома мовами, але й володіє основами культур народів, мови яких вона використовує [4, с.14-19].

ЛІТЕРАТУРА

1. Аврорин В.А. Двухязычие и школа //Проблемы двухязычия и многоязычия. – М.,1972 – с.49-62.
2. Верещагин Г.М. Психологическая и методологическая характеристика двухязычия (билингвизма). – М.: Изд-во МГУ, 1969 – с.25.
3. Гарбовский Н.К. Теория перевода. М., 2004 – с.318-319.

4. Забелина Н.А. О білінгвізмі. Теорія мови та міжкультурна комунікація. 2007. – № 2. – с.14-19.
5. Манина С.И. Білінгвізм в міжкультурному просторі. 2007. – № 6. – с. 82-85.
6. Минасова К.Р. Двумовність як спосіб культурної інтеграції етнічних меншинств в багатонаціональному суспільстві // Социс, 2002. – №8. – с.15-21.
7. Мошникова Д.А. Некоторые особенности речи детей на раннем этапе развития билингвизма / Д.А. Мошникова // Проблемы онтолингвистики–2007: материалы Междунар. конференции (21 – 22 мая 2007 г.). – СПб., 2007. – с.142 – 143.
8. Нелюбин Л.Л. Толковый переводоведческий словарь. 3-е изд., перераб. М.Флинта: Наука, 2003. – с.94.
9. Розенцвейг В.Ю. Основные вопросы теории языковых контактов // Новое в лингвистике. Вып. VI. Языковые контакты. М., 1972. – с.5-24.
10. Швейцер А.Д. Современная социолингвистика. Теория, проблемы, методы. - М.: Наука, 1976. – с.78.
11. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность. Л., 1974. – с.62.
12. Mackey W.F. A description of bilingualism // Reading in the sociology of language. Ed. J.A. Fishman. Den Haag: Mouton, 1977 – p.555.
13. <http://www.atlantico.fr/decryptage/pourquoi-on-change-personnalite-en-changeant-langue-christiane-perregaux-899024.html>
14. <http://www.dailymail.co.uk/health/article-2259469/Speaking-languages-childhood-keeps-brain-good-shape-age.html>

ОТ ФЕЙК-НЬЮЗ К ФЕЙК-ДИСКУРСУ

Грищенко Е.В.

Национальный университет пищевых технологий, Киев

Цель новостных жанров – объективное информирование о событии. Разнообразные жанры современного новостного дискурса [3, с. 128] дополнились новым, на наш взгляд, жанром – фейк-ньюз.

В толковых словарях английского языка слово *fake* имеет сугубо негативное значение, соотносимое с понятиями «лжи», «обмана» и «манипулирования». *Фейк-ньюз* – это новости, основанные на неправдивой информации, создатели которой ориентированы на обман и манипулирование.

В средствах массовой информации появилось множество новообразований, таких как *партия фейков*, *фейк-контроль*, *фейк-рейтинг*, *фейковые документы*, *фейковая информация*, *фейк-трейлер*, *фейк-копы*, *фейк-бренд*, *фейк-программа*, *фейк-сайт*, *фейк-обращение*, *фейк фильм*, *фейкануть*, *видеофейк*, *фотофейк*, *фейк перемирие*, *фейк-компромат*, *фейк-страна*, *фейкофобия*, *фейк-авторитет* и др. [Сохранено правописание источников]. *Фейк* в сети Интернет характеризуется как *пропагандистский*, *глобальный*, *кремлевский*, *путинский*, *очередной*, *скандальный*, *безумный*, *новый*, *грязный*, *антиукраинский*, *пугающий*, *позорный*, *монтажный*, *разоблаченный*, *опровергнутый* и пр. Большинство определений являются негативными.

Основная функция любого рода фейков – манипулятивная, т.е. осуществляется намеренное воздействие на сознание аудитории, которая лишается возможности отделить правду от лжи и оказывается в подчинённом манипулятору положении.

Предлагая заведомо ложную информацию, журналист не только не соблюдает существующие в журналистике способы отображения действительности, но и грубо нарушает принципы журналистской этики, которые приняты на основе международных норм.

Понятие лжи относится к сфере изучения не только психологии, но и лингвистики (лингвистической прагматики). «Ложь всегда относится к лингвистике», она «не портит стиль, она губит язык» (Х. Вайнрих) [1, с. 44, 61]. *Ложь* представляет собой «нелегитимную манипуляцию знанием» и является «нарушением этических норм правдивости, лежащих в основе всего человеческого общения» [2, с. 293].

Разные виды знания, представленные способствуют формированию *ментальных моделей*. Ментальные модели – это совокупность личных и межличностных событийных знаний, которые хранятся в эпизодической памяти. Они образуются в результате «интерпретации людьми событий окружающего мира посредством собственного опыта» [5].

В процессе интеракции происходит двусторонний контроль знаний коммуникантами. Осуществляется также контроль знаний при помощи *лжи*. *Ложь*, представленная впервые как объективное знание в фейк-ньюз, порождает некое «новое знание» аудитории, а сказанная заново, равно как и новая ложь, позволяет поддерживать и контролировать знания той же аудитории.

Манипуляторные возможности и средства в рамках политического и телевизионного дискурсов усиливают подобный контроль и управление. *Ложь* является способом проявления власти и позволяет осуществлять контроль над дискурсом (общественным и публичным), переключать внимание аудитории на новые «знания» – лживую информацию, как правило, резкую, броскую, подчас абсурдную (например, фейк-ньюз о съеденных и распятых младенцах), ограничивать доступ к более важной информации или же закрывать его вовсе.

Концепт *ложь* не только представляется как правда и истина, но и интерпретируется посредством новых атрибутов, таких как *новость*, *телевидение*, *страх*, *война*, *брат* и пр. Когда *ложь* направлена на *своих*, то трудно сказать, кто же входит в состав *своих*. Претерпевают изменения и оппозиции *свои* – *чужие*, *мы* – *они*.

Основная цель фейк-ньюз – обман и манипулирование сознанием широкой аудитории. Манипуляция сознанием при помощи фейк-ньюз включает речевое (вербальное), коммуникативное, психологическое, интегративное (визуальное и аудитивное) воздействие на адресата. А в условиях информационной войны эта манипуляция усиливается и фейк-ньюз становится оружием для достижения цели.

Манипулятивное воздействие фейк-ньюз – это комбинированное воздействие (персуазивное и суггестивное). Возможности СМИ позволяют «кодировать»

определённую информацию, ограничивать или закрывать доступ к некоторым знаниям; снижать или отключать «психологическую защиту», ослаблять контроль со стороны сознания.

Оказывається вплив на концептуальну картину світу. Трансформуються і видозмінюються одні концепти, утрачуються або обретают значимість інші, актуалізуються треті, прежде всего такі, як, *ложь, обман, война, страх, свобода* і інші.

Фейк-ньюз – це жанр новостної інформації і новостного дискурсу, представляючий собою особий інтегративний тип медіатекста, основні функції якого (інформативна, експресивна і комунікативна) направлені на комплексне вплив на аудиторію (речове, комунікативне, психологічне) і маніпулювання її свідомістю. Основними компонентами фейк-ньюз являються *ложь, обман* і *маніпуляція*, які сприяють формуванню специфічних ментальних моделей, трансформації традиційних ментальних установок, зв'язаних з пошуком правди.

Если дискурс – это «всё, что пишется, говорится и думается в определённый исторический период» [4, с. 681], а пишется, говорится, думается и показывается в данное время многое в формате фейк, следовательно, есть все основания для системного рассмотрения фейк-дискурса как своеобразного феномена.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вайнрих Х. Лингвистика лжи / Х. Вайнрих // Язык и моделирование социального взаимодействия. Сб. статей. – М. : Прогресс, 1987. – С. 44 – 87.
2. Дейк ван Т.А. Дискурс и власть : Репрезентация доминирования в языке и коммуникации / Т.А. ван Дейк. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2013. – 344 с.
3. Цвик В. Л. Телевизионная журналистика : История, теория, практика : Учеб. пособие / В. Л. Цвик. – М. : Аспект Пресс, 2004. – 382 с.
4. McNoul A. Discourse, Foucauldian Approach / A. McNoul // Encyclopedia of Language and Linguistics / Editor-in-Chief : Keith Brown. – 2nd ed. – USA : Elsevier, 2006. – С. 680 – 686.
5. Teun A. Van Dijk Knowledge and news [Електронний ресурс] / Т.А. van Dijk – Режим доступа : [http://publica.webs.ull.es/upload/REV%20RECEI/49%20-%202004/05%20\(Teun%20A_%20van%20Dijk\).pdf](http://publica.webs.ull.es/upload/REV%20RECEI/49%20-%202004/05%20(Teun%20A_%20van%20Dijk).pdf)

СЕМАНТИЧНА ПРОСОДІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ

Гурц А.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

На сучасному етапі розвитку прикладних лінгвістичних досліджень корпусна лінгвістика розглядається не тільки як методологія кількісного аналізу природної мови в її реальному функціонуванні. Використання комп'ютерних технологій на основі великих за обсягом, ретельно відібраних та

впорядкованих текстових корпусів сприяє з'ясуванню фундаментальних принципів тих мовних явищ, які неможливо або складно дослідити шляхом інтроспекції. Одним з таких явищ є семантична просодія.

Під семантичною просодією розуміють “стійку ауру значення, якою насичена форма внаслідок поєднуваних із нею слів” [2, с. 157]. Залежно від семантичних характеристик слів, з якими переважно сполучається досліджуване слово, воно наділене позитивною, негативною чи нейтральною семантичною просодією. Оскільки йдеться про категорію значення не окремого слова, а “розширеної лексичної одиниці” [4, с. 87], дослідження семантичної просодії дають змогу виявляти додаткові значення комбінацій слів, а також вплив цих значень на загальний зміст повідомлення.

Поглиблене розуміння природи і механізмів реалізації семантичної просодії актуальне для цілого спектру галузей прикладної лінгвістики, включаючи викладання і вивчення іноземних мов, перекладознавство, лексикографію, а також міжмовні дослідження лексичної семантики і прагматики.

Знання про семантичну просодію мають розглядатися як невід’ємна частина іншомовної компетенції під час викладання і вивчення іноземних мов. Брак таких знань призводить до вживання нетипових словосполучень і фраз з недоречною семантичною просодією під час спілкування іноземною мовою. Наприклад, неносії англійської мови занадто часто поєднують слово *cause* з позитивно маркованими словами і дуже рідко з негативно маркованими, хоча *cause* характеризується негативною семантичною просодією [5]. Характерно, що студенти не усвідомлюють виявів цього явища ані при сприйнятті, ані при продукуванні іншомовних висловлювань; більш того, така тенденція простежується у студентів незалежно від рівня володіння англійською мовою [1].

Доречним було б включення інформації про семантичну просодію при укладанні словників. Доповнення словників інформацією про сполучуваність слова з іншими лексичними одиницями, його семантичну просодію забезпечило б ефективне опанування та використання лексики. Це було б вкрай корисно не лише для тих, хто вивчає мову, а й перекладачів, які мають знати про певні семантичні і прагматичні аспекти лексичних одиниць для здійснення адекватного перекладу. Більш того, для перекладачів ключовим є вибір правильного відповідника у мові, на яку здійснюється переклад, щоб забезпечити точність передачі ідеї оригіналу. Це особливо стосується вибору між близькими синонімами, які зазвичай відрізняються саме своєю сполучуваністю та семантичною просодією.

В цьому контексті в нагоді стають міжмовні дослідження семантичної просодії, які націлені на порівняння особливостей сполучуваності та вживання пар слів у різних мовах. Наприклад, на перший погляд точні відповідники у двох мовах можуть мати протилежну семантичну просодію: в англійській *impressive* зазвичай сполучається зі словами з позитивною конотацією, в той час як слова, з якими сполучується *impressionante* в італійській, мають переважно негативне чи нейтральне забарвлення [3, с. 77].

Для уникнення подібних лексичних і прагматичних помилок під час перекладу та спілкування іноземною мовою варто проводити викладання на

основі та з використанням електронних корпусів мови, що вивчається. Шляхи реалізації такої мети включають укладання навчальних матеріалів, вправ, тестів на основі ілюстративного матеріалу з електронних корпусів; навчання лексики в контексті та разом із сполучуваними словами; проведення дослідницького пошуку в електронних корпусах самими студентами, що формуватимуть знання про семантичну просодію як частину іншомовної компетенції.

Таким чином, дослідження явища семантичної просодії є перспективним для цілого спектру галузей прикладної лінгвістики. По-перше, вивчення його природи дозволить поглибити розуміння про сутність лексичного значення та особливості його функціонування в мові. По-друге, усвідомлення явища семантичної просодії лексичних одиниць підвищить ефективність викладання і вивчення іноземних мов, сприятиме пошуку нових методів викладання іноземних мов і розвитку перекладознавчих та лексикографічних студій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ahmadian M., Yazdani H., Darabi A. Assessing English learners' knowledge of semantic prosody through a corpus-driven design of semantic prosody test / M. Ahmadian, H. Yazdani, A. Darabi // *English Language Teaching*. – No. 4 (4). – 2011. – P. 288–298.
2. Louw B. Irony in the text or insincerity in the writer? The diagnostic potential of semantic prosodies // *Text and Technology: In Honour of John Sinclair*. – Amsterdam, Philadelphia: Benjamins, 1993. – P. 157–176.
3. Partington A. Patterns and Meaning: Using Corpora for English Language Research and Teaching / Alan Partington. – Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins, 1998. – 167 p.
4. Stubbs M. Words and Phrases. Corpus Studies of Lexical Semantics / Michael Stubbs. – Oxford : Blackwell, 2001. – 193 p.
5. Wang H., Wang T. A contrastive study on the semantic prosody of CAUSE / H. Wang, T. Wang // *Modern Foreign Language*. – No. 28 (3). – 2005. – P. 297– 307.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЛЕКСИЧНИХ НОВОУТВОРЕНЬ В АНГЛОМОВНИХ НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНИХ КІНОТЕКСТАХ

Давиденко О.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Згідно з теорією кіно, яку активно розробляє сучасне мовознавство, інтерпретація-розуміння не може обмежуватися аналізом наративу і суто лінгвістичних моментів. Таким чином, у процесі створення дубльованої версії кінофільму перед перекладачем постає завдання не лише адекватно відтворити оригінальний кінотекст, а й узяти до уваги екстралінгвістичні фактори, що впливають на сприйняття фільму конкретного жанру.

Кінофантастика – напрям і жанр художньої кінематографії, який можна охарактеризувати підвищеним рівнем умовності. Образи, події та антураж фантастичних фільмів часто навмисно відсторонені від повсякденної реальності – це може слугувати як для досягнення специфічних художніх завдань, так і для розваги глядача.

Еволюція кінофантастики відбувалася паралельно з більш стрімким розвитком науково-фантастичної літератури. Цей жанр описує вигадані технології та наукові відкриття, контакти з нелюдським розумом, можливе майбутнє або альтернативний хід історії [3] та вплив цих припущень на людські суспільство й особистість [4]. Він відображає розвиток наукової думки й характеризується зв'язком двох аспектів: наукового й художнього, метою якого є художнє зображення вигаданого фантастичного світу як реального.

Творам наукової фантастики властиві такі елементи наукового дискурсу, як: 1) аргументація та переконливість тверджень; 2) однозначне пояснення причинно-наслідкових відношень; 3) широке використання термінів [2].

Серед лексичних процесів, притаманних мові наукової фантастики, особливе місце посідає широке використання термінології. Внаслідок взаємодії наукового дискурсу з іншими галузями знань відбувається проникнення наукових понять і термінів у розмовну лексику через науково-популярну літературу, публіцистику, а також через мову наукової фантастики. У цьому випадку можна прослідкувати тісну взаємодію наукового, художнього і розмовного дискурсів. Запозичення елементів наукового дискурсу художньою літературою значно розширює можливості для семантичної видозміни слова. Таким чином, термінолексика в мові наукової фантастики виходить за межі наукової галузі та стає загальноновживаною [1].

У випадку, якщо термін є одночасно okazіоналізмом, котрий не має загальноприйнятого відповідника в мові перекладу, спосіб його перекладу значною мірою залежить від його структури. Зазвичай терміни-слова перекладаються шляхом транскодування: *biosensor* – *біосенсор*, якщо їхнє значення стає очевидним з контексту. Складні слова, словосполучення й аббревіатури можуть відтворюватися за допомогою калькування (*xenolinguistics* – *ксенолінгвістика*, *Sirius Cybernetics Corp.* – *Кібернетична корпорація Сіріуса*), зокрема з частковою заміною або вилученням компонентів (*Infinite Improbability Drive* – *Міжгалактична система малоімовірності*).

У деяких випадках можуть бути застосовані інші перекладацькі трансформації: генералізація (*Starliner Azimov* – *лайнер «Азімов»*), диференціація (*space-jump* – *стрибнути в простір*), конкретизація (*black hole device* – *генератор чорної діри*), змістовий розвиток (*Babel fish* – *риба-перекладач*), граматична заміна (*Azgoths of Kria* – *кріаські азгоми*), цілісне перетворення (*five-foot-eight-inch-tall ape descendant* – *нащадок мавп на зріст 172 сантиметри*). Вони спрямовані на збереження образно-змістового навантаження оригіналу в тексті перекладу і забезпечують відповідність останнього нормам мови перекладу. Доречне використання таких трансформацій вимагає високого рівня фахової майстерності перекладача.

Варто зазначити, що під час перекладу кінотекстів трансформації додавання (*hyperspace authorization* – *дозвіл на стрибок у гіперкосмос*) і випущення (*Intrusion Countermeasure Electronics* – *контрзаходи проти втручання*), крім традиційних функцій розширення змісту і вилучення надлишкової інформації, також впливають на тривалість повідомлення. В оригіналі та перекладі вона має бути приблизно однаковою через необхідність синхронізувати звукову доріжку

та відеоряд. Отже, додавання та випущення в перекладі кінотекстів можуть бути частково ототожнені відповідно з компресією та розгортанням змісту повідомлення в синхронному перекладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Катиш Т. В. Особливості функціонування термінологічної лексики в мові української фантастики : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Т.В. Катиш – Дніпропетровський національний університет. – Дніпропетровськ, 2005.
2. Хоусон В. А. Дискурс іншого в дискурсивній практиці кінематографу: металінгвістика і текст-аналіз [Електронний ресурс] / В. А. Хоусон. – 2010. – Режим доступу: http://www.burago.com.ua/na_sayt_konf_2010.
3. Del Rey, Lester. The World of Science Fiction 1926–1976 / Lester Del Rey. – New York : Garland Publishing, 1980.
4. Sterling, B. Science fiction [Електронний ресурс] / B. Sterling. – Режим доступу: <http://www.britannica.com>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

5. Автостопом по галактиці (2005) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moviestape.com/katalog_filmiv/komedija/5001-avtostopom-po-galaktyci.html
6. Зоряний шлях (2009) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uaonlinefilms.com/publ/fantastika/zorjanij_shljakh_star_trek_2009_ukrajinskoju_onlajn/6-1-0-2
7. The Hitchhiker's Guide to the Galaxy (2005) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mojvideo.com/video-the-hitchhiker-s-guide-to-the-galaxy-2005-full-movie-online/00ed44157ee45df5daac>
8. Star Trek (2009) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://watchmovies.to/movies/329068-star-trek>

НАРАТИВНІ ПРИНЦИПИ ФРАНЦУЗЬКИХ МІНІМАЛІСТИЧНИХ ТВОРІВ

Дегтярьова Є.О.
КНЛУ

Трактування семантики художнього тексту як упорядкованої системи смислів, такого способу передачі та накопичення знань, якому притаманні певні прототипові правила і схеми, зумовлює залучення наративного підходу до її вивчення [10, с. 219]. Текст є наративно організованою системою знань, певною наративною структурою, яка особливим чином переносить реальність у вигаданий художній світ.

Розглядаючи наратив як індивідуальне уявлення реальності [4, с. 13], необхідно зупинитися на особливостях структури постмодерністського наративу, принципів якого дотримуються французькі письменники-мінімалісти кінця ХХ – початку ХХІ століть.

Зміна традиційних форм подачі та сприйняття текстової інформації виявляється і в структурі постмодерністського наративу й обумовлює появу наративної ризоми [6, с. 213], специфіка якої полягає у перерваності сюжету,

коли втрачається позаструктурного та нелінійного способу організації цілісності, що лінійний зміст, і читач може доусвідомлювати смисл оповідання самостійно.

Поняття ризоми було введено у філософію постмодернізму в 1976 р. Ж. Дельозом та Ф. Гваттарі на противагу поняттю “структура” для фіксації принципово залишає відкритою можливість для іманентної автохтонної рухливості та, відповідно, реалізації її внутрішнього креативного потенціалу самоконфігурації [2, с. 20].

Ризома – це специфічна форма кореневища, що не має чітко вираженого “центрального підземного стовбура” [8, с. 177]. Він може розвиватися в будь-якому напрямку й набувати різних конфігурацій, оскільки ризома абсолютно нелінійна. Вона не подібна до дерева, бо не є об’єктом відтворення: ані зовнішнього – як дерево-корінь, ані внутрішнього – як структура-дерево [7, с. 74].

До складу постмодерністського ризоматичного наративу входять неоднорідні теми, різні дати та рівні. Ризома може бути зламана в якомусь місці, може переміститися на іншу лінію [3, с. 71]. Ці лінії постійно переходять одна в одну.

Отже, ризома складається не з єдностей, а з вимірів, точніше – з ліній, що рухаються, не підпорядковуючись жодній структурній моделі [1, с. 237]. З огляду на вище наведене можна виділити головні ознаки постмодерністського наративу: відсутність статичності тексту та трансформація наративних форм постмодерністського повісткування [6, с. 214].

Постмодерністський мінімалістичний наратив твориться шляхом постійної трансформації наративних форм у різні “голоси”, руйнуванням лінійності та однозначності текстової інформації, що зумовлюють ризоматичний стиль викладу – невизначеність між порядком подій наратива та порядком їхнього “розповідання” і, як наслідок, знищення фабули та створення особливого типу “нелінійного письма” [9, с. 84] чи “діалогу текстів” [5, с. 47]. Таким чином, класичний художній твір трансформується у ризоматичний.

Безперервне творення мінімалістичної ризоматичної абсурдної оповіді, де головним є не зміст оповідання, а його форма, спосіб розгортання тексту, зумовлюють залежність композиційно-стилістичної специфіки повісткування від автора. При фундаментальній властивості ризоми бути неоднорідною і розвиватися у різних напрямках [3, с. 124] цілісність постмодерністського художнього тексту зберігається, але відбувається руйнування традиційної, семантично центрованої текстової структури. Таким чином, ризомну структуру постмодерністського тексту складає сукупність непов’язаних між собою хаотичних фрагментів, проте у кожному з них містяться зв’язки з попередніми, ці зв’язки безструктурні, множинні, заплутані й постійно обриваються, що приводить до амбівалентності мінімалістичного письма.

Принципова відсутність категорії часу у мінімалістичних текстах надає додаткову можливість показати безперервність буття різних культурних епох у свідомості імпліцитного читача, на відміну від конкретного, вихованого в певній культурній системі. Імпліцитний читач завжди відкритий для будь-якої

культурної мови, а отже – для всіх одночасно [6, с. 216]. Це свідчить про те, що мінімалістичні твори за своєю онтологічною сутністю є наративними, там немає такої події, яка мала б абсолютне фіксоване значення, включаючи і те значення, що надає події сам автор наративу або наратор. Переважає те значення, що є релевантним у певний момент, тобто у момент кожного прочитання. Завдяки наративним принципам мінімалістичних романів, читач має можливість доусвідомлювати смисл оповідання самотійно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабелюк О. А. Принципи постмодерністського текстотворення сучасної американської прози малої форми : [монографія] / Оксана Андріївна Бабелюк. – Дрогобич : ТзОВ “Вимір”, 2009. – 296 с.
2. Делез Ж. Фуко / Жиль Делез. – М. : Изд-во гуманитар. лит., 1998. – 172 с.
Дельоз Ж. Капіталізм і шизофренія : Анти-Едип / Ж. Дельоз, Ф. Гватаррі. – К. : КАРМЕ-СІНТО, 1996. – 284 с.
3. Капленко О. Н. Наратив як модель світу : структурна побудова і проекція на художній текст / О. Н. Капленко // Слово і час. – 2003. – №11. – С. 10–16.
4. Кристева Ю. Избранные труды : Разрушение поэтики / Юлия Кристева ; [пер. с фр.]. – М. : Российская политическая энциклопедия, 2004. – 656 с.
5. Фідик В. І. Наративні стратегії постмодерністського текстотворення / В. І. Фідик // Вісник Житомирського державного університету. Серія Філологічні науки. – Житомир, 2012. – Вип. 65. – С. 213–216.
6. Deleuze G. Rhizome / G. Deleuze, F. Guattari. – Baltimore, 1976. – 74 p.
7. Deleuze G. Dialogues / G. Deleuze, F. Guattari. – Baltimore, 1977. – 177 p.
8. Derrida J. The supplement of copula : philosophy before linguistics / J. Derrida ; [ed. by J. H. Harari] // Textual Strategies : Perspectives in Post-Structuralist Criticism. – N. Y. : Cornell University Press, 1979. – P. 82–120.
9. Eco U. Les limites de l'interprétation : [essai] / Umberto Eco ; [trad. de l'italien]. – P. : Bernard Grasset, 1992. – 406 p.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЗОВНІШНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ОБРАЗІВ ЗЛОЧИНЦІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Ч. ДІКЕНЗА “ПРИГОДИ ОЛІВЕРА ТВІСТА”

Дейнеко І. А.

Київський національний лінгвістичний університет

Перші розділи роману Ч. Дікенза “Пригоди Олівера Твіста” було опубліковано в 1837 р. Ця подія збіглася в часі з початком правління королеви Вікторії, яке тривало до 1901 р. і увійшло до історії як Вікторіанська епоха. Це був час розквіту Британської імперії, бурхливого розвитку науки та мистецтв і панування в суспільстві найбільш консервативних цінностей, що існували в межах особливого морального кодексу.

На нашу думку, проблема відтворення зовнішності злочинців в українському перекладі романів ХІХ ст. має розглядатися з огляду на тогочасні історичні реалії, які, безперечно, мали вплив на письменників. Тоді вважалося, ніби злочинцем може бути лише представник робочого класу, “який не бажав

працювати і отримувати за це гідну зарплату, натомість вибираючи ледарство, пияцтво та отримання доходів злочинним шляхом” [1]. Злочинність сприймалася як моральна проблема низьких соціальних класів. Більше того, псевдонауковці склали список типових ознак, що видавали злочинця: низький лоб, гулі на голові, густі брови, бородавки, фурункули, брудне обличчя з підлим виразом, гостре підборіддя [2]. Таким чином, Ч. Дікенз, виражаючи погляди вікторіанської доби, використовував у творчості зазначені кліше.

Розглянемо характерні описи зовнішності злочинців у романі Ч. Дікенза “Пригоди Олівера Твіста”. Опис зовнішності Джека “Пронози” Даукінса:

*He was a snub-nosed, **flat-browed**, common-faced boy enough; and as **dirty** a juvenile as one would wish to see; (...) with little, sharp, **ugly eyes*** [5].

Як бачимо, Ч. Дікенз включає в опис зовнішності малолітнього злочинця визначені вище ознаки схильності до криміналу, а саме: низьке чоло (*flat-browed*; *brow* у цьому випадку перекладається як *чоло*), неохайний вигляд, підлі очі. У перекладі В. Черняхівської 1929 р. (видання 1993 р.) деталі образу зазнають певної амеліорації (*замурзаний* замість *брудний*) та применшення (*хлоп’я, очіці*):

*Це було кирпате, **низьколобе**, із звичайнісіньким обличчям хлоп’я, таке саме **замурзане**, як і всі хлопці. (...) воно мало гострі **препогані очіці*** [4, с. 67].

На додачу до невідповідностей перекладу 1929 р. у перекладі М. Пінчевського, Г. Пінчевської-Чекаль і О. Тереха 1987 р. змінюється характеристика лоба (*плаский* замість *низький*):

*Він мав кирпатий ніс, **плаский лоб**, нічим не примітне обличчя і **замурзаний** був так, як може замурзатися тільки неоліток; (...) ноги мав криві, а **очіці** бистрі й **зухвалі*** [3, с. 69].

Змінивши одну невелику деталь, перекладачі зробили зв’язок між образами злочинців менш послідовним і виразним.

Наступний образ лиходія – образ Феджіна:

*(...) and standing over them, with a toasting-fork in his hand, was a very old **shrivelled Jew**, whose **villainous-looking and repulsive face** was obscured by a quantity of matted red hair. He was dressed in a greasy flannel gown (...) [5].*

*(...) схилився старезний **зморщений** єврей у **засмальцьованому** байковому лапсердаці з розхристаним коміром. Його **зловмисне брудке обличчя** геть-чисто заросло сплутаним рудим клоччям* [4, с. 71].

*(...) а над нею схилився з довгою виделкою в руці старезний **зморщений** єврей з **нищим брудким** обличчям, зарослим кошлатою бородою. Вдягнений він був у **засмальцьований, розхристаний** на грудях байковий халат* [3, с. 73].

Порівнюючи переклади з оригіналом, бачимо, що образ злочинця відтворено зі збереженням кожної деталі (*засмальцьований одяг, брудке обличчя*). Так само майстерно відтворено й образ іншого негідника – Сайкса:

*The man (...) was (...) in a black velveteen coat, **very soiled drab breeches** (...) He had a brown hat on his head, and a **dirty** belcher handkerchief round his neck (...) He disclosed, when he had done so, a broad heavy countenance with **a beard of three days' growth**, and two **scowling eyes*** [5].

(...) на ньому був чорний плісовий сурдут, **засмальцьовані** темні бриджі (...) На голові він мав коричневого капелюха, а навкруг шиї в нього була обв'язана **брудна** хустка з обтіпаними кінцями (...) Коли він прийняв хустку, то виявилось, що обличчя в нього широке, грубе, **заросле триденною щетиною; очі дивилися похмуро** [4, с. 101].

Слова ці належали кремезному чолов'язі років тридцяти п'яти, убраному в чорний плісовий сюртук, **дуже засмальцьовані** коричневі бриджі (...) На голові в незнайомця був коричневий капелюх, а на шиї – **брудна** строката хустка (...) Коли гість скинув хустку, то виявилось, що обличчя в нього широке, грубе, **днів зо три не голене, очі похмурі** [3, с. 100].

У нашому короткому огляді ми дійшли висновку, що для достовірного відтворення в перекладі зовнішності злочинців як складової їхніх образів, надважливу роль відіграють фонові знання перекладача про епоху, коли було написано роман, що є передумовою усвідомлення чинників, які вплинули на створення таких образів письменником.

ЛІТЕРАТУРА

1. Emsley, C. Crime and the Victorians / Clive Emsley. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/history/british/victorians/crime_01.shtml
2. Oliver Twist: Characters' Appearances and Behaviour. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.morelearning.net/KS4/OliverTwist/Oliver%20Appearances.pdf>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

3. Діккенс Ч. Пригоди Олівера Твіста : роман / Чарлз Діккенс ; переклад. М. Пінчевський, Г. Пінчевська-Чекаль, О. Терех. – К. : Дніпро, 1987. – 423 с.
4. Діккенс Ч. Пригоди Олівера Твіста : роман / Чарлз Діккенс ; перекл. з англ. В. Черняхівської. – 2-ге вид. – К. : Веселка, 1993. – 428 с.
5. Dickens, C. Oliver Twist / Charles Dickens. – London : Richard Bentley. – Vol. 1. – 1838. – 331 p. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://openlibrary.org/books/OL14032267M/Oliver_Twist. ; <http://www.gutenberg.org/ebooks/730>

ЕПІТЕТ ЯК ХАРАКТЕРНИЙ ЕЛЕМЕНТ СТИЛЮ ДЖ. ГОЛЗВОРЗІ ТА ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ТРИЛОГІЇ “САГА ПРО ФОРСАЙТІВ”

Дейнеко І.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Під час роботи над створенням образів героїв роману Дж. Голзворзі послуговується великою різноманітністю стилістичних засобів виразності, а саме метафорою, порівнянням, уособленням, метонімією, синекдохою, гіперболою, епітетом, іронією та ін. У цій роботі ми розглянемо один з епітетів, який відносно часто вживається автором для опису одного з героїв трилогії, проілюструємо це прикладами з текстів та проаналізуємо передачу цього епітету українською мовою у перекладі трилогії, виконаним О.І. Терехом.

Описуючи зовнішність чи вдачу своїх персонажів, Дж. Голзворзі часто вдається до епітета, який посідає важливу позицію у стилістичній будові художнього твору. Оскільки епітет виражає якусь якість, ознаку предмету, яку описує в суб'єктивній призмі авторського світогляду та оцінки, то він частково відображає авторський стиль та ідейно-художню позицію письменника.

Автор широко використовує епітет, змальовуючи Сомза Форсайта, і поряд з деякими іншими досить часто зустрічаємо прикметник *supercilious*, який має переклад “гордовитий, зарозумілий, презирливий”. Завдяки наявності електронних версій трилогії, можемо легко підрахувати точну кількість разів, коли автор вживав цей епітет у тексті, і, на нашу думку, на особливу увагу заслуговує той факт, що цей епітет зустрічається в трилогії 12 разів, і лише стосовно Сомза, зокрема його посмішки, він безроздільно належить саме цьому герою. Таке наше припущення можна підтвердити і тим фактом, що епітет *supercilious* найчастіше зустрічається у сполученні з прийменниками *that, his, of his*, що додатково підкреслює приналежність цієї риси персонажу. Характерним є й те, що частіше зустрічаємо таке означення у перших двох частинах трилогії, тоді як у третій – значно менше, можливо, внаслідок того, що життя Сомза підкинуло йому чимало нещастя і в нього було все менше підстав посміхатись “зверхньо, гордовито, презирливо”. Ми не вважаємо за доцільне зупинятись на всіх випадках вживання цього епітету щодо Сомза, розглянемо лише деякі з них, щоб проілюструвати варіанти перекладу на українську мову, обрані О. Терехом.

Однією з характеристик цього персонажа є “*fastidious air and that supercilious, dandified taciturnity*”, а у перекладі бачимо “вишукані манери і зверхню мовчазність денді”. Можемо бачити, що з усіх можливих синонімів перекладач обрав саме варіант “зверхній”, таким чином показуючи, що Сомз позиціонував себе вище за інших. Крім цього, слід зазначити, що у перекладі повністю передано всю інформацію оригіналу, допустивши лише мінімальні трансформації.

У наступному прикладі можемо бачити, що Дж. Голзворзі двічі вживає цю лексему в одному реченні для опису Сомза, у вигляді власне прикметника та похідного від нього іменника: “*That slight superciliousness of his*”, “*a man would not be supercilious unless he knew!*”. В українському перекладі звучить “його дещо зарозуміла манера триматися з клієнтами” та “якщо людина тримається зарозуміло, то, видно, має на те підстави!” відповідно. Таким чином, О. Терех зробив вибір на користь іншого синоніма – “зарозумілий”, характеристика особи, що більш ніж впевнена у якихось власних чеснотах, у випадку Сомза – своїй юридичній компетентності, яка давала йому “підстави” почуватись вище за оточуючих. Також маємо побачити, що єдину лексему “*superciliousness*” у перекладі розширено до “зарозуміла манера триматися з клієнтами” для кращого розуміння читачем, у чому саме проявлялась зарозумілість Сомза.

“*He glanced round with his close, supercilious air at the walls of the room...*” “Пильним, зневажливим, як завжди, поглядом він озирнув стіни...” – ще один приклад демонструє нам бажання перекладача якнайкраще показати потенціал та багатство української мови шляхом вибору чергового синонімічного варіанту – “зневажливий”.

Для передачі вказаного епітета перекладач вживає і синонім “презирливий”: “faint, supercilious smile” перетворюється на “з легенькою презирливою посмішкою на устах”. Хоча ми не ставимо собі за мету якось критикувати чи давати оцінку вибору перекладача, усе ж слід зазначити, що у цьому випадку такий вибір є не надто доцільним, оскільки з огляду на контекст уривка, у Сомза не було підстав посміхатися “презирливо”, він виїжджав на прогулянки з молодого дружиною, потайки пишаючись тим, що є власником такого прекрасного граційного створіння, тому його посмішка могла б бути “зверхньою”. З іншого боку, перекладач міг зробити такий вибір, щоб натякнути, що натурі Сомза не властиво пишатись і радіти відкрито, і тому він ховає своє торжество за презирливістю з міркувань обережності, невід’ємної форсайтівської риси.

Останній член синонімічного ряду, який обрав перекладач – “гордовитий”: “with his supercilious calm unbroken” перекладено як “із своїм звичайним гордовитим спокоєм”.

Як бачимо, в усіх прикладах О. Терех зробив вибір перекласти один і той же епітет “*supercilious*” різними синонімічними прикметниками, і ми, не маючи можливості з упевненістю стверджувати, з яких причин він пішов саме таким шляхом, можемо лише спекулювати з цього приводу та констатувати, що перекладач зробив вибір на користь передачі цього епітету різними синонімами, таким чином, щоразу дещо змінюючи відтінок значення.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Голсуорсі Дж. Сага про Форсайтів / Джон Голсуорсі. – К. : Дніпро, 1988. – 1041 с.
2. Galsworthy, J. The Forsyte Saga / John Galsworthy. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.gutenberg.org/ebooks/4397>
3. Definition and More from the Free Merriam-Webster Dictionary. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.merriam-webster.com/dictionary/glance>

ДІЛОВИЙ ДИСКУРС ЯК ПІДТИП ІНСТИТУЦІЙНОГО ДИСКУРСУ

Декало О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Питання типології дискурсивного простору входить у сферу наукових інтересів сучасних дослідників мовознавства (Н.Д. Арутюнова, Ф.С. Бацевич, Л.Р. Безугла, Т.А. ван Дейк, В.І. Карасик, О.С. Кубрякова, В.Л. Макаров, Р.Є. Пилипенко, Л.І. Сахарчук, О.О. Селіванова, К.С. Серажим, І.І. Серякова, Г.Г. Слишкін, В.Є. Чернявська, І.С. Шевченко та ін.). Різноманітність типів дискурсу створює нові горизонти його лінгвістичного аналізу.

На думку В.І. Карасика, при вивченні дискурсу насамперед слід виокремлювати два основних типи дискурсу – персональний (особистісно орієнтований, розмовний) та інституційний (статусно-орієнтований). У першому випадку процес комунікації відбувається між індивідами, що добре знають один одного, тобто комунікант розглядається як особистість з притаманним їй багатством внутрішнього світу, у другому – спілкування відбувається у

статусно-рольових відносинах та між представниками “соціальних груп або інститутів один з одним, з людьми, які реалізують свої статусно-рольові можливості у рамках складених суспільних інститутів” [1, с. 193], а також підкреслює, що саме інституційний дискурс є спеціалізованим клішованим різновидом спілкування між людьми, які можуть не знати один одного, але повинні спілкуватися відповідно до норм даного соціуму [1, с. 195].

Як вважає Р.Є. Пилипенко, інституційний комунікативний простір – це ієрархічно організоване середовище комунікативної та інформаційно комунікаційної взаємодії адресанта та адресата, поєднаних спільною інституційною територією, статусно-рольовими правилами поведінки, спорідненими моделями суспільних і фахових знань [2, с. 5].

Підсумовуючи сказане, можна стверджувати, що для визначення ділового дискурсу вагому роль відіграють статусно-рольові відносини учасників ділової комунікації, їхні комунікативні здібності, соціальні потреби та цільові установки в умовах конкретної ситуації спілкування, які дозволяють віднести діловий дискурс до інституційного типу дискурсу. Варто зазначити, що діловий дискурс належить до прагматичного інституційного типу дискурсу, оскільки в ньому актуалізуються конкретні комунікативні стратегії [6, с. 571–606; 5, с. 57–58] й тактики для досягнення запланованої мети мовленнєвої взаємодії.

Під інституційним діловим дискурсом розуміють цілеспрямовану статусно-рольову мовленнєву діяльність людей, спільною рисою яких є ділові відносини різного характеру, що охоплюють відносини не лише всередині організації, але й між організаціями, а також комунікацію між організаціями та окремими індивідами, які базуються на нормах та правилах спілкування, прийнятих у діловій спільноті [3, с. 12–13]. Водночас, цей тип дискурсу виступає одиницею нормативної соціомовленнєвої творчості у межах окремої комунікативної ситуації, наприклад: обговорення умов угоди, збори акціонерів, інтерв’ю про прийом на роботу тощо [4, с. 145].

При вивченні специфіки сучасного ділового дискурсу важливу роль відіграє його прагматична спрямованість, оскільки невід’ємними елементами процесу комунікації є адресант та адресат ділового спілкування, їхня мовленнєва взаємодія з урахуванням статусно-рольових відносин між ними та конкретний соціальний контекст, який впливає на вибір тематики та форм комунікації.

За своєю суттю діловий дискурс є міжособистісним цілісним комунікативний процесом, адже саме його адресант та адресат утворюють реальне комунікативне середовище, в якому послідовність мовленнєвих ходів одного учасника спілкування викликає миттєву реакцію у іншого. В ході такої інтеракції відбувається не лише обмін необхідною інформацією, але й здійснюється мовленнєвий вплив на партнера з комунікації з метою досягнення бажаного перлокутивного ефекту, використовуючи особливий добір комунікативних стратегій і тактичних прийомів їх реалізації. Вибір мовних засобів та невербальних знаків підпорядковується комунікативній інтенції, а також зворотній реакції іншого комуніканта, що у конкретній ситуації ділового спілкування впливає на тип мовленнєвої поведінки.

Таким чином, сучасний діловий дискурс можна охарактеризувати за такими ознаками, як: інформаційна значущість, прагматична спрямованість, вмотивованість, статусна зорієнтованість, впорядкованість тематичного матеріалу, економне використання засобів вербального коду, конкретність, офіційність висловлень, дотримання етикетних норм спілкування, ієрархічність комунікації, дистантність / контактність, що відображають його унікальну інституційну природу порівняно з іншими типами дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
2. Пилипенко Р. Є. Інституційний комунікативний простір Німеччини: автореф. дис. ... д-ра. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Р. Є. Пилипенко. – К. : КНУ імені Т.Шевченка, 2007. – 40 с.
3. Ширяева Т. А. Когнитивное моделирование интитуционального делового дискурса : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : спец. 10.02.19 “Теория языка” / Т. А. Ширяева. – Краснодар, 2008. – 50 с.
4. Ширяева Т. А. Когнитивное моделирование интитуционального делового дискурса : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.19 / Татьяна Александровна Ширяева. – Краснодар, 2008. – 540 с.
5. Dijk T. A. van. News as Discourse / Teun Adrianus van Dijk. – Hillsdale, NJ : Erlbaum, 1988. – 200 p.
6. Habermas J. Theorie des kommunikativen Handelns / Jürgen Habermas. – Ed. 8. : Handlungsrationalität und gesellschaftliche Relationalisierung. – Frankfurt / Main : Suhrkamp Verlag, 1981. – 534 S.

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ “ОДИНИЦІ ПЕРЕКЛАДУ” У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ПАРАДИГМ

Денисова С.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Однієї з найважливіших умов здійснення вдалого перекладу є коректне визначення *одиниці перекладу*, тобто знаходження у вихідному тексті мінімальної одиниці, яка підлягає перекладу (Л.С. Бархударов). В українському перекладознавстві одним з перших, хто перекладацькій діяльності надав наукової основи, був І. Франко. З одного боку, у дусі того часу він вважав, що переклад дає можливість пізнати душу іншого народу; з другого, – підкреслював думку, що в процесі здійснення перекладу перекладач повинен розуміти природу одиниці перекладу.

У загальній теорії перекладу до цього часу не існує ні загальновизнаної дефініції, ні єдиного підходу до її формулювання, незважаючи на те, що вдале знаходження одиниці перекладу є запорукою еквівалентного та адекватного відтворення оригіналу.

Відсутність єдиного визначення одиниці перекладу пояснюється декількома причинами. Одна з них – відповідність певної дефініції пануючій науковій лінгвістичній парадигмі.

Порівняльно-історична наукова парадигма передбачає, по-перше, оперування з передусім з унілатеральними мовними знаками (фонемами / графемами), по-друге, орієнтацію на зразки текстів Давньої Греції та Риму. Вважається, що історично первинною була транслітерація, яка полягала в написанні слова знаками латинської графіки. Такі слова дорівнювалися до латині – міжнародної мови науки того часу. Вони читалися за правилами латинської мови. Перекладені таким чином слова включалися до культурної традиції носії мови перекладу. Більшість з них дійшли до наших днів. Транслітерація в наукових галузях була поширена до XIX ст.

Проте в ненауковому мовленні була поширена й перекладацька транскрипція, оскільки на практиці перекладачам доводилося шукати фонетичні відповідники при відтворенні власних назв, передусім прізвищ.

Конкуренція між транслітерацією та транскрибуванням вирішувалась по-різному: 1) транслітерація перемагала при відтворенні власних імен, у тому числі й географічних назв, а також екзотизмів (наприклад, *Fachwerk* – *фахверк* – “тип будівельної конструкції”); 2) транскрипція – при позначенні нових понять (*manager* – *менеджер*); 3) зміна транслітерації транскрипцією при поширенні запозиченої мови в певній лінгвокультурі (фр. *Diderot* спочатку транслітерувалося як *Дідерот*, потім із середини XIX ст. почало функціонувати у транскрибованій формі *Дідро*; аналогічно в комп’ютерному дискурсі англ. *digital* трансформувалося в *диджитал*).

Радянські дослідники багато зробили щодо ідентифікації одиниць перекладу. Проте їх наукові розвідки базувалися вже на системно-структурній парадигмі. Тому одиницею перекладу могла бути будь-яка одиниця мовного рівня: фонема / графема, морфема, лексема, синтаксема тощо, незважаючи на те, що структурні рівні мов, ієрархія мовних елементів могли не збігатися внаслідок різної будови граматичного ладу. Оскільки центральною одиницею системно-структурної організації мови є слово, то тривалий час воно й було основною одиницею перекладу. На відміну від фонем, морфем, словосполучення міжмовна відповідність між словами, незважаючи на розбіжності в їх лексико-семантичній будові, є найбільшою. Це пояснюється тим, що переклад на рівні морфем достатньо обмежений. Він частіше за все застосовується, коли є можливість перекладати кожний компонент в різноманітних композитах.

Однак стратегія послівного перекладу не спрацьовує, коли значення слова залежить від найближчого контексту. У таких випадках одиницею перекладу стає словосполучення або речення, наприклад: *Вона мешкає у Києві* / *Вона мешкає у “Києві”* перекладається відповідно *She lives in Kyiv* / *She is staying at the Kyiv*.

Поступовий перехід до антропоцентричної парадигми завдяки передусім науковим здобуткам лінгвістики тексту в теорії перекладу призвів до зміни розуміння одиниці перекладу. Те саме слово перекладається вже, з одного боку, з урахуванням актуального членування речення, з другого, – у контексті

комунікативно-прагматичної ситуації. Проблема відтворення тема-рематичної структури речення обумовлюється граматичним ладом рідної та іноземної мов, тому пошук перекладацьких стратегій у цьому випадку – достатньо складний процес.

У свою чергу під комунікативно-прагматичною ситуацією розуміється дуже широке коло явищ: від складного речення до цілого тексту. Широко відомі талановиті переклади “Аліса в Країні Чудес” Льюїса Керрола українською, наприклад, В. Корнієнка (2001 р.), та іншими мовами, в яких одиницею перекладу можна вважати цілий текст.

Текст слугує одиницею перекладу переважно в поезії, де важлива форма, яка визначає жанр, а також передає ритм, емоційний настрій тощо. У цьому плані надзвичайно важливим при обранні перекладацької стратегії є функціонально-дискурсний підхід. Аналогічний підхід спостерігаємо й у нехудожніх текстах, зокрема в рекламних, де визначну роль грає культурологічний компонент.

Таким чином, пошук одиниці перекладу у вигляді мінімально автосемантичного фрагменту визначається багатьма факторами, які на лінгвістичному рівні обумовлені вибором певної наукової парадигми. За основу, як правило, береться слово, яке максимально незалежно від контексту. Якщо його значення суттєво обумовлено контекстом, у тому числі й загальнотекстовим, то відбувається перехід до одиниць антропоцентричної парадигми, які більше, ніж речення. У разі вагомої ролі дискурсивного або герменевтичного контексту одиниця перекладу може включати до свого вкладу культурологічний або історичний коментар. Застосування як одиниці перекладу фрагменту слова (морфеми, фонему тощо) відбувається з приватними функціональними цілями, що цілком відповідає системно-структурній парадигмі з її розумінням іманентного характеру лінгвістики. Аналогічно відбувається пошук перекладацьких стратегій і на рівні порівняльно-історичної парадигми.

ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ ГНІВУ ЗАСОБАМИ ФРАЗЕОЛОГІЇ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ

Дівчук А.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Протягом останніх років дослідження емоцій посідає провідну роль у таких науках як психологія, філософія та лінгвістика. На сучасному етапі розвитку лінгвістики емоцій слід виокремити наступні проблеми, які визначають декілька основних напрямів дослідження: комунікація емоцій, категоризація емоцій та емотивний семантичний простір.

Невід’ємною характеристикою емоцій є їх комунікативна здатність. Емоції пронизують усю комунікативну діяльність людини, усі сфери її життя і відображаються на всіх рівнях мови. Саме тому вивчення емоцій завжди викликало значний інтерес вчених, серед яких слід назвати таких провідних лінгвістів як А. Вежбицька, В.Г. Гак, Дж. Лакофф, В.І. Шаховський та інші.

Емоції – це переживання людиною свого ставлення до дійсності, до особистого й навколишнього життя [2, с. 477]. Крім того, емоції є суб'єктивною реакцією на дію зовнішніх та внутрішніх подразників, які проявляються у вигляді радості, задоволення, страху, гніву і т.д. Загальна думка щодо класифікації емоцій полягає у їх чіткій дихотомії, тобто поділі за типом оціночного знака на: негативні і позитивні [1, С. 175-178]. Порівнюючи лексику з цієї точки зору, можна виявити, що емотивів з негативною оціночною семантикою в кількісному відношенні більше, ніж емотивів з позитивною оцінювальною семантикою в кількісному.

Загалом, досліджуючи лексичні засоби вербалізації емоцій, виділяють наступні групи: мовні одиниці, які безпосередньо виражають емоції (це емоційні вигуки), категорія слів, що називають або характеризують емоції людини, мовні одиниці, які можуть і виражати, і передавати емоційне ставлення мовця до будь-якого предмета або явища [3, с. 147].

Слід зазначити, що фразеологізми є одними із найпоширеніших мовних засобів вираження емоцій. Метафоричні образи, які лежать в основі фразеологічних одиниць, стисло передають емотивний стан людини та пробуджують інтерес її співрозмовника. Тим самим людина передає емоції не описово, а залучаючи образне мислення. Варто зазначити, що за допомогою фразеологічних одиниць можна передати інтенсивність емоцій, тобто зазвичай фразеологізми не передають лише стан людини, наприклад, *задоволений*, *сумний* або *сердитий*, а те, що людина *дуже задоволена*, *дуже сумна* або *дуже сердита*.

Гнів – це одна з базових складних емоцій, яка передає почуття сильного обурення та роздратування людини. Цей емоційний стан характеризується підвищенням температури, гормональної та нервової активності. Зазначені фізіологічні механізми відображаються у фразеологічних одиницях, які виражають гнів в іспанській мові.

Розглянемо декілька основних метафоричних моделей фразеологізмів, що виражають гнів.

1) “Суб’єкт проявляє гнів зовнішніми ознаками за участю частин тіла”. Серед найпоширеніших фразеологізмів в іспанській мові, які розглядаємо в межах цієї метафоричної моделі, слід назвати *poner negro a alguien una cosa* (букв. “ставати чорним від чогось”, укр. еквівалент “доводити до сказу”), *echar saros y culebras por la boca* (букв. “кидати жаб та змії ротом”, укр. еквівалент “метати іскри”), *echar esputarajos por la boca* (букв. “пускати піну ротом”, український еквівалент “аж піна з рота летить”).

2) “Суб’єкт відчуває жар зсередини”. Зазначена модель базується на фізіологічній реакції організму (підвищення температури, відчуття жару в тілі), коли людина гнівається. Наприклад, *bullirle la sangre a alguien* (букв. “закипає кров”), *está que arde* (букв. “бути в жару”, укр. відповідник “палати від гніву”), *echar chispas* (букв. “метати іскри”), *echar fuego por los ojos* (букв. “метати вогонь очима”, укр. відповідник “кидати вогнем-блискавицею”).

3) “Суб’єкт втрачає контроль, таким чином хтось/щось, що було всередині, виходить зі свого місця”. Розгнівана людина зазвичай не може

знайти собі місце, постійно рухається, часто втрачає контроль над собою. Дана метафорична модель ґрунтується на людському досвіді переживання зазначеної емоції. В іспанській мові налічується декілька фразеологічних одиниць, які відображають подібну поведінку людини в розгніваному стані: *salirse de sus casillas* (букв. “виходити зі своєї клітки”, укр. відповідник “аж із себе вилазити; нестямитись”), *perder los estribos* (букв. “втратити стремена”), *estar/ponerse fuera de sí* (букв. “бути поза собою”; рос. “вне себя”; укр. відповідник “не тямлячи себе”).

У висновку слід зазначити, що фразеологічні одиниці, основними компонентами яких є образність та експресивність, не тільки виражають, а й передають емоційні стани людини. Метафора, що лежить в основі фразеологічного значення, актуалізує образне уявлення людини, що дозволяє стисло, проте красномовно передати емоційний стан людини. Досліджувані фразеологічні одиниці, що виражають гнів, утворюються на основі типових метафоричних моделей, серед яких є прояв гніву зовнішніми ознаками, відчуття жару в тілі та втрата контролю над собою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Навроцька Н.А. Дієслова, які виражають психоемоційний стан людини / Н.А. Навроцька // Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди": Науково-теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 15. – С. 175–178.
2. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970–1980 – Том 2 – с.477
3. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – 351 с.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ НМК З МОВИ ГІНДІ

Довбня К.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

На сьогодні в Україні існують запити суспільства на фахівців із високим рівнем комунікативної компетентності, але бракує науково-теоретичного обґрунтування змісту навчально-методичного комплексу з мови гінді для майбутніх фахівців-сходознавців.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури із проблем структурування змісту підручників та НМК з іноземної мови засвідчує, що дослідженню окремих питань за даною проблемою приділялася значна увага (Б. Ананьєв, В. Артемов, С. Архангельський, Б. Беляєв, І. Бім, Н. Бориско, М. Вятютнєв, М. Гадайчук, В. Дерун, І. Зимня, Д. Зуєв, О. Кузнецова, О. Литвинюк, Ю. Пасов, В. Плахотник, Н. Склярєнко).

Мета даного дослідження полягала у теоретичному обґрунтуванні принципів і моделі структурування змісту навчально-методичного комплексу

для майбутніх фахівців-сходознавців, розробленні та експериментальній перевірці ефективності структурних складових навчально-методичного комплексу з мови гінді для майбутніх фахівців-сходознавців.

Дослідно-експериментальна робота з перевірки навчально-методичного комплексу з мови гінді для майбутніх фахівців-сходознавців проводилась упродовж 2004–2012 рр. та здійснювалася на основі заздалегідь розробленої програми й методики наукового пошуку, які передбачали доведення ефективності експериментального розділу навчально-методичного комплексу порівняно з наявними підручниками, виявлення причини недоліків, специфіки професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах. Експериментальне дослідження здійснювалось у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка на базі кафедри Близького Сходу, в Київському університеті «Східний Світ» на базі кафедри Далекого Сходу [1].

Результати констатувального експерименту дають підстави стверджувати: підручник з мови гінді у професійній підготовці майбутніх сходознавців не має достатнього наукового обґрунтування, це й засвідчує аналіз навчальних планів, програм та підручників. У практиці навчання реалізуються різні, часом, суперечливі підходи, що призводить до порушення ряду принципово важливих дидактичних принципів. Проведення констатувального експерименту підтвердило результати теоретичного аналізу стану проблеми створення НМК з мови гінді для майбутніх фахівців-сходознавців.

На етапі формувального експерименту (2009–2010 рр.) здійснено перевірку ефективності експериментального розділу навчально-методичного комплексу з мови гінді для майбутніх фахівців-сходознавців порівняно з наявними підручниками, виявлялися причини недоліків, специфіка професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах.

За допомогою методів спостереження, інтерв'ю, аналізу, методів експертного оцінювання, математичної статистики виявлялися рівні сформованості у студентів умінь з мови гінді (читання, мовлення, аудіювання і письма) та професійно орієнтованих дисциплін засобами навчально-методичного комплексу з мови гінді, порівнювалися з результатами констатувального експерименту, з'ясовувалася динаміка формування у студентів навичок і вмінь з мови гінді з використанням компонентів навчально-методичного комплексу [2, 3].

З'ясовано, що застосування моделі структурування змісту навчально-методичного комплексу з мови гінді для майбутніх фахівців-сходознавців позитивно вплинуло на формування у студентів умінь з мови гінді [4]. Це засвідчують якісні показники державної кваліфікаційної атестації студентів вищих навчальних закладів, що готують майбутніх фахівців-сходознавців (за результатами 2009–2012 рр.).

Результати експертної оцінки показали, що структурування змісту навчально-методичного комплексу для студентів-сходознавців забезпечує підвищення якості професійних знань студентів (85,3 %), сприяє гуманізації навчання, що позитивно впливає на розвиток особистості фахівця (86,2 %), сприяє формуванню професійно важливих якостей фахівця (86,4 %) (професійної мобільності, професійного мислення тощо).

На узагальнювальному етапі педагогічного експерименту (2011–2012 рр.) проводилося теоретичне осмислення й інтерпретація дослідно-експериментальних даних, оформлення результатів дослідження та формулювання висновків [5]. У ході педагогічного експерименту статистичними методами (розрахунками числових характеристик досліджуваних показників) підтверджено результативність теоретичного обґрунтування структурування змісту навчально-методичного комплексу з мови гінді для майбутніх фахівців-сходознавців, моделі структурування змісту навчально-методичного комплексу і створених на її базі складових навчально-методичного комплексу з мови гінді для майбутніх фахівців. Загалом, мети наукового пошуку досягнено, поставлені завдання виконано, гіпотезу підтверджено.

Висновок: структурування змісту навчально-методичного комплексу з мови гінді для майбутніх фахівців-сходознавців, реалізоване у складових експериментального навчально-методичного комплексу, позитивно впливає на формування необхідних для майбутнього фахівця-сходознавця професійних умінь, передбачених кваліфікаційними характеристиками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Довбня К. В. Структурування змісту навчально-методичного комплексу для майбутніх фахівців-сходознавців : монографія / К. В. Довбня // К.: Універси. ви-во Пульсари – 2014 – 239 с.
2. Буринська Н.М. До проблеми оцінки якості підручника / Н.М. Буринська // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. – К., 2003. – Вип. 3. – С. 8–9.
3. Василюк А.В. До проблеми оцінювання якості підручників : із зарубіжного досвіду / А.В. Василюк // Загальні питання теорії сучасного підручникотворення : зб. наук. пр. – К. : Педагогічна думка, 2000. – Вип. 2. – С. 39–42.
4. Жук Ю.О. Застосування методів структурно-номінативної реконструкції системи знання до проблеми оцінки підручників / Ю.О. Жук // Загальні питання теорії сучасного підручникотворення : зб. наук. пр. – К. : Педагогічна думка, 2000. – Вип. 2. – С. 36–38.
5. Копотева Г.Л. Система оценки достижения планируемых результатов [Електронний ресурс] / Г.Л. Копотева. – М., 2011. – 150 с. – Режим доступа : URL : nach-info uscor ru / FGOS / 4 doc.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕВФЕМІЗМІВ БІБЛІЙНО-ХРИСТІАНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Дубровська І.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Природу мовних механізмів евфемізації та етимологічні основи евфемії досліджували за останнє десятиріччя такі вітчизняні та іноземні науковці, як Бойко Т.В. (2006), Бушуєва Т.С. (2005), Карпова А. С.(2001), Кравченко В. А. (1991), Rada R.(2001), Mcglone M.S./ Batchelor J.A. (2001) та інші, що свідчить про поглиблений інтерес щодо вивчення проблем функціонування евфемізмів у

різних типах дискурсу. Мало дослідженим у сучасній лінгвістиці є вивчення евфемізмів у синхронічно-діахронічному аспекті, а також аналіз узуальних та оказональних евфемізмів у різних варіантах дискурсу.

Евфемізм розглядається сучасними науковцями як вербальна одиниця, яка відповідає цілій низці критеріїв, одним з яких є вторинність номінації. Традиційно під евфемізмом у лінгвістиці розуміються емоційно нейтральні слова або вирази, які вживаються замість синонімічних слів або виразів, що вважаються мовцю непристойними, грубими або нетактовними. [1, С. 590].

У давніх писемних джерелах, найважливішим з яких є Біблія, можна зустріти перифрастичні евфемізми, які стосуються особистої інтимної сфери буття людини, напр. „*Und Adam erkannte seine Frau*“ (1 Mose 3.4); „*Ich habe meine Magd die in die Arme gegeben*“ (1 Mose 16.5); „...*und haben Mann mit Mann Schande getrieben*“ (Paul 1.27). Біблійно-християнські перифрастичні евфемізми здатні пом'якшувати прямий зміст деяких слів та словосполучень, згладити негативне конотативне значення слова або виразу, привернути увагу до денотату. Їх використання в мові пояснюється також, на думку С. Ульмана, страхом, релігійним обмеженням у використанні імені Бога, забобонами, із-за яких уникали називати імена злих духів. [2, С.282].

Існують лексико-семантичні, морфологічні та комплексні засоби утворення евфемізмів. До лексико-семантичних засобів належить метафора (*ein guter Engel*), метонімія (*ein Moloch*). До морфологічних засобів утворення евфемізмів належать еліipsis, скорочення, фонетична алюзія, афіксація. Вживання різних морфологічних комбінацій з використанням антропонімів, топонімів є дуже продуктивним засобом утворення евфемізмів біблійно-християнського походження. Продуктивністю при утворенні евфемізмів відзначається лексема „Gott“ (*Gottesacker* – Begräbnisstätte; *Gottseibeius* – Teufel); „Himmel“ (*Himmelsbraut* – Nonne; *Himmelsfähnrich* – Feldgeistlicher; *Himmelsgeige* – Maschinengewehr); морфема „Heil“ (*Heilanstalt* – Irrenanstalt; *Heiligenschein* – Schirmmütze; *Heiliger Krieg* – Krieg, den man religiös zu rechtfertigen sucht; *Heilsarmee* – NATO-Truppen); лексема „Reich“ (*Reich der Finsternis/Reich der Unseligen* – Hölle; *Reich des ewigen Lichts* – Himmel (im religiösen Kontext); *Tausendjähriges Reich* – Deutsches Reich in der NS-Zeit; слово „Vater“ (*Vaterunser* – Dienstvorschrift; *zu seinen Vätern versammelt werden* – sterben); лексема „geistig“ (*geistige Umnachtung* – Wahnsinn; *geistiges Behelfsheim* – Dummkopf; *geistiges Getränk* – alkoholisches Getränk);

За своєю структурою евфемізми можуть мати однослівний (*Adamskostum*, *Evaskostum*) або описовий характер, якщо складаються з групи слів (*den ewigen Schlaf schlafen*; *die Orgel vor der Messe spielen*). За структурою можна виділити також перифрастичні евфемізми. Напр.: *eine feste Burg*; *Himmelkonigin*; *den Weg gehen, den man nicht wiederkommt*; *den ewigen Schlaf schlafen*; *den Geist aufgeben*; *in den Himmel kommen*; *in Abrahams Schoß ruhen*; *in die Grube fahren*.

Евфемізми вживаються для номінації різних реалій та сфер буття людини. 1) людина (*Evastochter* – жінка (акцентуація статі); 2) вік людини (*das Alter des Psalmisten* – бути дуже старим); 3) фізичний стан, частини тіла (*Adamsapfel* – кадик, борлак; *ein Kind unter dem Herzen tragen* – бути вагітною); 4) місце

проживання (*die Stadt Davids – Jerusalem*); 5) одяг (*Adamskostum, Evaskostum* – не мати одягу, *der bunte Rock* – уніформа); 6) життя, образ життя (*Jammertal / Jahrmarkt des Lebens*); 7) гроші (*das goldene Kalb*); 8) риси характеру, розумові здібності (*arm im Geiste* – бути нерозумним); 9) стан душі (*Kainszeichen / Kainsmal* – “печатка” на обличчі злочинця); 10) образ поведінки (*krumme Wege gehen* – ігнорувати моральні норми); 11) позначення духовних понять (*Ort der Finsternis/ Ort der Unseligen/ewige Nacht* – Hölle; *Ewiges Jerusalem* – Himmel (in religiösem Kontext)).

Все частіше евфемізми проникають в мову журналістики, допомагаючи автору досягти певного стилістичного ефекту. Не випадково синонімом евфемізму став термін «езопова мова». “*Angesichts der täglichen Hiobsbotschaften über Eurokrise, Arbeitslosigkeit oder die Zukunft der Länder kann man durchaus den Mut verlieren*”. [3, С.38].

Багато евфемізмів вживаються у професійному мовленні, напр., у мові військових. Напр.: *Engel* – Hubschrauber; *Engelchen* – Mädchen im Sozialdienst der Bundeswehr; *Englein* – Fallschirmjäger; *Bibel* – Dienstvorschrift; *der liebe Gott* – Viersternegeneral. *Gebetsmühle* – Latrine.

Отже, біблійно-християнські евфемізми, які почали функціонувати в мові ще тисячу років назад, не втратили своєї актуальності, продовжуючи використовуватись у багатьох сферах мовного вжитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лингвистический энциклопедический словарь. / Под ред. Ярцевой В.Н. – М.: Советская энциклопедия. Институт Языкознания АН СССР, 1990. – 709 с.
2. Ульманн С. Семантические универсалии: Пер.с англ / Новое в лингвистике. – М.: Прогресс, 1970. – Вып.5. – 200 с.
3. Psychologie heute. // Julius Beltz GmbH & Co. KG, Weinheim. – März 2013. – S. 38.

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ ФРАНЦУЗЬКИХ ЛІЧИЛОК

Дяченко Н.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Аналіз естетично обумовленої специфіки фольклорно-мовного ладу є одним із актуальних аспектів дослідження мови народної творчості. Дослідження мови дитячого ігрового фольклору сприяє повнішому виявленню креативних можливостей дитячого колективу і є багатим матеріалом у розпорядженні лінгвістичної науки. Водночас розкриття художньо-мовної своєрідності усної дитячої поезії є не менш важливим і для фольклористики: воно становить одну з необхідних умов плідного вирішення власне фольклористичних проблем, в першу чергу проблем фольклорної поетики [1, с. 175-194; 4; 6; 7].

У грі, як у особливій формі життя дитини, лічилка відіграє важливу роль корелятора поведінки, вона сприяє засвоєнню дитиною морально-етичних норм спілкування з ровесниками; лічилка є одним з проявів дитячого коду, “ігрового закону”, який був і залишається основою стосунків усередині дитячого колективу [2, с. 43-44].

Проблема походження лічилок неодноразово привертала до себе увагу вчених. Серед маси теорій походження цього феномену найвірогіднішою нам видається та, що вказує на одну із основних функцій лічилки – рахункову. Звідси – лічилка є по суті рахунком, позбавленим своїх предметно-діяльнісних форм, який трансформувався у вербальні кореляти, що й стало умовою виокремлення із ситуативної конкретності. Факт рахункової організації текстів лічилок підтверджується результатами порівняльного аналізу змістовної структури французького дієслова *compter*, українського *лічити* і російського *считать*, а також похідних іменників, відповідно – *comptine f*, *лічилка*, *считалка*. Спільною в усіх визначеннях є інформація про рахункову, впорядкувальну забарвленість лічилки.

З огляду на складову неоднорідність та строкатість текстового матеріалу найоб’єктивнішою класифікацією нам видається класифікація, в основі якої лежить принцип розподілу творів жанру за наявністю/відсутністю фабули. Наведена класифікація дозволила нам виділити лічилковий матеріал у дві групи: *сюжетні* та *безсюжетні лічилки*, які в свою чергу розподіляються за наступними тематичними підгрупами:

А. сюжетні лічилки – 1) лічилки з персонажами-антропонімами; 2) лічилки з персонажами-зоонімами; 3) лічилки з персонажами-артефактами; 4) числівникові лічилки; 5) лічилки-жеребівки.

Б. безсюжетні лічилки – 1) лічилки на розподіл учасників; 2) алітераційні (кумулятивні) лічилки.

Лічилка, як фольклорний ігровий текст малої форми [3; 5, С.148-152] має в своєму арсеналі певні лексико-стилістичні, евфонічні та лексико-евфонічні засоби утворення. Основними зображувальними засобами в сфері досліджуваних мовних одиниць були виявлені такі: повторення (анафора, епанафора, дериваційні повторення), градація (висхідна та нисхідна), полісидентон, співставлення (антитеза, персоніфікація); рифмовані співзвуччя (монорим, омоніми, ономатопи), алітерація та асонанс, симплока.

Здійснений на основі текстів лічилок аналіз основних типів синтаксичних конструкцій показав, що типовими для французьких лічилок є односкладні речення, в основному наказові конструкції, що пояснюється загальною спонукальною характеристикою лічилок. Проте найбільшу групу становлять двоскладні поширені речення, які досить часто можуть містити пряму мову. Звичними для текстів лічилок є складні речення з різними типами підрядності, серед яких найпродуктивнішими виявилися підрядні обставинні часу, місця й умови, рідше – причини та наслідку. Досить обширну групу становлять лічилки – діалоги, тексти яких можуть вміщувати синтаксичні конструкції різних типів, як односкладні, так і повні двоскладні речення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранцев А.Д. Детские считалки как фольклорный жанр // Вопросы развития жанра в русской литературе и устном народном творчестве. записки Калининского гос. пед. ин-та. – Калинин, 1970. – Т.77. – С. 175-194.
2. Берлянд И.Е. Игра как феномен сознания. – Кемерово: Алеф, 1992. – 96 с.
3. Брандт З.В. Этнотекст как форма проявления этнокультурной памяти (на рус. и франц. мат - ле): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – МГУ им. М.В.Ломоносова.– М., 2001. – 23 с.
4. Егорова А.А. Звукоизобразительность в традиционной английской детской поэзии (на материале Nursery Rhymes): дис. канд. фил. наук: 10.02.04. – МГУ им. М.В.Ломоносова.– М., 2008. – 200 с.
5. Левинтон Г.А. К вопросу о “малых фольклорных жанрах”: их функции, их связь с ритуалом // Этнолингвистика текста: тезисы и предварительные материалы к симпозиуму. М., 1988. – С.148-152.
6. Петрова А.А. Фольклорная рифма как прием: синтактика, семантика, прагматика: дис. канд. фил. наук: 10.02.04. – МГУ им. М.В.Ломоносова.– М., 2006. – 228 с.
7. Evelyne Resmond-Wenz. Rimes et comptines. Une autre voix. Editeur ERES.I.S.B.N. – 2008. – 160 p.

ЕМОТИВНИЙ ПРОСТІР СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ

Дячук О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Емотіологія (лінгвістика емоцій) як наука сформувалась у ХХ ст. на основі психології та традиційного мовознавства. Проте до середини 70-х років проблема вираження емоцій не була основною в лінгвістиці, а роботи на цю тематику з'являлися досить рідко, та й взагалі, не становили великого інтересу. З розвитком гуманістичної лінгвістичної парадигми, головні засади якої ґрунтуються на концентрації уваги на носіїві та користувачу мови та їх психології, проблема емотивності мови стає однією з провідних. Сьогодні, після десятків років досліджень у галузі лінгвістики, вивчення емоцій, на думку В.І. Шаховського, вийшло на новий рівень [1].

Наразі соціальна реклама створює нові стандарти спілкування, дає резонансний поштовх у лінгвокультурі. Соціальна реклама тільки тоді є ефективною, коли виводить звичайну людину із зони комфорту, викидає зі світу лояльності у світ протесту, вона вражає своєю відвертістю, потужними образами і сильними емоціями. Ми вважаємо, що емоційний рівень соціальної реклами є найважливішим, тому що емоції визначаються переважно неусвідомленими процесами, скеровані на недомінантне сприйняття, а отже, характеризуються ірраціональністю, котра і є субстратом сугестії, витлумачуваної як “спосіб комунікативного впливу, розрахований на некритичне сприйняття інформації” [1, с. 88], і здатний “викликати не лише бажаний відгук, але й задані форми поведінки” [1, с. 88].

Рекламні соціальні дискурси з превалюванням вербальних емоцій мають свої положення: Люди звертають увагу на те, що їм подобається або лякає; страхи тісно пов'язані з інстинктами; інтерес до інформації підвищується зі зростом ризику; позитивні емоції стимулюють, негативні призводять до уникання об'єкта, що їх викликає, очікування небезпеки при цьому підсилює пошук відповідної інформації.

Активацію емоцій різного характеру в рекламних соціальних дискурсах пояснюють їхньою комунікативною вагою, оскільки реципієнт не в змозі обробити великий обсяг інформації, з якою постійно стикається. Чим сильніше інформаційні перевантаження, то більше людський мозок орієнтований на емоційну перевірку інформації, яка звільнює свідомість від аналітичних розрахунків.

Для підвищення впливу соціальної реклами на цільову аудиторію вчені пропонують схему: незадоволення – рішення проблеми – ідеальний результат, зауважуючи, що “рекламне звернення, виконане в такому вигляді, спочатку має нагадати про проблему, гіперболізувати її, продемонструвавши негативні емоції”. Наступний акцент ставиться на позитивні емоції, пов'язані з розв'язанням проблемної ситуації, або на очевидний перлокутивний ефект.

В аспекті позитивного скерування впливу соціального рекламного дискурсу використовуються лексеми з позитивним навантаженням, які містяться в семантиці, або ж набувають рис позитивності завдяки контекстуальному оточенню. Нагромаджуючи дискурс позитивною емотивною лексикою, можна інтенсифікувати позитивний вектор впливу.

“Tonight, many of Smallville’s children will go to bed hungry. Unless you help.”

У рекламному дискурсі з негативним вектором скерування сприйняття використовується відповідно негативна емотивна лексика, яка нагромаджується в таких контекстах, і кожне наступне речення підсилює негативність попереднього. Така формула переважно застосовується у соціальній рекламі, яка окрім пропагування високоморальних вчинків, має демонструвати й наслідки девіантної поведінки з метою формування відповідного емоційного ставлення до таких випадків як потужного складника сугестивного впливу, наприклад:

Отже, інтенсифікація позитиву чи негативу відбувається поетапно, де наступне речення з відповідно маркованими лексемами підсилює попереднє, максималізуючи впливові ефекти таких контекстів.

Застосовуючи ті чи інші негативні / позитивні емоції, які актуалізуються в семантиці лексем або контекстуально, можна зпозитивовувати / знегативовувати вектор впливовості рекламного дискурсу, який викликає певний емоційний стан реципієнта, відповідний фон, що сприяє реакції на рекламне повідомлення, і як наслідок – наслідування моральної поведінки тощо.

Позитивний вплив соціальної реклами, це поява у людини відповідних емоцій. Сприйняття соціальної реклами безпосередньо пов'язане з емоційним інтелектом адресата, що виявляється в особистісній замученості через розуміння, співчуття і співпереживання. Поняття “емоційний інтелект” почали

використовувати з 1990 року з подачі американських дослідників Пітера Селовея і Джека Майера [3, с. 4]. Вони об'єднали в цьому понятті групу ментальних здібностей, які допомагають усвідомити і зрозуміти власні емоції та емоції оточуючих. Вчені розглядають емоційний інтелект як особливий тип інтелекту, який являє собою здібності в переробці емоційної інформації. Емоційний інтелект розуміється як складний конструкт, що складається з ряду когнітивних здібностей: сприйняття емоцій; розуміння емоцій; підвищення ефективності мислення за допомогою емоцій; управління емоціями. Кожна емоція висловлює свій власний патерн можливих повідомлень, а також дій, пов'язаних з цими повідомленнями. Якщо людина може ідентифікувати ці повідомлення і потенційні дії, то вона стає здатною судити про емоційні повідомлення рекламного тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кохтев Н. Н. Реклама: искусство слова : рекомендации для составителей рекламных текстов / Н.Н. Кохтев. – М., 1997. – 95 с.
2. Шаховский В. И. Эмотивный код языка и его реализация / В.И. Шаховский. – Волгоград: «Перемена», 2003. – С. 64 – 80.
3. Mayer J. D., Salovey P. What is emotional intelligence? // Emotional development and emotional Intelligence: Educational Implications / ed. by P.Salovey, D.Sluyter. – N.Y.: Perseus Books Group, 1997. – P. 3 – 31.

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ

Єнько С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження даної теми є досить актуальним, причиною цього є декілька чинників. По перше, це те, що у сучасному світі важливим різновидом комунікації є реклама. Як відомо, реклама існує в усіх сферах життя, вона різноманітна та багатогранна. Текст реклами значною мірою впливає на спосіб життя людей у сучасному світі, а також є чинником формування економіки. Реклама – це комунікативна подія, яка вербалізується у формі тексту та має на меті спонукати колективного адресата до споживання певних товарів та послуг. По друге, реклама безпосередньо пов'язана із засобами масової інформації, які часто виступають у ролі носія рекламних слоганів. Широке розповсюдження рекламних слоганів, зростання їх кількості, у свою чергу, робить важливим адаптування рекламного тексту до особливостей конкретної культури.

Текст – є головним елементом будь якого рекламного повідомлення. Він насиченість інформацією при мінімальній кількості слів. Рекламний слоган – це мінімальний мовний зворот, який в образній формі відображає суть тексту в формі апеляції до адресата. Для слоганів характерні фонетичні повтори, контрастність, гра слів.

Переклад реклами та рекламних слоганів зокрема, є важливим не лише з економічної точки зору, а й у світлі сучасних перекладознавчих парадигм. Часто рекламу перекладають довільно, що іноді викликає нерозуміння в

українськомовного адресата, оскільки порушується основне правило перекладу: перекладене іншомовне повідомлення повинно так само впливати на адресата, як і оригінал [4].

Переклад слоганів дещо відрізняється за формою та мовними засобами від перекладу художньої літератури, головною ціллю якої є передача художньо-естетичних особливостей тексту оригінала. Що стосується перекладу слоганів, то тут найважливішим є збереження комунікативної складової похідного тексту. У процесі перекладу перекладачеві доводиться вирішувати, як лише мовні, лінгвістичні проблеми, зумовлені відмінністю в семантичній структурі, так і проблеми соціолінгвістичної адаптації тексту. Саме тому, найголовнішим завданням перекладача, є використання знання теоретичних основ перекладу для передачі комунікативної функції оригінала, оскільки знання теоретичних основ перекладу та екстралінгвістичних реалій є необхідною умовою адекватності перекладу [1, с. 23].

Щодо перекладу англomовної реклами українською мовою, то тут можна виділити такі основні групи проблем:

1. Морфологічні, а саме передача числа іменників, заміна частин мови при перекладі, особливості передачі значення артикля;
2. Лексичні – переклад безеквівалентної лексики;
3. Стилiстичні, тобто передача образності та експресивності, переклад різноманітних стилістичних прийомів.

При перекладі рекламних слоганів важливо передати лаконічність і експресивність оригіналу. У деяких випадках доводиться не перекладати текст, а надавати його семантичний еквівалент [3, с. 27].

При подоланні вказаних проблем перекладач використовує різноманітні перекладацькі прийоми, такі як: диференціація, конкретизація, та генералізація значень, смисловий розвиток, антонімічний переклад, цілісне перетворення, додавання, вилучення, заміна порядку слів чи окремих членів речення, заміна структури речення в цілому тощо.

Головною рисою вдалого рекламного слогана або його перекладу є вмiле поєднання основної рекламної ідеї з тими засобами вираження, які найбільше відповідають ідеї конкретного слогана. Це виражається у передачі тієї тональності рекламного звернення, яка надає слогану особливу енергетику та підсилює його вплив на аудиторію [2, с. 128]. Ось лише деякі найбільш вдало перекладені слогани:

Sharp minds, sharp products – Идеи Sharp в изделиях Sharp (повторення);

Maybe she's born with it, Maybe it's Maybelline – усі в захваті від тебе, а ти від Maybelline (семантичний еквівалент) [5]

Переклад рекламного тексту, а особливо рекламного слогану вимагає від перекладача високої майстерності, творчого підходу, знання фірми, її діяльності, регіональних традицій, а також добрих знань лексики та стилістики мови оригіналу та мови перекладу. Як правило текст реклами насичений грою слів, іронією, історизмами, висловами з художньої літератури та фільмів, що ще більше ускладнює роботу над перекладом. Перекладач рекламних текстів повинен знати основні вимоги до складання рекламних текстів та його стильові

особливості аби переклад був адекватним і виконував ту ж саму функцію, що і оригінал. Рекламний текст повинен бути конкретним і цілеспрямованим, доказовим і логічно побудованим, коротким і лаконічним й водночас оригінальним та неповторним. Велику роль у рекламі відіграють асоціації, про що перекладач не має права забувати. Нагадування про якийсь об'єкт, який схожий з рекламованим предметом, підвищує ефективність рекламного тексту. Переклад повинен враховувати міжкультурні та міжнаціональні особливості реклами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тюрина С. Ю. О понятиях "рекламный дискурс" и "рекламный текст" / С. Ю. Тюрина // Вестник ИГЭУ. – 2009. – № 1. – С. 24–23.
2. Шатин Ю. Построение рекламного текста / Ю. Шатин. – М.: Бератор-пресс, 2003. – 128 с.
3. Кромптон А. Мастерская рекламного текста / А. Кромптон. М., 1995. – С. 27.
4. Парфенюк А. Особливості конструювання рекламного дискурсу електронних мас-медіа України [Електронний ресурс] / А. Парфенюк. – Режим доступу: <http://naub.ua.edu.ua/2013/osoblyvosti-konstruyuvannya-reklamnoho-dyskursu-elektronnyh-mas-media-ukrajiny/>.
5. Famous Advertising Slogans [Internet resource]. — Access mode: <http://www.ad-mad.com/slogans>.

СТРАТЕГІЇ ДОСЯГНЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Єремєєва І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивчення проблеми оптимізації мовленнєвого спілкування прагмалінгвістичних дослідженнях передбачає аналіз не тільки позитивної комунікації (стратегій доброзичливості, толерантності і т.д.), але й негативної. До такої негативної комунікації відноситься мовленнєва інтервенція.

Мовленнєва інтервенція—це конфліктна мовна поведінка, в основі якої лежить установка на вторгнення в мовний простір адресата, навмисне захоплення вербальної ініціативи та створення комунікативної вертикалі між комунікантами або до припинення комунікації, або до перетворення її в монологічне спілкування [1, 7]. Мовленнєва інтервенція може виявлятися в рамках будь-якого типу спілкування і будь-якого дискурсу.

З точки зору комунікативної взаємодії, мовленнєва інтервенція — це установка адресанта на антидіалог в широкому сенсі слова. Даний тип мовної поведінки характеризується, з одного боку, свідомою орієнтацією адресанта на суб'єктно-об'єктний тип відносин (прагматичний вектор), який може бути виражений як через зміст висловлення, так і через деструктивні форми мовної поведінки; з іншого боку, в такому спілкуванні обов'язково присутнє негативне ставлення або до адресата, або до предмету обговорення (афективний вектор).

Незважаючи на те, що умови діалогічного дискурсу передбачають послідовну передачу мовних ходів, прагнення захопити мовний простір проявляється в діалозі в дуже різних формах і здійснюється різними способами. Для досягнення комунікативного дисбалансу в діалогічному дискурсі є два шляхи: по-перше, продекларувати в мові комунікативну неспроможність мовного партнера шляхом прямої або непрямой дискредитації його висловлення; по-друге, порушити діалогічні конвенції [2, 23].

Одним з найпоширеніших смислових способів створення комунікативного дисбалансу в діалогічному дискурсі служить експліцитна (відкрита, явно виражена) або імпліцитна (прихована, що мається на увазі) вказівка на некомпетентність мовного партнера (наприклад, професійну), що може служити підставою для створення асиметричності комунікації [5, 4].

У розмовному діалогічному дискурсі асиметрія нерідко досягається через **кодовий конфлікт**: через різницю кодів адресант свідомо прагне до того, щоб співрозмовник його не зрозумів і не зміг заперечити, таку мовну поведінку слід кваліфікувати як імпліцитне «позбавлення слова». В якості мовних засобів можуть бути використані професійна термінологія, жаргон, перехід на іншу мову, якою співрозмовник не володіє [1, 68].

«Фактор професіонала» як основа агресивної мовної поведінки нерідко реалізується як пряма вказівка на те, що адресат висловлення не є професіоналом у певній галузі. Негативне ставлення до професійної компетентності адресата реалізовується завдяки провокаційним запитанням, цитатам або алюзіям до текстів, що не є авторитетними для серйозної інтелектуальної дискусії (реклами, анекдоту, дитячої літератури) [1, 74].

Іншим способом установки комунікативного дисбалансу є **фактор комунікативної компетентності**, що спрямований, по-перше, на захоплення комунікативної ініціативи, по-друге, на дискредитацію комунікативної компетенції опонента і змістове знецінення його висловлень. Одним із способів зведення нанівець попередньої інформації є оцінка висловлення з точки зору його значущості (*не варто уваги, не стосується теми*). Комунікативна некомпетентність мовного партнера може проголошуватись негативною оцінкою власне лінгвістичних параметрів висловлення (*сказано неточно, невідповідний термін*). Пред'являючи такого роду «лінгвістичні» претензії, адресант навмисно ігнорує змістовну сторону висловлення опонента [4, 17].

Ще однією формою мовного дисбалансу є **негативна оцінка репліки** опонента. Негативна оцінка попереднього висловлення може бути дана шляхом вказівки на умисну брехню (*це неправда, обман, нісенітниця*) або на абсурдність повідомлення (*це демагогія, фантастика і т.д.*) [1, 137].

Одним з поширених способів імпліцитного вираження негативного ставлення до мовного партнера є **«знеособлення опонента»**, не використання для номінації опонента його імені. Навмисна відмова від «ідентифікації» мовного партнера – це свого роду демонстративне зниження його значущості. Використання таких номінацій супроводжується, як правило, акцентованою зміною адресації. Вживання висловлень такого роду по відношенню до

опонента є не тільки порушенням режиму діалогу, але й сигналом того, що мовець навмисно ігнорує свого фактичного адресата, прагне до максимального дистанціювання від співрозмовника і до зниження його статусу[3, 98].

Отже, перебивання, перехоплення мовленнєвого ходу, використання структурно-сміслових одиниць, не властивих даному типу діалогу, обумовлені наміром збити програму комунікації і тим самим отримати комунікативну перевагу. На думку мовця, мовленнєвий партнер не має «права на висловлення», тому він: а) професійно некомпетентний; б) не володіє достатньою комунікативною компетентністю; в) повідомляє неістинну інформацію; г) не володіє належним авторитетом і тому не має права на ідентифікуюче позначення. Мовленнєва інтервенція – особливий тип мовної поведінки, який може здійснюватися в будь-якому типі дискурсу, в будь-якому мовному жанрі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронцова Т.А. Речевая агрессия: вторжение в коммуникативное пространство. – Ижевск: «Удмуртский университет», 2006. – 252 с.
2. Диагностика толерантности в средствах массовой информации. Под ред. В.К. Мальковой. М., ИЭА РАН. 2002. –105 с.
3. Речевая агрессия и гуманизация общения в средствах массовой информации. Екатеринбург, 1997. – 117 с.
4. Сковородников А.П. Языковое насилие в современной российской прессе // Теоретические и прикладные аспекты речевого общения. Научно-методический бюллетень. Красноярск-Ачинск, 1997. –Вып. 2.
5. Солдатова Г., Шайгерова Л. Комплекс превосходства и формы интолерантности // Век толерантности. 2001, №2 – С.2-10.

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ЕПІЧНОГО ФОНУ У ФРАНЦУЗЬКОМУ ФОЛЬКЛОРНОМУ ДИСКУРСІ

Єсипович К.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Оповідний простір "Пісні про Роланда" – перлини французького епосу, представлений калейдоскопом сцен зі світу ідеальних лицарів, гідних лицарських відносин, проявів лицарської честі і васальної відданості. Різноманітні лінгвостилістичні засоби складають підґрунтя для створення основи епічного фону пісні, заповнюючи всю тканину твору.

В значній мірі ідеальність епічного фону зумовлена використанням особливого стилю викладу оповіді, втіленого певними "формулами". Оперування такими "формулами" наділяє героїв поеми стереотипними ідеальними рисами, їхні дії нагадують ритуальні пози і жести. Вищезгадані формули мають тенденцію поєднуватися в певні семантичні групи, які слугують основою для виділення у тексті поеми текстотвірних концептів таких як, наприклад: ПІДГОТОВКА ДО БОЮ, ЗДОБУТТЯ ПЕРЕМОГИ.

Зв'язок з історичною дійсністю визначається самим фактом війни французів з арабами, та використанням у сюжеті інциденту в Піренеях з

ар'єргардом французького війська. Однак історичні факти були вкрай спотворені і переосмислені в поемі. Похід Карла в Іспанію був однією з найбільш непередуманих і невдалих операцій імператора. На довершення всіх бід цієї кампанії, після повернення війська у Францію повсталі баски напали на ар'єргард Карла та заподіяли йому значних втрат. Такі історичні події у поемі було представлено через призму епічного осмислення як драматична боротьба двох світів: християнства та язичництва. Сама по собі боротьба є також традиційним елементом епічного фону. Характерно, що в поемі, джерелом сюжету якої став саме цей похід Карла і саме ця фаза походу, разом з тим цілком послідовно ліквідовано в процесі художнього переосмислення весь історичний елемент. Серед учасників іспанського походу лише Карл є історично достовірною особою.

Таким чином, в Пісні про Роланда конкретні відповідності історичної дійсності відсутні. Разом з тим у поемі виразно відображена загальна тенденція історичного розвитку Франції: процес консолідації французької держави і формування феодальних відносин. Подібна "історичність" також становить епічний фон поеми і є класичним зразком відображення історії в героїчному епосі.

Проведений аналіз показав, що за цілим рядом ознак "Пісня про Роланда" є продуктом колективної творчості, адже її оповідний простір містить концепцію епічного героя та епічного фону. Яскраво проявляється в поемі орієнтація художньої системи на ідеалізацію зображених подій. Суттєву роль в цій системі відіграє формульний характер мови, який, з одного боку, створює специфічну уповільненість, монументальність оповіді [1, с. 48–49].

Виявлення основних рис художньої системи "Пісні про Роланда" дозволяє здійснити аналіз мовних засобів і характер вираження через них відповідної художньої функції.

Епос традиційно вважається жанром наспівної оповіді. Така оповідь ведеться від третьої особи й описує події, що послідовно розвиваються у часі та просторі. Нерідко підкреслюється динамічний характер оповіді [2, с. 87–88]. Однак у "Пісні про Роланда" мають місце часті повтори, описи, що свідчить про уповільнення або зупинку в оповіданні [2, с. 93]. У оповіді задіяні дієслова позбавлені внутрішньої динаміки. Найбільш уживаним є дієслово *dire* зустрічається 109 разів, *estre* – 8, *avoir* – 63, *venir* – 30 *aller* – 26, *monter* – 11.

Співвідношення прямої мови й слів автора розподілено таким чином: у першій частині "Пісні про Роланда" на 1000 рядків припадає 699 рядків прямої мови, 252 – слова автора, 49 – опис дійових осіб та оточення. Таким чином структура поеми наближена до структури драматичного твору.

Незвичним залишається й принцип організації оповіді. Кожен з рядків епічного контексту зберігає свою семантичну й синтаксичну автономію, що призводить до неузгодженості рядків між собою.

В основі епічного оповідання простежуємо десемантизацію лексичних та граматичних значень, що знайшло своє відображення у функціях епічних тропів. У "Пісні про Роланда" присутні чисельні синонімічні й антонімічні пари, синоніми, епитети. У лексичній та морфологічній варіативності всього тексту простежується тенденція до деконкретизації. Граматична десемантизація

спричиняє незвичайне використання часово-просторових форм дієслова. Порухення просторово-часових координат впливає на створення позапросторового та позачасового сприйняття оповіді.

Так система сталих просторово-часових координат, тобто система певних пропорцій, що співвідносяться з реальною дійсністю, у епосі не знаходить свого відображення. У більш широкому ракурсі спостерігаємо відсутність просторового упорядкування в розташуванні предметів у просторі. Йдеться про діалог між Роландом і Олів'є, в якому останній, стоячи на високій горі, сповіщає Роланда про наближення ворожого війська. Фактична реалізація такого діалогу не можлива, тому просторовий показник не береться до уваги.

Характерним для "Пісні про Роланда" є абсолютизація та ідеалізація подій. Всі предмети – є великими та масштабними, міць та відвага головних героїв є надзвичайно гіперболізована, вирій подій у поемі надзвичайно інтенсивний. Так епітетом *grant* (великий) у пісні охарактеризовано сад *verger*, багатство *masse d'avenir*, хутро *pel de martre*, мудрість *saveir*, гнів *ire*, підступність *veisdie*. Часто епітет *grant* підсилено прислівником *mult*: *Puis si chevalchent par mult gran cuntençum* [3].

ЛІТЕРАТУРА

- 1) Голубев С.Н. Особенности языка старофранцузского эпоса и их жанровая обусловленность: дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.05 / Голубев Станислав Николаевич. – М., 1982. – 218 с
- 2) Шишмарёв В.Ф. Этюды по истории поэтического стиля и форм. / Шишмарёв В.Ф. // Французская литература. Избран-ные статьи. М. – Л.: Наука, 1965. – С. 15–177.
- 3) La chanson de Roland] (<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k102947j>) 9

КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ КАЗОК

Єфименко В.А.

КНУ імені Тараса Шевченка

Інтертекстуальність є невід'ємною рисою сучасної літературної казки з огляду на її тісні зв'язки з фольклорною казкою. Засобами інтертекстуального зв'язку є цитати, алюзії, ремінісценції тощо. Заслугує на увагу когнітивний аспект інтертекстуальності, який передбачає побудову інтертекстуальних зв'язків читачами за допомогою інтертекстуальних фреймів. Термін «інтертекстуальний фрейм» вперше використав У. Еко [3, с. 21] для опису наративних схем, які є частиною інтертекстуального знання людини. Сьогодні інтертекстуальні фрейми розглядаються як ментальні конструкції, які поєднують інтертекстуальне знання й текстову інформацію, і до яких можуть звертатися читачі в процесі читання тексту. Дослідники виділяють декілька типів інтертекстуальних фреймів: семантичні, тематичні та стилістичні. Семантичні інтертекстуальні фрейми активуються шляхом ідентифікації в літературних творах певної лексичної одиниці (іменника чи дієслова). Виникнення тематичного фрейму

пов'язано з ідентифікацією декількох семантичних фреймів, він містить більш детальну інформацію щодо місця дії, подій і персонажів з певних текстів. Нарешті, стилістичні інтертекстуальні фрейми виникають, коли читач ідентифікує формульні фрази або жанрові риси, спільні для двох літературних творів [4, с. 174].

Інтертекстуальні фрейми складаються з текстуальних елементів та інтертекстуального знання, яке є специфічним для кожного читача, адже базується на його читацькому досвіді. Різні слова та фрази з тексту привертають увагу різних читачів та викликають у них певні інтертекстуальні асоціації. М.-Е. Панагіотіду виділяє наступні критерії інтертекстуальних фреймів: текстуальність, специфічність, резонанс, гранулярність [4, с. 175]. Текстуальність відноситься до випадків, коли відбувається актуалізація інтертекстуального знання в результаті ідентифікації певного елементу тексту (так званих текстових активаторів). Критерій специфічності має відношення до результату процесу активації, а саме, чи відноситься інтертекстуальна інформація до специфічного тексту, чи читач не в змозі ідентифікувати певний текст, а має лише відчуття чогось знайомого. Третій критерій – резонанс відноситься до ефекту, який активація інтертекстуального знання справляє на читача. Це може бути тривалий або миттєвий ефект, які визначають ступінь взаємодії читача з текстом. Останній критерій, гранулярність, пов'язаний з мірою деталізації активованої інформації: читач може згадати точне слово чи фразу з прецедентного тексту або лише має приблизне уявлення про цей текст.

Семантичні інтертекстуальні фрейми активуються при встановленні прямого або опосередкованого зв'язку між лексичним концептом і когнітивною моделлю. При ідентифікації однакової лексичної одиниці або когнітивних синонімів в оригінальному і прецедентному текстах утворюється інтертекстуальний фрейм. Наведемо приклад побудови семантичного інтертекстуального фрейма, звернувшись до фрагменту «Казки про черевичок» Е. Доног'ю:

When everything that could possibly be done was done for the day, the voices faded. I knelt on the hearth and looked into the scarlet cinders until my eyes swam [2, с. 2].

У цьому уривку інтертекстуальний потенціал мають лексичні одиниці 'cinders' та 'hearth'. Читач, в залежності від ступеня обізнаності з класичною казкою про Попелюшку, може згадати точну або приблизну цитату з творів Ш. Перро або братів Грімм:

... she used to go into the chimney-corner, and sit down among cinders and ashes [5, с. 80].

... she had to sleep by the fireside in the ashes [6, с. 121].

Читач, знайомий з казкою Ш. Перро, ідентифікує в казці Е. Доног'ю лексичну одиницю 'cinders', ідентичну тій, яка міститься в оригінальному тексті. Як тільки активується когнітивна літературна модель, тобто знання, яким володіє читач щодо вживання цієї ж лексичної одиниці в інших літературних текстах, виникає інтертекстуальний зв'язок між двома текстами, і утворюється семантичний інтертекстуальний фрейм. Схожі когнітивні процеси відбуваються й у випадку, коли читач згадує казку братів Грімм, виокремлюючи в ній іменник 'ashes', який є когнітивним синонімом [1, с. 88] іменника 'cinders'.

Іменник *'hearth'* також має відповідники в текстах класичних казок, а саме *'chimney-corner'* та *'fireside'*, і хоча формально слова в сучасному і прецедентних текстах не є синонімами, тим не менш, вони також сприяють встановленню інтертекстуального зв'язку між текстами завдяки просторовим асоціаціям. Виділені нами інтертекстуальні фрейми відрізняються високим ступенем специфічності та гранулярності, адже для читача, зазвичай, не становить проблеми ідентифікувати традиційну казку, до якої відноситься інтертекстуальна інформація.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cruse A. Lexical Semantics / A. Cruse. – Cambridge: Cambridge University Press, 1986. – 328 p.
2. Donoghue E. Kissing the Witch / E. Donoghue. – New York: Joanna Cotler Books, 1997. – 240 p.
3. Eco U. The Role of the Reader: Explorations in the Semiotics of Texts / U. Eco. – Bloomington and London: Indiana University Press, 1979. – 288 p.
4. Panagiotidou M.-E. A Cognitive Approach to Intertextuality: The Case of Semantic Intertextual Frames / M.-E. Panagiotidou // Newcastle Working Papers in Linguistics. – № 17. – 2001. – Pp. 173 – 188.
5. Perrault's Fairy Tales / Ch. Perrault [transl. by A.E. Johnson]. – Ware: Wordsworth Editions, 2004. – 144 p.
6. The Complete Illustrated Fairy Tales of the Brothers Grimm / Jacob & Wilhelm Grimm. – Ware: Wordsworth Editions, 2007. – 845 p.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ С ОЦЕНОЧНЫМ КОМПОНЕНТОМ

Жень Цзя

Киевский национальный лингвистический университет

В языке отражаются различные взаимодействия человека с действительностью в самых разных аспектах, одним из которых является оценочный. Объективный мир членится говорящими с точки зрения его ценностного характера – добра и зла, пользы и вреда и т. п., и это вторичное членение, обусловленное социально, весьма сложным образом отражено в языковых структурах [1, с. 336]. По словам Т.И. Вендиной, “ценностное отношение – это особая группа отношений значимости, реализующаяся только в человеческом обществе и лишь благодаря этому существующая как социальный феномен” [3, с. 41]. А.А. Ивин выделяет нулевые ценности, замечая, что “слово *действие* является общим именем не только для собственно действия, но и для воздержания. Поэтому ценностное отношение имеет место как в том случае, когда предмет оказывается объектом положительного или отрицательного интереса субъекта, так и в том случае, когда предмет исключается субъектом из сферы своих интересов, когда ему приписывается нулевая ценность” [5, с. 230]. Под оценкой понимают

интеллектуально-психический акт, выявляющий положительную или отрицательную характеристику предмета, обусловленную признанием или непризнанием ценности [1, с. 336].

Одним из морфологических носителей семантики оценки в русском языке является имя прилагательное. Такому аспекту изучения значения имени прилагательного посвящены многие работы, в частности диссертационное исследование Н.Н. Беловой “Семантика оценки в именах прилагательных” [2].

Наблюдения показывают, что выполнять оценочную функцию, то есть выражать одобрительное / неодобрительное отношение говорящего к предмету речи, способны прилагательные каждого разряда и признака благодаря корреляции категории качества и категории оценки, реализуемой в именах прилагательных в условиях контекста и среды [2, с. 9].

Целью данной статьи является описание особенностей оценочной семантики имен прилагательных, выбранных из “Толкового словаря живого великорусского языка” В.И. Даля. Для анализа была проведена выборка имен прилагательных на букву Б. В словаре содержится 1812 слов на эту букву. Из этого объема мы выбрали 123 имени прилагательных, которые, по нашим наблюдениям, в своей структуре содержат оценочный компонент.

Все отобранные имена прилагательные выражают оценку, которая занимает на оценочной шкале крайние позиции: хороший / плохой. Очевидно, что на букву Б большинство имен прилагательных с отрицательным значением содержат префикс *без-* или *бес-*, например, *бездарный* [6, т. 1, с. 53], *бездольный* [6, т. 1, с. 54], *бескаружный* [6, т. 1, с. 67] и т.д. А большинство слов с положительными значениями включают корневую морфему *благо-*, например, *благовольный* [6, т. 1, с. 80], *благодарный* [6, т. 1, с. 81], *благоизбранный*. [6, т. 1, с. 83]. Слово *благий* выражает два противоположных качества: *церк. стар., а частью и ныне: добрый, хороший, путный, полезный, добродетельный, доблестный; в просторечии же: благой, злой, сердитый, упрямый, упорный, своенравный, неугомонный, беспокойный; дурной, тяжелый, неудобный* [6, т. 1, с. 80].

Существуют такие имена прилагательные, у которых оценочность возникает только как результат словообразования. Мы имеем в виду оценочность, которая отсутствует у имен существительных, и появляется лишь у образованных от них имен прилагательных. Например, *безбожие: воображаемое состояние кого или чего при отсутствии Бога, божества; отрицание бытия Божия, полное безверие; непризнание воплощения Господня*. Оценка отсутствует в имени существительном. А в прилагательном *безбожный человек: бессовестный, нечестивый, злодейный, беззаконный* [6, т. 1, с. 51] мы находим сему оценки.

В “Толковом словаре живого великорусского языка” В.И. Даля существует много диалектных слов, которые отсутствуют в МАСе, например, *безвычурный* (“простой, неприхотливый, не причудливый, незатейливый, не странный”) [6, т. 1, с. 52]; *безглазый* (южн. зап. “бессмысленный, бестолковый; безмозглый”) [6, т. 1, с. 53]; *бесполденный* (кур. “тупой, глупый, бессмысленный, бестолковый, у которого на уме никогда не бывает полдён, зрелости”) [6, т. 1, с. 70].

Таким образом, отобранные имена прилагательные с семантикой оценки мы можем разделить на две группы: к первой группе мы отнесем лексемы, у которых семантика оценки присутствует изначально, например: *блустительный* [6, т.1, с.80], *благий* [6, т. 1, с. 80]; ко второй группе принадлежат слова, у которых оценочность появляется в результате словообразовательных процессов, например, в результате префиксального словообразования и т.п. Отметим, что имена прилагательные являются одним из самых главных средств выражения оценочного значения.

ЛИТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений. Оценка. Событие Факт / Н.Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1988. – 336 с.
2. Белова Н.Н. Семантика оценки в именах прилагательных: автореф. дис. ... канд. филол. наук. – М. : МичГАУ, 2011. – 26 с.
3. Вендина Т.И. Семантика оценки и ее манифестация средствами словообразования / Т.И. Вендина // Славяноведение. – М., 1997. – №4. – С. 41–42.
4. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки / Е.М. Вольф. – М.: Наука, 1985. – с.91– 100.
5. Ивин А.А. Основания логики оценок / А.А. Ивин. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1970. – 230 с.
6. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. / – Спб., 1863-1866.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕФЕКТУ БУМЕРАНГА В АНГЛОМОВНОМУ БІБЛІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Жихарєва О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Екопоетика біблійних текстів ґрунтується на їх жанровій різноманітності, яка передбачає множинність сюжетних ліній та тематичних блоків, розкривається через екологічну образність, екологічно значущу сенсорику, екологічні цінності, а також емоційний стан біблійних персонажів, які відображають гармонійні чи дисгармонійні стосунки як вияв божественного покарання чи дару, божественної допомоги, відтворюючи в уявному просторі біблійного світу приховані екологічні смисли і концепти.

Значна кількість таких смислів пов'язана з екологічністю вербальної та акціональної поведінки біблійних персонажів, що полягає у свідомих діях індивіда, які “оцінюються як акт морального самовизначення людини, де вона стверджує себе як особистість – у своїх стосунках із іншою людиною, ставленні до себе самої, суспільства” [4, с. 244], і, таким чином, викликає відповідні дії з боку інших людей чи суспільства. Ця відповідь в окремих випадках може мати характер дії ефекту бумеранга.

Термін “ефект бумеранга” широко вживається у психології пропаганди і педагогічній психології та полягає в тому, що під впливом джерела інформації на аудиторію чи окремих осіб досягається результат, протилежний очікуваному

[1, с. 469]. Отже, це дії чи інформація, які “спрямовані проти будь-кого, але повертаються проти тих, хто здійснив ці дії чи дав цю інформацію. Цей ефект проявляється і в безпосередньому спілкуванні, і у взаємодії між людьми. Соціально-психологічні дослідження показують, що агресивні дії чи слова однієї людини, спрямовані проти іншої, у результаті спрацьовують проти неї самої” [2, с. 498–499]. Тому загальна наративна схема “ефекту бумеранга” буде виглядати таким чином: 1) подія (ситуація, вчинок) – позитивна або негативна; 2) розгортання дії (час, тривалість); 3) кінцевий результат і, відповідно, повернення до події – позитивні або негативні наслідки. Тобто, коли трапляється якась подія, їй необхідно розгорнутися в часі, поки бумеранг досягне кінцевої точки і повернеться назад із відповідними наслідками.

Для наших цілей було розглянуто біблійні нарації з описом стосунків між героями із книги Рут (про життя Рут і її свекрухи Наомі) [5, Ruth 1–4] та книги Естер (про стосунки між царським радником Гаманом і юдеянином Мордехаем) [5, Esth 3–9], в яких стосунки між людьми розвиваються за принципом “ефекту бумеранга” стосовно морального життя особистості у поєднанні із суспільними стосунками, а також наслідків її моральної чи аморальної поведінки. Цей ефект в англomовному біблійному дискурсі виникає внаслідок такої побудови повісткування, коли позитивні наміри притягують позитивний результат, а негативні наміри тягнуть за собою негатив.

У нарації з книги Рут події розгортаються так, що позитивне ставлення до оточення приводить до отримання головною героїнею Рут божої винагороди. У нарації з книги Естер оповідь побудовано на тому, що негативне ставлення до людей неминуче призводить до сумних наслідків, покарання, зокрема до смерті людини: плануючи зло – його отримуєш.

Наративна дія “ефекту бумеранга” в досягненні нагороди і благополуччя розгортається поступово, повільно протягом усього повісткування книги Рут та містить елемент випробування: Рут піклувалася про Наомі – про неї згодом піклувалися її свекруха Наомі та родич її свекра Боаз; вона прийняла віру своєї свекрухи – Бог послав їй винагороду (сім’ю, дитину, чоловіка). Пройшовши шлях випробувань голодом, смертю, тяжкою працею, але зберігши такі позитивні риси як повага, вірність, відданість, Рут у кінці історії одержала благополуччя. Незважаючи на попередні труднощі, Рут за милістю Бога отримує замість голоду – хліб, замість зневіри – надію, замість самотності – сім’ю і замість приниження – славу [3].

У книзі Естер словами царя щодо вироку для Гамана, який намагався вигубити іудеїв, сформульовано головну думку повісткування і суть “ефекту бумеранга” у разі, коли зло повертається злом: *"his wicked device, which he devised against the Jews, should return upon his own head"* (Esth 9: 25). Таким чином, Гаман, запустивши бумеранг негативу проти Мордехая і єврейського народу, постраждав сам, оскільки образив Бога.

Структурація опису становлення гармонійних, екологічних стосунків між людьми та між індивідумом і суспільством в англomовному біблійному дискурсі, що ґрунтується на використанні наративного прийому бумеранга,

представлено двома різними векторами розгортання наративу: позитивним і негативним – та відповідними оповідними схемами. У книзі Рут це “вірність, віра в Бога → випробування → доброзичливе ставлення та допомога іншим → винагорода”. У книзі Естер: “зло, ненависть → приниження → розплата (смерть)” та протилежна схема: “стриманість, віра у Бога → випробування → винагорода”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишнякова С.М. Профессиональное образование: Словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / Светлана Марковна Вишнякова. – М.: НМЦ СПО, 1999. – 538 с.
2. Почебут Л.Г., Мейжис И.А. Социальная психология / Л.Г. Почебут, И.А. Мейжис. – СПб.: Питер, 2010. – 672 с.
3. Прокопенко А. Экспозиция книги Руфь – часть I: контекст книги / Алексей Прокопенко // Альманах “Кафедра”. – Самара: Изд-во Церковь “Преображение” 2009. – С. 100–122. Електронний ресурс: <http://www.propovedi.ru/resource/exposition-of-ruth-1-context-of-book/>
4. Рыкунова И.Ю. Экологичность новозаветной притчи (на примере евангельской притчи о милосердном самарянине) / И.Ю. Рыкунова // Эмотивная лингвоэкология в современном коммуникативном пространстве. – Волгоград: Изд-во ВГСПУ “Перемена”, 2013. – С. 243–247.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

5. The Holy Bible. King James Version. – N.Y.: Ivy Books, 1991. – 1112 p.

АМЕРИКАНСЬКЕ ПОЕТИЧНЕ МОВЛЕННЯ ПОСТМОДЕРНУ

Забужанська І.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Зв'язок мови і культури є очевидним, адже починаючи ще з праць відомого німецького мовознавця Вільгельма фон Гумбольдта, у яких стверджувалася ідея єдності мови, мислення і культури, ця ідея ніколи не була позбавлена дослідницького інтересу. Будучи самостійними феноменами, мова і культура пов'язані через значення мовних знаків, що забезпечують онтологічну єдність мови і культури [1, с. 208].

Постмодернізм як квінтесенція філософствування кінця XX – початку XXI ст. неминуче вплинув на культуру, відтак і мову сучасного покоління американських поетів. Убачається вірогідним, що історичні обставини та національні особливості є тими чинниками, що якісно впливають на американську модель постмодернізму, зокрема на особливість віршотворення.

Будучи за своєю природою амбівалентною, тобто відкидаючи саму можливість однозначного прочитання [2, с. 56], постмодерністська поетична мова характеризується поліцентризмом. Ця множинність посідає місце головної

умови і художнього, і суспільного існування [див. там само, с. 57]. Американська поезія епохи постмодерну презентує строкате різноманіття (у деяких випадках – симбіоз) різних художніх напрямів і різних форм, вражаючи незвичністю і форми, і змісту. Стосовно форми, то сучасне покоління американських поетів пише у стилі пост-конфесійної лірики, документальної поезики, прозових віршах, сонетах та звукової поезики. Сповідуючи естетичний плюралізм на всіх рівнях організації, постмодерністська творчість включає культурологічне метапрочитання, а також співтворчість митця і реципієнта, поряд із творчим використанням будь-яких традицій [див. там само, с. 58].

Дослідження поетичного мовлення займає чільне місце у системі загальнолінгвістичних пошуків, оскільки мовлення є реалізацією часовому континуумі віршованого тексту як продукту поетичної мови. Додамо також, що це не є абсолютно технічна реалізація. При цьому підкреслимо унікальність цього феномену, адже будучи своєрідним вокально-звуковим субкодом, поетичне мовлення спрямоване на внутрішній світ людини, за допомогою якого виявляється людська сутність, зокрема психологічні особливості, інтелект, світосприймання, спосіб мислення [4, с. 350]. Більш того, завдяки особливостям своєї організації воно є більш інформативним, ніж прозове мовлення [5].

Це, очевидно, пов'язано з тим, що поетичне мовлення як система ідіостилістичних кодів прагне до виразності на всіх мовних рівнях [3, с. 102], включаючи просодичний. Разом з тим, внутрішня організація віршів завжди зумовлена фонетичними особливостями конкретної національної мови, культурно-історичними та літературними традиціями народу.

У контексті нашого дослідження на основі теоретичних здобутків представників різних філологічних студій ми визначаємо поетичне мовлення як підкреслено індивідуалізовану форму мовлення, яка характеризується рівномірним чергуванням довгих та коротких складів, прискоренням й уповільненням темпу, підвищенням і пониженням тону поряд із членуванням тексту на відносно короткі інтонаційно-ритмічні відрізки [6, с. 18].

Відтак перспективним у подальших лінгвістичних пошуках вважаємо дослідження індивідуального авторського мовлення на матеріалі художніх творів письменників епохи постмодерну, оскільки поет як представник певного лінгвокультурного ареалу репрезентує мовний досвід свого етносу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Герасимова О. Генезис теорій взаємного впливу мови, культури, суспільства та держави. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2011-3/doc/4/06.pdf>
2. Денисова Т.Н. Коротко про історію та теорію постмодернізму. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/185/5.pdf>
3. Семененко Л.А. Функціонування маркованих прономінативів-морфостилем у сучасному поетичному мовленні / Л. А. Семененко // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філол. науки. – 2011. – Вип. 213. – С. 100–105.
4. Сербенська О. Феномен усного мовлення / О. Сербенська // Телевізійна й радіожурналістика: Зб. наук.-метод. праць. – Львів, 2000. – Вип. 3. – С. 349–358.

5. Шеина С.Е. Поэзия Джеймса Джойса в контексте его творчества : диссертация ... кандидата филологических наук : 10.01.03 / С.Е. Шеина. – Балашов, 2003 – 174 с.
6. Zabuzhanska I.D. The Problem of Definition of Poetic Speech in the Framework of Modern Linguistic Research. The Second International Conference on European Conference of Languages, Literature and Linguistics. Proceedings of the Conference (June, 23, 2014). Vienna, Or. "East West" Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna. – P. 15 – 20.

ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ ІННОВАЦІЙ: ВІД ВИНИКНЕННЯ ДО ЛЕКСИКАЛІЗАЦІЇ

Завгородня А.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Усі живі організми колись народжуються і колись помирають. Так само слова – виникають, певний час живуть і потім зникають. Тривалість їхнього існування різна: це може бути одиничне використання слова (оказіоналізм), а може сягати тисячі років.

Кожна лексична одиниця у своєму становленні проходить такі фази: виникнення → узуалізація (у межах 5-10 років) → акцептуалізація → лексикалізація/ інтеграція (закріплення в мові в межах 10-30 років) [1, с. 36]. Слова, які нещодавно з'явилися у мові, називають **неологізмами** або **інноваціями**. Для віднесення лексичної одиниці до розряду інновацій необхідно встановити три моменти: її новизну, нещодавню по відношенню до певної вибраної точки спостереження часу появи, реєстрацію цих якостей колективною мовною свідомістю. У відповідності з цим лексичні інновації – це всі організовані в мові стійкі слова протягом усього часу, поки вони відмічаються як нові в мовній свідомості репрезентативної частини суспільства [3, с. 4].

Дату появи нової лексики можна визначити, якщо нове слово позначає якийсь матеріальний об'єкт, який з'явився у певний період, або, якщо це слово було вжито вперше будь-якою особою у промові чи автором у певному творі або, якщо слово позначає якесь поняття, притаманне певному періоду часу [5, с. 41].

Розрізняють три основні шляхи виникнення інновацій:

1. **Словотвірні процеси**

– словотвірна деривація (зосереджує увагу на словотвірних особливостях основ композитів), наприклад, *immunschwach* – зі слабким імунітетом;

– семантична деривація (спосіб збагачення словникового складу мови семантичними неологізмами, тобто новими значеннями вже існуючих слів), наприклад *biologisch (bio)* – екологічно чистий;

2. **Термінологізація** (семантичний процес у структурі загальноновживаних слів, що сприяє розширенню або метафоричному переосмисленню їхніх значень та зумовлений процесами словотвірної та семантичної деривації), наприклад, *die Maus* – комп'ютерна мишка;

3. **Запозичення** як спосіб збагачення сучасного німецького вокабуляру:

– повні запозичення (неологізми з запозичених основ, наприклад, *Science-fiction* – наукова фантастика);

– неповні / гібридні запозичення (комбінації німецького та запозиченого слова (наприклад, *refreschen* – освіжити, *einscannen* - відсканувати) [2, с. 8].

Виділенню неологізмів та підтвердженню їхнього узувального статусу сприяє комплексний підхід з урахуванням таких маркерів-конкретизаторів, як: фрективність вживання, локалізація в часі, категорія руху, новизна слова або його структурних елементів, локалізація в мовному просторі, комунікативне обмеження, зміна номінації, фіксація в лексикографічних джерелах, графічне виділення в тексті, експресивно-стилістичний, соціолінгвістичний та функціональний критерії [4, с. 5].

Сприйняття нової лексики суспільством, тобто її інтеграція в мові, зумовлена такими внутрішньомовними (лінгвістичними) засадами:

а) активністю (розповсюдженість, відомість) слова, його словотворчою, фразеологічною активністю; б) характером звучання слова: менш звичне звучання сприяє тривалішому перебуванню слова в категорії "нові"; в) характером словотвірної структури: утворення на основі рідкісної словотвірної моделі довше сприймаються як нові; г) експресивністю нового слова; д) характером словникового поля та зсувів у ньому в результаті "вживання" нового слова [5, с. 41].

Неологізмам властиві періоди соціологізації, лексикалізації та комунікативно-прагматичного освоєння. Такі процеси забезпечують їхню повну інтеграцію до мовно-мовленнєвих сфер і сприяють процесу входження до парадигматичних та синтагматичних відношень [4, с. 5]. Коли інновація проходить всі етапи свого розвитку, від виникнення до інтеграції, тобто до реєстрації в словниках, вона втрачає свою новизну і перестає бути інновацією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лисецька Н. Г. Фразеологічні інновації в сучасній німецькій мові: когнітивний та функціональний аспекти : дис. канд. філол. наук : 10.02.04 / Лисецька Наталія Григорівна – Луцьк, 2003. – 218 с.
2. Горбач О. В. Складні неологізми: структурно-семантичний та функціонально-прагматичний аспекти (на матеріалі лексики маркетингу сучасної німецької мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Горбач Оксана Василівна – Запоріжжя, 2014. – 20 с.
3. Муравлєва Н. В. Лексические инновации общественно-политического содержания в современном немецком языке : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Муравлєва Наталья Викторовна – Калинин, 1978. – 16 с.
4. Тупахіна О. В. Структурно-семантичні та лінгвокогнітивні особливості неологізації німецької мови кінця XX - початку XXI століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Тупахіна Ольга Володимирівна – Донецьк, 2013. – 20 с.
5. Розен Е. В. Новое в лексике немецкого языка / Е. В. Розен. – Москва: Просвещение, 1971. – 175 с.

МОТИВАЦІЙНА ОЗНАКА ЯК ОСНОВА НОМІНАЦІЇ АРТЕФАКТІВ МИСТЕЦТВА

Іваненко К.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивченням проблем номінації, мотивації та мотивованості лексичних одиниць, питання співвідношення мотивованого і мотивуючого слів, визначення ступеня мотивованості слів, в тому числі і складних слів, а також встановлення мотиваційних зв'язків займалося багато видатних лінгвістів, зокрема І. С. Улуханов, О. А. Земская, А. А. Уфимцева та ін.

Але перш ніж перейти до розгляду цих питань з'ясуємо мотиваційну основу номінації тих слів, що ми будемо досліджувати, а саме артефактів.

Отже, артефакт – (лат. *artefactum*, «штучно зроблений») – явище, процес, предмет, властивість предмету або процесу, поява якого у спостережуваних умовах за природних причин неможлива або є маловірогідною. Поява артефакту є ознакою цілеспрямованого втручання в спостережуваний процес або наявність якихось неврахованих чинників[3].

Артефакт у мистецтві – це продукт людської діяльності, об'єкт матеріальної культури, що містить у собі певний зміст інформації про минуле: картини, скульптури, предмети культу тощо [3].

У процесі створення номінативної одиниці людина виділяє з великої кількості ознак певного предмета, вибирає тільки яку-небудь одну, яка здається йому характерною та має у певній мові назву, і використовує її для найменування нового предмета [1, с. 160].

Мотиваційна ознака – термін, що здебільшого використовується при характеристиці лексикологічного та ономазіологічного аспектів мотивованості, вивчаючи ж мотивацію у словотвірному аспекті, послуговуються терміном спільна семантична ознака (ознаки) (семантична ознака, що показує зв'язок мотивуючого і мотивованого слів, тобто сема) [2, с. 25] .

Вибір мотиваційної ознаки (мотиватора) мовцем зумовлюється також ментально-психічними, соціальними особливостями сприймання ним світу. Вік, гендерні аспекти, рівень розумового розвитку, культурно-етичний рівень, рід занять, освіта – усе це може вплинути на фіксацію уваги мовцями на тій чи тій ознаці, яка з певних причин видається найістотнішою. Мотиватор може мати якусь відмітну ознаку, зокрема, може бути найяскравішим, найпомітнішим, може чимось відрізнятися від інших, бути незвичним, і, навпаки, ознака, покладена в основу номінації може бути типологізуючою [2, с. 29] .

Вибір мотиваційної ознаки може бути зумовлений одночасно кількома чинниками, скажімо, етнокультурним і ментально-психічним. Кожна мотиваційна модель, якою б кількісною вона не була, має індивідуальне пояснення.

Розглянемо кілька прикладів номінації артефактів мистецтва доби Бароко та з'ясуємо їхню мотиваційну основу. Картина Леонардо да Вінчі «Джоконда» була названа на честь дружини купця, що власне і зображена на полотні. *Святий Іво, Карлів міст, Прага* створений яскравим представником доби бароко в Європі австрійцем Маттяшем Бернардом Брауном названий на честь Святого Іво, охоронця юристів.

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок. Якщо вибір мотиваційної ознаки детермінований тими чи тими чинниками, це означає, що він не може бути випадковим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Серебренников А. Б., Уфимцева А. А. Языковая номинация. Общие вопросы // Отв. ред. Б. А. Серебренников, А. А. Уфимцева. – М. : Наука, 1977. – 359 с.
2. Улуханов И. С. Мотивация в словообразовательной системе русского языка / Игорь Степанович Улуханов. – М. : ООО “Издательский центр “Азбуковник”, 2005. – 314 с.
3. Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/>

СЕМАНТИКА ВІЗУАЛЬНОЇ ДЕВІАТИВНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПСИХОНАРАТИВУ (на матеріалі роману Дж. М. Кутзее “Waiting for the Barbarians”)

Ізотова Н.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Погляд на внутрішній світ людини як семіотичну систему, що набуває значення в конкретному соціокультурному просторі [1, с. 97], стимулює вивчення текстових структур, які б уможлилювали організацію, осмислення та упорядкування життєвого досвіду людини зважаючи на певний соціокультурний контекст. Однією з таких структур вважається наратив. Серед різних типів наративів особливе місце посідають художні, що розуміються як спосіб динамічного вибудовування “світу історії”, ретельно продуманого автором та об’єктивованого в текстових формах, здатних забезпечити реконструкцію “глобальної ментальної репрезентації такого світу” [2, с. 23].

В центрі уваги цієї розвідки знаходиться художній психонаратив, розглянутий з двох позицій. У вузькому розумінні, психонаратив постає як наративна техніка, спрямована на відтворення психологічного й емоційного станів персонажу, віддзеркалюючи у такий спосіб індивідуально-авторську оцінку дійсності. У ширшому значенні, психонаратив – це вербальна актуалізація ситуацій та подій, що зображують внутрішній світ персонажа, тобто його різноманітні психологічні стани, дії, що відбуваються в певних просторово-часових межах.

Роман відомого південноафриканського письменника Дж. М. Кутзее “Waiting for the Barbarians” (“В очікуванні варварів”), на думку самого автора, розкриває природу людських страждань та їхній вплив на совісну людину (“man of conscience”) [4, с. 363]. Це роман про складний і травматичний шлях звільнення головного героя від імперіалістичного режиму та протистояння йому. Тут психооповідь базується на артикуляції семантики “зору”. А особливості функціонування психонаративу визначаються, передовсім, його жанровою належністю.

“Waiting for the Barbarians” синтезує в собі риси роману та притчі [5, с. 50]. Тому його провідними жанровими рисами є алегоричність і символізм. Підґрунтям алегоричного прочитання цього твору слугує декілька істотних рис його поетики. По-перше, невизначеність, “розмитість” часових та просторових координат: дія роману відбувається у маленькому місті на кордоні з Імперією. По-друге, в романі загалом відсутні імена героїв, не згадується ані назва міста, ані назва Імперії. Тут парадоксально поєднується реальне та ірреальне [там само, с. 51], зв’язок між якими простежується, в тому числі, крізь мотив візуальної девіативності [3, с. 82].

Мотив викривленого зору, представлений в аналізованому творі символічною опозицією “сліпота – зір”, втілюється низкою ключових епізодів, де сліпота асоціюється не стільки з втратою фізичного зору, скільки з незнанням, небажанням зрозуміти інших, а зір, навпаки, з прагненням докопатися до істини, дізнатися правду. Так, повісткування розпочинається з опису окулярів полковника Джолла, який приїхав у прикордонне містечко з перевіркою: *“I have never seen anything like it: two little discs of glass suspended in front of his eyes in loops of wire. Is he blind? I could understand it if he wanted to hide blind eyes. But he is not blind. The discs are dark, they look opaque from the outside, but he can see through them. He tells me they are a new invention. ‘They protect against the glare of the sun,’ he says. ‘You would find them useful out here in the desert. They save one from squinting all the time’”* [6, p. 1]. В контексті семантики всього твору темні лінзи полковника символізують його моральну сліпоту, яка не дозволяє йому об’єктивно і чесно провести розслідування, натомість призводить до людських тортур і страждань.

Відношення між головним героєм і підбраною ним дівчинкою з варварського племені розкриваються в романі крізь призму семантики візуальної девіативності. В результаті допитів дівчина практично втрачає зір, а суддя протягом усього роману намагається зрозуміти, яким чином це відбулося. Суддю весь час переслідують сни, в яких він бачить розмитий, нечіткий майже ефемерний образ дівчинки: *“The face I see is blank, featureless; it is the face of an embryo or a tiny whale”* [ibid, p. 52]. А згодом він відчуває себе в очах дівчини великою темною плямою: *“When she looks at me I am a blur”* [ibid, p. 31]. *“I look in to the eye. Am I to believe that gazing back at me she sees nothing – my feet perhaps, parts of the room, a hazy circle of light, but at the centre, where I am, only a blur, a blank?”* [ibid, p. 33].

Отже, візуальна девіативність в аналізованому романі слугує своєрідним символічним і смисловим кодом, що спрямовує процес розуміння та інтерпретації всього художнього твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Леонтьев Д. А. Психология как гуманитарная наука: от дисциплины необходимого к “цветущей сложности” возможного / Д. А. Леонтьев // Прогресс психологии: Критерии и признаки / Под ред. А. Л. Журавлева, Т. Д. Марцинковской, А. В. Юревича. – М.: Изд-во “Институт психологии РАН”, 2009. – С. 95–110.

2. Татару Л. В. Композиционный ритм и когнитивная логика нарративного текста (сборник Дж. Джойса “Дублинцы”) / Л. В. Татару// Известия Российского гос. пед. ун-та им. А. И. Герцена.– 2008. – Вып. №75. – С. 23–37.
3. Lopez J. M. Artsof Visitation: The Narrative of J. M. Coetzee (Cross/Cultures) / Maria J. Lopez.– Amsterdam; N. Y.: Rodopi, 2011. – 374 p.
4. Coetzee J. M. Doubling the Point: Essays and Interviews / John Maxwell Coetzee/ [ed. by D. Attwell]. – Cambridge: Harvard University Press, 2014. – 438 p.
5. Head D. The Cambridge Introduction to J. M. Coetzee / Dominic Head.– Cambridge: Cambridge University Press, 2013. – 115 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

6. Coetzee J. M. Waiting for the Barbarians / John Maxwell Coetzee.– N. Y.: Penguin Books, 2010. – 180 p.

ОСМИСЛЕННЯ УНІВЕРСАЛЬНИХ КОНЦЕПІВ (на матеріалі концепту подорож)

Каратєєва Г.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Концепт подорож є загальнокультурною філософською категорією, що існує на всіх етапах розвитку різних світових культур та суспільств. Формування цього концепту відбувається в межах людської еволюції та завжди віддзеркалюється в різних національних мовних та концептуальних картинах світу [1, с. 34; 7, с. 70]. Саме культура детермінує концепт та виступає рушієм його (вербальної) актуалізації в різних сферах людського життя та діяльності, оскільки культура виражає глибину та невимірність людського буття. Мова бере безпосередню участь у формуванні культурних концептів, культура, у свою чергу, живе й розвивається в “мовній оболонці” [2, с. 63; 7, с. 9].

Як і концепт шлях, який уже ставав об’єктом дослідження багатьох розвідок [3; 4; 5], концепт подорож “посідає центральне місце в архетипній моделі світу. Це культурно-маркований вербалізований смисл, який виражається цілим комплексом мовних реалізацій, які утворюють відповідну лексико-семантичну й когнітивну структури” [3, с. 4]. Подорож відноситься до архетипних моделей дії, таких як народження, смерть, відродження, ініціація, любов. Уся сукупність понять, образів, символів, які пов’язані з ідеєю подорожі, утворюють “міфологему подорожі”, яка присутня в будь-якій колективній національній свідомості. В універсальній концептуальній картині світу концепт подорож та пласт лексики, який його представляє, займають важливе місце. Усе це пояснюється тим, що подорож є одним із найдавніших способів існування людини.

До основних параметрів загальнокультурного концепту подорож відносяться – рух, час, простір, напрямок, мета та засіб переміщення. Вони є вагомими системними елементами дослідження обраного концепту, оскільки останній не має предметного денотату та відноситься до абстрактних сутностей.

Вищесказане надає нам можливість визначити концепт подорож як загальний лінгвокультурний концепт оскільки:

- присутність концепту подорож у культурах та літературах різних народів незалежно від етапу їхнього історичного розвитку, географічного розташування та соціально-економічного устрою суспільства (французький естетичний концепт подорожі А.М.Б. Стендаля, авантюрно-фантастичний концепт Ж. Верна, англійський науковий концепт Ч. Дарвіна, пригодницько-меркантильний концепт подорожі Р.Л. Стівенсона тощо);

- інтеграція мовних реалізацій концепту подорож у сильні позиції текстів різних історичних періодів та національних літератур: у заголовках творів Ле Клезіо – « Voyage de l'autre côté », Дж. Барта – “The Last Voyage of Somebody The Sailor”, Р. Баржавеля – « Le Voyageur imprudent » тощо;

- метафоричний характер образ-схематичного концепту подорож, що реалізується в осмисленні життя, часу та діяльності у термінах подорожі в будь-якій національній свідомості: життя є подорож, знання є подорож, смерть є подорож, кохання є подорож;

- різновекторність та численність афоризмів, прислів'їв, фразеологізмів із компонентом “подорож”, наприклад: Les voyages forment la jeunesse тощо;

- багатство синонімів лексеми “подорож” у різних мовах європейської спільноти, які представляють широкий пласт мовних реалізацій концепту.

У сучасному мовознавстві існує велика кількість базисно (критеріально) різних класифікацій концептів (А.П. Бабушкін, В.І. Карасик, З.Д. Попова та І.А. Стернін тощо). Беручи до уваги зазначені типології концептів, вважаємо, що до універсальних характеристик концепту подорож відносяться такі: сценарність, стійкість, вербалізованість, абстрактність, буттєвість, художність, універсальність, загальнокультурність, непараметричність, нерегулятивність, непередметність, дієвість, теософський характер.

Незважаючи на те, що концепт подорож є універсальним лінгвокультурним концептом, наповненість його в кожній текстовій парадигмі різниться. Будь-який концепт у процесі комунікативної діяльності має здатність “повертатися різними боками, “приймати різні ракурси профілювання”, актуалізуючи в процесі розумової діяльності свої різні аспекти та характеристики” [6, с. 189–190]. Отже, концепт подорож є широкомасштабною та глобальною одиницею не тільки культури, але й літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белякова А. А. Восприятие концепта путешествие в динамике его становления в англоязычной культуре : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Белякова Анна Александровна. – М., 2004. – 193 с.
2. Маслова В. А. Лингвокультурология : [учеб. пособ. для студенто в высш. уч. заведений] / Валентина Аврамовна Маслова. – М. : Академия, 2001. – 202, [2] с.
3. Пальчевська О. С. Концепт шлях в англійській, французькій та українській мовах: лінгвокогнітивний та етнолінгвістичний ракурси : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. Наук : спец. 10.02.15 “Загальне мовознавство” / О. С. Пальчевська. – Донецьк, 2006. – 20 с.

4. Радзієвська Т. В. Концепт шлях в українській мові: поєднання ідей простору і руху / Т. В. Радзієвська // Мовознавство. – К., 1997. – № 4–5. – С. 17–26.
5. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології / Олена Олександрівна Селіванова. – Київ-Черкеси : Брама, 2004. – 276 с.
6. Стернин И. А. Слово и концепт / И. А. Стернин // Единство системного и функционального анализа языковых единиц : международная научная конференция, посвященная 130-летию Белгородского государственного университета, 11–13 апреля 2006 г. : тезисы докл. – Белгород, 2006. – С. 189–190.
7. Цзюань Л. Концепт путешествие в китайской и русской лингвокультурах : дис. ... канд. филол. Наук : 10.02.20 / Лю Цзюань. – Волгоград, 2004. – 193 с.

ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА СОМАТИКОН ЕМОЦІЙНОГО РЕАГУВАННЯ ПЕРСОНАЖА

Казак С.П.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасних комунікативних студіях актуальним залишається вивчення тілесної природи емоцій через кінесичні, просодичні, такесичні, проксемні та інші компоненти системи невербальної комунікації, які в писемному дискурсі набувають позначення різними номинативними одиницями мови [2]. Сукупність невербальних знаків комунікації та їхніх лінгвальних позначень утворюють тілесний вимір дискурсу – “**соматикон**” [1; 2]. Такий прагматично і експресивно навантажений простір тілесності може існувати в двох площинах: площині комунікативного стимулу і в площині реакції. Саме площину реакції розглядають в термінах явища емоційного реагування персонажа.

Особливість емоційного реагування залежить, насамперед, від емоцій, на яких воно базується, однак емоційне реагування набуває варіативних ознак під впливом екстралінгвальних факторів, пов'язаних із особистістю персонажа: його фізичних, соціальних, психологічних характеристик.

Найбільш різноманітну варіативність невербальних знаків в дискурсивних практиках забезпечує адресантно-адресатний фактор, який пов'язаний з фізичними, соціальними та емоційно-психологічними маркерами комунікантів [4]. Особливу увагу хотілося б приділити соціальним маркерам, що включають соціальні ролі, соціальний статус та походження, професійні, расові відмінності мовців, тип ситуації спілкування тощо.

Соціальні маркери включають національні, професійні характеристики, а також риси соціального статусу та соціальної ролі учасників комунікативної взаємодії та ін. Саме завдання позначення такої боку мовця і слухача обумовлюють включення в дискурс номінацій жестової, мімічного і просодического поведінки, які збагачуються соціальною інформацією. наприклад:

Соціальні ролі. Домінування директора школи через НКК «постава», «погляд», «міміка», «голос» свідчать про агресивний комунікативний стиль цього персонажа, у той час як вчитель школи через невербальну семіотику «голосу» репрезентує субмісивний стиль спілкування.

When Miss Honey entered the study, Headmistress Trunchbull was standing beside her huge desk with a look of scowling impatience on her face.

"Yes, Miss Honey," she said. "What is it you want?" (p. 83)

"There is a little girl in my class called Matilda Wormwood..." Miss Honey began in a quiet voice. <... >Miss Trunchbull barked. She hardly ever spoke in a normal voice. She either barked or shouted [3, p. 85].

Походження / соціальний статус. У ситуації знайомства персонажі проявляють упередженість стосовно походження та соціального статусу представниці іношої соціальної групи, а саме: дівчата-резиденти Манхетену демонструють агресивний комунікативний стиль спілкування, домінування над дівчиною-азіаткою, що невербально проявляється через номінації на позначення «відстані» та «погляду».

Everyone seemed to keep their distance from Hiroko, and Anne and her friends from Manhattan were outright rude to her, and looked right through her [5, p. 201].

Професія. Професія персонажа, наприклад офіціанта, вимагає від нього типового соматикону емоційного реагування на комунікативний стимул, а саме «посмішки» та дотримання близької «відстані», з урахуванням принципу ввічливості:

Jessika waved to the waiter. "Can I help you?" he asked coming closer smiling widely [4, p. 7].

Національність / раса. Наступний приклад англомовного дискурсу демонструє дискримінацію за ознакою приналежності до азійської раси та за професійною ознакою, що проявляється через «міміку», «погляд» і «відстань», соматикон емоційного реагування при цьому забарвлений емоцією відрази.

"My father's a producer." Anne only raised an eyebrow. As far as she and her family were concerned, show business people were no better than Orientals. Anne glanced at Hiroko in disgust, and slammed the door on the way to dinner [5, p. 110].

Тип ситуації. У соціальних ситуаціях (соціальної фобії), наприклад, в ситуаціях «оголення душі» тілесність емоційного реагування переміщується на обличчя, шию (червоніє чи блідніє), голову (запаморочення, нереальність):

When she was calm, Erica asked, "So what was that all about? Tell me what's going on." "Oh, my poor baby girl, I'm so, so sorry. This is all my fault." Eileen said, her head was dizzy [4, p. 8].

Таким чином, варіативність соматикону емоційного реагування відбувається за рахунок впливу соціо-лінгвістичних факторів – адресантно-адресатних чинників, пов'язаних із явищем ідентичності людини, яка визначається як на особистісному, так і на соціальному рівні через фізичні характеристики, соціальні особливості, властивості, установки, схильності, життєві цінності мовців, спрямовані на реалізацію прагматичної мети дискурсивної практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Романов А.А., Сорокин Ю.А. Соматикон: Аспекты невербальной семиотики / Алексей Аркадьевич Романов, Юрий Александрович Сорокин. – М.: ИЯ РАН, ТвГУ, 2004. – 253 с.

2. Серякова І. І. Соматикон англомовних дискурсивних практик: автореф. дис. ... докт. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови", 10.02.15 "Загальне мовознавство" / Ірина Іванівна Серякова. – К., 2012. – 32 с.
3. Dahl R. Matilda / Roald Dahl. – New York : Puffin, 1988 – 256 p.
4. Gallant Jannine. A Holiday to Remember / Jannine Gallant. – Los Gatos: Smashwords, 2011. – 152 p.
5. Steel Danielle. Silent Honor / Danielle Steel. – New York: Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc., 1996. – 405 p.

ОГЛЯД ТРАКТУВАНЬ ПОНЯТТЯ «ДИСКУРСУ» ТА ПІДХОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Казимирова Ю.А.

Київський національний лінгвістичний університет

До середини 20 століття в лінгвістиці формалістський підхід займав панівне становище. В рамках такого підходу мова розглядалась виключно як абстрактна семіотична система, а такий стан речей не дозволяв адекватно інтерпретувати лінгвістичний матеріал, внаслідок чого до 1970-80-х років «формалізаторська редукція» мови, ігнорування людського фактора, стали сприйматися як занадто очевидні огрублення» [2, с. 285]. Кінець ХХ - початок ХХІ століття відзначені зміною парадигм в лінгвістиці і проголошенням у якості основного положення про те, що вивчення мови може вважатися адекватним лише при описі його функціонування в процесі комунікації. Один з найважливіших елементів людської діяльності і одночасно один з найцінніших її продуктів - мова - стала об'єктом багатьох дисциплін. Однією з них є аналіз дискурсу.

Хоча поняття «дискурс» існує вже понад дві тисячі років у значенні «діалог», «міркування», як лінгвістичний термін воно почало широко використовуватись лише в 50-і рр. ХХ ст. після публікації статті американського лінгвіста З. Харріса «Аналіз дискурсу», який назвав так метод аналізу зв'язного мовлення, призначений для виведення дескриптивної лінгвістики за межі одного речення в даний момент часу і для співвіднесення мови та культури [5: 83-90].

На сьогоднішній день поняття дискурсу є одним з основних понять лінгвістики, що досліджується у рамках прагмалінгвістики, когнітивної лінгвістики, лінгвістики тексту та ін. Поряд з цим не існує єдиного загальновживаного визначення цього поняття, комплексного підходу до цього явища, адже різні науковці пропонують свої трактування поняття «дискурсу».

Один з піонерів теорії тексту, теорії мовних актів і аналізу дискурсу нідерландський лінгвіст Ван Дейк Т. А. визначив дискурс як висловлювання, зміст і форму якого визначають когнітивні установки (фрейми) [3, с. 70-98] і запропонував модель дискурсу, де останній визначається як складна єдність мовної форми, значення і дії [3, с. 46], тобто визначив дискурс як комунікативну подію, що відбувається в певному часовому, просторовому та іншому контексті. Така комунікативна подія може бути мовленнєвою, письмовою, мати вербальні і невербальні складові.

У цьому зв'язку заслуговує на увагу визначення дискурсу, дане Арутюновой Н. Д.: «дискурс - зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, соціокультурними, прагматичними, психологічними факторами; це - текст, узятий в аспекті подій; мовлення, що розглядається як цілеспрямоване соціальне явище, дія, як компонент, що приймає участь у взаємодії між людьми і механізмах їх свідомості... Дискурс - це мовлення, «занурене в життя»» [1, с. 136-137].

Виникнення теорії дискурсу ознаменувало якісний стрибок у розвитку науки про мову і поставило перед дослідниками надзвичайно складне завдання - дати лінгвістичний опис дискурсу. Виникнувши в рамках лінгвістики тексту, теорія дискурсу ніколи не втрачала зв'язку з нею, але послідовно йшла до диференціації предмета свого дослідження, до розмежування понять «текст» і «дискурс».

Можна виокремити декілька підходів до визначення дискурсу.

1. Комунікативний (функціональний) підхід: дискурс як вербальне спілкування (мова, вживання, функціонування мови), або як діалог, або як бесіда, тобто тип діалогічного висловлювання, або як мовлення з позиції мовця на протигагу оповіданню, яке не враховує такої позиції. В рамках комунікативного підходу термін «дискурс» трактується як «деяка знакова структура, яку роблять дискурсом її суб'єкт, об'єкт, місце, час, обставини створення (виробництва)» [5, с. 5].

2. Структурно-синтаксичний підхід: дискурс як фрагмент тексту, тобто утворення вище рівня речення (надфразову єдність, складне синтаксичне ціле, абзац). Під дискурсом розуміються два або кілька пропозицій, які перебувають у смисловому зв'язку один з одним, при цьому зв'язність розглядається як один з основних ознак дискурсу.

3. Структурно-стилістичний підхід: дискурс як нетекстова організація розмовного мовлення, що характеризується нечітким розподілом на частини, пануванням асоціативних зв'язків, спонтанністю, ситуативністю, високою контекстністю, стилістичною специфікою.

4. Соціально-прагматичний підхід: дискурс як текст, занурений у ситуацію спілкування, в життя, або як соціальний або ідеологічно обмежений тип висловлювань, або як «мова в мові», але представлений у вигляді особливої соціальної даності, що має свої тексти.

Незважаючи на різноманітність підходів вчених до дефініції поняття «дискурс», з наведених визначень можна зробити висновок, що вони не взаємовиключають, а скоріше доповнюють одне одного, розглядаючи поняття з різних ракурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Фактор адресата // Изв. АН СССР. Сер. Лит.и яз. – 1981. – Т. 40. - № 4. – с. 356 – 357.
2. Грайс Г. П. Логика и речевое общение // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XVI. М, 1985. – с. 217–237
3. Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация – М.: Прогресс, 1989. – 307 с.

4. Карасик В.И. Религиозный дискурс // Языковая личность: проблемы лингвокультуры и функциональной семантики: Сб. науч. тр. - Волгоград: Перемена, 1999. – с. 5–19.

5. Макаров М.Л. Основы теории дискурса/ М.Л. Макаров. – М.: Гнозис, 2003. – 280 с.

МОТИВ СОНАТНОЇ ФОРМИ В РОМАНІ В. ВУЛФ "TO THE LIGHTHOUSE": ІНТЕРСЕМІОТИЧНИЙ АСПЕКТ

Калініченко О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Поняття "інтерсеміотичність" дослівно означає взаємодію одиниць різних знакових систем [2, с 26]. Розглядаючи тісний взаємозв'язок між літературою і музикою, варто зазначити їх близькість у традиційній класифікації мистецтв адже вони є слуховими, часовими та динамічними формами мистецтва [4, с 6].

За О. П. Воробйовою, музичність прози знаходить свій вияв у трьох маніфестаціях: 1) експлікованій словесній, фоносемантичній та/або синтаксичній імітації звукового ряду, певних музичних жанрів або напрямів; 2) домінантному чи контрапунктному мотиві, що слугує сюжетним стрижнем або фоном для розгортання художньої оповіді, та 3) прихованій присутності музичного ритму і мелодики [1, с 34].

Друга із зазначених маніфестацій знайшла свій прояв у романі британської письменниці епохи модернізму Вірджинії Вулф "To the Lighthouse"(На маяк). Вулф вбачала у музиці засіб творення новизни, "модерністськості" своєї прози, яка б відрізняла її від творів вікторіанських письменників. Захоплення авторки класичними музичними зразками (Бах, Моцарт, Бетховен) зумовило як навмисне, так і підсвідоме перенесення у твори не тільки музичних прийомів, а й цілих структур музичних творів [7, с 50].

Оскільки роман складається з трьох частин, його можна порівняти до будь-якої тричастної музичної форми. На думку Дж. О. Лав, три розділи "To the Lighthouse" є такими ж сталими і взаємопов'язаними, як три розділи класичного сонатного алегро [5, с 161]. Сонатна форма визначається як "музична форма, заснована на експозиційному протиставленні та репризному об'єднанні музичного матеріалу за певною ознакою (як правило, тональною і тематичною). Це найбільш складна і водночас гнучка серед гомофонних форм, яка здатна відобразити дійсність у різноманітності, різких образних контрастах і разом з цим в єдності діалектичних начал, що суперечать один одному [...] Складається з трьох основних розділів - експозиції, розробки і репризи" [3, с 514].

Перша частина роману ("Вікно") відповідає класичній сонатній експозиції. Головна тема - гармонійний потік буття - розгорається у м'якому, спокійному ключі, основній "тональності" твору. Побічна тема хаосу і дисгармонії (нездійснена поїздка до маяку, невдала спроба Лілі намалювати картину, сварка Містера і Місіс Ремзі) виражена, як і в сонаті, більш драматично.

Друга частина сонатного алегро (розробка) ґрунтується на протиставленні головної та побічної тем. Це породжує основний драматичний конфлікт у сонатній формі. Теми проводяться у найбільш контрастних тональностях.

У другій частині роману ("Проходить час") тема гармонії-всесвіту стикається з темою хаосу, руйнування і смерті. Семантичним вузлом цього конфлікту є образ будинку як головного оксиморону роману, який інтегрує два контрастних поняття - "житло" та "вмирання".

У третій частині сонатного алегро (репризи) обидві теми знову набувають єдності та звучать в головній тональності. У третій частині роману ("Маяк") мотиви життя і смерті також "примирюються" (Лілі закінчує картину, відбувається поїздка на маяк, розірваний світ набуває єдності). Тут знову повертається м'яка, лірична тональність роману.

Сонатна форма розвивається за кільцевою моделлю, її часто порівнюють з циклом людського життя. Саме така семантика реалізована в романі В. Вулф. У першій частині Місіс Ремзі об'єднує людей в одне ціле; у другій частині смерть Місіс Ремзі символізує початок хаосу; у третій частині вона являється Лілі після смерті як привид, але цей привид не лякає, а, навпаки, дарує відчуття тягlosti буття [8, р. 77].

Таким чином, можна зробити висновок про очевидність зв'язку між структурою роману "To the Lighthouse" та сонатною формою. Ця перекличка зумовлена самою установкою модерністської літератури на взаємопроникнення різних видів мистецтва. Проте через недостатнє експліковане вираження музичного мотиву розглянута проблематика потребує додаткової інтерпретації в інтерсеміотичному аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробйова О. П. Спокушання музикою: емоційна аура музичних мотивів у художній прозі (когнітивний етюд) / О. П. Воробйова // Світ емоцій у дзеркалі когніції: мова, текст, дискурс: Тези доповідей Круглого столу, присвяченого ювілею проф. О.П. Воробйової (27 вересня 2012 р., КНЛУ). – К.: Вид. центр КНЛУ, 2012. – С. 34.
2. Тасалов В. И. Об интегративных аспектах взаимодействия видов искусства / В. И. Тасалов // Взаимодействие и синтез искусств. – Л.: Наука, 1978. – С. 20-44.
3. Музыкальный энциклопедический словарь / Гл. ред. Г. В. Келдыш. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 672 с.
4. Kelley J. E. Virginia Woolf and music I J. E., Kelley II The Edinburgh Companion to Virginia Woolf and the Arts / Ed. by Maggie Humm. – Edinburgh: Edinburgh University Press, 2010. – P. 417–436.
5. Love J. O. Worlds in Consciousness: Mythopoetic Thought in the Novels of V. Woolf I Jean O. Love. – Berkeley, Los Angeles, London; University of California Press, 1970. – P. 159–165.
6. Plett H. F. Intertextualities / H. F. Plett II Intertextuality. Research in Text Theory. – Berlin: de Gruyter, 1991. – P. 3–29.
7. Sutton E. 'Within a Space of Tears': Music, writing, and the modern in Virginia Woolf's *The Voyage Out* / E. Sutton // Music and Literary Modernism: Critical Essays and Comparative Studies. 2nd Edition / Ed. by Robert P. McParland. – Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2009. – P. 50-65.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

8. Woolf V. To the Lighthouse [Electronic resource] / Virginia Woolf. – The University of Adelaide Library. Access mode: [http://www.books.adelaide.edu.au/woolf/virginia/to the lighthouse](http://www.books.adelaide.edu.au/woolf/virginia/to%20the%20lighthouse).

СЛОВО, КОНТЕКСТ ТА ЗНАЧЕННЯ: СОЦІОКОГНІТИВНИЙ ВЕКТОР У ПРАГМАТИЦІ

Камінська М.О.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасних прагматичних теоріях прийнято вважати, що значення соціально конструється, контекстно-залежне і є результатом співпраці в процесі спілкування. Комунікація не є проблемою, якщо наміри мовця правильно інтерпретуються слухачем шляхом виведення прагматичних висновків. Отже, головне завдання прагматики – пояснити, як саме слухач робить ці висновки, і визначити, що вважається значенням мовця.

Незважаючи на те, що, і представниками неограйсівської теорії (К. Бах, С. Левінсон) і прихильниками теорії релевантності (Р. Карстон; Д. Шпербер та Д. Вілсон, Ж. Мюшле), були здійснені спроби переглянути грайсівську концепцію значення, що передає мовець, більшість розвідок і досі лишаються орієнтовані на слухача, оскільки акцентують увагу на загальних аспектах комунікації та ігнорують індивідуальні особливості учасників спілкування.

Соціокогнітивний підхід позиціонує слухача та мовця як рівноправних учасників спілкування, але різних індивідуальностей. Вони обидва продукують і розуміють мову, спираючись на найбільш доступні і “відмічені” (salient) знання, що передаються в індивідуальних контекстах [3, с. 52]. Отже, тільки цілісна інтерпретація висловлювань – з точки зору мовця і слухача – може дати адекватне тлумачення мовного спілкування. Висловлення, що належить мовцю, не завжди рівнозначне тому, що інтерпретує слухач: співрозмовники – це особистості із різною когнітивною схильністю, попереднім досвідом, та різною історією вживання одних і тих же слів та виразів. Динамічний характер людського спілкування вимагає модель, яка визнає як регулярність, так і варіативність значення слова і його розуміння, і бере до уваги як селективну так і конструктивну роль контексту в той же час [3, с. 53].

Б. Кейсар та Д. Барр стверджують, що, і мовець, і слухач часто ігнорують спільний досвід при продукуванні та розумінні мовлення. Їхню поведінку вчені називають «егоцентричною», оскільки вона базується не на спільних, а на особистісних знаннях [1, с. 22]. Нові результати дослідження в когнітивній психології вказують на два важливих для прагматичного аналізу факти. У початковій фазі комунікативної взаємодії спостерігається егоцентричний підхід мовця, який діє за наступним принципом: що мені ясно, важливо і зрозуміло, те ясно, важливо і зрозуміло для співрозмовника (Д. Барр, Б. Кейсар, І. Кечкеш). Слухач теж має егоцентричний підхід до інтерпретації. У початковій фазі тлумачення домінує найбільш відмічене (salient) для слухача значення

висловлювання. Мовець концентрується на своїй комунікативній меті, не звертаючи достатньої уваги на передбачуваний загальний досвід і кооперацію зі слухачем. Ця поведінка інстинктивна і не навмисна [3, с. 54].

Зазначені вище висновки також знаходять підтвердження у теорії градуйованої відміченості значення Рейчел Гіора та динамічній моделі значення Іштвана Кечкеша. Р. Гіора вказує, що існує найбільш відмічене (*salient meaning*) для слухача значення мовних одиниць. У процесі інтерпретації, незалежно від контексту, це значення автоматично висувається на передній план. Якщо актуальний ситуаційний контекст підтверджує це значення, тоді процес інтерпретації триває. Якщо найбільш відмічене значення слова не узгоджується з актуальним ситуаційним контекстом, тоді відбувається поправка в інтерпретації. Найбільше відмічене значення слів або мовних одиниць можна визначити так: це найбільш ймовірне значення з усіх можливих. Частота, загальноприйнятність і передбачуваність впливають на те, як змінюється відміченість значення діахронічно [2, с. 18]. Динамічна модель значення описує те, як актуальне комунікативне значення породжується в результаті зіткнення закодованих в лексичних одиницях "старих" попередніх контекстів і актуального ситуаційного контексту, в якому дане висловлення вживається [3, с. 59]. В результаті значення є результатом взаємодії між особистим контекстом мовця та особистим контекстом слухача в реальній ситуації мовлення, як її розуміють співрозмовники [3, с. 60].

Прихильники соціокогнітивного напрямку у прагматичі, зокрема і згаданий вище І. Кечкеш, стверджують, що комунікативна інтенція, як основна організуюча сила в комунікативному процесі, є динамічним та мінливим явищем, оскільки намір може бути не тільки заздалегідь спланованим та передуючим мовленнєвій дії, але й ситуативно обумовленим або емерджентним. Таким чином, автор говорить про *апріорну інтенцію* та *емерджентну інтенцію* як дві сторони одного явища, що у процесі комунікації можуть отримувати різні акценти [3, с. 60].

Таким чином, соціокогнітивний вектор є альтернативою сучасним прагматичним теоріям, та пропонує дещо відмінний кут зору у тлумаченні мовної взаємодії комунікантів та ідентифікації значень та інтенцій спілкування, беручи до уваги мовця та слухача як рівноправних учасників та окремих індивідуальностей інтеракції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Barr D. J., Keysar B. Making sense of how we make sense: the Paradox of egocentrism in language use. / Dale J Barr, Boaz Keysar / *Figurative Language Comprehension*, Herbert L. Colston and Albert N. Katz (eds), 2005. – P. 21–43.
2. Giora R. On Our Mind: Salience, Context and Figurative Language. / Rachel Giora – Oxford: Oxford University Press. – 2003. – 272 p.
3. Kecskes I. The paradox of communication. Socio-cognitive approach to pragmatics [Електронний ресурс] / Istvan Kecskes / *Pragmatics and Society* 1.1, 2010, – P. 50-73 Режим доступу: [http://www.albany.edu/faculty/ikecskes/files/04kec\[1\]%20paradox%20of%20communication.pdf](http://www.albany.edu/faculty/ikecskes/files/04kec[1]%20paradox%20of%20communication.pdf)

ШЛЯХИ ПОПОВНЕННЯ КОЛІРНОЇ ЛЕКСИКИ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Капніна Г.І.

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Лексико-семантичне поле кольоронімів у сучасній лінгвістиці має такий вигляд: у центрі міститься ядро з базових кольорів (weiß, schwarz), на периферії – складні кольороназви, що позначають відтінки основних кольорів (dunkelblau, weinrot). Як правило, наповнення лексично-семантичного поля аналізованої групи слів відбувається за рахунок одних і тих самих кольорів в усіх мовних системах, але його величина у різних мовах є неоднаковою.

Довгий час кількість варіантів відтінків одного кольору була досить обмеженою, проте в останні роки з'явилося багато дещо екзотичних найменувань нюансів базових кольорів. На підтвердження цього факту наведемо лексичне поле німецького кольороніму rot: fleischfarbig, zartrosa, rosenholz, hellrosa, pink, fuchsia, hellrot, lachs, korallenrot, mittelrot, orangenrot, weinrot, bordeauxrot, dunkelrot, himbeerfarbig, rubinrot, blutrot, karminrot, purpurrot, herbstrot, tonscherbenrot, braunrot.

Постійне оновлення колірної лексики спонукає науковців до детального вивчення розмаїття кольороназв, особливостей їх функціонування у мові, та, насамперед, шляхів, за якими відбувається поповнення словникового запасу мови подібними лексичними одиницями.

Аналіз наукової літератури доводить, що колір – лінгвістичне явище, що постійно перебуває у полі зору мовознавців. Науковці Н. Бахліна, О. Василевич, В. Москович, Н. Пелевіна, Ж. Соколовська, Р. Фрумкіна доклали зусиль до ґрунтовних розробок цього питання. На сучасному етапі кольороназви досліджують І. Бабій, А. Іншаков, І. Ковальська, А. Критенко, О. Кучерук, Л. Мельник, О. Паливода, Т. Огуй, Л. Федорова та інші.

Як було доведено вище, незалежно від існування в мові традиційно прийнятих кольоропозначень, список їх є відкритим [3, с. 9]. Звичайно, основні способи утворення кольоронімів є сталими. Існує декілька класифікацій, які ілюструють цей факт. Так, відомий у вітчизняній лінгвістиці дослідник прикметників з семантикою кольору О. Василевич [1, с. 10–11] стверджує, що нові кольороназви виникають трьома основними шляхами:

- 1) поява в мові нового слова як реакція на виникнення нового поняття, об'єкта тощо (milchweiß);
- 2) розвиток у мові лексико-граматичних засобів (поява двоскладових слів типу braunrot і спеціальних слів для передачі відтінків (mattblau);
- 3) запозичення (bordeaux).

Доєднується до цієї позиції і український дослідник А. Іншаков: джерелами виникнення кольороназв є:

- 1) полісемія (використання назв предметів, об'єктів природи з певним забарвленням для утворення нових назв кольору: grasgrün) ;
- 2) лексико-морфологічні засоби (складні слова, спеціальні слова для передачі відтінків: dunkelblau);

3) запозичення (*beige*) [2, с. 189].

Результати вивчення шляхів поповнення колірної лексики німецької мови спонукають до деякої деталізації попередніх класифікацій з огляду на морфологічні особливості означеної мовної системи. Зазначимо також, що основою для побудови нових кольоронайменувань за всіма виокремленими шляхами крім останнього є базові кольори, яких в німецькій мові наразі налічується 11 (*weiß, schwarz, rot, grün, gelb, blau, braun, violett, rosa, orange und grau*).

Отже, колірна лексика німецької мови на сучасному етапі поповнюється такими шляхами:

1) утворення нових кольороназв за допомогою морфологічних засобів:

а) додавання до основ базових кольорів суфіксів **-lich** (*gelblich, rötlich*). Прикметники з цим суфіксом характеризуються послабленням ступеня інтенсивності кольору;

б) ад'єктивізація іменників з чіткою колірною характеристикою (*flieder, fuchsia, nelke, orchidee*). У цьому випадку використовується пряме називання предмета у формі іменника, що, всупереч правилам німецької орфографії, пишеться з маленької літери (слово набуває морфологічних ознак прикметника);

в) складання основ базових кольорів (*gelbrot, braunrot, blaugrau*);

2) додавання до іменника з чіткою колірною характеристикою компонента **-farbe, -farbig** (*himbeerfarbig, maisfarbe, salatfarbe, senffarbe*);

3) додавання спеціальних слів, що позначають інтенсивність насиченості кольору: експресивно-нейтральних слів **hell, dunkel, mittel** (*hellblau, mittelgrün*), емоційно-забарвлених слів **kalt, nacht, zart, blass** (*warmrot, nachtblau, blassgrün*);

4) стилістичне переосмислення об'єкта з подібним відтінком (*apfelgrün, brilliantblau, kirschrot, laumenblau, zitronengelb*). У такий спосіб лексична система німецької мови збагачується вторинними кольороназвами, що виникають у результаті порівняння кольору об'єкта з предметом-еталоном;

5) запозичення (*bordeaux, pech, pink*). Кольороніми з інших мов використовуються в німецькій паралельно до власних прикметників на позначення кольору, але з дещо іншою конотацією, так *rosa* позначає блідо-рожевий колір, тоді як *pink* – яскраво-рожевий.

Додамо, що деталізація кольорів – тенденція, притаманна в останні роки різним мовним системам, отже, даний вектор лінгвістичних досліджень має широкі перспективи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василевич А., Кузнецова С., Мищенко С. Цвет и названия цвета в русском языке / Василевич Александр Петрович, Кузнецова Светлана Николаевна, Мищенко Сергей Сергеевич. – М. : КомКнига, 2005. – 216 с.
2. Іншаков А. Теоретичні засади дослідження колірної лексики в мовознавстві / А. Іншаков // Філологічні студії. Науковий вісник КНУ : зб. наук. праць / за ред. Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг, 2013. – Вип. 9. – С. 188– 195.
3. Семашко, Тетяна Федорівна. Особливості семантики та функціонування слів-кolorативів в українській фразеології: Автореф. дис ... канд. філол. наук / Т. Ф. Семашко . – Київ : Б.в., 2008 . – 19 с.

ВІДОБРАЖЕННЯ ФОНЕМАТИЧНОГО ПРИНЦИПУ ОРФОГРАФІЇ В ЕТИМОЛОГІЧНИХ ГІПОТЕЗАХ СЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Капранов Я.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Новітній етап розвитку лінгвістики продовжує вивчати співвідношення мови і свідомості (О. Колесник, Є. Тарасов, Н. Уфімцева, S. Pinker), мови й історії (В. фон Гумбольдт), мови і культури (І. Гердер, О. Мельничук, О. Потебня, В. Русанівський, Е. Сепір, Б. Уорф) з позиції когнітивного підходу у його поєднанні з лінгвокомпаративістикою (Л. Дронова, А. Корольова), які нещодавно закріпилися у порівняльно-історичних і зіставно-типологічних студіях. У ході проведення досліджень різної складності у цій царині виникає, як правило, багато суперечливих і дискусійних питань, вичерпні відповіді на які можна віднайти, скориставшись етимологічними версіями (джерелами, довідниками, словниками тощо) відповідної мови. Відтак, одним із таких питань постає правопис як важких за написанням, так і маловідомих нам за значеннями, слів як онтологічної константи цивілізації, народу, особистості (Ю. Караулов), з'ясувати який можна шляхом проведення етимологічного аналізу.

Головною причиною застосування етимологічного аналізу є розбіжності у фонетичній, морфологічній і семантичній будові (структурі) будь-якої мови, представленої на сьогодні в принципах / закономірностях, або правилах письма (О. Трубачов), тобто пов'язаних з орфографією, основними з-поміж яких визнані *фонетичний (фонематичний), морфологічний, історико-етимологічний (традиційний)* та *ідеографічний* (А. Бурячок, М. Возняк, М. Жовтобрюх, В. Малаховський, Н. Попова, Я. Рудницький, W. Nedobity).

Взагалі традиція щодо розгляду зазначених вище принципів бере свій початок ще із сивої давнини, з самої школи, коли словниково-орфографічна праця завжди займала одне з провідних місць у загальній системі навчання. Сам академік Л. В. Щерба свого часу наголошував, що “наша орфографія, будучи майже послідовно етимологічною, дає багатющу їжу, тому що змушує нас розкладати слова на складові, відшукуючи їм родинні форми” [Щерба 1957, с. 56]. Саме тому ще у дореволюційній школі у перших класах при поясненні орфограм, які становили труднощі для учнів, учителі зверталися до даних по етимології, тобто враховували ті закономірності, історичні процеси, що й зумовили походження слова. У цьому контексті К. Д. Ушинський додає, що на третьому році навчання діти повинні добре знати, що слово “прозорий” походить від “зріти”, а “вчора” – від “вечір, вечірній” тощо.

Спостереження дають змогу стверджувати, що онтологічно першим для індоєвропейських мов був *фонетичний* (традиційна назва), або *фонематичний* (сучасне витлумачення), *принцип*, згідно з яким і були сформульовані перші фонетичні закони (закони регулярних звукових і мовних змін) в мовознавстві (О. Востоков, В. фон Гумбольдт, Р. Раск, Ф. Ворр, J. Grimm та ін.). У цьому легко переконатися, якщо звернутися до Етимологічного словника української

мови у 7 т., у словникових статтях якого, зокрема у зоні заголовного слова, користувач може простежити послідовний шлях етимолога до реконструкції етимона через різне представлення: 1) *фонетичних (фонематичних) варіантів*, що розрізняються звуковим складом (*урожай – врожай*) (О. Тараненко), тобто “це такі звукові різновиди, що не порушують принципу тотожності його словотвірної структури, лексичного і граматичного значень” (Л. Мовчун); а також 2) *словотвірних / словотворчих, або морфологічних, варіантів (дериватів)* – це спільнокореневі похідні, утворені за допомогою варіантних суфіксів: *гартівник – гартувальник, зливний – зливальний*, тобто видозміни граматичного значення, які виникають внаслідок паралельного вживання флексій слів (*гурта – гурту, крилами – крильми*) і тих афіксів, які виконують як формотворчу, так і словотворчу роль (*ім'ям – іменем, плем'ям – племенем*) (В. Поставний).

За фонетичним / фонематичним принципом слова передаються на письмі згідно з їх літературною вимовою, тобто кожному звукові (фонемі) відповідає окрема літера, наприклад: **га́рний, дуб, не́бо**. Таке написання відрізняється від фонетичної транскрипції трохи меншою точністю в передачі звуків. Так, на основі цього принципу вживається літера **а** для позначення як первісного звука [а]: **ка́мінь**, так і того [а], що розвинувся на місці етимологічного [о] в позиції перед наголошеним [а]: **га́рний** (пор. *горіти*), **ка́ліч** (пор. *ко́ло*); літера **о** – на позначення як первісного [о], так і пізнішого походження, зокрема [о] на місці [ъ] та давніх [е], [ь] після шиплячих приголосних і *і* перед твердим приголосним: **сова́, сон, пшоно́, шовк, його́**; літера **у** – на позначення звука [у] незалежно від його походження: з [у] чи з давніх [о], [е], [ъ]: **ву́хо, па́рубok (<паробъкъ), ма́чуha (<мачеха), яблуко (<ябълко)** та ін. За цим принципом згідно з вимовою пишеться *с* перед *к, п, т, х, ф* (**ска́зати, списа́ти, сформува́ти**), передаються на письмі асимілятивні зміни в сполученнях кінцевих приголосних [г], [к], [х], [ж], [ч], [ш], [з], [ц], [с] словотвірної основи із [с] суфіксів *-ств-о, -ськ-ий* (**коза́цтво, товари́ство; коза́цький, товари́ський**) та ін.

Припускаємо, що саме принципи / закономірності, тобто правила орфографії, за якими і сформувалися сучасні правописні системи індоєвропейських мов загалом й української зокрема, імовірно, відображають стан індоєвропейської прамови (О. Трубачов).

ЛІТЕРАТУРА

1. ЕСУМ – Етимологічний словник української мови : в 7 т. / [ред. кол. О.С. Мельничук (гол. ред.), І.К. Білодід, В.Т. Коломієць, О.Б. Ткаченко та ін.]. – К. : Вид-во “Наукова думка”, 1982. – Т. 1 : А–Г. – 634 с.; 1985. – Т. 2 : Д–Копці. – 573 с.; 1989. – Т. 3 : Кора–М. – 553 с.; 2003. – Т. 4 : Н–П. – 657 с.; 2006. – Т. 5 : Р–Т. – 705 с.; 2012. – Т. 6 : У–Я. – 569 с.
2. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность / Лев Владимирович Щерба. – Ленинград : Наука, 1974. – 427 с.

ФАКТОР АДРЕСАТА НЕГАТИВНОГО МАРКУВАННЯ ІМІДЖУ АРТИСТА В ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

Карпенко Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Мовленнєвий акт є результатом взаємодії щонайменше двох суб'єктів, які мають окремі комунікативні ролі: відправника повідомлення (адресанта, продуцента) і отримувача повідомлення (адресата, реципієнта) [5, с. 79]. Для ґрунтовного дослідження процесу негативного маркування іміджу артиста у газетному дискурсі необхідно визначити характерні особливості реципієнта й інтерпретатора повідомлення про публічну особу.

Про важливе значення ролі адресата у процесі комунікації говорив М. М. Бахтін: “Висловлювання від самого початку будується з урахуванням відповідних реакцій, заради яких воно, по суті, й створюється. Роль інших – надзвичайно велика, і ці інші не пасивні слухачі, а активні учасники мовленнєвого спілкування” [2]. Дослідник вважав адресованість суттєвою ознакою будь-якого висловлювання, причому адресат, на його думку, міг бути або безпосереднім учасником спілкування, або диференційованим колективом спеціалістів чи іншою групою людей, або неконкретизованим комунікантом.

На неможливості реалізації мовленнєвого акту без адресата наголошує і Л. Р. Безугла. Ми також дотримуємось такої думки, оскільки маємо справу зі спільною мовленнєвою діяльністю комунікантів газетного дискурсу, яка занурена в широкий дискурсивний контекст і безпосередньо пов'язана з когнітивно-комунікативною активністю мовців.

Російська дослідниця М. Б. Бергельсон вважає, що термін *фактор адресата* означає відповідність створюваних мовцем смислів поточному стану свідомості реципієнта [3]. Важливі для розуміння цього терміна чинники передбачають ким є адресат, де він знаходиться відносно конситуації, яку позицію займає відповідно до пропозиціонального змісту, які має соціальні характеристики, а також конкретні особливості здійснення дискурсивної події.

Фактор адресата розглядає у площині прагматики Н. Д. Арутюнова, зазначаючи, що як і мовець, адресат вступає в комунікацію не як глобальна особистість, а у певному своєму амплуа, функції, що відповідає аспекту мовця [1]. Дослідниця вважає, що будь-який комунікативний акт розрахований на певну модель адресата, адже він є отримувачем та інтерпретатором повідомлення адресанта. Знання цільової аудиторії сприяє ефективнішому розповсюдженню інформації, зацікавленню реципієнта та впливу на нього.

На три типи: “інтелігентну меншість”, “зразкове середовище” та “просту людину” розподіляє адресатів російська дослідниця журналістики Т. Л. Камінська [4]. Діячі сфери шоу-бізнесу широко представлені серед авторитетів цільової аудиторії групи “проста людина”. Відповідно і тексти “підлаштовують” під такого адресата, максимально наближуючись до повсякденної мови народу за рахунок вживання колоквіалізмів, сленгу, жаргонізмів (нерідко і лайливих висловлювань або вульгаризмів), експресивних фразеологізмів, простих синтаксичних конструкцій тощо.

Новини про зірок шоу-бізнесу в електронному газетному дискурсі, у першу чергу, спрямовані на користувачів мережі Інтернет, які виявляють інтерес до життя публічних осіб та бажають отримати оперативну інформацію про події, пов'язані з ними. Не виключаємо можливості зацікавлення цією інформацією самими артистами або їх піар-службами для моніторингу їхньої ефективної презентації у ЗМК. Тому адресанти нерідко апелюють до представників шоу-бізнесу “через газету”, використовуючи мовно-стилістичні засоби риторичного запитання або звернення, які мають дещо фамільярну забарвленість (це явище характерне для англomовного газетного дискурсу), пор.: *Some-thing wrong Catherine?* (The Sun, 07.05.10); *Oh Katy Perry, what are you doing?* (The Mirror, 28.01.14).

Адресат здебільшого не має безпосередніх контактів з артистом, тому вимушений реагувати на його символічне уявлення у вигляді іміджу, який є основною інформацією про нього. Процес формування іміджу має когнітивну природу, оскільки відображає мисленнєві процеси сприйняття інформації про світ, її відбору, систематизації та вибудовування. Створений у газетному дискурсі імідж є певним варіантом картини світу чи її фрагмента, причому журналіст виступає в якості суб'єкта її моделювання, а імідж артиста – в якості об'єкта моделювання, на який орієнтовано дії суб'єкта; лінгвістичні засоби є інструментом моделювання.

Отже, урахування фактора адресата є обов'язковим для достовірного тлумачення процесів негативного маркування іміджу артиста в газетному дискурсі, оскільки будь-яка мовленнєва дія адресанта спрямована на реакцію адресата. Від реципієнта залежить і вибір продуцентом мовно-стилістичних засобів формування негативного іміджу артиста, використаних у повідомленні, що спрямовано на ефективне розповсюдження інформації, зацікавлення читача та вплив на нього.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Фактор адресата / Н. Д. Арутюнова // Изв. АН СССР. Серия литературы и языка. – М., 1981. – Т. 40. – № 4. – С. 356–367.
2. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров [Электронный ресурс] / М. М. Бахтин // Собр. соч. – М.: Русские словари, 1996. – Т. 5: Работы 1940–1960 гг. – С. 159–206. – Режим доступа: http://philologos.narod.ru/bakhtin/bakh_genre.htm
3. Бергельсон М. Б. Фактор(ы) адресата в дискурсе масс-медиа [Электронный ресурс] / М. Б. Бергельсон // Тезисы докладов II Междунар. научн. конф. “Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования”. – М.: МГУ, 2008. – Режим доступа: http://russcomm.ru/rca_biblio/b/bergelson_publications.shtml
4. Каминская Т. Л. Адресат газетного текста: опыт типологии / Т. Л. Каминская // Вестн. С.-Петерб. ун-та. Сер. 9: Филология. Востоковедение. Журналистика. – СПб, 2008. – Вып. 1, Ч. II. – С. 305–312.
5. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / Иван Павлович Сусов. – Винница: Нова Кныга, 2009. – 272 с.

ФРАЗЕОСЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНЦЕПТУ ЖИТТЯ В ТУРЕЦЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Каціон І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Фразеологічні одиниці, виступаючи продуктом метафоричного переосмислення явищ дійсності і відображаючи оцінку й емоційне ставлення носія мови, увібрали в себе велику кількість національно-культурної інформації. У них зафіксовані й знайшли своє відображення менталітет народу, устрій його життя, звичаї, вірування, національні стереотипи й еталони, стосунки всередині соціуму, історичні події, елементи світогляду, усе те, що є предметом національної культури і бере участь у формуванні концептуальної картини світу, яка, матеріалізуючись у мові, відображає мовну картину світу.

При експлікації концепту у фразеології береться до уваги такий факт: оскільки когнітивна мікроструктура фразеологізму пов'язана з більшою когнітивною структурою – концептом, то експлікація концепту тісно пов'язана з планом змісту фразеологізму – образною мотивацією. Образ, який формується певним фразеологізмом, становить варіант образної складової концепту.

Вираження концепту ЖИТТЯ через його фразеологічне поле розкриває різнобічність і всеохоплюваність даного поняття у світогляді турків. Пріоритетність і надважливість є основними характеристиками: *hayat temat meselesi* – “питання життя та смерті”; *hayatın değerleri* – “життєві цінності”; *hayatın en önemli kararı* – “найважливіше рішення у житті”; *hayat damarı* – “життєво важливий”, “життєвий центр”; *hayatın anlamı* – “сєнс життя”.

Когнітивні структури, які пов'язані з різномайттям життєвих сторін і граней, експлікуються сталими словосполученнями, які у турецькій мові виражаються за допомогою одно- або двоафіксного і зафетівіз залежним словом *hayat* чи будь-яким іншим компонентом ядра даного номінативного поля: *hayatın tadı* – “смак життя”, “насолада від життя”; *hayatın güzelliği* – “краса життя”; *hayatın planları* – “плани на життя”; *hayatın merkezi* – “середина життя”; *hayatın amacı* – “життєва ціль”; *hayat neşesi* – “радість життя”; *hayatın tesellileri* – “життєві втіхи”; *hayatın zevkleri* – “життєві смаки”; *hayatın özü* – “сутність життя”; *hayatın gerçeği* – “правда життя”; *hayat dersi* – “життєвий урок”; *hayatın sürekliliği* – “тривалість життя”; *hayatın esrari* – “життєва таємниця”; *hayat ayrıntısı* – “подробиця життя”; *hayatın başlangıcı* – “початок життя”; *hayat yorgunu* – “життєва втома”; *hayatın boşluğunu* – “життєва порожнеча”, “марність життя”; *hayatın karanlık yanları* – “темні сторони життя”; *hayatın ihtimali* – “життєва можливість”; *hayat arkadaşı* – “друг пожиттю”, “кращий друг”, “старий друг”; *hayat adamı* – “людина, яка вміє легко пристосовуватися до життя”; *hayat alanı*, *hayat sahası* – “життєвий простір”; *hayatokulu* – “школа життя”; *hayatfelsefesi* – “життєва філософія”.

Крім цього, говорячи про ЖИТТЯ у його фразеологічному аспекті, можемо побачити, що воно слугує об'єктом для різноманітних операцій з боку носія колективної свідомості: *hayat vermek* – “дати життя”; *hayatı cehennem etmek* – “перетворювати життя на пекло”; *hayat geçirmek* – “жити”; *hayata atılmak* –

“вийти в життя”, “розпочати самостійне життя”; *hayata bağlamak* – “триматися за життя”; *hayata geçirmek* – “втілювати в життя”, “здійснювати”; *hayata gözlerini yummak (kapatmak)* – “померти”; *hayata küsmek* – “жалітися на життя”; *hayatı kaymak* – “гинути”, “зникати”; *hayatına girmek* – “входити в життя”; *hayatından çıkarmak* – “викреслити з життя”; *hayatını borçlu olmak* – “бути винним життям”; *hayatını kazanmak* – “заробляти собі на життя”; *hayatını yaşamak* – “проживати життя”; *hayatının baharında olmak* – “жити у найкращий період свого життя”; *hayatının baharını yaşamak* – “переживати найкращі дні свого життя”; *keşif hayatı sürmek* – “жити чернецьким життям”; *hayat değiştirmek* – “змінити життя”; *hayata başlamak* – “починати життя”; *hayatın sillesini yemek* – “отримати ляпас від долі”; *hayatını kaybetmek* – “втратити життя”; *hayattan zevk almak* – “насолюдовуватися життям”; *hayatı sevmek* – “любити життя”; *hayata dayanmak* – “терпіти життя”; *hayatı anlamak* – “розуміти життя”; *hayata atılmak* – “вступити в життя”, “почати самостійне життя”; *hayatını koymak* – “віддати життя, “присвятити життя”; *hayatını kurtarmak* – “врятувати життя”; *hayatın tadını görmek* – “пожити в своє задоволення”, “пізнати смак життя”; *hayatını uzatmak* – “продовжувати життя”; *yeniden hayata kavuşturmak* – “повернутися до життя”; *hayatına mal olmak* – “коштувати життя”; *hayata doğmak* – “пробуджуватися до життя”.

Серед усієї сукупності фразеологізмів існують і такі, що експлікують ЖИТТЯ з теологічної точки зору. Переважна більшість таких одиниць представлена у вигляді виключно позитивних побажань на майбутнє: *Allah ömürler versin* – “Дуже вдячний! Нехай Бог дасть довге життя”, *Allah ömrün uzun etsin* – “Дай Бог тобі довгих років життя (досл. Нехай Бог зробить життя довгим)”; *Allah toprağı kadar ömür versin* – “Нехай дасть йому Бог довге життя (досл. Нехай Бог дасть життя, як земля)”, хоча трапляються і звичайні фразеологізми із негативною семантикою: *Allah kahredesi hayat!* – “Прокляте Богом життя”.

Отже, зміст концепту як основної одиниці ментальності, ментальної сутності визначається всім розмаїттям контекстів його вживання й залежить від світоглядних домінант [1, с. 91].

Фразеологічна система здатна відобразити як внутрішні, так і зовнішні та соціальні характеристики людини і відтворити їх за своєрідною системою, не схожою на ті, що маємо в інших, навіть споріднених мовах. Це говорить про неповторні цінності відповідної культури, ментальні уявлення.

Розмаїття контекстів досліджуваних фразеологічних одиниць доводить, що їх розуміння залежить від освіченості реципієнта, а також його світоглядних домінант.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 896 с.
2. Aksoy Ö.A. Atasözleri ve deyimler sözlüğü. Deyimler sözlüğü / Ö. A. Aksoy. – Ankara: İnkilap, 1988. – 1205 s.
3. Atasözleri Ve Deyimler Sözlüğü/ [Електронний ресурс] – режим доступу до словника: <http://tdkterim.gov.tr/atasoz/>

ПРОБЛЕМА РАЗГРАНИЧЕНИЯ ОМОНИМИИ И МНОГОЗНАЧНОСТИ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ

Кендюшенко А.Г.

Киевский национальный лингвистический университет

В практике преподавания русского языка как иностранного часто возникают затруднения с оценкой степени связанности значений слова, т.е. с выяснением того, как провести четкую грань между полисемией и омонимией. Многозначность слова в русском языке следует, очевидно, рассматривать не только как состояние, но и как процесс: потенциально лексико-семантические варианты (ЛСВ) многозначного слова с течением времени могут приобрести статус самостоятельного значения. Процесс перехода полисемантических слов в разряд омонимов является протяженным во времени, поэтому довольно сложно выделить момент в истории развития слова, когда вследствие расщепления значений многозначного слова прерываются семантические связи между его значениями.

Употребление слова в разных значениях (многозначность) не дает основания говорить о появлении каждый раз новых слов, в то время как при омонимии сталкиваются совершенно различные слова, совпадающие в звучании и написании, но не имеющие ничего общего в семантике. Например: *брак* в значении “супружество” и *брак* – “испорченная продукция”. Студенты на конкретных примерах должны усвоить, что в русском языке на основе разных значений одного слова формируются совершенно разные слова. Их прежние семантические связи утрачиваются, и только этимологический анализ позволяет установить некогда общий семантический признак, свидетельствующий об их едином историческом корне. Например, вследствие распада многозначного слова появились омонимы: *метить* – “ставить метку” и *метить* – “стараться попасть в цель”, *среда* – “окружение” и *среда* – “день недели” и др. Однако расхождение значений многозначного слова происходит очень медленно, и поэтому появление омонимов в русском языке не всегда осознается как завершившийся процесс.

Изучая проблему определения границ между полисемией и омонимией, исследователи выдвигают следующие критерии разграничения этих явлений: 1) семантический; 2) этимологический; 3) расхождение словообразовательных рядов, образуемых от разных значений слова; 4) способность слова в производном значении стать производящим для образования новых слов; 5) различная предметная отнесённость значений; 6) синтагматический; 7) различный набор грамматических категорий и др. Однако ни один из перечисленных критериев не может быть достаточно надёжным и приемлемым для всех фактов полисемии и омонимии. Каждый из них применим лишь в определённых случаях отграничения этих явлений лексической семантики. О.С. Ахманова предлагает в качестве основного критерия разграничения полисемии и омонимии системный характер представляемых лексико-семантических отношений, т.е. “тот или иной индивидуальный случай должен трактоваться как представитель того или другого типа” [1, с. 5].

Ведущим фактором определения единства слова является наличие в его смысловой структуре общего семантического компонента, повторяющегося в каждом ЛСВ, объединяя их таким образом в единое целое – семантическую структуру слова. Как правило, общий элемент значения является неотъемлемой частью основного ЛСВ и входит как существенный и необходимый компонент в определение каждого ЛСВ, выступая в виде поясняющего слова или словосочетания или одного из элементов этого словосочетания.

Для отработки навыка разграничения явлений омонимии и многозначности в лексической системе русского языка студентам-иностранцам целесообразно предложить лексический способ разграничения многозначности и омонимии, который заключается в выявлении синонимических связей омонимов и полисеманта: если у созвучных единиц синонимы разные, то перед нами омонимия. Например: *платформа* (перрон) – *платформа* (программа действий), *худой* (тощий) – *худой* (плохой).

Будущие филологи должны быть ознакомлены со словарной квалификацией омонимов и многозначных слов: омонимы, как правило, приводятся в отдельных словарных статьях, а многозначные слова – в одной, с последующим выделением нескольких значений слова. Однако в разных словарях порой одни и те же слова представляются неодинаково – современная лексикографическая практика ярко и наглядно отражает отсутствие единых принципов выделения омонимов.

Таким образом, вопрос отделения многозначности от омонимии представляет наибольшую трудность как при создании лексикографических пособий, так и в практике изучения языка. Как отмечал В.В. Виноградов, “границы слов тут перемешиваются самым причудливым образом” [2, с. 19]. Граница между омонимией и полисемией неустойчива, проницаема, она все время нарушается, причем не только со стороны полисемии, когда вследствие выпадения “промежуточного звена” связь между отдельными значениями многозначного слова утрачивается и оно распадается на два различных слова-омонима, но также и со стороны омонимии, когда между омонимичными словами, возникает семантическая связь и слова сливаются в одно полисемантическое.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахманова О.С. Словарь омонимов русского языка / О.С.Ахманова. – М.: Русский язык, 1986. – 448 с.
2. Виноградов В.В. Основные типы лексических значений слова // Вопросы языкознания. – 1953. - № 5. – С. 3-29.

РОЛЬ ГРЕКО-ЛАТИНСЬКИХ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТІВ В ФОРМУВАННІ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Кізіль М.А.

Запорізький національний університет

Під терміноелементом розуміють компонент, що виокремлюється в структурі терміну як його основна, значуща частина, зумовлена та вмотивована ознаками поняття, вираженого ним [2, с. 34]; інтернаціональну морфему, що

входить до складу багатьох термінів тієї чи іншої мови [1, с. 77]; значущу частину похідного слова (афікс, інтерфікс, морфему), що регулярно повторюється та відтворюється в готовому вигляді при використанні вже існуючих або творенні нових термінів [3, с. 37].

Терміноелементи греко-латинського походження становлять інтернаціональний фонд будь-якої мови, зокрема англійської мови. Неабияку роль вони відіграють у формуванні її термінолексики та терміносистем. Розповсюдженість використання терміноелементів греко-латинського походження у термінолексичі англійської мови пояснюється наступними причинами: по-перше, походзячи від мертвих мов, вони мають сталі значення, етимологічний аспект їх значення відходить на задній план, віддаючи перевагу термінологічному значенні, що тим або іншим чином відтворюється у загальному значенні термінів, елементом яких вони стають; по-друге, завдяки своїй стислості вони є зручними для творення не тільки простих термінів, але й багатокомпонентних високоінформативних термінів; по-третє, вони легко засвоюються, відтворюються та пізнаються фахівцями. Володіючи перерахованими властивостями, вони стають незамінним засобом творення уніфікованого термінологічного фонду англійської мови, забезпечуючи одночасно його інтерналізацію.

Функціонування великої кількості терміноелементів греко-латинського походження в термінах і загальновживаних одиницях англійської мови пояснюється й суто екстралінгвальними причинами. До XVI століття англійська мова не була засобом вираження наукової думки та предметом викладання на противагу латинській та іншим класичним мовам. Саме тому запозичення з латини та латинізованої грецької мови не тільки сформували значну кількість термінологічного фонду англійської мови (напр., у сфері медицини, ряді природознавчих наук, юриспруденції, богослов'я), але й продовжували використовуватися в загальному вжитку, що, в свою чергу, стало причиною їх подальшого переходу до термінолексики англійської мови, яка почала використовуватися для позначення понять різних галузей науки та техніки з їх появою та розвитком. Безумовно, в процесі такого позначення використовувалися не тільки "суто англійські", але одиниці греко-латинського походження.

Терміносистема галузі комп'ютерних технологій є однією з найбільш молодих. Оскільки лідером розвитку цієї галузі були й залишаються США, первинна номінація її науково-технічних понять відбувається саме англійською мовою. Для іменування понять визначеної галузі використовується значна кількість терміноодиниць, що містять елементи греко-латинського походження, зокрема: *microprocessor* – мікропроцесор (греч. *mikros* – малий); *multimedia* – мультимедіа (лат. *multum* – багаточисленний + лат. *medium* – середина); *alphascope* – пристрій для виводу буквенної інформації на дисплей (грецьк. *Άλφα* *Alpha* – перша літера грецького алфавіту, *πρῶτος* + *skopeo* – дивитися, розглядати, спостерігати, досліджувати; *interface* – інтерфейс, *Internet* – інтернет (лат. *inter* – між, *серед*); *autodin* (*automaticdigitalnetwork*) – автоматическая цифрова мережа, *autonegation* – автоузгодження, *autosensing* – автодетектирование, *autoexecfile* – файл автозапуска (грецьк. греч. *autos* – сам); *bit* від *binarydigit* (лат. *bi*- двічі, лат. *digitus* – палець) та інш.

Найбільш продуктивними при творенні англійських комп'ютерних термінів є грецькі префікси (*dis-* (протилежний до, не) – дисплей – *display*; *homo-* (одно) : *auto-* (само, автономно): автовиклик – *autocalling*; *hyper-* (понад, вище, у більшій мірі) – гіпертекст – *hypertext*; *macro-* (великий, об'ємний) – макрогенератор – *magrogenerator*; *mono-* (одно) – монохромний дисплей – *monochromedisplay*; *pseudo-* (хибний, подібний до) – псевдоадреса – *pseudoaddress*; *tele-* (віддалений, на великій відстані) – телетекст – *teletext*) та латинські префікси (*de-* (повертати дію вилучати) – декодер – *decoder*; *intra-* (усередині, серед) – інтранет – *intranet*; *multi-* (багато різно) – мультисписок – *multilist*; *non-* (не) – нелокалізований – *nonlocalized*; *pro-* (вперед, перед, попереду) – процесор – *processor*; *re-* (знову, повторювати) – реконфігурація – *reconfiguration*; *sub* (під, підмножина, частина чогось) – підмножина – *subset*).

Використання значної кількості елементів грецького та латинського походження при творенні англійських комп'ютерних термінів пояснюється фактом їх широкого застосування в самій англійській мові, тієї визначною роллю, яку вони завжди відігравали для англійської фахової, професійної, наукової мови. Акумуляуючи в своєму значенні значний обсяг інформації, англійські комп'ютерні терміни, створені на базі греко-латинських терміноелементів, не тільки легко розпізнаються та розуміються фахівцями та простими користувачами комп'ютера та комп'ютерних технологій, але й значно підвищують ефективність обміну науково-технічною інформацією у відповідній галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даниленко В.П. О терминологическом словообразовании / В.П. Даниленко // Вопросы языкознания. – 1973. – № 4. – С. 76-85.
2. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура / В. М. Лейчик. – [3-е изд.]. – М. : Издательство ЛКИ, 2007. – 256 с.
3. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии: Вопросы теории и методики / Д. С. Лотте. – М., 1961. – 158 с.
4. Лукашевич П. Корнеслов латинского языка / П. Лукашевич. – К.: Типография М.П. Фрица, 1871. – 922 с.
5. Мизина И.Н. Англо-русский и русско-английский словарь компьютерной лексики / И.Н. Мизина, А.И. Мизина, И.В. Жильцов. – М.: ОЛМА-Пресс Образование, 2004. – 694 с.

КООПЕРАТИВНІ ПЕРЕБИВАННЯ У МОВЛЕННІ

Кириченко Т.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Під час спілкування комуніканти дотримуються певних рольових норм, проте комунікативна рівновага між учасниками комунікації не завжди присутня. Досить часто один із партнерів по комунікації бере на себе ініціативу у розмові. За такої умови досить часто трапляються перебивання одного

комуніканта іншим. “Комунікаційний процес передбачає створення сфери спільних дій, консенсуальної лінгвістичної (або семіотичної) сфери” [1, с. 58]. Умовою створення консенсуальної сфери є наявність конвенційних форм мовленнєвої поведінки та комунікативна рівновага. Рівновага може порушуватись за умови виникнення у одного із комунікантів бажання висловитись, побудувати комунікацію за своїм сценарієм. У такому випадку має місце перебивання одного комуніканта іншим, що призводить до комунікативного дисбалансу.

Перебивання мовлення є невід’ємною частиною щоденного спілкування. Комунікативна функція перебивань є неоднозначною. З одного боку, перебивання слугують вираженням соціальної та комунікативної домінант. За допомогою перебивання свого партнера по комунікації мовець самостверджується, показує свій статус, а також виявляє незацікавленість обраною темою розмови. Такі перебивання є інтервентивними (інтрузивними) [3; 4; 5; 6], адже обмежують комунікативну свободу мовця та виступають бар’єром у спілкуванні. З іншого боку, перебивання можуть слугувати інструментом вияву підтримки, згоди та налагодження контакту і взаємодії. Комунікативною функцією таких перебивань є покращення кооперації між інтерактантами та її підтримка. Саме кооперативні (коллаборативні) [3; 4; 5; 6] перебивання є предметом нашого дослідження.

Деякі науковці [7] вважають, що кооперативні перебивання не координують ніяким чином процес та зміст комунікації. На нашу думку, кооперативні перебивання мають високу регулятивну функцію, за яких той, хто перебиває, показує своє зацікавлення у розмові. Такі перебивання підтримують хід розмови за рахунок прояву солідарності та бажання співпрацювати. Аналізуючи кооперативні перебивання можемо спостерігати певні комунікативні особливості, а саме: збереження Принципу Кооперації та Принципу Ввічливості задля вирішення спільних задач, докладання зусиль задля збереження “обличчя”. Підтримання розмови із залученням кооперативних перебивань є доречним, коли один із мовців потребує допомоги, не може правильно висловити свою думку, що ілюструє такий приклад:

“Intense?” he said with a wounded expression. “What exactly do you mean by intense?”

“Oh, I don’t know ...” I said.

“Sexually intense?”

“No,” I said quickly. “Not like that...”

“Like you spent all your time together? Every night and every waking moment?”

“No,” I said again [8, с. 26].

Кооперативні перебивання можуть складатись із одного слова, або фрази і навіть цілого речення. Вони можуть слугувати проявом допомоги і згоди, а також залучатись задля внесення певного пояснення у розмову, або ж прояснення важливих моментів, на яких неодмінно слід наголосити, підтвердження інформації. У наступному прикладі можемо спостерігати, як місіс Хетенбергер підтверджує ту думку, яку Зої важко висловити:

00: 37:36 Zoe: *That's my... mother. (as it dawns on her) Are you saying... that the reason Harley sent me all those postcards, came to my graduation...*?

00: 37:41 Mrs. Hattenbarger: Yes, Zoe. *I believe Harley Wilkes was your father. Off Zoe, stunned (Hart of Dixie: 01*01).*

Отже, кооперативні перебивання можна поділити на три категорії: згода, допомога та прояснення [2; 3]. Будь-які перебивання є невід'ємною частиною щоденного мовлення у багатьох країнах та культурах. Кооперативні перебивання у свою чергу допомагають партнерам по комунікації порозумітись, знайти спільне вирішення проблеми, досягти певного консенсусу і часто є запорукою того, що комунікативний збій буде відсутній у розмові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болдырева А. А. Категория авторитетности в научном дискурсе / А. А. Болдырева, В. Б. Кашкин // Язык, коммуникация и социальная среда. – Воронеж : Изд-во ВГТУ, 2001. – Вып. 1. – С. 58 –70.
2. Kennedy C. W. A new look at interruptions. / C. W. Kennedy, C. T. Camden // Western Journal of Speech Communication. – 1983. – Vol. 47. – P. 45–58.
3. Li H. Cooperative and intrusive interruptions in inter- and intracultural dyadic discourse / H. Li // Journal of Language and Social Psychology. – 2001. – Vol. 20, № 3. – P. 259–284.
4. Li H. Reconceptualizing interruptions in physician-patient interviews : cooperative and intrusive / H. Li, M. Krysko, N. Desroches, G. Deagle // Communication and Medicine. – 2004. – Vol. 1, № 2. – P. 145–157.
5. Li H. Interruption and involvement in discourse: can intercultural interlocutors be trained? / H. Li, Y. Yum, R. Yates, L. Aguilera, Y. Mao, Y. Zheng // Journal of Intercultural Communication Research. – 2005. – Vol. 34, № 4. – P. 233–254.
6. Li H. Interruption and patient satisfaction in resident-patient consultations / H. Li, Z. Zhang, Y. Yum, J. Lundgren, J. Pahal // Health Education : An International Journal. – 2008. – Vol. 108, № 5. – P. 411–427.
7. Murata K. Intrusive or cooperative? A cross-cultural study of interruption / K. Murata // Journal of Pragmatics. – 1994. – Vol. 21. – P. 385–400.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРОВАНОГО МАТЕРІАЛУ

8. Giffin E. *Something Borrowed* / Emily Giffin. – N. Y. : St. Martin's Press, 2004. – 272 p.
9. Hart of Dixie : [TV film series] : Pilot / directed by Leila Gerstein. – Studio Draft, 2010. – Season 1, Episode 1. – 42 min.

ХУДОЖЕСТВЕННОЕ СВОЕОБРАЗИЕ И НОВАТОРСТВО ЧЕХОВА-ПРОЗАИКА

Клеофастова Т.В.

Киевский национальный лингвистический университет

Взаимодействие эпического, драматического и лирического начал определяли важнейшие особенности прозы А.П.Чехова. Его раннее творчество чрезвычайно разнообразно по своим формально-содержательным особенностям.

В 80-е годы Чехов создает такие, казалось бы, противоположные жанровые разновидности, как рассказ-сценка и лирический рассказ, рассказ с очерковой основой и несколько позже – "романный" рассказ.

Эпическое, драматическое, лирическое включаются в оригинальный художественный синтез, трансформируя жанр рассказа, который приобрел новую глубину и гибкость.

Уже в раннем творчестве Чехова возникают разнообразные гибкие жанровые формы, осуществляется жанрово-родовой синтез, который и определяет специфику "чеховского жанра". Как известно, первым завершенным произведением Чехова был не юмористический рассказ, а большая четырехактная драма "Безотцовщина" (1878), которую молодой автор предполагал поставить на сцене Малого театра. Первый драматургический опыт оставил явственный след в раннем творчестве Чехова и имел большое значение для его писательского развития. "Безотцовщина" как бы растворилась в творчестве писателя. Пронизанность чеховских рассказов началами драмы, их потенциальная театральность становится одной из отличительных особенностей творчества молодого писателя. Чехов обновил жанровое содержание рассказа прежде всего драматизацией повествования. Его рассказы несут в себе некоторые родовые признаки драмы, хотя не являются произведениями собственно драматическими.

Сюжетами его рассказов становятся какой-либо случай, эпизод, анекдот, разворачиваемые в форме бытовой сценки. Важнейшая роль в «сценке» принадлежит диалогу, обрамленному авторским повествованием, которое вводит читателя в круг изображаемых событий и нередко содержит в конце рассказа краткую ироническую оценку изображаемого. Исследователи творчества Чехова первой половины 80-х годов нередко выделяют "юмористическую" или "комическую" новеллу и бесфабульный рассказ-сценку. Действительно, в рассказах Чехова этих лет много от остросюжетной новеллы со смещенной к концу неожиданной кульминацией, развязкой. Но рядом с рассказом такого рода существовал и иной – "бесфабульный рассказ-сценка, которому в постройке здания чеховской поэтики суждено было сыграть более значительную роль" [1, с. 83]. Это суждение А.П. Рудакова, разумеется, справедливо, но нас интересует иной аспект – драматургическое, диалогическое начало в раннем чеховском рассказе, и тут нельзя не заметить, что комедийный диалог в структуре и комической новеллы, и рассказа-сценки играет определяющую роль. Не следует забывать и то, что при всех возможных разграничениях новеллы и бесфабульного рассказа проводятся они в рамках одного жанра.

В ранних рассказах Чехова нет широкого охвата событий, отсутствуют разветвленные сюжетные линии. Чехов ограничивает движение темы пределами одного обстоятельства, одного случая. "Гений Чехова выразился не в эпической широте охвата явления жизни, а в концентрированном их изображении лаконичными средствами, углублением способов типизации явлений при помощи "мелочей", деталей, впечатлений, настроений" [2, с. 144]. Максимальная экономия художественных средств требовала от Чехова строжайшего отбора событий и сцен, входящих в сюжет рассказа. Чехов довел этот жанр до совершенства. При этом увеличивается своеобразное

сотворчество читателя, который должен о многом догадываться сам, многое воссоздавать самостоятельно. Чехов нашел средства, держащие читателя в напряжении и стимулирующие его мысль. Краткость, концентрированность содержания, являлась одним из таких средств. И в этом можно усмотреть влияние драмы.

Главное внимание художника направлено на "конструирование" определенной ситуации, в которой проявляются человеческие качества героя. Как известно, действие является главным признаком драмы. И в самых ранних рассказах Чехова заметно превалирование действия, стремительно развивающегося сюжета над описанием.

В самых ранних произведениях Чехова для писателя более важен рассказ о ходе происшествия, чем изображение характера; отсюда - рассказ-сценка, этюд, случай, анекдот, воспроизводившие явления действительности, чаще в комическом плане, средствами комедийного диалога. Краткость рассказа исключала авторское вмешательство в изображаемое, развернутые описания и заставляла сочетать разнообразные формы организации речевого материала, прежде всего, различные варианты диалога и монолога, создавать очень экономные и выразительные характеристики персонажей. В раннем чеховском рассказе функция повествователя, т.е. функция посредника между изображаемым миром и адресатом (читателем), минимальна. И это будет характеризовать чеховскую прозу в целом. В этой связи Б.М. Эйхенбаум справедливо видит новаторское значение Чехова не в том, что он "ввел" в литературу короткий рассказ, а в том, что краткость была принципиальной и противостояла традиционным жанрам романа и повести как новый и более совершенный метод изображения действительности [3, с. 78].

ЛИТЕРАТУРА

1. Чудаков А.П. Психологическое изображение у раннего Чехова / А.П. Чудаков // Поэтический мир Чехова. – Волгоград: Волг. пед. ин-т, 1985. – 384 с.
2. Кубасов А.В. Рассказы А.П. Чехова: поэтика жанра: учеб. пособ. / А.В. Кубасов. – Свердловск: СГПИ, 1990. – 73 с.
3. Эйхенбаум Б.М. О прозе / Б. М. Эйхенбаум. – Л.: Худ. лит., 1969. – 503 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО СИНТАКСИСУ

(на матеріалі іспанського простого речення)

Коваленко І.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Серед сучасних проблем синтаксису, значне місце належить іспанському простому реченню з однорідними членами та узагальнюючими словами. Факт існування в мові узагальнюючих слів спирається на постійну тенденцію мови до синтезу в процесі аналізу та узагальнення. Узагальнюючі слова – категорія, яка можлива тільки при однорідних членах, органічно зв'язана з ними. Узагальнення неможливе без однорідності, вони є граматичним засобом, в

якому матеріалізується сама об'єднуюча ситуація. Без однорідних членів узагальнююче слово стає звичайним членом речення, втрачає специфіку особливого граматичного явища. Визнання узагальнюючого слова основною ознакою однорідності підтверджується тим, що навіть якщо узагальнююче слово матеріально не виражено в реченні, то наявність ряду однорідних членів передбачає його.

Узагальнюватися можуть різні явища дійсності (предмети, ознаки, дії і т.п.), представлені в реченні як однорідні члени. Кожен однорідний член речення (з низки однорідних предметів, ознак і т.д.) є частиною спільності, що існує окремо (видовим поняттям), значення якої виражено в узагальнюючому слові (родовій категорії). Отже, конструкція з однорідними членами і узагальнюючим словом представляє собою не що інше, як відображення гіпонімічних відношень на комунікативному рівні. Однорідні члени, що відповідають окремим видовим поняттям, є гіпонімами відносно гіпероніму, тобто узагальнюючому слову, що означає узагальнююче родове поняття, і согіпонімами відносно один до одного. Відношення між однорідними членами і узагальнюючим словом як відношення видо-родового характеру проявляється однак не завжди експліцитно і послідовно. Принцип видо-родових відношень послідовно реалізується в конструкціях з узагальнюючим словом-іменником (рідше – прикметником або дієсловом), який означає поняття, що за своїм змістом виражає окремі більш вузькі за значенням поняття одного й того ж функціонального ряду.

Певно, що в структурно-семантичному відношенні узагальнююча одиниця практично завжди представляє собою слово, яке функціонує в конкретній морфологічній формі. В окремих випадках узагальнююче слово поширюється іншими залежними словоформами або залежною предикативною одиницею, функціонально відповідною словоформам. Поширення узагальнюючого слова іншими словами нерідко обумовлюють самі однорідні члени. У більшості випадків синтаксичне узагальнення не співпадає з логічним, воно значно ширше логічного. В реченні воно має свої специфічні способи вираження: морфологічні, пунктуаційні, інтонаційні і, що особливо важливо, зв'язок з іншими словами, конкретно-однорідними членами. Залежно від їх структурно-семантичних особливостей узагальнюючі одиниці в реченні розподіляються на 3 групи: 1) узагальнюючі слова; 2) узагальнюючі фразеологічні одиниці та 3) узагальнюючі синтаксичні конструкції.

Поряд з узагальнюючими словами в реченні з однорідними членами широко використовуються різноманітні узагальнюючі синтаксичні конструкції. Серед них можна виділити такі основні типи: узагальнюючі підрядні словосполучення; узагальнюючі сурядні сполучення; узагальнюючі конструкції, які поєднують в собі ознаки узагальнюючих підрядних словосполучень та узагальнюючих сурядних сполучень; узагальнюючі конструкції, які мають у своєму складі предикативні та напівпредикативні елементи. Найбільш поширеними вважаються узагальнюючі підрядні словосполучення, які розподіляються на прості й складні. Прості узагальнюючі словосполучення – це ті, що складаються із двох повнозначних слів і складні, які поширені

пояснюючими словами. В залежності від лексико-граматичних властивостей стрижневого слова відрізняють узагальнюючі словосполучення іменні, дієслівні та прислівникові. Прості узагальнюючі словосполучення:

- а. Іменні узагальнюючі словосполучення:
 - а) з іменником в ролі головного слова;
 - б) з прикметником в ролі головного слова;
 - в) з числівником або неозначено-кількісним словом у ролі головного слова;
 - г) із займенником у ролі головного слова.
- б. Дієслівні узагальнюючі словосполучення.
- с. Прислівникові узагальнюючі словосполучення.

Таким чином, серед узагальнюючих одиниць, широко вживаних в реченнях з однорідними членами, виділяють два типи: узагальнюючі слова та узагальнюючі словосполучення. Узагальнююче слово може бути виражено будь-якою повнозначною частиною мови. У логіко-семантичному плані відмічені співвідношення "рід – види" або "ціле – частини" між узагальнюючою одиницею та рядом однорідних членів. Узагальнююча одиниця – це член речення, що представляє собою узагальнену назву явищ дійсності, позначених у більш конкретному виді рядом однорідних членів.

Узагальнююче-номінативна роль узагальнюючих одиниць не залежить від їх положення відносно ряду однорідних членів, узагальнюючі одиниці можуть знаходитися як у постпозиції, так і в препозиції. Між узагальнюючою одиницею і рядом однорідних членів встановлюється пояснюючий зв'язок: при препозиції узагальнюючої одиниці пояснюючим елементом є ряд однорідних членів, при постпозиції – сама узагальнююча одиниця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сапожников М.И. Обобщающие единицы в предложениях с однородными членами: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – М., 1965. – 23с.
2. Яремчук И.С. Конструкции с однородными членами и обобщающими словами в свете грамматики: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Днепропетровск, 1985. – 24 с.

АКСІОЛОГІЧНА КОМПОНЕНТА КОНЦЕПТУ SCHÖNHEIT В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Коваль І.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Цінності тісно пов'язані зі здатністю людини до створення глобальних суспільних ідеалів. Цінності, а значить і концепти являються, по суті, відображенням окремих аспектів таких ідеалів. Не викликає сумнівів, що цінності носять оцінний характер. До виразів оцінного характеру відносять окрім прямих оцінок (гарний добрий, краще, гірше тощо) стандарти, правила, зразки, ідеали, аналітичні висловлювання тощо [3, с. 15].

Яким саме цінностям представники тієї чи іншої культури надають більшого чи меншого значення, залежить від системи цінностей кожної

конкретної культурної спільноти. Таким чином, ціннісні орієнтації являють собою «культурну структурну ознаку» [7, с. 80], свого роду масштаб, у відповідності з яким люди впорядковують і класифікують світ, використовуючи при цьому не лише знання та інформацію, але й свій життєвий досвід.

Концепт SCHÖNHEIT належить до категорії сублімованих оцінок або абсолютних, тобто вербалізується головним чином через естетичні та етичні оцінки. Цій групі оцінок найбільш притаманне поняття архетипу і всі оцінні значення орієнтовані на норму, проте кожна етнокультура виробляє свої власні норми та стандарти [5, с. 80].

В німецькій мові представлені фразеологізми, які окреслюють еталони фігури. Наприклад, ФО *eine Wespentaille besitzen* [9, с. 1720] – бути надзвичайно стрункою. Про те, що стрункість вважається еталоном, свідчить наявність значної кількості фразеологізмів зі значенням «стрункий / струнка», «худий / худа»: (*absolut*) *fit sein* [9, с. 453]; *rank und schlank sein* [8]; *schlank wie eine Gerte sein* [8]; *gertenschlank sein* [8]; *schlank wie eine Tanne sein* [8]; *sie ist schlank wie eine Pinie* [4, с. 108]; *Rick und Schick (Geschick) haben* [4, с. 136].

Багато уваги приділяється явищу асиметрії оцінної шкали, яке полягає в тому, що слова, які мають меліоративні конотації, краще запам'ятовуються і частіше використовуються в лексиці, ніж пейоративні форми, проте позначення поганого більш диференційовані, крім того «песимізм» оцінок [11, с. 357] проявляється в тому, що слова із семантичної зони «середнього» схилиються до сфери поганого [6, с. 14].

Цікавим є твердження Т. Вендіної, що у мові традиційної народної культури поняття «краси» покриває значно більшу частину семантичного простору, ніж поняття «потворного» [1, с. 160]. Це суперечить загальновідомій тезі про те, що сфера негативної оцінної номінації є ширшою, ніж протилежна їй сфера позитивної оцінки.

Мови розрізняють сублімовану (небесну) красу і красу земну, повсякденну, для якої властиві різні конотації, що стосуються не лише привабливої зовнішності, але й манери поведінки, спілкування, внутрішніх якостей, за рахунок яких компенсуються окремі недосконалості зовнішності [2, с. 32-33], тобто, наголошується на суб'єктивному характері краси, а саме – відносності краси. Цю тезу підтверджує наявність великої кількості фразеологізмів в німецькій мові: *Jede Krähe hält ihre Jungen für schön* [10]; *Jeder hält seine Braut für die schönste* [10]; *Jeder hält das Seine für schön* [10]; *Jeder Mutter Kind ist schön* [10]; *Jedem ist sein Liebchen schön* [10].

Отже, оцінка є одним із способів реалізації цінності. Естетична оцінка є важливим моментом засвоєння дійсності, оскільки природні та суспільні явища співставляються з ідеалами краси, які беруть початок з суспільної діяльності та заломлюються крізь призму соціальних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вендина Т. И. Прекрасное и безобразное в русской традиционной духовной культуре / Т. И. Вендина // Логический анализ языка. Языки эстетики : Концептуальные поля прекрасного и безобразного / отв. ред. Н. Д. Арутюнова. – М. : Индрик, 2004. – С. 143–162.

2. Гончарова Т. В. Типологія аксіологічно маркованих агентивних номінативних одиниць з формантом -er : монографія / Т. В. Гончарова. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – 182 с.
3. Ивин А.А. Аксиология. Научное издание // А.А. Ивин. – М. : Высш. шк., 2006. – 390 с.
4. Німецько-український фразеологічний словник / [уклали В.І. Гаврись, О.П. Пророченко]. – К. : Радянська школа, 1981. – Том 1. – 416 с.; Том 2. – 382 с.
5. Нічаєнко І. І. Валоративний епістрат концепту КРАСА в іспанській літературі ХІХ-ХХ століття та його відтворення в українських перекладах / І. І. Нічаєнко // Мовні і концептуальні картини світу. – 2011. – Вип. 34. – С. 79-85.
6. Пименова М. В. Красотою украси : выражение эстетической оценки в древнерусском тексте / М. В. Пименова. – Владимир : ВГПУ, 2007. – 415 с.
7. Maletzke G. Interkulturelle Kommunikation : zur Interaktion zwischen Menschen verschiedener Kulturen / G. Maletzke. – Opladen : Westdt. Verlag, 1996. – 226 S.
8. Redensartenindex. Wörterbuch für Redensarten, Redewendungen, idiomatische Ausdrücke, feste Wortverbindungen [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.redensarten-index.de/suche.php>.
9. Röhrich L. Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten / L. Röhrich. – Freiburg-Basel-Wien : Herder, 2006. – 1910 S.
10. Sprichwörter – Redensarten – Zitate [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.operone.de>.
11. Wierzbicka A. Ethno-syntax and the philosophy of grammar / A. Wierzbicka. – Studies in Language. – Vol. 3. – № 3. – 1979. – P. 313–383.

ТРУДНОЩІ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ПОДОЛАННЯ

Ковальчук Т.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

У зв'язку з прогресивним розвитком суспільства в останні роки спостерігається усе більший інтерес до італійської мови. Прагнення вивчати цей предмет має багато причин. Одна з них – бажання подорожувати по Італії, збагачувати свої знання в спілкуванні з представниками цієї країни, а без знання цієї іноземної мови це зробити дуже важко. Тож останнім часом італійська мова стає все більш популярною, адже вже отримавши досвід вивчення інших іноземних мов, може здатися, що вивчення італійської мови є простішим.

Усвідомлення труднощів, які представляє італійська мова, є досить значним в тих, хто вивчає італійську мову. Саме морфосинтаксичні труднощі виникають під час вивчення італійської мови. Серед них варто зазначити наступні [1, с. 76]: розташування та застосування особових займенників; використання простих приєменників та приєменників з артиклями; використання дієслів та минулих часів; неправильне застосування умовного способу; неправильне застосування безособових форм; неправильне застосування прямої та непрямої мови; неправильне розташування частин мови в реченні; неправильне застосування імпліцитних форм дієслова; відмова від дієслівних форм.

Студент під час засвоєння матеріалу, а особливо на початковій стадії, використовує мовні стратегії, щоб зрозуміти та скласти більш-менш правильні тексти італійською мовою, часто узагальнює використання одного граматичного правила (неправильна відміна дієслова “finire”, помилкова відміна *finisciamo*, насправді *finiamo*); спрощує структуру речення або його складові (наприклад: *la casa era bello*, насправді: *la casa era bella*). Неправильно використовує винятки в італійській мові (наприклад: *i miei diti* замість *le mie dita*). Студент також занадто часто використовує ключові слова, які допомагають йому у спілкуванні (наприклад: *come va?*); звертається до рідної мови, коли йому не вдається підібрати слово чи відповідну граматичну структуру, які б вказали на те, що він хоче передати [1, с. 76].

Найпоширеніші помилки, які роблять носії слов'янських мов під час вивчення італійської мови це: невпевненість у використанні голосних а/о та і/е; невпевненість у використанні артиклів (наприклад: *Desidero studiare lingua italiana*, насправді *Desidero studiare la lingua italiana*); упущення дієслова “бути” (наприклад: *Oggi una giornata meravigliosa* насправді *Oggi è una giornata meravigliosa*) [1, с. 79].

Тож поширені помилки можуть стосуватись фонетики, орфографії, морфології, синтаксису та лексикології і існують деякі рекомендації щодо їх подолання.

Фонетичні помилки зображають порушення у вимові окремих звуків, слів, словосполучень, пропозицій. Вони особливо помітні при читанні вголос. Серед фонетичних помилок досить часті помилки неправильного озвучування відповідної букви. Тож студент має засвоїти нові фонemi, вивчити правильну вимову цих слів. Варто також записувати фонemi в італійській мові, які б могли бути наявними і в українській мові. Серед труднощів при вивченні італійської мови є також вимова. Італійська мова є дуже мелодійною і це завдяки тому, що звуків в італійській мові більше, ніж букв, а слова, дуже часто, закінчуються голосними. Багато італійських слів дивно схожі на ті, які ми звикли використовувати у повсякденному житті, а тому часто при вивченні мови, студенти забувають про те, що наголос і інтонації відрізняються від тих, що присутні в українській мові. Доведеться чимало потренуватися, щоб всі звуки були чіткими, і знайомі вже слова стали з українських італійськими. Тут дуже важливо наявність постійної розмовної практики з носієм мови.

З точки зору морфології студент має вивчити скорочення іменників, систему дієслів, артиклів та прийменників, адже в італійській мові дуже важливою частиною граматики є артиклі та прийменники. Артиклі в українській мові відсутні. Вони мають різні форми вживання, а правила їх використання не завжди настільки чіткі і зрозумілі, як хотілося б. Прийменники часто доводиться запам'ятовувати, бо їх наявність викликана не правилами мови, а особливістю конкретного слова. Дієслівні часи, які важко даються при вивченні англійської, є також найбільшою складністю і в італійській мові. Їх потрібно не тільки вивчити, але і зрозуміти, коли, як і чому вони вживаються.

В синтаксисі студент має вивчити порядок елементів речення, заміну дієслів, функцію прийменників. Тож у вищих учбових закладах багато уваги

варто приділити синтаксису італійської мови, щоб студент міг визначити тип речення, зробити логічний аналіз речення, визначивши частини мови. А також вміти визначати емфатичні конструкції, які відрізняють нестандартну італійську мову від нормативної.

З точки зору лексикології, студент має вивчити використання слова замість іншого, уникати утворення власних неіснуючих слів в італійській мові, а також вміти поєднувати слова. Часто, вивчаючи італійську мову, можна зіткнутися із проблемою неправильного запам'ятовування слів. Асоціативний метод, який користується великою популярністю, тут працює далеко не завжди. Здавалося б, “ripetizione”, просте слово, все легко та зрозуміло, як з “cultura” і “musica”. Та тільки це не “репетиція”, а “повторення”. Слова, які здаються простими і знайомими, можуть містити в собі абсолютно незвичний сенс. А значить, доведеться докласти зусиль не тільки з їх вимовою, але й з правильним їх вживанням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Maurizio Trifone, Antonella Filippone, Andreina Sgaglione, Affresco italiano C2. Corso di lingua italiana per stranieri. – Mondadori Education, 2011. – 76-79 с.
2. G. Berruto, Sociolinguistica dell'italiano contemporaneo. – Roma, Carocci, 1987.
3. Dardano Maurizio, Trifone Pietro La nuova grammatica della lingua italiana. – Zanichelli, Bologna, 1997.

ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ В ЛИНГВОСТРАНОВЕДЧЕСКОМ УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Ковтун Т.В.

Киевский национальный лингвистический университет

Все уровни языковой системы культураносны, то есть имеют страноведческий план. Однако наиболее ярко культурный компонент проявляет себя в области лексики и фразеологии, поскольку лексика в своей совокупности отражает всю сумму явлений, фактов и процессов действительности, а фразеология охватывает, в первую очередь, сферу человеческих переживаний и эмоций. Фразеологизмы активно используются во всех языках как средство создания разных экспрессивно-эмоциональных характеристик, комического эффекта, иносказания. Благодаря основным свойствам фразеологизмов (образности, метафоричности, экспрессивности, оценочности и слитности значения) речь становится ярче, эмоциональней, образней и выразительней.

Самой известной классификацией фразеологизмов является классификация В.В. Виноградова, который выделил три типа фразеологизмов. Однако сторонники широкого понимания фразеологии выделяют 4-ый тип фразеологизмов – «фразеологические выражения» (пословицы, поговорки, афоризмы, крылатые выражения), которые имеют форму предложения [3, 59].

С точки зрения лингвострановедения важным является тот факт, что фразеологические единицы являются двусмысленными, т.е. кроме своего прямого значения, они имеют ярко выраженный иносказательный смысл. Если

мотивы создания фразеологизма забылись, то он живет тогда только в своем втором, приобретенном качестве. Прямое значение словосочетания всегда предшествует появлению у него идиоматического смысла. Поэтому нужно различать сам фразеологизм и его генетический прототип – свободное словосочетание с прямым смыслом.

Например, *работать засучив рукава* означает «с большим усердием». Происхождение фразеологизма связано с особым покроем верхней одежды в старину, рукава которой доходили до колен или до пяток, поэтому со спущенными рукавами нельзя было сделать даже простейшую работу [2, 623-624]. Такая одежда давно исчезла, а выражение *засучив рукава* путем переноса значения с конкретной ситуации на более широкий круг смежных явлений стало идиоматическим. Следовательно, фразеологизм возникает, когда словосочетание утрачивает свой прямой смысл.

Существует группа словосочетаний, которые сейчас могут пониматься как в прямом смысле, так и идиоматически: *белены объелся, закручивать гайки, согнуть в дугу, становиться на дыбы* и т.д. Это синхронная (современная, актуальная) двуплановость фразеологических сочетаний. Однако существует группа фразеологизмов, обладающих двуплановостью семантики только с диахронной точки зрения, т.е. прямой смысл словосочетания уже не воспринимается, а используется только идиоматическое значение. Например, *как зеницу ока, тупун тебе на язык, гадать на бобах* и т.д.

Фразеологизму присущ и аналог лексического фона. Фразеологическим фоном называются все те непонятные семантические доли, которые свойственны фразеологизму. Фоновые доли фразеологизма легко отделить от понятных: они не входят в идиоматическое значение фразеологизма, а помещаются за его пределами.

Фразеологизмы содержат в своей семантике национально-культурный компонент. Страноведческая ценность фразеологизмов складывается, по мнению Е.М.Верещагина и В.Г.Костомарова, из трех составляющих:

1. Они отражают национальную культуру комплексно, т.е. всеми своими элементами, взятыми вместе, всеми своими идиоматическими значениями.

2. Фразеологизмы отражают культуру расчлененно, единицами своего состава, т.к. некоторые из таких слов принадлежат к безэквивалентным (*ходить фертом, тертый калач, семи пядей во лбу, лезть на рожон* и т.д.).

3. Фразеологизмы отражают национальную культуру своими прототипами, т.к. генетически свободные словосочетания описывали определенные обычаи, традиции, подробности быта и культуры, исторические события и т.д. Например, прототипы могут рассказывать о традиционной русской грамотности (*начать с азов, с красной строки* и т.д.), о денежной системе (*ни гроша за душой, гроша ломаного не стоит*), о традиционном врачевании (*заговаривать зубы, до свадьбы заживет*), о типичной русской флоре (*через пень-колоду, кто в лес кто по дрова*), о фауне (*как с гуся вода, куры не клюют*), внешний вид человека, одежду и обувь (*заткнуть за пояс, дать по шапке*) и мн. др. Прототипы фразеологизмов содержат русские имена собственные (*по Сеньке шапка, куда Макар телят не гонял, показать Кузькину мать*), символику цвета

(красный петух, красная суббота, черный день), фразеологізмами стали багато клішизовані обороти російського фольклору (на все четыре стороны, скоро сказка сказывается, провалиться сквозь землю, за тридевять земель) [1].

Фразеологічний склад мови є компонентом культури народу, відображає особливості його духовного складу, національну специфіку мови, його самобутність, а також відображає багатий історичний досвід народу. Саме тому без знання фразеологізмів неможливо повне розуміння художніх, публіцистичних і газетних текстів, живої розмовної мови. Правильне використання фразеологізмів є одним з показників хорошого володіння мовою, як рідною, так і іноземною.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вережанин Е.М., Костомаров В.Г. Мова і культура. Три лінгвістичні концепції: лексического фону, мовно-поведінчеських тактик і сапієнтесьми. – М.: Індік, 2005. – 1040 с.
2. Мєлєрович А.М., Мокиєнко В.М. Фразеологізми в російській мові: словарь. – 2-є изд., стереотип. – М.: Російськє словари, Астрель, 2001. – 856 с.
3. Нєчитайло І.Н. Введєніє в мовознавєніє. Учебное пособие для иностранных студентов-филологов. – К. Изд. центр КНЛУ, 2006. – 187 с.

СТВОРЕННЯ ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКО-ЯПОНСЬКОГО СЛОВНИКА-ДОВІДНИКА

Козирєв Є.В.

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

В історичній лексикографії (жанрі, що виник у ХІХ ст., та основні теорії якої закладалися останніми десятиліттями ХХ ст.) виділяють два основні способи представлення матеріалу: в діахронії та в синхронії.

Діахронічні словники являють собою словники з широкими хронологічними межами. Лексика, представлена в них, може охоплювати декілька століть та висвітлювати історію еволюції форми та семантики слова упродовж указанного періоду. Серед таких, наприклад, можна назвати «Словник староукраїнської мови ХІV–ХV ст.» за редакцією Л. Л. Гумєцької, виданий Інститутом суспільствознавства НАНУ, «Словник української мови ХVІ – першої половини ХVІІ ст.» за редакцією Д. Гринчишина, виданий інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, або «Етимологічний словник української мови: в 7 т.», створений під керівництвом О. Мєльничука вченими Інститутом мовознавства НАНУ.

Синхронічні словники – це словники певного періоду, вони являють собою горизонтальний зріз та описують словниковий склад певного обмеженого періоду розвитку мови. До синхронічних словників належать лексичні (тлумачний, тезаурус, іншомовних слів, стилістичний та ін), фразеологічні, граматичні, орфоепічні, орфографічні, перекладні тощо. Найвищим досягненням української лексикографії в галузі тлумачної лексикографії стало видання одинадцятитомного «Словника української мови», створеного Інститутом мовознавства ім. О.О. Потебні, – найповнішого й найбагатшого зібрання її лексики та фразеології.

Отже, всі словники описують масив фактів з погляду виявлення їх еволюції. Діахронічні словники викладають «біографію» слова, надають відомості про його

походження, семантичні, фонетичні та граматичні перетворення, що відбувалися зі словом з моменту його появи [76, с. 170]. Вчені наголошують на великому загальнокультурному значенні таких словників та їх суспільну значущість.

Як стверджує Алексеев, нині магістральним напрямком в історичній лексикографії слід вважати створення словників діяхронічного типу [1, с. 513]. Діяхронічні словники створюються для перекладачів, в них демонструються можливі перекладні варіанти, відображається історія передачі якої-небудь одиниці перекладу в межах заявлених хронологічних рамок. Особливо важливими для перекладачів є спеціалізовані словники-довідники, присвячені певному типу та групі лексики.

Словникова стаття має у своєму складі декілька один або декілька перекладних еквівалентів однієї й тієї ж одиниці, кожна одиниця наводиться в оригінальному контексті та паралельному перекладному контексті однакової довжини. При створенні церковнослов'янсько-японського перекладно-тлумачного словника-довідника особливо важливим є тлумачення та позатекстова інформація. Японська православна богослужбна лексика є об'єктом для подальшого детального дослідження, оскільки на її формування вплинули як суто внутрішньомовні явища (стилістика писемної мови бунго), так і зовнішні – вплив китаїзмів, зміна значення японського слова під впливом контекстуально та стилістично зумовлених семантичних особливостей церковнослов'янського словникового складу.

Отже, словникова стаття включає в себе такі основні частини:

- 1) **Лема** – слово або словосполучення мовою оригіналу.
- 2) **Зона еквівалентів** – варіанти перекладу в контексті оригінального джерела з транскрипцією японською складовою абеткою.
- 3) **Семантизація** – визначення значення слова.
- 4) **Зона ілюстрації** – слово в контексті оригінального та перекладного текстів, що супроводжується надрядковою транскрипцією.

В якості леми можуть виступати як безеквівалентні лексичні та фразеологічні одиниці, так і слова, що мають еквіваленти, але потребують пояснення семантичних особливостей.

Наведемо приклад словникової статті:

こひつじ

Агнец ● 羔 [こひつじ] ☆ 子羊

① 小さな羊 〓 また 〓 羊の子 〓 Горы възграшасѧ, такъ овни, и холми, такъ агнцы овчїи. 山 は 牡
ひつじ ごと おど をか こひつじ ごと おど
羊 の如 く躍 り、邱 は 羔 の如 く躍 れり. (聖詠 113: 4)

② イイСУ 〓 ハリストスのことを指す表現のひとつ ◆ 神の羔 〓 Во время оно, видѣ
あくるひ
Іоаннъ Іиса грядѹща къ себѣ, и глагола: се агнецъ бжїи, вземлѹи грѣхн міра. 明 日
おのれ きた み いは かみ かみ こひつじ よ つみ にな
イオアンはイイСУの己 に來 るを見て曰 く、神 よ、神 の羔 、世の罪 を任
もの
ふ者 なり. (イオ 1: 29)

- на початку наведена лема, слово-оригінал, відповідно до норм церковнослов'янської мови;

- знаком ● позначається еквівалент із його транскрипцією в квадратних дужках;
- цифри в кружечках (①, ②, ③...) позначають різні тлумачення леми;
- символ демонструє початок цитування (зона ілюстрації), в якій подається однаковий фрагмент тексту двома мовами та закінчується посиланням японською мовою в круглих дужках;
- знаки ☆ та ◆ – факультативні. Зірочкою позначається сучасне написання або сучасний еквівалент слова, наявні у японських тлумачних словниках. Ромбом виділяються значущі сталі словосполучення або похідні слова.

ФРАГМЕНТ З ІСТОРІЇ КОНЦЕПТОСФЕРИ “ЇЖА” В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Козирєва З.Г.

Інститут української мови НАН України

У давньоруських текстах лексика на позначення фруктів представлена невеликою кількістю найменувань, які переважно збігаються з назвами рослин. Як загальна назва плоду рослини вживається іменник *пл(о)дъ*: напр., у Збірнику Святослава 1073 р.: *Бє свершення пл(о)дъ овошта*. Слово має складну семантичну структуру. Синонімічною йому узагальненою назвою фруктів взагалі в давньоруських пам'ятках було *овощь* із значенням: 1) плід, фрукт: *и въскладаше хлѣбъ, мяса, рыбы, овощь разноличныи, медъ въ бчелкахъ* (ЛЛ, 123); 2) рослина, яка дає плоди: *и фуникъ. тмѣя. .ві. ветти на м(с)ць ражаєть овоща* (1383, Пр, 78в), *ни овоща сада* (XI–XII, СП, 387); 3) город, ділянка землі, де вирощують плоди: *Бстрашва во овощи* (Ср., II, 593).

Фрукти в Давній Русі були предметом обміну, ними платили данину. Старослов'янські тексти словом *овощь* передають гр. *καρποφορία*. У давньоруських питомих текстах (зокрема, літописних) цим словом позначалися заморські фрукти: *тѣ вс(а) блгая сходятса. ѿ(т) Грекъ злато паволоки. вина [и] ѿвощеєе разноличныя* (ЛЛ, 67). Деякі лінгвісти пов'язують ст.-сл. *овощь* (прасл. *ovotjo, ovokt-jo) з д.-в.-н. *obaz*, н.-в.-н. *obst*. На думку Г. А. Ільїнського, *obst* < *ovos* запозичене німцями від слов'ян. У староукраїнській мові на перший план виступає значення “плоди”, причому існують дві форми: *овощь* – у конфесійних текстах, які зазнали впливу церковнослов'янської мови, і *овоц* – під впливом польської мови трапляється переважно в ділових документах, іноді полемічних творах. Поступово на слово *овоци* переноситься значення “городні плоди”, пор., напр., *Морковь, редка, свекла на расолы на ставленьє. борщъ и всякои огороднои овощь* (1586, СРЯ, I, 301). Слово *фрукти* на позначення садових плодів з'явилося пізно – з початку XVIII ст. трапляється в журналах Петра I. В українській мові лексема *фрукти* запозичена з п. *frikt*, з'являється пізно, принаймні словники української мови XIX ст. і навіть словник Ю. Грінченка це слово не фіксують. Словник російсько-український Уманця і Спілки 1925 р. рос. *фрукты, фрукт, фруктовый* перекладає як “овощ, хруст, фрукт, садовина, овочевий”; закріплюється в сучасній українській мові на позначення плодів садових дерев, кущів і т. ін.

У староукраїнській мові для позначення овочів і фруктів використовувалися слова *огородин* і *садовина*, що служили також позначенням городу і саду, а також дерев і рослин, що там росли; зберігається в сучасній українській мові як збірна назва. Плодові дерева в Середню Європу потрапили з Італії, де культура садівництва особливо розвивалася в епоху імператорського Риму. Назви плодів і ягід звичайно омонімічні назвам відповідних дерев і кущів. Виняток становлять семантичні спеціалізовані суфіксальні утворення *яблонь* і *ябл'яко*. Лексема *яблонь* уживається на позначення садової рослини, натомість *ябл'яко* виступає як назва плоду цієї рослини, напр., у Хроніці Амартола за сп. XIII–XIV ст.: *испроси ябл'яко сыро и ножь*. Слово *ябл'яко* сягає прасл. *abl'ko і набуває поширення в усіх слов'янських мовах. К. Мошинський висловив припущення про зв'язок з варіантом і.-с. *ablho “білий”. Пам'ятками давньоруської (як і пізніше староукраїнської) мови фіксується широко. Назви інших фруктів трапляються в пам'ятках значно рідше, напр., спільнослов'янське слово *сливы* фіксується в Студійному уставі, в монастирському побуті сливи разом з іншими овочами, фруктами і приправами уживалися для приготування “ухи”, яка в перший тиждень великого посту мала замінити вино: *прѣже коупити и полагати. Яко се медъ. ороузык. соушенок вино. сливы.. аще и сливы обряцются съварятъ и ты*. У староукраїнській мові зберігає своє значення: *от каменя сливок угорскихъ* Слово *груша* (*хруша*, *круша*) – спільнослов'янське, звичайно виводиться з курдського *kořěši*, *kurěši*. З праслов'янської давньоруською, а згодом і українською мовами було успадковане слово *вишни*, а лексема *черешня* < *čeršnja вважається ще праслов'янським запозиченням. У перекладних, зокрема конфесійних, текстах фіксуються назви плодів, які були відомі на Русі, хоч і не культивувалися, напр., *вино, маслина, рожець, смоквы, финики, дыня*, назви яких були запозичені давньоруською мовою через посередництво старослов'янського з грецької, хоча можливе й безпосереднє запозичення з грецьких текстів. У староукраїнських текстах до названих вище назв додаються: *бросква, персик, порѣчки, абрикос* та деякі інші.

Як назва плодів, окремих ягід вживається слово *ягода*: *ягодѣ ланитьнѣи. како же обращетса ягода въ гроздѣ* (Ср., III, 1638). Хоч, можливо, тут вживається у значенні “частина грона, окрема ягода”. У перекладних з грецької мови текстах словом *ягодичи* перекладається гр. *συκαμίνος* “смоковниця, шовковиця”: *Изби градомъ вина ихъ и ягодичи тхъ сланою* (Ср., III, 1639), *вълѣзе на ягодичиноу* (1639). На позначення якоїсь певної рослини в давньоруських текстах засвідчена лексема *ягодина*, пор.: *овощная дрѣвеса многоплодовита: смоква, и ягодина, и масличіе, и рожци* (1108, ХД, 20). Слово *ягода* зберігається в сучасній українській мові. Видові назви ягід являють собою суфіксальні утворення з суф. -иц(я), що входили в спільнослов'янську модель з конкурентним суф. -ік(а), -іс(а), поряд з назвами ягід, представленими також в назвах трав і грибів [29:93–94]. До назв цього типу в українській мові належать: *брусниці, суниці, полуниці, голубиці, чорниці* і т. ін. на противагу російським *крублика, брусника, земляника, голубика, черника*

(пор.: лубку сушеніх черниць и бочку брусниць – XVIII, Тимч., 144; суниця - XVIII, Разн.марц., 645). Незважаючи на те, що ягоди належали до продуктів харчування ще з первісних часів, у писемності вони фіксуються пізно. Назви ягідних кушів в українській мові утворюються в основному за словотвірною моделлю з суф. -ин(а): малина, ожина, журавлина, смородина.

ПРИНЦИП ФАСЦИНАЦІЇ У КОМУНІКАЦІЇ

Козяревич-Зозуля Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Виникнення фасцинології пов'язано із тим, що фасцинативно націлене спілкування (*fascino-targeted communication*) постійно посилює своє значення. Фасцинологічний науковий напрям досліджує фасцинацію як спосіб оптимізації комунікації експансивними сигналами, що націлені на комунікативне повідомлення, його надійне сприйняття, аналіз та адекватну реакцію. У широкому значенні фасцинацію розуміють як цілісну семіотичну систему сигналів-ефектів, чарівлива дія яких стимулює і мобілізує асоціативно-емоційні складники психіки, миттєво викликає емоційні реакції, збуджує домінянти уваги, інтересу, вводить в стан задоволення. У цьому контексті комплекс фасцинативних демонстраційних знаків розглядається у термінах естетичної привабливості. У вузькому значенні фасцинацію інтерпретують як спеціально організований вербальний та невербальний вплив, який спрямований на зменшення втрат семантично значущої інформації і максимізації сприятливого ефекту на співрозмовника з метою встановлення особливого комунікативного контакту на основі принципів симпатії, довіри.

Ці два вектори у розумінні фасцинації спрямовують на те, що фасцинація виявляється як націлена експансія комунікації. Ключовим принципом фасцинативної взаємодії є “*Make others feel important and special*” (дійте так, щоб інші відчували себе важливими і особливими). Цей принцип складають чотири постулати: 1) постулат зацікавленості з прихильністю до співрозмовника: суб'єкт перебуває в центрі уваги; 2) постулат уважного та доброзичливого ставлення (слід уникати заподіювати адресатові найменшу шкоду); 3) постулат поваги й довіри; 4) постулат привабливості.

Тобто для досягнення успішності фасцинативна комунікація має відповідати таким постулатам:

1. Демонструйте свій щирий інтерес до співрозмовника, адже ніщо й ніхто не цікавить людину так, як вона сама. Тому спрямовуйте бесіду в русло інтересів співрозмовника, підкреслюйте ваш інтерес до речей, які йому подобаються. Демонструйте вміння підбадьорити та надихнути співрозмовника.

2. Уважно слухайте співрозмовника, постійно підкреслюючи, що вам цікаво. Бути хорошим слухачем означає заохочувати мовця. Виражайте вашу зацікавленість мімікою, жестами, підтриманням візуального контакту. Усмішка, кивання головою, нахил корпусу вперед – невербальні знаки зацікавленості, які сприймаються співрозмовником на підсвідомому рівні.

Усмішка скорочує дистанцію, а візуальний контакт формує образ не лише уважного, а й щирого співрозмовника. Викликайте довіру, а ніщо так не допомагає завоювати довіру, як увага до співрозмовника.

3. Ставтеся до співрозмовника з повагою, будьте тактовним і доброзичливим. Позитивно наголошуйте на тому, що вас об'єднує. Акцнтуйте увагу на гарних якостях вашого співрозмовника через компліменти, похвалу, підкреслюйте його значущість. Виражайте схвалення та підтримку.

4. Будьте цікавим і привабливим. Завойовуйте симпатію інших, демонструючи впевненість у собі, почуття гумору. Комуникант, який є цікавим, упевненим у собі, сприймається як носій комфортності і викликає симпатію.

Постулати фасцинативної комунікації будуються на таких психологічних потребах комуникантів, як: *acceptance* (прийняття), *appreciation* (висока оцінка), *approval* (схвалення), *admiration* (милування), *attention* (увага).

Прийняття, що реалізується у позитивному ставленні до адресата, у тотальному розумінні співрозмовника без обмежень. У цьому разі адресат відчуває позитивне налаштування. Невербальні дії вираження прийняття: посмішка, доброзичливий погляд, дотик. Висока оцінка сприяє відчуттю пошани і важливості, що постає ще однією запорукою успішної фасцинативної комунікації. Схвалення і милування реалізуються через мовленнєвий акт похвали, комплімента, іллокутивна мета яких полягає у наданні відчуття визнання, позитивній увазі з боку інших. Співрозмовник, задовольняючи потребу у милуванні, схваленні стає бажаним у спілкуванні. Чим більше адресант приділяє увагу адресатові, тим більше останній відчуває себе цікавим, вартим уваги.

На нашу думку принцип фасцинації займає проміжне місце між принципом кооперації [1] і принципом увічливості [2]. У фасцинативній комунікації мовці прагнуть підтримувати кооперативну взаємодію. У комунікації з домінантою фасцинації принцип ввічливості полягає у максимально високій оцінці особистості свого співрозмовника, володінні куртуазним (витончено ввічливим) стилем мовлення. Дотримання принципу ввічливості організує прийнятну для обох (усіх) сторін атмосферу спілкування, створює позитивний фон для реалізації комунікативних стратегій. Цей принцип передбачає наявність таких характеристик спілкування: тактовності; обережного підходу до обраної співрозмовником комунікативної стратегії; враховування його інтересів; чутливості й готовності рівномірно розподіляти мовленнєву ініціативу, не обтяжувати розмову зайвими деталями, уникати домінування у процесі комунікації тощо. Застосування принципів увічливості та кооперації у спілкуванні допомагає мовцю досягати поставленої мети, не ображаючи партнера по комунікації і залишаючи від розмови приємне враження.

Принцип фасцинації спрацьовує на створення комунікативного комфорту і є дієвим засобом оптимізації процесу фасцинативної комунікації, тісно пов'язаним із такими її сторонами, як завоювання прихильності, уміння подобатися, збереження "обличчя".

ЛІТЕРАТУРА

1. Grice H.P. Logic and conversation / H. P. Grice // Cole P., Morgan J.L. (Ed). Speech Acts, Syntax and Semantics. – Vol. 12. – New York, 1975. – P. 41-58.

2. Brown P. Politeness: Some Universals in Language Usage / P. Brown, S. Levinson. – Cambridge : Cambridge University Press, 1994. – 345 p.

КОНЦЕПТ «ЩАСТЯ» В ЯПОНСЬКІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Колесникова О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Концепт «щастя» – один з найзначніших в мовній картині світу різних народів. Уявлення про щастя – показник культурної пам'яті нації, її ментальності.

Німецький інститут японських досліджень займається вивченням "У пошуках щастя в Японії" [4]. Японці мають усі підстави почувати себе щасливими. Вони мають найвищу середню тривалість життя і низьку дитячу смертність у світі. Їхня країна процвітає, є безпечною та екологічно чистою. Японія за останні півтора століття пережила безпрецедентну тривалість життя. На початку ХХ століття середня тривалість життя при народженні була 44,0 років для чоловіків і 44,8 року для жінок, набагато нижче рівня в Західних країнах. Наприкінці століття японці очолили світовий список очікуваної тривалості життя при 81.25 років у середньому (85,6 для жінок і 78,5 для чоловіків). Така тривалість життя є доказом надзвичайно успішного суспільства і успішної держави, яка дозволяє своїм громадянам процвітати. Довговічність – це ознака щастя, адже не так? В такому разі, японці мають бути найщасливішими людьми на Землі [4, с. 1-3].

Але чи японці дійсно щасливі? І що таке поняття «щастя» в Японії? Після Другої світової війни, загального знищення і позбавлення, Японія вирішила встати на шлях капіталістичного розвитку. Багато традиційних цінностей відійшли на другий план і матеріальне щастя стало великим культурним значенням. Конфуціанське ганебне ставлення до комерції майже зникло, і Японія стала на той момент світовим лідером в плані споживання розкоші. Коли Японія зіткнулася з технологіями західних імперіалістичних держав близько середини дев'ятого століття, інтелектуальна еліта почала шукали нові напрямки. Взяти знання з Заходу стало найперспективнішим та найрозумнішим виходом із ситуації. У свою чергу, це означало не тільки перейняти технології, але й переглянути деякі моральні засади суспільства [4, с.6-7]. Усі політичні партії обіцяють щастя, посилаючись на такі області, як освіта та догляд за літніми людьми. Явну політику веде Ліберально-демократична партія, яка домінує в японській політиці з моменту її заснування в 1955 році. «Щастя для одного, щастя для всіх» – партія впроваджує ідею в маси [4, с. 13-16].

Які є конкретні ознаки того, що японці незадоволені? Результати опитувань свідчать про те, що дуже велика кількість японців постійно перебуває у стані тривоги за життя. Зростає відчуття депресії серед населення. Соціальна самоізоляція великого числа молоді стає все більш поширеним. Рівень злочинності зростає, особливо серед літніх людей. Рівень самогубств в Японії досягає апогею і стає вищим ніж у промислово розвинених країнах. Народжуваність в Японії різко падає і населення скорочується.

У руслі лінгвокультурологічних досліджень представляється цікавим розглянути і проаналізувати вплив, який чинить сінто – давня японська релігія на формування концепту щастя в японській національно-культурній традиції. Значимість сінто в тому, що воно заклало етичні основи всієї японської культури в цілому і вплинуло на формування поглядів японців на всі основоположні аспекти буття, в тому числі, і концепт щастя. Саме в сінто лежать витoki японської національної самосвідомості, бо її сенс – в утвердженні самотутності японського народу. У ній ж і витoki доктрини "кокутай" (принцип органічної єдності нації, що спирається на визнання національної винятковості, переваги японського духу), психологічним обґрунтуванням якої виступає положення синтоїзму про те, що боги породили не людей взагалі, а тільки японців; Імператор – живий бог, нащадок богині Аматерасу [2, с. 256]. Глибоке укоріненості моралі в релігійній свідомості справило величезний вплив на менталітет нації і його подання про щастя. Для японця щастя полягає в усвідомленні винятковості своєї нації, ідеалом якої є людина, подібна божествам [1, с. 336]. Філософ-ідеаліст Нісіда Кітаро суспільний розвиток представив як результат взаємодії спільного – небуття і окремого – людських індивідів. «Щастя» Нісіда ототожнював з благом, під яким розумів духовний розвиток, пробудження самосвідомості, прагнення до ідеалу. У погоні за насолодами бачив прояв егоїзму людської натури. «Кожна річ має свою сутність. Бамбук має сутність бамбука, сосна – сосни. Людина повинна прагнути до того, щоб розкрити свою людську природну божественну сутність, і це для людини буде благом.» [3, с. 302-317]

Будучи ключовим компонентом національної культури, концепт «щастя» формує основні установки життєвої філософії японців, є значущим для розуміння характерних особливостей японського менталітету. Його комплексне дослідження сприятиме подоланню обмеженості деяких уявлень, кращому розумінню мотивів поведінки як окремої людини, так і нації в цілому, що дозволить успішно долати бар'єри, що виникають у процесі міжкультурного спілкування.

Таким чином, можна зробити висновок про особливості японського менталітету, що сприймає навколишній світ, як єдиний космос, де визнається нерозривний зв'язок людини і природи, існує трепетне ставлення до спадщини минулого, до предків. Життя з усіма і для всіх, коли предки постійно присутні поруч, коли людина будує своє існування в гармонії з навколишньою природою – ідеал щастя для японця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Изотова Н.Н. Специфические особенности традиционной религии синто в японской национально-культурной традиции и ее влияние на формирование концепта счастье [Текст] / Н.Н. Изотова // Вектор науки ТГУ. – 1(15). – 2011. – С. 334-338.
2. Изотова Н.Н. Влияние норм традиционной японской морали на формирование концепта «счастье» / Н.Н. Изотова // Журнал «Вестник МГИМО – Университета». – № 3 (18). – 2011. – С.253-259.

3. Накамура Хадзимэ. Некоторые особенности японского образа мышления. Перевод с английского С. Скрипниченко, М.С. Рябовой и А.В. Пантелеевой под. ред. Н.Н. Трубниковой и Ильи Оказова / Накамура Х. // Monumenta Nipponica. – 14, No 3/4. – Oct.1958 - Jan. 1959. – P. 277-318.
4. Florian Coulmas. The Quest for Happiness in Japan / F. Coulmas // German Institute for Japanese Studies. – 2009. – 31 p. [Working Paper]

УКРАЇНСЬКІ ПЕРЕКЛАДАЧІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Комарчева К.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Перекладні твори збагачують не лише національну літературу, а й загальну скарбницю світової літератури. Історія українського перекладу склалася так трагічно, що українська мова й література – головні чинники формування нації в умовах бездержавності – ніколи не функціонували в нормальних умовах.

Важким був шлях наших перекладачів, зокрема у ХХ століття, протягом 20–30-х років якого українська культура все ж таки спромоглася компенсувати трьохсотрічне відставання. Розстріляне Відродження – так називають літературно-мистецьке покоління цього десятиліття, яке дало високохудожні твори у галузі літератури, живопису, музики, театру і яке було знищене тоталітарним більшовицьким режимом. Одна з найзворушливіших сторінок тих часів – це праця над перекладами в умовах тюрем і заслань. Це майже вся творчість поета-каторжаника П. Грабовського (ХІХ ст.), це подвижництво М. Зерова на Соловках (праця над перекладом «Енеїди» Вергілія) у 30-х рр. ХХ ст., в 40–50-х рр. – Г. Кочура в Інті, у 70-80-х рр. – В. Стуса, І. Світличного, І.Калинця, І. Коваленка та рецензування цих перекладів Г. Кочуром [2].

Під час Другої Світової війни влада послабила цензуру, намагаючись викликати почуття патріотизму серед українців, що мало наслідком пробудження творчих сил нового покоління літературознавців і перекладачів, які вже послуговувалися не лише своїм обдаруванню, а й значному багажу університетських знань. Так, наприкінці 1940-х – на початку 1950-х років в Україні знову почали систематично публікуватися художні переклади, але переважно з російських перекладів. Це завдало великої шкоди українській літературі, бо в той же час істотно зменшувалась кількість перекладів з усіх інших літератур світу. До того ж в основному перекладалися твори не всесвітньо відомих письменників, а тогочасних сюрреалістів, що не мали мистецької вартості. Через брак кваліфікованих перекладачів поширюватись практика перекладу творів зарубіжних письменників з їх російських перекладів. У цей же час набула поширення тенденція буквалізму в перекладі, а особливо практика «наближення» української мови перекладу до російської мови першотвору, що призводило до появи «перекладацької мови», сповненої штучних слів та граматичних конструкцій, скалькованих з російської [3].

Під час Хрущовської відлиги наприкінці 1950-х – 1960-х років починає виходити журнал «Всесвіт» (1958 р.), присвячений перекладам із зарубіжних літератур. У видавництвах організують редакції перекладної літератури. У

«Дніпрі» засновуються серії перекладних книжок: «Бібліотека світової класики», «Вершини світового письменства», «Перлини світової лірики», «Зарубіжна новела» та ін., виходять антології та багатотомники зарубіжних класиків [2].

Найвизначнішими представниками школи української перекладу були Г. Кочур, М. Лукаш, Д. Білоус, М. Москаленко, В. Житник, О. Жупанський, О. Мокровольський, П. Соколовський, В. Митрофанов, О. Сенюк, О. Терех, Р. Доценко, Ю. Лісняк та інші [2].

Пересвідчитись у непересічному обдаруванні художнього слова тогочасних перекладачів і мистецькій значимості їх праць можна на прикладі перекладу англomовного роману Шарлотти Бронте «Джен Ейр» Петром Соколовським. Переклад виконано сучасною українською літературною мовою, передано стиль і сповідальну тональність оригіналу, збережено особливості композиції й часoprостору першотвору. Прийоми перекладацької практики націлені на адекватне відтворення змісту і форми. Так, П. Соколовський майстерно долає проблему з перекладом складних синтаксичних структур і структур вторинної предикації, застосовуючи необхідні перекладацькі трансформації.

I heard the rain still beating continuously on the staircase window, and the wind howling in the grove behind the hall; I grew by degrees cold as a stone, and then my courage sank [5, p. 24].	Дош без упину порошав у вікно на сходах, а вітер завивав у парку за будинком. Я вся задубіла з холоду й почала занепадати духом [1, с. 29].
I shook my head: I could not see how poor people had the means of being kind; [...] to grow up like one of the poor women I saw sometimes nursing their children or washing their clothes at the cottage doors of the village of Gateshead... [5, p. 40].	Я заперечливо похитала головою. Я не розуміла, як бідні люди можуть бути добрі; [...] схожа на тих бідних жінок, що їх я часом бачила по дворах села Гейтсхед, коли вони бавили дітей або прали шмаття... [1, с. 38].

При відтворенні ідіом автор перекладу найчастіше вживає прагматичну адаптацію, коли досить складно знайти в мові перекладу ідіому-еквівалент.

I disliked Mr. Brocklehurst; and I was not alone in the feeling [5, p. 233].	Я не любила містера Броклгерста, і не тільки я [1, с. 136].
And was that the head and front of his offending? [5, p. 233].	Оце й уся його провина? [1, с. 136].

Слід зазначити, що ідіоми «to be alone in the feeling» та «the head and front of» втрачаються при перекладі, що, втім, не позначається негативно на стилістичному аспекті перекладу. Отже, концепція адресата вибудована так, що твір не лише постає почутим і зрозумілим, а й містить у собі відповідь на висловлювання автора оригіналу. У перекладі адекватно відтворено синтаксичну структуру роману, не порушена його художня цілісність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бронте Ш. Джен Ейр [роман] / Шарлотта Бронте; [пер. з англ. П. Соколовського]. – К.: Дніпро, 1971. – 461 с.

2. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / В. Коптілов – К.: Юніверс, 2003. – 280 с.
3. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) [підручник] / І. В. Корунець – Вінниця: Нова Книга, 2001 – 448 с.
4. Письменники України: Довідник. – Дніпропетровськ, 1996. – 396 с.
5. Brontë C. Jane Eyre / Charlotte Brontë. – Planet PDF, 2008. – 868 p.

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОНКРЕТИЗАЦІЇ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА В ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ АРАБСЬКОЇ МОВИ)

Кононенко В.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Сутність лексичних трансформацій полягає у заміні окремих лексичних одиниць вихідної мови лексичними одиницями мови перекладу, які не є їхніми словниковими еквівалентами. Уміння і навички здійснення перекладацьких трансформацій становлять істотний компонент компетенції перекладача, і тому їхньому визначенню і правильному застосуванню слід приділяти особливу увагу. Застосування трансформацій у перекладі має спрямовуватися на адекватну передачу смислу оригінала і враховувати норми мови перекладу.

Перекладацькі лексичні трансформації – це різного роду зміни лексичних елементів мови оригінала під час перекладу з метою адекватної передачі їхніх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу [1, с. 300]. Лексичні трансформації застосовуються тоді, коли словникові відповідники того чи іншого слова мови оригінала не можуть бути використані в перекладі через невідповідність з погляду значення і контексту. Один із видів перекладацьких трансформацій, здійснюваних у процесі перекладу є конкретизація значення слова.

Конкретизація значення слова. Як відомо, лексичний елемент перекладається не окремо, сам по собі, в ізоляції від речення і тексту, де він вживається, а в сукупності його контекстуальних зв'язків і функціональних характеристик [1, с. 300]. Щоб досягти адекватності перекладу та його точності, перекладач має враховувати всі характеристики слова. Крім знання словникових відповідників слід підбирати контекстуальні відповідники, які не завжди фіксуються у словниках.

Важливим способом вибору контекстуального відповідника слова є перекладацька лексична трансформація конкретизації значення. У результаті, цієї трансформації слово з ширшою семантикою в оригіналі замінюється словом із вузькою семантикою.

Візьмімо як приклад дієслово **تحرك** і його масдар (віддієслівне ім'я) **تحرك**. Використання цього дієслова дає уяву про виразний вплив контексту на значення слова. У цьому випадку контекст, що поєднує слово з конкретною ситуацією, збагачує його семантику. Значення **تحرك** у словниках тлумачиться як

позначення руху взагалі (*рухатися; ворухитися; проявляти активність*) із можливою наявністю двох додаткових ознак: початку дії та тривалості (множинності). Чим менше денотативних ознак міститься у семантичній структурі окремого слова, тим ширше його сполучуваність у реченні [5, с. 24]. Так, дієслово **تحرك** поєднується практично з необмеженою кількістю різноманітних імен як живих істот (*قادة – керівництво; керівники, رجل – чоловік*), так і неживих, причому серед останніх трапляються як активні (*دولة – держава; القوات المسلحة – збройні сили*), так і інактивні (*موقف – позиція*) терміни, а також абстрактні поняття (*ثروة – багатство*). Широка сполучуваність веде до того, що за допомогою розглядуваного дієслова описується значна кількість конкретних ситуацій, зокрема й таких, для описання яких в українському тексті потрібне виокремлення більшої кількості додаткових семантичних ознак, ніж їх міститься у значенні окремо взятого слова **تحرك**. У результаті, при перекладі виникає необхідність уточнення характеру руху за допомогою перекладацьких трансформацій типу конкретизації. Наприклад, араб.: **وتتناول المباحثات التحرك السياسي** – *Переговори стосувалися майбутніх політичних дій та двосторонніх відносин між Єгиптом і Україною; ان الأحداث كانت تتحرك ببالغ السرعة* – *Події розгорталися стрімко*.

Цей спосіб перекладу частіше застосовується тоді, коли перекладаються слова із широким, можна навіть сказати "розмитим" значенням. Так, дієслово **عمل على** – лексична одиниця із загальним денотативним значенням: *працювати над; докласти зусилля для досягнення будь-якого бажаного результату*. Звичайно після дієслова **عمل على** слідує масдар; кількість масдарів, поєднаних із цим дієсловом, практично необмежена [5, с. 56]. Вибір лексичної одиниці для перекладу цього дієслова та його масдара залежить від низки чинників. Перший із них пов'язаний з тим, що значення дієслова **عمل على** конкретизується у значеннях слів, з якими воно поєднується. Наприклад, якщо: **وضع الخطة** – *складання плану*, то **عمل على وضع الخطة** – *працювати над складанням плану*; якщо: **توحيد الجهود** – *об'єднання зусиль*, то **عمل على توحيد الجهود** – *боротися за об'єднання зусиль*. Другий чинник пов'язаний із випадками, коли підметом виступає слово, яке позначає інактивного діяча. Якщо **إتفاق** – *угода*, **الإجراءات** – *заходи*, тоді дієслово **عمل على** перекладається із відтінком потенційної модальності, наприклад, араб.: **إن إبرام هذا الاتفاق يعمل على زيادة حجم التبادل التجاري** – *Укладання цієї угоди може сприяти збільшенню торгівельного обміну*.

Отже, навички застосування перекладацьких трансформацій є важливим компонентом професійності перекладача. Саме тому для їхнього засвоєння необхідна низка спеціальних занять у навчальному курсі практичного перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури / В'ячеслав Іванович Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004, – 575 с.
2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / Вилен Наумович Комиссаров – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.

3. Миньяр-Белоручев Р.К. Теория и методы перевода / Рюрик Константинович Миньяр-Белоручев. – М. : Московский лицей, 1996. – 208 с.
4. Финкельберг Н. Д. Арабский язык. Курс теории перевода / Наталья Дмитриевна Финкельберг. – М. : Восток–Запад, 2004. – 232с.
5. Финкельберг Н. Д., Майбуров Н. А. Учебник общественно-политического перевода. Арабский язык (в 2-х частях) / Наталья Дмитриевна Финкельберг, Николай Афанасьевич Майбуров. – М. : Военный краснознаменный институт, 1986. – Ч.1. – 432 с.

НАЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ МОЛОЧНІ ПРОДУКТИ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ ПЕРСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Копчак О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Страви та способи їх приготування виступають специфічними ознаками національних особливостей кожного народу, оскільки народне харчування – це завжди важливий елемент матеріальної культури. Система харчування складається з сукупності певних ознак традиційно-побутової культури етносу: набір харчових продуктів, способів їх обробки і приготування страв, харчових обмежень, заборон і переваг, режиму повсякденного харчування, асортименту обрядових страв і звичаїв, пов'язаних з приготуванням і споживанням їжі. Склад і якісні характеристики національної залежать від багатьох чинників. Це передусім історичні, соціально-економічні, культурно-побутові, географічні умови проживання етносу, традиції, напрями і ступінь розвитку сільського господарства. У зв'язку з тим, що їжу необхідно готувати систематично і цей процес нерозривно пов'язаний із сімейним побутом, народне харчування залишається найстійкішим компонентом матеріальної культури [1, с 15].

Молоко та молочні продукти посідають важливе місце у житті українців і іранців. Символічно, що молоко вважається божественною їжею, еліксиром життя, символом відродження та безсмертя, доброти, турботи, співчуття, достатку й родючості. Характерний для загальноіндоевропейської міфологічної традиції образ молочного достатку відображений у численних метафорах ведійської поезії. Так у міфології Ірану молоко було одним із трьох основних елементів жертвоприношення, завдяки якому «відновлювалися» божественні сили. Крім того саме із парним молоком ототожнюється для праведників річка із розпеченого металу, що очистить світ від зла. В свою чергу, достаток біблійної «землі обітованої» символізується тим, що там «тече молоко і мед». Молоко означає також сімейні кровні узи і є символом материнства: недарма ми з *молоком матері* набуваємо певних знань, і невдячним є той, *хто не пам'ятає батькового хліба і материного молока*. В деяких районах Ірану ще й досі зберігся весільний звичай «плата за молоко» (شیربها), згідно із яким наречений повинен крім обов'язкового махру (مهر – в ісламському сімейному праві, майно, яке чоловік виділяє дружині при укладенні рівноправного шлюбу), подарувати коштовні подарунки матері нареченій на знак подяки за виховання дочки.

Символіка предметів тісно пов'язана із побутом, довкіллям, отож у цій групі номінацій переважають національно специфічні слова-символи. Так в українській і перській словесній символіці чимало назв на позначення продуктів харчування, які здобувають певного ступеню символізації. Переважають номінації найбільш поширених продуктів, із якими в українців й іранців пов'язуються уявлення про селянську працю, життя заможне і бідне, достаток [2, с. 176].

Молоко і молочні продукти часто зустрічаються в українських і перських прислів'ях та приказках. Для аналізу були відібрані українські і перські фразеологізми з компонентом-глутоном на позначення молочних продуктів. В українській і іранській національній харчовій традиції молоко завжди було найважливішим продуктом і вживалося як в свіжому, так і в кислому вигляді. В Україні молоко споживалися щодня, за винятком постів: з нього готували сири, масло, сметану, кисляк, ряжанку, маслянку тощо. Іранці також готують багато страв із молочних продуктів, найпопулярніші з яких – маст (ماست) - особливий йогурт, кисле молоко, дуг (دوغ) – кислий напій, який виготовляється з кислого молока з додаванням води, кяшк (کشک) – випарене кисле молоко, його згустки розтирають у порошок, який потім можна розводити в молоці й готувати дуг.

Так молочні продукти в українських фразеологізмах зустрічаються для відображення різних реалій життя людини: 1) зовнішність людини: *як молоко та кров / мов скупаний у молоці* – дуже гарний; *вмочити в молоко* – стати сивим (про голову, вуса, бороду); *посивіти* [7, с. 119]; *молоко на губах не обсохло* – хтось дуже молодий, неповнолітній, недосвідчений. [403]; 2) позитивні і негативні якості характеру: *сметана на голові встоїться* – тихий, спокійний. [4, с. 178]; *гляне – молоко кисне!* – про неприємну, сварливу людину [4, с. 166]; *скоріше в курки молоко випросиш* – про жадібну людину [8, с. 107]; 3) жартівливі й іронічні вирази: *сім літ барана пасла, та не було ні сира, ні масла* – про невдалого господаря [4, с. 79]; *заливається, як пан сироваткою* – дуже сильно сміятися [6, с. 132]; *як по маслу* – легко, успішно, без перешкод [7, с. 368] 4) достаток: *тільки пташиного молока нема* – про повний достаток, заможне життя [7, с. 432]; *купатися як сир у маслі* – жити у достатках, у розкошах, безтурботно. [7, с. 319] 4) побажання: *Аби так наші вороги їли з маслом пироги!*; 5) народні прикмети: *до Покрови давали молоко корови, а по Покрові пішло молоко в роги корові* [4, с. 107]; та інші.

У перській мові також багато фразеологізмів, компонентом яких виступають номінації молочних продуктів: 1) зовнішність: *بوی شیر از دهانش می آید* – про дуже молоду, недосвідчену людину [5, с. 144]; *مثل شیر* – блідий (букв. як молоко) [5, с. 355]; 2) риси характеру: *آب را فلان در شیر کرد* – про людину, яка виступає причиною біди, або тією, що зіпсувала справу (букв. той, який підлив воду у молоко) [5, с. 74]; *امان از دوغ لیلی ماستش کم بود آبش خیلی* – про людей, які багато обіцяють, але мало роблять (букв. пропади пропадом дуг Лейли: кислого молока в ньому мало, а води багато [5, с. 118]; 3) достаток: *از شیر مرغ تا جون آدمیزاد* – все, що завгодно (букв. від пташиного молока до людської душі) [5, с. 118]; 4) іронічні вислови: *کره را روغن کردن* – говорять, коли хтось через свою дурість витрачає більше, ніж від нього вимагають (букв. перетопити

вершкове масло на топлене (олію)) [5, с. 465]; *آدميزاد شیر خام خورده است* – говорять, коли людина через незрілість і недосвідченість робить помилки (прис. людина вигодувана сирим молоком) [9, с. 20]; тощо.

Таким чином можемо зробити висновок, що українські і перські фразеологізми із компонентом-глютонімом на позначення молочних продуктів виявляють як спільні, так і специфічні риси і образи, які обумовлені традиційною культурою і національною самобутністю кожного народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артюх Л.Ф. Українська народна кулінарія: Історико-етнографічне дослідження. – К: Наукова думка, 1977. – 155 с.
2. Кононенко В.І. Символи української мови / Віталій Іванович Кононенко. – Івано-Франківськ: Плай, 1996. – 270 с.
3. Назаренко О. В. Українська фразеологія як вираження національного менталітету : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Олена Володимирівна Назаренко. – Дніпропетровськ, 2001. – 18 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

4. Вознюк – П'ять тисяч прислів'їв та приказок / [укладач: Леся Вознюк.]. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. – 224 с.
5. Персидские пословицы, поговорки и крылатые слова / Сост. Х. Короглы. – М.: Главная редакция восточной литературы изд-ва "Наука", 1973. – 615 с.
6. Попова О. А. Кращі прислів'я та приказки українського народу. – Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО», 2009. – 416 с.
7. СФУМ – Словник фразеологізмів української мови / укл. В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук та ін. – К. : Наук. думка, 2008. – 1104 с.
8. Українські прислів'я, приказки, загадки / Упоряд. К.І. Приходченко. – Д.: Сталкер, 2002. – 288 с.:
9. ФРФС – Фарси-русский фразеологический словарь / [сост. Галина Сергеевна Голева.]. – М. : Издательский Дом "Грааль", 2000. – 648 с.

К ЕДИНСТВУ МИРА СКВОЗЬ ПРИЗМУ ЦВЕТА, ИЛИ ИЗУЧЕНИЕ РУССКИХ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ ГРУППЫ «ЦВЕТ»

Кордун-Гебре Т.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Начальный этап обучения иностранному языку отличается от прочих двумя яркими особенностями: учащиеся имеют максимум мотивации и минимум знаний (не только языковых, но также и лингвокультурологических). Опираясь на позитивное в такой ситуации и учитывая желание обучаемых как можно скорее выучить новый для них язык, целесообразно занятия по каждой грамматической теме насыщать богатым лексическим материалом, подавая его в лингвокультурологическом аспекте. При этом в учебной группе должно

налаживаться взаимодействие и общение – даже на очень ограниченном лексическом запасе и при минимальном развитии коммуникативных навыков, так как климат в коллективе складывается именно с первых дней совместной учебной деятельности.

Занятия по изучению иностранного языка, в том числе русского как иностранного, постоянно требуют гармонического педагогического взаимодействия объекта обучения – учащегося и субъекта обучения – педагога для достижения эффективности; лишь при этом условии языковая личность студента начинает воспринимать изучаемый иностранный язык как средство взаимопонимания, выражения собственных мыслей и мнений, орудие влияния, способ отображения человеческих чувств.

В процессе изучения русского языка студент-иностранец, будучи вторичной языковой личностью, «наслаивает» наименования предметов и явлений окружающей действительности на уже имеющиеся, усвоенные из родного языка. Если иностранный язык изучается взрослым человеком, то учащийся постоянно сопоставляет изучаемое с тем, что уже существует в его лексическом запасе и используется согласно законам грамматики родного языка. Сопоставленное вызывает или интерес и жажду познания, или недоумение и пассивность перед трудностью освоения иного способа видения, иной языковой картины мира.

Изучение русских прилагательных является сложной задачей для иностранных учащихся, так как прилагательные не имеют, в отличие от существительных, собственного рода и числа, а являются зависимой частью речи: “категории рода, числа и падежа...у прилагательного – словоизменительные и выявляются синтаксически; морфологические значения прилагательных повторяют морфологические значения существительных, с которыми они согласуются”.[1,с.545] Данное языковое явление обычно воспринимается студентами без энтузиазма, в связи с чем дополнительная информация о типах склонения прилагательных (твердая, мягкая, две смешанные разновидности) может спровоцировать спад интереса к учебному процессу студентов, которые лишь недавно научились различать существительные по роду и в общих чертах постигли способы образования форм множественного числа имени существительного.

Лексика, используемая для передачи цвета, обычно вызывает большой интерес и одновременно ряд трудностей. Казалось бы, все люди в мире одинаково видят, где зелёный, а где красный, что белое, что чёрное. Но в разных языках одно и то же называется по-разному (вспомним рус. *чёрный хлеб* и англ. *brown bread*; такие различные для русского человека цвета, как *розовый, сиреневый, фиолетовый, пурпурный, вишнёвый* чаще всего переводятся на английский язык как *purple*). Носителя русского языка удивляет английская фраза *The cat is red*, а турок, к примеру, видит негативное значение в русском предложении *У неё чёрные глаза*. Практика показывает, что проблемы имеются не только с *синим и голубым, с фиолетовым и сиреневым* цветом, но и с тем, что называют *красным, что оранжевым, а что коричневым, что нами видится серым, а иностранцу кажется синим*. Конечно, специальные комментарии необходимы при семантизации лексем для *бирюзовый, розовый, бежевый*.

Однако методологической основой процесса овладения языком является учение о единстве и познаваемости мира. Система номинаций окружающих реалий, которая была создана и используется каким-либо народом, может быть адекватно воспринята носителями иного языка, стоит лишь доступно разъяснить её суть, грамматические особенности, специфику функционирования.

Для изучения примерно двух десятков единиц лексики (а это *белый, чёрный, серый, синий, голубой, бирюзовый, зелёный, салатный, лимонный, жёлтый, оранжевый, бежевый, красный, бордовый, коричневый, золотистый, серебристый, фиолетовый, сиреневый, розовый*) недостаточным является использование обстановки аудитории и набора учебных предметов, деталей одежды учащихся. *Красная* по нашему представлению книга кажется студентам *оранжевой, салатная* тетрадь кажется *лимонной*, а *серый* шарф – *синим*. Возникает спор, который никого ни в чем не убеждает. Это происходит потому, что учащиеся так привыкли характеризовать свои вещи на родном языке. И вот тут на помощь преподавателю приходят репродукции произведений изобразительного искусства. Студенты не оспаривают преподавательские определения, так как на предыдущих занятиях учащимся не встречались такие изображения и такие сочетания цвета. Картины русских художников всегда привлекают внимание своим сюжетом и способом передачи окружающей русской действительности; вызывают интерес и цветовые средства, с помощью которых художник изображает жизнь. Начинается продуктивное гармоническое взаимодействие объекта и субъекта учебного процесса, диалог между преподавателем и учащимся, отход вторичной языковой личности от стереотипов родного языка. Картины содержат бесчисленные сочетания цветов, что позволяет высказаться всем учащимся, однако педагог должен определить, на каких лексемах следует сделать акцент в каждом конкретном случае. Совместный подбор лексических единиц, характеризующий цветовую гамму картины, повышает эффективность занятия, учит студентов правильному подбору русских эквивалентов, служит закреплению их в памяти учащегося как вторичной языковой личности.

Предлагаем перечень художественных полотен (в хронологическом порядке) из коллекции Киевского национального музея русского искусства и рекомендуемых для изучения имён прилагательных тематической группы «Цвет»: Шишкин И.И. «На севере диком...» (*белый, чёрный, синий, голубой*); Маковский В. Е. «Девичник» (*коричневый, красный, оранжевый, бежевый*); Репин И. Е. «Украинская хата» (*зелёный, голубой, белый, коричневый*); Поленов В. Д. «Константинополь. Золотой рог» (*голубой, синий, бирюзовый, зелёный, коричневый*); Васнецов В. М. «Три царевны подземного царства» (*золотистый, серебристый, чёрный, красный, жёлтый, белый, серый, голубой*); Врубель М. А. «Девочка на фоне персидского ковра» (*розовый, бордовый, синий, коричневый, серебристый*); Врубель М. А. «Орхидея» (*белый, салатный, сиреневый*); Коровин К. А. «Розы на террасе. Крым» (*синий, розовый, бордовый, белый, зелёный*); Кустодиев Б. М. «Купчихи» (*золотистый, жёлтый, зелёный, оранжевый, бежевый, лимонный, синий, коричневый, красный, белый*); Архипов А. Е. «Молодая крестьянка в жёлтом платке» (*красный, жёлтый, синий, зелёный*);

Борисов-Мусатов В. Э. “Осенний мотив” (зелёный, синий, фиолетовый, розовый, коричневый); Серебрякова З. Е. “Автопортрет” (серый, коричневый, синий, голубой, бежевый). [2]

ЛИТЕРАТУРА

1. Русская грамматика. АН СССР Институт Русского языка. Т. 1: Фонетика. Фонология. Ударение. Интонация. Словообразование. Морфология. – Издательство «Наука». – Москва, 1982. – с. 783.
2. Музей російського мистецтва в Києві [уклад. Кнюх О. Т., Факторович М. Д.] – К.: Мистецтво, 1979. – 214 с.

СЛУЖБОВІ СЛОВА У В'ЄТНАМСЬКІЙ МОВІ

Корнієнко О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Службовими словами називають такі слова, що виконують у структурі мови граматичні функції і є одним з засобів побудови речень.

Функції, що виконують службові слова, як і інші засоби служать в структурі речення показниками граматичних відносин між іншими – неслужбовими або знаменними (‘повнозначними’) словами та групами слів.

Службових слів у в'єтнамській мові має ряд особливостей, на які слід звернути увагу і повністю дослідити, бо в реченні деякі службові елементи можуть виконувати подвійну роль і від недостатнього знання усіх цих нюансів якість перекладу з в'єтнамської мови і навпаки може суттєво знизитися.

I/ Вживання службових слів.

У в'єтнамській мові до число односкладових входять майже всі службові слова, які грають найголовнішу роль в граматичному ладі в'єтнамської мови встановлюючи функції та зв'язки слів у реченні.

Фактично службові слова відносяться до сфери граматичних засобів мови, але більшість з них зберегли зв'язок зі знаменними словами. В'єтнамська мова пристосувала для вираження різноманітних граматичних відносин ряд знаменних слів, індивідуальне лексичне значення яких допускало розвиток у них граматичних значень, а також здатності вживатися в цих значеннях.

Лише невелика кількість службових слів в'єтнамської мови не допускає “етимологізації” і не має ніяких зв'язків зі знаменними словами. До них відносяться: **sẽ** – показник муйбутнього часу; **mà** – службове слово сполучникового характеру; **các, những** – показники множини іменників та деякі інші.

На підставі сказаного не можна робити висновки про те, що службові слова в'єтнамської мови недостатньо граматизовані або що граматики та лексики цієї мови недостатньо диференційовані. Тут ми стикаємося зі специфічним явищем, коли метеріально один і той самий елемент мови поєднує в собі два значення та дві абсолютно чітко диференційовані функції.

Практичне використання службових слів.

1. Класифікатори

У в'єтнамській мові є особливий клас слів, які називають лічильними словами або класифікаторами. Вони вказують, до яких класів належать іменники залежно від тих чи інших ознак, притаманних предметам, якими позначаються ці іменники.

У сучасній в'єтнамській мові все більшого поширення набуває лічильне слово **sái**, яке витісняє інші класифікатори, поступово стаючи універсальним показником предметності.

2. Присвійна частка Của.

У в'єтнамській мові відсутні присвійні займенники та питальний займенник “чий”. Функцію присвійних займенників виконують особисті займенники зі службовим словом **của** або без нього. Службове слово **của** за своїм походженням пов'язане зі словом **của** (багатство, майно). Українському питальному займеннику відповідає поєднання службового слова **của** з питальним займенником **ai** (хто). Якщо присвійні відносини виражені двома іменниками або іменником і займенником, а також коли виражається приналежність, то використання слова **của** обов'язкове.

Chúng ta đi xe của ai? - Чисю машиною ми поїдемо?

Quyển này của tôi còn quyển kia của anh. - Цей підручник мій, а той – твій.

Однак, у тому випадку, коли виражається частина цілого, вживання **của** є зайвим, наприклад: **Cổ lọ** - горлянка банки, **bờ biển** – берег моря.

3. Прийменники.

Іменники у в'єтнамській мові не змінюються за відмінками, тому відношення між іменниками та іншими словами в реченні виражаються порядком слів та за допомогою прийменників. Найбільш вживані прийменники: **bằng** - з, шляхом, за допомогою (*Nó viết bằng bút máy.* - Він пише авторучкою); **cạnh** - біля, поряд; **trên** - не, над, по (*Những thuyền lướt trên mặt hồ.* - Човни плывуть по озеру); **trước** – до, перед (*Trước cách mạng bố tôi làm việc ở nhà máy.* - До революції мій тато працював на заводі.); **từ** - з, від (*Tôi đi bộ từ thôn quê đến thành phố.* - Я йшов пішки від села до міста); **đối diện** – навпроти (*Đối diện bệnh viện có nhà hát.* - Навпроти лікарні знаходиться театр).

Окрім зазначених прийменників у в'єтнамській мові є дієслова-прийменники, які вживаються і як дієслова і як прийменники. До них відносяться **cho**, **đến**, **ở**, **vào**, **theo**, **về**.

4. Сполучники.

Деякі сполучники у в'єтнамській мові ще зберегли зв'язок зі знаменними словами, від яких вони походять. А деякі знаменні слова, в свою чергу, можуть бути засобом з'єднання однорідних членів речення або частин складного речення. За синтаксисною функцією сполучники поділяються на 2 основні групи:

- Сурядні: єднальні – và, cả...cả..., không những ..mà còn..; протиставні – những, nhưng mà, mà; розділові – hay, hoặc, hoặc là.

- Підрядні: сполучники причини – vì, bởi vì; сполучники наслідку – nên, cho nên, vì vậy; сполучники мети – để; сполучники умови – nếu...thì, nếu như; допустові сполучники – tuy, dù, mặc dù; з'ясувальні сполучники – rằng.

5. Показники завершення дії.

Видо-часова форма зі службовими словами **rồi** та **xong** означає, що дія завершена у минулому. Службові слова **rồi** та **xong** етимологічно походять від дієслів зі значенням (закінчити, завершити). Існує також прислівник **rồi** зі значенням “вже” та “потім”.

6. Показники часу.

Як і в інших мовах світу, у в'єтнамській мові існує минулий, теперешній та майбутній часи для вираження яких використовуються показники **đã**, **đang**, **sẽ**. Окрім трьох головних, також існує два допоміжні, які використовуються для уточнення часу. Близький минулий час утворюється за допомогою показника **vừa**, **vừa mới**, **mới** (тільки-но, щойно), а близький майбутній час – за допомогою показника **sắp** (скоро). Показники часу не вимагають ніяких змін в основі дієслів, достатньо лише поставити перед дієсловом відповідну морфему та використати необхідні обставини часу. Іноді обставини часу вживати необов'язково, якщо зміст зрозумілий із контексту.

7. Показники напрямку руху.

У в'єтнамській мові є ряд дієслів, які вживаються подвійно: як повнозначні і як допоміжні. Як допоміжні дієслова, вони уточнюють напрямок руху. До найбільш вживаних дієслів напрямку руху відносяться: - **ra**, **và**, **lên**, **xuống**, **đến**, **tới**, **về**, **lại**, **sang**.

8. Ступені порівняння прикметників.

Утворення ступенів порівняння у в'єтнамській мові відрізняється від української – шляхом додавання спеціальних службових слів, які мають своє положення у реченні, використовуючи свої функції.

- **Bằng/như** для порівняння прикметників однакової міри.
- **Hơn** - при утворенні вищого ступеня порівняння прикметників.
- **Nhất/hơn cả** - для утворення найвищого ступеня порівняння.

9. Спонукальні частки.

У в'єтнамській мові для вираження спонукування та заборони використовуються різноманітні частки, які відрізняються одна від одної смисловим забарвленням та випадками вживання.

- **Nào** - виражає спонукування, заохочення. Вживається на початку або наприкінці речення, так і одночасно і на початку і наприкінці.
- **Thôi** - частка веління, спонукування. **Thôi**, **ta về nhà!** - Ну, пішли додому!
- **Nhé** – виражає легкий, дружній наказ. **Cho tôi cái này nhé!** - Нумо, дай мені це!

Під час проведення дослідження ми розглянули основні службові слова та випадки їх вживання у сучасній в'єтнамській мові. Завдяки тісному зв'язку зі знаменними словами велика кількість службових слів у в'єтнамській мові має подвійне значення, що значно ускладнює переклад з в'єтнамської мови на іншу і навпаки.

Отже, система службових слів займає особливе місце в сучасній в'єтнамській мові. Можемо зробити висновок, що вони несуть в собі граматичне та іноді емоційно-експресивне значення та відіграють вагомий роль в сучасній в'єтнамській мові, насичуючи її багатогранною образністю, оригінальністю і неповторністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Быстров И. С., Нгуен Тай Кан, Станкевич Н. В. Грамматика вьетнамского языка. Л., 1975.
2. Сандакова Л. Л., Тюменева Е.И. Вьетнамский язык. Пособие по переводу для старших курсов. – М. ООО Восток-Запад, 2004.- с.211. – 1000 экз.
3. Солнцев В. М., Лекомцев Ю. К., Мхитарян Т. Т., Глебов И. И. Вьетнамский язык / Отв. Ред. В. М. Солнцев. – М. Издательство фосточной литературы, 1960. – с.100. – 2000 экз.
4. <http://e-flt.nus.edu.sg/v2n12005/chinh.pdf> - спонукальне слово CÚ у сучасній в'єтнамській мові
5. <https://ngnnghc.wordpress.com/tag/hur-tu/> - службові слова

ТИПОЛОГІЯ НОВІТНІХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Коробова І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Чужомовна лексика увійшла в усі сфери людської діяльності. Деякі нові запозичення не засвоєні ще повною мірою мовною свідомістю і не занесені до словників української мови. Проте вже використовують їх активно в усному мовленні та в різних засобах масової комунікації. Фахівці зазначають, що на початку ХХІ століття процес запозичення значно розширився. Саме в цей період спостережено входження до лексичного складу української мови великої кількості запозичень, здебільшого з англійської мови, на позначення різних реалій сучасного життя. Імовірно, це зумовлено становищем англійської мови в сучасному світі, її функціонуванням у всіх сферах життя суспільства.

Усі лексичні запозичення, які потрапили до української мови в останні десятиліття, охоплюють декілька семантичних груп.

До першої належать найменування різних професій, напр.: *дизайнер, колектор, волонтер, ріелтор, стиліст, менеджер, блогер, секретар-референт, візажист, маркетолог, франчайзер, мерчандайзер, іміджмейкер* та ін., напр.: *Отже, перевтілити гусінь у метелика беруться ведучий модний експерт Данило Грачов (філолог за освітою) та чотири стилістки: Валя Грищенко (мерчандайзер Prada в Україні), Яна Алтухова (стиліст, блогер), Тетяна Богдан (модель, стиліст) та Стася Монастирська (стиліст)* (Д., № 174-175, 27-28.09.2013, с. 20).

З переходом української економіки від планової до ринкової в нашій мові з'явилося багато запозичень, пов'язаних з роботою різних галузей економіки та банківської сфери: *консалтинг, демпінг, інтернет-банкінг, кліринг, дисконт, андеррайтинг* та ін., напр.: *... рекламний ринок може обвалитися, бо газета роздається безкоштовно, тому у рекламодавців буде більше впевненості в тому, що кожна газета дійшла до свого читача. Ось це приклад демпінгу, коли неконкурентними методами створюються преференції для поширення свого видання і завоювання ними ринку, підриваються основи медіа-бізнесу як такого* (Д., № 110-111, 27-28.06.2013, с.20).

Із бурхливим розвитком високих технологій нашу мову поповнили такі слова, як: *аплет, експлойт, кард-рідер, блог, фейсбук, веб-павутиння, веб-форум* та ін., напр.: *Звичайно, інший світ – це нові виклики. Але продукування нових християнських медій – не лише творення єдиного духовного простору, а виконання ще одного, недавно доданого до стандартного переліку, завдання сучасної Церкви – відшукування і зцілення загубленої у веб-павутинні людини* (Д., № 145-146, 16-17.08.2013, с.19).

Ще одну групу лексичних запозичень сформували назви побутових приладів. До них належать: *блендер, капучинатор, аерогриль, сандвіч-тостер геймпад, планшет, айпад, тюнер, смартфон, плейстейшн, нетбук* та ін., пор.: *Крім стандартних насадок: блендера, віничків, стаканчика з подрібнювачем сиру і м'яса, деякі прилади мають пристосування і стакан з металевою вставкою для колення льоду* (<http://gazeta.ua/articles/hata-newspaper/>), *Тепер прочитати новинку, переглянути відео можна і на мобільному, і на смартфонах, і на планшетах, і на комп'ютері, не встановлюючи додаткових програм* (Д., № 145-146, 27-28.09.2013, с.20).

Кількісно значну групу запозичених слів становлять найменування видів спорту та розваг, напр.: *вейкбординг, сноубординг, віндсерфінг, срит-бол, банджи-джампінг, коучсерфінг* та ін., напр.: **Сноубординг** офіційно визнали одним із технічно найскладніших видів спорту (М., № 2, лютий 2014, с. 11).

Окрему групу сформували назви страв та напоїв: *суші, стардог, фішбургер, американо, глясе, дабл капучіно, кава-еспресо, еспресо-фредо* та ін., напр.: *Головні «родзинки» нового інформцентру – кава-еспресо від бариста – чемпіона України, яку пропонує усім гостям, та співробітники – колишні інтуристські кадри, справжні «зубри» туристичної індустрії* (ВК, № 49, 04.05.2012, с. 3).

Виокремлюємо запозичені найменування мистецької сфери. Серед них: *квест, стрит-арт, нет-арт, графіті, віжсенарі-арт* та ін., напр.: *Далі прогулянку можна продовжити уже в якому завгодно напрямку, відшукуючи невідомі чи нові графіті й арт-об'єкти* (Д., № 214-215, 22-23.11.2013, с. 45).

Політична запозичена лексика активно функціонує в засобах масової комунікації. Порівняйте: *імпічмент, інавгурація, істеблішмент* тощо, напр.: *Є думка, що слухняними депутатів роблять обіцяні та позичені гроші. Можливо, і страх. На ньому істеблішмент із менеджментом тримається давно і краще, ніж на чесному слові* (Д., № 184-185, 11-12.10.2013, с. 5).

За структурою сучасні запозичення поділяємо на однослівні (*девелопмент, юзер, твітер, інфотеймент, мерчандайзер*), двослівні (*інтернет-трафік, сіті-лайт, тревел-кейс, лакшери-бутик*) та трьохслівні (*стрит-арт-об'єкт, клієнт-банк-вендор*). Особливо активними виявилися юкстапозити (*флеш-ігри, шопінг-центр, хостинг-провайдер*) та композити (*електрофумігатор, файлообмінник, фейсбукоманія*). З-поміж них виокремлюємо власне запозичення (*пойнт-файтинг, снєк-бокс, бренд-менеджер, кеш-сервери*) та слова-гібриди (*імена-бренди, Фейсбук-сторінка, флеш-накопичувач, дівчата-сноубордистки*). Трапляються також різноманітні типи аброутворень, до яких належать передусім ініціальні аббревіатури (*GPRS, USB, IT*), звукові аббревіатури (*SPA, ВІП (VIP), TIR, WI-FI*),

ініціально-ускладнені (*СТО-TIR*) та комбіновані аббревіатури (*IT-рейтинг*, *SWIFT-платежі*, *GPS-навігатор*, *QR-код*, *DDoS-атака*, *LED-телевізор*), комбіновані аббревіатури, ускладнені цифровим елементом (*3D-окуляри*, *MP3-плеєр*, *3G-зв'язок*).

ЕТАПИ ЕТИМОЛОГІЗУВАННЯ СЛІВ ТА МЕТОДИЧНА ПРОЦЕДУРА РЕКОНСТРУКЦІЇ АРХЕТИПІВ

Корольова А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Порівняльно-історична доктрина сучасної лінгвістики повертається до нового осмислення тих проблем, що свого часу були сформульовані компаративістами й індоєвропейцями і розв'язувалися, виходячи з нагальних питань тодішнього її стану. До таких дискусійних питань належить, окрім інших, обговорення виконання наукової процедури етимологізування слів і місце в ній етапу власне реконструкції (у вузькому розумінні).

Як слушно зазначав Г.А. Климов у своїй статті “Реконструкция и диахроническая интерпретация в компаративистике”, ще “ранні компаративісти самокритично визнавали, що вони не завжди розуміли суть виконуваних ними операцій” [2, с. 9]. І далі, продовжуючи наголошувати на проблемності процедурних дій етимологів, компаративістів й індоєвропейців, учений робить висновок, що “незважаючи на безліч емпіричних досліджень, що демонструють методичні можливості всіх різновидів реконструктивної процедури, а також спеціальних праць, в яких апробовано прийоми лінгвістичної реконструкції (О. Трубачов, О. Семереньї, І. Дуен та ін.), загальний стан розробки цієї ключової для генетичного мовознавства проблематики і донині не є задовільним, що спонукає знову звернутися до її витоків” [там само].

При цьому найбільш неоднозначним залишається і сьогодні розуміння і здійснення двох методичних процедур порівняльно-історичного мовознавства: 1) етимологізування слова і 2) власне реконструкції.

Спробуємо синтезувати науково-аналітичні дії дослідників, які їх виконували у процесі етимологізування слів і їх реконструкції, тобто відновлення архетипу. Разом обидві процедури, на думку О.М. Трубачова, дають змогу розглядати етимологію у широкому розумінні як реконструкцію фонетичного і морфологічного складу слова. Окрім спорідненості звуків та тотожності морфем, етимологія виявляє вибірковість поєднання морфем в окремих словотворчих моделях [1, с. 61].

Виходячи з такого розуміння етимології та її основного завдання – процедури етимологізування слова, можемо говорити про те, що **перший етап** цієї процедури варто починати з аналізу фонетичних варіантів і словотвірних дериватів слова, що обрано для етимологізування. З'ясування фонетичних закономірностей дає змогу відновити первісне звучання слова, а порівняння зі спорідненими індоєвропейськими формами сприяє встановленню походження слова, тобто його етимології. Чітке слідування системі фонетичних відповідників є першою умовою наукового етимологічного дослідження, яке ґрунтується на

принципі експланаторності (науково-доказовій базі), адже фонетичні зміни відбувалися у кожній мові не хаотично, а закономірно, унаслідок яких між звуками споріднених індоєвропейських мов і встановилася система відповідностей.

Такий же закономірний системний характер спостерігається і у словотвірних процесах. Кожне слово при етимологічному аналізі обов'язково має бути віднесено до певного словотвірного гнізда та словотвірного типу.

Другий етап процедури етимологізування слова – це безпосередньо шлях до реконструкції етимона, який складається з кількох послідовних наукових процедур. Перша процедура цього етапу розпочинається з установлення етимологічних зв'язків слова з іншими спорідненими словами. Друга процедура пов'язана з безпосереднім відновленням праїндоєвропейського етимона, якщо є для цього достатньо версій і матеріалів. У процесі реконструкції праїндоєвропейського етимона обов'язковим є аналіз етимологічних відповідників етимологізованого слова з усіх індоєвропейських мов тієї групи, до якої воно належить. На цій стадії можна ще реконструювати архетип прамови (прагерманської, праслов'янської тощо).

Третій етап – це реконструкція індоєвропейського кореня, який позначається зірочкою*. Перша процедура цього етапу пов'язана з аналізом генетично споріднених і / або етимологічно пов'язаних з етимологізованим словом відповідників з інших мов індоєвропейської сім'ї. Друга процедура передбачає аналіз ареалу поширення слова в індоєвропейській сім'ї мов. Третя процедура – це з'ясування історії розвитку слова і його функціонування в певні періоди у різних підгрупах мов індоєвропейської сім'ї. Четверта (заклучна) процедура етапу реконструкції – це аналіз установлених відповідників етимологізованого слова з інших груп мов індоєвропейської сім'ї на рівні фонології, морфології і семантики. Семантичний аналіз – це найскладніша процедура. Якщо фонетичні зміни в мові і тип словотвору мають системний характер, то закономірності в семантиці відновити дуже складно. Проте, певні закономірності можна простежити у змінах значення слова.

Якщо реконструювати праїндоєвропейський етимон не вдається, то продовжується етап етимологізування, коли подається лише хронологічний ланцюг імовірного походження слова або робиться припущення про неможливість простежити етимологію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Трубаков О.Н. Труды по этимологии: Слово. История. Культура / О.Н. Трубаков. Т. 1. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 800 с.
2. Климов Г.А. Реконструкция и диахроническая интерпретация в компаративистике // Вопросы языкознания. – М., 1988. – № 3. – С. 9–16.
3. Семереньи О. Введение в сравнительное языкознание : пер. с нем. / Освальд Семереньи; Пер. Б.А. Абрамов. – 2-е изд. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – 400 с.
4. Dyen I. Reconstruction, the comparative method and the protolanguage uniformity assumption // Language. – 1969. – V. 45. – No 3. – P. 508–509.

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ПАРАЛЕЛІЗМУ В МОВІ КИТАЙСЬКИХ РОМАНІВ XVII СТ. (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ «ХАО ЦЮ ЧЖУАНЬ»)

Костанда І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Актуальність дослідження визначається потребою українського китаєзнавства в подальшому вдосконаленні лінгвостилістичних досліджень явища паралелізму, зокрема принципів його вживання. Метою роботи є комплексний аналіз видів і функцій мовностилістичного явища паралелізму в мові китайських романів XVII ст. (на прикладі роману «Хао цю чжуань»), із урахуванням впливу на нього екстралінгвістичних факторів. Об'єкт дослідження – паралелізм як лінгвостилістичне явище в мові китайських романів XVII ст. Предмет дослідження – особливості вживання та структури паралелізму в мові китайських романів XVII ст.

Особливості мови стародавніх китайських романів, зокрема їхньої лексики, сприяють поширенню різних варіантів паралелізму. Тексти китайських романів XVII ст. н.е., продовжують класичні традиції паралелізму, але поряд з цим містять і нові елементи.

Після появи та становлення писемності, в китайській літературі, логічно було б очікувати подальшого розвитку літературної прози, а саме появи драм, романів. Але цього не відбулося, давньокитайська проза – це або сухі історичні хроніки, або короткі афористичні висловлювання, міркування на теми моралі і політики, повчальні притчі, або, нарешті, географічні описи, у яких поєднана точна систематизація з фантастикою. Прозаїчна література розвивалася головним чином у двох формах: історичного оповідання («Історичні записки» Сима Цяня) і політичного твору: деклараціях, промовах, доповідях трону, тощо. Якщо історичне оповідання писалось простою, лаконічною мовою, то політичні твори відрізнялися пишним і багатослівним стилем. Велике значення в творах відводилося прийому структурного і смислового паралелізму двох суміжних фраз, так що все твір мало чітко виражений ритм.

Оповідальна проза, у класичному європейському розумінні цього значення, з'явилася лише в раннє Середньовіччя і при явному впливі іноземної релігії – буддизму. Присвячена така проза була темам «негідним шляхетної людини» (з точки зору конфуціанської моралі) – чудесам, божествам, духам, подорожам в загробний світ, тощо. Але все ж таки, вплив на них китайської класичної літератури позначився у тому, що ці оповідання мають моральне забарвлення. Серед ранніх пам'яток подібної літератури треба відзначити відомий збірник Гань Бао (IV ст.) «Записки про пошуки духів». Фантастичні новели, або так звані «розповіді про чудеса», набували популярності. З часом, під впливом традиції народної оповіді, вони склалися у великі цикли новел, що стосувалися подій певного часу або групи персонажів, і з цих циклів поступово виростали перші романи. Таким є походження одного з найпопулярніших романів – «Річкові заплави», який складається з великої збірки епізодів про пригоди загону молодців при династії Сун (960 – 1279).

Наприкінці епохи Мін (1368 – 1644) з'являється побутовий роман. Найвідоміший твір цього жанру – роман «Квіти сливи в золотій вазі». У династію Цин продовжуються традиції написання романів. «Історія щасливою подружжя» (кит. 好逑传) – китайський роман XVII ст. (найбільш раннє ксилографічне видання датується 1683 роком), це перший китайський роман, який здобув популярність в Європі. Автор роману залишився невідомим, твір підписано псевдонімом Мінцзяо Чжунжена (名教中人).

Особливості мови китайських романів XVII ст., зокрема їх лексики, сприяють поширенню різних варіантів паралелізму. Що стосується паралелізму у романах подальших років, то він як один з головних стилістичних прийомів, назавжди увійшов в китайську літературну традицію: його можна зустріти у романах різної тематики різних авторів, і можна з упевненістю сказати, що немає жодного китайського письменника, який не вживав би у своїх творах цей прийом.

Найбільш поширеними в давньокитайських романах є такі різновиди паралелізму, як: повний паралелізм (工对 gōng duì), розгорнутий паралелізм (宽对 kuān duì), сусідній паралелізм або паралелізм за схожістю (邻对 lín duì), запозичений, або ж неправдивий паралелізм (借对 jiè duì), а також паралелізм повтору (复字对 fù zì duì), ланцюговий паралелізм (连环对 lián huán duì), нерівний паралелізм (参差对 cān chà duì), сі-паралелізм (兮字对 xī zì duì), чітко визначений паралелізм (定义对 dìng yì duì), паралельне дублювання (叠子对 dié zì duì), зворотній паралелізм (反正对 fǎn zhèng duì).

Щодо вживання паралелізму в тексті романів висновуємо:

- 1) за допомогою вживання традиційних пар ієрогліфів при створенні паралелізму підкреслюється повторюваність синтаксичної побудови;
- 2) лексичний паралелізм створений за авторським задумом, виділяє нові значення ієрогліфа, набуті при зіставленні або протиставленні;
- 3) синтаксична конструкція виділяє лексику, що складає паралелізм, вносить чітку ритмічну організацію.

Отже, при утворенні паралелізму письменники активно привносили у вже встановлені традицією форми нові елементи. Паралелізм в мові давньокитайських романів встановлює парадигматичні відношення між елементами тексту, тобто проводить аналогії між однотипними елементами мови, а також створює багатозначність, що є необхідною умовою літературного тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Малявин В.В. Китайская цивилизация / В.В. Малявин. – М. : Издательство Астрель, Фирма «Издательство АСТ», 2000. – 632 с.
2. Никитина Т.Н. Грамматика древнекитайских текстов / М.И. Никитина – М. : Восток–Запад, 2005. – 312 с.
3. 王友胜. 民国间古代文学研究名著导读 / 王友胜, 李鸿渊, 林彬晖. – 上海 : 岳麓书社, 2010. – 462 с.
4. 刘麟生著. 中国骈文史 (中国文化史丛书) / 刘麟生著. – 北京 : 商务印书馆, 1998. – 385 с.

ЕТИКЕТНІ ФОРМУЛИ ПОБАЖАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ І НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВАХ

Кошель В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Норми поведінки, сформовані у суспільстві, об'єднуються у систему, яка має загальноприйнятну назву етикет (з фр. *etiquette* – ярлик, етикетка). Тривалий процес формування цієї системи норм дозволяє називати її категорією історичною, яка постійно змінюється, збагачується і набуває нових форм. До того ж, цей комплекс сформованих правил зумовлюється соціокультурними особливостями кожного окремого суспільства [8, с. 163].

Мовленнєвий етикет і відповідні мовні формули є предметом дослідження мовознавців і дослідників суміжних наук. Проблематикою мовленнєвого етикету і культури мовлення взагалі займалися такі дослідники, як М.Г. Стельмахович, С.К. Богдан, С.В. Шевчук та ін. Той факт, що кожна мова має власні вимоги та умови вживання мовних формул, безперечно, створює перешкоди у комунікації між носіями різних мов. В умовах міжетнічного спілкування в контексті сучасного процесу глобалізації досліджувана проблема набуває особливого значення.

Загальна типологія одиниць мовленнєвого етикету українського народу може бути представлена у вигляді найтиповіших формул:

1. Етикетні одиниці, якими виражається вітання.
2. Формули із значенням прощання.
3. Вислови вибачення.
4. Мовленнєві одиниці, що супроводжують прохання.
5. Формули подяки.
6. Конструкції побажальної модальності.
7. Формули привітань з певної нагоди.
8. Згода, підтвердження.
9. Заперечення.
10. Співчуття.
11. Пропозиція, порада [3, с. 201].

Суть побажання полягає у висловленні мовцем зацікавленості у здійсненні чогось для адресата мовлення. Побажальні речення містять побажання здоров'я, успіху, збереження добробуту, довгого віку, позбавлення негараздів. Побажання в комунікації передаються:

1. Перформативом *бажаю* в українській мові і *εὐχομαι* у грецькій мові.
2. Спонукальними формами дієслова у поєднанні з наказовими морфемами (*хай, нехай*). Слід зазначити, що аналогічна конструкція представлена у новогрецькій мові (наказова морфема *ας*) не є еквівалентною, тому що в більшості випадків позначає наказовий спосіб до третьої особи, а не побажання.

3. Дієсловом *щастити* у формі наказового способу + давальний відмінок займенникового іменника у структурі оптативного речення, напр.: *Щасті Вам!*

Необхідно також зазначити, що в новогрецькій мові досить розповсюджені формули, дієслівні та іменні побажальні конструкції, які еліптизуються за

рахунок опущення предиката, частіше за все дієслова *бажаю*: (Εύχομαι) **Καλή τύχη!** – (Бажаю) **удачі!** (Εύχομαι) **Να σας ζήσει** το μωρό! – (Бажаю) **здоров'я** вашій дитині! (Εύχομαι) **Καλό ταξίδι!** – (Бажаю) **щасливої подорожі!**

Як в українській мові, так і у новогрецькій постійне вживання етикетних висловлювань у стандартних комунікативних ситуаціях сприяє їх фразеологізації. Фразеологізуються передусім еліптизовані структури (типу На все добре! – Στο καλό!). Для них характерна сталість структури та відтворюваність у мовленні в незмінному вигляді.

Етикетні формули побажання в українській і новогрецькій мовах мають відмінності на синтаксичному рівні: синтаксично тотожні вирази в новогрецькій мові не завжди корелюють з подібними виразами в українській мові, а іноді не є власне формулами побажання.

Подальше дослідження цієї проблеми дозволить розробити класифікацію формул побажання, детермінацію та функціональний аналіз даних висловів в українській і новогрецькій мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдан С.К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність / С.К. Богдан. – Київ: Рідна мова, 1998. – 320 с.
2. Гриценко Т.Б. Українська мова в житті суспільств / Т.Б. Гриценко. – Київ, 1999.
3. Гриценко Т.Б. Навчальний посібник / Т.Б. Гриценко. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
4. Плющ Н.П. Формули ввічливості в системі українського мовного етикету / Н.П. Плющ – Київ : НМК ВО, 1991. – С. 90 – 98.
5. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : Навчальний посібник. – 2-ге видання, перероблене і доповнене / Я. Радевич-Винницький. – Київ : Знання, 2006. – 291 с.
6. Стельмахович М.Г. Мовний етикет / М.Г. Стельмахович // Культура слова. – 1981. – С. 61.
7. Шевченко Л. Сучасна українська мова : Довідник / Л. Шевченко, В. Різун, Ю. Лисенко. – Київ, 1996.
8. Γούτσος Δ. Ο προφορικός λόγος στα Ελληνικά, συλλογικό έργο / Διονύσης Γούτσος. // Εκδόσεις Σαΐτα. – 2007. – С. 163.
9. Μανδαλά Μ. Μικρό ελληνικό λεξικό / Μαρία Μανδαλά. – Αθήνα, 2004. – (Τεγόπουλος – Φυτράκης).
10. Παναγοπούλου Ε. Ελληνικά για προχωρημένους / Ε. Παναγοπούλου, Α. Χατζηπαναγιωτίδη. – Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2001.

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ РАКУРС СОЦИОЛОГИЧЕСКИХ МЕТОДОВ ИССЛЕДОВАНИЯ НАРРАТИВА

Кравченко Н.К.

Київський національний лінгвістичний університет

Согласно *интерпретативному підходу* (Н.К. Денцин) к исследованию нарратива, повествование содержит несколько “мининарративов”, перетекающих

друг в друга. Основа их выделения – момент “эпифании”: драматические события, изменяющие “фундаментальные структуры значений” личности, ее представления о себе и о мире. Таким событиям придается в ретроспективе особое значение, так как рассказчик оценивает их воздействие на протяжении всего своего жизненного пути. Задача исследователя – выявить роль “эпифании” в повествовании на основе эксплицированных или имплицированных в рассказе аргументов и мотивов нарратора. Анализируются три компонента личностного нарратива: 1) что было до момента эпифании; 2) что послужило причиной наступления момента; 3) какие изменения произошли во внутреннем мире и внешнем окружении личности (рассказчика) после наступления этого момента.

На наш взгляд, задачей лингвиста при использовании этого метода (социологического по своим задачам и принципам анализа) служит определение индексов драматического события (эпифании) на всех уровнях дискурсивной реализации нарратива. Структуры знания, сформировавшиеся на основе пережитого драматического опыта, используются как ситуационная модель в обработке любых событий, связанных с ним тематически (например, “я не смог ударить человека в первый раз, не могу и сейчас”), ассоциативно, на уровне общности аргументов (“мои принципы не позволили мне этого сделать”), концептуально. Помимо когнитивного аспекта, не менее важными представляются и прагматические параметры интерпретативного анализа нарратива., поскольку драматическое событие не могло не повлиять на последующее становление личности рассказчика как социального и коммуникативного субъекта с определенными убеждениями, установками, мотивациями, когнитивным стилем как предпочтительным подходом к решению проблемных ситуаций, выбором определенных стратегий и тактик общения, набором сценариев коммуникативного поведения и ролевых инвариантов с определенным репертуаром лингвистических средств,

Таким образом, лингвоинтерпретативный анализ нарратива будет включать выявление индексов эпифании на различных уровнях описания: 1) вербально-семиотическом; 2) структурно-композиционном; 3) семантико-смысловом; 4) мотивационно-прагматическом: выявление пресуппозиций и импликаций (с какой целью часть информации имплицуется), стратегий и тактик создания образа “себя” и других, средств интертекстуальности. При этом интертекстуальность как конститутивная категории нарратива “подчиняет” себе реализацию других средств формально-семиотического и прагматического уровней, так как содержательно-смысловым ядром интертекстуальных связей будет искомый микронарратив базисного драматического события; 5) когнитивном: обоснование микронарратива-эпифании как когнитивной основы интерпретативных процедур.

Сценарный подход представляет собой социологическое исследование нарратива, выявляющее возможные варианты развития событий в нарративе с целью их анализа и выбора наиболее реального сценария. Содержание и сюжетная композиция каждого нарративного сценария определяется архетипами традиционного мифологического сознания, структурами коллективного опыта, ценностными ориентациями, моделями и стереотипами поведения, но,

прежде всего, архетипами культуры, которыми кодируются жизненные сценарии и которые по своей природе амбивалентны, дихотомичны (порядок – беспорядок, природа – культура, варварство-цивилизация). Соответственно, сценарный поход ориентирован на поиск структур коллективного опыта и включает такие звенья анализа: 1) определение рамочного фрейма, логики событий; 2) характеристика общей жизненной стратегии рассказчика и его окружения через отбор определенных секвенций текста и их обобщение в кластеры, сокультурные архетипы, обуславливающие типологические структуры жизненного пути); 3) при наличии нескольких “историй жизни” проводится сравнение кластеров и формируется обобщенное описание социального времени и порожденных им коллективных практик.

На наш взгляд, отличие сценарного и интерпретативного подходов к А.н. заключается в специфике интертекстуальных ресурсов как когнитивного формата для конструирования нарративов. В первом случае – это интерпретативный фрейм (ситуационная модель), обобщающая индивидуальный опыт, конкретный случай с точки зрения социальных отношений (гендерных, классовых); во втором – структуры коллективного опыта, архетипы коллективного сознания (или бессознательного),

Однако эти различия условны по сравнению с конечной целью анализа – выявить доминантные фреймы, организующие социальное общение и понимание. В интерпретативном анализе это достигается на основе сравнения нарративов со сходными микронарративами, зафиксировавшими момент эпифании. При сценарном подходе возможно ограничение анализа одним нарративом и обобщение конкретного случая как отражающего амбивалентные архетипные структуры коллективного опыта (например, женское агрессивное начало, что дает возможность использовать для их анализа методику структурного исследования нарратива, предложенную К.Б. Леви-Строссом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Denzin N.K. Interpretive Ethnography: Ethnographic Practices for the Twentieth-First Century. Thousand Oaks / N.K. Denzin. – CA : Sage, 1997. – 325 p.

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ФЕНОМЕНА КОГНІТИВНОГО ДИСОНАНСУ В КОМУНІКАЦІЇ

Кравченко О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Феномен когнітивного дисонансу вперше отримав свою назву у роботі Л. Фестингера "Теорія когнітивного дисонансу", яка вийшла в світ у 1957 році. Когнітивний дисонанс (КД) – це наявність суперечливих відношень між окремими когнітивними елементами у системі знань людини, що веде до появи психологічного дискомфорту. Виникнення КД створює внутрішнє протиріччя, яке мотивує індивіда до його зменшення або навіть його повної нейтралізації і /до досягнення внутрішньої гармонії. Крім того у разі виникнення дисонансу індивід буде активно уникати ситуацій та інформації, які призводитимуть до його збільшення [3, с 16-17].

Дисонанс, або конфлікт між когнітивними елементами виникає за різних причин. Він властивий практично всім ситуаціям, в яких суб'єкт стає перед вибором того чи іншого варіанту поведінки, коли існує розбіжність між поведінкою і власними моральними принципами, коли внутрішні психологічні настанови людини відрізняються від її дій або альтернативи вибору є в однаковій мірі привабливими [2, с 178].

Феномен КД пов'язаний не тільки з особистою внутрішньою гармонією особистості, але й з проблемою комунікації. Л. Фестингер підкреслює важливу роль соціальної групи, і зокрема спілкування всередині певної соціальної групи у виникненні, а також зменшенні або нейтралізації КД. Інформація, яку отримує індивід в процесі спілкування, може не збігатися з його власною точкою зору, тобто дисонувати зі світобаченням людини і таким чином викликати той стан психологічного дискомфорту, який і визначається як КД [3, с 222-223].

Іноземні та вітчизняні вчені дослідники вивчають причини виникнення феномену КД під час спілкування, а також засоби його вербалізації. Матеріалами досліджень слугують приклади із художньої літератури, кінофільмів, а також офіційних дипломатичних документів і інтернет-публікацій.

Існують мовні та немовні причини виникнення КД. Основним засобом комунікації у всіх суспільствах є мова. Спілкування між адресатом та адресантом здійснюється через обмін повідомленнями, закодованого певними мовними засобами, якими володіють учасники комунікації. Знання мовного коду включають в себе знання фонемного і лексичного складу, а також всіх граматичних (тобто фонологічних, морфологічних і т. ін.) правил мови, що дозволяє її носіям створювати повідомлення, які несуть в собі певний зміст, їх аналізувати і інтерпретувати [3]. Повідомлення, яке було закодоване з певними помилками, створює складність у його декодуванні. Воно може викликати двозначності та неточності у його розумінні адресатом і таким чином провокувати у нього виникнення КД.

До немовних причин виникнення КД варто віднести володіння правилами мовної регуляції поведінки. Так, П. Грайс зосередив свою увагу не на знанні мовного коду, а саме на значенні правил мовної регуляції поведінки в процесі комунікації. Вчений вивів принцип "кооперації", зміст якого полягає в тому, що діалог представляє собою спільну діяльність його учасників, кожен з яких визнає спільну для них обох ціль спілкування, тобто "напрямок" розгортання діалогу [1]. Застосування цього принципу здійснюється в наступних чотирьох категоріях: Кількості, Якості, Відношення і Способу. Інші вчені такі як Дж. Лич, Д.Гордон, Дж. Лакофф доповнили і розширили правила мовної регуляції запропоновані П. Грайсом.

Недотримання принципів мовної регуляції може викликати КД у представників однієї культури як незбіг з їх власною системою цінностей та уявлень про принципи комунікації, які є припустимими саме для них [3, с 30]. Але в той же час для представників іншої культури недотримання цих принципів не викличе ніякого психологічного дискомфорту, оскільки це буде відповідати їх уявленням про мовну комунікацію.

Окрім знання принципів мовної взаємодії до немовних факторів, які можуть вплинути на виникнення КД варто віднести також загальнофонові знання комунікантів, їх обізнаність у темі та ситуації спілкування.

В процесі комунікації співрозмовники співставляють "свій світ" та "світ іншого". Будь-яка висловлена точка зору входить в "концептуальний світ" адресанта, але ця ідея може не збігатися з думкою адресата в його "концептуальному світі". Абсолютний збіг концептуальних систем не є можливим. В процесі комунікації одне і теж слово може відсилати до різних концептів у свідомості співрозмовників [4, 91].

На основі аналізу наукових розвідок українських та іноземних вчених, виявлено основні мовні та немовні причини виникнення феномену КД. Перспективи подальших досліджень полягають у аналізі засобів вираження феномену КД в комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грайс, П. Логика и речевое общение / П. Грайс // Новое в зарубежной лингвистике. - М., 1985. - Вып. 16. - С. 217-237
2. Майерс Д. Социальная психология / Д. Майерс. - СПб.: Питер, 2007. - 794 с
3. Обухов К. Н. Проблема удержания смысла в ситуации речевой коммуникации в концепции Р. Якобсона / К. Н. Обухов // Вестник удмуртского университета. - Сер. Философия. Психология. Педагогика. - 2010.-Вип. 2.-С. 34-36
4. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса: пер. с англ. / Л. Фестингер. - СПб.: Реур, 2000. -320 с.
5. Фрумкина, Р.М. Есть ли у современной лингвистики своя эпистемология? / Р.М. Фрумкина // Язык и наука конца XX века / Под ред. Ю.С. Степанова. - М., ИЯЗ РАН-РГГУ, 1995. - С. 74-117

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ КОНЦЕПТУ *WISDOM* В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Крижановська Т.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

У 90-х роках минулого століття завдяки працям Н. Д. Арутюнової, В. В. Воробйової, В. А. Маслової, Ю. С. Степанова, В. Н. Телії, Р. М. Фрумкіної та ін. на межі лінгвістики та культурології виникла нова наука – лінгвокультурологія, яка досліджує вияви культури народу, що яскраво відображаються і закріплюються у його мові. Ще Я. Грим, В. Гумбольдт, А. Потебня наголошували на взаємозв'язку, взаємодії мови та культури і вважали цю проблему однією з центральних у мовознавстві, адже мова тісно пов'язана з культурою, в якій вона розвивається і яку виражає.

Культура не існує поза людською діяльністю, бо саме ця діяльність створила культуру, яка вважається “четвертою формою буття” [2, с. 18]. В. А. Маслова визначає культуру як “сукупність усіх форм діяльності людини в світі, заснована на системі установок .., цінностей і норм, зразків та ідеалів, це спадкова пам'ять колективу, яка „існує” лише в діалозі з іншими культурами” [2, с. 17].

На відміну від природи, яка пізнається іззовні, культура пізнається зсередини, через концепти. На думку Н. Д. Арутюнової для того, щоб це зробити “..треба проаналізувати метамову культури, і перш за все її ключові концепти, такі, як „добро”, „зло”, „доля” та інші..” [1, с. 3]. Такі концепти мають прямі чи опосередковані зв’язки з міфологічними пластами культури, з релігійним досвідом, з науковим пізнанням світу, і їх значення може піддаватися певним змінам. Концептуальна структура слова не є незмінною, а з плином часу ускладнюється і зазнає певних змін. Тому концептуальний аналіз охоплює весь комплекс культурно-психологічних, побутово-етнографічних, соціально-економічних та інших факторів, що визначають та впливають на концептуалізацію світу.

Метою пропонованого дослідження є аналіз лінгвокультурологічного аспекту філософсько значущого концепту *мудрість* в культурі англійців та в їхній мові.

Матеріал склали дані тлумачних словників, а також фразеологічні одиниці англійської мови, у межах яких прямо чи опосередковано реалізуються уявлення носіїв мови про *мудрість*.

Поняття *мудрості* з давніх-давен цікавить філософів та релігієзнавців. Як зазначає В. М. Топоров, слово „Софія” – мудрість належить до складу ключових та основних у європейській та близькосхідній духовній культурі протягом останніх тисячоліть” [4, с. 132]. Відповідно до концепції “софійності” світу творча смислонаповненість буття, його краса та довершеність визначалися причетністю до *мудрості* універсальної сили, що нібито керує світом.

Західна культура традиційно асоціює мудрість з чеснотою (доброчесністю/virtue). Так, мудрість (розважливість/prudence) разом зі справедливістю (justice), силою духу (fortitude) та поміркованістю (moderation) складають чотири головні чесноти, які для людини є найкориснішими та найжаданішими в житті: “..her labours have great virtues; for she teacheth temperance, and prudence, and justice, and fortitude, which are such things as men can have nothing more profitable in life” [5].

У концептуальній картині світу англійців існує два підходи до тлумачення *мудрості*. Перший підхід є суто релігійним: поняття *wisdom* пов’язане з вищим знанням, розумінням Божих заповідей та самим Богом. Це *духовна мудрість* (*spiritual wisdom*). У Книзі Притч Соломонових зазначаються шляхи здобуття мудрості: “...The fear of the Lord is the beginning of knowledge...” [5], тобто страх Господень є початком знання. Бог є провідником мудрості і направляє людей з великим розумом.

Духовна мудрість доповнюється *практичною (життєвою) мудрістю* (*practical, worldly or living wisdom*). Тут мудрість розуміється як сукупність неординарних способів буття, життя та стосунків зі світом і включає в собі здатність не тільки вирішувати проблеми, а й уникати їх, розуміти природу речей, усвідомлювати та систематизувати знання та вчитися на своєму досвіді та досвіді і помилках інших людей.

У 1677 році голандський філософ Спіноза висунув припущення, що „мудрість є бачення речей *sub specie eternitatis*” [8], тобто урахуванням безкінечності. Фундаментальним принципом мудрості є наявність довгострокової перспективи, бачення всієї картини. У цілому, бачення абсолютної перспективи притаманне лише Богу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Введение // Логический анализ языка. Культурные концепты. – М., 1991
2. Маслова В. А. Лингвокультурология : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М., 2001
3. Степанов Ю. С. Константы : Словарь русской культуры. – М., 1997
4. Топоров В. М. Исследования в области балто-славянской духовной культуры. – М., 1994

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

5. The new Oxford annotated Bible containing Old and New Testaments : An ecumenical study Bible completely revised and enlarged / B. M. Metzger, R. E. Murphy (ed.). – N.Y. : Oxford university press, 1994. – 532 p.
6. The Oxford English Dictionary : 12 volumes. – Volumes 1 – 12 – Oxford, 1969 – 1973.
7. The Oxford Dictionary of World Religions. 1997. New York : Oxford University Press Jan. 2005. 468.
8. http://en.wikipedia.org/wiki/Wisdom_literature
9. http://en.wikipedia.org/wiki/Living_wisdom

ТУРЕЦЬКА МОВА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СВІТІ

Ксьондзик Н. М.

Київський національний лінгвістичний університет

Кінець XX ст. – початок XXI ст., період стрімкого розвитку інформаційних технологій (*bilişim teknolojisi*), не міг не позначитись на розвитку турецької мови. Після появи персональних комп'ютерів, Інтернету, стільникових телефонів тощо сучасна турецька мова відчула суттєвий вплив англійських термінів інформаційної галузі, що суттєво вплинуло не лише на саму лексику турецької мови, але й на її фонетику, морфологію, синтаксис.

Найбільш істотну й ключову роль, на наш погляд, на сучасному етапі розвитку турецької мови відіграють англо-американізми у сфері новітніх інформаційних технологій і Інтернету. Саме завдяки Інтернету значна кількість цих запозичень потрапляє до турецької мови і перетворюється на загальноновживану лексику. Серед них: *disk* (диск), *menü* (меню), *mouse* (мишка), *video* (відео), *link* (посилання). З англійської мови запозичена також і більшість інтернаціональних інформаційних термінів сучасності, таких як *data* (дані, інформація), *medya* (медіа), *teyp* (касета).

Незважаючи на існування значної кількості турецьких відповідників, зазвичай частіше використовуються англійські інформаційні терміни, при цьому зберігається їхній англійський правопис. Наприклад: англійський термін *webcam* має турецький відповідник *ağ kamerası* (веб-камера, камера мережі); *multimedya – çoklu ortam* (мультимедіа, тобто комплексне надання інформації); *mouse – fare* (мишка); *chip – yonga* (набір мікросхем); *speaker – hoparlör* (динамік); *save etmek – kaydetmek* (запам'ятати, зберегти). При залученні до сучасного лексичного складу турецької мови англійських варіантів термінів, що насамперед передбачає їхнє англійське транскрибування, порушуються головні правила не тільки написання турецьких слів, але й фонетичні закони турецької мови.

Словотвір у інформаційній лексиці, що відбувається на базі англійських термінів, базується на загальноприйнятих для турецької мови принципах. Більшість англо-американізмів – матеріальні запозичення (*mobil* (мобільний), *modem* (модем), *limit* (обмеження)), хоча трапляються і кальки, напівкальки, змішані. Особливо продуктивним у сфері Інтернету є калькування англійських словосполучень із англійським іменним компонентом і турецьким дієсловом, що постає як допоміжне. Наприклад: *download etmek* (завантажити), *e-mail almak* (отримати е-мейл), *stop etmek* (зупинити), *overclock etmek* (розігнати процесор), *konfigüre etmek* (налаштувати) тощо. Продуктивне також творення власних слів за допомогою словотвірних засобів турецької мови (афікси -la/le, -laş/leş): *hacklemek* (зламати), *enterlemek* (запустити комп'ютер, ввести команду), *banlamak* (заборонити), *fakslaşmak* (відправити факс) тощо.

Серед проблем, які постали перед турецькими мовознавцями у зв'язку з таким інтенсивним, масштабним проникненням англійських інформаційно-комп'ютерних термінів до турецької мови, виникла проблема зміни, або “удосконалення” турецької абетки. На думку деяких лінгвістів, до неї необхідно ввести такі англійські літери, як q, x, w, з метою пристосування англійської мови до турецької. Але багато мовознавців вважають подібне «удосконалення» турецької абетки не лише порушенням цілісності турецького письма, а й рушійною силою подальших проблем, пов'язаних з турецькою орфографією. Тим більше, що транслітерувати нові англійські терміни не є проблемою, оскільки турецька абетка повністю для цього пристосована.

Англо-американські запозичення у сучасній турецькій мові здебільшого пристосовуються до правил турецької орфоєпії і орфографії, проте процес проникнення цих слів такий інтенсивний, що часто-густо зберігається англійська орфографія, що жодним чином не відповідає турецьким нормам. Ця проблема особливо яскраво проявляється при приєднанні турецьких афіксів, які на письмі часто виділяють апострофом, що порушує правила орфографії турецької мови. На жаль, швидкий приплив англо-американізмів не дозволяє зафіксувати їх у словниках як лексичну норму, що також спричиняє варіативне графічне оформлення англо-американських запозичень. Серед своєрідних рис запозичень з англійської мови можна вказати на збереження графічного оформлення мови-оригіналу. При чому на письмі зберігаються англійські літери (наприклад, w, x), відсутні у турецькій абетці.

1996 р. Турецьке лінгвістичне товариство опублікувало нове видання “Орфографічного довідника”, у передмові до якого зазначено, що в довіднику є слова, не засвоєні турецькою (*ödünclemeler*), що зберігають написання мови-оригіналу. Те саме стосується і власних назв, аббревіатур й акронімів. Наразі турецькі науковці-лінгвісти не завжди дотримуються одностайності щодо подібних запозичень, тому проблема написання англо-американізмів залишається і досі дискусійною.

Завдяки роботі Фонду інформатизації Туреччини і Товариства інформатизації, турецька комп'ютерна мова поповнилася новими термінами турецького походження, деякі з яких були створені завдяки словотвірним афіксам. Серед них наведемо такі: *комп'ютер* – *komputer, bilgisayar, yazılım* – програмне забезпечення, *допаніт* – комп'ютерне обладнання, *klavye* – клавіатура, *bilgi işlem* – обробка даних, *bellek* – комп'ютерна пам'ять, *yazıcı* – принтер, *sürüm* – версія програмного забезпечення. Разом з цим, на сьогодні залишається близько тисячі термінів інформаційної галузі, що не мають турецьких відповідників.

Питання заміни запозичених слів власне турецькими (турецькою цей процес має назву *Türkleştirme* “*зтуречення*”), творення й залучення неологізмів, є досить суперечливим й неоднозначним. Мова є продуктом культури народу, який постійно перебуває у стосунках із культурами інших народів. Тому проникнення в мову міжнародних слів і термінів, що є нормальним і загальноприйнятим явищем у всьому світі, є природним критерієм розвитку мови.

ТИПИ АБРЕВІАТУР МЕДИЧНОГО ДИСКУРСУ

Кукаріна А.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Абревіатурний бум сьогодення відбувається на всіх рівнях мови. Медичну термінологію можна вважати за одну із найдавніших в історії словотворення.

Об'єктом тез є аббревіатури, а предметом – типи аббревіатур медичного дискурсу.

Абревіатури медичного дискурсу поділяються на структурно-дериваційні, семантичні, функціонально-прагматичні та дискурсивні типи, які були виведені з існуючих класифікацій, що розглядають одиниці мовної компресії як загальне явище утворення скорочень.

Типи медичних аббревіатур української та російської мов досліджували Л. Бойченко, Н. Клименко, А. Нелюба, М. Сердюк, О. Стишов, К. Тронь; Д. Алексєєв, О. Баранников, Є. Поливанов, А. Селіщев, Л. Щерба, Н. Янко-Триницька; англійської – В. Адамс, Л. Бауер, Х. Марчанд [3].

Структурно-дериваційні типи аббревіатур медичного англomовного дискурсу не обмежуються використанням літерних аббревіатур [4]. Найпростіша форма скорочення – це **усічення** словосполучення на межі між його основними частинами. Класифікація Дж. Бермана пропонує такі типи аббревіатур: **складові** *magtape* – *magnetic tape* та **усічені** аббревіатури: *app.* – *apparatus*, *card.* – *cardiac*,

dehyd. – dehydrated, prem – premature. Складові скорочення утворюються переважно при редукції простих слів, а головною операцією, завдяки якій виникають такі одиниці, є усічення матеріальної оболонки слова [1].

Складові (силабічні) аббревіатури медичного дискурсу: Po – polonium, Ra – radium, Ru – ruthenium, Ti – titanium, Ta – tantalum, Si – silicon, bol – bolus, mono – monocyte; mononucleosis, ob – obstetrics, ortho – orthopedics, tab – tablet, tachy – tachycardia, abdo – abdomen, abdominal, angio – angiogram, Ba – barium є найменшою групою за чисельністю з вибраних прикладів.

У дослідженні доцільним буде об'єднати неініціальні аббревіатури морфемного типу у групу усічених слів, які розподіляються на три підтипи: 1) **апокопа** – відсікання від кінця слова; 2) **афerezис** – відсікання від початку; 3) **синкопа** – скорочення середньої частини слова, яке може відбуватися на рівні складу, фрагмента або частини слова, на рівні ініціалів, а також особливим шляхом – у результаті комбінованого з'єднання складу, фрагмента або частини слова і початкових звуків слів вихідного словосполучення – змішані аббревіатури.

Такі аббревіатури найчастіше в медичному дискурсі представлені **однокомпонентними** та **двокомпонентними**.

Однокомпонентні усічення апокопа – усічення кінця слова: inj – injection, inh – inhalation, inf – infusion, lab – laboratory, lip – lipid, liq – liquid, lap – laparotomy, osm – osmolality, mixt – mixture. Такий вид усічень є найбільш кількісним, оскільки метод його утворення – найпростіший.

Медичний дискурс представлений також **усіченнями синкопа** – усічення середини слова, які представлені однокомпонентними аббревіатурами. Дослідивши приклади скорочень такого типу, ми дійшли висновку, що вони тотожні з поняттям зрощення. Відмінною рисою зрощення, складноскладового типу аббревіатур є включення в їх структуру фінальної частини слова. Така група аббревіатурної лексики характеризується більшим ступенем спаяності формуючих компонентів скорочення внаслідок їх особливої форми, а також різних способів їх з'єднання. Складноскладові скорочення включають склад і цільнооформлене слово або кореневу морфему слова, або змішаний тип утворень [2].

Однокомпонентні усічення синкопа: fv – fever, msg – massage, mxw – maximum weight, mm – millimeter, nc – noncontributory, zn – zinc, ab – antibody. Однокомпонентні усічення з безсисловою літерою: abx = antibiotics, трикомпонентні синкопи з безсисловою літерою: abo = bleo mtx vcr, Pd – palladium, ng – nanogram, pg – picogram. Двокомпонентні усічення синкопа: **афerezис** – відсікання від початку: st. let it/them stand.

Вагомим результатом опрацювання аббревіатур медичного дискурсу можна назвати існування **міксованого типу** утворення аббревіатур за структурно-дериваційним типом: ap & lat = anteroposterior & lateral – така ілюстрація поєднує в двокомпонентній аббревіатурі синкопу ap – anteroposterior та апокопу lat – lateral, утворюючи нову ланку усічених слів зі збереженими службовими частинами мови: & – and.

ЛІТЕРАТУРА

1. Jules J. Berman. A Long Review of Short Terms Archives of Pathology and Laboratory Medicine [Електронний ресурс] / Jules J. Berman. – 2004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://linguistics.kspu.edu/webfm_send/1634. <http://www.julesberman.info/abb1.htm>.
2. Варфоломеева И.В. Аббревиатуры современного английского языка: когнитивно-дискурсивный аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.04 "германские языки" Варфоломеева Ирина Вячеславовна – Москва, 2007.
3. Климович С. Структурні типи аброутворень української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://linguistics.kspu.edu/webfm_send/1634.
4. Сапогова Л.И. Сокращения как словообразовательный процесс в английском языке // Вопросы общего и романо-германского языкознания / Л.И. Сапогова. – Уфа, 1965. Вып. 2. – С. 42.

ТАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ МОДЕРАТОРА В МОВЛЕННЄВОМУ ЖАНРІ ТЕЛЕДЕБАТІВ

Кукса І.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Теледебати між політичними опонентами проводяться за участі модератора під час передвиборчих кампаній з використанням аудіовізуальних засобів масової комунікації та транслюються у прямому ефірі на радіо та телебаченні. Специфіка організації та розгортання комунікативної ситуації теледебатів передбачає багатоадресатну спрямованість висловлень мовців. Тобто, модератор одночасно здійснює іллокутивні акти по відношенню до безпосередніх співрозмовників – кандидатів а посаду президента, та непрямого масового адресата – виборців. На цьому принципі базується диференціація стратегій і тактик модератора у мовленнєвому жанрі теледебатів. Так, по відношенню до кандидатів на посаду президента модератор виступає, головним чином, оператором конвенційних, або кооперативних, комунікативних стратегій. Конвенційні стратегії розуміються як набір тактичних ходів та прийомів, які використовуються мовцем для досягнення комунікативної мети шляхом кооперації зі співрозмовником [1, с. 152]. За допомогою конвенційних стратегій відбувається регулювання мовленнєвої взаємодії комунікантів з урахуванням фактору інституційності та етикетних норм. Вони представляють набір тактик мовленнєвої кон'юнкції, до яких належить прямий запит інформації, непрямий запит інформації, аргументація, акцентування, припущення, пряма апеляція, констатація очевидного, подання фасцинативних сигналів [2, с. 75].

Стратегії і тактики модератора теледебатів корелюють із його комунікативними ролями у цьому мовленнєвому жанрі: ведучого, інтерв'юера та контролера мовленнєвої взаємодії кандидатів на посаду президента. Аналіз транскриптів американських президентських теледебатів показав, що вони співвідносяться з такими комунікативними стратегіями, найтиповішими для модератора:

1. Стратегією презентації.
2. Стратегією запиту інформації.
3. Стратегією керування комунікативною взаємодією кандидатів на посаду президента.

Так, застосовуючи стратегію керування комунікативною взаємодією кандидатів на посаду президента, модератор здійснює контроль над черговістю, тривалістю та тематикою їхніх мовленнєвих ходів. Ця стратегія є маніпулятивною. Аналіз фактичного матеріалу свідчить, що її реалізація відбувається за допомогою тактик термінування та спонукання. **Тактика термінування** відповідає комунікативній ролі контролера мовленнєвої взаємодії кандидатів на посаду президента та полягає у перериванні мовленнєвого ходу комуніканта у тому разі, якщо останній не дотримується тематичної або темпоральної складових регламенту теледебатів. Розглянемо, як розгорталась комунікативна ситуація довкола питання про шляхи скорочення дефіциту бюджету під час дебатів 2008 року:

***Obama:** ... If we make investments now so that people have coverage, that we are preventing diseases, that will save on Medicare and Medicaid in the future. If we invest in a serious energy policy, that will save in the amount of money we're borrowing from China to send to Saudi Arabia. If we invest now in our young people and their ability to go to college, that will allow them to drive this economy into the 21st century. ...*

***Schieffer:** Time's up. Senator?*

[<http://www.debates.org/pages/trans2008d.html>].

Так, модератор Боб Шіффер термінує мовленнєвий хід кандидата на посаду президента Барака Обами, оскільки згідно з регламентом дебатів час, відведений кандидатові для відповіді на запитання, вичерпано. Для реалізації тактики термінування модератор використовує непрямі мовленнєві акти – директиви у формі непоширеного розповідного речення (*Time's up*).

Тактика спонукання, яку застосовує модератор, корелює із комунікативною роллю контролера мовленнєвої взаємодії двох інших учасників теледебатів. Так, модератор заохочує кандидатів на посаду президента здійснити мовленнєвий хід. Розглянемо приклад:

***LEHRER:** ... Governor Clinton, in accordance with the draw, those concerns about you are first: you are promising to create jobs, reduce the deficit, reform the health care system, ...*

***GOVERNOR CLINTON:** ...I propose an American version of what works in other countries --*

LEHRER:** **Mr. President, a response.

***PRESIDENT BUSH:** Do I have 1 minute? Just the ground rules here.*

LEHRER:** Roughly 1 minute. We can loosen that up a little bit but **go ahead.

***BUSH:** Well, he doesn't like trickle down government but I think he's talking about the Reagan-Bush years where we created 15 million jobs. ...* [<http://www.debates.org/index.php?page=october-19-1992-debate-transcript>].

Мовленнєвий хід модератора, який запрошує Джорджа Буша прокоментувати виступ губернатора Клінтона (*Mr. President, a response*), є прикладом реалізації

тактики спонукання. У своєму наступному мовленнєвому ході модератор продовжує заохочувати кандидата висловити свою точку зору, експлікуючи тактику спонукання за допомогою прямого директива (*PRESIDENT BUSH: Do I have 1 minute? Just the ground rules here. LEHRER: Roughly 1 minute. We can loosen that up a little bit but go ahead*). Таким чином, за допомогою тактик термінування та спонукання модератор “маніпулює” процесом мовленнєвої взаємодії кандидатів на посаду президента.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / Оксана Сергеевна Иссерс. – М. : УРСС, 2002. – 284 с.
2. Чайка Л. В. Питальні висловлювання у комунікативному аспекті (на матеріалі англ. мови): дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Л. В. Чайка. – К., 1998. – 163 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

3. The Commission on Presidential Debates // <http://www.debates.org/pages/about.html>.

ВІДОБРАЖЕННЯ АРХЕТИПУ ПЕРСОНИ В РОМАНАХ ДЖ. УІНДЕМА

Кулешір М.М.

Київський національний лінгвістичний університет

У XX столітті поняття «архетип», актуалізоване К.-Г. Юнгом в психологічних дослідженнях, стало доволі часто вживаним терміном у гуманітарних дисциплінах, зокрема літературознавстві. Архетипи є універсальні початкові вроджені психічні структури, що складають зміст колективного несвідомого і лежать в основі загальнолюдської символіки міфу.

Доволі глибоко архетипи відображені в апокаліптичних романах Дж. Уіндема, зокрема, архетип персони. Таким терміном називали в античності маски, які позначали виконувані ролі. Цей архетип відноситься до соціальної ролі, соціальної поведінки і найбільш відкрито тяжіє над свідомістю людини й водночас є найбільш поверховий і доступний для неупередженої оцінки. Характеризуючи персону, К.-Г. Юнг писав, що вона є лише маскою колективної психіки, що інсценує індивідуальність, і примушує її носія та інших осіб думати, що вони індивідуальні, тоді як це лише роль, зіграна колективною психікою. Він зазначав: «...Персона, про що свідчить її назва, є лише маскою колективної душі, тією маскою, що стимулює індивідуальність, примушуючи інших і самого її власника повірити в те, що ніби він індивідуальний, тоді як він просто грає роль, через яку говорить колективна душа. Коли ми аналізуємо персону, ми здираємо маску – і виявляємо: те, що здавалося індивідуальним, за своєю суттю колективне, чи інакше кажучи, персона була лише маскою колективної душі». Загалом така маска є компромісом між індивідуумом і суспільством стосовно того якою людина має бути. Вона виконує певні соціальні обов'язки, робить собі ім'я, піднімається по

соціальних шаблях. Однак щодо сутності індивіда ця реальність є другорядна, інші люди в її створенні часто приймають більше участі, ніж зацікавлена в цьому особа.

У своїх романах Дж Уіндем чи не найкраще зобразив соціальну маску Розалінди в «Хризалідах». Він писав: «Раніше, ніж усі ми, вона інстинктивно відчула, що живе в чужому і ворожому їй світі, і стала свідомо готувати себе до того, що рано чи пізно їй доведеться зустрітися з тією ворожістю віч-на-віч. Крок за кроком вона створювала броню. Я бачив, як вона знаходила дедалі новіші засоби захисту, як наполегливо вона ліпила свій образ. Створила вона його зрештою так майстерно, так ретельно продумано, що рідко дозволяла собі знімати цю маску, майже зрослася з нею». Ця маска включала в себе видимість впевненості, незалежності, сили і здатності постояти за себе. І лише інколи вона знімалася.

Найяскравіше зривання маски персони показано у творі двічі, коли Розалінда зазнає страху, і коли вона переживає почуття безпеки. «У ту мить я відчув, що розкритися, скинути з себе маску її примусив страх, що виплеснувся назовні з дикою силою... Страх, який вона так добре вміла приховувати...» і «Інша Розалінда дивилася на мене широко відкритими очима. Її маска злетіла, як непотрібна лущина і я міг тепер зазирнути в її душу до самого дна... Вона розкрилася, як... дивовижна, небаченої краси квітка...». Схожих психічних трансформацій зазнає і низка інших героїв.

Зображувана в досліджуваних апокаліптичних романах глобальна катастрофа стає причиною зривання соціальних масок у багатьох людей і відтак дозволяє побачити нам, що ж являє собою та чи інша людина насправді. Тваринні інстинкти, які за нормальних умов є глибоко прихованими, за умов руйнування цивілізації швидко виходять назовні. Насилля стає звичайним явищем у такому світі. Багато людей у ньому намагаються вижити за рахунок інших людей. Ось як зображує Дж. Уіндем сцену насилля, здійсненого очевидно раніше ззовні добропорядним громадянином, у романі «День тріффідів»: «У глибині алеї, метрах десять від входу, корчилася на землі якась дівчина, а огрядний чоловік лупцював її тонким мідним прутком. Плаття її було порване, на голій спині було видно червоні рубці. Зблизька я побачив, чому вона не втікає: руки у неї були зв'язані за спиною, і кінець мотузки був обмотаний навколо лівого зап'ястка чоловіка». У цьому випадку осліплий фізично сильний чоловік намагався вижити за рахунок зрячої дівчини, силою примусивши її стати своєю рабою, що компенсувала йому зір. Чоловік цей став таким, тому що його соціальна маска була зірвана. Джозелла, яка стала його жертвою, дає пояснення його діям: «Я думаю, що він був не така вже погана людина, хоча по його зовнішності цього не скажеш... Притому він був наляканий. У глибині душі він боявся більше, ніж я». Подібних описів у творах Дж. Уіндема й Дж. Крістофера є чимало. Жанр апокаліптичного роману чи не найкраще з усіх жанрів дозволяє показати масове зривання соціальних масок.

Однак письменники звертають увагу й на той факт, що не у всіх людей глобальна катастрофа здатна швидко зірвати соціальну маску. Деякі індивіди

є доволі сильно соціалізованими, і процес десоціалізації у них відбувається доволі повільно і болісно. Такими є Уільям Мейсен і Джозела Плейтон із роману «День тріффідів».

Архетипні образи зображені в романах Дж. Уіндема є невід'ємною частиною художньої повсякденності, так як міфи первісної людини були її реальністю. У цих творах кожне явище отримує свій індивідуальний код, що містить задумку письменника. Цей код включає в себе гамму значень та потенційних можливостей. Оригінальна художня інтерпретація найвпливовіших архетипів надала його творам значної глибини, що сприяла їх високому художньо-естетичному рівню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Уиндем Дж. Паутина / Джон Уиндем; [пер с англ]. – К.: Альтерпрес, 1993. – 752 с. (Зал славы зарубежной фанатстики).
2. Юнг К. Г. Психика: Структура и динамика / Карл Густав Юнг; [пер. А. А. Спектор]. – М. : АСТ; Минск: Харвест, 2005. – 416 с.
3. Юнг К. Г. Сознание и бессознательное: Сб / Карл Густав Юнг; [пер. с англ.]. – СПб; М.: Университетская книга, 1997. – 544 с.

МОДАЛЬНОСТЬ ИСТИННОСТИ В ФИЛОСОФСКОМ ТЕКСТЕ И.А.ИЛЬИНА

Кулешова Л.Н.

Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого

Языковой модальностью называют выраженное средствами языка отношение говорящего к содержанию высказывания. В последние десятилетия понятие модальности стало предметом пристального внимания лингвистов. Это обусловлено как общим поворотом лингвистики от абстрактных схем языка к изучению речевой деятельности, так и конкретным развитием функциональной, логической и когнитивной парадигм в языкознании.

Модальность является оценкой высказывания говорящим на основе критерия, имеющего прагматический смысл для говорящего. К наиболее существенным критериям принадлежит истинность высказывания, то есть отношения соответствия, возникающие в семантическом треугольнике между языковым знаком, его понятийным содержанием и референтом - тем фрагментом реальности, к которому отсылает языковой знак. Модальную оценку истинности и средства её реализации называют модальностью истинности.

Модальность истинности присуща любому виду речевой деятельности. Однако особое значение она имеет в тех её видах, прагматической целью которых является артикулирование истинных высказываний. Едва ли не самую большую роль модальность истинности играет в философских текстах. При этом на модальную оценку истинности автора-философа непосредственно и очевидно влияет его собственное понимание истины. Ведь философия не только даёт оценку истинности, но и формирует критерий этой оценки, задаёт смысл и границы применения категории истины. С точки зрения лингвистики,

особенно интересным аспектом исследования модальности истинности в философском дискурсе является отношение между исходными позициями философа и их реализацией в речевой деятельности. Одним из наиболее удобных объектов такого исследования можно считать работу выдающегося русского философа первой половины XX века Ивана Ильина "Философия Гегеля как учение о конкретности Бога и человека".

Философ Ильин - последовательный и убеждённый гегельянец и это накладывает выразительную печать на его понимание истины. Для Ильина, как и для Гегеля, истиной является соответствие предмета своему понятию. Иначе говоря, истина имеет не эпистемический, а онтологический (бытийный) статус.

Истина в её изначальном, абсолютном смысле характеризует не знание, а предмет, то, что существует. *Истинное существование* и *ложное существование* - выражения, имеющие смысл для этих философов. Только на основе истинного или ложного существования возникает истинное или ложное знание об этом существовании.

Что из этого следует с точки зрения речевых особенностей философского дискурса Ильина? В нашей диссертационной работе "Функционально-семантическая категория модальности истинности в русском языке" мы выделили четыре субмодальности истинности: истинность высказываний, истинность вещей, истинность сущности и аналитическую истинность. Истина сущности понимается не как соответствие языковых и внеязыковых объектов, а как соответствие вещи некоторому образцу или на наличие у вещи эталонного качества. Естественный язык достаточно чётко передаёт эти семантические нюансы: мы говорим об *истинном друге*, об *истинном произведении искусства* и *истинном наслаждении от него*. Выразить или подтвердить такое положение дел является целью модальной оценки истинности в этом её варианте.

Несложно догадаться, что основная масса модальных оценок в тексте Ильина относится к истине сущности. Именно в этой субмодальности реализуются базовые, центральные элементы функционально-семантического поля модальности истинности - лексемы *истина* и *ложь*. Надо отметить при этом, что в синтаксических конструкциях текста Ильина лексемы *истина* и *ложь* практически не используются в модальной позиции. И это не случайно. Модальные слова и словосочетания характеризуют не столько предметы, о которых идёт речь, сколько само высказывание. Ильину необходимо охарактеризовать истинность предметов, поэтому он суживает рамки модальных значений до отдельных частей высказывания. Чаще всего лексемы с истинностным значением находятся в составе грамматически нерасчленённого на модус и диктум предложения, реализуя связь субъекта, объекта и предиката.

В семантической структуре предложения эти лексемы могут входить в состав субъекта. Они могут также входить в состав той части сложной или осложнённой сравнительным оборотом синтаксической конструкции, которая выполняет роль субъекта. Лексемы со значением истинности могут характеризовать также объект высказывания. Иногда они входят в состав той части сложной синтаксической конструкции, которая выполняет роль объекта.

В таких позиціях лексеми с истинностной семантикой не распространяют модальную оценку на всё содержание высказывания, ограничивая её тем элементом семантической структуры, в составе которого они находятся.

Общий вывод, который позволяет сделать анализ модальных языковых средств в философском тексте Ильина - существует ярко выраженная зависимость между философской концепцией истины автора и модальностью истинности как языкового явления. Взятое у Гегеля понимание истины как действительного существования чего-то переносится автором на структурно-семантические особенности высказываний и текста. Базовым видом модальной оценки становится истинность сущности. Соответственно, подбираются и языковые средства реализации такой оценки. Этими средствами становятся модальные лексеми *истина* и *ложь* (*истинный, ложный*). Вокруг указанных лексем как вокруг ядра функционально-семантического поля модальности истинности организуются другие языковые средства. Некоторые из них дополняют и субъективируют оценку истинности сущности (*действительно, факт, в самом деле*). Другие - модальные лексеми с эпистемической семантикой - играют роль вспомогательного фактора, опосредствующего основное модальное значение. Они сообщают оценку человеческим мнениям, которые, с точки зрения Ильина, находятся на полпути к абсолютной истине. Поэтому такие модальные средства представляют собой периферию функционально-семантического поля. К таким средствам относятся модальные слова *несомненно, очевидно, известно, безусловно, верно, ясно, понятно*.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ІЛЛОКУТИВНОЇ ЛОГІКИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ДІАЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

Куліш Н.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Створення ефективної теорії спілкування стало надзвичайно важливим завданням сучасного мовознавства та філософії мови. Сьогодні цим питанням займаються вчені з різних галузей лінгвістики, серед яких необхідно назвати канадського науковця Даніеля Вандервекена, який зауважує, що є усі підстави працювати над розробкою теорії комунікації, а відтак і над теоретичними засадами іллокутивної логіки і теорії мовленнєвих актів для того, щоб закласти основи дискурсивної логіки та діалогічного мовлення.

Перш за все, необхідно зазначити, що в своїй теорії мовленнєвих актів британський вчений Джон Остін визначив такі 3 компоненти мовленнєвого акту: локуцію, іллокуцію та перлокуцію. Іллокуція – це втілення у висловлюванні, породжуваному в процесі мовленнєвого акту, певної комунікативної інтенції, комунікативної мети, що надає висловлюванню конкретної спрямованості. Під терміном «комунікативна інтенція» мають на увазі поняття іллокутивної сили, чи іллокутивного значення, що є базовим для прагматики [2, с. 88]. На думку Остіна, іллокутивний акт – це спосіб використання локуції: запитати або відповідати на запитання; інформувати, переконувати чи попереджати; ображати

чи принижувати; оголошувати рішення, намір, вирок; звертатися чи критикувати; ототожнювати або описувати. Це, власне, те, заради чого створюється конкретний мовленнєвий акт, тому він часто ототожнюється з іллокутивною складовою. Це дало змогу розглядати висловлювання не в термінах істини/брехні, як це було раніше, а в термінах мети і умов її виконання [1; 2; 3].

Даніель Вандервекен, вслід за Джоном Остіном, стверджує, що дискурсивні акти іллокутивного типу є основними одиницями значення і вербального спілкування мовця у використанні і розумінні мови та мовлення. Саме завдяки здійсненню таких актів люди висловлюють свої думки і спілкуються. З точки зору логіки більша частина елементарних іллокутивних актів, що реалізується в мовленні, складається з іллокутивної сили і пропозиційного змісту висловлювання [3, с. 29].

Саме дослідження іллокутивних актів поклало початок теорії іллокутивної логіки, над якою працюють філософи Серль та Вандервекен. Хоча американський прагматик Джон Серль висловив деякий скептицизм з цього приводу, Даніель Вандервекен має на меті розробити ефективну теорію спілкування, запропонувавши більш детальний опис її компонентів, а не зводячи її до теорії ізольованих іллокутивних актів [2; 3].

Так було визначено, що всі іллокутивні сили, що мають однакову іллокутивну мету, не відіграють одну й ту ж роль у мовленні. При аналізі логічної форми іллокутивних сил, Серль та Вандервекен розкладають іллокутивну силу будь-якого типу на шість компонентів, а саме: мета іллокутивної сили, спосіб досягнення іллокутивної мети, її пропозиційний зміст, її підготовчі умови, умови щирості та енергійність (сила) вираження іллокутивної мети. Для того щоб бути ідентичними, дві іллокутивні сили повинні мати всі шість ідентичних компонентів. В іншому випадку вони мають різні мовні функції. Точно так само, типи дискурсів, що мають одну й ту ж дискурсивну мету, можуть відігравати різні ролі у мовленні [3, с. 16].

На основі аналізу іллокутивних сил Даніель Вандервекен пропонує виділити наступні компоненти дискурсу певного типу: дискурсивна мета, спосіб досягнення дискурсивної мети, тематичні умови, фонові умови та умови щирості. Як видно, ці компоненти дискурсу відіграють у розгортанні комунікації ту ж роль, що і відповідні компоненти іллокутивної сили у розгортанні елементарних іллокутивних актів [3, с. 30].

Окрім того, Даніель Вандервекен та Жак Мьошлер вбачають завдання дискурсивної логіки в аналізі дискурсу 4 різних елементарних типів, серед яких Вандервекен виокремлює дескриптивний, чи описовий тип, дорадчий, декларативний та експресивний типи дискурсу. Всі вони відповідають одному з чотирьох можливих напрямів відповідності між словами і речами, а саме: дискурси з напрямком відповідності від змісту слів до речей, дискурси з напрямком відповідності від речей до змісту слів, дискурси з подвійним напрямком відповідності, дискурси з відсутнім напрямком відповідності [3, с. 53]. Всі інші типи дискурсів є складнішими. Вони полягають в додаванні до простіших типів діалогічного дискурсу нових компонентів, тобто виникають завдяки накладанню особливого способу досягнення їх дискурсивної мети,

додаванню до простіших спеціальних тематичних та фонових умов, а також умов ширості [3, с. 50]. Основний же принцип дискурсу полягає в тому, що кожен мовленнєвий акт, який здійснюється в певний момент ведення діалогічного мовлення, обмежує в цілому набір можливих іллокутивних актів, які виступають доречною відповіддю на даний мовленнєвий акт в цьому діалозі [2; 3].

Отже, на основі розробленої ним типології дискурсів, а також визначення компонентів іллокутивної сили і дискурсу певного типу, Даніель Вандервекен заклав розробку теорії ефективної комунікації та представив свою модель іллокутивної логіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник] / Флорій Сергійович Бацевич. К. : Видавничий центр «Академія» (Альма-матер), 2004. – 344 с.
2. Новое в зарубежной лингвистике: Вып. 17. Теория речевых актов : [сборник переводных статей по языкознанию / общ. ред. Б. Ю. Городецкого]. М. : Прогресс, 1986. – 424 с.
3. Cahiers de linguistique française 13 : Théorie des actes de langage et analyse des conversations / J. Moeschler, D. Vanderveken, Chr. Brassac, A. Trognon. – CH-1211 Genève 4 : Université de Genève, Unité de Linguistique Française, Faculté des Lettres, 1992. – 235 p.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ АБРЕВІАЦІЙ ЯК СТРУКТУРНОГО ВАРІАНТА ІНТЕГРАЛЬНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В ІСПАНСЬКИХ ТРЕВЕЛ-ЖУРНАЛАХ

Кульбіда Д.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Абревіації корінням сягають в глибину століть. Ними послуговувалися ще шумери. Приклади усічених форм громіздких словосполук зустрічаються навіть в івриті (MILN ← Mi Iolh Lnv Hshmilh (Хто зійде на небо для нас?)) й латині (SPQR ← Senātus Populusque Rōmānus (Сенат і Римський народ)) [5]. Англомовні абревіатури, зокрема американського походження, розпочали своє систематичне розповсюдження під час Першої світової війни, так як для жителів США вже давно ввійшло в норму використовувати їх в урядових, ділових та щоденних справах [11].

Безперечно, наразі створення нової, прикрашеної, жаргонної лексики шляхом абревіації сприяє її популярності, запам'ятовуванню, швидкій дистрибуції і є невід'ємним компонентом каталогів, довідників, таблиць, сімейних реєстрів. Водночас варто підкреслити, що вагома кількість абревіатур та акронімів є несумісними у використанні, оскільки вже серед них з'являються омоніми (MP – military police, Member of Parliament) та наявні певні труднощі у вимові. Так, наприклад, акронім AID має 18 інтерпретацій [5].

Абревіатури та акроніми входять у лексико-семантичну групу інтегральних англомовних запозичень. 60% із досліджуваного нами матеріалу (National Geographic, Viajes National Geographic, Condé Nast Traveler) належить до міжнародного формату комунікації. Наприклад, National Geographic публікується в 40 країнах світу. Відтак аббревіаційні утворення є характерними для статей даного виду журнальної продукції (GPS (The Global Positioning System), sms (Short Message Service), USB (Universal Serial Bus), SPF (Sun Protection Factor), DVD (Digital video disc), NAFTA (The North American Free Trade Agreement), Unesco (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), brunch (breakfast and lunch), VIP (a very important person), dj (a disc jockey), UNICEF (The United Nations Children's Fund), CNN (The Cable News Network), DSG (Direct Shift Gearbox), B&B (Bed and Breakfast), FB (Full Board), IT (Inclusive Tour), RT (Round Trip), Wifi (Wireless Fidelity), web (The World Wide Web), CRM (Customer Relationship Management), LRA (Last room availability) та інші. А також, як відомо, їх поява та використання спричинені прагненням до мовної та позамовної економії.

У вітчизняних та зарубіжних дослідженнях існують різні підходи щодо трактування і диференціації аббревіатур та акронімів [1, с. 88–89; 2, с. 154; 4, с. 65–66; 8, с. 313–316; 7; 3; 10, с. 104; 6].

Уперше термін “акронім” згадується в одному з випусків американського наукового журналу “American Notes and Queries” за лютий 1943 р., а у словниках – з 1947 р. Г. Кенон зазначає, що поява акронімів викликала термінологічні плутанину з аббревіатурами [5].

Уважаємо доцільним зауважити, що Королівська академія іспанської мови розглядає акронім не лише як ініціальну аббревіацію, яка абсорбує в себе значення всієї вихідної одиниці і вимовляється разом (а не “по літерах”) (láser ← l[ight] a[mplification by] s[timulated] e[mission of] r[adiation]), а також, як частково скорочені слова (Mercosur ← Mercado Común del Sur) та телескопічні скорочення (teleñeco ← televisión y muñeco) [6]. Таким чином, те, що зарубіжні лінгвісти відносять до “кліппінгу” (clipping) та “блендінгу” (blending) [10, с. 101–103], іспанські науковці об'єднують в єдиний термін “акронім”. Варто зазначити, що службові слова у назві також можуть брати участь в утворенні скорочень. Наприклад: акр. Radar ← Radio Detection and Ranging [9, с. 30].

Таким чином, під акронімом, на відмінну від аббревіатур, маємо на увазі такі скорочення, що вимовляються як цілісні слова, а не як послідовність назв літер. Дані аббревіаційні утворення створені людиною для комунікативної мети, враховуючи принцип економії, та покликанні до життя інтенсивним розповсюдженням інформації, полегшують використання й запам'ятовування складних найменувань без потреби їх розгортання й пояснювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рубан В.О. Англомовні запозичення у сучасному французькому медіа-дискурсі: структурно-типологічний та функціонально-прагматичний аспекти: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 “Романські мови” / Віра Олександрівна Рубан. – Київ, 2012. – 249 с.

2. Стишов О. А. Українська лексика кінця XX ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації) : [монографія] / Олександр Анатолійович Стишов. – К.: Видавничий центр КНЛУ, 2003. – 388 с.
3. Bloomfield L. Language / Leonard Bloomfield. – New York: Holt, 1933. – P. 488.
4. Calvi M.V. Lengua y comunicación en el español del turismo / Maria Vittoria Calvi // Cuadernos de lengua española. – Madrid: Arco Libros, S.L., 2006. – № 90. – 95 p.
5. Cannon G. Abbreviations and acronyms in English word-formation / Garland Cannon // American Speech. – Durham : Duke University Press, 1989. – V. 64. – №2. – P. 99– 127.
6. Diccionario panhispánico de dudas [Електронний ресурс] / Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española. – Madrid : Santillana, 2005. – Edición №1. – 848 p. – Режим доступу до словника: [http://www.rae.es/obras-academicas/diccionarios/diccionario-panhispanico-de dudas](http://www.rae.es/obras-academicas/diccionarios/diccionario-panhispanico-de-dudas).
7. Fromkin V., Rodman R. An introduction to language / Victoria Fromkin, Robert Rodman. – New York: Holt, 1988. – 4th ed. – P. 140.
8. Hockett, C.F. A course in modern linguistics / Charles Francis Hockett. – New York: Macmillan, 1958. – P. 313– 316.
9. La Fuente : diccionario enciclopédico conciso e ilustrado de la lengua española / [publicado bajo la dirección de Don José Alemany y Bolufer]. – Barcelona : Ramón Sopena, S. A., 1964. – 1123 p.
10. Misztal M. Tests in English: word-formation / Mariusz Misztal. – Warszawa: Wydawnictwa szkolne i pedagogiczne, 2008. – 220 s.
11. Riordan, John Lancaster Some “G.I. Alphabet Soup” / John Lancaster Riordan // American Speech. – Durham : Duke University Press, 1947. – V. 22. – P. 108– 114.

ДЕРИВАЦІЙНА СЕМАНТИКА ПОХІДНИХ В ЛЕКСИКО-СЛОВОТВІРНИХ ГНІЗДАХ З ВЕРШИНОЮ “CANE – СОБАКА, ПЕС” ТА “CAGNA – ПСИЦЯ”

Куранда В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Системний характер лексико-словотвірного гнізда може кваліфікуватися як розвиток даної словотвірної одиниці, що доповнює і розширює її кількісне збагачення. В системі мови “план змісту словотвірних одиниць виступає в кожний історичний період як результат попереднього досвіду “нарощування та накопичення” в слові його семантичної важливості, збільшення його змістового об’єму” [1, с. 28].

Прикладом збільшення змістового об’єму лексико-словотвірного гнізда можуть слугувати іменники “cane, cagna”.

Дані іменники походять від народної латині canīa(m) та cānis – собака. Використовується в різних контекстах для позначення:

1) актора або співака, який погано виконує свою роботу, напр. *il tenore era un cane* – голос тенору був поганим;

2) жорстокої та злої особи: *quel cane dovrà pagare* – цей собака за все заплатить;

3) нічого, у фразях з негативним значенням: *in piazza non c'era un cane* – в піці небуло нічого;

4) у військовій сфері – курок: *alzare il cane* – звести курок;

5) в астрології зірок: *Cane maggiore/minore* – сузір'я Великого і Малого Пса.

6) жінки із запальним та сильним характером, а також жінки з вульгарною зовнішністю [5].

Розглядаючи дане лексико-словотвірне гніздо поза контекстом, ми наводимо приклади похідних, що входять лише в одну пропозицію, а саме: процес – предикат – об'єкт.

Canea – в італійсько-російському словникові знаходимо такі відповідники: собачий гавкіт в прямому значенні, яке є основним, або сварка: утворене на основі метафоричного переносу (асоціюється в людській свідомості з гавканням собак). Утворене суфіксальним способом (–а) і вказує на іменник жіночого роду в однині [2, с 157].

Canizza є синонімом до попереднього іменника *canea*. Має лише один прямий відповідник – собачий гавкіт. Під час полювання мисливці створювали великий шум, свист і гавкіт собак, переслідуючи свою здобич. Суфікс –*izza* – це віддієслівна дериваційна морфема, що походить від дієслівного закінчення –*izzare*. Відноситься до теми полювання і є реальною тільки в цій темі [3].

Лексема *canata* має два значення, перше виникло на базі метафоричного переносу, що асоціюється з тваринною поведінкою: “нелюдський вчинок”, друге “суворий і різкий докір” являє собою спеціалізацію першого лексико-семантичного варіанту. Утворене за допомогою суфіксу – *ata*. В основі *can* ненаголошена голосна “e” зникає під впливом наголошеної – а в суфіксі – *ata* [4].

Слово *incanata* є полісемічною одиницею всередині лексичного набору “шум, гам”, разом зі словами *canea*, *canizza*, *canata*. В італійсько-російському словникові має відповідник “шум, спричинений розлюченими людьми”. Базуючись на метафоричному переносі лексико-словотвірне гніздо *can* зображує людей, що поводять себе як злі пси. Префікс *in* вказує на лексему сформовану від іменника, а саме *canata* – підлість, низький вчинок, різка догана [2, с. 516].

Варто відмітити, що понятійний вміст наступних двох іменників *sagnaia* та *sagnara* визначається рядом лексико-семантичних варіантів, що співвідносяться один з одним. Отже, в італійському етимологічному словнику ми знайшли такі варіанти: перший і основний – це собачий гавкіт, другий варіант – лайка, сварка, третій – шум, гам, веселощі. Два останні значення є метафоричними [3].

Assanimento – як і попередні лексеми утворене на базі метафоричного переносу і має такі варіанти перекладу: перше значення – злість, озлоблення, друге – наполегливість. Слово утворене за допомогою префікса *as*, що означає напрямок або намір, основи *can*, що змінює своє закінчення на “i”, та суфікса –

mento, який є дуже продуктивним в італійській мові. Це єдиний суфікс, що додається до парасинтетичних дієслів (це дієслова, що характеризуються одночасним додаванням до основи щонайменше двох компонентів, в тому числі префікса і суфікса) [5].

Отже, змістова сторона похідних в лексико-словотвірних гніздах з вершиною “cane – собака, пес” та “cagna – псиця”, як і будь-якого повнозначного слова, складається з цілого ряду історично зібраних окремих семантичних ознак, що складають змістову семантичну структуру даних похідних. Показовим в даній роботі є той факт, що зміна в семантичній структурі іменників не приводить до повного розриву відношень похідності і загалом для цих основ характерні міцні словотвірні зв’язки в синхронній словотвірній системі італійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилич В.С. Семантика и структура паронимов испанского языка: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.05/Данилич Валентина Стефановна. – К., 1982. – 180 с.
2. Зорько Г.Ф. Новый большой итальянско-русский словарь/Г.Ф. Зорько. – 3-е издание, стереотипное. – М.: Русский язык медиа, 2006. – 1223
3. I Nuovi Grandi Dizionari italiani Garzanti Linguistica / De Agostini Scuola Spa. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Систем. вимоги: Pentium; 32 Mb RAM; Windows 98/200/XP
4. Tommaseo N. Il Dizionario della Lingua Italiana [Електронний ресурс]/ Niccolò Tommaseo. – Torino: Società L'Unione Tipografico-Editrice., 1865. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Систем. вимоги: Pentium; 32 Mb RAM; Windows 98/200/XP.
5. Treccani G. Enciclopedia italiana Treccani.it [Електронний ресурс]/ Giovanni Treccani. – Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Систем. вимоги: Pentium; 32 Mb RAM; Windows 98/200/XP.

ЯДЕРНО-ПЕРИФЕРІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЛСП НЕПЕРЕХІДНИХ ДІЄСЛІВ РУХУ У ФІНСЬКІЙ МОВІ

Кучер І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасна лексична семантика продовжує досліджувати принципи організації лексики в різних мовах переважно за допомогою методу лексико-семантичного поля (далі – ЛСП).

ЛСП є багаторівневою і складною структурою, до якої входять різні частини мови. ЛСП руху є одним із ключових макрополів у семантичній системі фінської мови і складається з кількох мікрополів. У даному дослідженні представлено організацію одного з мікрополів ЛСП руху – ЛСП неперехідних дієслів руху.

Типологія ЛСП досить широка, проте спільним для всіх полів є основний критерій інтеграції конститuentів поля: це наявність спільної семантичної категорії чи категоріальної ситуації [2, с. 20]. У вузькому значенні семантична категорія позначає певний параметр, на основі якого сукупність однорідних

мовних одиниць класифікується на обмежену кількість класів, члени яких мають однакове значення певного параметру [3, С. 215–216]. Для ЛСП неперехідних дієслів руху семантичною категорією є сема ‘рухатися’, яка і є інтегральною семою для всіх конституентів поля.

Оскільки різні ЛСВ однієї лексики можуть належати до різних ЛСП, то в ролі конституентів ЛСП розглядаємо саме ЛСВ, а не лексики.

У фінській мові ЛСП неперехідних дієслів РУХУ має таку організацію.

До ядра ЛСП неперехідних дієслів руху включаємо 4 ЛСВ. У центрі ядра перебуває домінанта, що представлена ЛСВ *liikkua* – “рухатися” і має спільне для всіх ЛСВ поля значення в найбільш “чистому” вигляді. Домінанта – це конституент поля, що характеризується найбільшою спеціалізацією для передачі значення поля, найбільшою однозначністю в передачі цього значення та систематичним використанням у мові [5, с. 10]. Також домінанта повинна передавати узагальнене значення поля в найбільш вузькому розумінні. Для цього в семантиці ЛСВ, що є домінантою, повинна бути мінімальна кількість сем, причому основною семою домінанти має бути саме інтегральна сема поля.

Навколо домінанти групуються елементи, що мають з нею найбільш тісний зв'язок. Це три ЛСВ, що є прямими значеннями трьох найуживаніших фінських дієслів на позначення руху: *tulla* – “приходити”, *tennä* – “йти кудись”, *käydä* – “відвідувати”. Наведені дієслова у своїх прямих значеннях позначають рух без акцентуації способу руху, важливим є лише напрям руху. Семантика ЛСВ цих дієслів відрізняється позначенням напрямку: *käydä* позначає рух в якоесь місце і назад із нього, *tennä* – рух від внутрішнього спостерігача і *tulla* – рух до внутрішнього спостерігача.

Навколоядерну зону ЛСП неперехідних дієслів руху утворюють ЛСВ, що позначають рух суб'єкта з одного місця в інше і не мають стилістичних та інших конотацій. До периферії ЛСП неперехідних дієслів руху відносимо ЛСВ дієслів, що:

1) позначають рух суб'єкта без суттєвої зміни місця знаходження (*käydä* 4, *asettua*, *asettautua*, *sijoittua*, *sijoittautua* – “займати якоесь положення, розташовуватись в певному місці”);

2) мають в своїй семантиці сему ‘рухатися’, проте вона не є центральною семою ЛЗ (*liikkua* 3, *urheilla*, *harrastaa urheilua*, *harjoittaa urheilua* – “займатися спортом”);

3) мають певні стилістичні чи експресивні конотації та реалізують семантику руху у певних контекстуальних умовах (*ilmaantua* – розм. “приходити” (досл. – “з'являтися”).

Результати проведеного дослідження.

ЛСВ, які представляють різні значення полісемантичної лексики, та ЛСВ різних лексем виступають рівноцінними конституентами ЛСП. Вони пов'язані між собою парадигматичними зв'язками полісемії та синонімії.

Переважає більшість похідних ЛСВ полісемантичних лексем з високим ступенем полісемантичності розташовується за межами поля (наприклад, *tulla*, *tennä*, *käydä*). Проте, ЛСВ лексем з нижчим ступенем полісемантичності демонструють тенденцію до розташування в межах ЛСП (наприклад, *liikkua*, *kulkea*).

Модель ЛСП неперехідних дієслів руху доводить дифузійність меж ЛСП та зон усередині ЛСП. ЛСВ ядра, навколоядерної зони та периферії утворюють певний континуум поступових переходів [4, с. 63]. Багато дослідників (зокрема В.В. Акуленко, Е.М. Меднікова та Ж.П. Соколовская) також звертають увагу та те, що периферії суміжних полів накладаються. Завдяки таким зв'язкам між ЛСП забезпечується безперервність семантичного простору мови [1, С. 13–14; 6, с. 48; 7, С.108–109].

ЛІТЕРАТУРА

1. Акуленко В.В. Функциональное описание языка и вопросы изучения функционально-семантических полей / В.В. Акуленко // Романские и германские языки. – К. : Наукова думка, 1985. – С. 5–17.
2. Бондарко А.В. Понятия “семантическая категория”, “функционально-семантическое поле” и “категориальная ситуация” в аспекте сопоставительных исследований / Бондарко А.В. // Методы сопоставительного изучения языков. – М. : Наука, 1988. – С. 12–19.
3. Булыгина Т.В. Категория / Т.В. Булыгина, С.А. Крылов // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – С. 215–216
4. Гак В.Г. Беседы о французском слове / Владимир Григорьевич Гак. – М. : “Едиториал УРСС”, 2004. – 336 с.
5. Гулыга Е. В. Грамматико-лексические поля в современном немецком языке / Елена Владимировна Гулыга, Евгения Иосифовна Шендельс – М. : “Просвещение”, 1969. – 184 с.
6. Медникова Э.М. Значение слова и методы его описания / Э.М. Медникова. – М. : Высшая школа, 1974. – 202 с.
7. Соколовская Ж.П. Проблемы системного описания лексической семантики / Ж.П. Соколовская. – К. : Наукова думка, 1990. – 184 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДИ ОБРАЗУ ПЕРСОНАЖА З ПОЗИЦІЙ ЗВУКОВОГО СИМВОЛІЗМУ

Кучерина О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Художній образ-персонаж розглядається лінгвістами в різних аспектах, з позицій його зовнішніх та внутрішніх характеристик: зовнішність, жести, поведінка, емоційний стан, мовлення, цілі, мотиви і т.д., що реалізуються за допомогою мовних засобів. Сьогодні перед лінгвістами стоїть завдання поглибленого вивчення різного роду характеристик образу-персонажа з опорою на певний мовний матеріал та з урахуванням прагматичних і когнітивних факторів.

Кожний літературний твір представляє певну звукову послідовність, з якої виникає послідовність фраз, речень, а потім і все повідомлення. Музикальний естетичний ефект при цьому створюється не тільки звуками чи просодичними елементами, а цим всім у поєднанні зі значенням. Звуки мови поза значенням та контекстом не стають фактами мистецтва. Для того, щоб стати естетично дієвою, звукова сторона твору повинна виділятися та привертати увагу.

Повертаючись до розуміння образу як знаку, за допомогою якого автор утілює різні ідеї та поняття, ми вважаємо, що при вивченні образу-персонажу доцільно згадати про звукову метафору, яка пов'язує фонетичне явище у свідомості людини за допомогою асоціацій, які породжують емоційний вплив, що прогнозується та спрямовується автором. Таким чином, поняття асоціації та метафори, їх зв'язок зі свідомістю та підсвідомістю, функціонування в розмовному та художньому мовленні виводить на проблему пошуку кореляції між звуком та значенням, тобто на проблему звукосимволізму.

Ознаки звукосимволізму повністю збігаються з ознаками фонетичної іконічності, а отже поняття "звукосимволізм" можна вважати тотожним поняттю "фонетичної іконічності".

На сучасному етапі розвитку науки, існування звукового символізму було продемонстровано як на національному так і міжнародному рівнях. Отже, виходячи з того, що звуки мови містять у собі певну інформацію, ми можемо припустити, що повторюваність певних звуків при описі визначеного персонажу, надає його образу відтінків, які властиві тільки цьому герою, тобто робить образ іконічним.

Отже, слід зазначити, що варіативність фонем, як складників мовленнєвого сигналу може характеризувати певну ситуацію і статус партнерів комунікації з огляду на те, що звукова реалізація того самого повідомлення підлягає суттєвим модифікаціям залежно від звертання до різних адресатів. Це дає підставу стверджувати, що характеристика кожного персонажу в художніх романах буде мати своє звукове оформлення, яке буде створювати окремий неповторний образ.

КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ПРОБЛЕМАТИКИ СУЧАСНИХ СХОДОЗНАВЧИХ СТУДІЙ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ 38-ГО КОНГРЕСУ ІКАНАС, АНКАРА, ТУРЕЧЧИНА)

Кшановський О.Ч.

Київський національний лінгвістичний університет

Міжнародний конгрес азійських і північноафриканських студій (ІКАНАС) є найстарішим науковим форумом світу [1, с. 3]. Аналізовані у доповіді матеріали [2; 3] становлять близько 1000 назв (а за потреби й тез) доповідей різних авторів з понад 60 країн світу.

Сходознавство України було представлено п'ятнадцятьма доповідями: Дрига Ірина Миколаївна – тюркологія, мовознавство; Наулко Всеволод Іванович – тюркологія, історія; Мавріна Ольга Степанівна – тюркологія, історія; Біляєва Світлана (дві доповіді) – тюркологія, історія; Ібрагімова Аліє – тюркологія, історія; Бекіров Тимур – тюркологія, історія; Фіалко Олена Євгенівна – загальне сходознавство, історія; Бубенок Олег Борисович – тюркологія, історія; Вінгородська Лариса Іванівна – загальне сходознавство, історія; Маленька Тетяна Федорівна (дві доповіді) – іраністика, персоналії та

іраністика, літературознавство; Кочубей Юрій Миколайович – тюркологія, персоналії; Іванова Юлія Матвіївна – тюркологія, міжнародні відносини; Рог Ганна – тюркологія, літературознавство.

У доповіді наводиться ранговий розподіл тем доповідей за секціями та країнами-учасницям, розподіл у відсотках тематики доповідей Конгресу за змістовими галузями (історія, соціологія, літературознавство та ін.) та 20-ма регіональними дисциплінами сходознавства (тюркологія, іраністика, корейістика та ін.), а також кількісний розподіл доповідей за змістовими галузями та регіональними дисциплінами сходознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тищенко К.М. Лекції для сходознавців / К.М. Тищенко. – К. : Редакційно-видавничий центр «Київський університет», 1998. – 40 с.
2. 38.ICANAS 10–15/09/2007, Ankara/Türkiye. Abstracts. – Ankara, 2007. – 1280 p.
3. 38.ICANAS 10–15 Eylül 2007, Ankara–Türkiye. Programme. – Ankara, 2007. – 153 p.

ДЕФРАЗЕОЛОГІЧНА ДЕРИВАЦІЯ ЯК ЛІНГВІСТИЧНА ПРОБЛЕМА

Лазаренко О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасному мовознавстві питання про роль фразеології у збагаченні лексичного складу мови було підняте відносно давно (див. праці В. В. Виноградова, О. О. Потебні, І. І. Срезневського, М. Д. Степанової), однак до цих пір не існує єдиної точки зору серед лінгвістів відносно терміна на позначення процесу утворення слів на основі фразеологічних одиниць (ФО) та їхніх словотвірних способів, щодо відношень похідності між фразеологізмами і їхніми слівними дериватами.

Перш за все про незавершеність у розв'язанні цієї проблеми та про складність самого явища дефразеологічної деривації свідчить різнобій у термінології: одні говорять про *відфраземне словотворення* (М. Ф. Алефіренко; О. А. Стишов) чи то *словотворення (лексичну деривацію) на основі фразеологічних одиниць (зворотів)* (О. В. Кунін та ін.) чи то *відфраземну (рос. отфразеологическую) деривацію* (О. М. Єрмакова, О. В. Петров, М. Б. Ташликова), другі називають цей процес *дефразеологізацією* (А. Г. Назарян) чи *лексикалізацією* (М. В. Гамзюк), а дехто розуміє його як процес утворення не лише слів, а й самих фразеологізмів (А. М. Бушуй). Окремі науковці розглядають утворення слів від ФО у руслі *еліптизації* (Т. В. Ренська) або ж *регенерації* (В. К. Янцен).

Крім того, група вчених на позначення процесу утворення одиниць на основі фразеології вживає термін *фразеологічна деривація*, що включає в себе не лише вторинну фразеологізацію, але й виникнення слів на базі фразеологізмів (І. Є. Половова, М. Д. Степанова). Інші ж дослідники говорять про недоцільність такої широкої трактовки цього терміна, розуміючи його лише як утворення ФО на основі наявної фразеології (С. Н. Денисенко).

Німецький фразеолог В. Фляйшер іменує процес утворення ФО на основі фразеологізмів, прислів'їв і т.ін. (вторинна фразеологізація) *фразеологічною деривацією*, а процес виникнення слів на основі фразеологізмів – *дефразеологічною деривацією* [4, с. 185].

Ми вважаємо доцільним використовувати термін *дефразеологічна деривація*, оскільки саме це спеціальне слово існує на позначення досліджуваного явища в німецькомовній літературі, а також термін *відфраземне словотворення*, оскільки він містить, по-перше, розуміння того, що називається процесом утворення слів, по-друге, цей процес характеризується як специфічний, відмінний від традиційного словотворення. Слова, які виникли на основі ФО, ми іменуємо *дефразеологічними дериватами* (ДД) (або його відповідник – *відфраземні утворення*), наприклад: *den Ton angeben* → *der Tonangeber* [3]; *still wie ein Mäuschen* → *mäuschenstill* [3]; *Radau machen* → *der Radaumacher, die Radaumacherin* [3].

У лінгвістиці існують декілька класифікацій словотвірних способів ДД (див. праці М. Ф. Алефіренка, В. М. Мокієнка, Р. М. Попова, І. І. Чернишової, М. М. Шанського). Хоча усі способи й мають різні назви, проте механізми процесів утворення однослівних одиниць номінації є тотожними.

У німецькій мові розрізняємо п'ять способів, за якими відбувається утворення ДД: 1) лексико-фразеологічна конденсація, 2) лексико-морфологічний, 3) морфолого-синтаксичний (терміни М. Ф. Алефіренка [1, с. 50]), 4) контамінація, 5) аббревіація. Отже, утворення слів на основі ФО відбувається в основному за допомогою тих самих способів словотвору, що й звичайних слів. Лише способи лексико-фразеологічної конденсації та лексико-морфологічний досить своєрідні. Суть лексико-фразеологічної конденсації – виділення із фразеологізму одного компонента, що акумулює в собі значення вихідної одиниці і перетворюється в окреме слово: *versalzen* ← *jmdm. die Suppe versalzen*. Відмінність лексико-морфологічного способу від лексико-фразеологічної конденсації полягає в тому, що один із складників фразеологізму, який фокусує на собі значення ФО в цілому, стає основою для афіксального словотворення: *blauen* (*bläuen*) ← *blau machen*.

Варто зазначити, що багато вчених, які студіюють питання відфраземного словотворення, розглядають обидва зазначені способи як один. До того ж, вони не єдині й щодо назви цього способу (див. праці О. М. Бабкіна, О. Є. Марцинківської, В. М. Мокієнка, О. А. Стишова та ін.). Ми приєднуємося до думки науковців, що класифікують лексико-фразеологічну конденсацію та лексико-морфологічний спосіб як два окремих способи [1; 2 та ін.].

Деякі лінгвісти стверджують, що дефразеологічна деривація неминуче призводить до розпаду ФО (див. праці А. Г. Назаряна). Проте наявні дані дозволяють стверджувати, що частотність ФО не призводить до зникнення з мови твірних одиниць і повної втрати ними своєї фразеологічної форми. Вона стимулює процес мислення, а саме формування поняття про предмет або явище на основі уявлення про них, що передаються фразеологізмом. Результатом цього процесу мислення є утворення слів на основі ФО. Фразеологізм-прототип та його дериват, новоутворена лексема, можуть одночасно співіснувати в мові

як твірна й похідна одиниці, відрізняючись один від одного у категоріально-семантичному плані. Отже, дефразеологічна деривація, як і всі семантичні процеси, сприяє розвитку мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н. Ф. Фразеология в системе современного русского языка / Николай Федорович Алефиренко / Волгогр. гос. пед. ун-т. – Волгоград : Перемена, 1993. – 149 с.
2. Петров А. В. Отфразеологическая деривация сквозь призму базовых понятий словообразования / А. В. Петров // Восточноукраинский лингвистический сборник ДНУ : сб. науч. трудов / гл. ред. Е. С. Отин. – Донецк : Донеччина, 2004. – Вып. 9. – С. 242–264.
3. Duden. Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik / [hrsg. vom Wissenschaftlichen Rat der Dudenredaktion: Dr. M. Wermke (Vorsitzender) u. a.]. – 2., neu bearb. und aktualisierte Aufl. – Bd. 11. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich : Bibliographisches Institut & F. A. Brockhaus AG, 2002. – 955 S.
4. Fleischer W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache / Wolfgang Fleischer. – [2-e., durchs. und ergänzte Auflage]. – Tübingen : Niemeyer, 1997. – 299 S.

ФРАЗОТВОРЧА АКТИВНІСТЬ ГАСТРОНІМІВ ТЕМАТИЧНОЇ ГРУПИ “ЗЕРНОВІ ПРОДУКТИ, КРУПИ ТА МУЧНІ ВИРОБИ” (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

Лапиніна О.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Тематична група “Зернові продукти, крупи та мучні вироби” налічує 12 компонентів-гастронімів (КГ): Brot (101), Kuchen (17), Nudel (10), Mehl (9), Korn (7), Semmel (5), Brötchen (4), Keks (4), Brezel (2), Laib (2), Reis (2), Lebkuchen (1), серед яких значну частку (83%) становлять назви хліба та хлібобулочних виробів.

Лексема *Brot* є найуживанішою та входить до складу 101 досліджуваної фразеологічної одиниці з гастрономічним компонентом (ФОГК). І хоча Німеччина не є батьківщиною винайдення хліба, проте у німецькомовних країнах розвинулася своя хлібна культура: там налічують понад 300 сортів хліба та 1200 видів хлібобулочних виробів [1]. Повага до хліба належить до найглибше укорієних переконань народу. ФОГК з КГ *Brot* передають усвідомлення людиною залежності свого існування від хліба. Хліб є настільки головним, що навіть вживається як синонім до їжі, роботи: *brotlose Kunst* – “робота, яка не приносить засобів до існування” [3, с. 264]. Оскільки винагородою за роботу є гроші, то лексеми *Brot/Brötchen* позначають і гроші як засіб до існування: хто працює, той *verdient sein Brot; irgendwo verdient man seine Brötchen* – “заробляти на прожиття” [3, с. 265]. Спочатку лексема *Brot* вказувала лише на форму тіста, яке підійшло завдяки заквасці чи дріжджам, пізніше *Brot* – хліб із дріжджового тіста, а ось прісний хліб, без дріжджів та закваски позначала лексема *Laib*, яка на сьогодні називає лише окрему буханку,

булку хліба [2]: *Die gleichen Laibe zurückgeben* – “відплатити комусь тим же” пов’язана з традицією позичання хліба, коли декілька буханок брали у сусідів, якщо закінчувався свій хліб. При цьому повертали також хлібинами, але якщо сусід сусідові давав погані хлібини, то й отримував такі ж назад [3, с. 922].

Лексема *Brötchen* побутує у вжитку передусім у Північній та Центральній Німеччини, а ось вже у Баварії, Австрії, часто у Саксонії та Південній Тюрінгії для позначення ‘булочки’ служить лексема *Semmel* (з лат. *simila* – пшенична мука) [2]. Завдяки спостереженню, що особливо швидко продавалися свіжі, щойно з печі, булочки, оскільки покупці вже на них чекали, виникла ФОГК *abgehen wie warme Semmeln* – “дуже швидко продаватися, бути дуже бажаним”. У переносному значенні ця ФОГК характеризує дочок з однієї родини, які швидко, одна за одною виходять заміж [3, с. 1466].

КГ *Kuchen* зустрічається у 17 досліджуваних ФОГК і походить з дитячої мови, де спочатку означав “*Speise, Brei*” [2]. У Німеччині під *Kuchen* мається на увазі не лише пиріг, але й тістечко, а іноді навіть і торт. Кава та пиріг – невід’ємні атрибути затишної атмосфери у німецькій сім’ї. Про людей кажуть: “*sie sind ein Kuchen*” – “вони є одним цілим, у них однакові цілі”. З XVI ст. ФОГК *einem Küchlein backen* означає “зробити комусь приємне” [3, с. 898].

До хлібобулочних виробів, які користуються популярністю у Німеччині належить і *Brezel* (крендель, діаметром близько 10-15 см). Брецель, з початку XIV ст. і по сьогоднішній день, є в Німеччині емблемою пекарів і дуже часто зображується на вивісках булочних, пекарень і фірм, що займаються виготовленням хліба, здоби і різноманітних хлібобулочних виробів. У Середньовіччі виготовлення брецелів було жорстко регламентовано за часом або навіть дозволялося лише вузько обмеженому колу людей [2]. У Баварії брецель — одна з традиційних закусок до пива на народних гуляннях, таких як Октоберфест. Якщо щось відбувається дуже швидко, то *das geht wie 's Brezelbacken*, а людина, яка може “луснути зо сміху” – *brezelt sich vor Lachen* (у вжитку лише з 1920 р.) [3, с. 257].

Лексема *Nudel* зафіксована у вжитку в Німеччині лише з XVI ст. У німців макарони користуються популярністю, особливо на південно-західній кухні. Коли все йде гладко, як по маслу, тоді “*das geht (ja) wie genudelt*”, про товсту людину кажуть: “*er sieht aus wie genudelt*” [3, с. 1101]. Не так давно для характеристики особи (переважно жіночої статі) почали використовувати ФОГК *sie ist eine putzige (freche, komische, tolle, versoffene) Nudel* [3, с. 1101].

У нашому дослідженні ми окремо виділили КГ *Lebkuchen* (медовий пряник), хоча він і присутній лише в одній ФОГК (*Lebkuchen austeilen* – “говорити компліменти” [3, с. 6405]) проте належить до традиційних національних ласощів. У XV-XVI ст. пряники були випічкою з медового тіста, на якій зображувалися різного роду картинки. Така випічка слугувала більше для споглядання, ніж для куштування. Пряники дарували не лише на Різдво, а й на Пасху, весілля, хрестини. Щоб покращити смакові якості таких пряників нюрнберзькі пекарі вдалися до експериментів з тістом. На той час Нюрнберг був багатим містом, оточеним лісами, в якому процвітало бджільництво та, яке знаходилося в центрі європейських шляхів торговців приправами. Таким

чином, з на той час рідкісних та дорогих інгредієнтів була виготовлена нова смачна випічка – нюрнберзький пряник, який зараз у Німеччині на Різдво є традиційним смаколиком [1].

Невід’ємним атрибутом ярмарок, особливо різдвяних, є *Honigkuchenpferd* – спеціальна випічка у вигляді коника з медового (пряничного) тіста: коник прикрашений сідлом, гривною та величезною посмішкою з цукрової глазурі. Саме тому, до того, хто сяє своєю посмішкою на все обличчя кажуть: “*Du grinst ja wie ein Honigkuchenpferd!*” [3, с. 736].

Таким чином, у ТГ “Зернові продукти, крупи та мучні вироби” високою фразотворчою активністю володіють КГ *Brot, Kuchen, Brötchen/Semmel*, що пояснюється ранньою появою, поширенням та доступністю цих продуктів для широких верств населення, традиціями та звичаями, які їх популяризували.

ЛІТЕРАТУРА

1. Deutsche Brotkultur. Ein historischer Abriss [Електронний Ресурс]. – 2015. – Режим доступу: <http://www.brotkultur.de/historische-informationen>
2. <http://www.derweg.org/deutschland/geschichte/kartoffel.html> Duden. Das Herkunftswörterbuch [Електронний Ресурс]: 4. Aufl. – Mannheim, 2007. – [CD-ROM].
3. Röhrich I. Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten/I. Röhrich. – in 5 Bänden. – Herder. Freiburg. Basel. Wien, 1995. – 1910 S.

КОМУНІКАТИВНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ КАТЕГОРІЇ МОДАЛЬНОСТІ ДВОХ СПОРІДНЕНИХ (НІМЕЦЬКОЇ І АНГЛІЙСЬКОЇ) МОВ

Ларькова Л.Х.

Київський національний лінгвістичний університет

Антропоцентрична спрямованість сучасного мовознавства обумовлює підвищений інтерес до категорії модальності у її багатофункціональних проявах.

Модальні відношення і мовні засоби їх реалізації постійно привертають увагу і стають об'єктом вивчення на формально-синтаксичному, семантико-синтаксичному, комунікативно-функціональному, текстовому і дискурсивному рівнях.

Грунтовні дослідження категорії модальності були здійснені у працях багатьох відатних лінгвістів минулого століття.

Але ця мовна універсалія залишається актуальним об'єктом наукових розвідок.

Дослідження епістемічної і деонтичної модальності є особливо релевантними у світлі когнітологічного розділу лінгвістики, оскільки розгляд процесів створення та сприйняття мови сприяє більш глибокому осмисленню її будови та функціонування.

Поширене вживання модальних дієслів у німецькій та англійській мовах, зміни, що мають місце у граматиці сучасних споріднених мовах, важливість уточнення знань про засоби вираження модальності, їхні значення та порядок застосування вимагають всебічного вивчення цього багатоаспектного явища.

Традиційно модальність розглядається як функціонально-семантична категорія, мовна універсалія, що виражає різноманітні види відношення висловлювання до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації того, що повідомляється.

Поширене вживання модальних дієслів як експонентів модальності у двох споріднених : німецькій і англійській мовах, зміни, що мають місце в граматиці, важливість уточнення знань про засоби вираження модальності, їхні значення та порядок застосування вимагають всебічного вивчення цього багатоаспектного явища.

Модальні дієслова як в німецькій так і в англійській мові займають особливе місце у розвитку форм майбутнього часу.

Так, наприклад, аналітичний майбутній час (*shall, will*) в англійській мові утворюється за допомогою лише модальних дієслів, а в німецькій мові є аналітичний майбутній час з немодальними дієсловами *werden* та модальний майбутній час з модальними дієсловами *sollen, wollen*. Наприклад, дієслово *sollen* з займенником першої особи, де майбутній час є залежним від бажання того, хто говорить, і *sollen* по суті вживається у значенні *wollen*. Це є подібність з парадигмою майбутнього часу в англійській мові:

перша особа – *shall*; II,III – особи *will* in *skal* *thir wuntar redinon*, *das soll ich gerne leisten*, *vil liebiu frowe min*.

Дієслово *wollen* у значенні допоміжного дієслова для утворення майбутнього часу в найдавніших пам'ятках старовірхньонімецької мови не вживалося.

Крім *wollen* і *sollen*, існували також форми майбутнього часу з *müssen* і *mögen*.

У сучасній німецькій мові *werden* - логічне майбутнє - вживається набагато частіше ніж словосполучення *wollen* і *sollen* з інфінітивом у функції майбутнього, хоча вони можуть застосовуватись для передачі модального майбутнього.

Конструкція *werden* з інфінітивом утворювалась із *werden* з дієприкметником I. Дієприкметник теперешнього часу з *werden* має початкове значення, що переходить в майбутнє.

Майбутній час з дієсловом *werden* використовується, як правило, в науковій літературі, газетних статтях, тобто має книжовий характер.

Вираження майбутнього часу формою презенса переважає у художній літературі і особливо в розмовній мові.

Модальне вживання *werden* + інфінітив для наказу, умовності і т.п. є найбільш типовим для сучасної німецької мови.

А в інших нормативних граматиках модальне значення *werden* + інфінітив вважається як основне значення вказаної конструкції.

Сьогодні продовжує також своє існування і модальний майбутній, який утворюється модальними дієсловами *sollen* і *wollen*.

Як одна з основних категорій природної мови, модальність становить невід'ємний об'єкт лінгвістичного пошуку.

Невизначеність цієї граматичної категорії обумовлена приналежністю її складників до різних мовних рівнів .

Модальність можна відносити до граматично-семантичної категорії і розглядати її крізь призму функціонально-семантичних полів як функціонально-семантичну категорію.

Хронологія встановлення, наприклад, аналітичного майбутнього часу в двох споріднених германських мовах зберігається з хронологією утворення аналітичного умовного способу (кондиціоналіс I-II) і при цьому постійно збігається склад форми аналітичного майбутнього і аналітичного умовного способу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Daulton F.E. Japan's Built-in Lexicon of English-based Loanwords. – Multilingual Matters LTD, 2008-193.; Olah B. English Loanwords in Japanese : Effects, Attitudes and Usage as a Means of Improving Spoken English Ability.

ДЕТЕРМІНАЦІЯ ПОНЯТТЯ ВЕРТЕРАЛЬНОСТІ В ЛІНГВІСТИЦІ

Леміш Н.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження термінування й детермінування є актуальним напрямком сучасної лінгвістики (М. Вакуленко, Т. Кияк, Н. Клименко, О. Мартиняк, E. Bouougri, G. Gerdes, H. Porada, W. Wolfram та ін.). Це зумовлено тим, що закономірний процес розвитку мови невід’ємно пов’язаний з входженням і засвоєнням іншомовних слів цією мовою [1, с. 5], позаяк “в умовах світової динаміки терміносистеми почали активно розвиватися й інтенсивно поповнюватися іншомовними словами” [3, с. 179; 5]. Проте, як зазначає З. Козирева, не можна забувати й про той факт, що саме термінологія найяскравіше віддзеркалює “неконтрольованість процесу запозичення нових лексичних одиниць та основ” [там само]. Так, погоджуючись, що “запозичені слова варто вводити в українську термінологію лише за відсутності питомого відповідника, ретельно добираючи кожен термін” [4, с. 75], а відтак, “не варто шукати іншомовного слова, якщо в рідній вже функціонує звична та вмотивована лексична одиниця” [2, с. 232], ми все ж таки вважаємо, що запозичення у багатьох випадках є виправданими, зокрема, коли поняття входить в ужиток разом із самим терміном.

Вивчаючи каузальність як явище дійсності, котре репрезентується у свідомості індивіда у вигляді каузального комплексу (ментально-логічного конструкту з певними конститuentами) з каузальними домінантами причини, підстави, умови, допусту, мети, ефекту, висновку, результату, наслідку, засобу, ми зіткнулися з проблемою фокусування уваги мовця на конкретних складових й одночасно нехтування іншими. Таким чином, у межах наукової розвідки назріла потреба в уведенні у науковий обіг нового терміна *вертеральність* на позначення інтегрованої характеристики каузальності, відповідно до якої у

процесі актуалізації у свідомості мовця об'єктивується певний *вертеральний* тип / підтип синтаксичного концепту каузальності (СКК). При цьому відбувається висвітлення окремої каузальної домінанти за умови імпліцитності / згорнутості інших. Назву *вертеральність* (*вертеральний*) обрано за аналогією з терміном *універсальність* (*універсальний* < лат. *universalis* “загальний, всезагальний” < *universus* “увесь, цілий” < *unus* “один” + *versus* “повернутий”). *Вертеральність* < від лат. *ver/orto*, *-ere* (“повертати”) [6, с. 666–667], тобто *вертеральний*, у нашому розумінні, репрезентуючи певний тип / підтип, наче відображає погляд мовця / автора / героя на явище / подію / ситуацію під якимось кутом. Відтак, виокремлення вертеральних типів СКК було запропоновано на основі наявності експлікованих компонентів каузальної ситуації, яка фіксується СКК у свідомості. Зважаючи на те, що каузальна ситуація (КС) – це макроситуація (складний факт), яка поєднує каузувальну (антецедент – *risi*) і каузовану (консеквент – *rjsj*) ситуації, тобто два простих факти за допомогою відношення каузації *k*, то КС записується ланцюжком символів $КС = [risi] k [rjsj]$. Позаяк не всі константи знаходять експліцитне вираження кожного разу при актуалізації СКК, то за доцільне визнано ідентифікацію 9 основних вертеральних типів: 1) $[risi] k [rjsj]$ – абсолютний СКК (абсолютний антецедент + абсолютний консеквент), де повністю репрезентовано всі складові КС (предмет і стан антецедента – *ri* та *si*, відношення каузації *k*, предмет і стан консеквентна – *rjsj*); і ще 8, де 1 або 2 компоненти відсутні: 2) $[risi] k [rj\_]$ – антецедентний СКК з консеквентним агенсом, тобто СКК, де відсутній стан консеквента *sj*; 3) $[risi] k [\_sj]$ – антецедентний СКК з консеквентним станом, тобто СКК, де відсутній агенс консеквента *rj*; 4) $[ri\_] k [rjsj]$ – консеквентний СКК з антецедентним агенсом, тобто СКК, де відсутній стан антецедента *si*; 5) $[\_si] k [rjsj]$ – консеквентний СКК з антецедентним станом, тобто СКК, де відсутній агенс антецедента *ri*; 6) $[ri\_] k [rj\_]$ – агенсний СКК, де відсутні стани антецедента *si* та консеквента *sj*; 7) $[\_si] k [\_sj]$ – безагенсний СКК, де відсутні агенси антецедента *ri* та консеквента *rj*; 8) $[ri\_] k [\_sj]$ – комбінований агенсно-антецедентний і безагенсно-консеквентний СКК, де відсутні стан антецедента *si* та агенс консеквента *rj*; 9) $[\_si] k [rj\_]$ – комбінований безагенсно-антецедентний і агенсно-консеквентний СКК, де відсутні агенс антецедента *ri* та стан консеквента *sj*. Наприклад, для *СК спричинення* в англ. мові характерним є 8 тип (для каузальних домінант *cause* та *effect*: SMB TO CAUSE SMTH) і 7 тип (для *effect* і *result*: SMTH TO CAUSE SMTH ELSE), у нід. – 7 (для каузальної домінанти *oorzaak*: IETS VEROORZAKEN IETS ANDERS), в ісп. – 7 і 8 (для *efecto*: ALGO CAUSAR ALGO MAS; ALGUIEN CAUSAR ALGO), рос. – 7 (для каузальної домінанти *причина*: ЧТО-ТО ПРИЧИНЯТЬ ЧТО-ТО ДРУГОЕ).

Виокремлені вертеральні типи СКК наявні в усіх мовах дослідження (англійській, нідерландській, іспанській, українській, російській), отже, є універсальними. Диференціація вертеральності виявляється на рівні вертеральних підтипів СКК і зумовлена їх набором для каузальних домінант і репрезентації структурними схемами у досліджуваних мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вакуленко М.О. Сучасні проблеми термінології та української наукової термінографії / М.О. Вакуленко. – Київ, 2009. – 69 с.
2. Кияк Т. Стан, проблеми, перспективи української термінології / Т. Кияк // Другий міжнародний конгрес україністів: Доповіді і повідомлення. Мовознавство. – Львів, 1993. – С. 227–232.
3. Козирєва З.Г. Орфографічне освоєння запозичень / З.Г. Козирєва // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції ["Україна і світ : діалог мов та культур"], (19–21 березня 2014 року). – К. : Вид. центр КНЛУ, 2014. – С. 179–181.
4. Мартиняк О.А. До проблеми запозичень в українській науково-технічній термінології / О.А. Мартиняк // Наукові праці : Науково-методичний журнал. – Т.105. Вип. 92. Філологія. Мовознавство. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – С. 74–78.
5. Bouougri E. Inherent problems of terminology : definition of terms frequently used in connection with microbial mats [Electronic Resource] / E. Bouougri, G. Gerdes, H. Porada. – Access Mode : www.indiana.edu/.../Bouougri-Chapter6c.pdf.
6. Etymological Dictionary of Latin and the Other Italic Languages / Michiel de Vaan. – Leiden, 2008. – P. 666–667.

ВПЛИВ ДІАЛЕКТНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА СУЧАСНУ МАСОВУ КУЛЬТУРУ ЯПОНІЇ

Леонтєва О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

З настанням нового тисячоліття роль діалектів у японському суспільстві стала якісно новою: якщо до 90-х років ХХ століття діалекти функціонували виключно в якості мови повсякденного спілкування в межах регіональних спільнот, то, на думку таких соціолінгвістів як Іноуе Фуміо та Танака Юкарі, у сучасній японській культурі набуває стрімкого розвитку розважальна функція діалектів. Ця тенденція відображена у використанні діалектів у рекламі, розважальних телепередачах, у кіно, анімації та коміксах-манга, а також у сфері туризму.

Однак, діалекти, що використовуються у вищезазначених сферах, певною мірою відрізняються від діалектів, якими японці розмовляють насправді. З огляду на це, Ю. Танака виділяє два типи діалектів: так звані «реальні діалекти», тобто справжні територіальні діалекти, що вживаються мовцями певного ареалу в повсякденному спілкуванні, й так звані «віртуальні діалекти», що існують у свідомості японців у вигляді певних стереотипних уявлень, й використовуються мовцями, що не є носіями відповідних діалектів, з метою висловити особливу конотацію, створити певний настрій.

На думку Іноуе Фуміо, діалектний стереотип – це очікування від мовця відповідного діалекту певної типової поведінки. На думку Ю. Танаки, діалектний стереотип, який лежить в основі «віртуального діалекту» є

комплексним явищем, що містить у собі декілька компонентів. Приклади до кожного з компонентів вибрано з анкетування, проведеного Леонтьєвою О. В. у 2013 році в м. Нагоя:

1. Відомості мовців про конкретні лінгвістичні особливості, характерні для певного діалекту: певні лексичні одиниці, граматичні форми, фонетичні особливості тощо (наприклад: *ずうずう弁* (Тохоку), *みゃーみゃー*, *だがや* (Нагоя), *けん*, *じゃけん* (Хіросіма) тощо).

2. Уявлення власне про діалект (наприклад: *незрозумілий, теплий* стосовно діалекту Тохоку, *нецікавий, холодний* стосовно Токійського діалекту, *м'який, брудний* стосовно Нагойського тощо).

3. Уявлення про мовця (або персонажа), який розмовляє на даному діалекті (Хоккайдо, Сікоку – *рибалка*, Хіросіма – *якудза*, Кіото – *витончена жінка*, Нагоя – *люди, що люблять нарядно вдягатися та не люблять програвати* тощо).

4. Уявлення про регіон, на якому поширений даний діалект (Тохоку, Хоккайдо – *сільська місцевість, провінція*, Токіо – *велике місто, де збираються люди з усіх куточків країни* тощо).

За даними вищезазначеного анкетування, діалектні стереотипи формуються під впливом різних джерел: ЗМІ, художніх творів, безпосереднього сприйняття діалекту під час подорожей, розмов із носіями діалекту тощо. З одного боку, на формування діалектних стереотипів чинить вплив масова культура, з іншого боку, стереотипи, у свою чергу, також чинять вплив на масову культуру. Під впливом певних уявлень стосовно діалектів у художніх творах та творах масової культури з'являються типові діалектні персонажі, тиражування ж таких персонажів у культурі призводить до формування стійких стереотипів стосовно діалектів, представниками яких є дані персонажі. Таким чином, можна стверджувати про взаємовплив «реальних» та «віртуальних» діалектів.

ПРОБЛЕМА ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НЕБЛИЗЬКОСПОРІДНЕНИХ МОВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКИХ І УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ В ПРОСТОРІ)

Літнік Л.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Цінність порівняльно-зіставного аспекту вивчення фразеології очевидна, оскільки цей підхід дозволяє виявити моменти подібності й розбіжності у фразеології різних (зокрема й неблизькоспоріднених) мов у синхронному плані. Дослідження, що проводяться в рамках цього напрямку, як правило, націлені на виявлення фразеологічних еквівалентів або безеквівалентних фразеологічних одиниць (ФО) у відповідних корпусах двох або більше мов.

Деякі лінгвісти ґрунтують поняття “фразеологічний еквівалент” на ознаках, що характеризують збіг ФО на лексико-семантичному й граматичному рівнях, тобто визнають еквівалентними лише такі одиниці, що максимально

збігаються за своїм лексико-семантичним складом і граматичною формою [наприклад, 4]. Однак таке поняття еквівалентності не поширюється на багато ФО, що не мають повної формальної подібності, але є адекватними відповідниками в смисловому відношенні. Більш слушним видається вибір у якості критерію фразеологічної еквівалентності міжмовної фразеологічної субституції. Основна ознака міжмовних фразеологічних еквівалентів у цьому випадку – збіг змістової сторони співвідносних фразеологічних одиниць, тобто їхня семантична еквівалентність [9; 3]. Ступінь еквівалентності міжмовних фразеологічних відповідників може бути різною, унаслідок чого дослідники вирізняють повні та часткові фразеологічні еквіваленти, які, у свою чергу, розпадаються на кілька підтипів [1; 6].

З огляду на розмаїтість міжмовних фразеологічних зв'язків для ідентифікації типів міжмовного співвідношення при зіставленні ФО на позначення переміщення в просторі ми застосовуємо критерії, визначені словацьким фразеологом П. Дюрчо [5, с. 534–535; 7, с. 37–42]. Згідно з його теорією, ФО перебувають на рівні форми (F) і семантики (S) у взаємовідносинах тотожності (o), інклюзії (i) і диз'юнкції (d), тобто $\{Fo, Fi, Fd\} \leftrightarrow \{So, Si, Sd\}$. Дослідник виокремлює дев'ять потенційних міжмовних відношень між формою і семантикою ФО, сім із яких характерні для досліджуваних нами фразеологізмів:

1. $Fo : So$ – міжмовна ідентичність (нульовий контраст форми й семантики ФО), напр.: *іти/ніти своєю дорогою* – *to go one's own way*, *пливти за течією (по течії)* – *to swim with the current*, *повернутися з мертвих* – *to come back from the dead*.

2. $Fo : Si$ – міжмовна інтенсія, що визначається різною кількістю ознак у тлумаченні ФО, напр.: *брати ноги в руки* – “1) тікати, бігти, іти геть; 2) прискорювати ходу, поспішати” і *to take one's foot in one's hand* – “відправлятися, іти; розпочинати подорож”, або екстенсія, за якої спостерігається нульовий контраст форми й незначний контраст семантики, напр.: *потягнути чоботи* – “повільно, ледве переступаючи, піти” і *to move one's boots* “піти, відправитись”, де українська ФО містить додаткову негативну сему “важко” й сему низької інтенсивності руху.

3. $Fo : Sd$ – міжмовна омонімія ФО, тобто нульовий контраст форми й різкий контраст семантики, напр.: *тягти ногу* – “важко переступати, підтягуючи пошкоджену ногу до здорової” і *to pull foot* – “утікати”.

4. $Fi : So$ – міжмовна дистрибуція конститuentів ФО (нерізкий контраст форми й нульовий контраст семантики): *пройти (перейти) крізь сито і решето* – *to pass through the mill*.

5. $Fi : Si$ – різновид інклюзивної опозиції, що виявляється в непропорційній дистрибуції формально-семантичних складників ФО (нерізкий контраст форми й семантики), напр.: *куди очі поведуть* – “іти у будь-якому напрямі, не вибираючи шляху; навмання, будь-куди” і *to follow one's nose* – “іти, куди очі дивляться; прямо вперед”.

6. $Fd : So$ – міжмовна синонімія (різкий контраст форми й нульовий контраст семантики фразеологізмів), яка є досить поширеним явищем, напр.: *як чорт від ладану; як собака, спущений з прив'язі* і *like one o'clock, like a deer/hare/rabbit*.

7. Fd : Sd – безеквівалентна фразеологія (різкий контраст форми й семантики ФО), напр.: *поволокти кайдани, мало не покотитися від сміху (від реготу), впадати в око; to bow oneself from the house, to go wrong, to run the wrong hare.*

Переважний тип міжмовних відношень між українськими та англійськими фразеологізмами на позначення переміщення в просторі – міжмовна фразеологічна синонімія, також виявлено еквівалентні й частково еквівалентні (за типом міжмовної екстенсії/інтенсії) одиниці. Надалі інтерпретація й осмислення результатів порівняння у внутрішньомовному та екстралінгвістичному планах уможливить глибше вивчення як мов у всій повноті, так і їх специфічних структур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арсентьева Е.Ф. Сопоставительный анализ фразеологических единиц / Е. Ф. Арсентьева. – Казань, 1989. – 126 с.
2. Вражнова И. Г. Идиоматика в когнитивном и лингвокультурологическом аспекте : Автореф. дис. ... канд. филол. наук / Саратов. гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского / И. Г. Вражнова. – Саратов, 2004. – 26 с.
3. Гольцекер Ю. П. К вопросу о методах передачи идиоматических выражений в переводах с близкородственных языков / Ю. П. Гольцекер // Труды Самаркандского гос. ун-та, Вып. 179. – Самарканд, 1971. – С. 26–34.
4. Дюрчо П. Межъязыковая фразеологическая интерференция / П. Дюрчо // *Rossica Olomucensia XLII, Část 2.* – Olomouc, 2003. – С. 533–540.
5. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин. – М.: Высш. шк., Дубна: Изд. центр «Феникс», 1996. – 381 с.
6. Мізін К. І. Людина в дзеркалі компаративної фразеології: Монографія / К. І. Мізін. – Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2011. – 448 с.
7. Солодухо Э. М. О границах и соотношении категорий национального и интернационального в сфере фразеологии / Э. М. Солодухо // Вопросы отечественной, зарубежной истории, литературоведения и языкознания. – Казань, 1982. – С. 143–146.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

8. Большой англо-русский фразеологический словарь: Около 20000 фразеологических единиц / А. В. Кунин. – 6-е изд., исправл. – М.: Живой язык, 2005. – 944 с.
9. Словник фразеологізмів української мови / Уклад. В. М. Білоноженко та ін. – К.: Наукова думка, 2003. – 1104 с.

АБРЕВІАТУРИ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ: СТРУКТУРНІ ТИПИ

Линчак І.М.

Київський університет туризму, економіки і права

Поширеним явищем професійного мовлення, одне із завдань якого – економія часу працівника, є аббревіатура (від лат. *brevis*, італ. *abbreviatura* – короткий) – слово, утворене від назв початкових букв чи звуків, слів, що входять до словосполучення.

Галузь туризму—плідне поле для функціонування лексичних скорочень, адже фахівцю цієї індустрії щодня доводиться мати справу з назвами міжнародних і внутрішніх туристичних організацій, типів туристів, віз, засобів транспортування і розміщення, готельних номерів і тарифів на проживання, типів харчування в готелях тощо.

В українському мовознавстві явищу «аббревіація» приділялась особлива увага дослідників (І.Білодід, М.Плющ, М.Ющук, Л. Бойченко, А. Бурячок, Н. Клименко, А.Нелюба, К.Тронь, Р.Микульчик та ін.). Низка останніх студій стосується вивчення аббревіації термінів конкретних сфер діяльності людини (мореплавства, авіації, ядерної безпеки тощо), перекладу аббревіатур з однієї мови на іншу.

Зважаючи на те, що окремі наукові розвідки про аббревіатури галузі туризму на сьогодні відсутні (цей аспект лише побіжно був висвітлений у роботах російських лінгвістів Г. Шипуліної, Л. Виноградової та українських — І. Черненко, Л. Півневої), метанашої роботи — подати опис структурних типів аббревіатур, які активно функціонують у фаховій мові туризму. Джерелом дослідження стали мовні одиниці, зафіксовані в навчальній і науковій літературі, словниках туристичних термінів, енциклопедичному словнику-довіднику з туризму.

У сучасній лінгвістиці немає загальноприйнятої системи класифікації аббревіатур. Однак більшістю дослідників визнається, що критерієм розподілу аббревіатур на структурні типи є специфіка морфемної будови аббревіатурної одиниці. Приєднуючись до теоретичних міркувань С.М.Климович [1, 2], аббревіатури поділяємо на 2 групи: акроніми, або ініціальні аббревіатури (морфемно неподільні аббревіатури, які складаються з початкових літер або звуків), і складноскорочені слова (морфемно подільні аббревіатури, утворені складанням скорочених основ, скорочених і повних основ).

За способом вимови компонентів *акроніми* фахової мови туризму розподіляються на види: а) *літерні (буквені)* аббревіатури, що складаються з назв початкових літер слів, які входять у вихідне словосполучення: *БММСС* — Бюро подорожей Міжнародного союзу студентів; *ЄТК* — Європейська туристична комісія; *ФСТУ* — Федерація спортивного туризму України; б) *звукові* аббревіатури, що складаються з початкових звуків слів вихідного словосполучення: *ВАТА* — Всесвітня асоціація туристичних агентств; *СЕТ* — стандартний економічний тур; *АЛТУ* — Асоціація лідерів турбізнесу України; в) *літерно-звукові* аббревіатури, які утворюються поєднанням початкових літер та звуків слів вихідного словосполучення в різних комбінаціях—«літера + звук», «звук + літера», «звук + літера + звук». Наприклад, *ЦДТЕС* [це-де-тес] — Центральна дитяча туристсько-екскурсійна станція.

Акроніми вищенаведених видів можуть уживатися з цифровими коефіцієнтами: *ТУ-154*, *ЛАЗ-5208*, *ЛАЗ-АХ183* — моделі вітчизняних транспортних засобів у туризмі. Окрім того, для сфери туризму характерні скорочення, що складаються з окремих букв (цифр) або букв і цифр: *ІНН* — туризм національний; *ІНВ* — туризм внутрішній; *Н-2* — віза для сезонних робітників; *К-1* — віза для наречених; *А-330*, *А-320* — моделі аеробусів.

Складноскорочені слова, залежно від характеру поєднуваних частин, поділяються на такі види: а) *складові* (утворюються усиченням основ двох і більше слів, з початкових складів мотивуючого складного найменування): *спорттур* – спортивний туризм; «*Укрзовніштур*» – Українська зовнішньоекономічна корпорація іноземного туризму; б) *змішані (складово-словесні)* – складаються з початкової частини або частин слів та цілого (цілих) слова): *турсалон* – туристичний салон; *Держкоммолодьспорттуризм* – Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму України; компанія «*Укркурортсервіс*». Сюди ж належать слова з міжнародними компонентами в термінології туризму: -тур-, авіа-, авто-, аква-, альп-, вело-, гідро-, еко-, етно-, спелео-: *автостоп, велогрупа, етноярмарок, спелеотуризм*; в) *комбіновані*, які утворюються поєднанням частини слова з ініціальним комплексом (*бюробін*(заст.) – бюро по обслуговуванню іноземців), початкової частини першого слова й початкового та кінцевого компонента другого або початку першого й кінцевої частини другого слова.

Найбільш поширеними серед наведених типів аббревіатур галузі туризму є ініціальні та змішані, найменше представлені комбіновані аброутворення.

Окремі аббревіатури, які активно функціонують у сфері туризму, мова запозичила в готовому вигляді без перекладу з мов міжнародного спілкування, зокрема з англійської та французької: *ICTA*((International Sightseeing and Tours Association, ISTA) – Міжнародна асоціація з екскурсійного обслуговування; *ПАТА* (Pacific Asia Travel Association, PATA) – Туристична асоціація країн Азії і Тихого океану; *АМФОРТ* (Association Mondiale pour la Formation Professionnelle Touristique, AMFORT) – Всесвітня асоціація професійного навчання в туризмі; *БІТЕЖ* (Bureau international pour le tourisme et les échanges de la jeunesse, BITEJ) – Міжнародне бюро з молодіжного туризму та обмінів тощо.

Зважаючи на те, що мовою міжнародної комунікації в туріндустрії є англійська, значна кількість фахових аббревіатур, закладена в міжнародні галузеві класифікації і стандарти, – англійського походження. Однак проблема вивчення запозичених аббревіатур заслуговує на окреме висвітлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Климович С.М. Структурні типи аброутворень української мови / С.М. Климович. – Режим доступу : www.linguistics.kspu.edu/webfm_send/1634
2. Климович С.М. Структурно-семантичні типи аброутворень в українській мові : Дис... канд. наук: 10.02.01 / Світлана Миколаївна Климович ; Запорізь. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2008. – 20 с.

ЕЛІПТИЧНА ДВОЇНА В ПАМ'ЯТКАХ XI–XIII СТ.

Лиса Г.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Еліптична двоїна, тобто таке вираження двоїни, коли з двох органічно пов'язаних предметів, звичайно сприйманих у єдності, форму двоїни набуває одна або спільна назва, яка представляє поняття єдності двох різноіменних

предметів, деякими вченими вважається первинним уживанням двоїни [Одри, с. 45, 48]; така специфічна двоїна існувала в санскриті, напр., для вираження понять “брат і сестра”, “батько й мати”, “небо і земля”, “день і ніч”. Існує думка, обґрунтована і розвинена в працях О. Ф. Жолобова, що походження двоїни взагалі прямо не пов’язане з ідеєю числа і рахунку, а головним використанням двоїни було еліптичне, і, відповідно, її закінчення мало значення “з, разом з”, передавало ідею спільності, тісного невизначеного зв’язку осіб або предметів, що в пізній індоєвропейській системі викликало тенденцію до регулярного відновлення членів еліптичної двоїни (“божественні dvandva”). При цьому значення спільності, що виражається dvandva, не завжди можна ототожнювати з парним (збірним) значенням, хоча припускають, що конструкції dvandva з’явилися як образна фігура, основа образу якої полягала в зближенні з парними позначеннями. Поєднання dvandva були засобом узагальнення й утворення гіперонімів на базі гіпонімичної пари. О. О. Потебня структурно і типологічно ототожнював біномні групи (типу небо і земля, батько й мати) з індоєвропейськими dvandva, що мали не просто номінативну функцію, але особливу, сакральну номінативність, водночас формально розрізняв dvandva та біномні групи за самотійністю компонентів у біномній групі і їх спільністю в dvandva. І власне О. О. Потебня вперше розглянув подібні сполучення в аспекті теорії гендіадису, його генезу і функції як фігури, яка заснована на вираженні одного поняття через два або за допомогою двох понять, різновид плеоназму, що складається з паратактичних сполучень двох синонімів або квазісинонімів. Хоча в сучасній риториці під терміном “гендіадис” розуміють не “двоє в одному, двоїстість субстанції, яка зливається в єдність” (як у О. О. Потебні), а комбінації, пов’язані з переструктуруванням слів і словосполучень; звичайно за гендіадису відбувається роздвоєння слова: одне слово перетворюється на два самотійних, і виникає словосполучення.

Прикладом збереження еліптичної двоїни в старослов’янській та давньоруській мовах може бути випадок оформлення двоїною в одному слові словосполучення *брат і сестра*, напр.: *стра(с) стааго м(ч)нка квлампіа и квлампіа присныма братьсестрома* (1057 ЄО 228; 1092 ЄА 192), *стра(с) стою. паўла и оулианы. бра(т)сётрж* (XII ЄМ 192); *бѣаста о(т)толѣ тако братьсестра шва* (СП XIV Мін 198). Різновидом еліптичної двоїни вважають іменник *родители*. Однак з найдавніших часів це слово представлене у двох формах – двоїни та множини, напр.: *въстанжть чада на родітелѧ* (XI Ас 308), *посрамаѣть родітелѧ своѧ* (XI ПА 143), *въведоста родітелѧ отрочѧ* (1057 ЄО 264 в); *хожаста родітелѧ єго* (XI ЄР 9 а), *бѣаста родітелѧ* (XII ЖФ 2), *живоу ма облачитѣ добрини родітелѧ* (XII УЗ 68 в), *сподобить(с) родітелѧ кства* (XI сп XIV ХА 70 в); засвідчена в Ас форма на -ѣ (*и хаждашете родітелѣ єго* – 273; *и оужасостѣ сѧ родітелѣ єѧ* – 115, *отвѣщаєте нмь родітелѣ єго и рьстѣ вѣ вѣвѣ* – 49) пояснюється звичайно графічною передачею *па* в цій пам’ятці (пор. там само: *въпросиша ѣ; ѣко слѣпъ родисѧ, ѣко боѣшете* – 49): у зв’язку з тим, що Ас – глаголична пам’ятка, в якій *ѣ* і *па* передавалися одним значком *ѧ*, коливання *ѣ* і *ѧ* як результат деназалізації *ѧ* в *ѣ* (*ѧ*) (пор. паралельну деназалізацію *ж* в *оу*), за свідченням А. Вайана, властивий

західним редакціям старослов'янської мови, не може бути простежене, але в кириличних пам'ятках таке коливання, як відзначав С. Кульбакін, мало місце. Оскільки іменники на -тель належали до т. зв. різновідмінюваних (як і похідні на -арь, -анинъ), тобто таких, що мали контаміновані парадигми, вони могли мати варіантні форми наз. мн. на -е та на -и: *живоу мѧ облачите добрини родителе* (XII УЗ 68), *межи собою знаютьсѧ си родители* (1280 КН 477), *родители нхъ изидоша нхъ села* (1271 ПрЛ 120). Словоформа на -и інтерпретується дослідниками як результат взаємодії з парадигмою ѡ-, јѡ-основ. У непрямих відмінках переважали форми множини, на яких позначився вплив інших типів основ: *предани не бждете родителей* (XI Ас 243; 1057 ЄО 225), *оу родитель своих* (Зб 1076 154), *родителейъ* (XI ГБ 21; ця форма могла з'явитися під впливом род. мн. основ на -ѣ- в результаті змішування основ, уже в XII ст. звичайного для давньоруської мови, зокрема і пам'яток давньоруської редакції старослов'янської мови через необхідність розрізняти род. мн. та наз. одн. ч. р.), *родителемъ* (XIII АХ 197), *оставлена бысть сиротою родители* (XI-XII СП 146) і под. Двоїна фіксується зрідка: *о(т) таковою родителю* (XII ВЗ 37), *чьсти родителема подавати* (XII КЄ 16), *кърмимъ родителема своимѧ* (XII ЖФ 2) та ін. До еліптичної двоїни, мабуть, можна залучити й іменники *малъжена / малъжена / малъженца* “подружжя, чоловік і дружина”, засвідчене старослов'янським текстом: *лютѣ бж(детъ малъжен)ома. ѣже не съхрани(с)те ложа несквр'ньна* (Рильські листки XI), в Житті Костянтина за списком XIV ст.: *дѣва малъжена бѣста оу цара нѣкоего въ чьсти велицѣ*, і зафіксоване в Успенському збірнику XII ст., в Законі судному людям за сп. XIII ст. з Устюзької, Новгородської і Рязанської кормчих: *малъженца же распоущающа сѧ аще не смирити сѧ да пребывата тако. Аще ли же ни кѣ поканню да поноужена боудета да пребоудета та въ диньств* (1284 КР 131); у літописах за списками XIV-XV ст. засвідчений синонім до цього слова: *отѣника* “батьки, батько й мати”, хоча за контекстом важко встановити точне його значення і форму числа. Як правило, форми двоїни має іменник *близньць* “близнюки”: *Флоръ и Лаворъ бѣста близньца брата* (СДРЯ I 231), *близньцема родивъшема сѧ* (XI сп XIV ХА 24), також у значенні “testiculi”, позначаючи парний орган: *о женѣ въ бои за истеса моужа оухвативъши... простерши роукоу иметь его за близньца* (1284 КР 260).

Словоформи, охоплені поняттям еліптичної двоїни, виражаючи значення парності, вказують на кількість, яка виступає як рід якості, тому що парні предмети, перебуваючи в кількості двох, утворюють єдність.

ПЛЕОНАЗМИ У МОВЛЕННІ: КОМУНІКАТИВНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД

Літкович Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Мовленнєва поведінка особистості зумовлюється суб'єктивними та об'єктивними факторами. До суб'єктивних належать характеристики, які внутрішньо притаманні особистості у певний момент її життєдіяльності (стать,

вік, фізична форма, професія, стан свідомості: установки, орієнтації, інтереси, рівень володіння мовою, інтелектуальний рівень, емоційний стан). Об'єктивні фактори – це ті, які є зовнішніми детермінантами.

Плеоназм – це сполучення семантично близьких або синонімічних лексем, де зазвичай перший елемент підсилює, уточнює або пояснює значення другого елементу. Це означає, що значення одного компонента є частиною значення іншого. Мовець використовує у своєму мовленні плеонастичні словосполучення у випадках, коли знає, що слухач володіє достатнім об'ємом фонових знань та без зусиль може референційно співвіднести висловлення з дійсністю. У такому разі використання плеоназмів відповідає одному із головних принципів комунікації – поєднанню компресії зовнішньої форми висловлення та максимального семантичного навантаження [1, с. 16]. Плеонастичні словосполучення виконують **функцію економії часу та зусиль адресанта**. Так, у висловленні *Many people said that **they did what they did** and maybe it wasn't the problem* [4] плеонастичне словосполучення *they did what they did* (вони зробили те, що зробили) імплікує ширше повідомлення: режисер зняв стрічку так, як вважав за потрібне і ми нічого не можемо змінити.

Плеонастичні словосполучення виконують **функцію акцентування**. Плеоназми використовуються для підвищення виразності висловлення, наприклад: *The world was a wedding of loyalty, of steward to Queen, she was the very flower and **perfecter** of Christendom* [8]. Слово *perfect* (ідеальний) уже містить у собі порівняльний та вищий ступені *'as good as possible, or the best of its kind'* [5]. В неправильній граматичній формі суфікс *-er* використовується для надання акценту слову та всьому висловленню, створюючи тим самим семантичну надлишковість – плеоназм, який допомагає автору підкреслити вищість людини королівської крові.

Мовлення може бути спричинене афективним станом мовця у момент висловлення. У цьому разі плеонастичні словосполучення виконують **емотивну функцію**, наприклад: *How could you be such a **stupid fool**?* [6]. Плеонастичне словосполучення *stupid fool* (дурнуватий дурник) підсилює емоційний вплив образу. Плеоназми емоційно-оцінного впливу на почуття співрозмовника викликають особливий емоційний настрій мовлення [2, с. 50].

Плеонастичні словосполучення можуть використовуватися для емоційно-експресивної передачі різних емоцій та емоційних станів. Наприклад, виражається здивування стосовно того, як таргани та ящірки можуть швидко зникати з поля зору: *Ever wonder how cockroaches and lizards can **disappear from sight** so quickly!* [7]. Плеонастичне словосполучення *disappear from sight* (зникати з поля зору) використовується автором для емоційно-експресивної передачі здивування, адже слово *disappear* (зникати) означає *'vanish from view, sight'* [5] (пропадати з поля зору), що лише підкреслює емотивний стан мовця.

Виконуючи **аксіологічну** функцію, плеонастичні словосполучення використовуються для емоційно-експресивної передачі зневаги, наприклад: *Some of the most **knowledgeable experts** in their field can be as **boring and uninteresting** as the imagination can conceive* [3]. У наведеному прикладі використано два плеонастичні словосполучення: перше *knowledgeable experts*

(обізнані експерти) для того, щоб дати оцінку фахівцям та підкреслити їх досвідченість, а друге *boring and uninteresting* (нудні та нецікаві) для акцентування того, якими набридливими та докучливими можуть бути компетентні люди.

Отже, до факторів вживання плеонастичних словосполучень відносимо психологічні особливості та емоційний стан мовця. Плеоназми, які використовуються в комунікації, мають власну прагматичну спрямованість та виконують наступні функції: функцію економії часу та зусиль адресанта, функцію акцентування, емотивну функцію та аксіологічну функцію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зайц О. А. Семантика и прагматика тавтологий и плеоназмов: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Зайц Ольга Александровна. – Санкт-Петербург, 2001. – 21 с.
2. Федорова Л.Л. Типология речевого воздействия и его место в структуре общения [Текст] / Л.Л. Федорова // Вопросы языкознания. – 1991. – № 6. – С. 46–50.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

3. Foster R. Four Basic Principles of Delivery in Public Speaking. – Access mode: <http://ezinearticles.com/?4-Basic-Principles-of-Delivery-in-Public-Speaking&id=3357947>
4. Hoover S. Co-Screenwriter of 'Noah' Explains Why There Are No Black People Or POC In The Film / Los Angeles Times. – Access mode: <http://articles.latimes.com/shadowandact/co-screenwriter-of-noah-explains-why-there-are-no-black-people-or-poc-in-the-film>
5. Longman Dictionary of Contemporary English. – Access mode: <http://www.ldoceonline.com>
6. Macmillan Dictionary and Thesaurus. – Access mode: <http://www.macmillandictionary.com>
7. Maugh T. The trick that geckos and cockroaches taught a robot / Los Angeles Times. – Access mode: <http://articles.latimes.com/2012/jun/06/science/la-sci-sn-cockroach-gecko-robot-20120606>
8. McNulty Ch. Theater review: 'The Steward of Christendom' leans too much on words / Los Angeles Times. – Access mode: <http://articles.latimes.com/2013/dec/10/entertainment/la-et-cm-steward-of-christendom-review-20131210>

СИСТЕМА ДІЄСЛІВНИХ ЧАСОВИХ ФОРМ ЯК ЦЕНТР ФСП ТЕМПОРАЛЬНОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ І АРАБСЬКОЇ МОВ)

Лихошерстова М.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Статус системи дієслівних часових форм як центра ФСП темпоральності визначається сукупністю таких ознак як: 1) максимальна концентрація у системі відмінюваних часових форм тих базових дейктичних ознак, які визначають

якісну специфіку категорії часу і поля темпоральності; 2) найбільша спеціалізація цих форм для вираження узагальнених відношень; 3) структурна концентрація семантичних темпоральних опозицій у системі форм часу; 4) регулярність функціонування цих форм [1, с. 485]. Водночас слід зазначити, що концентрація специфічних ознак досліджуваних одиниць у центрі ФСП аж ніяк не виключає проявів інтенсивної міжкатегорійної взаємодії саме в центральній зоні, а не на периферії. Згадаймо про функціональні зв'язки дієслівних категорій часу і виду, часу і способу і т.д. Досвід аналізу граматичних значень показує, що не існує "чистих" значень, вільних від міжкатегорійної взаємодії. Так, істотною рисою арабських часових форм, яка насамперед відрізняє їх від часових форм української мови, є перехрещення зі значеннями так званих форм способів дії. В українській жемові, наприклад, категорія часу існує незалежно від категорії виду, яка виявляється на будь-якому мовному ярусі, починаючи з лексичного.

Між системами часових форм арабської і української мов наявні істотні відмінності (як у кількісному, так і семантичному, функціональному планах). Ці відмінності, безумовно, пов'язані із способами категоризації навколишньої дійсності, а в нашому випадку – із способами вербалізації екстралінгвальної ідеї часу.

У досліджуваних арабській і українській мовах часові форми дієслова поділяються на прості (синтетичні) і складні (аналітичні). Порівнюючи системи дієслівного відмінювання згаданих мов, знаходимо такі прості часові форми:

Українська мова:

- минулий (доконаний (ДВ), недоконаний (НВ));
- теперішній (актуальний, неактуальний);
- майбутній (ДВ, НВ синтетичний).

Арабська мова:

- минулий простий – **فَعَلَ**;
- теперішньо-майбутній – **يَفْعَلُ**;
- майбутній – **سَوْفَ يَفْعَلُ** – **سَيَفْعَلُ**.

В арабській мові проста форма минулого часу твориться за допомогою суфіксів, а теперішньо-майбутній час – за допомогою конфіксів (суфіксів і префіксів) [3, с. 22]. При вживанні в нейтральному контексті форма **فَعَلَ** трапляється лише в часовому плані минулого, а форма **يَفْعَلُ** – тільки в плані теперішнього часу, вираження ж доконаності / недоконаності не становить сутності їхнього категоріального значення, а є факультативним для них, іноді повністю нейтралізується [4, с. 11]. Зазначене вказує на те, що за своїм категоріальним значенням особові форми арабського дієслова є часовими формами.

Що ж до аналітичних форм дієслова, то вони представлені в мовах таким чином:

Українська мова:

- давноминулий;
- майбутній недоконаний аналітичний (складена форма).

Арабська мова:

- минулий тривалий – **كَانَ يَفْعَلُ**;
- давноминулий – **كَانَ (قَدْ) فَعَلَ**;
- майбутнє у минулому – **كَانَ سَيَفْعَلُ**;

- теперішній можливий – **قَدْ يَفْعَلُ**;
- майбутній перфектний – **(سَدَ) يَكُونُ قَدْ فَعَلَ**;
- майбутній тривалий – **(سَدَ) يَكُونُ يَفْعَلُ**.

В аналітичних конструкціях дієслово **كان** втрачає своє лексичне значення і виступає як допоміжне дієслово, передаючи часові відтінки, а головне дієслово, крім лексичного значення, передає час, спосіб і стан. У працях з арабістики аналітичним видо-часовим формам із дієсловом **كان** не надається повний систематичний опис. На думку Б.М. Гранде, певною мірою ці форми можна зіставити зі складними часовими формами інших мов, але дієслово **كان** неможливо прирівняти до допоміжних дієслів західноєвропейських мов, адже, по-перше, дієслова **كان** може й не бути у висловленні, якщо наявна будь-яка інша вказівка на відповідний час; по-друге, і дієслово **كان**, і смислове дієслово відмінюються за особами; по-третє, дієслово **كان** і смислове дієслово можуть стояти в різних особах, числах і роді [2, с. 158].

Зазначимо, що, на відміну від арабської мови, для української мови типовим є вираження елементів близькості / віддаленості дії саме лексичною периферією, а не граматичними формами часу, що мають лише узагальнений часовий дейксис. Згадані вище часові форми українських і арабських дієслів становлять певну систему дієслівних часів, тобто часові форми дієслів виражають граматичний час регулярно і вживаються у взаємній співвіднесеності й протиставленні, а не час від часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарко А. В. Теория значения в системе функциональной грамматики. На материале русского языка / Александр Владимирович Бондарко. – М. : Языки славянской культуры, 2002. – 736 с.
2. Гранде Б. М. Курс арабской грамматики в сравнительно-историческом освещении / Бенцион Меерович Гранде. – [2-е изд.]. – М. : Восточная литература, 2001. – 592 с.
3. Мамедалиев В. М. Категория времени, лица и наклонения в современном арабском литературном языке коммуникации: автореф. дисс. на соискание науч. степени докт. филол. наук : спец. 10.02.17 "Семитские языки" / Васим Мамедалиоглы Мамедалиев. – Тбилиси : Изд-во Тбилисского ун-та, 1974. – 52 с.
4. Храковский В. С. Видовременные отношения в системе личных форм глагола в арабском языке : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук / В. С. Храковский. – Ленинград : Б.и., 1961. – 18 с.

РИТОРИЧНІ ФУНКЦІЇ КОЛОРОНІМІВ У ЗАГОЛОВКАХ АНГЛОМОВНИХ ІНТЕРНЕТ-НОВИН

Г.Г. Лук'янець

Київський національний лінгвістичний університет

Передтекстові заголовки синтаксично оформлюються як речення та відмежовують одне повідомлення від іншого [1, с 45–53]. Оскільки заголовки виконують функцію комунікативного початку повідомлення, виступаючи

індексом авторської позиції і конденсатом змісту статті, мовні одиниці, зокрема й колороніми, вжиті в їхньому складі привертають увагу до змісту статей.

Мікродиспозиція заголовків, тобто розташування в них мовних одиниць, має триелементну структуру - ініціальну, медіальну та фінальну позиції [2, с 250], пов'язану з використанням кольороназв для апелювання до риторичних способів здійснення впливу: етосу, логосу та пафосу. Враховуючи здатність колоронімів створювати образи подій, відбивати емоції чи доводити авторські ідеї, виокремлюємо три функції колоронімів у заголовках інтернет-новин згідно риторичних способів впливу: характеристичній, інтерпретаційній й аргументаційній.

Функція характеристичної, за якої колороніми в абсолютній (перше слово заголовку) та другій початкових позиціях (друге слово у назві статті), привертають увагу до теми повідомлення, формуючи враження про складники подій як спосіб апеляції до етосу. У позиції абсолютного початку базові колороніми *white* «білий», *black* «чорний», *red* «червоний» входять до складу власних назв (*The Black Star*, *Red Cross*), номінуючи організації, напр., *White House omits Jews as ISIS targets in war proposal* (CNN, 15.02.2015), або у *crna4i* вільних словосполучень вказують на фізичні характеристики людей (*blue eyes* «сині очі», *red lips* «червоні губи») чи об'єктів (*black square* «чорний квадрат», *white lines* «білі лінії»). Наприклад, колоронім *black* «чорний» у словосполученні *black-eyed politician* «чорноокий політик» характеризує промінуючу рису зовнішності політика, привертаючи увагу до нього як ключової черпи: *Black-Eyed Politician Takes Seat in Japanese Parliament* (YOA, 30.10.2009). У наведеному прикладі колоронім *black*, що уточнює деталі зовнішності діяча, апелює до етосу, створюючи ефект достовірності.

У другій початковій позиції, де колороніму передуює одиниця на позначення новизни / застарілості речей (*new* «новий», *ancient* «давній»), колоронім разом з іншим означенням характеризує один референт, причому перше означення відбиває більш важливу рису, а колоронім слугує засобом уточнення об'єкта. Наприклад, означення *ancient* привертає увагу до древності пісків пустелі, які додатково характеризуються колоронімом *yellow* «жовтий» у другій початковій позиції заголовку, акцентуючи споконвічне «багатство» пускени: *The ancient yellow sands are shifting but can booming Dubai avoid property bust?* (CNN, 06.08.2014). У наведеному прикладі означення *ancient* відбиває темпоральну якість піску, а колоронім *yellow* його забарвлення, підсилюючи враження про важливість описаного фрагменту простору.

Інтерпретативна функція колоронімів, що ґрунтується на їх здатності апелювати до **пафосу**, тобто впливати на емоції і потреби аудиторії, втілюється

вживанням колоронімів у медіальній та фінальній позиціях для відображення авторського ставлення до описуваних подій через акцентування емоцій фразеологізмами з колоронімами (*black hole* «чорна дірка, порожнеча», *green with envy* «заздрити», *see red* «розлютитися», *white as a ghost* «білий як привид, переляканий чи шокований») та вільними емотивними колоронімічними словосполученнями (*angry red face* «розлючене червоне обличчя», *sad blue eyes* «сумні сині очі»). У медіальній позиції заголовків фразеологізми *see red* та *go green* «заздрити» на позначення емоційних станів характеризують учасників подій, напр., словосполучення *sees red* відбиває емоцію гніву футболіста,

привертаючи увагу до його несхвалення переведення гравця в іншу команду: *Ramos sees red as Real edges past Rayo in Madrid derby* (CNN, 17.02.2013). У фінальній позиції колороніми на позначення емоцій субстантивуються, зображаючи психічні стани учасників подій, зокрема, базовий колоронім *blue* «синій» у множині, позначає емоцію суму: *Nadal not feeling Madrid blues* (CNN, 09.05.2012), *I've got the post-wedding blues* (CNN, 09.09.2009). у наведених прикладах колоронім *blues* «депресія» акцентує увагу на стані пригнічення, проектує емоцію суму на аудиторію.

Аргументативна функція колоронімів зумовлена здатністю назв кольорів апелювати до логосу, тобто раціональних міркувань, та втілюється через взаємодію колоронімів у назві статті, що виокремлюють однакові, напр., *Blue skies, blue days in rural Australia* (CNN, 28.10.2008). Інше, напр., *World's next tallest tower: Super green, very pink* (CNN, 24.06.2014), розкриває характеристики об'єктів згідно їх подібності чи протиставлення. За моделі подібності, тобто акцентування одного кольору різних об'єктів, назви відтінків належать до категорії того ж кольору, що й базовий колоронім, підтверджуючи правдивість описаного в заголовку, напр., *emerald* «смарагдовий (яскраво-зелений)» та *green* «зелений» у назві статті про рідкісний дорогоцінний камінь виявляють зелене забарвлення мінералу через номінування одного кольору, вказуючи на правдивість опису, оскільки смарагд є завжди зеленим: *North Carolina emerald: Big, green and very rare* (CNN, 31.08.2010).

Таким чином, у заголовках інтернет-новин колороніми апелюють до риторичних способів впливу: етосу, пафосу й логосу, виконуючи три функції: характеристики, інтерпретації та аргументування. Функція характеристики реалізується колоронімами в ініціальній позиції, які привертають увагу до теми повідомлення, апелюючи до етосу. За інтерпретативної функції колороніми в медіальній та фінальній позиціях заголовків характеризують емоції учасників подій чи автора, апелюючи до пафосу. Функція аргументування реалізується взаємодією кількох колоронімів у заголовках на основі їх подібності чи протиставлення для доведення авторських положень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ungerer F. English Media Texts, Past and Present: Language and Textual Structure / Friedrich Ungerer. - Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2000. - 286 p.
2. Verschueren J. Levels of Linguistic Adaptation I Jef Verschueren. - Amsterdam, Phil.: John Benjamins Publishing, 1991.-339 p.

ГЕНДЕРНА СПЕЦИФІКА ДОСЛІДЖЕННЯ РЕСПОНСИВНИХ СТРАТЕГІЙ І ТАКТИК ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Лук'янець М.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасне дослідження категорії “гендеру” не тільки в соціальному аспекті, але й у лінгвістичному дозволяє виявити комунікативно-прагматичні особливості міжособистісної інтеракції представників однієї чи різних статей у діалогічній

взаємодії. Біологічно зумовлені відмінності статей та соціально-культурна специфіка гендерної поведінки, породженої в межах певного соціуму, визначають соціально-ролові відносини між чоловіками та жінками, відтак, дозволяють з'ясувати гендерні особливості тактико-стратегічного планування комунікації, що є метою даного дослідження.

Варіювання теоретико-методологічних напрямів вивчення поняття гендеру в сучасній лінгвістиці сприяє виділенню трьох підходів до дослідження респонсивних стратегій і тактик у діалогічному дискурсі. Зокрема, виокремлюють статево-диференційований, статево-рольовий та власне гендерний підходи.

З позиції статево-диференційованого підходу, що описується в рамках есенціалістського (від англ. *essence* – сутність) та біодетерміністського напрямків, гендерна специфіка мовленнєвої поведінки учасників діалогу детермінується біологічними відмінностями чоловіків та жінок. Прихильники такого підходу розділяють мовців на два різні психофізіологічні полюси, де емоційні та мотиваційні сфери комунікантів визначаються їхніми статевими ознаками (С. Безушко) [2, с. 29]. Наявні біологічні та психологічні розбіжності представників обох статей можуть впливати на вибір ними способу реагування у міжособистісній взаємодії.

Численні психолінгвістичні дослідження, проведені в межах цього підходу, зокрема Є. І. Горошко, підтверджують, що чоловікам характерний раціональний стиль мовленнєвої поведінки, в той час як жінкам – емоційний [1, с. 96]. Маскулінні респонсивні стратегії детермінуються впорядкованістю, логічністю і навіть стереотипністю мовленнєвої поведінки чоловіків. На противагу їм, фемінні респонсивні стратегії мають ситуативний та атрибутивний характер. Такі спостереження не дають однозначного підтвердження гендерної відмінності респонсивних стратегій і тактик, однак, вони дозволяють стверджувати про сутнісну диференціацію мовлення чоловіків та жінок, яке може впливати на планування респонсії.

Статево-рольовий підхід до дослідження респонсивних стратегій і тактик у діалогічному дискурсі оснований на біофундаменталістському розумінні статевої диференціації мовців як результату існування різних соціодетермінованих гендерних ролей. Представники цього підходу [3, с. 265] пояснюють відмінність чоловічої та жіночої мовленнєвої поведінки історично встановленим алгоритмом їхньої взаємодії в процесі життєдіяльності для забезпечення ефективності й результативності соціального розподілу праці. Тобто вони наполягають на професійній детермінованості мовлення чоловіків та жінок, яка виникла в наслідок траційного залучення представників різних статей в певні сфери занятості.

На відмінну від статево-диференційованого підходу, статево-рольовий підхід не бере до уваги індивідуально-особистісну варіативність гендерних моделей спілкування. Він, хоч і не заперечує фізіологічні і психологічні особливості комунікантів, проте визнає, що визначальним фактором вибору респонсивних стратегій і тактик учасників діалогу є їхні соціокультурні ролі, тобто очікувана суспільством гендерна мовленнєва поведінка, притаманна

чоловікам чи жінкам. Реагування адресата на репліки адресанта в діалозі відбувається відповідно до існуючих соціальних і моральних норм поведінки, завдяки чому встановлюються оптимальні відносини з представниками власної чи протилежної статі в усіх сферах життя. Зокрема, традиційно домінанта роль чоловіків у політично-економічному житті соціуму та новітня соціальна активність жінок сьогодення дозволяють стверджувати, що типово чоловіча стратегія конкуренції може активно використовуватися й жінками, якщо вони займають позицію лідера в діалозі[4, с. 67]. Тож, вище описаний підхід дозволяє розглядати респонсивні стратегії і тактики в їхній гендерній варіативності не скільки з позиції біологічної приналежності комунікантів, а стільки з огляду на статеву детермінацію їхніх соціальних ролей.

Отже, дослідження респонсивних стратегій і тактик в гендерному аспекті базується на протиставленні двох теоретико-методологічних підходів до вивчення мовленнєвої поведінки чоловіків та жінок. Статеводиференційний підхід виявляє фундаментальні та фіксовані характеристики статей й пояснює гендерні відмінності респонсивної поведінки у діалозі вродженими біологічними особливостями між статями. Статеворольовий підхід до гендерних досліджень оснований на переконанні, що гендерні ролі комунікантів створюються у різних соціальних контекстах. Це піддає сумніву можливість існування гендеру як фіксованої категорії та виявляє існування чоловічих та жіночих стереотипних реакцій у діалогічній взаємодії, визначених різноманітними соціальними контекстами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горошко О. І. Мовна свідомість: гендерна парадигма: монографія / О. І. Горошко. – Москва; Харків: ІНЖЕК, 2003. – 437 с.
2. Безушко С. В. Теоретичний погляд на проблему гендерних досліджень з головної позиції гендерного виховання / С. В. Безушко // Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського : зб. наук. праць. Серія: Психологічні науки / за ред. С. Д. Максименка, Н. О. Євдокимової. – Т. 2. – Вип. 7. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2011. – С. 26–30.
3. Eckert P. Language and Gender / P. Eckert. – Cambridge: Cambridge University press, 2004. – 299 p.
4. Tannen D. You just don't understand. Women and men in conversation / D. Tannen. – NY, 1990. – 156 p.

ХУДОЖНІ ОБРАЗИ В АНГЛОМОВНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПРОЗІ ТА ЇЇ ЕКРАНІЗАЦІЯХ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕФЕКТУ КРУПНОГО ПЛАНУ

Лук'янець Т.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Ефект крупного плану як прийом, запозичений з кінематографу, слугує способом виділення певного об'єкта у фрагменті чи кадрі мультимодального тексту шляхом висунення його на передній план та подальшої деталізації

[2, с. 246]. Однак як елемент поетики художніх і кінематографічних текстів він також має значний вплив на характеризацію персонажів та інших художніх образів цих творів, зокрема, в англomовній психологічній прозі XX – XXI століть та її екранізаціях, де вони відіграють центральну роль.

Залежно від об'єкта, який перебуває у фокусі читацької чи глядацької уваги, вирізняють спрямованість ефекту крупного плану на особу, предмет чи тварину як складники художньої дійсності.

Акцентування уваги на обличчі *персонажа* передбачає деталізацію рис зовнішності в особливо емоційно напружений момент художньої чи кінооповіді, коли міміка та мікроруки особи на передньому плані дозволяють простежити зміну її настрою як спосіб оцінки нею подій в актуалізованому часопросторі або як мотиваційний компонент її подальших вчинків.

Відповідно до джерел емоцій людини розрізняють два емоційні типи крупного плану: *рефлексивний* та *інтенсивний*. Перший тип відображає чисту якість емоцій, почуття особи й характеризується відсутністю міміки [5, с. 366]. У фокусі уваги тут знаходяться контури або всі риси обличчя людини, причому одна риса залишається домінантною. Крупний план у фільмі та подібний ефект у художньому тексті є статичними. У них створюється нерухомий образ людини, яка замислилась і завмерла в певному просторі на деякий час. *Інтенсивний* тип ефекту крупного плану виражає силу емоцій, зокрема, бажання особи, й характеризується рухливістю м'язів обличчя [5, с. 368]. Він є динамічним, тому відображає пароксизм, приступи сильного душевного збудження персонажів [1, с. 14]. Певні риси обличчя стають важливішими порівняно із усім контуром обличчя, його цілісним сприйняттям. Це відбувається, коли емоції змінюють одна одну або фокус глядацької чи читацької уваги спрямовано на різні частини обличчя.

За необхідності крупний план першого чи другого типу та відповідні їм ефекти можуть переходити з одного полюсу на інший [5, 389], ставати рефлексивними для вираження емоцій, спричинених внутрішніми переживаннями персонажа, або інтенсивними, для відтворення емоцій, породжених у результаті пізнання навколишнього світу.

Крупні плани *неживих об'єктів* в англomовному психологічному кіно та подібні ефекти в психологічній прозі XX – XXI століть містять зображення об'єктів художньої дійсності, збільшених у розмірі й наближених до точки зйомки чи деталізованих описом. Ці артефакти є іконічними за своєю природою. Їх розглядають як певну знакову єдність, де позначувальне (семіотичне вираження об'єкта або форми знаку, незалежно від того, чи це певна словесна структура художнього тексту, чи аудіо-візуальний фрагмент кінематографічного тексту) [4, с. 33] є втіленням позначуваного (його семантичної, емотивної й концептуальної складників), з яким співвідноситься об'єкт дійсності у ході когнітивної діяльності людини.

При створенні ефекту крупного плану об'єкти художньої дійсності як ікони можуть бути виокремлені серед інших предметів шляхом акцентування окремих рис перших [5, с. 371], коли фокус уваги звернено на певну частину

артефакту (наприклад, стрілки годинника), або ж бути контурними, коли розглядаються форма, колір, розмір предмету (наприклад, букет жовтих квітів у руках дівчини).

Ефект крупного плану може акцентувати увагу читацької чи глядацької аудиторії на зображенні *істоти* [3, с. 120]. У разі деталізованого опису чи зображення свійської тварини можливе зіставлення її реакції на зовнішні подразники з переживаннями персонажа, якому вона належить. До того ж, за допомогою окреслення найпроміантніших зовнішніх рис істоти здійснюється експлікація змістовно чи символічно значущих аспектів її поведінки в обмеженому часопросторі [3, с. 124]. Відтак, ефект крупного плану набуває не лише емоційно-оцінного забарвлення, коли дозволяє тлумачити внутрішній стан персонажа через поведінку співвідносної їй тварини, але й символічного наповнення, коли образ певної істоти стереотипно асоціюється із загальнолюдськими уявленнями про неї, створюючи особливу атмосферу художньої чи кінооповіді.

Таким чином, висунення на передній план та виділення однієї особи, об'єкта чи тварини серед інших у межах застосування крупного плану сприяє характеристиці цього персонажа чи артефакту як невід'ємної частини образної системи англomовної психологічної прози ХХ – ХХІ століть та її екранізацій. Виявлення значущих мікрорухів персонажа репрезентує досвід його/її емоційного реагування і характеризує психологічний стан особи, зображеної крупним планом. Деталізація ж зовнішнього вигляду об'єктів художньої дійсності слугує для експлікації емоційно-символічного змісту аналізованих творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головніє А. В. Крупный план в антропологии / А. В. Головніє // Уральский исторический вестник. – 2010. – № 4 (29). – С. 14–20.
2. Эйзенштейн С. М. Избранные произведения : в 6 т. / *Повністю* Эйзенштейн – М.: Искусство, 1964 – 1971. – Т.1: Знаковые системы. Кино. Поэтика. – 378 с.
3. Bal M. Narratology : Introduction to the Theory of Narrative / М. *Повністю* Bal. – [2nd ed.] – Toronto, Buffalo, London : University of Toronto Press, 1997. – 241 p.
4. Burke M. Iconicity and literary emotion / М. Burke // European Journal of English Studies. – 2001. – Vol. 5, No. 1. – P. 31–46.
5. Deleuze G. The Brain is the Screen : an Interview with Gilles Deleuze : [Transl. by M.T. Guirgis, ed. by G. Flaxman] / G. Deleuze // The Brain is the Screen : Deleuze and the Philosophy of Cinema. – Minneapolis : University of Minnesota Press, 2000. – P. 365–373.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ МОДАЛЬНОСТІ В КИТАЙСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЧНІЙ ТРАДИЦІЇ

Любимова Ю.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Кажучи про лінгвістичну китайську традицію, не можна не звернути увагу на те, що вивчення слова та морфології в китайській мові досить довгий час залишалося поза увагою тогочасних лінгвістів. За часів середньовіччя головним

об'єктом дослідження у Китаї була фонетика, у XVI-XVIII століттях особливого розвитку досягла історична фонетика, вивчення якої продовжувалося після невеликої перерви в кінці XIX та на початку XX ст. Але водночас граматична система китайської мови була досі невизначеною та недостатньо дослідженою. Граматика китайської мови порівнювалася з граматикою латини, і пояснювалося це тим, що усі мови однакові, різною є лише звукова оболонка [4; с. 247].

Вітчизняні й іноземні синологи намагалися застосувати "індоєвропейський" підхід до дослідження китайської мови, що виявилось недостатньо результативним через певну невизначеність досліджуваних категорій у мові.

За типологічною класифікацією китайська мова належить до ізолюючих мов, для яких характерна відсутність вираження у реченні у формах слів їхнього відношення до інших слів і брак маркування синтаксичної функції слова [6; с. 9]. Як слушно зауважують деякі китайські науковці, система поділу на частини мови дещо відрізняється від класичної "європейської". За китайською лінгвістичною традицією, доречним вважається поділ частин мови на такі два класи – повні та неповні (службові). Це становить певну проблематику у визначенні граматичної ролі деяких членів речення, а також у правильності побудови речення.

В повній мірі з цією проблемою зустрічаємося при дослідженні категорії модальності в китайській мові. Взагалі, категорія модальності – одна з найбільш цікавих для вивчення, вона досі залишається предметом багатьох наукових дискусій. Модальність – це комплекс актуалізаційних категорій, які з погляду мовця характеризують відношення змісту висловлення до дійсності. В. В. Виноградов пише, що для досконалого вивчення синтаксису необхідно вивчати такі категорії, аналіз яких сприяє розумінню структури речення: однією з таких категорій він називає модальність [2; с. 55].

Категорія модальності в китайській мові представлена, насамперед, модальними дієсловами, модальними прислівниками, модальними частками, а також такими граматичними засобами реалізації модальності, як додавання суфіксів та комплементу можливості/неможливості дії, а також утворюється за допомогою риторичного питання.

На думку В. І. Горелова, модальні дієслова – це лексико-семантичні засоби вираження модальності в китайській мові, за допомогою яких виражаються значення можливості, необхідності і бажання [3; с. 51].

В. А. Курдюмов вважає, що в китайських граматиках модальні дієслова досить часто трактують як допоміжні дієслова, що позначають ступінь можливості/ неможливості дії/ вчинка/ процеса [4; с. 293]. Певну складність становить "розмитість" чіткої "європейської" класифікації в китайській мові. Деякі китайські лінгвісти відносять до модальних дієслів слова, які, на думку європейських фахівців, більш тяжіють до класу прислівників. В кожному конкретному випадку модальне дієслово так чи інакше проявляє ознаки, властиві прислівникам: модальне дієслово "плаває" між власне дієсловом та прислівником зі значення можливості.

Є. Д. Поліванов у своїй праці з граматики називає модальні прислівники прислівниками образу дії і до їхньої групи також відносить висловлення, що "мають значення прислівників" [5; с. 94].

Ван Ляо-І присвячує один з розділів своєї наукової праці “Основи китайської граматики” категорії модальності і її формальним вираженням у мові. Ван Ляо-І пише, що будь-яка фраза містить емоційно-оцінне забарвлення, яке виражається в китайській мові за допомогою модальних дієслів, модальних часток, за допомогою яких у висловленні виражається відтінок визначеності, пояснення, підкреслення, питання, риторичного питання, умови, припущення, імператива, наполягання, примусової згоди, обурення, впевненості, а також модальними прислівниками, за допомогою яких у мові виражається здивування, незгода, іронія, заперечення, посилення, рішучість, риторичне питання [1; с. 91-103]. Ван Ляо-І також наголошує на тому, що одним зі способів утворення модальності в китайській мові є риторичне питання, виражене за допомогою модальних часток та модальних прислівників, і це доводить, що в них є багато спільного.

Отже, досліджуючи категорію модальності в китайській мові, необхідно брати до уваги всі існуючі лінгвістичні погляди для утворення більш повної та змістовної картини модальних відношень, пов'язаних між собою в одну комплексну категорію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ван Ляо-И. Основы китайской грамматики / Ляо-И Ван. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1954. – 261 с.
2. Виноградов В.В. О категории модальности и модальных словах в русском языке / В.В. Виноградов // Исследования по русской грамматике: избранные труды. – М., 1975. – С. 53-87.
3. Горелов В.И. Теоретическая грамматика китайского языка / В.И. Горелов. – М.: Просвещение, 1989. – 318 с.
4. Курдюмов В.А. Курс китайского языка теоретическая грамматика / В.А. Курдюмов. – М.: Цитадель-трейд; Лада, 2005. – 576 с.
5. Поливанов И. Д. Грамматика современного китайского языка / Е. Д. Поливанов, А. И. Иванов. – М., 2003. – 302 с.
6. Солнцев В.М. Введение в теорию изолирующих языков / В.М. Солнцев. – М.: Восточная литература, 1995. – 352 с.

АСПЕКТУАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР АКЦІОНАЛЬНОГО КЛАСУ СТАТИВІВ У НОВОГРЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Любченко Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Термін “акціональність” є синонімічним із терміном “лексична аспектуальність” [3, с. 11]. Саме у зоні “лексичної аспектуальності” тісно переплелися граматична та лексична семантика (детально про це див.: [9; 10]). Акціональна характеристика дієслівної лексики та акціональна таксономія предикатів є параметрами, які впливають на функціонування аспектуальних грамем та моделювання функціонально-семантичного поля аспектуальності. “Акціональні класи”, “аспектуально-семантичні класи дієслів”, “характери дієслівної дії” є універсальними, яким властива вказівка на репрезентацію

внутрішньої структури дії, та криптипічними (прихованограматичними) [3, с. 16]. Поняття “роди дієслівної лексики” стосується ідіотнічних угруповань дієслівної лексики. У 1908 році С. Агрель термін “Aspekte” – “Аспект” протиставив поняттю “Aktionsart” – “Рід дієслівної дії”, визначивши останній як “семантичні функції дієслів з префіксами (а також деяких безафіксних дієслів), які уточнюють спосіб здійснення дії” [1, с. 36]. Учення про роди дієслівної дії розвинуто у роботах Е. Кошмідера [6] та Ю. С. Маслова [8]. Залежно від наявності або відсутності морфемного вираження семантичних особливостей, Ю. С. Маслов розподіляє їх на характеризовані (морфемно виражені), нехарактеризовані (морфемно не виражені) та непослідовно характеризовані [7, с. 386]. В українській мові ряди дієслів із морфологічною однотипністю та семантичною спільністю називають дієслівними родами, способами дієслівної дії [11, с. 117] – цей термін визнано недоречним через омонімічність категорії способу [2, с. 235], аспектами дії [4, с. 203].

Одним із перших чотири аспектуально орієнтовані лексичні класи дієслів виділив З. Вендлер, які отримали стійку назву “класи Вендлера”. Вченим було запропоновано такі класи: 1) Термінативи (*Accomplishments*) – предикати, пов’язані з відносно поступовим накопиченням нових властивостей, зміною стану, набуттям нової якості; 2) Моментативи (*Achievements*) – предикати, що пов’язані з різкою і відносно швидкою зміною, що фіксують момент досягнення дії або результату; 3) Агентиви (*Activities*) – неграничні предикати дії; 4) Стативи (*States*) – неграничні, статичні дієслова [12].

Аспектуально вагомим класом стативів в українській мові, на думку М. І. Калька, є дієслова оптичного вияву: 1) “виднітися, виділятися певним кольором”: *жовтіти, зеленіти, синіти*; 2) “виділятися певним відтінком, мати певну оптичну якість”: *блідніти, сутеніти, темніти*; 3) “виділятися, виднітися завдяки певній оптичній характеристиці поверхні”: *коржавіти, лисіти, пляміти*; 4) “виділятися, виднітися певною формою чи рельєфною характеристикою”: *горбатіти, кругліти, маліти*; 5) “виділятися, виднітися завдяки певній просторовій характеристиці”: *даленіти, порожніти, пустіти* [5, с. 228]. В новогрецькій мові цей клас є полікатегорійним, остаточний висновок щодо належності лексико-семантичного варіанту до того чи того класу дає змогу зробити лише контекст. Це зумовлено тим, що відповідні лексеми у новогрецькій мові є лабільними, які змінюють валентність без зміни морфологічних форм: *Ξανθίζει τα μαλλιά της / Τα μαλλιά της ξανθίζουν. Ο ήλιος ξάσπρισε την τέντα / Ξάσπρισαν από τον ήλιο τα ρούχα. Τα σύννεφα σκοτείνιασαν τον ουρανό / Σκοτείνιασε η περιοχή*. Отже, методика виокремлення акціональних класів потребує уточнення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агрель С.О. способах действия польского глагола / С. Агрель // Вопросы глагольного вида / [под. ред. Ю. С. Маслова]. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1962. – С. 35 – 38.
2. Вихованець І. Теоретична морфологія української мови / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська; [ред. І. Р. Вихованець]. – К.: Університетське видавництво “Пульсари”, 2004. – 398 с. – (Академічна граматики української мови). – Бібліогр.: с. 391 – 398.

3. Горбова Е.В. Акциональность глагольной лексики и аспектуальные граммемы: вопросы взаимодействия / Елена Викторовна Горбова. – СПб.: Изд-во С.- Петерб. Ун-та, 2010. – 200 с.
4. Загнітко А.П. Теоретична граматика сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис / Анатолій Панасович Загнітко. – Донецьк: ТОВ ВКФ БАО, 2011 – 992 с.
5. Калько М.І. Категорія аспектуальності в сучасній українській літературній мові: дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: спец. 10.02.01 – українська мова / Микола Іванович Калько, Черкаси, 2009 – 485 с.
6. Кошмидер Э. Очерк науки о видах польского глагола. Опыт синтеза / Э. Кошмидер // Вопросы глагольного вида: сборник / [сост. сб., редакция, вст. статья и прим. проф. Ю.С. Маслова]. – М.: Изд-во иностр. л-ры, 1962. – С. 105–167.
7. Маслов Ю.С. Избранные труды. Аспектология. Общее языкознание/ Юрий Сергеевич Маслов; [Сост. и ред. А.В. Бондарко, Т.А. Майсак, В.А. Плунгян]. – М.: “Языки славянской культуры”, 2004. – 840 с.
8. Маслов Ю.С. Система основных понятий и терминов славянской аспектологии / Ю.С. Маслов // Вопросы общего языкознания / [отв. ред. Ю.С. Маслов, А. В. Федоров]. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1965. – С. 53 – 80.
9. Структура события и семантика глагола в карачаево-балкарском языке / [Е.А. Лютикова, С.Г. Татевосов, М.Ю. Иванов и др.]. – М.: ИМЛИ РАН, 2006. – 463 с.
10. Татевосов С.Г. Акциональность: типология и теория / С.Г. Татевосов // Вопросы языкознания, 2005. – №1 – С. 109 – 141.
11. Украинская граматика / [отв. ред. В.М. Русановский]. – К.: Наук. Думка, 1986. – 360 с.
12. Vendler Z. Linguistics in Philosophy / Zeno Vendler – NY: Cornell University Press, 1967. – 200 p.

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ЯК ТЕКСТОВО-ДИСКУРСИВНА КАТЕГОРІЯ

Ляшко О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

В сучасній лінгвістиці спостерігається інтерес до проблеми текстово-дискурсивних категорій, що зумовлений значенням вивчення різних аспектів інтертекстуальності для таких актуальних напрямів вітчизняного і зарубіжного мовознавства, як когнітивна семіотика, когнітивна теорія дискурсу, проблеми дискурс-аналізу.

Термін ввела у 1967 р. послідовниця М. Бахтіна, семіолог і літературознавець Ю. Крістева, яка розробила теорію інтертекстуальності з позиції читача. До проблеми зв'язку тексту з іншими текстами зверталися

М. Бахтін, Ю. Крістева, Р.Якобсон, Р. Барт, К. Леві-Стросс, М. Фуко, У. Еко, В. Виноградов, Ю. Лотман, А. Беннет, О. Розеншток-Хюссі, С. Фіш, Р. Богранд, М. Ріффатер, Ж. Дерріда й ін.

Текстово-дискурсивна категорія *інтертекстуальності* досліджується як “наявність у певному тексті слідів інших текстів, у більш широкому розумінні – діалогічний зв'язок тексту в семіотичному універсумі з попередніми текстами (рекурсивний) та з подальшим текстотворенням (прокурсивний)” [3, с. 191].

Інтертекстуальність пов'язується з установкою на більш глибоке розуміння тексту, протидією монологічності за рахунок багатомірних зв'язків з іншими текстами. Ця *категорія* ґрунтується на культурній компетенції читача, яка в термінах когнітивної лінгвістики моделюється у вигляді читацьких фреймів, що не лише є засобами перекодування кожного нового тексту, а й механізмами розширення й оновлення глобального інтертекстуального фрейму [3, с. 191].

О. Селіванова наголошує на тому, що інтертекстуальність “стала невід’ємною рисою тексту, його категорією” [3, с. 191], С. Смольніков вважає її “найбільш важливою категорією дискурсу” [2, с. 40]. М. Кожина визначає інтертекстуальність як текстову категорію, яка “відображає співвіднесеність одного тексту з іншими, діалогічну взаємодію текстів у процесі їх функціонування і забезпечує приращення смислу твору” [4]. О. Філатова доходить до висновку, що інтертекстуальність є центральною категорією, на яку натрапляє сучасний читач. О. Переломова окреслює інтертекстуальність як системотвірну текстово-дискурсивну категорію [2].

Враховуючи погляди Ю. Лотмана на динаміку семіотичного універсуму культури, в тексті можна знайти відбитки не лише текстів однорідної семіосфери, а й інших текстових семіосфер, а також інших продуктів культури, тому доцільно розглядати інтертекстуальність як один із ракурсів *інтерсеміотичності* як текстової категорії [1].

Ми поділяємо точку зору науковців, які розглядають інтертекстуальність як текстово-дискурсивну категорію, та наголошуємо на тому, що вона є конститутивною категорією тексту, що визначає вербальні, когнітивні, прагматичні та семіотичні характеристики тексту. Відповідно перспективним, на наш погляд, є реконструкція інтертекстуальності – важливого джерела пізнання семіотичних, когнітивних, дискурсивних механізмів розпізнавання тексту-макрознаку в семіосферах текстів, гомогенних йому в концептуальному і смисловому відношеннях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история / Ю. М. Лотман. – М. : Языки русской культуры, 1999. – 464 с.
2. Переломова О. С. Інтертекстуальність як системотвірна текстово-дискурсивна категорія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_34_10.pdf
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
4. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М.Н. Кожиной. Члены редколлегии: Е.А. Баженова, М.П. Котюрова, А.П. Сковородников. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 696с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО СТИЛЮ ЯК ЗАСОБУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Макатер С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Художній переклад – один з найяскравіших проявів міжлітературної і міжкультурної взаємодії. Фактично він є основною частиною національно-

літературного процесу, оскільки виступає посередником між літературами, без нього неможливо було б говорити про міжлітературний процес в усій його повноті. Художній переклад – особливий вид перекладу, будучи відображенням думок і почуттів автора прозового або поетичного першотвору за допомогою іншої мови, перевтілення його образів у матеріал іншої мови. Це специфічне явище, водночас естетичне за своєю природою і лінгвістичне – за засобами вираження суті літературного твору [3, с. 10-24].

Твір не можна вирвати із стихії рідної мови і “пересадити” на новий ґрунт, він повинен відродитися у новій мовній реальності завдяки здібностям і талантові перекладача. Кожний мовний елемент, що вступає у найтонші асоціативні зв’язки, впливає на образне мислення носія цієї мови і створює конкретно-чуттєвий образ.

Природно, що при перекладі твору на іншу мову ці асоціативні зв’язки значною мірою руйнуються через мовні розбіжності. Для того, щоб твір продовжував жити повноцінним життям у новому мовному середовищі, перекладач має взяти на себе функції автора і певною мірою повторити процес його створення, наповнивши твір новими асоціативними зв’язками, які б викликали нові образи, властиві даній мові.

Наступна, співвідносна з попередньою, проблема художнього перекладу – проблема точності і вірності. Художній твір повинен перекладатися “не від звуку до звуку, не від слова до слова, не від фрази до фрази, а від ланки ідейно-образної структури оригіналу до відповідної ланки перекладу” [4, с. 150]. У поетичному перекладі чіткіше відображається ця перекладацька концепція. Поетичний твір – єдність ідей, образів, слів, звукопису, ритму, інтонації, композиції. Не можна змінити один компонент без втрат для загальної структури твору. Зміна одного компоненту обов’язково спричиняє зміну всієї системи. Спроба відтворити у поетичному творі всі конструктивні елементи неодмінно призведе до нівелювання гармонії твору. Отже, має сенс визначити, які елементи у цьому творі є стрижневими і відтворити їх з усією можливою точністю, не звертаючи, або звертаючи побіжно, увагу на інші. Свого часу В. Брюсов запропонував “теорію істотного елемента” (назву запропонував Ю. Левін). Ця теорія якраз і зводилася до виокремлення найважливішого елемента (чи елементів) у поетичному творі і свідомим принесенням в жертву інших її елементів. У будь-якому випадку жертва неминуча, проте, якщо вона буде осмисленою, тоді – меншою.

Як відомо, основною ознакою літературно-художнього стилю є підпорядкованість усіх його мовних засобів завданню створення художнього образу. Образність є основою художнього тексту, а конкретний спосіб її вияву відрізняє один текст від іншого. У зв’язку з тим постає питання: що саме є “одиницею перекладу”: слово, словосполучення, речення чи, можливо, художній образ?

Однозначної відповіді на це питання досі не запропоновано: текстам художньої літератури властива надзвичайне розмаїття сюжетів, образів тощо. Залежно від багатьох чинників конкретний зміст одиниці перекладу може мати різноманітне наповнення. Назвемо одиницю перекладу “трансляємою”. Отже, у реалістичній драмі чи комедії транслятема включатиме в себе обмін

репліками між персонажами, у ліричному вірші вона дорівнюватиме порівнянню чи метафорі, а у тексті повісті чи оповідання розтягнеться до абзацу. Транслятема щоразу виступає як певний “атом змісту”, який не можна поділити без руйнування цього змісту [1, с. 141-148].

Перекладач щоразу ставить перед собою питання: чому транслятема охоплює саме такі слова, саме таку ритміку для побудови художнього образу. Отримавши відповідь на це питання, він прагне віднайти у своїй мові відповідні засоби, які допомогли б йому з найбільшою повнотою, правдивістю, природністю й переконливістю виразити художній задум автора оригіналу.

Художній переклад має двоїсту природу: з одного боку, він є продуктом міжлітературної комунікації, але водночас він суттєво зумовлює і визначає її. Переклад виконує дві основні функції: інформативну (посередницьку) і творчу. Традиційно вважають, що основною функцією перекладу є посередницька функція, оскільки теорія художнього перекладу не виходила за межі національно-літературного процесу або розуміла національно-літературний процес надто прагматично, а значить однобоко [2]. До перекладу ставилися вимоги найадекватнішої передачі іншонаціональних цінностей, тотожності перекладу до оригінала, існувала дилема перекладу “вірного і некрасивого” та “вільного і красивого”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бунь О.А. Художній текст крізь призму можливих світів: модально-референційний аспект / О.А. Бунь // Вісник київського лінгвістичного університету / за ред. М.П. Кочергана. – Серія Філологія: наукове видання. – т.6, № 1. – К.: КНЛУ, 2000. – С. 141–148.
2. Дюришин Д. Межлитературные формы художественного перевода / Д. Дюришин // Проблемы особых межлитературных общностей. – М., 1993.
3. Дюришин Д. Посредническая функция художественного перевода / Д. Дюришин // Перевод – средство взаимного сближения народов. – М.: Международные отношения, 1987. – 126 с.
4. Коптилов В.И. Вширь и вглубь / В. Коптилов // Мастерство перевода. – М.: Книга, 1973. В.9. – 150 с.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТУ В ДИСКУРСИВНОМУ АСПЕКТІ

Максімов С.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасне бачення перекладацького аналізу тексту є цілком доцільним в руслі дискурс-аналізу, для якого характерним є міждисциплінарність підходу [4, с. 9] та погляд на текст як на центральний мовленнєвий знак, що формує відповідний тип дискурсу (“макрознак” дискурсу) [6].

Для професійного перекладача переклад є процесом аналізу та синтезу, результатом чого є перекладений (за умови трансформацій до вимог цільової мови та культури) текст, тобто «продукт перекладацької діяльності».

Перекладознавство ХХІ-го століття не ставить під сумнів наявність трьох етапів у процесі перекладу, а саме: 1) етапу сприйняття та розуміння тексту оригіналу, 2) етапу саме перекладу (або перекодування, що передбачає як аналіз так і синтез відповідних мовних одиниць) та 3) етапу редагування та аналізу результатів перекладу. Причому ці етапи є невід’ємними складовими як письмового, так і усного перекладу (тлумачення) [1, с. 144; 2; 3; 5, с. 222 – 226]. Тому професійний перекладацький аналіз тексту відбувається практично одночасно із суто перекладом та застосуванням перекладацьких трансформацій, а також (на завершальному етапі) із редагуванням перекладеного тексту.

Отже, на нашу думку, перекладацький аналіз тексту передбачає такі етапи: доперекладацький аналіз тексту; процес суто перекладу; постперекладацький аналіз результату перекладу. В роботі професійних перекладачів всі три етапи відбуваються майже одночасно, окрім, хіба що, постперекладацького аналізу, який може здійснюватися через певний проміжок часу з тим, щоб перекладач подивився на продукт своєї діяльності “свіжими очима”, критично оцінив його та виправив можливі помилки.

Нижче пропонуємо короткий опис цих трьох етапів перекладацького аналізу тексту.

Доперекладацький етап аналізу тексту передбачає, перш за все, наступне:

1) Визначення дискурсивних параметрів тексту, а саме: а) визначення екстралінгвістичних факторів, що визначають тип дискурсу до якого належить текст (малюнки, фотографії, схеми, формули, інша графічна інформація тощо); б) визначення типу (або підтипу) дискурсу, до якого належить текст.

2) Визначення комунікативних характеристик тексту, а саме: а) визначення комунікативної ситуації, в якій відбувається обмін інформацією за допомогою даного тексту, зокрема дейктичних параметрів тексту – “хто”, “кому”, “де” та “коли” передає текстову інформацію; б) встановлення комунікативної інтенції автора (авторів) тексту.

3) Встановлення прагмалінгвістичних характеристик тексту, що передбачає визначення категоріальної ієрархії тексту на таких рівнях: а) структурний рівень: засоби забезпечення лексико-семантичної та граматичної когезії тексту; б) семантичний рівень: визначення макропропозиції тексту та її референційних стосунків з іншими сегментами тексту.

Перекладацький етап аналізу тексту, який, як свідчить практика, відбувається в процесі перекладу (тобто включає в себе також синтез), передбачає наступне:

1) Визначення стилістичних характеристик тексту, а саме: аналіз лінгвальних засобів передачі інформації в тексті. Цей процес включає: а) визначення “сильних” позицій в тексті: автор тексту, заголовок тексту, абсолютний початок та кінець тексту, будова параграфів та надфразових єдностей тексту, які містять центральну текстову інформацію тощо; б) визначення “слабких позицій” в тексті, тобто тих позицій, які містять аргументацію щодо “сильних позицій”;

2) Аналіз тропів та фігур мовлення, вжитих в тексті;

3) Аналіз спеціальних літературних та розмовних елементів словникового запасу, вжитих в тексті;

4) Аналіз та вибір тих перекладацьких трансформацій, які доречно вжити у перекладі тексту.

Окремо слід виділити ідентифікацію вербальних гендерних маркерів, вжитих в тексті, та вибір найбільш еквівалентних відповідників для відтворення гендерних маркерів оригінального тексту у перекладі.

Постперекладацький аналіз тексту включає корекцію “перекладацького продукту” та виправлення можливих помилок.

Отже перекладацький аналіз тексту є багатоетапним дискурсивним процесом, кінцевою метою якого є створення еквівалентного тексту мовою перекладу, який мусить мати такий самий комунікативний вплив на цільового (вторинного) адресата, який має оригінальний текст на оригінального (первинного) адресата з урахуванням особливостей мови та культури оригіналу та перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение / Ирина Сергеевна Алексеева. – СПб. : СПбГУ; – М. : Академия, 2004. – 352 с.
2. Каширина Н. А. Обучение переводческому анализу текста в курсе “Практикум по культуре речевого общения” : дис. ... кандидата пед. наук : спец. 13.00.02 / Наталья Алексеевна Каширина. – Таганрог, 2005. – 211 с.
3. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение / Вилен Наумович Комиссаров. – М. : ЭТС, 2002. – 424 с.
4. Кравченко Н. К. Практическая дискурсология : школы, методы, методики современного дискурс-анализа / Наталья Кимовна Кравченко. – Луцк: ЧП Гадяк Жанна Владимировна, 2012. – 251 с.
5. Чернов Г. В. Основы синхронного перевода / Гелий Васильевич Чернов. – М. : Высш. школа, 1987. – 256 с.
6. Fairclough Norman. Discourse and text : linguistic and intertextual analysis within discourse analysis / Norman Fairclough // Discourse and Society. – 1992. – № 2. – P. 193 – 217.

ЕКСПРЕСИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НОМІНАТИВНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЇ "ІНТЕРЕС" У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Максименко Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Серед найпоширеніших засобів образного мовлення, які вживаються в номінаціях емоції інтересу в сучасному англomовному художньому дискурсі слід назвати епітет, порівняння, оксиморон, літоту, персоніфікацію та повтор. Детальніше розглянемо кожен із названих експресивних засобів.

У сучасному мовознавстві епітетом називають "троп, що є означенням чи обставиною в реченні як атрибут предмета, дії, стану й характеризується високою емотивно-експресивною зарядженістю, оцінністю й образністю" [2, с. 145]. Завдяки епітетам інтерес одержує нове трактування, уточнюється його характер, інтенсивність, щирість, сприйняття оточуючими, темпоральні

характеристики, природа, об'єкт, на який він направлений, оцінка тощо. У наведеному прикладі відкритість інтересу підкреслюється вживанням сталого епітета "frank".

There were about fifty of them, all, as far as he could see, wearing plum-colored robes with an elaborately worked silver W on the lefthand side of the chest and all staring down their noses at him, some with very austere expressions, others looks of frank curiosity (Rowling, НРОР, 138).

"Порівняння – це троп, який полягає у поясненні одного предмета через інший, подібний до нього, за допомогою компаративної зв'язки, або предиката – подібний, схожий, нагадує, здається та ін." [1, с. 561].

Традиційно при виборі основи для порівняння береться до уваги роль людини, яка може виступати як активним носієм емоції інтересу, так і пасивним об'єктом, на який направлений інтерес інших. У першому випадку носій інтересу зазвичай порівнюється з мисливцем або хижим звіром чи птахом.

Rachel could now feel Zach Herney scrutinizing here very move, like a hunter trying to gauge if his prey intended to run or fight (Brown, DP, 59).

У випадку, коли особа виступає пасивним об'єктом, на який направлений інтерес інших, її стан порівнюється зі станом людини, яка перебуває на сцені (у яскравому світлі прожекторів, перед повним залом глядачів):

Harry inclined his head awkwardly a teach of them as they were introduced. He wished they would look at something other than him; it was as though he had suddenly been us here donstage. He also wondered why so many of them were there (Rowling, НРОР, 50).

Оксиморон є поєднанням слів "з протилежними або просто взаємовиключними значеннями для вираження нового цілісного поняття або окремого явища, в оригінальній формі, привертаючи увагу до його суперечливої природи" [2, с. 433]. Використання оксиморону в номінаціях емоції інтересу підсилює експресивність емоції, надаючи їй суперечливого характеру. Зазвичай, досить позитивні за своїм забарвленням слова на позначення інтересу поєднуються зі словами, що носять негативне забарвлення, завдяки чому створюється ефект певної надмірності описуваної емоції.

"Besides, I'm so terribly curious to see how Bellaturns out!" (Meyer, NM, 480).

Літота – "троп, різновид метонімії (протилежний за значенням гіперболі), в якому міститься художнє поменшування величини, сили, значення зображуваного предмета чи явища" [1, с. 434]. По відношенню до номінацій інтересу літота вживається для пом'якшення ефекту від визнання наявності чи відсутності інтересу до чогось, необхідність якого зумовлюється дотриманням принципу ввічливості комунікації.

Tonks was very interested in Harry's vision of the attack on Mr. Weasley, something he was not remotely interested in discussing (Rowling, НРОР, 482).

Наявність інтересу в обох учасників комунікації виступає важливим аспектом її успішності. Саме тому відсутність інтересу до обговорюваної теми пом'якшується виразом "not remotely interested", який фактично означає повну відсутність зацікавлення з боку Гаррі.

Персоніфікація – "уподібнення неживих предметів чи явищ природи людським якостям; вид метафори, що сприяє поетичному олюдненню довколишнього світу" [1, с. 547].

The Curiosity took Malinowski. [...] The Curiosity would not let Malinowski go (Berlinski, F, 261).

У прикладі інтерес не лише отримує можливість виконувати людські вчинки (*take, let go* тощо), він набуває статусу власної назви живої істоти, що підкреслюється графічно – його написанням з великої літери.

"Повтор, або Повторення – найпростіша стилістична фігура, яка вживається у фольклорній творчості, передовсім у народній пісні та поезії, зумовлена емоційними та смисловими чинниками" [1, с. 555]. У даному разі повтор вживається в сучасній художній літературі на позначення номінацій емоції інтересу для підсилення ваги або інтенсивності даної емоції.

"Oh, bravo! Yes, indeed, oh, very good. Well, well, well . . . how curious . . . how very curious . . ." (Rowling, HPCS, 85).

Застосування різноманітних експресивних засобів у номінаціях емоції інтересу в англомовному художньому дискурсі (епітетів, порівнянь, оксиморону, літоти, персоніфікації, повтору) увиразнює авторське мовлення, уточнює передачу характеру даної емоції та способів її вияву, виступають для лінгвіста цінним джерелом інформації про особливості сприйняття емоцій у певному соціумі. Стилiстичні засоби є невід'ємною частиною художнього мовлення, вони привносять нові ракурси в сприйняття відомого, тонко та виразно передають відтінки людських почуттів та емоцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Літературознавчий словник-довідник / [ред. колегія Гром'як Р. Т., Ковалів Ю. І., Теремко В. І. К.]. – К. : Вид. центр Академія, 1997. – 752 с. – (Серія "Notabene").
2. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / [уклад. О. Селіванова]. – Полтава, К. : Довкілля, 2006. – 716 с.

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ

1. Berlinski M. Fieldwork : [a novel] / Mischa Berlinski. – N. Y. : Picador Farrar, Strausand Giroux, 2008. – 356 p.
2. Brown D. Deception point / Dan Brown. – L. : CorgiBooks, 2004. – 585 p.
3. Meyer S. New Moon / Stephenie Meyer. – N. Y. : Little, Brown and Company, 2008. – 564 p.
4. Rowling J. K. Harry Potter and The Chamber of Secrets / J. K. Rowling. – N. Y. : Scholastic Press, 1999. – 342 p.
5. Rowling J. K. Harry Potter and The Order of the Phoenix / J. K. Rowling. – N. Y. : Scholastic Press, 2003. – 870 p.

ФУНКЦІОНУВАННЯ КОЛОРОНІМІВ У ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ (на матеріалі сучасної канадської поезії)

Малишева-Кочубей М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Одним із важливих аспектів вивчення колоронімів є всебічний аналіз їх функціональних властивостей у мові фольклору та художньої літератури. Численні спостереження в галузі лінгвопоетики переконують, що в поетичній мові назви кольорів є естетично акцентованими, відзначаються багатством семантичного наповнення і виконуваних функцій (О.Б. Борисова, С.К. Гаспарян, В.Я. Задорнова, А.А. Ліпгарт). Колірна гама як важлива мовноестетична категорія, що є одним із показників індивідуального стилю автора, має принципове значення для розуміння специфіки поетично-мовних картин світу, динаміки ідейно-художніх систем, традицій і новаторства поетичної мови тощо. У новітніх дослідженнях позначень кольору враховуються як позамовна інформація про феномен кольору, так і його місце та роль у формуванні національної мовної картини світу, що дозволяє простежити смислову перспективу розгортання колірних образів (Г. А.Губарева, В. Ш.Курмакаєва, О. Г.Лисоіваненко, Ю. В. Іванова).

Розуміння та інтерпретація поезії, попри її малий розмір, викликають інколи більші труднощі порівняно із прозовим твором, що зумовлено закладеними в ній відхиленнями від мовних норм [3, с. 2–3].

Основною функцією колоронімів у художньому тексті, на перший погляд, є створення яскравої образної картинки, що дозволяє побачити описувані події нібито своїми очима. Наприклад:

*Theskyhad a gray, grayface,
Thetouchofthemistwaschill,
Theearthwasaneerieplace,
Forthewindmoanedoverthehill;
Butthebrownearthlaughed, andtheskyturnedblue,
Whenthe littlewhitesuncamepeepingthrough.*

(AnnieCampbellHuestis. TheLittleWhiteSun)

Однак найчастіше використання тих чи інших кольороназв створює не тільки картинку, але і дає додаткову інформацію, що сприяє особистісно-оцінного ставлення до описаного. Останнє, у свою чергу, ґрунтується не лише на індивідуальних асоціаціях з позначеним кольором, але і на знаннях про символіку цього кольору, отриманих з казок, міфології, літератури і культури конкретного соціуму. Наприклад:

*The lasttime I sawLawwas a blacknightinSeptember.
Autumnhad begun, mykneeswere coldinsidemyclothes.*

(AnneCarson.Whacher)

У наведеному поетичному фрагменті чорний колір тлумачиться як символ смерті, хаосу, мороку, ночі, як колір скорботи[1, с. 425]. Належність кольороназв до базових символів значно розширює їх можливості в тексті, дозволяючи створювати неповторні індивідуально-авторські образи.

Колороніми володіють значним потенціалом експресивності. Наприклад:

*WhenthisAmericanwoman,
whosethighsareboundincasualredcloth,
comesthunderingpastmysittingplace
like a forest-burning Mongoltribe*

(LeonardCohen.WhenthisAmericanwoman)

Поєднання прикметників *casual* «випадковий» та *red* «червоний» породжує додаткові смисли, тому що повсякденний стиль одягу, де не прийнято використовувати яскраві кольори, контрастує з червоним, найагресивнішим кольором, що символізує кров, гнів, вогонь пристрасть, війну, небезпеку, мужність і смерть [1, с. 212].

Культурологічна функція колоронімів полягає у відображенні культурних реалій певного народу. Кольори державних прапорів мають символічне значення, яке склалося історично. На прапорі Канади наявні червоний та білий кольори, що символізують дві нації, представники яких першими переселилися до Канади. Англійці і французи воювали між собою під кольорами ланкастерської червоної троянди і білої лілії. Білий і червоний стали офіційними кольорами Канади після їх затвердження королем Георгом V у 1921 році. У поетичних творах це відображається частотністю вживання саме цих кольорів на певному етапі: у 20-30 роки ХХ століття основними темами поезії Канади є патріотизм, прославлення своєї країни та її природи, що яскраво представлено у творчості Бліса Кармена, Арчибальда Лампмана та Д. К. Скота [2].

Таким чином, колороніми в поетичному тексті можуть виконувати не лише номінативну, а й символічну, культурологічну, образотворчу та експресивну функції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Телицын В.Л. Символы, знаки, эмблемы: Энциклопедия / В.Э. Багдасарян, И. Б. Орлов, В. Л. Телицын; подбщ. ред. В. Л. Телицына. – 2-е изд. – М.: ЛОКИД-ПРЕСС, 2005. – 494 с.
2. The New Oxford Book of Canadian Verse. – London, New York: Oxford University Press, 1982. – 476 p.
3. Verdonk P. Stylistics / Peter Verdonk – Oxford: Oxford University Press, 2002. – 137 p.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМ-АНАЛІЗАТОРІВ МОВЛЕННЯ В НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Мальована М.М.

Київський національний лінгвістичний університет

В кінці ХХст. в експериментальній фонетиці відбулася різка зміна технічної бази: аналогові прилади (осцилографи, спектрометри, інтонографи і т.і.) поступилися місцем комп'ютерним програмам, які дозволяють отримати

інформацію про акустичні характеристики звуків мовлення в режимі реального часу, тому впровадження експериментальних методів дослідження звукової матерії мови органічно влилося в загальний розвиток в лінгвістиці інформаційних технологій. Розвиток інформаційних технологій в лінгвістиці по змісту має переважно текстовий характер – лінгвістичні інформаційні ресурси частіше представлені текстовими (гіпертекстовими) документами, системами пошуку, перекладу і т.і. Експериментальна фонетика оперує в першу чергу звуковими документами, які супроводжуються статистичними даними аналізу і графічним відображенням мовних сигналів у вигляді осцилограм, тонограм, кривих інтенсивності, спектральних зрізів та інших візуалізованих представлень акустичних мовленнєвих сигналів.

Різні напрямки у вивченні властивостей мовного сигналу мають значення не тільки для вирішення таких прикладних задач експериментальної фонетики як синтез розпізнавання мови, вони також мають величезне значення під час навчання іноземної мови як спеціальності у вищій школі, що також є прикладною проблемою. Сучасні вимоги до вивчення рідної і нерідної мов диктують не тільки використання різноманітних методів викладання і учбових посібників, але й застосування новітніх комп'ютерних технологій в процесі навчання англійської мови, так як візуалізація мовного сигналу має перевагу перед простим поясненням и описом сегментних та інтонаційних характеристик мовлення.

На відміну від засобів візуалізації артикуляторного рівня вимови, розроблених достатньо глибоко, мультимедійні засоби візуалізації інтонації для цілей навчання розроблені меншою мірою і практично не використовуються в навчальному процесі. Більше того, проблема візуалізації суперсегментного рівня мовлення є каменем спотикання для багатьох розробників навчальних програм, які включають роботу над іншомовною вимовою. В анотаціях до даних програм нерідко згадується наявність різних функцій візуалізації вимови, що дозволяють як навчати вимові нерідної мови, так і здійснювати автоматизований контроль вимови. В дійсності такі згадки виявляються нічим іншим як рекламним ходом. Повністю автоматизована оцінка вимовних навичок неможлива, оскільки сучасні засоби розпізнавання мови не в змозі «поставити оцінку» багатовимірному комплексу акустичних параметрів, локалізованих на протяжних комунікативних мовленнєвих одиницях. Тому діагностика помилок та оцінювання інтонаційних навичок студента, який вивчає іноземну мову, ще довго будуть традиційно визначатися досвідом фонетичного аудіювання викладача. В той же час існує необхідність зменшити участь викладача в навчальному процесі згідно з достатньо новим поглядом на освітню парадигму. Це можна реалізувати у навчанні іншомовної інтонації, залучаючи студентів до програм комп'ютерного аналізу мовлення і самотійної корекції вимови шляхом візуального порівняння з еталоном.

Освітні вимоги інтенсифікації самонавчання дають поштовх до впровадження програм обробки звуків для цілей навчання та самонавчання вимови. Не зважаючи на той факт, що дані програми спочатку були призначені для науково-дослідницького використання, в них є ряд функцій, здатних успішно демонструвати інтонаційні явища мови, яка вивчається. Через дослідницьку спрямованість програм, що розглядаються, їхні розробники не надають методики

застосування для академічних цілей, залишаючи дану, вельми актуальну для вищої школи, проблему викладачам-практикам. Програмні засоби аналізу мовлення можуть бути ефективно використані для удосконалення продуктивних інтонаційних навичок. Однак викладачі різних аспектів фонетики часто не мають уявлення ані про програми-аналізatori мовлення, ані про ті функції програм, які можна використовувати під час роботи над інтонацією.

Аналіз функцій різних програм відкритого доступу (open-source, shareware speech tools) з точки зору їх здатності максимально наочно демонструвати фонетичні явища, а також з точки зору можливості їх використання під час роботи над вимовою показав перевагу різних версій програми Praat (автори – Paul Boersma та David Weenink. Режим доступу: [<http://www.praat.org>; <http://www.fon.hum.uva.nl>]).

Дана програма демонструє різницю між англійською та українською вимовою, дає можливість співвіднести оригінал іншомовного звучання із звучанням білінгва, відпрацювати вимову складних тонів англійської мови, вживання яких традиційно викликає труднощі для українських білінгвів.

Робота студентів з використанням засобів візуалізації програм-аналізаторів мовлення приваблива для них тим, що певні стадії дослідження мають виражений діяльнісний характер, і дослідження спирається на дані, що сприймаються різними органами чуття – слухом і зором. Практична та теоретична цінність роботи для молодих дослідників полягає в усвідомленні та засвоєнні взаємозв'язку між звучанням живої мови (в першу чергу, мелодикою), її фізичних характеристик, та її функціонуванням, семантикою.

Під час здійснення як наукової, так і навчальної роботи підвищується рівень мотивації, прагнення до вдосконалення власних вимовних навичок, так як в результаті роботи студенти візуально зіставляють відображення графічно представленого мелодичного малюнка і інших зафіксованих явищ мовлення носія мови, який береться за еталон, і свого власного. Це спонукає до усвідомлення причин помилок і роботи щодо їх усунення, що відбувається завдяки візуальному порівнянню, чіткішому за слухове порівняння. На основі візуального порівняння можна побачити розбіжності, що виражаються одиницями виміру. З іншого боку, позитивний результат порівняння з еталоном забезпечує впевненість в сформованості своїх навичок не на основі чиїхось оцінок, які можуть сприйматися як суб'єктивні, а на основі об'єктивних даних, які відображаються програмними засобами. Також під час багаторазового сприйняття мовлення, що одночасно звучить і графічно відображається у вигляді мелодійного малюнку на моніторі комп'ютера, закріплюється та автоматизується навичка чуттєвого розпізнавання мелодики.

Таким чином, сучасні програми-аналізatori мови, первісно розраховані на наукові дослідження, можуть успішно впроваджуватися в практику наукової роботи студентів-перекладачів і в процесі навчання іншомовної вимови з поступовим переведенням отриманих вмінь роботи з програмою в практику самостійної роботи. Застосування візуалізованих представлень вказаної програми особливо ефективно для розвитку навичок інтонаційного оформлення висловлювання і мають певні переваги над традиційними методами навчання вимови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Потапова Р.К. Новые информационные технологии и лингвистика / Р.К. Потапова. – М.: МГЛУ, 2002.
2. Styler Will. Using Praat for Linguistic Research [електронний ресурс]. – Режим доступу <http://savethevowels.org/praat/UsingPraatforLinguisticResearchLatest.pdf>

ВІДКРИТА КІНЦІВКА ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНО ЗНАЧУЩИЙ ЕЛЕМЕНТ ХУДОЖНЬОГО НОВОРОМАНІСТСЬКОГО ТЕКСТУ

Мамосюк О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Кінцівка художнього тексту визначається як сильна позиція з огляду на те, що вона актуалізує категорію завершеності (цілісності) художнього твору [4, с. 136].

Кінець твору повертає читача знову, тепер уже імпліцитно, до заголовку, щоб розшифрувати підвалини номінації художнього твору [3, с. 5]. Закінчення є заключною ланкою розгортання твору, воно виступає як його абсолютна межа і виконує ще делімітативну функцію.

У наративній манері письменників-новороманістів текст відзначається відкритою кінцівкою навіть за наявності епілогу. Вважаємо, що відкритість кінцівки є концептуально значущим елементом у художній прозі романістів.

У романах Н. Саррот й А. Роб-Грійє відкритість розв'язки часто маркується графічно – пунктуаційними знаками.

Наприклад, повість “Enfance” Н. Саррот закінчується трикрапкою, що візуалізується як своєрідне сканування пам'яті як потоку розрізнених миттєвостей у спогадах оповідачки:

*Jenepour raisplum'efforcerdefairesurgirquelquesmoments,
quelquesmouvementsquimesemblentencoreintacts,
assezfortspoursedégagerdecettecoucheprotectricequilesconserve,
decesépaisseursblanchâtres, molles, ouatéessquisedéfont, quidisparaissentavecl'enfance...*

Така відкрита кінцівка активізує сприйняття, спонукає до обмірковування, ретроспективного аналізу й виступає концептуально значущим елементом у розкритті концептуального наповнення художнього тексту.

Вона є своєрідним підсилюванням ефекту замкненості, циклічності у тексті. Пам'ять про дитинство, фрагментарні спогади, яскраві моменти породжують відчуття захищеності, чистоти, ніжності, які зникли десь у дитинстві й до яких хочеться повертатися. Ці відчуття створюються за рахунок змістового наповнення художнього тексту і підсилюються компонентами емотивності – вплетеними у текстову тканину емотивно навантаженими словами, фразами, реченнями [2, с. 38]. Все це сприяє емотивному напруженню, а відтак, емоційному резонансу [1, с. 72], спричиненому художнім текстом.

Емотивність художнього тексту формується за рахунок емотивності одиниць, яка базується на властивості емоцій викликатися пам'яттю, уявою, мисленням, імпульсами [4, с. 3]. Відтак, емотивність художнього тексту, будується й укладається як наслідок емоційного напруження [4, с. 241] в художньому тексті.

Ідея коловороту, циклічності, “незавершеного у завершеному” є наскрізною у романах Н. Саррот й А. Роб-Грійє, вона підкріплюється тим, що їх прозові твори містять безліч потенційних можливостей нового початку.

Майже в усіх творах письменників, візуалізується циклічна, спіралеподібна структуру, створена для того, щоб передати вічний коловорот речей, у тому числі історії.

Відтак, відкрита кінцівка й циклічність, втілені в структурі творів, пов’язані з (пост)модерністським трактуванням частини та цілого та руйнуванням жанрових канонів. Зникає розмежування між оповіданням та романом чи повістю, робиться спроба реактуалізації старих жанрів та створення нових. Відповідно, прозові твори новороманістів можна розглядати по-різному: як ціле, що поділяється на розділи, чи як оповіді, котрі утворюють цілість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробьева О. П. Образ текста в ментальных репрезентациях: когнитивно-семиотический подход / О. П. Воробьева // Записки з романо-германської філології: зб. наук. пр., вип. присвяч. 80-річчю проф. В. А. Кухаренко / Ред. І. М. Колегаєва. – Одеса: Фенікс, 2008. – Вип. 20. – С. 25-32.
2. Гладько С. В. Эмотивность художественного текста: семантико-когнитивный аспект: дис. ... кандидата филол. наук: 10.02.04 / Гладько Светлана Викторовна. – К., 2000. – 223 с.
3. Кожина Н. А. Способы экспрессии в заглавиях художественных текстов / Н. А. Кожина // Проблемы экспрессивной стилистики: сб. ст. / Отв. ред. Т. Г. Хазагеров, Ростовск. гос. ун-т им. М. А. Суслова. – Изд-во Ростовск. ун-та, 1987. – С. 111-116.
4. Савчук Р. І. Відкрита кінцівка художнього тексту як прояв емотивної іконічності в художній прозі Ф. Саган / Р. І. Савчук // Матеріали VIII Всеукр. наук. конф. ["Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація"], Харків, 5 лютого 2009 р. / Харківськ. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. – С. 258-259.

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ЯК НОСІЇ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Мартинюк О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Фразеологічний фонд – це не тільки мовна, але й культурно-історична скарбниця кожного народу. За допомогою фразеологічних одиниць інформаційний аспект мови доповнюється чуттєво-інтуїтивним описом нашого світу, нашого життя.

“В силу свого семантичного багатства, образності, лаконічності та яскравості фразеологія грає в мові важливу роль. Вона надає мові виразності та оригінальності” [3, с.19]. З допомогою фразеологічних одиниць, які не перекладаються дослівно, а сприймаються переосмислено, посилюється естетичний аспект мови, а здобуття фонових знань про носіїв обраної мови є не

менш важливими ніж володіння її граматиною. Недоречне або неправильне використання фразеологічних одиниць робить мову не тільки убогою, але і стилістично неграмотною. Доречно ж застосовані фразеологізми оживляють і прикрашають як усне мовлення, так і літературні твори.

Фразеологія, на одностайну думку лінгвістів, вважається найбільш специфічною і національно-самобутньою областю мови. Специфіка фразеологічних одиниць часто обумовлена екстралінгвістичними чинниками, що “консервуються” в їх образності. Через фразеологічні одиниці дослідники можуть отримати особливі відомості про народ – носія мови. Недостатньо знати фразеологічну одиницю, треба знати, що за нею стоїть, треба розглядати її у зв'язку з культурою країни, історією народу [2, с. 25].

В образному змісті складу фразеологізмів мови втілене культурно-національне світосприйняття. Адже даремно ці образи закріпилися в словниках і свідомості людей, зберегли своє значення і актуальність. Ймовірно, цьому послужили близькість образів фразеологічних одиниць до поглядів народу, їх точність і яскравість. Як зазначає В.Н. Телія, “сами фразеологические единицы приобретают роль культурных стереотипов” [5, с. 48]. В мові закріпилися і набули значення фразеологізмів саме ті обороти, які асоціюються з культурно-національними еталонами. За системою фразеологічних одиниць стоїть культура [5, с. 49].

Щодо цього, не можна оминати позицію авторів книжки “Лексикологія англійської мови”, які зазначають: “Якщо синоніми можна метафорично назвати відтінками і кольорами мовного словника, то фразеологія – це, свого роду картинна галерея, в якій зібрані яскраві та живі картини національних звичаїв, традицій, байок, народних пісень, казок і пам'ять його історії. Тут поруч зберігаються цитати великих поетів та сумнівні мовні “перлини” обивателів, незрілі жарти і сленгові елементи, бо фразеологія є не тільки найяскравішою, але і ймовірно найдемократичнішою областю мовного словника” [1, с. 225].

Таким чином, для комунікації необхідно знати не тільки іноземну мову, але і володіти так званими “фоновими знаннями”, які визначаються як обопільне знання реалій як тими хто говорить, так і тими хто слухає, що є основою мовного спілкування. Звідси цілком зрозумілі прагнення і необхідність вивчати національні менталітети, що знайшли своє найбільш значуще і яскраве віддзеркалення в першу чергу в національній мові.

Існує багато фразеологізмів як в англійській, так і в українській мові, в основі яких лежить певний історичний факт, про який відомо носіям мови, і який неможливо зрозуміти не знаючи історію народу. Наприклад, фразеологізм *to dine with Duke Humphrey* – залишитися без обіду. Одного разу боржники в Лондоні ховалися від своїх кредиторів у Соборі святого Павла, де знаходиться і гробниця герцога Гамфрі; на запитання, де він буде обідати, боржник відповідав, що обідатиме з герцогом, тобто ніде.

Важливим аспектом національно-культурної семантики фразеології є їх орієнтація на певні соціальні цінності. Відношення до мовних і мовленнєвих відмінностей, які існують між представниками різних соціальних верств і груп.

Ряд фразеологічних одиниць є власними назвами. Сюди входять такі одиниці, як : *The man of Destiny* – *Наполеон*; *the Iron Lady* – *Маргарет Тетчер*; *the mistress of Adriatic* – *Венеція*. Багато імен, що вживаються у фразеології, зобов'язані своєю фоною семантикою літературним джерелам, із яких вони запозичені. Імена можуть відображати характеристику персонажа: *Cordelia's gift* – *тихий, ніжний жіночий голос*; *what will Mrs. Crundy say* – *що скажуть люди*.

“Національна своєрідність внутрішньої форми кожної мови, – зауважує В. М. Мокієнко, – полягає в тому, що кожний народ по-своєму опановує природу, наближається до неї у відповідності з тим, в яке відношення одна з одною вступають його духовні сили” [4, с. 23]. Помітну фразеологічну групу складають в англійській мові вирази, що мають своїм образним компонентом погодні атмосферні явища. Метеорологічні умови відіграють важливу роль у житті населення, і їх відображення у мовній творчості цілком закономірне: *money for a rainy day* – *гроші на “чорний день”*; *as changeable as weather cock* – *непостійний, мінливий*; *a fair-weather friend* – *надійний друг*; *to keep one's weather-eye open* – *бути насторожі*.

Багато ФО з'явилися під впливом звичаїв, реалій, історичних фактів, але значна частина англійського фразеологічного фонду виникла завдяки літературним творам. Так твори знаменитого англійського класика У. Шекспіра є одним з найбільш важливих літературних джерел за кількістю фразеологізмів, що збагатили англійську мову. Наводимо приклади деяких найбільш поширених шекспірізмів: *the green-eyed monster* – *ревнощі, або “чудовисько з зеленими очима”*; *to chronicle small beer* – *незначні події, займатися дрібницями*; *to wear one's heart upon one's sleeve* – *показувати всім свої почуття*; *the milk of human kindness* – *“бальзам доброзичливості” (ірон.), співчуття, людяність*.

Порівняльний аналіз досліджуваних ФО, що містять національно-культурний компонент, указує на можливість їх класифікації на основні групи залежно від сфери життя суспільства, яку вони відображають: 1) ФО, що виникли на основі трудової діяльності різних соціальних груп; 2) ФО, що відображають суспільну систему, соціальну ієрархію в певний історичний період, історичні факти, реалії; 3) ФО традиційно-побутового характеру, що виникли на основі побуту, обрядів, ритуалів, відображали звичаї, 4) ФО, що відображають географію країни; 5) ФО, що виникли з літературних джерел, державних документів, преси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антрушина Г. Б., Афанасьєва О. В., Морозова Н. Н. Лексикология английского языка: Учеб. пособие для студентов. – М.: Дрофа, 1999. – 288с.
2. Жуков В. П. Семантика фразеологических оборотов. – М.: Просвещение, 1990. – 160с.
3. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 448 с.
4. Мокиєнко В. М. Славянская фразеология. – М.: Высшая школа, 1989. – 287 с.
5. Телия В.Н. Фразеология в контексте культуры. Научное издание / Отв. Ред. – М.: "Языки Русской культуры", 1999. – 115 с.

ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИЙ ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ ЯК КІТЧ: ЕВОЛЮЦІЯ ЧИ ДЕГРАДАЦІЯ?

Марутовська О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Художній образ доби постмодернізму кристалізується і поволі канонізується на тлі висунення “яскравої і голосної аудіовізуальної культури” [6, с. 23], розглядаючись передовсім крізь “скляний екран”, та вбирає щонайбільше рис кінопереказів, телевізійних і комп’ютерних ноу-хау [1, с. 19]. Художній образ у світлі постмодерної літератури скидається на емоційний, зумовлений і втілений чуттєвим досвідом конструкт [3, с. 46]. Основною вимогою до постмодерністського художнього образу є завоювання читача на основі використання найменш очікуваних тактик, стратегій і текстуальних технологій, які “засліплюють своєю непередбачуваністю, зухвалою епатажністю та іронічністю” [6, с. 28], що межує з кітчевістю.

Кітч визначається як “світоглядно-стилістичний компонент масової культури”, якому властиві 1) апеляція до інстинктів, 2) врахування особливостей психології читацького сприйняття й маніпулювання читацькою свідомістю, 3) використання технічних можливостей розповсюдження кітчевої продукції [8, с. 239–240].

Природа кітчевості постмодерністського художнього образу полягає в дисгармонії сприйняття категорій прекрасного і піднесеного в елітарній та популярній свідомості [4, с. 5, 20].

Постмодерністський кітчевий художній образ ґрунтується на глибинному переживанні естетично-піднесених (страхотливих) уявлень та передбачає уособлення певних комплексів (гендерних, національних, соціальних, особистих), які при висміюванні на публіці втрачали би свою актуальність і дозволяли би звільнитися від них [4, с. 10, 14]. Відтак, кітчевий образ становить функцію від вкорінених культурних кодів, міфів і архетипів та має артикульований психотерапевтичний характер, зв’язуючи полюси елітарної і популістської традиції у потрактуванні художнього образу в єдину правдиву подобу – “симулякр” [2, с. 23]. Бездоганно, з художньої точки зору, стилізований під реальний, гротескно зображений чи висміяний комплекс щільно вплітається в реальну картину світу, дозволяючи відсторонитися від її проблем та негараздів, на кшталт щеплення позитивом проти хвороб постмодерністського суспільства.

Формальними ознаками кітчевого художнього образу є 1) використання художніх засобів “бурлеску, трагестії, пародії, гіперболи, іронії”, “чорного гумору” [5, с. 296–297], “ігрової символіки” [7, с. 261] з 2) відповідним відображенням кітчевості на лінгвальному рівні інволюційною лексикою, “заниженим мовним реєстром” [там само, с. 32] чи грайливим балансуванням поміж високим і низьким стилем. Кітчевість послуговується арсеналом постмодерністських структурно-композиційних надбань: колаж, “метисаж”, картографічні і анімаційні прийоми, “фільмотексти” тощо. До смислових ознак кітчевого образу належить “вторинне використання” стереотипів і кліше задля

їх деконструкції та відродження прихованих в них смислів [9, с. 286], введення в художній текст культурологічного дискурсу, що спричиняє інтертекстуальне прочитання останнього [5, с. 297], насиченість іманентними ознаками реального світу [9, с. 300] тощо.

В концепцію постмодерністського художнього образу покладений ланцюг симулякрів трьох порядків “підробка – виробництво – симуляція”, ланки якого зумовлені якісно відмінними ціннісними орієнтирами – від природних, крізь ринкові, до структурних [2, с. 7, 158]. Відтак, художній образ доби постмодернізму ґрунтується на ціннісній парадигмі, яка, безумовно, проходить певний шлях становлення від “гарної” репрезентативної позірності образу, крізь “погану позірність” до “гри в позірність” [там само, с. 23].

Панівною в літературознавчих і лінгвістичних колах донедавна була думка на користь ціннісно-інволюційного поступу, критики так званої моди не несмак [8; 7 та ін.]. Проте аналіз феноменології симулякру як невід’ємного складника постмодерністського художнього образу як кітчу дозволяє виявити еволюційні етапи [4; 6], які полягають у культивуванні “творчоорієнтованих рис та якостей читача” [там само, с. 332], що інкорпорує риси людини мислячої, творця власної долі, людини граючої та мандрівної.

ЛІТЕРАТУРА

1. Береш С. Польська література на скляному екрані / С.Береш // Сучасність. – № 1. – 2002. – С. 105.
2. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляция [пер. с фр. О.А. Печенкина] / Жан Бодрийяр. – Тула: ООО “Тульский полиграфист”, 2013. – 204 с.
3. Воробьева О.П. Эмоциональный резонанс сквозь призму ментальной симуляции / О.П. Воробьева // Международный конгресс по когнитивной лингвистике: Сб. материалов ИЯ РАН, Тамбовский ГУ им. Г.Р. Державина, Российская ассоциация лингвистов-когнитологов, 26–28 сентября 2006 г., Тамбов. – Тамбов: Изд-во ТГУ, 2006. – С. 46–48.
4. Гундорова Т. Кітч і Література. Травестії / Тамара Іванівна Гундорова. – К.: Факт, 2008. – 284 с.
5. Денисова Т.Н. Історія американської літератури / НАН України, Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка / Тамара Наумівна Денисова. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2012. – 487 с.
6. Зубрицька М. Ното legens: читання як соціокультурний феномен / Марія Олексіївна Зубрицька. – Львів: Літопис, 2004. – 352 с.
7. Карасик В.И. Языковая матрица культуры / Владимир Ильич Карасик. – М.: Гнозис, 2013. – 320 с.
8. Лексикон нонклассики. Художественно-эстетическая культура XX века [под ред. В.В. Бычкова]. – М.: “Российская политическая энциклопедия” (РОС-СПЭН), 2003. – 607 с.
9. Фесенко В.І. Література і живопис: інтермедіальний дискурс: навч. посібник / Валентина Іванівна Фесенко. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2014. – 398 с.

ВИВЕДЕННЯ АНТИФРАЗИСНИХ ІМПЛІКАТУР З УСТАЛЕНИХ ПОРІВНЯНЬ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Маслюк М.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Важливим питанням лінгвопрагматики є процедура виведення імплікатур. Про прагматичний характер імплікатури свідчить те, що імплікатура передбачає інформацію, що виводиться за законами логіки, а також на підставі мовних й енциклопедичних знань інтерпретаторів повідомлення.

Однією з проблем, яка виникає при дослідженні імплікатур є їх пояснення через логіку, оскільки сам термін імплікатура є похідним від логічної операції мислення імплікації, що передає відношення істинності між антецедентом і консеквентом. Отже, взаємозв'язок логіки і лінгвістичної прагматики очевидний, хоча на сьогодні практично відсутні дослідження, що розглядають співвідношення цих двох дисциплін.

Прагматика як розділ семіотики розроблялася насамперед на матеріалі мовної комунікації лінгвістикою мови, аналітичною філософією, психолінгвістикою, неориторикою тощо. Але всі важливі результати, отримані при цьому, дедалі більше підводили дослідників до висновку про те, що логіка повинна розглядати логічну прагматику як окремий розділ.

Логіка, що засновується на використанні штучних та природних мов, їх формалізацію, враховує всіх три виміри мови: синтаксис, семантику та прагматику. Логічна прагматика досліджує не реальний стан справ у деякій позамовній сфері, а лише висловлювання, які складають структуру комунікативного процесу [1, с. 498].

Метою нашої наукової розвідки є зіставлення імплікатур в усталених порівняннях (УП) англійської та української мов за допомогою використання логічних операцій мислення імплікації та кон'юнкції.

Матеріалом дослідження обрано усталені іронічні порівняння англійської та української мов, що базуються на антифразисі, який є засобом створення імплікатур.

Поняття імплікатури пов'язане з інтерпретацією мовленнєвих актів, коли мовець передає не лише пряме, буквальне значення фрази чи речення, а й надає йому додаткового сенсу.

Прийом антонімії антифразис – як засіб створення імплікатур – полягає у невідповідності значення слова контексту його використання. У нашому науковому доробку ми зіставимо антифразисні імплікатури української та англійської мови на прикладі УП: *потрібний як зайцеві барабан* та *about as much use as an umbrella to a duck*.

Нагадаємо, що з позиції тлумачення імплікації в логіці, імплікація – це функція від двох змінних А і В. Змінні можуть приймати значення 0 – хиба або 1 – істина. Результат належить множині значень від {0, 1}, обчислення якого проводиться за таблицею істинності [2, с. 49].

Насамперед, визначимо антецедент та консеквент зазначених вище УП.

Отже, антецедент А визначаємо як – “зайцеві потрібен барабан” і “*an umbrella is useful to a duck*” відповідно. За консеквент В беремо твердження “мені потрібно щось”, “*something is useful for me*”. Тоді імплікація $A \rightarrow B$ читається як: “мені потрібно щось, якщо зайцеві потрібен барабан”, “*something is useful for me if an umbrella is useful to a duck*”.

У нашій логіці ми вважаємо, що зайцеві барабан і гусці парасолька або потрібні, або ні. Варіант, коли зайцеві барабан, а гусці парасолька потрібні не враховується, оскільки тут ми використовуємо пресупозицію Р, або наші фонові знання про цей факт. Отже, необхідність барабана зайцеві або парасольки – гусці має два значення 0 і 1 (де 0 – непотрібний, 1 – потрібний).

“Потрібне настільки ж” можна замінити як $A = 0, B = 0$ або $A = 1, B = 1$, тобто виконується одночасно твердження $A \rightarrow B$ і $B \rightarrow A$. Зауважимо, що випадки $A = 1$ (зайцеві потрібен барабан, а гусці потрібна парасолька), $B = 0$ (мені непотрібне щось) і $A = 0$ (зайцеві непотрібен барабан, а гусці непотрібна парасолька), $B = 1$ (мені потрібно щось) роблять наше твердження хибним (див. 3, 4 стовпчик таблиці 1).

Отже, УП потрібний як зайцеві барабан та *about as much use as an umbrella to a duck* можна записати у вигляді $(A \rightarrow B) \& (B \rightarrow A)$. Воно істинне при $A = 1, B = 1$ і $A = 0, B = 0$. Але хибне за умови, коли $A = 0, B = 1$ і $A = 1, B = 0$. Це все чітко зазначено у п'ятому стовпчику таблиці 1.

Таблиця 1.

Зведена таблиця значень функцій імплікацій і кон'юнкцій імплікацій залежно від значень змінних А і В

2	3	4	5
В	$A \rightarrow B$	$B \rightarrow A$	$(A \rightarrow B) \& (B \rightarrow A)$
0	1	1	1
1	1	0	0
0	0	1	0
1	1	1	1

Можна зробити висновок, що імплікатурою УП є логічна модель кон'юнкції протилежних імплікацій $(A \rightarrow B) \& (B \rightarrow A)$. Вона вказує, що ці УП належать до іронічного типу, а імплікатура є антифразисною, оскільки хоча і припускається, що зайцеві – барабан, а гусці – парасолька потрібні, та імпліцитно вираженням є заперечення цього твердження. Це створює антифразисну імплікатуру.

Антифразисна імплікатура – це небуквальні аспекти значення, які не визначаються безпосередньо конвенціональною структурою мовних виразів (мовним кодом), а навпаки сприймається в протилежному розумінні. Вона актуалізується мовцем і виводиться адресатом у процесі інтеракції за допомогою логічних операцій мислення.

Резюмуючи все зазначене вище, можна стверджувати, що формальний запис антифразисних імплікатур – однаковий в українській та англійській мові, логічна модель УП збігається для обох мов, хоча лексичне значення компонентів цих УП є різним для кожної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гусев С.С. Логическая прагматика // Символическая логика / С.С. Гусев. – СПб., 2005. – С. 493–505.
2. Прийма С.М. Математична логіка і теорія алгоритмів / Сергій Миколайович Прийма: Навчальний посібник. – Мелітополь: ТОВ “Видавничий будинок ММД”, 2008. – 134 с.

ТРАДИЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО ПРОЦЕСУ ДУБЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ, НІМЕЧЧИНІ ТА ІСПАНІЇ

Матківська Н.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Дублювання – один із найпоширеніших видів аудіовізуального перекладу, що передбачає заміну оригінальної звукової доріжки на звукову доріжку цільової мови. Традиції дублювання в Україні, Німеччині та Іспанії формувались по-різному під впливом політичних, соціальних та економічних умов.

Об'єктом тез є дослідження дублювання, а *предметом* – перекладацькі стратегії, що використовуються при дублюванні в Україні, Німеччині та Іспанії.

Досить важко виокремити традиції дублювання в Україні, адже аудіовізуальний переклад українською мовою лише набирає обертів. Після здобуття незалежності ще довго в Україні у кінопрокат потрапляли фільми з дублюванням російською мовою, які виготовлялись як у нашій країні, так і на теренах Росії.

Початком справжнього українського дублювання можна вважати 2006 рік, а саме: 16 січня 2006 року, коли вийшла Постанова Кабінету Міністрів України № 20 “Деякі питання розповсюдження і демонстрування фільмів”, що передбачала поступовий перехід вітчизняного кінопрокату на український дубляж (з 1 вересня 2006 р. – дублювання 20 % кожного іноземного фільму, з 1 січня 2007р. – 50% копій, з 1 липня 2007р. – 70% копій). Таким чином, розпочалась нова ера дублювання українською мовою, традиції якої лише започатковуються [1].

Німеччина демонструє досить довгу традицію дублювання фільмів, що можна поділити на два періоди, які характеризуються відмінними підходами до перекладу. Перший період припадає на панування соціал-націоналістичної партії. Перекладацькими стратегіями у цей період були стандартизація та більшою мірою мікстратегія адаптації – доместикація. Фільми та анімаційні фільми дублювались так, щоб стерти будь-яку іноземну ідентифікацію та наголосити на німецькій ідентичності. У глядачів складалося враження, що вони дивились оригінальний варіант фільму, але аж ніяк не його переклад. Такі версії дублювання отримали назву “Алеманітіс” (Alemannitis) [3, с. 137].

У 50-ті та 60-ті роки минулого століття великий вплив на німецьку культуру, а особливо на молодь Німеччини, мала американська культура та кіноіндустрія. Ці роки можна вважати початком нового періоду дублювання в Німеччині. Цей період характеризується перекладом низькобюджетних кінострічок, які вимагали швидкого та дешевого дублювання. Перед перекладачами

стояло завдання швидко перекласти кінострічки, тому ніхто особливо не займався обробкою текстів. Це призвело до домінування двох стратегій – зокрема стандартизації, та мікстратегії адаптації – форенізації.

Дублювання в Іспанії бере свій початок у 30-х роках ХХ століття. Іспанія копіювала всі можливі закони Німеччини щодо аудіовізуального перекладу, які обмежували прокат американських фільмів і зобов'язували перекладати на національну мову. Протягом цього періоду більшість фільмів закордонного виробництва повністю дублювались, а саме: перетворювались на національний продукт. Таким чином, домінуючою стратегією була доместикація [2, с. 50].

У 1941 році виходить Постанова, що зобов'язує перекладати всі фільми закордонного виробництва на офіційну мову Іспанії – кастеляно. З цього моменту починається період “цензури епохи Франко” [4, с. 497]. Відтепер перекладач ніс відповідальність і мав слідувати нормам цензури. Після смерті Франко розпочинається друга золота ера дубляжу. Всі колишні заборони скасовуються, контроль якості майже відсутній, спостерігається великий обсяг перекладів телефільмів та переробка вже існуючих перекладів старих фільмів. Таким чином, вибір перекладацької стратегії повністю залежав від уподобань перекладача [4, с. 298].

Незважаючи на те, що дублювання вже практикується в Іспанії майже як ціле століття, вивчення цього типу перекладу та його традицій триває лише декілька десятиліть. Загалом виділяють дві основні перекладацькі стратегії: форенізація та доместикація, які домінують в тій чи іншій продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проблема дублювання зарубіжних фільмів українською мовою / Міністерство культури України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/109203;jsessionid=71616BF4176BC1D596B6D0C219ECF36>
2. Chaume F. Cine y traducción / F. Chaume. – Madrid : Cátedra, 2000. – 336 p.
3. Kurz Ch. Filmsynchronization aus ubersetzungswissenschaftlicher Sicht / Ch. Kurz . – Hamburg : Verlag Dr. Kovac, 2006. – P. 136 – 141.
4. Serrano L. Translation, Censorship and Cinema: Translated Film Material from English into Spanish in the Late Franco's Regime, en Gonçalves de Abreu, Maria Zina y Marcelino de Castro (coords.) / L. Serrano. – Estudos de Tradução. Actas de Congresso Internacional. S. João de Estoril : Univ. de Madeira, 2003. – P. 497 – 508.

СЕМАНТИКА ПОЧАТКУ І КІНЦЯ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ СТАТЕЙ)

Мелешкевич Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

У центрі уваги сучасної лінгвістики знаходяться питання взаємодії семантики і синтаксису. Праці Р. Ван Валіна, В. Г. Гака, Н. Д. Арутюнової, Т. В. Радзієвської, І. Р. Вихованця, А. Мустайокі, І. П. Сусова, У. Чейфа засвідчують інтерес мовознавців до змістового аспекту речення [1; 2; 3; 6].

Мета нашої лінгвістичної розвідки – виявлення семантики початку і кінця у біографічних тестах енциклопедичних статей. Матеріалом вивчення слугували тексти друкованих видань енциклопедій "Britannica" і "The Encyclopedia Americana".

Семантика початку і кінця була ґрунтовно досліджена на матеріалі російської мови такими науковцями, як Ю. В. Апресян, В. В. Гак, Г. І. Кустова, О. В. Падучева та ін. [1]. Значення початку і кінця ще не досліджувалося на матеріалі англомовного енциклопедичного дискурсу.

Завершення будь-якої дії, так само як і кінець певного стану, має дуже важливе значення у житті кожної людини зокрема і суспільства в цілому. Ймовірним поясненням цьому може бути той факт, що кінець – це бажаний чи необхідний результат дії, тобто мета, яка детермінує послідовність дій суб'єкта.

Досягнення мети знаменує одночасно завершення дії, яка виконувалася, і початок нової дії. У досліджуваних тестах життєві досягнення суб'єкта біографії стають новою сходиною для нових прагнень і звершень. Так, наприклад, в енциклопедичній статті про французького політичного діяча Жана-Франсуа Поля де Гонді, відомого як Кардинал де Рец, зазначається: *Despite a worldly and dissipated life, he excelled in his studies, particularly ancient history, which sparked a lifelong passion for plotting and intrigue. In 1643 he was named coadjutor with right of succession to his uncle, the archbishop of Paris, and on Jan. 31, 1644, was consecrated titular archbishop of Corinth* [TEA, 23: 449].

Семантика початку і кінця підкреслюється вказівкою на взаємозв'язок життя і смерті: *In March 1654 his uncle died, and de Retz succeeded to the archdiocese of Paris (Retz, Cardinal de)* [TEA, 23: 449].

Інтерес лінгвіста викликають часто вживані в аналізованих текстах дієслова *to go, to come*, які виражають значення руху – прототипове для дієслів в цілому. Для руху обов'язковою є динамічність, тобто розвиток у часі. Фокус уваги у словах *to go, to come* спрямовано на кінцеву точку – точку прибуття. Наприклад: *In 1926 he went to Detroit, where he worked for the Ford Motor Company <...> (Reuter, Walter)* [TEA, 23: 450].

Указівка на кінцевий пункт призначення характерна і для іншого дієслова руху – *to move*. Наприклад: *Reuter's operation was briefly centered in Paris, but in 1851 he moved to London (Reuter, Paul Julius)*) [TEA, 23: 450].

Лексичними засобами вираження семантики початку і кінця у біографічних текстах є темпоральні маркери, причому характерною є вказівка на рік події, дії, стану, що відповідає традиції енциклопедичного дискурсу. Традиційним є також зазначення точної дати народження, смерті. Наприклад: *Reuter became a British subject in 1857, but in 1871 the duke of Saxe-Coburg-Gotha created him a baron – a title that was recognised in England by Queen Victoria in 1891. He died in Nice, France on Feb. 25, 1899 (Reuter, Paul Julius)* [TEA, 23: 450].

Н. Д. Арутюнова зауважує, що межа у контексті часу і межа у просторі суттєво різняться. Кінець, або межа, просторового об'єкта не імплікує з необхідністю переходу до іншого просторового об'єкту, в той час як у темпоральному контексті значення межі або точки синкретичне, що створює передумови для диференціації понять початку і кінця [1, с. 5–6].

Дослідниця наголошує, що рух часу безперервний, рівномірний і незворотній. Позиція спостерігача (точка відліку) не дозволяє інверсії у часі: час і все те, що у ньому відбувається, неминуче рухається із минулого у майбутнє [1, с. 8]. Позицію спостерігача у біографічних текстах обіймають укладачі енциклопедичних статей.

Отже, початок і кінець життєвого шляху суб'єкта біографії мисляться у термінах місця, часу і подій. Проаналізовані тести засвідчують, що семантика початку і кінця у біографічних текстах енциклопедичних статей есплікується переважно лексичними засобами. Початок означає початок існування суб'єкта біографії або початок дії, події, стану. Кінець – це завершення дії, її результат, або кінець події, стану і остання сходинка життєвого шляху особи, тобто смерть, кінець біологічного існування.

Ідеї початку і кінця в англomовних енциклопедичних текстах біографічного спрямування виражаються на двох рівнях мовної системи – лексичному та синтаксичному, причому ключову роль відіграють саме лексичні засоби вираження.

Вживання лексичних одиниць зі значенням початку і кінця в ініціальному і заключному реченнях біографічного тесту створює часову рамкову конструкцію, яка окреслює життєвий шлях суб'єкта біографії. Інформацію про часову рамку містить і початок біографічного тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Логический анализ языка. Семантика начала и конца / Сборник статей [Отв. ред. Н. Д. Арутюнова]. – Москва : Индрик, 2002. – 648 с.
2. Мустайоки А. Теория функционального синтаксиса: от семантических структур к языковым средствам / А. Мустайоки. – М. : Языки славянской культуры, 2006. – 512с. – (Studia philologica).
3. Радзиевская Т. В. Справочно-информационный текстотип и стилистика истинности / Т. В. Радзиевская // Логический анализ языка: между ложью и фантазией / Отв. редактор Н. Д. Арутюнова. – М. : Индрик, 2008. – С. 151–158.
4. TEA: The Encyclopedia Americana. In 30 Volumes. – Danbury, Connecticut : Grolier Incorporated, 1997.
5. TNEB: The New Encyclopædia Britannica. In 32 Volumes. – Chicago : Encyclopædia Britannica, 1993.
6. Van Valin R. D. Jr. Exploring the Syntax-Semantics Interface / Robert D. Van Valin, Jr. – Cambridge : Cambridge University Press, 2005. – 310 p.

КОЛОРАТИВНА КОМПОЗИТА В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ОСОБЛИВОСТІ НОМІНАЦІЇ

Мелько Х.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

У мовознавстві прояви колірної картини світу можна прослідкувати через кольоронайменування, що формують "вторинно-образну мовну картину світу" [2, с. 28], яка визначається як відображення у семантиці кольоронайменувань

фрагмента концептуальної картини світу. Структура останньої являє собою каркас набутих людиною знань, отриманих нею через інтерпретацію кольору, яка зумовлена як ступенем сенсорної інформації, так і певним етапом суспільно-історичного розвитку нації.

Дослідження колоративної композити передбачає розкриття номінативної природи співвіднесеності цих мовних одиниць з об'єктами реального світу в аспекті усього комплексу знань людини, залучення сфер свідомого та підсвідомого як реалізації світопізнання у номінативній діяльності індивіда.

Сучасна композитологія у рамках когнітивної парадигми виходить на якісно новий рівень аналізу семантики складного слова, визначаючи об'єктом своїх досліджень знання, набуті людиною у ході пізнавальної діяльності й вербалізовані у формі складного та складнопохідного утворення. Процес вербалізації знань через складне слово являє собою дію когнітивного механізму, який формує нове поняття [3, с. 136].

Поняття "композит" в українському мовознавстві сприймається в широкому і вузькому розумінні. Широке трактування композитів полягає в розумінні їх як складних слів, утворених з двох або кількох слів, основ чи коренів, об'єднаних в одну лексичну одиницю, яка набула формально-граматичних і семантичних ознак окремого слова. У вузькому розумінні композити (лат. *composites* – складник, складений з частин) – це складні слова, утворені основоскладанням. Саме в цьому значенні ми вживаємо термін "композит" на позначення слів, утворених складанням основ [1, с. 5].

Формування колірних концептів – це не одиничний прояв статичного чи динамічного процесів. Скоріше всього – це багаторазовий, взаємозалежний прояв обох цих процесів, що базується на диференціації та фіксації певної ознаки денотата при безпосередній зоровій співвіднесеності останнього з його фізичними параметрами, внаслідок частотного або зіставного характеру кольоросприйняття.

Можна побачити, що невинновипадковим є спорідненість так, англійське слово *red*: у староанглійський період *read* означає "червоний", спільна форма *rod* у датській і шведській мовах, ісландська форма *rauthr(raudr)*, голландська *rood*, німецька *roth*, готська *rauds*; такий же корінь в латинській *rufes*, *ruber*, валійській *rhudd*, ірландській і гаельській *ruadh* також мають значення – червоний, а ось форма санскриту *rudhira* означала *кров* [5, с. 1254].

В англійській мові колоративна композита розглядається як структурно-складна лексема, яка представлена у вигляді цільнооформленої бінарної номінатеми, безпосередньо складовими якої є комбінаторика не менш як двох неафіксальних морфем у сполученні з словотвірним афіксом [4, с. 8]. Так, наприклад, колоративні композити *white-collar*, *blue-collar*, *gray-collar* and *pink-collar* є структурно-складними лексемами, що представлені у вигляді цільнооформленої бінарної номінатеми і мають свої встановлені значення. Так, *white-collar* – "relating to a population segment or class such as teachers, sales persons, office workers, civil servants"; *blue-collar* – "relating to a broad class such as farmers, miners, mechanics, construction workers"; а колоративна композита *gray-collar* описує групу працівників, які, з одного боку, підпадають під

категорію *blue-collar*, об'єднані семою "фізична праця", пор.: *gray-collar* – той, "хто належить до ремонтних робітників", а з іншого, під категорію *white-collar*, об'єднані семою "інтелектуальна праця"; *pink-collar* відображає "професійний аспект" жіночої діяльності. Колоративна композита *pink-collar* – "рожевий комірець" ми можемо тлумачити як робітниця сфери обслуговування, секретар, машиністка.

В основі структури багатозначної композити на позначення кольору в англійській мові лежать інтенціональні, асоціативні або інтенціонально-асоціативні зв'язки.

Семантична структура колоративної композити в англійській мові зумовлена внутрішньомовні зв'язками, які є відображенням тих процесів семантичних змін, сутність яких ґрунтується на встановленні залежності спільних колірних ознак у різних об'єктах номінації на основі психологічного та соціокультурного компоненту колірного концепта. Психологічний компонент представлений колоратами, які відображають результати колірного впливу на непоняттєвий, емоційний елемент психічної діяльності людини у вигляді стійкої психічної колірної асоціації, закріпленої у колірному концепті. Соціокультурний компонент колірного концепта складають колоратами, в основі яких лежать різні суспільно-культурні значення кольору, його символічна у широкому розумінні репрезентація в культурі англomовного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клименко Н. Ф. Морфологічна будова композитів / Н. Ф. Клименко // Морфологічна будова сучасної української мови. – К. : Вища школа, 1975. – С. 34.
2. Пастушенко Т. В. Цветовая номинация как элемент вторично-образной языковой картины мира : дис... канд. филол. наук : 10.02.04. / КНЛУ. – К., 1998. – 184 с.
3. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення / М. М. Полюжин. – Ужгород : Закарпаття, 1999. – 240 с.
4. Полюжин М. М. Функциональное словосложение и префиксальные ономазиологические категории в английском языке / М. М. Полюжин, Л. Ф. Омельченко. – Ужгород : Ужгород. гос. ун-т, 1997. – 99 с.
5. Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged / Ed. by Ph. B. Gove. – Springfield : Merriam-Webster Inc., Publ., 1981. – 2626 p.

ІНФІНІТИВНІ КОНСТРУКЦІЇ В АНГЛОМОВНИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ : ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИЙ АСПЕКТ

Менчук М.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Індивідуальний стиль, або ідіостиль, – це стиль письменника, в який включаються не тільки мовна сторона його творів, а й тематика, проблематика та особливості художнього світу. У міждисциплінарному науковому обігу

термін «ідіостиль письменника» перетинається з такими поняттями як ідіолект, індивідуальний стиль, особистий стиль, авторський стиль, індивідуально-авторська парадигма, індивідуальний когнітивний простір [11].

Розвиваючи ідеї Л. А. Булаховського, В. В. Виноградова, О. О. Шахматова, Р. О. Будагова про роль мови і стилю письменників в історії літературних мов, дослідники розходяться в розумінні понять ідіолекту та ідіостилу. Одні вчені вважають, що ідіолект та ідіостиль є нерозривними [3, с. 304; 2; 5, с. 38; 7, с. 182]. Інші тлумачать ідіолект як основу ідіостилу письменника, який, у свою чергу, розуміється як індивідуальний стиль мовлення [1, с. 4; 8, с. 136]. Треті протиставляють ідіолект, або норму загальнонародної мови, ідіостилу, або індивідуальному стилю письменника. У лінгвопоетологічних працях, наприклад, пріоритет надається терміну «ідіолект» [6, с. 105], у той час як лінгвострилістрика переважно послуговується поняттям ідіостилу. У семіотичних працях під текстовим ідіолектом розуміються певний жанр і епоха створення тексту [9, с 10; 11].

Поняття ідіостилу та ідіолекту, які по-різному визначаються дослідниками і, відповідно, потрапляють у різні ряди співвідношень з поняттями мови, тексту і «мовної особистості» (В. В. Виноградов, Ю. М. Караулов), перебувають останнім часом у центрі уваги лінгвопоетики. завдяки інтересу до індивідуальної мовної творчості.

В аспекті заявленої проблематики, а саме вивчення індивідуально-авторського стилю письменника, значний інтерес становить творчість прогресивного американського письменника-публіциста Альберта Кана (Albert E. Kahn), ім'я якого широко відоме по всьому світу.

У світовій історії промислового виробництва ХХ століття ім'я Альберта Кана не просто широко відомо. Воно знаходиться на недосяжній для багатьох корифеїв-архітекторів висоті, тому що нерозривно пов'язане з епохальним винаходом індустриальної ери – методикою швидкісного поточно-конвеєрного виробництва архітектурно-будівельної проектної документації. Ця методика справила справжню революцію в архітектурній проектній діяльності, перетворивши проектування з «художньої творчості» в «індустріальне виробництво» [10].

Альберт Кан писав для людей та про людей. Вірш Альберта Кана "On Politics and Poetry" написаний за допомогою інфінітивних конструкцій, які використано з метою сугестивного впливу на читача, зміни його психоемоційного стану, наприклад:

ON POLITICS AND POETRY
I claim the human right *to live*.
I claim the human right *to love*.
I claim the human right *to work*.
I claim the right of every child *to eat*.

Таким чином, це текст, створений для впливу на підсвідомість адресата з метою зміни його психоемоційного та фізіологічного стану.

У наведеному вірші вбачаємо скерування читацької аудиторії до певних корисних дій. Багато часу було втрачено на війну, а тепер кожного закликають до миру. Кожен повинен розкрити своє серце та свій власний потенціал для подальшого життя

Тут ми також вбачаємо призив до певної цілі, до певної дії. У кожного є своє право на життя і автор нас закликає скористатися цим правом: і жити, і кохати і тим самим дати можливість працювати іншим, а також дати змогу прогледувати себе щоб жити, любити, і працювати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Григорьев В.П. Грамматика идиостиля: Хлебников. – М.: Наука, 1983. – 224 с.
2. Жайворонок В. Національна мова та ідіолект / В. Жайворонок // Мовознавство. – № 6. – 1998. – С. 27-34.
3. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності: Стилїстика та культура мови. – К.: Довіра, 1999. – 431 с.
4. Кристалл Д., Дейви Д. Стилистический анализ / Д. Кристалл, Д. Дейви // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 9. – М.: Прогресс, 1980. – С. 148-171.
5. Леденева В.В. Идиостиль (к уточнению понятия) / В.В. Леденева // Филологические науки. – 2001. – № 5. – С. 36-41
6. Онипенко Н.К. Грамматические категории в тексте / Н.К. Онипенко // Лингвистика на рубеже эпох. Идеи и топосы / Отв. ред. О.А. Сулейманова. – М.: РГТУ, 2001. – С. 89-116.
7. Тер-Минасова С. Г. Синтагматика речи: онтология и эвристика / С. Г. Тер-Минасова. – М.: Изд-во МГУ, 1980. – 200 с.
8. Хэллiday М.А.К. Лингвистическая функция и литературный стиль / М.А.К. Хэллiday // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 9. – М.: Прогресс, 1980. – С. 116-147.
9. Eco U. The Role of the Reader: Explorations in the Semiotics of Texts / Umberto Eco. – L. et al: Bloomington: Indiana University Press, 1984. – 273 p.
10. <http://archi.ru/lib/publication.html?id=1850569787>
11. <http://www.james-joyce.ru/articles/lingvotipologicheskoe-v-idiosile-joysa3.htm>

КАТЕГОРІЯ ПЕРФЕКТИВУ В ДАВНЬОКИТАЙСЬКІЙ ТА СЕРЕДЬОКИТАЙСЬКІЙ МОВАХ

Мерзлюк Д.О.

Київський національний лінгвістичний університет

В давньокитайській мові показниками, які виконували функції, аналогічні суфіксу 了 le в сучасній китайській мові, тобто функції показника перфективу, були частки 既 jì та 已 yǐ у передпозиції до дієслова (С.Є. Яхонтов у роботі «Давнокитайська мова» визначає їх як показники минулого попереднього часу [1, с. 58]). В пам'ятках докласичного періоду переважно використовується частка jì (використовується в текстах Шицзін та Шуцзін), частка yǐ з'являється в текстах класичного періоду, тоді, як частка 既 jì залишається лише в підряних реченнях. [2, с. 113]

Як повнозначне дієслово 既jì має значення «закінчити, завершити». Але в давньокитайській мові ця частка зазвичай використовується в препозиції до дієслова та вказує, що дія завершена. В кінці речення, в якому вживається 既jì, часто використовується і кінцева частка 矣yǐ, яка підкреслює, що завершення діє знаменувало собою виникнення нової ситуації.

Частка 已yǐ як повнозначне слово теж має значення «закінчити, перестати». В період класичної давньокитайської мови частка yǐ використовується як переддієслівна частка «вже» та вказує на завершення дії, тим самим замінює частку jì в головних реченнях. Як і частка 既jì доволі часто в реченні вживається разом з кінцевою часткою 矣yǐ.

Показник 了liǎo/le зі значенням «завершити, закінчити» з'являється в період Східної Хань. Цей показник набуває широкого використання в історичних хроніках та пам'ятках епохи Цзінь, але все ще використовується переважно як дієслово. В літературних пам'ятках епохи Тан вже не спостерігається вживання 了liǎo/le у якості предикату, фактично завершується перехід 了liǎo/le до розряду так званих «пустих» слів. Але, в цей період все ще зберігає певний зв'язок зі своєю семантикою, тому доволі часто зустрічаються в текстах форми типу 既了jì liǎo, 已了yǐ liǎo. Водночас 了le в цей період вже проявляє ознаки афіксу, займає позицію після дієслова [3, с. 353]. Ми не можемо розглядати 了le в текстах епохи Тан як повноцінний афікс, оскільки за наявності у фразі прямого додатку, 了le займає позицію після додатку, а не одразу після присудка.

Вживання 了le безпосередньо у постпозиції до присудка стає нормативним в період династії Південна Тан (10 ст.). В епоху Сун (10-13 ст) в текстах зустрічається вживання 了le як в постпозиції до присудка, так і в постпозиції до додатку. Після епохи Юань вживання показника перфективу 了le можливе лише в постпозиції до присудка. (了le після додатку вже розглядається не як видовий показник, а як фразова частка, що відноситься не до присудка, а до всієї фрази в цілому).

В період середньокитайської мови (епохи Сун та Юань) постпозитивний показник 了liǎo використовується в наступних випадках:

- 1) дієслово, що оформлено 了liǎo вказує на дію, що завершилась до початку іншої дії;
- 2) показник 了liǎo може вказувати на одиничну та завершену дію;
- 3) він може мати суто перфектне значення (незалежно від часу дії);
- 4) при перерахуванні ряду дій, що здійснювались одна за одною, всі дієслова можуть бути оформлені показником 了liǎo;
- 5) якщо після дієслова, що оформлено показником 了liǎo, стоїть рахівне слово, що вказує на тривалість та інтенсивність дії, або ж обставина часу, то ця форма вказує, що дія тривала в минулому протягом певного часу. [4, с. 101]

ЛІТЕРАТУРА

1. Яхонтов С.Е. Древнекитайский язык/С.Е. Яхонтов. – М.: Наука: Главная редакция восточной литературы, 1965. – 115 с.

2. Pulleyblank E.G. Outline of Classical Chinese Grammar/E.G. Pulleyblank. – Vancouver: UBC Press, 1995. – 192 p.
3. 王力。汉语史稿/王力。– 北京：中华书局，1980。– 714页。
4. Зограф И.Т. Среднекитайский язык: Опыт структурно-типологического описания./И.Т. Зограф. – М.: Издательство ЛКИ, 2010. – 258 с.

КРЫЛАТЫЕ СЛОВА РУССКОГО ЯЗЫКА В ВОСПРИЯТИИ СТУДЕНТАМИ-ИНОСТРАНЦАМИ ЯЗЫКОВЫХ И НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ

Мирошниченко А.В.

Киевский национальный лингвистический университет

Современная методическая практика рассматривает изучение крылатых слов и выражений на всех этапах обучения как для филологов, так и для нефилологов с точки зрения их универсальности при использовании в речи, независимо от сферы деятельности.

Работа преподавателя РКИ в нефилологическом вузе имеет свою специфику, т.к. для будущих инженеров или экономистов язык является средством овладения профессией, помощником в учебе (при сдаче зачетов, экзаменов, различных устных и письменных работ), инструментом для адаптации в социально-бытовой сфере и внеучебной жизни. Иностранные студенты-филологи изучают язык ради самого языка, но точно так же, как и нефилологи, используют его в учебе и в быту. Таким образом, для любого студента-иностранца на начальном этапе необходимо формирование психологической готовности к учебной деятельности в условиях новой для него социально-культурной среды. Поэтому два аспекта (научный стиль речи и общее владение языком) должны гармонично дополнять друг друга, выполняя главную задачу: помочь ученику сознательно использовать в различных сферах жизни и учебной работы чужой для него язык с распространенными языковыми средствами, делающими речь более выразительной, образной и меткой.

Одним из таких средств являются крылатые слова и устойчивые выражения русского языка, которые рассматривают как источник овладения языком и знакомства с историей и культурой носителей языка. Их освоение происходит на начальном этапе изучения языка и продолжается практически бесконечно, т.е. на среднем, продвинутом и профессиональном этапах.

Крылатые слова – устойчивые изречения, вошедшие в язык из различных источников (обычно из литературного или фольклорного произведения) и получившие широкое распространение. Они могут представлять собой отдельное слово (“Гамлет”), словосочетание (“американская мечта”), простое и сложное предложение (“А Васька слушает да ест”). На занятиях по языку широко используются сборники крылатых слов, составленные такими исследователями, как С.В. Максимов, Н.С. Ашукин, В.М. Мокиенко и др. Все сборники содержат историко-литературные справки об их происхождении, их алфавитные указатели либо классификации [1].

Самым простым и методически оправданным путем активного включения крылатых слов и выражений в речевую практику является операция сравнения,

к которой прибегает преподаватель в ходе рассмотрения деятельности учеников на занятиях: *“знает как свои пять пальцев”*, *“сделал как кот наплакал”*, *“точен как часы”*, *“болтает, словно язык без костей”*, *“дорожит как зеницей ока”* и др. В некоторых случаях выражения со сравнением не требуют специального обращения к источнику в силу очевидности сравнения или наличия аналога в родном языке и, следовательно, их употребление в речи неизбежно. Специальные пособия (например, [3]), используемые на занятиях РКИ на начальном уровне, помогают увеличить словарный запас, узнать о значении, составе, сочетаемости и т.д.

“Крылатые слова – устойчивые словосочетания, часто употребляемые благодаря яркой выразительности и глубокому историко-культурному смыслу. В русском языке таких слов и выражений, легко употребляемых людьми разных сословий, очень много. Крылатые слова рождались практикой, опытом, случаем и литературой. В них – мудрость народная, бездна смыслов, много поучительного. К сожалению, правильная литературная речь учителя исключила многие крылатые слова, хотя многие из них обогатили бы общение с учениками: *“мастер на все руки”*, *“горе от ума”*, *“без вины виноватые”*, *“быть или не быть?”* и т.д. Крылатыми эти слова называются из-за легкости переноса из одной сферы употребления в другую, из-за восприимчивости их многими людьми. В них действительно есть что-то легкое, перелетающее. Восстановление их статуса в профессиональной речи педагога не просто украсило бы, оживило, обогатило общение его с учениками, но и, что очень важно, в культурологическом плане продолжило бы традицию сохранения контекста прекрасного русского языка [2]”.

Рассматривая эту цитату применительно к использованию крылатых слов и выражений нефилологами, можно увидеть процесс проникновения научно-технической терминологии в разные сферы жизни, освоение литературным языком немалого количества терминов, потерей их специального значения и последующей детерминологизацией и метафоризацией, например: *“анатомия любви”*, *“география подвига”*, *“инфляция слов”* и др.

Крылатые единицы как предмет изучения филолога – это цитаты и выражения из литературно-художественных произведений, различные изречения исторических лиц, имена мифологических, фольклорных и литературных персонажей, оторвавшиеся от первоисточника и получившие вторую жизнь в обыденной речи (*“лебединая песнь”*, *“растекаться мыслью по древу”*, *“Фома неверующий”*, *“не от мира сего”*, *“Сизифов труд”*, *“слона-то я и не приметил”* и т.п.). Для студента-филолога своеобразие крылатых слов заключается в их афористичности, которая чаще всего приобретает на протяжении конкретного временного отрезка.

Таким образом, при обучении как студентов-филологов, так и нефилологов, необходимо учитывать тот факт, что без владения набором даже минимальных историко-этимологических знаний, стоящих за крылатыми словами и выражениями, невозможно правильно интерпретировать смысл языковой единицы. Анализ усвоения этих единиц показывает, что необходимо иметь представление о предмете, событии, ситуации или месте, связанном с ними, следовательно, обязательным является знакомство с содержанием источника.

ЛИТЕРАТУРА

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Безрукова В.С. Основы духовной культуры (энциклопедический словарь педагога) – Екатеринбург. 2000. – 937 с.
3. Чепкова Т.П. Русский язык как иностранный. Знакомимся с русской фразеологией: Учеб. пособие / Т. П. Чепкова – М.: Флинта: наука, 2003. – 88 с.

КОЛІР ЯК ЗАСІБ КОГЕЗІЇ У МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНОМУ ТЕКСТІ (на матеріалі французької мальованої історії « Les aventures de Petit Ours Brun »)

Мостова Н.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Зорові й кольорові відчуття виконують важливу інформативну функцію у процесі пізнання людиною себе у Всесвіті і Всесвіту у собі. Кольори активізують прояв емоційних переживань, уможливають або полегшують сприйняття людиною іншомовного повідомлення, особливо коли йдеться про дитячий мультиплікаційний текст. Феномен кольору є багатограним. Відомо, що він виникає внаслідок подразнення рецепторів очної сітчатки світловими хвилями у діапазоні від 400 до 700 нм. Кожен колір являє собою певний вид електромагнітної енергії [1-5], а кольоровий зір людини розвивається у певній послідовності, обумовленою довжиною світлових хвиль у сонячному спектрі [1].

Вплив кольору на ментальний стан людини і її фізичне тіло є очевидним, оскільки за кожним кольором закріплена певна семантика, що вибудовувалася протягом суспільної історичної і культурологічної діяльності, спрямованої на процеси взаємодії людини і світу [2-3]. Окрім того, кожен колір, як певний вид електромагнітної енергії, має властиві тільки йому фізико-хімічні й психофізіологічні характеристики [1], а тому використання кольору повинно бути свідомим.

У французькому мультиплікаційному тексті « Les aventures de Petit Ours Brun » кольори одягу персонажів і простору, в якому відбуваються події, мають схожі відтінки і тони. Таке кольорове вирішення мультиплікаційного простору виконує функцію когезії, забезпечуючи його цілісність і завершеність. Так, наприклад, у серії « Petit Ours Brun va à la pêche » зелений колір жилетки дідуса гармонує з численними відтінками зеленого кольору світу природи, а його світло-сині брюки і блакитно-синя футболка малюка співзвучні з кольорами неба й річки в літній день, жовтий комбінезон ведмедика асоціюється з соняшниковими полями. Навіть поплавки дідуса й онука мають однакові кольори з їхнім вбранням. Одяг персонажів мультфільму і предмети інтер'єру загалом мають однакове кольорове наповнення. Наприклад, мама вдягнута у жовту спідницю, а у малюк – у жовті панчохи; у його кімнаті стоїть жовтий комод, а стіну прикрашає жовта картина.

Колір може також увиразнювати і символізувати позитивний результат комунікативної ситуації. Так, наприкінці серії « *Petit Ours Brun veut s'habiller tout seul* » ми констатуємо наявність кольорового хіазму, функціональна роль якого полягає у передачі згоди й порозуміння між мамою і сином, якими закінчився їхній побутовий конфлікт, представлений на початку мальованої історії. Відмовляючись одягнути речі, запропоновані мамою, ведмедик вбирається самостійно на свій смак, але не по погоді. Схвалення мамою його самостійності спонукає ведмедика вдягнутися тепло, і підсвідомо він обирає речі однакового кольору з одягом мами. В останньому епізоді зазначеної серії ми бачимо ведмедицю маму у зеленому півпальто і жовтій спідниці, а ведмедика у жовтому светрі і зелених штанах, які йдуть разом. Хрестоподібне зображення кольорів одягу нагадує нам грецьку літеру Х (хи), це і надає підстави називати описаний прийом кольоровим хіазмом, перехресною фігурою з двох частин, елементи якої розташовані в оберненому порядку [6, с. 22-23].

Додаткову лінгвокультурологічну інформацію щодо функції хіазму у поданому контексті надає нам символічний аналіз літерного знака Х, який являє собою комбінацію незавершених трикутників. Верхній символізує чоловічий початок, нижній – жіночий. Ці знаки символізують різну фізичну й енергетичну будову чоловіка і жінки. Чоловік бере енергію з космосу і втілює на Землі енергію духу, а жінка – енергію Землі, матерії [7, с. 71]. Отже, у даному прикладі функція кольорового хіазму полягає у візуальному зображенні гармонізації чоловічої і жіночої енергій, яка виражається також на мовленнєвому і позамовленнєвому рівнях.

Декодуванню кольорової семантики здебільшого сприяє аналіз мовлення персонажів. Наприклад, у серії « *Petit Ours Brun va à la pêche* » зелені й жовті кольори символізують відпочинок і життя. На лексичному рівні ці смисли передає лексичне поле рибалка, на синтаксичному – численні окличні й спонукальні речення, на фонетичному – інтонація радості й захоплення.

Таким чином, саме кольорова семантика формує основу семантичної структури образу мальованого персонажа, і тому єдність між позначуванням і означальним правдиво й естетично відтворює об'єктивний аспект створюваної реальності й предметної властивості об'єктів. Колір слугує важливим засобом вибудовування як імпліцитних, так і експліцитних смислів у гармонійному тандемі з лінгвостилістичними засобами на фонетичному, лексичному і синтаксичному рівнях, слугуючи емоційною і смисловою когезією тексту, а його прагматична функція полягає у миттєвій фіксації уваги й формуванні інтересу дитини до розгортання власне тексту, який проявляється у її певних емоційних реакціях як на його візуальну, так і на аудіальну інформацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иоханес Иттен. Основы цвета [Електронний ресурс] / Иоханес Иттен — Режим доступу: <http://archizona.ru/osnovy-cveta-itten.htm> — Назва з екрана.
2. Шашлов Б.А. Цвет и цветовоспроизведение /Борис Аполлонович Шашлов. — М: Книга, 1986. — 280 с.

3. Зайцев А.С. Наука о цвете и живопись /Алексей Сергеевич Зайцев. — М: Искусство, 1986 — 159 с.
5. Миронова Л.Н. Цветоведение / Ленина Николаевна Миронова. — Минск: Вышэйшая школа, 1984. — 280 с.
6. Береговская Э.М. Очерки по экспрессивному синтаксису /Эда Моисеевна Береговская. — М: Рохос, 2004. —208 с.
7. Синельников В.В. Таинственная сила слова. Формула любви. Как слова воздействуют на нашу жизнь / Валерий Владимирович Синельников. — М: Центполиграф, 2006. — 255 с.

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ПЕРСОНАЖІВ В ІДІОЛЕКТІ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА

Музиченко Н.І.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Виразально-зображальний простір художнього твору слугує чи не найбільш багатим руслом для реалізації й інтерпретації емоційної сфери особистості. Найвиразніше й найповніше емоції в тексті репрезентує лексико-семантичний рівень, що включає такі класи лексичних одиниць: 1) лексику, що називає або описує емоції (*радість, щастя, сум, гнів*); 2) лексику, що виражає або викликає емоції (*красень, милий, негідник, прикрий*); 3) лексику, що набуває емотивних семантичних планів завдяки переносному вживанню (*троянда, орел, пава, бовдур* – про людину) або демінутивно-меліоративним та аугментативно-пейоративним суфіксам (*матінка, дідусь, спатоньки, дідуганище*). Лексикографічні праці фіксують лексеми всіх трьох згадуваних класів. Домінують лексичні одиниці, що називають або описують емоційні стани. Вони належать до узуальних пластів лексики і становлять ядро лексичного фонду мови, уживаного для вербалізації внутрішнього світу людини. Семантика таких слів характеризується наявністю обов'язкового емотивного компонента, який уходить до основного предметно-логічного (денотативного) компонента значення [4].

Цілком правомірно до емоційної лексики зараховують усі аксіологічно забарвлені слова, які, крім об'єктивного лексичного значення, містять потужний і виразний суб'єктивно-оцінний складник. Така лексика слугує засобом емоційного оцінювання подій, осіб, об'єктів; забезпечує вплив на почуттєву сферу слухача (читача); передає суб'єктивне ставлення до окремих фрагментів картини світу; уможлиблює вираження емоцій і почуттів крізь призму власного (індивідуально-авторського) «я» [1, с. 53–54].

Серед прозаїків-шістдесятників особливою майстерністю у відтворенні внутрішніх станів персонажів, вербалізації емоційних виявів героїв за допомогою різнорівневих мовних засобів вирізняється Григорій Тютюнник. Аналізуючи мовотворчість письменника, натрапляємо на велику кількість лексем, що номінують емоції. Лексика, що лише називає чи описує емоційні стани, за своєю семантикою належить до нейтральної, неекспресивної, напр.:

радість(«почуття задоволення, втіха, приємність» [СУМ, Т. 8, с. 436]): «— Он диви! —**радіють** мати» [3, с. 118]; «**Усміхнений, при погонах, солдат кучерявий; в очах іскридобрі та веселі, а за ними — смуток далекий**» [3, с. 360];

тривога («неспокій, збентеження, викликані якимсь побоюванням, страхом перед чимось, передчуттям неприємного, небезпечного» [СУМ, т. 10, с. 253]). Семантичне поле даного емоційного стану у творчості Григора Тютюнника представлене такими лексемами: **«тривожно», «сторожко»** [ССУМ, с. 113]: *«Старці пришикли, всі, навіть сліпі, попіднімали голови і тривожно питалися у зрячих сусідів»* [3, с. 559]; *«За сірими, вицвілими на сонці прилавками сиділи і стояли жінки і дідусі й неголосно, сторожкоозираючись на всі боки, припрошували до своїх товарів»* [3, с. 559];

байдужість («незацікавленість, безсторонність» [СУМ, т. 1, с. 90]): *«— Інші прийдуть, — байдуже одказує Сергій, і водночас чути: лясь!»* [3, с. 453];

досада («почуття незадоволення, гіркоти, викликане чим-небудь» [СУМ, Т.2, с. 381]): *«— А-а, киньте, — сказав Мирон із неприхованою досадою»* [3, с. 664];

сором («почуття сильного збентеження, зніяковіння через свою погану поведінку, недостойні дії, вчинки; почуття ніяковості, сором'язливості» [СУМ, Т. 9, с. 464]): *«А йому й не образливо зовсім було, й не соромно за шапку»* [3, с. 102].

У мовотворчості письменника простежуємо домінування негативних емоційних станів, зважаючи на загальноприйняте розмежування емоцій за вимірами на аксіологічній шкалі. Контексти демонструють випадки увиразнення емотивної семантики лексем узуальними чи трансформованими фразеологічними одиницями: *«Ловлячи всі погляди я тупів, голова сповнювалася туманом, то підраховував приблизно — аби не більше...»* [3, с. 211].

Аналіз складу лексичних одиниць — репрезентантів емоційних станів персонажів у прозі Григора Тютюнника — засвідчив самотутність творчої манери письменника в плані портретотворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко Н.І. Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти: [монографія] / Н.І. Бойко. — Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2005. — 552 с.
2. Словник української мови: в 11 т. / [Ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. — К.: Наук. думка, 1970–1980 с. (СУМ).
3. Тютюнник Григор. Холодна м'ята: Оповідання, повісті, твори для дітей / [Упоряд. і передм. П. П. Засенка] / Гр. Тютюнник. — К.: Укр. письменник, 2009. — 843 с.
4. Шаховский В. И. Лингвистическая теория эмоций: [монография] / В. И. Шаховский. — М.: Гнозис, 2008. — 416 с.

РАЗГОВОРНАЯ СТИХИЯ В НАУЧНОМ ДИСКУРСЕ Л. ГУМИЛЕВА

Мусиенко В.П.

Киевский национальный лингвистический университет

В лингвистической литературе термин «дискурс» употребляется в разных контекстах и возникает как «размытая категория», плавающая между текстом, контекстом, функциональным стилем и т.п.

В нашем исследовании языковой ткани сочинения Л. Гумилева «География этноса в исторический период» (1990г.) мы исходим из примата коммуникативного подхода : дискурс как тип коммуникативной деятельности, интерактивное явление, речевой поток, который имеет разные формы проявления; дискурс как «текст, погруженный в жизнь». Он релевантен для рассмотрения гуманитарного научного дискурса Л. Гумилева как с позиции создания, так и в контексте восприятия.

Исходя из типологии коммуникативных актов по признаку взаимодействия коммуникантов (Т.Баллмер и В. Бренненштуль): экспрессия – сосредоточена на говорящем; апелляция – нацелена на адресата; интеракция – вербальная «борьба» коммуникантов; дискурс – вербальное сотрудничество коммуникантов, анализируемый текст Л. Гумилева можно определить как апелляцию и дискурс, поскольку автор, ставя задачу убедить читателя в правильности своей концепции, работает на *ївський національний лінгвістичний* исследование и художественного произведения, по остроумному замечанию самого автора «помесь Момсена с Майн Ридом», что придает им черты субъективизма, диалогизма, направленности на реципиента.

Важным источником стилистического мастерства Гумилева была лекторская работа, причем он читал лекции офицерам на фронте, популярные лекции в клубах для заработка и, конечно же, студентам. Вторым источником несомненно был опыт лагерного рассказчика. Гумилев рассказывал во время отдыха об исторических событиях и, вероятно, именно здесь он выработал умение говорить доходчиво и занятно [см. 1].

Для успешной коммуникации ее участники должны иметь фонд общих речевых навыков. Поскольку произведение Л. Гумилева ориентировано на широкий круг читателей, автор использует общеупотребительные языковые средства. Последний момент обусловлен избранным автором типом коммуникации, который обусловлен жанром дискурса и манерой речевого поведения. В предисловии к работе автор пишет, что он избрал для изложения исторического материала – «забавный русский слог», т.е. простой разговорный язык, поскольку, по его мнению, нет научной идеи, которую нельзя было бы изложить ясно и кратко человеку со средним образованием (6).

По характеру адресатности дискурс Гумилева ретинальный (неточно адресованный), но вместе с тем он ограничен кругом заинтересованных читателей. Наряду с традиционными для научного стиля чертами, отмечаем широкую струю разговорности. Такая речевая стратегия способствует сближению автора и читателя. Автор говорит обыденным языком, как бы показывая читателю, что он мыслит так же, как и читатель, и читатель вполне мог бы прийти к подобным заключениям самостоятельно. Но это некоторое лукавство – автор ведет читателя к избранной цели, но избранная стратегия и реализующие ее тактики создают у читателя чувство полной свободы размышления – таково писательское мастерство автора.

В докладе представлены разговорные языковые средства и разговорные стилистические конфигурации, которые Л.Н. Гумилев использует для поддержания внимания реципиента, в первую очередь элементы **разговорного синтаксиса**.

Особую роль в разворачивании дискурса играют так называемые дискурсные слова. В анализируемом сочинении Гумилева это частицы, вводные слова, словосочетания. Их обилие создает стилистику устного разговорного диалогического дискурса, когда говорящий пристально следит за восприятием его речи и реагирует на него при помощи модальных акцентов. Ср.: ***И представьте себе, что эдакая махина воюет с одной Румынией, причем Румыния побеждает до тех пор, пока ее, наконец, не задавливают числом*** (49);

Известно, что частицы являются важнейшим способом формирования мысли: без частиц мысль просто не идет. В Гумилевском дискурсе частицы выполняют различные функции: подтверждения – ***Вот-вот!*** Именно новообразовавшиеся этносы (244), уступки – ***Пожалуй это верно*** (244) отсылки – ***Некоторые говорят, что никакой разницы нет. Мол, что написано в паспорте, то и хорошо*** (11), констатации – ***Так вот. Если принять эту энегетическую модель...*** (44).

Нам удалось установить в тексте также **дискурсивные вопросы**, характерные для лекторского дискурса. На них возложена задача вести читателя в нужном направлении, возбуждая работу мысли. Ср.: ***В чем тут дело? Я думаю, что тут искать чудесных причин не надо*** (54).

Широко представлены и другие формы **экспрессивного синтаксиса**: ***О чем? О том, чего он не знал: о загробной жизни. Боже мой! Да ведь каждому интересно, что после смерти будет*** (52).

Основная задача разговорной стихии в тексте книги состоит, с одной стороны, в приближении читателя к историческому прошлому, а с другой – во включении его в ход авторской мысли. Благодаря этому у читателя создается впечатление, что вместе с автором они беседуют с историческими персонажами, которые думают и чувствуют, как и мы с вами.

ЛИТЕРАТУРА

1. Беляков, С. С. Гумилев сын Гумилева: [биография Льва Гумилева] / С. С. Беляков. – М.: АСТ, 2013. – 797 с.
2. Гумилев Л. Н. География этноса в исторический период. – Л.: Наука, 1990, – 289 с.

ДИРЕКТИВНІСТЬ ЕМОЦІЙНО-ПРАГМАТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОЗВУЧЕНИХ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИТЧ

Мусієнко Ю.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Результати проведеного дослідження А.А. Калитою [2] уможливають висновок про те, що енергія емоційно-прагматичного потенціалу виникає у психічній сфері людини внаслідок збудження інстанції позасвідомого сигналами або інформацією про зміну стану навколишньої дійсності або про зміни його внутрішніх відчуттів і станів.

Картина світу, змодельована притчею, являє собою імперативну картину світу, де персонажем в акті вибору здійснюється не визначеність долі, а певний моральний закон притчового повчання. У свою чергу мовленнєвий вплив проявляється через досягнення перлокутивного ефекту – переконання слухача в істинності певних тверджень, у результаті чого відбуваються зміни емоційного стану адресата, регуляція його поведінки або створюється естетичний ефект [4]. Відтак перлокутивний чинник відіграє значну роль під час проголошення притчі – морально-повчального мовлення, спрямованого на переконання людини в необхідності дотримуватися норм і правил життя та сформулювати певну поведінкову реакцію. Разом із тим основна роль притчі – вплинути, переконати, викликати в адресата намір зробити певний вчинок, змінити свідомість і, як наслідок, вплинути на формування нової ціннісної картини світу. В цьому і вбачається директивність текстів притч (за допомогою поради, прохання, попередження, вказівки тощо), що спонукає слухача задуматися над сенсом життя, його духовними цінностями, вічними істинами, створюючи повчальне підґрунтя притчового повідомлення.

Функціональне призначення притчі вбачається у спробі спонукати реципієнта до вироблення власного бачення дидактичного наповнення притчі, спричиненого впливом на мисленнєву діяльність реципієнта. У цьому зв'язку, спираючись на тексти джерела (95 текстів англійських притч), ми розглядали описувані в притчах чесноти (працелюбність, вірність, вдячність, відданість тощо) й вади героїв (зрадливість, самовпевненість, хвастощі, боягузтво тощо) з метою виокремлення директивних інтенцій досліджуваних текстів. Зазначимо, що в основу класифікації притч за прагматичною спрямованістю лягла класифікація Кента Баха [5]. Таким чином, класифіковано директивні інтенції, спрямовані на переконання людини дотримуватися певних норм та правил життя (*прохання, порада, пропозиція, інструкція, попередження, вказівка, зауваження, вимога і наказ*).

У ході аудитивного аналізу аудиторам-інформантами встановлено ступінь вираження директивності аналізованих притч, що сприяє розумінню закодованого етичного повідомлення. Відзначимо, що корпус притч високого ступеня директивності становив 46%, середнього – 50,8% і низького – всього 3,2%. Такий високий показник директивності свідчить про досягнення перлокутивного ефекту під час проголошення англійської притчі. Отже, з погляду дидактично-виховної функції тексту притчі це є цілком природним, оскільки було виявлено, що просодичне оформлення (66,7%), контекст (42,8%) і лексичні засоби (38,1%) значною мірою впливають на слухове сприйняття вираженої у притчі директивної інтенції та її декодування [3].

Аудиторам-інформантам була запропонована анкета, яку необхідно заповнити після прослуховування тексту англійської притчі. Відтак завданням для інформантів цієї групи було встановити композиційні блоки притч, їхнє комунікативно-прагматичне навантаження, повчальність змісту етичної ідеї притчі та її ступінь, межу раціональності та ірраціональності характеру вчинків головних героїв, визначити мораль притч, імпліцитність та експліцитність вираження директивних інтенцій, поділити притчі за їх метасимволічною

спрямованістю повчального змісту, виділити межу фокалізації закодованого повчального повідомлення притчі, визначити когнітивну якість мовлення дикторів за шкалою ("3+"..."3-"). При цьому шкали зі схожими показниками об'єднувалися у незалежні чинники, що утворюють семантичний простір для їхньої інтерпретації та експериментальної перевірки [3]. Таке анкетування дозволило нам довести гіпотезу про вплив просодичного оформлення англійських притч у результаті взаємодії прагматичних і лінгвокогнітивних чинників у породженні і декодуванні директивної інтенції, та визначити ступінь директивності емоційно-прагматичного потенціалу текстів англійських притч, який класифіковано на високий, середній і низький. В основу такого підходу до систематизації емоційно-прагматичного потенціалу текстів лягли положення, висвітлені у праці А. А. Калита [1, с. 5–12], про те, що психо-енергетичні поля свідомості в процесі породження мовлення матеріалізуються у актуалізованому ним висловленні у формі енергетичного потенціалу, що визначає інваріантну однозначність його усної актуалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калита А. А. Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлення : [монографія] / Алла Андріївна Калита. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. — 320 с.
2. Калита А. А. Взаємодія логічного та емоційного у просодичному оформленні смислу висловлювання / А. А. Калита // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія. — К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. — Т. 6., № 2. — С. 98—105.
3. Мусієнко Ю. А. Методика виявлення когнітивних і прагматичних ознак просодичного оформлення англійських притч / Ю. А. Мусієнко // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Філологічні науки (мовознавство). — Кіровоград : КДПУ ім. В.В. Винниченка, 2013 — Вип. 119. — С. 159—164.
4. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / Иван Павлович Сусов. — Винница : Нова Книга, 2009. — С. 128—129.
5. Bach Kent. Speech Acts and Pragmatics // Blackwell Guide to the Philosophy of Language [Електронний ресурс] / Kent Bach. — Режим доступу : <https://www.msu.edu/course/lin/837/Bachprag%26phil.pdf>.

МОВНА КАРТИНА СВІТУ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПЕЦИФІКИ ЛЮДСЬКОГО СПРИЙНЯТТЯ

Наваренко І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема вивчення мовної картини світу (образу світу, моделі світу) — зафіксованої у мові та специфічної для даного мовного колективу схеми сприйняття дійсності — має давню історію і ґрунтовно висвітлена в роботах Ю.Д. Апресян, Б.О. Серебреннікова, В.І. Постовалової, Т.В. Цив'ян). Поняття

картини світу належить до числа фундаментальних понять, що виражають специфіку людини та її буття, взаємини з миром, найважливіші умови існування у світі. В.І. Постовалова визначає картину світу як «глобальний образ об'єктивної дійсності, що лежить в основі світогляду людини, тобто виражає суттєві властивості світу в розумінні людини в результаті духовної діяльності». В картинах світу мова може йти про світ в цілому або про фрагмент, про визначений зріз або його аспект. «Існує стільки картин навколишньої дійсності, скільки є «призм» світобачення. При цьому людина дивиться на світ не тільки крізь призму свого індивідуального досвіду, але, перш за все, через призму суспільного досвіду» (Б.О. Серебренніков). Картина світу людини знаходиться в постійній динаміці і може змінюватися протягом життя.

Мовна картина світу як концептуальне відображення національного менталітету на сьогоднішній день є одним з найбільш **актуальних і перспективних** напрямків наукових досліджень не тільки в області гуманітарного знання в цілому, а й в галузі лінгвістики як окремої дисципліни. Це пов'язано зі становленням антропоцентричної парадигми, згідно з якою будь-яке явище, будь-який факт навколишньої дійсності повинні вивчатися через призму його сприйняття і відображення людиною, тобто у дослідженні будь-якого як мовного і немовного явища необхідно включити людський фактор. Саме акцентування на «людському факторі» привело до появи в різних науках низки понять, які представляють психічні, лінгвістичні, логічні, філософські моделі об'єктивного світу: концептуальна картина світу, образ світу, модель світу, концептуальна система, індивідуальна когнітивна система, мовна картина світу та ін.

Сукупність уявлень про світ, укладених в значенні різних слів і виразів певної мови, складається в якусь єдину систему поглядів, і є властивою всім носіям мови, тому що уявлення, що формують мовну картину світу, входять в значення слів і виразів як в явному, так і неявному вигляді. Користуючись словами і виразами, що містять явні смисли, людина, сама того не помічаючи, сприймає їх як постульований погляд на світ. Навпаки, ті смислові компоненти, які входять в значення слів і виразів у формі неявних тверджень, можуть бути предметом спору між різними носіями мови і тим самим не входять в той загальний фонд уявлень, який формує мовну картину світу.

Згідно з принципом лінгвістичної відносності, так звана «картина світу» мовця залежить не тільки і навіть не стільки від спостережуваної ним реальності, скільки від тієї класифікаційної сітки, де конкретну мову з її граматиною і лексикою пов'язують з мовцем. В сучасних когнітивно-орієнтованих дослідженнях можна умовно виділити «релятивний» і «універсальний» напрями: для першого пріоритетним є вивчення культурної та мовної специфіки в картині світу мовця, для другого – пошук універсальних властивостей мови певного етносу.

Мовна репрезентація *етносвідомості* й культури народу не обмежується фонетичною, лексико-фразеологічною та граматичною підсистемами мови, а й залучає текстові знаки широкого спектра й численні дискурсивні практики, оскільки культурологічна інформація пронизує не лише традиційні фольклорні тексти, а й різні за типом і сферою спілкування мовленнєві продукти.

Слід зазначити, що вивчення мовної картини світу з точки зору аналізу природи мов етносів сприяє розширенню уявлень про ціннісні категорії різних етнокультур. Сукупність теоретичних і методологічних положень, моделювання і стандартизація в інтерпретації наукових даних, їх оцінка та систематизація створюють теоретичне підґрунтя в осмисленні гіпотез щодо концептуалізації мовної картини світу і сприяють розв'язанню задач, що виникають в процесі наукового пізнання специфіки національного менталітету, які вирішується в рамках прийнятої парадигми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю.Д. Русская языковая картина мира и системная лексикография / В. Ю. Апресян, Ю. Д. Апресян, Е. Э. Бабаева, О: Отв. ред Ю. Д. Апресян. – М.: Языки славянских культур, 2006.– 912 с. – (Studia philologica).
2. Постовалова В.И. Существует ли языковая картина мира? / В.И. Постовалова // Язык как коммуникативная деятельность человека. – М. : Наука, 1987. – С. 67 – 79
3. Серебренников Б.О. Роль человеческого фактора в языке / Б.О. Серебренников: Язык и мышление. – М.: Наука, 1988. — 242 с.
4. Цивьян Т.В. Лингвистические основы балканской модели мира / Т.В. Цивьян. – М. : Наука, 1990. – 207 с. 6.
5. Рахилина Е.В. О тенденциях в развитии когнитивной семантики. / Е.В. Рахилина // Известия АН. Сер. лит. и яз. 2000а – Т. 59. – № 3.1. С. 3–15. Научная библиотека диссертаций и авторефератов disser Cat <http://www.dissercat.com/>
6. Вежбицкая А. Восприятие: семантика абстрактного словаря. / А. Вежбицкая // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 18. – М.: Прогресс, 1986. С. 336–369

НЕОДНОЗНАЧНІ ВИСЛОВЛЕННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Нагорна О.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Особливий дослідницький інтерес у прагмалінгвістиці викликає вивчення загальних правил мовленнєвої поведінки, що лежать в основі успішного перебігу комунікативної інтеракції. Одним з таких правил є вимога прозорого та однозначного висловлення думки, оскільки поява можливих додаткових значень ускладнює процес розуміння змісту висловлення. Попри загально визнану потребу висловлюватись ясно, цей постулат регулярно порушується, хоча співрозмовники при цьому можуть проявляти кооперацію в мовленнєвій взаємодії.

У процесі вивчення неоднозначності висловлень постає необхідність розмежування значення речення та значення висловлення як мовленнєвого акту, адже можливість виникнення множини нових значень у висловленні забезпечується двома факторами: 1) інвентарем лексичних та синтаксичних засобів системи мови; 2) варіативністю вибору іллокутивної сили висловлення. Якщо розглядати іллокутивну силу як прагматичне значення висловлення і

враховувати той факт, що висловлення не завжди обмежується одним іллокутивним актом, можна стверджувати, що неоднозначність висловлення виникає і на прагматичному рівні [6, с. 95].

Вивчення проблеми неоднозначності висловлень у прагматичному аспекті розпочалось із усвідомлення існування непрямих мовленнєвих актів [4]. Певною мірою непрямі та неоднозначні висловлення є суміжними, але не тотожними поняттями, оскільки між ними існує принципова відмінність. Непрямі мовленнєві акти мають одну іллокутивну силу, яка не відповідає буквальному змісту висловлення, в той час як у неоднозначних висловленнях співіснують декілька іллокутивних сил, причому слухач самостійно визначає, яка з них є ситуативно релевантною, і в такий спосіб сам встановлює значення висловлення [6, р. 98].

Примноження значень висловлення може бути як передбаченою, так і непередбаченою дією мовця, що дає підстави для виділення двох типів неоднозначності: навмисної та випадкової. Навмисна неоднозначність є результатом спланованих дій, які можуть бути націленими як на досягнення власних комунікативних цілей, так і на створення взаємовигідних умов спілкування. Стратегічна цінність навмисно застосованих неоднозначних висловлень полягає в тому, що, залишаючи їх іллокутивну силу нероз'ясненою, мовець надає слухачеві можливість самостійно визначити її, і при цьому позбавляє себе відповідальності за значення висловлення.

Поява навмисної неоднозначності в дискурсі комунікантів може зумовлюватись потребою заінтригувати співрозмовника, ввести в оману, мати непередбачуваний перлокутивний ефект, який тісно пов'язаний з Принципом зацікавленості (Interest Principle) в термінах Дж. Ліча [3, с. 146]. Неоднозначні висловлення за певних обставин дозволяють зробити процес спілкування захоплюючим як для мовця, так і для слухача [3, р. 79]. Дотримання Принципу зацікавленості, який переважно ґрунтується на метафорі, іронії та інших фігурах мовлення з неоднозначною інтерпретацією, спричиняє комічний ефект.

Мотивація мовця навмисно виражатись неоднозначно пояснюється увічливими міркуваннями, якими він керується. Залежно від того, якою мірою мовленнєвий акт загрожує "обличчю" співрозмовника, мовець буде застосовувати засоби ввічливого спілкування, одним з яких є опосередкованість, яка і спричиняє неоднозначність інтерпретації мовленнєвого акту [2, с. 59].

Спілкування потребує неоднозначного вираження думки, якщо комунікативні цілі мовця перебувають у конфлікті одна з одною. Це стосується випадків, коли мовці мають справу з суперечливими відчуттями: з одного боку, мовець має сказати правду, з іншого, не хоче образити співрозмовника. Розглянемо приклад:

(1) Partick: What do you think of me? I mean really. What do you think of me? (He is angry).

Daisy: I think... I think you have your moments. (She is confused).

Patrick: You want to be a producer, right?(His facial expression changes to a more friendly one). I think it's time you start making your first film (The Shrink, 65 min.).

Випадкова неоднозначність є не передбаченою дією з боку мовця, а скоріше збігом мовних обставин і може бути елімінована контекстом. В такому разі неоднозначність застосовується мовцем не з метою пом'якшити або приховати перлокутивний ефект, ухилитись від відповіді тощо, а скоріше є результатом багатозначності мовних одиниць.

Таким чином, неоднозначність може проявлятися на прагматичному рівні і бути навмисною або випадковою залежно від того, чи є вона запланованою дією мовця або лише збігом мовних обставин. Мотивацію мовця навмисно виражатись неоднозначно пояснюється прагненням досягти більшої експресії у спілкуванні, переслідуванням увічливих міркувань або ж намаганням розв'язати конфлікт комунікативних цілей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В.В. Избранные труды. Исследования по русской грамматике / Виктор Владимирович Виноградов. – М.: Наука, 1975. – 453 с.
2. Brown P., Levinson S. Politeness / Penelope Brown, Stephen Levinson. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 347 p.
3. Leech G. Principles of Pragmatics / Geoffrey Leech. – London: Longman, 1981. – 266 p.
4. Searle J.R. Speech Acts / John Rogers Searle. – Cambridge: Cambridge University Press, 1969. – 137 p.
5. Tanaka N. The pragmatics of uncertainty / Noriko Tanaka // Journal of Pragmatics. – 2001. – No. 12. – P. 121–142.
6. Thomas J. Cross-cultural pragmatic failure / Jenny Thomas // Applied Linguistics. – 1983. – Vol. 4. – P. 91–112.

ЕМОЦІЙНА ФУНКЦІЯ ІНТОНАЦІЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСКУСІЙ

Насікан З.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Протягом останніх десятиліть дослідження функцій інтонації викликає значний інтерес у лінгвістів. Унаслідок відсутності чіткого визначення поняття «функція» та «межі функцій» інтонації [4 с. 16], ця проблема утворила цілий конгломерат різних поглядів на принципів класифікації функцій інтонації, одна з яких, а саме емоційна, і досі породжує дискусії та неоднозначні погляди серед науковців.

Як свідчить аналіз вивченої літератури, найголовніша проблема полягає у термінологічній неоднозначності, інакше кажучи, для позначення емоційного стану людини та її відношення до висловленого, лінгвісти використовують різні терміни. Так, наприклад, деякі вчені описуючи зазначену вище функцію використовують термін як емоційна, так і експресивна функція, тоді як інші, наприклад, І.Г. Торсуєва розділяє ці два поняття, і подає своє тлумачення прояву експресивної функції у смисловому членуванні речення [5, с. 32]. Разом

із тим, згідно з переконаннями Н.С. Трубецького [6, с. 22], інтонація мала такі функції: експлікативна, апелятивна та експресивна. Остання, надавала можливість ідентифікувати соціальну приналежність мовця та його особистість. Л.Р. Зіндер витлумачує, що, якщо спиратися на цю класифікацію, то із експресивної функції треба виключити емоційну, адже, коли ми закінчуємо речення, то понижуємо голос, але не робимо це для того, щоб показати свою приналежність до певної суспільної групи [3, с. 269].

Якщо вбачати суть емоційно-експресивної функції в актуалізації позитивної або негативної оцінки мовця, то для її позначення використовують термін оцінно-експресивна функція. Необхідно також наголосити, що в зарубіжній лінгвістиці, як правило, називають зазначену функцію “attitudinal” або “emotional” і дають пояснення, що вона дозволяє виражати емоції, такі як радість, біль, задоволення, здивування, іронія, зацікавлення тощо.

Аналізуючи емоційну функцію, в той же час постає проблема чи взагалі варто її включати до об'єктів лінгвістичного дослідження. Оскільки ця функція вивчає емоційний стан, а, отже, і емоції, цілком логічним висувається припущення, що це об'єкт психологічних досліджень або щонайменше пропонується відносити емоційну функцію до екстралінгвістичних [5, с. 62]. Напротивагу цьому, Л.Р. Зіндер вбачає зв'язок емоційного висловлення з категорією модальності, тобто відношення мовця до сказаного. Тим паче, що це стосується і конотативного значення, якого може набути повідомлення під час його актуалізації. Відповідно до цього, Л.Р. Зіндер наполягає на необхідності вивчення емоцій, емоційного висловлення, а також емоційної функції інтонації та включити їх до об'єкту лінгвістичних досліджень [3, с. 268-70].

Необхідно зазначити ще одну проблему, яка інколи створює перепону для об'єктивного дослідження емоційного висловлення. Відсутність строгої класифікації емоцій та чіткого розмежування між емоціями та відчуттями значно ускладнює дослідження [2; 3]. Більш того, дуже важко визначати емоцію спираючись тільки на інтонацію, оскільки емоційний стан в більшій мірі передається лексико-граматичними засобами, мімікою та жестами [1; 3]. Це означає, що треба враховувати всі показники під час аналізу емоційного висловлення. У зв'язку із цим, відповідно до концепції І.Г. Торсуєвої, окреме виділення інтоном емоцій було б неправомірним [6, с. 61], адже одна і та ж інтонома може мати абсолютно протилежні значення, наприклад, при різних жестах, що свідчило б про її малу наукову значущість.

Підбиваючи підсумки, загальна зацікавленість науковців до емоційної функції інтонації свідчить про цілу низку проблем які потребують подальшого дослідження. До них зараховують питання термінологічної невизначеності, включення емоційної функції інтонації до об'єкту лінгвістичних досліджень та необхідності чіткої класифікації самих емоцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берлин С.А. Обучение английской интонации. Учебно-методическое пособие / С.А. Берлин, А.С. Вейхман. – М.: «Высшая школа», 1973. – 116 с.

2. Будажапова С.В. Эмоционально-экспрессивная функция английской интонации (на материале регистра лекции) / С.В. Будажапова // Вестник Бурятского государственного университета. – 2010/11. – Вып. Романо-германская филология. – С. 30-35.
3. Зиндер Л.Р. Общая фонетика / Л.Р. Зиндер. – Изд-е 2-е, перераб. и доп. – М.: «Высшая школа», 1979. – 312 с.
4. Светозарова Н.Д. «Интонационная система русского языка» / Н.Д. Светозарова. – Л.: Издательство Ленинградского университета, 1982. – 90 с.
5. Торсуева И.Г. Интонация и смысл высказывания / И.Г. Торсуева. – Изд-е 2-е, исправленное. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 112 с.
6. Трубецкой Н.С. Основы фонологии / Н.С. Трубецкой. – М., 1960. – 352 с.

РИТОРИЧНІ ФІГУРИ У ПРОЦЕСІ РОЗГОРТАННЯ МЕГАКОНЦЕПТУ ІСПАНІЯ В ІСПАНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ XII – XX СТОЛІТЬ

Настенко С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

На сучасному етапі розвитку мови набуває ваги вивчення лінгвостилістичного і лінгвокогнітивного аспектів поетичного тексту, а саме функціонування та значення риторичних прийомів, пов'язаних з розбудовою когнітивних напрямів вивчення мовних явищ. Риторичні фігури — це засоби художньої виразності мовлення, що являють собою мовні звороти, утворені шляхом своєрідного сполучення слів і синтаксичної побудови фрази чи речення. На відміну від узвичаєного даною мовою порядку слів вони підсилюють значеннєвий, емоційний чи ритмічний бік мовлення [2, с. 151]. Є.В. Ключев поділяє риторичні фігури на *мікрофігури*, що впливають на структуру лексеми та *макрофігури*, які реалізують риторичну функцію шляхом зміни синтаксичної структури [3, с. 223].

Іспанський лінгвіст Х.Л. Гарсія Барріентос об'єднує риторичні фігури в 4 класи: *фонологічні*, *граматичні* та *семантичні*, відповідно до плану мовного вираження і *прагматичні*, які мають відношення безпосередньо до висловлювання, тобто залучають різні компоненти комунікативної ситуації [7, с. 11]. Ми погоджуємось з думкою В. Соколової у тому, що поезія характеризується активним використанням риторичних звертань, закликів, вигуків, спонукальних конструкцій, функціонування яких відзначається повторюваністю й підпорядковується світоглядним позиціям поета, становлячи вагомому диференційну ознаку ідіостилу поетів [5, с. 14] й іспанських письменників безперечно.

Універсальні концепти ЖИТТЯ і СМЕРТЬ (як складові мегаконцепту *ІСПАНІЯ*) виступають як пошук феномена безсмертя – одні із основних світоглядних проблем усвідомлення загальної картини світу, дають розуміння повноти й повноцінності кожної миті існування, що сприяє пошуку автентичності власного буття у світі. Гуманістичний концепт екзистенціалізму полягає саме в мужньому доланні людиною страху смерті, усвідомлюючи кінцевість свого існування на певному етапі космічного циклу. Концепти

СМЕРТЬ, БЕЗСМЕРТЯ – це багатогранні архетипні символи, специфічна семантика яких реалізується у творчості того чи іншого поета. Стаючи предметом лірико-філософських студій, суперечність між жагою до життя й усвідомленням його кінцевості, визначають один із основних екзистенційних конфліктів людського буття у світі [1, с. 3].

Анаграма є однією з фонологічних мікрофігур, простір використання якої був і залишається надто широким — від шифрування до поетичного трюку, каламбуру: *Anagrama de Luisa//es ilusa y no la infama,... //ya es compuesto, ya neutral//neutros son pera y peral//ramo, amor, burla y albur, //conforman hurta y tahur, //implican malsín sin mal* (Juan de Salinas). Таким чином, риторичні фігури здатні трансформувати структуру слова чи речення, змінюючи при цьому не лише його звукову чи ритмічну організацію, а й семантичне наповнення [2, с. 156], а й образне відображення принципів побудови його концептуальної структури.

Наступною риторичною фігурою є *оксюморон*, що припускає тісне сусідство в синтагмі двох лексем із значеннями, які суперечать одне одному. Оксюморон – це фігура, що складається з ядра і периферії, що є запереченням іншої лексеми: *Ardientemente helado en llama fría, //una nieve quemante me desvela//y un fríísimo fuego me desvía* (BLAS DE OTERO). Дана фігура втілює принцип поєднання протилежностей для досягнення максимального як логічного, так і емотивного впливу [6, с. 68].

Одним з граматичних риторичним прийомів є *полісиндетичний зв'язок*, який пом'якшує перехід від однієї частини тексту до іншої і створює ефект розміреності викладу: в іспанських поетичних текстах бере участь єднальний сполучник *y*: *Y allí fuerte se reconoce, y crece y se lanza, //y avanza y levanta espumas, // y salta y confía, //y hiende y late en las aguas vivas, // y canta y es joven* (VICENTE ALEIXANDRE).

Анадиплосис — стилістична фігура, повтор окремого слова або словосполучення, кінець попередньої мовної одиниці з початком наступної: *Aunque me ves por la calle, //también yo tengo mis rejas, //mis rejas y mis rosales* (ANTONIO MACHADO). Такий повтор особливо увиразнює мовлення, оскільки кожен новий рядок немовби підхоплює, посилює і розгортає зміст попередньої частини речення.

Щодо частиномовної належності повторюваних лексичних одиниць, то трапляється повтор іменників (семантика таких речень завжди містить додатковий зміст експресивного характеру і забезпечують зв'язність тексту), займенників (беруть участь в організації текстової послідовності, як стилістичні засоби виконують функцію уточнення, логічного наголосу), дієслів (сприяє збереженню динаміки дії, для досягнення прагматичної мети, а також сприяють створенню у тексті структурної впорядкованості й семантичної цілісності), сполучників, прислівників [4].

Так текст і поетичний зокрема, постає у вигляді простору з багатовимірною мережею взаємозалежностей, відповідностей, синтагматичних або парадигматичних зв'язків, що створюють у своїй сукупності контекстуальний етнос. Фігуральна функція [6, с. 70] експресії риторичних фігур постає основною у процесі конструювання художніх образів, вербалізованих в універсальних концептах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василюшин І. Життя – Смерть – Безсмертя: екзистенціальний дискурс у філософській ліриці Є. Маланюка. [Електронний ресурс] / Ігор Василюшин // Слово і час / відп. ред. Л. Скупейко. – Вип. 11. – К.: КНУ ім. Т. Г. Шевченка, 2007. – С. 3 – 13. – Режим доступу: http://www.slovoichas.in.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=34
2. Єлісєв Ю.П. Риторичні фігури в українському красномовстві. [Електронний ресурс] / Юрій Єлісєв // Стиль і текст. – Вип. 3. – К., 2002. – С. 151–157. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1057>
3. Ключев Е.В. Риторика (Инвентария. Диспозиция. Элокуция) : [учебн. пособие] / Е.В. Ключев. – М.: ПРИОР, 1999. – 272 с.
4. Ніколаєнко О.А. Характеристика риторичних фігур у текстах ораторського дискурсу Давнього Риму, їх функції. [Електронний ресурс] / Оксана Анатоліївна Ніколаєнко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Режим доступу: <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=19691&chapter=1>
5. Соколова В. Художня функція риторичних фігур у поезії В. Свідзінського. [Електронний ресурс] / Вікторія Соколова // Слово і час / відп. ред. Л. Скупейко, – Вип. 11. – К.: КНУ ім. Т. Г. Шевченка, 2007. – С. 13 – 18. – Режим доступу: http://www.slovoichas.in.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=34
6. Яценко О. Д. Експресія філософського тексту: естетичні функції риторичних фігур / Олена Дмитрівна Яценко // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. – Вип. XXII. – К.: Міленіум, 2009. – С. 64 – 70.
7. García Barrientos J. L. Las figuras retóricas. El lenguaje literario 2 / José Luis García Barrientos. – Madrid: Arco Libros, S.L., 1998. – 96 p.

ЯВИЩЕ ПОЛІСЕМІЇ У КОНТЕКСТІ ВИГУКІВ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Нестеренко О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Система мови перебуває у постійному розвитку, так як і всі її одиниці. Не виключенням є і вигуки, які активно залучаються у процесі комунікації, адже є виразниками почуттів, емоцій та реакцій мовця на об'єктивну дійсність.

З розвитком семантичної парадигми, вигуки сучасної китайської мови теж можуть характеризуватися полісемією.

Явище полісемії визначають як “вияв мовної парадигматики й асиметричного дуалізму мовного знака, наявність в одній лексемі або одиниці будь-якого мовного рівня кількох значень (лексико-семантичних варіантів), які певним чином пов'язані одне з одним” [1, с. 468]

Смирницький О.І. виділяє такі рівні одиниць: 1) багатозначне слово, 2) лексико-семантичний варіант (ЛСВ) слова та 3) слововживання. [3, с. 42]

ЛСВ багатозначного слова є перехідним явищем між словом у мові та словом в мовленні, адже реалізує перехід від мовної системи до її реалізації в мовленні.

Враховуючи частиномовний аспект, багатозначні вигуки сучасної китайської мови можна поділити таким чином:

1. Лексичні одиниці, семантична парадигма яких складається виключно з вигуків:

1) 嘿 [hēi]

1.гей (оклик):

嘿, 王先生, 快走吧! – Гей, пане Ван ходімо скоріше!

2.ну-у, ну ось (виражає задоволення):

嘿, 这个好! – Ну-у, оце добре!

3.ах, ой (вигук здивування, співчуття):

嘿, 下雪了! – Ой, пішов сніг?!

2) 嗨 [hāi]

1.о, так, еге-гей (вигук радості, часто зустрічається в піснях):

嗨, 咱们工人有力量! – Еге-гей, є сила в нас, робочих людей!

2.ой (виражає почуття тривоги, боязні):

嗨, 他不想来啊! – Ой, він не хоче прийти!

3.о, ой, ах(вигук здивування, співчуття):

嗨, 可惜, 可惜! – Ой, як шкода, як шкода!

2. Лексичні одиниці, семантична парадигма яких містить ЛСВ, які належать як до вигуків, так і до інших частин мови. Наприклад:

1) 咦 [yí]

1.ого-го (вигук, який виражає емоції здивування та кепкування):

咦, 这是怎么回事?! – Ого-го, а це ще що таке?!

2.дієсл. сильно видихати, вигукувати:

突然她咦了丽丽的名字. – Раптом вона вигукнула ім'я Лі Лі.

2) 呜呜 [wūwū]

1.ой, ах (для вираження співчуття):

呜呜, 多疼呀! – Ой, як боляче.

2.ля-ля (наслідування звуків пісні).

3) 噫 [yì]

1.ох, ах (виражає здивування):

噫,我错了! – Ох, я помилилася!

2.ой (для передачі почуття болю):

噫, 太热了! – Ой, надто гаряче!

3.дієсл. зітхати, стогнати:

他噫了太重. – Він важко зітхнув.

Питання взаємодії вигуку та контексту є принципово важливим у процесі визначення значення цих одиниць.

На нашу думку, для полісемантичних вигуківих одиниць характерним є залежність від контексту, оскільки саме у певних контекстних умовах

знімається багатозначність вигуку, реалізується лише одне з його значень. Таким чином, контекст є засобом добору потрібного значення, хоча в літературі існують окремі випадки, коли контекст не завжди є гарантією однозначного розуміння.

Варто зазначити, що вигук пов'язаний не лише з контекстом, але і з “емоційною інтенцією мовця”. Під емоційною інтенцією мовця слід розуміти ті емоції, які він хотів виразити [4, с. 280]. Досить часто у цьому аспекті визначальною є така складова контексту як інтонація.

Як зауважує Серeda Є.В., інтонація та міміка мають значний вплив на семантику вигуку. Інтонація є виразником емоційно-вольових відношень людей в процесі комунікації, надає висловлюванню необхідної чіткості, а жестом підкріплюється вираження ставлення до об'єктивної дійсності, що передається вигуком [2, с. 61-62].

Отже, вигукам сучасної китайської мови властиве явище полісемії. За частиномовним параметром можна виділити: 1) лексичні одиниці, семантична парадигма яких складається виключно з вигуків та 2) лексичні одиниці, семантична парадигма яких містить ЛСВ, які належать як до вигуків, так і до інших частин мови. Проблема багатозначності вигуків знімається контекстом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
2. Серeda Е.В. «Ах, интонация!» / Е.В. Серeda . – М.: Русская словесность. – 2006. – № 6. – С. 59-62.
3. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка / А.И. Смирницкий. – М.: Изд-во литературы на иностранных языках, 1956. – 260 с.
4. 北京口语语法: 词法卷 / 周一民著. – 北京: 语文出版社, 1998. – 313页.
5. 汉俄词典 Китайско-русский словарь / [авт.-уклад. Ся Чжунь-и]. – М.: «Вече», 2008. – 1250 с.

АГРЕГОВАНІ СПОСОБИ ОКАЗІОНАЛЬНОГО СЛОВОТВОРЕННЯ В ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Никитченко К.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Інноваційний потенціал мови у царині словотворення неодноразово ставав предметом вивчення різних мовознавчих студій: українська школа okazіональної словотвірної деривації (С. М. Єнікеєва, Ю. О. Жлуктенко, Ж. В. Колоїз, Г. Вокальчук, Ю. А. Зацний), кемеровська дериватологічна школа (Л. О. Араєва, Е. С. Денисова, І. В. Євсєєва). На сучасному етапі розвитку лінгвістики наукові розвідки щодо okazіонального словотворення проводяться у рамках когнітивної парадигми знання (В.Д.Бялик, О.С.Кубрякова, М.М.Полюжин, О. В. Ребрій).

Когнітивний okazіональний словотвір оперує знанням, його частиною (квантом). Серед базових типів знання, які представлені у наукових розвідках В.Д.Бялика, розрізняють агреговане, конденсоване та модифіковане [1].

Агреговане знання розуміємо як процес додавання (прирощення) смислів, експліцитно репрезентованих елементами структури нової лексичної одиниці [1, с. 209]. Прирощення смислів безпосередньо пов'язано з лінгвокогнітивною процедурою поєднання (комбінації), що виявляється у складанні смислів, квантів нового знання.

У контексті нашого дослідження агрегованими способами okazіонального словотворення виступають, на нашу думку, афіксація та словоскладання. Афіксація як морфологічний спосіб творення слів за допомогою афіксів (суфіксів та префіксів), з когнітивної точки зору додає «тематичну конотацію» [1, с. 218], тобто квант нового, природженого знання до звичайної лексеми, при цьому знання афікса та знання «колишнього» кореня слова є необхідними умовами виведення значення результативної одиниці.

Суфікси визначають лексико-граматичний клас новоутворених слів. В утворенні нових лексичних одиниць за допомогою суфіксів, як і інших словотвірних формантів, беруть участь високопродуктивні, середньодуктивні та малопродуктивні патерни, які, до речі, можуть порушуватись, що є виявом okazіонального типу словотворення саме у постмодерністському художньому тексті. Одним із прикладів такого порушення є утворення okazіоналізмів шляхом додавання суфіксу до власного імені: *'I moved closer to his height, his beauty, his **Anton-ness** and into the light of his presence'* (M.Keyes). У даному випадку суфікс okazіоналізмів-номінативів *-ness* зі значенням «стан, якість» розширив свої словотвірчі можливості. Якщо традиційно він утворює іменники від прикметників ($N < Adj. + ness$), то тут він бере участь у процесі «продукування» okazіоналізмів-номінативів за наступним словотвірним патерном $N < N + ness$. Утворене слово має значення «*Антонність*», «якості, які присутні Антону».

Типовим прикладом експресивних okazіоналізмів є слова, утворені за допомогою словотвірних суфіксів *-ish* (*householdish*), *-y* (*meander, blondey*), *-less* (*un-Anna-less, Ruthless*): *«At least it's amicable ... **Amicableish**, 'I added, less certainly»* (M. Keyes). Okazіоналізм-ад'єктив *amicableish* має значення «ніби дружній», у якому спостерігається зниження якості за рахунок суфікса *-ish* зі значенням «щось на зразок, подібний».

Розглядаючи префіксацію, слід зазначити, що префікси (*un-* (*un-LA*), *sub-* (*sub-aquaish*), *super-* (*super-hydrating*), *-extra-* (*extra-stupid*), *post-* (*post-Garv*), *pseudo-* (*pseudo-covert*), *über-* (*über-achiever*)) як маркери природження значення, можуть також виступати модифікаторами значень okazіоналізмів, що зумовлено природою самих префіксів (наприклад, з негативною конотацією).

Як відомо, okazіоналізми утворюються автором з певною інтенцією, що відображається у різних способах словотворення. Так, із метою посилення експресивності створені афіксальні okazіоналізми-прикметники із гіперболічним значенням: *«I'd been moisturizing regularly with Candy Grrrl's Hands Up, our **super-hydrating** hand-cream»* (M. Keyes). Експресивність okazіоналізму *super-hydrating* проявляється за рахунок префікса *super-* зі значенням «підсиленої дії».

Афіксація посідає одне з провідних місць серед засобів словотворення в англійській мові [4], що проявляється в чисельності словотвірних формантів,

та попри це в оказіональному словотворенні можуть використовуватися нові, не зареєстровані суфікси та префікси, утворені для певного випадку (наприклад, шляхом словотвірної контамінації).

Словоскладання, як адитивний засіб передачі мовного знання [1, с. 229], посідає перше місце серед засобів словотворення за продуктивністю [3, с. 75] як зрощення двох чи більше елементів за різними патернами. До прикладу, *'And what about woman and her **control-freak** husband?* (M. Keyes) де *control-freak husband* – 'чоловік, який схиблений на контролі дружини'.

Тож, для словотвору англійської мови, та, перш за все, для оказіонального словотворення, характерним є «формування нових словотворчих засобів, моделей, «екстраполяція» існуючих способів та потенційні можливості генерації нових способів» [4, с. 36].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бялик В. Д. Лексичний квантор в англomовному публіцистичному дискурсі : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04 / Бялик Василь Дмитрович; Чернів. нац. ун. ім. Юрія Федьковича. — Чернівці, 2012. — 470 с.
2. Зацний Ю. А. Деякі тенденції в шляхах і способах словотвору / Ю.А.Зацний // Актуальні проблеми іноземної філології : лінгвістика та літературознавство : міжвуз. зб. наук. ст. Вип. 2 / відп. ред. В. А. Зарва. — К.: Освіта України, 2008. — С. 29–37.
3. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови / Юрій Антонович Зацний. — Запоріжжя : Вид-во Запорізького держ. ун-ту, 1998. — 430 с.
4. Єнікєєва С. М. Система словотвору сучасної англійської мови : синергетичний аспект (на матеріалі новоутворень кінця ХХ – початку ХХІ століть): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Санія Маратівна Єнікєєва. — Київ, 2011.

МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР У КОНТЕКСТІ СЕМІОТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ

Нікітюк Т.В.

асистент кафедри тюркології

Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка

Представлений в даній роботі підхід до вивчення мовленнєвих жанрів пов'язаний з семіотичною парадигмою.

Семіотика, як окрема галузь науки, виокремлюється лише у другій половині ХХ-го століття. Незважаючи на те, що вона є досить молодою наукою, семіотика проникає у майже всі сфери життя людини, завдяки предмету свого вивчення – знаку.

Значний вплив на розвиток семіотики як науки про знаки, зробив засновник структурної лінгвістики Фердинанд де Сосюр. Учений заснував науку семіологію (сучасна назва – семіотика), яка займалася вивченням природи знаків та законів, якими вони керують. Фердинанд де Сосюр вважав, що лінгвістика може розглядатися як складова частина семіології, метою якої є вивчення знаків [3, с. 54].

Семіотика як наука була сформована завдяки роботам Чарльза Пірса та Чарльза Моріса. Однією з найважливіших якостей знака є його здатність викликати у людини уявлення про характер об'єкта чи явища, який він позначає. Таким чином Чарльз Пірс виділив три виміри знаку:

- матеріальна оболонка,
- об'єкт, який позначається,
- правила інтерпретації, які встановлює людина [4, с.73-77].

Відповідні виміри знакових відносин Чарльз Пірс назвав – семантикою, синтактикою та прагматикою.

Семантика вивчає відношення знаків до того, що вони позначають, до об'єктів дійсності та поняття про них. Синтактика вивчає відношення знаків один до одного. Прагматика – відношення знака до людини, яка користується мовою.

На сучасному етапі семіотика усвідомлюється як інтегруюча система знань, вивчати ті чи інші аспекти суспільного життя на основі семіотичного підходу означає виявляти знакову природу явища, яке досліджується, встановлювати правила побудови знаків та їх комбінацій (синтактика), встановлювати смисловий зміст знаків (семантика), знаходити умови, за яких виникають ті чи інші знакові ситуації (прагматика) [5, с. 150].

Синтактика мовленнєвих жанрів є найбільш дослідженою з погляду трихотомії семіотики. Російський вчений М. Бахтін, який ввів у науку поняття первинного та вторинного мовленнєвого жанру, приділяв особливу увагу композиції як синтактиці мовленнєвого жанру. Учений зазначав, що композиція мовленнєвого жанру є «певними типами побудови цілого, типами його завершення, типами відношення комуніканта до інших учасників мовленнєвого спілкування» [1, с.242].

Композицію мовленнєвого жанру М. Бахтін розумів як діалогічну. На думку вченого, діалог – «класична форма мовленнєвого спілкування» [2, с.173].

Ми, слідом за М. Бахтіним розуміємо композицію мовленнєвого жанру як діалогічну. Діалог по своїй простоті та чіткості – класична форма мовленнєвого спілкування [2, с.173].

Кожен діалог являє собою складну сукупність багатьох мовленнєвих актів, які в свою чергу утворюють мовленнєві ходи. Мінімальний діалог складається, щонайменше, з двох взаємопов'язаних мовленнєвих актів двох комунікантів. Для того, щоб у діалозі функціонувало мовне взаєморозуміння, між мовленнєвими актами повинна бути зв'язність (когерентність).

Семантика мовленнєвого жанру займається тлумаченням назв жанрів. Тому важливим аспектом семантичного аналізу жанру є вивчення змісту (теми) окремих мовленнєвих жанрів як стійких тематичних, композиційних та стилістичних типів висловлювання. Вивченням семантики назв жанрів займалися Г. Вежбицька (1997), В. Є. Гольдін (1997), М. Ю. Федосюк (1997), Т. В. Шмельова (1997). Саме семантика розглядає різні граматичні підходи до вивчення мовленнєвих жанрів з точки зору морфологічних, словотворчих та семантико-словотворчих засобів утворення назв жанрів.

На сучасному етапі, прагматичне вивчення мовленнєвого жанру відбувається не тільки з огляду на комуніканта, але неодмінно в контексті комунікативної ситуації, а також – національно-мовної, соціальної та духовної культури.

У прагматичній концепції мовленнєвих жанрів приділяється велика увага всім аспектам взаємодії адресата та адресанта, всім значенням, які передаються та, які приймаються, а не тільки тим, які намагався передати мовець.

Отже, мовленнєвий жанр в контексті семіотичної парадигми, являє собою механізм функціонування мови, який реалізує когнітивні функції: семантичну, синтаксичну та прагматичну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров // М. М. Бахтин Эстетика словесного творчества. М.: Искусство, 1979. – С. 237-280.
2. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров // М. М. Бахтин Собрание сочинений. М.: Русские словари, 1996 – Т.5. Работы 1940 – 1960 гг. – С.159-206.
3. Соссюр Ф. Курс общей лингвистики / Ф. де Соссюр, Труды по языкознанию. М.: Прогрес, 1977. С. 44-61, 98-175.
4. Степанов Ю.С. Структура современной семиотики и её основные понятия. // Язык как знаковая система особого рода. Материалы к конференции. М., 1967. С.73-77.
5. Шерстяных И. В. Теория речевых жанров / И. В. Шерстяных : учеб. пособие. – Иркутск: Изд-во Иркут. гос. пед. ун-та, 2009. – 360 с.

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В СУЧАСНІЙ ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

Норенко О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

У теперішній час наука про мову зазнає значних змін: від всебічного вивчення системи мови лінгвістика звертається до людини, суб'єкту письменномовленнєвої діяльності. Будь-яка мова знаходиться в тісному взаємозв'язку, у відносинах взаємозалежності з культурою, до якої належить її носій. Мова є дзеркалом культури, в ній відображається не лише реальний світ, який оточує людину, але і суспільна свідомість народу, національний характер, стиль життя, традиції, звичаї, світогляд.

Говорячи про взаємодію мови та культури, не можна не сказати про таке, створюване ними поняття, як “картина світу”. Кожна мова по-своєму ділить світ, тобто кожна мова має свою особливу картину світу.

Мовна картина світу не знаходиться в одному ряду зі спеціальними картинами світу (хімічною, фізичною та ін.), вона їх формує, тому що людина здатна сприймати світ і саму себе завдяки мові, в якій закріплюється громадсько-історичний досвід – як загальнолюдський, так і національний. Останній і визначає специфічні особливості мови на всіх її рівнях. Через специфіку мови у свідомості її носіїв виникає певна мовна картина світу, через призму якої людина бачить світ.

Слід сказати, що на сучасному етапі розвитку лінгвістики особливості концептуалізації світу мовою були продемонстровані на величезному фактичному матеріалі. У ході опису екзотичних мов (австронезійських, австралійських та ін) було виявлено різницю у способах концептуалізації, притаманних цим мовам, з одного боку, і індоєвропейських мов, з іншого (роботи Е. Сепіра, Б. Уорфа, Х. Хойера, А. Вежбіцкой і багато інших). Результатом розвитку семантики з'явилися описи цілих семантичних полів, або фрагментів мовної картини світу, представлених у літературних європейських мовах, а також порівняння цих полів у різних мовах (праці Ю. Д. Апресяна, дослідження А. Вежбіцкой, В. Г. Гака, В. З. Саннікова, Є. С. Яковлевої).

Таким чином, можна виділити наступні властивості мовної картини світу:

1. Мовна картина світу містить загальні риси для всіх носіїв однієї і тієї ж мови.
2. Виявляє в собі типові риси національного бачення і членування світу.
3. Формується в процесі пізнання, соціалізації і комунікації.
4. Водночас мовна картина світу унікальна для кожної окремої особистості, залежить від індивідуальних особливостей людини і служить основою її ідентичності.

Виходячи з усього вищесказаного, мовна картина світу може бути визначена як відбиття у мові уявлень людини про навколишню дійсність, про внутрішню психологічну реальність і те, що вважається реальністю. Іншими словами, йдеться про мовний образ світу в найширшому розумінні терміна "світ" (внутрішній і зовнішній).

Японська мова дає досить багатий матеріал для вивчення мовної картини світу. Так, наприклад, можна звернути увагу на роль у японській мовній картині світу ономатопейчних утворень. Не раз була відзначена наявність у японській мові великої кількості звукообразних слів, які часто вживаються і в повсякденному мовленні, і в художніх текстах, і становлять одну з найхарактерніших особливостей цієї мови. Ця категорія лексики була предметом дослідження таких відомих представників лінгвістичного японознавства, як Є.М.Колпакчи, М.Й.Конрад, Є.Д.Поливанов, Моріта Масако та ін.

Виходячи з усього сказаного, можна запропонувати низку напрямків вивчення картини світу, відображеної в японській мові.

По-перше, виявлення "безеквівалентної лексики" японської мови, котра при перекладі текстів іншими мовами зберігає звучання оригіналу (камікадзе, карате, кімоно, саке, сакура, самурай тощо)

По-друге, вивчення семантичної сторони етимології японських слів на предмет реконструкції закладених у них уявлень про світ. Так, наприклад, раніше вживаний титул японського імператора мікадо, який традиційно подається без перекладу, буквально означає "шановні ворота"

По-третє, дослідження співвідношення в японській мові питомої лексики алтайського походження, китайських і європейських запозичень невіддільно від історії відповідних культурних реалій. Так, наприклад, серед трьох японських слів, кожне з яких можна умовно перекласти як "душа" (tamashi, reikon, kokoro)

По-четверте, дослідження граматичних особливостей японської мови з метою визначення тих специфічних рис.

ЛІТЕРАТУРА

1. Серебренніков Б. А., Кубрякова Е. С., Постовалова В. І. та ін Роль людського фактора в мові: Мова і картина світу. - М.: Наука, 1988.
2. Кубрякова Е. С. Мовна картина світу як особливий спосіб репрезентації образу світу в свідомості людини // Вісник чуваської державного педагогічного університету імені І. Я. Яковлєва, 2003 .- № 4 (38). - С. 2-12.
3. Місце досліджень мовної картини світу в комплексі японознавчих дисциплін // Мова та історія. – К., 2004. – Вип. 72. – С. 73–99.
4. Haga Yasushi. Nihonjin gengo bunka ron koogi (nihonjinrashisa) no koozoo. Tokyo: Taishuukan-shoten, 2004.

ВІЯЛО ЯК СИМВОЛ ВИРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯПОНЦІВ

Носова Д.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Національні асоціації і, відповідно, національно-мовні картини світу виявляються у словах-символах. Слово-символ є своєрідним текстом, воно сконденсовано містить великі сюжети, зафіксовані в пам'яті людей. Це максимально узагальнене значення на основі образної конденсації смислу. Символ – явище специфічно національне. Семантика символу виявляється лише в контексті світоглядної традиції певного народу.

Під словом „віяло” ми розуміємо предмет, який складається – декілька скріплених в основі пластинок з натягнутим між ними папером або шовком. Таке віяло, яке було завезено до Європи в XVII ст., було призначено для рятунку театральних модниць від задухи [2, с. 222].

Походження віяла до сих пір не встановлено. І китайці, і індійці, стверджують, що вони почали користуватися віялом задовго до японців. Із засобу для прохолоди воно перетворилося в символ влади – були часи, коли ним могли користуватися лише знатні люди. Особливе значення віялу надавали в складних японських церемоніях. У кожного віяла було своє призначення – віяло для палацу, віяло для війни, віяло для танців, віяло для чайної церемонії. На Давньому Сході нескладними віялами користувалися лише жінки, складеними – лише чоловіки. Форма і розмір віяла змінювалися кожний рік разом з модою, але кількість розкладних паличок (пластинок) завжди була парною у китайців і непарною у японців [2, с. 218].

Перше віяло називалося *учіва* (団扇) і воно відоме останні дві тисячі років. Віяло поєднало в собі два найбільш популярних в країні матеріали – бамбук і папір ручного виготовлення. Його конструкція виявилась настільки раціональною, що майже не зазнала змін і до теперішнього часу [2, с. 219].

Віяло призначалося не лише для „вентиляції”, але й також для захисту від сонця, комах і для приховування жіночого обличчя. Відкрити обличчя – це все одно, що відкрити своє ім'я, це робить тебе беззахисним – як перед чоловіком,

так і перед поганими духами. Також вважалося недопустимим мати загоріле обличчя. Таким чином віяло мало три основні функції в побутовому житті: захищати від сонця, направляти потік повітря і ховати обличчя.

В середні віки дуже популярними серед воїнів були так звані воєнні віяла, які використовувалися для того, щоб віддавати команди. В багатьох випадках на них зображувалися сонце чи місяць. Віяло, що було найекзотичнішою річчю в арсеналі самурая, називалося *тессен* (鉄扇). Насправді, з самого початку віяло було зброєю останнього шансу. Нерідко самурай потрапляв в такі ситуації, коли через етичні чи релігійні погляди він був змушений розлучитися зі своєю зброєю. Для цього спиці віяла виготовляли з металу чи твердого дерева і наточували – для нанесення ударів і відхиляти удари меча. В теперішній час такими віялами користуються судді в боротьбі сумо. Про це говорить навіть їхня японська назва – *гумбай учіва*, яке перекладається як „віяло воєначальника” і „віяло судді в сумо” [3, с. 135].

Крім учіва, в Японії був дуже розповсюдженим і складене віяло (*оогі* або *сенсу*). Вважається, що віяло оогі був винайдено в Японії, а потім було запозичене Китаєм – рідкий для давнини і середньовіччя випадок. Складене віяло оогі з'являється в період Хейан. З того часу він існує наряду з учіва. Складене віяло прикрашали віршами і малюнками. Використовувалося віяло і з церемоніальною метою – імператор дарував віяло дуже приближеним і кмітливим придворним. В зв'язку з літературною домінантною цієї епохи важливим подарунком було віяло. Воно було одним з найпоширеніших дарунків. Вважалося, що воно приносить щастя і процвітання [1, с. 55].

Віяло також являється аксесуаром актора. У виставах середньовічного театру Но, який дожив і до сьогодення, кожен персонаж мав лише те віяло, яке йому призначалося. Якщо це китаєць, то в нього в руках буде кругле віяло учіва. Віяла з чорними пластинами (їх повинно бути 15) призначаються для чоловічих і жіночих ролей, зі світлими – для старців і монахів. На віялі старців-оповідачів намальовані символи довголіття – сосна, лелека і черепаха, воїни-переможці з'являються на сцені з віялом, на якому зображено сонце на фоні соснової гілки, а у переможених сонце малюється над хвилями [2, с. 219].

Оскільки при обмахуванні здійснюються рухи, направлені як до себе, так і від себе, в ритуалах віяло використовують з двома цілями. З одного боку, він здатний проганяти злих духів, а з іншого – рух віяла до себе призначений для виклику божеств. Віяло широко використовується в ритуальних танцях, які виконуються в синтоїстських храмах. В зв'язку з цим необхідним атрибутом жерця є віяло. Зафіксовані випадки, коли віяло вважалося за головну святиню храму, де живе божество [3, с. 66].

Із аристократичної культури в культуру міських жителів віяло переходить в період Едо. Воно становиться доволі популярним товаром і втрачає своє сакральне значення. На віялах навіть малювали географічні карти – такі віяла брали з собою в подорож мандрівники [1, с. 89].

Навіть зараз, в епоху кондиціонерів, в Японії віяла не перетворилися в рідкісну річ. В гардеробі кожної японки – декілька віял. До різноманітних значень додали ще одне: віяло стало розповсюдженим місцем для реклами.

Японці відомі своєю відданістю до національних традицій і їм подобається мати символи, які б асоціювалися виключно з ними як з окремим народом, у якого є давня культура та історія. І саме цій нації притаманна символізація простих речей і надання їм специфічного змісту, який відсутній в інших мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Елисеефф В. Японская цивилизация / В. Елисеефф, Д. Елисеефф; [пер. с франц. И. Эльфонд. – Екатеринбург: У-Фактория, 2006. – 528 с. – (Серия «Великие цивилизации»)
2. Мещеряков А.Н. Книга японских символов / А.Н. Мещеряков – М.: Из-тво «Наталис», 2004. – 556 с.
3. Японская мифология: энциклопедия. / [сост. Юрьева О., Ильина Н.]. – М. : Эксмо; СПб.: Мидгард, 2005. – 464 с.

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ СПОРІДНЕНOSTІ З КИТАЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Овчаренко А.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Сім'я – це об'єднання людей на основі шлюбу або кровної спорідненості, які пов'язані між собою спільністю побуту та взаємною відповідальністю.

Спорідненість між членами сім'ї можна розподілити на кровну та спорідненість через шлюб. Кровна спорідненість – це родинне коло, яке пов'язує членів родини спільним родоначальником. Батько, сини, доньки, дідусь, бабуся (батьки батька), тітка, дядько (брат та сестра батька) і тощо. Усі ці терміни є ланцюгом кровної спорідненості [3, с. 124]. Термінологія кровної спорідненості в китайській мові відрізняється від термінології української тим, що в китайській мові обов'язково є вказівка на лінію родичів батька або матері. Так, тітка, тобто сестра батька – це 姑母 gū mǔ, а тітка (сестра матері) – 姨母 yí mǔ. Також враховується покоління: старший брат – 哥哥 gē ge, молодший – 弟弟 dì dì [1, с. 78].

Отож, кровна спорідненість – це пряма спорідненість між родиною, яка є ознакою того, що родичі є найбільш рідними один одному, ніж ті, що перебувають у спорідненості через шлюб.

У сучасному суспільстві домінуючим структурним типом є нуклеарна сім'я, а основними відносинами – відносини між подружжям. У ході історичного розвитку суспільства відділення праці від сім'ї, індустріалізація виробництва призвели до утворення нуклеарної родини 核心家庭 – hé xīn jiā tíng (від лат. «нуклеус» – ядро). Така родина складається тільки з найнеобхідніших для утворення сім'ї членів – чоловіка і дружини [4, с. 26]. Куди не може входити скільки завгодно дітей, але стало фактом зменшення їх кількості та навіть утворення бездітних нуклеарних сімей. Вона може бути повною або неповною. Повною називається така, в якій є чоловік, дружина і їхні діти. Неповна сім'я складається з одного батька або однієї матері і їх дітей [2, с. 86].

Якщо детально розглядати такий вид родини, то можна дійти висновку, що нуклеарна родина складається з:

- батька 父亲
- матері 母
- дітей (донька – 女儿, син – 儿子)

Отже, щодо термінології, тут мають місце бути лише декілька термінів спорідненості. На відміну від української мови, є різниця у звертанні, а отже у термінології. Розглянемо приклад: 姐姐 – jiějie – старша сестра, 妹妹 – mèimei – молодша сестра, 哥哥 – gēge – старший брат, 弟弟 – dìdì – молодший брат.

Спорідненість кожної лінії в родинах можна розділити на 2 типи:

- 1) спорідненість по висхідним лініям;
- 2) спорідненість по низхідним лініям.

Кровна спорідненість по висхідній і низхідній лініями є прямим спорідненням: син 儿子 – батько 父亲 – дід祖父 zǔ fù (по батьковій лінії), 外祖父 wài zǔ fù (по лінії матері) – онук 孙子 sūn zi, правнук 曾孙 zēng sūn – прадід 曾祖父 zēng zǔ fù і тощо [3, с. 185].

Лінія висхідна складається зі ступенів, що йдуть від сина до його батька, діда, прадіда і так далі до його предків. Чоловіча низхідна лінія – родовід, який вказує на всю лінію даного родоначальника, але лише від чоловіків; щодо жіночих представниць роду воно обмежується вказівкою імені їх подружжя.

Змішана низхідна спорідненість – спорідненість, яка вказує на абсолютно всіх родичів даного родоначальника, які походять як від чоловіків, так і від жінок. Подібний родовід не є, звичайно, родоводом одного прізвища, так як часто охоплює величезну кількість родів, що пішли від одного родоначальника по жіночих лініях [1, с. 165-179].

Спорідненість через шлюб – це той вид спорідненості, який вказує ступінь спорідненості між родичами жінки та родичами чоловіка.

Чим ближче по ступеню споріднення родич одному з подружжя, тим ближче він по родинному зв'язку іншому члену подружжя і його родичам [3, с. 154].

На основі тлумачного словника термінів спорідненості китайської мови, спочатку ми розглянули термінологію спорідненості між подружжям та їх батьками:

• свекор 公公 gōng gong	• теща 岳母 yuè mǔ
• свекруха 婆婆 pó po, 婆母 pó mǔ	• сват 媒人 méi rén
• тесть 岳父 yuè fù	• сваха 媒婆 méi pó

Далі, розглянули спорідненість братів та сестер подружжя та зіставили ці терміни з термінами в українській мові:

- дівер (брат чоловіка) 夫兄 fū xiong, 夫弟 fū dì
- зовиця (старша сестра чоловіка) 大姑子 dà gū zi; (молодша сестра чоловіка) 小姑子 xiǎo gū zi
- невістка (жінка сина) 儿媳妇 ér xí fu; (жінка брата) 嫂子 sāo zi
- шурин 内兄 nèi xiōng, 内弟 nèi dì
- своячка (сестра жінки) 妻姊 qī zǐ, 妻妹 qī mèi.

Виявилось, що в китайській мові на один термін спорідненості є декілька варіантів слів, а в українській – лише одне, наприклад, свекруха 婆婆 ró ro, 婆母 ró mǔ, шурин 内兄 nèi xiōng, 内弟 nèi dì і т.д.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верещагин Е.М. Язык и культура / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М. : Индрик, 2005. – 1038 с.
2. Гольдин В.Е. Речь и этикет / В.Е. Гольдин. – Саратов: СГУ, 2001. – 212 с.
3. Крюков М.В. Система родства китайцев / М.В. Крюков. – М. : Наука, 1972. – 333 с.
4. Шуян Су. Загадочный Китай. Путешествие по Стране огненного дракона / Су Шуян. – Харьков, 2007. – 248 с.

ПЕРИФРАЗА У ФРАНЦУЗЬКОМУ МАС-МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ ТА ТРАНСКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ

Олефір Г.І.

Київський національний лінгвістичний університет

У наш час, коли про глобалізацію суспільства говорять всі та повсюди, переклад мас-медійних текстів стає все більш актуальним та обсяги замовлень постійно зростають. Мас-медійний дискурс передає повідомлення створені в певний історичний час та спрямовані вплинути, насамперед, на конкретного представника певного мовного та культурного середовища. Однак, мас-медійні тексти дозволяють також обмінюватися інформацією та зводити мости між різними світовими суспільствами, національними спільнотами, етнічними общинами, культурними об'єднаннями тощо. Завдяки Інтернету медійні видання є загальнодоступними в будь-якій точці світу як у режимі он-лайн, так і в архівах видавництв, проте не завжди мовою, відомою зацікавленій особі.

У перекладі неможливо розглядати мову та культуру окремо. Проте, переклад неодмінно стосується не тільки двох різних мов та двох культур але й двох нормативних систем. Норми, серед них і лінгвістичні, засвоюються індивідами в процесі виховання, навчання та соціалізації. За визначенням, ці норми є різними в рамках різних суспільств, подекуди вони можуть бути несумісними. У спільноті норми визначають критерії, що лежать в основі визначення та оцінки поведінки індивідуума. Норми є також основними елементами, що дозволяють встановлювати та підтримувати суспільний порядок, соціальний устрій, в межах якого перебуває індивід. Г. Турі, перекладознавець, спеціаліст з компаративної літератури та перекладацьких студій, постулює думку, що переклад в рамках конкретної культури може асоціюватися з певними тенденціями, властивими цій культурі, тобто підлаштовуватись під потреби суспільства, під запити спільноти [2, с. 21].

Перифраза належить до тих лінгвістичних явищ, аналіз вживання яких дозволяє долучитися до кола питань, що стосуються функціонування сукупності понять у культурній сфері та транснаціональних обмінах, що власне

і входить до поняття “глобалізації”. Передача повідомлення, тобто комунікація, завжди має місце в рамках детермінованої ситуації, тим самим осмисленої, яка включає вербальний контекст, когнітивний контекст, релевантні попередні знання, як і ситуативні відомості, що поступово накопичуються [1, с. 41].

Якщо загалом переклад перифрастичних конструкцій не входить до списку першочергових перекладацьких труднощів, то слід зазначити, що окремі перифрази можуть бути культурно забарвленими, отже доволі далекими від буденного життя та соціокультурного багажу членів суспільства мови перекладу: *L'acteur des “Valseuses” n'a encore fait aucun commentaire. (Le Figaro) // L'auteur de “Et si c'était vrai” annonce la sortie en librairie de “Elle & lui”. (Le Figaro) // Eh oui, le nouveau locataire de l'Elysée apprécie la bonne chère et ne s'en cache pas. (Capital)*

І тоді постає питання яким чином передати іншомовному читачеві реалістичну та історичну картину світу, що є для нього маловідомим, а то і невідомим взагалі? До чого вдатися – експлікації, генералізації, кальки, субституції, якщо у перекладі потрібно відтворити не лише фактичний зміст повідомлення, але й передати експресивність та суб'єктивність часто-густо притаманні мас-медійному дискурсу?

Трудність перекладу перифрази може полягати у тому, що в ній є авторська новизна, навіть для мови оригіналу, і, як наслідок, часто не існує прямого відповідника в інших мовах: *La tour Eiffel n'a pas fini de nous surprendre, du haut de ses 125 printemps. Anne Hidalgo, la Maire de Paris, a inauguré, ce lundi, le premier étage rénové de la Dame de fer. (Le Figaro)*

У цьому випадку білінгвальна компетентність перекладача може слугувати лише індикатором існуючих або неіснуючих можливостей, наявних чи ні, прийнятних чи ні в мові перекладу. Перекладач має вирішити чи можливо транслювати конструкцію буквально, як таку, чи слід вдатися до трансформації з можливою втратою емоційно або культурно забарвленої складової, яка слугує для передачі певної авторської інтенції: *La diplomatie du Vieux Continent semble ne plus savoir à quel saint se vouer pour empêcher la bataille rangée à Kiev de verser dans la guerre civile. (Le Figaro) // Ils illustrent pourtant parfaitement l'atmosphère du nouveau roman de l'auteur de “Plateforme”. (Le Figaro) // Un coiffeur de Birmingham fait figure de miraculé pour avoir survécu à un grave accident de voiture et s'être réveillé de son coma, six jours plus tard, en s'exprimant dans un excellent français, et ce alors qu'il n'avait plus étudié ni parlé la langue de Molière depuis douze ans. (Le Figaro)*

Перекладачеві мало просто зрозуміти зміст повідомлення. Він має усвідомити всі лінгвістичні та соціокультурні нюанси тексту, і потім зробити його зрозумілим та доступним для представника іншого мовного та культурного середовища, носія іншої лінгвістичної та соціальної норми, вихованого в іншому історичному контексті, існуючого в межах іншого національного осередку, в рамках іншого політичного соціуму. М. Ледерер, французький перекладознавець та перекладач-практик, визначає роль перекладача як “точку стику” на пів-дорозі між автором та читачем [1, с. 16].

Отже, можна зробити висновок, що в наш час переклад мас-медійних текстів виходить за межі лінгвістики, за рамки системних відмінностей та обмежень, він є соціокультурною активністю, що у різній мірі, залежно від політичної кон'юнктури, регулюється багатьма різними правилами та обмеженнями. Ці правила та обмеження стоять понад власне текстом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Seleskovitch D., Lederer M. Interpréter pour traduire / Danica Seleskovitch, Marianne Lederer. – Paris : Publications de la Sorbonne, Didier Érudition, 1984. – 311 p.
2. Gideon T. Descriptive Translation Studies and Beyond / Toury Gideon. – Amsterdam and Philadelphia : John Benjamins Publishing, 1995. – 311 p.

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ СУЧАСНОЇ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ

Охріменко В.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження ономатопеї, в якій віддзеркалюється подібність або схожість між позамовною реальністю і її відтворенням у мові, – це одна з традиційних тем лінгвістичних досліджень. Серед видатних лінгвістів, які в своїх працях приділяли значну увагу явищу звуконаслідування можна відзначити В. фон Гумбольдта, Ф. де Соссюра, О. І. Бодуен де Куртене, М. С. Трубецького, Л. Блумфілда, Е. Бенвеніста, О. О. Потебню, Л. В. Щербу, Р. Якобсона та ін.

У теоретичному плані ономатопеїчна лексика корейської мови привертає увагу через наявність низки ознак, які виокремлюють її в окремий лексичний клас, при цьому далеко не обмежений словами на позначення наслідування звукових явищ позамовної реальності, але й такий, до складу якого входить мовне зображення зорових і інших сенсорних відчуттів, механічних впливів, динамічних станів, психологічних і інших характеристик людини.

У корейській мові всередині цілісної категорії ономатопеїчної лексики виділяються дві семантичні групи – *образотворчі слова* (의태어), які імітують рух і зовнішній вид предмета і *звуконаслідувальні слова* (의성어). Образотворчі слова – це ті, які передають образ, звучання і вид дії, тобто це звуко-символічні слова з неакустичним денотатом. Однак в корейській мові в одному слові рідко можна зустріти поєднання образу і звуку. Як приклади таких слів, можемо навести наступне: 아장 아장 ajang ajang (шкутитьгати), 엉금 엉금 ungum ungum (повільно повзти), 번쩍 번쩍 ponjjok ponjjok (блищати) тощо. Звуконаслідувальні слова – це слова, які імітують звук: звуки тварин, предметів, явищ природи і т.ін [20, 80]. Тобто це звуконаслідувальна лексика з так званим акустичним денотатом, наприклад, 멍멍 mong mong (гав-гав), 땡땡 tteng tteng (дзень-дзень), 탕탕 thang thang (пах-пах) тощо.

Будова складних звуконаслідувальних і образотворчих слів має свою специфіку, яка відображає їх особливий морфологічний розвиток. Дані про структуру ониматопів корейської мови видаються вельми суперечливими, тому для побудови власної концепції, розглянемо більш детально структурні особливості звуконаслідувальної лексики корейської мови.

Так, відповідно до останніх досліджень [1; 2], корейська ониматопейчна система має багатий інструментарій варіювання відтінків значення в плані структури ониматопів. У корейській мові ониматопейчні слова утворюються за допомогою так званої основи – початкового кореня, до якого приєднуються нові утворення – нарощування. Нарощування можуть поставати як окремі приголосні, наприклад, [k], [t], так і склади. Розподіляються вони окремо для звуконаслідувальних, дієслівних і ад’єктивних коренів і також можуть варіюватися.

У більшості корейських ониматопів, які мають більш ніж один склад, як стверджує Мартін [2], характерними є дериваційні суфікси. У таких ониматопах можуть мати місце римовані повтори, парні сполучення, а також спеціальні морфемні сполуки, що можуть передавати прискорену дію. Усі інші більш мілкі структурні особливості ониматопів розглядаються при цьому в рамках загальної категорії варіювання. Наприклад, це стосується подовження приголосних, що передають більш тривалу дію або явище (наприклад, 강충 강충 (kkang chung kkang chung, 꿀꺽 꿀꺽 kkulkkok kkulkkok, 철썩썩 썩썩아아 cholssook cholssook swaaa).

У своїх роботах деякі дослідники [1; 2] вказують також на існування закономірностей у використанні варіантів приголосних, що передають різний ступінь інтенсивності ознаки. Варіювання голосних в корейській ониматопей означає не взаємовідношення з іншими словами, а виключно нюанси значення, тобто мають не синтаксичну, а лексичну природу.

Звуконаслідувальні та образотворчі слова утворюються різними способами: чергуванням голосних і приголосних звуків, шляхом повтору, стягнення основи, нарощення кореня [3, с. 234]. Загальноприйняті звуконаслідування в корейській мові мають постійний фонемний склад, наприклад, 구구구 (gu-gu-gu), 댕댕 (dong-dong), 하하하 (ha-ha-ha).

Наведені приклади свідчать, що у загальному плані формальна структура ониматопів може бути представлена як дворівнева: по-перше, це елемент, у якому зосереджено фонетичне вираження образу, який передає ониматоп (ядро), а, по-друге, інші елементи (суфікси, префікси), що оформлюють ядро при утворенні лексичної одиниці.

Не дивлячись на те, що на сьогодні суперечливим і неоднозначним залишається питання щодо структури ониматопейчних слів, корейська ониматопейчна лексика традиційно розмежовується на звуконаслідувальну лексику з акустичним денотатом (звуконаслідувальні слова) і на звукосимволічну лексику з неакустичним денотатом (образотворчі слова). Проведене нами дослідження показало, що в корейській мові формальна структура ониматопів має дворівневу структуру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пак Г. А. Изобразительные слова в корейском языке : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук / Г.А. Пак. – Л., 1958. – 15 с.
2. Martin S. E. Phonetic symbolism in Korean / Samuel E Martin // Poppe, N. (ed.) American Studies in Altaic Linguistics 13. – Bloomington, 2005. – P. 177–189.
3. 주경하 교과학적 변환의 필요성과 방법 : 의성어의태어를 중심으로, 배달말통권 제4 1 호 (2010. 12) – 페이지– P. 233–255.

ДЕНЕЖНАЯ КУЛЬТУРА УКРАИНСКОЙ НАЦИИ

Охрименко Т.В.

Киевский национальный лингвистический университет

В современной лингвистике утверждается, что особенности национально-языковой картины мира отражает прежде всего лексика историко-культурного, этнографического характера [3, с. 38], к которой принадлежат и автохтонные номинации денежных средств, распространённые на территории проживания того или иного народа. Анализ денежных номинаций, в различные эпохи распространённых на территории Украины, позволит описать особенности украинской языковой картины мира и в целом украинской культуры.

Современная украинская денежная единица, она же одна из основных счётных единиц Киевской Руси, *гривна* образовалась от древнерусского названия шеи («грива») и вначале обозначала шейное украшение. Затем – кольцо, гирю, единицу веса, слиток серебра, монету и деньги вообще, что фиксирует и белорусский язык [2, с. 12; 4, с. 3-4]. В торговых отношениях Украины с Польшей в XVII в. сыграла немаловажную роль и серебряная монета *злотый* – денежная единица, этимологически связанная с названием металла, из которого она чеканилась [4, с. 9]. Украинскому языку известны в значении собственной денежной единицы также *карбованець* (*купонно-карбованець*), *шаг*, а также типы валют, ориентированные на западные соседствующие страны, – *лев*, *чех*, *дукат*, *крона*, *дудек*, *таляр*, *крейцер*, *біфони*. Стоит согласиться с мнением историков о том, что часто на денежном рынке Украины иностранная валюта была ведущей ровно настолько, чтобы удерживать территорию подчинённого государства [1, с. 11-16; 4, с. 10-15].

К особенностям национально-языковой картины мира Киевской Руси следует отнести использование в качестве денег скота, пушнины, украшений, а уже потом – драгоценных металлов. Так, самые древние из известных на Руси наименований денег – это *скот* (домашние животные), *кунь/куна* (куница), *векша*, *веверица*, *бель* (белка) [2, с. 9-10; 4, с. 3]. Данный факт соответствует общеевропейским тенденциям развития номинаций товарно-денежного оборота, зафиксированных письменностью.

Начало собственноручной чеканки монет на Руси (с X-го века н.э. появляются *златники*, *сребреники*) приостановилось на долгое время, что было вызвано татаро-монгольскими завоеваниями. В результате сильнейшего ограбления украинских и русских земель целый ряд названий монет отразил в

своей семантике процесс деления денежных единиц на части, которые должны были в отдельности сохранять прежнюю ценность, – *рубль, полтина, полушка, полуденьга, резана* [2, с. 13-14]. Благодаря таким денежным наименованиям славянское языковое сознание зафиксировало попытки выхода Руси из тяжёлого экономического кризиса.

Интересно, что серебро в качестве денежного материала применялось на Руси значительно шире, чем золото. Так, *сребреник* означало и деньги вообще, и серебряных дел мастера, и крестьянина, взявшего у феодала денежную ссуду. *Сребролюбие* означало корыстолюбие, сменившее более древнее название *скотолубие*. Бескорыстного человека до сих пор в русском языке называют *бессребреник* [2, с. 12-13].

Слитки металлов как вид денег отражают ход развития денежных наименований в различных государствах. Ценность слитка определялась его весом, потому у многих народов названия металлических денег совпадали с наименованиями весовых единиц: *марка, франк, лира, ливр, талант, драхма, фунт стерлингов* [2, с. 8]. Универсальные законы развития языков отразились и в образовании обобщающего для всех денежных единиц определённой территории названия, происходящего от заимствованного слова. Например, на русской почве было образовано слово *деньги*, рождённое от тюркского *деньга* (дамга, теньга, тамга – „чеканка”, „знак”, „монета”). Укр. *гроші*, англ. *money* относятся к словам романо-германского происхождения [2, с. 18; 4, с. 6-7].

Отметим, что денежные знаки Украины всегда были оригинальны, часто оформлялись красочными орнаментами, заимствованными из „писанок”, „рушників”, „килимів”, из росписи хат, а сами надписи – из старопечатных текстов. Использовались и изысканные орнаменты украинского барокко, различные декоративные шрифты [1, с. 1-16]. И сегодня на государственном уровне регулируется вопрос тематического и художественного оформления украинских денежных знаков. Так, признано целесообразным разместить на гривневых банкнотах изображения портретов известных деятелей истории и культуры Украины соответственно номинальному ряду: Владимир Великий, Ярослав Мудрый, Иван Мазепа, Иван Франко, Михаил Грушевский, Тарас Шевченко, Богдан Хмельницкий, Леся Украинка.

Современная украинская денежная продукция по достоинству оценивается на мировом нумизматическом рынке. Например, украинская монета с гривневым номиналом постоянно представлена на международных нумизматических форумах, европейских монетных конвенциях, выставках-ярмарках монет, на многочисленных аукционах. Можно гордиться тем, что совершенные технологии производства превратили печатную монету Украины по разноплановости тематики, материалу чеканки, по уровню художественного оформления в богатую „справочную” истории, культуры, духовности украинского народа.

ЛИТЕРАТУРА

1. Римар А.П. Українські гроші як атрибут соціокультурної самоідентифікації національної держави. 26.00.01 – теорія та історія культури. Автореф. дис... канд. культурології. – К., 2009. – 20 с.

2. Рябченко Н.Г. Действие внутренних и внешних факторов языкового развития в истории русских денежных наименований. Автореф. дис... канд. филол.н. – Одесса, 1966. – 23 с.
3. Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів / Л.В. Струганець. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 88 с.
4. Чернов Е.И. История названий денег и денежных единиц в украинском языке. Автореф. дис... канд. филол. н. – К., 1960. – 16 с.

РОЛЬ ПАУЗ В АКТУАЛЬНОМУ ЧЛЕНУВАННІ ПОЛІТИЧНОГО МОВЛЕННЯ

Падалка О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Останні роки підвищений інтерес науковців викликає інтонаційне оформлення публічного мовлення, оскільки саме логічне та осмислене використання інтонаційних засобів допомагає мовцю створити контакт із слухачами та впливати на них [1; 2; 3]. Метою нашого дослідження було встановити роль пауз під час повідомлення відомої/теми (Т) та нової/реми (R) інформації.

Під час політичного виступу політики вживають *логічні* паузи, які ділять мовлення на частини, кожна з яких об'єднана однією думкою; *емотивні* (емфатичні) паузи, які тісно пов'язані з *психологічними* паузами і підкреслюють значення змісту промови; *індивідуальні* паузи, намагаючись наголосити на важливому в конкретному випадку виступу, та *паузи хезитації*.

Отримані результати дозволили розглянути види пауз, їхню тривалість та місце локалізації в межах кожного з виділених типів АЧ:

"Wirhaben'dafürge"sorgt,} dasses'wieder "'mehrGe"'rechtigkeitin'Nordrhein-West'falen "gibt, und "'dass} es "'diesem "Land} "'heute'besser "geht} alsvor'zwei "Jahren.//

Наведений приклад відповідає типу АЧ Т→R. На межі теми та реми вживається логічна коротка пауза, а в рематичній частині двічі зустрічаються емотивні паузи, що свідчить про емоційний напрям промови і прагнення політика виділити той факт, що ситуація в країні нормалізувалася саме в останні два роки. Час змін в країні наголошується мовцем за допомогою порівняння й використання короткої паузи, щоб привернути увагу слухачів.

Розділення інформації за типом АЧ Т₁→R→T₂у політичній промові відбувається за допомогою логічної середньої паузи після першої теми й реми. Особливості, якими вирізняються реми, полягають здебільшого не в місці паузи, а в їхній тривалості. Так, політик затримується на певних частинах висловлювання, спрямовуючи на них увагу слухачів, середньою паузою:

...}zu'lasten'unserer'Zukunft "leben,/ unddasim'Übrigenja "'nicht "'nurimBe'reichderFi"nanzen.

Наступний приклад відповідає типу АЧ R→T. *Eristge'nauso "'heute "richtig} wieam'Anfangderso'zialen "Marktwirtschaft.*

Даний приклад за типом АЧ $R \rightarrow T$ характеризується особливостями розмежування нового та відомого за допомогою короткої паузи. Результати слухового аналізу показали, що у 80% випадків в політичній промові відповідно до типу АЧ $R \rightarrow T$ політики використовують паузи різної тривалості. Такі висновки обумовлюються бажанням промовців розділити інформацію для більш чіткої подачі висловлювання.

Приклади, які відповідають типу АЧ $R_1 \rightarrow T \rightarrow R_2$ відзначаються використанням коротких та середніх пауз між першою ремою й темою та темою

й другою ремою. Використання емотивних та індивідуальних пауз в тематичних/рематичних частинах несе особливий характер відповідно до попередніх інтенцій мовців.

Останній досліджуваний тип АЧ, за яким відбувається сповіщення інформації, – $T_1 \rightarrow R_1 \rightarrow T_2 \rightarrow R_2$:

Er hat heute "deutlich" gesagt, dafür "danke ich der Bundesfraktion/ und der Landesgruppe, dass "eins" völlig klar ist,} dieso "zialen Lasten, die beiden Kom'munen "liegen, die dürfen in dieser großen Ordnung nicht be'stehen "bleiben.

Приклад вирізняється логічним застосуванням пауз короткої та середньої тривалості між темами й ремами. Особливості висловлювання спостерігаються під час вставних підрядних речень, в яких політики використовують логічні короткі та середні паузи.

У політичних промовах найчастотнішим у розмежуванні відомої → нової інформації виявилось вживання довгої та наддовгої пауз в усіх типах АЧ, . Використання надкоротких, коротких та середніх пауз характерне фразам у та на межі синтагм. Встановлено, що політики застосовують довгі та наддовгі паузи перед прагматично насиченою частиною висловлювання, дозволяючи слухачам налаштуватися на сприйняття важливої інформації, а також після ключового фрагменту для надання реципієнтам можливості осмислити сказане.

Отже, згідно отриманих результатів та описаних вище прикладів встановлено, що політичним виступам характерне вживання різних за тривалістю логічних, емотивних, індивідуальних та психологічних пауз. Вживання короткої паузи свідчить передусім про вживання логічної паузи для перепочинку, середньої для розмежування інформації та довгої для привернення уваги слухачів, оскільки специфіка паузної організації промови відіграє найважливішу роль під час сприйняття проголошеної промови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калита А. А. Просодика і функціональна семантика / А. А. Калита // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. — К. : Видавничий центр КНЛУ. — 2001. — № 5. — С. 25—71.
2. Надеина Т. М. Фразовая просодия как фактор речевого воздействия: Монография / Татьяна Михайловна Надеина. — М. : Институт языкознания РАН; Московск. гос. ун-т сервиса, 2003. — 145 с.
3. Steriopolo O. Intonation als Komplexphänomen / O. Steriopolo // Germanistik in der Ukraine 4. — Kiew, 2009. — S. 75—86.

ИНТРОСПЕКЦИЯ КАК МЕТОД ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

Палатовская Е.В.

Киевский национальный лингвистический университет

Традиционным методом исследования в языкознании считается прежде всего наблюдение над письменными текстами разных жанров, которые, являясь конечным продуктом речевой деятельности и статичным объектом, обычно изучаются именно таким способом. Современные лингвистические разыскания, проводимые в русле когнитивно-дискурсивного направления, все чаще опираются на экспериментальные методы, заимствованные у психолингвистики. Объектом таких исследований является дискурс, который понимается как «единство двух сущностей – процесса языковой коммуникации и получающегося в ее результате объекта, то есть текста» [2, с. 3], и языковая личность, порождающая дискурс или воспринимающая его в процессе коммуникации. Именно языковая личность как носитель языка становится информантом в ходе проведения того или иного лингвистического эксперимента. В качестве испытуемых лингвист, в соответствии с задачами своего исследования, привлекает как «наивных» носителей языка, так и «экспертов», которыми обычно являются профессиональные филологи. Однако, по нашему мнению, планируя эксперимент и выдвигая его рабочую гипотезу, ученый начинает исследование прежде всего с собственной рефлексии, анализируя личное восприятие того или иного языкового явления. В этом случае речь идет об особом виде наблюдения – *интроспекции*, которая является составляющей любой коммуникации и относится к лингвистическим методам исследования.

По словарному определению, «*интроспекция* [лат. *introspectare* – смотреть внутрь] – самонаблюдение; непосредственное наблюдение состояний сознания самим переживающим их» [1, с. 262]. Синонимами *интроспекции* по отношению к фактам языка являются словосочетания *языковое чутье* или *языковая интуиция*.

В лингвистической литературе последних лет интроспекции не уделялось много внимания [3, 4, 5], так как языковая интуиция исследователя воспринималась как нечто само собой разумеющееся, однако таящее при этом некоторую предвзятость и необъективность при объяснении языковых явлений. Многие ученые считают данные, полученные методом интроспекции, недостоверными, объясняя это следующими аргументами: «1) человеку свойственно ошибаться относительно содержаний / состояний своего сознания, поэтому такие сведения необъективны; 2) интроспекция всегда индивидуальна, поэтому ее нельзя использовать в рамках воспроизводимого контролируемого эксперимента» [3, с. 82]. Другими словами, по мнению этих исследователей, в самой сути интроспекции заложено отрицание таких основ научного знания, как воспроизводимость, повтор и статистическая достоверность. Однако объективность интроспекции может существенно повыситься, если ученый для верификации наблюдений над собственным сознанием обратится к интуиции других носителей языка. Об этом, во многом предугадав вектор развития новейшей лингвистики XXI века, писал Л.В. Щерба в пионерской для своего

времени работе «О тройном аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании» (1931), в которой он обосновывал необходимость использования языковой интуиции в работе ученого-лингвиста: «С весьма распространенной боязнью, что при таком методе (т.е. методе самонаблюдения – прим. Е.П.) будет исследоваться „индивидуальная речевая система“, а не языковая система, надо покончить раз навсегда. Ведь индивидуальная речевая система является лишь конкретным проявлением языковой системы, а потому исследование первой для познания второй вполне законно и требует лишь поправки в виде сравнительного исследования ряда таких „индивидуальных языковых систем“» [6, с. 32]. Подтверждение справедливости приведенных утверждений Л.В. Щербы можно найти в современных психолингвистических исследованиях, в которых говорится об интроспекции как необходимой процедуре, предваряющей любое исследование, проводимое с учетом «человеческого фактора в языке»: «<...> мы можем либо изучать интроспективно собственный язык, поскольку наш внутренний мир дан нам непосредственно, либо изучать речевое поведение других лиц, поскольку только таким путем можно реконструировать ненаблюдаемые феномены чужой психики и, соответственно, языка другого человека» [4, с. 20]. Именно поэтому, как нам представляется, наблюдение, интроспекция и эксперимент могут эффективно сочетаться в рамках одного исследования, взаимно дополняя и поддерживая друг друга для получения более достоверной информации относительно языковых объектов, изучаемых в когнитивно-дискурсивном аспекте, целью которого является создание «естественной» модели языка.

ЛИТЕРАТУРА

1. Большой словарь иностранных слов в русском языке. – М.: ЮНВЕС, 1998. – 784 с.
2. Кибрик А.А. Анализ дискурса в когнитивной перспективе: дис. докт. филол.наук: 10.02.19 / Ин-т языкозн. РАН. – М, 2003.
3. Тимофеева М.К. Интроспекция как предмет и как метод лингвистики // Вестник НГУ. 2010. Т. 9. Вып. 2. Филология. – С. 3 – 12.
4. Фрумкина Р.М. Психолингвистика: что мы делаем, когда говорим и думаем. – М.: ГУ ВШЭ, 2004. – 24 с.
5. Talmy L. Introspection as a Methodology in Linguistics / L. Talmy // Paper distributed at 10th International Cognitive Linguistics Conference, July, 2007, Krakow (Poland). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://linguistics.buffalo.edu/people/faculty/talmy/talmyweb/Handouts/introspection2.pdf>
6. Щерба Л.В. О тройном аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании / Л.В. Щерба // Языковая система и речевая деятельность. – Л.: Наука, 1974. – С. 24 – 39.

ДАВНЬОКИТАЙСЬКА МОВА. ЇЇ ФОНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Панасенко М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Відомо, що вивчення китайської мови – складний та довготривалий процес. Для її повного засвоєння та розуміння, необхідно мати певне уявлення

про джерело, з якого і почалася історія розвитку китайської мови – давньокитайську мову, адже сучасна китайська мова сформувалася на основі давньокитайської мови. Давньокитайська мова налічує багатовікову історію та є справжнім скарбом для вивчення. Давньокитайський мова – мова класичного періоду, вона ще називалася архаїчною китайською мовою, вже існувала за часів Конфуція (приблизно 550 – 480 роки до нашої ери). Давньокитайську мову можна розділити на кілька послідовних етапів, або періодів. Кожен з них володіє своїми специфічними особливостями, що відрізняють його від попереднього і наступного періодів. Це, власне і слугує підставою для виділення у розвитку давньокитайського мови таких періодів: міфічний, архаїчний (XIV-XI ст. до н.е), ранній докласичний (X-VIII ст. до н.е), пізній докласичний (VII – VI ст. до н.е), ранній класичний (V – III ст. до н.е), пізній класичний (II ст. до н.е – II ст. н.е), посткласичний (III – V ст. н.е) [1, с. 78].

Основний етап у вивченні давньокитайської мови настає в кінці XIX ст. внаслідок ознайомлення китайських філологів із західною лінгвістичною традицією, а також з підключенням до дослідницької роботи західних мовознавців. Перша китайська граматики, написана на цій основі Ма Цзяньчжуном (1898 р.), як об'єкт опису мала «веньянь», однак з початку XX ст. починаються серйозніші лінгвістичні дослідження, спеціально присвячені мові пам'яток, написаних на автентичній давньокитайській мові. Одним з найважливіших об'єктів вивчення стає історична фонетика і фонологія давньокитайської мови, першу систематичну реконструкцію якої запропонував Б. Карлгрен (1954); згодом його результати були значно відкоректовані в роботах С. Є. Яхонтова, Е. Пуллібленка (1962), С. А. Старостіна (1989) і У. Бекстер (1992) [3, с. 50].

Основне завдання даного дослідження передбачало детальне ознайомлення з фонологічною системою давньокитайської мови та виявлення специфіки її дослідження. Фонетика – це розділ мовознавства, в якому вивчають звуковий склад мови. Об'єктом вивчення фонетики є звуки, їх властивості і функції, закономірності поєднання, фонетичні процеси, одиниці, засоби, ознаки. Саме дослідження цих аспектів і було нашим головним завданням.

На сьогоднішній момент немає повністю загальноприйнятої реконструкції давньокитайської фонології. Вивченням цього питання займалися відомі синологи. Реконструкція, заснована на роботі С. А. Старостіна вважається однією з найдостовірніших. Для давньокитайської мови реконструюються наступні групи початкових приголосних:

- губні (p-, ph-, b-, bh-, m-, hm-, w-, hw-);
- шумні передньоязикові (t-, th-, d-, dh-, ts-, tsh-, dz-, dzh-, z-, s-, ts'-, tsh'-, dz'-, dzh'-);
- сонорні передньоязикові (n-, hn-, l-, hl-, r-, hr-, Ł-, Łh-);
- середньоязикові (j-, hj-);
- задньоязикові (k-, kh-, g-, ŋ-, hŋ-, x-, gh-);
- огублені задньоязикові (лабіовелярні) (kw-, kwh-, gw-, ŋw-, hŋw-);
- глоткові (h-, w-).

Для консонантизму характерні: наявність лабіовелярних приголосних (в тому числі і лабіовелярної гортанної змички), що перейшли згодом в поєднання задньоязикових з медіаллю -u-, наявність дзвінких непридихальних, згодом або зниклих, або зазнавших палаталізації перед медіаллю -i-, наявність глухих пар для всіх сонорних і носових; функціонування як r-, так і l -як ініціалі; відсутність губних спірантів (f, v) і зубних шиплячих, які з'явилися лише в середньокитайській мові.

У вокалізмі шість основних голосних (i-, e-, i-, a-, u-, o-), а в якості медіалі, що вплинула згодом на якість попереднього погоджується, або основною голосною, виступали різні варіанти (до чотирьох) голосної i -. В якості медіалі реконструюються також -r- та -l-.

У кінці рими міг зустрічатися лише обмежений набір приголосних, в основному носові: -j, -w, -k, -t, -kw, -p, -ŋ, -n, -m, -r. Питання, чи була давньокитайська мова, як і сучасна китайська мова, тональною, залишається відкритим. Китайські дослідники сходяться на думці про наявність тонів в давньокитайській мові (реконструюючи або всі чотири тонових категорії, або тільки три, вважаючи, що спадаючий тон утворився пізніше), в той час як багато західних синологів роблять припущення про відсутність тонів в давньокитайській мові, пояснюючи їх походження перш за все трансформацією системи кінцевих приголосних [2, с. 244].

Підсумовуючи, ми приходимо до висновку, що без знання історії давньокитайської мови, без її дослідження, поза нашим розумінням залишиться величезний пласт китайської культури. Знання історії давньокитайської мови дозволяє нам проникнути в товщу історії китайської цивілізації, ближче познайомитися з китайською картиною світобудови, глибше заглянути всередину китайського світу, одним словом, знання історії давньокитайської мови значно полегшує наше знайомство з китайською культурою в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крюков М. В., Древнекитайский язык / М. В. Крюков, Хуан Шуин. – М.: Наука, 1978. – 512 с.
2. Старостин С. А. Реконструкция древнекитайской фонологической системы / С. А. Старостин. – М.: Наука, 1989. – 728 с.
3. Яхонтов С. Е. Древнекитайский язык / С. Е. Яхонтов. – М.: Наука, 1965. – 115 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ УСНОГО ДИСКУРСУ

Панченко О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Основною вимогою до будь-якого, в тому числі й усного, перекладу є адекватність та смислова вірність оригіналу. Ці вимоги можуть бути виконані лише якщо сам перекладач розуміє смисл того, що сприймає. Недарма, за європейськими нормами вважається, що студент готовий приступити до навчання усному перекладу тільки якщо володіє іноземною мовою на рівні рідної, тобто здатен розуміти смисл висловлювання, яке чує на швидкості

150 слів за хвилину (середня швидкість спонтанного мовлення) [2, с. 66]. Розглянемо детальніше чинники, за яких стає можливим процес розуміння перекладачем оригінального тексту та його девербалізація з метою подальшого висловлення мовою перекладу.

На рівні мови слова, які позначають речі та поняття, можуть бути перекладені відповідниками, що пропонує словник, проте, за такого підходу не уникнути проблеми багатозначності. Але перекладач, який займається усним перекладом, завжди має справу з дискурсом – “зв’язним текстом у контексті численних супровідних фонових чинників...; текстом, зануреним у життя” [1, с. 119]. Таким чином, підхід до перекладу дискурсу має бути іншим. Він визначається основними факторами, які відрізняють дискурс від мови – ситуацією, вербальним контекстом та контекстом когнітивним.

Ситуація – це сукупність елементів нелінгвістичного чуттєвого сприйняття – приміщення, де працює перекладач, те, що він бачить, міміка та жести мовця, – тобто усе те, що присутнє і що сприймає перекладач одночасно з дискурсом. Представниця франко-канадської перекладацької школи Даніца Селесковіч наводить у своїх дослідженнях показовий приклад [2, с. 44]: фраза мовця “*Lumière, s’il vous plaît*”, що звучить, коли останній хоче приступити до відеопрезентації, повинна бути перекладена як “*Вимкніть світло, будь ласка*”. Та ж фраза після завершення презентації матиме інший переклад – “*Увімкніть світло, будь ласка*”. Без певної ситуації, слово “*lumière*” (“світло”) буде сприйняте перекладачем як вербальна форма і розпізнане у його словниковому визначенні. При перекладі ж дискурсу активуються також позамовні знання перекладача, що дозволяє здійснити переклад, навіть за обмеженого лексичного матеріалу.

Вербальний контекст є фрагментом тексту, реченням або словосполученням, які визначають семантику мовної одиниці, що сприяє одночасній активізації у миттєвій пам’яті певної сукупності слів і дозволяє вирішити проблему багатозначності. Так, при перекладі речення “*La nouvelle est tombée le 19 février dernier sur la page Facebook du groupe*” (“Новина з’явилася 19 лютого на сторінці групи у Фейсбуці”), перекладачу не доводиться робити вибір між “новелою” та “новиною”, між “впасти” та “з’явитися” – вербальний контекст допомагає миттєво визначити вірний варіант у даній ситуації.

Когнітивний контекст, як динамічна сукупність інформації, якої набуває слухач в процесі розгортання дискурсу, виявляє смислові одиниці і також є фактором, необхідним для уникнення багатозначності. На початку промови така інформація відсутня, але її об’єм поступово зростає. В процесі перекладу це проявляється тим, що, за відсутності достатнього когнітивного контексту, перекладачу доводиться перекладати майже буквально. Але пам’ять перекладача утримує й накопичує почуте, що дозволяє йому зрозуміти смисл і послідовність ідей дискурсу. Когнітивний контекст відрізняється від загальних когнітивних знань перекладача лише тривалістю, тож в процесі перекладу він інтегрується до знань, доповнює їх.

Слід зауважити також, що когнітивні знання, якими, з точки зору мовця, володіє аудиторія, до якої він звертається, впливають на експліцитність і довжину дискурсу: чим більше спільних знань у мовця та аудиторії, тим менш

експліцитним є дискурс, і навпаки – чим менша обізнаність аудиторії, тим більший об'єм інформації надає мовець, щоб донести свою думку. Але спільні знання не є постійною величиною, тож дискурсу притаманна така характеристика як чергування звуження та розширення об'єму наданої інформації. Перекладач, метою якого є донести думку мовця до аудиторії, реагує на зміни експліцитності дискурсу і, в свою чергу, має можливість вдатися до певних перекладацьких стратегій, щоб скоригувати свій переклад, за умови, звичайно, що він має достатній рівень когнітивних знань. Так, при перекладі інформаційного повідомлення, що починається словами *“Les nouveaux dirigeants grecs semblent bien décidés à s'affranchir de la tutelle de la troïka”*, було б доцільно використати прийом експлікації і відразу розкрити значення терміну *“troïka”* для аудиторії – *“Центральний європейський банк, Європейський союз та Міжнародний валютний фонд”*. На даному етапі нульовий когнітивний контекст дискурсу може бути компенсований когнітивними знаннями перекладача. А коли згаданий термін експліцитується в дискурсі, перекладач може вдатися до прийому опущення: *“Pour de nombreux Grecs, ces experts représentant la BCE (Banque centrale européenne), l'Union européenne et le FMI (Fonds monétaire international) incarnent une politique d'austérité dont ils ne veulent plus...”* – *“...експерти Трійки...”*.

Таким чином, для кращого розуміння усного дискурсу, визначальну роль відіграють такі фактори, як ситуація, вербальний та когнітивний контексти. Адекватність же перекладу забезпечується не лише мовними, але й когнітивними знаннями перекладача, які дозволяють йому ефективно користуватися перекладацькими стратегіями, зокрема, з метою компенсації експліцитно-імпліцитної варіативності дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716с.
2. Seleskovitch D., Lederer M. / Danica Seleskovitch, Marianne Lederer Interpréter pour traduire. – Paris: Didier Erudition, 2001. – 311p.

АРХІТЕКТУРНА НАЗВА БУДА ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ АСОЦІАТИВНИХ УЯВЛЕНЬ УКРАЇНЦІВ ПРО ПОБУТ І ЖИТЛО

Пашкова Н.І.

Київський національний лінгвістичний університет

За визначенням СУМу, в українській мові *буда* – це “невелика будівля для господарських потреб, для захисту від негоди; будка”; “рід намета, що має основу з жердин, покритих соломною, корою, шкірами”; з ремаркою *заст.* подається значення “простий екіпаж з верхом”; “невеличке крите приміщення для собаки; будка, конура” [9 : I, с. 52].

В.Присяжнюк зазначає, що слово *буда* активно функціонує принаймні протягом тисячоліття на позначення найпростішої споруди. У давньоруській мові слово *буда* уживалося у значенні “ плетений намет”, про що свідчать

матеріали І. Срезневського, але згодом його семантика диференціалізувалася. У XVI ст. в Україні у зв'язку з активним розвитком ремесла і торгівлі поширюється виробництво поташу – сировини для скла, мила тощо. Споруда, де вироблялася калієва сіль (поташ), була примітивною і цілком відповідала назві *буда*. Метонімічне перенесення за формою дозволило застосувати назву *буда* і для позначення критих верхів кінних екіпажів, пізніше кузовів автомобілів (*машина з будою*) [8, с. 80]. Негативна конотація на ґрунті примітивності споруди та використання для її спорудження абиякого матеріалу спричинило перенесення назви на собачу конуру і подальший розвиток цього значення у фразеологізмі “*собаці на буду не потрібен*” (про поганий матеріал, переносно про нездорову або немолоду людину).

У бойківському говорі М. Онишкевич зафіксував *буда* як синонім до назви такої ж примітивної споруди: *колиба, будка “буда псови і пастухам”*, а також у значенні “віз із верхом” [5 : I, с. 74]. У лемківських говірках *буда* “бідна, збита з дощок, тимчасова хата”; “покриття над сидінням фаєтона”; “схованка з дерева, засідка при полюванні” [6, с. 35].

У польській мові слово *buda* має розгалужену семантику: 1) “ларьок, будка, рундук, ятка, намет”; 2) (пастуша) “курінь”; 3) (для собак) “конура”; 4) (ведмедя) “барліг”; 5) *перен.*, *розм.* “каріта”; 7) *перен.* “місце роботи, навчання”; 8) *перен.*, *зневажл.* (про старий будинок) “руїна, халупа”, у фразеологізмах: *to psu na budę sie nie zdało* “це нікуди не годиться” (досл. “і псу на буду не годне”); *zamknąć bude перен.* “прикрити лавочку”, *budka* будка “верх дитячого возика” [7 : I, с. 91]. У чеській та словацькій мовах *bouda* “хатина”, також у чеській мові *budka* “таксі”, *psí bouda* “собача будка”. У словацьких карпатських говірках, як і у бойків, *budka* виступає синонімом до *kolibka* “переносне ліжко пастуха на ніжках”, у чеських моравських говірках *koliba* визначається як “деревяна буда на салаші, тобто на пастушій зупинці” [3, С. 210–211], тут слово *буда* позначає родові поняття у значенні “споруда”, “будівля” відносно видового діалектного.

В угорській мові наявні слов'янські запозичення *bóde, budi* “буда”.

Чеські етимологи вважають слово *buda* спільнослов'янською назвою найпростішого житла, а також собачої будки у ч. та бр. мовах, крамниці – у схв., покриття у повозці – у бр. та укр., відсутньою лише у словенській мові, де замість неї вживається слово *koliba* [11, с. 69]. За точнішою версією авторів ЕСУМу, слово *буда* поширене у східно- та західнослов'янських мовах : укр. *буда* “курінь, будка, критий екіпаж”, р. *буда* “хатина”, *заст.* “будівля взагалі”, бр. *буда* “курінь, фургон”, п. *buda* (з XV ст.), ч. *bouda*, слц., вл., нл. *būda*. Слово вважається запозиченням зі свн. мови, очевидно, через польську; свн. *buode* “курінь, хата”, нвн. *Būde* “тс.”, споріднене з англ. *Booth*, дісл. *Bud* і пов'язане зі свн. *būwen* “будувати”, нвн. *Bauen*, дісл. *būa* “жити”, а також дінд. *bhūti* “буття”, гр. *φύσις* “природа”, псл. *byti*, укр. *бути* [2 : I, с. 277]. Таким чином, германське запозичення *буда* за внутрішньою формою можна вважати семантичним дублетом питомого слов'янського *житло* (від *жити*). Отже, етимологічно в найдавніших назвах ідея дому пов'язана з концептом ЖИТТЯ, БУТТЯ. Дім

мислиться як житло, приміщення для життя, перебування, побутування, життєво необхідна умова буття людини. Життєво необхідне значення дому аргументує філософ М.К. Мамардашвілі: “Життя людське без дому, тобто без певного простору, навколо якого можуть зводитися стіни (круглі, квадратні тощо), практично немислиме. Ми не уявляємо собі життя поза домом. Куди б ми не прийшли, ми замикаємо простір навколо себе, обов’язково згадуємо або думаємо про дім” [4, с. 52].

Як зазначав Г. Шухардт у праці “Походження мови”, слово-річ виросло зі слова-процесу [10, с. 100]. Цю думку конкретизував А.О. Білецький, уточнивши, що досить часто при творенні дієслів від імен відбувається розширення, а при творенні імен від дієслів – звуження значення [1, с. 37]. Виходячи з цього, відтворимо етимологічний зв’язок архітектурних назв з дієсловом *бути*. Отже, іменник *буда* мотивований дієсловом *бути*, дієслово *будувати* є вторинним відносно назви примітивної споруди – *буди*, а від нього утворені похідні архітектурні назви, ускладнені суфіксами – *будинок*, *будова* і *будівля*, які відповідно і позначають складніші споруди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белецкий А.А. Принципы этимологических исследований (на материале греческого языка) : [монография] / Андрей Александрович Белецкий. – К. : Изд-во КГУ им. Т.Г. Шевченко, 1950. – 267 с.
2. Етимологічний словник української мови : у 7 т. : [Укл. О.С. Мельничук та ін.] . – К. : Н. думка, 1982-2012. – Т.1. – 1982. – 634 с.
3. Клепикова Г.П. Славянская пастушеская терминология (ее генезис и распространение в языках карпатского ареала) : [монография] / Галина Петровна Клепикова. – М. : Наука, 1974. – 256 с.
4. Мамардашвили М.К. Необходимость себя: Введение в философию: Доклады, статьи, философские заметки / Мераб Константинович Мамардашвили : [Составление и общая редакция Ю.П. Сенокосова] – М. : Лабиринт, 1996. – 431 с.
5. Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок / Михайло Йосипович Онишкевич – К. : Н. думка, 1984. – Т. I–II.
6. Пиртей П.С. Словник лемківської говірки. / Петро Семенович Пиртей. – Legnica – Wrocław, 2001. – 461 с.
7. Польсько-український словник / А.І. Генсьорський, Л.Л. Гумецька, І. М. Керницький. – К. : Вид-во АН УРСР, 1958. – Т. 1–2.
8. Присяжнюк В. З. *Будинок, дім, хата* / В. З. Присяжнюк // Культура слова. – 1986. – №31. – С. 80–82.
9. Словник української мови : в 11 т. / [за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1971–1980.
10. Шухардт Г. Избранные статьи по языкознанию / Гуго Шухардт ; [пер. с нем. А.С. Бобович]. – М. : Эдиториал УРСС, 2010. – 295 с.
11. Kopečný F. Základní všeslovanská slovní zásoba / František Kopečný. – Praha : Academia, 1981. – 483 с.

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ У НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВІ

Пашун О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Термінознавство налічує багато різних класифікацій термінів: за діапазоном застосування, за ознакою, за структурою, за будовою тощо. Більшість лінгвістів, однак, поділяють терміни на терміни-слова, терміни-словосполучення та багатокомпонентні терміни [2; 3]. Наведемо приклади цих типів у сфері психології:

1) прості або однослівні терміни: *η ενόρμηση* – інстинкт; *η εξάντληση* – синдром емоційного вигорання; *ο τριβαδισμός* – трибадизм (лесбійська любов); *η πρόθεση* – намір;

2) похідні – створені за допомогою суфіксів (*η ψυχρότητα* – понижене статеve ваблення (бажання)), префіксів (*η αποεπένδυση* – психологічне розвантаження) або суфіксів і префіксів одночасно (*η αμφιδεξιότητα* – амфідекстрія);

3) складні терміни, які містять у своїй будові дві лексеми і пишуться разом або через дефіс: *η ηχολαλία* – ехололія; *η κρανιολογία* – краніологія (вивчення черепа); *η κινήσιοθεραπεία* – рухова терапія;

4) терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів, як от: *το στεφανοειδές σύστημα* – лімбічна система; *η σύγχυση ρόλων* – плутанина ролей; *ο χοριοειδής μήνιγγας* – м'яка мозкова оболонка; *η εποχική κατάθλιψη* – сезонна депресія.

Терміни-словосполучення ж в свою чергу поділяються на три типи. До першого типу належать терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, які можуть вживатися окремо і які зберігають своє значення: *το κοινωνικό σύστημα* – соціальна система.

До другого типу відносяться такі терміни-словосполучення, які мають один із компонентів науковий термін, а другий – загальноновживаної лексики. У ході нашого дослідження приходимо до висновку, що цей спосіб утворення наукових термінів в новогрецькій мові є дуже продуктивний: *η νεοφροϊδική σχολή* – неофрейдизм, *η μέθοδος αφαίρεσης* – метод абстракції.

До третього типу відносяться терміни-словосполучення, обидва компоненти яких являють собою слова загальноновживаної лексики і тільки сполучення цих слів є терміном. Такий спосіб утворення науково-технічних термінів є непродуктивним: *η ενέργεια διατροφής* – нутріціологія, *η ανάλυση περιεχομένου* – контент – аналіз.

5) багатокомпонентні терміни – термінів, що складаються з декількох компонентів: *τα εθνοτικά χαρακτηριστικά γηγενούς γλωσσικής μειονότητας* – національні особливості корінної мовної меншини.

У науковій термінології кількість багатокомпонентних термінів порівняно незначна, але необхідність їх очевидна, оскільки вони мають конкретніше, точніше значення завдяки залежним словам, що уточнюють значення певної термінолексеми. Багатокомпонентні терміни-словосполучення фіксують не всі

аналізовані словники, оскільки їх як відносно вільні можна розкласти на менші, проте деякі термінографічні праці їх засвідчують. В основі складних словосполучень лежить модель абсолютно простого словосполучення [1, с. 65]. На основі цього у сучасній новогрецькій мові можемо виділити три типи складних словосполучень: 1) просте словосполучення + залежне від нього окреме слово *η ψυχική έρευνα της συμπεριφοράς* – психічне дослідження поведінки; 2) головне слово + залежне від нього словосполучення, *η θεωρία της νοητικής ουσίας* – теорія про те, що розум складається з психічних частинок, схожих на фізичні атоми; 3) головне слово + два залежних слова, не пов'язаних між собою, і таких, які не утворюють словосполучення *η ανωμαλία του αριθμού των χρωμοσωμάτων* – аномалія кількості хромосом (наявність однієї зайвої хромосоми) [1, с. 65].

На нашу думку, первинним у визначенні довжини терміна є його здатність бути цілісним позначенням наукового поняття, а потім кількісне наповнення компонентами, оскільки термін – це не просто слово, і точність його набагато важливіша за розмір. Оптимальною довжиною терміна вважають таку, яка дає змогу досить точно передавати основні ознаки спеціального поняття. Незважаючи на те, що багатокомпонентні терміни незручні в користуванні, їм притаманна максимальна точність – одна з основних ознак терміна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис: Монографія / Анатолій Панасович Загнітко. – Донецьк: ДонНУ, 2001. – 662 с.
2. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: : посіб. для студ. вищ. навч. закладів / А. Я. Коваленко. – К. : ІНКОО, 2002. – 320 с.
3. Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Общая терминология: Вопросы теории / А.В. Суперанская, Н.В. Подольская, Н.В. Васильева. – М.: Издательство ЛКИ, 2007. – 248 с.
4. Βαλεοντής Κ. Οι σύγχρονες διαγλωσσικές αρχές της Ορολογίας και η εφαρμογή τους στην ελληνική γλώσσα. Σεμιναριακή διάλεξη στη Γ.Δ. Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής [Электронный ресурс] / Κ. Βαλεοντής. – Βρυξέλλες, 11 Μαΐου 2006. – Режим доступа : <http://eieto.gr>
5. Παπαδόπουλος Ν. Λεξικό της ψυχολογίας. / Νίκος Παπαδόπουλος. – Αθήνα. : Σύγχρονη Εκδοτική, 2005. – 1215 σ.
6. Χουντουμάδη Α. Λεξικό ψυχολογίας / Αναστασία Χουντουμάδη, Λένα Πατεράκη, επιμέλεια Χρύσα Ξενάκη. – 1η έκδ. – Αθήνα : Τόπος, 2008. – 709σ.

ПОНЯТТЯ КЛЮЧОВИХ СЛІВ ЯК СЕМАНТИЧНИХ ВАРІАНТІВ

Педенко Ю.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Для з'ясування лінгвістичного статусу ключових слів важливим є їх розгляд як семантичних варіантів, що безпосередньо пов'язано з питання про внутрішню форму слова та семантичне поле.

Проблема співвідношення форми і змісту слова вперше була висунута В. фон Гумбольдтом [1] і розвинена далі його послідовниками. Свідомість людини з різноманіття ознак предмета обирає лише одну, фіксує її у слові і робить представником всього комплексу ознак, з яких складається предмет. Так, завдяки слову свідомість створює “предмет” думки, а ознака, зафіксована у слові, стає його внутрішньою формою. Вибір ознаки, як представника предмета, визначається “національним духом” певного народу. В кожній мові внутрішня форма незмінна: мовні зміни здійснюються на її основі, не виходячи за її рамки. Складні взаємовідносини змісту і форми слова знайшли своє відображення у вченні О. О. Потебні про внутрішню форму слова. Згідно з теорією О. О. Потебні [2], внутрішня форма слова – це відношення змісту до свідомості, вона показує, як уявляється людині її власна думка. Під час створення нового слова на означення якогось поняття використовується значення попереднього слова. Отже, внутрішня форма – об’єктивне, актуальне значення слова – суб’єктивне. Ключові слова втілюються у свідомості реципієнта у вигляді “узагальнених смислів”, семантичних комплексів, які характеризуються особливою скороченістю. Ці комплекси є основними структурними елементами внутрішньої мови.

У сучасному мовознавстві спостерігається значний інтерес до вивчення системних зв’язків класів та груп елементів. Розглядаючи ці класи як асоціативну чи понятійну категорію, їх називають “полями”. Семантичне поле – це “складна функціональна системно-структурна одиниця лексико-семантичного рівня. Елементами семантичного поля є слова, що в плані змісту мають свою особливу семантичну структуру, а в плані виразу виявляються лексемами” [3, с. 5]. Відношення між елементами семантичного поля зумовлені його відмінностями як окремого цілого. Лексичні значення становлять основу відношень у семантичному полі. Взаємозв’язки між елементами семантичного поля виявляються як відношення ідентичності (тотожності) і диференційованості (розрізнення або протиставлення). Ці відношення між лексичними значеннями слів здійснюються за допомогою найменших і неподільних лексичних значень (семантичних диференційних рис, або сем). Саме тому остання є основним поняттям в аналізі елементів і одиниць лексико-семантичного рівня. Семантичні диференційні риси (семи) виступають у лексичних значеннях (семемах) як їхні семантичні складники. Семи – це “відчленовані відображення дійсності, узагальнення, що виникли внаслідок мисленнєвої діяльності” [3, с. 6]. Лексичне значення (семема) слова є елементом функціональної лексико-семантичної одиниці – семантичного поля, становлячи в ньому точку перетину семантичних відношень. Лексичне значення слова виникає внаслідок відображення в людській свідомості відчленованої й узагальненої частки дійсності.

Ключові слова створюють семантичні зв’язки між елементами тексту. Кожне наступне значення містить у собі попереднє. Внутрішньотекстова форма семантичних одиниць перебуває у асоціативно-смисловому зв’язку з ключовим словом. Отже, ключові слова складають поняттєве лексико-семантичне поле, яке утворює різнооб’ємні семантичні ряди, згруповані на різному рівні узагальнення. Внутрішня форма ключових слів часто зумовлюється системними відношеннями не лише в структурі конкретного тексту, а й у межах мови певної історичної епохи.

Зміст терміна “ключові слова” вказує на функцію: ключ – це те, слугує для розгадки, розуміння чого-небудь. Специфіка ключового слова не власне в його семантиці, а в ієрархічному положенні щодо решти елементів системи. Отже, щоб стати ключовим, слово мусить перебувати на перетині смислових сфер тексту та входити до максимальної кількості функціонально-смислових і тематичних груп слів.

Вивчення проблеми ключових слів ґрунтується на методі компонентного аналізу, завдяки якому звертається увага не лише на компонентно-семний склад ключових слів, а й на їхні синтагматичні значення. Компонентний аналіз дозволяє простежити прояв стереотипного сприйняття ключових слів відповідно до асоціацій, які вони викликають, порівняти ключове слово з іншими лексемами, щоб отримати уявлення про структуру його значення. Він дозволяє “встановити семантичний потенціал слів у певний період їх розвитку; виявити стійкі та недостатньо стійкі елементи у значеннях, що дає можливість досить чітко визначити семантичні мережі слів на певному етапі їх сенсового розвитку; найбільш точно окреслити семантичний інваріант – загальну ознаку, властиву смисловій структурі слів, встановити характер лексичних групувань і типи системних відношень між їх членами” [4, с. 165].

ЛІТЕРАТУРА

1. Гумбольдт В., фон. Избранные труды по языкознанию: / В. фон. Гумбольдт; [пер. с нем.; общ. ред. Г. В. Рамишвили; послесл. А. В. Гулыги и В. А. Звегинцева]. – М. : Прогресс, 2001. – 397 с.
2. Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня. – К. : Синто, 1993. – 191 с.
3. Реєнт Н. О. Семантичне поле зі значенням “слово-мова” у “Кобзарі” Т.Г. Шевченка: автореф. дис. канд філол наук: 10.02.01 / Н. О. Реєнт ; НАН України, Інститут української мови. – К., 1997. – 27 с.
4. Форманова С. В. Ключові слова у мовній картині світу М. Коцюбинського: дис. канд. філол. наук : 10.02.01 / Форманова Світлана Вікторівна ; Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. – Київ, 1999. – 219 с.

ПОЭТИЧЕСКИЙ ТЕКСТ В КУРСЕ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Перегинец О.Т.

Киевский национальный лингвистический университет

Преподавание русского языка как неродного начинается с овладения фонетическими и грамматическими нормами на начальном этапе обучения. При этом достижение необходимого уровня знаний грамматических правил и умения говорить невозможно без выработки навыков чтения и аудирования. В этом процессе важное значение имеют тексты художественной литературы. Литература как учебная дисциплина занимает особое место в методике преподавания РКИ. Использование на уроках русского языка художественных текстов становится актуальным на продвинутом этапе обучения. В этот период

художественный текст является не только средством обучения языку, но и приобретает качество самостоятельного объекта изучения. Главная трудность в изучении иностранного языка заключается не столько в овладении грамматикой, фонетикой, лексикой или отдельными языковыми единицами, сколько в умении сочетать слова, ощущать функциональные возможности слова. Основная задача заключается в постижении смысла слова, совершенствовании культуры речи, выработке бережного отношения к слову и настоящего вкуса к чтению.

Проблемы чтения и восприятия поэтического текста студентами-иностранцами обнаруживаются при погружении в другое языковое пространство, при постижении языковой логики. Использование текстов русской литературы на занятиях по русскому языку с иностранными студентами требует качественно иного подхода к организации процесса обучения, начинаться который должен с этапа подбора соответствующих текстов. Тщательная, обстоятельная работа с поэтическим текстом в иноязычной аудитории должна проходить в интерактивном режиме. Учебные ситуации должны строиться на основе интегрированного изучения не только русской литературы, но и грамматических аспектов русского языка. При этом очень важно не забывать об одной из главных целей учебного процесса – формирования межкультурной компетенции у студентов. В связи с этим анализ текста должен носить комплексный характер: включать не только грамматические правила, но и литературоведческий, культурологический и другие комментарии. Это в результате приведет к формированию коммуникативно-речевой, лингвостилистической, литературоведческой, лингвокультурологической компетенции иностранных студентов. В целях терминологического отграничения от «одноаспектных» подходов, предлагаемых другими учеными и для достижения терминологической однозначности, мы выбрали для широкого использования термин К.А. Долинина «общефилологический/ комплексный подход» и соответственно – «комплексные анализ и интерпретация» поэтического текста [3]. Принятый в современной литературе по данному вопросу термин «филологический анализ» не отражает сущности предлагаемого нами многоаспектного исследования, поскольку и лингвистический/ лингвостилистический, и литературоведческий анализы и интерпретации, взятые в отдельности, уже являются по своей природе филологическими.

На занятиях по русскому языку работа с художественным текстом предполагает такие этапы: ознакомительное чтение, лексико-грамматический анализ, углубленное чтение с лингвокультурологическим и стилистическим комментированием, использование коммуникативных ситуаций по теме текста.

Первый этап предполагает чтение с анализом незнакомых слов, конструкций и грамматических форм.

Лексико-грамматический анализ может носить два характера: целенаправленный, ориентированный на поиск изучаемых грамматических тем, и сплошной, ориентированный на описание всех грамматических и лексических особенностей анализируемого текста.

На этапе углубленного чтения упор делается на понимание основного содержания текста, на снятие языковых трудностей, вводится новая для учащихся лингвокультурологическая и стилистическая информация. Отметим,

что обучение русскому языку на высокохудожественных образцах русской классики позволяет вести разговор о художественной образности. Иностранные студенты понимают, что обычная разговорная речь и речь литературная, в частности, поэтическая отличаются друг от друга.

Завершающий этап работы с текстом представляет собой создание коммуникативных ситуаций, в которых студенты должны активизировать свои речевые репродуктивные и продуктивные способности, анализ идейно-эстетической составляющей произведения.

При этом важно не забывать о координации включаемых художественных текстов с разговорными темами, включенными в рабочие программы. Например, наличие темы «Спорт» в рабочей программе по русскому языку для студентов второго курса требует поиска и анализа текстов данной тематики. При подборе текстов необходимо учитывать и контингент студентов, что предполагает необходимость комментировать их идейно-смысловое содержание. Таким образом будет возможность избежать конфликтных ситуаций и лингвокультурных неудач.

ЛИТЕРАТУРА

1. Алымов В.В. Работа с поэтическим текстом на занятиях по развитию речи с иностранными студентами-филологами старших курсов // Лингвометодические основы преподавания РЯКИ на старших курсах. Сб. науч. трудов. – Свердловск : Изд. УрГУ, 2003. – 134–139.
2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного: Метод, руковод. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Индрик, 2005. – 1038 с.
3. Долинин К.А. Интерпретация текста: Учебное пособие для студентов по специальности № 2103 «Иностр. яз.» – М. : Просвещение, 1985. – 288 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ ДИСКУРС-АНАЛІЗУ У ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Петрова Г.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з поширених сфер сучасних досліджень є вивчення того, як люди розуміють, запам'ятовують і продукують дискурс [1, с. 12].

Термін “аналіз дискурсу” був уперше вжитий американським лінгвістом З. Харрісом у значенні методу аналізу зв'язного мовлення, який служить для опису меж простого речення і для зв'язку мови з культурою. Завданнями аналізу дискурсу є: 1) дослідження соціальної, текстуальної та психологічної контекстуалізації дискурсу, його зразків і жанрів із певним набором змінних (соціальних норм, ролей, статусів комунікантів, їхніх конвенцій, стратегій, показників інтерактивності й ефективності спілкування); 2) вивчення закономірностей досягнення комунікантами стратегії кооперації або чинників породження комунікативного конфлікту, способів реалізації комунікативного суперництва; опис інституційних форм і типів дискурсів тощо [4, с. 626].

Дискурс-аналіз – це метод дослідження комунікації, який має на меті вияв соціального контексту, що стоїть за усним чи писемним мовленням, виявлення взаємозв'язку між мовним кодом у спілкуванні та соціальними, психічними, психологічними, культурними процесами. Дискурс-аналіз передбачає комплексне вивчення мовленнєвого спілкування як складного, багатовимірного об'єкта в діяльнісному аспекті. Це широкий міждисциплінарний напрям, основною тенденцією розвитку якого є загальна інтерпретативна спрямованість [2, с. 50–53].

Сучасний метод дискурс-аналізу охоплює різні підходи, у яких етнографічні, соціологічні, психологічні аспекти співвідносяться з мовними.

З позицій психолінгвістики дискурс цікавий як розгортання переходів від внутрішнього коду до зовнішньої вербалізації у процесах породження мови та її інтерпретації з урахуванням соціально-психологічних типів мовних особистостей, рольових установок [3, с. 100].

У психолінгвістиці застосовують дескриптивний (описовий) дискурс-аналіз для дослідження різних способів мовленнєвого впливу на аудиторію, мовленнєвої поведінки: мовних засобів, риторичних прийомів, маніпулятивних стратегій [2, с. 60]. Дескриптивний дискурс-аналіз походить з класичної методики риторичного аналізу публічних виступів, лінгвістики тексту й теорії комунікації. У рамках дескриптивного напрямку вивчається ситуація спілкування, комунікативні обмеження, що накладаються на реалізацію дискурсу, дискурсивні жанри, комунікативна компетенція, дискурсивні стратегії, співвідношення дискурсивних форм з комунікативними нормами [3, с. 12]. На процес створення дискурсу впливають чинники лінгвістичного та екстралінгвістичного характеру, які утворюють комбінації під час взаємодії. Дескриптивний підхід в аналізі дискурсу поєднує в собі, з одного боку, вивчення змістової сторони текстів, а з іншого, – вивчення мовних засобів, стилістичних прийомів, комунікативних стратегій, мовленнєвого впливу, зокрема впливу таких форм соціально орієнтованого спілкування, як масова комунікація, пропаганда, реклама на сприйняття, засвоєння та запам'ятовування текстів.

Відтак, рекламні повідомлення не лише мають на меті спонукати споживачів до вибору товару, але також впливають на їхнє сприйняття, вносять свої корективи в оцінювання людиною того чи іншого предмета. У дослідженні рекламних повідомлень важливо з'ясувати, за допомогою яких засобів реклама чинить вплив, які цінності та орієнтири вона пропонує. Співвідношення ціннісних пріоритетів, закладених у рекламі та притаманних певній етноспільноті, зумовлює розробку комплексної методики її аналізу, ключовим у якій є дискурс-аналіз.

Дескриптивний дискурс-аналіз реклами є необхідним для дослідження вербальних і невербальних способів мовленнєвого її впливу на аудиторію: мовних засобів, прийомів та маніпулятивних стратегій на всіх мовних рівнях.

Загальна методика дискурс-аналізу завжди відтворює модель якісного змістовного аналізу, яка на відміну від формально-кількісних методик (наприклад, контент-аналізу) здатна виявити не тільки експліцитні, але й приховані, латентні смисли повідомлення [5, с. 187].

Застосування у психолінгвістиці дискурс-аналізу дає змогу розглянути особливості сприйняття людиною навколишнього світу, проаналізувати реальні прояви взаємодії когнітивно-номінативної та комунікативної функцій мови в конкретних соціокультурних ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Залевская А.А. Введение в психолингвистику / Александра Александровна Залевская. – М. : Российский государственный гуманитарный университет, 1999. – 348 с.
2. Куранова С.І. Основи психолінгвістики : [навч. посіб.] / Світлана Іванівна Куранова. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2012. – 208 с.
3. Методология исследований политического дискурса : актуальные проблемы содержательного анализа общественно-политических текстов : сборник научных трудов / [под общей ред. И. Ф. Ухвановой-Шмыговой]. – Минск : Издательский центр БГУ, 2008. – 277 с.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : Підручник / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К. 2008. – 712 с.
5. Brown G. Discourse analysis / G. Brown, G. Yule. – Cambridge : Cambridge University Press, 1983. – 288 p.

ВРАХУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Петрова Т.О.

Київський національний лінгвістичний університет

З кожним днем реклама все більше поширюється в засобах масової інформації та стає частиною життя сучасного українського та англomовного суспільства. У ст. 1 Закону України “Про рекламу” міститься таке визначення: “Реклама – це спеціальна інформація про осіб чи продукцію, яка розповсюджується в будь-якій формі і в будь-який спосіб з метою прямого або опосередкованого одержання зиску” [3]. Отже реклама є складним видом людської діяльності, вона створюється таким чином, щоб виявляти вплив на підсвідомість людини.

Для лінгвістів реклама становить значний інтерес, оскільки, незважаючи на різноманітність засобів, які використовуються в текстах реклами, незмінно провідна роль у них відводиться слову. Крім того, цей інтерес зумовлений і загальним спрямуванням лінгвістичних досліджень на розв’язування проблеми функціонування мови як інструмента переконання та спонукання.

Сучасний рекламний текст як основна одиниця рекламної комунікації є складним мовним утворенням, організованим вербальними та невербальними засобами, що реалізує прагматично спрямований комунікативний акт. Виявляючи одночасно категорії інформативності та впливу, рекламний текст постає унікальним з погляду функціонально-прагматичного використання синтаксичних

засобів та змушує автора тексту вдаватися до нестандартних мовних рішень, таким чином породжуючи нові синтаксичні явища, які потребують детального лінгвістичного аналізу.

Реклама неодноразово ставала об'єктом лінгвістичного дослідження. Виконано цілий ряд робіт, присвячених структурним, семантичним, жанровим, стилістичним і комунікативним особливостям рекламної мови і тексту: [1], [2], [4], [5], [6], [7]. Але питання перекладу рекламних текстів з англійської мови на українську залишається ще до кінця невирішеним й досі. В Україні більшість рекламодавців – зарубіжні компанії. Перед багатьма з них постає проблема перекладу довгої вихідної фрази та її адаптації до української мови. Причина полягає в типологічних відмінностях української і англійської мов. Як відомо, англійська – мова аналітична, а українська – синтетична. Це означає, що сенс фрази в англійській мові передається через зміни формальних характеристик слів, а в українській – через поєднання значень кількох слів [6]. Тому при перекладі англійських рекламних текстів у деяких випадках українські перекладачі не перекладають текст дослівно, а подають його семантичний еквівалент: “Maybe she’s born with it, Maybe it’s Maybelline” – “Всі в захваті від тебе, А ти – від “Мейбелін”.

Для багатьох практиків рекламної діяльності текст іноземної мови служить тільки засобом розуміння ідеї рекламованого продукту, сам же текст часто пишеться заново мовою країни споживача, враховуючи особливості його національної специфіки. У тих випадках, коли точний переклад є недоречним, перекладач користується приблизними за змістом фразами, які обов'язково повинні враховувати традиційні етнічні, національні й соціальні особливості, стереотипи поведінки конкретної аудиторії, на яку спрямована продукція, позначена в рекламному тексті [1].

Переклад рекламного тексту, у порівнянні із перекладом художньої літератури, при якому перекладач зобов'язаний передати художньо-естетичні достоїнства оригіналу, трохи відрізняється за формою, мовними засобами, а також яскраво вираженою комунікативною спрямованістю [4]. У процесі перекладу таких текстів перекладачеві доводиться вирішувати як чисто мовні, лінгвістичні проблеми, обумовлені розходженнями в семантичній структурі й особливостях використання двох мов у процесі комунікації, так і проблеми соціолінгвістичної адаптації тексту.

Перекладачеві нерідко доводиться шукати особливі засоби для передачі смислових і стилістичних складових оригіналу. У такому випадку досягається прагматична еквівалентність між оригіналом і перекладом, що й визначає комунікативний ефект реклами.

Сьогоднішні реалії змушують більш уважно ставитися до перекладу рекламних текстів, також і з погляду їхнього психологічного впливу на масову аудиторію. Тексти рекламного оголошення мають містити чіткі фактичні дані; вони повинні бути вичерпно викладені й тому точно зрозумілі. При перекладі рекламних текстів перекладачеві необхідно враховувати: мету тексту, характер споживача, мовні якості тексту оригіналу, культурні й індивідуальні можливості мови в культурному аспекті споживача й багато інших факторів [5].

У результаті дослідження рекламних текстів були виявлені наступні особливості їх перекладу: рекламний текст містить у собі цілий ряд екстралінгвістичних компонентів і буде адекватно сприйнятий при їхньому гармонічному сполученні; рекламний текст, у силу своєї специфіки, ніколи не слід перекладати дослівно тому, що в цьому випадку він може втратити зміст силу свого впливу.

При перекладі рекламних текстів на інші мови необхідно враховувати етичні, психологічні характеристики аудиторії й споживача, специфіку мови й культуру країни, для якої даний текст призначений.

Якщо аудиторія, для якої призначений текст рекламованого продукту різноманітна, то перекладачі користуються винятково загальноновживаною лексикою, яка є зрозумілою кожному носію мови та має широке застосування в повсякденному спілкуванні.

Вибір того чи іншого способу або прийому перекладу залежить від багатьох факторів. Це і характер перекладного тексту, і аудиторія споживача рекламної продукції, і особливості психології перекладача, його прихильність до певної літературної традиції.

У пошуках оригінальних й ефективних слів у рекламі часто створюються нові лексеми, які складаються із частин відомих слів й являють собою перекручені або перероблені слова активної лексики української або іноземної мов. Так, одним зі способів створення нових слів є й запозичення іншомовних лексем. У цьому випадку нове слово повинне бути зв'язане й за змістом й асоціативно з об'єктом реклами. Якими б не були знову створені слова, вони повинні відповідати характеристикам аудиторії, на яку спрямоване рекламне повідомлення.

Отже, завдання перекладача не тільки використовувати всі знання теоретичних основ перекладу для передачі комунікативної функції оригіналу рекламного тексту, а також враховувати всі його екстралінгвістичні реалії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гарєєва М.Р. Лінгвокультурні стереотипи у французькому медійному просторі: автореф. дис. ... канд. філ. наук: спец. 10.02.05 – романські мови / М.Р. Гарєєва. – К., 2012. – 19 с.
2. Губенко С.В. Прагмалінгвістика рекламного дискурсу: [монографія] / С.В. Губенко; Миколаїв. нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського. – Миколаїв: Іліон, 2014. – 179 с.
3. Закон України “Про рекламу” / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/
4. Кафтанджиев Х. Тексти друкованої реклами / [Електронний ресурс]. / Х. Кафтанджиев. – Режим доступу: elobook.com/markrting/
5. Малишенко А.О. Гендерні особливості англomовного рекламного дискурсу друкованих засобів масової інформації: автореф. дис. ...канд. філ. наук: спец. 10.02.04 – германські мови / А.О. Малишенко. – Харків., 2010. – 21 с.
6. Тюфкій Є.С. Синтаксис української реклами: структурна та семантична типологія: автореф. канд. філ. наук: спец. 10.02.01 – українська мова / Є.С. Тюфкій; Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олесь Гончара. – Д., 2012. – 24 с.

7. Dyer G. Advertising as Communication /Gillien Dyer. – London: Methuen Co. Ltd. 1982. – 256 p.

СЛОВ'ЯНСЬКА ЛЕКСИКА В АРАБОМОВНОМУ ОПИСІ УКРАЇНИ ПАВЛА АЛЕПСЬКОГО XVII СТ.

Петрова Ю.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Знане історичне джерело XVII ст. – арабомовний рукопис подорожніх нотаток сирійського православного архієпископа Павла Алепського “Подорож патріарха Макарія Антіохійського” – містить з лінгвістичної точки зору цінний матеріал, який може скласти цілу серію досліджень. Наразі Академіями наук Румунії, України та Росії готується повне критичне видання цього твору за чотирма рукописами (див. Рукописні джерела).

Павло Алепський, який разом із своїм батьком, Антіохійським патріархом Макарієм III, здійснив у період 1652–1659 рр. тривалу подорож з Алеппо до Москви, виявив себе як допитливий мандрівник і хроніст. Його повідомлення про Україну є єдиним арабомовним джерелом з історії нашої країни XVII ст. У своєму щоденнику автор широко використовував іншомовну лексику на позначення специфічних реалій тих країн, якими подорожував. Крім численних загальноновживаних в арабській мові тієї епохи тюркізмів і грецизмів (останні відігравали роль “інтернаціоналізмів” у православному поствізантійському світі), твір Павла Алепського багатий на лексеми європейських мов, особливе місце серед яких посідає слов'янська лексика. Павло провів на території “землі козаків” і Московії загалом два роки і два місяці (з 10.06.1654 по 15.08.1656) і, за його власним свідченням, навчився непогано читати церковнослов'янською мовою і, очевидно, трохи розмовляти російською. Розглянемо використану ним слов'янську лексику у не опублікованих досі фрагментах арабського рукопису, які стосуються опису України (с. 64r–94r та 258v–262r паризького рукопису).

В описі України нараховується близько 20 слов'янізмів (зазначимо, що це небагато порівняно з їхньою кількістю в описі Росії, який становить більшу частину щоденника Павла). Їх можна поділити на дві групи:

1) безеквівалентні екзотизми (ті, що позначали специфічні реалії країн, які відвідав мандрівник): القزق “козаки”, الختمان “гетьман”, الزلط “злотий”;

2) слов'янізми, які мали паралель у мові-реципієнті – арабській або турецькій/ грецькій (лексику яких автор широко використовував): بیصاري “писар”, فيشنا “вишня”, يرماروكا “ярмарок”.

В обох випадках автор, маючи лінгвістичний хист, подає іншомовну лексику досить коректно, пояснюючи для читача значення нового слова через загальновідомий еквівалент або описово. Наприклад, слово الصوتتيكس “сотник” в одному випадку пояснюється як محافظ القلعة “начальник фортеці”, у другому – супроводжується точним еквівалентом-тюркізмом يوزباشي “юзбаши” (тур. yüzbaşı); слово بیصاري “писар” пояснюється через грецизм غراماتيکوس “грамматікос” (гр. γραμματικός “секретар; писар”); слово يرماروكا “ярмарок” (від нім. Jahrmarkt)

супроводжується поясненням: *پناير بيع وشري* “ринок купівлі-продажу”. В останньому випадку автор використовує грецизм *پناير* (гр. *πανηγύρι* “свято; гуляння; ярмарок”) з передачею приголосного звуку “п”, який відсутній в арабській, через османський/перський варіант написання.

Загалом графічні особливості транслітерації слов’янізмів у рукописі Павла Алепського вписуються у традиції того мовного варіанта, яким створений його щоденник, а саме “християнської середньоарабської мови”, для якої характерні графічні варіації. Зокрема, слово “гетьман” з однаковою частотністю передається як *الختمان* і як *الختمان* (у другому випадку має місце гіперкорекція). Те ж явище спостерігається при написанні імені Тимоша Хмельницького: *ثيموثاوس / تيوثاوس* / *ثيموتائوس*.

Слов’янізми в рукописі Павла Алепського належать до таких тематичних груп, як назви титулів і посад, продукти, побутові предмети, явища навколишньої дійсності, назви храмів і монастирів. Окрему групу становлять церковнослов’янські богослужбові терміни і вирази (в описі України один раз зустрічається транслітерація арабською *هوسبودي يوميلوي* “Господи, помилуй”, тоді як в описі Росії таких прикладів значна кількість). Очевидно, що автор прагнув продемонструвати свою обізнаність в іноземних мовах, надати тексту певного колориту і познайомити читача з іншомовними словами. Інакше як пояснити той факт, що у багатьох випадках він надавав перевагу запозиченню, а не загальновідомій лексемі? Наприклад, в описі України слово “болото” наводиться через слов’янський варіант з арабським закінченням правильної форми множини ж. р. (*البلطات*), а слово “вишня” часто передається у транслітерації (*الفيشنا*) замість наявного еквівалента *الكرز* (у рукописі *الكراز*).

В окремих випадках допитливий мандрівник не зміг відшукати адекватний еквівалент для слов’янських лексем. Характерний приклад – слово *اكرست* “агрус”, яке автор пояснює описово. Взагалі-то він намагався у міру можливості “розшифрувати” всі іншомовні слова і прокоментувати їхнє значення у мові оригіналу. Тому він зазвичай пояснює і власні назви: *پچارسكه* “Печерський” [монастир] – це *دير المغاير* “монастир печер”, *موناستير كوستيني طرويتصا* “Густинський Троїцький монастир” – це *دير علي اسم الثالث* “монастир в ім’я Трійці”, а ім’я *اخميل* “Хмель” (тобто Хмельницький), в інтерпретації Павла, означає *شاطر* (це загальноарабський діалектизм зі значенням “спритний, вправний”).

Слід підкреслити, що на той час грецька мова мала великий вплив на “християнську середньоарабську мову” (зокрема у середовищі православних арабів), що виявляється не лише у сфері лексики, а й у морфології. Зокрема, в багатьох іншомовних словах, у т. ч. слов’янізмах, які містяться у рукописі, поряд із оригінальною основою зустрічаємо грецькі формотворчі морфеми. Наприклад, слово “підводи” Павло наводить виключно у формі *فودفودس* із новогрецьким закінченням множини -ες, а ім’я князя Володимира завжди супроводжує грецьким закінченням ч. р. -ος: *فلاديميرس*. Водночас зустрічаються випадки, коли автор наводить слов’янізми в їхній формі множини: *البروكونيكي* “полковники”, *الغونيائي* “уніати”. Додамо, що в описі Росії слово “переводчики” у формі множини теж передається згідно з російською вимовою: *الباريفوجيكي*, тоді як його форма однини завжди наводиться з грецьким суфіксом -ος: *باريفوجيكوس* / *باريفوجيكس*.

Судячи з орфографічних особливостей списків рукопису Павла Алепського і помилок переписувачів, лексика слов'янських мов на той час була доволі екзотичною для близькосхідного ареалу. Деякі пізніші переписувачі (зокрема київського списку XVIII ст.) були схильні опускати дивні незрозумілі слова. Із вжитих в описі України слов'янізмів лише лексеми “гетьман” і “козаки” закріпилися в арабській мові як регулярні безеквівалентні екзотизми.

Навіть ця коротка розвідка демонструє, наскільки цінний лінгвістичний матеріал містить твір Павла Алепського, який розгортає перед нами картину взаємодії мов і культур тієї епохи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bibliothèque Nationale de France. Manuscrit *Arabe 6016*.
2. British Museum. Manuscript *OMS Add 18427–18430*.
3. Институт восточных рукописей РАН. Рукопись *В 1230*.
4. НБ НаУКМА, особовий архів проф. Омеляна Пріцака. Рукопис *Ріхлят Макаріус*. Ф. 10, оп. 1.

ВПЛИВ КИТАЙСЬКИХ СЛОВО- І ФРАЗОТВОРЧИХ МОДЕЛЕЙ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

Пирогов В.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Схід і Захід співвідносяться як протилежні полюси єдиної системи, що тяжіють одне до одного, доповнюють одне одне і встановлюють рівновагу світового соціокультурного середовища. При цьому кожна з них має свої специфічні властивості і характеристики, розуміння яких є надзвичайно важливим для визначення критеріїв оцінки тієї чи іншої мови, культури, менталітету, зокрема, для розробки прогнозу на майбутнє. [Пирогов 2001, с. 84]

Китайська і японська є мовами далекосхідного ареалу. Слід зауважити, що незважаючи на схожість писемностей, які в них застосовуються, а саме – китайська ієрогліфіка, вони є мовами різносистемними. Китайська належить до сіно-тибетської мовної сім'ї. Японська займає невизначене, ізольоване положення у генеалогічній класифікації мов світу. Чинником, що об'єднує ці дві мови протягом більше, ніж півтори тисячі років, є передусім ієрогліфічна писемність, завдяки якій вони набули рис штучної, або уявної спорідненості. [Пирогов 2013, с. 90]

Важливо зауважити, що разом з китайською ієрогліфікою і лексичним корпусом китайської мови японці запозичили китайські слово- і фразотворчі моделі, серед яких на особливу увагу заслуговують такі, як модель побудови ієрогліфічних знаків *васейкандзі*, модель побудови неологізмів з морфем англomовних запозичень *васейейго* та модель побудови чотирикомпонентних фразеологізмів *йодзідзюкуго*. [Пирогов 2014, с. 76-77]

Приклади

Національні японські ієрогліфи (васейкандзі)

鰯 івасі: поєднання ієрогліфів піктографічної (魚, «риба») та вказівної (弱, «слабкий») категорій за принципом «ключ-детермінатив». Має тільки *онне* читання; 峠 гірський перевал; криза; апогей: поєднання ієрогліфів «гора» (山), «верх» (上) та «низ» (下) за принципом «ключ-детермінатив». Має тільки *онне* читання. 辻 вулиця, перехрестя; в імені *тудзі*: поєднання ієрогліфічного ключа «шлях» (辻) та «хрест» (十); 畑 поле: поєднання ієрогліфів «вогонь» (火), «рисове поле» (田); 働 працювати: поєднання ієрогліфічного ключа «людина» (亻) та ієрогліфа «рухатися» (動).

Національні псевдо «гайрайго» – васейейго

アフター サービス (aftā-sābisu, «гарантійне обслуговування») – термін, що складається з двох англійських морфем "after" і "service", відсутній в англійській мові, в якій існують його автентичні аналоги "after-sale(s) service", "repair service", "customer service"; オフィス レディ (ofisu-ledī, «жінка-службовець», скор. OL) – термін, що складається з двох англійських морфем "office" і "lady", відсутній в англійській мові, в якій йому відповідає словосполучення "female office worker".

Національні японські фразеологізми йодзідзюкуго

和魂洋才 wa-kon-yō-sai (Дух Японії, талант Заходу: навчатися західним зразкам, проте не забувати японської культури); 蠅螂之斧 tōrō-no-ono (Сокира равлика: безглуздий опір: маленький равлик намагається протидіяти колісниці); 尊王攘夷 son-nō-jōi (Шанувати Імператора, виганяти варварів: девіз епохи Мейдзі); 手前味噌 temaе-miso (Своє *miso*: хвалити самого себе); 大器晩成 taiki-bansei (Великий талант розкривається пізно).

Важливо зазначити, що вище наведені словотворчі моделі є вельми продуктивними. Їх поглиблене дослідження може пролити світло на тенденції й механізму розвитку сучасної японської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пирогов В.Л. Мудрость Востока и Запада – экософские и лингвистические основания (подход к сравнительному исследованию устойчивых фразеологизмов) // Наук. вісн. каф. ЮНЕСКО Київ. держ. лінгвіст. ун-ту. Сер.: Філологія. Педагогіка. Психологія. – К., 2001. – Вип. 5.
2. Пирогов В.Л. Логографічне письмо як інструмент пізнання й моделювання світу/ Вісник КНЛУ, Серія Філологія. – К.: Видавничий центр КНЛУ, 2013. – № 1 (т. 16).
3. Пирогов В.Л. Динаміка японської мови і писемності в контексті дихотомії «ієрогліф-вимовне слово»: порівняльно-історичний аспект / Мовні і концептуальні картини світу. Сб. статей (вип. 49). К.: КНУ ім. Т.Г. Шевченка, 2014.

НОМІНАТИВНІ РЕЧЕННЯ ЯК ПРОЯВ СИНТАКСИЧНОЇ КОМПРЕСІЇ

Підгірна Н.М.

Київський національний лінгвістичний університет

У французькій мові найбільше феномен синтаксичної компресії найяскравіше проявляється саме у бездієслівних реченнях, тобто номінативних. Номінативні речення як факт мовленнєвої реальності давно вже не викликають жодних сумнівів, проте їхня сутність, граматичні ознаки, а найголовніше відмежування номінативних речень від інших синтаксичних явищ залишається сьогодні одним із спірних питань граматики.

Також чимало дискусій науковців стосуються власне визначення поняття “номінативне речення”. Вважається, що засновником теорії номінативного речення є відомий французький мовознавець Антуан Мейє і що саме його дослідження стали підґрунтям для присвоєння номінативному реченню лінгвістичного статусу [2, с. 165].

11 червня 1904 року на засіданні Паризького лінгвістичного товариства лінгвіст вперше вжив термін “номінативне речення”. Пізніше на основі доповіді була опублікована стаття А. Мейє “Номінативне речення в індоєвропейських мовах”, у якій французький мовознавець сформулював дефініцію поняття “номінативне речення”. Згідно нього таке речення не допускає наявності жодного дієслова і полягає насамперед у відношеннях, встановлених між іменниками. Важливим при цьому є той факт, що номінативна конструкція стверджує існування явища чи предмету, який вона називає [3, С. 1–20].

У формуванні номінативних речень основну роль відіграє семантична природа іменника, проте це повинні бути слова, які називають предмети та явища, що піддаються наочно-чуттєвому сприйняттю. До них можна віднести назви явищ, дій, станів, що є можливими у часовій протяжності *la pluie, le froid, la neige, le silence, la poursuite*; слова, що вказують на час *l'hiver, l'été, le matin, la nuit*; слова, що вказують на час не конкретно *le mois, la semaine*, проте при оформленні номінативного речення вони обов'язково уточнюються *nouvel an, le mois de mars*. Також до слів, що здатні утворювати номінативні речення відносять назви предметів, які розміщуються у просторі чи ті, які вже містять просторове значення: *la table, les livres, le club, le cirque*. Ствердження існування предметів, що називають реальну дійсність, відповідно, зумовлюється конкретно-предметним значенням таких іменників [6, с. 172].

Можна підсумувати, що номінативними ми вважатимемо односкладні речення субстантивного типу, головний член яких вміщує в собі функцію найменування предмету й ідею його існування, тобто буття. Значення буттєвості є домінуючим, причому у номінативних реченнях це значення має свій якісний відтінок, тобто це статичне буття предмету, що відрізняється від динамічного буття у конструкціях, у яких підкреслюється процес виникнення предметів чи явищ.

Н. С. Валгіна основними семантико-функціональними типами номінативних речень вважає такі:

– буттєві – це номінативні речення, що виражають наявність явища, яке вони називають і яке є можливим у часовій протяжності: *Vacances de Noël à New York... Quarante mètres carrés de bonheur ouaté: la surface du pays de notre amour* [5, p. 99]; *Festin de chamallows et de lait de coco. Lecture près du réchaud... En BO, ses vinyles de saxo, mes CD de Bono* [5, с. 99];

– вказівні речення, окрім значення існування, містять вказівку на наявні явища та предмети. Структурною ознакою таких речень є вказівні прислівники *voilà, voici, et voilà, et voici*. Їхня семантична особливість виражається у вказуванні на появу, виявлення предметів: *Madame, monsieur, voici votre entrée: un foie gras landais et sa confiture de figues de Provence* [4, с. 106];

– оцінно-буттєві речення об'єднують конструкції субстантивного типу, у яких значення буттєвості супроводжується оцінкою. Структурною характеристикою таких речень є емоційно-експресивні частки *et bien, mais oui, oh/ah, quel/quelle: Quelle misère* [1, с. 74];

– бажано-буттєві речення мають особливу функцію, а саме вони виражають бажаність явища чи предмета, який називається. Прислівники *que seulement, si seulement* та сполучниковий вираз *pourvu que* є їхньою структурною ознакою: *Si seulement la santé!; Si seulement pas la mort!; Que seulement le bonheur!* [6, С. 174–175].

Здійснивши аналіз номінативних речень у художній сучасній прозі, ми дійшли висновку, що вони належать до виключно іменних структур, які вживаються лише у стверджувальній формі і не можуть мати обставин у своєму складі, а також володіють номінативною, номінативно-вказівною, номінативно-оцінною або номінативно-окличною інтонацією, за допомогою якої передається думка про буття, наявність предмета, явища, поняття, яке називається.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gavalda A. Je voudrais que quelqu'un m'attende quelque part / Anna Gavalda. – Paris : Le Dilettante, 1999. – 91 p.
2. Hjelmslev L. Essais linguistiques. Travaux du cercle linguistique du Copenhague / Louis Hjelmslev. – Copenhague: Nordisk Sprog – og Kulturforlag, 1959. – V. XII. – 275 p.
3. Mémoires de la société de linguistique de Paris. – Paris: Librairie Honoré Champion éditeur, 1906. – T. 14. – 549 p.
4. Musso G. 7 ans après / Guillaume Musso. – Paris : XO Éditions, 2012. – 198 p.
5. Musso G. Je reviens te chercher / Guillaume Musso. – Paris : XO Éditions, 2008. – 198 p.
6. Валгина Н. С. Активные процессы в современном русском языке / Нина Сергеевна Валгина. – М.: Логос, 2003. – 304 с.

ЛЕКСИЧНА СИСТЕМА ТУРЕЦЬКОЇ ГАЗЕТНОЇ МОВИ

Пілик В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасній лінгвістиці інтерес до мовних проблем газетно-публіцистичного стилю охоплює все більше коло дослідників, які торкаються різних аспектів газетної мови, бо мова газети – це явище багатогранне, оскільки на сторінках

газетних видань ми зустрічаємо різні жанри журналістики, які, використовуючи та поєднуючи у собі елементи усіх стилів літературної мови, реалізують різноаспектні функції. Специфіка інформаційних, аналітичних та художньо-публіцистичних жанрів газети обумовлює деякі загальні риси мови газети та стилю використання в ній лексико-граматичних засобів.

Аналізуючи процеси, які відбуваються у сфері турецької газетної публіцистики, слід зауважити, що на даному етапі спостерігаються істотні зміни на лексико-семантичному рівні. Ці зміни зумовлені комплексним впливом екстра- та інтралінгвальних чинників. Різкі соціальні зміни спричиняють інтенсивний пошук необхідних номінацій, нових актуальних лексико-семантичних елементів, унаслідок чого в турецьку мову запозичуються європеїзми і, водночас, усуваються більш застарілі, неактуальні слова. Розширення лексичного складу турецької мови справляє значний вплив на збагачення змісту та форми самої мови, на динаміку її лексичної системи. Будучи невіддільно пов'язаною з політичним, економічним, культурним життям людей, газетна лексика найлегше піддається еволюції, оскільки відбиває усі зміни в суспільному житті народу.

Важливим компонентом турецької газетної мови, що є складною системою функціональних стилів, є термінологія, що застосовується тут відповідно до її рівня розвитку та науково-технічного прогресу. Термінологія, яку можна зустріти на сторінках газет, виникає і збагачується в процесі розвитку таких структурно-функціональних стилів як науковий, науково-технічний, офіційно-діловий, професійно-виробничий [1].

Як окрему тематичну групу серед суспільно-політичної лексики необхідно виділити терміни, що стосуються сфери міжнародних відносин. До свого складу вони залучають номінації, що поняттєво пов'язані з проблемами, які хвилюють світову спільноту. У суспільно-політичній лексиці чільне місце посідає термінологія з правничої сфери, що позначає спектр юридичних понять. Найактивніше суспільно-політична термінологія залучена до замітки та передової статті, тобто до тих жанрів газети, які найтісніше мають справу з подіями внутрішнього та міжнародного життя.

Термінологічну систему газетної турецької мови плідно доповнює економічна лексика, адже питанням економіки тут надається надзвичайно багато уваги, що пояснюється становленням та розвитком ринкової економіки в країні. Повсякденна увага до питань фінансів, банківської справи, бізнесу тощо сприяє популяризації даної тематичної групи лексики. Існує чимала кількість аббревіатур на позначення державних і недержавних організацій, що слідкують за розвитком економіки. Широку й різнобічну за своєю семантикою систему слів і термінологічних стійких словосполучень складає військова термінологія, терміни науки, техніки, виробництва. Особливо в останні роки інтенсивно почали функціонувати слова, пов'язані з інформатикою та комп'ютерною технікою. Турецька преса надзвичайно широко охоплює питання фізичної культури та спорту, а це спричиняє використання у газеті різних підгруп спортивної лексики. Поширеною є термінологія окремих видів спорту – футболу,

волейболу, баскетболу тощо. У мові турецької преси широко побутують терміни культури та мистецтва. Насамперед це лексика, що стосується сучасної музики, її стилів, жанрів.

Експресивність газетного тексту є найважливішою умовою реалізації його прагматичної функції. Одним із найпоширеніших прийомів вважається використання синонімів, причому не тільки загальнономовних, а й контекстуальних. Для підсилення виразності газетному тексту, до його складу вводяться слова, що є антонімами. Вони відіграють важливу роль у створенні контрастної характеристики образів, предметів, явищ. Досягнення іронічного ефекту відбувається завдяки використанню омонімів та омоформ, які вводять у полемічно загострені твори або виводять у заголовки. Ефективним засобом для створення експресії у газетній мові є повторення одного й того самого слова, що привертає увагу читачів, до повторюваного елементу повідомлення як до найважливішого. Експресивними можливостями наділені також власні імена, які дуже часто побутують у газетних виступах [2].

Нейтральні загальновживані слова складають основу майже всіх жанрів турецької публіцистики. Це слова, що не викликають уявлення ні про вузьку сферу спілкування, ні про певне професійне чи соціальне середовище, ні про історичну епоху. Найбільш високий відсоток загальновживаної лексики мають жанри, які вирішують інформаційні, комунікативні завдання, тобто жанри, які не претендують на емоційну образність викладу.

Лексична система турецького газетно-публіцистичного стилю має відкритий характер, тобто на будь-якому її рівні відбувається взаємодія і зберігаються взаємозв'язки окремих лексичних розрядів. Для переконливого впливу на читачів публіцистика широко використовує можливості усіх стилів мовлення, матеріалом для створення яскравих відображень дійсності слугує увесь словник літературної мови. Джерела формування турецької газетної лексики дуже відмінні, але поєднання їх у газетному матеріалі створює цілісну систему, в якій взаємодіють окремі її елементи, що є одиницями змісту і мовної побудови тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коць Т.А. Функціональний аспект лексичної норми в засобах масової інформації. – К. 1997. – 113 с.
2. Майданова Л.М. Структура и композиция газетного текста. Средства выразительного письма. – Красноярск : Изд-во Краснояр. ун-та, 1987. – 180 с.

ІДЕАЛІЗМ ДИСКУРСОТВОРЧИХ ПРАКТИК ВІКТОРІАНСЬКОЇ ДОБИ (НА МАТЕРІАЛІ ІСТОРИЧНИХ РОМАНІВ Б. ДІЗРАЕЛІ)

Пініч І.П.

Київський національний лінгвістичний університет

В рамках когнітивно-дискурсивної парадигми поняття дискурсу як інтегрального феномену ототожнюється з мисленнєво-комунікативною діяльністю

[3, с. 22], метаконтекстом у якому існує мовець та який зумовлює вибір мовних засобів. Альтернативний світ дискурсу, згідно бачення Ю.С. Степанова, потребує особливого використання мови для вираження особливої ментальності та особливої ідеології через використання особливої граматики та лексики [2, с. 44]. Відтак, конструювання ментального простору дискурсу відбувається шляхом вербалізації конструктів світобачення лінгвальної спільноти.

З огляду на соціальну природу дискурсу, це є самодостатня система, яка у її єдності з мовою здатна розвиватися та впливати в подальшому на часопростір свого існування. Застосування регулятивних практик втручання у вибудову метаконтексту результується утворенням ментального простору, існування котрого уможливлується осмисленням уявного досвіду. Соціо-політичний режим Вікторіанської епохи володів потужним арсеналом інституціональних дискурсотворчих практик, провідною ідеєю котрих було звеличення середньовічних стандартів спадкової аристократії [4, с.40] як патріархального механізму тотального контролю над стрімким економічним зростанням та випереджувальної макростратегії придушення революційних настроїв (1).

(1) *“/.../ the work of the last hundred years of political mystification, during which a people without power or education, had been induced to believe themselves the freest and most enlightened nation in the world, and had submitted to lavish their blood and treasure, to see their industry crippled and their labour mortgaged, in order to maintain an oligarchy, that had neither ancient memories to soften nor present services to justify their unprecedented usurpation.”* [5, с. 12]

Створення меритократичної системи Вікторіанського суспільства унеможливлювала соціальну мобільність (2), й ідея звернення до суспільних цінностей короля Артура належала політичній силі Торі та її радикальному відгалуженню “Молода Англія”, до якого належав Б. Дізраелі.

(2) *“/.../ the Sovereign had not resisted the advice of his counsellors to create peers, if such creation were required to carry into effect what was then styled "the great national measure.”* [6, с.7]

Патріархальні погляди лорда Ешлі Купера та Б. Дізраелі [4, с.40], який в подальшому двічі обіймав посаду прем'єр-міністра, плекали надію відшукати в устрої середньовіччя відповіді на питання про політичне майбуття та соціальну стабільність. Відновлення ідеології обов'язку аристократії дбати про народ, який в свою чергу відповідає терпимістю та почуттям невідплатного боргу, слугувало основою для вибудови концептуальної бази дискурсивного простору тієї доби. Однак, концепт елітарності передбачав існування групи інших концептів, що підкріплюють його актуальність: спадкоємність, освіченість, професіоналізм, успіх і цілеспрямованість [1, с. 173]; а також певним схем поведінки, ототожнюваних з цими концептами як от самовпевненість, незворушність, виваженість та гідність (3).

(3) *“Lord Shelburne seems to have been of a reserved and somewhat astute disposition: deep and adroit, he was however brave and firm. His knowledge was extensive and even profound. He was a great linguist: he pursued both literary and scientific investigations; his house was frequented by men of letters, especially those distinguished by their political abilities or economical attainments.”* [5, с.37]

Реставрація духу гідності, величності і неперевершеності, а також популяризація ідей обраного та вільного народу створювала віртуальний ментальний простір, що пронизував усі сфери суспільно-політичного життя. Відтак, вплив на дискурсивні структури через нормативні практики укріплював гегемонію елітарних класів суспільства та створював сприятливі умови для їх процвітання, забезпечуючи стабільність та підконтрольність суспільної думки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Островская Т.А. Дискурсообразующие концепты современной меритократической элиты Британии и Ирландии / Т.А. Островская // С.173-179.
2. Степанов Ю.С. Альтернативный мир, Дискурс, Факт и принцип Причинности // Язык и наука конца 20 века. – М.: Рос. гуманитар.ун-т, 1995. – С.35-73.
3. Шевченко І. С. Дискурс як мисленнєво-комунікативна діяльність / І. С. Шевченко, О. І. Морозова // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен: монографія / [Безугла Л. Р., Бондаренко Є. В., Донець П. М. та ін.] ; під загальн. ред. І. С. Шевченко. – Харків : Константа, 2005. – С. 21–28.
4. Laurie-Fletcher D. Disraeli and the Early Victorian 'History Wars' / Daniel Laurie-Fletcher // Flinders Journal of History and Politics. – 2008. – Vol. 25. – P. 39-54.
5. Disraeli B. Sybil, or the Two Nations / Benjamin Disraeli. – Ware, Hertfordshire: Wordsworth Editions, 1995. – 362 p.
6. Disraeli B. Coningsby; or The New Generation / Benjamin Disraeli. – USA : Start Classics, 2013. – 467 p.

ДЕРИВАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ІСПАНСЬКОЇ ІНТЕРНЕТ-ЛЕКСИКИ

Поваляєва Г.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Інтернет-середовище є колосальним джерелом створення інноваційної лексики мережі Інтернет. Кожен користувач прагне до створення свого власного стилю спілкування, тобто використовує властиві тільки йому мовні зразки для привітання, прощання, знайомства і т.д.

Слід зазначити, що останнім часом найбільш продуктивним джерелом поповнення словникового складу сучасної іспанської Інтернет-лексики є деривація [2, с. 57].

Деривація (лат. *derivativo* – утворення, відхилення) розуміється сучасним мовознавством у вузькому й широкому сенсах. У вузькому трактуванні поняття “деривація” було введено для позначення словотворчих операцій й спочатку було синонімічним терміну “словотвір”. Згідно з більш широкою точкою зору, цей термін почав застосовуватися для позначення процесів створення мовних форм за межами слова [7, с. 55].

Для теорії функціональної дериватології принципове значення має розмежування понять “деривації” і “словотвір”. Спираючись на роботи

С. В. Гриньова, Е. С. Кубряковой, Л. Ю. Буянової, Т. Г. Борисової, ми також вважаємо за доцільне диференціювати ці поняття, розуміючи під деривацією процес створення, породження вторинних знаків будь-якого рівня

та структурної складності (тобто знаків, які можуть бути пояснені за допомогою одиниці, прийнятої за вихідну, або виведені шляхом застосування певних правил) незалежно від конкретних цілей породження та складності утворених знаків. Під словотвіром ми розуміємо процес утворення вторинних знаків-слів, коли кожен вторинний знак-слово створюється безпосередньо з метою номінації, а також породження однослівних (монологемних) мотивованих найменувань. Тому, словотвір можна розглядатися в цьому плані як аспект деривації [6, с. 124].

У теорію мови поняття деривації вперше було введено Єжи Куриловичем в 30-х роках ХХ-го століття. У дослідженнях Є. Куриловича деривація розуміється як процес, спрямований на трансформацію первинної функції вихідної одиниці, яке призводить або до зміни цієї функції у вторинну, або до зміни значення вихідної одиниці. Також він вперше вказує на існування відносин деривації між формами одного і того ж слова, між їх первинними та вторинними функціями, між такими класами слів як різні частини мови. Важливим аспектом концепції вченого є інтерпретація деривації як сукупності процесів, які встановлюють типи обґрунтованості однієї форми (обґрунтованої) іншою (що обґрунтовує) [5, с. 49].

Як робоче визначення деривації приймається наступне: деривація – процес побудови одних мовних одиниць (дериватів) на базі інших (вихідних або твірних), які можна пояснити за допомогою вихідної одиниці.

Дериваційна одиниця або дериваційний крок, у системі мови являє собою процес перетворення мовної одиниці, що приймається за вихідну (елементарну), за допомогою існуючого в мові засобів (оператора деривації). Нове слово (дериват) має нові словотворчі та лексичні значення, що не зводяться до суми складових його компонентів.

Ми поділяємо думку Є. С. Кубряковой і Ю.Г. Панкрац про те, що поняття деривації застосовується лише до тих мовних одиниць, виникнення яких може бути описано шляхом реконструкції породивших їх процесу, тобто відновлення їх дериваційної історії. Це дозволяє визначити більш точно рамки деривації як процесу, спрямованого на функціонально-семантичне перетворення вихідної одиниці і свідомо орієнтована або на створення нового знаку, або на вираження вихідним знаком нової функції [4, с. 129].

Вивченням дериваційних процесів та їх відносин, займається наука дериватологія, основи якої були закладені в працях М.В. Ломоносова, А. А. Барсова, Н. І. Греча, Ф. І. Буслаєва, С. О. Карцевського. Процеси деривації завершуються не тільки створенням вторинної або результативної одиниці, а й виникненням особливих дериваційних відносин між вихідними і похідними знаками. Ці відносини виявляються як між одиницями одного і того ж рівня (з морф однієї морфеми одна вважається вихідною, а всі інші виведеними; наприклад, в парадигмі одна з словоформ виявляється основною, а інші похідними і т.п.), так і між одиницями різних рівнів (для деривації слова потрібні морфеми, для деривації речення – слова, для деривації тексту – висловлювання і т.п.). Також треба зазначити, що в актах деривації відбувається зміна форми (структури) та семантики одиниць, що приймаються за вихідні [1, с. 15–16].

Дериваційні процеси визначають всі парадигматичні та синтагматичні зв'язки мови, але традиційно прийнято обчислювати їх за рівнями мови. В. П. Конецька виділяє шість рівнів деривації, які визначаються на підставі рівневого статусу, що утворює слова, і способу мотивованості похідного слова:

- 1) ідеофонічний;
- 2) морфонологічний;
- 3) морфосинтаксичний;
- 4) синтоморфологічний;
- 5) лексико-морфологічний;
- 6) лексико-семантичний [3, с. 33].

Таким чином, поява і розвиток теорії деривації сприяло побудові різних дериваційних моделей і, як наслідок, визначення структури вторинних мовних одиниць в системах різних мов, встановлення зв'язків між виникненням дериваційних структур і формальними операціями різного типу, а також дало поштовх дослідженню семантичних і когнітивних наслідків цих процесів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зализняк А. А. Семантическая деривация в синхронии и диахронии: проект «Каталога семантических переходов» // Вопросы языкознания. – 2001. – № 2. – С. 13–25.
2. Зуброва О.А. Основні характеристики комп'ютерної лексики. – Х., 2008. – С. 56–59.
3. Конецкая В. П. Семантические типы слов (на материале английского языка)/ В.П. Конецкая// Ambiguity, vagueness, polysemy readings in Modern English lexicology. – Киров, 1997. – С. 32–35.
4. Кубрякова Е. С. Деривация // Лингвист. энциклопед. словарь. – М., 2002. – С. 129–130.
5. Курилович Е. Деривация лексическая и деривация синтаксическая: Очерки по лингвистике. – М., 1962. – 421 с.
6. Мурзин Л. Н. Основы дериватологии. – Пермь, 1984. – 321 с.
7. Тропіна Н.П. До питання про сутність лексико-семантичної деривації // Мовознавство, 1997. – № 1. – С. 54–59.

«СЧАСТЬЕ » И «НЕСЧАСТЬЕ» В РУССКОЙ КОНЦЕПТОСФЕРЕ

Потапова Г.Н.

Киевский национальный лингвистический университет

Под концептом, вслед за С.А. Аскольдовым, мы понимаем инвариантную единицу познавательной или художественной деятельности, при этом концепт связан со словом и художественным образом, выполняет заместительную функцию (может совмещать в процессе мысли определенное множество предметов одного и того же ряда), потенциально открыт: «самое скрытое и загадочное в природе концепта и слова, как его органической части раскрывается через понятие потенциальности» (1, 278)

В отечественную лингвокультурологию понятие «концептосфера» было привнесено Д. С. Лихачевым. Под этим понятием он понимал совокупность концептов нации, образованную всеми потенциями концептов носителей языка. Концептосфера народа шире семантической сферы, представленной значениями слов языка. Чем богаче культура нации, ее фольклор, литература, наука, изобразительное искусство, исторический опыт, религия, тем богаче концептосфера народа (3, 5). Таким образом, можно считать, что национальная концептосфера – это своеобразная «когнитивная база» народа или нации. В. Гумбольдт утверждал, что «...нация как историческая величина есть нечто большее, чем простой агрегат индивидов» (2,15), при этом язык для нации, как дыхание для живого организма.(2, 303)

Представления о счастье – древнейший элемент мировоззрения человека. Основой этого представления является коллективная картина мира, специфическая для каждого этноса и репрезентируемая в качестве оценочных суждений о жизни, критериев выбора образа жизни.

Понятия «счастье» – «несчастье» представляют собой оппозицию, компоненты которой взаимообусловлены.

«Счастье» и «несчастье» – определяющие понятия в русской национальной картине мира, где они выступают так же как оценочные суждения о жизни в целом. Основа именно такой репрезентации данных понятий, безусловно заложена в русском фольклоре. Безусловное влияние фольклора находим также в авторской русской сказке, особенно в стилизованных авторских сказках. Например, в сказках А.Пушкина, П.Ершова, С.Аксакова и других.

Чаще всего «счастье» и «несчастье» в русской концептосфере представлены антитезой «герой» – «антигерой». При этом, «антигерой» счастлив «неправильным», чаще даже «небожеским» счастьем.

«Герой» счастлив не только в достатке, но и в умениях достойно противостоять неприятностям. Например, Иван-дурак в «Коньке – горбунке», падчерица в «Морозко», младшая дочь в «Аленьком цветочке» и другие.

Герой каждого типа сказки представляет особый, свойственный только ему, тип «счастья» или «несчастья». Так в русских волшебных сказках счастье чаще всего, связано с избавлением от нечистой силы и счастливым неравном браке. Несчастье же переносится героем стойчески, как преддверие счастья.

В сказках о животных счастье не всегда связано с честностью и открытостью, так, например, хитрая лиса всегда и абсолютно счастлива. В отличие, от глупого волка или ленивого медведя. Для многих животных счастье – верное служение человеку, например, Серый волк, Конек-горбунок, Сивка-бурка и другие.

В бытовых сказках счастье всегда связано с умом и сноровкой. Так, например, мудрая девушка счастлива продемонстрировав свои умственные способности царю – самодуру.

Особым носителем счастья является популярный герой народных сказок – неунывающий солдат, для него счастье определяется минимальным материальным комфортом, например, «счастье – нос в табаке»

Народное представление о «счастье» и «несчастье» нашло отражение также в русской классической литературе. У Л.Толстого в «Анне Карениной»: «Все счастливые семьи похожи друг на друга, каждая несчастливая семья несчастлива по-своему» (4).

Чаще всего «счастье» – «несчастье» отражают и социальную принадлежность. Так в Национальном корпусе русского языка отражены представления о счастье русского купечества девятнадцатого века в пьесе А.Островского «Доходное место». Счастье – это удачное замужество (Какая мать усомнится выдать дочь таким образом, даже против ее воли, считая слезы своей дочери за глупость, за ребячество и благодаря Бога, что он послал ее Машеньке или Аннушке такое счастье), глупость (Тебе за глупость Бог счастье дал, так ты и молчи).(5)

Счастье в русской концептосфере – это блаженство, благополучие, благодать, благоденствие, идиллия, упоение, нега, ум, удача, спокойствие. Несчастье – беда, бедствие, горе, трагедия, драма, катастрофа, невзгоды, злоключения, удар (удар судьбы), напасти, злосчастье, злополучие, глупость, беспокойство.

ЛИТЕРАТУРА

1. Аскольдов-Алексеев С.А. Концепт и слово // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. – М.:Academia, 1997. С. 267-279.
2. Вильгельм фон Гумбольдт Избранные труды по языкознанию. – М., Прогресс. 1984.
3. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка// Русская словесность: от теории словесности УК структуре текста: антология. М., 1997. С, 281
4. http://az.lib.ru/t/tolstoj_lew_nikolaewich/text_0080.shtml
5. Национальный корпус русского языка – <http://ruscorpora.ru/>

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ

Примак О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

При вивченні студентами дисципліни «Практичний курс письмового перекладу» серед запропонованих текстів науково-технічного характеру певна увага приділяється оволодінню навичками перекладу медичної літератури, оскільки, зважаючи на тенденції поширення інтегрування України до Європейської спільноти і її активну участь в міжнародних медичних проектах, серед яких значну частку займає співпраця з різними медичними та фармацевтичними компаніями ФРН, Австрії, Швейцарії, можна прогнозувати затребуваність фахових перекладачів саме в цій галузі.

Переклад медичних текстів потребує від перекладача особливої відповідальності, педантичності та володіння навичками та вмінням перекладу спеціальної термінології, яка регулярно поповнюється новими назвами і визначеннями.

В більшості досліджень з проблем перекладу медичних текстів (А. В. Боцман, О. Б. Петрова, Т. Р. Кияк, Д. В. Самойлов, С. Galinski, W. Labov) серед інших виділяються такі основні проблеми перекладу медичних текстів:

1. Проблеми, пов'язані з термінологією, оскільки при перекладі медичного тексту на німецьку мову виникають проблеми через наявність в його термінології паралелізмів, тобто, в німецькій мові є велика кількість синонімічних пар, де один термін-німецький, а інший-греко-латинський, наприклад

Das Erythem-die Hautröte, die Hepatitis-die Gelbsucht, die Angina pectoris- die Stenokardie, der Parotitis- der Mumps

Крім того, при роботі з вихідним текстом, слід приймати до уваги також його специфічність тобто, чи призначений даний текст для вузького кола фахівців (результати клінічних досліджень, історії хвороб та ін.), або для широкого загалу – (інструкції по застосуванню медичного препарату) і відповідно до цього обирати найбільш доцільний в даному випадку термін.

2. Проблеми при перекладі скорочень та аббревіатур, наприклад:

BfArM-Bundesinstitut für Arzneimittel und Medizinprodukte

GESG-Gesundheits-und Ernährungssicherheitsgesetz

Ch.Nr.-Chargennummer

i.v.- intravenös (intra in; vena, ae f. die Vene),

i.m.- intramuskulär (musculus, i m. der Muskel),

i.c.- intrakutan (cutis, is f. die Haut),

i.k.- intrakardial (cardia, ae f. das Herz),

i.a.- intraarteriell (arteria, ae f. die Arterie).

3. Неповні або протилежні значення спеціалізованої термінології в сучасних словниках. Дуже часто жоден словник не надає тлумачення деяких термінів, або термін, який надається словником є вже застарілим і не вживається в контексті сучасної мови.

Дуже часто німецькі тексти містять велику кількість термінів англійською мовою, наприклад, Bypass, Compliance, Coping, Informed Consent, Rooming-In, Stress, Tranquilizer

4. Проблеми, пов'язані з використанням латини, оскільки в деяких описах медичних препаратів або результатах клінічних досліджень превалюють кліше латинською

in situ lat.: am natürlichen Ort; in natürlicher Lage, im Körper

in utero (= intrauterin) lat.: in der Gebärmutter(höhle)

in vitro lat.: im (Reagenz-) Glas, d. h. außerhalb des lebenden Organismus; z.B.: In-Vitro-Fertilisation (Reagenzglasbefruchtung)

in vivo lat.: am Lebendigen; in einem lebenden Organismus

Названі проблеми охоплюють лише деякі пункти, але з практичного досвіду саме вони є каменем спотикання при перекладі медичних текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боцман А. В. Структурно-семантичні та прагматичні особливості фармацевтичних текстів (на матеріалі англomовних інструкцій до вживання лікарських препаратів) :автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 /

Боцман А. В. – К., 2006. – 20 с.

2. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения / Т. Р. Кияк. – К. : УМКВО, 1989. – 174 с.

3. MURKEN, Axel Hinrich: Lehrbuch der Medizinischen Terminologie. Grundlagen der ärztlichen Fachsprache. 4. überarb. Aufl. Stuttgart: Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 2003. ISBN 3-8047-1974-0

4. PSCHYREMBEL Klinisches Wörterbuch. 261. neu bearb. Auflage. [1.Aufl. 1894] Berlin: de Gruyter, 2007. ISBN 978-3-11-018534-8

**ОМОНІМІЯ ДІЕСЛІВНИХ ПРАОСНОВ
ТА ЯВИЩЕ СЕМАНТИЧНОГО СИНКРЕТИЗМУ
У ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ
(на матеріалі праоснов зі значенням “світіння”)**

Прищепчук І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Визначення плану змісту індоєвропейських праформ як мотиваційної бази для розвитку лексем з відмінними основними семами ускладнюється теорією синкретизму значення праіндоєвропейських коренів. Під синкретизмом розуміють об'єднання в одному значенні кількох, іноді несумісних з точки зору логіки, семантичних компонентів. Синкретизм можна трактувати як ланцюжок семантичних змін, з яких досліднику відома лише початкова і кінцева ланка, а проміжні ланки є предметом багатьох альтернативних тлумачень, реальність яких може бути підтверджена лише регулярністю певних семантичних змін [2, с. 25].

Словник Ю. Покорного [7] містить чимало груп омонімічних пракоренів. Але, як демонструють етимологічні дослідження, значення таких індоєвропейських праформ часто становлять цілісне семантичне ядро, у якому семантика однієї праформи переходить у семантику іншої, утворюючи семантичну модель, проміжні ланки якої можуть бути затемнені чи втрачені.

Явища семантичного синкретизму та омонімії індоєвропейських праоснов розглядалися у контексті дослідження ритуалізованих дій та табу [3], а також теорії скриптів, де семантика праформ, описує певну ситуацію, а омоніми відображають різні її аспекти [4].

Етимолог А. Мелорі висловлює сумнів щодо можливості вирішення проблеми прамовної омонімії шляхом відтворення прототипної ситуації, дієслова омоніми у структурі якої являють собою ритуалізовані дії. Наприклад, намагання пояснити єдність омонімічних форм іє. *wel- 'помирати' та іє. *wel- 'трава' уявленнями індоєвропейців про потойбічний світ як життя на зелених луках не знаходять підтримки у його поглядах і пояснюються недоліками у змістовому та формальному боці реконструкції [6, с. 116]. На думку А. Мелорі, такі тлумачення явища семантичної єдності омонімічних праформ є продуктом уяви етимологів. Об'єктивною перешкодою на шляху опрацювання проблеми прамовної омонімії дослідник називає неможливість реконструювати достовірно морфологію прамови.

Опрацювання моделей семантичного розвитку лексем передбачає вирішення проблеми омонімії праформ, тобто зведення омонімічних пракоренів до одного значення, яке було б вихідним та забезпечувало мотиваційну базу для подальших розгалужень у значеннях їхніх континуантів, чи спростування існування такого значення. Наприклад, для дослідження моделей семантичного розвитку дієслів світіння у германських і слов'янських мовах від праіндоевропейської доби до сучасного етапу розвитку мов, важливо враховувати синкретизм значень і.-є. *bhā- 1 'говорити' [7, с. 105] та *bhā- 2 'сяяти' [7, с. 104], і.-є. *g̑her- 1 'жадати', і.-є. *g̑her- 2 'шкребти' та *g̑her-3 'сяяти' [7, С. 440–441] або заперечити його, навівши докази того, що зазначені вище праформи омонімічні і не об'єднані спільним семантичним ядром.

Значення "світіння" є одним із найбільш частотних у словнику Ю. Покорного [7], яке регулярно повторюється у пракоренях, що мають омоніми. Саме неспростовність повторення одного набору сем для омонімічних праформ дає підстави зробити припущення про єдність, тобто синкретизм значень, таких праформ, можливість зведення їх до одного архетипу. Наприклад, індоевропейська праоснова *el -/ ol- має такі значення: 'блищати, бути червонуватим'; 'бути джерелом неприємного запаху, гнити'; 'кричати звучати; гнути; знищувати псувати'; 'поганий, голодний' [1, с. 56]. Праформа *sep(h)ə-/ sp(h)ē- об'єднує такий набір сем: 'довгий брусок дерева' [7, с. 980]; 'гострий шматок дерева' [7, с. 981]; 'відривати, відколювати' [7, с. 985]; 'блищати, мерехтіти' [7, с. 987], 'битися, витися, крутити, плести' [7, с. 991], 'швидко рухатися, поспішати, стрибати' [7, с. 998]. В. Левицький як синкретичні розглядає праформи *skī- 'сяяти, світити' *skī- 'бити', пояснюючи розвиток семантики світіння через проміжну ланку руху [2, с. 472].

Тільки ретельне дослідження семантики континуантів таких пракоренів у світлі досягнень когнітивної діакронічної лінгвістики, інтегративного підходу в етимології, теорії ритуалізованих дій та контекстуального аналізу їхнього значення в писемних пам'ятках різних періодів зроблять можливим довести чи спростувати омонімічність праоснов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левицький В.В. Индоевропейские корни *sep(h)ə- / *sp(h)e, *erə - / *re, elə- / *le "резать, связывать, гнуть" и их дериваты в германских языках / Виктор Васильевич Левицкий // Вопросы языкознания. – 2003. – №1. – С. 37 – 62.
2. Левицький В.В. Етимологический словарь германских языков / Виктор Васильевич Левицкий. – Винница : Нова Книга, 2010. – Т. I. – 616 с.
3. Маковский М.М. Индоевропейский корень : форма и значение / Марк Михайлович Маковский // Вопросы языкознания. – 2002. – №3. – С. 120 – 125.
4. Монич Ю.В. Проблемы этимологии и семантика ритуализированных действий // Ю.В. Монич. – Вопросы языкознания. – 1998. – №1. – С. 97 – 120.
5. Трубаев О.Н. О семантической теории в этимологическом словаре : Проблема омонимов подлинных и ложных и семантическая типология / Олег Николаевич Трубаев // Труды по этимологии. Слово. История. Культура. Т.1. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – С. 441 – 452.

6. Mallory J.P. The Oxford Introduction to Proto-Indo-European and Proto-Indo-European World / James Patrick Mallory, Douglas Quentin Adams. – Oxford. : Oxford University Press, 2006. – 731 p.
7. Pokorny J. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch / Julius Pokorny – Bern, München : Franke Verlag, 1959. – 1183 p.

ІСЛАМСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄЗДАТНОЇ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В ІСЛАМСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ ІРАН

Пророченко Н.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Іслам завжди був ресурсом підтримання та артикуляції мусульманської ідентичності крізь випробування історичними подіями, джерелом опору тиску як ззовні, так і з боку впливових сил всередині ісламського суспільства. Прикладом гнучкого пристосування традиційного сектору до капіталістичного способу виробництва є успішне функціонування принципів ісламської економіки в сучасних умовах господарювання в Ісламській Республіці Іран.

Після ісламської революції в Ірані (1979) нова влада, провідну роль у якій відігравало духовенство, проголосила своєю головною метою підтримку знедолених шляхом подолання економічної нерівності за рахунок справедливого перерозподілу доходів.

Іранська ісламська ідеологія носить соціальний характер. Вона відкидає нерегульоване посилення розриву у рівнях розвитку між соціальними групами. Так, ідеологи ісламської революції (аятоли А. Шаріаті, Р. Хомейні) розглядали іслам як ідеологію знедолених мас, які повстануть проти тиранії під проводом "обізнаної особистості" і побудують безкласове суспільство (А. Шаріаті), або під проводом шіїтського духовенства створять соціальну систему, яка заснована на справедливості (Р. Хомейні). Принципи ісламської економіки, яка передбачає соціальну відповідальність економічної діяльності, втілюються в реальних проектах.

Поняття нерівності, як і бідності, крім об'єктивного виміру, завжди має і суб'єктивний. Він включає у себе поняття не тільки рівня матеріальних прибутків і забезпечення, а й побутові умови, доступ до охорони здоров'я і освіти, поширення зовнішнього впливу та гостроту соціальних проблем (алкоголь, наркотики, тощо). В ісламських країнах саме порушення прийнятих у суспільстві стандартів та уявлень про справедливість ставали причиною соціальних виступів.

Іранська влада зберігає курс на розбудову соціально орієнтованої ринкової економіки і захист соціальної держави. Якщо у модернізацію, започатковану "білою революцією шаха і народу", було залучено 10% населення, то реформи, які запровадила ісламська влада охопили 90%. Люди відчували, що реформи відбуваються на їхню користь.

Економічний фундамент ісламського режиму представляють організації, статус яких не прописаний конституційними законами. До них належать, наприклад, "Генеральний секретаріат п'ятничних проповідників Кума", "Організація ісламської пропаганди", "Ансар Хізбаллах" й чисельні революційні і релігійні фонди (боніядс). Вони були створені Р.Хомейні для управління колишньою шахською власністю і офіційно незалежні від держави, а підпорядковуються виключно духовному лідеру. Офіційних даних про їхню діяльність немає. Частка таких фондів у державному бюджеті, за неофіційними оцінками, становить 25-58%. Вони займаються зовнішньоторговельними операціями, створюють туристичні компанії, виробляють замзам-колу, здійснюють повітряні перевезення. Через фонди консервативний істеблішмент контролює до 80% іранської економіки.

Соціальну політику іранської влади можна визнати в цілому успішною. Всі верстви населення, незалежно від статків, забезпечені доступом до основних комунальних послуг. На 2010 р. 100% сільського населення були забезпечені газом, електроенергією і якісною питною водою, всі школи країни забезпечені комп'ютерами. В Ірані працює низка програм залучення населення до економічних проєктів. Серед них програма доступного житла "Мехр", "акції справедливості" (для 7 млн. нужденних – безкоштовно), які дають можливість малозабезпеченим верствам населення брати участь у приватизації об'єктів, по них також нараховуються доходи від надходжень від продажу нафти і приватизації державних компаній. У країні механізми регулювання трудових відносин узгоджені з нормами Міжнародної організації праці, реалізовується політика субсидування споживчих товарів, рівень пенсійних виплат забезпечує людям старшого віку пристойний рівень життя.

Важливу роль у реалізації соціальних програм здійснюють саме ісламські фонди, яких в ІРІ нараховується близько 3 тис. (Комітет імама Хомейні, Фонд 15 мордада, Фонд знедолених, Фонд шахідів, інші). Такий тип допомоги для Ірану є природнім. Деякі міжнародні експерти стверджують, що лівова частка бюджету іранської родини складається саме з різних видів соціальної допомоги, а не заробітку.

Помітним напрямом соціальної політики чинної іранської влади є освіта. Уряд проголосив отримання освіти релігійним обов'язком людини і досяг на цьому шляху значних успіхів. За роки існування ІРІ кількість письменного населення старше 15 років зросла з 48% до 85%. Іранська влада витрачає на освіту 5% ВВП і близько 20% бюджетних витрат. І це відбувається на фоні зниження кількості учнів шкільного віку, отже, витрати на окрему особу зростають.

В Ірані часів ісламської республіки спостерігається зростання середньої тривалості життя з 58 до 70 років у чоловіків і до 73 у жінок. Витрати на охорону здоров'я в країні становлять 5-6-% ВВП. Ілюстрацією ефективності соціальної політики іранської влади може служити і індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП), який в останні роки має позитивну динаміку і за темпами зростання перевищує середньорегіональні і середньосвітові темпи. У 2010 р. Іран посів 70-е місце (для порівняння, Туреччина – 83), у 2011 р. – 88 місце

(Туреччина 92), у 2014 р. – 75-е місце (Туреччина 69). Незважаючи на запровадження жорстких санкцій і падіння ціни на нафту, Іран залишається у групі країн з високим рівнем ІРЛП.

Сучасний Іран можна вважати прикладом співіснування і співробітництва всенародно обраного уряду з ісламськими судовою і військовою владою в рамках демократичної держави. Така соціальна політика асоціюється у населення з ісламськими принципами і сприяє підтриманню соціальної рівноваги у суспільстві.

ОДЯГ ЯК ДЖЕРЕЛО ПОХОДЖЕННЯ ОНІМНОЇ ТА АПЕЛЯТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Птуха В.А.

Київський національний лінгвістичний університет

В основі зовнішньої мотивації номінацій одягу перебуває власне людина, її фізичні, психорозумові, емоційні та інші якості, риси характеру, міжособистісні стосунки тощо. Наявні також номінації побутових предметів та механізмів, які оточують людину в повсякденному житті, а також найменування топографічних об'єктів і номінації представників фауни та флори [4, с. 15].

Предмети побуту є джерелом походження англійських та українських власних назв (онімів), до яких належать прізвища та прізвиська людини [3]. Такі номени утворено засобами семантичної деривації в англійській мові та лексико-семантичним способом у поєднанні з афіксацією – в українській: англ. *Boot* (від *boot* “чобіт”), *Broadbelt* (від *broad* “широкий” і *belt* “пояс”); укр. *Делія* (від *делія* “ведмежа або вовча шуба”), *Кучма* (від *кучма* “висока бараняча шапка”) [4, с. 15–16]. Цілком погоджуємося зі С. Толстою, яка стверджує, що одяг може використовуватися на позначення об'єктів неживої природи, географічних об'єктів, а також назв населених пунктів [5, с. 12]. У сучасних словниках-довідниках та топографічних мапах України [2] знаходимо такі топоніми: *Брилівка*, *Жупани*, *Кожушки*, які утворено від однойменних назв одягу (всього 27 од.), натомість в англійській топоніміці таких власних назв не зафіксовано.

Апелятивну лексику, мотивовану назвами предметів одягу та їх елементів, було поділено в обох мовах на такі групи: 1) людина (англ. *boot* “новобранець в армії” [6, р. 162–163], укр. *сіряк*, *семряга* “збіднілий селянин” [1, т. 9, с. 232]), 2) ландшафт (англ. *sar* “покриття верхньої частини гори (переважно снігом)” [6, р. 216] – пор. укр. *шапка*, що є повним еквівалентом англ. *sar*), 3) артефакти (англ. *jacket* “чохол, сорочка, обшивка, капот двигуна” [6, р. 865] – пор. укр. *кожух* “технічна оболонка, накриття, футляр для ізоляції або запобігання пошкодженню споруд, механізмів” [1, т. 4, с. 208]), 4) рослини (англ. *sar* “чохлак (на бруньці або бутоні), верхня частина гриба, суцвіття соняшника” [6, р. 216], укр. *пазуха* “заглибина між гілкою і стовбуром дерева або між

основою листа та стеблом” [1, т. 6, с. 15]) і тварини (англ. *jacket* “шкіра (тварини), шкіра (змії, риби)” [6, р. 865] – пор. укр. *кожушок* “зовнішній покрив комахи, гусениці, а також шкіра змії, скинута під час линяння” [1, т. 4, с. 208]).

У результаті проведеного дослідження встановлено, що далеко не всі назви одягу мають культурний потенціал позначати предмети інших лексичних сфер. В англійській мові такими виявилися *coat, cap, hat, shirt, pocket, belt, hood*. В українській мові виявлено значно більшу кількість найменувань одягу та їх елементів, які позначають інші сфери життєдіяльності людини. Зокрема це такі лексеми, як-от: *капелюх, шапка, сорочка, спідниця, жупан, козух, штани, пояс, чобіт, кишеня, черевики* тощо.

Загальні кількісні підрахунки перенесення назв одягу на предмети інших лексичних сфер подаємо нижче у вигляді таблиці.

оніми			апелятиви		
	англ.	укр.		англ.	укр.
антропонім (прізвище людини)	15	38	людина	19	8
			ландшафт	4	1
			артефакт	15	8
топонім (населений пункт)	–	27	рослина	4	6
			тварина	5	4

Отже, національно-культурна специфіка назв одягу реалізується через перенесення найменувань одягу на предмети інших лексичних сфер, тобто, коли назва одягу або його елемент є джерелом походження онімної лексики (антропоніми, топоніми), а також апелятивної (людина, артефакт, рослинний і тваринний світ), у чому, власне, й виявляється зовнішній вияв мотивації назв одягу в обох досліджуваних мовах. Зазначений тип перенесення реалізується через спосіб семантичної транспозиції (процес метафоризації) й основокладання в англійській мові, а також лексико-семантичний спосіб (процес метафоризації) та афіксація (суфіксація) – в українській.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : sum.in.ua.
2. Карта автомобильных дорог Украины. – К. : Укргеодезкартография, 2006. – 200 с.
3. Масенко Л. Т. Українські імена та прізвища / Лариса Тетентіївна Масенко. – К. : Знання, 1990. – 48 с.
4. Птуха В. А. Національно-культурна семантика номінативних одиниць на позначення одягу в англійській та українській мовах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.017 “Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство” / Птуха Владислав Анатолійович. – К., 2013. – 22 с.

5. Толстая С. М. Постулаты московской этнолингвистики // Etnolinwistyka. – 18. – Lublin, 2006. – S. 7–27.
6. Longman Dictionary of Contemporary English / [ed. D. Summers]. – L : Pearson Education Limited, 2003. – 1950 p.

ХРОНОТОПИЧНОСТЬ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ: ФИЛОСОФСКИЙ АСПЕКТ

Пьянзин С.Д.

Черкасский национальный университет им. Б. Хмельницкого

Пространство и время – это "формы самой реальной действительности" и соответственно "необходимые формы всякого познания, начиная от элементарных восприятий и представлений" [1, с. 235]. Человечество, создавая социальную реальность, действует в этих формах. Соответственно, человек – это пространственно-временное существо, для которого пространство и время существуют особым образом, а именно – как хронотоп. Причем онтологические категории пространства и времени в хронотопе принципиально не равны понятиям социального пространства и социального времени. Например, в одном социальном пространстве человек находится как в чём-то чужеродном. Здесь он располагается определенным образом, в частности, на социальной лестнице. А социальное время для него – постоянная, непрерывная смена "сейчас". В нем рождаются, умирают и т.п., но его не творят. А другое социальное пространство человек принимает как своё, настоящее, реальное. И время для него тогда принципиально не просто исторично, но творимое, созидаемое, со-творимое.

В настоящее время различают социальный, культурно-исторический, психологический, биологический типы хронотопа. При этом следует акцентировать особое внимание на том, что если социальные, психологические и биологические пространство и время имеют собственный онтологический статус, то и хронотоп с необходимостью имеет его.

Социальный хронотоп принципиально отличен от других форм существования пространства и времени, где они имеют свои особенности проявления и вместе с тем связан с ними. Более того, если хронотоп как понятие отражает что-то, то это "что-то" существует объективно. Если существует явление, то оно проявляет некую сущность.

Хронотоп как подсистема общества является объективной реальностью, которая характеризуется, прежде всего, особым единством материальной и духовной реальности; единством времени и пространства, что связано с духовным измерением истории; единством, в центре которого находится человек и которое он принципиально творит сам. Вместе с тем, хронотоп в определенном смысле тоже творит человека. Отсюда – ценностная фундаментальность хронотопа, многослойность (полифония) его структуры, диахроничность и диапространственность. А существование разновременных явлений и процессов, в свою очередь чрезвычайно затрудняет понимание исторического развития человечества и социальной реальности из-за появления дополнительного отдельного-множества. Здесь приметы "времени" раскрываются

в пространстве, и пространство осмысливается и измеряется временем" [там же, с. 235]. Например, Куликовское или Бородинское поле, Сталинградская или Курская битва.

Согласно диалектической схеме "общее-особенное-единичное" на уровне "общего" хронотопы охватывают большие промежутки исторического времени и значительное историческое пространство. Например, Запад, Восток, Европа и т.д. На уровне "особенного" происходит сужение пространства-времени. Здесь проявляются Русский мир, Романский мир, Германский мир, Античность, Средневековье и т.п. Причем в силу диахроничности и диапространственности особые хронотопы могут сосуществовать в рамках одного социума. А на уровне "единичного" проявляются франкофония, портофония, русофилия и русофобия, германофилия и германофобия и т.п.

Соотношение материального и идеального в хронотопе следует рассматривать и как соотношение общего и отдельного поскольку: "Общее ... существует не только в сознании, но и в объективном мире, однако только иначе, чем существует отдельное. И эта инаковость бытия общего состоит вовсе не из того, что оно образует особый мир, противостоящий миру отдельного. Нет особого мира общего. Общее существует не само по себе, не самостоятельно, а только в отдельном и через отдельное. С другой стороны, и отдельное не существует без общего" [2, с. 77].

На уровне единичного, *во-первых*, хронотопы сужаются до времени-пространства одного поколения. Например, потерянное поколение. *Во-вторых*, при таком сужении иногда возникает интересная ситуация, когда как бы "теряется" социальное настоящее при его реальном историческом существовании. Например, потерянное время. *В-третьих*, или превалирует историческое прошлое (золотые времена), или историческое будущее (рай на земле, светлое будущее). Соответственно, в первом случае истина истории не имеет самостоятельного значения, она манипулятивна, а во втором – подчиняется определенным "крупным проектам". Однако в целом именно из-за хронотопов социальное время – это время осуществления, а не существования, и социальное пространство – место свершения человечества, а не того же существования. *В-четвертых*, отношения между хронотопами составляют особый тип отношений. Они также хронотопичны.

Таким образом, хронотоп как подсистема общества является типологической формой ценностно-смыслового объединения временных и пространственных координат как индивидов, так и социальных коллективов. И если человечество не существует вне социального хронотопа, то и все социальные измерения каждого отдельного человека также не существуют вне определённого хронотопа. Отсюда естественно-историческим образом вытекает, что языковая личность принципиально хронотопична.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бахтин М.М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике / Михаил Михайлович Бахтин // Вопросы литературы и эстетики. – М.: Художественная литература, 1975. – С. 234 – 407.

2. Семёнов Ю.И. Марксова теория общественно-экономических формаций и современность // Философия истории: проблемы и перспективы. – М.: КомКнига, 2007. – 272 с. – С. 68 – 105.

ДИНАМІКА ЕПІСТОЛЯРНОЇ ІНТЕРАКЦІЇ ТА КАТЕГОРІЯ КОНТАКТУ В ЛИСТУВАННІ “NABOKOV–WILSON”

Радзієвська Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з ключових категорій комунікативної лінгвістики є і залишається категорія контакту, яка заслуговує на ретельне вивчення, особливо з огляду на її реалізацію в мовних засобах у дискурсах різних типів. Реалізація категорії контакту в епістолярії має достатньо експліцитний характер, у зв'язку з чим її вивчення на матеріалі текстів епістолярного дискурсу видається доцільним і мотивованим.

Листування письменника Володимира Набокова та відомого критика і літератора Едмунда Вілсона припадає на період, що охоплює більш, ніж два десятиліття (1940–1964) [1]. Епістолярна комунікація цих кореспондентів значною мірою визначалась екстралінгвістичним контекстом: життя і літературній діяльності кожного – при насиченості численними подіями – була властива динамічність, динамікою відзначається і їхнє листування. Це видно вже з того, що в епістолярії “Nabokov–Wilson” чітко виділяються два періоди – (1) період 40-х років, коли обмін листами відбувався особливо інтенсивно (201 лист) і (2) період 50-х років (до 1964р.), коли епістолярна діяльність втратила інтенсивність попереднього періоду (120 листів), про що можна зробити висновок і з частотності обміну листами, і з текстового обсягу кожного з них. Проте основні прагматичні ролі, в яких виступають кореспонденти (це дві пари контрастних ролей), зберігаються протягом усього листування і їхні мовленнєві реалізації практично не змінюються.

Насиченість інформацією і змістовний характер листів, у яких обговорюються не лише різноманітні ділові проекти та пропозиції щодо публікації тих чи інших творів, рецензій, перекладів, але й літературні новинки, твори європейських класиків, проблеми просодії та чимало інших предметів, властиві епістолярії впродовж обох періодів. Її найважливішою загальною ознакою виступає контакт високого рівня від початку листування і довготривале його збереження, емоційна втягненість обох кореспондентів, про що свідчать розгорнуте обговорення певних питань, щирий обмін думками, сперечання і дискусії, оскільки обидва автори дотримувалися різних поглядів і на літературу, і на конкретних її представників [2].

Набір мовленнєвих актів та їхнє семантичне наповнення демонструють, що, зокрема, Набоков свого кореспондента незмінно моделює як виключно важливого комунікативного партнера з ознакою “недистантність”, як “свого”. Наприклад, в листі від 30 жовтня 1945р. він повідомляє: “There are lots of things I want to tell you, show you, discuss with you” (30.10.1945). Показовим у цьому

зв'язку є текст листа 24.07.1947р. як зразок епістолярного спілкування з близьким комунікативним партнером. Стиль цього листа відзначається щирістю, безетикетністю, простотою, довірою. Тематична множинність, переключення з однієї теми на іншу споріднюють цей лист з фрагментом безпосередньої комунікації двох давніх знайомих. Короткий сам по собі текст включає висловлення, де йдеться про контракт щодо спільного літературного проекту ("I am sorry to sever our Siamese connection..."), зроблені переклади ("I have a certain number of translations ready"), фінансовий аспект роботи ("And when do you think I could get the additional money?"), останні заняття з ентомології ("I am having a wonderful, though some what strenuous time collecting butter flies here"), реакції на укладений Вілсоном список письменників, пов'язаний з написанням рецензії на підручник ("You forgot Olesha in your interesting list"), питання про можливість зустрічі та гри у шахи. Саме той факт, що Набоков може обговорювати з Вілсоном будь-які професійні або життєві теми у неофіційному ключі, підтверджує високий рівень контакту в цій інтеракції.

У листі 27.11.1946р., критикуючи творчий метод французького письменника Андре Мальро, Набоков відверто пише про своє розуміння роботи письменника та природи художнього дискурсу: "The longer I live the more I become convinced that the only thing that matters in literature, is the (more or less irrational) shamanstvo of a book, i.e., that the good writer is first of all an enchanter" (27.11.1946). Це висловлення досить часто наводиться набоковознавцями у вигляді формулювання творчого кредо письменника, певної літературної декларації, проте у контексті листа (і ширше – міжособистісного спілкування обох кореспондентів) воно містить зізнання, яке дає можливість зазирнути в інтимний світ автора. Зізнання – той мовленнєвий жанр, до якого Набоков не мав ніякої схильності, проте він знаходить своє місце в контексті спілкування з Вілсоном саме завдяки рівню контакту.

На епістолярії 50-х років позначається надзвичайно напружене професійне життя обох кореспондентів, особливо Набокова, який одночасно втілює свої численні задуми, для комунікативного контакту цього періоду характерне балансування між дистантним та недистантним ставленням до адресата. Прагматичні ролі в процесі інтеракції поступово набувають нових якостей, що відбивається як в лексико-синтаксичному репертуарі листів, так і в конкретних висловленнях, в яких відображається певна інтенціональна переорієнтація кореспондентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dear Bunny, Dear Volodya. The Nabokov–Wilson Letters, 1940 – 1971 / Ed.S.Karlinsky. – Berkley, Los Angeles: University of California Press, 2001. – 388p.
2. Karlinsky S. Dear Bunny, Dear Volodya; or, Affinities and Disagreements/ Simon Karlinsky //Dear Bunny, Dear Volodya. The Nabokov–Wilson Letters, 1940 – 1971 / Ed.S.Karlinsky. – Berkley, Los Angeles: University of California Press, 2001. – P.1–29.

СТРУКТУРНІ ТА СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНИХ ІМЕННИКІВ З КОМПОНЕНТОМ "FUSSBALL" У НІМЕЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ЗМІ

Радзійон В.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Роль футболу у сучасному суспільстві неможливо переоцінити. У ХХІ ст. футбол це не тільки найпопулярніший та найпоширеніший вид спорту, а й важливий суспільно-політичний фактор (бажання країн проводити у себе чемпіонати з футболу; масові заворушення за участю прихильників різних футбольних команд та ін.). Тому не дивно, що більшість статей у сучасній німецькій спортивній публіцистиці присвячена саме цій грі.

Німецька мова футболу давно цікавила лінгвістів. Вона часто сприймається як репрезентація мови спорту загалом. У роботах, присвячених аналізу мови футболу, розглядається, як правило, словотвір неологізмів та англійські запозичення [2, с. 4].

Ціль даної розвідки – виявити структурні та семантичні особливості складних іменників з компонентом "Fußball" у газетних статтях спортивної тематики.

Майже всі проаналізовані слова – це власне складні (без сполучного елементу) ендоцентричні детермінативні іменники структури N+N, де компонент "Fußball" виступає першим або другим БС (безпосереднім складником): *Fußball-Freude, Blindenfußball*.

Особливість деяких з них полягає в тому, що одних з БС – власна назва: *Bayern-Fußball, Fußball-Deutschland*.

Невелику кількість з вибраних слів складають композити з компонентом-аббревіатурою або скороченим словом, які ми класифікуємо за А. Стишовим на:

1. Словесно-літерні: *Fußball-AG, Fußball-WM*.
2. Словесно-складові: *Fußball-Profi*.
3. Складово-словесні: *Profifußball, Profifußballabteilung*.
4. Словесно-літерно-словесні: *Fußball-ID-Mannschaft, Fußball-EM-Endrunde*.

Цей компонент складає нові композити німецької мови за участю англіцизмів: *Fußball-Marketing-Unternehmen, Fußball-Business*.

За семантикою двоскладові іменникові композити з компонентом "Fußball" поділяються на такі групи:

1. На позначення особи: *Fußball-Lehrer, Fußball-Professor*.
2. На позначення організації: *Fußball-Bund, Fußball-Verband*.
3. На позначення стану або дії, пов'язаних із футболом: *Fußballduell, Fußballgewalt*.

У вибірці також наявні багатоскладові іменники. Слово "Fußball" може бути як компонентом першого: *Weltfußball-Verband, Frauenfußball-Bundesligamatch* (де БС з компонентом "Fußball" виступають в якості означального), так і компонентом другого складника: *Welt-Fußballspieler, Ballbesitzfußball* (де БС з компонентом "Fußball" – означуване).

Аналізований нами компонент з'являється також у складних утвореннях-стягненнях типу *Fußball- und Fankultur*, *Schiedsrichter- und Fußballlehrer-Ausbildung*, *Fußballtrainer- und -spieler*.

Із чотирьох наявних у німецькій мові словотворчих структур моделі детермінативних складних слів (у нашому випадку – складних іменників з компонентом "Fußball") у спортивних статтях наявні [4, с. 153]:

1. L1+L2+L3: *Fußball-Stammtischthema*, *Fußball-Fachwissen*.
2. L1+L2+Sf: *Fußball-Zweitliga-Aufsteiger*, *Fußball-Weltmeisterschaft*.

Відкритим проблемним питанням при аналізі композитів залишається спосіб їх написання. У німецькій мові не існує чітких правил написання складних слів. Тому не дивно, що у газетах зустрічаються одні й ті самі слова написані разом та через дефіс (*Fußballlehrer* та *Fußball-Lehrer*). Порівнюючи слова із газетних статей зі словами зафіксованими у словниках спортивних термінів [1; 3] ми помічаємо багато відмінностей, що доводить нам неможливість на даному етапі виокремити певні закономірності у написанні складних іменників. Наприклад, вибрані з газет слова *Fußball-Auswahlmannschaft*, *Fußball-Bund*, *Fußball-Bundesliga*, *Fußball-Meister*, *Fußball-Verband* у словнику пишуться разом. Поки єдиним поясненням частого використання дефісу нам видається те, що написані через дефіс слова краще сприймаються читачами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайцеховский С. М. Немецко-русский спортивный словарь. Около 30000 терминов / Сергей Михайлович Вайцеховский. – М. : Рус. яз., 1989. – 470 с.
2. Голодов А. Г. Проблемы разговорности в специальной лексике : на материале немецкого языка футбола : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Александр Георгиевич Голодов. – М., 2006. – 518.
3. Спортивный словарь : русско-англо-латышско-немецкий / [под ред. проф. У. Швинкса]. – Рига : Латвийская академия спортивной педагогики, 2010. – 1000 с.
4. Степанова М. Д. Методы синхронного анализа лексики (на материале современного немецкого языка) / Мария Дмитриевна Степанова. – [изд. 2-е, испр. и доп.]. – К. : Едиториал УРСС, 2004. – 200 с.
5. Стишов О. А. Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та в словотворі української мови кінця ХХ ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації) : дис... д-ра філол. наук: спец. 10.02.01 "Українська мова" / Олександр Анатолійович Стишов. – К., 2003. – 597 с.
6. Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 04.2014. – № 80.
7. Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 05.2014. – № 110, 117.
8. Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 10.2014. – № 240, 260.

ПРОЯВ СЕМАНТИЧНОЇ ВАРІАТИВНОСТІ ІСПАНСЬКИХ ПРЕФІКСІВ У МОВЛЕННІ

Редковська Т.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Об'єктом вивчення є іспанський префікс *re-*, який, на нашу думку, семантично тісно пов'язаний з іншими словотвірними засобами, схожими за своїми функціями з редуплікацією або повтором. Відомо, що при афіксальному

словотворенні основа вважається носієм головного понятійного смислу, хоча афіксальні морфеми також мають своє, тільки більш узагальнене і категоріальне, значення. Воно реалізується в конкретній моделі та складає дериваційне значення афікса. Не лише готові слова, але й всі словотвірні типи на різних історичних етапах спроможні виказувати як активність і продуктивність, так і виходити з ужитку, залишаючи обмежену кількість лексичних одиниць, побудованих за певною схемою.

Стан мови характеризується наявністю постійного руху, вона не дозволяє статичності, тому робота над розвитком та вдосконаленням всіх її підсистем ніколи не завершується. Іспанській мові притаманна надзвичайно розгалужена сіть морфологічних засобів словотворення, яка, між іншим, нараховує до сотні префіксальних морфем. Незважаючи на те, що насамперед суфіксація вважається найбільш узагальненим методом словотворення в іспанській мові, тим не менше, існує ціла низка префіксів, серед котрих знаходиться і вищезгаданий *re*, що успішно конкурує з нею, як на рівні спеціальної термінологічної лексики, так і розмовно-фамільярної.

Дотепер походження префікса *re*- залишається до певної міри етимологічною загадкою. Складність явища полягає у тому, що майже всі латинські префікси утворилися з прислівників і прийменників тоді, як *re*-, вочевидь, не мав таких етимонів, а з самого початку сприймався як чисто дієслівний префікс. У стародавній і класичній латині *re*- вживався іноді у значенні повторної дії, але присутність ітеративного та фреквентативного видів дієслова робило його другорядним. Однак, це значення стає основним у період пізньої латини, коли ітеративні дієслівні суфікси виходять з ужитку.

Префікс мав можливість семантично трансформуватися у двох напрямках: або додавати переносних значень, або виражати більш узагальнене граматичне значення. Виходячи з ідеї багатократності дії, *re*- ще у латині набуває відтінків інтенсивності і вживається у фігуральному, афективному значенні. Успадкований іспанською мовою, префікс з часом розширив сферу свого застосування, що відбилося також у мові середньовічних художніх творів. У ранній іспанській літературі спостерігається суто класичне використання префікса з дієслівними основами. Однак, лінгвісти, що дослідили його семантичне варіювання в інших сусідніх романських мовах у зазначений часовий період, виявили деякі спільні риси, що мали сприяти певній направленості в його подальшій еволюції. Так, у французькій мові префікс відносно вільно переміщувався в середині речення і наближувався за своєю функцією до прийменника, міг виконувати роль своєрідного емфатичного слова. Явище тмези спостерігається дотепер у просторічному іспанському мовленні латиноамериканського ареалу. Можливо, таке роздільне вживання префікса з іменниковими основами є наслідком тієї традиції, що була характерна для окремих романських мов.

Починаючи з XV століття в Іспанії посилюється тенденція до вдосконалення та очищення мови за рахунок латини. Ці пуристські тенденції призвели до того, що фактично були відсутні твори, в яких би відбивалося народне мовлення епохи середньовіччя та раннього Ренесансу. Мабуть, лише шахрайський роман Франсіско Лопеса де Убеди «Шахрайка Хустина» є

виключенням з правила, так як у певній мірі передає своєрідні особливості розмовного іспанського мовлення того часового періоду. Незважаючи на те, що цей твір з'явився на самому початку XVII століття, за дослідженнями літературознавців він був написаний набагато раніше своєї першої публікації.

Головна цінність цього роману не стільки у хитро закрученій інтризі, або в образах персонажів, скільки у колоритній та соковитій розмовній мові, яка зафіксована автором з надзвичайним мистецтвом і любов'ю. Якщо класична літературна мова, відбиваючи латинські традиції, використовує префікс *re-* у більшій мірі як дієслівну словотвірну морфему, то, судячи з просторічної лексики «Шахрайки Хустини», вже тоді приставка розглядалася в якості певного емфатичного форманта, здатного приєднуватися до основ різних частин мови.

За нашими спостереженнями приставка найчастіше утворює нові лексичні одиниці з прикметниковими та прийменниковими основами, з подвійними іменниками у складі сурядної конструкції зі сполучником "і", а також з частками, набуваючи яскравого експресивного забарвлення.

На відміну від літературної норми, в іспанському розмовному мовленні разом з загальноприйнятими формами утворення ступенів порівняння прикметників з аналогічною метою використовується префіксація. Скоріш за все, таке одночасне вживання семантично схожих прийомів пояснюється більшим емоційним ефектом, що його створює, на перший погляд, плеонастичне вживання *re-*. При певних умовах префікс втрачає своє пряме значення і стає, по суті, лише виразником емоційно-експресивного смислу.

У рівній мірі приставка взаємодіє як зі словотвірними основами позитивної, так і негативної суб'єктивної оцінки. Виділяються певні групи насамперед прикметникових основ, з якими префікс сполучається найчастіше: зі значеннями зовнішніх, фізичних якостей; внутрішнього складу особи, її психологічної характеристики; фізичних або психічних станів; кольорової гамми.

Широке використання багатозначності префіксу *re-* в різних контекстах, перетворення зі словотвірної приставки ітеративно-інтенсивного значення в особливий афективний знак говорить про значне зростання його можливостей щодо утворення нових похідних одиниць. Розглянута проблематика може бути досліджена у перспективі у декількох напрямках, зважаючи на явище зональної та соціально-функціональної диверсифікації іспанської мови.

Tetiana Redkovska "Semantic variation of spanish prefixed manifested in speech"

ПОЕЗІЯ УРДУ МІРЗИ АСАДУЛЛА-ХАНА ГАЛІБА – ТВОРЧІСТЬ НА ЗЛАМІ ЕПОХ

Реутов Є.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Такі словосполучення, як “поезія урду” або й “мова урду” на сьогодні у нас мало що говорять навіть лінгвісту, не кажучи вже про пересічного громадянина. Проте мова ця, яка визнана державною в Ісламській Республіці Пакистан, країні з населенням близько 200 млн. чол., вважається водночас і мовою індійських

мусульман, а їх число за оціночними даними вже майже дорівнюється чисельності всього (досить невеличкого) населення Пакистану. Як бачимо, ця мова, яку розуміють також і у республіці Бангладеш, що тривалий час мала назву Східний Пакистан, і за кількістю населення (біля 150 млн. чоловік) теж входить до першої десятки країн світу, не така вже й маловідома. Одним із найвидатніших представників поезії даною мовою вважається Мірза Галіб (1797-1869). Можна сказати, що ім'я це в поезії урду важить приблизно стільки ж, як ім'я Котляревського або Т. Шевченка в поезії українській.

У творчості поета суперечливо переплелось відлуння руйнації однієї епохи і початок духовного піднесення іншої. Дослідники творчості Галіба образно назвали його “замикаючим одного каравану і проводирем другого” [1, с.21], пишучи, що вогонь історичних подій, в якому руйнувалась класична і відтворювалась нова індійська культура XIX століття, створив поезію Галіба. Мотиви скорботи і відчаю лунають у ній разом із мелодіями нового життя і віри у велич, безсмертя і високе призначення людини. Обіймаючи посаду поетичного наставника останнього могольського імператора Делі, Бахадур-шаха II (Зафара), він бачив, як рушиться стара система, а на зміну споконвічній традиції іде нове, багато в чому незрозуміле і невідоме життя. Будучи людиною широких поглядів, він намагався роздивитися, збагнути і прийняти це “нове” в його кращих проявах.

Розлад ідеалів поета з оточуючою дійсністю – джерело постійних душевних мук. Проте біль і страждання – це не щось таке, що заважає жити, а джерело творчого існування, тобто те, що і примушує жити, боротися, творити. Як зазначає пакистанський філолог З. Ансарі, Галіб “був першим поетом урду, який відчув внутрішній зв'язок між стражданням, розумом і творчістю” [2, с. 38]. Галіб говорить, що страждають у цьому світі всі – й неможливі, й можливі, а для того, щоб описати ці страждання, не вистачає слів.

Qeid-e-hayat o band-e-gam asal men donon ek hein.
Mout se pehle ad(a)mi gam se najat paye kyon?

[2, с. 636]

*І “кайдани буття”, і нерозлучність з горем насправді – все одне!
Чому ж іще до смерті хочуть люди отримати свободу від нещастя?*

Але справжньою трагедією поет вважає індивідуальну самосвідомість людини, бо вона відриває її від Божественної Свідомості. “Я смертний і нещасний лише тому, – пише Галіб, – що є окремою особистістю” [3, с. 42]. Душа, серце людини співає як тугу натягнута струна індійського музичного інструмента, *саза*, чекаючи на зустріч з Божественною Сутністю, наче краплина, що мріє про злиття з нескінченним океаном:

Dil har qatra hei saz, analbeh(e)r.
Ham us ke hein, hamara puchhna kya?

[2, с. 476]

*У серці кожної краплини – океан, співає саз.
Ми (всі) – його частини, про що питати в нас?!*

Поезія автора демонструє, що йому були добре знайомі найрізноманітніші стани душі людини, від безмірного щастя до безодні горя, від релігійного екстазу до тягара зневіри, від найвищого піднесення почуттів до повної душевної порожнечі. Він вмів провести читача крізь все це розмаїття душевних переживань. Проте варто зауважити, що вірші його не прості для сприйняття. Мова образів доволі ускладнена і потребує від читача неабиякої розумової і душевної праці. Поет одним лаконічним рядком лише задає головну тональність, а відшукати мелодію і увійти з нею в резонанс треба самому. Значна частина його поетичних мотивів і образних форм пов'язана з різноманітними сферами мусульманської духовної культури минулих поколінь (філософія, релігія, історія, література тощо). Тому повне розуміння складного асоціативного ряду можливо лише за умови знання багатьох сторін культурного життя освіченої людини того часу.

Вищим досягненням Галіба вважається його лірична поезія. Він широко використовував форму класичної перської газелі з її витонченим поетичним стилем. Поезія газелі вважається мистецтвом натяку, де цінується вміння не сказавши нічого, сказати все. За правилами віршування, *бейти* (двовірші) в газелі можуть бути зовнішньо абсолютно не пов'язані між собою. Тому, коли один шар значень змінюється іншим, то образ, проступаючи крізь словесне мереживо, множить, вступає в асоціативні зв'язки, які творять простір для уяви читача.

Можна також стверджувати, що ідеї гуманізму і переконання в реальності поняття “людська гідність” завжди залишались своєрідним прапором життя і творчості поета. В одному з його приватних листів до друзів можна прочитати: “Я дивлюсь на кожну людину, будь вона індусом, мусульманином, або християнином, з любов'ю. Вони мої брати, що б не казали інші” [3, с. 15].

ЛІТЕРАТУРА

1. Галиб Мирза Асадулла Лирика / Сост. и комм.: Л. Васильевой. – М.: Худ. лит., 1969. – 199 с.
2. Галиб Мирза Избранное / Сост. З. Ансари. – М.: Наука, 1980. – 791 с.
3. Пригарина Н.И. Мирза Галиб. – М.: Наука 1986. – 282 с.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕРМІНА *СЛОВОТВІРНЕ ГНІЗДО* У СУЧАСНІЙ ДЕРИВАТОЛОГІЇ

Рибачківська Л.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Наявність двох спільнокореневих слів, одне з яких – твірне, а інше – похідне, виведене з твірного у результаті словотвірної операції, тобто словотвірної пари, лежить в основі формування комплексної словотвірної одиниці, якою є *словотвірне гніздо* (далі СГ). Передумовою виділення СГ виступає здатність певного кореня породжувати більшу, ніж одиниця, кількість дериватів [5, с. 60].

Гніздовий підхід виявляє деякі характерні риси словотвірних систем, що притаманні мовам будь-якого ладу. Завдяки вивченню СГ можна простежити шляхи творення нових слів. Саме гнізда та ряди можуть уважатися базовими одиницями словотвору.

Існує чимало визначень СГ. Одне із них було запроваджене засновником теорії СГ О.М. Тихоновим. Він визначає гніздо як “упорядковану відносинами похідності сукупність слів, що характеризується спільністю кореня” [6, с. 36], а І.В. Арнольд називає гніздом слів, об’єднання на основі зв’язків, що існують між словами в англійській мові на певному етапі його розвитку [1, с. 86].

Наводячи синонім до терміна “СГ” – “гніздо слів”, Н. Ф. Клименко кваліфікує його як “сукупність слів, упорядкованих відношеннями похідності й об’єднаних спільним коренем” [3, с. 573]. М. П. Кочерган бачить у СГ “сукупність словотвірних ланцюжків з одним і тим самим вихідним словом” [4, с. 144]. На думку О. В. Дияк [2, с. 5], СГ – це “складна цілісна система, що є наслідком упорядкування взаємозв’язків та відношень між спільнокореновими словами”.

Межі СГ рухомі: воно може поповнюватися новими словами за порівняно короткий проміжок часу, і, навпаки, слова у гнізді часто переміщуються з центру на периферію чи зовсім виходять з нього. Оскільки СГ перебуває постійно в русі, то в них може бути активна лексика, зрідка вживані слова, застарілі слова. Дослідження в межах СГ дає змогу простежити: ієрархію зв’язків між членами гнізда; семантичні зв’язки між спільнокореновими словами; типи мотивації похідного; способи організації внутрішньої структури похідних слів.

Глибина СГ формується ступенями похідності дериватів, які залежать від кількості словотвірних актів, що лежать між ним і словом-вершиною і є головним складником СГ, задаючи його формальні й семантичні параметри [2, с. 5].

Упорядковані відносини лексем у СГ, спільність кореня всіх похідних лексем та синхронні зв’язки між похідними одиницями вказують на те, що вивчення словотвору без розгляду СГ, його характеристики є не можливим.

Досить значний за обсягом корпус СГ становлять інноваційні утворення на основі власних назв, зокрема географічних – наприклад:

укр. **Європа** – *євробанкір, євробонд, євровалюта, євро, євровіза, єврогол, єврокорпус, єврооблігація, Європарламент, європатент, європутівка, євроремонт, євроскандал, євроспільнота, євростандарт, євроструктура*;

англ. **Europe** – *European, European Union, europium, euro* (Англо-російський словник Мюллера).

Отже, словотвірне гніздо – це сукупність слів, упорядкованих відношеннями похідності й об’єднаних спільним коренем. Воно має чітко визначену будову, і кожний його елемент (слово) займає в ньому місце, яке передбачено мовною системою і закріплено нормою. Побудова дериваційного гнізда ґрунтується на принципі ієрархії, тобто послідовного підпорядкування одних одиниць іншим. Компоненти СГ семантично і структурно залежать один від одного. СГ є продуктивною з погляду лінгвістичного аналізу величиною мови, у межах якої в діалектичній єдності співіснують такі концептуально важливі для здійснення словотвірних досліджень лінгвосистеми одиниці, як твірна основа, словотворчий

засіб (афікс), а також різні морфонологічні засоби. Вивчення словотвірної системи крізь призму зв'язків і відношень між одиницями словотвірного гнізда є перспективною науковою діяльністю, що дасть змогу зробити новий внесок у дослідження української та англійської мов як багатограних лінгвосистем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И.В. Лексикология английского языка / И.В. Арнольд. – М. : Высш. шк., 1959. – 351 с.
2. Дияк О.В. Структурно-семантична організація словотвірних гнізд із коренями на позначення металів: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 “Українська мова” / Олена Володимирівна Дияк / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2006. – 251 с.
3. Клименко Н.Ф. Словотвірне гніздо / Н.Ф. Клименко // Українська мова : Енциклопедія. – К. : Вид-во “Україн. Енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2000. – 573 с.
4. Кочерган М.П. Загальне мовознавство : підруч. для студ. філол. спец. вищ. закл. освіти / М.П. Кочерган. – К. : Академія, 1999. – 288 с.
5. Кузнецова О.А. Типологические особенности отыменных словообразовательных гнезд (на материале современного английского языка) // Словообразование и его место в курсе обучения иностранному языку / О.А. Кузнецова. – Владивосток, 1983. – С. 58–64.
6. Тихонов А.Н. Словообразовательный словарь русского языка / А.Н. Тихонов. – [2-е изд., стер.]. – М. : Русский язык, 1990.

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК СУБ'ЄКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ ЕПІСТОЛЯРНОГО РОМАНУ

Рогоза О.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Поняття інтертекстуальності з'являється в теорії дискурсу наприкінці 60-х років минулого століття і відразу стає обов'язковим елементом у літературному та лінгвістичному аналізі тексту. Інтертекстуальність являє собою систему зв'язків, завдяки яким один текст поєднує в собі інші тексти, як на рівні творення (через цитати, плагіат, натяки та пародії), так і на рівні читання та розуміння тексту шляхом зіставлення, до якого вдається читач [3, с. 35]. Іншими словами, йдеться про імітацію або трансформацію вже існуючих творів новими авторами. Інтертекстуальність стає складовим елементом художнього текстотворення. Якщо кожний твір є інтертекстуальним, то існують різні ступені проникнення одного тексту в інший. Деякі твори більш відверто позначені попередніми творами, зв'язки з якими виявляються експліцитно. До того ж, у певні епохи інтертекстуальність ставала основним засобом творення: у часи Відродження та класицизму практикувалася імітація творів римських письменників, у ХХ столітті теорія інтертексту не тільки розвивається, а й систематизується інтертекстуальна практика. Нарешті, феномен інтертекстуальності може бути визначений як явище художнього пересичення, чи, навпаки, як намагання вирізнення та інновації, яке дозволяє спиратися на вже існуючий текст.

Труднощі, які виникають при визначенні інтертекстуальності, пов'язані з визначенням меж даного поняття. У Ю.Крістеві подано надзвичайно широке визначення поняття: у межах одного тексту різні висловлювання, взяті з інших текстів, перемішуються та нейтралізуються [2, с. 87]. Ж.Женетт представляє навпаки дещо звужене визначення інтертекстуальності у межах транstekстуальності поряд з архитекстуальністю, паратекстуальністю, метатекстуальністю та гіпертекстуальністю: визначення базується на зв'язках співіснування між двома чи декількома текстами [1, с. 143]. Отже, на даний час у лінгвістиці існують дві тенденції визначення інтертекстуальності. З одного боку, це явище визначається як процес чи предмет, а з іншого, – як феномен написання чи ефект від прочитання.

Теорія інтертекстуальності повністю заперечує монолітний характер значення художнього тексту. Введення у твір чужорідного елемента з іншим значенням порушує однозначність тексту. Тим самим переривається лінійність прочитання та сприйняття тексту, що викликано зусиллями пригадування іншого тексту. Таким чином, теорія інтертекстуальності змінила статус художнього тексту. Сьогодні дослідники наголошують на структурній переривчастості та неоднорідності тексту, в якому спостерігається вторгнення чужих фрагментів. Тому завданням інтертекстуальності є визначення форм значення художнього тексту, умов його прочитання та сприйняття.

Спираючись на теорію Ж.Женетта, французька дослідниця Н.Пьєге-Гро подає типологію інтертекстуальності, вирізняючи два основних типи: один базується на відносинах співіснування декількох текстів, а інший – на відносинах деривації [3, с. 132].

До першого типу інтертекстуальності зараховані такі її прояви:

- цитування, яке полягає у представленні певного висловлювання з іншого тексту, відповідно оформленого синтаксичними маркерами (двокрапка, курсив);
- посилання на інший текст із зазначенням лише назви твору чи імені автора або персонажа без подання повного тексту;
- плагіат – використання висловлювань з іншого тексту, не виділяючи їх синтаксично та не вказуючи їхнього авторства;
- натяк – непряме посилання на літературний твір, історичне чи міфологічне явище чи особу, заздалегідь відомі читачеві.

Другий тип інтертекстуальності, заснований на відносинах деривації, включає в себе пародію, яка полягає у трансформації вихідного тексту (гіпотексту), та стилізацію, пов'язану з імітацією вихідного тексту. Разом із тим, усі прояви обох типів розподіляються на дві групи згідно з експліцитними та імпліцитними відношеннями, що вони виявляють у тексті.

Використання інтертекстуальних зв'язків у епістолярному романі спричинене багатьма факторами. Це може бути бажання автора охарактеризувати персонаж, як це відбувається у романі О. де Бальзака “*Mémoires de deux jeunes mariées*”, де інтертекстуальність є засобом творення. Інтертекст може також виконувати роль стилістичних засобів: метафори, метонімії, іронії, про що свідчить роман Ш. де Лакло “*Les Liaisons dangereuses*”. Інколи це може бути просто імітація

стилю якогось письменника. Але завжди інтертекстуальність зумовлена обізнаністю адресата, що є необхідною умовою для її сприйняття. Інтертекстуальні зв'язки у французькому епістолярному романі представлені в усіх формах, проте проявляються по-різному. Якщо у XVIII столітті у творі Ш. де Лакло “Les Liaisons dangereuses” інтертекстуальність розкривається здебільшого експліцитно, виконуючи роль стилістичних засобів, то в романах О. де Бальзака “Mémoires de deux jeunes mariées” XIX століття та А. де Монтерлана “Les jeunes filles” XX століття інтертекстуальні зв'язки залучені імпліцитно для створення та характеристики художнього образу персонажа.

ЛІТЕРАТУРА

1. Genette G. Palimpsestes / G. Genette. – P.: Le Seuil. 1982. – 245 p.
2. Kristeva J. Sémiotikè / J. Kristeva. – P.: Le Seuil. 1969. – 172 p.
3. Piégay-Gros N. Introduction à l'intertextualité / N. Piégay-Gros. – P.: Nathan. 2002. – 186 p.

ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПЕРЕКЛАД ТЕКСТУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Романенко М.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Гендер або соціо-культурна стать людини – соціально-ролевий статус, який визначає соціальні можливості кожної статі в освіті, професійній діяльності, доступ до влади, сімейній ролі тощо, і з лінгвістичної точки зору, він виявляє поведінкові норми мовлення чоловіків та жінок у текстах різного типу, стилеві особливості, які можуть бути класифіковані як ті, що притаманні мовленню чоловіків або жінок, а також осмислення мужності та жіночності у різних мовах та культурах [2].

Серед гендерних маркерів, притаманних мовленню чоловіків, виділяють такі риси:

- 1) використання воєнної лексики [1];
- 2) використання великої кількості абстрактних іменників;
- 3) використання слів з мінімальним емоційним забарвленням;
- 4) поєднання офіційної та емоційно маркованої лексики під час звернення до рідних та близьких людей;
- 5) використання газетно-публіцистичних кліше;
- 6) використання нецензурних слів;
- 7) дієслова в активному стані також характеризують мовлення чоловіків;
- 8) термінологічність мовлення, прагнення до точності номінації, більший, порівняно з жіночим, фактор впливу професії;
- 9) чоловіки більш яскраво порівняно із жінками використовують негативну оцінку [4].

За класифікацією А. В. Кіріліної та М. Томської виокремлюються такі особливості мовлення жінок:

- 1) велика кількість вставних слів, означень, обставин та додатків;

2) модальні конструкції, що висловлюють різний ступінь невпевненості та невизначеності;

3) використання престижних, елітних та стилістично підвищених форм, кліше, книжкової лексики;

4) використання конотативно-нейтральних слів та фраз, евфемізмів;

5) велика образність мовлення під час опису почуттів;

6) складні та прості речення, синтаксичні звороти з подвійним запереченням;

7) також мова жінок набагато більш емоційна в цілому, аніж мова чоловіків [2].

Серед зазначених маркерів чоловічого мовлення проблему для перекладача становлять абстрактні іменники, а саме у більш низькій порівняно з українською мовою частотністю їх вживання в англійському мовленні, де наголос робиться на чуттєвому сприйнятті.

При перекладі англomовних гендерно-маркованих текстів іноді доводиться здійснювати пошук еквівалентів в українській мові. Наприклад, словосполучення *to bring down* перекласти як “зламати”, а не “перемогти” або “подолати”. Таким чином, завдяки лексичній трансформації вдається зберегти прагматику і стилістику тексту[3].

Переклад окремих гендерно-маркованих слів також може викликати труднощі. Зокрема, слово *congresswoman* не має українських відповідників, оскільки у вжиток увійшло лише слово “конгресмен”, використання якого було б гендерно некоректним [3]. В таких випадках перекладачеві доводиться застосовувати різноманітні трансформації чи описових переклад.

Отже, основні проблеми, які постають під час перекладу гендерних маркерів – це проблеми, пов’язані з їх збереженням у тексті перекладу. Адже перекладачеві необхідно якомога краще передати гендерні маркери, характерні для тексту оригіналу, у тексті перекладу [4]. Це необхідно для того, щоб зберегти особливості певного тексту, а також для передачі притаманних мовленнєвих рис та стилю автора тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бессонова О. Л. Порівняльний опис гендерних концептів у структурі ціннісної картини світу в англійській та українській мовах / О. Л. Бессонова // Вісник Сумського державного університету. – № 4. – Суми : Вид-во СумДУ, 2002. – С. 15–20.
2. Кирилина А. Лингвистические гендерные исследования / А. Кирилина, М. Томская // Отечественные записки. – 2005. – № 2. – С. 89–101.
3. Князева А. Перекладацький аспект гендерних маркерів (на матеріалі спічів англomовних політдіячів) / А. Князева, О. М. Медвідь// Філологічні трактати. – 2012. –Том 4. – №2. – С. 28–34
4. Курдюкова В. С. Гендерні маркери англomовного публіцистичного тексту / В. С. Курдюкова// Вісник Дніпропетровського університету економіки і права імені Альфреда Нобеля. Серія : Філологічні науки. – 2011. – № 1. – С.187–190.

ОСНОВНІ ЧИННИКИ АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Рубан В.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Як відомо, Франція та Велика Британія впродовж багатьох століть знаходилися в постійному контакті, у той чи інший спосіб впливаючи одна на одну. Звичайно, їхні стосунки не могли не позначитися на національних мовах обох країн. У різні періоди кожна з мов була або мовою-донором, або мовою-реципієнтом для іншої, збагачуючи її лексичний склад. Саме тому в сучасній англійській мові можна зустріти такі французькі слова, як *restaurant, boutique, vernissage, RSVP, bureau de change, menu, croissant, mutton* і багато інших. У свою чергу, французька мова завдячує англійській такими лексемами як *week-end, smoking, jazz, jogging, businesswoman, tennis* тощо. Та після Другої світової війни вплив англійської мови на французьку набув загрозливих масштабів, що викликало занепокоєння багатьох французьких лінгвістів. Однією з причин такої ситуації є, зокрема, інтенсивний політичний, економічний та культурний вплив Сполучених Штатів, що призвело до надмірної англізації багатьох мов світу, в тому числі й французької.

Французькі мовознавці, які вивчають питання лексичного запозичення [1; 3; 4; 6], визначають такі основні причини потрапляння у французьку мову англійських неологізмів: 1) розвиток інноваційних технологій взагалі та в галузі мас-медіа зокрема; 2) недосконала робота журналістів і перекладачів у засобах масової інформації; 3) некоректний переклад мовних матеріалів і 4) всеохоплююча схильність французів до англоманії. Зазначені чинники тісно пов'язані між собою, а тому мають вивчатися в комплексі. Так, англоманія вважається основним мотивом використання журналістами та перекладачами англіцизмів, чия діяльність сприяє поширенню англоманії у французькому суспільстві. Проблема полягає в тому, що протистояння американо-англійському впливу у французькому суспільстві не є одностайним, і хоча завдяки державній мовній політиці вдається певною мірою побороти цю тенденцію, чимала частина "чужих" слів все ж залишається та продовжує функціонувати у французькій мові. Коментуючи це питання, Ж. Рей-Дебов та Ж. Ганьон стверджують: для того, щоб у мові з'явилося запозичення, у носія мови має з'явитись, насамперед, бажання або необхідність здійснити це запозичення [7, с. хі].

Мовознавці пояснюють засилля англомовних запозичень у французькій мові по-різному, звертаючи увагу на найрізноманітніші чинники цього процесу. Але, як уже мовилося, однією з найголовніших і найсерйозніших причин поширення англійської мови у Франції нині все ж визнано засилля їх у засобах масової інформації. Ця галузь дуже інтенсивно розвивається з прогресом у сфері новітніх технологій, що ще більше сприяє англізації французького суспільства. Так, прихід ери телебачення (а відтак інтернету) справив особливий вплив на процеси лінгвістичних змін у французькій мові. Саме тому в контексті вивчення впливу мас-медіа на процес поширення англійської мови у Франції перш за все необхідно дослідити ще один англінізуючий чинник – запозичення

у сфері технологій, бо саме вони сприяють розвитку засобів масової інформації та створенню нових медіа, таких як інтернет. До того ж потрібно зазначити, що інноваційні технології самі по собі привнесли у французьку мову велику кількість іноземних термінів, що почали вживатися не лише у вузьких колах науковців, але й широким загалом [2].

У цьому контексті вплив друкованої преси може здатися не таким важливим, як вплив електронних засобів масової інформації, хоча б через те, що кількість людей, які читають друковану пресу набагато менша, ніж кількість телеглядачів і користувачів інтернету. Та все ж таки не слід недооцінювати вплив друкованого слова. Бо тут, як уже сказано вище, криється вагома причина англізації французької мови, на яку звертають увагу багато сучасних лінгвістів [6, с. 173].

Певну негативну роль у процесі англізації французького суспільства відіграють некваліфіковані перекладачі, в основному ті, які працюють у засобах масової інформації, адже їх робота публічна. На думку французького лінгвіста М. Кеслера, завдання перекладача полягає в тому, щоб правильно передати іншомовну думку, оскільки він, як користувач мови, створює мовну норму, яку потім будуть наслідувати інші носії мови [5, с. 227]. І переклад не мав би такого впливу на процес англізації французької мови, якби він був зробленим фахово. Однак, як стверджує вчений, нинішні переклади в багатьох випадках досить посередні, оскільки робляться поспіхом і не завжди кваліфікованими виконавцями, які часто вдаються до буквальних перекладів. Через це багато франкофонів розмовляють англізованим варіантом французької мови без знання англійської. Вони англізувалися, так би мовити, через постійний контакт з погано перекладеними текстами [5, с. 19].

Наведені вище думки демонструють єдність науковців в оцінці причин англізації французької мови. Важливий той факт, що лінгвісти вважають друковану пресу відповідальною за введення англіцизмів у французьку мову, демонструючи результати мовного впливу журналістів на середньостатистичного читача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Etienne R. Parlez-vous franglais / René Etienne. — P. : Gallimard, 1964. — 379 p.
2. George K. E. M. Anglicisms in Contemporary French / K. E. M. George // Modern Languages Journal. Linguistic aspects. — 1976. — № 51(1). — P. 63—68.
3. Grand Combe F. de. De l'anglomanie en français / F. de Grand Combe // Français moderne. — P. : CILF, 1954. — № 22. — P. 187—200.
4. Guiraud P. Les mots étrangers / Pierre Guiraud. — P. : PUF, 1971. — 127 p.
5. Koessler M. Les faux amis des vocabulaires anglais et américain / M. Koessler. — P. : Vuibert, 1975. — 582 p.
6. Pergnier M. Les anglicismes / Maurice Pergnier. — P. : PUF, 1989. — 224 p.
7. Rey-Debove J. Dictionnaire des anglicismes / J. Rey-Debove, G. Gagnon. — P. : Le Robert, 1986. — 1150 p.

ПОНЯТТЯ ПРОСТОРУ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ. ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ПРОСТОРОВО-КІЛЬКІСНИХ ПРИКМЕТНИКІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ГЛИБИНИ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Рудік О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

За допомогою просторових параметрів, якими люди оперують у процесі мовлення (довжина, ширина, глибина тощо), у вербальній формі матеріалізується «структура багатомірного психічного образу» [5, с. 19], відповідного мовній картині світу людини. Це допомагає властивостям певного явища бути зафіксованими в слові і зрозумілими для співбесідника.

Через наявність розбіжностей у мовних картинах світу різних народів, при передачі значення лексичних одиниць можуть виникати труднощі. Наприклад, в китайській мові поняття ‘глибокий сніг’ може передаватися, як 厚厚的雪 hòu hòu de xuě, тобто ‘товстий сніг’. Завдяки тому, що ідеї просторової семантики характерна антропоцентричність, загальною для всіх мов рисою під час визначення будь-якої міри є те, що точкою відліку завжди є певний пункт спостереження, який може різнитися в кожній мові. Тобто мовець є автоматично вбудованим у мовний акт, який конструює [3, с. 14]. Таким чином, в українській мові, неважливо, чи то мовець стоїть в окопі, чи то на краю, ми можемо говорити тільки про ‘глибину окопу’. Натомість у німецькій мові в подібній ситуації пунктом спостереження є мовець, який стоїть на дні окопу, а тому тут мова йде саме про ‘висоту окопу’ [1, с. 282].

Досліджуючи семантику *глибини*, зазвичай використовуються дві групи семантичних ознак: «напрямок протяжності», наприклад: 树根很深 — shù gēn hěn shēn — ‘глибоке коріння’ та «внутрішня протяжність об’єктів» [1, с. 320], наприклад: 坑很深 — kēng hěn shēn — ‘глибока яма’.

Також необхідно зауважити на тому, що глибоким може бути не тільки вертикально, а ще й горизонтально орієнтований простір [6, с. 26], наприклад: 衣柜很深 — yī guì hěn shēn — ‘глибока шафа’.

Загалом прикметникам на позначення *глибини* притаманні три типи вживань в їх прямому значенні. Перш за все *глибокий* вживається для того, щоб описати певну ємність або «контейнер» за допомогою відстані яка протягується від входу до дна [3, с. 141]. Але лише за умови сталої форми об’єкта така характеристика може бути постійною [2, с. 321], пор.: 这条河很深 — zhè tiáo hé hěn shēn — ‘глибока ріка’, але не *这袋子很深 — zhè dài zi hěn shēn — *‘глибокий мішок’. По-друге, *глибокий* вживається із речовинами в значенні їх шару на поверхні землі, напр.: 沙子很深 — shā zi hěn shēn — ‘глибокий пісок’. По-третє, *глибокий* сполучується із об’єктами, що постійно знаходяться на глибині (під водою або під землею) [4, с. 141], напр.: 树根很深 — shù gēn hěn shēn — ‘глибоке коріння’.

У переносному значенні вони мають такі типи вживань, що використовуються для позначення:

1. Певного явища, що триває довгий період часу, напр.: 深夜 — shēn yè — ‘глибока ніч’ [7, с.1121];
2. Насиченості кольору, напр.: 深蓝色的天空 — shēn lán sè de tiān kōng — ‘темна синь неба’;
3. Високого положення в суспільстві, напр.: 深宅大院 — shēn zhái dà yuàn — ‘високий статус в суспільстві’;
4. Ступеню, що поділяється на: а. Ступінь переживання почуттів, напр.: 深深的恐惧 — shēn shēn de kǒng jù — ‘глибокий страх’; б. Ступінь важкості сприйняття змісту, напр.: 很深的题 — hěn shēn de tí — ‘важка задача’;
5. Оцінки особистості, напр.: 深人 shēnrén — ‘високоерудована людина’;
6. Абстрактної перешкоди, напр.: 深深的误解 — shēn shēn de wùjiě — ‘глибокі непорозуміння’.

Проаналізувавши функціональний та семантичний аспект параметричного прикметників на позначення *глибини* ми виявили, що лексема *глибокий* виражає характеристику простору, абстрактні, психічні та соціальні явища, неживі предмети та час. Головними способами вживань ЛСГ ПКП на позначення *глибини* в сучасній українській мові є позначення певних ємностей, «контейнерів»; позначення речовин та об’єктів, що постійно знаходяться на глибині

Проведений аналіз також показав, що параметричні прикметники та мовна картина світу китайської та української мови має як спільні, так і розбіжні риси. Тому під час перекладу, необхідно ретельно аналізувати сполучуваність, способи та сфери вживання тих чи інших лексичних одиниць, а також їх семантичні ознаки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кшановський О. Ч. Перська мова у функціонально-типологічному висвітленні. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 424 с.
2. Кшановський О. Ч. Прикметники з просторово-кількісною семантикою в сучасних українській та перській мовах (зіставно-типологічний аналіз лексичних значень) [Текст] : дис. канд. філол. наук: 10.02.17 /: Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Л. : 2001. – 213 с.
3. Рахилина Е. В. Когнитивный анализ предметных имен: семантика и сочетаемость. – М. : Русские словари, 2000. – 416 с.
4. Рахилина Е.В. Семантика размера // Семиотика и информатика. М. : 1994. – Вып. 34 – С. 58-81
5. Сукаленко Н. И. Отображение обыденного сознания в образной языковой картине мира. – К. : Наук. думка, 1992. – 162 с.
6. Ташлыкова М. Б. О широте души, глубине чувств и высоте помыслов (к проблеме полисемии параметрических имен) // Вестник НГУ. Серия : История, Филология.: Филология / Новосиб. гос. ун-т. Новосибирск, 2004. – Т.3. – Вып. 1 – С. 26-35.
7. 现代汉俄词典 / 范明贤等编. – 北京: 外语教学与研究出版社, 2002. – 1458.

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ «АВАНТЮРИСТКА» В ХУДОЖНЬОМУ ВТІЛЕННІ

Русакова А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

За останній час дослідження в області лінгвістики позначаються інтересом до гендерної сторони лінгвальних процесів. Оскільки певні відмови від визнання об'єктивної істини, інтерес до приватного життя людини, призвели до перегляду наукових принципів вивчення категорій вік і стать, з'явилась потреба в застосуванні нової термінології, яка б більш точно відповідала методологічним установкам дослідників, що і стало причиною введення в науковий опис терміна “гендер”, а з ним і нової галузі науки – лінгвістичної гендерології. Проблема гендеру, як головне питання цієї галузі, є предметом численних досліджень як за кордоном (Вебер, Еман, Вілленберг, Богерс, Бергвал, Крофорд, Пауелс, Ремлінгер, Мілс, Камерон та ін.), так і на Україні (О.Л. Бессонова, А.П. Мартинюк, О.М. Холод та ін.). На початку ХХІ ст. лінгвістична гендерологія перебуває на стадії свого виокремлення та визначення об'єктів дослідження. За тлумаченням енциклопедії лінгвістичних термінів: “лінгвістична гендерологія – це маргінальна галузь мовознавства, яка досліджує вплив на особливості мовленнєвої поведінки, мовної компетенції, ментального лексикону, соціальної статі (гендера) людини, що визначається розподілом між чоловіком і жінкою соціальних функцій, форм діяльності, специфіки поведінки, культурних норм тощо” [2]. У сучасних дослідженнях вивчення мовної особистості, враховуючи досягнення персонології в області психології, соціології та лінгвістики, розглядається як лінгвокультурний типаж, що є узагальненим образом особистостей, чия поведінка та ціннісні орієнтації істотно впливають на загальне, лінгвокультурне та є показниками своєрідності суспільства [1]. Хоча, “лінгвокультурний типаж” корелює з поняттям “лінгвокультурний концепт”, вони не є рівнозначними, так як лінгвокультурний типаж є лише одним із підходів до вивчення мовної особистості та може мати як позитивну, так і негативну оцінку. Використовуючи термін “лінгвокультурний типаж”, акцентують увагу по-перше, на культурно-діагностичній значущості типізованої особистості для розуміння відповідної культури, і по-друге, на вивченні цієї особистості з позицій лінгвістики (з урахуванням визначення, вираження та опису відповідного концепту, який втілено в мові) [1, с. 5-15].

Стосовно гендерних аспектів специфіки художнього втілення лінгвокультурного типу “авантюристка”, зазначимо, що він передбачає аналіз певних підходів лінгвокультурології та гендерної лінгвістики, а також з'ясування та визначення складників структури цього типу у сучасному англomовному художньому дискурсі. Розглянемо це питання на прикладах майстра гостросюжетних романів Сідні Шелдона, який за своє довге життя написав не так вже й багато книг, але кожна з них незмінно ставала бестселером і користувалася небувалим попитом по всьому світу. Використовуючи стереотипи

масової свідомості й популістську стратегію завоювання публіки, їхніми типовими ознаками є: пригодницький або авантюрний сюжет, який має зовнішню напружену динаміку і часто щасливий фінал – «хеппіенд». Головні героїні його романів – це сильні, красиві, розумні жінки, які викликають щире захоплення в читача та постійно потрапляють в надзвичайно складні умови чи ситуації, з яких виходять лише переможницями, а звідси, всі вони мають у собі певні авантурні риси. Наприклад, в романі «If Tomorrow Comes / Якщо наступить завтра» [3], головна героїня Трейсі Уїтні змушена бути досить жорстокою, твердою в своїх думках та рішучою в діях, оскільки їй потрібно помститися за смерть своєї матері та за своє помилкове ув'язнення, що, безсумнівно, робить її чоловіком у жіночому вигляді. Завдяки таким прикладам як: «she was going to make them pay; to get revenge; to regain her physical strength; she had concealed in her hand and swung with all her might, hitting one of the women in the face» стає зрозумілим, що автор використовує різноманітні описові способи репрезентації своєї героїні, щоб зробити її якомога маскулінною, хоча й водночас він наділяє її жіночними рисами «Tracy, looking ravishing in a white lace gown, her hair dressed high and held in place by a diamond tiara,....; She wore a Valentino navy-blue suit with a Russian sable flung around her neck, Maud Frizon pumps, and she carried a navy purse emblazoned with the Hermes». Кажучи про особистісне сприйняття головної героїні роману, то воно майже завжди націлено саме на авантюру «An avenger. That's what I've become. And an adventuress, perhaps. She had outwitted the police, and a double-crossing jeweler.». На цих прикладах, зображений Сідні Шелдоном лінгвокультурний типаж “авантюристка”, провокує реципієнта художнього дискурсу спочатку на негативне уявлення образу головної героїні, що викликає відповідні емоції при сприйнятті, а вже продовж розгортання сюжету, читач отримує певне розуміння та співчуття до неї. Власне безпосередній аналіз мовних структур дозволяє отримати інформацію про те, яку роль відіграє гендер в тій чи іншій культурі, які норми поведінки чоловіків і жінок фіксуються в суспільстві та як змінюються уявлення про гендерні норми, маскуліності та фемінінності в різних мовах і культурах.

Отже, оскільки у творах С.Шелдона цілком наявне перехресне бачення типажу жінки-авантюристки, то через особливості його репрезентації, гендерна специфіка лінгвокультурного типажу “авантюристка” в художньому дискурсі полягає в тому, що жіночі образи проходять через призму маскуліності, створюючи їх сприйняття надзвичайно яскравим та досить особливим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карасик В. И., Дмитриева О. А. Лингвокультурный типаж: к определению понятия / Аксиологическая лингвистика: лингвокультурные типажы: Сб. науч. тр. / под ред. В. И. Карасика. – Волгоград: Парадигма, 2005. – С. 5–25.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля. К. 2006 – С. 286
3. Sheldon S. If tomorrow comes. India: Harper Collins Publishers. 1985. – 501p.

НАЙВЖИВАНІШІ ОДИНИЦІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ

Сабо О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Англійська мова представлена в сучасному світі такими національними регіональними варіантами як канадська англійська, американська англійська, австралійська англійська та інші, в яких під впливом історичних, географічних та інших чинників виникають нові національно забарвлені слова – канадізми, американізми, австралізми, що поділяються на тематичні групи і підгрупи.

Серед багатьох інших існує група австралізмів, що були утворені від таких лексичних одиниць сільськогосподарської лексики спільноанглійського словника як cow, bull, dog, hound, horse, rabbit, mutton, beef, apple, pear, melon, cabbage, potato, wheat, barley, oat та інших. Одні з них утворюють австралізми, які можна віднести до сільськогосподарської сфери: native cherry, native carrot, potato-fern, bullocky, bull-puncher sl. *погонич волів* [1, с. 85, 80, 368, 63]. Значення інших австралізмів виходять за межі сільськогосподарської тематики: melon *маленький кенгуру*, bully – назва риби, mutton-fish – назва молюска [1, с. 85, 63, 310].

Щоб краще зрозуміти словотворчі та семантичні процеси, що відбуваються в одиницях даної групи австралійської англійської, доцільно з'ясувати джерело, місце і час походження спільноанглійської сільськогосподарської лексики.

До найпоширеніших одиниць сільськогосподарської лексики, що вживаються в британській англійській та її національних варіантах, відносяться слова, пов'язані з тваринництвом, рослинництвом та сільськогосподарською продукцією.

Лексеми hound, cow, steer, horse, swine, ewe, goat, goose, hen, fowl, що передають назви найпоширеніших сільськогосподарських тварин і птахів, належать до спільноіндоевропейської лексики германських мов.

Інші належать до спільногерманського етимологічного рівня (lamb), спільного вокабуляру західногерманських мов (sheep) чи мають давньоанглійське походження: dog, pig, duck.

Cattle (13 ст.), poultry (13 ст.), pasture (13 ст.) є запозиченнями з давньофранцузької для позначення відповідних понять. Pork (13 ст.), mutton (13 ст.), veal (14 ст.) – назви сільськогосподарських тварин, що були запозичені з давньофранцузької для позначення відповідних сортів м'яса в середньоанглійську (англо-норманську). Слово “bull” є запозиченням 14 сторіччя з давньоскандинавської.

Рослинницька галузь сільського господарства представлена такими одиницями спільноіндоевропейської сільськогосподарської лексики як wheat, rye, barley, apple, sloe, corn. До спільногерманської можна віднести “oat”, та найбільша кількість одиниць представлена запозиченнями з латини, зі скандинавських мов, з французької, з іспанської, з німецької мови. Pea, pear, plum, pepper – приклади латинських запозичень. “Cole” *капуста* є запозиченням із скандинавських мов. Найчисленнішими є запозичення з французької: grain

(12 ст.), almond (13 ст.), orange (13 ст.), millet (14 ст.), melon (14 ст.), cucumber (14 ст.), carrot (16 ст.), celery (17 ст.), watermelon (17 ст.), aubergine (18 ст.), cereal (19 ст.).

Запозичення з іспанської мови представлені такими словами як potato (16 ст.), banana (16 ст.), maize (16 ст.), tobacco (16 ст.), tomato (16 ст.), ranch (19 ст.).

Німецьке запозичення “paprika” (16 ст.), до того як потрапити до німецької, було угорським і сербохорватським запозиченням.

До кінця 17 сторіччя слово “apple” виступало в якості узагальнюючого терміна для позначення усіх фруктів і горіхів. Для позначення ягід воно не вживалось. Натомість у грецькій мові “melon”, що позначає культуру (ягоду), завезену з Середньої Азії, вживалось для позначення усіх немісцевих фруктів.

Аналогічним чином слово “deer” (да. *deor*) в давньоанглійській передавало узагальнююче поняття “тварина”, часто “дика тварина” на противагу поняттю “людина”. *Олень* позначався словом “hart” (да. *heorot*), яке після п’ятнадцятого сторіччя стало позначати *самця оленя п’ятирічного віку*, оскільки для позначення *молодого оленя* сторіччям раніше з французької було запозичено “fawn”, яке також вживалось для номінації *дитинчат будь-якої тварини*. Самиці оленя позначались в давньоанглійській іменником “doe” (да. *da*), що імовірно походив з кельтської, а сьогодні може позначати самиць не лише оленя, а й кролика, кенгуру та ін.

Історична зміна значення і характеру вжитку також спостерігається у словах: “hound” і “dog”, “swine” і “pig”, “sheep” і “ewe” та інших.

Назви сільськогосподарських тварин і рослин з давніх часів вживаються як в переносному значенні, так і у складі фразеологізмів, збагачуючи словниковий склад англійської мови та засоби її виразності: *lamb* (да.) *молоді парафіяни*, *apple of one's eye* (да.) *скарб*, *appel of paradis* (са.) *банан*, *rye* (19 ст.) *віскі*, *sloe* (19 ст.) *джин*, *pig* сл. (19 ст.) *полісмен*, *tomato* сл. (20 ст.) *приваблива дівчина*.

Відсутність граматичного роду і лексичної диференціації передачі гендерної приналежності у назвах багатьох тварин вирішується використанням з 1610 року слова “bull” для позначення самців великих тварин як *elephant*, *alligator* та інших. “Cow” використовувалось аналогічним чином для позначення самиць.

В давньоанглійській існувало слово “busca” (сучасне buck) для позначення самця козла. З кінця 13 сторіччя розрізнення самців та самиць реалізується за допомогою займенників: *he-goat*, *she-goat*. У 18 сторіччі родова приналежність починає розрізняватись за допомогою власного іменника “Nanny”: *nanny goat*, а в 19 сторіччі з’являється “Billy”: *billy goat*.

Розглянута сільськогосподарська лексика сучасної англійської мови має давнє походження і представлена словами усіх етимологічних рівнів її існування та запозиченнями різних періодів історичного розвитку англійської мови. Вжиток одиниць сільськогосподарської лексики у переносних значеннях і її використання у складі фразеологізмів спостерігається з часів давньоанглійського періоду і знаходить відображення в австралійській англійській, призводячи до утворення численних австралізмів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Morris E. E. "Morris's Dictionary of Australian Words Names and Phrases"/ E. E. Morris, M.A. Oxon /—Adelaide: Griffin Press Limited, 1983. – 525 p.
2. Online Etymology Dictionary. [Електронний ресурс. Online Etymology Dictionary. Douglas Harper. – © 2001-2014. Режим доступу <http://www.etymonline.com/#>]

ЭМОЦИОНАЛЬНОСТЬ ПУБЛИЦИСТИЧЕСКОГО ТЕКСТА

Савельева Е.П.

Киевский национальный лингвистический университет

Среди многих функций публицистики основными, определяющими ее особенности как речевого стиля, можно считать информационную и воздействующую.

Задача автора публицистического текста состоит не только в том, чтобы передать какую-либо информацию, но вместе с тем убедить читателя, вызвать у него определенное отношение к тому, что он читает. Для публицистики характерна открытая оценочность речи, острота, полемичность, экспрессивность, реализующие функцию воздействия, и вместе с тем наличие стандарта, штампа, облегчающих передачу информации и упрощающих процесс восприятия написанного, что необходимо при массовости и быстрой периодичности публицистики.

Источником образования газетных стандартов являются экспрессивно окрашенные, образные средства, которые вследствие частого употребления утрачивают образность и переходят в штампы (газетные клише). Однако в условиях стандартизации языка для выделения наиболее значимой информации авторам приходится прибегать к различным видам увеличения экспрессивности текста. Язык публикаций и статей в связи с этим претерпевает изменения.

С точки зрения знакового продукта ("слов, которыми говорится"), газетную коммуникацию при всем ее фактическом речевом многообразии следует рассматривать как набор противопоставляемых экспрессивных и стандартизованных элементов. При этом их маркированность и нейтральность может существенно отходить от аналогичного общезыкового противопоставления; она конструктивна и, соответственно, прямолинейна. Газетный текст в этом смысле синкретичен, пользуется без ограничений "всеим языком".

Разбиение средств выражения производится, естественно, по одному критерию, а не по привычным языковедческим нормам лексико-семантических групп, типов словосочетаний, даже многогранных и сложных экспрессивно-стилистических окрасок, закрепленных в языке функционально-стилевых слоев. Т.е. достижение экспрессивности в газетной статье достигается нестандартными путями.

Семиотический аспект газетного языка вообще зависит от того, насколько данная система и организация знаков удовлетворяет нужды газетной коммуникации, и потому не может замкнуться, скажем, в рамках одного стиля. Рассматриваемые обстоятельства и выливаются в общие ориентации на

стандарт изложения информации в газете и экспрессию, пронизывающие газетный язык, захватывающие его внешние, а отчасти и внутривербальные уровни, воздействуя таким образом и на литературный язык в целом.

Итак, любой журналист настроен на поиск экспрессии. Экспрессия, как уже было отмечено выше, представляет собой слова, увеличивающие выразительность речи.

Роль экспрессии в газетном языке нельзя сводить к задаче компенсирования повышения силы воздействия; суть надежности связи, эффективной передачи и информации, и убеждения именно в одновременном параллельном действии системы различных воздействий. Применительно к языку следует говорить об органичном и постоянном совмещении и переплетении экспрессивного и нейтрального начал, которые к тому же редко выступают только разными способами передачи одного и того же содержания и связываются обычно с его видоизменениями. Однако надо учесть, что излишняя экспрессивность текста может послужить причиной неадекватного восприятия излагаемой информации читателем.

Именно экспрессивность отличает газетный язык от других разновидностей литературного языка, обслуживающих иные совокупности социальных сфер и ситуаций общения (научный, деловой, поэтический и другие “языки”). Последовательное, хотя очень различное и в разных комбинациях реализуемое чередование экспрессии и нейтральности (так называемого стандарта), выступая основным свойством газетного языка, обеспечивает надежное донесение до читателя содержательно-информационной стороны с ее будничностью, деловитостью, строгостью, однозначностью, интеллектуальной точностью и воздействующе-организующей стороны с ее исключительностью, эмоциональностью, даже сенсационностью.

Самым широким потенциалом эмоциональности обладает лексический уровень, так как в нем эмоциональность «непосредственно входит в структуру слова, что зачастую затрудняет ее вычленение, причём эмоциональная окраска «накладывается» на лексическое значение слова, но не сводится к нему: денотативное значение слова осложняется коннотативным» [1]. Кроме того, существует проблема разграничения нейтрального и не нейтрального компонента слова. Так как в словарях часто не зафиксировано наличие определённого эмоционального компонента, их данные порой не совсем соответствуют объективной эмоциональной окрашенности слова: “бюрократия”, “двоеженец” [2, с. 66, 153]. Кроме того, рядом с эмоционально-оценочной лексикой нейтральные слова приобретают эмоциональную окраску, что делает исследование такой лексики особенно важным и интересным.

ЛИТЕРАТУРА

1. Розенталь Д.Э. Культура письменной речи [Электронный ресурс] / Д.Э. Розенталь, И.Б. Голуб, М.А. Теленкова // Современный русский язык. — М., 2002. — URL: www.grammar.ru.
2. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка/ С.И. Ожегов, Н.Ю.Шведова. — М., 1997. — 944 с.

КОГНІТИВНО-НАРАТИВНА СЦЕНОГРАФІЯ МІНІМАЛІСТИЧНОЇ ОПОВІДІ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ ФРАНЦУЗЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ XX–XXI СТОЛІТЬ)

Савчук Р.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Французька література зламу XX–XXI ст. вважається явищем надзвичайно цікавим, однак досить неоднозначним і неоднорідним, зважаючи на становлення й укорінення в літературних практиках Франції кінця XX – початку XXI століть, на тлі загальноєвропейського постмодерністського звучання, традиції “мінімалізму” [3, с. 127] або “позитивного мінімалізму” [2], котра асоціюється з такими авторами сьогодення, як Філіп Делерм, Крістіан Бобен, П’єр Мішон, Жан Ешноз і ін.

Ми звертаємося до *мінімалістичної оповіді* через те, що в ній вибудовується *мінімалістична оповідна реальність*, яка постає феноменом, увібравшим у себе ідейні засади та стилістичні особливості модерністського й постмодерністського текстотворення.

Дослідження *когнітивно-нарративної сценографії* будь-якого прозового твору передбачає з’ясування тих когнітивних механізмів і нарративних стратегій, якими послуговується письменник, творячи свою *оповідну реальність*. Уся система нарративних елементів *оповідної реальності* (події та/чи дії, ситуації, актанти, функції або інші величини), котрі розміщуються в оповіді у вигляді певної нарративної схеми й характеризується власними просторово-часовими координатами, своєю оповідно-мовленнєвою структурою і певним фокалізаційним кодом, формує *нарративну матрицю оповіді*.

У поезії французьких письменників-мінімалістів *когнітивно-нарративна сценографія мінімалістичної оповіді* характеризується такими основними позиціями, як: мінімалістичність, тобто стислість, або зумисне скорочення нарративної програми розвитку подій та/чи дій в оповіді; лінеарність або циклічність (по)дієвості в оповідній реальності; відмова від елементів нарративізації висловлення; деперсоналізація нарративної інстанції (*impersonnalisation narrative*, термін Р. Оде [1]); тенденція до використання формальних типографічних знаків для поєднання фрагментів оповіді.

Мінімалістична оповідна реальність у невеликих за обсягом творах Філіпа Делерма вибудовується внаслідок стислого нарративного відтворення письменником досвіду простих, однак приємних і щасливих моментів людського буття. Така оповідь конструюється на принципі “*нарративного кільця*”, котрий форматує оповідь, в якій кінцівка твору повторює його початок повністю або дещо видозмінено, виписуючи, таким чином, форму *кільця* як деякого кінцевого пункту з поворотним кругом, який може виступати водночас і відправною, тобто, початковою точкою. У *мінімалістичній оповіді* навикилише не лише сприймається через усі органи відчуття: нюх, смак, дотик, зір і слух, а й процес

пізнання навколишнього світу відбувається за допомогою органів відчуття, зважаючи на відмову від традиційних елементів і форм наративізації висловлення.

Важливим елементом у форматуванні *мінімалістичної оповідної реальності* є гетеродієгетичний оповідач в екстрадієгетичній ситуації, котрий у Філіпа Делерма втілюється неозначено-особовим займенником *оп*. Оповідна інстанція являє собою, відтак, частину цього щоденного і “рідного” для неї мікрокосму й лишається водночас спостерігачем усіх візуалізованих дійств. Власне займенник *оп* не виходить за межі тексту, оскільки те, про що оповідається і той, кому адресується оповідь являють собою одне ціле.

Іншою з точки зору функціонування оповідної інстанції постає оповідь у французького письменника кінця XX початку XXI століття Крістіана Бобена. Провідним у форматуванні *мінімалістичної оповідної реальності* в творах цього автора є теж принцип *наративного кільця* як прийому, що вибудовує оповідь колоподібної форми. Однак, на відміну від Філіпа Делерма, у романах Крістіана Бобена остання вибудовується *ланцюговою сув'яззю*, в основі котрої міститься синтаксична фігура анадиплозису.

Як стилістичний засіб, принцип повторення або подвоєння останнього слова чи групи слів одного речення на початку наступного становить особливий текстотвірний наративний інструмент внутрішньої організації *мінімалістичної оповіді*. Саме завдяки цьому оповідь за своєю структурою нагадує окремі висловлення гетеродієгетичного оповідача в екстрадієгетичній ситуації, поєднання котрих створює мотив деякого *кружляння* головного персонажа в тенетах власного життя. У такий спосіб вибудовується своєрідний ритмічний малюнок, який формує калейдоскопічну картину фрагментів буття головного персонажа.

Для наративної манери Крістіана Бобена характерним є комбінування і незвичне поєднання відмінних за своєю сутністю викладових форм. Таким чином, оповідач отримує вираження через три різні прономінальні форми: займенник 3-ої особи однини *il*, займенник 1-ої особи однини *je* й неозначено-особовий займенник *оп*.

Додамо також, що при форматуванні *мінімалістичної оповідної реальності* письменники надають неабиякої значущості формальним типографічним знакам. У Крістіана Бобена такий лінгвостилістичний засіб являє собою розбивка, котра, як графічний спосіб емпатичного підсилення, долучається до формування особливого ритмомелодійного малюнка оповіді. Відтак, розбивка слідує практично за кожним абзацом, імплікуючи в такий спосіб паузи – невеликі за обсягом нічим незаповнені простори, котрі обрамляють усі кадри з життя головного персонажа.

ЛІТЕРАТУРА

1. Audet R. Fuir le récit pour raconter le quotidien. Modulations narratives en prose contemporaine / René Audet // Temps zéro [en ligne]. – N°1. – [Source informatique]. – Режим доступу: <http://tempszero.contemporain.info/document84>.
2. Bertrand R. Philippe Delerm et le mininalisme positif / Rémi Bertrand. – Monaco: Ed. du Rocher, 2005. – 234 p.

3. Schoots F. L'écriture minimaliste / Fieke Schoots // Michèle Ammouche-Kremers et Henk Hillenaar. Jeunes auteurs de Minuit. – Amsterdam: Atlanta GA, 1994. – P. 127-144.

ТЕНДЕНЦІЇ ДО ЗМІН У ВИКОРИСТАННІ ФОРМ ВВІЧЛИВОСТІ У СУЧАСНІЙ ЯПОНСЬКІЙ РОДИНІ

Свердлова Т.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з особливостей японської мови, яка привертає увагу кожного, хто з нею стикається, є існування в ній лексико-граматичних форм ввічливості 敬語 (кейго) – «шаноблива, поважна мова». Як пише японський вчений Екояма Цунаекі, істотна особливість японської мови полягає в тому, що один і той самий зміст виражається по-різному в залежності від суспільних (соціальних) відносин між людьми [12, с. 151]. У порівнянні з європейськими мовами, японська мова в плані висловлення ввічливості має чимало особливостей, з яких найбільш значимі дві: наявність не тільки лексичних, але й граматичних форм ввічливості, а також жорстка соціальна детермінованість правил вживання лексичних одиниць і граматичних форм у категорії ввічливості.

Так, сучасне японське суспільство взагалі і родина зокрема зберігають від минулого ряд специфічних особливостей, і головна серед них – патріархальність. А разом з патріархальністю і чіткою сімейною ієрархією залишаються чинними правила ввічливості в спілкуванні. Проте, останнім часом вони зазнають певних змін під впливом тенденцій, які спостерігаються в сучасній японській мові – тенденції до спрощення граматичних форм взагалі і форм ввічливості зокрема, а також до зближення та взаємопроникнення форм ввічливості [1]. Мається на увазі використання депреціативних форм в значенні гоноративних та адресивних, а також використання гоноративних форм як адресивних. В японській родині також спостерігається тенденція до стирання патріархальних розбіжностей і використання невивічливих (фамільярних) форм стосовно усіх членів своєї сім'ї. Проте в цьому процесі існують і деякі особливості.

Аналіз художніх творів сучасних японських авторів, таких як Йосімото Банана та Муракамі Харукі, засвідчив, що використання кейго в родині залежить від того, наскільки дружніми є стосунки між членами сім'ї. Зазвичай у проаналізованих нами творах використання 敬語 в родині має тільки лексичне навантаження, оскільки зберігається лише під час називання співрозмовника, тобто мається на увазі використання імен або спеціальних слів, які позначають старшу сестру, батька, мати тощо. Граматичний аспект ввічливості майже відсутній у цих творах. Спілкуючись між собою, члени родини частіше за все використовують прості форми дієслів та прості речення, що зближує сім'ю. Відсутність 敬語 може бути пояснена тим, що описані сім'ї переважно дуже дружні та близькі, а застосування підвищеної ввічливості стосовно батьків та інших старших членів родини утворило би певний психологічний бар'єр.

Нами було проведено опитування 20 японців у віці 17 – 60 років, різних професій та соціальних статусів, стосовно використання форм ввічливості в родині. Така різноманітна аудиторія була обрана для того, щоб мати змогу проаналізувати різницю між поколіннями, а також зробити висновки про те, наскільки часто форми ввічливості застосовуються у сучасній японській родині.

Респондентам була запропонована анкета з шести питань, які стосувалися використання ввічливої мови в повсякденному житті, а також в родині кожного опитаного. Аналіз результатів анкетування показав, що 100% опитаних японців використовують кейго у повсякденному житті. В залежності від віку та посади, а також від роду діяльності, опитані застосовують ввічливу мову по відношенню до начальства, викладачів, старших колег, людей, старших за віком, малознайомих людей, а також не дуже близьких друзів.

70% опитаних японців зазначили, що зовсім не використовують граматичний аспект кейго у родині. Інші 30% наголосили на тому, що використовують тільки 丁寧語 (тейнейго - адресив) по відношенню до дідусів, бабусь, або близьких родичів, але звертаючись до батьків уникають застосування такого ввічливого стилю та переходять на розмовну мову.

Нами були також поставлені питання, які дали змогу дізнатися, чи використовується лексичний аспект ввічливої мови у японській родині. На противагу тому, що 70% респондентів не використовують граматичний аспект кейго, 85% опитаних звертаються до лексичного аспекту під час спілкування у родинному колі. Так, наприклад, майже усі опитані японці називають батьків «お父さん» (ото:сан) та «お母さん» (ока:сан), старших братів та сестер «お兄さん» (оні:сан) та «お姉さん» (оне:сан), а до молодших звертаються за іменами.

Таким чином, можна зробити висновок, що мова кейго є невід'ємною складовою японського суспільства. Що ж до застосування кейго в родині, то на сьогоднішній день в ній використовується лише лексичний аспект цієї мови, тобто мається на увазі використання спеціальних слів стосовно вищих членів родини, зокрема батьків. Граматичний аспект ввічливої мови майже не використовується у спілкуванні між членами родини, оскільки це призводить до відчуження та будування прохолодних, надто офіційних стосунків. Незначна кількість японців, особливо похилого віку, застосовують в родині 丁寧語 (тейнейго) та змушують своїх дітей використовувати ввічливу мову, але таких людей стає все менше і менше. Подібні зміни можуть призвести до того, що через декілька десятків років мова кейго зовсім не буде використовуватися в родинному колі японців, хоча і залишиться важливою ознакою японського суспільства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алпатов В.М. Категории вежливости в современном японском литературном языке. М., Наука, 1973. Издание 2-е. М., УРСС, 2006. – 238 с.
2. Алпатов В.М. Япония: язык и общество. М., Наука, 1988. Издание 2-е. М., Муравей, 2003. – 201с.

3. Плетнер О.В., Поліванов Є.Д., Граматика японської розмовної мови, М., (Праці Моск. Ін-ту сходознавства ім. М. М. Наріманова, XIV), 1930. – 189 с.
4. Раздорский И.А. Национально-культурные особенности коммуникации в японском устном диалоге // М.: Наука, 1981. – С.79-83.
5. Экояма Цунэаки, Нихон-но бунсе:, 1958. – С.151.

ПОЛІТИЧНИЙ ТЕКСТ ЯК СПОСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ ДІЙСНОСТІ

Семененко Л.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивчення вербальної комунікації в галузі політики є популярним аспектом сучасного мовознавства. З огляду на це виділилася окрема галузь – політична лінгвістика.

Основним джерелом необхідної інформації для політичних об'єктів є засоби масової інформації (далі – ЗМІ). Вони, створюючи в суспільстві в пересічного громадянина відчуття причетності до багатьох подій, характеризуються тим, що дають людині відчуття масового співучасті, і тим самим дають людині уявлення про те, в які суспільні зносини вона входить і які суспільні відносини складаються. ЗМІ, таким чином, вдаються до методу переконання, даючи таку оцінку реальності, яка стає основою поведінки в суспільстві.

Суспільно-політична лексика (далі – СПЛ) є засобом для формування громадської думки. Сфера функціонування СПЛ – тексти, що обслуговують політичну галузь, мають спеціальну тематику, пов'язану з проблематикою цієї царини, створюються людиною, яка займається чи цікавиться політикою. Ці тексти спрямовані, як правило, на масового адресата й передбачають функцію впливу для досягнення поставленої мети. Саме текст дослідник мови отримує як початковий матеріал для аналізу. Але поняття про процеси породження й розуміння тексту неможливе без урахування комунікативної ситуації.

Політичні реалії конституюються та реалізуються в дискурсі й через дискурс, а політичні процеси конституюються і реалізуються через текст [3, с. 161]. Важко зрозуміти “поведінку” певного слова, не враховуючи ситуації, в якій воно реалізується. Беручи до уваги ці міркування, виникає потреба залучити до праці термін “дискурс”, позаяк це поняття дещо ширше за поняття “текст” і точніше моделює поведінку певного лексичного значення в тексті, де актуалізується не все значення в цілому, а його окрема складова – семема.

У працях багатьох дослідників поняття дискурсу включає в себе текст як лінгвістичне явище та контекст як явище екстралінгвальне (Н.Д. Арутюнова, К.С. Серажим, О.Л. Щербакова). Під поняттям *дискурс* розуміємо своєрідне “віддзеркалення” тексту у свідомості конкретного індивіда в певній ситуації у визначений час. На противагу тексту, дискурс має ознаку процесуальності й не може існувати поза реальним фізичним часом, у якому він відбувається.

О. І. Андрейченко пропонує під поняттям “політичний дискурс” розуміти “будь-які мовні утворення, суб’єкт, адресат або зміст яких стосується сфери політики” [1, с. 11].

Якщо оперувати поняттям “текст” як однією зі стадій дискурсу, то незаперечним стає той факт, що текст як об’єктивно існуючий факт дійсності розглядається як наслідок дискурсу.

Політичний текст функціонує в політичній галузі, має відповідну тематику, створюється людиною, що займається політичною діяльністю (прямо чи опосередковано), а такою має функції переконання, спонукання, інформування.

Автор політичного тексту намагається репрезентувати свою картину світу, нав’язуючи мовними засобами модуль побудови політичної дійсності відповідно до свого світобачення або з певною ідеологічною метою. Такі тексти нав’язують розуміння політичної ситуації і впливають на формування світогляду. Важливість політичного тексту полягає в тому, що, формуючи світогляд індивіда, він одночасно намагається керувати ним. Тобто, відбувається маніпуляція намірами громадянина.

Політична мова як особлива підсистема національної мови обслуговує політичну комунікацію з метою впливу і спонукання громадян до здійснення певних політичних кроків. У кожному політичному тексті автор використовує комплекс лексичних засобів для експлікації політичної дійсності.

Особливістю політичних текстів є те, що нейтральна лексика, яка використовується поряд зі спеціальною, набуває ознак ідеологізованості: *Здатність Президента бути рішучим у питаннях, які потребують обережності, та виявляти аморфність там, де слід бути жорстким, є загальновідомою; це те, про що одна британська газета свого часу написала: “Він ніколи не втрачає можливості втратити можливість,” – золоті слова, якби не було так прикро! (УП. – 2008, 04.04).* Важко переоцінити роль емоційності в публіцистиці. Якщо ідейний зміст, суворість фактів і логічна доведеність – розум публіцистики, то емоційність – її душа [2, с. 53]. Політичний текст есплікується, у першу чергу, за допомогою лексичних засобів (спеціальної термінології, книжна лексика, кліше, штампи та ін.), а також граматичних категорій.

Отже, політичний текст – це складне й багатоаспектне утворення, організоване за законами й правилами політичної комунікації. Газетно-публіцистичні тексти найповніше розкривають зміст політичного дискурсу, в якому відображається політична й ідеологічна практика держави, окремих політичних партій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрейченко О.І. Лексико-фразеологічна основа текстів політичних дискусій (на матеріалі української преси кінця XX – початку XXI ст.). Дис. ... канд. філол. наук : 10. 02. 01. К., 2006. – 205 с.
2. Тропина Н.П. Глагол как средство речевого воздействия / Н.П. Тропина. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1989. – 96 с.

3. Хмельцов А.И. Когда “они” говорят о “нас” : политический дискурс-анализ и семиотика внешней политики в междисциплинарной перспективе / А.И. Хмельцов // Актуальные проблемы теории коммуникации. – СПб. : Изд-во СПбГПУ, 2004. – С. 159–171.

ГРАМАТИЧНІ КАТЕГОРІЇ ДІЄСЛОВА В ІВРИТІ: МІЖМОВНІ ПАРАЛЕЛІ В КОНТЕКСТІ ВИКЛАДАННЯ ІВРИТУ ДЛЯ НОСІЇВ УКРАЇНСЬКОЇ

Семенова Д.С.

Київський національний лінгвістичний університет

1. Граматична категорія є «значеннєво-граматичним поняттям, яке <...> дозволяє виразити певні зафіксовані мовою відношення об’єктивної дійсності» [6, с. 109]. Тому наявність чи відсутність у мові певних граматичних категорій, яке відбиває і водночас формує мовну картину світу мовців, може складати додаткову трудність при опануванні іноземної мови. Мета нинішньої розвідки полягає в тому, щоб оглянути граматичні категорії дієслова в івриті та зіставити їх з відповідними граматичними категоріями української мови.

2. Дієвідмінювані форми дієслова у сучасному івриті мають граматичні значення часу, особи, числа, роду, стану та способу [2, с. 389]. Українській мові притаманна, на додаток до перерахованих, категорія виду дієслова [4, с. 326], не характерна для сучасного івриту, але притаманна класичному івриту.

3. **Категорія часу** в сучасному івриті має трикомпонентну структуру: минулий, теперішній і майбутній час. Це полегшує її опанування носіями української мови, для якої характерна чотирикомпонентна структура категорії часу, та на давноминулий час припадає незначна частка слововжитку [1, с. 185].

Однак категорії числа, роду та особи, за якими дієслівні форми узгоджуються з підметом, нерівномірно реалізуються за темпоральною парадигмою, і в івриті, і в українській мові. Відрізняються у двох мовах і співвідношення між категоріями часу та особи, і співвідношення між категоріями особи та числа.

4. В українській мові **категорія особи** притаманна лише дієсловам теперішнього та майбутнього часу, оскільки дієслова минулого часу є за походженням активними дієприкметниками минулого часу [5]. В івриті ж категорія особи реалізується в минулому і майбутньому часі, тоді як форми теперішнього часу походять від активних дієприкметників теперішнього часу [2, с. 397]. Обидві мови виділяють три особи, що відповідає базовому поділу на мовця, адресата та третіх осіб [3, с. 39]. Форми минулого часу української та теперішнього в івриті видозмінюються за числом і родом (в українській – в однині, в івриті – в обох числах), тобто як іменні форми. Функціонування форм теперішнього часу на межі дієслівної та іменної парадигми (в ролі дієприкметників, іменників та прикметників) спонукає до вжитку поняття «серединної форми» (בינוני) замість поняття «теперішній час» [7]. Опанування цих додаткових функцій носіями української, для якої не характерні активні дієприкметники, потребує звернення до досвіду інших іноземних мов.

5. І в івриті, і в українській існують форми двоїни, однак для **категорії числа** дієслова характерна двокомпонентна структура, у якій протиставляються однина і множина.

6. **Категорія роду** в івриті включає чоловічий і жіночий рід, і таке звуження порівняно з трикомпонентною структурою в українській не становить проблем при вивченні мови. Однак для особових займенників в івриті, а відтак – для дієслів минулого та майбутнього часу – характерне розрізнення за родами у 2-й і 3-й особі однини й множини (на відміну від розрізнення лише у 3-й особі однини, що не відбивається на дієвідмінюванні – в українській). Перетин категорій особи, роду і числа дає по 10 особових форм дієслова в минулому і майбутньому часі, деякі з яких є віртуально омонімічними.

7. Додаткову проблему при знайомстві з системою дієслівних категорій складають так звані "породи" дієслів (בניינים – "біньяни"). Сучасний іврит нараховує сім порід, допускаючи реалізацію однакових коренів у різних породах зі зміною відтінку значення. Тому паралель із характерними для української мови дієвідмінами не до кінця розкриває суть цього явища. Співвідношення між деякими породами відповідає парадигмі **категорії стану дієслова**: активного, медіа-пасивного та рефлексивного. Інші співвідносяться між собою через такі відтінки значень кореня як "звичайна дія", "інтенсивна дія", та "каузативна дія". Дослідники класичного івриту висували спроби створення відносно стрункої класифікації порід [8, с. 18-20, 161], та розвиток живої мови на сучасному етапі, відмирання окремих форм та перебирання на себе значення дієслів однієї породи іншими дедалі більше перетворюють ознайомлення з породами дієслова на опанування лексики [7].

Висновки. Категорії дієслова в івриті та українській здебільшого збігаються, однак різниться кількість компонентів у деяких категоріях. У процесі вивчення мови наявність меншої кількості компонентів викликає проблеми лише у випадку потреби використання додаткових мовних засобів для уникнення омонімії. Наявність більш детальної категоризації в іноземній мові потребує при звичаювання до чужого способу структурування реальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брицин М. Я. Порівняльна граматики української і російської мов / М. Я. Брицин, М. А. Жовтобрюх, А. В. Майборода. – К.: "Вища школа", 1987. – 263 с.
2. Дрейер Л. М. Современный иврит / Л. М. Дрейер // Языки мира Семитские языки (энциклопедия). – М. : Academia, 2009. – С.375-413.
3. Загнітко А. П. Система і структура граматичних категорій дієслова / А. П. Загнітко; Донецький ун-т. – К., 1990. – 51 с.
4. Пушкар М. А. Наскільки загальні тенденції розвитку граматичної будови сучасної української мови збігаються чи не збігаються з тенденціями інших слов'янських мов і яких саме? / М. А. Пушкар // Філологічний збірник АН УРСР Український комітет славістів / І.К.Білодід – відповід. редактор. – К., 1958. – С. 326–329.
5. Семенова Д. Зіставний аналіз форм колишнього перфекту у слов'янських мовах / Д. Семенова // Філологічні студії. – Луцьк, 2008. – №1-2. – С. 481–487.

6. Українська мова – Енциклопедія. – К. : Видавництво "Українська енциклопедія" ім. М.П. Бажана, 2000. – 750 с.
7. Bliboim R. Verb+ (Hebrew Edition) / R. Bliboim. – Jerusalem : Academon Press, 2012. – 265 p.
8. Morrison G. S. Teaching the Classical Hebrew Stem System (The Binyanim) / G. S. Morrison. – Vancouver : Vancouver School of Theology, 1995. – 161 p.

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ СТРАТЕГІЙ НЕГАТИВНОЇ ВВІЧЛИВОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ І АНГЛІЙСЬКІЙ ДІЛОВІЙ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ

Сергієнко К.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Негативна ввічливість є уособленням шанобливої поведінки, оскільки її стратегії реалізуються через пом'якшувальну дію, яка направлена на негативне обличчя адресата, на створення дистанції між адресантом та адресатом. Лінгвістичною реалізацією даних стратегій є конвенціональна ухильність і ввічливий песимізм [2, р. 129].

Деякі дослідники вважають некоректним використання визначень “негативна” ввічливість, оскільки слово “негативний” асоціюється з конотацією “поганий”, що не відповідає понятійному об’єму терміна, який позначає вид ввічливості. Для коректного розуміння поняття “негативна” ввічливість пропонують уживати терміни “дистанційна ввічливість” [3] або “ввічливість дистанції” [1], “незалежність” [4], “стратегія шани, пошани” [5].

Лінгвістичними засобами етнокультурного відтворення стратегій негативної ввічливості в англійській та українській діловій кореспонденції є модальні дієслова, модальні модифікатори, умовний спосіб дієслів, пасивний стан дієслів, гонорифіки.

Модальні дієслова пом'якшують дію, зменшують імпозицію, уникають облігаторності. Це, наприклад, такі дієслова, як *may, might / можливо; can, could / могли; should, ought to / слід*. Вибір модального дієслова впливає на те, наскільки висловлення буде непрямим, тобто модальне дієслово умовного способу робить мовленнєвий акт більш непрямим, даючи адресату можливість уникнути дії, спрямованої на нього. Модальні дієслова в англійській мові більш варіативні в зіставленні з українською мовою. Аломорфізм зумовлений не збігом форм модальних дієслів в англійських та українських текстах ділових листів і частотою їх використання. Наприклад: англ. *Could you make us an offer for such motors?* – укр. *Чи можете ВИ надати нам пропозицію на такі мотори?*

Модальні модифікатори є дуже різноманітними в англійській та українській діловій кореспонденції. У текстах ділових листів зіставляваних мов вживаються такі модальні модифікатори: *I am afraid / я боюсь; maybe, perhaps, probably, possibly / можливо, ймовірно* на позначення сумніву, припущення та жалю; *I think / я думаю; I suppose / я передбачаю; I guess / я гадаю, I believe / я вірю,*

I assume / я припускаю, які направлені на адресанта; слова-мінімізатори: *a spot, a little, a bit, merely*. На прагматичному рівні ці лексичні засоби використовуються з метою уникнення прямих актів та пом'якшення дії. Слова-мінімізатори є аломорфними, оскільки вони частіше вживаються в англійських ділових листах, наприклад, англ. *Please, understand that this is merely an outline procedure* та укр. *Будь ласка, зрозумійте, що це звичайна процедура*.

Для уникнення категоричності, передачі більш непрямих актів, надання вислову компенсаційного значення в кореспонденції англійці та українці використовують умовний спосіб дієслів: *I would like / я б хотів; I would / я б; I would advise я б порадив; I would suggest / я б запропонував*, які є ізоморфними. Аломорфізм проявляється в невідповідності вживання способів дієслова в бізнес-листах у зіставляваних мовах, наприклад, англ. *We should appreciate it if you would send us several references* та укр. *Ми будемо вдячні, якщо Ви надішлете нам декілька рекомендацій*.

Засобом для уникнення факту прямої чи непрямой причетності людей до актів, що загрожують обличчю, слугує пасивний стан дієслів. Згідно з аналізом висловлювань, які передають значення негативної ввічливості, можна зробити висновок, що дана структура не завжди є ізоморфною, так, наприклад, в англ. *The firm is well managed in its field* і укр. *Ця фірма має гарний досвід в цій сфері* аломорфізм є очевидним.

Шану адресату чи адресанту надають гонорифіки. Вони прямо або непрямом вказують на статус та відмінність мовця і слухача. Гонорифіки є аломорфними, оскільки система ТИ/ВИ характерна для української мови на відміну від англійської мови, що пояснюється різною направленістю соціальних векторів в кожній із культур, наприклад, англ. *We should be very pleased if you could inform us whether you are in a position to supply*. – укр. *Ми будемо дуже вдячні, якщо ВИ повідомите нам, чи ВИ займаєтеся постачанням*.

Проведений аналіз лінгвістичних засобів, які передають значення стратегій негативної ввічливості в українських і англійських текстах ділових листів, дав змогу виявити як ізоморфні, так і аломорфні засоби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ларина Т.В. Категория вежливости и стиль коммуникации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.k2x2.info/jazykoznanie/kategorija_vezhливosti_i Stil_kommunikacii/index.php
2. Brown P. Politeness : Some Universals in Language Usage / Penelope Brown, Stephen C. Levinson. – Cambridge : Cambridge University Press, 1987. – 345 p.
3. Rathmayr R. Höflichkeit als kulturspezifisches Konzept : Russisch im Vergleich / R. Rathmayr // Wechselbeziehungen zwischen slawischen Sprachen, Literaturen und Kulturen in Vergangenheit und Gegenwart. Innsbruck. – 1996. – S. 174–185.
4. Scollon R. Intercultural communication : A Discourse Approach / R. Scollon, S. Scollon. – Oxford : Blackwell, 2001. – 336 p.
5. Yule G. Pragmatics / George Yule. – Oxford : Oxford University Press, 2008. – 137 p.

СУТНІСТЬ РЕЧЕННЯ В СЕМАНТИЧНОМУ І ПРАГМАТИЧНОМУ АСПЕКТАХ

Серебрянська Т.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Основна розбіжність при семантичному аналізі простого односкладного речення виникає у сфері виділення самих об'єктів семантичного рівня в синтаксисі. Одні лінгвісти [1, 2 та інші] вважають, що у визначенні семантичної структури речення слід орієнтуватися на структуру конкретної позамовної ситуації, що описується. Цей напрям характеризується занадто прямолінійним і дещо спрощеним уявленням зв'язку двох рубіжних ланок складного процесу відображення в мові реальної дійсності. Семантична модель речення при такому підході орієнтована на об'єктивну дійсність.

Інший напрям спирається на мовні факти [3]. Аналізуючи семантичну структуру речення, слід розглядати його формальну структуру, а потім наповнення компонентів цієї структури, їх семантичні функції та формування складного цілого – семантичної будови речення. Спрямованість аналізу від форми до змісту зумовлена тим, що речення – це мовний знак, якому властива самодостатність значення (включаючи неповні речення). В цьому плані важливо встановити, виразником яких семантичних структур можуть бути речення однакової формальної будови [4, с. 7].

Процес лексичного наповнення структурної схеми є двостороннім [4]. З одного боку, він перетворює формальну схему у виразник конкретного змісту, а з іншого боку, в залежності від конкретного значення лексем він може викликати чи не викликати появу поширювачів і таким чином створювати певний структурний тип речення і одночасно – певний семантичний тип речення.

У формуванні семантичного компонента речення істотну роль виконують три фактори: 1) граматична семантика компонента; 2) лексичне наповнення синтаксичної позиції; 3) взаємодія лексичної і синтаксичної семантики в даній позиції [5, с. 9].

Керівна синтаксична і семантична функція дієслівного предиката в структурі речення обґрунтовує ієрархічно найвищу роль дієслова і як частини мови [6, с. 57].

Взаємодія семантичних компонентів створює семантичну структуру речення, як організований на предикативній основі смисловий комплекс, що відбиває взаємозв'язок типізованих елементів екстралінгвістичної реальності [5, с. 11-12].

В опис семантичної структури речення повинно входити:

- визначення характеру компонентів речення;
- визначення стосунків між компонентами речення.

Відношення між семантичними компонентами в реченні установлюються на основі граматичних і смислових зв'язків, які відбивають стосунки між референтами семантичних категорій в дійсності. Зв'язки між компонентами семантичної структури можуть бути зведені до відношень визначальності, конкретизації і додатковості [5, с. 15].

Досліджуючи семантико-прагматичні особливості простого речення взагалі, в першу чергу звертається увага на центральний “блок” з особливим видом граматичного зв’язку – підмет і присудок, що утворює граматичну основу (синтаксичний центр) речення.

Лінгвістична прагматика вивчає мову в її вживанні.

Прагматика виникла тому, що граматика не мала змоги дати повних пояснень деяким мовним явищам, набула статусу лінгвістичної дисципліни, коли йдеться про те, як мовець ставиться до імпліцитного значення, і як це значення впливає на відповідь.

Прагматика в останні роки охоплює дві пов’язані між собою проблеми: перша формується питаннями, що стосуються структури мови, і друга – включає механізми розумової діяльності, що роблять можливою комунікацію. З одного боку, прагматика зацікавлена в аналізі мови, в її зв’язку з комунікативною функцією; з іншого – прагматика вивчає контекст, в якому з’являється висловлення, і який визначає значення цього висловлення.

Оскільки семантика і прагматика тісно пов’язані між собою, то семантику ми розуміємо як значення окремих мовних одиниць, а прагматику – як зміст речення, яке функціонує в мовленні чи контексті. Дослідження контекстуально залежних ознак значення є завданням семантики, дослідження контекстуально специфічних варіацій потрапляє до сфери прагматики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gili y Gaya S. Curso superior de sintaxis española. – Barcelona.: Cabria, 1994. – 341 p.
2. Pérez J.C. Introducción a la pragmática del español. – Madrid.: Cátedra, 1994. – 286 p.
3. Calvo José Manuel. Obra narrativa. – La Habana, Cuba: Editorial Letras Cubanas, 1990. – 496 p.
4. Арват Н.Н. Про лексичне наповнення структурних схем простого речення // Черновці: Наукова думка, 1973, № 4. – 191 с.
5. Арват Н.Н. Семантическая структура простого (односоставного) предложения. (Текст лекций). – Черновцы: Мовознавство, 1974. – 66 с.
6. Вукович Й. К проблеме классификации частей речи // Вопросы языкознания. – М.: Высшая школа, 1972. – № 5. – С. 73-80.

ЗМІСТ ТА ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Середа О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Впровадження Болонського процесу в Україні та введення Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS) зумовили зміни у навчальних програмах, зокрема значно збільшився час, відведений на виконання студентами самостійної роботи (СР).

Робота перекладача передбачає постійне самовдосконалення, самопідготовка є невід'ємною складовою його професійного навчання [1, 3; 4; 5]. Підготовка майбутніх перекладачів передбачає оволодіння ними цілою низкою професійних компетенцій, що складають основу майбутньої професійної діяльності: компетенцією надання перекладацьких послуг, лінгвістичною, міжкультурною, інформаційною, технічною та спеціальною (предметною) компетенціями [2, с. 4]. Їх формування відбувається під час лекційних та практичних занять під керівництвом викладача та під час СР студентів.

Використання проектних форм у самостійній роботі студентів-перекладачів дозволяє наблизити умови навчальної діяльності до умов майбутньої професійної діяльності. Проектне навчання сприяє поглибленню фахових знань та загальної ерудиції, а також важливих професійних компетенцій (знання сучасних джерел інформації; знання, навички та уміння, необхідні у роботі з інформаційними ресурсами, інтернетом та програмним забезпеченням; вміння розробляти стратегії пошуку інформації, необхідної для розуміння тексту; вміння критично оцінювати достовірність та релевантність знайденої інформації стосовно конкретних цілей і завдань та інше). Одночасно проектні форми роботи сприяють розвитку таких важливих для майбутнього перекладача якостей як самовідповідальність та організованість, готовність до компромісів та вміння обґрунтувати власне перекладацьке рішення, навички контролю та самоконтролю, вміння працювати в команді тощо).

Учасники проекту самостійно розробляють стратегії вирішення проблемних питань, в той час як викладач виступає в ролі консультанта та координатора, тому до завдань для самостійної роботи студентів ставляться такі вимоги: 1) формулювання мети СР (очікуваного результату): Студенти мають знати, які навички та уміння формуються при виконанні того або іншого завдання; 2) надання інформації про труднощі, які можуть виникнути при виконанні того або іноше завдання та шляхи їх подолання та про умови та засоби для виконання завдань (пам'яток, додаткової літератури, словників, посилань на інтернет-ресурси тощо); 3) надання критеріїв оцінювання СР; 4) забезпечення форм контролю та самоконтролю за виконанням СР; 5) диференціація та індивідуалізація.

Формами проектної роботи є, наприклад, підготовка у групах доповідей, презентацій для навчальних конференцій, круглих столів, виставок; переклад текстів у групах з розподілом ролей (замовника, редактора-лінгвіста, редактора-спеціаліста, перекладача).

Для розвитку саморефлексії та вмінь самооцінювання студенти заповнюють анкети (шкали) з деталізованим описом рівнів компетенцій, як наприклад, для усного перекладача: техніка перекладу, передача змісту, рівень володіння іноземною мовою, розвиток соціолінгвістичної та міжкультурної компетенції; укладають портфоліо перекладача, яке включає перелік текстів, прочитаних студентом при підготовці до певної теми, глосарії, перелік додаткових джерел, використаних при виконанні перекладу; самостійне формулювання студентом власних навчальних цілей, аналіз «дефіцитів» у власній підготовці тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чужакнн А.П. Мир перевода-2. [online]: http://apchuzhakin.narod.ru/mp2_full.htm
2. EMT-Expertengruppe. Kompetenzprofil von Translatoren, Experten die mehrsprachige und multimediale Kommunikation. [online]: http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_de.pdf
3. Kalina S. Eloquenz, Kompetenz, Exellenz — Allerlei Leipziger Rezepte und ihre Rezeption / Klaus-Dieter Baumann / Hartwig Kalverkämpfer (Hg.) // Theorie und Praxis des Dolmetschens und Übersetzens in fachlichen Kontexten. – Berlin: Frank & Timme Verlag, 2013. – S. 167-189.
4. Kautz U. Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens / Ulrich Kautz. – 2. Aufl., München: Iudicium, 2002. – 643 S.
5. Kutz W. Dolmetschkompetenz und ihre Vermittlung / Joanna Best, Sylvia Kalina // Übersetzen und Dolmetschen. Eine Orientierungshilfe. – Tübingen/Basel: A.Francke Verlag, 2002. – S. 184-195.

МЕТАФОРИЧНІ ЗНАЧЕННЯ КИТАЙСКИХ ПРОСТОРОВИХ ПРИКМЕТНИКІВ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ «ВИСОКИЙ» У ЗІСТАВЛЕННІ З УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Сидельнікова О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Більшість мовознавців, які займалися вивченням слів із просторово-кількісною семантикою, відзначає, що в метафоричних контекстах прикметники з просторово-кількісною семантикою орієнтовані передовсім на норму, якщо певна ознака, виражена прикметником, перевищує норму, то відповідна лексема при метафоризації передає позитивну ознаку, якщо ж навпаки, ознака нижче норми, то відповідне слово отримує негативну оцінку.

Спираючись на семантичний аналіз значень наведених у тлумачному словнику сучасної китайської мови та після детального дослідження китайського мовного корпусу, були визначені 6 основних метафоричних типів уживань прикметника 高 gāo ‘високий’:

1) прикметник 高 gāo ‘високий’ має значення “великої кількості”, і сполучається з наступними іменниками: 价格 jià gé ‘ціна’, 成本 chéng běn ‘собівартість’, 频率 pín lǜ ‘частота’, 利润 lì rùn ‘прибуток’, тощо. Всі ці іменники відносяться до реферативної групи кількості;

2) у даному значенні прикметник 高 gāo ‘високий’ сполучається з референтно-денотативною групою іменників, які вказують на соціальний статус людини. Наприклад, 高的职位 gāo de zhí wèi ‘висока посада’, 高的社会地位 gāo de shè huì dì wèi ‘високе положення в суспільстві’, 高级职称 gāo jí zhí chēng ‘високе звання’;

3) прикметник 高 gāo ‘високий’ та його синоніми 崇高 chóng gāo ‘високий, благородний’, 高贵 gāo guì ‘високий, піднесений, поважний’, 高尚 gāo shàng

‘високий, піднесений’ використовується для опису почуттів, думок, вчинків, моральних якостей людини. Наприклад, 高尚的行为 gāo shàng de xíng wéi ‘благородний вчинок’ та 高尚理想 gāo shàng lǐ xiǎng ‘високі ідеали’;

4) у метафоричному значенні “ступеня” прикметник 高 gāo ‘високий’ також виражає “глибокий ступінь, великий масштаб чогось”. Наприклад, 高度重视 gāo dù zhòng shì (букв. у високому ступені приділяти увагу) ‘надавати великого значення’;

5) у китайській мові прикметник 高 gāo ‘високий’ може вказувати на “високий, пронизливий звук”. Наприклад, 高喊 gāo hǎn голосно кричати; 高呼 gāo hū ‘голосно вигукувати’.

6) прикметник *високий* означає “піднесений над повсякденним, звичайним”. 高 gāo ‘високий’ у данному значенні може сполучатися з такими іменниками, як: 水平 shuǐ píng ‘рівень’, 能力 néng lì ‘здібності’, 才能 cái néng ‘навички’.

Отже, у переносних значеннях, китайський прикметник 高 gāo ‘високий’, так само як і його український відповідник *високий*, проектує свої прямі значення на 6 основних непросторових сфер уживання. Загалом, у всіх непрямих значеннях китайський прикметник має майже такий самий функціонально-відображувальний потенціал, як і його український відповідник *високий*. Проте, враховуючи міжкультурні та міжетнічні відмінності, все ж таки в їх способах сполучуваності існують певні розбіжності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю.Д. Лексическая семантика / Ю.Д. Апресян. – М.: Школа Языка русской культуры, изд-во Восточная литература РАН, 1995. – Том I. – 472 с.
2. Кшановський О.Ч. Перська мова у функціонально-типологічному висвітленні / О.Ч. Кшановський. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 424 с.
3. Рахилина Е.В. Когнитивный анализ предметных имен: семантика и сочетаемость / Е.В. Рахилина. – М.: Русские словари, 2008. – 416 с.
4. 任永军. 现代汉语空间维度词语义分析. – 延边大学, 2000. – 145页.
5. 现代汉语词汇 / 符淮青著. – 2版 (增订本). – 北京: 北京大学出版社, 2004. – 254.

КОНЦЕПТУАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ФРАГМЕНТІВ ЗНАННЯ ІСПАНОМОВНОЇ РЕЛІГІЙНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Сидоренко І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Науково зумовленим та суспільно значущим напрямом дослідження сучасної романістики є напрацювання загальної теорії художнього дискурсу та пов’язані з ним дискусійні проблеми – об’єктивація дискурсних зон наратора і релігійних персонажів, лінгвальні характеристики наративної перспективи релігійного твору, опис прагматичного чинника адресата тощо.

Складність репрезентації релігійних художніх поглядів пов’язана з особливою композиційною будовою художнього простору у дискурсі.

Художні концепти, представлені в літературному творі, відбивають насамперед специфіку авторського світобачення, але водночас вони актуалізують аксіологічно вагомі значення та смисли для читачів.

Релігійні тексти розглядаються як носії певної системи знань, як особлива форма комунікації, що дозволяє реконструювати фрагменти іспанської релігійної картини світу.

Поряд з комунікативно-прагматичним підходом до дослідження художнього дискурсу окреслилася когнітивна текстологія, у центрі уваги якої знаходиться поняття художній концепт, що позначає результат складного процесу інтерпретації дійсності письменником. Вперше цей термін був запропонований С. Аскольдовим на позначення базової одиниці індивідуально-авторської свідомості [1, с. 276].

Також з цього приводу М.О. Маслова наголошує, що художні концепти – це комплекс понять, уявлень, почуттів, емоцій, іноді навіть вольових виявлень, що виникають на основі художньої асоціативності. Вони образні й символічні, оскільки те, що вони позначають, знаходиться за межами їхнього змісту. Чим багатший і емоційніший досвід автора, тим глибші його концепти [4, с. 35].

Концепти досліджуваного напряму реалізуються в тексті через експериментальну техніку: потік свідомості, внутрішні рефлексії, внутрішні моно- і діалоги, невластиве-пряме мовлення. Вони властиві майже всім іспаномовним релігійним текстам. Концепти художнього дискурсу є за своєю суттю внутрішньотекстовими. Це можуть бути як власне модерністські концепти, так і ті, що імпортовані із інших текстів, наприклад інших релігійних творів.

Прочитання будь-якого художнього тексту можна назвати комунікативним актом, оскільки сприймання художніх текстів зводиться не тільки до того, щоб зрозуміти, що і навіщо хотів сказати автор. Така стратегія спрощення переважно спотворює художній комунікативний процес.

Інтерпретаційність переносить зосередження дослідницького інтересу з мови на учасників і ситуацію соціальної взаємодії, вона має на меті одержувати вивідне знання, адже значення обчислює інтерпретатор, а не містить мовна форма [2, с. 245].

Інтерпретація базується на людському досвіді, що стає суб'єктивним чинником такої реконструкції, під час якої індивідуальні значення – результат власного досвіду індивіда – додаються до об'єктивно існуючих подій та речей [3, с. 14].

Р. Якобсон у лінгвістичній теорії комунікації [6, с. 194] виділяє такі головні елементи комунікативної ситуації (доречні й у межах нашого дослідження художнього інтеракту), як адресант, адресат, код, відповідно до якого адресат вибудовує своє повідомлення, повідомлення, канал і безпосередній контакт, лише в межах якого можлива передача повідомлення. Конситуація – умови комунікації, що включають контекст як предметно-подійну ситуацію (характеристику) спілкування. Каналом зв'язку виступає спосіб передачі повідомлення – усний або письмовий.

Читання художнього тексту – це, в першу чергу, процес інтелектуальних та емоційних вправ, насолоди, гри; діяльність, що є протилежною процесу написання твору: автор вибирає певні слова з мовного потоку, ретельно

поєднує їх, щоб побудувати текст, а читач демонтує ці стійкі знакові єдності, вивільняє слова з монолітного тексту у вільне циркулювання в мовно-асоціативному потоці, теж комбінуючи їх, але у нестійкі єдності, насолоджуючись грою уяви. Такий підхід вказує на важливість як адресанта, так адресата для спілкування, їхню активність у спільному конструюванні смислів у процесі дискурсивного обміну [5, с. 16]. Адресат виступає не лише одержувачем готового тексту, але і його гіпотетичним замовником.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аскольдов С.А. Концепт і слово / С. А. Аскольдов // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста: антологія. – М.: Academia, 1997. – С. 267 – 279., с. 276.
2. Демьянков В. З. Доминирующие лингвистические теории в конце XX века / В. З. Демьянков // Язык и наука конца XX века. – М. : Рос. госуд. гуманитар. ун-т, 1995. – С. 239–320.
3. Есперсен О. *Философия грамматики* / О. Есперсен. – 2-изд., стер. ; пер. с англ., общ. ред. и предисл. Б. А. Ильиша. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 408 с.
4. Маслова В. А. Поэт и культура: концептосфера Марины Цветаевой: [учебное пособие] / В. А. Маслова. – М.: Флинта: Наука, 2004. – 256 с., с. 35.
5. Труфанова И. В. О разграничении понятий: речевой акт, речевой жанр, речевая стратегия, речевая тактика / И. В. Труфанова // Филол. науки. – 2001. – №3. – С. 56–65.
6. Якобсон Р. О. Лингвистика и поэтика / Р. О. Якобсон // Структурализм “за” и “против”. – М. : Прогресс, 1975. – С. 193–230.

ФЕНОМЕН ІСТОРІОГРАФІЧНОЇ МЕТАПРОЗИ В СУЧАСНІЙ БРИТАНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Сизоненко Н.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Одну з найпомітніших течій британської літератури на зламі тисячоліть можна охарактеризувати як “повернення до історії” [4, с. 48]. Об’єктом мистецького зацікавлення багатьох романістів стає суб’єктивна реконструкція історичних епох, що супроводжується гіпотетичним перепрочитанням подій давнини. Першопричини звернення до історичного роману обумовлені, з одного боку, суспільно-політичною кризою (крах Британської імперії на початку другої половини XX ст.), а з іншого – переосмисленням таких філософських і соціокультурних категорій як історія, час, прогрес, раціоналізм, англійськість тощо.

Жанр історичного роману у своїй класичній формі загалом протягом довгого часу залишався у рамках “вальтерскоттівської” моделі. Однак в постмодерністській літературі поряд з канонічним варіантом популярності набуває **історіографічна метапроза** (термін Л. Хатчен). Складова “історіографічний” – означник, який вказує на існування і використання автором певного матеріалу, який є джерелом інформації про історичне минуле. Однак у таких творах саме факти проблематизуються як непевні і можливо неправдиві. Відбувається трансформація

історичного тексту, “санкціонованого” у тій чи іншій культурі. Поняття “металітература” (В. Гасс, П. Во) означає процес письма, яке є саморефлексивним і, водночас, пародійним, ігровим.

Відійшовши від традиційної передбачуваної моделі, оповіді про переможців, уроку на майбутнє, історія перетворилася на поліцентричну зону ризику, де наперед виступають малі наративи, історичні мініатюри. Постмодерністи підкреслюють неможливість однієї “істинної” версії через неповноту історичних знань, непевний статус джерел і свідочств.

Основна причина популярності історіографічної метапрози у Великобританії – це ностальгія за минулим, де людина постіндустріального суспільства шукає опори і намагається виявити англійськість. Митці звертаються до історії “переможених”, надають голос маргіналізованим, периферійним учасникам історичного процесу, роблять акцент на неможливості встановлення об’єктивної істини та сумніваються у вірогідності зображення минулого.

Суспільний статус героя змінюється – представник ментального і соціального мейнстріму епохи поступається місцем аутсайдеру і маргіналу. У текстовому просторі романів відбувається постмодерністська гра з історичними джерелами, злиття реально-історичних та фантастичних чи магічних елементів у рамках єдиного фікціонального світу. Така ознака порушує конвенції звичного для нас історичного роману, проте є характерним для квазіісторичного, що дає підстави розглядати цей феномен не лише як бажання поставити під сумнів надійність “офіційної історії”.

Отже, це ще й спроби осягнути ту частину нашого минулого, яка довгий час придушувалася раціоналізмом, а саме: міфічні, езотеричні, магічні, оніричні елементи, які колись були нерозривним цілим з розумом і логікою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gass W. H. Fiction and the Figures of Life / William H. Gass. – Boston : Nonpareil Books, 2000. – 288 p.
2. Hutcheon L. A Poetics of Postmodernism: History, Theory, Fiction / Linda Hutcheon. – New York and London : Routledge, 1988. – 268 p.
3. McHale B. Constructing Postmodernism / Brian McHale. – London and New York : Routledge, 1992. – 342 p.
4. Onega S. British Historiographic Metafiction in the 1980s / S. Onega // British Postmodern fiction. Ed. by Theo D’haen and Hans Bertens. Amsterdam and Atlanta, GA : Rodopi, 1993. – P. 47–61.
5. Waugh P. Metafiction. The Theory and Practice of Self-Conscious Fiction / Patricia Waugh. – L. and N. Y. : Methuen, 1984. – 176 p.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТУ– СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ПЕРЕКЛАДУ

Синєгуб С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Відомо, що перекладознавство є порівняно молодим напрямком лінгвістичних досліджень, який, крім власних предмету та об’єкту дослідження, розробило та

вдосконалює й ефективні перекладацькі стратегії. З поміж традиційних, загально визнаних перекладацьких технологій слід в першу чергу згадати метод перекладацького скоропису, моделювання процесу перекладу, метод комп'ютерної локалізації програмних продуктів у процесі перекладу та інші. Не останнє місце у цьому переліку займає й процедура так званого перекладацького або: перед перекладацького [1, с.114-140]; аналізу вихідного тексту, мета якого – поглиблене розуміння *мовно-стилістичних, прагматичних та релевантних для процесу перекладу ознак* тексту-оригіналу (ТО). На сьогодні процедура перекладацького аналізу тексту (ПАТ) залишається найбільш спірною й недостатньо вивченою, що й зумовлює актуальність дослідження в цьому напрямку. Метою його виступає, у першу чергу, а)спроба узагальнення складових процедури ПАТ; б)розробка уніфікованого алгоритму її проведення. Перспективним, на нашу думку, виявляється вивчення жанрово-стилістичної адаптації зазначеного алгоритму, як найбільш універсального прийому доперекладацької обробки вихідного тексту, який дозволяє максимальне покращити якість кінцевого продукту. ПАТ включає основні мовні характеристики ТО, аналіз яких дозволить «зняти» мовно-стилістичні труднощі безпосередньо перед процесом його перекладу. Такий алгоритм повинен включати детальний аналіз *мовно-стилістичних, прагматичних та релевантних для процесу перекладу ознак* тексту-оригіналу. Крім того слід мати на увазі, що ПАТ передбачає первинне ознайомлення з ТО як друкованим твором, його вихідними даними, жанрово-стилістичною приналежністю, композиційною формою; визначення авторської інтенції.

Алгоритм ПАТ включає крім того й лексико-граматичну складову, оскільки від неї значною мірою залежатимуть лексико-граматичні засоби відтворення інформаційного цілого ТО. В цілому перекладацький аналіз **ТО** передбачає врахування таких текстових параметрів, як: **дискурсивні параметри ТО, комунікативні характеристики ТО, прагмалінгвістичні характеристики ТО та стилістичні характеристики ТО**. До *дискурсивних параметрів ТО* слід віднести а) ідентифікацію екстралінгвістичних факторів, що визначають тип дискурсу, до якого належить текст; б)визначення типу дискурсу, до якого належить текст: юридичний, адміністративний, діловий, військовий, науковий, політичний тощо. *Комунікативні характеристики тексту* включають а)складові комунікативної ситуації тексту, що належить до певного типу дискурсу, зокрема дейктичні параметри б)визначення комунікативної інтенції тексту. *Прагмалінгвістичні характеристики ТО*, у свою чергу, передбачають визначення категоріальної ієрархії ТО на структурному та семантичному рівні. На кожному з двох рівнів об'єктом ПАТ виступають уніфіковані характеристики ТО, як цілісного мовного утворення, які водночас ідентифікують його як об'єкт перекладацької діяльності. Так, на *структурному рівні* це засоби забезпечення лексико-семантичної та граматичної когезії тексту, що знаходить своє втілення у основних моделях лексичного повторення в тексті (просте та складне лексичне повторення, парафраз, кореференція, субституція тощо); граматична та синтаксична структура тексту (моделі узгодження видо-часових форм дієслова, вживання артиклів, вживання

складносурядних та складносурядних та складнопідрядних речень тощо). *Семантичний рівень* передбачає визначення макропропозиції ТО та її референційних стосунків з іншими сегментами ТО. *Стилістичні характеристики* ТО в межах ПАТ мають визначальний характер и поряд з іншими параметрами ТО значною мірою впливають на якість його відтворення. *Стилістичні характеристики* ТО полягають у аналізі лінгвальних засобів передачі інформації в тексті, а саме: а) у аналізі тропів та фігур мовлення, вжитих автором ТО; б) у аналізі спеціальних літературних та розмовних елементів словникового запасу, що є засобами реалізації авторської інтенції у ТО. Оскільки алгоритм ПАТ повинен включати аналіз ознак ТО, релевантних для процесу перекладу, перекладачеві підчас доперекладацької обробки ТО необхідно встановити перелік потенційних перекладацьких трансформацій, які доречно вжити при його перекладі. Такий перелік покладено в основу так званої трансформаційної моделі перекладу [2, с.64-143] і є достатньо стандартизованим, незважаючи на наявність варіативності у термінології на позначення основних видів перекладацьких трансформацій та класифікацій зазначених прийомів. Найбільш частотними під час перекладу ТО будь якої жанрово-стилістичної приналежності можна вважати такі види перекладацьких трансформацій: 1) *лексичні трансформації*: формальні лексичні трансформації: транскрипція, транслітерація, відтворення за традицією, калькування, узагальнення, диференціація, модуляція; 2) *граматичні трансформації*: транспозиція, граматична або синтаксична заміна, додавання, виключення; 3) *лексико-граматичні трансформації*: антонімічний переклад, стилістична компенсація.

Таким чином, алгоритм ПАТ, як складова сучасної технології перекладу, є найбільш універсальним прийомом доперекладацької обробки вихідного тексту, який дозволяє «зняти» мовно-стилістичні труднощі безпосередньо перед процесом перекладу ТО і максимально покращити якість кінцевого продукту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брандес М.П., Провоторов В.И. Предпереводческий анализ текста (для институтов и факультетов иностранных языков): учебное пособие. – 3-е издание, стереотип. – М.: НВИ ТЕЗАУРУС, 2001. – 222 с.
2. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л. С. Бархударов. – М. : «Международ. Отношения», 1975. – 240с.

МІЖКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ НАВЧАННЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Синиця І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Глобалізаційний характер є однією з ознак життя сучасної людини. Це, на наш погляд, є одним з чинників, що спонукають до вивчення іноземних мов. Знання іноземної мови є частиною загальної культури й освіченості людини.

У сучасних умовах метою іншомовної освіти вважається підготовка до міжкультурної комунікації. Саме тому одним з актуальних завдань методики та

лінгводидактики є проблема навчання іноземній мові як засобу пізнання та розвитку особистості [1]. У документах Ради Європи вказується на необхідність розширення соціокультурного простору особи, яка вивчає іноземну мову. При цьому особа, яка знайомиться з нерідною мовою, не втрачає компетенцій, якими вона володіє у своїй рідній мові та культурі. Нова ж компетенція у процесі її набуття не є повністю незалежною від попередньої. Мовні та культурні компетенції, притаманні кожній мові, модифікуються. Вони дають змогу особистості стати більш багатого й складнішою індивідуальністю [3, с. 40]. У зв'язку з цим одним із завдань навчально-виховного процесу є розвиток у здобувачів вищої освіти міжкультурної компетенції.

Необхідною передумовою ефективної реалізації цього завдання є формування у студентів, насамперед, комунікативної компетенції, що включає власне лінгвістичну, соціолінгвістичну і прагматичну компетенції [3, с. 86]. Соціолінгвістична компетенція передбачає а) знання національно-культурних особливостей країн, мови яких вивчаються, норм мовленнєвої і немовленнєвої поведінки її носіїв; б) уміння будувати свою поведінку й комунікацію з урахуванням цих особливостей і норм; в) здатність здійснювати різні види мовленнєвої діяльності, вибирати мовні засоби відповідно до умов комунікації, соціального статусу партнера по спілкуванню. Основу соціолінгвістичної компетенції складають лінгвокультурологічні знання. Тому їх врахування вкрай необхідне при вивченні іноземних мов. Вивчаючи іноземну мову, особа стикається з іншою культурою, представленою насамперед вербально через текст. Іншомовний навчальний текст у сучасній методиці вважається основною одиницею навчання. «Текст – початок і кінець діяльності викладача іноземної мови... і діяльності учня» [2, с. 4]. Текст зберігає інформацію, культурні коди, є носієм загальних і професійних знань, мотиваційно впливає на студентів і сприяє розвитку їхніх креативних рис. Навчальний текст – один із засобів впливу на свідомість мовця. Текст підручника з іноземної мови виявляється тією лінгвістичною і паралінгвістичною матрицею, яка формує загальну конфігурацію лінгво- і соціокультурного простору адресата, який вивчає іноземну мову.

Тексти навчально-педагогічного дискурсу мовознавчих теоретичних дисциплін, виконуючи різні навчально-пізнавальні завдання, використовуються також як об'єкти лінгвістичного аналізу й як наочна ілюстрація функціонування мовних категорій, як джерело поповнення лексичного запасу і розширення граматичного матеріалу, як джерело наукової і культурознавчої інформації, як засіб емоційно-естетичного впливу на студентів. Це вимагає особливого ставлення як до теоретичного викладу матеріалу в навчально-методичних матеріалах, так і до підбору ілюстративних текстів та способів їхнього подання. Найбільш поширеним способом презентації лінгвокультурних знань є типізовано-імітаційний [3, с. 22]. Саме він переважає у темах і текстах на початковому етапі вивчення іноземної мови і розрахований на актуалізацію таких універсальних концептів, як Сім'я, Місто, Їжа, Робота і т.д. Ці концепти є результатом пізнання довкілля та взаємодії з іншими людьми і формують концептуальну систему, яка є сукупністю концептів нації, що репрезентовані засобами національної мови.

У процесі формування професійної концептуальної сфери засобами нерідної мови спостерігаємо різноманітні способи подання лінгвокультурних знань: від типізовано-імітаційного до критичного. Починаючи засвоєння лінгвокультурної інформації засобами мови, що вивчається, з універсальних концептів, спільних для носіїв різних культур і тому зрозумілих для сприйняття, студенти поступово переходять до знайомства з поняттями, що є базовими для обраної професійної сфери. Для філологів такими концептами будуть Мова, Слово, Думка, Текст та ін. Підґрунтям для виокремлення професійно орієнтованої складової цих концептів стануть універсальні знання, що мають носії різних мов. Адже концепти, що входять до професійної концептосфери, виникають, як правило, лише в результаті семантичних змін, що відбуваються у структурі універсальних концептів.

Формування і розширення семантичного поля цих концептів відбувається в результаті поступового засвоєння теоретичного матеріалу дисциплін філологічного циклу. Звичайно, що в різних курсах кожний із концептів буде мати свої особливості й семантичні тонкощі. У результаті у студента-філолога сформується узагальнене уявлення про ключові концепти професійної сфери, вербалізовані нерідною мовою. У цьому процесі дуже важливо паралельно активізувати і спеціальні знання студентів рідною мовою. Порівняння особливостей відображення професійних знань рідною мовою і мовою, що вивчається, навіть на рівні тлумачення термінів сприятиме, на наш погляд, формуванню міжкультурної компетенції фахівця. Цей аспект важливо враховувати при створенні необхідних навчально-методичних матеріалів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Курганова Н.И. Обучение иностранным языкам на основе лингвокультурных концептов / Н. И. Курганова // Известия РГПУ им. А.И. Герцена. – 2007. – №28. – С. 117–122.
2. Леонтьев А.А., Жлуктенко Ю.А. Вступительная статья // Психологическая природа текста и особенности его восприятия: сб. ст. / Отв. ред. А. А. Леонтьев, Ю. А. Жлуктенко. – Киев: Вища шк., 1979. – С. 3–17.
3. Le Cadre Européen Commun de Référence pour les langues: apprendre, enseigner, évaluer [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework_fr.pdf

ФУНКЦІОНАЛЬНА СЕМАНТИКА КОЛЬОРАТИВУ ЧЕРВОНИЙ У СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ

Сіленко Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Кольоратив – є важливою лексичною одиницею у функціональному плані, що пов'язана й із змістовою організацією мови та її стилістикою на яку впливають екстралінгвістичні фактори мовного середовища.

У мовознавчих студіях існують різні підходи до визначення кольорономінантів. Лінгвістична література дозволяє зробити висновок про те,

що можна виокремити шість основних напрямів вивчення лексем на позначення кольору: функціональний, історичний, лексико-семантичний, граматичний, когнітивний і порівняльний.

У сучасній лінгвістиці поширеною є думка щодо полісемантичності лексеми із значенням кольору. Л. Мацько пояснює, що на природні кольорові ознаки предметів об'єктивної дійсності накладаються образні характеристики: «Якщо врахувати, що під впливом асоціації відбуваються розширення, зміщення, переноси значень, то доводиться визнати, що парадигми кольористичних словосполучень також є змінними, і на реальну парадигму, що відображає кольорові ознаки реального світу... нашаровується переносна, образна...» [2, с. 343].

Під час висвітлення семантики кольорономінації вчені мають різні погляди. Більшість учених вважають, що – колір є семантичною універсалією, який характеризують незалежні одна від іншої ознаки: відтінок, яскравість і насиченість (на це вказують, наприклад, дослідники А. Вовк, С. Кравков, Ф. Шемякін). Для конкретного кольору потенційно можливий цілий ряд назв, у яких кожна лексема підкреслює окремих бік одного спільного змістового поняття, наприклад, червоний, багряний, бордовий, рожевий. Основною одиницею кольоропозначень визначається основний колірний термін.

Суть лексико-семантичного підходу проаналізовано в роботах Р. Алімпієвої, Л. Качаєвої та ін. Учені розглядають процеси розвитку семантичної структури окремих кольорів, формування додаткових до основного образних, символічних значень у кольоропозначення, становлення лексико-семантичних груп кольоративів. Розгляд морфологічних і синтаксичних особливостей кольоропозначень характеризує граматичний підхід. Знання морфологічної, синтаксичної специфіки вказаної групи слів дозволить у деяких випадках визначити, у якій образній функції буде реалізовано кольоратив. Найчастіше прикметники охоплюють більшість кольорономінацій, які вивчали і вивчають дослідники різних шкіл і напрямків і, звичайно, в найрізноманітніших аспектах – від власне граматичного до образно-естетичного.

Є праці В. Кульпіної, І. Макеєнко, Т. Світличної в основу яких покладено порівняльний підхід. Він дозволяє отримати інформацію про схожість або відмінність колірних спектрів різних мов, про національно-специфічні, лінгвокультурні особливості кольоропозначення, про понятійні моделі бачення світу, моделі інтерпретації світу в окремих мовах.

Кольорономінанти розглядають із погляду проблеми мовних універсалій, зокрема закономірностей еволюції систем назв кольорів на матеріалі різних мов світу. Крім цього, матеріал виявляється доречним і при аналізі в царині семантичної типології мов, у виявленні національно-специфічних рис народів. Кольоративи активно залучають як матеріал для напрацювання методів виокремлення семантичних полів, під час вивчення етимології та історії мови, при дослідженні проблеми співвідношення мови й мислення. Досить продуктивно опрацьовують матеріал кольоропозначень при аналізі художніх засобів мови письменника, для опису символіки кольору.

У турецькому мовознавстві серед відомих дослідників, які вичають особливості кольоративів варто зазначити праці Гюльшаха Дурмуша, Каймаза Зекі, Кючюка Селіма. У російському мовознавстві О. Кононова, В. Аракіна. В українській тюркології – наукові доробки І. Покровської. У турецькій мові існує три майже синонімічні лексичні одиниці на позначення червоного кольору: *al*, *kızıl*, *kırmızı*. Лексеми *al*, *kızıl* належать до тюркської лексеми, а *kırmızı* – це запозичення з арабської мови. Лексема *al* утворює похідні переважно з позитивним значенням, а лексема *kızıl* – з негативним. Проте слід відмітити, що дана аксіома далеко не завжди є непохитною.

Отже, система назв кольорів формується як результат опрацювання нашою свідомістю матеріалу реального життя й реального світу, можливість уживання у прямому й переносному значенні лексем, що позначають колір. Саме цей шар лексики виявився придатним для досліджень у галузі історії мов, семантичної типології мов, у виявленні національно-специфічних рис мовних моделей світу тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мацько Л. І. Стилїстика української мови: підручник / [за заг. ред. Л. І. Мацько] – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.
2. Потебня А. А. Символ и миф в народной культуре / Александр Афанасьевич Потебня. – М. : Лабиринт, 2007. – 480 с.

СИСТЕМА ХУДОЖНІХ ОБРАЗІВ-ЛОКАЦІЙ У ЯПОНСЬКІЙ КЛАСИЧНІЙ ПОЕЗІЇ

Сінілкіна О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Система художніх образів у японській літературній віршовій традиції епохи Середньовіччя є оригінальною та самобутньою: вивчаючи та розкодовуючи її, можна досягнути тогочасну картину світу, зображену крізь призму поетичного сприйняття. Тяжіння японської культури до унормування традицій та збереження канонів, з одного боку, сприяли саме розвиткові системи образів у поезії (тоді як форма вірша залишалась суворо унормованою), а з іншого — допомогли зберегти автентичність тодішніх віршів для нащадків. Дослідження чотирьох класичних поетичних антологій («Ман-йо-сю», «Кокін-сю», «Сінкокін-сю» та «Хякунін-іссю») в хронологічному порядку дозволяє зробити висновок, що навіть в часових рамках однієї епохи смислове навантаження художніх образів зазнавало змін. Їх встановлено, що варіація значень образів пов'язана, насамперед, з домінуванням певної естетичної категорії в той чи інший час.

Власне образи-локуси у класичній японській поезії виділяються у об'ємну категорію, що пов'язана із просторовою орієнтацією як частиною світосприйняття. Їх можна розділити на дві великі групи: образи-локації та образи-топоніми.

Серед образів-локацій, які також характерні для світової літератури, найживанішими у віршах танка є наступні:

– образ дому: різні смислові значення, як і різні слова на позначення дому, можна простежити в різних антологіях. У антології «Ман-йо-сю» дім (яп. 家 – «іє») пов'язаний із родиним вогнищем, сім'єю. В збірці «Кокін-сю», у зв'язку з домінуючою естетикою «аваре» та модусом нещасливого кохання, набуває широкого використання вираз «моя оселя» (яп. わが宿 – «вага ядо»), у якій ліричний герой живе наодинці, рефлексуючи, спостерігаючи зміну сезонів. У перекладах цей образ передається лексичними одиницями «хата», «хатина» (на противагу «дому»). Усамітненість дому, відірваність цієї локації від світу підкреслюють різні супутні образи природи («снігом замітає дорогу», «дах засипає осіннє листя», «стежки поростають травою» тощо).

– образ гірського села (яп. 山里 – «ямасато», 田舎 – «інака»): традиційно протиставляється місту та є символом відчуження, тиші, віддаленості від світу.

– образ столиці (яп. 都 – міяко): часто зустрічається у віршах антології «Ман-йо-сю» і стійко пов'язаний зі смутком за минулим.

– образ дороги (яп. 道 – «мічі») : якщо у «Ман-йо-сю» дорога з'єднує два місця у просторі, то в «Кокін-сю» вона поступово починає зникати, розриваючи просторові зв'язки («заростає травою», опиняється «заметена снігом» чи «листям»). Цей образ підкреслює мінливість світу та минулість людського життя.

Друга велика категорія образів, що маркують простір – образи-топоніми. У японській мові топонім, введений в контекст культури топонім викликатиме стійкі асоціації, пов'язані з місцевістю, до якої належить. Така увага до топонімів пояснюється тим, що для японської свідомості характерне визначення себе в оточуючому світі, у просторі. Цитуючи статтю А. Мещерякова «Культурні функції японських топонімів» : «Кожен, хто мав справу з японцями, може підтвердити, що з точки зору носія європейської культури представники цього народу приділяють гіпертрофоване значення орієнтації свого тіла в просторі. Потрапивши у нове місце, будь-який японець поспішає визначитися зі сторонами світу і ретельно вивчити карту місцевості. Така заклопотаність японців визначенням точного місця розташування предметів і тіла добре помітна і в творах класичної словесності» [1, с. 301-302].

Отже, по-перше, кожен топонім, що вживався у вірші, ніс значення просторової прив'язки дії (чи стану), що змальовується у танка, до певної місцевості. По-друге, жоден топонім не вживався випадково. Естетичний метод споглядання став причиною великої уважності середньовічних японців до того, що їх оточує; і характерні особливості природи та ландшафту кожної місцевості, або ж відомі історичні події, які там траплялися, відразу ж прив'язувалися до загального змісту вірша.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мещеряков А.Н. Культурные функции японских топонимов / А.Н. Мещеряков // Вестник РГГУ. Вып.4. Восток. – М.: РГГУ, 2001. – С. 299-310.

2. Бондаренко Іван. Розкоші і злидні японської поезії: японська класична поезія в контексті світової й української літератури / І.П. Бондаренко. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – 566 с.
3. Горегляд В.Н. Японская литература VIII—XVI вв.: Начало и развитие традиций / В.Н. Горегляд. – СПб.: Петербургское Востоковедение, 1997. – 400 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АБРЕВІАТУР У НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВІ

Скаб І.М.

Київський національний лінгвістичний університет

В наш час явище аббревіації спостерігається в усіх європейських мовах. Аббревіація стала одним з найпродуктивніших способів творення номінативних одиниць. Цьому сприяють як екстралінгвістичні, так і внутрішньомовні фактори. Серед екстралінгвістичних факторів можна назвати необхідність скорочення лексичних одиниць в умовах зростання потоку інформації; наукового-технічний і соціальний прогрес, суспільні та політичні зміни, завдяки чому виникає нова термінологія; широке використання механічних засобів зв'язку та інтенсивний розвиток засобів масової інформації. Серед внутрішньомовних чинників необхідно зазначити тенденцію до компресії, мовної економії, нерівномірність розподілу інформації між окремими елементами мовного потоку, вплив розмовних і жаргонних елементів у лексиці, здатність до утворення цілеоформленого слова для закріплення нового поняття замість його опису. Аббревіація є одним з продуктивних видів лексичної компресії в сучасній новогрецькій мові, отже, кількість аббревіатур весь час зростає. Актуальність дослідження полягає в необхідності окреслити нові явища в аббревіації новогрецької мови. Сучасна новогрецька мова має дуже розвинену систему аббревіації та широкі перспективи для її подальшого розвитку. Перш за все, необхідно встановити механізм творення аббревіатур, визначити найбільш продуктивні аббревіатурні моделі.

Необхідно чітко розрізняти поняття “аббревіатура” та “графічне скорочення”. Аббревіатури виникли як графічні скорочення, потім в процесі лексиколізації набули рис лексичної одиниці та увійшли до лексичної системи мови. “В мові постійно відбувається процес наближення аббревіатур, які досить часто вживаються, засвоюються широкими колами мовців, до звичайних іменників. Ці аббревіатури починають відмінюватись, узгоджуватись з іншими словами, як іменники відповідного роду, залежно від їх зовнішньої форми” [Тронь, 1970]. Насамперед це стосується аббревіатур лексичного типу: ΚΟΚ – Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας; ΗΠΑ – Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής; ΑΕΠ – Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν; ΙΟΔ – Ινστιτούτο Οικονομικής Διοικήσεως; ΙΝΕ – Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών; ΙΚΑ – Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων; ΙΔΕΑ – Ιερός Δεσμός Ελλήνων Αξιωματικών; ΘΥΕΣΠΑ – Θερινές Υποτροφίες Ελληνικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών. Такі аббревіатури мають категорію роду, що визначається за родом стрижневого слова вихідного словосполучення.

Наприклад, аббревіатура ΕΥΡΩΚΟ – Ευρωπαϊκό Κόμμα середнього роду, тому що слово то κόμμα середнього роду. Число аббревіатур так само визначається за стрижневим словом, слід зазначити, що в множині рід не завжди співпадає з родом стрижневого слова, наприклад: та ΛΟΚ (Λόχοι Ορεινών Καταδρομών), хоча ο λόχος чоловічого роду. Можна також визначити, в якому відмінку вжита аббревіатура, хоч самі аббревіатури є невідмінюваними, відмінюється артикль. Наприклад: “Παγκόσμιος χάρτης που απεικονίζει το μέγεθος του ΑΕΠ με βάση τα στοιχεία του World Factbook για το 2007”. Аббревіатура ΑΕΠ є середнього роду за родом стрижневого слова το προϊόν, в цьому реченні вжита в родовому відмінку однини (Γενική πτώση του ενικού) – του ΑΕΠ.

Існують також графо-лексичні аббревіатури, які можна вважати знаками перехідного типу, проміжною стадією від умовного знака до мовного.

Графічні скорочення вимовляються повністю і скорочуються лише на письмі. В “Українському правописі” знаходимо такі правила написання скорочень: “Графічні скорочення (крім стандартних скорочених значень метричних мір: м – метр, мм – міліметр, см – сантиметр) пишуться з крапками на місці скорочення, при цьому зберігається написання великих та малих літер і дефісів, як і в повних назвах”. Наприклад: півд.-зах. (південно-західний), Півн. крим. канал (Північнокримський канал). Так само і в новогрецькій мові зустрічаємо велику кількість графічних скорочень: ΒΛ – βικιλεξικό, ΩΡΛ – ωτορινοларυγγολόγος; π.χ. – παραδείγματος χάριν, ΑΓΣ – Αθλητικός Γυμναστικός Σύλλογος, υπτος – υποστράτηγος, Αθ.Αρχ. – Αθηναϊκόν Αρχείον, ама – Αντιμιτοχονδρικά Αντισώματα, ΑνΠειθСυμβΔικ – Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο Δικηγόρων, ΑρχΕυβΜελ – Αρχείον Ευβοϊκών Μελετών, ΑρχN – Αρχείο Νομολογίας, Αστ.Δ. – Αστυνομική Διάταξη, ΑσφМ – Ασφαλιστικά Μέτρα, алχίας – αρχιλοχίας, аφοι – αδερφοί. Більшість графічних скорочень ніколи не стануть аббревіатурами, але деякі можуть розвинутиись у графо-лексичні або лексичні аббревіатури за умови їх більшого скорочення. Наприклад: ΑρχΕκΚανΔ – Αρχείον Εκκλησιαστικού & Κανονικού Δικαίου, ΑρχΙδΔ – Αρχείο Ιδιωτικού Δικαίου, Αθ.Αρχ. – Αθηναϊκόν Αρχείον, ΑνΠειθСυμβΔικ – Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο Δικηγόρων, ΑρχΕυβΜελ – Αρχείον Ευβοϊκών Μελετών, ΑρχN – Αρχείο Νομολογίας, Αστ.Δ. – Αστυνομική Διάταξη, ΑσφМ – Ασφαλιστικά Μέτρα, АтомГνωμ – Ατομική Γνωμοδότηση Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Процес активного формування аббревіатур, їх функціонування та закріплення в складі новогрецької мови зумовлює необхідність реєстрації та всебічного вивчення цих похідних одиниць з ознаками повнозначних слів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Микульчик Р. Сучасні українські аббревіатури: перспективи і стан дослідження // Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка” / Р.Микульчик – 2005. – № 538: Проблеми української термінології. – С. 12–15.
2. Тронь К.Л. Развитие аббревиатур в украинском языке / К.Л. Тронь. – Львов, 1970.
3. Український правопис/ Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. – К.: Наук. думка, 2007. – 288 с.

4. Ярмашевич М.А. Аббревиация в современных европейских языках : структурный, семантический и функциональный аспекты: Автореф. дис. д-ра филол. наук: 10.02.19 / Саратовський держ. аграрний ун-т ім. М.І. Вавілова. – Саратов, 2004. – 50 с.

5. Χρήστος Κλαίρης – Γεώργιος Μπαμπινιώτης. Γραμματική της νέας ελληνικής. Δομολειτουργική – επικοινωνιακή. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα. – 2005. – 1160 σ.

ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ

Скрябіна В.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Негативний вплив інформаційного середовища, емоціоналізація глобального комунікативного простору, інтенсифікація соціальної, етнічної та конфесійної напруги вимагає підвищення рівня терпимості в комунікативному співтоваристві, тобто екологізації спілкування. Актуальним стає питання про роль перекладу як засобу досягнення миру, порозуміння між мовцями і саме тому в рамках лінгвістичної екології формується новий сучасний напрям – «екологія перекладу».

Якість перекладу, на думку В.В. Сдобнікова, є «домінуючою категорією перекладознавства, з якою всі інші категорії пов'язані відношеннями субординації» [4], тому якісний переклад, тобто такий, що полегшує комунікацію, можна вважати основним об'єктом екології перекладу. Пропонуємо наступні постулати екологічного перекладу:

1. Переклад повинен полегшувати комунікацію. Для цього він прагне *комунікативної гармонізації* (від грец. *armonia* – зв'язність, співрозмірність), досягнення міжмовної й міжкультурної узгодженості між оригінальним повідомленням та його перекладом з метою мінімізації комунікативного дискомфорту і комунікативного конфлікту.

Одним із ключових понять концепції континууму перекладацького простору є гармонійний текст перекладу [2]. Гармонія свідчить про те, що перекладачу вдалося транспонувати всі міжкультурні та будь-які інші розходження між текстами / дискурсами мови оригіналу та мови перекладу [3]. Іншими словами, з позиції категорії перекладацької гармонії можна припустити, що вибір варіанту перекладу є обумовленим прагненням перекладача забезпечити не тільки міжмовну, міжкультурну, але й комунікативну узгодженість між оригіналом та перекладом.

2. Перекладач не повинен порушувати норм перекладу. Норми полегшують перекладачеві життя, допомагаючи обрати певну стратегію і, використовуючи різні прийоми гармонізації перекладу, досягнути його комунікативної мети.

Норми перекладу В.Н. Комісаров поділяє на норму еквівалентності; жанрово-стилістичну норму; норму перекладацького мовлення; прагматичну й конвенційну норми [1].

3. Перекладач несе відповідальність за свій переклад. Будь-який фахівець несе певні моральні зобов'язання, адже він може діяти і приймати поінформоване рішення в ситуації, коли через відсутність відповідної підготовки

широка громадськість цього зробити не може. Завдання перекладача полягає в здійсненні адекватного перекладу, збереженні лінгвістичних і екстралінгвальних контекстів, інтертекстів, проявів індивідуальності тощо.

Проте розуміння етики перекладу як тільки лінгвістичної відповідності розширюється завдяки глобальним цивілізаційним викликам сучасності, які не можуть не вплинути на царину перекладу. Так, наприклад, не зовсім зрозуміло, коли трансформації перекладу перетворюються на маніпуляції з текстом. Перекладачеві іноді доводиться працювати з текстами, які він вважає образливими, чи з текстами незаконного змісту, відверто сексистськими, неонацистськими, чи текстами, отриманими незаконним шляхом. Тому йому необхідно визначитися, як діяти, коли професійна етика (лояльність до замовника перекладу) суперечить особистій етиці (власним політичними і моральними переконаннями). Таким чином, йдеться не лише про етику, а про екологічний аспект перекладу, що полягає в дотриманні наведених вище постулатів.

Деякі перекладачі активно виявляють власну громадянську позицію, наприклад, Babels – міжнародна мережа перекладачів, що безкоштовно перекладають для Світового соціального форуму, який щорічно проводять на противагу Всесвітньому економічному форуму в Давосі. Останні події в Україні продемонстрували, як у функції перекладачів Майдану постали українські інтелектуали, журналісти, медійні особи. Українці зрозуміли, що рівень поінформованості всього світу, Євросоюзу про Україну був надзвичайно низьким – для того, щоб пояснити своє бачення цього протесту і свої очікування, нам потрібен переклад, переклад як переказ себе.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода / В. Н. Комиссаров. – М. : Междунар. отношения, 1980. – 167 с.
2. Кушнина Л. В. Взаимодействие языков и культур в переводческом пространстве : дисс... д-ра.филол.н : 10.02.19 / Кушнина Л. В. – Пермь, 2004. – 440 с.
3. Назмутдинова С. С. Гармония как переводческая категория : на материале русского, английского, французского кинодискурса : дисс... канд. филол. н. : 10.02.20 / Назмутдинова С. С. – Тюмень, 2008. – 181 с.
4. Сдобников В. В. Теория перевода : Учеб. пособие / Сдобников В. В., Петрова О. В. – М. : АСТ, Восток-Запад, 2007. – 448 с.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІСПАНСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Скробот А.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Стаття присвячена дослідженню фразеологічних одиниць іспанської та української мов в лінгвокультурологічному аспекті. Одним із пріоритетних напрямків сучасної лінгвістики є дослідження мовних одиниць, які відображають взаємозв'язок та взаємопроникнення мови і культури. У свідомості людей, які

розмовляють різними мовами, виникають різні картини світу, які містять інтелектуальні, прагматичні та емоційні оцінки й характеристики. При цьому людина сприймає та інтерпретує навколишній світ відповідно до мовних норм того соціуму, до якого вона належить. Духовно-культурні пріоритети соціуму знаходять безпосереднє відображення в лексичній системі мови, у якій іманентно закладені відмінності у відображенні мовної картини світу [1]. Фразеологія як української, так й іспанської мов завжди представляла науковий інтерес і привертала увагу дослідників.

Значний внесок у дослідження етнокультурної специфіки бачення світу, яке відображається у мовній свідомості представників різних мовних соціумів, зробили такі вітчизняні лінгвісти, як І.О. Голубовська, М.П. Кочерган, О.О. Селіванова, О.О. Тараненко, а також зарубіжні дослідники: А. Вежбицька, В.Г. Гак, Ю.М. Караулов, В.Г. Костомаров, J.M. Iribarren, A.Zuluaga та інші.

Актуальність теми визначається необхідністю дослідження національно-мовної своєрідності фразеологізмів у межах антропоцентричної наукової парадигми із погляду відображення досвіду народу, своєрідності його світобачення – порівняльне дослідження фразеологічних одиниць іспанської та української мов з метою виявлення онтологічного і культурного компонентів в мовах. Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці іспанської та української мов. Предмет вивчення – фразеологічні одиниці іспанської та української мов з позиції лінгвокультурологічного підходу.

Результатом процесу асоціативного зіставлення об'єктів для подальшого пізнання їхніх сутностей на мовному рівні стали фразеологізми з анімалістичним компонентом як образні засоби стійкого закріплення набутих знань і досвіду іспанського народу [2]. Курка у носіїв іспанської мови насамперед асоціюється з яйцями та м'ясом, які вона дає людині: *Gallina que no pone huevos, al puchero* (досл.: Курку, що несе яєць, - в горщик). Тварини, не поширені на Іберійському півострові (ведмідь, мавпа, слон) не викликають у іспанців великої кількості асоціацій і з цієї причини фігурують у незначній кількості фразеологізмів з анімалістичним компонентом. Найбільшу групу утворюють фразеологізми, у яких варіюються найменування тварини, що свідчить про виникнення різних асоціацій при сприйнятті одного явища. *Sardina (la presa) que lleva el gato, no vuelve jamás al plato* (досл.: Сардинка (здобич), яку вкрав кіт, ніколи не повернеться на тарілку).

Диференційною ознакою поняттєвої категорії «анімалізм» слід вважати символічність. Символ є одним із традиційних способів позначення концепту. В його основі лежить образ – цілісне наочне уявлення про реальний предмет, явище, властивості, відносини. Анімалізм *HORMIGA* (мураха) символізує хазяйновитість та працелюбність: *Más hace una hormiga andando que un buey echado* (досл.: Мураха, яка біжить, робить більше, ніж ледачий віл). Анімалізм *PALOMA* (голуб) є уособленням чистоти і невинності на противагу чорному ворону (*CUERVO, CORNEJA*), який асоціюється зі злом: *Cuando una paloma empieza a juntarse con un cuervo, las plumas permanecen blancas, pero el corazón se torna negro* (досл.: Коли голубка зв'язується з вороном, її крила залишаються білими, але серце стає чорним). Анімалізм *OVEJA* (вівця) виступає символом

достатку і добробуту, а власник овець викликає загальну повагу: Desde que guardo ovejas mías, todos me dan los buenos días, cuando ajenas las guardaba, ni buenos días, ni buenas tardes me daban (досл.: З того часу, як я пасу своїх овець, всі мені бажають доброго дня, а коли пас чужих, не бажали ні доброго дня, ні доброї ночі). TORTUGA (черепаха) асоціюється з повільною ходою: Lenta va la tortuga y algún día llegará (досл.: Повільно йде черепаха, але колись вона прийде).

Виникаючи на протязі всієї історії людства, фразеологізми кожної мови відображають культурно-національний контекст, яким наповнюються експресивні утворення, порівняння тощо [5]. Усталені вирази стали невід'ємною частиною мовлення людини. Вони охоплюють широку тематику, презентують особливості культури, звичаїв, традицій та досвіду, набутого народом на різних етапах його існування.

Лінгвокультурологічне дослідження фразеологізмів іспанської та української мов дозволяє розкрити шляхи та засоби концептуалізації й лінгвокультурної інтерпретації навколишнього світу іспанською та українською спільнотами. Подальше дослідження фразеологізмів іспанської та української мов може бути спрямоване на спеціальне вивчення їхньої ритмічної організації як стилістичного засобу художньої виразності з метою виявлення фразеологічних універсалій та розбіжностей іспанської та української мов на супrasegmentному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мішкур В. Г. Лінгвокогнітивна природа іспанських паремій з анімалістичним компонентом: Дис. канд. філол. наук. – Київ, 2013 – 249 с.
2. Mayor Juan Entre la duda y la esperanza (Una exploración del universo metafórico de Antonio Machado). – Alicante: Universidad de Alicante, 2003. – Pp. 839-847.
3. Martínez Marín J. Estudios de Fraseología española. – Málaga, Ed. Librería Agora, 1996. – P.35.
4. Ruiz Curillo. Aspectos de Fraseología española. – Ed. Universidad de Valencia. Dto de Filología española, 1997. – P.20.
5. S.J. Suárez Cuadros. Estudio comparativo de los fraseologismos con un componente animal en los idiomas español y ucraniano. – Kyiv, 2001. – P.16.

ДЕНГЛІШ АБО ЯКОЮ МОВОЮ ГОВОРІТЬ СУЧАСНА НІМЕЧЧИНА

Слаба О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Якою мовою говорить сучасна Німеччина? Це питання хвилює не тільки сучасних лінгвістів, цінителів мови Гете і Шіллера, але мільйони німецьких громадян. Зараз у будь-якому німецькому місті можна зустріти такі англійські слова, як: *Coffee-to-go*, *Notebooks*. Англіцизми витісняють із німецького побуту істинно німецькі слова. У більшості німецьких міст рекламні написи й афіші складаються практично з англійських слів. У великих німецьких компаніях знання англійської мови є обов'язковими, а використання – практично нормальним явищем.

Часто словники не фіксують англіцизмів, незважаючи на їх досить широке вживання. Вочевидь, маємо справу зі співвідношенням між мовою та мовленням, між мовною системою та слововживанням. Мова йде про той випадок, коли частотність уживання слова пов'язана лише з певними обставинами, що спонукають його використовувати, або йдеться про так званий “денгліш”. “Denglisch” (Deutsch + Englisch) – сучасний німецько-англійський суржик, що непомітно і практично нестримно заповнює німецьку мову [1, с.31].

Численні англіцизми та цілі фрази постійно потрапляють у мову, фактично шар сучасної англійської стає частиною німецької мови. Слід відрізнити англіцизми від денглішу. Денгліш, як правило, – не літературний варіант мови, від якого застерігають мовознавці.

Денгліш завойовує все новий німецькомовний простір. Про нього сперечаються, йому присвячують статті та наукові публікації. Англійські, а найчастіше американські запозичення представлені сьогодні практично у всіх сферах життєдіяльності людини, але перші місця в цьому списку займають сфери, пов'язані з комп'ютерною галуззю. При уважному розгляді проблеми виявляється, що на початку впровадження комп'ютерної галузі в німецьку дійсність, програмісти та перекладачі намагалися використовувати німецькі терміни. Чому ж Rechner перетворився на Computer, Speicher в Memory, а Bildlaufleiste в Scrollbar?

Багато німецьких лінгвістів переконані в тому, що поширення лінгвістичного гібрида під назвою денгліш не зупинити, німецька мова ризикує в ньому повністю розчинитися або просто зникнути [2, с. 10]. І це не перебільшення – населення Німеччини вже практично не говорить літературною німецькою.

Питання про збереження німецької мови як національної постало останніми роками особливо гостро. У 1997 р. професором, доктором В. Кремером було засновано спілку “Німецька мова”. На сьогодні це найбільше об'єднання Німеччини, що переймається мовними проблемами. Спілка ставить за мету зберегти самобутність німецької мови й захистити її передусім від англіцизмів. Для вирішення цієї проблеми членами об'єднання було розроблено спеціальну програму, головна мета якої – максимальне зниження уживання в німецькій мові англо-американських запозичень, причому – в усіх галузях життя німецького суспільства: у пресі, на радіо й телебаченні, у законодавчих, наукових текстах, мові реклами, а також в усному повсякденному спілкуванні.

Але використання англіцизмів все-таки не уникнути. До таких слів вони відносять слова, які стали вже інтернаціональними й належать у більшості випадків до технологічного, медичного, кулінарного й іншого напрямів.

У термінологічній галузі слід очікувати активної взаємодії та взаємовпливу різних терміносистем, що зумовлено інтеграцією наук та розвитком суспільства. Це стосується зокрема й запозичень з англійської. Регулярні синтагматичні зв'язки та відносини запозиченого слова з питомими словами призводять до розвитку його семантичної означеності та самостійності, що виявляється в еволюції його внутрішньої та зовнішньої лексичної валентності, тобто здатності вступати в синтаксичні, лексичні, фразеологічні сполучення, поєднуватися з граматичними словотворчими морфемами, зазнавати процесів термінологізації

та детермінологізації. Ставши регулярним у вжитку, запозичене слово іноді так відрізняється від свого первісного значення, що предметно-логічний зв'язок між “чужою” та вже “своюю” реалією або поняттям може втрачатися.

Саме лексико-семантична система мови-джерела стимулює подальший розвиток або зникнення слова з лексичного фонду мови-реципієнта. Через об'єктивні причини, що викликають лексичне запозичення, стає можливим проникнення майже будь-якого англійського слова в німецьку мову. Як правило, англословний термін чи слово входить у німецьку мову зі збереженням правопису та звучання. Однак було б неправильно розглядати проникнення англіцизмів у німецьку терміносистему тільки як односторонній процес. При запозиченні відбувається взаємодія англословного терміна та мови-реципієнта, яка впливає на його адаптацію. З одного боку, структура термінів запозичується в терміносистему німецької мови без зміни або з незначною зміною їх звукового і графічного оформлення. З іншого боку, спостерігаються певні зміни на морфологічному рівні при адаптації у німецькій терміносистемі.

Але одночасно з тим не варто засмічувати німецьку мову англійськими словами, яким можна знайти еквіваленти у своїй рідній мові. Виходячи з необхідності відмежування доцільних, корисних запозичень від недоцільних, невиправданих, потрібно кожне досить частотне сьогодні запозичення пропускати крізь призму всебічного його оцінювання на основі диференційних ознак різних типів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джава Н. А. Вплив англійських запозичень на словниковий склад німецької мови / Н. А. Джава // Держава та регіони : Сер. Гуманітарні науки. – Запоріжжя : КПУ, 2012. – № 4 (31). – С. 31-35.
2. Krämer W. Modern Talking auf deutsch – ein populäres Lexikon / Walter Krämer. – München : Piper, 2000. – 261 S.
3. Schneider W. Speak German! Warum Deutsch manchmal besser ist / Wolf Schneider. – Reinbek : Rowohlt, 2008. – 191 S.

ЗАСОБИ ЕТНОМОВНОГО КОДУВАННЯ СЕМАНТЕМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА БРИТАНСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ЮРИДИЧНИХ ДИСКУРСІВ: ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ

Сніцар В.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Зіставний аналіз принципів номінації предметів і явищ навколишнього світу в різних мовах виявляє універсальні і диференційні риси у членуванні та категоризації об'єктивної дійсності. Звісно, що наукові поняття, в переважній більшості, універсальні, на відміну від концептів і понять повсякденної мови. Разом з тим, розбіжності у кількісному складі і змістових характеристиках термінів різних галузей зіставляваних мов можна розглядати як розбіжності

у наукових картинах світу, що формуються мовними засобами [2, с. 90]. Такі розбіжності можна спостерігати в англійській та українській кримінально-правовій науковій картині світу.

Засобами етномовного кодування семантем кримінального права сучасного британського та українського юридичних дискурсів є юридичні терміни, асиметричні лінгвоправові знаки, що мають соціокультурну і національно-правову специфіку. Спостереження за співвідношенням спільного та відмінного у репрезентації понять кримінального права в системах досліджуваних термінів засвідчують їх семантичну симетрію та асиметрію.

Семантична симетрія англійської та української юридичної термінології полягає у встановленні відношень рівнозначності (еквівалентності) між окремими значеннями лексичних одиниць, які максимально збігаються за складом і змістом семантичних ознак [1, с. 125], тобто є повними семантичними еквівалентами (англ. *life imprisonment* / укр. *довічне ув'язнення*).

Семантична асиметрія юридичної термінології англійської і української мов полягає у наявності термінологічної дивергенції, що характеризується неповним збігом семантичного обсягу англійських та українських терміноодиниць. Значення таких лексичних одиниць "накладаються" одне на одне, але разом із тим у них залишається частина, яка їх різнить [1, с. 130]. Так, наприклад, термін англійської мови *robbery* і термін української мови *розбій* реалізують семантичний зміст поняття заволодіння чужим майном, поєднане з насильством або погрозою застосування такого насильства. Семема цих термінів містять еквівалентні семи: англ. 'use', 'force', 'threat', 'theft' / укр. 'застосування', 'насильство', 'погроза', 'заволодіння', 'чуже майно', проте у значенні англійського терміна відсутні компоненти, що вказують на застосування насильства, небезпечного для життя чи здоров'я особи. Часткова семантична еквівалентність цих терміносполучень пояснюється відмінностями у наборі диференційних сем. Отже, терміни *robbery* і *розбій* позначають одне поняття, спільний фрагмент реального світу, проте мають різний поняттєвий обсяг.

Іншим випадком часткової семантичної еквівалентності термінів є приклади недиференційованості значення слова в одній мові у зіставленні з іншою, тобто одному терміну, що виражає більш широке (недиференційоване) поняття, а саме, що позначає більш широкий клас денотатів, в іншій мові відповідає два або декілька термінів, кожен з яких виражає вужче, диференційоване порівняно з першою мовою поняття [1, с. 131]. Так, наприклад, на відміну від однолексемного позначення семантики крадіжки в англійській мові (*theft*), в українській мові це поняття референціюється 5 терміносполученнями (*крадіжка; крадіжка, вчинена повторно або за попередньою змовою осіб; крадіжка, поєднана з проникненням у житло або що завдала значної шкоди потерпілому; крадіжка, вчинена у великих розмірах; крадіжка, вчинена в особливо великих розмірах або організованою групою*). Цей приклад підтверджує той факт, що українському законодавству властивий високий ступінь деталізації злочинів, доповнення основних складів злочинів кваліфікаційними ознаками, що характеризують підвищену суспільну небезпечність діяння.

Фундаментальні розбіжності в системах понять, виражених термінами зіставляваних мов, можуть полягати й у відсутності еквівалентів, що особливо характерно для терміносистеми кримінального права. Відношення безеквівалентності між семантичними структурами юридичних термінів у зіставляваних мовах фіксуються тоді, коли в одній із мов існують терміни, що позначають правові реалії, не марковані лексичними засобами іншої. Так, наприклад, англійський концепт *corporate manslaughter* вербально не позначений в українській мові, тобто виражений лакуною, оскільки в українській правовій системі не передбачена корпоративна відповідальність за протиправне позбавлення життя особи. Лакунарними також є терміносполучення *handling stolen goods* (отримання обманним шляхом, свідоме зберігання, користування, передача або реалізація крадених товарів), *parking of HGVs on verges* (паркування вантажних автомобілів на узбіччях), що позначають поняття, не вербалізовані в українській мові, оскільки саме такі склади злочинів передбачені нормами англійського кримінального законодавства, проте не закріплені нормами Кримінального кодексу України.

Семантичні розбіжності юридичної термінології англійської і української мов зумовлені як екстралінгвальними, так і власне мовними чинниками. Екстралінгвальними чинниками пояснюються типологічні розбіжності англосаксонської і української правових систем, специфіка кримінально-правового забезпечення певних видів суспільних відносин на рівні національних норм про кримінальну відповідальність, різні історико-соціальні й культурні умови розвитку двох країн. Власне мовні чинники обумовлені еволюцією світосприйняття українців і британців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология / Владимир Николаевич Манакин. – К. : Знання, 2004. – 327 с.
2. Новодранова В. Ф. Когнитивные науки и терминология / В.Ф. Новодранова // Традиционные проблемы языкознания в свете новых парадигм знания: [материалы круглого стола, апрель 2000 г.]. – М. : Ин-т языкознания РАН, 2000. – С. 89–94.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ Й ІРАНСЬКОЇ КОМУНІКАТИВНИХ ПОВЕДІНОК У ПОВСЯКДЕННОМУ СПІЛКУВАННІ

Соколова О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Кожна культура у процесі свого розвитку створює різні системи знаків, які є її своєрідними носіями. Тому очевидно, що під час взаємодії культури спілкуються різними “мовами”. Жодна культура не існує ізольовано. У процесі своєї життєдіяльності вона змушена постійно звертатись або до свого минулого, або до досвіду інших культур. Процес міжкультурного спілкування передбачає прийняття до уваги культурної обумовленості власної мови і мови

партнера по комунікації, що у свою чергу вимагає певну компетенцію не лише у мові, але й у пов'язаній з нею поведінці [2, с. 35], тобто комунікативній поведінці. Термін “комунікативна поведінка” вперше використав Й. А. Стернін у 1989 р. у праці “Понятие коммуникативного поведения”. Комунікативна поведінка охоплює вербальну та невербальну складові, використовується як родове поняття щодо категорій “мовленнєва поведінка”, “мовленнєве (вербальне) спілкування”. Вона передбачає не лише ввічливе, еталонне спілкування (мовленнєвий етикет), а й реальну комунікативну практику. Таким чином, комунікативна поведінка – це компонент національної культури, обумовлений національною ментальністю і зафіксований у національних комунікативних нормах і правилах, який проявляється матеріально у національно-культурних комунікативних матеріалах [5, с. 37].

У статті розглядається мовленнєва поведінка представників двох культур за трьома з чотирьох аспектів норм комунікативної поведінки, які були виведені Ю. Є. Прохоровим і Й. А. Стерніним у роботі “Русские: коммуникативное поведение”. Це загальнокультурні, ситуативні і колективні норми, які дозволяють охарактеризувати комунікативну поведінку з різних боків, оскільки охоплюють правила етикету (мовні формули звертання, вітання, вибачення, прохання, подяки, прощання, побажання тощо), тональність (висока, нейтральна, фамільярна), соціальні, статусні, вікові і гендерні різновиди комунікативної поведінки (вертикальний і горизонтальний) [5, с. 18].

В основі комунікативної поведінки українського народу лежать такі загальнолюдські морально-етичні цінності як доброзичливість, любов, лагідність, привітність, шаноба, грічність. Яків Головацький у статті “Слова вітання, благословенства, чемності і обичайності русинів” зазначає, що “цими чеснотами віддавна славився український народ. Всі вони прості, щирі, сердечні, ніжні, а за одно чесні та гідні”. Автор наголошує на такій етнічній рисі мовленнєвої поведінки українця, як почуття власної гідності. Виявляючи пошану до співбесідника, українець ніколи не принизиться сам і не вдасться до приниження гідності іншої людини. На мовному рівні ці етно-психологічні ознаки виявляються, зокрема, в тому, що семантичним центром багатьох висловів українського етикету є слова з коренем *добр-*, *здоров-*, *ласк-* (*доброго ранку; на все добре добродію; здорові будьте; доброго здоров'я; дай, Боже, здоров'я; будь ласка; ласкаво прои; з вашої ласки та ін.*). Існує багато етикетних формул, які своєю первинною семантикою виражають доброзичливість (*будьте щасливі; Боже помози; дай, Боже, щастя* тощо) [4, с. 90].

В іранській мовній поведінці ключову роль відіграє релігія. О.В. Кошманова у своїй статті “Краткий очерк иранского коммуникативного поведения” визначає релігійність як особливу культурну рису іранців, оскільки вона проникає у всі сфери їхнього життя. Іслам – віра в одного Бога і люди повинні служити йому відповідно Корану. Вона стверджує, що “в Ірані під впливом шіїтського ісламу склалася унікальна тисячолітня традиція мучеництва, яка визначає ментальність однієї зі стародавніх націй на землі. Іслам вихваляє терпіння, чесність, шанування батьків, скромність. Іранці дотримуються давніх обрядів і дбайливо оберігають їх, оскільки це частина їхньої історії, релігії, життя”. Так, зокрема, у складі

формул привітання лежить побажання миру (*salāmāleykom* – Мир над Вами), а прощання – щоб Бог оберігав (*khoda`hāfēz* – Бережи Бог, до побачення). Останнє є спільною ознакою для обох культур. Серед основних рис О.В. Кошманова виділяє гостинність, гідність, працьовитість, відвагу і самовідданість та патріотизм. “У комунікативній поведінці іранців діє соціальний принцип – *ta`arof* – “обмін люб’язностями, дотримання умовностей”. Це лише один з принципів у цілісній структурі спілкування, в якому слова іранців попадають у відмінний від інших народів контекст. Таароф – це культурна реалія, яка за словами іранців, виникла за століття до окупації. Іноземне володарювання навчило іранців приховувати своє справжнє обличчя і маскувати ідеї під багатошаровою системою вербальних форм” [3].

В іранській культурній традиції чітко простежується вертикальний різновид спілкування як між чоловіком і жінкою, так і старшого з молодшим за віком і статусом, оскільки в іранському суспільстві існує “багаторівнева система підпорядкування. Особистість підпорядковується групі, суспільству (нації) і державі, але при цьому зберігає автономність на своєму рівні. Те ж саме відноситься до групи (підпорядкування суспільству й державі), суспільства (підпорядкування державі) і навіть до держави (підпорядкування Богу), тому в мові активно проявляється статусність представників різних соціальних або вікових груп [3]. В українському ж суспільстві шануються солідарність і рівність, а до осіб з вищим соціальним статусом і старших за віком прийнято виявляти формальну повагу. Отже, спілкування відбувається переважно у горизонтальній площині.

Скромність є одним з найбільш значущих регуляторів поведінки, який притаманний обом народам, але різниця полягає у тому, що для іранської комунікативної поведінки характерне приниження власного статусу і підвищення статусу комунікативного партнера, у той час коли в українській комунікативній поведінці такий маркер статусної розбіжності повністю відсутній.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асатрян Г.С., Геворгян Н.Х. Некоторые материалы по этикету у персов. / Г. С. Асатрян, Н. Х. Геворгян// Этикет у народів Передньої Азії. – М.: Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1988. – 10 с.
2. Грушевицкая Т. Г., Попков В. Д., Садохин А. П. Основы межкультурной коммуникации: Учебник для вузов; под ред. А. П. Садохина. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 352с
3. Кошманова. О.В. Краткий очерк иранского коммуникативного поведения. [Електроний ресурс] режим доступу: <http://www.tebyan.net/QuranIndex.aspx?pid=209954>
4. Плющ Н. П. Формули ввічливості в системі українського мовного етикету. Українська мова і сучасність/ Н. П. Плющ. – К.: НМК ВО., 1991. – 416 с.
5. Прохоров Ю.Е., Стернин И.А. Русское коммуникативное поведение. / Ю.Е.Прохоров, И.А. Стернин. – М., 2002. – 275с.

ОРФОГРАФИЧЕСКАЯ НОРМА И РЕЧЕВАЯ ПРАКТИКА

Сокур И.А.

Киевский национальный лингвистический университет

Вопрос об орфографической норме был и остается актуальным во все периоды развития русского языка. Обращение многих известных лингвистов к проблемам письма, к формированию нормативных установок неслучайно. Разработке теории и практики нормативности посвящены труды Р.И. Аванесова, Л.А. Вербицкой, В.В. Виноградова, Г.О. Винокурова, В.А. Ицковича, С.И. Ожегова, Л.Б. Селезневой, Н.Н. Семенюк, Л.И. Скворцова, Л.П. Крысина, Д.Н. Ушакова, Л.В. Щербы и других лингвистов.

Руководствуясь концепцией Л.Б. Селезневой, мы рассматриваем орфографическую норму как орфограмму во всех ее вариантах и орфографические правила, которые способствуют реализации орфограммы [1, с. 206]. Под орфограммой понимается «элементарная единица письма фонемографического типа, которая реализуется на основе принципов орфографии или по традиции, немотивированно», а под правилом орфографии – «морфологическое, фонематическое или морфолого-фонематическое обоснование определения орфограммы» [там же]. Особенностью орфографической нормы является то, что при усвоении нормативов правописания пишущему необходимо знать, какие языковые единицы и каким образом отражаются в письменной речи.

Однако орфографическая норма имеет качественно разные отношения с речевой практикой: одно дело, как предписывают употреблять языковые средства словари и грамматики (норма), и другое – как в повседневном речевом общении следуют этим предписаниям носители литературного языка (узус, речевая практика). В речевой практике «нередко реализуется, с одной стороны, то, что не является нормой, но разрешает языковая система, а с другой, то, что не только не является нормой, но и выходит за пределы системных возможностей языка» [2, с. 6]. Таким образом, речевая практика «перекрывает» и нормативные рекомендации и запреты, и системные потенции языка. Речевая практика может способствовать не только проникновению в нормированный язык новых для литературного языка единиц, но и укреплению в нем новых моделей – словообразовательных, синтаксических и других.

Антонимия взаимоотношений орфографической нормы и речевой практики четко прослеживается и в употреблении большого количества новых иноязычных слов. Л.П. Крысин отмечает, что «многочисленные лексические заимствования из других языков, главным образом из английского, расширившие нормативный русский словарь в конце XX в., способствуют и тому, что активизируются структурно новые типы слов» [2, с. 9].

Примером антонимии может служить правильность написания прилагательного «*паралимпийский*» или «*параолимпийский*». Данного слова нет в большинстве известных словарей – даже в словарях иностранных слов. Название первоначально было связано с термином *paraplegia* – паралич нижних конечностей, поскольку эти соревнования проводились среди людей с

заболеваниями позвоночника. Однако с началом участия в играх спортсменов и с другими заболеваниями название было переосмыслено как «рядом, вне, около, при, параллельно (греч. παρά)». То есть рядом с Олимпийскими играми проводятся Параолимпийские игры. Таким образом, логично и правильно писать «параолимпийский». Следует отметить, что такое написание зафиксировано и в академическом «Русском орфографическом словаре» [3, с. 590].

Однако в речевой практике закрепилось употребление «паралимпийский». В средствах массовой информации и на интернет-форумах встречается именно такое написание данного слова, являясь калькой с официального названия (МОК) на английском языке – «*paralympic games*».

Следует отметить, что взаимоотношения языковой нормы и речевой практики не всегда антиномичны. Л.П. Крысин говорит о том, что «вариативность, сосуществование, с одной стороны, языковых средств, освященных традицией и закрепленных в норме путем ее кодификации, и, с другой, языковых средств новых, идущих из речевой практики, также представляет собой форму взаимоотношений нормы и узуса» [2, с. 10]. Несмотря на то, что орфографическая норма строга и консервативна, она допускает совместное функционирование вариантов одной и той же языковой единицы.

На основании зафиксированного в «Русском орфографическом словаре» варианта написания данного слова через о можно сделать вывод об утверждении в русском языке морфологического принципа написания лексемы «параолимпийский», где на стыке префикса *para-* и корня не происходит усечения гласных.

Примеры функционирования нескольких вариантов заимствования лексемы показывает различные этапы ее усвоения русским языком. Это особенно важно отметить при работе с иностранными студентами.

ЛИТЕРАТУРА

1. Селезнева Л.Б. Современное русское письмо. Системный анализ / Л.Б. Селезнева. – Томск, 1981 – 214 с.
2. Крысин Л.П. Русская литературная норма и современная речевая практика / Л.П. Крысин // Русский язык в научном освещении. – № 2 (14). – 2007. – С. 5 – 17.
3. Русский орфографический словарь /отв. ред. В.В. Лопатин. – 2-е, испр. и доп. – М.: Институт русского языка им. В.В. Виноградова РАН, 2005. – 945 с. – ISBN 5-88744-052-X.

МІСЦЕ І РОЛЬ КАТЕГОРІЇ БІНАРНИХ КОНЦЕПТІВ "ДОБРО-ЗЛО" В СИСТЕМІ АРАБСЬКОЇ МОВИ

Соловйова О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

У концепті сучасних лінгвоконцептологічних проблем особливо привертає до себе увагу проблема репрезентації категорії бінарних концептів "ДОБРО-ЗЛО". Ментальні поняття "Добро" і "Зло" вважаються настільки універсальними загальнолюдськими поняттями, які об'єктивуються в мові, наскільки існує людство. Соціуму властиво мислити опозиціями, що дозволяє більш чітко

структурувати та систематизувати навколишній світ. Водночас, бінарні концепти “ДОБРО-ЗЛО”, як базові категорії ментальності лежать в основі знань як окремого індивіда, так і в мовній спільноті в цілому, саме тому концепти відіграють важливу роль в крос-культурному порівняльно-історичному дослідженні.

Дійсно, лінгвістичний аналіз лексико-фразеологічних і стилістичних особливостей сучасних арабських паремій не може не сприяти більш глибокому розумінню проблем лінгвоконцептології, фразеології, лексикології та стилістики сучасної арабської мови.

Відомий російський вчений-сходознавець В. Д. Ушаков зазначає, що в арабській мові широко вживані образні порівняння (التشبيه – ат-ташбіх), які розглядаються в арабській класичній науці про красномовність не як різновид тропу (المذَجَر – аль-маджаз), а як один із засобів виразності (محاسنُ القلم – махасіну ль-калам), в яких не спостерігається “відхилення від первинного” значення, а за допомогою яких будь-яка властивість передається від надлишкового лексико-семантичного значення, до недостатнього. Зі структурної точки зору образні порівняння в арабській мові можна поділити на такі, в яких образ порівняння (مُشَبَّهٌ بِهِ – мушаббах біхі) постає: 1) нерозповсюдженим, тобто вираженням словом, словосполученням або одним реченням; 2) розповсюдженим, розвернутим, складеним з декількох словосполучень, які становлять ланцюг образів або цілісну картину. Наведемо приклад таких розвернутих образних порівнянь: لِسَانُكَ حِصَانُكَ: صُنْ لِسَانَكَ صَانَكْ، خُنْ لِسَانَكَ خَانَكَ “Язик – твій кінь: збережеш його, і він тебе збереже; зрадиш йому, і він тебе зрадить” [2, с. 120-121]; لِسَانُكَ سُلْطَانُكَ إِنْ صَنَيْتَهُ صَانَكَ إِنْ هَنَيْتَهُ هَانَكَ “Язик – це твій господар: будеш охороняти його, він збереже тебе, якщо ставитимешся до нього легковажно, то і він не поквітається з тобою” (ліван.). Вживається, щоб вберегти людину від покvapливих висловлювань та закликати її до стриманості у словах. Укр.: *язик мій – ворог мій: раніше розуму говорить; язик мій – ворог мій; язик – мій найтяжчий ворог; язиче, язиче, лихо тебе миче, в мені ти сидиш, а мені добра не зичиш; язик мельне, та й у кут, а губу натовчуть; язичку, язичку, маленька ти штучка, а велике лихо робиш; дай язикові волю – заведе у неволю.* لِسَانٌ مِنْ رُطْبٍ وَأَيْدٍ مِنْ خُطْبٍ “Язик, як солодкі фініки, а руки – як дрова” (ірак.) [1, с. 131]; كَلَامٌ كَالْعَسَلِ وَقَعْلٌ كَالْأَسْلِ “Слова, немов мед, а справи, немов різки” (букв.: немов очерет) (Майдані). (أَيْدِي) سَبَأٌ “Розсіялись, неначе сабейці” [1, с. 171-172], або ذَهَبُوا أَيْدِي سَبَأٌ “Зникнули, немов сабейці”. Це прислів’я вживається, коли хочуть підкреслити, що яка-небудь біда, нещастя знищили вщент що-небудь або кого-небудь. Укр.: *поклали (покидали, заколихали) бурку круті гірки.*

Зауважимо, що поширення образного порівняння в арабських фразеологічних виразах на позначення концептів ДОБРО-ЗЛО здійснюється зазвичай за допомогою приєднання до “головного” слова підрядного речення, найчастіше – означального, в основному – безсполучникового, а також підрядного мети, умови та ін. Таким чином образ порівняння постає у вигляді “ланцюжка”.

Широко розповсюджені в арабській мові також побутові образні порівняння, предмет порівняння в багатьох з них непостійний, що сприяє метафоризації “образу порівняння”. Так, про людину, яка ставиться з любов’ю до своєї роботи

чи професії, для якої не існує перешкод говорять: *أَعْطِ الْفَوْسَ بَارِيهَا؛ مَا يَحْيِيهَا إِلَّا رَجَالُهَا، دَقَّةَ الْمَعْلَمِ بِالْفَوْسِ وَلَوْ تَرَوْحَ بِلَاشٍ، إِدِّي الْعَيْشَ لِحَبَّازِيئِهِ وَلَوْ يَأْكُلُو نُصَّةَ* (ег.) [3, с. 159]. Укр.: *добра пряха й на скибці напряде; діло майстра хвалить; дільника і діло боїться; що вхопить, то зробить; в умілого й долото рибу ловить; на що гляне, так тобі й учеше; майстер зна, що кобили робити. وَقَفَ عَثْرَةً فِي سَبِيلِهِ، وَقَفَ فِي طَرِيقِهِ؛ وَقَفَ فِي طَرِيقِهِ (فِي سَكْنَتِهِ)* [3, с. 168] Укр.: *стояти (стати) на дорозі кому-небудь; шлях (дорогу, стежку) заступити; стати поперек шляху; на переметі стати; зав'язати дорогу кому-небудь; (арх.) переп'ят устати; (іноді образн.) перекопати дорогу; заорати (переорати) дорогу кому-небудь.*

Саме наявність образних фразеологічних понять узагальненого характеру свідчить про двозначність, дуалістичну природу (бінарність) онтологічної сутності арабської фразеології, яку підкреслює її антропоцентрична спрямованість фразеологічних одиниць.

Побутові фразеологічні одиниці на позначення бінарних концептів ДОБРО-ЗЛО в арабській мові побудовані на основі конкретно-образного сприйняття світу, яке відрізняється зв'язком з повсякденною дійсністю, наочністю та "предметністю" позначуваних відрізків ситуації. Однак, в більшості випадків їх зміст, який виражається прислів'ями та приказками може бути менш абстрактним, оскільки засоби виразності, які використовуються у побутових та класичних прислівниково-афористичних висловах можуть різнитись.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кухарева Е. В. Лингвострановедческий словарь арабских паремий (с лексико-фразеологическими комментариями) / Е.В. Кухарева ; Моск. гос. ин-т междунар. отношений (Ун-т) МИД России. – М. : МГИМО-Университет, 2007. – 277 с.
2. Ушаков В. Д. Некоторые вопросы внутриязыкового сопоставительного анализа фразеологических речений арабского классического языка / В.Д. Ушаков // Вопросы языкознания: теоретический журнал по общему и сравнительному языкознанию. / Российская АН. – М. : НАУКА, 1992. – Вип. 2. – С. 100 – 112.
3. Фавзи А. М., Шкляров В. Т. Учебный русско-фразеологический словарь: Около 900 фразеологизмов. – М. : Рус. яз., 1989. – 616 с.

ТИПИ СИНТАКСИЧНОГО ЗВ'ЯЗКУВ ТЮРКСЬКИХ МОВАХ (НА ПРИКЛАДІ ТУРЕЦЬКОЇ І АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ МОВ)

Сорокін С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

З огляду на типологічні особливості аглютинативних тюркських мов, до яких належать і мови огузької групи, як турецька і азербайджанська, можемо без перебільшення стверджувати, що синтаксичний ярус становить найбільші труднощі як для дослідників, так і для тих, хто вивчає ці мови. Саме через це синтаксис тюркських мов неодноразово ставав предметом як комплексних, так і спеціальних досліджень мовознавців-тюркологів, проте мусимо констатувати, що стосовно багатьох теоретичних проблем тюркського синтаксису не було віднайдено задовільних рішень.

Безсумнівно, ключовим питанням теорії синтаксису будь-якої мови є типи синтаксичного зв'язку, оскільки неможливо вивчати поєднання слів (чим, власне, і є синтаксис) без усвідомлення і систематизації закономірностей і принципів такого поєднання. На наш погляд, ключовою причиною браку в багатьох випадках задовільних розв'язань наявних проблем є спроба механістичного перенесення традиційної для флективних мов теорії типів синтаксичного зв'язку на типологічно відмінні мови без жодної спроби модифікації і щонайменшого "підлаштування" цієї теорії під іншу типологічну, а отже, і синтаксичну систему. У цій праці ми коротко наводимо результат нашого дослідження, до якого були залучені турецька і азербайджанська мови, маючи на меті відповісти на два принципові питання про сутність мовних ярусів і синтаксичних під'ярусів у зазначених мовах і про відповідні типи синтаксичного зв'язку з метою окреслення перспектив подальших наукових студій, спрямованих на глибше вивчення кожного з цих ярусів (під'ярусів).

Логіка синтаксису тюркських мов (якщо взяти їх абстраговано без результату того, що виникло у процесі історичної взаємодії з мовами іншого структурного ладу, як у випадку з азербайджанською і російською мовами) полягає у синтетичному способі позначення розчленованих категорійних ситуацій. У мовній і мовленнєвій практиці така логіка має свій результат у тому, що всі ті категорійні ситуації, які у флективних мовах позначаються за допомогою складнопідрядних речень, у тюркських мовах реалізуються у вигляді спеціальних інклюзивних синтаксичних конструкцій, яким ми даємо дефініцію "клаузи" (інші терміни: "розгорнуті члени речення", "розгорнуті звороти", "квазі-речення" тощо).

Основу клауз становлять морфологічні форми й сукупності морфологічних форм (так звані морфологічні комплекси), які мають свої закономірності інтеграції і входять до складу простого поширеного речення на правах другорядного члена (див. також [1]). Цих клауз у турецькій, азербайджанській та інших тюркських мовах настільки багато й вони настільки різноманітні, що до місця буде казати про необхідність виділення їх в окрему систему, яка може й має бути інтерпретована як окремий під'ярус синтаксису. Отже, у досліджуваних мовах доцільно виділити в межах синтаксичного ярусу такі під'яруси: а) під'ярус синтаксису словосполучень і колокацій слів (мікросинтаксис); б) під'ярус синтаксису клаузи (морфосинтаксис); д) під'ярус синтаксису речень (макросинтаксис).

В онові кожного з під'ярусів перебувають специфічні принципи й закономірності поєднання слів, що вони й визначаються як типи синтаксичного зв'язку, кожен з яких може стати предметом окремого дослідження (див., наприклад, [2]).

Мікросинтаксису властиві два інтегральні способи (види, або надтипи) поєднання слів: підрядний і сурядний. Перший із них творить словосполучення, а другий – колокації (співрозташування) слів. Своєю чергою, підрядний спосіб поєднання слів включає три типи: а) прилягання; б) керування, яке поділяється на два підтипи (повне керування і неповне керування); в) узгодження, що також поділяється на два підтипи (повне узгодження і неповне узгодження).

Для морфосинтаксису характерний один тип поєднання слів – напівпредикативний синтаксичний зв'язок. Для цього типу синтаксичного зв'язку характерне поєднання слів того ж порядку, що й для речення, проте тут спостерігаємо брак тих формальних елементів, на основі яких поєднуються головні члени речення і які власне й роблять поєднання слів реченням. Клауза також має головні і другорядні члени. Для відмежування головних членів (підмета і присудка) речення від головних членів клаузи застосовуємо терміни суб'єкт і предикат, які, утім, не мають жодного зв'язку з логіцизмом: так само можна було б використати терміни підмет клаузи і присудок клаузи – зрештою, термінологія морфосинтаксичного ярусу не усталена. Напівпредикативний синтаксичний зв'язок поділяється на кілька підтипів: а) аналітичний (коли між головними членами клаузи немає жодного формального зв'язку); б) відносний, або напівсинтетичний (коли між головними членами клаузи є односторонній формальний зв'язок: відповідний релятивний показник отримує лише предикат); в) синтетичний (коли між головними членами клаузи є двосторонній формальний зв'язок, який полягає в тому, що суб'єкт набуває афікса родового відмінка як показника синтаксичного зв'язку, а предикат – релятивного афікса, або афікса належності третьої особи однини як показника відносного синтаксичного зв'язку). У другому і третьому випадках маємо розвиток типів традиційного тюркського *statusconstructus* – ізафету.

На макросинтаксичному рівні маємо єдиний тип синтаксичного зв'язку, що не має ні підтипів, ні різновидів: це предикативний тип синтаксичного зв'язку. Він полягає у тому, що узгодження головних членів речення відбуваються в особі діяча, і на формальному рівні це реалізується у вигляді додавання спеціального особового афікса, або афікса предикативності до присудка речення. У наших попередніх працях ми неодноразово зазначали, що єдиною умовою інтеграції речення у тюркських мовах є наявність при присудку афікса предикативності й жодних інших варіантів (як-от: інтонаційне оформлення) не може бути навіть гіпотетично [3]. Отже, можемо констатувати, що під'ярус речення з погляду типології синтаксичного зв'язку і його реалізації для поєднання слів є найбільш однозначним і простим порівняно з іншими синтаксичними під'ярусами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Айляров Ш. С. Развернутые члены предложения в современном турецком языке / Ш. С. Айляров. – М.: Изд. МГУ, 1974. – 230 с.
2. Сорокін С. В. Система мікросинтаксису в турецькій мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.13 / С. В. Сорокін. ; КНУ ім. Т. Шевченка. – К., 2002. – 18 с.
3. Сорокін С. В. Функціонально-семантичне поле екзистенційності та категорія предикативності в турецькій та українській мовах / С. В. Сорокін // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – 2007. – Вип. 11. – С. 312–318.

МОДАЛЬНІ ЧАСТКИ, ЯК ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КИТАЙСЬКОГО ЖІНОЧОГО МОВЛЕННЯ

Сорочан В.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження мовної поведінки є одним з актуальних напрямків прагматичних досліджень у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці. Гендерний дискурс є невід'ємною частиною глобального культурного дискурсу. Він визначає тенденції слововживання, служить основою будування змісту, впливає на граматику і широкий спектр інших питань, пов'язаних з мовою [1, с. 2-3].

У китайській мові можна зустріти цілу низку мовних явищ, що мають гендерне забарвлення, до них відносять: терміни соціальної ідентичності, термінологію професій, слово 人, порядок певних слів, займенники, а також частки. Об'єктом дослідження стали саме модальні частки.

Аналізуючи частки, як одну з характерних особливостей китайської мови, Мері Ербау [2, с. 88] робить загальне припущення про те, що жінки вживають їх у мовленні частіше, ніж чоловіки, і пов'язувалося це з тим, що жіночий дискурс є більш ввічливим та тактовним. Зокрема, Лайт [3, с. 29] пов'язує використання часток з підвищенням тону і вказує на те, що такі частки є маркером жіночої свідомої ввічливої та дещо невпевненої вербальної поведінки. Наскільки перенасиченим частками є жіночий дискурс, можна простежити на даному уривку з розмови тайванських студенток про те, як важко бути жінкою» [4, с. 18]:

我们说做女人好辛苦。 那个一个同学啊，她已经当妈妈了，那她也在讲，"噢，女人好辛苦啊" 然后会有什么病，什么病呐！生孩子有缺钙，有什么呐。

«Я кажу бути жінкою так непросто. Ось... одна колега, вона вже стала мамою, вона теж розповідає, «Ох, жінкам так важко» можна ж ще захворіти, справді захворіти! Народжуючи дитину у нас з'являється дефіцит кальцію, отакої».

Матеріалом для дослідження була обрана телевізійна програма, яка максимально точно відповідає вимогам нашого дослідження. По-перше, мова жива, невимушена, непідготована. По-друге, жіноче та чоловіче мовлення представлене у приблизно однакових кількостях, що дало нам змогу проаналізувати жіночий аспект спілкування у порівнянні з чоловічим. З усіх представлених методів нами було обрано саме модальні частки, адже вони зустрічаються у мові частіше, за інші методи, а також мають потенціал при перекладі. Тобто систематичних описів варіантів та особливостей перекладу в українській мові не має, до того ж, результати досліджень такого роду роблять великий внесок до теорії та практики перекладу.

Отже, в результаті дослідження нами була підтверджена точка зору тих лінгвістів, хто вважає модальні частки одним із способів вираження китайського жіночого мовлення. В результаті суцільної вибірки, ми помітили, що жіночого мова майже у два рази багатша на частки та вигуки, ніж чоловіча

(816 часток вжито жінками, проти 408 у чоловіків). В окремих випадках, певні частки використовувалась жінками, але не використовувалась чоловіками (частки 咧、哇、啦). Ми також порівняли здобуті нами результати частоти появи часток у досліджуваному матеріалі із частотністю, що дає корпус Ланкастер. Не всі результати співпадали. Ми пояснюємо це різним матеріалом, який досліджувався, особистісними характеристиками, а також тим фактом, що ми досліджуємо саме розмовну мову.

На основі здобутого матеріалу було проаналізовано всі особливості контекстуального значення часток, причина їх використання в тому чи іншому прикладі, особливості перекладу. Ми дійшли висновку, що частки можуть виконувати схожі функції у реченні, це обумовлено особливостями китайської мови. Модальні частки можуть стояти як стверджувальному, так і в питальному та окличному реченнях, займати будь-яку позицію.

Особливості усного мовлення такі, що мовці часто порушують основні правила літературної мови, при використанні часток відштовхуються від емоційного навантаження частки. А жінки роблять це частіше за чоловіків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коноваленко И. В. Роль гендерного фактора в коммуникативном поведении мужчины и женщины. Дис. канд. филол. наук. – Омск: 2003. – 167 с.
2. Erbaugh Mary S. Sentence final particles as an Asian areal feature / S. Mary Erbaugh – Eugene, Oregon: University of Oregon, 1995. – 500 p.
3. Light T. On 'de-ing' // Computational Analyses of Asian and African Languages (CAAAL), – 1982. – 49 p.
4. Kuo Sai-hua (1997). It's really trouble to be a woman!: How young Chinese women talk about their predicaments. URL: // [www. deall.ohio-state.edu/chan.9/gender/kuo97.doc](http://www.deall.ohio-state.edu/chan.9/gender/kuo97.doc)
5. Сорокін С.В., Анастасіаді А.П. Гендерна маркованість лексичного рівня китайської мови // Українська орієнталістика. Зб. наук. праць викл. та студ. Ін-ту схід. мов Київ. нац. лінгв. ун-ту / Київ. нац. лінгв. ун-т; голов. ред. І.В. Срібняк. – К. : 2006 – Вип.1. – 233 с.

ВЕРТИКАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ ЯК СКЛАДОВА ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ УСНОГО ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ

Сташко Г.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Аналіз усного поетичного тексту не представляється повним без участі екстралінгвістичних засобів, адже людина сприймає світ комплексно. Інформація, отримана із застосуванням кожного зокрема або всіх засобів, разом "опрацьовується" мозком і нервовою системою, від яких залежить оцінка і подальше використання отриманої інформації. Так як дослідження усного поетичного тексту спрямоване безпосередньо на оптимальні засоби створення образів, ми вважаємо доцільним додатково розглянути екстралінгвістичні засоби створення образів у таких текстах, що є вертикальним контекстом.

Для початку розглянемо визначення терміну, наведене О. Жук, яке корелює з фольклорною тематикою в тому числі. Отже, екстралінгвістичні засоби – це засоби, не пов'язані з лінгвістикою, цебто не мовні, не словесні, не інтонаційні чи жестові, а такі, що належать до інших джерел світосприймання й оцінки інформації: психології, естетики, технічних засобів, природного, соціального середовища, рукотворного предметного світу, тощо [3, с. 44].

Приймаючи до уваги той факт, що усний поетичний, а надто пісенний, текст має мелодію, варто в цьому зв'язку висвітлити та проаналізувати мелодійний компонент та його вплив на формування образів у слухача. Музична форма в усному поетичному тексті швидше принципово традиційна. Про це також свідчать результати досліджень пісенного фольклору Н.І. Панасенко, яка відмічає, що різні тональності служать для вираження відтінків почуттів, людського духу і натхнення [7, с. 153]. Включно для прикладу візьмемо аналіз афро-американських колискових пісень [8], який показав, що за емоційним забарвленням класичні народні колискові сприймаються як сумні, але в них часто відчувається надія на краще майбутнє, свободу, віра в завтрашній день. Їм притаманний природний ритм і унікальна експресія.

У процесі опрацювання праць з етномузикології, музикознавства та лінгвопоетики були виявлені нерозривні та взаємодоповнюючі відносини між словом, образом і музикою. За О.І. Мурзіною "вплив мовлення на формування мелодизму і взагалі на музичний склад набагато перевищує видимі його межі, а самі мовні та музичні принципи носять спільний, аналогічний характер" [5, с. 7]. Мелодія, музика паралельно сприяють утворенню образів або підсилюють вже описані в пісенному тексті. На думку Ю.А. Кремльова, "образ – вища категорія музики, яка викликає певні асоціації; ... якщо музичний твір не сприймається з образами, то він не викликає художнього враження" [4, с. 44]. Відтак, є підстави твердити, що зв'язок *слово-образ-музика* набуває значення лише в тандемі.

Крім того, Л.Г. Бабенко розглядає художній текст як "матеріальний об'єкт реального світу, який містить в собі відображений художніми засобами і естетично освоєний світ реальності" [1, с. 31]. З цим параметром тексту пов'язані поняття "вертикальний контекст" і "фонові знання", важливі для цілісного адекватного сприйняття тексту. І.В. Гюббенет формулює поняття "вертикальний контекст" як "весь соціальний уклад, всі поняття, уявлення, погляди соціального прошарку, знання яких необхідно для того, щоб твори могли бути сприйняті" [2, с. 39]. Фонові знання – це позатекстове поняття, яке покликане позначати "сукупність відомостей, якими володіє кожен, як той, хто створює текст, так і той, для кого текст створюється" [2, с. 7]. Для дослідження усних поетичних текстів вертикальним контекстом та фоновими знаннями можуть слугувати підручники та енциклопедії з історії країни та фольклору. Оскільки пересічна людина не в змозі знати стільки інформації, фольклорні тексти підлягають класифікації згідно хронології, узусу, локації тощо, що значно покращує розуміння тих чи інших чинників виникнення або еволюцію певних образів [8]. Матеріал для дослідження спочатку піддається історично-культурному аналізу, а потім лінгвістичному та екстралінгвістичному для виявлення найбільших закономірностей.

Довгий час мова і культура розглядалися як автономні семіотичні системи, але зараз активно вивчається їх взаємодія, обумовлене їх антропологічним характером, співвіднесеністю з пізнавальною (гносеологічною і когнітивною) та комунікативною діяльністю [1, с. 32]. З усього вищезазначеного випливає, що усний поетичний текст варто аналізувати на предмет образів приділяючи увагу лінгвістичним, екстралінгвістичним та історично-культурологічним аспектам в комплексі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабенко Л. Г. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика: [учеб.; практикум] / Л. Г. Бабенко, Ю. В. Казарин. – М.: Флинта, 2005. – 496 с.
2. Гюббенет И. В. Основы филологической интерпретации литературно-художественного текста / Ирина Владимировна Гюббенет. – М.: Изд-во МГУ, 1991. – 205 с.
3. Жук О. Екстралінгвальні та екстралінгвістичні засоби увиразнення соціокомунікативних моделей телевізійних текстів / О. Жук // Вісник Львів. ун-ту. – 2011. – Вип. 34. – С. 44-50.
4. Кремлев Ю. А. Избранные статьи / Юлий Анатольевич Кремлев. – Л.: Музыка, 1976. – 231 с.
5. Мурзіна О. І. Про принципи мелодичної декламації / Олена Іванівна Мурзіна. – К.: Музична Україна, 1972. – 67 с.
6. Сташко Г. І. Засоби стилістичної фонетики у створенні жіночих образів (на матеріалі американського пісенного фольклору) / Г. І. Сташко // Наукові записки національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна. – 2014. – № 44. – С. 293-295.
7. Panasenko N. I. Melodic Component as the Means of Expressing Emotions and Feelings in Ukrainian and American Folk Love Songs / N. I. Panasenko // International Journal of Arts and Commerce. – UK : Centre for Enhancing Knowledge, – Vol. 2. – No 7. – July, 2013. – P. 142-154.
8. Stashko H. I. Different approaches to the classification of American folk songs / H. I. Stashko // Austrian Journal of Humanities and Social Sciences. – 2014. – №5 (9-10). – P. 56-59.

КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ-ПЕРЕПИТІВ

Стрельченко Н.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження питань-перепитів як когнітивно-дискурсивного явища передбачає з'ясування їх ролі у процесах пізнання та обробки інформації в комунікації. Релевантними аспектами дослідження дискурсу з точки зору когнітивної прагматики Б.Бара вважає кооперацію (дискурсивну та поведінкову [2, с. 66]), емоційні та когнітивні психічні стани (увагу, переконання, знання, свідомість [2, с. 67]), інтенційність, комунікативну та змістову організацію діалогу, культурні норми [2, с. 52–53].

При розгляді психічних станів мовців важливу роль відіграють *переконання*: індивідуальні, спільні (common / mutual) та розділені (shared) [2, с. 71]. Досліджуючи успішність комунікації з позицій психолінгвістики, Г.Кларк запроваджує поняття *common ground* (спільна основа [1, с. 37]), яке охоплює "спільні знання, переконання та припущення мовців", які вони "виводять на основі попереднього спілкування, спільного перцептивного досвіду, а також приналежності до культурних спільнот" [5, с. 2746]. Розрізнення спільних та розділених переконань можливе через урахування рефлексивності мовця. Спільні переконання об'єктивно належать певній групі людей; у випадку розділених переконань, кожен комунікант знає, що вони належать усім іншим [2, с. 72]. Взаємне узгодження знань та переконань комунікантів забезпечує взаєморозуміння на основі розпізнавання комунікативних інтенцій один одного та забезпечується дією переважно підсвідомих процесів розуміння, тоді як їх неспівпадіння можуть слугувати причиною нерозуміння та комунікативних збоїв [6, с. 142]. Розглянемо приклад:

(A) *"Well, the 21st is Friday. If a whacking great robbery takes place near Andover then—" (B) "Ah, what a comfort that would be—!" (A) "A comfort?" I stared. The word seemed to be a very extraordinary one to use." A robbery may be a thrill but it can hardly be a comfort!" I protested. (B) Poirot shook his head energetically. "You are in error, my friend. You do not understand my meaning. A robbery would be a relief since it would dispossess my mind of the fear of something else." (A) "Of what?" (B) "Murder," said Hercule Poirot [4, p. 14].*

Причиною нерозуміння, на яке вказує питання-перепит *A comfort?*, є невідповідність між системою уявлень мовця А, який керується загальнолюдською оцінкою пограбування як негативного явища, і ситуативним зіставленням пограбування і вбивства, яке має на увазі В (Пуаро).

Говорячи про обмежений обсяг уваги та оперативної пам'яті людини [3, с. 22], У.Чейф зазначає, що *поняття* ("уявлення про предмети, події та властивості" [3, с. 25]) можуть перебувати у різних станах активації у свідомості людини: "активному" – у фокусі свідомості людини, "напівактивному" – на периферії свідомості, "неактивному" – у довготривалій пам'яті [3, с. 25].

Плануючи своє висловлення, мовець А оцінює інформацію відповідно до ступеня її активності у свідомості співрозмовника В. Відтак, елементи повідомлення, що розглядаються мовцем А як *активні*, є даним у структурі висловлення і, як правило, виражаються за допомогою займенників або залишаються невербалізованими [3, с. 26]. *Напівактивними* можуть ставати поняття, які були активними у попередньому дискурсі або входять до певної "схеми" ("сукупності взаємопов'язаних очікувань") [3, с. 29]. Висловлення, як правило, починається з даного і містить не більше одного нового елементу [3, с. 36–37]. Порухення цього співвідношення спричиняє непорозуміння, для усунення якого використовуються питання-перепити:

(A) *I had not seen Poirot for a couple of days as I had been away in Yorkshire for the weekend. I arrived back on Monday afternoon and the letter came by the six o'clock post. I remember the sudden, sharp intake of breath that Poirot gave as he slit open that particular envelope. (B) "It has come," he said. (A) I stared at him –*

not understanding. "What has come?" (B) "The second chapter of the A B C business." (A) For a minute I looked at him uncomprehendingly. The matter had really passed from my memory [4, с. 39].

У наведеній комунікативній ситуації причиною вживання питання-перепиту є помилкове визначення статусу об'єкта (листа) як активного у свідомості мовця А. Нерозуміння і затримка мовлення пов'язані з когнітивними зусиллями, які необхідні для його активації [3, с. 31], у даному випадку – пригадування.

Отже, однією з функцій питань-перепитів у діалогічному дискурсі є сигналізація та / або подолання комунікативного збою, пов'язаного з відмінностями у знаннях та переконаннях мовців, а також особливостями представлення інформації у їх свідомості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Краткий словарь когнитивных терминов / [под общ. ред. Е. С. Кубряковой]. – М. : Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. – 245 с.
2. Bara B. G. Cognitive Pragmatics : The Mental Processes of Communication / Bruno G. Bara ; [translated by John Douthwaite]. – Cambridge, Massachusetts : MIT Press, 2010. – 304 p.
3. Chafe W. Cognitive constraints on information flow / Wallace Chafe // Coherence and grounding in discourse : outcome of a symposium (Eugene, Oregon, June 1984) / edited by R. S. Tomlin. – Amsterdam : John Benjamins, 1987. – P. 21–51.
4. Christie A. Selected Detective Prose / Agatha Christie. – Moscow : Raduga Publishers, 1989. – 398 p.
5. Clark H. H. Conversation: Linguistic Aspects / Herbert H. Clark // International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences / [edited by N. J. Smelser, P. B. Baltes]. – London : Elsevier, 2001. – P. 2744–2747.
6. Gibbs R. W. Jr. Intentions in the Experience of Meaning / Raymond W. Gibbs Jr. – Cambridge : Cambridge University Press, 1999. – 414 p.

ПРОБЛЕМА ПЕРІОДИЗАЦІЇ ІСТОРІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Субота С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Цілком зрозуміло, що мовна система в окремій стадії свого розвитку має відносно стабільний набір ознак, на основі яких можливо констатувати певний період її розвитку, однак, у діахронічній лінгвістиці й у наш час відсутня загальноприйнята система періодизації існуючих мов, яка б дозволила чітко виокремити періоди розвитку мови [1, с. 23].

Вчені-англісти виокремлюють періоди розвитку англійської мови, враховуючи як суто лінгвістичні, так й історичні та соціальні факти [1, с. 23–24; 5, с. 9–10]. Більшість дослідників традиційно виокремлюють три основні періоди: давньоанглійський (да.), середньоанглійський (са.) і новоанглійський (на.) [2; 4; 8], однак, варто зазначити, що хронологічні межі періодів досить відносні, оскільки фонетичні процеси, які спричиняли істотну зміну системи фонем

у кожен з цих періодів, відбувалися в різних діалектах нерівномірно й датувалися дослідниками по-різному. Ми хотіли б розглянути низку проблем, з якими пов'язана періодизація історії англійської мови, таких як кількість періодів, їх хронологічні межі та критерії виокремлення.

Більшість вчених дотримується періодизації розвитку англійської мови, запропонованої Г. Суїтом у 1874 році, яка базується на фонетико-морфологічному принципі, та виокремлюють три періоди. Однак уже сам автор даної періодизації в пізніших своїх працях виокремлював до восьми періодів розвитку англійської мови [12, с. 211].

До цього вчені зазвичай виокремлювали два основних періоди і п'ять підперіодів [6; 7; 9]. Так, наприклад, Я. Грімм виокремлював два періоди розвитку англійської мови (*Angelsaechsisch*, *Englisch*). Цікаво, що для історії німецької мови він виокремлював у першому виданні "Німецької граматики" три основні періоди: давньоверхньонімецький, середньоверхньонімецький та нововерхньонімецький [7]. Поділ історії англійської мови на три періоди вперше запропонував Г. Суїт. Цей поділ відразу став домінантним і більшість дослідників дотримується його і в наш час. Більше того, цей поділ поширився й на історію англійської літератури. Г. Суїт виокремив на основі фонетико-морфологічного принципу три періоди: період повних закінчень, редукованих закінчень та зниклих закінчень [11, с. 154–155].

Вперше для періодизації було запропоновано суто лінгвістичний критерій, однак цей критерій періодизації почали критикувати ще на початку ХХ ст., адже хронологічні межі періодів можна вважати відносно об'єктивними, якщо за основу брати південні діалекти, якщо ж перенести цю періодизацію на інші діалекти – відразу виникне чимало питань.

Як відомо, зовнішні та внутрішні події взаємопов'язані, оскільки значні історичні події спричиняли або прискорювали мовні зміни, тому багато вчених використовують періодизацію історії англійської мови, що заснована як на істотних мовних змінах, так і на важливих історичних подіях [2; 3; 8]. Чимало прикладів з історії англійської мови, таких як, наприклад, нормандське завоювання, винахід друкарського верстату та ін., підтверджують доцільність використання такого підходу. Використання ж виключно одного критерію призводить до того, що хронологічні межі періодів істотно відрізняються у авторів різних періодизацій. Так, наприклад, Т. А. Расторгуєва, В. Д. Аракін вважають, що са. період почався в 11 ст., оскільки в 1066 році почалося норманське завоювання [1; 3]. Деякі вчені додають ще деякий час для того, щоб істотні мовні зміни, спричинені цією історичною подією, закріпилися в мовній системі, і датують початок са. періоду 1150-1200 рр. [4; 12]. Прихильники ж суто лінгвістичного критерію, редукції голосних у ненаголошених складах, пересувають хронологічні са. періоду до 10 ст. [10]. Тому саме використання комплексного підходу дозволяє мінімізувати розходження вчених у визначенні меж періодів історії англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аракин В. Д. История английского языка / Владимир Дмитриевич Аракин. – [2-е изд.]. – М. : ФИЗМАТЛИТ, 2003. – 272 с.

2. Ильиш Б. А. История английского языка: учебник / Борис Александрович Ильиш. – М.: Книга по требованию, 2012. – 420 с.
3. Расторгуева Т. А. История английского языка: учебник / Татьяна Андриановна Расторгуева. – 2-е изд., стер. – М.: Астрель: АСТ, 2007. – 275 с.
4. Baugh A. C., Cable T. A. A History of the English Language / Albert C. Baugh, Thomas Cable. – [5th ed.]. – L.: Routledge, 2005. – 447 p.
5. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics / David Crystal. – [6th ed.]. – Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2008. – 529 p.
6. George L. A Manual of English Language and of the History of the English Language / George Lillie. – London : Charles Griffin and Company, 1872. – 536 p.
7. Grimm J. Deutsche Grammatik / Jacob Grimm. – Vol. 1. – Goetingen : Dietrichsche Buchhandlung, 1840. – 584 p.
8. Hogg R. A History of the English Language / Richard Hogg, David Denison. – N.Y.: Cambridge University Press, 2006. – 495 p.
9. Latham R. The English Language / Robert Gordon Latham. – [3rd ed.]. – London : Samuel Bentley and Company, 1850. – 582 p.
10. Nicolaisen W.F. Periodization in the History of English // General Linguistics. – v. 35. – 1997. – P.157-176
11. Sweet H. A New English Grammar: Logical and Historical / Henry Sweet. – Vol. 1. – Oxford : Clarendon Press, 1900. – 502 p.
12. Sweet H. History of English Sounds. From the Earliest Period with Full Word-lists / Henry Sweet. – [reprint.] – Oxford : Forgotten books, 2012. – 416 p.

ГРАФІЧНІ ЗНАКИ У ВИРАЖЕННІ АКСІОЛОГІЧНОЇ МОДАЛЬНОСТІ

Сухомлин В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Пунктуація є одним із важливих розділів лінгвістики, вивчення якого у всі часи настільки актуальне і беззаперечне, наскільки неоднозначно інтерпретується уживання того або іншого знаку у різних текстах.

Пунктуація – це 1) історично сформована система кодифікованих правил уживання на письмі розділових знаків. Разом з орфографією вона складає правопис мови; 2) розділ мовознавства, що вивчає правила вживання на письмі розділових знаків, використовуючи при цьому такі підходи: логічний, синтаксичний, інтонаційний і прагматичний [2, с. 510–511].

М. В. Ломоносов, Я. К. Грот, А. Б. Шапіро, Ст. І. Класовський, С. І. Абакумов, Л. Ст. Щерба, А. М. Пешковський, Л. А. Булаховський, А. А. Реформатський, І. А. Бодуен де Куртене, Ст. А. Іцковіч, Л. Р. Веденіна, Н. С. Валгіна, А. Б. Пеньковський, Б. С. Шварцкопф, Д. Е. Розенталь, О.О.Селіванова – ось неповний перелік видатних учених, чії наукові праці і практичні посібники створили фундамент пунктуації у вітчизняній пунктуаційній школі.

Визнаючи множинність і різноплановість чинників, визначальний вибір і уживання знаку, можна визначити функціональну значущість розділових знаків, проте зробити це складно, оскільки система правил, що діє, є одночасно

і жорсткою, строго регламентованою, і рухливою, відкритою для варіативного уживання [1]. Саме це і вважається тією основною властивістю пунктуації, яка дає можливість повідомляти у письмовому мовленні точність, виразність, логічність.

У сучасній пунктуаційній системі більшості мов розділові знаки функціонально значимі: вони мають закріплені за ними узагальнені значення, що фіксують закономірності їх уживання. Функціональна значущість знаків гарантує їх відтворюваність у схожих семантико-граматичних умовах, їх розпізнання при читанні тексту, розуміння його сенсу, тобто забезпечує прояв соціальної суті пунктуації.

За своїми загальними функціями перш за все розрізняються розділові знаки, які відокремлюють (крапка, знак питання, знак оклику, кома, крапка з комою, двокрапка, тире, три крапки) і виділяють (дві коми, два тире, дужки, лапки). Функцію розділового знаку виконує також абзац – написання з нового рядка.

Загальні функції розділових знаків, а також більш приватні, такі, що реалізуються у семантико-граматичних умовах конкретних текстів, створюють ґрунт для індивідуального використання знаків пунктуаційної системи. Такі знаки пов'язані з авторським осмисленням написаного, зазвичай вони передають емоційну будову мови автора і входять до складу поняття *стилю автора*.

Індивідуальна пунктуація – свідоцтво багатства її стилістичних можливостей, а головний принцип індивідуального осмислення розділових знаків полягає не у забутті їх функціональної значущості, а у вживанні знаків у нових, незвичайних для них (з точки зору нормативних правил) контекстуальних умовах. Наприклад, *крапка*. У переважній більшості випадків таке її використання супроводжується експресивно-стилістичним навантаженням слова:

(!) Sogar im amerikanischen Wahlkampf spielen die US-Vorbehalte gegen Putin eine Rolle. Kritische Bemerkungen über den bisherigen russischen Präsidenten sind bei Wahlkampfauftritten eine Applausgarantie, für demokratische und republikanische Bewerber. Selbst Bushs Parteifreund, der designierte Präsidentschaftsbewerber John McCain, punktet regelmäßig mit Kritik an Bushs anfänglicher Sympathie für Putin. McCain scherzte oft, er sehe in den Augen Putins nur drei Buchstaben "K.G.B."

Цей приклад є багатим на засоби вираження аксіологічної модальності. Автор статті спочатку ніби готує читачів до головного речення, застосовуючи відповідні засоби, як наприклад, *Kritische Bemerkungen* (критичні зауваження), *Applausgarantie* (гарантія отримати аплодисменти), *Kritik* (критика), *Sympathie für Putin* (симпатія до Путіна). І лише в останньому реченні він підводить підсумок: Маккейн критикує Путіна і бачить у його очах лише три букви: "K.G.B." Звісно, що цими буквами в першу чергу передається минуле президента Росії, оскільки він працював у комітеті державної безпеки своєї країни, однак, у статті автор майстерно обіграє цю назву (рос. КГБ) із зовсім іншим висловленням, а саме: *Kritik an George Bush* (Критика Дж. Буша). Уважно вивчивши статтю, а також звертаючи увагу, що великі літери розділені крапками, ми приходимо лише до одного, саме такого висновку.

Отже, пунктуаційні засоби вираження аксіологічної модальності є досить поширеними у німецькому письмовому мовленні. Поряд із основними функціями – відокремлення і виділення – вони виконують ще цілу низку факультативних функцій, за допомогою яких передається логічність, точність і виразність мовлення, що компенсує відсутність фонетичної сторони.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дивакова М.В. Принципы пунктуации и нормы синтаксических построений русского литературного языка первой трети XX века: На материале произведений поэтов и писателей XX века: диссертация ... канд. филол. наук: 10.02.01.М., 2005. – 209 с.
2. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля. – К., 2006. – 716 с.

ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЭКСПЛИКАЦИИ КОНЦЕПТА RAT В СОВРЕМЕННОМ НЕМЕЦКОМ ЯЗЫКЕ

Тарасюк О.В.

Киевский национальный лингвистический университет

Концепт RAT как важный элемент ежедневного сознания закреплён в немецком языке в имени существительном – лексеме *Rat* и глагольной форме *raten*, вокруг которых размещается лексический континуум, необходимый для выражения совета в научном, художественном, религиозном и бытовом дискурсе.

Выражение совета в немецкой лингвокультуре лимитируется этикетом. Нормы этикета могут выступать в форме коммуникативных императивов и табу. Если императивы являются предписаниями, которые необходимо строго выполнять, то коммуникативные табу представляют собой запреты и ограничения, связанные «с необходимостью сохранения лица адресата, с запретом на причинение, прежде всего, морального ущерба другому (не обязательно участнику данной ситуации общения), с предписанием сдерживать негативные эмоции, смягчать или вуалировать негативную информацию, не допускать унижения или оскорбления человеческого достоинства, исключать грубость и насилие» [1].

Тот факт, что в немецкой культуре принято уважать личную автономию собеседника, его коммуникативную неприкосновенность, подтверждается тем, что немцы в целом считаются малообщительным народом: в общении они более сдержанны, проявляют малоинформированность, отвечают «не знаю» на многие вопросы, не относящиеся непосредственно к их занятиям. Тематическая табуированность советов в немецком общении объясняется отчасти повышенной степенью анонимности. В немецкой лингвокультурной общности не принято вмешиваться в дела других, обращаться с советами к незнакомым.

О том, что навязывание воли говорящего оценивается представителями немецкой культуры негативно, свидетельствует народная мудрость, аккумулированная в пословицах: “*Rat nach Tat kommt zu spät*”, “*Geschehene Dinge leiden keinen Rat*”.

Альтруистическая природа совета предопределяется тем, что тот, кто советует, должен помочь адресату с выполнением продуцированной рекомендации: *“Mit Rat und Tat”*. Паремии свидетельствуют также о том, что продуцентом совета как правило выступает старший по возрасту человек: *“Der Alten Rat, der Jungen Tat macht Krummes grad”*, *“Alten zum Rat, die Jungen zur Tat”*. В немецкой лингвокультуре ценится совет, данный вовремя: *“Begangene Tat leidet keinen Rat. (Habe Rat vor der Tat!)”*, *“Nachrat—Narrenrat”*. Также важным фактором выступает неспешность в совете: *“Sei eine Schnecke im Raten, ein Vogel in Taten”*, *“Hitz im Rat, Eil' in der Tat bringt nichts als Schad”*, *“Guter Rat kommt über Nacht”*.

Субъективно-оценочный компонент концепта RAT касается степени бенефактивности для слушателя. Заметим, что на раннем этапе концепт RAT формируется представителями немецкой культуры сквозь призму их аксиологичных стереотипов, которые предопределены оценочной шкалой с полюсами „хороший совет” и „плохой совет”, – то есть совет, который есть или будет бенефактивным для его слушателя, и совет, который нанесет убытки адресату.

Носителям немецкой культуры не по нраву непрошенные или же деструктивные советы типа: *„destruktiver / ungebeter Rat”* (СОВЕТ есть ТАКИМ непрошеным), *“freiwilliger Rat”* (СОВЕТ есть ТАКИМ волонтерским/добровольным). У немцев сформировалось негативное отношение и к советам корыстолюбивым и эгоистичным, когда говорящий преследует собственные интересы – *eigennütziger Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ корыстолюбивым), *selbstsüchtiger Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ эгоистичным). Негативную оценку получают также *unvorhergesehener Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ неожиданным), ввиду того, что адресат ожидает другую рекомендацию, *ungewöhnlicher Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ странным), *falscher Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ неправильным), *ruinöser Rat* (СОВЕТ является ТАКИМ пагубным), *schlechter Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ плохим), *schroffer Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ резким), *schwacher Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ неубедительным).

В немецкой коммуникативной культуре принято считать хороший совет бесценным: *“Ein guter Rat ist besser als ein groß Kriegsbeer”*, *“Ein guter Rat ist besser als tausend HändeEin guter Rat ist besser als ein Sack voll Ratschläge.”* В аксиологичной картине менталитета представителей немецкой культуры совет может приобретать такие позитивные оценочные параметры, как: добрый: *ein guter Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ хорошим); надежный: *ein zuverlässiger Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ надежным); рассудительный: *vorsichtiger Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ рассудительным), *vernünftiger Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ мудрым); полезный: *ein vorteilhafter/ nützlicher Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ полезным); профессиональный: *fachmännischer Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ профессиональным); бесценный: *unbezahlbarer Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ бесценным), *wertvoller Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ ценным), *von großem Wert Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ бесценным); искренний: *ernstlicher Rat* (СОВЕТ есть

ТАКИМ искренним), *ehrlicher Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ честным), *gut gemeinter Ratschlag* (СОВЕТ есть ТАКИМ правдивым), *gutmütiger Rat* (СОВЕТ есть ТАКИМ хорошим).

Таким образом, аксиологический компонент исследуемого концепта является ключевым при объективации советов лексическими единицами в немецкой лингвокультуре. Перспективу дальнейшего анализа предопределяют прагматические особенности деструктивных советов в современном немецком языке.

ЛИТЕРАТУРА

1. Колтунова, М. В. Конвенции как прагматический фактор делового диалогического общения / Гос. ин-т рус.яз. им. А. С. Пушкина. / М. В. Колтунова. – М. : Акад. гуманитар. исслед., 2005. – 228 с.

ШЕВЧЕНКІВ «ЗАПОВІТ» – БЕЗСМЕРТНЕ ТВОРІННЯ

Тарахан В.С.

*Шевченківський національний заповідник
(м.Канів, Черкаська обл.)*

25 грудня цього року виповнюється 170 років з того часу, коли у Переяславі в гостинному будинку свого друга Андрія Козачківського Тарас Шевченко написав поезію «Як умру, то поховайте...», відому з 1867 року під заголовком «Заповіт». На долю цього твору випала невмируща слава — він став поетичним маніфестом українського народу у боротьбі за своє визволення від імперських режимів. Багато науковців, шевченкознавців, літераторів як вітчизняних, так і зарубіжних, досліджували Шевченків «Заповіт». Слід назвати окремих з них: Григорій Нудьга, А.Подолінний, Леонід Рудницький, Богдан Лепкий, Іван Франко, Валерія Смілянська і Ніна Чамата, Іван Огієнко (Митрополит Іларіон), Ігор Мойсеев, Павло Зайцев, Євген Сверстюк, Оксана Забужко, Григорій Ключек, Василь Пахаренко, Роксоляна Зорівчак та інші.

Особливе місце серед літературознавців, які досліджували Шевченків «Заповіт» посідає Хоменко Борис Васильович. Після тривалої і копіткої роботи він видав надзвичайно цінну книгу — антологію про переклад «Заповіту» мовами народів світу». У кожного з дослідників Шевченкового «Заповіту» є своє бачення цього твору, але як зазначив професор С. Смаль-Стоцький у статті «Обов'язки української науки супроти Шевченка»: «(...) наука досі не сповнила свого обов'язку супроти Шевченка, не дала можливості розуміти правильно, розуміти як слід його поетичних творів, його думок, його світогляду, його туги, ідей та ідеалів, його значення для українського народу та для його культури» [3, 162]. Саме із «Заповіту» часто починається знайомство іноземців з поетичною творчістю Тараса Шевченка. Найвидатніші майстри слова трансформують його засобами рідної мови. Завдяки невтомній праці майстрів-перекладачів існує близько 500 перекладів «Заповіту» 147 мовами світу. Деякими мовами «Заповіт» перекладено кілька десятків разів. Російською мовою налічується 35 інтерпретацій, польською понад 25, грузинською 18 і т.д. Більшість літературознавців,

перекладачів схиляються до думки, що треба бути поетом щоб перекладати поетичні твори Шевченка. Корній Чуковський висловив таку думку: «Переводчики должны добиваться, чтобы в их переводах каждое стихотворение Шевченко оставалось живым организмом. Для этого есть единственное средство: сопереживание, сотворчество, такое слияние с подлинником, когда переводчику кажется, будто он не переводит, а пишет свое, лирически пережитое им самим, когда он чувствует себя, так сказать, соавтором переводных стихов» [5, с. 317-318].

12 березня 2014 на урочистому зібранні у посольстві Японії в Україні побувала відома перекладачка творів Шевченка японською мовою пані Ецуко Фудзії, яка перекладає Шевченкові поезії напяму з української мови на відміну від своїх попередників (Джюге Такаші, Комацу Сьоске та інших).

25 квітня 2014 року у Кримському етнографічному музеї (м.Сімферополь) відбулася презентація Шевченківського рушника (7м довжиною і 70 см шириною), на якому останній куплет «Заповіту» було вишито на 43 мовах народів, що проживають в Криму. 19 вересня 2014 року представники 25 національних культур на могилі Шевченка читали «Заповіт» рідними мовами.

Все своє творче життя присвятила Шевченку і Україні відома англійська перекладачка Віра Річ. В інтерв'ю молодому українському вченому Дмитру Дроздовському на запитання : «Пані Віро, чому ви так любите Україну? » вона відповіла: «У моєму випадку я упродовж п'ятидесяти років працювала для України, плакала через Україну, сміялась і раділа за Україну ... якщо не любов, то що це? » [1, с.207]. Віра Річ відзначалася надзвичайною сумлінністю і працьовитістю. Дмитро Дроздовський відзначав: «Віра Річ могла двадцять років працювати над перекладом «Заповіту» Шевченка, допоки всі слова не стануть у потрібному рядку.» [2, с. 227].

Нові переклади «Заповіту» Т.Г.Шевченка, що поповнили фондову колекцію музею Траса Шевченка в Каневі: англійською, арагонською, баскською, валлонською, гавайською, в'єтнамською, грецькою, єврейською, іспанською, індонезійською, італійською, каталонською, люксембурзькою, менонітською, хорватською, японською мовами. Переклади індонезійською та португальською передали музею через старшого наукового працівника Паламарчук Ірини Якимівни, а решту через зав. сектора музею Тарахана Віктора впродовж останніх 15 років.

В Шевченковому «Заповіті» всього 24 рядки та вони безсмертні. Колись А. Козачковський, вражений змістом «Заповіту», вигукнув: «Боже! Та цей коротенький вірш довший за найдовше життя. Він – вічний!» Воістину так, дуже стисло і вдало охарактеризовано значення Шевченкового «Заповіту» у віснику Шевченківського національного заповідника в м. Каневі.

(...) Жодному з творів українського письменства не випала така невмируща слава, не властива така емоційна щирість і прямота, що іноді сприймалось і зовсім однозначно. Тим-то бувало, вимірювали велич Шевченкового слова рівнем лише власного зросту... Та й чи не єдине, що дослівно виконали нащадки — поховали «на Вкраїні милій». Не раз, правда, приміряли до себе образ сім'ї «вольній, новій», та реальному надто далеко було до ідеальної гармонійної спільності, про яку так мріяв поет.

Знову і знову здіймаються над Чернечою горою звуки «Заповіту». І досі він залишається до кінця не досягнутим – як вічність, як істина...» [4, с. 3]. Завершився ювілейний рік Тараса Шевченка у Переяславі літературно-мистецьким святом «Переяславська осінь» 25 грудня 2014 р.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дроздовський Д. Голос правди. Всесвіт. – №7-8. – К. 2006. – с.207
2. Дроздовський Д. Віра Річ... In Мемогіам. Всесвіт. – №1-2. – 2010. – с. 227
3. Смаль-Стоцький «Т.Шевченко» Інтерпретації: Нью-Йорк–Париж – Торонто, 1965. – с.162.
4. «Чернеча гора».Вісник Шевченківського національного заповідника. – Канів, 1995. – №4(8). – с.3.
5. Чуковський К.И. Высокое искусство / К. Чуковский. – М.: Сов.писатель, 1988. – 352 с.
6. Шевченко Тарас. «Заповіт» мовами народів світу / упор. Б. Хоменко // К.: Наукова думка, 1989. – с.23.

АВТОРИТЕТИ ІСТИННІ ТА ХИБНІ (ПСИХОЛІНГВІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАГМЕНТІВ ОБРАЗІВ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ СХІДНИХ СЛОВ'ЯН)

Терехова Д.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з актуальних проблем психолінгвістики початку ХХІ століття є вивчення етнокультурних особливостей образів мовної свідомості представників різних етносів, переорієнтація, за словами О.О. Залевської, досліджень із зіставного аналізу мовних систем на вивчення національно-культурної специфіки реального функціонування мови та пов'язаних з нею культурних цінностей, мовної свідомості, мовної / лінгвокультурної компетенції тощо [1, с. 40]. У межах зазначеної проблеми здійснено наше дослідження, спрямоване на виявлення спільних та відмінних рис в образах мовної свідомості східних слов'ян.

Матеріалом послуговували результати проведення психолінгвістичних експериментів на початку цього століття в Україні, Росії, Білорусі серед студентів вищих навчальних закладів (по 100 представників кожного етносу), які сформувалися як особистості в незалежних країнах на пострадянському просторі.

Презентуємо аналіз асоціативних полів слів-стимулів АВТОРИТЕТ / АВТОРИТЕТ / АЎТАРЫТЭТ за допомогою “асоціативного гештальту”.

Асоціативні поля стимулів АВТОРИТЕТ / АВТОРИТЕТ / АЎТАРЫТЭТ, отримані внаслідок проведення вільного асоціативного експерименту, складаються зі 100 реакцій, проте кількість асоціатів є різною у трьох мовах: 59 асоціатів отримано від респондентів-українців, по 63 – від російських та білоруських респондентів. Найчастотніші асоціації подано в таблиці 1:

Ядра асоціативних полів стимулів
АВТОРИТЕТ / АВТОРИТЕТ / АЎТАРЫТЭТ

№	Українська мова	Російська мова	Білоруська мова
1.	<i>повага (8)</i>	<i>власть (7)</i>	<i>павага (9)</i>
2.	<i>влада (7)</i>	<i>сила (5)</i>	<i>ідэал (8)</i>
3.	<i>батько (6)</i>	<i>уважение (5)</i>	<i>лідэр (6)</i>
4.	<i>вчитель (5)</i>	<i>учитель (5)</i>	<i>настаўнік (5)</i>
5.	<i>лідер (5)</i>	<i>лидер (4)</i>	<i>зэк (3)</i>
6.	<i>слава (4)</i>	<i>влияние (3)</i>	<i>пасада (3)</i>
7.		<i>криминал (3)</i>	<i>ум (3)</i>
8.		<i>кумир (3)</i>	
9.		<i>начальник (3)</i>	

Найчастотнішими асоціаціями на даний стимул у респондентів-українців та білорусів є реакції *повага (8)* / *павага (9)*, які зазначають шанобливе ставлення до особи, що є уособленням авторитету. Російські респонденти пов'язують це поняття насамперед із владою (АВТОРИТЕТ – *власть (7)*). Відповідна реакція в асоціативному полі української мови займає другу позицію (*влада (7)*), проте збігається за частотністю з відповідною асоціацією в асоціативному полі російської мови. Така реакція респондентів двох національно-мовних спільнот дає уявлення про сприйняття стимулу в його первинному значенні. Відповідно до словника іншомовних слів, слово **авторитет** є запозиченим у східнослов'янські мови з інших європейських, а саме: авторитет – [нововерхньонім. *Autorität* з лат. *autoritas* – влада, вплив] – загальновизнаний вплив, що його справляє на переконання і поведінку людей певна особа, соціальна група чи інститут завдяки їхнім особливостям і заслугам; 2) перен. особа, що користується загальною повагою, визнанням і великим впливом [2, с. 22]. Отже, подальші асоціації ядер асоціативних полів значною мірою виявляють постаті, які є авторитетними для представників зазначених спільнот, наприклад: АВТОРИТЕТ – *батько (6)*, *вчитель (5)*, *лідер (5)* / АВТОРИТЕТ – *учитель (5)*, *лидер (4)*, *кумир (3)*, *начальник (3)* / АЎТАРЫТЭТ – *лідэр (6)*, *настаўнік (5)*, *зэк (3)*. Остання асоціація почасти перегукується з реакцією російських респондентів АВТОРИТЕТ – *криминал (3)*, що певною мірою засвідчує зміни в образах мовної свідомості, які стоять за стимулом, у представників цих етносів відповідно до суспільно-економічних процесів, характерних для життя країн кінця ХХ – початку ХХІ століття. Зазначені зміни простежуємо і в мовній свідомості українських респондентів: відповідні поодинокі реакції знаходяться на периферії поля.

Виявлені у ядрах асоціативних полів напрями асоціювання повною мірою розкриваються в "асоціативному гештальті" кожного з них, презентуючи структуру полів та ієрархію зон. Найпотужніші з них складають ядра гештальтів і подані в таблиці 2.

**Ядра гештальтів асоціативних полів стимулів
АВТОРИТЕТ / АВТОРИТЕТ / АЎТАРЫТЭТ**

№	Українська мова	Російська мова	Білоруська мова
I.	"Люди", 37 %	"Люди", 26 %	"Люди", 38 %
II.	"Ставлення", 25 %	"Ставлення", 20 %	"Ставлення", 27 %

Таким чином, проведений аналіз асоціативних полів дав можливість виявити спільні й етнокультурні риси образів мовної свідомості, що стоять за стимулом АВТОРИТЕТ / АВТОРИТЕТ / АЎТАРЫТЭТ, у представників східнослов'янських народів. Подібність асоціативних полів демонструють гештальти, які мають значну частину однакових зон, отже, схожі за структурою, але відрізняються за кількістю та наявністю зон, їхнім обсягом, рангом та якісним складом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Залевская А.А. Национально-культурная специфика картины мира и различные подходы к ее исследованию / А. А. Залевская // Языковое сознание и образ мира. Сборник статей / Отв. ред. Н. В. Уфимцева. – М. : “Сарма”, 2000. – С. 39–54.
2. Словник іншомовних слів : 23000 слів та термінологічних словосполучень / [уклад. Л.О. Пустовіт та ін.]. – К. : Довіра, 2000. – 1018 с.

ЗІСТАВНЕ ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ РЕФЕРЕНЦІЙНИХ РЕПРЕЗЕНТАЦІЙ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ПОЄДНАННЯ МОВНИХ І ПОЗАМОВНИХ ФАКТІВ

Терехова С.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Розвиток зіставного напрямку дослідження, який відбувався майже водночас із структурно-семантичним, комунікативним та іншими напрямками сучасної лінгвістики, дозволяє розглядати його як окремий, вищий етап у вивченні мовних явищ (зокрема, референційних репрезентацій). З одного боку, такі дослідження є проміжним етапом у створенні загальнолінгвістичної теорії (визначенні мовних універсалій, законів розвитку мов тощо), а з іншого, – загальнолінгвістичні основи є фундаментом у створенні типології мовних одиниць, мовних явищ та процесів, визначення їх специфічних рис і виявів у мовах різних типів.

В останні роки актуалізувалися типологічні дослідження функціонування систем указівних засобів, різних типів референції (С. Рахімов, М. Clyne, D. Crystal, E. Danziger, M. Ettlinger та ін.). Було досліджено основні характеристики дейктичного, анафоричного та власне референційного типів референційних репрезентацій, проте їх специфіка в мовах залишається недостатньо вивченою. Потребує перегляду й уточнення типологія вказівних типів мовних одиниць (пор., наприклад, класифікації К. Бюлера, О. В. Алферова, С. Рахімова та ін.).

Зіставне дослідження окремих проблем функціонування вказівних систем у цілому та їхніх репрезентацій (артикля (М. Д. Фрідман, Р. Christophersen та ін.), займенників і прислівників (М. Haspelmath, С. Hill та ін.), прийменників і прийменникових конструкцій (Т. Залозна та ін.), категоріальної домінанти часу (Т. М. Голосова), категорії локальності (Л. Б. Карпенко), координат локації (А. В. Науменко), часової нелокалізованості (Х. С. Лепшоков), напрямку руху (О. І. Смирницький), темпоральності, модальності й аспектуальності (С. М. Зуммер, Н. Г. Кірвалідзе, S.-G. Andersson та ін.), окремих різновидів орієнтаційної референції, зокрема інтеракціонального дейксису (О. В. Алферов), дейктичної ідентифікації (Д. А. Меленчук, Л. А. Булаєва), особового дейксису (Chr. Hauenschild та ін.), просторових указувань (С. Hill та ін.)), привело до появи загальної теорії зіставного дослідження функціонування вказівних типів, зокрема, до встановлення типології дейктичних систем у цілому, а саме – пропонується розмежовувати серед тричленних систем моноцентричні та біцентричні (С. О. Крилов).

Отже, протягом останніх років дослідження референційних репрезентацій проводилося переважно на матеріалі однієї або двох мов з акцентуванням на їхніх окремих указівних типах. Певним кроком у поглибленні і розв'язанні цієї проблеми є уніфікована лінгвістична типологія (тобто сукупність класифікацій) референційних репрезентацій [1], яка складається з шістнадцяти класифікацій: визначено семантичні типи, стилістичні типи, оцінні типи, функціонально-семантичні типи, синтагматичні типи, лексико-граматичні типи, синтаксичні типи, парадигматичні типи, прагматичні типи, типи репрезентацій референції за ступенем адекватності, за належністю до певного мовного рівня, дериваційні і словотвірні типи, типи референційних мовних одиниць за частотністю вживання, гендерні та асоціативні типи референційних репрезентацій. Перелічені типи мовних одиниць є матрицею проведеного зіставного лінгвістичного аналізу. Серед них головною інтегральною ознакою досліджуваних одиниць мови є ознака їх денотативної віднесеності, яка покладена в основу визначення семантичних типів референційних репрезентацій. Відповідно, для систем репрезентацій референції в українській, російській та англійській мовах основними є такі: монофункціональні, моносемантичні, трансфункціональні, транссемантичні типи, поліфункціональні і полісемантичні типи референційних одиниць мови. Зважаючи на типологічні особливості зіставляваних мов, вивчення цих типів мовних одиниць слід здійснювати на рівні функціонально-семантичних полів та їх конститuentів шляхом поліпарадигмального аналізу.

Як методика лінгвістичного дослідження, поліпарадигмальний підхід спроможний різнобічно і повноцінно визначити референцію та її репрезентації як мовні підсистеми, що реалізують цілісну інтегральну концепцію мови у співвідношенні національно-етнічних, соціальних, прагматичних, концептуально-семантичних та асоціативних особливостей і типових ознак мовних підсистем з урахуванням уже набутих і сучасних знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Терехова С. І. Типи референції в системі просторових, часових та особових координат (на матеріалі української, російської та англійської мов) / С. І. Терехова : Монографія. – К. : КСУ ; ТОВ "Альфа Реклама", 2010. – 340 с.

ЧЕЛОВЕК И ПРИРОДА В ЛИРИКЕ Ф.И. ТЮТЧЕВА

Тищенко И.Ю.

Киевский национальный лингвистический университет

Большинство стихотворений Ф.И. Тютчева – это стихи о природе, но это не просто природа. Тютчев погружается в исследование переходных состояний как природы, так и человеческой души. В мире, по его мнению, все находится в движении, в противоборстве, в нем нет ничего постоянного. Природа, человек и все мироздание целостны. Мир, как таковой, и все его проявления представляют собой цельный единый организм. Эти цельность и единство создаются благодаря противоречиям, благодаря борьбе стихийных сил. Тютчев стремится понять мир как целое, но не в совокупности различных признаков, а как живой, подвижный и внутренне противоречивый организм. С особенной силой эта мысль выражена в стихотворении ”Не то, что мните вы, природа...”

Тютчев начинает стихотворение с полемического обращения к так называемым материалистам, которые видят в природе не более чем объективную реальность, бесчувственную и равнодушную:

Не то, что мните вы, природа:

Не слепок, не бездушный лик –...[2, с.106]

Природа для них лишена духа и души. Они отрицают всякое родство между природой и человеком. Ведь если природа бездушна, а человек обладает духом и душой, то между ними воздвигнута непреодолимая преграда. Тогда оказывается, что мы не в силах понять природу, а природа не может послать нам дружеский привет, успокоить душу, исцелить страдания. Тютчев с этим категорически не согласен. По его мнению, между человеком и природой нет непроницаемой стены. Напротив, и человек, и природа духовны. Они изначально наделены душой, чувствами и языками. Эти чувства и языки родственны. Они заложены в природу и человека свыше. Когда Тютчев пишет о природе, то считать его стихотворения чисто пейзажными никак не приходится: за образами и мотивами природы у него всегда скрыты глубокие, напряженные, трагические раздумья о жизни и смерти, о Вселенной и ее устройстве, о человеке и его месте в мире, о человечестве, культуре, цивилизации, о мироздании и бытии в целом. Лирика Тютчева – это не просто зарисовки природы или поэтические пейзажи, а пейзажно-философские картины, которые получают под пером поэта символически-философский смысл. При этом природа у Тютчева – живой организм, который обладает своей собственной душой, своим языком:

...В ней есть душа, в ней есть свобода,

В ней есть любовь, в ней есть язык...[2, с.106]

Тютчев был наследником романтизма, жившим уже в то время, когда в литературе торжествовал реализм. Поэту выпало на долю завершить романтические искания и наметить выход за их пределы. Как романтик, Тютчев был уверен, что существует единая ”мировая душа”. Она находит свое выражение и в природе, и в человеке, в особенности в его внутренней жизни.

Между природой и человеком нет тождества, но нет и пропасти, разделяющей их. Границы между ними подвижны, проницаемы. Иногда человек испытывает такое невыразимое желание полностью слиться с природой, раствориться в ней, что готов утратить свою личность, свою индивидуальность, свое лицо. В стихотворении “Как хорошо ты, о море ночное...”, любуясь свободой стихии, ее простором и величием мироздания, поэт испытывает глубокое волнение. Он потрясен торжественным зрелищем игры и мощи стихии. Желание слиться с природой, раствориться в ней столь велико, что он готов забыть себя и “охотно” предаться “обаянию” моря, испытать настоящее блаженство даже ценой утраты своего “я”:

В этом волнении, в этом сиянье,
Весь, как во сне, я потерян стою –
О, как охотно бы в их обаянье
Всю потопил бы я душу свою...[2, с.297]

Созерцание природы превращается в созерцание самого себя в природе, а постижение себя есть одновременно и постижение природы, ее души и ее законов.

В стихотворении “Летний вечер” природа не просто живая. Она человекоподобна. У земли есть голова, на которой покоится раскаленный шар солнца. Влажные головы звезд приподнимают небесный свод, когда заходит солнце. У природы, как у человека, есть жилы, способные к “сладкому трепету”. Горячим ногам природы прохладно летним вечером, как от прикосновения к живительной ключевой воде. Тютчевские метафоры помогают нам представить природу живым существом, похожим на человека:

И сладкий трепет, как струя,
По жилам пробежал природы,
Как бы горячих ног ее
Коснулись ключевые воды. [2, с. 34]

Описание летнего вечера как переходного состояния между днем и ночью характерно для лирики Тютчева. Но поэта привлекают не только метаморфозы в природе. Он изображает, как летним вечером изменяется состояние человека. Вначале он испытывает чувство тяжести от раскаленного небесного свода, но заход солнца и появление звезд несут ему облегчение: “Трудь дышит легче и вольней, освобожденная от зною” [2, с. 34].

Тютчев не просто изображает природу и находит очень точные слова, чтобы сказать нам о том, что он видит. Поэт, рисуя природу, постоянно думает о ней. Его пейзажи полны размышлений о жизни, символов, обобщений, отчего и мысли художника, и образные картины обретают особую выразительность. Природа у Тютчева изменчива, многолика, наполнена звуками, красками, запахами. Она очеловечена, одухотворена, живет своей “чудной жизнью”, чувствует, дышит, радуется и грустит. Природа и человек близки друг другу, у обоих “есть душа”, есть свой язык, свои тайны. Стихи Тютчева о природе – это не только видение родных пейзажей глазами поэта, но и трепетный рассказ о его собственной душе.

ЛИТЕРАТУРА

1. Пицкель Ф.Н. Поэт-диалектик (о своеобразии поэзии Ф.И. Тютчева) // Русская литература. – 1986. – №2. – С.93–109.
2. Федор Тютчев. Лирика. – М.: Эксмо, 2009. – 382 с.
3. Чагин Г.В. Федор Иванович Тютчев. – М.: «Просвещение», 1990. – 392 с.

КЛАСИФІКАЦІЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ МЕТАФОР, ЩО ПОЗНАЧАЮТЬ АТМОСФЕРНІ ЯВИЩА В ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ

Тімкова Т.М.

Київський національний лінгвістичний університет

У контексті глобалізації проблеми національної своєрідності народів світу займають надзвичайно важливе значення. Особлива увага зосереджена на мовних засобах у плані вираження ними картини світу. Одне з центральних місць при цьому належить метафорам – одиницям, які слугують для відображення особливостей національного світосприйняття, способів осмислення фрагментів дійсності етносом [4], що є особливо релевантним у рамках когнітивно-дискурсивної парадигми. Останнім часом у сфері когнітивної лінгвістики з'являються роботи, у яких метафора розглядається як результат когнітивного мислення.

Пильна увага сучасних лінгвістів зосереджена на концептуальній метафорі [6, с. 125], (Дж. Лакофф, О.Т. Потапова, Л.І. Белєхова, В.М. Телія), адже вона пов'язана зі світоглядом народу, у ній задіяні когнітивні й лінгвістичні процеси. Метафоризація – один з найпродуктивніших способів вторинної номінації на основі схожості сутностей за ознаками, властивостями, функціями. В основі метафоричного (асоціативного) мислення – аналогове осмислення людиною картини світу [1, с. 13].

Концептуальна метафора – модель мислення носіїв культури [2, с. 29], яка викриває стан речей у реальності, оскільки встановлений розумовий зв'язок між концептами відображає насамперед спільність / розбіжність ознак, які творчо осмислюються. Вона продукує нові, нестандартні смислові зв'язки, оскільки референт і корелят (або джерело і мета [1, с. 36]) належать до різних концептосфер [6, с. 321]. Метафора дає змогу структурувати абстрактну царину за образом більш конкретних сфер життєдіяльності людини, висвітлюючи ту ознаку або сукупність ознак явища, які вважаються істотними для розуміння [3, с. 8].

Феномен метафори має лінгвокультурний характер та повинен розглядатись з урахуванням традицій та самосвідомості народу. У статті ми розглянули концептуальні метафори, за допомогою яких осмислюються у турецькій мовній картині світу концепти, що позначають назви атмосферних явищ, а також виокремили відтінки реалізації останніх.

Типологічно метафори турецької та української мов мають значні відмінності у плані форми, змісту, функціонування, а саме – формуються специфічні словотвірні засоби для створення метафоричних номінацій.

Турецькій мові не притаманні часткові метафори, одна і та сама форма слова співвідноситься з обома значеннями – прямим та переносним.

У синтаксичному аспекті типологія метафори визначається тими конструкціями, в яких вона реалізується в мовленні. Так, метафора може визначатись у словосполученнях завдяки певним синтаксичним структурам. Особливості системи турецької мови впливають на характер прийомів номінації: сполучення слів виражається за допомогою ізафетної конструкції. Значна частина номінативних метафор турецької мови утворена за допомогою ізафетних конструкцій. Метафорична номінація турецької мови залежить від її лексичної системи. В турецькій мові часто відбувається метафоричне переосмислення там, де в українській застосовуються словотвірні та інші засоби.

На основі дослідженого матеріалу ми вважаємо за потрібне виділити такі дві групи метафор:

1) Метафори на позначення людських якостей – вирази, що містять у складі назви атмосферних явищ та вживаються для позначення різних людських якостей.

Наприклад, до цієї групи метафор можна віднести вираз *ayazda kalmak* – (досл. “лишитись на морозі”) – “залишитись з носом”, тобто так говорять про людину, яку обдурили; *rüzgar gibi* – “швидкий”, досл. “як вітер”; *yel gibi* – “як вітер”; *yıldırımları üstüne çekmek* – досл. “потягнути на себе блискавки” – викликати на себе нападки через свою поведінку, *yıldırım gibi* – букв. “як блискавка” у значенні “швидко”. *Yıldırımla vurulmuşa dönmek* – досл. “перетворитись на вдареного блискавкою” – здивуватись, бути наче враженим блискавкою [5, с. 276]. Вираз *Şimşek gibi* дослівно має значення “як блискавка” (так говорять про дії, що виконуються з великою швидкістю) [5, с. 23]. *Ayaz kesmemek* – досл. “не різати мороз” (використовується у розмовному мовленні) – має значення “замерзати” [5, с. 111].

2) Метафори на позначення атмосферних явищ – вирази, що не містять у складі назв атмосферних явищ, але використовуються для їх позначення.

До цієї групи метафор належить вираз *Koca karı soğuğu* – “останні холоди у кінці зими” (дослівно перекладається як “холод чоловіка та дружини”). У турецькій мові існує декілька метафор, що вживаються для позначення спекотної погоди, спеки: *ateş gibi* – досл. “як вогонь”, *cehennem gibi* – досл. “як пекло” – нестерпна пекельна спека, *külhan gibi* – досл. “як піч” [5, с. 109]. Вираз *limonata gibi* дослівно перекладається “як лимонад” та використовується, коли мова йде про легкий прохолодний вітер у літню спеку [5, с. 103].

Семантична класифікація турецької лексики на позначення атмосферних явищ та виявлення зв'язку між даними лексичними одиницями дає можливість прослідкувати функціонування мовного механізму в мовленні. Аналіз семантичних зв'язків між словами підтверджує наявність певної структури лексико-семантичної системи мови.

Отже, бачимо, що метафора не обмежується однією лише сферою мови, тобто сферою слів, – самі процеси мислення людини є значною мірою метафоричними. Саме це має на увазі, коли говориться про те, що понятійна

система людини впорядковується та визначається метафорично. Метафори як мовні вирази стають можливими саме тому, що існують у понятійній системі людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белехова Л.І. Глосарій з когнітивної поетики : наук.-метод. посіб. / Л.І. Белехова – Херсон : Айлант, 2004. – 124 с.
2. Лакофф Джордж. Метафори, которми ми живем / Джордж Лакофф, Марк Джонсон. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 256 с.
3. Потапова О.І. Когнітивно-семантичні аспекти метафоризованих лексико-фразеологічних номінацій неправди та обману в сучасній англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Потапова Олена Ігорівна ; ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2004. – 20 с.
4. Скиба Н.Г. Активні фразеотворчі процеси в українській публіцистичній і художній прозі кінця ХХ – початку ХХІ століть : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.01 / Скиба Наталія Григорівна ; КНУ ім. Т. Шевченка. – К., 2005. – 18 с.
5. Ağakay Mehmet Ali. Türkçede Mecazlar Sözlüğü :700 sınıfa ayrılmış 5000 madde / Mehmet Ali Ağakay. – Ankara : Doğu Matbaası, 1949. – 280 s.
6. Gibbs Raymond W. The poetics of mind : Figurative thought, language and understanding / Raymond W. Gibbs. – Cambridge : Cambridge University Press, 1994. – 527 p.

ІМЕННИК “PLACE” В ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ АСПЕКТІ

Ткаченко Н.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Функціонально-семантичний аналіз іменників простору важливий для виявлення взаємодії всіх рівнів функціонально-семантичного поля (ФСП) "space" в утворенні лінгвокультурних номінацій та у відображенні картини світу англомовних народів.

Домінанта аналізованого мікрополя у складі ФСП "space" – абстрактний іменник центральної зони поля – *place* "місце" містить інтегральну сему певної частини простору, диференціальні семи: місце, територія на поверхні землі, населений пункт, положення у просторі або в соціальній ієрархії, функція посади, будинок, площа чи коротка вулиця, домівка, сидіння та ін. [5, с. 767]; частина земної поверхні, наприклад, частина простору, місто, будинок та ін. При цьому позначається обмежений простір. Також в семантичній структурі англ. *place* наявні такі семи: точка, площина, територія знаходження, розташування, перебування когось або чогось у просторі. На близькій периферії ФСП "space" іменник *place* конкретизується в тематичних групах номінацій двовимірного та тривимірного простору. Тематична група двовимірного простору включає загальні імена: *street, way, lane, square, path, belt, cross, circle road, highway, roadway, avenue, boulevard*, та ін., які являють собою семантичні компоненти тематичної домінанти “way” – шляхів сполучення.

На далекій периферії ФСП "space" іменники цієї групи набувають лексико-граматичного статусу власних імен. Власні імена утворюють функціонально-семантичні культурологічні номінації – назви шляхів сполучення, переважно за моделями N + N, Adj. + N. Ці назви набувають історичної, соціальної, професійної та ін. семантики у дистрибуції іменників або прикметників.

Власні назви цієї тематичної групи позначають вулиці, нерідко невеликі, наприклад: *Unwin Place*, *Portland Place* і вербалізують різні коди культури, наприклад, рангові поняття: *Regent Street*, *Regent's Park*, *Princess Street*; історичні: *Victorian Line*, *Trafalgar Square*; естетичні: *Portobello Road*, *Drury Lane*, найменування одягу: *Petticoat Lane*; їжі: *Pudding Lane*; символів: *Fleet Line*, *Green Belt*; геометричні поняття *Picadilly Circus*; протяжність: *the Strand*; соціально-політичні: *Parliament Square*, *Cherring Cross*, *Mercat Cross*; ритуальні: *St. Jamse's Park*, *Clinic and Paris Gardens* та ін. [1].

Грамматична дистрибуція прийменників надає аналізованому іменнику *place* фразеологічних значень, наприклад: *in place of*, *out of place*, *in place of*, *all over the place*. Національно-культурні фразеологізми утворюються також у лексичній дистрибуції, наприклад: *queer street*, *dead alley*.

Іменник *place*, як і англ. *house*, *building*, *palace*, *hut*, *apartment*, *flat* конкретизує значення тривимірного простору. Іменник *house* [5, с. 1339] містить сему тривимірного простору, інтегральну – будинок для проживання людей, особливо – місце постійного проживання сім'ї.

Цей іменник у складі власних назв – номінацій простору реалізує диференційні соціально-культурні семи різних видів приміщень, як наприклад, (юр.): *House of Detention*, *House of Ease*, *House of God*, *the Lord's house*, *house of prayer* [5, с. 1339] та ін. Фразеологічне вживання *in the House* може позначати коледж університету – будинок і студентів. Як політичний термін ця лексема має значення «будинок, де збираються законодавці», також у переносному значенні – «збори або кворум таких зборів»: *make a house*, *keep a house* [5, с. 1339]. Як видно, ці словосполучення поєднують просторову семантику з антропонімічною. Власні назви *House of Commons*, *Houses of Parliament* можуть мати значення споруди або зборів парламентаріїв залежно від контексту.

Інший тематичний іменник утворює функціональні номінації з історичною семантикою: *Buckingham Palace*, *Crystal Palace* [1].

У мовленні іменники аналізованої групи можуть набувати емотивних конотацій. Прикладами слугують заголовки книг, оповідань. Заголовок оповідання С. Фітцджеральда "*The Diamond As Big As the Ritz*" [2] утворює художнє гіперболізоване порівняння величини діаманта з масштабом готелю, втілюючи образ неймовірного багатства та великих амбіцій героя оповідання. Заголовок оповідання О'Генрі "*The Skylight Room*" [3] несе інформацію про готель у іменнику *room*, а означення біля цього іменника створює уявлення про неймовірно обмежений простір з цяткою світла нагорі, мінімальними умовами проживання, уособлюючи бідність головного персонажа оповідання.

Лінгвокультурної семантики набувають переносні значення іменників цієї групи. Іменник *place* уживається в переносному значенні, означаючи поняття *home*, наприклад, у словосполученні *come to my place*. Тематичний іменник *house*

у вузькому розумінні може номінувати різні приміщення, а в широкому – набуває соціальної значущості колективу, наприклад, закладу харчування, чим пояснюється словосполучення *on the house* – за рахунок закладу.

Перспективи подальших досліджень убачаються, насамперед, у подальшому комплексному, поліпарадигмальному вивченні культурної спадщини англомовних народів, а також у напрямках лінгвокультурології, лінгвостилістики, перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cavendis M. The World Cities. London / Marshall Cavendish. – London and N.Y., 1978 – 100 p., ill.
2. Fitzgerald F. S. Selected Short Stories /. – М.: Progr . Publ., 1979. – 275 p.
3. Henry O. The Skylight Room /. – М.: High School., 1972. – 112 p.
4. Oxford Advanced Learner's Dictionary / Fourth Ed. A. S. Hornby. – Oxford : Oxford Univ. Press, 1989. – T. I A-L. – 544 p.
5. Webster's, New World Dictionary of the American Language. – College Edition / Ed. in Chief D. Guralnic – N.Y. : Prentice Hall Press, 1986. – 1692 p.

МОВЛЕННЄВИЙ ВПЛИВ У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Томахів М.В.

Центр наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України

У сучасній мовознавчій науці домінує когнітивно-дискурсивна наукова парадигма, що зумовлює винятковий інтерес дослідників власне до когнітивних процесів комунікації, які опосередковують наше спілкування. Вчені частіше звертаються до проблеми впливу на свідомість людини за допомогою засобів природної мови, які мають певну впливову та маніпулятивну силу.

Російська дослідниця наукового впливу Варгіна О. висловлює цікаву думку про те, що ще з часу своєї появи на планеті Земля людина розумна намагається здійснювати вплив на навколишнє середовище, тому майже всю історію людства можна розглядати як історію наростаючого впливу людини на все, що її оточує. «Важливий етап у розвитку людства», – стверджує дослідниця, – «відбувся тоді, коли виникла наука й думка людини втілилася у форму наукового тексту» [2, с. 5]. Ми погоджуємося із цим твердженням, і знаходимо підтвердження широкої дії мовленнєвого впливу людини також в українській вченої Селіванової О. О., яка стверджує, що «феномен мовленнєвого впливу супроводжує практично всі дискурсивні практики мови й визначає ефективність і результативність спілкування» [6, с. 224], а отже науковий дискурс не є винятком.

У межах даного дослідження нам потрібно з'ясувати, що являє собою мовленнєвий вплив, і яким чином він здійснюється у межах наукового тексту зокрема та наукового дискурсу в загальному.

Питання мовленнєвого впливу цікавило вчених ще із стародавніх часів. Навчання риторики та ораторського мистецтва у Давній Греції передбачало здійснення мовленнєвого впливу на слухачів [6, с. 224]. Під *мовленнєвим*

впливом (у широкому значенні цього поняття) ми розуміємо вплив на індивідуальну чи колективну свідомість і поведінку, що здійснюється різноманітними мовленнєвими засобами, тобто за допомогою повідомлень на природній мові, які часто можуть включати й засоби паралінгвістичних семіотичних систем (жести, міміка, пози – кінесика; естетичні коди словесної творчості – стилістичні коди чи інтертекстуальні зв'язки; засоби графічного оформлення – при письмовій комунікації тощо). У вузькому значенні цього терміна, *мовленнєвий вплив* – це використання особливостей устату та функціонування мовних та парамовних знакових систем з метою побудови повідомлень, що містять підвищену здатність здійснення на свідомість та поведінку адресата чи адресатів повідомлення [3]. Часто поняття мовленнєвого впливу ототожнюють із маніпулюванням, або ж розуміють як обман, сугестія чи персуазивність Українська вчена Сорокіна Л. Є. стверджує, що ці поняття не є взаємозамінними, а маніпуляція є власне різновидом мовленнєвого впливу [8, с. 157].

Говорячи про вплив наукового тексту, то однією із основних його функцій є *прагматична*, хоча нею не вичерпується увесь його вплив [7, с. 99]. Коло адресатів наукового тексту доволі обмежений, але саме на це коло колег-спеціалістів намагається здійснити вплив автор тексту. Він намагається викликати рефлексії читача, зробити так, аби він включив викладену інформацію до свого фонду знань. Під впливом тексту, синтезуючи отриману порцію інформації, люди часто отримують нові ідеї, які потім розвивають.

Розрізняють три типи мовленнєвого впливу – *прямий*, *непрямий* та *прихований* [7, с. 100; 8, с. 157]. *Прямий* мовленнєвий вплив реалізується за допомогою цілеспрямованого вибору мовних засобів висловлювання з метою спонукання до дії чи отримання відповіді. *Непрямий* вплив здійснюється так само, як і *прямий* – із цілеспрямованим добром мовних та мовленнєвих засобів, проте ненавмисно. *Непрямий* вплив у науковому тексті відбувається через інформування, через вибір мовних інформуючих одиниць, які водночас є повідомлюваними і впливаючими. *Прихований* мовленнєвий вплив, у свою чергу, не є усвідомлюваним ні відправником, ні отримувачем повідомлення, а здійснюється на підсвідомому рівні, автоматично, машинально, інтуїтивно, як результат багаторазового повторення й вкорінення у звичку. Скрипак І. А. [7, с. 100] стверджує, що у межах наукового тексту можемо говорити про *непрямий* мовленнєвий вплив, оскільки інформація, що подається є у тексті, має саме *непряму* спонукаючу дію. Ця дія полягає у тому, що при читанні тексту відбувається регулювання, управління та формування психічного стану отримувача – йому пропонується «модель дійсності», яка є важливою для адресанта, і яка б мала вплинути на позитивне чи негативне відношення отримувача до самого автора, його ідей, установок, точки зору. Можемо припустити, що власне маніпуляція, згадана вище, може набирати форми *прихованого* впливу, оскільки переважно визначається як вид психологічного впливу, майстерне виконання якого веде до *прихованого* виникнення в іншій людини намірів, що не збігаються з його актуально існуючими бажаннями

[4, с. 292]. Мовленнєвий вплив може здійснюватися на різних рівнях, а зокрема фонологічному, номінативному, семантичному, синтактико-логічному, контекстуально-смысловому, формально-символічному [3; 5].

Мовленнєвий вплив у межах наукового дискурсу являє собою комплексне, багатовимірне та багатоаспектне явище, основною складовою якого являється *аргументація*. Скрипак І. А., вслід за Варгіною О. [7, с. 101], розглядає *переконання* як основний вид впливу у науковому тексті, що пов'язано в першу чергу із комунікативною функцією мови, й завжди здійснюється цілеспрямовано на адресата наукового тексту, та *аргументацію*, що є основним засобом переконання у науковому тексті. Мета переконання через аргументацію – розуміння та прийняття повідомлюваної інформації. Поряд із аргументацією для здійснення переконання у науковому дискурсі використовують такі мовленнєві акти як пояснення, підтвердження, уточнення та екземпліфікація [1, с. 244].

Отже, підсумуємо, що прямий та непрямий мовленнєвий вплив здійснюється у межах наукового дискурсу, відповідно до жанрів наукового дискурсу та цілей комунікації. Маніпуляція як засіб мовленнєвого впливу у науковому дискурсі ще не є достатньо вивченою. Переконання є основним видом впливу, тоді як аргументація – основним засобом переконання. Дослідження мовленнєвого впливу може здійснюватися за допомогою лінгвістичних засобів на різних його рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багрій О.І. Логічні прийоми переконання у науковому дискусійному дискурсі/ Ольга Ігорівна Багрій. – *Studia Linguistica*. – 2012. – Випуск 6, №12. – С. 242-247
2. Варгина, Е.И. Научный текст: функция воздействия [Текст]: дис. ... докт. филол. наук: захищена 18.02.2004 : утв. 21.12.2004 / Е.И. Варгина. – СПб, 2004. – 270 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cheloveknauka.com/v/48914/d#?page=5>
3. Паршин П. Речевое воздействие/ Паршин Павел. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/lingvistika/RECHEVOE_VOZDESTVIE.html?page=0,0
4. Разгонова К. С. Природа та обсяг поняття «маніпуляція». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/5786/1/291-294.pdf>
5. Решетнікова А. Є. Короткий огляд лінгвістичних методів дослідження маніпулятивного мовленнєвого впливу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2012_11_28/6_reshetnikova.htm
6. Селіванова О. О. Мовленнєвий вплив у комунікативній взаємодії/ О. О. Селіванова// *Психолінгвістика*. – 2012. – Вип. 10. – С. 223-229. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/psling_2012_10_31.pdf
7. Скрипак И. А. Языковое выражение экспрессивности как способа речевого воздействия в современном научном дискурсе : на материале статей лингвистического профиля на русском и английском языках : диссертация ... кандидата филологических наук : 10.02.19 / Ирина Анатольевна Скрипак. – Ставрополь, 2008. – 199 с.

8. Сорокіна Л. Є. Мовленнєва маніпуляція та інші види мовленнєвого впливу: термінологічне розмежування понять./ Л. Є. Сорокіна. – Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2014. – №8, т.2. – С. 157–159

ЛІНГВОПОЕТИЧНІ ОБРАЗОТВІРНІ ЕЛЕМЕНТИ У ФРАНЦУЗЬКОМУ АВТОБІОГРАФІЧНОМУ РОМАНІ

Тучкова О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Розробці теоретичних основ лінгвістичного аналізу художнього твору присвятили свої праці численні видатні вчені, зокрема Л.І. Бєлєхова., В.Б. Бурбело, В.В. Виноградов, О.П. Воробйова, З.О. Гетьман, О.М. Кагановська, В.А. Кухаренко, Reuter Y., Rutten van P та ін. Усі вони дотримуються твердження, що, оскільки літературний твір існує в мові та через посередництво мови, то тільки шляхом дослідження самої мовної матерії художнього тексту можна дійти об'єктивного розуміння його змісту й ідей взагалі та індивідуально-авторського використання мови зокрема.

Вивчення образу автора через категорію форми і змісту передбачає розгляд структури образу автора, супутніх і другопланових образів, які реалізуються у засобах художнього мовлення. Аналіз категорії вираження постає необхідним для дослідження лінгвопоетичних і прагматичних засобів. Саме вони втілюють обрану автором-жінкою концепцію автобіографічного роману, утворюючи тим самим образ автора. Лінгвопоетичні засоби зорієнтовані передати жіноче ставлення до життя, до певних подій, авторське бачення людських відносин тощо. Відтак, особливості категорії вираження образу автора спостерігаємо "в принципах і законах словесно-художньої будови" [1, с. 18] французького жіночого автобіографічного роману ХХ століття, які становлять особливості художнього стилю твору.

Лінгвопоетичні і прагматичні засоби в жіночому автобіографічному романі мають якнайкраще відобразити образ автора-жінки й водночас бути відповідними загальному стилю в її попередніх творах. Образ автора-жінки проявляється в індивідуальному відборі, в уживанні чи невживанні стилістичних прийомів, лексичних і синтаксичних одиниць. Відповідно останні обираються з метою передачі життєвого досвіду, ставлення до подій і певних емоційних станів, з ними пов'язаних, вираження міркування, що узагальнюється обраною прагматичною інтенцією в рамках концепції твору. У такий спосіб, образ автора в категорії вираження має підтвердити обрану концепцію, розпочату в категорії форми і змісту. А тому всі необхідні для цього лінгвопоетичні засоби обираються не хаотично, а навпаки, ретельно й виважено, аби зберегти не тільки цілісність образу, але й роману в цілому. Відтак, лінгвопоетичні та прагматичні засоби, які вербалізують певну концепцію образу, детермінуємо як образотвірні елементи. Під вивченням образотвірних елементів розуміємо аналіз лексики, стилістичних фігур, тропів, синтаксичних особливостей, які, реалізуючи своє граматичне і семантичне значення, утворюють образ автора

або персонажа. У кожного автора свій набір образотвірних елементів, що конкретизується у лінгвістичному та прагматичному відборі та визначається індивідуально-авторським стилем.

До функцій лінгвопоетичних образотвірних елементів відносимо: здатність передавати різноманітні характеристики певного образу; його експресивність. Образотвірні елементи мають варіативну природу та підпорядковані концепції певного образу в творі. Вони яскраво проявляються як у статичному образі, так і в образі, який розгортається протягом роману, а можливо і декількох. Прикладом першого слугує другоплановий супутній образ школи в романі А. Ерно «La Honte», який не набуває розвитку, проте ємко відображає умови зростання автора в релігійній приватній школі, психологічні аспекти формування її особистості. Для прикладу образу, що розгортається, наведемо образ батька в романах А. Ерно, образ матері в романах С.-Г. Колетт.

Одним з найпоширеніших лінгвопоетичних образотвірних елементів в автобіографічних романах ХХ століття. постає метафора. Метафора – безкрайній колодязь можливостей для передачі знань, світосприйняття, ставлення тощо. Огляд наукової літератури з теорії метафори (І.В. Арнольд, Н.Д. Арутюнова, А.Н. Баранов, М.М. Бахтін, М. Блека, В.В. Виноградова, В.Н. Вовка, М.В. Никитина та інші) свідчить лише про складність і багатоаспектність предмету вивчення. Образ автора та образ персонажа як складники внутрішньої організації автобіографічного роману виписуються через метафору. Відтак вона переходить на наступну сходинку і постає не тільки текстовим елементом, а елементом, який утворює певний образ. Метафорична організація образу змушує працювати асоціативне мислення читача і переводити абстрактне у конкретне чи, навпаки, орієнтує з конкретного на абстрактне. Здатність метафори віднаходити ознаку, на основі якої відбувається порівняння одного предмету з іншим, лягло в основу багатьох інших стилістичних фігур і тропів [2, с. 21]. Це уможливило її розуміння в якості образотвірного елементу в створенні образу автора-жінки та супутніх персонажів. Порівняння і персоніфікація як тропи на основі метафоричного підходу, епітети в якості складової частини метафоричних конструкцій та безпосередньо метафора приймають участь у створенні образу автора і постають образотвірними елементами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. В. О языке художественной литературы / Виктор Владимирович Виноградов. – М. : Гос. изд-во худ. лит-ры, 1959. – 652 с.
2. Маслова В. А. Филологический анализ поэтического текста / Валентина Авраамовна Маслова. – Минск : БРФФИ, 1999. – 208 с.

МЕТОДИКА ЗІСТАВЛЕННЯ СЛОВОТВОРЧИХ АФІКСІВ У РІЗНОСИСТЕМНИХ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ КОРЕЙСЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)

Урядова В.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Розглядаючи словотворення як один із процесів мовної номінації, простежується вплив мови й мовної картини світу на творчу діяльність людини

в сфері пізнання світу [1]. Утім, незважаючи на значну кількість праць зі словотвору, що з'явилися протягом останніх років [2, 3 та ін.], проблемним залишається питання про його системність, оскільки не визначено з достатньою переконливістю кількісний і якісний склад словотворчих афіксів, які можна було б розглядати як системоутворювальні елементи словотворення, не досліджено всі взаємозв'язки між елементами, що утворюють структуру цієї системи, не визначено джерела її розвитку та збагачення. До коректного розв'язання цих питань можна підійти через їх вивчення у різних мовах – як генетично-споріднених, так і різносистемних. До зіставлення різносистемних мов лінгвістичні школи підходили залежно від загальнотеоретичних позицій щодо розуміння принципів розбіжностей між генетичним спорідненням (покладеним в основу порівняльно-історичного мовознавства) [4] і типологічною близькістю мов [5], на яку спирається зіставно-типологічний метод. Сфери їхнього застосування Р. О. Якобсон розмежовував так: "Генетичний метод має справу зі спорідненням, ареальний – із суміжною спорідненістю мов, а типологічний – з ізоморфізмом. На відміну від споріднення і суміжної спорідненості, ізоморфізм не пов'язаний обов'язково ні з фактором часу, ні з фактором простору. Ізоморфізм може поєднувати різні стани однієї мови або два стани (як одночасних, так і віддалених у часі) двох різних мов, причому як мов, розташованих по сусідству, так і мов різних за походженням" [6, с. 102]. При цьому вчений вносить уточнення, що "...основна сфера встановлення генетичної спорідненості – це план вираження мови, представлений різними рівнями її звукового аспекту від конкретного поверхнево-фонетичного до досить абстрактного рівня репрезентації, традиційно іменованого морфологією" [6].

Актуальність пропонованої студії зумовлена її спрямуванням на вивчення мотиваційних можливостей словотворення різносистемних мов загалом та специфіки афіксального мотивованого словотворення корейської, російської та англійської мов зокрема, що сприятиме з'ясуванню спільних закономірностей у їх афіксальних системах та відмінних аспектів, властивих процесам словотвірної номінації кожної національної мови, зокрема корейської, російської й англійської.

Методологічні передумови пропонованого дослідження – поєднання зіставно-типологічного й порівняльно-історичного підходів до аналізу афіксації в корейській, російській та англійських мовах, що є необхідними для визначення спільних і відмінних характеристик в афіксальних системах цих мов, а також виявлення продуктивності афіксації у кожній із зіставляювальних мов.

Застосовуючи системно зіставно-типологічний метод, у дослідженні було встановлено особливості корейських, російських і англійських похідних і твірних основ, на базі яких виведено типи мотивованого афіксального словотворення у зіставляюваних мовах. За допомогою методики словникових дефініцій було описано значення основ первинних та похідних одиниць корейської, російської та англійської мов; методика компонентного аналізу сприяла визначенню мінімальних спільних та відмінних сем у семантичній структурі похідних слів досліджуваних мов; валентного аналізу – виявленню продуктивних способів словотворчої сполучуваності афіксів із різними частинами

мови в корейській, російській і англійській мовах; словотворчий аналіз було залучено для характеристики основ і конкретних афіксів, що відповідають релевантним словотворчим типам афіксації, кількісно-якісний аналіз дав змогу узагальнити кількісні дані щодо значень афіксальних засобів у зіставлюваних мовах. Ці методи становлять комплексну методику аналізу афіксації в корейській, російській та англійській мовах, яка здійснювалася в три етапи. На *першому етапі* зі словників було виписано лексеми з високопродуктивними, малопродуктивними та непродуктивними афіксами у кожній із зіставлювальних мов. На *другому етапі* за допомогою валентного аналізу було виявлено продуктивні способи словотворчої сполучуваності афіксів із різними частинами мови в корейській, російській і англійській мовах. *Третій етап* спрямовувався на характеристику основ і конкретних афіксів, релевантних словотворчим типам афіксації у зіставлюваних мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вендина Т. И. Словообразование как источник реконструкции языкового сознания / Т. И. Вендина // Вопросы языкознания. – 2002. – № 4. – С. 42–52.
2. Земская Е. А. Активные процессы современного словопроизводства / Е. А. Земская // Русский язык конца XX столетия (1985–1995). – 2-е изд. – М. : Языки русской культуры, 2000. – С. 90–141.
3. Иванов В. В. Типология и сравнительно-историческое языкознание / Вячеслав Всеволодович Иванов // ВЯ. – 1958. – № 5.
4. Каліущенко В. Д. Типологія значень словотвірних афіксів / В. Д. Каліущенко // Проблеми зіставної семантики. зб. наук. ст. – Вип. 7. – К., 2005. – С. 305 – 308.
5. Мещанинов И. И. Типологические сопоставления и типология систем / Иван Иванович Мещанинов // НДВШ. Филол. Науки. – 1958. – № 3.
6. Якобсон Р. О. Типологические исследования и их вклад в сравнительно-историческое языкознание / Роман Осипович Якобсон // Новое в лингвистике. – Вип. II. – М. : Изд-во иностранной литературы, 1963. – С. 95–105.

ФРАКТАЛЬНА ДИНАМІКА ПОЗИЦІОНУВАННЯ В КОМУНІКАТИВНІЙ СИТУАЦІЇ РИЗИКУ

Ущина В.А.

Київський національний лінгвістичний університет

У фокусі нашого дослідження знаходиться феномен, який в англomовній традиції прийнято позначати як "станс" (англ. *stance*), що ми пропонуємо називати **позицією суб'єкта дискурсивної взаємодії** (далі позиція СДВ). Це явище, з одного боку, стосується інгерентної здатності і потреби людини як *homo loquens* висловити власні думки й уподобання, виразити емоції і почуття, описати свої знання і тлумачення стосовно тієї чи іншої проблеми. У цьому сенсі станс – це цілком зрозуміле і доступне спостереженню моносуб'єктне явище, для вивчення якого достатньо чітко випрацьованого і добре відомого апарату функціональної лінгвістики. З іншого боку, позиція СДВ постає як гнучке і нестабільне утворення, невловимість і мозаїчна природа якого, його

всеохоплювальна динаміка, інтеракційність та полісуб'єктність розміщують це явище серед феноменів з префіксом “нео-” – неофункціоналізм, неоантропоцентризм, неоекспланаторність [1, с. 3]. Відтак, для теоретичного обґрунтування причин і специфіки породження цього комплексного, серіального і періодично повторюваного дискурсивного явища, яке відіграє значну роль у конструюванні **ідентичності** людини, ми спираємося на поняття **фрактальності**, в основі якого лежить ідея самототожності окремих елементів структури до цілого [4], що уможливорює врахування динамічної, самоорганізовувальної, адаптивної і часто непередбачуваної природи позиціонування.

Дискурсивним середовищем для дослідження особливостей формування позиції СДВ нами обрано **дискурс ризику**, який розуміється як взаємодія суб'єктів, що відбувається в умовах ризику або стосовно ризику. Крім усього іншого, сучасні дослідження ризику орієнтовані на виявлення ролі індивіда у (ре)конструкції смислів, пов'язаних з ризик-комунікацією. А, отже, вивчення лінгвальних особливостей дискурсу ризику неможливе без ретельного вивчення виявів суб'єктних позицій, які займають індивіди під час своєї дискурсивної діяльності. У ситуації ризику процес суб'єктного позиціонування набуває особливого значення й унікального розвитку, оскільки прийняте суб'єктом рішення щодо ризику фактично є результатом обраних ним позицій у конкретній дискурсивній взаємодії.

Фрактальне розгортання дискурсивного простору ризику має риси структурування хаосу і полягає в тому, що вже актуалізовані позиції (структури) неначе створюють місце для нових віртуальних структур, які, своєю чергою, актуалізуються в поступовому розвитку системи. Ключовою ознакою цього процесу є логічний ізоморфізм між індивідом (суб'єктом позиціонування) і соціумом (середовищем позиціонування), які підлягають екологічним законам фізичного світу [3, с. 5]. У зв'язку з цим ми трактуємо вибір суб'єктом позиції у ситуації ризику як прийняття ним / нею рішень стосовно вибору дискурсивних стратегій і мовних засобів, спрямованих на зменшення когнітивного дисонансу, який виникає внаслідок усвідомлення індивідом потреби внести зміни у свій поточний когнітивно-емоційний стан.

Фрактальний аналіз як метод дослідження суб'єктного позиціонування в дискурсі ризику орієнтовано на виявлення механізмів конструювання дискурсивних структур (серед яких позиції СДВ) по мірі їх виникнення і розвитку на різних рівнях багатовимірного дискурсу [2]. За допомогою – «масштабування» (*scaling*) [ibid.] дискурсу, яке задає форму фракталу, можна інтерпретувати і пояснювати процеси, які відбуваються на різних його рівнях: (а) на рівні висловлення, (б) на рівні продукування/інтерпретації дискурсу та (в) на рівні соціальних практик.

Позиціонування як діяльність, яка пронизує усі ці рівні, дозволяє простежити їх координацію і динаміку їх структурних перетворень. Зробивши вірний чи невірний вибір у ситуації ризику, суб'єкт як творець «фрактальної динаміки», не просто займає певну позицію, а рухається по дискурсивному простору в певному напрямку. Більше того, своїми діями він / вона впливає на динаміку розвитку ситуативного контексту навколо себе. Згідно теорії фракталів

Б. Мандельбро, природні об'єкти в рамках тривимірного простору здійснюють динамічні ітераційні та рекурентні процедури, дроблячись на дрібні самоподібні частини. Так само ідентичність людини в цілому повторює свої окремі елементи – позиції, що займаються суб'єктами в різних ситуаціях спілкування, а позиціонування в термінах фрактальної геометрії – неперервна, мультимасштабна дискурсивна діяльність.

Геометричні елементи позиціонування визначаються алгоритмами, що функціонують як одиниці складної активності людини в умовах дискурсивної ситуації. У термінах фрактальної геометрії це: а) алгоритм ітерації як повторення схожих покрокових стансо-виражальних і стансо-конструювальних дій та б) алгоритм рекурсії – повторення цих дій по колу (своєрідне «повернення»), з певними модифікаціями і трансформаціями. Таким чином, у рамках цього підходу позиція СДВ трактується як когнітивно-дискурсивний конструкт, що репрезентує рекурентні і самоподібні конститuentи ідентичності як системи (фізичної, біологічної, соціальної, комунікативної, дискурсивної), яка знаходиться у процесі свого становлення і характеризується нестабільністю і хаотичністю, постійно еволюціонуючи до стійкого, впорядкованого цілого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробьева О.П. Лингвистика сегодня: реинтерпретация эпистемы / О.П. Воробьева // Вісник КНЛУ. Сер. Філологія. – 2013. – Т.16, № 2. – С. 41–47.
2. Fairclough N. Critical Discourse Analysis: The critical study of language / Norman Fairclough. – Boston: Addison Wesley, 1995. – 280 p.
3. Hodge B. Ideology, identity, interaction: Contradictions and challenges for critical discourse analysis / Bob Hodge // CADAAD. – Vol. 5 (2). – 2012. – P. 1–18.
4. Mandelbrot B. The Fractal Geometry of Nature / Benoit Mandelbrot. – San Francisco: W.H. Freeman and Company, 1982. – 468 p.

ТЕКСТОТВІРНА ФУНКЦІЯ ПОВТОРУ СИНТАКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ У СУЧАСНОМУ ФРАНЦУЗЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПРОЗОВОМУ ТЕКСТІ: ЛІНГВОСИНЕРГЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Філоненко Н.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Повтор, принцип якого закладається в основу текстотворення, є структурним і позиційним явищем, головним мовним засобом породження мовлення, причинами і наслідком якого визнаються системність мови, закони економії мовленнєвих засобів та асиметрія мовного знака [1: 13-15]. Синтаксичний повтор є основою численних стилістичних фігур і ефективних авторських прийомів, таких як анафора, епіфора, анепіфора, епанафора, паралелізм, градація у художньому прозовому тексті, тому він залишається у полі уваги дослідників стилістики художнього тексту.

Дослідження повтору і чергування синтаксичних структур є характерною відзнакою саме лінгвістики тексту, а не тільки синтаксису речення, тому що

наявність повторів у тексті є невідворотною через обмежену кількість мовних елементів [2: 101-139]. Таким чином, повторюваність синтаксичних одиниць у тексті неминуха і є проявом засобу економії і когнітивної асиміляції у мові. Повтор як форми, так і змісту, є текстотвірною і структуротвірною універсаліями, оскільки зустрічається на всіх текстових рівнях, ізоморфних мовним шаблонам: від фонем до конструкцій і фрагментів текстів та пов'язаний з поняттям симетрії / асиметрії [3: 15].

Через системний принцип повторюваності, у тексті спостерігаються як структурно повторювані синтаксичні ланцюги речень, так і унікальні синтаксичні структури, які вживаються у конкретному тексті один раз. Виявлення повторюваних і унікальних синтаксичних ланцюгів у текстах різних авторів уможливорює визначення загальномовних закономірностей побудови і структурування художнього прозового тексту у лінгвосинергетичному аспекті. Саме принцип повторюваності породжує закономірності періодичності синтаксичних структур, зокрема предикативної пари підмет + присудок з одного боку як найпростішого речення, з іншого боку як гнучкої структури, що здатна мати різноманітні синтаксичні прирощення і припускати трансформації. Чергування і повторюваність синтаксичної схеми простих речень у діалогах та наддовгих реченнях, притаманних сучасній французькій художній прозі, створює ритміко-синтаксичний малюнок цілого тексту. В основі структурної організації тексту міститься принцип повторюваності його одиниць. Цей принцип бере також участь у формуванні мірно-ритмічного шабля тексту.

Феномен синтаксичного повтору може досліджуватися на кількох рівнях, які у мовно-розумовій діяльності є концептуальними складниками багаторівневої ментальної мережевої структури метамовного концепту повтору:

Принцип повторюваності синтаксичних одиниць генерує ритміку художнього прозового тексту. У ритмічній зміні абзаців, довжини речень, повторів синтаксичних структур художнього прозового тексту особливим чином, порівняно з поетичним та нехудожнім текстом, закарбовується специфічне членування авторської думки і регулюється композиція цілого тексту.

1. Повтор синтаксичних структур у сучасному французькому художньому прозовому тексті може проявлятися як у межах речення, так і в межах надфразної єдності, смислового уривку, абзацу, структурного підрозділу, зрештою, цілого тексту.

2. За позиційним критерієм повтор синтаксичних структур у тексті може здійснюватися контактний, інакше кажучи, у лінійній розгортці, чи то горизонтальному плані, та дистанційно (вертикальний план); дистанційний повтор концептуально перетинається з поняттям “чергування”.

3. Повтор може бути повним, інакше кажучи, абсолютним (не тільки синтаксичної структури, а й відповідного лексичного наповнення) і частковим (з різними семантичними імплікаціями).

Різнорівневі повтори у художньому прозовому тексті є формантами своєрідного смислового “пульса”. Для когнітивного процесу смислотворення у художньому прозовому тексті не тільки сам факт і вид повтору відіграють роль,

а й кількісний потенціал повторюваних елементів. У будь-якому тексті найчастотнішим контактним або дистанційним повтором є конструкція підмет + присудок у розповідних реченнях.

Отже, синтаксична динаміка темпоритму художньої прози в основному організовується повтором таких синтаксичних текстових одиниць, як словосполучення, речення, абзац, серед яких ключовим елементом є речення, оскільки в самому реченні закладається ритм актуального членування.

У когнітивному вимірі процесу текстотворення повтор є безсумнівно метамовним концептом, оскільки усвідомлення повтору здійснюється на зіставленні подібне / відмінне; крім того, явище повтору є одним із критеріїв текстуальності, засобом структурування тексту, і без нього текстотворення не є можливим. Повтори ключових опорних словосполучень у французькому художньому прозовому тексті у вертикальному плані розгортання тексту показують авторські когнітивні домінанти і формують цілісність і зв'язність тексту.

Вміщення універсального принципу повтору у поняття фрактальності дозволяє стверджувати про системний лінгвосинергетичний принцип організації повторів у художньому прозовому тексті. Повтори різних елементів синтаксичної системи французького художнього тексту комплексно впливають на сприйняття композиції цілого тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Векшин Г. В. Фоностилистика текста: звуковой повтор в перспективе смыслообразования : диссертация ... д-ра филол. наук : 10.02.01 / Г. В. Векшин, РУДН. – Москва, 2006. – 507 с.
2. Лотман Ю.М. Структура художественного текста // Лотман Ю.М. Об искусстве. – СПб.: «Искусство – СПб», 1998. – С. 14– 285.
3. Москальчук Г. Г. Структура текста как синергетический процесс : автореф. дисс. докт. филол. Наук: спец. 10.02.19 «Общее языкознание, социолінгвістика, психолінгвістика» / Г. Г. Москальчук. – Барнаул, 1999 – 44 с.

РОЛЬ ПРИРОДНИХ СТИХІЙ У СТВОРЕННІ ПОЕТИЧНИХ ОБРАЗІВ (КРІЗЬ ПРИЗМУ ФЕНОМЕНОЛОГІЧНОЇ ПОЕТИКИ Г. БАШЛЯРА)

Фінік Є.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Образність як домінантна властивість поетичного твору завжди знаходилася у центрі уваги досліджень з поетики художнього тексту (В.В. Виноградов, М.Ю. Лотман, В.Б. Шкловський, Р.Й. Якобсон) [6],[7],[8],[9].

Англомовний поетичний дискурс кінця ХХ початку ХХІ століття демонструє низку унікальних образів, що визначають особливості національного менталітету та культури американської, британської та австралійської мовних спільнот. До таких образів належать образи природних стихій. Природні стихії розглядаються як цілісні смислові комплекси, що можуть реалізовуватися не

тільки в тих образах, які прямо пов'язані зі стихіями. Однак творення образності природних стихій та їх міфопоетичний зміст, особливості функціонування не отримали належного висвітлення у науковій літературі.

Відомий французький філософ і літературознавець Гастон Башляр висловлює переконання в тому, що: «Поети стають прихильниками певного образу; вони насправді проявляють вірність по відношенню до обраного ними первинно людського почуття, до тієї чи іншої первинної органічної реальності, до одного з основних оніричних темпераментів» [5]. Відповідно, в космології поетичного світу природні стихії були і лишаються основними чинниками образотворення. У тетралогії Г. Башляра стихії тлумачаться як психічно забарвлені елементи уяви, які аналізуються методом «психоаналізу речей» [4]. Згідно цієї ідеї, автор створює в тексті домінувальну позицію для однієї із стихій: це може бути продуктом ідіостиля або бути укоріненим у психологічних аспектах авторської особистості. За гіпотезою Г. Башляра, кожному темпераменту відповідає певний елемент, тому в уяві поета переважатимуть образи, складені з близьких йому елементів (ця ідея була започаткована З.Фрейдом та К. Юнгом), проте, створюючи систему образів, автор спирається на дуальну систему конструкції тексту, в якій дві стихії є/несуть в собі позитивний та негативний заряди, що притягуються та протиставляються один одному, але одночасно є взаємозалежними. Бінарність цієї системи і є основним джерелом виникнення сюжетної градації та напруження. Стихії вогню і повітря архетипно розглядаються як втілення чоловічої іпостасі природи, в той час як стихії землі і води уособлюють її жіночу іпостась. Башляр підкреслив продуктивну суть уяви і відходу від зовнішнього світу заради захоплення поетичним образом. Поетичний образ не відтворює реальність навколишнього світу, він створює нову реальність, виступаючи результатом квінтесенції чотирьох елементів (земля, вода, повітря, вогонь). Митець комбінує і «розводить» стихії, перемішуючи їх, створює нові образи, втілює свої задуми. Поєднання стихій завжди дає змогу віднайти точний, але в той самий час такий образ, що вимагатиме ретельного декодування. Так у вірші «THE SEEDS OF REVOLUTION» Тома Макілвіна йдеться про розпалення та перебіг громадянської війни в Австралії. З перших рядків вірша можна зрозуміти, з якою стихією автор порівнює війну. Це стихія – вогню. Британія ототожнюється з руйнівною силою вогню і є структурним компонентом у функції концепту – кореляту (*under brutal British law, ignited an inferno and a dreadful civil war*). Яскравою концептуальною метафорою «*then quenched its fiery blaze*» обігрується не гасіння пожежі, а придушення війни; дуже символічно згадується синій хрест (прапор Австралії синій): колір води – блакитний і так як вода може здолати полум'я, так і «Southern Cross» долає рабство і відчай, і є символом перемоги. У представленому творі чітко простежується протистояння двох стихій – вогню (образ Британії) та води (австралійські шахтарі).

Однак слід зауважити, що образ не знаходиться в каузальному відношенні з несвідомим, не є відтворенням минулого (зокрема архетипів колективного несвідомого), його буття – пряме: «образ підпорядковується прямій онтології» [1]. Звідси звернення до дескриптивних можливостей феноменології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башляр Г. Вода и грезы. Опыт о воображении материи / Гастон Башляр. – М.: Изд-во гуманитарной литературы, 1998. – 268 с.
2. Башляр Г. Избранное: Поэтика пространства / Гастон Башляр. – М.: РОССПЭН, 2004. – 376 с.
3. Башляр Г. Психоанализ огня / Гастон Башляр. – М.: Прогресс, 1993. – 174 с.
4. Башляр Г. Грезы о воздухе. Опыт о воображении движения / Гастон Башляр. – М.: Изд-во гуманитарной литературы, 1999. – 344 с.
5. Башляр Г. Земля и грезы о покое / Гастон Башляр. – М.: Изд-во гуманитарной литературы, 2001. – 320 с.
6. Виноградов В.В. З вивчення поезики. 20-ті роки / В.В. Виноградов. – АН: СРСР. Сер. літ-ри й мови, 1975. – 34с.
7. Лотман Ю. Семиотика кино и проблемы киноэстетики / Юрий Лотман. – Таллин : Ээсти Раамат, 1973. – 167с.
8. Шкловский В.Б. Потебня // Поэтика : Сборник по теории поэтического языка / В.Б. Шкловский. – Петроград : Изд-во Петроградского университета, 1919. – 141 – 147с.
9. Якобсон Р. Поэзия грамматики и грамматика поэзии / Р. Якобсон // Семиотика. – М. : Радуга. – 1983. – 465 – 473с.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИЙМЕННИКІВ І ПІСЛЯЙМЕННИКІВ В УГОРСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Ханикіна Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

У частиномовній класифікації прийменникові в українській мові більшість вчених надає статусу службової частини мови, хоч питання вкрай дискусійне, оскільки його природа складна, бо він “об’єднує в одну групу морфологічні, синтаксичні та лексичні явища, що мають різну природу в системі мови” [1, с. 51].

Однак прийменник – це “службова частина мови, яка є засобом вираження граматичного зв’язку і відповідного семантико-синтаксичного відношення між повнозначним словом, здатним виконувати функцію керування, і залежною відмінковою формою іншого повнозначного слова” [2, с. 455].

“Післяйменники угорської мови – це розряд самостійних слів, які завжди займають позицію після іменників та виступають разом із ними у реченнях обставинами” [3, с. 57]. Угорські післяйменники відповідають українським прийменникам, але, на відміну від українських, зазвичай зливається зі словом.

Значна частина післяйменників в угорській мові прислівникового походження, які вказують на час, місце, причину, мету, утворені суфіксальним способом, тоді як в українській мові шляхом функціональної транспозиції походять від прислівників, іменників, дієприслівників, хоч за кількісним складом переважають прийменники прислівникового походження, що в реченні виконують функцію обставини.

Більшість післяйменників угорської мови вживається з іменниками, які стоять у називному відмінку, для української ж мови такий процес не властивий, оскільки прийменники функціонують у структурі словосполучень та речень з непрямыми відмінками. Наприклад:

körül	A Ház körül mindig sok ember van Навколо будинку завжди багато людей	навколо+родовий відмінок
alatt	A fák alatt gyerekek játszanak Під деревами грають діти	під+орудний відмінок
mögött	A szökőkút mögött gyerekek játszanak За фонтаном грають діти	за+орудний відмінок

Друга група угорських післяйменників (їх значна меншість) потребують непрямого відмінка. Наприклад:

valamin kívül	окрім
valamin túl	за+орудн. в.
valamin felül	понад
valamin együtt	разом

Istvanan kívül még 7 ember volt ott.

Окрім Іштвана там було ще 7 чоловік.

A vendégekkel együtt utaztunk Pestre.

Разом із гостями ми поїхали до Будапешту.

Ezen a fiun kívül még sokan voltak ott.

Окрім цього хлопчика там було ще багато людей.

Azon a hegyen túl folyik a Duna.

За тією горою протікає Дунай

Особливістю угорських післяйменників є їх здатність притягувати особові закінчення, закінчення займенникового походження. В українській мові у такому разі вживається прийменник+особовий займенник у відповідному відмінку: Наприклад

через+род. відмінок	miatt	під+орудн. в.	після+род. в.	без +родов. в.
через мене	miattam	alattam	utánam	nélkül
через тебе	miattad	alattad	utánad	nélkülem
через нього (неї)	miatta	alatta	utána	nélküled
через нас	miattunk	alattunk	utánunk	nélkülünk
через вас	miattok	alattok	utánok	nélkülek
через них	miattuk	alattuk	utánuk	nélkülük

У сучасній угорській мові останнім часом спостерігається процес переходу післяйменників у прислівники на лексичному та стилістичному рівнях [4]. Для української мови така трансформація не є показовою.

Прийменники ж української мови мають проміжну службово-повнозначну функцію: *за допомогою, у межах, на користь, на підставі, на основі, на шляху, у ролі, з метою*, – коли втрачають свою службову функцію., лексичний план вираження виступає наперед.

Віддієслівні прийменники втратили зв'язок з дієслівною парадигмою, а набули службової функції: *включаючи, виключаючи, зважаючи на, не зважаючи на*.

Роблячи висновки з короткого огляду службових частин мови, як то прийменник в українській мові чи післяйменник в угорській, зазначаємо про пре- та постпозитивну позицію щодо означуваного слова. В угорській мові

післяйменники найчастіше кріпляться до означуваного слова. Значна група прийменників угорської мови вживається з означуваним словом у називному відмінку, в українській мові прийменники функціонують у відмінково-прийменниковій парадигмі тільки з непрямыми відмінками. Післяйменники угорської мови можуть мати особові закінчення займенникового походження. Спільною для цих частин мови є їхня здатність адвербіалізуватися у контексті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І.Р. Прийменникова система української мови / І.Р. Вихованець. – Київ : Наукова думка, 1980. – 285 с.
2. Грищенко А.П. Сучасна українська літературна мова : Підручник / А.П. Грищенко, Л.І. Мацько, М.Я. Плющ та ін.; За ред. А. П. Грищенка. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Вища шк., 1997. – 493 с.
3. Энико Сий. Курс венгерского языка. / Энико Сий. Издание второе. – Будапешт : Танкенъвиано, 1981. – 620 с.
4. D. Máтай, Mária. A névutók és a névutómelléknevek története [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.c3.hu/~nyelv/or/period/1261/126108.htm>

ІДАФА І ЇЇ ВИДИ В СУЧАСНІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ АРАБСЬКІЙ МОВІ

Хміль Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Арабський термін ідафа (الإضافة *iāʾfa* – "сполучення, суб-приєднання"), який в арабістиці має декілька варіантів дефініції: генітивна конструкція, неузгоджене означення, анексія, *status constructus*, є сполученням двох елементів, звичайно іменників, у фіксовану й неподільну мовну одиницю, що має значення належності, володіння. Перший елемент ідафи називають المضاف *al-tiāʾf* "приєднане", він не має ані означеного артикля, ані нунації, тому що його означає другий елемент. Але як головний іменник у словосполученні, він може бути в будь-якому з трьох відмінків: називному, родовому чи знахідному, залежно від синтаксичної функції ідафи в реченні. Другий елемент – المضاف إليه *al-tiāʾf 'layhi* "приєднувальне", він може бути в означеному чи неозначеному стані й завжди стоїть у родовому відмінку. Ланцюжок ідафи може складатися з більш ніж двох елементів, кожен з яких буде виступати як *tiāʾf* до наступного та як *tiāʾf 'layhi* до попереднього. Означеність ідафи визначається за станом *tiāʾf 'layhi*.

З точки зору семантичних відношень між іменниками в арабському складному словосполученні, то вони дуже широкі. Бістон наголошував на "семантичній поліваріантності структури анексії" і виділяв шість видів неузгодженого означення, у тому числі прикметникову, або несправжню ідафу (إضافة غير حقيقية *iāʾfa ġayr ḥaḡuquyya*). На сьогоднішній день є одинадцять видів ідафи, згідно Керін Райдінг, яка класифікувала їх залежно від "взаємозв'язків" елементів *status constructus* усередині словосполучення:

1. **Тотожний взаємозв'язок:** у цій великій категорії другий елемент генітивної конструкції вказує, характеризує, обмежує або пояснює виняткову ідентичність першого, напр., وزير العدل *wazīru l-ʿadali* міністр юстиції;

2. **Присвійний взаємозв'язок:** перший елемент конструкції може бути інтерпретований як такий, що належить другому, напр., أبو حسن *'abu ḥasanin* батько Хасана;

3. **Відокремлений взаємозв'язок:** приєднане визначає частину або кількість приєднувального, напр., مطلع الشهر *muṭlaʿu l-šahri* початок місяця;

4. **Взаємозв'язок дії:** другий іменник є виконавцем дії, а перший виражений віддієслівним іменем (масдаром), тобто іменем дії, напр., وصول الملكة *wuṣūlu l-malikati* прибуття королеви;

5. **Об'єктний взаємозв'язок:** другий елемент є об'єктом дії, а перший виражений або іменем дії, або дієприкметником активного стану, напр., مساعد وزير *musāʿidu wazīrin* помічник міністра;

6. **Композиційний взаємозв'язок:** у цій категорії другий іменник словосполучення виражає єство або склад першого, напр., باقات الزهور *bāqātu l-zuhūri* букети квітів;

7. **Взаємозв'язок мірення,** де приєднане виражає суть вимірювання, а приєднувальне і є мірою: كيلوموز *kīlo mawzin* кілограм бананів;

8. **Контентний взаємозв'язок:** перший іменник позначає сховище, а другий – вміст цього сховища, напр., الذهب صندوق *šundūqu l-ḍahabi* скриня золота;

9. **Взаємозв'язок призначення:** другий елемент ідафи пояснює або визначає особливе призначення першого, напр., بطاقات تهنئة *biṭāqātu tahni'atin* листівки (для) вітання;

10. **Взаємозв'язок цитування або титулування,** де, згідно назві, другий елемент є заголовком, назвою, цитатою, напр., ألف ليلة وليلة *kitābu "alfu laylatin wa laylatun"* книга "тисячі та однієї ночі";

11. **Реченнєвий взаємозв'язок:** у такій конструкції на місці другого елемента є підрядне речення (йде після знаку "+" в арабській транслітерації), напр., في وقت تدرك الحقيقة إدراكا كليا *fī waqti + tadriku l-ḥaqīqata 'idrākan kulliyan* у той час (коли) вона повністю усвідомлює правду.

Сьогодні питання про кількість і значення різновидів ідафи залишається відкритим.

ВИЗНАЧЕННЯ ПОЕТИЧНОГО СТИЛЮ В ЛІНГВІСТИЦІ

Ходаковська Н.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Поняття поетичного стилю нині одне із найбільш цікавих та досліджуваних питань як у літературознавстві, так і у лінгвістиці. Найчастіше стиль розглядається не як своєрідна забаганка генія-творця, а як певний результат

наполегливої кропіткої роботи творчої думки майстра. При цьому слід остерігатися думки, що у якийсь певний момент розвитку творця його стиль повністю складається і, набуваючи застиглої форми, більше ніколи не змінюється [1, с. 3].

Стиль – це завжди живе, суперечливе явище, що постійно розвивається, у якому єдність та рівновага усіх його елементів є короткочасною, натомість рух та внутрішні зміни – постійними. У стилі кожного митця спостерігаємо боротьбу між різними художніми уподобаннями. Поет ніколи не рухається за графіком, як, приміром, потяг, від станції відправлення до станції призначення. Доволі часто результат його поетичних шукань виявляється зовсім не схожим на його ж початковий задум.

Потрібно відмітити, що існують різні концепції та підходи до розробки і теорії стилю. Вчення про стилі було відомо ще в античні часи. Воно було основою навчання ораторів в Древній Греції і Древньому Римі. За переконаннями древніх мислителів стиль мовлення розглядався як один із способів переконання. Основоположником стилю вважається Аристотель, який розробив теорію ораторського мовлення. Необхідно згадати, що в середині II ст. до н.е. з'являється поняття тип або характер мовлення. Визначення "характера" стиля письменника є останнім завданням античної літературної критики. Окрім цього, дослідники античної літературної традиції вважають, що більшість цитат, представлених в працях древніх мислителів, є поетичними цитатами. Це дає можливість стверджувати, що вчення про стилі було орієнтовано на поезію. За часів Аристотеля поети, говорячи про буденність, ставали відомими завдяки своєму стилю, тому в ораторському мистецтві спочатку з'явився поетичний стиль. Отже, ще з давніх часів філософи намагалися визначити особливості та різновиди стилю, виділити їх "характер". Неабияким є також те, що античні мислителі пов'язували питання вивчення стилю з поезією, і таким чином, визначили певні особливості поетичного тексту.

Термін "стиль" може вживатися в наступних значеннях:

1) суспільно необхідний, історично сформований різновид літературної мови, що обслуговує певну сферу суспільних діяльності мовців і відповідно до цього має свої особливості добору й використання мовних одиниць. Кожний стиль має свою сферу використання, призначення, ознаки і мовні засоби;

2) сукупність прийомів використання мовних засобів, що є характерною для творчості окремого письменника, діяча культури, мовця (індивідуальний стиль);

3) особливості мовлення з погляду відповідності його нормам літературної мови: стиль гарний, поганий, простий, ускладнений, неохайний, штучний [2, с. 450].

В традиційній практичній стилістиці термін "стиль" означає ступінь дотримування нормативно-стилістичних правил мовлення. Здавна термін "стиль" вживається в широкому розумінні, позначаючи манеру мовлення, або в більш вузькому – в аспекті стилістики художнього мовлення – своєрідність мовленнєвої тканини окремого художнього твору або творчості письменника [3, с. 33].

Вивчення проблем поетичного тексту та поетичного стилю розроблялося в лінгвістиці в рамках загально філологічних досліджень А.А. Потебнею, В.В. Виноградовим, Г.О. Винокуром, Ю.Н. Тиняновим, Р.О. Якобсоном, В.М. Жирмунським, Ю.М. Лотманом та ін.

Загалом же, як слушно зауважив В. Виноградов, "важко знайти термін багатозначніший і суперечливіший і відповідне йому поняття – більш мінливе й суб'єктивно-невизначене, ніж термін і поняття стилю".

ЛІТЕРАТУРА

1. Серман И.З. Поэтический стиль Ломоносова / Илья Захарович Серман. АН СССР. Ин-т рус. лит. ; отв. ред. П. Н. Берков. – М.; Л. : Наука, 1966. – 260 с.
2. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К. : Вища школа, 2005. – 462 с.
3. Кожина М.Н. Стилистика русского языка / Маргарита Николаевна Кожина. Учеб. пособие для студентов фак. рус. яз. и литературы пед. ин-тов. М., Просвещение, 1977. – 223 с.
4. Потебня А.А. Эстетика и поэтика слова / Александр Афанасьевич Потебня. М. : Искусство, 1976. – 612 с.
5. Виноградов В. В. О языке художественной прозы / Виктор Владимирович Виноградов. – М. : Высшая школа, 1980. – 340 с.
6. Винокур Г.О. Избранные работы по русскому языку / Григорий Осипович Винокур. М. : Учпедгиз, 1959. – С. 388 – 393.
7. Тынянов Ю.Н. Поэтика. История литературы / Юрий Николаевич Тынянов. М. : Наука, 1977. – 574 с.
8. Якобсоно Р.Я. Лингвистика и поэтика / Роман Осипович Якобсон. Библиографическая информация : // Структурализм "за" и "против". М., 1975. – С. 193-230.
9. Жирмунский В.М. Введение в литературоведение / Виктор Максимович Жирмунский. – Под ред. Плавскина З.И., Жирмунской В.В. – СПб. : Изд. С. – Петербург. университета, 1996. – 440 с.
10. Лотман Ю. М. Анализ поэтического текста / Юрий Михайлович Лотман. – Ленинград : Просвещение, 1972. – 272 с.

ВПЛИВ ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПРОМОВ НА ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ КАНОНІВ КЛАСИЧНОЇ РИТОРИКИ

Цибка В. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Важливим етапом формування інтегративної парадигми дослідження в сучасній лінгвістиці стала поява нових дисциплін, спрямованих на зближення окремих напрямів вивчення когніції та комунікації. Однією з них є когнітивна риторика, що поглиблює аналіз прийомів вербального впливу за рахунок розкриття психологічних механізмів, що лежать в їх основі. Галузь когнітивно-риторичних досліджень представлена низкою атомістичних і комплексних

підходів, що звертаються до вивчення окремих когнітивних операцій або пропонують широку інтеграцію інструментарію класичної риторики з методиками сучасної когнітивної лінгвістики [3, с. 112]. До останніх належить когнітивна риторика ефекту, що досліджує вплив публічних промов на аудиторію, спираючись на систему риторичних канонів та моделі структур організації знань [там само, с. 115].

Система канонів класичної риторики ґрунтується на послідовності етапів створення публічної промови і для кожного з них пропонує рекомендації, покликані допомогти оратору в досягненні основної мети виступу. Так, *інвенція* зосереджується на пошуку аргументів, *диспозиція* – на їх розташуванні, *елокуція (стиль)* – на словесній формі промови, *меморія* – на запам'ятовуванні тексту, *акція* – на поведінці оратора під час виступу [1, с. 12]. Оскільки всі ці групи прийомів мають спільну мету і реалізуються безпосередньо в момент виголошення промови, риторичні канони можна розглядати як систему засобів впливу виступальника на аудиторію. Когнітивно-риторичний підхід може бути використаний у дослідженнях електорального дискурсу для аналізу етапів і засобів реалізації комунікативної стратегії позитивної самопрезентації кандидата, оскільки всі аспекти публічного виступу – зміст, форма та ситуативний контекст – відіграють важливу роль у формуванні образу політика.

Вивчення *інвенції* як першого етапу й основної групи засобів реалізації стратегії позитивної самопрезентації полягає у систематизації доводів кандидата на користь того, що саме він є найбільш гідним претендентом на виборну посаду. Упорядкування цієї інформації може відбуватись шляхом створення когнітивної моделі образу політика, що в розгорнутому вигляді охоплює всю пов'язану з ним інформацію та інтегрується в широку систему політичних та неполітичних образів, що впливають на ставлення до нього. Відзначимо, що представлення інформації, що прямо або опосередковано стосується кандидата, у вигляді системи концептуальних структур і зв'язків між ними, не лише методологічно зближує дослідження структури образу кандидата й засобів його формування, але й дає можливість описати найменші відмінності та складну взаємодію між різними прийомами, а також усуває термінологічні проблеми, пов'язані з неусталеністю назв багатьох з них.

Аналіз *диспозиції* зосереджується на обраній виступальником послідовності представлення інформації, що в когнітивному аспекті може розглядатись як сценарій розгортання образу, і визначенні тих локальних цілей, які в такий спосіб переслідує промовець (акцентування чи приховування інформації, полегшення розуміння чи запам'ятовування, посилення або послаблення зв'язку між окремими інформаційними структурами тощо). У вивченні *елокуції* як засобу формування образу кандидата інтерес для дослідника представляють як мовні засоби виразності, так і лексичні одиниці та граматичні конструкції, що допомагають доповідачеві скерувати інтерпретацію певної інформації у вигідному для нього напрямку.

Останній етап реалізації комунікативної стратегії позитивної самопрезентації охоплює цілу низку *перформативних* засобів впливу на аудиторію, пов'язаних з ситуацією спілкування. Практично будь-який параметр ситуативного контексту

(час і місце виступу, характер події, склад та поведінка учасників, оформлення сцени тощо) може бути використаний для формування позитивного образу кандидата. Усі вони можуть бути представлені як елементи єдиної концептуальної структури – образу комунікативної ситуації, інтегрованої в описану вище систему концептуальних структур як один з епізодів публічної політичної діяльності кандидата. До перформативних засобів формування образу кандидата можна також віднести конотативну інформацію, що міститься в тексті виступу і стосується статусно-рольових характеристик мовця, його ставлення до предмету обговорення та аудиторії.

Засоби перформативного впливу часто використовуються як додаткові до засобів інвенції. Так, наприклад, присутність відомих фахівців під час представлення кандидатом програми галузевої реформи покликане справити враження експертної підтримки його пропозицій і може розглядатись як одна з форм реалізації аргументу посилення на авторитет. Між різними засобами впливу на аудиторію можуть також існувати протиріччя, які змушують кандидатів утриматися від їх використання. Так, кандидати часто уникають прямих атак на опонента, побоюючись звинувачень у веденні брудної кампанії [2, с. 103].

Використання когнітивно-риторичного підходу для аналізу передвиборчих виступів політиків є важливим кроком до зближення досліджень, які займаються вивченням образів кандидатів, з дослідженнями стратегій і тактик передвиборчої агітації, а також дозволяє систематизувати різні види засобів створення образу і розкрити взаємодію між ними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хазагеров Г.Г. Политическая риторика / Георгий Георгиевич Хазагеров. – М. : Николо-Медиа, 2002. – 313 с.
2. Benoit W. Communication in Political Campaigns / William Benoit. – New York etc.: Peter Lang, 2007. – 292 p.
3. Potapenko S.I. Introducing Cognitive Linguistics / Serhiy Ivanovych Potapenko. – Nizhyn : Nizhyn University Publishing House, 2013. – 136 p.

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Цимбал С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Експерти у галузі комунікації стверджують, що манера говорити, притаманна людині, є одним із дієвих засобів її ідентифікації, а вміння розмовляти з людьми – однією із найважливіших якостей ділової людини. Тому ділову бесіду з впевненістю можна вважати невід'ємним компонентом особистості ділової людини, а отже, і однією із найважливіших форм вираження її ділового іміджу[4, с. 249]. Ефективність міжнародних ділових контактів залежить, серед інших параметрів, від знання міжнародних норм і національної специфіки ділового спілкування[8].

Ділове мовлення функціонує у галузі офіційно-ділових відносин, забезпечуючи, зокрема, сферу політики і права. Водночас китайське ділове мовлення має ряд характерних особливостей, однією з яких є стандартизація, що розуміється як процес використання термінології з різних сфер: юридичної, економічної тощо. З процесом стандартизації мовлення також тісно пов'язаний процес його фразеологізації, що наповнює ділове спілкування ідіоматичністю та метафоричністю, широким вживанням фразеологічних штампів, кліше або стилістично-відмічених фразеологізмів [7, с. 110]. Поговоримо про це докладніше.

По-перше, використання мовцями фразеологічних штампів, а також стійких фраз, що мають структуру речення, збагачують мовлення і роблять його більш виразним та яскравим. Вони допомагають конкретніше, лаконічніше і зрозуміліше висловити думку, повністю виключивши відмінності в розумінні. Такі формули (конструкції) потребують мінімального напруження при сприйнятті і суттєво полегшують становище мовця, дозволяючи не витратити додаткових зусиль на пошуки потрібних формулювань [3, с. 196]. Серед них в китайській мові можна виділити, наприклад, такі, що використовуються при першій зустрічі: 人生地不熟 – «я тут вперше; мені тут все незнайоме»; які слугують позначенням етапів переговорного процесу: 洽谈生意 – «вести комерційні переговори»; 达成交易 – «укласти угоду»; і такі, що будуть використовуватися при прощанні: 一路顺风 – «Попутного вітру! Щасливої дороги!» [2].

По-друге, в китайському діловому мовленні не є виключенням розповсюджене використання службових фразеологізмів, тобто мовленнєвих формул, словесних штампів, які виконують службову функцію і являються ускладненими варіантами службових слів. Такі мовленнєві формули також отримали назву готових конструкцій, серед яких необхідно назвати такі: 是...的 (часто не перекладається, а використовується для підкреслення певної частини висловлювання), 以...名义 – «від імені...» і т.ін.

Варто також відзначити широке вживання зображально-виразних засобів, які представлені чотирма класами ФО, один з яких, найбільш вживаний, утворений стійкими словосполученнями під назвою чен'юй (成语, «готові вирази, ідіоми») [1, с. 39]. До них можна віднести такі: 接风洗尘 (досл.: отримати звістку – змити пил) – «влаштувати банкет/обід в честь приїзду»; 礼尚 (上) 往来 – «за позику віддяка, відповідати добром на добро» тощо.

Наприкінці, відзначимо, що вживання фразеологізмів в китайському діловому мовленні підпорядковується правилам, які історично склалися, закріплені традицією і обов'язкові для всіх, тому беззаперечною умовою для кожного мовця є наявність глибоких знань китайської фразеології і обізнаність у доречності використання ФО [5]. Це саме стосується і побудови усного ділового мовлення. Його чітку структуру, наповнену готовими фразами, конструкціями, що тяжіють до офіційного стилю, варто доповнювати також і фразеологізмами та ідіомами, які більш характерні для стилю розмовного, що гарантуватиме подолання різноманітних бар'єрів у спілкуванні та дозволить більш успішно проводити зустрічі, переговори та процес укладання угоди з бізнес-партнерами Китаю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горелов В.И. Стилистика китайского языка. Учеб. пособие для студентов пед.ин-тов. – М.: Просвещение, 1979. – 192 с.
2. Дашевская Г.Я., Кондрашевский А.Ф. Китайский язык для делового общения. – *Издание второе, исправленное и дополненное*. М.: ИД «Муравей», 2000. – 352 с.
3. Кузин Ф.А. Современный имидж делового человека бизнесмена, политика. – М.: Ось-89, 2002. – 512 с.
4. Культура русской речи. Учебник для вузов. Под ред. проф. Л. К. Граудиной и проф. Е. Н. Ширяева. – М.: Издательская группа НОРМА–ИНФРА М.: 1999. – 560 с.
5. Культура устной и письменной речи делового человека: Справочник. Практикум. – 14-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2008. – 315 с.
6. Основы бизнес-китайского [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://online-teacher.ru/blog/business-china>
7. Роляк И.Л. Лексико-фразеологические особенности деловой речи в обучении польских учащихся русскому языку делового общения / И.Л. Роляк // Вестник Новгородского государственного университета. – 2013. – № 72. – С. 109–113.
8. Тан Хань. Лингвокультурная специфика русско-китайского делового общения: автореф. дисс... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «русский язык»/ Тан Хань. – М., 2011. – 22 с.

ЕВОЛЮЦІЯ РИТУАЛЬНИХ ФОРМУЛ У ДАВНЬОГРЕЦЬКІЙ І ЛАТИНСЬКІЙ ЕПІГРАМІ

Чемелюх М.А.

Київський національний лінгвістичний університет

На думку Н.А. Кузьміної, формули – це “один із проявів універсальї поетичної мови, спосіб індивідуального образного мислення про світ у категоріях, що були вироблені колективною поетичною практикою” [2, с. 78]. У цьому дослідженні ми розуміємо під формулами регулярно повторювані номінативні структури, що походять із усної частини ритуалів, характерні для певного субжанру античних епіграм, особливо на ранніх етапах його розвитку. Фактичним матеріалом дослідження є найпоширеніші архаїчні формули, зафіксовані у вотивних і надгробних епіграмах.

1. [ὁ δεῖνα] μ’ ἀνέθηκε(ν) “[дехто] мене присвятив” – позначає об’єкт присвяти від першої особи. Зустрічається вже в найпершій вотивній епіграмі – інскрипції Мантикла (Беотія, поч. VII ст. до н. е.): Μάντικλος μ’ ἀνέθεκε “Мантикл мене присвятив”. Крім того, міститься в сотнях інших метричних і неметричних написів: Νικάνδρη μ’ ἀνέθεκεν “Никандра мене присвятила” (о. Наксос, бл. 640–630 до н.е.), Χηραμύνης μ’ ἀνέθηκεν “Херамієс мене присвятив” (о. Самос, бл. 560 р. до н.е.) тощо (спостерігаються діалектні хитання між α й η у корені слова). J. Day зазначає, що постійне використання цього елементу ритуальної мови в найдавніших вотивних текстах вказує на його приналежність до ядра самої ідеї присвяти [3, с. 42].

Згодом формула втратила свій перший компонент – елідований займенник *μ'* “мене”. Такі написи з’являються приблизно в кін. VI – поч. V ст. до н. е.: *Ἀεάκης ἀνέθηκεν* “Аеак присвятив” – прибіл. 500 р. до н.е., *Εὐθύδικος ἀνέθεκεν* “Евтидік присвятив” – прибіл. 510 р. до н.е.. Я-референція від імені об’єкта присвяти зникає, він просто називається у знахідному відмінку. Н.В. Брагінська пов’язує такі обставини зі змінами у світогляді [1]: міфологічні вірування про наділення ритуальних і магічних предметів душею поступаються іншим уявленням про дійсність.

У Палатинській антології формула з *ἀνέθηκε* в обох варіантах зустрічається 24 рази: від найархаїчніших зразків, наприклад, *Ἀμφιτρύων μ' ἀνέθηκε* “Амфітріон мене присвятив” (AP 6.6 – анонімна епіграма), так і доволі пізніх – *Ερμοφίλας ἀνέθηκεν ὁ βωκόλος* “Гермофіл присвятив, пастух” (AP 6.55 – Іоанн Барбукал, поет V ст.).

Судячи зі збереженого матеріалу, формула перейшла до латинської епіграми вже у трансформованому вигляді. Проте вживання першої особи від імені предмета у найдавніших латинських написах (наприклад, у Пренестинській фібулі VII ст. до н.е. – *Manios med fhefhaked Nvmasioi* “Маній мене зробив Нумерію”) свідчить про можливе існування подібної референції в незбережених пам’ятках цієї формули. У літературній епіграмі (насамперед Марціала) в цій формулі зберігається третя особа, подібно до пізніх давньогрецьких зразків жанру. Проте немає спільного дієслова, яким було *ἀνατίθημι*: майже в усіх епіграмах використовуються різні предикати. Вони позначають завершену дію, наслідки якої мають місце дотепер (*perfectum*): *dedicat catenas* “присвятив ланцюги” (Ep. 3.29), а також дію, що відбувається зараз (*praesens*): *Haec tibi pro nato... dat* “Це тобі за сина... дає” (Ep. 4.45). Виключенням є лише текст Марціала Ep. 9.42, де дієслівна номінатема стоїть у *futurum*, ще й, на відміну від інших віршів, у першій особі: *casurum tibi rusticas ad aras // ducam cornibus aureis iuvencum* “принесу тобі до сільського вівтаря заколотого бичка з золотими рогами”.

2. *ἐνθάδε* “тут” + *κεῖσθαι* “лежати” – позначає місце поховання. Загальноприйнята архаїчна надгробна формула, що найчастіше зустрічалася у варіанті *ἐνθάδε κεῖται* “тут лежить”: *Εὐδαίμων ὁ θανὼν [Ε]ὐφράνωρ Εὐφρονος υἱός // ἐνθ[ά]δε [κεῖτ]αι* “Щасливий померлий Евфранор, син Евфрона // тут лежить” (м. Рамнус, Аттіка, IV ст. до н.е.). Має місце і в літературних епіграмах Палатинської антології: *ἐνθάδε κεῖται ἀνὴρ θεῖος Ἀριστοκλῆς* “тут лежить божественний муж Аристокл” (AP 7.60). Для давньогрецької епітафії загалом характерне дублювання номінативних конструкцій на позначення місця поховання (наприклад, *σῶμα μὲν ἀλλοδαπῇ κεύθει κόνις* “Тіло чужоземний вкриває пісок” (AP 7.510)), проте жодна з них не набула канонічної форми, як *ἐνθάδε κεῖται*.

Калькованим відповідником цієї конструкції у римській традиції була формула *hic iacet*. Вона мала широке розповсюдження в епіграфіці, а також

зустрічалася у літературних епіграмах Марціала: *Hic iacet ille senex Augusta notus in aula* “Тут лежить той старий, що був відомий у Августовому дворі” (Ер. 7.40). Проіснувавши до кінця античності, тривалий час зустрічалася в латиномовних епітафіях Середньовіччя та Відродження. Формула відбивала фонетичні зміни в народній латині, набуваючи нових варіантів у своїй орфографії (наприклад, *ic iacit* – Уельс, надгробні стели XII ст.).

Отже, вотивна формула з агентивною семантикою “мене присвятив”, пов’язана з архаїчними віруваннями про наділення душою предметів культового призначення, вже у давньогрецькій епіграмі демонструє нестабільність, що виявляється у втраті першого її компонента. У латинській епіграмі, крім цього, спостерігаються лексичні та граматичні варіювання другого компонента формули. На противагу цьому, надгробна локативна формула “тут лежить” виявляється стабільною протягом всієї античності та переходить у Середньовіччя, лише трансформуючи певним чином своє написання в залежності від регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брагинская Н.В. Надпись и изображение в греческой вазописи / Н.В. Брагинская // Культура и искусство античного мира: материалы науч. конф. (1979) / Гос. музей изобраз. искусств им. А.С. Пушкина; [под общ. ред. И.Е. Даниловой]. – М. : Сов. художник, 1980. – С. 41 – 99.
2. Кузьмина Н.А. Культурные знаки поэтического текста / Н.А. Кузьмина // Вестник Омского ун-та. – Омск, 1997. – С. 74 – 78.
3. Day J.W. Interactive Offerings : Early Greek Dedicatory Epigrams and Ritual / J.W. Day // Harvard Studies in Classical Philology. — Harvard : Department of the Classics, Harvard University, 1994. – Vol. 96. – P. 37 – 74.

ТЕРМІНОЛОГІЧНА ДЕСКРИПЦІЯ ТЕОЛІНГВІСТИЧНА МАТРИЦЯ У ПРОЕКЦІЇ НА ТЕКСТИ РЕЛІГІЙНО-ПОПУЛЯРНОГО ДИСКУРСУ

Черхав О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Одним із проблемних питань при аналізі дискурсу є нашарування понять “дискурсивна структура”, яку ототожнюють із моделлю дискурсу; “дискурсивний конструкт”, що пов’язують з моделюванням концептуальної конструкції дискурсу, яка експлікує його структуру [5, с. 136]; “дискурсивна композиція”, яку розглядають у вужчому значенні, насамперед як 1) формально-структурну характеристику мовлення [Карасик], 2) жанрову форму [5, с. 139], 3) виклад письмових текстів (розповіді, опису, експозиції та аргументації) [9].

Оскільки “підґрунтям моделювання може бути гіпотеза, перевірка якої потребує накладання моделі на оригінальний об’єкт і експериментальну діяльність [...], то дискурсивний конструкт не може бути моделлю, оскільки повністю тотожний із оригіналом” [7, с. 386]. Тому найбільш оптимальним при вивченні текстів релігійно-популярного дискурсу є термін В. І. Карасика “дискурсивна композиція”, яку розуміємо як послідовність викладу інформації

(заголовок, вступ, основну частину, кінцівку), яка враховується при його моделюванні на а) мікрорівні (в аспекті когерентності) та б) макрорівні (у плані ширшого значення дискурсу) [10, с. 9].

Так, попри традиційну з позицій філософії мови думки щодо поділу релігійної мови на ту, яка стосується емпіричного світу і таку, яка позначає транс-чуттєвий світ [11], лише нещодавно було сформульовано гіпотезу про існування єдиної так званої “мови Абсолюту” (Absolute Language), яка охоплює два типи релігійного дискурсу: 1) описовий / descriptive / existential (висловлювання-факти щодо значення тих слів, які вказують на історичні події, та тих, що інформують про те, якими є речі насправді) і 2) прескриптивний / prescriptive / injunctive (висловлювання-дії щодо моралі; накази, заборони, настанови) [8, р. 133]. Відповідно до цієї теорії Дж. Граймс розглядає організацію релігійного дискурсу як “комплексну дворівневу мовну систему, де першому рівню властиві “буквальні висловлювання” (literal expressions), що називають факт існування надприродної сили, а другому – так звана “непряма мова” (символічна та образна) [8, р. 135]. Усі ці висловлювання групуються в релігійному дискурсі у сегменти – кореляти структурної варіації дискурсу, які маркуються відповідними елементами. Упорядкування цих сегментів значною мірою залежить від когерентності, яка є “генератором композиції та смислу дискурсу” [4, с. 32], і тематичних блоків як інформантів повідомлення, смислове наповнення якого допомагає сприймати текстову інформацію, включаючи роз’яснення віровчення та переконання реципієнта в його істинності через трактування Святого Писання і роздуми про Бога.

Дискурсивна композиція релігійно-популярного дискурсу включає такі його складові (епізоди у письмових текстах та групи реплік в усних релігійних повідомленнях), де спостерігаємо тематичну, референційну (єдність учасників), подійну, часову та просторову єдність із відповідним когерентним маркером, послідовність викладу яких зумовлена вступною, основною частинами та кінцівкою.

Для коректного термінування поняття дискурсивна композиція релігійно-популярного дискурсу пропонуємо альтернативний термін *теолінгвістична матриця релігійно-популярного дискурсу*.

Перші спроби матричного аналізу у лінгвістиці були застосовані ще в 1966 році у працях І. В. Арнольд при представленні семантичної структури багатозначного слова. Згодом поняття *когнітивної матриці* залучив Р. Ленекер для опису конфігурації знань, що становлять основу значень мовних одиниць. Продовжив розробляти *когнітивно-матричний аналіз* М.М. Болдирев [1]. Спираючись на цей досвід, під теолінгвістичною матрицею розуміємо композицію багатоаспектного релігійного знання особливого формату, яка складається із системи взаємопов’язаних релігійно-популярних текстів інформаційного й агітаційного характеру.

Широкоформатне релігійно-популярне знання неможливо описати простим набором обов’язкових та факультативних елементів, тому для його реконструкції є придатним когнітивно-матричний аналіз у його поєднанні з порівняльно-

історичним методом. Термін “*реконструкція*” тут є і теоретичним підґрунтям і інструментом пошуку побудови теолінгвістичної матриці релігійно-популярного дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болдирєв М.М., Алпатов В.В. Когнитивно-матричний аналіз англійських християнських топонімів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://boldyrev.ralk.info/dir/material/190.pdf>
2. Карасик В.И. О типах дискурса / В.И. Карасик, В.И. Шаховской // Языковая личность : институциональный и персональный дискурс : [сб. науч. тр.] / [отв. ред. В.И. Карасик, Н.А. Красавский]. – Волгоград: Перемена, 2000. – С. 5–20.
3. Климанська Л.Д. Політичний дискурс соціальної проблеми як комунікативна технологія [Електронний ресурс] /Л.Д. Климанська. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2013_68/Gileya68/F8_doc.pdf
4. Мойсеенко С.М. Прагматичне значення англійської комп’ютерної лексики, його структура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apfil/2011_2/Moiseienko.pdf
5. Мясников И.Ю. Коммуникативное моделирование прессы: жанровая структура издания как ключ к структуре его дискурса / И.Ю. Мясников // Вестник Томского государственного университета. Филология : [сб. науч. тр.] / [ред. А. А. Ляпкина]. – Томск : Изд. ТГУ, 2011. – №3(15) – С. 134.
6. Grosz B. Some Intonational Characteristics Of Discourse Structure / Barbara Grosz, Julia Hirschberg // In Proceedings of the International Conference on Spoken Language Processing / The College of Information Sciences and Technology. – Columbia : The Pennsylvania State University, 1992. – pp. 42 –432.
7. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія/ О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля – К, 2006. – 716 с.
8. Grimes J. Problems and Perspectives in Religious Discourse : Advaita Vedānta Implications / John Grimes. – USA : State University of New York Press, 1994. – 213p.
9. Nordquist R. Grammar and Composition [Електронний ресурс]/ Richard Nordquist. – Режим доступу: <http://grammar.about.com/bio/Richard-Nordquist-22176.htm>.
10. Dijk T. Discourse as Structure and Process / Teun A. van Dijk. – London : SAGE, 1997. – Vol.1. – 356 p.
11. Hirschberg J. Empirical studies on the disambiguation of cue phrases / Julia Hirschberg, Diane Litman // Journal of Computational Linguistics. – USA : MIT Cambridge Press, 1993 – Volume 19. – Issue 3. – pp. 43–49.

АНГЛОМОВНІЗАПОЗИЧЕННЯ У СЛОВНИКОВОМУ СКЛАДІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Чобітько В.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Головною умовою існування будь-якої мови, як основного засобу комунікації є її динаміка. Якщо мова не розвивається, знаходиться у стані застою, то це мертва мова, яка згодом зникає. Майже всі мови проходять еволюційні процеси,

які знаходять своє відображення, передусім, на лексико-семантичному рівні, тому що саме лексика спрямована на об'єктивну дійсність і безпосередньо відзеркалює всі явища, що в ній відбуваються. Сучасні мовознавці наголошують на тому, що одним із найважливіших зовнішніх чинників мовних змін і розвитку мови є мовні контакти. Саме вони й спричиняють численні зміни у мові. Культура та мова одного народу не можуть розвиватися ізольовано від інших. А це, в свою чергу, зумовлює обмін думками, досвідом та запозичення лексики.

Глобалізація інформаційного простору, інтернаціоналізація науки, економіки та культури сприяли тому, що англійська мова стала мовою міжнародної співпраці та комунікації. Це спричинило появу такого терміну як "англіцизм", що вживається на позначення лексичних запозичень з англійської мови у різних сферах спілкування. Їх вивченню присвячені наукові праці таких відомих вчених, як Т. Акуліна, С. Бабанова, П. Шмідт та Ч. Янгік. Англомовні запозичення в галузі моди досліджували Х. Глюк, Х. Ельзен, В. Грісхабер, Е. О'Халлоран та інші. В. Бехет-Царнос, Г. Фінк та інші займались науковими дослідженнями англіцизмів у галузі економіки та реклами.

Англіцизм – це свідоме або помилкове перенесення мовного явища, характерного для британського варіанту англійської мови, в іншу мову, в її лексичну та синтаксичну систему[1, с. 363]. Виокремлюють чотири типи англіцизмів: 1. *Власні назви та скорочення*. Здебільшого це типові назви продукції виробників зі світовим ім'ям або їхні слогани: *BigMac, MacDonalds, TollCollect, Poveit*. 2. *Англіцизми-доповнення*, слова англійського походження, які доповнюють словниковий запас німецької мови і вже не вважаються запозиченими, навіть якщо це слово не відповідає літературним нормам німецької мови. Для таких запозичень інколи важко знайти адекватний еквівалент, який би точно відповідав запозиченому слову: *baby, clown, internet, job, interview*. 3. *Розрізнявальні англіцизми*, які дозволяють передати суть певного предмету чи явища в різних аспектах краще, ніж німецьке слово, і бути на початковому етапі тимчасовою заміною німецького слова. Зазвичай йдеться про такі слова англійського походження, які вже повністю витіснилися німецькими лексемами внаслідок звуження або розширення початкового значення: *helicopter – Hubschrauber, platform – Bahnsteig, computer – Tischrechner*. 4. *Слова-загрози*. Цей вид англо-американських запозичень дослідники позначають як такий, що загрожує мові. Для англіцизмів цього типу характерною є тенденція витіснення рівноцінних їм за смисловим навантаженням німецьких слів або й навіть цілих семантичних полів. Такі слова є зайвими в мові й ускладнюють без потреби розуміння автентичних слів та виразів: *shop – Laden, ticket – Fahr-, Eintritts-, Kino-, Flugkartetoщо*[2, с. 195-200].

Популярними у вживанні є прості запозичення-англіцизми. Це такі запозичення, які зберігають вимову мови-постачальника, але пишуться з великої літери, пристосовуючись до норм німецької мови: *Rave* (Eng. rave) = Fest; *Rookie* (Eng. rookie) = Anfänger. Серед них за останні два десятиліття виявилась чимала кількість дієслівних неологізмів. Це такі дієслова, як *listen, mailen, chatten, surfen, jobben, walken, kickenta* ін. Потрапивши до німецької мови, ці запозичення отримали словотворчий дієслівний суфікс *-en*.

Прогрес запозичення англiцизмiв у нiмецькiй мовi вiдбувається майже у всiх сферах суспiльного життя. За нашими даними, перш за все, у таких сферах, як економiка, полiтика та наука. Значною мiрою слова англiйського походження вживаються у галузi технiки, спорту, засобiв масової iнформацiї, реклами, моди, торгiвлi тощо. Запозичення англiцизмiв у сферi економiки пояснюється високим рiвнем розвитку американського бiзнесу та його впливу на економiку iнших країн, нiмецької зокрема. Частка англiзованих запозичень в нiмецькiй мовi в економiчнiй сферi складає 7-9%. Жодна мова не має на сьогодні такого впливу на нiмецьку, як англiйська [3, с. 31]. Наведемо лише деякi приклади англiцизмiв у сферi економiки: *das Holding, das Leasing, das Know-how, der Pool, das Royalty, das Banking, der Topmanager, das Gadget*.

За результатами аналізу актуальних текстiв-матерiалiв нiмецької преси, науково-популярних видань, iнформацiйних брошур нами було виявлено групу англiцизмiв у сферi полiтики. Наприклад: *das Overkill, der Hardliner, das Pairing, das Peacekeeping, das Cruise-Missile, das Law-and-order, die Pressure-Group* та iншi. Словосполучення *out-of-area* вживається в мовi полiтики та засобiв масової iнформацiї на позначення використання сил бундесверу за межами територiї сил НАТО, наприклад: "*Out-of-area-Einsätze der Bundeswehr nach dem Muster der Bosnien-Mission sehen 93 Prozent für gerechtfertigt an*" [4, с. 70].

Велика кiлькiсть нових англiцизмiв з'являється в нiмецькiй мовi завдяки появі у мовi технiчних i спецiальних термiнiв, частина яких вважається загальноновживаними. В залежностi вiд суспiльної ситуацiї вiдповiдного часового промiжку, загальноновживана мова знаходиться пiд впливом певних фахових або предметних галузей. Технiка, особливо свiт комп'ютерiв та iнтернет, накладають на мову свiй особливий вiдбиток. Прикладом цього слугують такi англiцизми, як *Mouse, E-Mail, Online, Provider, Bit, Byte, CD-Rom, Computer, Hacker, Joystick* т. д. Розвиток комп'ютерних технологiй та розповсюдження iнтернету спричинили новотвори слiв з компонентом "*Web*", зокрема: *Webpage, Webbrowser, Webmoney, Webkamera, Webgestaltung, Web-Angebot, Webgeld*.

Таким чином, процес запозичення англiцизмiв у нiмецькiй мовi зумовлений внутрiшньомовними чинниками (необхiдностю позначення нових понять i реалiй), а також екстралiнгвальними факторами (мовними контактами, що iснують мiж країними). Подальше дослiдження запозиченої лексики передбачає вивчення ступiня її асимiляцiї та адаптацiї у мовi-реципiєнтi.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рибко О. С. Функцiонування англо-американських запозичень у нiмецькiй економiчнiй термiносистемi / О. С. Рибко, Н. М. Дюканова // Науковий вiсник Волинського нацiонального унiверситету iменi Лесi Українки. Фiлологiчнi науки. Мовознавство. – 2010. – № 9. – С. 362-366.
2. Herberg D. Neologismen in der deutschen Gegenwartssprache. Probleme ihrer Erfassung und Beschreibung / Dieter Herberg // Deutsch als Fremdsprache. – 2002. – № 4. – S. 195-200.

3. Лесюк О. І. Короткий словник з економіки та менеджменту (українсько-російсько-англо-німецький) / О. І. Лесюк, В. В. Титова. Б. В. П'ятничко, С. К. Крамаренко. – К.: Спалах ЛТД, 1995. – 358 с.
4. Focus, 1996. – №21. – S. 70.

ВЕРБАЛЬНИЙ МЕМ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Чернікова О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Мем, або “інформаційний репліка тор” [3, с. 189] – одне з найсучасніших явищ у культурі та мовленні. У наш час неможливо спілкуватися в Інтернеті і не бути з ними ознайомленим. Це не дивно: сама природа мема дозволяє йому необмежено відтворюватися в інформаційному середовищі.

У семіотиці існують численні спроби визначення мема, його аналізу, класифікації [2; 4]. На жаль, стан вивчення мема залишається початковим як в українській, так і в пострадянській науці.

За Р. Докінзом, автором терміна, мем – це культурна інформація, яка спроможна передаватися іншим людям шляхом мімікрії або копіювання. “Як приклад мема можна назвати мелодії, ідеї, влучні вислови, моду <...> меми розмножуються, переходячи від мозку до мозку шляхом <...> імітації” [3, с. 192].

Якщо розглядати мем з боку семіотики, то його визначення відповідає всім класичним критеріям знака за Ч. Пірсом: “Знаки приймають вид слів, образів, звуків, запахів, смаків, дій або об’єктів, але вони <...> стають знаками лише тоді, коли ми надаємо їм значення” [5]. Отже, говорячи далі про вербальний мем, слід пам’ятати, що ми маємо право розглядати його як мовний знак і елемент семіотичної системи, або коду.

Перед тим, як спробувати дати хоча б загальну класифікацію мемів, слід зазначити глибоку і перспективну проблему, яка пов’язана з перекладацьким аспектом явища мема. Які саме меми підлягають перекладу? Чи можна їх взагалі перекласти? Під час перекладу мемів бажано перевірити їх походження, вживання і чи не застаріли вони або чи не перетворювалася їхня форма. Головне у перекладі мемів – відтворити ситуацію та асоціації, пов’язані з нею. Зберегти форму вдається дуже рідко, часто утворюються кальки (*Captain Obvious* – Капітан Очевидність), застосовується транслітерація («Алсо, ...» як переклад англійського *Also*), транскрипція (*selfie* – «селфі») або форма повністю змінюється (*TL;DR* – многабукаф, ниасилил (рос.)).

Найпростіший спосіб типологізувати меми – за фактором засобу передачі інформації. Тут легко виділити невербальні (аудіальні, візуальні та ін.) і вербальні меми, які і становлять об’єкт цього дослідження. Вербальні меми, як і усі мовні знаки, можна розподілити насамперед за сферою (контекстом) вживання – релігійні, літературні, розмовні (усні, Інтернет), кіномеми, бізнес-меми, військові меми і т.ін (детальна класифікація – у перспективі). Якщо ж розподіляти вербальні меми за структурним критерієм, то тут можна дивитися на їх лексичний склад: це можуть бути влучні слова, вирази, фразеологічні

вирази, словосполучення, речення. Залишається відкритим питання про те, чи слід вживати до мемів такий самий підхід, як до фразеологізмів – тобто вважати їх неподільними.

Семантичний критерій являє собою широке поле діяльності для дослідника – за ним меми можна розглядати і як позитивні/негативні/нейтральні, як вузькоспеціалізовані (локальні) і широкого вживання. Іншими семантичними характеристиками мема можуть виступити його ємкість, засоби створення гумору у мемі: навмисне невірне вживання слів/граматики (*I can't even* [КҮМ2]; *All your base are belong to us* [КҮМ3]; *Internets* (КҮМ4), іронія, сарказм і т.п.

Таким чином, можна сформулювати такі критерії визначення і властивості мема: 1) мем з'являється спонтанно (у сучасному контексті його появу легко можна прослідкувати в інтернет-середовищі); 2) мемом може бути будь-яка одиниця інформації: влучне слово, вираз, картинка або інший вербальний/невербальний знак [4]; 3) мем несе в собі більше інформації, ніж можна побачити на поверхні (він «посилається» на цілу ситуацію, сума його слів не дорівнює його значенню); 4) мем почасти дуже швидко «вмирає» – але це стосується не всіх мемів, лише Інтернет-мемів. Літературні, культурні меми, кіномеми живуть набагато довше, стільки, скільки живе творча спадщина письменників, режисерів та інших творців; 5) мем потребує «живильного середовища», «каталізаторів». На сьогодні ідеальним середовищем для мема виступає Інтернет; 6) мем, особливо локальний [1, с. 122], потребує розуміння пов'язаної з ним ситуації, але з часом ця потреба може зникнути.

Враховуючи все вищезазначене, можна зробити такі основні висновки: мем – багатоаспектне явище, яке потребує подальшого глибокого вивчення (особливо вербальний мем); можна вважати мемами минулого влучні вислови, фразеологізми й усталені вирази; вербальний мем може розглядатися як мовний знак; мем має нечітке визначення, але дуже широке значення (ситуація та асоціативність).

ЛІТЕРАТУРА

1. Соколова К.В. Меми як засіб комунікації в Інтернет-середовищі / К.В. Соколова // Гуманітарний часопис: Збірник наукових праць. – Харків : ХАІ, 2012. – № 1. – С. 118-123.
2. Blackmore S. The meme machine / Susan Blackmore. – Oxford: Oxford University Press, 1999. – 258 p.
3. Dawkins R. The selfish gene / Richard Dawkins. – Oxford : Oxford University Press, 2006. – 360 p.
4. Deacon T.W. Memes as signs [Internet resource] / Terrence W. Deacon // The semiotic review of books. – Vol. 10 (3). – Access mode: <http://projects.chass.utoronto.ca/semiotics/srb/10-3edit.html>
5. Peirce C.S. Collected papers of Charles Sanders Peirce (8 Volumes) / Charles Sanders Peirce. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1931-58. – Vol.2. – P. 227.
6. Meme: Merriam Webster [Internet resource]. – Access mode: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/meme>.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

КYM2 : I can't even [Internet resource]. – Access mode: <http://knowyourmeme.com/memes/i-cant-even>.

КYM3 : All your base are belong to us [Internet resource]. – Access mode: <http://knowyourmeme.com/memes/all-your-base-are-belong-to-us>.

КYM4 : Internets [Internet resource]. – Access mode: <http://knowyourmeme.com/memes/internets>.

ТИПИ ПРЕДМЕТІВ ФІКЦІОНАЛЬНОГО СВІТУ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗОК Р. ДАЛА

Чміленко О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Процес текстотворення є одним з видів креативної діяльності, під час якого автор створює модель світу, яка відображає традиційну для даної мовної спільноти систему цінностей, у суб'єктивній інтерпретації. Роальд Дал, англійський письменник ХХ ст., у таких казках, як "Чарлі і Шоколадна фабрика" (1964), "Чарлі і великий скляний фунікулер" (1973), "ВДВ" (1989), "Відьми" (1990) та ін. створює неповторний та унікальний фікціональний світ, наповнений особливими предметами.

Побутовий простір повсякденного життя персонажів літературних казок Р. Дала заповнений зображеннями предметів, якими вони "користуються в повсякденному житті" [5, с. 204]. Сукупність втілених у слові предметів, розташованих в просторі, створеному творчою свідомістю автора, формує конкретні форми життєвого середовища персонажів - важливу складову фікціонального світу [3, с. 4]. Певним чином, фікціональний світ у цьому відношенні копіює світ реальний, який на думку М.В. Нікітіна "населений" предметами, або речами і їх різноманітними комбінаціями [1, с. 667-668].

На вибір автором художнього предмета, його розташування у вигаданому просторі, притаманні йому у фікціональному світі функції впливає не тільки призначення емпіричного аналога та існуючі в суспільстві стійкі уявлення про нього, але і сам текст. Художній предмет не тільки забезпечує правдоподібність середовища, а й виступає засобом розкриття особистісних характеристик персонажа і ставлення автора до нього.

Для систематизації предметів, які присутні у фікціональному світі, ми використовуємо запропоновану В.Ю. Клеймьоновою класифікацію, засновану на диференційній ознаці "віддаленість образу від позатекстової реальності", поділяючи предмети на **предмети-аналоги**, **предмети-трансформери** та **предмети-фікції** [2, с. 301].

Речове оточення персонажів літературних казок Р. Дала формується предметами всіх трьох типів, а їх текстові репрезентанти актуалізують принцип цілісності і достовірності фікціонального світу літературної казки як моделі дійсності.

Предмети-аналоги- це об'єкти зображеної дійсності, породжені первинною вигадкою, які мають ізоморфні і ізофункціональні відповідності в реальному світі. Вибір мовних засобів їх репрезентації визначається відомою автору читачу інформацією про їх функції в повсякденному житті реального світу. Предмети-аналоги наближені до поза текстової реальності та можуть знаходитися як в реальному, так і в вигаданому світі, зберігаючи традиційне для матеріальної культури функціональне призначення: *small wooden house, chocolate, chocolate factory, an evening newspaper* [4].

Предмети-трансформери - об'єкти вигаданої дійсності, які частково зберігають ізоморфізм та ізофункціональність з реальними предметами, але відрізняються від них певними ознаками. Такі предмети потребують обґрунтування їх функціональної значущості для фікціонального світу. Так, наприклад, предмет-трансформер *waterfall*, присутній у фікціональному світі казки Р.Дала "Чарлі і Шоколадна фабрика", має розгорнуту текстову інтродукцію, яка пояснює його чарівні функції: *'The waterfall is most important!' Mr Wonka went on. 'It mixes the chocolate! It churns it up! It pounds it and beats it! It makes it light and frothy! No other factory in the world mixes its chocolate by waterfall! But it's the only way to do it properly! The only way! And do you like my trees?' he cried, pointing with his stick* [4].

Предмети-фікції - об'єкти вигаданої дійсності, які не мають аналогів за межами фікціонального світу, як і предмети-трансформери, є результатом когнітивно-творчої діяльності автора, спрямованої на вирішення практичних завдань. Для їх номінації автор використовує авторські лексичні інновації, семантизація яких відбувається деталізованим описом сигніфіката та його функцій. Наприклад, семантизація авторської лексичної інновації *Oompa-Loompa* (умпа-лумп) відбувається за допомогою розгорнутого опису: *The tiny men - they were no larger than medium-sized dolls – had stopped what they were doing, and now they were staring back across the river at the visitors. <...> 'Of course they're real people,' Mr Wonka answered. 'They're Oompa-Loompas.'* [4]. Далі слідує опис того, як і де містер Вонка познайомився з цією народністю, а також детальне зображення життя умпа-лумпів до тієї зустрічі.

Незважаючи на різний ступінь віддаленості від реальності елементів, які формують предметну складову фікціонального світу літературної казки (предмети-аналоги, предмети-трансформери, предмети-фікції), всі вони забезпечують реалізацію принципів побудови фікціонального світу як моделі реальності: принципу достовірності та принципу нероздільної цілісності. Денотати лексичних одиниць, які називають предмети-аналоги і предмети-трансформери, мають відповідності в об'єктивній реальності, включаючи її традиційну фіктивну складову. Предмети-фікції належать до суто вигаданої реальності та створюються автором для вирішення практичних завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Никитин М.В. Курс лингвистической семантики: учеб. пособие / М.В. Никитин. - 2-е изд. - СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2007. - 819 с.

2. Клейменова В.Ю. Языковые формы репрезентации реальности и вымысла в английской волшебной литературной сказке: дис. ... доктора филол. наук : 10.02.04 / Клейменова Виктория Юрьевна. – С-Пб., 2015. – 424 с.
3. Чудаков А.П. Поэтика Чехова / А.П. Чудаков. - М.: Наука, 1971. -291 с.
4. Dahl R. Charlie and the Chocolate Factory. – Lnd.: Puffin Books, 1995. –190 p.
5. Rozelle, R. Write Great Fiction: Description and Setting / R. Rozelle.-Writer's Digest Books, Ohio, 2005 - 212 p.

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ: СПРОБА ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ

Чуєшкова О.В.

Українська інженерно-педагогічна академія

У контексті когнітивно-дискурсивного спрямування сучасної лінгвістики звернення до явища стереотипізації в гендерній парадигмі видається особливо актуальним.

Дослідженням гендерних стереотипів займалися такі українські та зарубіжні мовознавці, як О. Горошко, В. Єфремов, О. Кісь, Л. Ставицька тощо.

У сучасному гуманітарному знанні стереотип визначають як «спрощений, схематизований, емоційно забарвлений і надзвичайно стійкий образ будь-якої соціальної групи або спільноти, який з легкістю поширюється на всіх її представників», «готовий шаблон, ливарні форми, в які відливаються потоки громадської думки» [цит. за 1, с.49]; зокрема в лінгвістиці – як «певну структуру ментально-лінгвального комплексу, що формується інваріантною сукупністю валентних зв'язків, які приписуються цій одиниці й репрезентують образ-уявлення феномену, що стоїть за цією одиницею, в його (образу-уявлення) національно-культурній маркованості за певної передбачуваності спрямованих асоціативних зв'язків (векторів асоціацій)» [3, с.232]; «детерміновану культурою, упорядковану й фіксовану структуру свідомості, що відбиває фрагмент картини світу як результат пізнання дійсності певним угрупованням і є схематизованою стандартною ознакою, матрицею предмета, події, явища [4, с. 579].

За словником гендерних термінів, стереотип – це судження, яке в загострено спрощеній та узагальненій формі з емоційним забарвленням приписує певному класу осіб певні якості або, навпаки, заперечує їхню наявність. Стереотипи розглядають як особливі форми оброблення інформації, які полегшують орієнтацію людини у світі. Вони виконують низку функцій: узагальнювальну, яка полягає в упорядкуванні інформації; афективну (протиставлення «свого» та «чужого»); соціальну (розмежування «внутрішньогрупового» та «позагрупового»), що веде до соціальної категоризації та утворення структур, на які люди орієнтуються в звичайному житті. Усі перелічені якості властиві й гендерним стереотипам – культурно й соціально зумовленим думкам про якості, атрибути й норми поведінки представників обох статей. Гендерна стереотипізація фіксується в мові, тісно пов'язана з вираженням оцінки й впливає на формування очікувань від представників тієї чи тієї статі певного типу поведінки. Зважаючи

на те, що регламентація гендерної поведінки відбивається в мові, остання є одним із найважливіших джерел знання про гендерну стереотипізацію та її змінення в часі [8]. Появу гендерних стереотипів дослідники вбачають в незбігові мовної та концептуальної картин світу. Остання змінюється набагато швидше, відбиваючи результати постійної пізнавальної та соціальної діяльності людини, натомість мовна довше зберігає архетипові, «реліктові» уявлення про всесвіт. До них і належать гендерні стереотипи, існування яких зумовлене найдавнішими шарами людської свідомості [2, с. 11].

Услід за О.Горошко гендерний стереотип розглядаємо як різновид соціальних стереотипів, який базується на прийнятих у суспільстві уявленнях про маскулінне і фемінне та їх ієрархії [1].

Зважаючи на те, що термін «стереотип» використовується представниками різних наук, спостерігаємо й відмінні класифікації. Наведемо деякі з них. Так, на думку В. Красних [3], слід говорити про стереотипи поведінки й стереотипи-уявлення. Перші зберігаються у свідомості у вигляді штампів і являють собою інваріанти діяльності, визначаючи комунікативну (у тому числі вербальну) поведінку в тій чи іншій ситуації. Другі зберігаються у вигляді кліше й функціонують як еталони. Вони також пов'язані з мовленнєвою поведінкою, характеризуючи її та виявляючись у ній. Але стереотипи-уявлення диктують не стільки поведінку, скільки набір асоціацій, визначаючи мовну форму, що їх виражає. В. Слінчук серед гендерних стереотипів виділяє традиційні, нові та актуалізовані. Традиційні стереотипи мають давню історію і транслують вікові уявлення народу про характер і призначення чоловіка та жінки у соціумі. Нові з'явилися в мові відносно недавно і спираються на сьогоденні реалії життя та нову предметність. Актуалізованими є традиційні стереотипні найменування, синхронізовані в сучасний дискурс з урахуванням нових семантичних характеристик. С. Єфремов говорить про такі групи гендерних стереотипів: стереотипи маскулінності/фемінінності як нормативні уявлення про соматичні, психічні, поведінкові властивості; стереотипи, що характеризують розподіл сімейних ролей; стереотипи, які визначають специфіку гендерної диференціації праці.

Отже, у світогляді індивіда й суспільства існують різноманітні гендерні стереотипи, тому вивчення явища стереотипізації в гендерній парадигмі вважаємо перспективним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горошко Е.И. Особенности гендерной стереотипизации в интернете / Е.И. Горошко // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Философия. Социология». Том 22 (61). – № 1. – 2009. – С. 49-60.
2. Ефремов В. А. Динамика русской языковой картины мира: вербализация концептуального пространства «'мужчина' – 'женщина'» : автореф. дисс. на соискание уч. степени д. филол. наук : спец. 10.02.01 – «Русский язык» / В.А. Ефремов. – Санкт-Петербург, 2010. – 40 с.

3. Красных В.В. Свой среди чужих: миф или реальность? / В.В. Красных. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2003. – 375 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
5. Слінчук В. В. Соціальна типізація гендерних стереотипів у мові ЗМІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1356>
6. Словарь гендерных терминов [Електронний ресурс] / под ред. А. А. Денисовой. – М. : Информация XXI век, 2002. – 256 с. – Режим доступу: <http://www.owl.ru/gender/alphabet.htm>.

ВІДМІННОСТІ В МОВЛЕННЄВІЙ ПОВЕДІНЦІ АНГЛІЙЦІВ ТА УКРАЇНЦІВ

Чхетіані Т.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Коли ми говоримо про специфічні риси характеру людей різних країн і народів, перш за все маємо на увазі специфічність їх мовленнєвої поведінки, зумовленої їхньою логікою, менталітетом, світосприйманням й культурою, де зміст останньої пов'язується, головним чином, з традиціями й звичаями народу, зокрема його розумінням ролі ввічливості у спілкуванні. Увічливість є домінантною комунікативною категорією, яка регулює мовленнєву поведінку співрозмовників. Вона розглядається з позицій соціально-культурних відносин, ядром яких є горизонтальні й вертикальні комунікативні дистанції, різні за своїми параметрами в кожній культурі. Асиметрія соціально-культурних відносин, що виявляється в системі ввічливості, демонструє особливості цих стосунків. Саме тому треба виходити з положення, що немає народів більш чи менш увічливих. Є різне розуміння норм увічливості [3].

Іншими параметрами, які впливають на мовленнєву поведінку співрозмовників, є максимальна або мінімальна контекстуалізація адресата мовлення та його належність до монохронної vs. поліхронної культури.

Поняття максимально- та мінімально-контекстуалізованого адресата мовлення [2, с. 41] вживаємо стосовно ситуації спілкування, тобто того, наскільки добре слухач розуміється на темі розмови. У спілкуванні з мінімально контекстною залежністю співрозмовники володіють не лише спільними знаннями, але й спільним набором пресупозицій, слухач широко “контекстуалізований” (виражаючись сучасною мовою, “в темі”). Яскравим прикладом цього є спілкування близнят, що живуть поряд впродовж усього життя. У разі максимально контекстної залежності маємо протилежну ситуацію – слухач мало обізнаний щодо теми розмови і потребує детального пояснення практично всього, що повідомляється. Так відбувається зі співрозмовниками-представниками різних культур, які щойно зустрілися.

У монохронних культурах час – найвища цінність, здобуток індустріально розвиненого суспільства. Монохронні культури фанатично дотримуються часових меж, графіку роботи, вчасного виконання запланованої дії, концентрації на одній справі впродовж конкретного відрізка часу (звідси назва “монохронний”),

кодифікованої поведінки, що не допускає запізнь на призначений час. Діаметрально протилежними є поліхронні культури, в яких створення належних відносин між людьми переважає над часовим пріоритетом. Як результат, маємо комунікантів, що одночасно займаються виконанням різних дій, перебувають співрозмовника в процесі спілкування (пор. англ. “one at a time” [4]), що розглядається радше як демонстрація солідарності ніж порушення правил спілкування, легко змінюють плани, відволікаються на інші речі, більш опікуються стосунками з близькими та друзями ніж приватною власністю (наприклад, легко позичають і дають у позику), виявляють сильну тенденцію до створення довготривалих (“на все життя”) відносин [3, с. 90], надають перевагу змісту над формою – щирості над формальною ввічливістю.

За наведеними визначеннями, англійці й українці відповідно належать до монохронної та поліхронної культур, які зумовлюють вибір відповідних їм стратегій і тактик мовленнєвої поведінки. Виокремлені англійськими дослідниками два типи стратегій увічливості – позитивна і негативна – спрямовані на дві різні інтерактивні дії, а саме, зближення та віддалення [1, с. 125]. Позитивна ввічливість спрямована на покращення іміджу співрозмовника та завоювання його довіри, негативна – на усунення імпозитивності, мінімізацію заподіяного впливу на адресата дії шляхом вибачення “за вторгнення на чужу територію” (for trespassing the private territory) [там само, с. 136].

Відмінності в мовленнєвій поведінці англійців та українців є результатом зазначених вище факторів, які формують національний стиль спілкування. Для англійців він є дистантним (дотримання мовної та просторової дистанцій), непрямим (вживання непрямих мовленнєвих актів), некатегоричним (використання так званих “відгороджених перформативів” – hedged performatives), підкреслено ввічливим, регламентованим, фатичним, тоді як для українців – контактним (в емоційному і просторовому планах), переважно імпозитивним (директивним), категоричним (при висловленні думки, поради), статусно-орієнтованим (підвищена ввічливість у ситуаціях з нерівноправними ролями комунікантів типу “начальник :: підлеглий”), нефатичним (інформативним, з перевагою змісту над формою).

ЛІТЕРАТУРА

1. Brown P., Levinson S. C. Universals in language usage: Politeness phenomena // Questions and Politeness: Strategies in Social Interaction, 1978. – Cambridge: Cambridge University Press. – P. 56–310.
2. Cenoz J., Valencia J. F. Cross-cultural communication and interlanguage pragmatics: American vs. European requests // Pragmatics and Language Learning. – 1996. – Vol. 7. – P. 41–54.
3. Kartalova Y. Cross-cultural differences in American and Russian general conventions of communication // Pragmatics and Language Learning. – 1996. – Vol. 7. – P. 71–96.
4. Sacks H., Schegloff E. A., Jefferson G. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation // Language. – 1974. – No. 50. – P. 696–735.

РАЗВИТИЕ ЛОКАТИВНОЙ СЕМАНТИКИ ПРЕДЛОГА «В» В РАССКАЗАХ А.П.ЧЕХОВА

Шагпури Марджан

Киевский национальный лингвистический университет

Локативные отношения в русском языке исследовались Т.П. Ломтевым, Б.И. Блажевым, В.С. Бондаренко, А.П. Бояровым, Е.Ю. Владимирским, М.В. Всеволодовой, В.М. Глухих, Л.Н. Засориной, Е. Кржижковой и другими лингвистами. Однако до сих пор, по замечанию М.В. Всеволодовой, изучение формальных способов выражения категории именной локативности в русском языке в сопоставлении с другими языками остается все еще малоизученной областью [1, с. 8]. В русском языке “предлоги как служебные слова, не обладающие номинативным значением ... развивают, дополняют, усиливают значение имени разнообразными оттенками: место, время, способ действия, причина, цель, отношение к предметам” [3, с. 271].

Целью данной публикации является исследование функционирования предлогов русского языка с точки зрения того, какие свойства их контекстного употребления влияют на устойчивость предлогов или отдельных значений предлогов в системе предложно-падежных средств. Мы проанализируем особенности функционирования локативных групп с предлогом *в*, которые употребляются в рассказе А.П. Чехова “О любви”. Для описания значений предлога мы использовали данные “Словаря русского языка” С.И.Ожегова [2], который фиксирует 23 значения данного предлога, из которых он образует сочетания с В.п. – 14 значений, с П.п. – 9 значений [2, с. 85-86]. Сравним контекстные и словарные значения предложно-падежных сочетаний с предлогом *в*.

В “Словаре...” С.И. Ожегова описано такое значение предлога: “**В** Употребляется при обозначении предмета, места, пространства, внутрь или в пределы которого направлено действие, движение. Пойти в театр. Внести вещи в комнату...” [2, с. 85]. Это же значение, на наш взгляд, реализовано в следующих примерах из рассказа А.П. Чехова “О любви”: “*В городе холостяки нарочно ходят в баню и в рестораны, чтобы только поговорить, и иногда рассказывают банищикам или официантам очень интересные истории, в деревне же обыкновенно они изливают душу перед своими гостями*” [4, с. 68]. В этом предложении в подчеркнутых конструкциях предлог *в* употребляется при локализаторе в винительном падеже. В связи с употреблением предлогов, которые анализируются в данной работе, считается, что, если появление того или иного средства в определенном контексте обязательно, предсказуемо, то значит, оно не несет никакой смысловой нагрузки. Поэтому функция предлога в этом контексте вспомогательная. Предлог участвует в выражении локативного значения только в сочетании с локализатором-именем предмета, места, пространства, внутри которого осуществляется действие.

Следующее значение предлога, которое описано в “Словаре...” С.И. Ожегова, уточняет семантику имени существительного как предмета, через который осуществляется действие: “**В** Употребляется при обозначении предмета, через

который, сквозь который совершается (или направляется) действие, движение. Смотреть в бинокль. Смотреть в замочную скважину. Подглядывать в щелку...” [2, с. 85]. Реализацию этого значения находим в следующих предложно-падежных сочетаниях в тексте автора: *“Теперь в окна было видно серое небо и деревья, мокрые от дождя, в такую погоду некуда было деваться и ничего больше не оставалось, как только рассказывать и слушать”* [4, с. 68]. Между компонентами словосочетания устанавливаются самые разнообразные виды отношений: пространственные, временные, объективные, причинные и проч. В выражении этих отношений предлоги принимают непосредственное участие, поэтому определение таких отношений является и определением функционального значения предлогов. В этих примерах реализовано пространственное значение.

Сочетания предлога **в** с предложным падежом реализует в рассказе А.П. Чехова, прежде всего, локативное значение, которое в “Словаре...” С.И. Ожегова описано так: **“В** Употребляется при обозначении предмета, места, пространства, внутри или в пределах которого кто-, что-л. находится или что-л. происходит. Он жил в саду во флигеле, а я в старом барском доме. Чехов, Дом с мезонином. ...” [2, с. 86]. Это же значение реализовано в тексте А.П. Чехова: *“В Москве, когда я еще был студентом, у меня была подруга жизни...”* [4, с. 68]; *“В городе холостяки нарочно ходят в баню и в рестораны, чтобы только поговорить, и иногда рассказывают банщикам или официантам очень интересные истории, в деревне же обыкновенно они изливают душу перед своими гостями”* [там же]; *“Я живу в Софьиной и занимаюсь хозяйством уже давно, – начал Алехин, – с тех пор, как кончил в университете”* [там же]; *“... милая дама, которая всякий раз, когда я держал ее в объятиях, думала о том, сколько я буду выдавать ей в месяц и почем теперь говядина за фунт”* [там же]. Как показывают примеры, это значение предлог **в** реализует, образуя сочетания с разными лексико-семантическими группами имён существительных: конкретными и абстрактными. Сравнение результатов исследования позволяет сказать, что в данном рассказе всего 3 раза предлог **в** употребляется в винительном падеже и 5 раз в предложном падеже.

ЛИТЕРАТУРА

1. Всеволодова М.В. Способы выражения пространственных отношений в современном русском языке / М.В. Всеволодова, Е.Ю. Владимирский. – М., 2008. – 288 с.
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка: Ок. 60 000 слов и фразеологических выражений / С.И. Ожегов; Под общ. ред. проф. Л.И. Скворцова. – 25-е изд., испр. и доп. – М.: ООО «Издательство Оникс»: ООО «Издательство « Мир и Образование», 2008. – 1328 с.
3. Розенталь Д.Э. Современный русский язык / Д.Э. Розенталь, И.Б. Голуб, М.А. Теленкова. – М.: Изд-во « Рольф», 2001. – с.271.
4. Чехов А.П. О любви // Чехов А.П. Полное собрание сочинений и писем: В 30 т. Т. 10. [Рассказы, повести] / АН СССР. Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького. – М.: Наука, 1977. – С.66-74.

ВЗАЄМОДІЯ СЕГМЕНТНИХ ТА СУПРАСЕГМЕНТНИХ ОДИНИЦЬ В ОЗВУЧЕНИХ КОРОТКИХ ПРОЗОВИХ ТЕКСТАХ

Шваб Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Зважаючи на те, що у сучасній лінгвістиці мовленнєві явища описуються комплексно, велика увага приділяється відразу двом фонетичним рівням: сегментному і супraseгментному. Останні дослідження з теоретичної фонетики доводять, що поряд із варіативністю одиниць фонемного рівня, значний вплив на слухача здійснюється за допомогою інтонації, яка конструє озвучене висловлювання, є носієм прагматичної функції і здатна значно підсилювати смисл сказаного. Поряд із цим, взаємодія сегментних та супraseгментних параметрів усного мовлення дозволяє оформити текст як цілісне прагматично направлене на адресата повідомлення.

Тема варіативності звуків під впливом просодичних засобів не є новою, але активно вивчається лише останні два десятиліття. Впливу супraseгментного рівня на реалізацію фонем присвячено низку робіт. Варто відмітити значущість проведення таких досліджень на матеріалі різних мов, що дозволяє встановити системність і специфіку функціонування сегментно-просодичної організації тексту в кожній мові, визначити типологічні й універсальні властивості взаємодії одиниць фонемного і просодичного рівнів [1, с. 17]. В зв'язку з появою нових методик комп'ютерного аналізу мовлення, можна точніше реєструвати модифікації звуків, визначати діапазон їх варіювання, вивчати акустичні параметри сегментів.

В першу чергу на реалізації голосних відображаються просодичні особливості тексту. Це пояснюється місцем і роллю голосних у звуковій системі мови. Як відомо, саме консонантна структура мови вважається місцем зберігання смислових потенцій, в той час як голосні фонеми створюють переважно базовий фон для реалізації консонантних і просодичних відмінностей. Збільшення або зменшення тривалості голосних, особливо наголошених, використовується в різних мовах для передачі інтонаційних значень [4, с. 46].

Варто також відмітити, що особливості фонологічної системи конкретної мови накладають на реалізацію просодичних засобів певні обмеження. Так, фонологічне протиставлення довгих і коротких в німецькій мові обмежує використання тривалості як просодичної ознаки. Відкриті короткі голосні залишаються короткими, можливим є лише незначне подовження, яке не сприймається на слух [2, с. 26]. Разом з тим, довгі голосні в залежності від інтонаційних умов варіюють по тривалості в досить значних межах [4, с. 45].

Втім, можна говорити про можливі модифікації голосних під впливом різних компонентів інтонації. При цьому, найбільше підкреслюється роль темпу. Динамічний і темпоральний компоненти інтонації тісно зв'язані між собою при передачі смислових відношень в тексті.

Так, під час озвучення художнього тексту, читач намагається донести слухачам комунікативну інтенцію, прагне в першу чергу передати смисл тексту і здійснює це за допомогою різних засобів, в тому числі – протиставлення

більш і менш значущих відрізків шляхом уповільнення/ прискорення темпу. Г. Майнгольд каже про функціональне варіювання темпу, коли швидка нечітка вимова малоінформативних відрізків тексту чергуються з важливими за змістом, релевантними відрізками, які реалізуються у відносно повільному темпі і, відповідно, більшою мірою зберігають свої системні ознаки. Інформативно сильні та слабкі позиції характерні для кожного функціонального стилю. Саме слабкі позиції створюють умови для кількісної та якісної редукції голосних, їх модифікації. Як правило, у слабкій позиції знаходяться ненаголошені склади.

Аналіз функціонування фонем у потоці мовлення передбачає вивчення всіх рівнів організації висловлювання. Найважливішу роль відіграє просодичний рівень, який впливає на реалізацію сегментних одиниць. Оскільки просодія кодує певні елементи семантичного уявлення, вивчати фонетичний рівень незалежно від семантичного практично неможливо.

Детальне дослідження взаємодії сегментних і супraseгментних одиниць в озвучених художніх текстах дозволяє по-новому осмислити роль звукових одиниць у створенні комунікативної перспективи висловлювання, відкриває новий ракурс у вивченні питання про потенційний зв'язок фонем з змістом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барышникова К. К. к проблеме взаимодействия сегментных и просодических характеристик устной речи (на материале французского языка) / Барышникова К. К., Селях А. С. // Экспериментальная фонетика. – Минск, 1978. – С. 18–27.
2. Гайдучик С. М. Фонетика немецкого языка // Экспериментальный анализ устных и письменных текстов. – Минск, 1981. – С. 25–34.
3. Гусева С. И. Коммуникативная перспектива высказывания и реализация сегментных единиц (экспериментально-фонетическое исследование на материале немецкого языка) : дисс. ... доктора филол. наук : 10.02.19 / Гусева Светлана Ивановна. – СПб, 2001. – 403 с.
4. Светозарова Н. Д. Интонационная система русского языка // Наталия Дмитриевна Светозарова. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1982. – 175 с.
5. Meinhold G. Deutsche Standardausprache. Lautschwächungen und Formstufen / Gottfried Meinhold. – Jena : Friedrich-Schiller-Universität Jena, 1973. – 147 S.

ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОРПУСА В УЧЕБНОЙ ЛЕКСИКОГРАФИИ

Шведова М.А.

Киевский национальный лингвистический университет

Основные словари русского языка (прежде всего, большие толковые словари) ориентированы в первую очередь на классический литературный язык, стиль их статей консервативен, а примеры часто бывают несовременны. Это становится немалым препятствием для использования больших словарей русского языка в практике преподавания русского как иностранного, где применяются главным образом современные базовые лексика и грамматика. Поэтому отдельно создают учебные словари, меньшего объема со специально отобранной лексикой, адаптированными толкованиями и примерами. Такие

словари ориентированы прежде всего на современный язык, они описывают наиболее употребительные слова в их основных значениях в опоре на современные тексты. Благодаря небольшому объему учебного словаря его проще поддерживать и обновлять вслед за изменениями языка.

Современная лексикография широко пользуется корпусами, которые представляют обширный материал для исследования современного языка и специальный инструментарий для работы с ним.

С помощью корпуса лексикограф может оценить степень частотности слова или выражения, употребительности его в зависимости от стиля текста. Это позволяет отобрать для учебного словаря актуальную лексику и фразеологию. Если основная лексика в своих основных значениях присутствует во всех толковых словарях русского языка, то состав фразеологии в них часто значительно отличается. Многие актуальные устойчивые выражения с высокими показателями частотности по корпусу не зафиксированы в толковых словарях, зато даны другие, часто устарелые, обороты. В учебном словаре могли бы быть представлены, например, такие устойчивые выражения: *сидеть и ждать, так дела не делаются, не вернуться откуда-то* («умереть, погибнуть там»), *режим реального времени, виртуальная реальность, билет в один конец, билет в оба конца, конец света, (не знать) с какого конца взяться (за дело), начать и кончить, следовало ожидать, время пошло, последняя капля, чуда не произошло, прошло мимо меня что-то, ничего не случится* («не произойдет ничего плохого»), *случилось то, что случилось* (указание на известные события), *поезд ушел, живые деньги, с верхом* («очень полный»). Эти выражения не успели войти, например, в «Толковый словарь русского языка» под ред. Н. Ю. Шведовой, но, по данным корпуса, они активно употребляются в современной речи.

Корпус даёт возможность не только определить актуальные устойчивые речевые обороты, но и отобрать наиболее типичные примеры свободной сочетаемости слова в качестве иллюстраций его употребления.

В некоторых случаях корпус помогает уточнить значение слов и выражений, которые были истолкованы неточно или изменили значение в последнее время, но это еще не зафиксировано словарями. Например, слово *повторяться* во многих новых текстах значит не «повторять, то, что уже говорил, писал», а вообще «повторять то, что уже сказано, написано другими, что и так известно»: *Неудачному выступлению сборной СССР в Праге было посвящено немало критических выступлений. Не буду повторяться. [Леонов из команды Моисеева, или Впереди большой хоккей // «Студенческий меридиан», 1985]. Думаю, что большинство москвичей отлично знает, что находится глубоко под их ногами в те часы, когда они стоят в очередях «Детского мира» или проезжают через станцию «Дзержинская». Поэтому не буду повторяться. [Виктор Пелевин. Омон Ра (1992)]. Не буду повторяться, так как спектакль подробно описан театроведом Натальей Крымовой в ее интереснейшей монографии о Яхонтове. [Василий Катанян. Прикосновение к идолам (1998)].*

Корпус – это незаменимый инструмент современной лингвистики, который, предоставляя возможность мгновенного анализа огромной базы текстов, одновременно и существенно упрощает работу лексикографа, поскольку

экономит время работы, и позволяет ставить себе более сложные задачи, чем это было возможно раньше. Для учебной лексикографии (и задач преподавания русского языка как иностранного вообще) особенно важны возможности корпуса, связанные с оценкой частотности, употребительности языковых единиц, их наиболее типичной сочетаемости.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ляшевская О. Н., Шаров С. А. Новый частотный словарь русской лексики. – <http://dict.ruslang.ru/freq.php>
2. Национальный корпус русского языка. – <http://ruscorpora.ru/>
3. Толковый словарь русского языка с включением сведений о происхождении слов / Отв. ред. Н. Ю. Шведова. – М.: Азбуковник, 2008. – 956 С.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ГЕТЕРОВАЛЕНТНИХ ВИДІВ ПЕРЕКЛАДУ

Шевелько К.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Гетеровалентні види перекладу, зокрема, анотаційний і реферативний переклад (АП і РП), відрізняються низкою характерних рис, основною з яких є створення вторинного тексту мовою перекладу на основі скорочення об'єму джерела інформації із збереженням основного змісту вихідного тексту [8].

Навчання цих видів перекладу передбачає контроль за успішністю цього процесу, який можливий за умови розробки критеріїв оцінки рівня сформованості навичок й умінь АП і РП.

Специфіка видів письмового перекладу, продуктом яких є вторинний текст, що зазнав смислової компресії (анотація і реферат відповідно), дають нам підстави врахувати результати досліджень, присвячених питанням критеріїв оцінювання письма, особливо його скороченого виду [1; 3]. Відповідно до них, обов'язковими критеріями оцінювання є: змістовність, лексичне наповнення, дотримання граматичних, орфографічних й пунктуаційних норм, а також позамовне оформлення вторинного тексту. Серед додаткових параметрів оцінювання вчені виділяють повноту розуміння тексту оригіналу, відсутність другорядної інформації, змістових перекичень та особистісної інформації у вторинному тексті, компресія інформації, а також достатнє й адекватне використання засобів міжфразового зв'язку [3, с. 130; 4, с. 164].

Щодо критеріїв оцінювання письмового перекладу, необхідно у першу чергу враховувати такі показники, як змістовий аспект тексту перекладу (ТП), який залежить від повноти розуміння тексту оригіналу (ТО) перекладачем [6; 7], а також рівня смислової еквівалентності й адекватності передачі ТО мовою перекладу [8, с. 237], що також передбачає відсутність змістових перекичень ТО [4, с. 164]. Наступним критерієм є точність передачі комунікативних намірів автора ТО й урахування очікувань адресата/вимог замовника тексту перекладу (ТП), які відображені у межах критерію жанрово-стилістичної відповідності [2; 5] або ступеня відповідності ТП дискурсивним та жанровим характеристикам ТО [8]. Крім цього, лінгвістами та перекладознавцями

наголошується на необхідності врахування правильності мовного (лексична, граматична й стилістична еквівалентність), а також позамовного оформлення під час перекладу [2; 5; 7].

Отже, враховуючи специфіку АП і РП та висновки науковців, зазначені вище, для оцінювання продукту цих видів письмового гетеровалентного перекладу ми виділяємо такі критерії: змістовність (змістова точність і повнота передачі змісту ТО), жанрова відповідність (використання прийомів смислового згортання, дотримання композиції, достатнє й адекватне використання мовленнєвих кліше, притаманних АП, а також засобів міжфразового зв'язку під час РП), адекватність перекладу (відбір і використання необхідних лексичних і граматичних засобів мовою перекладу під час його виконання), а також мовне і позамовне оформлення ТП (дотримання норм орфографії і пунктуації, коректне оформлення заголовку й абзаців, дотримання обсягу висловлювання).

ЛІТЕРАТУРА

1. Зорина Н. Д. Обучение аннотированию и реферированию иностранной литературы по специальности в неязыковом вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Зорина Н. Д. – М. : 1972. – 270 с.
2. Козленкова Е. А. Методические основы создания курса дистанционного обучения письменному переводу в системе дополнительного образования (английский язык, неязыковой вуз, квалификация “Переводчик в сфере профессиональной коммуникации”) : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Е. А. Козленкова. – М., 2009. – 27 с.
3. Корж Т. М. Навчання студентів вищих технічних навчальних закладів анотування англійських професійно орієнтованих текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Корж Тетяна Миколаївна. – Севастополь, 2008. – 256 с.
4. Латышев Л. К. Перевод: Теория, практика и методика преподавания: учебник для студ. перевод, фак. высш. учеб. заведений / Латышев Л. К., Семенов А. Л. – 4-е изд., стер. – М.: Издательский центр “Академия”, 2008. – 192 с.
5. Перевёрткина М. С. Методика обучения переводу английских фразовых глаголов студентов переводческого отделения (3 – 5 курсы) : автореф. дис. на соискание уч. ст. канд. пед. наук : 13.00.02 “Теория и методика обучения и воспитания (иностранный язык, уровень общего и профессионального образования)” / М. С. Перевёрткина. – СПб., 2010. – 26 с.
6. Попова Т. В. Методика обучения студентов неязыковых вузов письменному переводу научных текстов : автореф. дис. на соискание уч. ст. канд. пед. наук : 13.00.02 “Теория и методика обучения и воспитания (иностранный язык, уровень профессионального образования)” / Т. В. Попова. – СПб., 2008. – 25 с.
7. Трофимова С. В. Методика обучения общественно-политическому письменному переводу на языковом факультете : дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Трофимова Светлана Вячеславовна. – М., 1972. – 156 с.
8. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю “Переклад” / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с.

МЕТАФТОНІМІЧНІ ПЕРЕНЕСЕННЯ В МЕЖАХ ОБРАЗНОГО КОМПОНЕНТА КОНЦЕПТУ *JUSTICIA* / СПРАВЕДЛИВІСТЬ

Шевченко А.С.

Київський національний лінгвістичний університет

У процесі вивчення концептуальної метафори, метонімії та визначення їхніх спільних та відмінних рис виникають випадки взаємодії метафори та метонімії на рівні слова, що дозволяє нам говорити про **метафтонімію**, як одного з елементів непрямого "ословеснення" явищ дійсності. На концептуальному рівні метафтонімія розглядається як взаємодія двох когнітивних механізмів (метафори та метонімії), які виступають у якості центральних аспектів нашого концептуального апарата і є головними когнітивними процесами при розширенні значення слів.

Метафтонімія представляє собою когнітивний дворівневий процес двох типів (Л. Гузенс, Ф. Х. Руїс де Мендоса). У першому типі – метафора на основі метонімії – на першому етапі один концепт одного домену відкриває ментальний доступ до другого концепту, який знаходиться у межах другого домену, на другому етапі другий концепт забезпечує ментальний доступ до іншого концепту у межах одного домену. У другому типі – метонімія на основі метафори – на першому етапі один концепт забезпечує ментальний доступ до другого концепту (мети 1) в межах одного домену, а на другому етапі концепт мети 1 відкриває ментальний доступ до концепту мети 2, який знаходиться у межах іншого домену.

Відтак, ми розглядаємо метафтонімію як ще один спосіб представлення образного компонента біблійних концептів СПРАВЕДЛИВІСТЬ / *JUSTICIA* і БЕЗЗАКОННЯ / *INIQUIDAD*. Для вираження образного компонента концепту *JUSTICIA* характерні такі види та підвиди метафтонімії:

1. Метафора на базі метонімії:

Rociad, cielos, de arriba, y las nubes destilen la justicia; ábrase la tierra, y produzcanse la salvación y la justicia; háganse brotar juntamente. Yo Jehová lo he creado (Is. 45:8). Спусти́ть росу згори, небеса, а із хмар хай спливе справедливість! Хай земля відкривається, і хай породить спасіння та правду, хай разом ростуть! Я, Господь, це вчинив! (Іс. 45:8).

У наведеному вірші є два способи розкриття образної складової концепту *JUSTICIA*: перший – за допомогою поєднання метафори ПРАВДА Є ОПАДИ та локального метонімічного перенесення "місце → особа, яка перебуває у цьому місці" (небеса замість Бога); другий – за допомогою метафори ПРАВДА Є ПЛІД та локального метонімічного перенесення "місце → особа, яка перебуває у цьому місці" (земля замість Бога).

2. Метонімія на базі метафори:

Al que no conoció pecado, por nosotros lo hizo pecado, para que nosotros fuésemos hechos justicia de Dios en él (2 Cor. 5:21). Бо Того, Хто не відав гріха, Він учинив за нас гріхом, щоб стали ми Божою праведністю в Нім! (2 Кор. 5:21).

Приклад демонструє використання двох видів метонімічного перенесення "абстракція → характерна ознака" (праведність Божа замість Бог є праведний), "характерна ознака → дія" (ми є праведні замість Бог нас виправдовує) та концептуальних метафор МИ Є ВМІСТ і БОГ Є КОНТЕЙНЕР.

Отже, у іспаномовній Біблії образний компонент концепту СПРАВЕДЛИВІСТЬ / JUSTICIA виражений також за допомогою метафтонімії, яка представлена у двох видах, які включають декілька підвидів:

1. Метафора на базі метонімії:

1) ПРАВЕДНІСТЬ Є ГОСПОДАР + "моральна якість → особа, наділена цією якістю" (атрибутивне перенесення);

2) а) ПРАВДА Є ОПАДИ + "місце → особа, яка перебуває у цьому місці" (локальна метонімія);

2) б) ПРАВДА Є ПЛІД + "місце → особа, яка перебуває у цьому місці" (локальне перенесення);

3) ПРАВДА Є ЖИТЕЛЬ і ПРАВДА Є ПЛІД + "моральна якість → особа, наділена цією якістю" (атрибутивна метонімія);

4) ЧАСТИНА ТІЛА Є ЗНАРЯДДЯ + "характерна ознака → дія".

2. Метонімія на базі метафори:

1) "місце дії → дія" + ЖИТТЯ Є ДОРОГА, ЖИТТЯ Є КОНТЕЙНЕР, ПРАВЕДНІ ВЧИНКИ Є ВМІСТ;

2) "ознака → об'єкт, наділений цією якістю" (атрибутивна метонімія) + ПРАВДА Є ЖИТЛО БОГА;

3) "абстракція → характерна ознака" та "характерна ознака → дія" + МИ Є ВМІСТ і БОГ Є КОНТЕЙНЕР.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко А.С. Семантико-когнітивна структура концептів СПРАВЕДЛИВІСТЬ і БЕЗЗАКОННЯ (на матеріалі іспаномовного тексту Біблії) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05 / Анна Сергіївна Шевченко; Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2014. – 209 с.

2. Goosens L. Metaphtonymy / L. Goosens // Cognitive Linguistics. – 1990. – № 1. – P. 323–340.

3. Ruiz de Mendoza Ibáñez F. J. Going beyond metaphtonymy / F. J. Ruiz de Mendoza Ibáñez, A. Galera Masegosa // Language Value. – 2011. – Vol. 3. – P. 1–29 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdl.handle.net/10234/51919>.

МІКРОТОПОНІМИ ТА УРБАНОНІМИ В ОНІМНОМУ ПРОСТОРИ

Шийка С.В.

*Національний університет водного господарства
та природокористування (м. Рівне)*

У сучасній лінгвістиці приділяється значна увага вивченню урбанонімів – одного з численних топонімічних класів назв, що відіграє важливе значення в

суспільному житті людини. Проблему дефініції урбанонімів та визначення їхнього місця в системі мови з'ясовували у своїх наукових працях О. Б. Галай, А. М. Мезенко, Н. В. Подольська, О. А. Сизова, А. В. Суперанська, А. А. Титаренко та ін. Мета нашого дослідження – уточнити лінгвістичний статус та особливості власних назв внутрішньоміських об'єктів в онімному просторі, визначити співвідношення їх із мікротопонімами. Для реалізації поставленого завдання дамо означення кожному з онімів та наведемо перелік їхніх спільних та специфічних рис.

Традиційно до мікротопонімів відносять сукупність власних імен (переважно) невеликих природних фізико-географічних об'єктів, (подекуди) створених людиною, які мають вузьку сферу використання: функціонують у межах тільки мікротериторії, відомі вузькому колу людей, які живуть поблизу іменованого мікрооб'єкта, в т. ч. мікрогідроніми, мікроойконіми, мікрохороніми, назви урочищ тощо [2, с. 2]. Характерні особливості таких назв – близькість до загальних позначень, тісний зв'язок з апелятивами, місцевими географічними термінами; первинність утворень, семантична вмотивованість, закріплення за конкретним фізико-географічним об'єктом; відображення характеру і властивостей іменованих місць; локалізація в межах певної окресленої території; низький ступінь відомості, функціонування в мовленні вузького кола людей; переважна одномовність, тісний зв'язок із діалектом; історична мінливість, низький ступінь стійкості, залежність від змін природних реалій, де вони функціонують; збереження в народній пам'яті (як правило, вони не засвідчені документально, не нанесені на карти) тощо.

Назви вулиць та інших дрібних об'єктів населеного пункту А. В. Суперанська називає урбанонімами [3, с. 187]. Аналізуючи наявні в ономастиці підходи до класифікації внутрішньоміських найменувань, А. А. Титаренко уточнює їхній лінгвістичний статус: урбаноніми – назви внутрішньоміських об'єктів, які відображають семантичний образ міста, зафіксують історію розвитку урбанонімних структур, їхню соціальну та етнокультурну функцію [1, с. 179]. Поряд із характерними рисами, спільними для мікротопонімів та інших розрядів топонімів, урбанонімам властиві специфічні особливості: непервинність утворень, опосередкованість назв, переважання штучної номінації над природною, високий ступінь змінюваності, системність, висока частотність використання, стандартність моделей, недостатній зв'язок із діалектом, запозичення з інших мов, письмова закріпленість та ін.

У деяких ономастичних дослідженнях назви внутрішньоміських об'єктів кваліфіковано як мікротопоніми або як міські мікротопоніми [2, с. 2], що на нашу думку, з огляду на наведені дефініції та релевантні особливості, не завжди правильно. Тільки незначну частину старих назв вулиць та інших невеликих міських об'єктів, утворених природним шляхом онімізації географічних термінів або загальних назв, може бути віднесено до мікротопонімів. Останні виступають тут у ролі посередника: проміжної ланки на шляху від загального позначення до урбанонімів. У ході такого розвитку вони втрачають свою вмотивованість, перетворюються в символи, для яких фіксація місця на поверхні землі, тобто адресно-інформативна функція стає головною. Для

прикладу використаємо назви вулиць м. Рівне: Біла, Бічна, Вербова, Вишнева, Глибока, Лугова, Малий Узвіз, Набережна, Паркова, Хмільна та ін. Інші ж, новітні складові частини сучасних міст “не можуть претендувати на включення їх у категорію “мікро” ні за своїми розмірами, ні за специфікою назв, які, як правило, не первинні, нерідко походять від іншого імені й часто бувають спеціально придуманими, а не такими, що склалися природним шляхом” [3, с. 167]. Унаслідок урбанонімізації назви населених пунктів, які поступово поглинаються містом, зазнають не тільки екстралінгвістичних змін (село Боярка – вулиця Боярка), але й структурних (село Басів Кут – вулиця Басівкутська, пор. також Басівкутське водосховище, Басівкутське городище, Басівкутське озеро). Широко використовуються “орієнтирні” відойконімні назви: Дубенська, Здолбунівська, Київська Кременецька, Тернопільська вулиці, Дубенський провулок. Часто номінація перетворюється у штучний процес присвоєння найменувань: вулиці Декабристів, Директорії, Коперника, Перемоги, Пирогова; майдан Магдебурзького права; бульвар та майдан Незалежності тощо.

З іншого боку, зважаючи на те, що існують власні назви, які одночасно є мікротопонімами і урбанонімами, не зовсім коректно виділяти урбанонімію в окремий розділ топонімії. Оптимальний варіант, який ілюструє місце урбанонімів у загальній системі онімного простору можна подати у вигляді дедуктивного родово-видового логічного ланцюжка: оніми → топоніми → мікротопоніми, урбаноніми. Мікрополя назв, віднесені до мікротопонімів та урбанонімів, мають спільну частину – урбанонімізовані мікротопоніми. Тому тематичний регіональний онімний мікропростір “мікротопоніми, урбаноніми” наповнюють власне мікротопоніми; назви внутрішньоміських об’єктів, похідні від мікротопонімів; інші урбаноніми.

Отже, мікротопоніми та урбаноніми – важлива частина цілісного топонімного простору певної території, що розвиваються у взаємозв’язку та взаємозалежності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Титаренко А. А. Місце урбанонімів у загальній класифікації онімів / А. А. Титаренко // Філологічні студії. – 2013. – Вип. 9. – Ч. 2. – С. 171–180.
2. Сизова Е. А. Макро- и микропонимия. Урбанонимы как вид топонимов [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.jourclub.ru/24/905/>. – 5 с.
3. А. В. Суперанская. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. – М. : Наука, 1973. – 366 с.

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ ДЖОНА ГОЛСУОРСІ "САГА ПРО ФОРСАЙТІВ" ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ О. ТЕРЕХА

Шкута О.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Одну з особливостей мовлення становить його образність – спосіб передавання певних понять через художні образи, якими відтворюється не зовсім звичне бачення, сприймання людиною навколишнього світу і себе в ньому[7, с. 221].

У лінгвостилістиці часто послуговуються цим поняттям. По-перше, образність мови є однією з тих ознак, за допомогою яких досягається виразність мовної комунікації. По-друге, образність є головним поняттям стилістики художньої літератури, оскільки є таким і для самої художньої літератури, що відображає світ через систему образів.

Вона привертає увагу слухачів, дозволяє яскравіше уявити те, про що йде мова в [6, с. 26].

Образність мови Голсуорсі припускає розвинуте почуття міри, естетичний смак і спостережливість. Вона дієва, тому що викликає у слухача живі асоціації, коли він зримо уявляє відтворену автором картину.

Образне мовлення звичайно стосується емоційної сфери людини, позитивно чи негативно налаштовує її щодо інших, спонукає до словесної відповіді, певної фізичної дії, роздумів, міркувань. Образне мовлення протиставляється мовленню звичному, нетропеїчному, позбавленому переносності, образності [9, с. 57].

Як творець образно-художнього мовлення, Голсуорсі використовував власне мовні засоби (слова, їх фонетичні ресурси, форми слова і сполучення слів, фразеологізми, речення, його еквіваленти, інтонаційну тональність і ритміку вислову). Вони створюють свою художню модель життя в різних його виявах, типізують зображуване, індивідуально-особистісне перетворюють на узагальнене. Так з'являється певний художній образ з його типовими ознаками – поняттями і мовними формами, які читач більшою чи меншою мірою усвідомлює, переймає, часто й наслідує (поведінкою, системою мислення й мовлення) [2, с. 286].

Тож, прийнято вважати, що словесний образ є одним із найвагоміших компонентів художнього структурного твору. Він розкриває особливості стилю автора, глибину його метафоричного світу. Український перекладознавець Р. П. Зорівчак визнає словесні образи, як «мікрообрази», які складають основу художньої тканини будь-якого твору красного письменства, привносячи в нього струмінк свіжості, надаючи йому більшої мальовничості й естетичної краси, підвищуючи пізнавальну вартість[4, с. 51].

Однією з основних функцій перекладу є естетична, яка реалізується насамперед в художньому перекладі. Художній твір є системою, що організована за естетичними законами і має певну структуру. Вірне відтворення образно-сміслової структури художнього твору надає отримувачу перекладу можливість сприймати його, як цілісну естетичну систему і дозволяє говорити про адекватність перекладу[1, с. 188].

Можна стверджувати, що, здійснюючи переклад того чи іншого твору перекладач не повинен створювати образ, "придумувати" його ще раз; за нього це зробив автор, який обрав необхідні засоби мови, стилістичні звороти, композицію тексту, тобто створив образ. Перекладачеві необхідно зберегти його під час перекладу.

Його завдання – передусім усвідомити функції елементів та структур оригіналу і відтворити їх засобами своєї мови, а не механічно їх копіювати.

Кожний образ в оригіналі має певне пізнавальне й експресивне навантаження, яке необхідно відтворювати в перекладі. Підміна його іншим замість відтворення збіднює переклад, зменшує квант експресивності [3, с. 53].

Прямих відповідників для словесних образів оригіналу в мові-реципієнті дуже мало, тому, перекладаючи, їх найчастіше калькують або відтворюють описово, рідше використовують часткові образні еквіваленти [5, с. 161].

Не існує єдиного універсального способу відтворення стилістично маркованих одиниць при перекладі, проте можливим є знаходження загальних закономірностей, які можна реалізовувати на практиці для подолання труднощів під час перекладу [8, с. 23].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бельчиков Ю. А. Лексическая стилистика: проблемы изучения и обучения / Юлий Абрамович Бельчиков. – М. : "Наука", 1988. – 157 с.
2. Воропанова М. И. Джон Голсуорси: очерк жизни и творчества / Марианна Ивановна Воропанова. – К. : "Советская Россия", 1968. – 550 с.
3. Зорівчак Р. П. Семантична структура словесного образу: до методології перекладознавчого аналізу / Роксолана Петрівна Зорівчак. – Черкаси : "Іноземна філологія", 1999. – 224 с.
4. Зорівчак Р. П. Словесний образ у художньому перекладі / Роксолана Петрівна Зорівчак. – Черкаси : "Іноземна філологія", 1982. – 65 с.
5. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / Віктор Вікторович Коптілов. – К. : "Юніверс", 2002. – 280 с.
6. Лучук І. В. Триєдине поезієзнавство / Іван Володимирович Лучук. – Тернопіль : "Астон", 1998. – 106 с.
7. Німчук В. В. Мовознавство: доповіді та повідомлення на IV Міжнародному конгресі українців / Василь Васильович Німчук. – К. : "Пульсари", 2002. – 418 с.
8. Прохоров Ю. Е. Действительность. Текст. Дискурс / Юрий Евгеньевич Прохоров. – М. : "Флинта", 2013. – 381 с.
9. Тугушва М. П. Джон Голсуорси: жизнь и творчество / Майя Павловна Тугушва. – М. : "Наука", 1973. – 176 с.

ПРАГМАТИЧНА АДАПТАЦІЯ РЕАЛІЙ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Шугалевич Г.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Переклад художнього тексту розглядається як особлива форма функціонування мовної системи, сутність якої полягає у створенні комунікативної еквівалентності нового тексту по відношенню до оригіналу і по можливості передачі повного обсягу змісту твору. У таких випадках тільки комплексний підхід може забезпечити ефективність при перекладі з однієї мови на іншу, яка враховує і лінгвістичний, і культурологічний, і історичний, і філософський, і інші аспекти. Переклад як вид творчої діяльності, нерозривно пов'язаний з мовою і передбачає внутрішнє зіткнення двох мов і двох культур,

допомагає проникнути у світ культури того чи іншого народу, поглянути на духовні цінності очима представника тієї чи іншої культури, може стати невід'ємною частиною духовного виховання та становлення індивідів, націй.

Оскільки абсолютна еквівалентність є практично недосяжною слід пам'ятати про те, що реципієнт тексту-оригіналу і реципієнт тексту-перекладу мають, як правило, відмінний мовний досвід, різні фонові знання та різну ментальність. Тому, цей факт вимагає так званої “прагматичної адаптації” з урахуванням особливостей мови, ментальності і фонових знань реципієнта перекладу. В такому разі прагматична адаптація перекладу є необхідною умовою для відтворення комунікативної мети і досягнення очікуваного впливу на читача. Якщо цього не зробити, то текст буде сприйматися як чужорідний і комунікативна мета не буде досягнута.

А.Д. Швейцер пише, що перекладач повинен передати прагматичний аспект змісту тексту, який перекладається, шляхом його переадресації іншомовному одержувачу “з урахуванням тієї реакції, яку викличе текст, точно переданий денотативний і конотативний компоненти змісту початкового вислову у іншомовного читача. При цьому відбувається прагматична адаптація початкового тексту, тобто внесення певних поправок на соціально-культурні, психологічні і інші відмінності між одержувачами оригіналу і тексту перекладу” [50, с. 162].

Художній переклад – один з найнаглядніших проявів міжлітературної, а значить певним чином міжкультурної взаємодії. Фактично він є основною частиною національно-літературного процесу, оскільки виступає посередником між літературами, без нього неможливо було б говорити про міжлітературний процес у всій його повноті [29, с. 16]. Практики перекладу й теоретики звертають увагу на неможливість зберегти оригінал для іншомовного читача [31, с. 118-120]. Виникає проблема перекладу та питання стосовно того, що переклад не може подолати етнічний бар'єр [18, с. 32].

Т.А. Казакова зазначає, що перекладачеві художніх текстів суспільство як би відводить роль посередника в адаптації вихідного знаку до умов іншомовної культури [14, с. 54]. Згідно з цим, актуальною проблемою художнього перекладу є проблема перекладності, яка безпосередньо пов'язана з такими проблемами, як перекладність неперекладного і відтворення національних особливостей оригіналу [36, с. 3]. І.В. Гюббенет зазначає, що коли мова йде про сприйняття художнього твору на іноземній мові, читач завжди відчуває себе достатньо впевнено, знайомлячись з описами побуту, звичаїв, предметів обстановки і т.д. [11, с. 8].

Як відзначає В.С. Колесникова, процес комунікації між письменником і його адресатом (читачем) має свої особливості. Учасники дискурсу віддалені один від одного в просторі і в часі [15, с. 147]. Навіть тоді, коли читач читає художній твір рідною мовою, йому не завжди вдається адекватно сприйняти ту чи іншу авторську посилку, найтонші відтінки авторської думки та авторських задумів [8, с. 81]. “Ще більші специфічні особливості отримує процес комунікації між письменником та іноземним читачем, який читає твір не в оригіналі, а в перекладі” [15, с. 147].

При перекладі художніх творів особливу складність представляє переклад реалій – елементів мови і культури, які зберігають в собі імпліцитні смисли. Найчастіше переклад тієї чи іншої реалії визначає судження читача перекладеного тексту про окремих героїв, події, а також про глобальну ідею твору, тобто переклад реалій є одним із засобів вираження комунікативного наміру перекладача як “співавтор” тексту.

Перш ніж приступити безпосередньо до перекладу, необхідно осмислити незнайому реалію, як вона подана автором в контексті і якими засобами він користується, щоб довести до свідомості читача її семантичний і конотативний зміст. Незнайомою найчастіше є чужа реалія. Автор вводить їх у текст мистецького твору переважно в описах нової для носія даної мови дійсності [6, с. 80]. Свої (знайомі) реалії не потребують якогось осмислення, оскільки наявне у тексті слово “майдан” не викликає труднощі в сучасного українського читача, “Тауер” – у англійського.

Ступінь розуміння соціокультурного компонента змісту, що залежить від фонових знань перекладача, його орієнтації в стилях, надасть додаткову допомогу в розумінні тієї чи іншої реалії (її співвіднесеності у часі певним колом людей); кореляція різних типів знань (фонових, тематичних, контекстних, термінологічних) визначає індивідуальну картину світу перекладача і ступінь розвиненості соціокультурного компонента його перекладацької діяльності.

Особливо це важливо при перекладі так званих прихованих реалій. Тобто таких, які начебто мають відповідності в мові-перекладу (особливо в бінарному зіставленні української-англійської), але їх співвідносні визначення у позамовній дійсності насправді дуже різняться між собою. Таким чином, субституція їх позначень, які мають різну художньо-стилістичну наповненість, може спричинити певні труднощі при перекладі через лексичний збіг відповідних номінацій, але культурологічні відмінності [12, с. 54].

Процес якісного перекладу мовних реалій повинен проходити в контексті “діалогу культур”, і завдання перекладача адаптувати текст до іншомовної культури. Введення іншомовних слів-реалій дозволяє авторові не лише відобразити незнайоме для читача життя, а й у значній мірі розширити його кругозір. Для досягнення цієї мети використовуються різноманітні прийоми декодування реалій: введення слів-сигналів, дослівних перекладів, контекстуальне осмислення та інше, але в будь-якому випадку автор прагне так оформити появу слів-реалій у тексті, щоб вони були зрозумілі читачеві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Влахов С. Непереваемое в переводе / Сергей Влахов, Сидер Флорин. — М.: Международные отношения, 1980. — 340 с.
2. Галеева Н.Л. Переводимость и некоторые принципы достижения адекватности перевода / Н.Л. Галеева // Перевод как процесс и как результат: язык, культура, психология. — Калинин: Калининский государственный университет, 1989. — С. 81–88.
3. Гюббенет И.В. Основы филологической интерпретации литературно-художественного текста / И.В. Гюббенет. — М.:Изд-во МГУ, 1991. — 205 с.

4. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози) / Роксолана Петрівна Зорівчак. — Львів: Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. — 216 с.
5. Казакова Т.А. Роль речемишлительного стереотипа в художественном переводе / Т.А. Казакова // Перевод как процесс и как результат: язык, культура, психология. — Калинин: Калининский государственный университет. — 1989. — С. 51–57.
6. Колесникова В.С. К проблеме художественного перевода как речемишлительной деятельности / В.С. Колесникова // Мир языка и межкультурная коммуникация / Материалы международной научно-практической конференции. Ч.1. — Барнаул: Изд-во БГПУ, 2001. — С.147–153.
7. Комиссаров В.Н. Текст и перевод / В.Н. Комиссаров, Л.А. Черняховская, Л.К. Латышев. — М.: Наука, 1988. — 165 с.
8. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник / А. В. Мамрак. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 304 с.
9. Науменко А. Н. Філософсько-культурологічні засади сучасного перекладу / А.Н. Науменко, І. К. Кобякова // Вісник СумДУ. — 2009. — №2. — С. 118 – 120.
10. Ризун В.В. К вопросу о социально-культурной адаптации художественного произведения / В.В. Ризун // Теория и практика перевода. — Киев: Вища школа, 1982. — С. 3 –12.
11. Швейцер А.Д. Теория перевода (статус, проблемы, аспекты) / Александр Давидович Швейцер. — М.: Наука, 1988. — 215 с.

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АЛГОРИТМ РЕКОНСТРУКЦІЇ ЛІНГВОСЕМІОТИЧНОЇ ПРИРОДИ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ СТЕРЕОТИПІВ

Шутова М.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасна лінгвосеміотика дедалі демонструє тенденцію до її взаємодії з порівняльною лінгвокультурологією, крізь призму якої видається можливим розкриття національно-мотивованої специфіки мовних знаків однієї культури на тлі іншої [5]. У різних соціумах створюються так звані стереотипи – і щодо своєї поведінки та традицій і відносно інших культурних просторів.

В основу стереотипних уявлень покладено взаємодію між когнітивним механізмом сприйняття світу та його мовною фіксацією [9, s. 31], яка забезпечує виконання ними трьох функцій: 1) орієнтаційної (пов'язаної з когнітивним відображенням світу), 2) інформативної (що передає відносно достовірну генералізовану інформацію) і 3) функції впливу на створення реальності (що сприяє розмежуванню своєї і чужої груп задля захисту інтересів своєї групи) [3, с. 221–223]. В. Красних виділяє два види стереотипів: 1) стереотипи поведінки, що її регулюють і зумовлюють дії, які варто виконувати в конкретній ситуації, та 2) стереотипи-уявлення, які визначають, що варто очікувати в тій або іншій ситуації [4, с. 178].

З огляду на це етнокультурні стереотипи варто аналізувати у трьох аспектах: 1) як знаки культури загалом, 2) як знаки конкретної культури і 3) як знаки певної мови. Перший аспект стосується емпірично спостережуваного фрагмента продуктів традиційно-побутової культури [1], другий – спрямований на їх вивчення як артефактів, що кореняться у сфері буденної свідомості носіїв мови, тобто є продуктами (структурами) концептуальної свідомості [7], а третій – пов'язаний із розглядом їх як продуктів мовної свідомості представників свого етносу [2]. Як конструкти традиційно-побутової культури і водночас як артефакти концептуальної і мовної свідомості, етнокультурні стереотипи поведінки стали об'єктом вивчення в етнолінгвістиці з позицій когнітивного підходу (Є. Бартмінський [8], С. Толстая [6] та ін.). Проте, для комплексного розкриття їх лінгвосеміотичної природи необхідним є залучення процедури реконструкції внутрішньої (ономасіологічний аналіз) і зовнішньої (семасіологічний аналіз) їх форми, яка дасть змогу виявити мотиваційну основу їх знаковості.

Цей методологічний підхід є принциповим, адже він передбачає розгляд етнокультурних стереотипів поведінки як знаків, реалізованих у конкретній поведінці мовців – представників своєї культури, і як структур свідомості (фреймів, концептів, сценаріїв поведінки – статичних та динамічних), що вербалізуються в мовних знаках – лексико-граматичних і фразеологічних.

Реконструкція етнокультурних стереотипів як знаків традиційної культури, як знаків концептуальної (власне етнічної культури) та як знаків мовної свідомості дає змогу виявити як спільне, так і відмінне архетипне підґрунтя колективної й індивідуальної поведінки представників англійського й українського соціумів.

Конфігурація етнолінгвістичного порівняння стереотипів поведінки залежить від конкретних цілей дослідження, відповідно до яких універсальне й унікальне витлумачуються 1) власне з позицій порівняльного-історичного мовознавства (лінгвокомпаративного) як **генетично (часові) спільні і відмінні (для кожного етносу) мотиви**, що зумовлюють вербально виражену поведінку як колективну, так й варіативну і 2) контрастивно-типологічного – синхронно-зіставного мовознавства як **просторово спільні і відмінні мотиви поведінки**, які зумовлюють культурно марковану (традиційну й етнічну) поведінку кожної спільноти.

Тому варто розрізняти стереотипи (моделі, зокрема і мовні) поведінки і саму поведінку, тобто конкретні дії та вчинки: обряди, звичаї, етикет, трудові навички і прийоми, гру, моду, відпочинок, свята, покарання, побажання, образні формули оцінки дій людини, прояви емоцій людини, жестову соматіку і т. ін.

Отже, пропонуємо такий методичний алгоритм реконструкції лінгвосеміотичної природи етнокультурних стереотипів.

Перший етап – це аналіз етнокультурних стереотипних форм поведінки як знаків традиційно-побутової культури [1]. Другий етап аналізу спрямований на їх реконструкцію як артефактів, що кореняться у сфері буденної свідомості носіїв мови, тобто є продуктами (структурами) концептуальної свідомості [7]. Третій етап пов'язаний із розглядом етнокультурних стереотипів як продуктів

мовної свідомості представників свого етносу [2], що передбачає реконструкцію внутрішньої і зовнішньої форми словесних компонентів етнокультурних стереотипів в англійській та українській мовах.

Перспективами вивчення цієї проблеми є аналіз динамічних властивостей етнокультурних стереотипів, їх стійкості до перешкод у часі й просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байбурин А.К. Ритуал в традиционной культуре. Структурно-семантический анализ восточнославянских обрядов / Альберт Кашфуллович Байбурин. – СПб. : Наука, 1993. – 242 с.
2. Березович Е.Л. Язык и традиционная культура : этнолингвистические исследования / Елена Львовна Березович. – М. : “Индрик”, 2007. – 600 с. – (Традиционная духовная культура славян. Современные исследования).
3. Грушевицкая Т.Г. Основы межкультурной коммуникации : учебник [для вузов] / Т.Г. Грушевицкая, В.Д. Попков, А.П. Садохин. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 342 с.
4. Красных В.В. Этнопсихолінгвістика і лінгвокультуро́логія : курс лекцій / Виктория Владимировна Красных. – М. : ИТДГК “Гнозис”, 2002. – 324 с.
5. Пашкова Н.І. Номінативні моделі матеріального артефакту ДІМ карпатського ареалу балкано-слов'янського етномовного континууму : [монографія] / Надія Ігорівна Пашкова. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2014. – 404 с.
6. Толстая С.М. Мотивационные семантические модели и картина мира / С.М. Толстая // Языкознание sub specie русистики : итоги и перспективы : материалы международной конференции. – М., 2002. – № 1 (3). – С. 112–127.
7. Толчеева Т.С. Сигніфікативні артефакти як структури знакової репрезентації етномовної свідомості : [монографія] / Тетяна Станіславівна Толчеева. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. – 286 с.
8. Bartmiński J. Stereotypy mieszkają w języku : Studia etnolingwistyczne / Jerzy Bartmiński. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2007. – 360 s.
9. Quasthoff U. Soziales Vorurteil und Kommunikation – Eine sprachwissenschaftliche Analyse des Stereotyps. Ein interdisziplinärer Versuch im Bereich von Linguistik, Sozialwissenschaft und Psychologie / Uwe Quasthoff. – Frankfurt am Main : Niemeyer, 1973. – 167 s.

РОЛЬ КОНТЕКСТУ У ВИНИКНЕННІ КОМУНІКАТИВНОЇ СИТУАЦІЇ “НЕПОРОЗУМІННЯ”

Юровських К.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Праця Б. Малиновські “Проблема значення в примітивних мовах” (1923) вперше підняла питання вивчення ситуативного контексту в комунікації. Як стверджував автор, значення висловлення має виводитися із етнографічного, культурного контексту, адже він може ліквідувати будь-яку можливу двозначність. [3, с. 301]. Його погляди значно випереджали час, тому не були розвинуті його сучасниками.

У 1970-х роках ця концепція була повернута до життя лінгвістами-антропологами та прагматиками. Соціолінгвіст Дж. Гамперз розглядав мову невідривно від соціального та культурного аспектів [2, с. 130]. Прагматики (С. Левінсон, Дж. Ліч) акцентують свою увагу на контексті як бекграундовій інформації, що допомагає інтерпретувати певне висловлення.

Т. ван Дейк також наголошував, що комунікація не може відбуватися у вакуумі, вона завжди має місце за певних умов, у рамках широкого соціокультурного контексту. Контекстуальні характеристики дискурсу взаємодіють із когнітивними. Процес розуміння тексту повинен здійснюватися, враховуючи соціальний (прагматичний та ситуаційний) контекст [1, с. 158].

Вивчивши наукову літературу із поставленого питання, ми виокремили наступні характеристики контексту: визначення контексту як тла, на якому розгортається центральна подія, оточення, що певним чином визначає прочитання/інтерпретацію основної дії; нерозривність інтерпретації та контексту; динамічність контексту.

Загальноприйнятими типами контексту є наступні:

- фізичний (час і місце спілкування, об'єкти, що оточують, тощо);
- лінгвістичний (врахування поточного або/та попереднього дискурсу, часто називається "co-text");
- соціальний (соціальні відносини між комунікантами, соціальні ролі);
- епістеміологічний (фонові знання співрозмовників).

Тобто, контекст есплікується вербально (лінгвістичний) та невербально (фізичний, соціальний та епістеміологічний).

Як бачимо, контекст – надзвичайно широке поняття. Але в кожній конкретній комунікативній ситуації він звужується за рахунок актуалізації певної контекстуальної інформації, необхідної для інтерпретації саме цього випадку. Проблеми із визначенням контексту можуть призвести до виникнення ситуації "непорозуміння" у спілкуванні.

Одним із основних чинників перебігу успішної комунікації – правильне тлумачення реплік співрозмовника. Слідом за Т. ван Дейком в інтерпретації ми визначаємо когнітивну та соціальну (прагматичну та ситуаційну) складові. У даному трактуванні соціальна складова прирівнюється до широкого розуміння контексту, за відсутності адекватної інтерпретації контексту подальше взаєморозуміння неможливе [1, с. 158 – 159]. Тому звернення до контексту є не менш важливим, ніж когнітивна інтерпретація основного вербального повідомлення.

До причин непорозуміння, пов'язаних із контекстом, ми відносимо такі: неправильна ідентифікація контексту або невизначення контексту загалом.

Як правило, непорозуміння виникає через проблеми із розпізнаванням лінгвістичного, соціального та епістеміологічного контекстів.

Із перспективи лінгвістики контекст виступає вмістилищем попередньої інформації з розмови. У кожній подальшій репліці зазвичай представлена референція до одиниць, знань, вже висловлених попередньо, адже повинна бути присутня зв'язність дискурсу. Тому відбувається певний комунікативний збій, коли один із співрозмовників не може «відновити» зворотній шлях до вже

відомого. Нездатність це зробити може мати найрізноманітніші передумови: від психобіологічних (прогалини у пам'яті) до прагматичних (небажання виказувати своє розуміння сказаного).

Щодо соціального контексту, то існує вірогідність, що неврахування соціальної приналежності співрозмовника призведе до непорозуміння. Соціальний статус людини включає багато підтипів: стать, раса, національність, кваліфікація, освіта, посада, які і визначають її поведінку, погляди. Нехтування цією інформацією або відсутність її розуміння згубно віддзеркалиться на подальшому протіканню інтеракції, на додачу, є висока ймовірність переростання комунікації у конфлікт.

Епістеміологічний контекст більшою мірою знаходиться в залежності від загального рівня розвитку людини, освіти, знань у певній сфері. В деяких аспектах він перегукується із соціальним, адже фонові знання можуть бути обумовлені соціальною приналежністю одного із співрозмовників, в той час як інший може не володіти цією інформацією.

Таке розмежування типів контекстів і звідти – причин виникнення “непорозуміння” дуже приблизне, адже всі ці аспекти настільки тісно переплітаються між собою, що видається дуже складно чітко визначити приналежність до того чи іншого виду. Крім того, всі вони можуть зустрічатися одночасно. Наприклад, епістеміологічний та лінгвістичний контексти можуть накладатися один на одного (якщо людина не володіє певними фоновими знаннями, для неї буде неможливим досягнути лінгвістичний контекст, який був створений іншим мовцем у попередній репліці).

ЛІТЕРАТУРА

1. Дейк Т. А. ван. Стратегии понимания связного текста / Т. А. ван Дейк, В. Кинч // Новое в зарубежной лингвистике. – 1988. – Вып. XIII. Когнитивные аспекты языка. – С. 153 – 211.
2. Gumperz John J. Discourse Strategies / John J. Gumperz. – Cambridge: Cambridge University Press, 1982. – 225 p.
3. Malinowski B. The Problem of Meaning in Primitive Languages. Supplement to: Ogden C.K. and Richards A. (eds.), The meaning of meaning. A Study of Influence of Language Upon Thought and of the Science of Symbolism / Bronislaw Malinowski. – London: Kegan Paul, 1923. – P. 296 – 336.

LES PARTICULARITES DU LANGAGE QUOTIDIEN DES JEUNES

Бегерська О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Le langage des jeunes ne cesse d'évoluer. Chaque instant les adolescents inventent de nouveaux mots. Ces expressions frappent l'oreille mais, tout de même, font leur entrée dans les discussions.

Si l'on fait l'analyse de ce phénomène, il est facile de remarquer que les jeunes s'expriment d'une manière incompréhensible pour que les adultes ne les comprennent

pas. Un des moyens qui les aide à réaliser cet objectif c'est l'emprunt. On utilise les emprunts pour coder le message et cacher le sens d'un énoncé ou pour être dans la note. Les jeunes retrouvent les emprunts dans les conversations de leurs amis et ensuite les font entrer dans leurs propres énonciations, entendent les mots inconnus dans les chansons ou les programmes de télé et commencent l'usage fautif d'un mot inconnu pour sembler cool.

Parmi les emprunts les arabismes gagnent chaque jour du territoire sur le champ linguistique. Ils ont de la vogue car possèdent une apparence graphique étrangère qui est difficile à décoder et comprendre [1]. Par exemple, les arabismes les plus utilisés dans les chansons du rap sont les suivants:

Arlbi – adjectif ou nom, signifie «arabe», il s'agit de l'arabe du Maghreb en particulier: «*Vous parlez beaucoup à mon arlbi, venez en mettre*».

Bled – nom masculin, de l'arabe d'Alger bald, de l'arabe classique bilād, signifie «pays, trou, petit village isolé; terrain, ville, lieu, localité, milieu apache, localité offrant peu de ressources»: «*Le monde j'men fou tant qu'le bled me soutient*».

Couscous – nom masculin, à l'arabe d'Afrique du Nord kuskus ou kuskusū, signifie «la graine de blé dur étuvée ou la semoule: «*J'aime les mélanges: j'ai mis du couscous dans son mafé*».

Fouleck – adjectif ou nom masculin, signifie «dérivation de fou, dingue; ressuffixation argotique de fou; phénomène, personne dangereuse, culotté, qui ne recule devant rien»: «*Prime time, tu m'verras pas kicker, j'me mêle pas à leur fouleck*».

Hagar – verbe, en arabe littéral signifie «mépriser», en arabe algérien il a pris pour sens «commettre une injustice», dans le sens d'abus de pouvoir, de force, mais aussi «faire violence à quelqu'un»: «*Les hagar' s'faire arrosé, s'faire exploser l'gosier*».

Hellouf – nom masculin, vient de l'arabe haeluf, halluf, signifie «porc, cochon»: «*Hellouf le game, comment allez-vous depuis «Wati House»? »*».

Hnine – adjectif, signifie «gentil doux, tendre; affectif, attentionné; pur», existe également dans les graphies hnin, hnina. **Kho** – nom masculin, signifie «frère, pote, copain». C'est une apocope de «khoulā»: «*Tu crois qu'j'suis ton kho, c'est qu't'es trop hnine*».

Kif – nom masculin, signifie «plaisir; mélange de tabac et de chanvre indien (haschisch): «*J'kif quand tes cheveux s'emmêlent*».

Kiffer – verbe, signifie «aimer, prendre du plaisir, apprécier bien»: «*Les faux j'leur encule leur grand mère, les vrais faut qu'j'les fasse kiffer*».

Malik – nom masculin, signifie «Dieu ou roi dans le Coran; souverain de certains États islamiques», de l'arabe malik – roi: «*Malik tu t'appelles à l'époque, pour la fête des mères sur le rond-point*».

Marabout – nom masculin, à l'arabe merābut signifie «un homme pieux, un saint et par metonymie son manteau»: «*Marabouté par une putain elle t'a tout pris, tu restes en chien*».

Mollah – nom masculin, signifie «docteur de la loi coranique», de l'arabe mawlā – protecteur. Le mot peut s'écrire comme mulla, mullah ou mollah: «*Surveille ton verre sinon mollah tu digères*».

Niquer – verbe, signifie «posséder sexuellement; tromper, duper», de l’arabe i-nik, nāk signifiant «il a une relation sexuelle avec»: «*J’ai ce flow débridé, j’veis niquer l’industrie, les an-iencs’ en freestyle qui sont tendus du string*».

Rock – nom masculin, le mot vient sous les formes roc et ruc de l’arabe rokh, signifie «un oiseau fabuleux des légendes orientales, d’une force et d’une taille prodigieuse»: «*Le rock a perdu ses couilles*».

Zarma – interjection, signifie «ma parole, tu parles, c’est-à-dire»: «*Le monde: zarma, on n’en a vu que les trois-quarts*» .

Ces arabismes comme les emprunts en général posent un problème grave pour la langue car dans leur plupart ils sont inutiles. Le français est une langue riche dans son vocabulaire et il existe plusieurs notions, synonymes et locutions pour remplacer des emprunts cités au-dessus. Aujourd’hui les emprunts sont considérés la maladie de la langue et il nous reste d’inventer un remède contre cette affection ou nous perdre dans les mots inconnus.

ЖИТЕПАТҮПА

1. Caubet D., Miller C. Parlers jeunes – entre street langage et branchitude / Caubet Dominique, Miller Catherine // Revue Economica. — 2011. — n. 12. — P. 69-71.

RELACIONES DE HÍPER-HIPONIMIA EN LA TERMINOLOGÍA DE JUEGOS DE AZAR EN EL IDIOMA ESPAÑOL

Bobchynets L.I.

La Universidad Nacional Lingüística de Kyiv

Términos no son simples agrupaciones de palabras de cierta esfera de conocimientos o actividades, sino constan parte integrante del sistema de términos. En cada terminología los términos, agrupándose en hiperónimos e hipónimos, están en las relaciones de jerarquía. Según J.C. Moreno Cabrera, “la hiperonimia y la hiponimia son conceptos que caracterizan a los campos léxicos taxonómicos y se refieren a una relación de una entidad que es un tipo de otra entidad. La primera, que corresponde al tipo específico, es hipónimo de la segunda, esto es, del grupo general, que, a su vez, corresponde al hiperónimo de la primera” [3, p. 159].

La terminología de juegos de azar comprende términos centrales que forman el núcleo semántico (conceptos directamente relacionados a juegos de azar: *juego de póquer, marcar el triunfo, sacar el gordo, hacer una apuesta grande*), y términos pertenecientes a la periferia, los que denominan conceptos y objetos que no son centrales en la terminología, sino semánticamente relacionados a ésta: elementos de nomenclatura (*máquina tragamonedas RUTA 777*), nombres propios (*Casino de Madrid, Baraja Copa de Fútbol 2000, el Tour de Wimbledon, Euromillones*), términos deportivos en las apuestas deportivas, conceptos abstractos, por ejemplo, *ludopatía (adicción al juego), probabilidad de ganancia*.

Las relaciones semánticas en la terminología se revelan no sólo en el contexto, sino fuera de éste. La clasificación de términos según las relaciones de hiper-hiponimia ayuda a identificar tales características semánticas como lo general – lo único, lo principal – lo dependiente, causa – efecto. Por ejemplo, el término *carta*

es el concepto general y es hiperónimo de *As de Picas*, *Sota de Corazones*, *Siete de Tréboles*, *Rey de Diamantes* etc. El término *carta negra* es hiperónimo de todas las *cartas de tréboles* y *cartas de picas*, que son hipónimos. El término *carta de figura* es hiperónimo de todas las cartas con imágenes (*Rey*, *Dama*, *Sota*, *As*), las cuales a su vez son hipónimos. Entre sí mismos los hipónimos tienen relaciones de igualdad. El hiperónimo *carta de triunfo* comprende como hipónimos los conceptos de todas las cartas pertenecientes al palo que durante el juego se considera el triunfo, por ejemplo, *As de triunfo*, *Ocho de triunfo* etc. Si, por ejemplo, durante el juego el triunfo es el palo de *diamantes*, los términos *As de Diamantes* y *As de triunfo* son sinónimos contextuales. Los hiperónimos *palo* (en la baraja española) y *color* (en la baraja francesa o americana) comprenden tales hipónimos como *picas*, *tréboles*, *corazones*, *diamantes* en la baraja francesa o americana y respectivamente *oros*, *copas*, *espadas*, *bastos* en la baraja española. El hiperónimo *apuesta* comprende los hipónimos siguientes: *apuesta 2/3*, *apuesta ciega grande*, *apuesta ciega pequeña*, *apuesta al rojo / negro*, *apuesta par / impar* y otros tipos de apuestas. El hiperónimo *lotería* comprende los hipónimos que denominan los tipos definidos de lotería, la mayoría de los cuales son nombres propios (e.g. *Euromillones*, *Quiniela*, *La Lotería Nacional*, *El Niño*). El hiperónimo *combinación ganadora* comprende hipónimos (las combinaciones ganadoras concretas) dependientemente de tipo del juego (en el póquer puede ser *la Escalera Real*), de las reglas y de la marcha del juego, de las combinaciones de los contrincantes (e.g. *la Escalera Real máxima de Corazones* o *Póquer*) [1, p. 216]. El hiperónimo *juegos de azar* comprende tales hipónimos como *apuestas deportivas*, *juegos de casino*, *juegos de cartas*, *lotería*, *carreras de cucarachas*, *pelea de gallos*, *bingo*. A su vez, cada de los tipos enumerados es hiperónimo para otros tipos (hipónimos), por ejemplo el hiperónimo *juegos de cartas* comprende diferentes hipónimos que denominan tipos de estos juegos, e.g. *whist*, *triunfo*, *burro*, *butifarra*, *escoba*, *mus*, *canasta*, *truque*.

Las relaciones de hiper-hiponimia en la terminología de juegos de azar en el idioma español contemporáneo confirman su carácter sistémico y estructura jerárquica. Merece mencionar, que en el contexto, usados como términos, los hiperónimos pueden sustituir los hipónimos, formando sinónimos o antónimos contextuales. Por ejemplo, si el triunfo del juego es picas, *As de Picas* y *As de triunfo* son sinónimos, *As de Diamantes* y *As de no triunfo* son también sinónimos. Respectivamente *As de triunfo* (hiperónimo) se contrapone a *As de Diamantes* (hipónimo) y en el contexto del juego son antonímicos. Las colocaciones formadas por los hipónimos e hiperónimos son la base de estas sustituciones. K. Koike, examinando el aspecto de hiperonimia e hiponimia dentro del marco de las colocaciones, subraya que los hiperónimos y los hipónimos que forman colocaciones permiten sustituciones entre sí [2, p. 188].

Los glosarios especiales de términos de juegos de azar, las instrucciones y descripciones de juegos comprenden hiperónimos e hipónimos y sus explicaciones, representando la terminología de juegos de azar como el sistema de términos jerárquico que se enriquece con el desarrollo de la industria de juegos de azar. En el juego se revela la condicionalidad situativa como el factor extralingüístico que en

el nivel verbal está representado en las relaciones sinonímicas y antonímicas contextuales, en sustituciones de hiperónimos e hipónimos entre sí, su identidad y contraposición.

Sinonimia en la terminología de juegos de azar en el español contemporáneo no impide que los jugadores se entiendan, ya que el carácter situativo del juego y el contexto especial excluyen la posibilidad de interpretaciones erróneas.

LITERATURA

1. Botín A. Todos los juegos de cartas / Arturo Botín. – Barcelona: Robinbook, 2011. – 299 p.
2. Koike K. Colocaciones léxicas en el español actual: estudio formal y léxico-semántico / Kazumi Koike. – Alcalá: Universidad de Alcalá de Henares, 2001. – pp. 188-191.
3. Moreno Cabrera J.C. Introducción a la lingüística: enfoque tipológico y universalista / J.C. Moreno Cabrera. – Madrid: Síntesis, 1997. – pp. 158-162.

GRAMMATIKVERMITTLUNG IN LEHRWERKEN

Dovgei O.

Nationaluniversität Uzhgorod

In dem Fremdsprachenunterricht versteht man unter Grammatik den Lehr- und Lernstoff, den der Schüler beherrschen muss, um richtige Sätze bilden, verstehen und miteinander verknüpfen zu können. Diese Grammatik basiert auf sprachwissenschaftlichen Untersuchungen. Das Lernziel der Gruppe, lerntheoretische und lernpsychologische Bedingungen in der Gruppe bestimmen die Auswahl der Grammatik und dementsprechend des Lehrwerks.

Das Lehrwerk spielt eine sehr wichtige Rolle im Fremdsprachenunterricht. Es ist ein Mittel, das die Verständigung auf der globalen Ebene erleichtert. Das Lehrwerk machte in den letzten Jahrzehnten dank dem wissenschaftlichen und technologischen Fortschritt verschiedene Entwicklungsstufen durch. Das Lehrwerk bestimmt, was im Fremdsprachenunterricht passiert [3, S. 63]. In der Geschichte des Unterrichts Deutsch als Fremdsprache lassen sich je nach dem Wissenschaftler drei bis fünf Phasen unterscheiden, die sich durch Methoden des Lehrens und Lernens kennzeichnen. Die wichtigsten Merkmale, nach welchen man das Lehrwerk zu einer oder zur anderen Generation zurechnen kann, sind folgende [1, S. 34]:

- In welchem inhaltlichen Zusammenhang werden grammatische Regeln und Strukturen eingeführt?

- Wie werden Regeln abgebildet oder erklärt?

- Welche Übungen erhalten die Lehrwerke?

Wir stellen hiermit nur einige Typen von DaF-Lehrwerken vor, die vor besonders großer Bedeutung im Lernprozess waren.

Die Lehrwerke der Grammatik-Übersetzungs-Methode sind durch eine Gleichsetzung von Sprache und Grammatik charakterisiert. Ziel dieser Methode ist nicht die praktische Beherrschung der Sprache, sondern die Einsicht in deren formalen Aufbau und Regelsystem. Mit diesem Begriff werden Lehrwerke bezeichnet, in

denen die Vermittlung der Regeln der Sprache Ziel aller Übungen, Tabellen und Tests ist. Unterrichtsziel ist nicht die freie Verwendung einer Sprache im Gespräch oder im schriftlichen Text, sondern Kenntnis und Reproduktion des formalen Systems.

Die Unterrichtssystematik in diesen Lehrwerken lässt sich leicht erkennen: Kontextualisierte Beispiele → Isolierte Beispiele mit Erklärung → Erklärung der Struktur → Anwendung der Regel in Übungen. Manchmal wird zum Schluss noch die Regelanwendung in einer Übersetzung gefordert. Dies hat der Methode ihren Namen gegeben [1, S. 38]. Der geschriebenen, literarisch geformten Sprache wird die ganze Aufmerksamkeit gewidmet, die gesprochene Sprache findet keine Berücksichtigung im Fremdsprachenunterricht. Zusammenfassend ist das wichtigste Lernziel die Vermittlung des Sprachsystems. Die Lerner sollen Regeln formulieren und anwenden können. Ziel aller Überprüfungen des Lernfortschritts ist logischerweise dann der Nachweis der Grammatikkenntnisse.

Psychologisch negativ bei dieser Methode für die Lernmotivation ist: die Lerner sind ständig gezwungen, sich mit einem meist unerreichbaren Modell – der Sprache des Buches – auseinanderzusetzen. Insgesamt kann man feststellen: wer mit dieser Methode gelernt hat, verfügt oft über ein differenziertes Regelwissen in der fremden Sprache, kann aber oft nur wenig sprechen und macht im Vergleich zu seiner guten Regelkenntnis häufig erstaunlich viele Fehler in einem Alltagsgespräch.

Bei den Lehrwerken der audiolingual/audiovisuellen Methode steht dagegen die dialogische Sprechfertigkeit der Lerner im Mittelpunkt. Die Textsorte, die man am meisten in diesen Lehrwerken findet, ist der Dialog. Das Kennzeichen der Methode ist auch die Ausweitung des Materialangebots. Im Mittelpunkt der Methode liegt die Konsequenz: nicht Regeleinsicht und Regelanwendung sollten trainiert werden, sondern Reiz-Reaktionsketten sprachlichen Verhaltens [1, S. 47].

Ein Vorteil des audiolingual/audiovisuellen Fremdsprachenunterrichts liegt vor allem in der Tatsache, dass die Lerner sehr schnell auch ohne Kenntnis komplizierter Regeln im Anfangsunterricht korrekte Sätze produzieren können, d.h. sie imitieren. Auch komplizierte Strukturen können durch die Wahl von Übungsformen, die keine grammatische Regelkenntnis voraussetzen, von den Lernern rasch angewendet, d.h. nachgesprochen werden. Problematisch ist aber andererseits, dass die Lerner selbst hier als gesteuerte Objekte des Lernprozesses ins Blickfeld kommen. Ein weiteres Problem: wird der gesamte Spracherwerbsprozess in dieser Methode organisiert, wird denjenigen Lernern, die gewohnt sind, durch Regeleinsicht kognitiv zu lernen, eine wichtige Lernhilfe verwehrt. Individuelle Lernwege und -bedürfnisse können im Rahmen dieser Konzeption kaum berücksichtigt werden. Solcherweise stehen den Vorteilen, die diese Methode im Vergleich zur Grammatik-Übersetzungs-Methode bietet, auch eine Reihe gravierender Nachteile gegenüber.

Die Richtungen der gegenwärtigen fremdsprachendidaktischen Forschung haben über die Bedeutung der Vermittlung von grammatischen Regeln im Fremdsprachenunterricht unterschiedliche Aussagen getroffen und Empfehlungen gegeben. Heutzutage gelten als Ziele des Fremdsprachenunterrichts Selbstständigkeit, Autonomie und Selbststeuerung. Hier bieten sich zwei Extreme an: ein Sprachunterricht ohne jede Erklärung zum Sprachsystem, oder ein Sprachunterricht, der einfach

Grammatikunterricht ist. Beide Typen von Sprachunterricht sind aber nicht ausreichend. Man muss zwischen diesen zwei Extremen die Suche nach Tipps und Hilfen für einen Sprachunterricht, der grammatische Erklärungen als Hilfe und nicht als Selbstzweck anbietet, den richtigen Weg suchen.

LITERATUR

1. Funk H., Koenig M. Grammatik lehren und lernen. Fernstudienprojekt zur Fort- und Weiterbildung im Bereich Germanistik und Deutsch als Fremdsprache. – Kassel, München, Tübingen: Langenscheidt, 2001. – S. 34–48.
2. Bausch, K.-R. Handbuch Fremdsprachenunterricht. – Tübingen, 2007. – S. 34.
3. Götze L. Vier Lehrwerkgenerationen // Handbuch für Spracharbeit, Teil 3: Lehrwerksanalyse. – München, 1990. – S. 63–65.

THE ENGLISH LANGUAGE SOCIOLINGUISTIC VARIATION IN INTERNATIONAL LANGUAGE CONTACTS

Dvorzhetska M.P.

Kyiv National Linguistic University

Contemporary researches of the English language spread in the world are concentrated on the objective revelation of the language sociolinguistic diversity in the world of interactive language contacts. [1, c. 39-48]

Sociolinguistics is the study of the effect of any and all aspects of society, including culture norms, expectations, and context, on the way language is used, also effects of language use on society.

It also studies how language varieties differ between groups, separated by certain social variables, e.g. ethnicity, religion, gender, level education, age, etc., and how creation and adherence to these rules is used to categorize individuals in social and socioeconomic classes. [2, c. 48-56]

The reasons for the English language sociolinguistic variation reflect the modern status of the language system development, and its variable application in discourse.

A particular problem in the case of the English language – as it is for some other world languages – is that there is no single sociocultural context in which it is used as a native language without variation.

Sociolinguistic variation involves those specific features of a society and its culture which are manifested in the communicative behavior of the society members.

The features may be classified as "universal experiences", "social rituals" and "social conventions". [3, p. 79-82]

Today, with the rapid development of telecommunication and transport systems, the influence of global market economy, and the wide spread of pop culture, we experience a dramatic increase of English sociocultural types (sociolects) of oral English discourse realizations. [4, p. 13-19]

Valuable sociolinguistic information is obtained by the analysis of ways words are spoken by various individuals, groups, taking into consideration many factors, such as:

1. the area in which speakers grew up;
2. the area in which they now live;

3. their ethnic group;
 4. their social group;
 5. their education and social, modernized pronunciation accents (sociolects).
- [5, p. 48-52]

Sociolects are differentiated by linguistic features that serve the communicative intentions of different social groups of speakers in society.

Sociolects specify communicative language features of the language unified social subsystems, on the one hand, and differences from the language territorial dialects, on the other hand.

Standardization of the English language sociolects is a very actual modern linguistic problem open for experimental investigations of the language system development.

LITERATURE

1. Швейцер А.Д. К проблеме социальной дифференциации языка/ А.Д. Швейцер // Вопросы языкознания. М., 1982 – №5. – С. 39-48.
2. Trudgill P. *Introducing Language and Society* / P. Trudgill. – London: Penguin Books, 1992. – 79 p.
3. Петренко А.Д., Мележик К.А., Петренко Д.А., Бридко Т.В., Храбскова Д.М. Социальные Аспекты Языковой Вариативности // Саки: Видавництво ПП «Підприємство Фенікс», 2013. – 276 с.
4. Olga Kulchytska. *Living Language. Now we are in Charge Project: Theoretical Framework* //Ivano-Frankivsk, NAIR, 2014. – 142 p.
5. Dvorzhetska M.P. Linguistic Diversity of the English language in Multicultural World//Вісник КНЛУ. Том 16. № 2 – 2013. – p. 48-52.

THE DEVELOPMENT OF PERSONALITY IN MODERN SOCIETY (LANGUAGE AND CULTURAL APPROACH)

Granskiy O.I.

Kyiv National Linguistic University

Recently, a foreign language is firmly entrenched in our lives. It is not a secret that a good knowledge of foreign languages is an essential requirement for all those who want to participate in the competition for a prestigious and well-paid job.

The effectiveness of the learning process, to achieve high results in the assimilation of the program material in general education. How to form a stable positive motivation for students to learn foreign language, while not forgetting that the humanization of education is designed to provide conditions for personal growth of students, develop their full intellectual and creative potential, the development of cognitive interests and needs.

Learning a language is not always moving in the way we want it. At the intermediate level the required impetus, the stimulus for learning a foreign language is occurred.

History abounds with tales of experts who were convinced that the ideas, plans and projects of others could never be achieved. However, accomplishment came to those who said, “I can make it happen”.

The Italian sculptor A. d'Antonio worked diligently on a large piece of marble. Unable to produce his desired masterpiece, he lamented, "I can do nothing with it". Other sculptors also worked on this hard piece of marble, but of no avail. Michelangelo discovered the stone and visualized the possibilities in it. His "I-can-make-it-happen" attitude resulted in one of the world's masterpieces – David.

The experts of Spain concluded that Columbus's plans to discover a new and shorted route to the West Indies was virtually impossible. Queen Isabella and King Ferdinand ignored the report of the experts. "I can make it happen" Columbus persisted. And he did. Everyone knew the world was flat, but not Columbus.

Even the great T. A. Edison discouraged his friend, H. Ford, from pursuing his fledgling idea of a motorcar. Convinced of the worthlessness of the idea, T. A. Edison invited H. Ford to come and work for him. Ford remained committed and tirelessly pursued his dream. Although his first attempt resulted in a vehicle without reverse gear, H. Ford knew he could make it happen. And, of course, he did.

Let's not forget our friends O. and W. Wright. Journalists, friends, armed forces specialists, and even their father laughed at the idea of an airplane. "What a silly and insane way to spend money. Leave flying to the birds", they jeered. "Sorry", the Wright brothers responded. "We have a dream, and we can make it happen". As a result, a plane called Kitty Hawk, North Carolina, became the setting for the launching of their "ridiculous" idea.

Finally, as you hear these accounts under the magnificent lighting of your environment, consider the plight of B. Franklin. He was admonished to stop the foolish experimenting with lighting. What an absurdity and waste of time! Why, nothing could outdo the fabulous oil lamp. Thank goodness B. Franklin knew he could make it happen. You too can make it happen!

Questions of education are frequently discussed as if they bore no relation to the social system in which and for which the education is carried on. This is one of the commonest reasons for the unsatisfactoriness of the answers. It is only within a particular social system that a system of education has any meaning. If education today seems to deteriorate, if it seems to become more and more chaotic and meaningless, it is primarily because we have no settled and satisfactory arrangement of society, and because we have both vague and diverse opinions about the kind of society we want. Education is the subject that cannot be discussed in a void: our question raises other questions, social, economic, financial, and political. And the bearings are on more ultimate problems even than these: to know what we want in education we must know what we want in general, we must derive our theory of education from our philosophy of life.

One day, an expert in time management was speaking to a group of business students and, to drive home a point, used an illustration.

As he stood in front of the group he said: "Okay, time for a quiz" and he pulled out a one-gallon, wide-mouth mason jar and set it on the table in front of him. He also produced about a dozen fist-sized rocks and carefully placed them, one at a time, into the jar.

When the jar was filled to the top and no more rocks would fit inside, he asked, "Is this jar full?" Everyone in the class yelled, "Yes".

The time management expert replied, "Really?" He reached under the table and pulled out a bucket of gravel. He dumped some gravel in and shook the jar causing pieces of gravel to work themselves down into the spaces between the big rocks. He then asked the group once more, "Is this jar full?"

By this time the class was on to him. "Probably not", one of them answered. "Good!" he replied. He reached under the table and brought out a bucket of sand. He started dumping the sand in the jar and it went into all of the spaces left between the rocks and the gravel. Once more he asked the question, "Is this jar full?" "No!" the class shouted.

Once again he said "Good". Then he grabbed a pitcher of water and began to pour it in until the jar was filled to the brim. Then he looked at the class and asked, "What is the point of this illustration?"

One student raised his hand and said, "The point is, no matter how full your schedule is if you try really hard you can always fit some more things in it!"

"No", the speaker replied, "that's not the point. The truth this illustration teaches us is: If you don't put the big rocks in first, you will never get them in at all".

What are the "big rocks" in your life, time with your loved ones, your faith, your education, your dreams, a worthy cause, teaching or mentoring others? Remember to put these big rocks in first or you will never get them in at all. So, tonight, or in the morning, when you are reflecting on this short story, ask yourself this question: What are the "big rocks" in my life? Then, put those in your jar first.

REFERENCES

1. Atalay O. Assorted English Activities / O. Atalay. – Istanbul, 2007. – P. 27-29.

WORTKLASSEN NACH U. ENGEL UND WORTARTEN NACH R. SMERETSCHANSKY, EIN VERGLEICH

Ivanenko S.M.

Nationale Pädagogische Mychajlo-Dragomanov-Universität Kyjiw

Das Problem des Zusammenhangs zwischen den Grundbegriffen der Morphologie und der Syntax *Wortart* und *Satzglied* bleibt nach wie vor Diskussionsgegenstand vieler Grammatiker. Wenn man Beziehungen im Satz korrekt darstellen will, braucht man Begriffe, die dies ermöglichen. Ulrich Engel [1, S. 15], der unter „Syntax das Zusammenfügen in der Sprache bis hinauf zum Text“ versteht, und seine Grammatikals „einedeszedent angelegte deskriptive Produktionsgrammatik“ [ebd., S. 18] definiert, geht davon aus, dass man „die Umgebung der Wörter“ unbedingt „systematisch und umfassend“ verstehen muss, um „eine brauchbare Wortklassifikation“ zu gewinnen [ebd., S. 39]. Unter „Distribution“ versteht er „die potentielle, auf Regeln beruhende Umgebung von Wörtern“, die verschiedene Ebenen hat: Engste, engere, mittlere und weitere [ebd., S. 40]. Diese Ebenen schaffen eine fundierte Grundlage für 16 Filter, die „das Verfahren zur Klassifizierung der Wörter bilden“ [ebd.] und somit alle Wörter in 16 Wortklassen klassifizieren helfen.

Als **das 1. Filter** schlägt Ulrich Engel die Frage vor, ob sich das Wort konjugieren (Flexion nach Tempus und Modus) lässt. Wenn ja, dann ist das Wort ein **Verb**.

Das 2. Filter bildet die Frage, ob das Wort ein unveränderliches Genus hat, wenn ja, dann ist das Wort ein **Nomen** [ebd., S. 41]. **Das 3. Filter** befragt, ob das Wort mit dem „sächsischen Genitiv“ unverträglich sei, wenn ja, so ist das Wort ein **Determinativ**. **Das 4. Filter**: Kann das Wort jederzeit zwischen Determinativ und Nomen stehen? Wird die Frage bejaht, so ist das Wort ein **Adjektiv**“ [ebd.]. **Das 5. Filter** fragt danach, ob das Wort (ausschließlich) „Größen“ bezeichnen und Nominalphrasen ersetzen kann. Wenn ja, dann ist das Wort ein **Pronomen**.

Die unveränderlichen Wörter nennt Ulrich Engel **Partikeln**. **Das 6. Filter** stellt die Frage, ob die Partikel eine feste Kasusreaktion besitzt. Hat sie sie, dann ist das Wort **Präposition**. **Das 7. Filter** stellt fest, ob die Partikel Nebensätze oder Infinitivkonstruktionen einleiten kann. Wenn ja, dann ist das Wort ein **Subjunktor** [ebd.]. **Das 8. Filter** macht deutlich, ob die Partikel vorfeldfähig ist und ob sie als Antwort auf w-Fragen dienen kann [ebd., S. 42]. Wenn ja, dann ist das Wort ein **Adverb**. **Das 9. Filter** besagt die Frage, ob die Partikel vorfeldfähig ist und in der Regel mit Kopulaverben verbunden vorkommt. Wenn ja, dann ist das Wort eine **Kopulapartikel**. **Das 10. Filter** stellt die Frage, ob die Partikel vorfeldfähig ist und auf die Ja-/Nein-Fragen als Antwort dienen kann. Wenn ja, dann ist das Wort eine **Modalpartikel**. **Das 11. Filter** fragt danach, ob die Partikel vorfeldfähig ist aber nicht als Antwort auf irgendwelche Fragen dienen kann. „Wird die Frage bejaht, so ist das Wort eine **Rangierpartikel**“ [ebd.]. **Das 12. Filter** erfragt, ob die Partikel Elemente von gleichartiger Form und gleicher Funktion verbinden kann. Wenn ja, dann ist das Wort ein **Konjunktor**. **Das 13. Filter** sondiert, ob die Partikel zwischen einem Konjunktor und einem „normalen“ Vorfeldelement stehen kann. Wenn ja, dann ist das Wort eine **Gradpartikel** [1, S. 43]. Beim **14. Filter** geht es um die Frage danach, ob die Partikel in derselben Umgebung wie Sätze erscheint. Wenn ja, dann ist das Wort ein **Satzäquivalent**. **Das 15. Filter** befragt, ob sich an die Partikel ein Vergleichselement anschließt. Wenn ja, dann ist das Wort eine **Vergleichspartikel**. Und das letzte **16. Filter** will wissen, ob die Partikel weder negierbar noch erfragbar noch vorfeldfähig sei. Wenn ja, dann ist das Wort eine **Abtönungspartikel**.

Ulrich Engel hat das Paradigma aus 16 Wortarten für das Deutsche begründet, weil es nach seiner Meinung dem Wesen der deutschen Sprache entspricht und nicht vom Lateinischen aufs Deutsche übertragen wurde. Dabei geht er von der Wortstellung im Satz, Flexionsfähigkeit der Wörter, ihrer Negierbarkeit bzw. Erfragbarkeit sowie von den Vergleichselementen, W-Fragenstellungen und Ja-/Nein-Fragen aus.

Das Paradigma der Wortarten nach R. Smeretschansky beruht auf der für die meisten europäischen Sprachen gemeinsamen Grundlage des Lateinischen und zählt 12 Wortarten: Das Substantiv, das Adjektiv, das Numerale, das Pronomen, das Verb, das Adverb, der Artikel, das Modalwort, die Präposition, die Konjunktion, die Partikel, die Interjektion.

Nicht nur die Zahl der Wortarten ist unterschiedlich, anders sind Klassifikationskriterien und somit auch Bezeichnungen der Wortarten. Bei R. Smeretschansky findet sich der Artikel und das Modalwort sowie das Numerale, die es bei U. Engel nicht gibt, oder sie werden anderen Wortklassen zugeordnet wie das Numerale. Kardinalzahlen sind bei Engel Nomina (Substantive) und Ordnungszahlen

Adjektive. Verschieden wird das Modalwort interpretiert. Es wird von Engel als Modalpartikel behandelt und Smeretschansky [2, S. 183] betrachtet Modalwörter unter dem pragmatischen Aspekt, weil sie den Standpunkt des Sprechenden zur Wirklichkeit in der Aussage ausdrücken. Dies zeugt davon, dass sein Wortartenparadigma auf Grund verschiedener Prinzipien aufgebaut wurde: Nach lexikalischer Bedeutung, grammatischen Kategorien, syntaktischen Funktionen und Wortbildungsart [ebd., S. 14].

Zusammenfassend kann man feststellen, dass das Wortklassenparadigma von Ulrich Engel nach grammatischen Kriterien aufgebaut ist und das Wortartenparadigma von Roman Smeretschansky sowohl auf grammatischen als auch auf semantischen Kriterien beruht, wobei auch der pragmatische Aspekt in Betracht gezogen wurde. Damit ist das Wortklassenparadigma von Engel kategorial nach einem Prinzip (homogen), dem grammatischen, und das von Smeretschansky nach mehreren Prinzipien (heterogen) aufgebaut.

LITERATUR

1. Engel, U. Syntax der deutschen Gegenwartssprache / Ulrich Engel. – Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2009. – 309 S.
2. Smeretschansky, R.I. Grammatik der deutschen Sprache / Roman Ivanovytsch Smeretschansky. – K.: Vyščaškola, 1981. – 312 S.

STRUKTURELL-SEMANTISCHE BESONDERHEITEN VON KOSENAMEN IM DEUTSCHEN

Karpus A.

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Unter den Untersuchungen zu Anthroponymen dominieren mit großem Abstand die wissenschaftlichen Abhandlungen zu Familien- und Vornamen. Leider aber werden Kosenamen von Sprachwissenschaftlern viel weniger beachtet.

Kosenamen (Hypokoristika) werden meist unter Personen vergeben, die in einer engen Beziehung zueinander stehen. Kommunikativ werden sie in Zweierbeziehungen verwendet, als Anrede oder in Verbindung mit Anredeformen. Sie drücken intime Relationen aus, die anerkennend, schmeichelnd, positiv wertend und humorvoll sein können, wobei sie in der Regel nur Kommunikationspartnern bekannt sind [4, S. 112].

Nicht selten wird ein Kosename mit einem Kurznamen gleichgesetzt und als Verkürzung von gewöhnlichen Namen und als Verkleinerungsform (Diminutivum) betrachtet, so H. Bussmann, S. Brendler, H. Naumann u. a. [2].

Die Abkürzungen von Vornamen zu Koseformen sind Zeugnisse einer besonderen Nähe zu der betreffenden Person, sie werden in der Regel von Verwandten und einigen Freunden gebraucht. Solche Koseformen, die bei den Künstlern beliebt sind, werden zum Teil zu eigenständigen Namen wie *Anton* > *Tony*, *Toni*, *Günther* > *Günni*, *Siegfried* > *Siggi*, *Ralf* > *Ralli*.

Zu Kosenamen gehören aber nicht nur abgekürzte Vornamen, die durch verkleinernde oder zärtliche Bedeutungskomponenten entstehen. Es gibt noch andere Kosenamen, die die Menschen in Deutschland ihren Liebsten geben, wobei sie schwer festzustellen sind, weil die Datenerhebung recht kompliziert ist. Dazu bestehen einige

Gründe. Vor allem ist der verbale Austausch von Liebe und Zuneigung der Öffentlichkeit nicht zugänglich. Die Belege der literarischen Quellen sind unvollständig. Und der veröffentlichte Briefwechsel der bekannten Persönlichkeiten kann bereits veraltet sein, wenn er an den Leser (oder Forscher) gelangt. Die Wissenschaftler sind also auf die Informantenbefragung angewiesen. Zu erwähnen sind die von der Agentur „Nambos naming & research“ unternommene Umfrage von 1002 Menschen, die Umfrage des Marktforschungsinstituts innofact, die im Auftrag der Online-Partneragentur Parship 1400 Personen in Beziehungen angesprochen hat, außerdem die in Leipzig und Dresden publizierten Anzeigen vom 14.02.2000 sowie Fröhliche-guten-Tag-Anzeigen, die als Pressesorte von einer Reihe von Tageszeitungen angeboten werden, u.a.m.

Die Analyse der Wortbildung von Kosenamen hat ergeben, dass hier Diminutiva vorherrschen (*Engelchen, Schätzchen, Stiefelchen, Herzlein, Hasi, Mausi, Schmusi*). Leicht nachvollziehbare Komposita wie *Kuschelbär, Schmusekater*, aber auch phantasievolle spontane Bildungen (*Zaubermann, Sternschnucke, Regenbär*) sowie Nominalisierungen (*Kleines, Süßer, Dicki*) kommen auch recht oft vor.

Von Interesse ist die Tatsache, dass unter den Kosenamen die sonst so beliebten Anglizismen kaum zu finden sind [4, S. 115].

Semantisch betrachtet sind die meisten Kosenamen metaphorisch umgedeutete Substantive, die sich auf das Äußere des Partners beziehen (*Riese, Zwerg, Stämmel, Spargel*). Die äußere Gestalt und die Charaktereigenschaften bilden sich in den Tiernamen ab (*Maus, Schmetterling, Spatz, Tiger, Mäusel, Brummbär, Goldbärchen*).

Auch syntaktische Wortgruppen sind belegt: *süße blonde Maus, kleine dicke Hummel, geliebter Käfer, süße Kuschelmaus* etc. [4, S.115].

Bei der Analyse von Kosenamen fällt unter anderem auf, dass nicht selten pejorativ verwendete Substantive bei humorvollen Menschen als Kosenamen eingesetzt werden können: *Stinker, Fettbacke, Hexe, Ziege, Kröte, Motte*.

Von Interesse sind die Angaben der Umfragen, vor allem von G. Grieger [1, 3], die davon zeugen, dass 13 Prozent Deutsche auf Kosenamen lieber ganz verzichten. Jeder vierte Deutsche hat einen Kosenamen, wobei jeder dritte von diesen vier *Schatz* genannt wird. Weiter kommen *Engel, Schnucki, Süße, Liebling*. Die Top-10 schließen mit *Spatz* und *Baby*.

Dabei verhalten sich die Geschlechter relativ gleich. Unterschiede gibt es jedoch im Generationsvergleich. Je älter die Befragten sind, desto variantenreicher sind die Bezeichnungen [3].

Kosenamen sind also Zeugnisse von Liebe und Verbundenheit, von Zusammengehörigkeit zwischen den Menschen. Sie sind Ausdruck inniger Zweisamkeit von Liebenden, eine Art Liebescode. Ein guter Kosenamen vermittelt immer positive Gefühle. Aber der Gebrauch von Kosenamen sollte in der Öffentlichkeit vermieden werden, weil er auf die Außenstehenden oft peinlich wirkt.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Grieger G. Kosenamen 2013. Eine repräsentative Umfrage unter 5000 Deutschen / Gunnar Grieger. – <http://www.befragmich.de/studien/kosenamen%202013.pdf>.
2. Kosenamen: Wikipedia, die freie Enzyklopädie. – <http://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Kosenamen&oldid=137415481>.

3. PARSHIP Studie zu Kosenamen. – [http:// www.parship.de / presse / pressemitteilungen / 2013 / PMI – Kosenamen – 080813.htm](http://www.parship.de/presse/pressemitteilungen/2013/PMI-Kosenamen-080813.htm).
4. Spillner B. Spitznamen und Kosenamen von Jugendlichen / Bernd Spillner // Der Sprachdienst. – 2013. – Heft 3. – S.111- 116.

LA NOCIÓN DE LA INTERROGACIÓN EN LOS ESTUDIOS LINGÜÍSTICOS CONTEMPORÁNEOS: INTERROGACIÓN Y PREGUNTA

Kolochún I.A.

La idea de modalidad implícita (no manifestada por rasgos externos del enunciado) ha sido recogida, en cierto modo, por la lingüística anglosajona, que viene mostrando un creciente interés por todos los aspectos que se relacionan con las actitudes subjetivas de los hablantes y con el uso apropiado de las locuciones en el discurso, atendiendo, para ello, a todos los factores implicados en el acto comunicativo: queda, así, inaugurado el campo de la moderna pragmática.

Tradicionalmente se ha admitido que la relación existente entre los términos *interrogación* y *pregunta* es de sinonimia: como palabras siempre intercambiables aparecen en la inmensa mayoría de las gramáticas.

Dumitrescu D. dice: "... psíquicamente, la interrogación es una duda hacia el contenido total o parcial de la frase, pero con un deseo de disiparla" [3, p.62].

La RAE afirma algo semejante al decir: "Cuando nos dirigimos a uno o varios oyentes para que nos resuelvan una duda o nos digan algo que ignoramos, formulamos oraciones interrogativas directas, caracterizadas por su entonación inconfundible. ... Cuando preguntamos sobre la verdad o falsedad del juicio, la pregunta es general" [5].

En la misma línea se halla Chisholm: "Es sabido que la oración interrogativa es aquélla por medio de la cual se solicita un informe con el deseo de obtener respuesta." Y en otro lugar, Chisholm añade: "desde el momento en que ... no hay intención de indagar, no se puede hablar de oraciones interrogativas" [2, p. 350].

La interrogación se concibe siempre como una petición de información. Observemos algunos ejemplos :

A. *¿Has llegado bien?*

B. *¿Vamos al teatro?*

C. *¿Puedes pasarme la sal?*

D. *¿Cuántas veces tengo que decirte que te calles?*

Ningún hablante español tendría problemas para reconocer que se trata, en todos estos casos, de oraciones interrogativas. En principio y fuera del contexto, la oración (1A) puede pedir una información. En cambio, (1B) ya no lo hace necesariamente, sino que expresa más bien una invitación o sugerencia; (1C) es una petición cortés, que equivale a tal como: - *Pásame la sal, por favor*.

Y (1D) suele entenderse como un mandato, con el significado de – *Cállate!*

Lo que debe destacarse es el hecho de que una misma estructura formal – precisamente la que todos reconocemos como interrogativa – sirve para realizar actos de habla muy diversos: la petición de información es, efectivamente, uno de ellos, pero no el único. Identificar, entonces, una oración interrogativa con demanda de información resulta claramente inadecuado.

Pregunta será, en adelante, la petición de información expresada por medio de una oración interrogativa. Y puesto que no todas las interrogaciones tienen una fuerza ilocutiva de demanda de información – sino que pueden expresar también mandatos, peticiones, sugerencias etc. – resulta necesario buscar otro concepto de interrogación independiente de la extensa gama de actos ilocutivos que realiza [4].

El significado común a todas las oraciones interrogativas suele buscarse en la equiparación entre los conceptos de “oración interrogativa” y de “pregunta”: en muchas ocasiones se ha definido una oración interrogativa como aquella que sirve para preguntar. Sin embargo, esta caracterización no es satisfactoria: desde el punto de vista descriptivo es fácil mostrar que tal equiparación no se corresponde con la realidad. Si la finalidad de una pregunta es solicitar al destinatario que proporcione una información de la que se carece, resulta claro que ni todas las interrogativas son preguntas, ni todas las secuencias que pretenden que el destinatario dé una determinada información tienen que presentar, necesariamente, una formulación interrogativa [4].

Por lo tanto, dentro del terreno de la reflexión gramatical no es conveniente identificar ambas nociones, ya que, al hacerlo, se están identificando equivocadamente estructura gramatical y propósito discursivo.

Resulta conveniente, por tanto, utilizar el término “oración interrogativa” para hacer referencia sólo a los aspectos estrictamente gramaticales (tanto sintácticos como semánticos) de este tipo de construcciones, y reservar la denominación de “pregunta” para aquellos enunciados interrogativos emitidos para obtener del destinatario una información.

LITERATURA

1. Шабат С.Т. Речення питальної модальності в сучасній українській мові // Мовознавство. – 2001. – №1. – С. 53-58
2. Chisholm W.S.Jr. Interrogativity: A Colloquium on the Grammar, Typology and Pragmatics of Questions in Seven Different Languages, Amsterdam, John Benjamins, 1994.– №22. – P. 325-373.
3. Dumitrescu D. Función pragma-discursiva de la interroagción ecoica usada como respuesta en español, en H. Haverkate, K. Hengeveld y G. Mulder (eds.): Aproximación a la pragmalingüística española, Amsterdam, Rodopi, 1994. – P. 51-85.
4. Gili Gaya S. Curso superior de sintaxis española / Samuel Gili Gaya. – Barcelona: Vox, 2000. – 352 p.
5. Real Academia Española Diccionario de la Real Academia Española. – Madrid, 2001. – [Recurso electrónico]. – disponible en: <http://www.rae.es/recursos/diccionarios/drae>

LE PHÉNOMÈNE DE JOUAL DANS LES TEXTES LITTÉRAIRES

Комірна Є.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Pour définir le terme «joual» il est nécessaire de faire une excursion historique à l'époque de l'apparition des premiers francophones sur le territoire du continent nord-

américain au XVIIe siècle et de suivre les changements évolutifs dans leur langue durant 400 cents ans. Dans les années 60, André Laurendeau, éditeur en chef du quotidien *Le Devoir*, a expliqué le parler “joual” par le manque de scolarité des locuteurs, par leur tradition ou par goût.[1]

On pourrait comparer le français de Montréal et de Québec avec le français en France en utilisant la définition de Mark Twain qui illustre le mieux les relations entre l’anglais des Etats-Unis et celui de l’Angleterre: “Nous sommes deux pays séparés par la même langue”.[2]

Claude Poirier, professeur québécois de linguistique française à l'Université Laval (Québec) et chercheur récipiendaire de l'Ordre des francophones d'Amérique définissait le français québécois de la façon suivant : “Je considère que les Québécois parlent français. La preuve : je parle de la même manière lorsque je suis en France ou au Québec et je me fais comprendre sans difficulté tout comme je comprends ceux qui me parlent. A l'occasion, il est vrai qu'il peut y avoir des mots qui m'échappent chez mes interlocuteurs de France”.[2]

Le joual est un sociolecte du français québécois issu de la culture populaire urbaine de la région de Montréal. Le joual est un parler populaire qui est le résultat de la rencontre entre le français rural et l'anglais industriel et commercial à la fin du vingtième siècle. Les populations arrivant des campagnes pour chercher un emploi devaient trouver un moyen de communication pour s'intégrer. Ainsi, le joual est devenu une espèce de compromis entre deux langues et s'est répandu jusqu'aux années 60, l'époque des réformes dans le domaine de la politique linguistique. À cette époque-là que le joual a obtenu une certaine forme de reconnaissance sociale au cours de la deuxième moitié du XXe siècle grâce à certains auteurs et artistes québécois. Ayant pris chez certains auteurs une valeur identitaire, ce terme reste chez les intellectuels un moyen d'affirmation nationale pour désigner toute forme du français québécois parlée au Québec ou même dans les autres provinces du Canada jusqu'à la fin des années 70, puis la polémique autour du joual perd son ampleur.

De nos jours les débats autour du joual et son statut sont souvent repris par des intellectuels qui cherchent à répondre à la question quelle langue on devrait parler au Québec. Le joual, souvent considéré comme un sociolecte de la classe ouvrière québécoise, s'est formé à base syntaxique et lexicale tout à fait française auquel se sont adjoints, pour les besoins d'une communication entre patrons et ouvriers, un lexique, des expressions et des tournures anglaises [3, p. 95].

Le joual est un sociolecte du français québécois issu de la culture populaire urbaine de la région de Montréal. Le joual est un parler populaire qui est le résultat de la rencontre entre le français rural et l'anglais industriel et commercial à la fin du vingtième siècle. Les populations arrivant des campagnes pour chercher un emploi devaient trouver un moyen de communication pour s'intégrer. Ainsi, le joual est devenu une espèce de compromis entre deux langues et s'est répandu jusqu'aux années 60, l'époque des réformes dans le domaine de la politique linguistique. À cette époque-là que le joual a obtenu une certaine forme de reconnaissance sociale au cours de la deuxième moitié du XXe siècle grâce à certains auteurs et artistes québécois.

Dans les années 60, la majorité de la population du Québec avait le sentiment d'infériorité de leur langue par rapport à la culture anglo-saxonne qui dominait, et ne la

considéraient pas digne d'être affichée en public. Le joual, le parler populaire montréalais a fait son entrée en littérature sous la plume de Michel Tremblay, l'un des militants de la Révolution tranquille. Dans sa pièce de théâtre *Les Belles-Sœurs*, montée pour la première fois le 28 août en 1968 au Théâtre de Rideau-Vert, les personnages, nés dans un quartier ouvrier de Montréal, parlent joual. De vives polémiques qui suivent la première sont dues à la langue que parlent les héroïnes de la pièce. L'apparition de cette pièce sur la scène est un événement remarquable pour le théâtre de la province francophone, c'est le début du théâtre québécois.

L'action de la pièce se passe chez Germaine Lauzon, issue d'un milieu modeste ouvrier. Comme elle a la chance d'avoir gagné un million de primes-timbres dans un concours, elle doit coller tous les timbres dans les livrets. Ce n'est qu'après ce travail qu'elle sera récompensée des primes de "catalogue" [3]. Alors, elle invite sa belle-soeur et ses voisines ce "party de collage" [3] de timbres. Les héroïnes emploient ce passe-temps à verser leurs âmes. Malgré le fait que l'auteur ne laisse pas longtemps le lecteur en suspens pour apprendre le nom de la voleuse, celle qui montrera l'exemple de le faire aux autres belles-soeurs, il décrit toute une série de caractères en enrichissant de structures syntaxiques et de lexique de joual les monologues, les dialogues et même les chœurs des héroïnes (comme dans les tragédies grecques): "Aïe, les filles imaginez-vous donc que j'ai trouvé les huit z'erreurs dans le journal d'la semaine passée...", "J'ai-tu l'air de quelqu'un qui a déjà gagné quelque chose!", "...j'vas toute avoir c'qu'y'a d'dans!", "Chut, ferme-toé, pis mêle-toé de tes affaires!", "Moé, chus ben sûre que tu vas aller au paradis tout dret, Rhéauna", "Que c'est que tu fais icitte, toé? J't'ai déjà dit que j'voulais pus te voir!", "T'es ben smatte, Gaby!" [3]

BIBLIOGRAPHIE

1. Claude Laurendeau [Электронный ресурс] / Wikipédia. – Режим доступа: http://fr.wikipedia.org/wiki/Andr%C3%A9_Laurendeau
2. Claude Poirier : le français du Québec / Supplément, par François Busnel dans Mensuel n°374, 02.1999, p.112 / [Электронный ресурс]: <http://www.magazine-litteraire.com/mensuel/374/claude-poirier-francais-du-quebec-25-02-1999-20372>
3. F. Tétu de Labsade. Le Québec: un pays, une culture / Françoise Tétu de Labsade. – Montréal: Boréal, – 1993. – 460 p.
4. M. Tremblay. Les Belles-Soeurs / Michel Tremblay. – Montréal: Leméac, – 2007. – 94 p.

PERSONAL PRONOUNS IN THE CONCEPTION OF SEMANTIC REFERENCE

Malysheva A.

Kyiv National Linguistic University

Personal pronouns in the function of the subject are traditionally subdivided into definite-personal, indefinite-personal and generalized-personal, and the sentences containing them are accordingly definite-personal, indefinite-personal and generalized-personal. Indefinite-personal and generalized-personal subjects can be given the name

"unspecified subjects". Subjects expressed by personal pronouns play a decisive role in forming definite, indefinite-personal and generalized-personal constructions which can be considered in opposition to explicit/implicit ways of expressing them.

Among many criteria of choosing and defining the subject as a linguistic notion the approach based on the conception of reference of a syntactic construction to reality helps to differentiate definite from indefinite-personal/generalized-personal subjects. Referring is associated with such terms as *denote*, *stand for*, *apply to*, etc.

Reference is a correlation of names or nominal expressions with objects of reality (denotates, referents).

It is necessary to establish which expressions in language are referring expressions. Proper names, definite descriptions, some pronouns (*he*), including demonstratives (*that*) and demonstrative noun phrases (*this man*) are referring expressions. This reference can be either constant (*proper name*) or context-dependent (*that man or he*). Pronouns and demonstratives refer by directly picking out the object. Definite noun phrases also refer. The definite description can be used either referentially or attributively. All referring expressions rely on the speaker's referential intention in conveying the referent.

The conception of reference can be applied to the definition of unspecified subjects and constructions in which they are used using the notions of definite (*the so-and-so*) and indefinite (*a so-and-so*) descriptions. We proceed from the following definitions of them:

- 1) if a description refers to an object familiar to the interlocutors it has its reference, and such a description is definite;
- 2) if a description refers to an unknown (not concrete) object, it has no concrete reference, it is an indefinite description.

In our study of personal pronouns in their unspecified function we proceed from the following propositions:

- 1) Pronouns form a lexical-semantic class of words capable of establishing reference.
- 2) Reference is performed by the speaker in a speech act with the help of pronouns in a NP and with the help of the categories of tense, aspect and mood in a VP.
- 3) Personal pronouns don't have a direct denotative meaning which makes it possible to create generalizations, maxims.

From the point of view of semantic reference personal pronouns belong to definite descriptions though they don't have a direct denotative meaning as they are only substitutes of nouns, but they have a referential function. They are co-references of definite descriptions and implicitly correlate with them. These are characteristics of personal pronouns as subjects in definite-personal sentences.

The main function of definite-personal subjects expressed by personal pronouns is an identifying one, which helps them to establish reference. But in the course of forming general judgements the semantic structure of the subject loses its main function of identification and the predicate gains it. The predicate begins to play a decisive role in establishing reference. As a result these definite descriptions are used

attributively. When used attributively personal pronouns don't correlate with nouns, they have no denotative meaning as they have no denotates, and their function is not referential. So, the personal pronouns play the role of unspecified subjects.

Referential aspects of the semantics of personal pronouns in the function of the subject should be considered in the context of a sentence/utterance, the influence of its determiners on the referential character of a subject and a sentence/utterance as a whole.

REFERENCES

1. Арутюнова Н.Д. Лингвистические проблемы референции // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XIII. – Логика и лингвистика (Проблемы референции). – М. : Радуга, 1982. – С. 5–40.
2. Арутюнова Н.Д. Семантическая структура и функции субъекта. – Изв. АН СССР. Серия литературы и языка. – т. 38. – 1979. – N 4. – С. 323–334.
3. Доннелан К.С. Референция и определение дескрипции // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XVI. – Логика и лингвистика (Проблемы референции). – М. : Радуга, 1982. – С. 135–145.
4. Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 685 с.
5. Стросон П.Ф. О референции // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XIII. – Логика и лингвистика (Проблемы референции). – М. : Радуга, 1982. – С. 55–86.
6. Cruse D.A. Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics. – Oxford University Press, 2000. – P. 97– 98.
7. Jaszczolt K.M. Semantics and Pragmatics: Meaning in Language and Discourse. – Longman : Pearson Education, 2002. – 405 p.

AUSEINANDERHALTUNG VON SPITZ- UND KOSENAMEN IM DEUTSCHEN (soziolinguistischer und psycholinguistischer Aspekt)

Mastschenko A.

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Bei der Betrachtung von Anthroponymen bevorzugen die Wissenschaftler Vornamen und Familiennamen. Viel seltener werden Spitz- und Kosenamen untersucht (F. Stark, J. Sanneg, A. Grundies, D. Mursa u.a.); wobei man sie oft miteinander gleichsetzt, wovon die Häufigkeitslisten zeugen, die unter dem Titel Spitznamen stehen, in Wirklichkeit aber Kosenamen sind. Man sollte also die Begriffe streng auseinanderhalten. Bei Langenscheidt bzw. in „Das große deutsche Fremdwörterbuch“, findet man dazu die Definitionen:

Koseform – eine (Kurz)Form des Namens, die man unter Freunden, in der Familie o.Ä. verwendet.

Kosenamen (Hypokoristikum) – Kose- oder Kurzform des Namens.

Spitzname – der Name, den man zum Spott oder aus Spott bekommt.

Von Interesse wäre auch der Begriff *Beiname* – ein Name, den man jemandem oder etwas zusätzlich gibt, um ein bestimmtes charakteristisches Merkmal zu betonen.

Es scheint aber noch wichtig zu sein, bei der Abgrenzung der genannten Begriffe auf einige wichtige Besonderheiten einzugehen.

Ein Kosenamen drückt Dankbarkeit, Zusammengehörigkeit, Freude aus [2, S. 173] und besitzt die Bedeutungskomponente *Zärtlichkeit*, die durch Suffixe, Koseformen oder Silbenverdoppelung wiedergegeben werden kann [1, S. 287]. Kosenamen werden als Anrede oder in Verbindung mit Anredeformen in Zweierbeziehungen verwendet [3, S. 112]. Sie klingen emotional, anerkennend, schmeichelnd, haben also eine positive Wertung und sind den Kommunikationspartnern vertraut.

Im Gegensatz zu Kosenamen werden Spitznamen in Gruppen verwendet (Vereinen, Dorfgemeinschaften, Schulen etc.). Sie haben kritische oder humoristische Funktion, werden in der Regel nicht als Anrede eingesetzt und sind den Betroffenen kaum bekannt [3, S. 112].

Es sei bemerkt, dass die Gewohnheit der Menschen sich scherz- oder spottweise mit besonderen Namen zu belegen, sehr alt ist. Als Beispiel kann die Tatsache dienen, dass schon der 42 vor Christo geborene römische Kaiser Claudius Nero Tiberius den Spitznamen *Riberius* führte. Im „Deutschen Sprichwörterlexikon“ [4] kann man recht viele Belege dazu finden. So wurde Marschall Blücher von Freund und Feind *Marschall Vorwärts* genannt. Er selbst gab jedem, der mit ihm in nähere Brührung trat, einen Spitznamen. Den alten Schlachtengeneral York versah er mit dem Spitznamen *mein widerhaariger tapferer Isegrim*, General Bülow war sein *Schwerenöter*, Gneisenau – *Apotheker*, Lord Wellington – sein *englischer Herr Bruder Elastikum*, Fürst Schwarzenberg – sein *Kamerad Langsamvoran*, Napoleon – *Nebukadnezar*, Paris – *das moderne Babel*, der Diplomat Pozzo die Borgo (der einzige, den er achtete) – sein *Racker*. Die Engländer nannte er *Ritter vom Spleen*, *Plumpuddingsfresser* oder *Beefsteaksfresser*, den Staatskanzler Hardenberg – den *Tintenspion*, jeder Art Schwarzseher – *Trübsalspritzen*.

Heute sind die Spitznamen nicht in Vergessenheit geraten. Sie sind bei den Kindern sehr beliebt. Die Schüler gehen an den äußeren und inneren Besonderheiten ihrer Kommilitonen und ihrer Lehrer nicht vorbei und versuchen, sie in den Spitznamen wiederzugeben: *Dicker*, *Dickerchen*, *Langer*, *Pauker*, *Doofer*, *Wundertäter*, *Heulsuse* u.a.m.

Manchmal spielt die Analogie eine wesentliche Rolle. Wenn jemand Donald heißt, kann er mit großer Wahrscheinlichkeit *Donald Dak* genannt werden.

Die Spitznamen drücken also zum Teil Sympathie und Anerkennung aus, zum Teil aber Beleidigung und Erniedrigung.

Drastisch klingen die Spitznamen bei der Bundeswehr: *Drecksman*, *Kiste*, *Koffer*, *Rotarsch* u. Ä. Wenn ein junger Mann zum ersten Mal die Kaserne betritt, wird er feststellen, dass er sich auch sprachlich in eine andere Welt begeben hat.

Im Sport sind auch nicht selten Spitznamen zu treffen. Der junge Trainer Michael Skibbe heißt *der Kleine*. Dem Fußballnationalspieler Steffen Freund haben seine Kollegen den Spitznamen *Doktor Schleim* verpasst, weil er sich bei Trainern, Präsidenten und Fernsehleuten einschmeichelt.

Ein Spitzname ist also eine nicht dem realen Namen entsprechende Bezeichnung teilweise eine Art der Wertschätzung, Ausdruck von Freundschaft, Zusammengehörigkeit oder Beleidigung. Er ist meist nur einem bestimmten Kreis von Eingeweihten bekannt und hat oft eine Art Geschichte, die erklärt, wie der Name entstanden ist.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Bussmann H. Lexikon der Sprachwissenschaft / Hadumod Bussmann. – Stuttgart: Goldmann, S. 287.
2. Koss G. Namenforschung. Eine Einführung in die Onomastik, 3. Auflage / Gerhard Koss. – Tübingen: Niemeyer, 2002. – S.173.
3. Spillner B. Spitznamen und Kosenamen von Jugendlichen/Bernd Spillner // Der Sprachdienst. – 2013. – S.112.
4. Wander K.F.W. Deutsches Sprichwort-Lexikon in 4 Bd. / Karl Friedrich Wilhelm Wander. – Leipzig: Niemeyer, 1876. – 728 S.

DAS PROBLEM DER ÜBERSETZBARBEIT BEI DER ÜBERSETZUNG VON WERBETEXTEN

Myronenko T.

Nationale linguistische Universität Kijiw

Traditionell wird in der Translatologie die Beziehung zwischen dem Ausgangstext (dem Original) und dem Zieltext (dem Translat) als „Äquivalenz“ bezeichnet.

Man kann nicht mit der für die Übersetzung spezifischen Beziehung zwischen dem AS-Text und dem ZS-Text, d.h. mit Äquivalenz beschäftigen, ohne sich mit der grundsätzlichen Frage nach den theoretischen Voraussetzungen, der Möglichkeit und den Grenzen dieser Beziehungen auseinanderzusetzen.

Die Begriffe „Äquivalenz“, „äquivalent zu“ und das Äquivalent“ erscheinen in meistem Definitionen und Beschreibungen des Übersetzungsprozesses. Man spricht von der inhaltlichen, textuellen, stilistischen, expressiven, formalen, dynamischen, funktionellen, kommunikativen und pragmatischen Äquivalenz. Bei der Klärung des Äquivalenzbegriffs muss man von drei prinzipiellen Vorüberlegungen ausgehen.

(Übersetzungs-)Äquivalenz bedeutet zunächst nur, dass zwischen zwei Texten eine Übersetzungsbeziehung besteht; man spricht deshalb von Äquivalenzrelation als nur von Äquivalenz.

Das Problem der Übersetzbarkeit wird viel diskutiert. Die Übersetzbarkeit wird durch Unterschiede zwischen der AS und ZS, durch kulturelle Unterschiede verursacht. Übersetzungsprobleme treten dann auf, wenn wir die Einheiten des Ausgangstextes nicht quasi automatisch durch 1:1- Umkodierung in der Zielsprache wiedergeben können, sondern lexikalische, grammatische, funktionalstilistische oder sogar semantische Veränderungen vornehmen müssen.

Die Sprachen sind ein Mittel, dadurch die Menschen einander ihre Gedanken offenbaren können. Von einem Übersetzer wird erfordert, dass er dieselben Begriffe und Gedanken, die er in einem trefflichen Muster vor sich findet, in eben solcher Ordnung, Verbindung, Zusammenhänge ausdrücke, dass so dass die Vorstellung der Gedanken einen gleichen Eindruck auf das Gemühte des Lesers mache. (J.J. Breiter, „Critische Dichtkunst“, Stuttgart 1966)

Vor dem Hintergrund der Globalisierung erweist sich das Gestaltungsproblem internationaler Werbeaussagen als eine Frage nach der Kulturspezifik, und viele Fachübersetzer werden damit befasst. Während multinationale Konzerne meist darauf achten, eine kohärente Produkt- und Marketingstrategie im Sinne der Corporate

Identity auch weltweit durchzuhalten, hat sich andererseits das Bewusstsein darüber gefestigt, dass in Europa oder Nordamerika konzipierte Werbetexte häufig nicht einfach wörtlich übersetzt werden können, sondern einer kulturell adaptierenden Neuformulierung bedürfen.

Werbetexte sollen neue Märkte für innovative Produkte erschließen. Mit Appetanzsymbolen sollen die potenziellen Kunden dazu veranlasst werden, sich genau so verhalten zu wollen, wie es in der Werbung gezeigt ist.

Werbung vermittelt diese Umdisposition durch Texte und Bilder, die in einer spezifischen Interrelation stehen. Sie spricht in eine Öffentlichkeit hinein, die grundsätzlich allgegenwärtig, aber durch den lokalen Kontext im Voraus bereits festgelegt ist. So müssen Werbetexte und ihre Übersetzungen auf ihr spezifisches Umfeld, etwa den Erscheinungsort der Anzeige abgestimmt werden. Die verwendete Sprache soll eher der allgemein verständlichen Umgangssprache als etwa einem exklusiven Fachstil angenähert sein.

Der Appell an die Stereotypen einer Kulturgemeinschaft erfolgt insgesamt vor allem über die Schlüsselwörter, die visuellen Reize hingegen, appelliert eher ans Gefühl und sind daher Appetanzsymbole. Doch die Texte bestehen nicht nur aus einzelnen Wörtern, sie arbeiten auch mit bestimmten stilistischen Effekten. Außerdem soll sich die Textgestaltung an den stereotypen Einstellungen der Leser orientieren und emotional an Stimmungen appellieren. Gehört aber der Textautor und Adressat verschiedenen Lebens- und Kulturgemeinschaften an, so können sich unterschiedliche Interpretationen einer Mitteilung ergeben, die Absichten des Autors können ins Leere gehen. Eine solche zielkulturelle Interpretation ist darum nicht etwa falsch, sondern sie kommt aufgrund der gleichen Vorgaben in Verbindung mit anderem Weltwissen zustande.

Werbetexte wollen eine ganz bestimmte Reaktion beim Leser auslösen. In der Übersetzungswissenschaft wird daher davon ausgegangen, dass Werbetexte eine Form des „operativen Texttyps“ darstellen und dementsprechend „funktionsgerechte Zeichenelemente“ enthalten (Reiss, 1983)

Werbetexte wollen ihre Adressaten zum Kaufentscheid veranlassen. In der Werbung steht somit die appellative Sprachfunktion im Vordergrund. Zu deren Kennzeichen gehören moderne Wortbildungselemente aus den Fachsprachen, Fremdwörter, semantisch aufwertende Bezeichnungen, rhetorische Sprachmittel der Suggestion wie Slogan, Wortspiele, direkte Anrede, Behauptungen etc. So können Werbetexte nicht einfach substitutiv übersetzt werden.

Aber viele Texte beispielsweise auch Passagen enthalten, die eine neutrale oft präzise und ausführliche Produktbeschreibungen darstellen, was entsprechend übersetzt werden kann.

LITERATUR

1. Werner Koller Einführung in die Übersetzungswissenschaft – Wiebelsheim, 2002. – 350 S.
2. Paul Kußmaul Kreatives Übersetzen – Tübingen, 2000. – 326 S.
3. J.J. Breiting, „Kritische Dichtkunst“, Stuttgart 1966. – 130 S.
4. Katharina Reiß Texttyp und Übersetzungsmethode – Heidelberg, 1995. – 146 S.

WHAT MAKES LEGAL ENGLISH DIFFICULT?

Parfenova L.V.

Kyiv National Linguistic University

There are a lot of problems in studying legal English. Which makes it difficult to achieve native-level fluency. Here we can point out five main factors:

1. Lack of clear rules of grammar.
2. Extensive vocabulary.
3. The use of phrasal verbs in legal English.
4. The use in legal English of words which mean something different in ordinary English.
5. The use of idioms.

Not only these factors make legal language difficult to understand. Legal English differs from ordinary English in structures, foreign phrases (e.g. *inter alia* instead of *amongst others*), unusual set phrases (e.g. *null and void*, *all and sundry*), etc.

Technical terms and phrases often cannot be replaced by other words. Law students have to understand at least some of them (e.g. *patent*, *share*, *royalty*) because many of them are known only to lawyers (e.g. *bailment*, *liability*), etc.

We have to differentiate legal technical words and phrases from legal jargon. Which can be defined as near-slang (e.g. *boilerplate clause* and *corporate veil*) and includes a lot of archaic words and nearly impossible to understand for ordinary people because these words are no longer in use (e.g. *annul* – to declare that something, such as a contract or marriage, is no longer legally valid) or words which are rarely encountered in modern usage *emoluments* and *provenance* (the origin or early history of something)

Legal meaning may differ from the general meaning. There are some words found in legal texts which have the meaning different from that found in ordinary texts.

Consideration in legal English means an etc, forbearance or promise by one party to a contract that constitutes the prices for which the promise of the other party is bought. Consideration is essential to the validity of any contract other than one made by deed

Consideration in ordinary English means: (1) careful thought, (2) a fact taken into account when making a decision, (3) thoughtfulness towards others.

Construction in legal English means interpretation. To construe' is the infinitive verb from of the term.

Construction in ordinary English means: (1) the action of constructing (e.g., a building), (2) a building or other structure, (3) the industry of erecting buildings.

The examples given below are the most often found words in legal texts.

A. Latin terms

There are many Latin terms in written English legal text, although recent reforms in the English justice system have encouraged the use of English rather than Latin. Some Latin terms are used so frequently that they are in general English use (e.g. *ad hoc*, *bona fide*, *pro rata*, etc.). It is useful to be able to recognize their meaning and a dictionary or online glossary will help. Forms of pronunciation vary.

ad hoc – for this purpose in situ – in its original situation
 affidavit – witnessed, signed statement inter alia – among other things
 bona fide – in good faith ipso facto – by the fact
 caveat - warning per pro – on behalf of another
 de facto – in fact per se - by itself
 de jure – by right prima facie – at the first sight
 et cetera (etc.) – and so on pro rata – in proportion
 exempli gratia (e.g.) – for example quasi – as if it were
 ex parte (ex.p.) – by a party without notice sub judice – in the course of trial
 id est (i.e.) – that is ultra vires – beyond the power
 in camera – hearing a case in private videlicet – namely
 in curia – in open court

B. Older words and modern equivalents.

A number of linking terms are used in older written legal texts (case reports, legislation, court documentation, contracts, etc.) to refer to other parts of the same text, to different legal documents, or to related contexts.

the aforementioned/ the foregoing – set out above, written before notwithstanding – despite

the undermentioned – set out below / written below thereafter – after that
 hereafter – after this thereby – in that way / by that
 hereby – in this way, by this therein – in that (document)
 herein – in this (document) thereto – to that
 hereof – of this therewith – with that
 hereto – to this thereof – of that
 herewith – with this

LITERATURE

1. Richard Powell. Law Today // Longman. — 1997.
2. Галперин И.Р. Стилистика английского языка. Учебник. — 3-е изд. — М.: Высшюшкола, 1981. — С. 32-35, 312-318.
3. Doug Groene. Turning Legalese Into LegalEASE // ezinearticles.com.
4. Peter Tiersma. The Plain English Movement // languageandlaw.org.

TECHNIQUES OF THEATRICALITY IN BRITISH POSTMODERN LITERATURE: A STUDY OF JULIAN BARNES'S "ENGLAND, ENGLAND"

Rarenko N.V.

Київський національний лінгвістичний університет

In the context of postmodern studies the phenomenon of theatre arouses interest of scholars not only as a plot element but also as a stylistic means, which finds its manifestation at different textual levels [7, p. 1–31]. The aim of this research is to outline the techniques of theatricality in British postmodernism represented here by Julian Barnes's novel "England, England".

The idea of theatricality has achieved "an extraordinary range of meanings, making it everything from an act to an attitude, a style to a semiotic system, a medium to a

message" [6, p. 1]. Theatricality is construed as the definitive condition or attitude for postmodern art and thought. Its essence is often identified as the opposite of realism. In Julian Barnes's novel "England, England", one of the brightest examples literary postmodernism, theatricality manifests itself as a facet of literary text that contributes to unfolding the issues of national memory and identity of the English, the concept of Englishness, and reconsideration of history. The techniques of theatricality in the aforementioned novel are manifested in the following levels:

1. **Compositional level.** The novel "utilizes a conventional tripartite structure" [5, p. 131]. The three parts are entitled "England", "England, England" and "Anglia". The first part dwells upon Martha's childhood memories of idyllic rural England. The third section of the novel shows an ageing Martha returning to an "old" England which has become a collapsed, pre-industrial, agricultural state. It is the second part that draws the readers' attention in terms of grotesque, parody and theatricality. This part is concerned with Martha's experience of working in a gigantic theme park which is called "England, England" and is aimed to be a replica of England's best known historical buildings, tourist attractions and icons blended together on a single island. Thus this part of the novel turns into a spectacle or staging of the renowned archetypes of "Englishness". Given this, the rustic and secluded setting of the third part of the novel resembles an epilogue that rounds off the eccentric and excessive whirlwind of events.

2. **Imagistic level.** Techniques of theatricality at this level are grounded in metaphorical images related to the idea of theatre and theatricality and based on stereotypes of English national identity. Englishness is represented as a worn-out stereotype, an empty allusion, a simulacrum of the objective reality [1, p. 104; 4, p. 2–6]. It is suggested that everything and every individual in the novel is a "falsification, often a caricature of questionable memories and nostalgic contrivances" [2, p. 94]. For instance, the image of an island with its delusive theme park can be construed as an epitome of contemporary consumer society and pure market state that has no citizens, only "wealthy vacationers from abroad who spend their dollars and yen, and the workers who portray the figures drawn from English history and mythology" [3, p. 25]. Moreover, the characters in the novel acquire a prominent metaphorical value as well. Each performs his ordained and rehearsed role. The matter is that the role players gradually begin to over-identify with their roles, "exchanging representation for dangerous reality" [2, p. 96]. For example, the actor playing Dr Johnson begins to fail in his part as a dinner host to tourists, since his off-putting habits and tendency to depression (in the spirit of the real Dr Johnson) entail numerous complaints. Such emotional transformations establish the characters as metaphors for England, implying the influence of the culture of replica on national identity, where the replica supplants the original, and "the possibility of an indistinguishability between the original and reproduction" [4, p. 2–6].

3. **Verbal level.** The effect of theatricality on the verbal level is achieved by means of high-flown, overinflated lexical units and rhetorical questions, mostly due to the characters' monologues. The abundance of both bookish phrases and emotionally coloured words adds a farcical element to the story. For instance, an intellectual historian pronounces a monologue addressed not only to other characters within the story but also to the reading audience: *"Once there was only the world, directly lived. Now there is the representation," he goes on in mock post-structural lingo. "It is not a substitute for*

the plain and primitive word, but an enhancement and enrichment... This is where we live today. A monochrome world has become Technicolor, a single croaking speaker has become wraparound sound. Is this our loss? No, it is our conquest, our victory... It is our intellectual duty to submit to that modernity, and to dismiss as sentimental and inherently fraudulent all yearnings for what is dubiously termed the 'original.' We must demand the replica" [8, p. 55]. It creates an effect of exaggeration and establishes associations with a dramatic theatre monologue.

LITERATURE

1. Guignery V. The Fiction of Julian Barnes: A reader's guide to essential criticism / Vanessa Guignery. – Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006. – 176 p.
2. Julian Barnes: Contemporary Critical Perspectives / [eds S. Groes, P. Childs]. – New York: Continuum, 2011. – 192 p. – Access mode: https://books.google.com.ua/books?id=zZftoIF3gucC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f
3. Holmes F. M. Julian Barnes (New British Fiction) / Frederick M. Holmes. – Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. – 176 p.
4. M?ttner U. C. (Re-) Creating the Past: National Identity and Authenticity in Julian Barnes' "England, England" and Brian Moore's "The Great Victorian Collection" (Master's Thesis) / Ulrike C. M?ttner. – Frankfurt am Main: University Bibliothek Frankfurt am Main, 2008. – 89 p. – Access mode: www.publikationen.ub.uni-frankfurt.de
5. Mikecz M. Personal as National/ National as Personal / M. Mikecz // Stunned into Uncertainty: Essays on Julian Barnes's Fiction / [eds E. Tory, J. Fridrich]. – Budapest, 2014. – P. 129–144.
6. Theatricality (Theatre and performance theory) / [eds Tracy C. Davis, Thomas Postlewait]. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 256 p.
7. Weber S. Theatricality as Medium / Samuel Weber. – New York: Fordham University Press, 2004. – 414 p.

LIST OF ILLUSTRATION MATERIALS

8. Barnes J. England, England / Julian Barnes. – London: Random House, 2010. – 272 p.

VOCAL ASPECTS OF PUBLIC SPEECH DELIVERY

Sokolets I.I.

Kyiv National Linguistic University

Public speaking is a form of oral communication often delivered in formats of speeches. Their main purpose is to deliver some sort of information and to extend persuasive and emotional influence on the listeners, which is achieved not only through argumentation but also through all sorts of oration performance. The message in public speeches consists of ideas to be presented, the supporting materials of the speech (examples, quotations, statistics, etc.), organization of the speech content and the language used.

The message is communicated by both verbal and nonverbal means. Verbal means include the words the speaker employs and nonverbal – body positions and body movements, gestures, and facial expression; the paralinguistic means are the tone and quality of the voice, pitch, loudness, etc.

Vocal aspects of speech delivery are of primary importance in accomplishing the speaker's purpose of imposing his/her ideas on the listeners.

Voice quality or timbre is a special colouring of the speaker's voice, applicable to the inherent resonances of any sound and used to express various emotions and moods. It is unique to a person and makes his/her voice recognizable to others. Such characteristics of the voice as quantity, loudness, rate and pitch should be used for maximum effectiveness in public speaking.

Desirable, pleasant characteristics of the voice can be described by such terms as 'rich', pleasant, soothing, deep, resonant, while undesirable – as thin, breathy, nasal, hoarse, strident, and muffled. Most speakers have no significant problems with voice quality and their voices are pleasant to ear and adequate for most speaking situations. But if the voice is nasal, breathy, thin or flat the audience can associate it with socially undesirable characteristics and think of the speaker as shallow, immature, sluggish, cold and withdrawn. In such cases vocal qualities need to be improved.

Loudness, or force of the sounding speech, can be high, increased, moderate, decreased and soft. It is the element of voice which enables the speaker to be heard by all members of the audience. The force of speech depends on the size of the audience: for small groups the amplified conversational mode can be chosen, and for large – microphones are usually used and the presenter can speak in his/her natural manner.

To hold the audience's interest the speaker should employ variety of loudness, for instance, some words and phrases may be pronounced softly, others moderately loud and even louder for the sake of emphasis. Experienced speakers keep loudness under control and can vary it during the speech, thus making their voice communicative while remaining relaxed and conversational.

Rate of speaking refers to how fast or slow the speaker talks. The normal speech rate ranges from about 125 to 175 words per minute, with 150 words being a rough average. 100 or less words per minute can be perceived as a slow speech, 200 words as a too fast one. The speaker should talk fast enough since the audiences generally dislike a slow, "drawling" rate of speaking, preferring a relatively rapid one instead; though faster speaking enhances competence-related perceptions such as intelligence, objectivity and knowledgeability. But credibility is not harmed if the speaker slows down to explain an unfamiliar or difficult topic.

Extremely fast speech may interfere with the audience's comprehension of the message and also cause errors in articulation and pronunciation. The speaking rate should be varied to help give vocal interpretation sentences and paragraphs. The speaker can avoid a monotonous rate by slowing down at times – when explaining or stressing an important point, and by speeding up occasionally – when reaching the climax or a key argument.

Pauses are the silent oratory skill, they contribute a great deal to the improvement of speech comprehension, since they allow the speaker to slow his/her rate to match the listening capacity of the audience. Speech consists of short

(0.15 seconds), medium (0.50 seconds), and long (1.50 seconds) pauses. There are no strict rules on how long the pauses should be. Appropriate lengths for pauses (from a fraction of a second to several seconds or more) will vary considerably based on the speaking style, the nature of the message, the duration of the talk, the audience, and cultural norms. Spontaneous speech is characterized by more frequent use of medium and long pauses. Lengthy pauses are healthy: they allow the speaker to take deep breaths, swallow, or even drink water and help vocal quality be enhanced by keeping the mouth and throat lubricated.

Effective use of speech pauses is a master technique: the ideas are communicated more persuasively, with the audience not being conscious of them; they allow the speaker to punctuate the spoken words, giving the listeners clues as to when one phrase, one sentence, or one paragraph ends, and the next begins. Speaking without pauses means the audience expends all their effort just to keep up with the speaker, and his/her credibility is weakened since the listeners struggle to comprehend the message.

Also, pauses are useful for variety and for emphasis, but they should not be vocalized since the speakers who regularly use them may be perceived as lacking in competence and dynamism.

Vocal pitch is the highness or lowness of the voice varying with the number of vibrations of a note, as measured on a musical scale. As with other vocal qualities, there are natural variations among people's vocal pitch. The pitch at which the person's voice functions best is optimum pitch. Generally, a lower pitch is more welcoming than a higher pitch. Audiences find it difficult to endure a voice that is shrill. Pitch should vary in public speeches, since the variety in pitch helps interpret the speaker's ideas, hold attention and interest of the listeners. Monotonous pitch contributes to the audience's evaluation of the speaker as apathetic or weak in commitment to the opinions being expressed. So, the speaker should alter the pitch appropriately to give interpretation to the words and sentences, to communicate enthusiasm, to indicate emphasis or closure and to "interpret" supporting materials.

Making a public speech calls for sharp articulation – uttering speech sounds sharply and distinctly. The speaker should form his/her sounds correctly and utter them distinctly during a speech, but not "overdoing" it. Natural yet clear articulation will be perceived as normal and unaffected, since indistinct articulation seriously erodes the audience's perception of the speaker's credibility.

So, to produce the desired effect and impose the speaker's ideas on the listener the speaker's voice should be pleasant and expressive – have a variety of loudness, rate and pitch; the articulation of sounds should be distinct and the pronunciation of words standard.

SMELL AND TASTE IMAGERY IN *THE BLACKBERRY WINE* BY J. HARRIS: A STYLISTIC PERSPECTIVE

Sologub T.V.

Kyiv National Linguistic University

Smell and taste have been of interest to scholars for quite a long time. They belong to the traditional five senses, first singled out in Aristotle's *De Anima* alongside

with sight, hearing and touch. Throughout the literary history, smells performed the descriptive, plot-moving and even plot-defining function, e.g. in *Perfume* by P. Süsskind. Taking into account the fact that most of what we perceive as taste is actually smell, we can state that gustatory images have similar functions. Therefore, it is impossible to underestimate the role of smell and taste imagery in the world of fiction.

As it is stated in the introduction to *Olfaction, Taste and Cognition*, ‘olfactory experience is difficult to define: from ineffable to unmentionable, it seems to remain in the limbo of cognition’ [3, p. 2]. However, this experience can be and is reflected in fiction, using various stylistic means. Previously we have attempted to analyze how smell and taste imagery function in *Chocolat*, another novel by Joanne Harris. It contains a broad paradigm of smells that are endowed with connotations and symbolic meanings, understanding of which contributes to understanding the message of the story. We are now going to consider another novel by the same author, namely, *The Blackberry Wine*.

After careful consideration of the novel, we have singled out three main functions of smell and taste imagery in the story. These are:

- triggers of memories
- a way of self-presentation
- a way of relating to and judging others

Let us speak in more detail about each of them. The first and one of the most prominently displayed functions is that of memory trigger. Let us take, for instance, these descriptions:

Every bottle a whiff of other times, other places; every one, from the commonest Liebfraumilch to the imperious 1945 Veuve Clicquot, a humble miracle [2, p.11]

It had an acrid taste, like smoke and burning rubber, and yet it was evocative, catching at his throat and his memory, drawing out images he thought were lost for ever. He clenched his fists as the images assailed him, feeling suddenly light-headed [2, p. 26]

The first refers to the smell of wine as a universal reminder that takes one through time and space. The second is about the influence of the taste of wine on one particular person, namely, the main character, bringing out his memories. It is noteworthy that taste is defined not only by means of an adjective, but using the simile. Smoke and burning rubber are not pleasant to smell, let alone to taste, but individual associations with a taste or smell may differ from the mainstream viewpoint. This statement is corroborated by the results of a survey carried out by Anthony Synnott at Montreal’s Concordia University which reveal that many of the respondents’ olfactory likes and dislikes of the respondents were based on emotional associations [1, p.2]. Such associations can be powerful enough to make odours that would generally be labelled unpleasant agreeable, and those that would generally be considered fragrant disagreeable for particular individuals.

Another function of olfactory and gustatory images in the novel is a means of self-presentation:

A pert, garrulous wine, cheery and a little brash, with a pungent taste of blackcurrant [2, p. 11]

It should be mentioned here that a bottle of wine itself tells the story, and this choice of narrator is quite unusual. It reminds us of the writings of Postmodernist authors, who gave the word to characters that were previously considered insignificant. Thus, the reader gets more insight into the events that are described from the viewpoint of outside observer. In this case, the bottle of blackberry wine describes itself as Jay Mackintosh's, the main character's oldest friend, and hints at its 'personality' through its taste.

Smells and taste are also used to refer to other characters. These include other bottles of wine (*Not a whiff of grape in any of them... It was, of course, beneath our dignity to speak to them. But oh I longed to. Perhaps it was **that plebeian undertaste of blackcurrant** which linked us* [2, p.12]), where smell and taste determine the social status, and human characters (*Kerry's taste dominated here, as everywhere. **Wheat-grass juice, couscous salad, baby spinach leaves, yoghurts. What he really craved, Jay thought, was a huge bacon-and-fried-egg sandwich with ketchup and onion, and a mug of strong tea*** [2, p.25]), where the clash of tastes in food signifies the difference of personalities.

LITERATURE

1. Classen C. Aroma. The Cultural History of Smell / C. Classen, D. Howes, A. Synnott. – Oxford: Routledge, 2005. – 243 p.
2. Harris J. The Blackberry Wine / Joanne Harris. – N. Y. : Random House, 2007. – 334 p.
3. Olfaction, Taste, and Cognition / [ed. C. Rouby, B. Schaal, Dubois D.]. – Cambridge: Cambridge University Press, 2002. – 462 p.

MOVEMENT AGAINST LEGALEASE

Vasylenko O.B.

Kyiv National Linguistic University

There is a wide-spread opinion that many consumer contracts are written, arranged and designed in a way that makes them hard for consumers to understand. That is why lawyers are often asked to explain or draft such contracts which will be clear to their clients.

The question of being too complicated "arose over Legalese in general when William, Duke of Normandy, defeated the Anglo-Saxon king Harold at the Battle of Hastings in 1066 and became king of England. William and his followers spoke a type of French. And their legal documents were mainly in Latin, and later in French. English, in contrast, was the lower-class language of a subjugated people. Dissatisfaction with such a state of affairs led to what might be considered the first plain English law: the Statute of Pleading, enacted in 1362. The law, written in French, recited that French was much unknown in the realm; it therefore required that all pleas be 'pleaded, shewed, defended, answered, debated, and judged in the English Tongue'".[2]

Jeremy Bentham, a British philosopher, jurist, and social reformer, was among those who argued that plain legal language is essential to proper governance.

“At about the same time, the newly independent American states were also engaged in trying to achieve the great end of good government. Some of the founding fathers were well aware of the problems with legal language. John Adams criticized English legal language and the ‘useless words’ in the colonial charters. He hoped that ‘common sense in common language’ would become fashionable. Likewise, Thomas Jefferson lambasted the traditional style of statutes, which from their verbosity, their endless tautologies, their involutions of case within case, and parenthesis within parenthesis, and their multiplied efforts at certainty by *said*s and *aforesaid*s, by *ors* and *by ands*, to make them more plain, do really render them more perplexed and incomprehensible, not only to common readers, but to lawyers themselves”. [2] But the ‘wind of change’ did not reach the language of the law.

In the 1940s the Federal government initiated first efforts to improve legalese directed at consumers. The modern movement began in 1970s. President Carter signed an executive order that required that Federal regulations be as simple and clear as possible in 1978. Since then Federal law has required clear, conspicuous, accurate, or understandable language in many types of consumer transactions.

In the 1990s the movement picked up steam. In some states jury instructions became more understandable. The Clinton administration introduced government initiative that federal regulations to be written in plain prose. Legislature joined this process too – one of their manuals recommends to avoid elegant expressions and such legalistic terms as *such*, *said*, *aforesaid*, *to wit*, *etc.*, as well as to use active voice instead of the passive.

Plain English Campaign did not miss the United Kingdom either. In 1999 the English court system implemented new rules of civil procedure, which abolished some old legal terms for modern equivalents: a *subpoena* is now a *witness summons*, an *in camera* hearing – a *private* hearing, a *writ* – a *claim form*, *plaintiff* – *claimant*, *etc.*

Besides the Plain Language Consumer Contract Act (PLCCA) was enacted by the Pennsylvanian Legislature. This act protects consumers by helping them to know better their rights and duties under the contracts.

The key provision of the Act requires that all consumer contracts shall be written, organized and designed so that they are easy to read and understand. In order to effectuate this general rule, it sets forth numerous guidelines, which include the following suggestions: 1) the contract should use short words, sentences and paragraphs; 2) the contract should use active verbs; 3) the contract should not use technical legal terms, other than commonly understood legal terms, such as “mortgage”, “warranty” and “security interest”; 4) when the contract refers to the parties to the contract, the reference should use personal pronouns, the actual or shortened names of the parties, the terms “seller” and “buyer” or the terms “lender” and “borrower”; 5) the contract should not use sentences with double negatives or exceptions to exceptions. [4]

We can see that lawyers and legislators made a significant effort to avoid “legalese” and to draft language that ordinary consumers can easily understand. The language of the law now is definitely better than it was thirty or forty years ago, but there remains much to be improved. If we all work together to avoid confusing contracts, the consumers will be happier because they will be able to understand what

they are signing, as a result of which, the businesses will be happier as more consumers will sign contracts, and hopefully lawsuits will be avoided because the contracts will be subject to common sense interpretation.

LITERATURE

1. Peter Tiersma. The plain English Movement [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.languageandlaw.org/PLAINENGLISH.HTM>.
2. Wikipedia, free encyclopaedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/John_Adams.
3. Wikipedia, free encyclopaedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Jeremy_Bentham.
4. USLegal, definitions [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://definitions.uslegal.com/p/plain-language-consumer-contract-act-plcca/>.

STRATEGIC FUNCTIONS OF *ACTUALLY* AND *IN FACT* IN CONVERSATIONAL DISCOURSE

Volkova L.M.

Київський національний лінгвістичний університет

Discourse markers defined by D. Schiffrin as sequentially dependent units of talk [1, p.31] are characterized by a noticeable strategic potential. Discourse markers *actually* and *in fact* are to be studied together because of their nearly similar functions in the discourse. Consequently, their semantic meanings are identical. Even so, we choose to use the hedging adjective “nearly” to make it clear that *in fact* and *actually* differ in their strategic specifications. Therefore, we cannot define them as synonyms. However, in certain contexts, they become rather close because of the implicit meaning they convey. It can be explained by the fact that both language units possess contrastive-concessive semantics, which becomes clear on the discourse level. Both units convey the idea of partial contradiction/correction of the communicant’s previous statement. Both *actually* and *in fact* are effective tools of introducing additional information that the speaker considers relevant and necessary.

The invariant meaning that *in fact* and *actually* bring into the text can be defined as “correction of the message provided in the pre-text”. There are two distinct variants of this function:

- A. Correction of the speaker’s previous message.
- B. Correction of the previous speaker’s message.

In other words, in case (A) the speaker corrects himself, and in case (B), the recipient of the correction is the hearer (or hearers). The important thing is that the first function (A) is more common for the particle *in fact*, while *actually* tends to perform function (B). Let us take a more detailed look at both particles.

For example, in the conversational fragment given below, *in fact* shows that the speaker is trying to correct herself by adding more relevant information that stands in contrast to what has been previously stated. The relevance of the given information is confirmed not only by *in fact* but also by the contextually collocated nouns *sniggers* and *respect*.

He looked at me, chewing, grinning expectantly. Funnily enough the usual sniggers round the table weren't happening. In fact the whole Thailand interlude seemed to have brought a new respect from my colleagues that I was naturally delighted by [3, p.114].

Our studies have clearly shown that communicants tend to use *in fact* when they want to correct themselves in order to sound more convincing. When used in this function, this discourse marker becomes an effective device for different communicative strategies. Consider the following example:

"So what's left?" I ask.

"Not much," she says quickly. "In fact, nothing" [4, p.37].

In this conversational fragment the meaning of concession inherent in the semantic structure of *in fact* can be spelled out in the following way: *though I've already answered your question, I'm afraid I wasn't convincing enough*. Clearly, *in fact* is used as a component of the face-saving strategy. The speaker is well aware of the fact that the Maxim of Quantity is flouted, so he uses the discourse marker to prove that the given additional information is necessary.

The discourse marker *actually* is used in conversational discourse to provide the speaker's disagreement with the hearer's previous statement. While common among native speakers this particle is often misused by students of English who try to imitate native speakers yet are completely unaware of the scope of action of this mysterious language unit. Consider the following example:

"Do you want me to stay with her?" said Rebecca to Mark, all wide-eyed concern – as if I were a troublesome toddler. "Then you could have a good ski before dinner." <...>

"Actually, I think I need a rest," I said. I'll just have a hot chocolate and recover my composure" [3, p.49].

The main function of *actually* here is to provide the speaker's disagreement with the hearer's previous statement. The following implicit information is introduced by means of correlation: *though you want to help me by staying with me, I don't need your help*. The specific procedural concessive semantics of this particle makes it a perfect means of realizing the indirect face-saving strategy of rejecting the offer of the previous speaker. Thus, *actually* is aimed at providing a contradicting viewpoint or offering polite disagreement with the communicant's statement.

Another communicative function of *actually* is expressing complete disagreement with the speaker's previous statement. In other words, it is aimed at disproving the information provided before. Consider the following example.

The smug witch smiled at Mark and blatantly looked me up and down in a most impolite manner. "Have you come from another party?" she breathed.

"Actually, I'm just on my way to work," I said, at which Mark Darcy half smiled and looked away [2, p.58].

The communicative intention of the speaker (Bridget) is to disprove the humiliating and offensive hint concerning her clothes (a bunny girl outfit). For this reason, Bridget's reply sounds ironical. The effect of irony is achieved due to the use of the concessive marker *actually*.

LITERATURE

1. Schiffrin D. Discourse Markers / Deborah Schiffrin. – N.Y.: Cambridge University Press, 1996. – 364 p.

ILLUSTRATION MATERIALS

2. Fielding H. Bridget Jones's Diary. / Helen Fielding. – Walden: Picador, 1996. – 310 p.

3. Fielding H. The Edge of Reason / Helen Fielding. – L.: Picador, 2000. – 422 p.

4. Grisham J. The Rainmaker / John Grisham. – London: Random House, 1996. – 568 p.

LINGUISTISCHE BESONDERHEITEN DER WIENER MUNDART

Yevtikhova I., Litt O.

Krimer Ingenieur-Pädagogische Universität

Im Gebiet der deutschsprachigen Länder gibt es viele Mundarten, die ihr Sprachgut und typische Merkmale bewahren. Die Mundart stellt in einigen Gebieten einen wichtigen Teil des Lebens dar, sowohl auf dem Lande als auch in den Großstädten. Deshalb lebt sie auch in der Literatur und in Massenmedien. Es gibt einige Fernseh- und Rundfunkprogramme, die in der Mundart gesendet werden. Im Internet kann man viele Seiten finden, die den Mundarten gewidmet sind.

Die Mundart bewahrt ein sehr altes Sprachgut und dabei ist sie auch fähig, sich den raschen Veränderungen in der Sprache anzupassen. Jede Mundart spiegelt so die Kultur und die Lebensbedingungen der jeweiligen Sprachgemeinschaften.

Die vorliegende Arbeit beschäftigt sich mit einer lebendigen Mundart in der Hauptstadt Österreichs – mit dem Wienerischen.

Wienerisch ist die in der österreichischen Hauptstadt Wien gesprochene Stadtmundart und man zählt sie zum ostmittelbairischen Dialekt. Ursprünglich entwickelte sie sich aus dem Alt-wienerischen, das am Wiener Hof gesprochen wurde.

Seine Eigenheiten sind vor allem im Bereich des Wortschatzes und der Aussprache zu finden. Mit dieser Mundart wurde schon am Wiener Hof zu Maria Theresias Zeiten und später gesprochen.

Der typische Wiener Dialekt wurde stark verdrängt und „Urwienersisch“ galt als die Sprache des Proletariats. Mit dem weiter steigenden Lebensstandard könnte das ursprüngliche Wienerische weiter zurückgedrängt werden, weil es auf einen Ausdruck der Herkunft aus niederen sozialen Schichten hindeutet, wobei im Wienerischen eigene Wörter (z. B. *Zwutschgerl*) jedoch zur Zeit weiterhin allgemein gebraucht werden.

Weil sich Wien über ein großes Gebiet erstreckt und aus vielen Bezirken besteht, waren in der Wiener Mundart auch gewisse Unterschiede entsprechend der Aufteilung der Bevölkerung in Bezirke bemerkbar. Bis zum Jahre 1857 bestand Wien nur aus dem heutigen Bezirk – der Innenstadt. Seit dem Jahr wurden bis zum Jahr 1954 allmählich andere 25 Bezirke – sog. Vorstädte – an das ursprüngliche alte Wien angeschlossen. Die letzten gekommenen Bezirke waren früher noch mit den bäuerlichen Bewohnern besiedelt, die noch ihren niederösterreichischen Dialekt bewahrten[4, S. 212]. In der Innenstadt wird anders als in den anderen Teilen der

Stadt gesprochen. Mit der allmählichen Ausbreitung der Vorstädte und der größeren Mobilität der Bewohner wurden die Sprachgrenzen langsam verwischt. Heute erkennt man kaum, aus welchem Bezirk der Sprecher stammt[3, S. 12].

Seit den zwanziger Jahren des 20. Jahrhunderts machte die Wiener Mundart eine Reihe von neuen Veränderungen in der Aussprache und auch im Wortschatz mit. Diese Veränderungen betreffen hauptsächlich die Vokale für schriftsprachliches *a*, *o*, *e*, *ei*, *ai*, *au* und *eu*. Heute benutzt nur die älteste Generation die ursprüngliche Lautung, die jüngeren Generationen sprechen bereits anders und die jüngste Generation zeigt weitere Unterschiede[2, S. 5]. In dem Wortschatzbereich werden ständig neue Ausdrücke, Redensarten, etwa als Bezeichnung von technischen u.a. Neuheiten, die die ältere Generation nicht mehr versteht und umgekehrt, die Jüngeren wissen manchmal gar nicht, worüber ihre Urgroßmutter redet[1, S. 17].

Das Tschechische beeinflusste das Wienerische nicht nur auf dem Gebiet der Lexik, sondern auch auf dem Gebiet der Morphologie. Die Wiener verwenden das Reflexivpronomen *sich* nach dem tschechischen Muster an Stellen, wo es in der Standardsprache nicht hingehört: *sich streiten*, *sich spielen* usw.[5, S. 28].

Alle diese Prozesse im Wienerischen machten es im gewissen Sinne exotisch, lebendig, interessant und vielschichtig.

LITERATUR

1. Heinrich, M. Erinnerung in der Wiener Moderne / M. Heinrich. – München: M-Press, 2005. - S. 102.
2. Schikola, H. Schriftdeutsch und Wienerisch / H. Schikola. – Wien: Österreichischer Bundesverlag, 1954, S. 214.
3. Schmutzer, D. Wienerisch g'redt. Geschichte der Wiener Mundartdichtung / D. Schmutzer. – Wien: Verlag Der Apfel, 1993. - S.429.
4. Schuster, M. Das alte Wienerisch /M. Schuster, H.Schikola. – Wien: Deuticke, 1996. - S.226.
5. Wehle, P. Sprechen Sie Wienerisch? / P. Wehle. – Wien, Heidelberg: Ueberreuter, 1980. – S. 286.

ФЕНОМЕН ІСТОРІОГРАФІЧНОЇ МЕТАПРОЗИ В СУЧАСНІЙ БРИТАНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Сизоненко Н.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Одну з найпомітніших течій британської літератури на зламі тисячоліть можна охарактеризувати як “повернення до історії” [4, с. 48]. Об’єктом мистецького зацікавлення багатьох романістів стає суб’єктивна реконструкція історичних епох, що супроводжується гіпотетичним перепрочитанням подій давнини. Першопричини звернення до історичного роману обумовлені, з одного боку, суспільно-політичною кризою (крах Британської імперії на початку другої половини ХХ ст.), а з іншого – переосмисленням таких філософських і соціокультурних категорій як історія, час, прогрес, раціоналізм, англійськість тощо.

Жанр історичного роману у своїй класичній формі загалом протягом довгого часу залишався у рамках “вальтерскоттівської” моделі. Однак в постмодерністській літературі поряд з канонічним варіантом популярності набуває **історіографічна метапроза** (термін Л. Хатчен). Складова “історіографічний” – означник, який вказує на існування і використання автором певного матеріалу, який є джерелом інформації про історичне минуле. Однак у таких творах саме факти проблематизуються як непевні і можливо неправдиві. Відбувається трансформація історичного тексту, “санкціонованого” у тій чи іншій культурі. Поняття “металітература” (В. Гасс, П. Во) означає процес письма, яке є саморефлексивним і, водночас, пародійним, ігровим.

Відійшовши від традиційної передбачуваної моделі, оповіді про переможців, уроку на майбутнє, історія перетворилася на поліцентричну зону ризику, де наперед виступають малі наративи, історичні мініатюри. Постмодерністи підкреслюють неможливість однієї “істинної” версії через неповноту історичних знань, непевний статус джерел і свідочств.

Основна причина популярності історіографічної метапрози у Великобританії – це ностальгія за минулим, де людина постіндустріального суспільства шукає опори і намагається виявити англійськість. Митці звертаються до історії “переможених”, надають голос маргіналізованим, периферійним учасникам історичного процесу, роблять акцент на неможливості встановлення об’єктивної істини та сумніваються у вірогідності зображення минулого.

Суспільний статус героя змінюється – представник ментального і соціального мейнстріму епохи поступається місцем аутсайдеру і маргіналу. У текстовому просторі романів відбувається постмодерністська гра з історичними джерелами, злиття реально-історичних та фантастичних чи магічних елементів у рамках єдиного фікціонального світу. Така ознака порушує конвенції звичного для нас історичного роману, проте є характерним для квазіісторичного, що дає підстави розглядати цей феномен не лише як бажання поставити під сумнів надійність “офіційної історії”.

Отже, це ще й спроби досягнути ту частину нашого минулого, яка довгий час придушувалася раціоналізмом, а саме: міфічні, езотеричні, магічні, оніричні елементи, які колись були нерозривним цілим з розумом і логікою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gass W. H. Fiction and the Figures of Life / William H. Gass. – Boston : Nonpareil Books, 2000. – 288 p.
2. Hutcheon L. A Poetics of Postmodernism: History, Theory, Fiction / Linda Hutcheon. – New York and London : Routledge, 1988. – 268 p.
3. McHale B. Constructing Postmodernism / Brian McHale. – London and New York : Routledge, 1992. – 342 p.
4. Onega S. British Historiographic Metafiction in the 1980s / S. Onega // British Postmodern fiction. Ed. by Theo D'haen and Hans Bertens. Amsterdam and Atlanta, GA : Rodopi, 1993. – P. 47–61.
5. Waugh P. Metafiction. The Theory and Practice of Self-Conscious Fiction / Patricia Waugh. – L. and N. Y. : Methuen, 1984. – 176 p.

БІНАРНІ ОПОЗИЦІЇ ЯК ОСНОВА ПРИНЦИПУ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ У РОМАНІ К. Р. САФОНА “ТІНЬ ВІТРУ”

Швець Д.І.

Київський національний лінгвістичний університет

У художньому тексті є безліч мотивів, як зазначає професор славістики Вольф Шмід, які, здавалося б, не пов'язані аж ніяк з іншими мотивами даного тексту, тому справляють враження випадкового підбору [2, с.241]. Але ці самі мотиви або “випадковості”, як їх називає А. Чудаков, мають певну “поетичну необхідність” [1, с.192-193]. Даний позачасовий принцип, котрий об'єднує мотиви, В. Шмід називає еквівалентністю [2, с.241].

Згідно з визначеннями, які подані у тлумачних словниках, поняття “еквівалентність” означає рівність за цінністю, кількістю, значенням [3, с.247]. У художній прозі таку цінність чи значення представляє або тематична ознака історії, яка розповідається, що об'єднує дві чи декілька тематичних одиниць (мова йде не лише про часові та причинно-наслідкові зв'язки), або формальні ознаки, котрі виступають на різних рівнях наративної структури [2, с.242].

Принцип еквівалентності у художній прозі включає два типи відношень: схожість і опозицію. Спільне між схожістю та опозицією полягає у тому, що елементи, які співвідносяться, можуть бути ідентичними за однією ознакою, проте абсолютно протилежні за іншою. Отож, абсолютну ідентичність елементів назвати еквівалентністю ми не можемо. Зіставлення елементів опозиції завжди базується на їх співпадінні на більш загальному понятійному рівні (наприклад, такі поняття, як “чоловік” та “жінка” нейтралізуються за спільною ознакою “людина”, “народження” і “смерть” – “кордон життя”). Отож, сама опозиція базується на бінарній типології [там само, с. 242-243].

У художній прозі розрізняють два типи еквівалентності: тематичну і формальну. Однак, у даному дослідженні детально розглядатиметься лише тематична еквівалентність, що, у свою чергу поділяється на еквівалентність персонажів, ситуацій та дій.

У роман сучасного каталонського письменника К.Р. Сафона “Тінь вітру” можна помітити безліч схожостей між певними персонажами, деякі з яких

навіть не перебувають в одній і тій самій часо-просторовій площині. Так, це стосується і провідних героїв роману – Даніеля Семпере, гомодієгетичного наратора, та Хуліана Каракса, загадкового автора роману «Тінь вітру», про життя якого намагається дізнатися Даніель.

Для початку розглянемо ознаки еквівалентності персонажів. У тексті не раз можна зустріти підтвердження схожості Даніеля і Хуліана. Героїня роману Нурія Монфорт декілька разів звертає увагу на те, що вони схожі між собою. Погляд, жести, мовчання Даніеля Нурії нагадують Хуліана. Особливу увагу привертають наступні її слова: *“Ви мені нагадуєте Хуліана... До того, як він утратив віру... У все”* (переклад мій) [4]. Дане висловлювання вказує як на схожість, так і на опозицію обох персонажів.

Розглядаючи еквівалентність ситуацій та дій у даному романі на прикладі життя Даніеля та Хуліана, варто наголосити, що маємо справу з різними часо-просторовими зв'язками.

Будучи підлітком, Каракс із першого погляду закохався у Пенелопу Алдаїя, сестру його друга Хорхе. Майбутній письменник і не здогадувався, що Пенелопа – його сестра по батькові. Ось чому, коли Рікардо Алдаїя дізнався про стосунки Хуліана та Пенелопи, а потім і про вагітність доньки, він почав божеволіти від гніву. Хуліан, якому тоді вже було вісімнадцять, не дочекавшись на платформі коханої, поїхав до Парижа, а Пенелопу батько зачинив у кімнаті, де та у страшних муках народила дитину, і вони обоє там померли. Роман з Пенелопою кладе кінець дружнім стосункам Хуліана і Хорхе.

Не можна стверджувати, що у Беатріс, сестру свого найкращого друга Томаса Агілара, Даніель закохався під час першої їхньої зустрічі в дитинстві. Почуття симпатії в них виникає, коли головному герою вже є вісімнадцять. Стосунки Даніеля з Беатріс псують дружбу між Даніелем і Томасом. Сеньйора Агілара також дратують їхні стосунки, тому після її чергового побачення з Даніелем він б'є доньку, як це зробив Рікардо Алдаїя з Пенелопою. Наступного ранку її ведуть до лікаря, де з'ясовується, що дівчина вагітна.

Таким чином, ми помічаємо ряд ідентичних ситуацій, які відбуваються з Даніелем та Хуліаном: обидва закохуються у сестру свого друга, що згодом псує дружбу, батьки Пенелопи і Беатріс незадоволені любовними стосунками своїх дочок, обидві дівчини вагітніють і через це їх зачиняють у кімнаті.

Тепер варто розглянути наявність бінарних опозицій у цих самих тематичних елементах. Якщо знайомство Хуліана і Хорхе почалося з посмішки, то Даніеля і Томаса – із бійки. При першій же зустрічі із Хорхе Хуліан зустрічає його сестру Пенелопу і закохується в неї. Що стосується Даніеля, коли він вперше бачить Томаса і Беатріс, кидає безглуздий жарт у бік Беа. Смерть Пенелопи і її сина та народження дитини Беатріс – ще одна з опозицій, об'єднана спільним для них елементом – продовженням життя. Варто звернути увагу також на опозиція реальностей: реальність минулого – історія Хуліана, про яку увесь час намагається дізнатися Даніель, та реальність теперішнього – життя Даніеля. Саме ця опозиція, яка стосується простору і часу, і є тією деталлю, котра вказує на позачасовий та позапросторовий зв'язок мотивів, об'єднаних елементами схожості та опозиції.

Таким чином, ми з'ясували, що у романі К.Р. Сафона "Тінь вітру" є безліч мотивів, які пов'язані з іншими мотивами тексту певними позачасовими зв'язками. І якщо знаходяться схожі елементи у даному творі, то обов'язково можна віднайти й бінарні опозиції, що і є умовою принципу еквівалентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чудаков А.П. Мир Чехова. Возникновение и утверждение / А.П. Чудаков. – М.: Советский писатель, 1986. – 379 с.
2. Шмид В. Нарратология / В. Шмид. – М.: Языки славянской культуры, 2003. – 312 с.
3. Oxford Wordpower Dictionary [ed. by J. Turnbull]. – 3rd ed. – Oxford University Press, 2006. – 548 p.
4. Zafón C.R. La Sombra del viento [Електронний ресурс] / C.R. Zafón. – *Режим доступу*: http://espanolmaracanau.files.wordpress.com/2013/01/ruiz-zafon2c-carlos-la-sombra-del-viento_54y.pdf. – Загол. з екрану.

ІВАН ФРАНКО ТА ПОЛЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Юревич М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Протягом усього свого творчого шляху Іван Франко брав участь у польському суспільному і літературному житті, зокрема у 70-х – на початку 80-х рр. – це галицький робітничий рух, видання газети "Praca", тісне співробітництво з групами Л.Вавринського "Równość" і "Przedświt". У період 1882-1885 рр. у працях, присвячених "польському питанню", Франко обговорює польсько-українські взаємини. З 1887 до 1897 письменник особливо активно виступає у польській пресі ("Przegląd tygodniowy", "Prawda", "Kraj", "Przegląd społeczny", "Kurier Lwowski").

У 80-х – 90-х рр. з'являються найголовніші праці Франка на предмет польської літератури, налагоджуються його тісні творчі зв'язки з польськими письменниками, польські журнали та критика популяризують його творчість. Перші виступи Івана Франка з питань польської літератури датуються серединою 80-х років, коли він публікує статті "Адам Міцкевич в українській літературі", "Й. Богдан Залеський" та ін. Значної популярності в той період набувають твори Пруса, Ожешко і Сенкевича, рецензії та переклади яких друкуються на сторінках "Русской мысли", "Вестника Европы", "Русского архива" тощо.

Іван Франко виявляв постійну зацікавленість літературним життям Польщі. Крім того, письменник пропагував серед польських читачів найкращі досягнення української літератури, а також писав польською безпосередньо для польського читача. Франка як письменника і літературного критика передусім цікавила сучасна йому польська література 80-90-х рр. Однак, аналізуючи літературний процес, він не міг не звернутись до його витоків. Зокрема письменника цікавила роль польсько-української школи романтиків і загалом українська тематика, що наскрізною ниткою проходить через усю польську літературу: "Досить назвати "Rocholanie" Кльоновича, "Wojnę domową" Каховського, твори Шимоновича

і Зіморовичів, "Panosze" Папроцького, "Wojnę Cocińską" Потоцького, а також чималу кількість творів другорядного значення, щоб мати уявлення про те, що вносила земля і народ український до польської літератури".

Українофільські інтереси польської літератури набули особливого поширення і розвитку в епоху романтизму, коли посилено пропагувався зв'язок творчості письменника з його найближчим оточенням, із землею та народом, серед якого він живе, з фольклорними й історичними традиціями. Захоплені висловлювання про український фольклор часто супроводжувалися сповненими пієтету похвалами польських вчених, письменників і публіцистів на адресу української мови.

Відомим явищем того часу була т.зв. „балагульщина” – теж своєрідний вияв польського українофільства. Ігноруючи великопанське товариство, його етику, мораль, балагули відзначались розв'язною поведінкою, пиячили в шинках, бешкетували на ярмарках, носили чудернацький одяг тощо. І.Франко дав наступну оцінку цього явища: балагульщина є „елементарною, малосвідомою, а часто цинічною реакцією проти усієї тої фальші шляхетсько-польського життя, що виробилася віками та особливо при кінці XVIII і в початку XIX століття дійшла до найвищого ступеня під впливом французини”.

Своєрідною була також ідеологічна інтерпретація історичних подій у творах польських письменників-українофілів, особливо періоду Хмельниччини чи Гайдамаччини. Як висловився І.Франко, польські автори часто намагалися малювати ідилічну, „фікційну” Україну, „виключаючи пильно з української традиції все, що нагадувало таку власновільну, самостійну протестуючу Україну”.

Франко також не перекладав на представників польської літератури політичну відповідальність за дії і вчинки магнатерії на сході країни. Натомість він звертав увагу саме на ті твори польських письменників, де у реалістичній манері замальовувалось поводження польської шляхти з українським народом, зокрема виступає з рецензією на "Ogród Fraszek" Вацлава Потоцького. Франко заперечує "цивілізаційну" роль Польщі як опори європейської співдружності, оскільки розвиток магнатсько-шляхетської держави у XVI ст. відбувався загалом завдяки експансивній політиці визиску щодо України.

З деякими польськими письменниками, такими як Ожешко, Прус, Конопницька, Каспрович Франка пов'язувала близька особиста приязнь. Франко підкреслював зокрема щодо Ожешко, Конопницької, Пруса та Ленартовича, що "справжню польську шляхту, сю еліту польського народу ціню і люблю, як люблю всіх благородних людей власного і кожного іншого народу".

Серед імен, що найбільше цікавили І.Франка – польський поет Богдан Залеський. Він друкує статті про його життя та діяльність, де називає Залеського "Одним з найбільших і найоригінальніших поетів Слов'янщини". Надзвичайно високо цінуючи його поетичний дар, Франко водночас тверезо і критично оцінював погляди Залеського щодо України як ідеальної частини Речі Посполитої: "Виключаючи пильно з української традиції все, що нагадувало таку власно вільну, самостійну, протестуючу Україну, Залеський мусів дійти до витворення України фікційної, мальованої. Чим краще мальована була та фікція, тим гірше для польської суспільності, бо тим сильніше скріплювалась в її умі і серці одна велика ілюзія".

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Азарова Л.Е., Горчинская Л.В.

Винницкий национальный технический университет

В последнее время возрос интерес исследователей к проблемам обучения иностранному языку в контексте культуры разных народов. Поэтому разработка проблемы взаимоотношения языка и культуры на сегодняшний день является чрезвычайно актуальной, особенно в области обучения русскому языку как иностранному. Лингво-культурологический подход к преподаванию русского языка как иностранного в настоящее время оказывается наиболее востребованным, поскольку становится важной необходимостью формирования лингвокультурологической компетенции в контексте формирования коммуникативной как основной цели обучения языку.

Лингвокультурология в научном отношении часто рассматривается как антипод лингвострановедения. Чем же отличается лингвокультурологическая методика от лингвострановедческой?

Как и лингвострановедение, лингвокультурология изучает взаимоотношение языка и культуры, однако, в отличие от лингвострановедения, основное внимание акцентирует на лингвистическом аспекте. Лингвокультурология сопряжена с лингвострановедением как системой руководящих принципов решения общеобразовательных и гуманистических задач, но вместе с тем лингвокультурология имеет ряд специфических признаков:

- она является дисциплиной синтезирующего типа, занимающей пограничное положение между науками, изучающими культуру и филологию;
- основным объектом лингвокультурологии является взаимосвязь языка и культуры, а также интерпретация этого взаимодействия;
- предметом исследования лингвокультурологии служит духовная и материальная культура, вербализованные артефакты, формирующие «языковую картину мира»;
- лингвокультурология ориентируется на новую систему культурных ценностей, выдвинутую современной жизнью общества, а также на объективную информацию о культурной жизни страны [2, с. 32].

По словам В. В. Воробьева, углубление семантики до «предметной синтагматики» обеспечивает способность анализировать вербализованный объект культуры как единство языковой и внеязыковой сущности. Потому лингвокультурология направлена как на анализ внеязыкового содержания культуры, так и на лингводидактическое описание взаимосвязи языка и культуры.

По мнению Е. Ю. Прохорова, в лингвокультурологии используется более высокий и абстрактный уровень описания проблемы соотношения языка и культуры. Несмотря на то, что автор ставит на первое место обучение культуре,

он все же указывает на необходимость комплексного учета трех критериев: 1) языкового, включающего в себя частотность употребления языковых единиц с учетом заданных границ; 2) ознакомительного, реализующегося в понятии учебно-методической целесообразности; 3) лингвокультурологического, предполагающего учет степени важности и первоочередности информации с позиции данной отрасли знания [3, с. 135].

Поскольку лингвокультурологические сведения являются необходимой составляющей коммуникативной компетенции иностранного студента, использование лингвокультурологического подхода в иностранной аудитории при обучении русскому языку является чрезвычайно важным. Лингвокультурологические знания способствуют необходимости формирования лингвокультурологической компетенции как части коммуникативной.

Лингвокультурология в дидактической интерпретации представляет собой теоретическое обоснование формирования вторичной языковой личности, тех коммуникативных умений, которые необходимы для обучения носителей разных национальностей и предупреждения межкультурной интерференции. Поэтому лингвокультурологический подход в обучении русскому языку как иностранному является одним из условий овладения лексикой, обеспечивающей межкультурную коммуникацию и взаимную передачу и восприятие при помощи языка некоторого мыслительного содержания.

В. В. Воробьев определяет лингвокультурологическую компетенцию как систему знаний о культуре, воплощенную в определенном национальном языке. Описывая взаимосвязь языка и культуры, а также говоря о лингвокультурологической компетенции, он подчеркивает, что данная концепция в методическом плане имеет своей целью обучение языку [2, с. 49].

В то же время Д. И. Башурина под лингвокультурологической компетенцией понимает систему знаний о культуре, воплощенную в определенном национальном языке, и комплекс умений по оперированию этими знаниями [1, с. 35]. При этом, используя лингвокультурологический подход, культура становится объектом познания и обучения.

Таким образом, целью языкового вузовского образования должно быть формирование у студента лингвокультурологической компетенции как компонента коммуникативной компетенции, поскольку применение лингвокультурологического подхода в обучении русскому языку как иностранному способствует формированию черт вторичной языковой личности студента. При отборе содержания обучения при данном подходе необходимо исходить из лингвокультурологического поля как модели фрагмента иносоциокультурной действительности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Башурина Д. И. Формирование лингвокультурологической компетенции иностранных студентов-филологов при обучении русским паремиям: дис. канд. пед. наук. 13.00.02. – Санкт-Петербург, 2005. – 242 с.
2. Воробьев В. В. Лингвокультурология: теория и методы / В. В. Воробьев. – М.: Изд-во РУДН, 1997. – 336 с.
3. Прохоров Е. Ю. Русские: коммуникативное поведение: монография / Е. Ю. Прохоров, И. А. Стернин. – М.: Флинта: Наука, 2006. – 328 с.

ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИЙ ТА КОМУНІКАТИВНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХОДИ У РОБОТІ ЗІ СТУДЕНТАМИ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Варениченко А.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Процеси глобалізації та інтеграції України у світовий безпосередньо освітній простір викликають необхідність оновлення змісту іншомовної мовної освіти та підвищуються вимоги до формування професійно компетентнісного учителя.

Не заперечуючи вагомості професійної компетентності як базової якості майбутніх учителів, зазначимо, що формування сучасного конкуренто спроможного фахівця передбачає його становлення як суб'єкта фахової діяльності на етапі навчання у ВНЗ. Необхідність детального вивчення змісту та механізмів професійного становлення вчителя, що зумовлюється як науковими, так і практичними запитами, надає актуальності проблемі аналізу методологічних підходів до процесу професіоналізації вчителя для напрацювання шляхів оптимізації фахової підготовки в сучасних умовах [3].

Розбіжність поглядів вчених у вивченні питань професіоналізації зумовлюють необхідність здійснення нами більш детального аналізу. Вбачаємо важливим ретельне вивчення окремих методологічних підходів до проблематики професіоналізації вчителя на етапі його фахового навчання, що дозволить сформулювати більш компетентну базу для оптимального супроводу професійного становлення майбутніх педагогів [3].

Термін „професіоналізм” у сучасній науковій літературі як правило використовується для визначення певної сукупності характеристик, що відбивають продуктивність професійної діяльності (А.Маркова, Ф.Ісмагілова) або як системне утворення, що включає не тільки високий рівень знань, умінь і результатів у виконуваній діяльності, але й певну системну організацію свідомості, психіки людини (Є.Клімов). Таким чином, ми можемо зробити висновок, що професіоналізм можна вважати результатом онтогенезу людини в процесі її професіоналізації [1].

В даному контексті ми можемо стверджувати, що саме професійно орієнтований та комунікативно-діяльнісний підходи до навчання іноземних мов можуть розглядатися як життєва стратегія професійного самовизначення вчителя. Так, ефективність професійної діяльності майбутнього фахівця уявляється його особистою проблемою, оскільки, з одного боку, пов'язана із задоволенням потреб, а з іншого – з побудовою професійного кар'єрного шляху в контексті загальної життєвої стратегії [1].

Професійно орієнтований підхід у навчанні іноземних мов передбачає урахування на заняттях з мови інтересів студентів та повинен бути змістовно орієнтованим на формування професійної свідомості. Таким чином, у роботі з майбутніми фахівцями-мовниками необхідним є створення педагогічного середовища, в якому цілеспрямовано формуватимуться уявлення про цінності й смисли професії, зокрема – педагогічної, механізми оволодіння професійними вміннями, а також вироблення й прийняття педагогічних рішень [1].

Такий діяльнісний професійно спрямований характер роботи зі студентами мовних спеціальностей знайшов свою інтерпретацію в рамках комунікативно-діяльнісного підходу до навчання. Згідно цього підходу, реальне спілкування на заняттях здійснюється шляхом мовленнєвої діяльності, за допомогою якої учасники спілкування намагаються вирішувати реальні та уявні завдання [2; 89]. Діяльність учасників навчального процесу організовується таким чином, щоб вони виконували вмотивовані дії з мовленнєвим матеріалом для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення цілей і намірів спілкування. Такі види роботи передбачають органічне поєднання свідомих і підсвідомих компонентів, тобто засвоєння правил оперування іншомовними моделями відбувається одночасно з опануванням їх комунікативно мовленнєвої функції. З позиції комунікативно-діяльнісного підходу процес навчання іноземних мов будується адекватно реальному процесу спілкування і являється моделлю процесу мовленнєвої комунікації [2; 83].

Підсумовуючи викладене, нам убачається, що професійне становлення є органічною частиною загального становлення людини впродовж її життєвого шляху, тобто розвиток людини в професії можна вважати одним із засобів цілісного розвитку особистості. Наведені вище підходи до роботи зі студентами мовних спеціальностей забезпечують найоптимальніші умови для їхньої професіоналізації, максимально зближуючи процеси навчання і реального спілкування за такими найважливішими параметрами як комунікативно-вмотивована поведінка вчителя та учнів і предметність процесу спілкування виводячи у центр навчання студента як суб'єкта навчання і одночасно професійної діяльності – вчителя. Професійно значущі характеристики такої особистості-суб'єкта професійної діяльності тісно пов'язані зі свідомістю й обумовлюють, з одного боку, успішність процесу професійного зростання на всіх його етапах, а з іншого – розвиток і саморозвиток особистості в професійній діяльності, що, в свою чергу, стає подальшою умовою розвитку професійної свідомості.

Зазначені підходи до роботи зі студентами мовних спеціальностей допоможуть не тільки підготувати майбутнього спеціаліста до прогнозування своєї діяльності, професійного розвитку, але й досягнення на кожному етапі професійного зростання особистих результатів, до розуміння їх вагомості, отримання радості від досягнутого. [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Лопухіна Т. Формування професійної свідомості майбутнього педагога [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [/http://www.stattionline.org.ua/pedagog/85/15348](http://www.stattionline.org.ua/pedagog/85/15348).
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Борецька Н.Ф. та ін. / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
3. Професіоналізація вчителя як предмет теоретичного аналізу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ehu.es/.

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВИВЧАЮЧОМУ ЧИТАННІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Василевич О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивчення іноземних мов сприяє загальному мовному розвитку учнів. Читання є одним з головних видів мовленнєвої діяльності. Воно має бути як метою, так і засобом навчання. Процес читання впливає на формування особистості.

Читання входить до суспільно-комунікативної діяльності людини і забезпечує в ній письмову форму вербального спілкування [7, с. 264].

Читання іноземною мовою можна обґрунтувати як:

- Комунікативне уміння та засіб спілкування через друковане слово;
- Важливий вид мовленнєвої діяльності та розповсюдженіший спосіб іншомовної комунікації.

Читання виступає як соціально зумовлена потреба, оскільки у суспільному житті постійно діє загальносоціологічний закон зростання потреб, як сутоматеріальних, так і духовних (Р.Баркера, Дж. Владжича, Р. Ескарпі, О. Чубар'яна) [4, с. 1].

З позиції діяльнісного підходу до читання як виду мовленнєвої діяльності, воно характеризується: мотивом (для чого читають); предметом (думки інших людей); продуктом (їх розуміння); результатом (зміна обсягу знань, поведінки, стану тощо) [3, с. 119].

До психофізіологічних механізмів читання відносяться зорове сприйняття, внутрішнє промовляння, сегментування тексту, оперативна і довготривала пам'ять, антиципація та осмислення [2, с. 20].

Існує багато точок зору стосовно видів читання, найпоширенішими з яких є розподіл на навчальні види читання та види зрілого читання (тобто реального читання навіть рідною мовою). До навчальних видів читання належать: вголос і про себе, з перекладом і без перекладу, зі словником і без словника. А такі види читання як аналітичне, синтетичне і вибіркове характеризують різні аспекти зрілого читання [5, с. 174].

Під аналітичним читанням розуміється вивчаюче читання, тобто читання з повним (детальним) розумінням тексту, основною ціллю якого є максимальне повне і точне розуміння тексту з критичним осмисленням його інформації.

У процесі вивчаючого читання необхідно виділити такі комунікативні цілі: повністю зрозуміти зміст прочитаного тексту; обдумати інформацію та висловити власну думку; прокоментувати окремі факти із тексту [1, с. 379].

Методисти не мають чіткого визначення щодо терміну “компетентність у читанні” (КЧ). Поділяючи думку вітчизняних методистів, КЧ можна охарактеризувати як здатність читати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння тексту в умовах опосередкованого спілкування.

Вміння, навички, знання, а також комунікативні здібності, а саме – здібності до читання характеризуються як її складники [1, с. 370], які відповідно виступають об'єктами контролю.

У ході вивчаючого читання перевіряються вміння повно і точно зрозуміти як основну, так і другорядну інформацію, вміння інтерпретувати думки, висновки і ставлення автора тексту до викладених подій [8, с. 459].

Для навчання читання актуальними є стратегії читання, під якими розуміється план, програма дій та операцій читача, що працює з текстом, які сприяють розвитку вмінь читання і роздуму над прочитаним [6, с. 2].

Під час проходження практики у спеціалізованій школі № 14 з поглибленим вивченням німецької мови м. Києва узагальнюючи теоретичні знання, я провела опитування, результати якого підтвердили необхідність навчання учнів 10-го класу стратегій вивчаючого читання, зокрема: прогнозування змісту тексту за заголовком; прогнозування змісту тексту за фото, малюнками; виділення ключових слів. Проведене пробне навчання довело ефективність розроблених вправ для інтегрованого навчання вивчаючого читання і обраних нами стратегій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
2. Борецька Г. Е. Методика формування іншомовної компетентності у читанні / Г. Е. Борецька // Іноземні мови. – 2012. – № 2. – С. 18–27.
3. Зимняя А. И. Лингвopsиxология речевой деятельности / А. И. Зимняя. – М.: Московский психологo-социальный институт, Воронеж: НПО “МОДЭК”, 2001. – 432 с.
4. Ляховицкий М. В., Миролубов А. А. и др. Методика обучения иностранным языкам в средней школе: Учебник / Ляховицкий М. В., Миролубов А. А. и др. – М.: Высшая школа, 1982. – 373 с.
5. Панова Л. С. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник / Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін. – К.: ВЦ “Академія”, 2010. – 328 с.
6. Рощупкина О. А. Стратегії навчання самостійності читання текстів іноземними студентами / О. А. Рощупкина // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти/ – 2013. – № 23 . – С. 1–6.
7. Фоломкина С. К. Методика обучения иностранным языкам в средней школе: Учебник / С. К. Фоломкина. – М.: Высшая школа, 1982. – 373 с.
8. Шапошнікова Л.М. Особливості формування іншомовної компетенції у читанні як одного з методів самостійної роботи студентів / Л. М. Шапошнікова // Педагогічний дискурс. – 2013. № 14. – С. 457–461.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ АНГЛІЙСЬКОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ НА І КУРСІ

Висотченко С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Іноземна мова у будь-якому закладі освіти вивчається для спілкування в усній та писемній формах. Як відомо, метою навчання іноземних мов на мовних факультетах ВНЗ є формування у студентів іншомовної комунікативної

компетенції, яка полягає у здатності породжувати адекватні поставлені цілям іншомовні тексти. Загальновідомо, що формування комунікативної компетенції є неможливим без оволодіння студентами писемним мовленням. Формування і розвиток умінь побудови письмового повідомлення, яке здатне функціонувати як засіб міжкультурної комунікації, є метою навчання іноземної мови у ВНЗ. Належний ступінь володіння мовою потребує вільного використання рецептивної та продуктивної форм писемного мовлення. Основу навчання вказаного виду мовленнєвої діяльності складає писемне висловлювання думок.

Досвід викладання англійської мови як другої іноземної на факультеті слов'янської філології Київського національного лінгвістичного університету, вивчення методичної, психологічної та психолінгвістичної літератури, а також аналіз письмових робіт студентів-іноземців дозволили нам зробити висновок, що на сьогодні навчання іншомовного писемного мовлення як одного з видів мовленнєвої діяльності має значні недоліки, які потребують усунення.

Чинниками різкого зростання уваги до названого виду мовленнєвої діяльності були не лише лінгвістичні, лінгвокраїнознавчі, психолінгвістичні, методичні та психологічні поновлені дані. Суспільні зміни в засобах масової комунікації змінили ставлення до іншомовного писемного мовлення, яке слугує засобом комунікації і мовної підготовки та професійної освіти студентів.

Ще одним важливим аргументом є роль, яку писемне мовлення відіграє у навчальних програмах, згідно з якими воно є розповсюдженим способом перевірки знань не лише у ВНЗ Європи та США, але й у вітчизняних ВНЗ. Без відповідних письмових робіт у формі тесту не складається жоден іспит. Це свідчить про те, що оволодіння навичками та вміннями писемного мовлення слугує і засобом перевірки знань.

Навчання писемного мовлення передбачає цілеспрямовану роботу протягом всього курсу вивчення іноземної мови. Особлива увага приділяється навчанню писемного мовлення на молодших курсах, оскільки під час перших чотирьох семестрів навчання у ВНЗ засновується база знань, які в подальшому слугують для вдосконалення навичок та умінь писемного мовлення майбутніх фахівців, зокрема вчителів іноземної мови.

Ми вважаємо, що вже з перших курсів слід звертати увагу на продуктивні види письма, так звані творчі письмові роботи, які необхідні не лише для того, щоб навчити логічно висловлювати думки іноземною мовою, але й для того, щоб студенти володіли мовним матеріалом на належному рівні, що й передбачається програмою підготовки вчителів іноземної мови.

Гостро постає питання щодо навчання іншомовного писемного мовлення студентів-іноземців, які вивчають дві іноземні мови. У процесі навчання у ВНЗ студенти стикаються зі штучним білінгвізмом. Навчання у штучних умовах потребує спеціального дидактичного оснащення. Це ще не означає, що правильно застосовані методи забезпечать знання студентів на сто відсотків. Навчання вимагає від студентів вольових зусиль.

Беручи до уваги поняття двомовності, необхідно зазначити, що вивчення другої іноземної мови відрізняється від вивчення першої через вплив системи однієї іноземної мови на оволодіння іншою.

Для того, щоб передбачити помилки, необхідно брати до уваги функціональну значущість граматичних явищ двох мов, тому що недостатня компетентність у цьому питанні затримує процес оволодіння знаннями, які необхідні для формування письмових навичок.

З вищезазначеного слід зробити висновок про необхідність проведення порівняльно-типологічного аналізу двох мов, які вивчаються (у даному випадку мається на увазі російська як перша іноземна та англійська як друга іноземна мова), для того, щоб з'ясувати наявність спільних рис двох мов та визначити, які елементи міжмовної інтерференції можуть бути спрогнозовані, що позитивно вплине на лінгвістично коректне писемне висловлювання.

На початковому етапі основною метою навчання писемного мовлення є формування у студентів графічних й орфографічних навичок та писемно-мовленнєвих умінь (висловлювати власні думки, дотримуючись норм іноземної мови).

На нашу думку, також необхідно відмітити те, що в підручниках не завжди обґрунтовано послідовність зростання труднощів виконання вправ, що й спричиняє недостатню ефективність формування навичок та вмінь писемного мовлення.

Отже, проаналізувавши сучасний стан навчання іншомовного писемного мовлення та приймаючи до уваги все вищезазначене, ми дійшли висновку, що необхідно переглянути підхід до навчання писемного мовлення як одного з видів мовленнєвої діяльності.

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСУ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Глазунов М.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Поява нових технологій завжди вносить зміни в усі сфери суспільного життя, відбиваючись в тому числі і на мові. Важливі зміни у мові спричинило виникнення інформаційно-комунікаційних технологій, а особливо Інтернету, при чому мовні перетворення є настільки вагомими, що лінгвісти говорять про виникнення особливої електронної мови (cyberspeak, netspeak, electronic discourse etc) [4]. Розглянемо детальніше особливості дискурсу засобами соціальних мереж.

На думку Н. Д. Арутюнової, дискурс – це зв'язний текст разом з екстралінгвістичними (прагматичними, соціокультурними, психологічними та ін.) факторами [1].

Соціальна мережа займає особливе місце в системі комунікативних жанрів, що направлені на надання користувачам варіативного набору інструментів для самопрезентації та самоідентифікації особистості в Інтернет-просторі. Соціальна мережа являє собою складний жанр персонального Інтернет-дискурсу, який являє собою гіпертекстову форму міжособистісного спілкування у віртуальному просторі. Характерною особливістю жанру “соціальна мережа” є неформальний тип спілкування користувачів, тому в більшості випадків міжособистісна

взаємодія учасників максимально наближена до побутового дискурсу [2]. Неможливість передачі через текстові повідомлення настрою, емоцій, інтонації, міміки та жестів спонукає користувачів до необхідності використання засобів емотикону, що дозволяє їм якомога точніше передати емоційний стан, надаючи повідомленню експресивно-інтонаційного забарвлення. Емотикони – це графічні символи, що складаються з варіацій знаків пунктуації (:-) :) – посмішка, радість, :-(або :(– смуток, сум, :-D – сміх, :-O – здивування, :-* – поцілунок тощо) [3].

Ще одним фонетико-графічним засобом є надмірне використання великих літер, цифр та інших графічних символів для вираження емоційного підйому, абож, навпаки, суму: “HAPPY BIRTHDAY BROTHER!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!BE SOOOOOOOOOOOL&&&”, “HOW COULD IT POSSIBLY HAPPEN?????????????????(((((((((((((#sad”. В таких випадках часто зустрічаються спрощені засоби емотикону, наприклад, дужка для позначення радості та суму), (вони можуть бути вжиті в необмеженій кількості для надання повідомленням більшої експресивності та привертання уваги інших користувачів.

Стосовно лексичних та стилістичних засобів, для соціальних мереж характерне використання розмовної лексики, сленгу, ідіом та експресивної стилістично забарвленої лексики, скорочень, аббревіатур та акронімів. Останні дозволяють користувачам економити час та мовленнєві засоби, використовуючи замість повних слів комбінації з букв та цифр з тотожними звуками (“gr8 – great, “l8r” – later), вживаючи літери для позначення слова (“R” – are, “U” – you, “C” – see), навмисно випускаючи з слів голосні літери (“thnx” – thanks, “btwn” – between, “ppl” – people, “pls” – please, “whnvr” – whenever) та літеру “g” в –ing закінченнях (goin, thinkin), замінюючи літерою z літери rr (“soz” – sorry, “2moz” – tomorrow) [4]. Найпопулярнішими акронімами у соціальних мережах є такі слова як “LOL” (laughing out loud), “brb” (be right back), “omg” (oh my God), “ty” (thank you) тощо.

Ще однією лінгвістичною особливістю соціальних мереж є використання хештегів (hashtags). Хештеги – це ключові слова, що починаються зі знаку # і слугують для класифікації повідомлень, поширення ідей та легкості пошуку необхідних тем. Хештеги значно спрощують процес пошуку інформації, дозволяючи користувачам створювати спільноти людей, що зацікавлені в певній темі, ділитись нею і поширювати [5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева – М. : Сов. Энциклопедия, 1990. – 688 с.
2. Ахренова Н. А. Интернет-дискурс как глобальное межкультурное явление и его языковое оформление : автореф. дис. ... док. филол. наук : 10.02.19 / Ахренова Наталья Александровна. – М., 2009. – 35 с.
3. Распопина Е. Ю. Дифференциальные и жанровые особенности компьютерного Интернет-дискурса / Е. Ю. Распопина // Вестник Иркутского государственного лингвистического университета. – №1. – 2010. – С. 125–132.

4. Crystal D. Language and the Internet / D. Crystal. – Cambridge : Cambridge University Press, 2001. – 272 p.
5. Cunha E. Analyzing the Dynamic Evolution of Hashtags on Twitter: a Language-Based Approach // Proceedings of the Workshop on Language in Social Media. – Portland, Oregon, 2011. – P. 58–65.

ПІДСИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Горбач Е.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Підсистема вправ, призначена для формування граматичної компетентності (ГК) майбутніх перекладачів, є одним із найголовніших компонентів будь-якої методики, адже адекватна підсистема вправ сприяє підвищенню ефективності процесу формування фахової компетентності майбутніх перекладачів.

Питанню розробки системи вправ для формування ГК на різних ступенях навчання приділялася увага багатьох методистів (Рогова Г.В., Рабінович Ф.М., Миролюбов О.О., Пассов Ю.И., Бим І.Л., Соловова О.М., Китайгородська Г.О., Гальскова Н.Д., Гез Н.І., Колкер Я.М., Мільруд Р.П., Москальська О.І., Артемов В.О., Тітова С.В., Берман Й.М., Сакаєва А.В, Кафтайлова Н.О. та ін.). Недостатньо досліджень присвячено формуванню ГК майбутніх перекладачів (Лебедева М.В., Анісімова А.О.). Отже питання розробки підсистеми вправ для формування ГК майбутніх перекладачів залишається розробленим лише частково.

Під системою вправ розуміють організацію взаємопов'язаних дій, що виконуються у порядку наростання труднощів, з урахуванням послідовності формування умінь та навичок. У контексті нашого дослідження це означає, що вправи мають забезпечувати оволодіння студентами певними граматичними структурами (ГС) і формами (ГФ) на рівні навички і розвивати у них уміння сприймати, розпізнавати, ідентифікувати та диференціювати ГС у процесі аудіювання та обирати, утворювати і вживати у процесі говоріння.

Оскільки студенти, які вивчають німецьку мову (НМ) як першу іноземну, прийшли до вищих навчальних закладів вже з певними знаннями НМ, тож під час занять на молодших курсах, їхні знання продовжують розширюватися і поглиблюватися, систематизуватися і актуалізуватися, а відповідні навички – формуватися і вдосконалюватися на їхній основі. Отже у межах нашого дослідження *підсистема вправ* – це сукупність взаємопов'язаних типів та видів вправ, яка забезпечить послідовну систематизацію та вдосконалення професійно орієнтованої ГК з урахуванням когнітивних та метакогнітивних стратегій засвоєння відібраного граматичного матеріалу відповідно до *трьох етапів формування та вдосконалення професійно орієнтованої ГК майбутніх перекладачів*:

- 1) актуалізації і систематизації вже знайомих ГС і ГФ чи/та ознайомлення з новими та їхнього первинного закріплення;
- 2) автоматизації мовленнєвих дій студентів з новими чи/та знайомими ГС і ГФ;

3) вдосконалення професійно орієнтованої ГС у процесі аудіювання та говоріння.

З огляду на необхідність удосконалення граматичних навичок говоріння та аудіювання майбутніх перекладачів і випереджаючої професіоналізації, вважаємо доцільним виокремлення *трьох груп (та підгруп)* вправ для:

1) актуалізації ГС і ГФ та забезпечення професіоналізації цього процесу (повторення правил утворення та вживання ГС та первинного тренування в утворенні форм; порівняння з рідною мовою; усвідомлення знань; контрактивний аналіз ГС у НМ та рідній (РМ));

2) автоматизації мовленнєвих дій студентів на рівні фрази (ідентифікація ГС; співвідношення зі значенням; ознайомлення з професійно орієнтованими знаннями, напр. про граматичні та лексико-граматичні перекладацькі трансформації (стратегії), культурний і ситуативний контекст використання і перекладу ГС тощо; переклад з РМ на НМ та навпаки);

3) автоматизація мовленнєвих дій на рівні мінітексту (продовження ознайомлення з професійно орієнтованими знаннями; формування навичок співставлення і порівняння ГС і ГФ в обох мовах; подолання інтерференції з боку РМ; вживання граматичних і лексико-граматичних трансформацій тощо; (усний двосторонній) послідовний переклад речень з РМ на НМ та навпаки).

До підсистеми входять рецептивні (на впізнання ГС і ГФ, диференціацію, ідентифікацію, вибір ГС і ГФ за контекстом, на перевірку розуміння ГС і ГФ тощо) і рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні і деякі некомунікативні вправи різних видів (трансформацію, самостійне вживання ГС і ГФ на рівні фрази і понадфразової єдності тощо).

Структура вправ для формування та вдосконалення ГК майбутніх перекладачів відповідно до вимог має три обов'язкові фази: 1) інструктивну: практично-спрямоване завдання/інструкція до вправи; 2) виконавчу (професіоналізуючу): виконання завдання; 3) контрольну: контроль виконаного завдання.

Серед вимог до вправ, визначених Н.К. Скляренко, окремо виділена *вимога професійної спрямованості вправи*: вправа повинна розвивати так звану професійну грамотність студентів, тобто зміст та структура вправ у всіх видах мовленнєвої діяльності мають готувати студентів до майбутньої професії, а саме до перекладацької діяльності.

У методиці обґрунтовано ефективність циклічної прогресії як основного механізму розподілу і послідовності подання навчального матеріалу та оволодіння ним. Це дає нам змогу говорити, що процес формування ГК майбутніх перекладачів доцільно організовувати в циклічній формі, який маємо зобразити у вигляді руху по спіралі. На кожному наступному витку рівень сформованості ГК на один порядок вищий, ніж на попередньому.

Таким чином, запропонована підсистема вправ для формування ГК майбутніх перекладачів сприятиме своєчасному і цілеспрямованому формуванню професійно орієнтованої ГК майбутніх перекладачів.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ, ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ВИСОКОЕФЕКТИВНОГО КУРИКУЛУМУ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Гриненко Д.В.

Інститут педагогіки НАПН України

Сучасна шкільна іншомовна освіта є спрямованою, насамперед, на сприяння максимальній ефективності навчання, практичності набутих знань, а також високому рівню сформованості комунікативної компетентності випускника школи, здатного не лише вільно спілкуватися з носіями мови, а й толерантно ставитися до національних та ментальних особливостей інших народів. При цьому надзвичайно важливим постає питання створення ефективної навчальної програми, що дасть змогу досягнути вищезазначених цілей. У більшості країн Західної Європи, США та Австралії її відповідником є так званий курикулум, документ, у якому визначаються цілі навчання, його зміст, основні вимоги до набутих учнями знань, умінь та навичок. Інноваційність впровадження подібних стандартів у шкільну практику вже довело свою доцільність та високоефективність, а тому позитивний досвід цих країн може бути використаний українськими педагогами у процесі навчання учнів різного віку іноземній мові.

На сьогоднішній день теорія конструювання та удосконалення курикулуму наголошує на тому, що, по-перше, в його основі повинен лежати зміст освіти, котрий охоплює в своїй сутності абсолютно всі знання та компетентності, які мають бути сформованими учнями під час навчання в школі. При цьому особливу увагу слід звертати на можливість розвитку набутих навичок під час їх застосування на практиці як з метою задоволення особистих потреб, так і задля досягнення професійних цілей. По-друге, особливо важливим є навчальний досвід який полягає у розумовій діяльності, що виконується учнями під час вивчення тієї чи іншої проблематики [2, с. 1-2].

Крім того, на створення ефективного курикулуму впливають цілі навчання, врахування яких дає можливість забезпечити його відповідність сучасним вимогам суспільства. З метою досягнення цієї мети слід використовувати таксономію як схему класифікації освітніх цілей та віднесення їх до певних категорій, а саме когнітивної, яка охоплює цілі, що пов'язані з мисленням, пізнавальною діяльністю, розв'язанням задач, тощо, афективної категорії, до якої слід відносити цінності, інтереси, оцінки соціуму, в якому знаходиться дитина, та психомоторної категорії, що включає в себе майстерність та моторні навички. При цьому з огляду на специфічні потреби тих чи інших школярів досить часто виникає необхідність створення курикулуму не лише для певних верств населення, а й для деяких окремих шкіл з метою задоволення потреб більшості учнів [2, с. 3].

Звертаючи увагу на особливості курикулуму з іноземної мови, слід відзначити, що у процесі його створення, окрім загальних принципів конструювання, що були зазначені вище, слід спиратися на деякі інші особливості створення високоефективного курикулуму.

Так, перш за все, він повинен охоплювати 6 основних складових, а саме презентацію інформації, процес навчання, висновок, навчальну програму, методику навчання та академічні результати [1, с. 7]. При цьому існує кілька підходів до створення якісного курикулуму з урахуванням наявності усіх вищезазначених компонентів.

Першим з них є підхід прогресивного конструювання, основний принцип якого полягає в очевидній лінійності таких складових курикулуму як надання інформації, процес навчання та висновок. За умов використання такого підходу домінантною постає «модель водопаду», тобто необхідність наявності певних стадій у процесі створення освітнього документу, котрі повинні реалізовуватися у чіткій послідовності, яка не може бути зміненою за будь-яких обставин. Першим етапом має бути вирішення проблеми обрання вдалого змісту навчання та способів його навчання вчителем, і лише на другому етапі можливим постає усвідомлення вироблення ефективної методики, а також висновків, які можна буде зробити після розв'язання усіх вищезазначених проблем. Такий підхід може застосовуватися не лише на урядовому рівні, а й кожним окремим вчителем іноземної мови під час планування уроку. У такому випадку на першій стадії вчитель обирає тему заняття і лише потім необхідний навчальний ресурс, від якого залежатиме методика навчання та запитання, що задаватимуться вчителем з метою перевірки засвоєних учнями знань.

Другим підходом до створення та вдосконалення курикулуму з іноземної мови є підхід централізованого конструювання, згідно з яким на початковому етапі слід виокремити найефективніші методи та прийоми навчання мові і лише після цього визначати інформацію, що буде презентована на кожному уроці, а також окреслювати детальний навчальний план та очікувані навчальні результати. Вважається, що курикулум, який є створеним за принципами підходу центрального конструювання, є особливо націленим на індивідуалізацію навчання та сприяння співпраці учнів.

Третім найпопулярнішим підходом до конструювання курикулуму є підхід зворотнього конструювання, що розділяє цей процес на 7 основних кроків, а саме визначення потреб, формулювання цілей, визначення змісту, його організація, виокремлення навчального досвіду, його організація та окреслення стандартів оцінки здобутих школярами знань. [2, с. 14-21]

Таким чином, на наш погляд, аналіз теоретичних підходів до конструювання курикулуму, продемонстрував ефективність та доцільність їх використання у педагогічній практиці та визначив шляхи подальшого удосконалення шкільної іншомовної освіти у всьому світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Jack C. Richards. Curriculum Approaches in Language Teaching: Forward, Central, Backward Design / Richards C. Jack // RELC Journal. – 2013. – 44(1). – 5–33 P.
2. Lunenburg C. Fred. Theorizing about Curriculum: Conceptions and Definitions / Fred C. Lunenburg // International Journal of Scholarly Academic Intellectual Diversity. – 2011. – №1. – 1–6 P.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРАВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ПАМ'ЯТОК

Гудима Ю.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Підготовка майбутнього вчителя англійської мови (АМ) пербачає формування у студентів комунікативної компетентності, а також формування мовних та мовленнєвих компетентностей для здійснення успішного іншомовного спілкування.

Відомо, що саме навчально-стратегічна компетентність (НСтК) відповідає за швидкість вивчення іноземної мови (ІМ), міцність її засвоєння та якості формування мовленнєвої, мовної та лінгвосоціокультурної компетентностей. Таким чином постає необхідність її формування у майбутніх учителів АМ.

Ефективність формування НСтК у діалогічному мовленні (ДМ) неможливе без цілісного підходу, що зумовило створення нами відповідної підсистеми вправ. Під *вправою для формування НСтК в англомовному ДМ* ми, спираючись на визначення терміну “вправа” Е. Г. Азімова [1, с. 322] та Ю. І. Пассова [3, с. 67-68], розуміємо *методично організовану одиницю навчального матеріалу, що засвоюється у процесі цілеспрямованої та спеціально організованої дії. Метою останньої є вдосконалення мовленнєвих навичок і вмінь ДМ із поступовою їх автоматизацією та наростанням мовних операційних труднощів, завдяки залученню навчальних, комунікативних та індивідуальних стратегій.*

Слід також згадати про мовленнєві труднощі при формуванні ДМ, які виникають у користувачів ІМ. Перш за все виникає проблема швидко та адекватно відреагувати на репліку партнера по спілкуванню, це породжує гальмування процесу спілкування. Також виникають труднощі із ініціативними репліками, тому трапляється так, що розпочатий діалог “завмирає”. Добре відомо, що діалог не можливо спланувати, тому ще однією перешкодою в оволодінні студентами діалогом є непередбачуваність, коли співрозмовник може різко перейти з однієї теми на іншу. Досить часто, у студентів також виникають труднощі щодо розв’язання того чи іншого завдання, тому виникає потреба у вербальній опорі, яка допоможе студенту не лише розв’язати завдання, але й перевірити себе. Такою опорою, на нашу думку, є пам’ятка.

Пам’ятки розраховані на здатність майбутніх філологів свідомо, керувати своєю волею та емоціями, і одночасно вони виховують цю здатність. Потрібно тільки звернути увагу на пам’ятку, а далі вона вже сама “нагадає про себе”, бо, керуючись нею, студенти на ділі переконуються в її користі. Тому, безпосередній зворотній зв’язок несумісний з пам’яткою. На пам’ятку покладається “стратегічна роль” формування суб’єкта навчання, який відповідально і зацікавлено опановує ІМ на основі осмислених ним (студентом) прийомів навчальної праці [2].

Наведемо приклад вправи із пам’яткою-інструкцією.

You are at the workshop on “Teaching English to young learners”, which is led by different teacher trainees and experienced teachers from Britain. You want to talk

to English students in order to make new friends with natives speakers during the break. Two of young girls are talking about *Phanton of the Opera* by Andrew Lloyd Webber.

Use memory strategies to start the conversation. If you saw or read this opera or heard something about the playwright dwell on it. If not show the interest towards the opera or tell them about other play which have amazed you the most using different expresions like, **“So, what was it like?”**, **“Go ahead. Tell me what you think”**, **“I see what you mean”**, **“Sorry, don’t take this the wrong way, but unfortunately I haven’t heard anything about it”**, **“Would you agree with me?”**, **“Oh, really that’s amazing!”**

Also, you are given the socializing tips below that will help you to start the conversation and dwell on the topic you are interested in.

Don’t forget! SOCIALISING!

- ✓ If you see someone wearing a sports cap or jersey, ask how his team is doing.
- ✓ If you see a well-dressed person, pick out a piece of the outfit that gets your attention and ask about it.
- ✓ A bus stop, train station, grocery store, elevator lobby, or post office is a great place to make small talk.

Act a dialogue out with your partner changing the roles.

Наведемо приклад вправи із пам’яткою- порадою.

You are showing the city where you are studying to your peers from London. They are interested mostly in theatre and cinema as they are taking drama courses at their college. You are given the words in the box and your task is to create a mental link between them and joint it in one topic then dwell on it.

Words: thriller, play, row, performances, good fun, the house, stalls, drama, production, the first night, comedy, tragedy, musical, subtitles, aisle, opera, show, moving, actor/actress, cast, powerful, curtain, director, playwright/dramatist, stage, bow, circle, audience, to book, clap, in advance, screen, dubbed, stars, critics, violent, gripping, slow.

Don’t forget!

- ✓ Students can ask you questions, so be ready to answer them.
- ✓ Start your conversation with an interesting fact or an episode to draw their attention.
- ✓ Use more adjectives.
- ✓ If you are at a loss of words try use fillers (*like I said; OK, so; you know? ‘I mean; like; ah; so; actually; literally; basically; right*) or repeat the previous phrase.

Отже, пам’ятки, що надаються у вправах, зосереджують увагу студентів на діях, які необхідно зробити, вказують які мовленнєві засоби слід використовувати, наголошують на послідовності їх виконання тощо. Таким чином пам’ятки з одного боку полегшують опанування навчальними діями, а з іншого – стають прикладом їх виконання. Що позитивно впливає на процес формування у майбутніх учителів НСтК у ДМ.

Перспективами нашого дослідження ми вбачаємо у розгляді об'єктів контролю, критеріїв та параметрів оцінювання рівня сформованості НСтК в ДМ у майбутніх учителів АМ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Эльхан Гейдарович Азимов, Анатолий Николаевич Щукин. – М. : Изд-во ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Коминова С. Ю. Памятка как средство формирования речевых компетенций [Электронный ресурс] / С. Ю. Коминова. – Режим доступа: <http://pedsovet.su/publ/28-1-0-1016>.
3. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Ефим Израилевич Пассов. – М. : Просвещение, 1985. – 207 с.

КОМУНІКАТИВНИЙ ВСТУПНИЙ КОРЕКТИВНИЙ КУРС: ТИПИ І ВИДИ ВПРАВ

Гутник В.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Комунікативний вступний корективний курс (ВКК), яким традиційно розпочинається навчання та вивчення ІМ у мовних ВНЗ, має на меті формування іншомовної комунікативної компетенції (ІКК) з акцентом на її важливу складову – фонетичну та інші мовні компетенції. Досягнення цієї мети забезпечується створенням відповідної системи вправ, яка ґрунтується на особливостях типів та видів вправ і включає в себе спеціальні групи вправ для формування ФК в *аудіюванні* (Г 1), *читанні вголос* (Г 2), *говорінні* (Г 3), групу вправ для *набуття фонетичних знань* (Г 4), *розвитку фонетичної сенсibilізації* (Г 5) та для *формування фонетичної усвідомленості* (Г 6).

Метою вправ у групі Г 1 є формування фонетичних навичок *аудіювання* – інтонаційного та фонематичного слуху. Це обумовлює поділ групи на дві підгрупи: для формування рецептивних інтонаційних та рецептивних артикуляційних навичок. Мета визначає види вправ, які входять до складу цієї групи: впізнавання, диференціація та ідентифікація інтонаційних моделей; інтонування фраз (графічно за допомогою інтонограм, за допомогою жестів, тонічно); визначення синтагматичних та фразових наголосів (графічно, за допомогою жестів); впізнавання, диференціація та ідентифікація моделей ритму; відтворення моделей ритму (схематично, плесканням у долоні); визначення словесного наголосу (графічно, плесканням у долоні); впізнавання, диференціація та ідентифікація фонем/ звуків; аудіювання запитань, розпоряджень, повідомлень, прислів'їв, скоромовок, пісень, віршів, міні-діалогів; фонематичні та інтонематичні диктанти.

З метою ефективного формування ФК у *читанні вголос* ми розробили вправи, які ґрунтуються на положеннях І. О. Зимньої про формування диференційної чутливості до одиниць сегментного та супraseгментного рівня [6, с. 124]. Дотримуючись послідовності, визначеної І. О. Зимньою, ми уклали

п'ятикрокові та трикрокові вправи. Передусім ми пропонуємо вправи, метою яких є формування навичок тонічної, або ж беззвучної артикуляції. Наступним кроком є відтворення мелодичного контуру фрази тільки "гудінням", що сприяє формуванню навичок інтонування. Далі пропонується читання пошепки та напівголосно. В якості п'ятого, останнього кроку ми вважаємо доцільним читання фраз вголос, разом з диктором. При цьому студентам пропонується супроводжувати кожен фразу жестами, що відтворюють мелодичний контур. П'ятикрокові та трикрокові вправи призначені для формування різної диференційної чутливості та нових слухових еталонів, які сприятимуть деавтоматизації ненормативних фосилізованих фонетичних навичок, що формуються під час навчання та вивчення ІМ у школі.

Спираючись на твердження вчених про природність та первинність діалогу, ми вважаємо, що саме діалогічна форма спілкування може спонукати студентів до активної комунікації і сприятиме успішному формуванню ФК у *говорінні*. Використовуючи фонетичний, лексичний та граматичний матеріал, яким насичені кожен із 10 макродіалогів, включених до змісту ВКК, ми уклали вправи для формування ФК у діалогічному мовленні, які відповідають характеру ВКК – комунікативні або ж умовно-комунікативні. Це вправи на реплікування – підстановку, трансформацію, відповіді на запитання, запит і повідомлення інформації. По мірі наростання труднощів студентам пропонуються вправи на створення мінідіалогів та власних діалогів на основі заданої комунікативної ситуації. Завдяки сюжетній організації курсу більшість вправ містить рольовий ігровий компонент.

Вправи групи – Г4 – мають на меті *надання фонетичних знань*. У першу підгрупу ми виокремлюємо вправи для надання загально-фонетичних знань, тобто знань про фонетичну підсистему ІМ, алфавіт і співвідношення букв, транскрипцію, правила орфографії, особливостей транслітерації, фоностилістичні особливості мовлення, у другу – вправи, метою яких є надання фонетичних професійно-орієнтованих знань, тобто таких, які вчитель може використати у своїй майбутній діяльності для навчання інших. У третю підгрупу ми включили вправи, спрямовані на забезпечення студентам можливості вивести фонетичні знання самостійно. Виведені знання не отримуються у готовому вигляді, вони виводяться студентом на основі вихідного матеріалу – тексту правила, де випущено ключові поняття, які студент може вставити в правило самостійно після серії підготовчих вправ.

Диференційна чутливість фонетичних навичок, або *сенсibilізація* є основним засобом запобігання труднощам при формуванні слухо-вимовних навичок. Варто зауважити, що рівень розвитку сенсibilізації до одиниць сегментного та супraseгментного рівня має безпосередній вплив на засвоєння фонетичних знань, формування фонетичної усвідомленості і відповідно на рівень сформованості ФК у аудіюванні, читанні вголос та говорінні. Розроблені нами комплексні п'ятикрокові та трикрокові вправи спрямовані насамперед на розвиток сенсibilізації до одиниць сегментного та супraseгментного рівня. Особливе місце у формуванні фонетичної чутливості займають вправи для формування сенсibilізації до ритму ІМ. Ефективними є вправи з використанням прислів'їв, скоромовок та пісень.

Фонетична усвідомленість є складовою ФК. Розрізняють фонетичну усвідомленість стосовно одиниць супрасегментного та сегментного рівня. У першому випадку йдеться про сприйняття більших за обсягом фонетичних одиниць, у другому випадку всі дії виконуються на рівні окремої фонемі / звуку. До вправ, спрямованих на формування фонетичної усвідомленості слід віднести визначення початкового або ж кінцевого звуку, синтез звуків, заміну звуку, сегментацію мовленнєвого потоку на фрази, синтагми, слова, поділ слів на склади, об'єднання складів у слова, визначення довжини слова та кількості слів у синтагмі або ж реченні, виокремлення фонетичних одиниць із контексту та їх опрацювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке: Книга для учителя. – 2-е изд. – М. : Просвещение, 1985. – 160 с.

КЕЙС ЯК ОПОРА У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ВЕДЕННЯ ДЕБАТІВ

Дідух О.О.

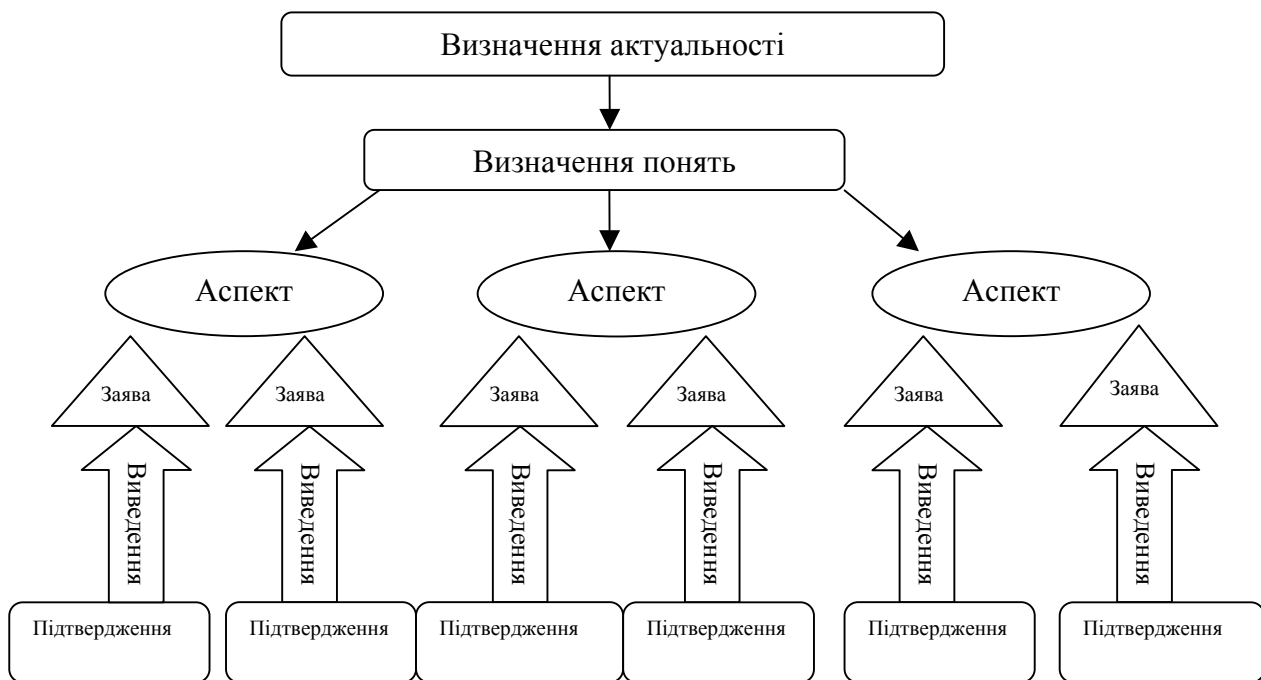
Київський національний лінгвістичний університет

Використання різного виду опор має важливе значення в процесі навчання говоріння і навчання ведення дебатів зокрема. Розроблені студентами кейси у ході навчання ведення дебатів розглядаються нами як самостійно створені вербальні опори. **Метою** публікації є опис структури кейсів як вербальної опори, що використовується під час ведення дебатів.

Слідом за О.В. Смирновою, визначаємо дебати як дискусійну форму говоріння (у термінах автора – полілогічного мовлення), яка передбачає обговорення двома сторонами певної актуальної теми з метою її вивчення та формування суспільної думки, а також прийняття рішення з цього питання. Ведення дебатів передбачає використання учасниками (спікерами) в процесі мовлення самостійно розроблених вербальних опор, які представлені **кейсами** сторін.

Кейс – це набір, усіх аргументів сторони, які використовуються щоб підтримати або спростувати резолюцію. Як зазначають О. Фрілі і Д. Стайнберг, кейс представляє собою операційну стратегію, яка окреслюється захисниками однієї із сторін з метою скоординувати їх аргументування і підтримку та презентувати свою позицію з максимальною ефективністю. Кейс складається із наступних елементів: “визначення актуальності резолюції (теми дебатів)”, “визначення понять”, “аспекти”, “аргументи (заява, виведення, підтвердження). Під час розробки кейсів, студенти користуються прикладом, представленим на Схемі 1.

Структура кейсу

У частині “визначення актуальності резолюції” студенти/ майбутні учасники дебатів окреслюють важливість обговорення визначеної проблеми. Наступним елементом є “визначення понять”, які використовуються у резолюції. Кожна сторона учасників дебатів повинна окреслити межі понять, якими вона користуватиметься під час ведення дебатів. Візьмемо за приклад резолюцію *“We believe that “classic languages” should be taught at language universities”*. У рамках цієї резолюції окремого уточнення потребують наступні терміни: *“classic languages – which exactly”*, *“should be taught – should they be obligatory or optional? should they be taught in the first year of studies or in the fifth year?”*.

Кейс містить усі аргументи, які сторона використовуватиме під час дебатів. Аргументи є положеннями, за допомогою яких обґрунтовується чи спростовується резолюція. Вони мають триєдину структуру і складаються із заяви (claim), виведення (inference), підтвердження (support). Наприклад, кейс стверджувальної сторони за резолюцією-прикладом *“We believe that “classic languages” should be taught at language universities”* може включати наступні аргументи: *“Translating Latin and Ancient Greek teaches valuable skills”*, *“Knowledge of Latin and Ancient Greek is helpful for those who wish to learn modern languages”*, *“Learning the classics gives its own intellectual pleasure”*, *“It is necessary for many further forms of academic research”* тощо. Кожний з цих аргументів матиме триєдину композицію.

Для ефективнішого структурування аргументування і обговорення, усі аргументи сторони об’єднують у аспекти обговорення. Аспекти представляють собою структурний елемент кейсу, який слугує для спрощення логічних зв’язків між аргументами і резолюцією. Аспекти є ознакою, яка характеризує тему, що обговорюється. Зазвичай, аспект пов’язує однією темою двоє і більше аргументів, хоча може містити лише один аргумент. Наприклад, за нашою

резолуцією одним із аспектів обговорення може стати *“educational value”*. До цього аспекту належать наступні аргументи: *“Translating Latin and Ancient Greek teaches valuable skills”*, *“Knowledge of Latin and Ancient Greek is helpful for those who wish to learn modern languages”*.

Для підготовки студентів до ефективного використання кейсів як вербальних опор у процесі ведення дебатів потрібно виконати наступні завдання: 1) ознайомити студентів із поняттями “кейс” та його структурою; 2) навчити студентів створювати вербальні опори для мовлення (кейси) шляхом виконання вправ для розвитку відповідних логіко-композиційних вмінь.

Таким чином, було розглянуто структуру кейсу як вербальної опори, що використовується під час ведення дебатів, і описано його елементи, а саме “визначення актуальності резолюції”, “визначення понять”, “аспекти”, “аргументи”. Окреслено завдання, які мають бути вирішені у процесі навчання ведення дебатів.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПІДРУЧНИКІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Дьячкова Т.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Статус іноземної мови як важливого засобу міжкультурного спілкування забезпечується комунікативно орієнтованим підходом до її вивчення. Процес навчання іноземної мови є двобічним, він об'єднує діяльність викладача і студентів, спрямовану на вивчення мови, і залежить не тільки від принципів, які покладені в основу навчання, методів, які забезпечують ефективність навчального процесу, а й засобів, які залучаються для організації навчання.

Одним з основних навчальних засобів у спільній діяльності викладача і студентів, спрямованій на вивчення мови та формування навичок міжкультурного спілкування, є сучасний підручник або посібник. Кожний підручник ґрунтується на засадах певної методичної концепції, а відтак основні її положення мають адекватно відображатись у змісті діяльності як викладача, так і студентів [2].

Сучасний підручник має виконувати такі основні функції: освітню, навчальну, розвивальну, виховну, управлінську та дослідницьку. Він має вчити мислити, висловлювати свою точку зору, доводити правоту власної думки, містити творчі завдання та проблемні ситуації.

Основним функціональним призначенням підручників з ІМ є формування у студентів іншомовної комунікативної компетентності та її складових: мовленнєвих (в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі), мовних (лексичної, граматичної, фонетичної) компетентностей, а також лінгвосоціокультурної і навчально-стратегічної компетентностей.

Одним із головних завдань у роботі над підручником є визначення цілей і задач навчання. Від цього залежить підбір усіх дидактичних компонентів, відбір та організація навчального матеріалу, розробка комплексу вправ тощо [1, с. 15].

Традиційно підручники організовані за тематичним або ситуативно-тематичним принципом у розділи, які є відносно закінченими відрізками змісту навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності. Серед основних вимог, що висовуються до структури та змісту підручника, виділяються такі:

а) підручник має забезпечувати послідовність подачі мовного та мовленнєвого матеріалу;

б) зміст підручника має бути комунікативно спрямованим та містити аутентичні матеріали, які сприяють розширенню соціокультурної компетентності студентів;

в) у структурі параграфа повинен бути спеціальний розділ – домашнє завдання;

г) кожний розділ має закінчуватись питаннями для самоперевірки та самоконтроля [3, с. 32].

З позицій сьогодення, коли підручник розглядається як ефективний засіб міжкультурного спілкування, слід зазначити, що кращими і такими, що користуються найбільшим попитом, визнано підручники, побудовані на принципах «полілогу культур» з урахуванням культурологічного (на противагу фактологічного) підходу до навчання іноземних мов [5]. Такі підручники побудовані в площині культуровідповідності навчального матеріалу інтересам того, хто вивчає мову, і містять відомості про історію, культуру, життєві цінності, вірування та манеру комунікативної поведінки народу, мова якого вивчається. Вони містять у собі короткі інформативні тексти країнознавчого характеру, діалоги для роботи в парах і групах, вправи на розпізнавання граматичних явищ та розвиток ініціативного мовлення. Такі підручники не передбачають переказ текстів, а пропонують використовувати наведені в них відомості для висловлення власних думок того, хто вчиться, сприяючи розвитку спонтанного мовлення та формуючи навички критичного мислення студента [4, с. 121].

Отже, сучасний підручник, окрім своєї основної навчальної функції, повинен сприяти формуванню позитивного ставлення студентів до народу і мови відповідної країни та утриманню стійкого інтересу до вивчення іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беспалько В. П. Теория учебника: дидактический аспект / В.П. Беспалько – М.: Педагогика, 1988. – 160 с.
2. Бим И. Л. Некоторые исходные положения теории учебника иностранного языка / И. Л. Бим // Иностр. Языки в школе. – 2000. - №3 – С. 5.
3. Іноземні мови в навчальних закладах. – К.: Педагогічна преса, 2002. – №1, 2. – 192 с.
4. Пассов Е. И. Коммуникативное иноязычное образование. Концепция развития индивидуальности в диалоге культур. – Липецк: ЛГПИ – РЦИО, 2000. – 216 с.
5. Byram M. Teaching Foreign Languages for Intercultural Competence // Культуроведческие аспекты языкового образования. – М.: Еврошкола, 1998. – С. 7–22.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЦІЛЕЙ І ЗАВДАНЬ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ З ПОЗИЦІЙ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Іванова О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Інтенсивний розвиток суспільства, який відбувається у всіх сферах його діяльності, зокрема і в сфері вищої освіти, безумовно, висуває високі вимоги до фахівця нового типу, здатного швидко і гнучко адаптуватися до поставлених умов, критично мислити, проявляти толерантність у міжкультурному спілкуванні, бути креативною особистістю, працювати над розвитком свого інтелектуального та культурного рівня, а також бути здатним реалізовувати себе у професійній сфері. Володіння іноземною мовою є частиною підготовки такого спеціаліста. Важливим є те, що у вищій школі навчання іноземної мови є професійно орієнтованим, тобто спрямованим на використання іноземної мови у майбутній професії. Попит на фахівців, здатних не лише виконувати свої безпосередні професійні завдання, а й використовувати при цьому іноземну мову, є досить високим сьогодні. Саме тому спеціаліст високого класу має постійно розвивати власну професійно орієнтовану іншомовну комунікативну компетентність.

На ефективність підготовки майбутнього фахівця, як професійної, так і мовної, впливає освітня концепція, яка діє в суспільстві на певному етапі його розвитку. На основі зазначеної концепції створюють модель підготовки майбутнього спеціаліста. Сьогодні основною освітньою концепцією вважається компетентнісний підхід (КП). Під компетентністю людини педагоги розуміють "спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання". Вони дають змогу людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності. Тобто компетентності є своєрідними комплексами знань, умінь і ставлень, які людина отримує в процесі навчання. Вони дають змогу їй оцінити та вирішити проблеми, які є характерними для різних сфер діяльності. Система компетентностей має три основні компоненти: надпредметні компетентності, які є базовими, загальнопредметні, яких людина набуває впродовж вивчення того чи іншого предмета або освітньої галузі, а також спеціально предметні – ті, які учень отримує, вивчаючи певний предмет протягом конкретного навчального року або ступеня навчання. Впровадження компетентнісного підходу передбачає три пріоритетні напрямки розвитку освіти: її інформатизацію, навчання іноземним мовам, а також отримання соціально-економічних знань. Саме тому сьогодні актуальним є питання модернізації іншомовної освіти в немовних вищих навчальних закладах (ВНЗ) з позицій КП. Наразі викладання іноземної мови (ІМ) у ВНЗ немовних спеціальностей має суттєві проблеми, які заважають професійно орієнтованому навчанню ІМ: недостатня кількість годин, що відводяться на практичні заняття, різний рівень підготовки абітурієнтів з ІМ,

недостатня кількість сучасних посібників, відсутність міжпредметної координації між кафедрами іноземних мов та профілюючими кафедрами ВНЗ, а також нездатність студентів використовувати вже отримані знання з ІМ, навички та вміння для вирішення практичних завдань. Остання із зазначених проблем є досить серйозною, адже у сучасному суспільстві формування знань не є основною ціллю навчання. Випускник ВНЗ має бути здатним застосовувати отримані знання, набуті навички та вміння з ІМ для вирішення проблем, які виникають у процесі професійної іншомовної комунікації.

Суть процесу навчання ІМ у ВНЗ немовного профілю полягає у поєднанні цілей, які визначають процес вивчення предметів за фахом, а також цілей навчання ІМ. Саме мова відіграє роль інтегратора у цьому процесі, адже є засобом освіти, виховання і підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності. Цілі навчання ІМ у ВНЗ немовного профілю потрібно розглядати на таких рівнях як система, предмет, етап, модуль навчання, а також заняття. Системний рівень передбачає формування професійної компетентності спеціаліста тієї чи іншої галузі. Предметний рівень дає змогу визначити цілі вивчення у ВНЗ дисципліни "Іноземна мова", основною з яких є формування іншомовної професійно орієнтованої комунікативної компетентності, необхідної для кваліфікованої інформаційної та творчої діяльності в різних сферах і ситуаціях ділового партнерства, спільної роботи у виробничій та науковій сферах, а також для продовження навчання. На рівні етапу навчання можна виділити цілі в межах всього курсу, або ж в межах кожного виділеного етапу навчання, що загалом передбачає процес формування компетентностей у всіх видах мовленнєвої діяльності. Детальніше цілі визначають на рівні певного модуля, а також конкретного заняття, де вказують, які саме знання, вміння та навички має отримати студент, а також які компетентності він або вона має сформувати. Потрібно також виділити поняття "завдання навчання ІМ", оскільки вони є об'єктивним відображенням цілей навчання і мають вигляд переліку знань, навичок і вмінь, які необхідно отримати та набути під час процесу навчання ІМ. До основних завдань навчання ІМ у ВНЗ немовного профілю відносять: предметні завдання, до яких входять теми, комунікативні ситуації та інтенції, які є основою запланованого мовленнєвого акту; мовні завдання, які передбачають опанування студентами мовних одиниць, передбачених програмою, а також формування на їх основі знань та фонетичних, лексичних і граматичних навичок; мовленнєві завдання, які реалізуються у процесі формування комунікативних вмінь, базуючись на мовних, соціокультурних та професійних знаннях, а також навичок та вмінь в усіх видах мовленнєвої діяльності у рамках заданої теми або ситуації спілкування; загальноосвітні завдання дають змогу сформувати вміння роботи з різною літературою та технічними засобами, послідовно будувати висловлювання, робити записи під час навчального процесу та ін.; соціокультурні завдання досягаються у процесі формування соціокультурної компетентності, а професійні – під час набуття знань, формування вмінь та навичок, які є необхідними для майбутньої професійної діяльності студента.

ПРИНЦИПИ ТА КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ТЕКСТІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ АНОТАТИВНОГО І РЕФЕРАТИВНОГО ВИДІВ ПЕРЕКЛАДУ

Ігнатенко В.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Ефективність навчання анотативного і реферативного видів перекладу значною мірою залежить від вирішення проблеми відбору навчального матеріалу, зокрема текстів-оригіналів науково-технічних статей аграрного профілю, які використовуються з навчальною метою, тобто на основі яких відбувається навчання анотативного та реферативного видів письмового перекладу з французької мови на українську. Проблема відбору текстового навчального матеріалу у контексті навчання письмового перекладу набуває особливої методичної значущості, оскільки текст одночасно виступає об'єктом перекладацької діяльності та одиницею навчання перекладу.

Проблема відбору навчального матеріалу залишається актуальною, незважаючи на те, що її вирішенням займалося багато дослідників, серед яких такі вчені, як І.М. Берман, О.В. Бирюк, І.Л. Бім, Н.Ф. Бориско, Н.Д. Гальскова, О.С. Малюга, Ю.І. Пассов, В.Л. Скалкін, О.Б. Тарнопольський та ін. Проблема відбору текстів для навчання окремих аспектів перекладу висвітлювалися у дослідженнях О.В. Алікіної, Є.В. Белькової, Н.М., М.П. Брандес, Н.М. Гавриленко, Т.В. Ганічевої, І.В. Зайкової, В.Н. Комісарова, Л.К. Латишева, Т.Д. Пасічник, В.І. Провоторова та ін.

Відбір текстового навчального матеріалу пов'язується з певними принципами, під якими розуміємо вимоги до якості одиниць відбору. Слідом за М.П. Брандесом і В.І. Провоторовим, вважаємо, що необхідно враховувати наступні принципи: принцип комунікативної необхідності та достатності, принцип тематичного відбору, принцип доступності відібраного матеріалу для його засвоєння [2].

Критерії відбору текстів наукових статей аграрного профілю розуміємо як основні ознаки, що стосуються змісту, структури й обсягу, за допомогою яких визначається доцільність їх використання або невикористання у якості навчального матеріалу для оволодіння анотативним і реферативним видами письмового перекладу [1].

Оскільки навчальним матеріалом, на основі якого реалізується методика оволодіння анотативним і реферативним видами перекладу у рамках нашого дослідження є наукова стаття аграрного профілю як текст-оригінал для навчання зазначеним видам перекладу, вважаємо за доцільне визначити дотичні критерії відбору, спираючись на визначені науковцями критерії відбору текстів для навчання читання [3], адже основою як читання, так і письмового анотативного і реферативного видів перекладів є перцепція як початковий етап реалізації цих видів мовленнєвої діяльності.

Відповідно аналіз наукової літератури щодо відбору текстів, адаптований до специфіки нашого дослідження, дав змогу виокремити наступні критерії відбору наукових статей аграрного профілю, які слугують першоджерелом

для анотативного і реферативного перекладів: автентичність, критерій авторитетності та сучасності тексту-оригіналу наукової статті аграрного профілю, репрезентативність основних жанрів наукових франкомовних статей аграрного профілю, урахування предметних знань студентів перекладацька цінність [1; 3; 4].

На основі визначених критеріїв нами було проаналізовано 200 наукових франкомовних статей та відібрано 20 експериментальних статей, 30 статей-доповідей, 20 статей-аналізів, джерелами добирання яких слугували електронні варіанти франкомовних періодичних професійних видань *Perspectives Agricoles*, *La France Agricole*, *Agro Distribution*, *AgroMag*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бирюк О. В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів у навчанні читання англомовних публіцистичних текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Бирюк Ольга Василівна – К., 2005. – 196 с.
2. Брандес М.П. Предпереводческий анализ текста : [Учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по спец. “Лингвистика и межкультурная коммуникация”] / М.П. Брандес, В.И.Провоторов. – М. : НВИ – ТЕЗАУРУС, 2001. – 223 с.
3. Малюга О.С. Навчання професійно орієнтованого читання наукових англомовних текстів студентів-магістрів аграрних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Малюга Олександр Сергійович. – К., 2007. – 217 с.
4. Пасічник Т.Д. Методика навчання майбутніх філологів писемного двостороннього перекладу комерційних листів: автореф. канд. пед. наук, спец.: 13.00.02 – теорія та методика навчання: германські мови / Т. Д. Пасічник. – К.: Київський нац. лінгвістичний ун-т, 2011. – 22 с.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПИСЕМНОМУ МОВЛЕННІ У СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Іванова І.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Згідно з вимогами Програми з англійської мови для професійного спілкування [2], у немовному вищому навчальному закладі (ВНЗ) передбачається досягнення студентами наприкінці курсу англійської мови (АМ) рівня В2 в оволодінні писемним мовленням. Цей рівень нижчий, ніж у мовному ВНЗ, що цілком природно, враховуючи умови навчання у немовному ВНЗ (менша кількість годин аудиторних занять, значно коротший термін вивчення АМ, нижчий вихідний рівень мовної підготовки при вступі до ВНЗ тощо) та інші потреби у практичному використанні іноземної мови (ІМ) після закінчення її університетського курсу. Рівень В2, з точки зору Загальноєвропейських Рекомендацій [1, с. 27], вимагає розвитку умінь писати чіткі, детальні тексти на широке коло тем, пов'язаних з інтересами того, хто пише.

Оволодіння ІМ професійного спрямування є невід'ємною частиною навчання у сфері туризму. Таким чином практичні цілі формування компетентності у писемному мовленні фахівців у сфері туризму мають бути професійно спрямованими і включати уміння створювати писемні тексти, релевантні у професійній діяльності, наприклад, тексти екскурсій різних видів, різні типи листів, рекомендацій, резюме.

Методика навчання ІМ для професійних цілей – LSP (Language for Special / Specific Purposes) розроблялася зарубіжними вченими (Т. Hutchinson, А. Waters, Р. Strevens, Н. Widdoswon, Ch. Kennedy, R. Bolitho) і впроваджувалася у немовних ВНЗ України. Також значну увагу навчанню ІМ професійного спрямування приділяють зарубіжні дослідники: J. Crandall, N. Cloud, F. Geneseeta, E.V. Namayan, S. Burger, M. Wesche & M.Migneron та ін.

У зарубіжній методиці досліджувалися питання методики корегування і редагування писемних висловлювань (D.R.Ferris, J.Lane, E.Lange, A.C.Winkler); використання інтерактивних форм навчання писемного мовлення (W.Bishop, D.Byrne, D.George); організації роботи з текстом на різних етапах його написання (C.A.Boardman, J.Frydenberg, A.Hogue, R.R.Jordan) тощо.

Серед іноземних методистів, які розглядали питання розвитку вмінь писемного мовлення і технології формування навичок слід назвати D.Fried-Booth, V. Evans, J. Harmer, T.Hedge, T.Hutchinson, Махон М., R.Ribé, F.L. Stoller та ін.

Дослідження О.Б. Тарнопольського та С.П. Кожушко, З.М. Корнєвої, Л.В. Гайдукової свідчать про те, що у галузі навчання ІМ професійного спрямування досягнуто значних успіхів.

На II–III курсах немовного ВНЗ дослідження з методики організації професійно орієнтованого навчання були розроблені О. Б. Тарнопольським, О. П. Биконею, С. Е. Кіжнер, О. С. Малюгою та ін.

У зв'язку із зростання інтересу до проблеми фотмування англomовної писемної компетентності у сучасній методиці її відображено в багатьох наукових дослідженнях, присвячених різним аспектам навчання письма. Було розроблено й експериментально перевірено методику формування писемних умінь у студентів різних спеціальностей: економістів (Биконя О.П., Зінукова Н.В., Скуратівська Г.С.); майбутніх менеджерів (Каменєва Т.М.); студентів технічних навчальних закладів (Корж Т.М.).

Бєбих В.В. дослідила такий аспект, як самостійна робота у процесі навчання ділового письма. Методика навчання анотування професійно-орієнтованої літератури розроблена Т.М. Корж, О.М. Устименко створила методику навчання написання фахової документації. Використання новітніх комп'ютерних технологій у навчанні письма було обґрунтовано О.С. Синєкоп.

Необхідно зазначити, що загальні теоретичні питання навчання іншомовного писемного мовлення вже досить глибоко вивчено у працях Л.В. Курило, Г.С. Скуратівської, А.Ю. Чуфарлічевої, Л.Є. Шевніної та інш. Зокрема Шевніна Л.Є. досліджує у дисертації формування жанрової компетенції в англійському діловому писемному мовленні майбутніх менеджерів туризму; Чуфарлічева А.Ю. – методику навчання майбутніх менеджерів туризму створення англomовних туристичних проектів.

Головною метою професійного навчання є формування особистості фахівця, який ефективно здійснює трудову діяльність (Поляков О.Г.). Він має забезпечити не тільки оволодіння сукупністю знань і умінь, включаючи іншомовну комунікативну компетентність, а також формування професійно значущих якостей особистості. Це підсилює і робить значущим соціальний аспект професійно орієнтованого навчання. Важливу роль у цьому процесі відіграє мотивація вивчення ІМ. Вона виражається у потребі організувати професійну комунікацію, у тому числі ІМ. Тому однією з головних особливостей ІМ як навчальної дисципліни є професійно орієнтований характер: він має відображатися у цілях та змісті навчання (Пеніна Л.С.). Навчання ІМ у немовному ВНЗ передбачає оволодіння студентами навичками й уміннями іншомовної комунікації в суто професійних цілях (Коваль Л.М.).

Проблема формування компетентності у писемному мовленні фахівців у сфері туризму стосується, насамперед, методики навчання майбутніх туризмознавців такого поширеного туристичного продукту, як екскурсії різних видів, адже екскурсійне обслуговування є дуже важливою частиною комплексу туристських послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/Наук. ред. українського видання С.Ю. Ніколаєва.–К.: Ленвіт, 2003.–273 с.
2. Програма з англійської мови для професійного спілкування/Колектив авторів.–К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.

НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ МОВНОГО ВНЗ

Задорожня Н.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Навчання писемного мовлення, як специфічному виду мовленнєвої діяльності, що має ряд особливостей, які відрізняють його від усного мовлення, а також і від писемного мовлення рідної мови, вимагає серйозного підходу, який не повинен зводитися до переходу з режиму усного мовлення в письмове.

Писемне мовлення має бути приведе у відповідність до вимог Типових програм підготовки вчителя іноземної мови у мовному вузі, де студент навчається приймати й породжувати мовленнєві висловлювання згідно з ситуаціями, що моделюють реальну дійсність. Розширення ділових і дружніх стосунків з носіями мови надає студенту мовного вузу широкі можливості – це і поїздки до англomовних країн як турист, чи на стажування, а після закінчення вузу – на отримання різних освітньо-кваліфікаційних рівнів або на роботу. При цьому виникає необхідність заповнення анкети, написання автобіографії, офіційного листа, приватного листа, поштової листівки і т.д. Для того, щоб студенти або випускники вузу успішно справилися з даними завданнями, вони

мають бути підготовлені до ситуації писемного спілкування такого роду. Отже, на заняттях слід навчати написання повідомлення (reporting) з викладенням біографічної інформації. Різні письмові мовленнєві твори нерідко передбачають опис людей, подій, звичаїв, традицій та їх оцінку у вигляді похвали, критики, визначення їх значущості, важливості. Написання подібних повідомлень має бути вмотивоване прагненням студента поділитися враженнями, переживаннями, захопленнями, а також бажанням повідомити цікаву інформацію.

Писемне мовлення має включати більше комунікативних письмових робіт, враховуючи наступність у його навчанні між молодшими та старими курсами, вдосконалюючи уміння писемного мовлення, ускладнюючи мовний та змістовний плани з курсу на курс. Писемне мовлення має бути вмотивованим, ситуативно зумовленим, адресованим і емоційно забарвленим. Письмовий мовленнєвий твір має відповідати мотиву або потребі студента підтвердити сказане про людину, яку описують, прикладом його ж вчинку, при цьому ожививши опис, зробивши його яскравим. І коли виникає необхідність швидкого вирішення проблеми – вибачення, прохання, пояснення ситуації, надання інструкції, тощо, студент має бути навченим зробити це належним чином. Для написання тез студенту необхідно краще, чіткіше, послідовніше організувати своє повідомлення ретельно відбираючи мовний та фактичний матеріал. А при написанні анотації виникає необхідність передати текст або розповісти про подію у стислій формі.

Особливо хотілося б звернути увагу а такий вид письмового мовленнєвого твору як запис до діалогу-журналу, який являє собою зошит, сторінки якого поділено вертикальною лінією, де лівий бік сторінки призначається для записів студента, адресованих викладачеві та однокурсникам, а правий – для коментаря викладача. Діалог-журнал сприяє реалізації потреби студента поділитися своїми враженнями, сумнівами, отримати пораду старшого та більш досвідченого співрозмовника або краще розібратися у своїх почуттях, відношенні до когось або чогось. Спілкування студента з викладачем у письмовій формі, обмінюючись записами у діалозі-журналі надає першому реального зацікавленого у спілкуванні співрозмовника, а останньому – змогу індивідуалізувати навчання, краще зрозуміти студента, вивчити його потреби, смаки та вподобання, зекономити аудиторний час (оскільки записи здійснюються, як правило, в позаурочний час). В психологічному аспекті ведення діалогу-журналу – це взаємодія викладача та студента, їх писемне спілкування, в якому кожна із сторін керується власною метою та реалізує свої власні комунікативні наміри. При цьому помилки викладачем не виправляються, оцінка не виставляється. Адже основною метою ведення діалогу-журналу з точки зору викладача є не стільки активізація навчального мовного матеріалу, скільки встановлення «зворотного» зв'язку, контакт зі студентом, одержання даних про характер перебігу навчальної діяльності, про особистість студента (його інтереси та потреби), створення умов для критичного осмислення останнім своєї навчальної діяльності, адекватної оцінки власних знань, самостійної постановки ним навчальних цілей та визначення шляхів їх досягнення. Крім того, записи до діалогу-журналу можна робити у вигляді листів, а не тільки

в довільній формі, то такий вид навчальної діяльності готуватиме студента до можливої реальної ситуації листування з носієм мови.

Навчаючи писемного іншомовного мовлення, необхідно звертати увагу на вміння викладати в логічній послідовності хід подій, використовуючи відповідний лексичний та граматичний матеріал, а також і звертати увагу на пунктуацію, бо розділові знаки роблять письмовий твір значно виразнішим і гранично зрозумілим. Для того, щоб відпрацьовувати пунктуаційні особливості іноземної мови, слід використовувати тестові завдання, так звані пунктуаційні тести, в яких необхідно поставити всі розділові знаки і внести до тексту всі належні зміни. Виконуючи такого типу завдання, студенти демонструють уміння володіти не лише технікою писемного мовлення, але й правильно будувати моделі різних речень, враховуючи граматичні, лексичні та орфографічні вимоги.

Сподіваємося, що діалог-журнал, що вже досить широко використовується у практиці викладання іноземних мов у зарубіжних країнах, отримає належне визнання та практичне застосування у навчанні іншомовного писемного мовлення студентів мовного вузу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Типові програми підготовки вчителя іноземної мови. – К., 1993. – С.3
2. И. Рапопорт, Р.Сельг, И.Соттер Тесты в обучении иностранным языкам в средней школе – Таллин «Валгус» 1987. – С. 286-322

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВНЗ

Кардашова Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Питання вивчення культур спільно з навчанням іноземних мов (ІМ) на сьогоднішній день набуває все більшого поширення. Це зумовлено багатьма чинниками: розвитком економічних і політичних відносин, глобалізацією, міграціями, розширенням міжкультурних зв'язків.

На сьогодні зв'язок мови і культури не викликає сумнівів у більшості вітчизняних і зарубіжних вчених. Вони стверджують, що у мові зберігаються культурні цінності, які відображені в мовних одиницях, усних і письмових текстах, у ній показані не лише реальні умови життя, а й суспільна самоусвідомленість народу, його менталітет, національний характер, спосіб життя, традиції, звичаї, мораль, система цінностей, світовідчуття, бачення світу. З іншого боку, культура формує мовну картину світу і реалізується в структурі цієї мови [2].

В зв'язку з цим до професійної підготовки кваліфікованих учителів іноземної мови і особливо до її культурного компоненту ставляться високі вимоги. Тому на сучасному етапі розвитку методики навчання наголос робиться на важливості опанування ІМ як засобом міжкультурної комунікації, та інструментом у діалозі різних культур.

Процеси світової інтеграції, глобалізації та модернізації передбачають виховання у студентів поваги до власних традицій, толерантного ставлення до інших культур, набуття і розширення соціального досвіду шляхом ефективного професійно-особистісного спілкування, формування їх лінгвосоціокультурної компетентності (ЛСКК), вироблення умінь і навичок самостійної роботи.

Питанню формування ЛСКК на заняттях з англійської мови надавали великого значення такі відомі науковці, як Н.Ф. Бориско, Ю.І. Пассов, В.В. Сафонова, Г.В. Єлизарова С.Г. Тер-Мінасова, Н.Б. Ішханян, К. Антипова, І. Бім, Р. Гуревич, С. Ніколаєва, Н. Склярєнко, О. Петров та ін.

Відомо, що ЛСКК – це сукупність кількох компетентностей: соціолінгвістичної, соціокультурної і соціальної. Процес формування ЛСКК пов'язаний з розвитком творчого мислення, критичного опрацювання лінгвосоціокультурної інформації та застосування цієї інформації у міжкультурному спілкуванні [3].

Цінність становить окреслення методистами змісту формування ЛСКК, відповідно до якого соціокультурний аспект навчання мови містить культурнокраїнознавчу і соціолінгвістичну складові [1]. Культурнокраїнознавча складова включає країнознавчі і соціокультурні знання англomовних країн та основних фактів з географії, історії, державного устрою, права, економіки, культури, мистецтва тощо, а соціокультурна – знання важливих для спілкування особливостей мовленнєвої і немовленнєвої поведінки носіїв мови і вміння поводити себе відповідно до цих знань [1].

Метою дослідження є формуванням ЛСКК в англomовному аудіюванні, так як розуміння співрозмовника неможливе без розуміння реалій, які втілює культура в мові та реалізується в мовленні. До того ж, аудіювання є одним із найважливіших і найскладніших видів мовленнєвої діяльності.

На разі, ми маємо припустити, що успішною запорукою формування ЛСКК в англomовному аудіюванні є правильно підібрані засоби навчання. Так, на нашу думку ефективним способом формування та розвитку мовленнєвих навичок аудіювання має бути використання подкастів (від англ. *podcast*), що представляють собою звукові файли в стилі радіо- і телепередач в Інтернеті. Подкаст – це новий метод розвитку в першу чергу навичок слухання. Опишемо характерні ознаки типового навчального подкасту:

- носій мови розповідає про певні події, граматичне або лексичне явище, розглядаючи його у різних контекстах;
- середня тривалість подкасту 5–10 хв.;
- тематика подкастів сучасна та актуальна;
- на сайті доступний текст та аудіо файл подкасту (переважно безкоштовні);
- до окремих подкастів є лексичний коментар або посилання на *online dictionary* (e.g. *Cambridge Online English Dictionary*).

З їх допомогою студент входить в інший світ, інше світобачення, без розуміння якого неможливе повноцінне спілкування мовою, яку вивчає, з особистістю, котра належить до іншої спільноти, де діє інша система цінностей. Кожен соціум відрізняється своєю концептуальною системою – картиною світу, яка відповідає фізичним, духовним, психологічним, етичним, естетичним

й іншим потребам у світі. Мова є одним із засобів формування картини світу. Культурна основа і суспільний досвід людини визначають те, як світ повстає людині і як вона взаємодіє з цим світом. Сприйняття реальності людиною культурно обумовлене, а, отже, і її поведінка і мовленнєва діяльність перебувають під впливом культури.

Таким чином, формування ЛСКК у майбутніх учителів іноземної мови ґрунтується на твердженнях про взаємовплив мови і культури, існування картини світу кожного народу, культурної і соціальної зумовленості людського сприйняття і поведінки, формування психологічної готовності до сприйняття іншомовної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій: навч.-метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня “магістр” / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін.; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2011. – 344 с.
2. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация/ Світлана Григорьевна Тер-Минасова. – М.: СЛОВО/SLOVO, 2000. – 262 с.
3. Елизарова Г. В. Культура и обучение иностранным языкам/ Галина Васильевна Елизарова. – СПб.: Каро, 2005. – 352 с.

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ СИНХРОННОЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ СТАРШИХ КУРСІВ ВНЗ

Кириченко Т.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

В основу одержання лінгвістичної освіти в ХХІ столітті мають бути покладені новітні інформаційні технології. Їхня динамічна експансія вже не дозволяє користуватися лише традиційними методами навчання іноземним мовам.

Якщо лише декілька років тому друкований підручник і методичні рекомендації до нього залишалися головним засобом навчального процесу, то зараз на зміну їм прийшли комп'ютерні технології, мультимедійні продукти, що акумулюють у собі величезну кількість аудіо та відеоінформації. Навіть звичні лінгафонні кабінети з магнітофонами і програвачами стають архаїчними порівняно із сучасними мультимедійними класами.

Сучасний набір технічних засобів навчання надає викладачеві можливість використовувати на заняттях одразу декілька персональних комп'ютерів, об'єднаних у локальну мережу і одночасно керувати ними із центрального терміналу. Завдяки цьому, індивідуальна та групова робота студентів в будь-який момент має бути проконтрольована педагогом, або ж ці функції передаються самому комп'ютеру при роботі в інтерактивному режимі.

Найбільш значимою відмінною рисою системи комп'ютерного навчання є застосування інформаційних технологій у процесі збору, накопичення, систематизації і передачі знань. До переваг комп'ютерного навчання можна віднести можливість додавання до процесу навчання індивідуально-орієнтованого характеру, націленого на розкриття творчих здібностей студента.

На нашу думку, комп'ютерне навчання має величезний дидактичний потенціал. У якості переваг цього методу навчання ми хотіли б відзначити наступні фактори:

1. Комп'ютер значно розширює можливості презентації інформації. Сучасні комп'ютери здатні поєднувати в собі функції лінгафонного кабінету, фільмотеки, словника, довідника, підручника і, частково, викладача.

2. Комп'ютерне навчання несе в собі величезний мотиваційний потенціал. Комп'ютерна навчальна програма об'єктивна, вона не зловживає мораллями, володіє достатнім запасом часу і терпіння, в разі потреби пояснює той самий матеріал необхідну кількість разів. Крім того, не можна не відзначити, що найчастіше сам факт роботи з комп'ютером суттєво підвищує інтерес до процесу навчання.

3. Комп'ютер також гарантує конфіденційність. Студент усвідомлює, що тільки він сам і викладач знають, які помилки він допускає, і не боїться, що однокласники довідаються про його результати. Таким чином, самооцінка студента не знижується, а на занятті створюється психологічно комфортна атмосфера.

4. Підсилюється залучення студентів у навчальний процес. Комп'ютер забезпечує більшу ступінь інтерактивності, при роботі в класі або в лінгафонному кабінеті. Це забезпечується постійною і прямою реакцією програми на відповіді студента в ході виконання завдання. Оскільки користувачі комп'ютерних програм визначають темп роботи самостійно, подібна модель якомога краще відповідає принципам індивідуального навчання, коли студенти займаються аналізом і виправленням свої власних помилок.

5. Комп'ютерне навчання дає змогу усунути такий традиційний недолік навчального процесу як "установка на середній рівень", який призводить до того, що сильнішим студентам матеріал нецікавий тому, що занадто простий, у той час як для слабкіших студентів він є занадто складним. У випадку з комп'ютерним навчанням програма здатна самостійно визначати рівень кожного студента і організовувати презентацію і контроль матеріалу найбільш адекватним чином.

Комп'ютер є чудовим засобом інтерактивного спілкування між різними мовними групами, що особливо яскраво проявляється при застосуванні комп'ютерної мережі. Це має бути як локальна мережа, що поєднує декілька комп'ютерів в одному навчальному закладі, так і інтернет – глобальна мережа, що поєднує мільйони користувачів в усьому світі. Освітнє значення інтернету складається з двох аспектів: це зв'язок з користувачами усього світу, а також доступ до різних джерел інформації і міжнародним бібліотекам.

Важливішою перевагою використання комп'ютера є те, що він дає змогу підвищити професійний рівень викладачів, для того щоб вони ефективніше

використовували новітні технології навчання. Крім того, в архівах інтернету зберігаються результати наукових досліджень тисяч педагогів з різних країн світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гоман Ю.В. Методика обучения синхронной переводческой деятельности студентов старших курсов языковых вузов. (На материале английского языка): дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.02 / Гоман Юлия Валентиновна. – Санкт-Петербург, 2002. – 278 с.
2. Шилкина Л. В. Методические основы использования средств массовой коммуникации для обучения аудированию в языковом вузе (на материале немецкого языка): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Шилкина Лада Валентиновна. – М., 1993. – 263 с.
3. Латышев Л.К. Структура и содержание подготовки переводчиков в языковом вузе / Л. К. Латышев, В. И. Провоторов. – М.: НВИ-Тезаурус, 2001. – 135 с.

КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ТЕКСТІВ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ЧИТАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Коваль А.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Інформація у сфері теплоенергетики, що з'являється в друкованих виданнях та у мережі Інтернет, ставить фахівців цієї сфери перед необхідністю швидко передивлятися велику кількість інформації з метою її пошуку, вилучення та подальшого використання у процесі вирішення професійних завдань. Оскільки ефективність навчання професійно орієнтованого читання значною мірою залежить від вирішення проблеми відбору навчального матеріалу, а також враховуючи той факт, що проблема відбору текстів для спеціальності “Теплоенергетика” є недостатньо розробленою, дана робота є актуальною.

Критерії відбору текстів для читання розглядалися багатьма науковцями, такими як: Т. Л. Беленька, Н. І. Гез, Є. Г. Євдокімова, А. С. Єлізаров, Н. В. Єлухіна, С. О. Китаєва, М. В. Ляховицький, Є. В. Мусницька, та ін.

За Н. Ф. Бориско, критерії – це основні ознаки, на базі яких здійснюється якісна та кількісна оцінка одиниць, що відбираються, з метою їх включення/невключення до відповідних мінімумів.

Першим критерієм є автентичність, під якою ми розуміємо, насамперед, оригінальність текстів, написаних носіями мови та представлених на різноманітних веб-ресурсах. При цьому ми дотримуємося точки зору, за якою будь-який текст, написаний носіями мови для самих носіїв мови в цілях реальної комунікації, може розглядатися також як “навчальний”, якщо він відповідає навчальним цілям та іншим критеріям відбору. Отже, автентичний текст можна визначити як текст, що є запозиченим з повсякденної практики спілкування носія мови та має достовірну лінгвокраїнознавчу інформацію.

Навчання розуміння іншомовних автентичних текстів є важливим, тому що загальні лексико-граматичні поняття в різних мовах мають різний семантичний, культурологічний об'єм, різні лінгвостилістичні характеристики.

Наступний критерій передбачає різноманітність типів та жанрів текстів, що є також одним із найважливіших критеріїв відбору текстів для професійно орієнтованого читання, оскільки вміння у читанні можна вважати сформованим, якщо читач може вилучити необхідну для себе інформацію з будь-якого типу тексту. Дотримуючись критерію різноманітності типів та жанрів текстів, ми відібрали тексти науково-популярного та науково-технічного функціонального підстилю, до яких відносяться такі типи текстів: наукові тексти, науково-технічні інструктивні тексти (статті, інструкції, специфікації); науково-технічні тексти (технічна документація); навчально-методичні тексти (підручники, методичні вказівки, анотації, лекції); науково-ділові тексти (описи, винаходи, технічні норми, стандарти, документація).

Відбір навчальних матеріалів відбувається з урахуванням критерію тематичності для забезпечення систематичності навчання в рамках робочої навчальної програми, а також ОПП підготовки бакалавра (напряму підготовки 6.050601 “Теплоенергетика”), що встановлює нормативну частину змісту навчання, його інформаційний обсяг та рівень засвоєння в процесі підготовки фахівця відповідно до вимог ОКХ. До основних тем, які опрацьовуються студентами теплоенергетиками на другому курсі навчання, належать такі теми: “Теплові та атомні електростанції”, “Котли та камери згорання”, “Паливо і теплогенеруючі установки”, “Енергозбереження”, “Парові і газові турбіни”, “Джерела теплопостачання”, “Опалення, вентиляція і кондиціювання повітря”, що у свою чергу поділяються на відповідні підтеми.

З огляду на те, що майже щодня з'являються нові дані щодо досягнень науки, постає необхідність слідкувати за актуальністю даних, тобто обов'язковим є дотримання критерію новизни/актуальності. Очевидним є той факт, що якщо студенти знатимуть про те, що ця інформація є застарілою, то вони матимуть низьку мотивацію під час виконання завдання з читання такого тексту. Мотивація є рушійною силою процесу вивчення мови, тому необхідно врахувати цей критерій під час відбору текстів для навчання читання.

Важливим критерієм виступає відповідність рівню засвоєних знань студентів, а також їх віковим інтересам та потребам. Безпосередній успіх в навчанні читання фахівців з теплоенергетики пов'язаний з виконанням цього критерію.

Наступний критерій стосується обсягу текстів. Необхідно відбирати такі тексти, які б не відхилялися або незначно відхилялися від визначеної норми для навчання того чи іншого виду читання. Ми вважаємо, що загальний обсяг науково-популярних та науково-технічних текстів у складі навчального веб-сайту за основними параметрами не повинен перевищувати однієї сторінки екрану монітора.

Під час навчання читання необхідно також враховувати той факт, що кожен вид читання повинен корелюватися з відповідним типом текстів. Порушення такої закономірності може призвести до того, що навчальні цілі з

розвитку вмінь відповідного виду читання не будуть досягнуті. В реальному житті в залежності від мети, яку переслідує читач, він використовує певний прийом роботи з тим чи іншим текстом, тобто вибирає вид читання виходячи з власних потреб. Для того, щоб ефективно переходити від одного до іншого виду читання необхідно мати практику у різних видах. З огляду на це, ми вважаємо необхідним навчання видів читання текстів, виділених С. К. Фоломкіною: переглядового, ознайомлювального, вивчаючого. Для навчання індивідуального професійно орієнтованого читання ми вважаємо доцільним використовувати переглядове читання на першому етапі навчання, ознайомлювальне на другому етапі, та вивчаюче читання на третьому етапі.

У такий спосіб, спираючись на наявні в методичній літературі критерії відбору навчальних текстів взагалі, ми визначили такі основні критерії відбору текстів: 1) автентичність; 2) різноманітність типів і жанрів текстів; 3) тематичність; 4) новизна і актуальність інформації; 5) обсяг тексту; 6) відповідність рівню сформованості вмінь у читанні, віковим інтересам та потребам студентів; 7) співвіднесеність типів текстів із видами читання.

МЕТА І ЗМІСТ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНЖЕНЕРІЇ АНГЛОМОВНИХ РЕЦЕПТИВНИХ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Ковальчук О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Розвиток вітчизняної харчової промисловості зумовлює необхідність у якісній підготовці фахівців, здатних бути частиною англомовної дискурсивної спільноти харчовиків, мовні потреби якої варто враховувати для забезпечення належного рівня формування іншомовних комунікативних компетентностей.

Закон України “Про вищу освіту” визначає компетентність як динамічну комбінацію знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [1].

Підготовка інженерів-технологів за напрямом 6.051701 “Харчові технології та інженерія” здійснюється на підставі стандартів вищої освіти, варіативних частин освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) [3] та освітньо-професійної програми (ОПП) [4], навчального плану, програмам навчальних дисциплін. Вимоги щодо мінімально прийнятного рівня володіння іноземною мовою – В2 (Незалежний користувач) – для бакалавра напряму харчові технології та інженерія визначені Програмою з англійської мови для професійного спілкування [5].

Важливою складовою англомовної підготовки майбутніх фахівців з харчових технологій та інженерії є формування англомовних рецептивних комунікативних компетентностей. Згідно з вимогами до рівня володіння мовою В2, студент має розуміти основні ідеї та розпізнавати відповідну інформацію в ході детальних обговорень, дебатів, офіційних доповідей, лекцій, бесід, що за темою пов’язані

з навчанням та спеціальністю; розуміти автентичні тексти, пов'язані з навчанням та спеціальністю, з підручників, газет, популярних і спеціалізованих журналів та Інтернетівських джерел [5, с. 9].

Нами було визначено такі сфери професійного спілкування фахівця з харчових технологій та інженерії: обслуговування та управління виробництвом, експлуатація технологічного обладнання, заслуховування та прочитання звітів від організаторів усіх ланок технологічного процесу, робота з нормативно-технічною та проектною документацією, стандартами та їх аналіз, опрацювання матеріалів, що стосуються реєстрації та реклами харчових продуктів, науково-дослідна робота, проведення лабораторних досліджень, участь у конференціях, семінарах, колоквиумах.

Проблеми формування компетентності у читанні та аудіюванні належним чином представлені в методичній літературі. Методику формування іншомовної компетентності у читанні та аудіюванні досліджено і описано у роботах: Ю.М. Кажан, С.Л. Мерцалової, Ю.В. Романюк, О.Б. Бігич, В.Г. Златнікова, Н.А. Новоградсько-Морської, М.І. Заболотної, О.О. Сіваченко. Відбір навчального матеріалу та визначення змісту навчання студентів читанню фахових текстів відображено у працях Г.В. Барабанової, З.І. Кличнікової, Т.С. Серової, С.К. Фоломкіної та ін. Проте, досі недослідженими залишаються питання щодо мети і змісту формування у майбутніх фахівців з харчових технологій та інженерії англомовних рецептивних комунікативних компетентностей.

У методичній літературі зміст навчання ІМ розглядається як система, що містить предмет навчання, мову навчання й психологію навчання. Він також пов'язаний із соціальним досвідом і спільною діяльністю студентів і викладачів [2, с. 58]. З огляду на визначення поняття комунікативна компетентність, виділяємо такі компоненти змісту формування у майбутніх фахівців з харчових технологій та інженерії англомовних рецептивних комунікативних компетентностей: лінгвістичний, дискурсивний, діяльнісний, стратегічний та соціокультурний компоненти.

Фахова англійська мова напряму харчові технології та інженерія має низку відмінних рис від загальної англійської (General English) та мови науки та технологій (English for Science and Technology, EST). Навчання студентів напряму харчові технології та інженерія саме фахової мови значно підвищує їх мотивацію до навчання за умови використання текстів наукового та технологічного змісту і зосередження уваги на синтаксичних та дискурсивних рисах, притаманних мові науки і технологій.

Таким чином, з метою підвищення ефективності формування англомовних рецептивних компетентностей у студентів напряму харчові технології та інженерія, заняття з англійської мови за професійним спрямуванням має будуватися на змісті освітньо-професійної програми спеціалізації та з використанням автентичних матеріалів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про вищу освіту" [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://osvita.ua/legislation/law/2235>.

2. Новоградсько-Морська Н. А. Навчання аудіювання професійно спрямованих відеофономатеріалів студентів-майбутніх маркетологів : дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / Новоградсько-Морська Нінель Антонівна – Київ, 2012. – 222 с.
3. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра за напрямом 6.051701 «Харчові технології та інженерія» / кол. авт. під заг. кер. А. І. Українця. – К. : НУХТ, 2009. – 52 с.
4. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за напрямом 6.051701 «Харчові технології та інженерія» / кол. авт. під заг. кер. А. І. Українця. – К.: НУХТ, 2009. – 87 с.
5. Програма з англійської мови для професійного спілкування = English for Specific Purposes (ESP) National Curriculum for Universities / [кол. авторів : Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.

ВИКОРИСТАННЯ ОН-ЛАЙН РЕСУРСІВ У САМОСТІЙНІЙ РОБОТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Коробейнікова Т.І.

*Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна*

У сучасному полікультурному суспільстві володіння іноземною мовою (ІМ) необхідне як умова освітньої та професійної мобільності, кар'єрного росту та соціальної захищеності. Тому, постає нагальна потреба – соціальне замовлення на висококваліфіковані кадри із знанням мов, зокрема перекладачів ІМ. Одним із завдань підготовки конкурентоспроможного перекладача є розвиток у студента-філолога не тільки іншомовної професійно орієнтованої компетентності, а й інформаційно-комунікаційної як необхідної складової його майбутньої фахової діяльності.

Осучаснення методів та технологій викладання ІМ в процесі підготовки перекладачів вимагає узгодження навчальних планів та програм таких дисциплін як “Основи інформатики та прикладної лінгвістики”, “Комп’ютерна лексикографія”, “Сучасні інформаційні технології” з вимогами сучасного ринку праці. Проблема полягає в тому, що знайомство з новітніми технологіями, які широко використовуються сучасними перекладацькими компаніями, припадає на останній рік навчання в мовному ВНЗ, а, як показує практика, студенти-перекладачі в цей час вже активно починають набувати практичний фаховий досвід за межами освітньої установи. Отже, виникає питання чи в повній мірі освітня установа здатна підготувати студента до реалій сьогодення.

Вирішення порушеної проблеми можливе із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема он-лайн ресурсів мережі Інтернет, в самостійній роботі майбутніх перекладачів з ІМ, теорії та практики перекладу.

Незаперечним є той факт, що сучасний студент в підготовці до занять звертається до різних он-лайн перекладачів. Для організації самостійної роботи з ІМ викладач може також їх використовувати, надаючи конкретне завдання

щодо опрацювання машинного перекладу. Керуючись вимогами навчальної програми для певного курсу, викладач може обрати шлях для роботи з текстом для перекладу.

По-перше, для того щоб текст оригіналу був перекладений он-лайн ресурсом, його необхідно набрати, що тренує швидкість роботи на клавіатурі, а також, якщо оригінал іноземною мовою, допомагає студенту опанувати орфографічні навички, адже текстові процесори MS Word оснащені коректорами різних мов і надають підказки, довідки щодо кожної синтаксичної, орфографічної помилки.

Другий крок самостійної роботи студента з текстом оригіналом – завантаження в он-лайн перекладач і отримання перекладу.

Якщо перші кроки тренують навички роботи на комп'ютері, подальша робота пов'язана передусім із лінгвістичним опрацюванням отриманого тексту. Викладач, в залежності від аспекту дисципліни, яку викладає, формулює завдання на: 1) пошук помилок (граматичних, синтаксичних, лексичних); 2) оцінку адекватності переданого змісту оригінала, 3) представлення власних доцільних варіантів перекладу окремих частин тексту тощо.

Завершення роботи над одержаним варіантом перекладу передбачає його редагування та корегування, форматування самим студентом з подальшим оцінюванням викладачем.

Таким чином, студент під час виконання самостійних завдань щодо аналізу роботи он-лайн перекладача підвищує не тільки свій фаховий рівень як лінгвіст, а й вдосконалює навички роботи з персональним комп'ютером, зокрема роботи з прикладними комп'ютерними програмами та в мережі Інтернет.

Отже, сучасні он-лайн продукти вільного доступу надають можливість не тільки організувати самостійну роботу з ІМ, а й підвищити рівень інформаційно-комунікаційної компетентності майбутнього перекладача, що підвищує його конкурентоспроможність і відповідність вимогам сучасного ринку праці.

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ МОВЛЕННЄВОЇ АДАПТАЦІЇ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Коробова Ю.В.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Формування професійних умінь майбутніх учителів англійської мови (АМ) є пріоритетним завданням вищої педагогічної освіти, оскільки від рівня практичної підготовленості студентів залежить успішність їх професійної діяльності. Необхідним складником підготовки майбутніх учителів АМ є формування вмінь мовленнєвої адаптації. В основу побудови моделі навчання мовленнєвої адаптації покладено принципи професійної спрямованості, функціональності, свідомості й інтеграції.

Принцип професійної спрямованості реалізовано у єдності змістового та процесуального аспектів побудови моделі навчання. Змістовий аспект

відображено під час відбору автентичних висловлювань учителя на уроці, які виступають необхідним матеріалом для вправ. Комунікативно-навчальні ситуації, що використовуються у вправах і методичних завданнях моделі, є професійно спрямованими.

Принцип функціональності передбачає засвоєння нових лексичних одиниць і граматичних структур у тісному зв'язку з їх функціями у мовленні. Урахування принципу функціональності забезпечує шлях практичного оволодіння мовою: зміст мовлення зумовлює вибір та засвоєння засобів його вираження [1, с. 219]. Деякі дослідники вважають, що цей принцип визначає об'єкти навчальної діяльності вчителя та учнів, а також форми та зміст цієї навчальної діяльності [4, с. 13].

Інші науковці визначають зв'язок принципу функціональності з такими аспектами навчання як моделювання мовленнєвого матеріалу, виокремлення мовленнєвих одиниць для навчання говоріння, вибір та організація матеріалу, урахування функціональної єдності семантичної, структурної та вимовної сторін говоріння [3, с. 83-89].

Більш того, принцип функціональності розглядається як принцип моделювання професійної діяльності. Він передбачає моделювання змісту та структури педагогічної діяльності й здійснюється шляхом введення до навчального процесу професійно орієнтованих завдань [2, с. 278].

З метою забезпечення функціональності навчання в моделі формування вмінь мовленнєвої адаптації застосовано головні мовленнєві задачі вчителя АМ, іншими словами, функції мовлення вчителя, які використовуються під час проведення уроку, а саме: функції організації, оцінки та корекції, стимулювання, інформування, фасилітації та контролю. Саме на ці головні функції мовлення вчителя необхідно спрямовувати увагу студентів під час навчання мовленнєвої адаптації.

Урахування принципу свідомості передбачає, з одного боку, свідоме ставлення студентів до самого процесу навчання. Загальний шлях оволодіння мовою необхідно визначати як шлях від усвідомлення якостей та особливостей мовних одиниць та правил їх функціонування в мовленні до практичного оволодіння ними [1, с. 217]. З іншого боку, цей принцип потребує усвідомлення студентами функцій мовлення вчителя, рівнів модифікації мовлення вчителя відповідно до ступеня підготовки учнів, необхідності оволодіння адаптивними вміннями мовлення вчителя АМ.

Зазначимо, що принцип свідомості тісно пов'язаний із принципом функціональності. Існує думка, що наявність правила ще не означає свідоме навчання, а його відсутність – несвідоме. Свідомість в навчанні говорінню – це взаємодія механізмів аналогії, інтуїції, мимовільного запам'ятовування та дискурсивності [3, с. 90].

Щодо відповідності нашої моделі навчання принципу свідомості, відмітимо, що правила та інструкції, тобто деякі елементи теорії, використовуються з практичною метою в тій мірі, в якій це сприяє кращому формуванню вмінь мовленнєвої адаптації. Розуміння принципу свідомості у цьому випадку

базується на ствердженні, що оволодіння мовою носить свідомий характер, а володіння нею – безпосередньо-інтуїтивний характер [1, с. 217]. Усвідомлення студентами шляхів використання модифікації мовлення вчителя створює передумови для практичного оволодіння необхідними вміннями мовленнєвої адаптації.

Принцип інтеграції відображає цілісність і взаємозв'язок процесів розвитку вмінь діалогічного та монологічного мовлення студентів та формування на їх базі адаптивних мовленнєвих умінь учителя АМ на заняттях з практики усного та писемного мовлення. Більш того, навчання комплексній мовленнєвій адаптації враховує взаємозв'язок вербального і невербального компонентів професійно орієнтованого говоріння.

Отже, принципи професійної спрямованості, функціональності, свідомості й інтеграції створюють підґрунтя побудови моделі формування вмінь мовленнєвої адаптації у майбутніх учителів АМ, важливе значення якої полягає в ефективному забезпеченні організації навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э.Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин. – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Кіршова О.В. Професійно орієнтовані завдання у підготовці майбутніх викладачів до навчання студентів монологічного мовлення / О.В. Кіршова // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2011. – № 57. – С. 277 – 283.
3. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е.И. Пассов. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
4. Старков А. П. Обучение английскому языку в средней школе / А. П. Старков. – М.: Просвещение, 1978 . – 224 с.

ЗАЛУЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ПРОГРАМИ-ОБОЛОНКИ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОКОНТРОЛЮ У СТУДЕНТІВ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ

Крапчатова Я.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Самоконтроль (СК) рівня сформованості іншомовної мовленнєвої компетентності, зокрема компетентності в аудіюванні, – це інтелектуальна здатність студента зіставляти власне виконання тих чи інших мовленнєвих дій з певним еталоном і при цьому самостійно знаходити, виправляти або попереджати відхилення від еталону або накресленої мети у власній діяльності чи в її результатах. Отже, СК рівня сформованості англomовної компетентності в аудіюванні (АКА) – це рефлексивний підхід до власних мовленнєвих і навчальних дій та свідоме оволодіння АКА та її складовими.

Для реалізації СК можна використовувати тестові завдання (ТЗ) на електронних носіях інформації, де зворотний зв'язок здійснюється за допомогою комп'ютера. Ефективним електронним засобом для СК є універсальна комп'ютерна програма-оболонка *“Hot Potatoes”* [3]. Основна перевага комп'ютерних ТЗ, зокрема тих, що входять до програми-оболонки *“Hot Potatoes”*, це те, що вони покликані активізувати навчальний процес за рахунок діалогового характеру роботи та інтерактивності, тобто здатності миттєво реагувати на запитання чи дію студента, пропонуючи йому відповідь, повідомлення щодо правильності його навчальних дій або нове завдання. Натиснувши кнопку *“Check”*, студент миттєво отримує бали за виконане ТЗ, і цим самим здійснює СК та, як наслідок, самокорекцію, якщо припущені помилки. Таким чином, для СК рівня сформованості АКА використовуються ТЗ в електронній формі, що входять до універсальної комп'ютерної програми-оболонки *“Hot Potatoes”*, яка дозволяє викладачам самостійно, не залучаючи програмістів, створювати інтерактивні навчально-контролюючі ТЗ для перевірки рівня сформованості мовленнєвих умінь в аудіюванні.

Програма-оболонка *“Hot Potatoes”* включає основні типи та види ТЗ, зручна і проста у використанні, легко наповнюється і доступна для викладача, який не володіє мовою програмування. Програма *“Hot Potatoes”* була створена групою канадських методистів та програмістів на чолі з Martin Holmes, компанією Half-baked Software та the University of Victoria, 1998-2004 (<http://web.uvic.ca/hrd/hotpot/>). Програма складається з 5 видів ТЗ: 1) *JQuiz* – вікторина (або питання з множинним вибором відповіді, короткою відповіддю відкритого типу, вибором декількох правильних відповідей, змішаним типом відповідей); 2) *JCloze* – заповнення пропусків; 3) *JMatch* – зіставлення або добір; 4) *JCross* – кросворд; 5) *JMix* – послідовне розташування.

Розглянемо детальніше характеристику ТЗ – *заповнення пропусків*, яке входить до вказаної вище програми-оболонки. Блок **“Заповнення пропусків”** *“JCloze”* або *“Gap-filling”* має діагностичну функцію, тому що завдяки цьому виду ТЗ можна перевірити мовну компетентність (лексичні, граматичні, фонові знання, що засвоїли студенти під час вивчення певної теми, рецептивні лексичні й граматичні навички аудіювання), а також вміння вилучати інформацію глобального та детального характеру. У цьому виді ТЗ передбачаються підказки до пропущених слів, які укладач може ввести (переклад, синонім, антонім, тлумачення, початкова буква слова тощо) або ж варіанти правильних відповідей, оскільки в деяких випадках не може бути однозначної правильної відповіді. При цьому укладач ТЗ може вводити підказки не для кожного пропущеного слова, а вибірково. Крім того, програма передбачає виведення списку всіх пропущених слів / словосполучень на екран безпосередньо при заповненні тексту (*banked gap filling*) (див. рис. 1).

Test task 3															
Gap-fill exercise															
11:42															
Fill in all the gaps, then press "Check" to check your answers. Use the "Hint" button to get a free letter if an answer is giving you trouble. You can also click on the "[?]" button to get a clue. Note that you will lose points if you ask for hints or clues!															
70s	ambient	bands	eighties	football	history	kinds	listen to	music	pitch	prefer	relax	romantic	talking	training	wearing
Lots of people listen to certain types of because it's really cool and it's the in thing to do. A lot of people at the moment are into Brit Pop as they call it or Grunge which is like Oasis and Blur. And they think it's really cool to be like them so they it and they copy them. Personally I don't particularly like their music so I don't listen to it. I other music such as, maybe I should call it music. It can be quite relaxing and it's nice to listen to after a hard day. You can just sit down and just be absorbed in the music you know. And I suppose the other main kind of music I like is music. I'm a bit of an eighties boy shall we say. Music from the 1980s. And I do like the as well, they're quite good. But different of music for different times I think. And I suppose you've got to have the music when your loved one's around too - nothing like a bit of mush you know. The first time I met her was at a local . It was just kind of a local league match and she was standing on the side lines watching the game to her friends. I can even remember the clothes she was - a pair of jeans a white top, pair of sunglasses. And the next time I saw her was at a session - just by chance - and then I															

Рис. 1. Фрагмент комп'ютерного тестового завдання “Заповнення пропусків”

В іншому випадку “банк” варіантів відсутній і тестований має заповнювати пропуски відповідно до почутого та сформованих рецептивних і граматичних навичок аудіювання, мовної здогадки тощо (*open gap filling*). Зазвичай цей вид ТЗ виконується у процесі аудіювання, де залучається процесуальний СК.

Таким чином, електронні ТЗ для СК є ефективним засобом реалізації СК рівня сформованості АКА, що сприяє розвитку рефлексивних вмінь студентів: перевіряти, аналізувати, коригувати, осмислювати й усвідомлювати, оцінювати себе. Перспективи залучення СК вбачаємо у використанні програми-оболонки “*Hot Potatoes*” для перевірки рівня сформованості не лише компетентності в аудіюванні, а також компетентності у читанні та писемному мовленні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бовтенко М. А. Компьютерная лингводидактика : [учебное пособие] / Марина Анатольевна Бовтенко. – М. : Флинта, 2005. – 216 с.
2. Крапчатова Я. А. Методика організації само- і взаємоконтролю рівня сформованості англomовної компетенції в аудіюванні у майбутніх філологів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Крапчатова Ярослава Анатоліївна // К., 2014. – 266 с.
3. Hot Potatoes Home Page : [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://hotpot.uvic.ca/index.php>

ВИМОГИ ДО КОМП'ЮТЕРНИХ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРОГРАМ ДЛЯ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Кужель О.М.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Існує багато комп'ютерних мультимедійних програм з англійської мови (АМ), які можна використовувати у процесі навчання читання. Одні з них створені спеціально для цих цілей, наприклад, "Reading Comprehension Games Series", "Read'n Roll", "How to Read in the Content Areas", "Evelyn Wood Dynamic Reader", "Compu-Read", "Gapper: Reading Comprehension", "Readability", "The Montana Reading Program", "Reading Workshop", "Language", "Reading Development Program", "Reading Competition Series", "Reading Mastery Series", "Computer Assistent", "Мир Алисы", "Зазеркалье".

В комп'ютерних мультимедійних програмах з АМ користувачам пропонується широкий набір видів роботи з текстами, з граматичним матеріалом, лексикою: перемішування букв у словах (scrambled word), сортування слів за різноманітними формально-смысловими категоріями (list sorting), виявлення правильного порядку слів у реченні чи речень (або абзаців) у тексті (word, sentence and paragraph jumble), заповнення пропусків у тексті (close) і т. д.

Проте, існуючі комп'ютерні мультимедійні програми не відповідають ні вимогам Програми ні державного освітнього стандарту з іноземних мов [1; 3]. Також у комп'ютерних мультимедійних програмах недостатньо враховані такі дидактико-методичні критерії ефективності, як усвідомленість учнем виконуваних операцій, міцність отриманих знань, керівництво навчальною діяльністю, комплексний підхід до мотивації та активізації навчальної діяльності учнів.

Причинами цього є відсутність в комп'ютерних мультимедійних програмах лексико-граматичного та фонетичного довідників, системи диференціації помилок та кореляції отриманих балів у 12-ти бальну оцінку, обмежений банк невербальних засобів спілкування та реакцій на правильні і помилкові відповіді учнів, відсутність гіперпосилань в притекстовому етапі навчання читання та постійного розгалуженого інтерактивного зворотного зв'язку.

Проаналізувавши існуючі комп'ютерні мультимедійні програми, вправи та ігрові завдання, що в них використовувались, ми сформулювали основні методичні та дидактичні вимоги до комп'ютерних мультимедійних програм для навчання читання АМ учнів основної школи, а саме:

- 1) відповідати основним методичним принципам навчання: свідомості, активності, комунікативності, індивідуалізації та інтенсифікації;
- 2) бути адаптованими до дотекстової, при текстової та післятекстової роботи;
- 3) бути органічно пов'язаними з програмою за змістом;
- 4) використовувати техніко-дидактичних можливостей комп'ютера (колір, графіку, звук, анімацію, функціональні шуми та інш.);
- 5) організовувати постійний розгалужений зворотний зв'язок з учнем в процесі виконання вправ та читанні тексту;
- 6) реагувати на відповіді учнів (повідомлення про правильність / неправильність відповіді, надання можливості вибору кількох варіантів відповіді, підказка, консультація, гіперпосилання тощо);

- 7) створювати внутрішню мотивацію мовленнєвих дій;
- 8) спрямовуватися на ліквідацію та попередження типових помилок при читанні та розумінні тексту, вживанні мовних одиниць;
- 9) використовувати явне та неявне оцінювання результатів роботи учня (бали, призи, рекомендації, поради);
- 10) статистично обробляти дані про допущені помилки та можливі труднощі у процесі читання тексту;
- 11) використовувати лексико-граматичний коментар, граматичні та фонетичні довідники, автоматичні словники та чіткі інструкції щодо змістовної переробки тексту;
- 12) забезпечувати поступовим оволодінням уміннями читання через проблемний характер дотекстових і післятекстових завдань;
- 13) використовувати всі види наочності;
- 14) не дублювати вправи, які можна виконувати без допомоги комп'ютера;
- 15) мати сценарне оформлення, бути доступними, цікавими та ефективними.

Можемо зробити висновки, що мультимедійні комп'ютерні програми для навчання читання АМ учнів основної школи повинні використовувати всі дидактичні, програмні та технічні можливості персонального комп'ютера, бути органічно пов'язаними з навчальною програмою, цікавими та ефективними для навчання читання АМ та формування фонетичних, лексичних та граматичних навичок читання, забезпечувати розгалужений зворотний зв'язок та відповідати основному принципу методики викладання іноземної мови – принципу комунікативності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний освітній стандарт базової і повної загальної середньої освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011>.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. Ніколаєва С. Ю.]. – К.: Ленвіт, 2003. – 273с.
3. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов : Англійська мова; Німецька мова; Французька мова; Іспанська мова. 5–9 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 160 с.

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Кузьменко Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Лінгвосоціокультурна компетентність (ЛСК) – складна і багатокомпонентна, адже вона має успішно функціонувати в іншомовному міжкультурному спілкуванні і забезпечувати взаєморозуміння партнерів по спілкуванню, незважаючи на їх відмінності у мові, культурі, історії, світобаченні тощо.

Важливість формування ЛСК в учнів загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) незаперечна: із входженням України в Європейську спільноту володіння іноземною мовою (ІМ) вимагає від них не лише знань і вмінь в ІМ, а й володіння знаннями про рідну та чужу культури, про соціальні і мовні розбіжності між ними, уміннями коректно використовувати ці відомості у спілкуванні з представниками іншомовних культур.

Лінгвосоціокультурна компетентність – це здатність і готовність особистості до іншомовного міжкультурного спілкування, котра складається з таких взаємопов'язаних субкомпетентностей:

- соціолінгвістичної (до складу якої входять знання безеквівалентної та фонові лексики, сталих виразів, ідіом, кліше, лінгвістичних маркерів соціальних стосунків, фразеологізмів, приказок, крилатих виразів тощо, а також навички і вміння оперувати ними),
- соціокультурної (до складу якої входять загальнокультурні знання, знання про країну і культуру виучуваної мови, міжкультурні знання),
- соціальної (складниками якої є знання культурно-специфічних правил і норм спілкування, ритуалів і стандартизованих моделей комунікативної поведінки, паравербальних і невербальних засобів спілкування, навички та вміння користуватися ними під час міжкультурного спілкування).

Оскільки ЛСК функціонує в іншомовному міжкультурному спілкуванні, а отже є складовою як мовних, так і мовленнєвих компетентностей, то її формування відбувається інтегровано і комплексно з формуванням цих компетентностей.

Формування ЛСК у процесі навчання діалогічного мовлення (ДМ) слід проводити у два етапи. Метою підготовчого етапу, котрий складається з двох підетапів, є а) формування в учнів позамовних знань і навичок та б) лексичних навичок ДМ із лінгвосоціокультурним компонентом. Мета основного етапу визначається необхідністю моделювання міжкультурного спілкування на уроках ІМ і полягає в організації такого спілкування, тобто розвитку і вдосконаленні умінь ДМ із лінгвосоціокультурним компонентом.

Слід зазначити, що для розвитку вмінь ДМ із відповідним компонентом ми використовували усталені в методиці етапи формування навичок і вмінь ДМ учнів, зокрема два останні, оскільки саме вони спрямовані на розвиток вищезгаданих умінь: етап оволодіння учнями вміннями складати мінідіалог та етап оволодіння учнями вміннями складати різні функціональні типи діалогу. Зауважимо, що два попередні етапи формування іншомовної компетентності у діалогічному мовленні (КДМ) із лінгвосоціокультурним компонентом повинні проводитися у межах підготовчого етапу формування ЛСК, на якому відбувається оволодіння позамовними знаннями і навичками та лексичними навичками ДМ.

Розглянемо вправи, необхідні для формування ЛСК у процесі навчання ДМ. Так, на першому підетапі підготовчого етапу, варто використовувати тексти для читання та аудіювання, котрі зможуть ознайомити учнів з країнознавчими, культурологічними і соціальними відомостями, відеоматеріали, які продемонструють

учням досліджувати реалії, евристичні бесіди з учнями тощо. На цьому підетапі використовуються рецептивні комунікативні вправи, а також рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні вправи.

На другому підетапі підготовчого етапу відбувається формування лексичної компетентності із лінгвосоціокультурним компонентом, де учні отримують соціолінгвістичні знання і формують навички розуміння та вживання лексичних одиниць з національно-культурною семантикою різних рівнів. На цьому підетапі виконуються рецептивно-репродуктивні, репродуктивні та продуктивні умовно-комунікативні вправи.

На основному етапі учні мають навчитися вести діалоги різних функціональних типів на основі створеної учителем навчально-комунікативної ситуації. Вправи, що виконуються на цьому етапі, відносяться до рецептивно-продуктивних умовно-комунікативних (з використанням спеціальних/ навчальних опор) та рецептивно-продуктивних комунікативних вправ вищого рівня (з використання природніх опор або без будь-яких опор).

Робота над формуванням ЛСК у процесі навчання англійського ДМ – це тривалий і складний для умов навчання у ЗНЗ процес. Але навіть у школі можна пропонувати учням цікаві вправи/ завдання як для ознайомлення із країнознавчою, культурознавчою і соціокультурною інформацією, так і для навчання власне діалогічного мовлення: типові ситуації спілкування. Це, на нашу думку, розширює кругозір учнів, збагачує їхній соціальний досвід, урізноманітнює навчальний процес і робить його яскравішим, а значить цікавішим та ефективнішим для учнів.

ОВОЛОДІННЯ АНГЛОМОВНОЮ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОЮ КОМПЕТЕНТНІСТЮ У ЧИТАННІ МАЙБУТНІМИ ВІЙСЬКОВИМИ ФАХІВЦЯМИ В ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ: ГЕНЕЗИС ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Лазаренко С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Стрімкий розвиток методики викладання іноземних мов сприяє підвищенню якості вищої освіти й створює нові підходи до навчання, які зумовлені низкою вимог відповідно до Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки.

Мета дослідження полягає в критичному аналізі наявної літератури згідно з обраною темою вивчення.

Аналіз чинних нормативних документів сприяв з'ясуванню важливості формування англomовної лексико-граматичної компетентності (ЛГК) у читанні з метою забезпечення майбутніх військовослужбовців можливістю здійснення подальших професійних обов'язків. Доречно зазначити, що професійна підготовка майбутніх військових фахівців передбачає не лише навчання професійно-орієнтованого читання, але й формування згаданої компетентності в зазначеному вище виді мовленнєвої діяльності.

Співробітництво України з НАТО, поглиблення стратегічного партнерства, реформування Збройних Сил вимагає від майбутнього військового фахівця високого рівня володіння англійською мовою як однією з міжнародних. Відомо, що саме читання виступає одним із провідних джерел отримання необхідної інформації і розглядається як форма міжкультурної комунікації в професійній діяльності (Мохова О. Л.).

Теоретичну та практичну цінність для нашого дослідження складають науково-педагогічні праці вчених з проблеми навчання іншомовного професійно-орієнтованого читання (Барабанова Г.В., Британ Ю.В., Буран А.Л., Бухарова Г.П., Гринюк Г.А., Кличнікова З.І., Мохова О.Л., Тарнопольський О.Б., Фоломкіна С.К. та ін.). Аналіз наукових праць сприяв розділенню думки з дослідниками стосовно відношення читання до рецептивного виду мовленнєвої діяльності (Фоломкіна С.К.), відповідно, вважаємо за доцільне формування рецептивної англомовної ЛГК у майбутніх військових фахівців в процесі читання текстів фахової тематики.

Вагомий корпус досліджень присвячено формуванню іншомовної компетентності у професійно-орієнтованому читанні, а саме: лексичний аспект (Борщовецька В.Д., Вєпрева Т.Б., Саєнко Н.С., Сєрова Т.С., Соломко З.К., Терещук В.Г., Картер Р. (Carter R.) та ін.); граматична компетентність (Вовк О.І., Пассов Ю.І., Плотніков Є.О., Старков А.П., Черноватий Л.М., Хельбіг Г., Шатілов С.П., Лангекер Р. (Langacker R.) та ін.).

Розглядаючи читання як засіб для самостійного оволодіння англомовною ЛГК майбутніми військовими фахівцями, аналізу підлягав вже згаданий корпус науково-методичних праць стосовно формування іншомовної лексичної та граматичної компетентностей. Отже, спираючись на досвід попередників (Кличнікова З.І., Пассов Ю.І., Сєрова Т.С., Черноватий Л.М.), вважаємо: лексико-граматичні знання легше засвоюються за допомогою графічних опор (в якості наочних підказок); новий лексико-граматичний матеріал доцільно поступово пропонувати для опрацювання; вже вивчені або відомі граматичні конструкції та лексичні одиниці повинні підлягати другорядній увазі. Тому, вважаємо за ефективне комплексне оволодіння англомовною ЛГК у читанні майбутніми військовими фахівцями в процесі самостійної роботи (СР).

Вирішення проблеми самостійного оволодіння англомовною ЛГК у читанні передбачає детальний аналіз наукової літератури та вивчення питання організації СР студентів (курсантів). Особливої уваги заслуговують дослідження М.М. Гупалова (організаційно-педагогічні умови самоосвіти курсантів), І.П. Задорожної, І.О. Зимньої, Т.В. Літвінової, Ю.В. Петровської, Ю.Ю. Тімкіної та ін. На думку деяких вчених, в процесі СР доцільно використовувати всі види читання з метою оволодіння вміннями поєднувати всі його види в одному тексті, але враховуючи професійну спрямованість майбутніх військових фахівців, за доцільне вважаємо приділяти пріоритетну увагу вивчаючому читанню фахових текстів для самостійного оволодіння англомовною ЛГК. Відповідно, вибір провідного режиму читання зумовлений необхідністю точного розуміння значень лексичних одиниць, аббревіатур, незнайомих або забутих граматичних конструкцій з метою їх адекватного використання при виконанні подальших функціональних обов'язків майбутніми військовими фахівцями.

Аналіз наукових джерел дозволив виявити відсутність теоретичних і практичних досліджень щодо самостійного оволодіння майбутніми військовими фахівцями англomовною ЛГК у читанні за допомогою мобільного педагогічного програмного засобу (Рашевська Н.В.). Слідом за думкою М. М. Гупалова щодо самоосвіти курсантів, вважаємо за доцільне створення спеціальних організаційно-педагогічних умов для підготовки та формування готовності до саморозвитку впродовж життя. Під спеціальними умовами ми розуміємо створення мобільного педагогічного програмного засобу, тобто програми для підтримки та розвитку процесу навчання, спрямовану на організацію СР студентів та діяльності викладача, доступність якої визначається засобами мобільних ІКТ (Рашевська Н.В.). Доречно зазначити, що останнім часом з'явився вагомий корпус досліджень з приводу модернізації освіти засобами ХХІ століття, а саме з використанням мобільних технологій: Г.П. Авраменко, В.О. Куклев, Н.В. Рашевська, К.І. Словак, С.В. Тітова; педагогічну сторону мобільного навчання вивчають: К. В. Капранчікова, А. Джоунс (А. Jones), К. Пітерс (К. Peters), Д. Тракслер (J. Traxler) та ін.

Отже, теоретичний метод дослідження сприяв аналізу психолого-педагогічної, методичної, технічної літератури, освітніх стандартів, наказів стосовно важливості формування у майбутніх військовослужбовців англomовної ЛГК у читанні. Відповідно, детальне вивчення провідних положень знайде своє втілення в подальших авторських дослідженнях.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ КОРПУСІВ У ЛІНГВОДИДАКТИЦІ

Лісна М.І.

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

У сучасній освітній парадигмі основною метою навчання іноземним мовам є формування комунікативної компетенції, що передбачає активне використання автентичних дидактичних матеріалів. Крім неадаптованій літератури, аудіо та відео інформації загального та спеціалізованого характеру, які традиційно застосовуються на уроках іноземної мови, у педагогічній практиці все активніше використовуються також нові методи, засновані на даних лінгвістичних корпусів. Цей підхід відповідає концепції *data-driven learning*, або *DDL* [5, с. 295], у межах якої учні отримують можливість аналізувати мову “зсередини”, використовуючи реальні та актуальні лінгвістичні дані, стають активними дослідниками, творцями й співавторами мовних правил і закономірностей, розвиваючи свою самостійність і свідомість у процесі навчання. Як зазначає П. В. Сисоєв, формування лексико-граматичних навичок на основі використання лінгвістичного корпусу можливо виключно в рамках проблемного підходу, який дозволяє активізувати мовленнєву та мисленнєву діяльність учнів, унаслідок чого отримані знання добре і надовго засвоюються [1, с. 105-106].

Варто відзначити, що більшість тих, хто вивчає іноземні мови, уже неусвідомлено користуються напрацюваннями корпусної лінгвістики, оскільки сучасні граматики, навчальні курси та словники, наприклад, видавництв

Cambridge, Collins, MacMillan, Oxford, Pearson Longman та ін. Засновані на об'єктивних та актуальних даних, отриманих з лінгвістичних корпусів. Ця інформація застосовується для аналізу найбільш уживаних слів, фраз і граматичних конструкцій, відстеження змін у семантиці лексем, визначення, яка сема має бути головною в словниковій статті, відображення граматичних і синтагматичних характеристик мовних одиниць тощо.

Що стосується свідомого використання корпусних даних, воно може бути прямим (hands-on) або опосередкованим (hands-off) [3, с. 550]. Прямий підхід передбачає роботу учнів з корпусним програмним забезпеченням, що може спричинити певні складнощі. По-перше, аудиторії повинні бути забезпечені достатньою кількістю комп'ютерів, підключених до мережі Інтернет. По-друге, необхідно враховувати ймовірність нестабільного з'єднання і збоїв у роботі корпусного менеджера. По-третє, певний час на занятті буде витрачено на пояснення принципів роботи з корпусами, інтерфейси яких не завжди відрізняються дружністю, а також на вирішення супутніх технічних проблем. По-четверте, потрібно бути готовим до відсутності ентузіазму у тієї частини учнівської аудиторії, які схильні до більш традиційних форм роботи.

Крім того, викладач стикається з питанням методологічного характеру: наскільки адекватно залучення корпусних даних для вирішення тієї чи іншої дидактичної задачі? Виходячи з нашого досвіду, використання зазначеного типу інформації недоцільно на початкових рівнях оволодіння мовою (A1-A2 згідно загальноєвропейської шкалою оцінювання рівня мовної компетенції). Проблема полягає в тому, що корпусна видача в основному неоднорідна і може не відповідати допустимому рівню складності. Також корпус не завжди дає релевантні дидактичній меті дані, і викладачеві найчастіше необхідно спеціально відбирати найбільш показові приклади.

На наш погляд, пряме використання лінгвістичних корпусів при вивченні іноземної мови оптимально при аналізі та виправленні помилок, оскільки в цьому випадку учні мають чітко сформульовану мету, достатню мотивацію знайти відповідь на конкретне питання, а також засоби реалізації поставленого завдання, а саме доступ до великої кількості прикладів достовірного і автентичного слововживання. Також має сенс формувати у студентів навички використання лінгвістичного корпусу в якості довідкового ресурсу під час виконання творчих письмових завдань. Роль учителя в цьому випадку полягає в тому, щоб утриматися від прямих відповідей на питання "А чи можна так сказати?" або "Яке слово краще вжити?" і допомогти студенту знайти потрібну інформацію в корпусі.

При опосередкованому підході учні не працюють з самим лінгвістичним корпусом, а мають справу з матеріалами, заздалегідь підготовленими викладачем на основі корпусних даних. Дослідники пропонують різні варіанти завдань, що створюються із залученням корпусу, більшість з яких зводяться до наступних: 1) встановлення значення мовної одиниці на основі аналізу найближчого контексту; 2) вивчення полісемії слова, пошук нових значень лексем; 3) складання словникової статті на основі корпусної вибірки; 4) вивчення сполучуваності

лексем; 5) виявлення відмінностей у вживанні близьких за значенням слів; 6) аналіз особливостей використання граматичних структур, визначення правил їхнього вживання [1, 2, 4, 6, 7 та ін.].

Як засвідчує практика, завдання 1) викликає значні труднощі, якщо мовна одиниця, яку пропонується дослідити, є абсолютно незнайомою. Аналіз різнорідних контекстів, які до того ж є тільки фрагментами пропозицій, найчастіше не дозволяє “схопити” сенс нового слова або словосполучення і в основному викликає негативну реакцію учнів. Натомість, якщо учні вже знайомі з певною мовною одиницею і мають хоча б приблизне уявлення щодо її семантики, залучення лінгвістичного корпусу є абсолютно виправданим задля уточнення або поглиблення такого знання. Щодо завдань 2) і 3), вони, на наш погляд, не сприяють формуванню комунікативної компетенції учнів і більше підходять для семінарських занять з лексикології або лексикографії. Завдання 4) і 5) ефективні за умови високого рівня володіння мовою, коли студенти мають достатній словниковий запас, але роблять помилки при вживанні слів і словосполучень у контексті. На нашу думку, формулювання граматичних правил на підставі аналізу прикладів їхнього застосування (завдання 6) є оптимальним способом навчання граматиці чужої мови, особливо за умови їхнього опрацювання у складі цілісного тексту або аудіо-матеріалу на більш ранній стадії заняття.

У підсумку варто зазначити, що застосування корпусних методів у лінгводидактиці має незаперечні переваги (зокрема, при підготовці словників, граматик і навчальних курсів), але також характеризується низкою особливостей: вони особливо продуктивні на високих рівнях мовної компетенції, у вмотивованих студентів, які налаштовані на проблемно-дослідну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сысоев П. В. Лингвистический корпус в методике обучения иностранным языкам / П. В. Сысоев // Язык и культура. – 2010. – №1. – С. 99–111.
2. Bernardini S. Corpora in the classroom: An overview and some reflections on future developments / Silvia Bernardini // How to use corpora in language teaching. – Amsterdam, 2004. – Pp. 15-36.
3. Boulton A. Data-driven learning: Taking the computer out of the equation / Alex Boulton // Language Learning. – Volume 60. – Issue 3. – Pp. 534-572.
4. Corpora and language learners / edited by Aston G., Bernardini S., Stewart, D. – Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing, 2004. – 311 p.
5. Johns T. F. From printout to handout: Grammar and vocabulary teaching in the context of data-driven learning / T. F. Johnes // Perspectives on Pedagogical Grammar. New York: Cambridge University Press, 1994. – Pp. 293-313.
6. O’Keeffe A. From Corpus to Classroom / Anne O’Keeffe, Michael McCarthy, Ronald Carter. – Cambridge: Cambridge University Press, 2007. – 315 p.
7. Reppen R. Using Corpora in the Language Classroom / Randi Reppen. New York: Cambridge University Press, 2010. – 118 p.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Лисенко О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Розвиток міжнародних відносин України з навколишнім світом, зростання пріоритету вивчення іноземних мов підвищують їх роль як джерела знань про світ, формування життєвої компетентності. Вивчення іноземної мови закладає основи іншомовної мовленнєвої діяльності, а також є додатковим засобом розширення кругозору, збагачує знання студентів про структуру рідної мови, допомагаючи краще зрозуміти загальнолюдські засоби спілкування.

У даний час існує декілька підходів до викладання іноземної мови. Для нас найбільш важливим і принциповим є діяльнісний підхід, який спрямований на формування у навчальному процесі значущих для студентів цілей, реалізаційно важливих мотивів, коли кожен студент бере участь в організації навчального процесу й організовує свою діяльність з урахуванням інтересів інших студентів, планів і намірів викладача.

Велике значення має й комунікативно-орієнтований підхід, який дає змогу організувати в навчальному процесі застосування іноземної мови в продуктивній діяльності, що включає спілкування, науково-технічну сферу, бізнес і менеджмент, заняття мистецтвом, самоосвіту та ін. У цьому процесі виявляється сутність мовленнєвої діяльності, що з необхідністю включається в продуктивну діяльність людини й обслуговує її.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить, що для більш чіткої і науково обґрунтованої організації навчального процесу з метою використання ресурсів іноземної мови для формування компетентного фахівця необхідно враховувати і принципи навчання, серед яких можна відзначити такі:

- доступне за формою послідовне вивчення розділів програмного матеріалу;
- забезпечення міцного засвоєння знань, умінь і навичок;
- врахування особливостей рідної мови;
- врахування специфіки і паралельне навчання усім видам мовної та мовленнєвої діяльності;
- мовна спрямованість навчання;
- домінування вправ над роз'ясненням і показом;
- навчання на мовних зразках і ін.

Поряд з організуючими принципами слід торкнутися і принципів, здатних мобілізувати навчальний процес. Вони передбачають:

- подібність навчального процесу і життєвої практики;
- опору на логічне й образне мислення;
- організацію творчої групової й індивідуальної діяльності; переживання успіху[5].

Нині зростає інтерес до можливості навчати іноземної мови у формі мовленнєвої діяльності, де закладені великі можливості не тільки для навчання, але і для всього розвитку особистості.

Як показує практика, ґрунтуючись на вищевикладених принципах, необхідно переходити до більш ефективних прийомів навчання. Якщо традиційно в навчальній практиці переважали тренувальні прийоми навчання, то в наш час більш актуальним є використання творчих, інтерактивних, проєктивних, інноваційних методик, однією з особливостей яких є пошук і наявність поставленої проблеми і завдання з її вирішення

Можливості розвивально-виховного впливу предмету "іноземна мова" великі. Перш за все слід зазначити інформаційно-гностичний аспект процесу вивчення іноземної мови, який зумовлює розширення інформаційних ресурсів студентів у багатьох галузях суспільного життя.

Важливо наголосити і на трудовому, діяльнісному аспекті, який виявляється у процесі активності на заняттях іноземної мови. Вагомим є естетичний аспект – естетичне виховання здійснюється завдяки використанню художньої літератури, поезії зокрема, музики і пісень, кінофільмів, художніх листівок, ілюстрацій.

Концепція особистісно-діяльнісного підходу до вивчення іноземної мови, обґрунтована І. А. Зимньою, передбачає організацію процесу навчання як навчальної діяльності суб'єкта по опануванню мовленнєвою діяльністю, при якому всі методичні рішення повинні проходити крізь особистість школяра, студента, його потреби, інтелект та інші індивідуально-психологічні особливості, коли студент стає суб'єктом мовленнєвої і навчальної діяльності.

Розвивальні можливості предмету "Іноземна мова" розкриваються за певних умов, якщо студент стає суб'єктом навчальної діяльності, її активним учасником і творцем; коли навчання сповнюється особистісним змістом, а навчальні завдання включають різноманітні аспекти діяльності людини та постають підготовчим етапом до трудової діяльності.

Відомо, що головною метою розвиваючого навчання є формування особистісної активності студента, що забезпечує активне відношення до знань, систематичність і наполегливість у навчальній діяльності.

Заняття іноземної мови, що формують іншомовні мовленнєві здібності, сприяють становленню і удосконаленню функцій рідної мови, яка є наріжним засобом мислення, пізнання та освоєння дійсності. Вивчення іноземної мови сприяє розвитку пізнавальних функцій студентів, оскільки удосконалюються механізми запам'ятовування [5].

Робота над іншомовним висловлюванням сприяє розвитку логіки мислення, коли студент має побудувати свої висловлювання послідовно, інформативно, логічно-зв'язано і ситуативно. Отримують розвиток гностичні функції аналізу і синтезу: на матеріалі іноземної мови учні вчаться диференціювати цілі граматичні конструкції на частини і навпаки, об'єднувати частини в ціле.

Як результат у процесі такої навчальної діяльності удосконалюються мовні конструкції у вигляді знаків, схем, правил, що сприяє розвитку абстрактно-логічного мислення, а також рефлексії, що постає одним із головних моментів професійного та у цілому особистісного становлення студентів.

Сучасне заняття з іноземної мови у вищому навчальному закладі включає в себе різноманітне соціально-рольове, ігрове спілкування студентів, диспути у вигляді обговорення проблем, використання лінгвокраєзнавчого матеріалу, наочності, фото-, кіно-, телематеріалів. Все це сприяє розвитку уяви студентів.

Процес вивчення іноземної мови пов'язаний з опрацюванням різноманітної інформації, тому він розвиває культуру розумової праці: студенти користуються підручниками, навчальними посібниками, словниками, теле – та радіо апаратурою, працюють у комп'ютерних і лінгафонних класах, що дає змогу їм ознайомитися з різноманітними засобами отримання інформації.

Вивчення іноземної мови має і світоглядне значення, сприяє усвідомленню загальнолюдських цінностей. Оскільки предметом вивчення іноземної мови стають матеріально-технічні, соціально-політичні, культурно-історичні цінності країн, мова яких вивчається, то це сприяє поглибленню уявлення про актуальні проблеми соціально-політичного життя, накопиченню інформації про пам'ятки історії та витвори мистецтва, які мають загальнолюдську цінність, а також виявляють національну самобутність: вивчаючи поряд з мовою життя інших країн, студенти порівнюють отриману інформацію з життям рідної країни, що сприяє діалогу культур.

У цілому, процес вивчення іноземної мови сприяє розвитку важливих якостей характеру особистості майбутнього фахівця – цілеспрямованості, самостійності, наполегливості, відповідальності та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гапоненко Л. П. Формування готовності студентів вищих педагогічних закладів до іншомовного спілкування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04" Теорія та методика професійної освіти" / Л. П. Гапоненко. – Кривий Ріг, 2003. – 20 с.
2. Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке: [книга для учителя] / И. А. Зимняя. – М. : Просвещение, 1985. – 160 с.
3. Куліш І. М. Дидактична гра як засіб активізації навчальної діяльності студентів університету: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09 "Теорія навчання" / І. М. Куліш – К., 2003. – 20 с.
4. Сура Н. А. Іншомовна професійна компетентність : головні принципи та компоненти процесу навчання професійно орієнтованого спілкування / Н. А. Сура // Вісник Луганськ. держ. пед. ун-ту. – № 4 (60) квітень, 2003. – С. 190 – 192.
5. Цимбал С. В. Психологічні аспекти вивчення іноземних мов / С. В. Цимбал // Теорія та методика викладання філологічних дисциплін : [науково – методичні матеріали]. – Житомир : ЖВІРЕ, 2005. – Вип. XIV. – С. 99 – 102.

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ФРАНЦУЗСЬКОЇ МОВИ

Майєр Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Методичну компетентність майбутнього викладача французької мови трактуємо як результат методичної підготовки, що проявляється у здатності

ефективно виконувати всі види професійно-методичної діяльності зі свідомим самостійним детермінуванням соціальних ролей і трансформацією рольових позицій, а також у довготривалій готовності до професійно-методичного й особистісного саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя.

Основною формою організації формування методичної компетентності майбутніх викладачів французької мови визначаємо асинхронну самостійну професійно орієнтовану навчально-пізнавальну та науково-дослідницьку діяльність – багатосторонню, поліфункціональну, цілеспрямовану індивідуальну траєкторію їхнього учіння в позааудиторний час із залученням дібраних і/чи розроблених викладачем електронних засобів навчання, представлених в інформаційно-комунікаційному навчальному середовищі.

Інформаційно-комунікаційне навчальне середовище для формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови визначаємо як комплекс електронних засобів навчання і комунікації, з використанням яких реалізується поетапна навчально-пізнавальна та науково-дослідницька діяльність магістрантів з оволодіння методичною компетентністю та керівництво викладачем за її процесом та результатом. Засоби формування окремих компетенцій і субкомпетенцій, поетапне оволодіння якими в сукупності та взаємозв'язку визначає результат сформованості методичної компетентності в цілому, представлені окремими модулями. Модуль інформаційно-комунікаційного навчального середовища розглядаємо як окремий відносно незалежний логічно завершений елемент, який забезпечує майбутніх викладачів французької мови необхідними і достатніми навчально-методичними та контрольними матеріалами для поетапного формування методичної компетентності. Підтримуючи думку І.В. Малафіїка [3, с. 361], кожен модуль інформаційно-комунікаційного навчального середовища розглядаємо як такий, що робить свій внесок у формування методичної компетентності майбутніх викладачів французької мови, отже, виконує свою, тільки йому притаманну функцію для досягнення кінцевої мети.

Виходячи з поетапного набуття майбутніми викладачами французької мови методичних знань, оволодіння методичними навичками та вміннями для досягнення проміжних цілей у формуванні методичної компетентності, особливостей їхньої навчально-пізнавальної та науково-дослідницької діяльності, модуль інформаційно-комунікаційного навчального середовища поділяється на підмодулі. Наприклад, модуль 1 “Методична компетенція з формування мовних видів професійно орієнтованої франкомовної комунікативної компетентності” містить такі підмодулі: “Методична субкомпетенція з формування професійно орієнтованої франкомовної фонетичної компетентності”, “Методична субкомпетенція з формування професійно орієнтованої франкомовної лексичної компетентності”, “Методична субкомпетенція з формування професійно орієнтованої франкомовної граматичної компетентності”, “Методична субкомпетенція з формування і вдосконалення франкомовних орфографічних навичок”.

Основними засобами формування методичної компетентності майбутніх викладачів французької мови в умовах асинхронної самостійної професійно

орієнтованої навчально-пізнавальної та науково-дослідницької діяльності є завдання (тестові завдання множинного / альтернативного / перехресного вибору (на співвіднесення поняття і його тлумачення, вправи й етапу формування навички, лексичної одиниці і найдоцільнішого способу її семантизації, співвіднесення цілей фрагменту практичного заняття / практичного заняття з їх формулюванням тощо); клоуз-тест; встановлення коректної послідовності методичних дій викладача; виправлення помилок у тексті, що містить теоретичний матеріал; читання тексту (підручника, першоджерела, нормативних документів тощо) з наступним виконанням завдань, зокрема тестових) тощо) для набуття методичних знань та навчально-методичні задачі для формування методичних навичок і розвитку методичних умінь. Навчально-методичну задачу тлумачимо як засіб навчально-пізнавальної діяльності магістрантів з оволодіння методичними навичками і вміннями та контролю за рівнем їх сформованості у межах усіх компетентностей і субкомпетентностей, які складають методичну компетентність майбутнього викладача французької мови та використовуємо відповідні їх типи (аналітичні, моделювальні, творчі) [2] і види (аналіз, класифікація; трансформація, співвіднесення, відновлення, упорядкування, коригування, доповнення; добирання, укладання, розроблення) [1].

Засоби формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови, представлені в інформаційно-комунікаційному навчальному середовищі, сприяють оволодінню магістрантами методичними знаннями, формуванню методичних навичок і розвитку методичних умінь та уможливають опосередкований контроль викладачем за процесом і результатом їхнього учіння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Майєр Н. В. Види навчально-методичних задач для формування методичних навичок і розвитку методичних умінь майбутнього викладача французької мови / Н. В. Майєр // Іноземні мови. – № 4. – 2014. – С. 33–39.
2. Майєр Н. В. Типологія навчально-методичних задач для формування складників методичної компетентності майбутніх викладачів французької мови / Н. В. Майєр // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. – Вип. 29. – 2014. – С. 210–216.
3. Малафіїк І. В. Дидактика: Навчальний посібник / І. В. Малафіїк. – К. : Кондор, 2005. – 397 с.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Мартиненко О.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Уміння аудіювання для майбутніх перекладачів є невід'ємною складовою професійної діяльності, оскільки передбачає одночасне сприйняття мовної форми і розуміння змісту повідомлення. Майбутні перекладачі другого року навчання знаходяться на основному етапі формування мовленнєвої компетентності

в аудіюванні тривалістю 2–2,5 роки, на кінець якого вони оволодівають рівнем C1.1 (досвідчений користувач). Рівень умінь аудіювання майбутніх перекладачів на цьому етапі передбачає сприймання на слух переважно автентичних аудіо текстів професійної тематики без відчуття їх мовної та мовленнєвої складності а саме: новин, оголошень, інтерв'ю, коротких академічних розмов та описів.

З метою практичної перевірки відповідності етапів формування мовленнєвої компетентності в аудіюванні майбутніх перекладачів англійської мови реальному рівню володіння вміннями та технікою аудіювання у жовтні – грудні 2014 – та січні – березні 2015 н.р., ми провели тестування з аудіювання серед студентів II курсу заочної форми навчання у чотирьох вищих навчальних закладах України: Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Київському національному лінгвістичному університеті, Національному технічному університеті України “Київський політехнічний інститут” та Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. Загальна кількість учасників тестування – 104 студенти заочної форми навчання, яким було запропоновано 16 аудіофрагментів екзаменаційного матеріалу з аудіювання міжнародного іспиту FCE (First Certificate in English), створеного для кандидатів з просунутим рівнем володіння мовою (B2). Завдання тестування відповідали вимогам базових навчально-методичних матеріалів з дисципліни “Перша іноземна мова (англійська)” для студентів другого року навчання напряму підготовки “Філологія” (“Переклад”). Для перевірки вміння сприймати і розуміти інформацію на слух глобально, детально і вибірково було використано наступні тестові завдання: множинний вибір (multiple choice), завдання на заповнення пропусків у тексті (gap filling) і множинне зіставлення (multiple matching).

Результати тестування з аудіювання англійською мовою майбутніх перекладачів II курсу заочної форми навчання показали, що найскладнішим для них було завдання на заповнення пропусків у тексті (gap filling).

Коефіцієнт навченості за В.П. Беспальком всієї тестувальної групи становить 0,44. Зазначений результат, який виявився нижче 0,7, доводить, що рівень сформованості умінь студентів в аудіюванні сформований на недостатньому рівні. До того ж, наші спостереження показали, що студенти не вміють ефективно використовувати час, виділений на ознайомлення із завданнями до тексту. Відволікаються від процесу аудіювання, не підкреслюють ключові слова та фрази, намагаються списати відповіді інших, не зосереджуються на варіантах відповідей.

З метою підвищення якості підготовки перекладачів та удосконалення процесу навчання англійської мовної компетентності в аудіюванні, окрім тестування, було проведено анкетне опитування серед майбутніх перекладачів англійської мови заочної форми навчання. Загальна кількість учасників анкетування – 107 студентів заочної форми навчання, яким було запропоновано 10 запитань, пов'язаних із навчанням аудіювання. За результатами анкетування 100% респондентів відповіли, що відчують брак практики аудіювання, проте 95% з них зауважили, що щодня вони не працюють над поліпшенням власних умінь у цьому виді мовленнєвої діяльності. Незважаючи на низькі показники тестування з аудіювання англійською мовою. 60% майбутніх перекладачів

стверджують, що володіють технікою аудіювання та вміють працювати з матеріалом; такий же відсоток респондентів розуміє носіїв мови на 75%. Серед найскладніших на сприйняття аудіо текстів майбутні перекладачі назвали інтерв'ю, лекції, оголошення та новини. Під час аудіювання англійською мовою найчастіше студенти відчують труднощі, пов'язані із великою кількістю незнайомих лексичних одиниць (зокрема, діалектів, жаргонізмів, сленгу, ідіом), швидким темпом повідомлення, що звучить, та особливостями вимови доповідачів. Розставляючи у пріоритетній послідовності види іншомовних мовленнєвих компетентностей, необхідних усному перекладачу, 90% студентів віддали першу позицію компетентності в говорінні, а не компетентності в аудіюванні, яка є першочерговою у їх професійній діяльності. Майже однотайно всі респонденти погодилися, що використання інформаційних технологій у навчанні майбутніх перекладачів аудіювання англійською мовою в умовах заочної форми навчання є актуальним і підвищило б їх рівень умінь аудіювання.

Майбутні перекладачі другого року навчання поділилися власними порадами і рекомендаціями стосовно шляхів розвитку вмінь аудіювання. Серед яких уважне систематичне прослуховування англомовних теленовин каналів BBC та CNN, перегляд серіалів, фільмів різних жанрів із субтитрами, вивчення пісень англійською мовою, регулярне спілкування з носіями мови та в онлайн чаті Chatroulette, подорожі до англомовних країн, читання книжок мовою оригіналу, відвідування спеціалізованих сайтів. Опрацювання аудіоматеріалів Oxford Exam Excellence, використання методики "тіньового повторення". Також студенти пропонують створювати в університетах гуртки з аудіювання. Підготовка в яких дасть змогу підвищувати їх рівень володіння іншомовною компетентністю в аудіюванні.

Отже, недостатня кількість аудиторного часу на заняттях з практики мовлення не дозволяє організовувати прослуховування великого за обсягом матеріалу і його подальшого обговорення. Тобто, брак аудиторних годин, виділених для студентів заочної форми навчання, унеможливорює якісну підготовку майбутніх перекладачів з аудіювання. Аналіз сучасного стану навчання аудіювання англійською мовою показав, що низькі результати тестування з аудіювання майбутніх перекладачів зумовлюють необхідність систематичного самостійного вправлення студентів в аудіюванні.

ПРИНЦИПИ ВІДБОРУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Мельникова О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Одним із найважливіших питань навчання усного мовлення китайською мовою на основі читання текстів є питання відбору текстів для навчання усного мовлення. Відповідно до концепції відбору художнього текстового матеріалу для ВНЗ для навчання читання, яка була сформульована раніше Л. П. Смеяковою,

важливим принципом відбору текстів є принцип відбору за ступенем (потенціалом) естетичного впливу на читача. Аналіз художніх творів (далі – ХТ) за ступенем естетичного впливу буде здійснюватися з урахуванням якостей, що сприяють створенню емоційно-естетичної комунікації реципієнта з художнім твором: заголовка; гостроти сюжету; цікавої фабули; наявності в сюжетній лінії детективних і захоплюючих елементів; динамічності твору; композиційної завершеності; антропоцентричності твору; образів, їх місткості та психологічної глибини розкриття їх сутності; типовості та самобутності характерів, властивих національній літературі; експансивності й емоційності впливу діючих осіб твору на реципієнта; виклик емпатії до створених персонажів; ефект співпереживання [3, с. 80]. Грунтуючись на виділених якостях всі ХТ можна розділити на три групи: ХТ з відносно великим, із середнім, і з відносно невеликим потенціалом естетичного впливу на реципієнта. Як вказує Л. П. Смелякова, з метою створення сприятливих умов для процесу художнього сприйняття та у відповідності з основним принципом відбору доцільно віддавати перевагу ХТ першої групи [2, с. 15].

Поділяючи думку В. В. Черниш ми зазначаємо, що навчання читання літературно-художніх текстів поєднується з читанням коментарів літературознавчого та лінгвокраїнознавчого характеру, тобто використання ХТ невіддільне від лінгвокраїнознавчого аспекту іноземної мови. Тому відбір матеріалів, що використовуються в навчальному процесі, все частіше базується не тільки на лінгвістичному, а й соціокультурному підході. Таким чином, наступним принципом відбору ХТ є принцип відбору за соціокультурним потенціалом ХТ. Особливе місце серед реалій, що мають загальнокультурну значимість, займають антропоніми, топоніми і хрононіми. Кожен з перерахованих вище об'єктів несе в собі певну кількість національно-специфічної, історичної та історико-культурної інформації [3, с. 85]. Погоджуючись з точкою зору Н. А. Селіванової [1], підкреслюємо, що оскільки художня література – це цінне джерело країнознавчої інформації, то країнознавчу цінність має представляти як окремий ХТ, так і вся система запропонованих для читання текстів.

Складання власне корпусу ХТ для навчання усного мовлення на базі читання ХТ слід здійснювати на основі системно-літературного (літературознавчого) принципу. Він передбачає: врахування літературних епох; національного характеру і творчу індивідуальність письменників, які визначають колорит, стиль і літературний рівень свого часу, розроблені жанри і напрямки [2, с. 17].

Наступним принципом відбору є принцип новизни інформації. Згідно з цим принципом, ХТ, що обираються, повинні містити нову для студентів інформацію, а зміст ХТ повинен бути значущим в очах студентів [3, с. 87].

Принцип відповідності змісту ХТ інтересам студентів. Згідно з цим принципом при відборі ХТ – жанрів творів, їх тематики, повинна враховуватися вся структура інтересів майбутніх учителів у всій її різноманітності [3, с. 89].

Принцип посиленості та доступності. Успішна реалізація відбору ХТ та їх ефективне використання у навчальному процесі можливе за умови доступності цього матеріалу студентам. Доступність текстового матеріалу, у свою чергу, безпосередньо пов'язана з його складністю [2, с. 21].

Принцип поступового збільшення обсягу текстового матеріалу для читання. З огляду на важливість кількісного фактору під час навчання читання, дослідники-методисти визначають основну кількісну характеристику навчальних текстів як мінімальний загальний обсяг текстового матеріалу. Визначення загального обсягу текстового матеріалу складається з одноразових доз пред'явлення і вимагає встановлення норми читання, тобто мінімального і граничного обсягу одноразових доз текстового матеріалу, які доступні для студента і наближаються до його меж можливостей засвоєння [3, с. 94].

Повністю погоджуючись з точкою зору В. В. Черниш зазначимо, що крім вище зазначених принципів підбираючи ХТ для навчання читання слід враховувати: 1) значимість, привабливість сюжету текстів; 2) наявність у відібраних текстах уже відомої студентам інформації, що полегшує розуміння змісту тексту, сприяє кращому запам'ятовуванню його змісту; 3) відповідність мовних труднощів відібраних текстів рівню підготовки студентів; 4) виховну цінність відібраних текстів, актуальність проблематики з позиції загальнолюдських цінностей; 5) відповідність віковим особливостям, мовленнєвому і життєвому досвіду студентів і їх інтересам [3, с. 96].

Як видається, використання перерахованих вище принципів при відборі текстів для читання може сприяти «культуроорієнтованому навчанню», поліпшенню практичного володіння іноземною мовою, а також інтенсифікації та активізації навчально-педагогічного процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селиванова Н. А. Литературно-страноведческий подход к отбору текстов для домашнего чтения / Н. А. Селиванова. // Иностранные языки в школе. – 1991. – №1. – С. 60–64.
2. Смелякова Л. П. Теоретические основы отбора художественного текстового материала для языкового вуза (на материале английского языка) : автореф. дис. на соискание ученой степени докт. пед. наук : спец. 13.00.02. «Методика преподавания иностранных языков» / Смелякова Л. П. – Санкт-Петербург, 1993. – 32 с.
3. Черныш В. В. Обучение англоязычному чтению и аудированию с использованием аудиокниг художественных произведений : дис. канд. пед. наук : 13.00.02 «Методика преподавания иностранных языков» / Черныш В. В. – Киев, 2001. – 281 с.

ІНТЕГРАЦІЯ І ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ В ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Мірошниченко Е.В.

Київський національний лінгвістичний університет

У зв'язку з модернізацією системи вищої освіти, її переходом до багаторівневої моделі підготовки фахівців постає питання про необхідність нової освітянської парадигми, у межах якої особливого значення набувають тенденції інтеграції і диференціації.

Інтеграція і диференціація вважаються двома діалектично протилежними тенденціями в розвитку сучасної науки, виробництва і освіти. Інтеграція зумовлена об'єктивними процесами взаємозв'язку і взаємозалежності різних наукових дисциплін, що потребує від кваліфікованого працівника широкої загальної культури і обізнаності у багатьох суміжних галузях. Диференціація виключає можливість "універсалізму" в умовах величезного нарощування наукових і професійних знань. Важливою умовою досягнення успіху у будь-якій діяльності вважається спеціалізація працівника, що не лише сприяє розвитку виробничих сил, науки, культури, але й відповідає різноманітності задатків і здібностей людини, її індивідуальним нахилам до того чи іншого виду діяльності [2, с. 27].

Діалектичною протилежністю інтеграції, як відзначають науковці, є власне не диференціація, а дезінтеграція. Процеси інтеграції і диференціації взаємодоповнюють один одного, співіснують в нерозривній єдності діалектичного взаємозв'язку на загальній логіко-методологічній основі [1, с. 8]. Проте на сьогодні в навчанні ІМ студентів немовних спеціальностей вони реалізуються, як правило, окремо: або інтеграція, або диференціація.

Так, на сучасному етапі реалізовані такі напрями дослідження інтеграції і диференціації в навчанні ІМ: інтегративний підхід до формування іншомовної професійної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей (Борозенець Г. К., 2005; Уколова З. С., 2006), інтегративно-контекстна модель формування іншомовної професійної компетентності майбутніх інженерів (Теніщева В. Ф., 2008), інтеграція змісту ІМ і профільюючих дисциплін студентів економічних і технічних спеціальностей (Тарнопольський О. Б., Корнева З. М., 2013), визначено типи інтеграції: профільна і професійно-орієнтована, внутрішньомовна, інтелектуальна (Мітусова О. О., 2006), міжаспектна і полікодова (Никитенко О. А., 2013), досліджено проблеми педагогічних механізмів диференціації навчання ІМ і визначено її види (Зайцева І. А., 2007; Кузнєцова Н. Ю., 2014; Літікова О. І., 2008; Мохова О. Л., 2012; Рожньова О. М., 2009; Шерстюк Л. В., 2011).

Процеси інтеграції і диференціації в навчанні ІМ, як свідчить аналіз вищезазначених досліджень, набувають сьогодні специфічних ознак. Інтеграція характеризується динамікою розвитку від внутрішньопредметної і міжпредметної інтеграції до власне інтеграції, яка, як справедливо відзначають науковці, забезпечує рух педагогічних систем до їх більшої цілісності [3, с. 69]. Вона розглядається як єдність вимог до відбору технологій, методів і форм навчання. Під впливом процесів інтеграції і особливостей їх прояву суттєвих змін зазнає і організація навчання на основі диференціації, характерною ознакою якого стає розширення кола його системотвірних факторів, що сприяє більш цілісній організації процесу навчання ІМ: від урахування окремих індивідуально-психологічних характеристик студентів з метою зручності їх вивчення до конгломерату стилів сприйняття, мислення і навчання на основі набутих знань і сформованих умінь у вигляді індивідуальних стилів діяльності студентів; від фрагментарності диференціації до її комплексного впровадження в навчальний процес, розробки цілісної систем керування диференційованим навчанням.

Ці особливості відбивають загальну тенденцію сучасного етапу розвитку науки, що характеризується поглибленням і взаємозв'язком процесів інтеграції і бурхливим розвитком процесів диференціації, які в порівнянні з попередніми періодами проявляються на більш високому рівні єдності знання.

Зауважимо, що більшість розроблених інтегративно-педагогічних концепцій навчання ІМ студентів немовних спеціальностей базується на ідеї синтезу наук і інтегративному підході до змісту навчання, що є свідченням однобічного розгляду проблеми інтегративності. Тому для створення дійсно цілісної інтегративної картини навчання важливо посилити інтеграцію в площині врахування індивідуально-типологічних особливостей студентів.

Не зважаючи на те, що вищезазначені дослідження мають інтегративний характер, практично всі їх автори відзначають, що ефективність інтеграції виявляється тільки тоді, коли в процесі навчання присутня диференціація, яка дає змогу розширити технологічно-методологічний аспект педагогічної діяльності і, як наслідок, сприяти впровадженню принципово нового інтегративно-диференційованого підходу і розробку відповідної технології навчання ІМ студентів немовних спеціальностей. Дієвість цього підходу визначається, з одного боку, можливістю формування у студентів цілісного світогляду, інтегративного способу мислення, розвитку їхніх особистісних і професійно значущих якостей, здатності до самостійного оволодіння новими знаннями і вміннями. З іншого боку, така інтеграція є ефективною за умови диференціації навчання, яка дозволяє організувати навчальний процес з урахуванням реального рівня володіння студентами ІМ, індивідуально-психологічних особливостей і мотивів студентів і забезпечити їм свободу вибору і варіативність оволодіння ІМ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Игнатова В. А. Интеграция и дифференциация как универсальные категории науки и их отражение в теории и практике естественнонаучного образования/ В. А. Игнатова // Образование и наука. –2013. –№ 2. – С. 3–17.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підруч. для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів: / [Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін].; за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 519 с.
3. Тенищева В. Ф. Интегративно-контекстная модель формирования профессиональной компетенции: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.08 / Тенищева Вера Федоровна. – Санкт-Петербург, 2008. – 375 с.

ЕТАПИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО УСНОГО МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВОГО РОЗПОВІДАННЯ

Мокіна А.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Завданнями нашого дослідження проблеми навчання старших дошкільників англійського усного мовлення методом розповідання є 1) уточнення етапів навчання англійського усного мовлення дітей старшого дошкільного віку

з використанням методу цифрового розповідання; та 2) розподілення типів і видів вправ згідно з етапами навчання усного англійського мовлення старших дошкільників з використанням методу цифрового розповідання; 3) характеристика знань, навичок й умінь, які набуваються, формуються і розвиваються на кожному етапі.

Методика навчання усного англійського мовлення старших дошкільників реалізується в два етапи:

1) пропедевтичний етап має на меті підготувати дошкільників до сприйняття й розуміння англійської казки та наступного переказу її змісту і містить підетап 1, мета якого повідомити дітям лексичні, граматичні, фонетичні знання, і підетап 2, який має на меті сформувані мовленнєві лексичні і граматичні навички;

2) основний етап, спрямований на розвиток мовленнєвих умінь аудіювання і монологічного мовлення. На дошкільному ступені навчання ми розглядаємо розвиток мовленнєвих умінь монологічного мовлення як навчання переказу змісту прослуханих казок.

Відповідно, ми виділяємо три групи вправ, мета:

- I групи вправ – ознайомлення учнів з новими ЛО і ГС;
- II групи вправ – навчання учнів розуміти і вживати ЛО і ГС на рівні фрази;
- III групи вправ – навчання учнів розуміти і створювати висловлювання понадфразової єдності.

У табл. 1 наведено типи і види вправи до кожного етапу навчання запропонованої нами методики.

Таблиця 1

Система вправ для навчання усного англійського мовлення старших дошкільників за допомогою цифрового розповідання

Етапи		Група вправ	Типи вправ	Види вправ
Пропедевтичний	Підетап 1	I група вправ для ознайомлення учнів з новими ЛО і ГС	Рецептивні некомунікативні, рецептивно-репродуктивні некомунікативні.	Сприймання ЛО за допомогою наочності; сприймання ГС за допомогою пояснення; сприймання ЛО і ГС і показ мимічної дії або підбір малюнку; повторення ЛО і ГС за вчителем; виділення першого і останнього звуку ЛО і ГС; пригадування першого і останнього звуку ЛО і ГС.
	Підетап 2	II група вправ для навчання учнів розуміти і вживати ЛО і ГС на рівні фрази	Рецептивні умовно-комунікативні, рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні.	Сприймання ЛО і ГС у ЗМ з опорою на наочність; розігрування змісту ЗМ діями, на фланелеграфі або настільному театрі; імітація ЛО і ГС у ЗМ; підстановка ЛО і ГС у ЗМ; завершення ЗМ, трансформація ЗМ; розширення ЗМ; самостійне вживання ЛО і ГС на рівні фрази.

Основний	III група вправ для навчання учнів розуміти і створювати висловлювання понад-фразового рівня	Рецептивні комунікативні, рецептивно-репродуктивні некоммунікативні	Слухання аудіотексту з опорою на мультимедійну презентацію і зображення його основного змісту на малюнку; слухання аудіотексту з опорою на мультимедійну презентацію і розташування малюнків у послідовності; слухання аудіотексту з опорою на мультимедійну презентацію і розмалювання дотичних малюнків; переказування змісту аудіотексту з опорою на мультимедійну презентацію.

Розроблена система вправ має реалізувати такі цілі навчання ІМ на кожному його етапі:

- 1) практичної мети, яка передбачає розвиток умінь усного англійського мовлення;
- 2) розвивальної мети – розвиток пізнавальних процесів, задіяних у процесах аудіювання і переказу; розвиток навчально-стратегічних умінь;
- 3) виховної мети – виховання особистісних рис (активність, працьовитість, доброзичливість тощо), позитивного ставлення до ІМ і культури, країн виучуваної мови;
- 4) освітньої мети – набуття учнями лінгвосоціокультурних знань, формування лінгвосоціокультурних навичок і розвиток лінгвосоціокультурних вмінь.

На підготовчому етапі діти знайомляться з паравербальними і невербальними засобами спілкування, які слугують одночасно прийомом семантизації нових ЛО і ГС. Оскільки навчання не є провідним видом діяльності для старшого дошкільного віку, учитель пояснює дітям способи виконання навчальних дій. Наприклад, як пронумерувати низку малюнків, як виділяти перший чи останній звук слова тощо. Слід зазначити, що діти старшого дошкільного віку активно вживають і самостійно розробляють комунікативні стратегії. Вони схильні замінювати невідомі або забуті іншомовні слова засобами фонації, жестами, словами рідної мови; перекладати почуту інформацію ІМ рідною мовою, виділяти основний зміст повідомлення.

Перспективу подальших наукових розвідок ми вбачаємо у створенні моделі процесу навчання на основі розробленої системи вправ.

НАВЧАЛЬНЕ ПОРТФОЛІО УЧНЯ І СТУДЕНТА ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ В ОСВІТІ

Ніколаєва С.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Виходячи з категорій учасників освітнього процесу, вважаємо за доцільне виокремити такі **типи портфоліо**:

- портфоліо учня/студента – навчальне портфоліо;
- портфоліо вчителя/викладача – професійне портфоліо;

- портфоліо загальноосвітнього/вищого навчального закладу;
- міністерства освіти/ агентства із забезпечення якості освіти та інших інституцій – інституціональне портфоліо.

У цій публікації зупинимось детальніше на навчальному портфоліо учня або студента, яке, з нашої точки зору, має бути одним з двох підтипів : загальнонавчальним чи предметним, в тому числі мовним і методичним. Розглянемо детальніше **загальнонавчальне портфоліо учня/студента**, яке являє собою форму і процес організації (колекція, збір та аналіз) зразків і продуктів їхньої навчально-пізнавальної діяльності, а також відповідних інформаційних матеріалів із зовнішніх джерел (однокласників/ однокласниць, учителів/викладачів, батьків, центрів тестування, громадських організацій тощо), призначених для подальшого їх аналізу, всебічної кількісної та якісної оцінки рівня навченості даного учня/студента і подальшої корекції процесу навчання (Аствуд Р., Мулін Дж., Херберт І., Шакельфорд Р. та інші).

Аналіз досліджень з проблеми (Загвоздкін В.К., Левін Б., Майер Р., Риджен Р., Сміт Д., Стивенсен Д. та інші) має узагальнити основні способи використання цього виду портфоліо учнями і студентами: обговорення результатів навчання з однокласниками/однокурсниками та вчителями/викладачами; рефлексія своєї роботи; демонстрація індивідуального стилю навчання, особливостей інтелекту і культури; самостійне визначення мети створення портфоліо; встановлення зв'язку між попереднім і новим знанням; включення в процес формування своїх компетентностей, в рефлексію своїх змін, “створення” самого себе; оцінка проміжних досягнень, в тому числі “формалізована”; підготовка та обґрунтування вибору майбутньої діяльності (після середньої та вищої освіти) тощо.

Застосування учнем/студентом в освітньому процесі різних видів портфоліо (оціночного, рефлексивного, демонстраційного, комплексного) має свою специфіку. Ознайомлення з проведеними дослідженнями дає змогу констатувати, що **оціночне портфоліо** містить матеріали для оцінювання навчальних і навчально-наукових/наукових досягнень того, хто навчається; готовності до вибору професії або професійної діяльності. **Демонстраційне портфоліо** зазвичай містить зібрання особистих досягнень учня/студента, яке показує реальний рівень його підготовки та активності в різних навчальних і позанавчальних видах діяльності у навчальному закладі та за його межами. **Рефлексивне портфоліо** охоплює матеріали, які забезпечують можливість учню/студенту аналізувати свої навчальні, навчально-наукові та наукові досягнення; готовність до наступної навчальної/професійної діяльності. **Комплексне портфоліо** складається з окремих розділів вищеназваних видів портфоліо.

Аналіз досліджень, проведених особисто нами й іншими дослідниками (Кокс Дж., Меадор Д., Меліса К., Полат Є.С. та інші), дає змогу визначити основне призначення кожного з видів портфоліо.

Так, вважаємо, що призначенням **оціночного портфоліо** є: поєднання кількісної та якісної оцінок; перенос педагогічного акценту з оцінки вчителя/викладача на само- і взаємооцінку учнів/студентів; забезпечення умов для самоконтролю і самооцінки учня/студента, його саморегуляції, самостійній експертизі власної діяльності.

Призначення **демонстраційного портфоліо** зводиться, в нашому розумінні, до такого: “показати все, на що ти здатний”; демонструвати процес формування різних видів компетентностей учня/студента; зберігати роботи (навчальні, наукові, методичні тощо), зібрані на протязі всього періоду навчання; зберігати документи, що підтверджують успіхи учня/студента в різних видах діяльності (атестати, дипломи, грамоти тощо), зберігати відгуки вчителів/ викладачів про роботу учня/ студента й т. і.

Основне призначення **рефлексивного портфоліо** вбачаємо: у демонстрації учнем/студентом свого розуміння процесу оволодіння різними видами компетентностей; в аналізі учнем/студентом своїх робіт (навчальних, наукових, методичних і т.д.), зібраних в процесі навчання; в аналізі своїх успіхів і невдач в різних видах діяльності; в аналізі відгуків учителів/викладачів про його роботу тощо.

До етапів роботи з загальнонавчальним портфоліо відносимо: мотивацію і цілепокладання створення портфоліо; розробку структури портфоліо; планування діяльності зі збору, оформлення та підготовці матеріалів до презентації портфоліо; збір та оформлення матеріалів; пробну презентацію портфоліо; заключну презентацію портфоліо; оцінку результатів діяльності; підсумкову рефлексію.

Кожне з вищеописаних портфоліо має бути індивідуальним, груповим або масовим; модульним, семестровим, курсовим/річним тощо; паперовим або електронним (Барет Х., Барнстабл К., Нельсен Л., Пастухова І.П., Равет С. та інші). З особливостями створення електронного портфоліо учня/студента ви можете ознайомитися з на сайті (electronicportfolios.com).

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПИТУВАННЯ СТУДЕНТІВ СТОСОВНО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ФІЛЬМІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ УСНОГО АНГЛОМОВНОГО МОВЛЕННЯ

Ніщик Р.О.

Київський національний лінгвістичний університет

З метою визначення доцільності та ефективності використання автентичних художніх фільмів (АХФ) для навчання усного англомовного мовлення, впродовж 2011-2012 р.р. нами було проведено опитування студентів, що здобувають кваліфікацію філолога англійської мови, трьох вищих закладів освіти.

Опитування відбувалось у формі заповнення анкет. Загальна кількість респондентів становить 235 студентів II-III курсів Київського національного лінгвістичного університету (факультет германської філології та факультет перекладачів), Волинського національного університету ім. Лесі Українки (зараз Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки) (факультет романо-германської філології) та Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка (філологічний факультет).

Опитування – метод отримання інформації про рівень володіння мови [1, с.176]. Засобом отримання необхідної інформації була анкета, що, в свою чергу, є набором запитань, відповіді на які дають можливість робити висновки про об'єктивні і суб'єктивні фактори діяльності опитуваного [1, с.17].

Проведене нами опитування було письмовим (заповнення анкет), індивідуальним, із запитаннями закритого та відкритого типу. Закритий тип запитання передбачає вибір відповіді із запропонованих варіантів. Відкритий тип запитання вимагає довільну відповідь.

Загалом, в анкеті представлені 13 запитань, відповідь на які студентам треба було вибрати із запропонованих варіантів, або навести власний варіант.

За допомогою анкети нам вдалось визначити *жанри АХФ*, які є найцікавішими для студентів II-III курсів. Так за результатами опитування 30,4% респондентів надають перевагу комедійним фільмам, 14,4% – мелодрамам, 12,6% – пригодницьким фільмам, 8,2% – психологічним фільмам, 7,8% – історичним фільмам, 6,9% – фантастичним фільмам, 6,6% – детективам, 6,4% – документальним фільмам, 6,2% – трилерам.

Була виявлена *періодичність перегляду* студентами *АХФ* на заняттях з англійської мови. 49,4% респондентів дивляться *АХФ* в середньому один раз на семестр, 39,2% – один раз на місяць, 7,2% – не дивляться *АХФ* взагалі, або дивляться дуже рідко, 3,4% опитаних відповіли, що дивляться *АХФ* один раз на тиждень. Варто також зауважити, що згідно опитування 89,3% респондентів вперше подивились *АХФ* на першому курсі, а 10,2% на другому.

Ми встановили, що *робота зі зняття мовних труднощів* перед переглядом *АХФ* відбувається, за словами студентів, нечасто (44,5%), не проводиться взагалі (38,4%), проводиться завжди (16,8%). Проте на запитання чи вважають респонденти за необхідне, щоб викладач допомагав їм з фонетичними, лексичними чи граматичними труднощами перед переглядом фільму, 80,9% опитаних відповіли стверджувально і 19% – заперечно.

На запитання, яким чином перегляд *АХФ* *допомагає у навчанні*, 26% респондентів відповіли, що перегляд *АХФ* покращує розуміння на слух, 21,5% – поширює лексичний запас, 18,1% – розвиває фонетичні вміння (вимову), 13,6% – розвиває вміння перекладу, 6,4% – сприяє поліпшенню вмінь діалогічного мовлення, 5,6% – поширює знання про країну, мова якої вивчається, 4,2% – сприяє поліпшенню вмінь монологічного мовлення, 4,1% – розвиває граматичні вміння.

На запитання, який *вид роботи* з матеріалом *АХФ* студенти вважають *ефективним*, 48,1% респондентів відповіли, що вважають ефективним виконання усних вправ, (серед них 33,8% опитаних вважають ефективним виконання усних фонетично спрямованих вправ, 47,4% виконання усних лексично спрямованих вправ, 18,6% виконання усних граматично спрямованих вправ), 16,1% вважають ефективним виконання письмових робіт, 18% вважають ефективним виконання усних вправ з монологічного мовлення, 18% вважають ефективним виконання усних вправ з діалогічного мовлення.

Таким чином, відповіді студентів дають змогу зробити висновки про те, що робота з *АХФ* на заняттях з англійської мови проводиться більшою чи

меншою мірою регулярно. Загалом студентам подобаються заняття присвячені роботі з АХФ оскільки вони вважають, що матеріал АХФ допомагає їм покращити вимову, збільшити лексичний запас, засвоїти нові граматичні структури і, звичайно, познайомитися та краще зрозуміти культуру і звичаї англомовних країн.

Водночас, опитування студентів дозволило виявити недоліки використання АХФ в процесі навчання усного англомовного мовлення. Серед них варто зазначити невелику кількість занять присвячених АХФ і зведення занять з АХФ до простого його перегляду без додаткової інформації, коментарів чи вправ спрямованих на засвоєння лексичного, граматичного, фонетичного матеріалу. Це свідчить про низький рівень володіння викладачами методикою використання АХФ, а також недостатньою кількістю методичних розробок для навчання студентів усного англомовного мовлення за допомогою АХФ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин – М.: ИКАР, 2009. – 448 с.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ІДЕНТИФІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОГО ФЛОТУ

Огородник Н.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Закріплені Законом України “Про вищу освіту” основні засади функціонування сучасної системи вищої освіти визначають її гуманістичне спрямування. Пріоритетами національної вищої професійної освіти стають її дві рівнозначні складові – освітня і професійна, або спеціальна. Поєднання цих двох компонентів на рівноправній основі сприятиме, як зазначено у законі, як підготовці конкурентоспроможних фахівців для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, так і самореалізації особистості [1].

Очевидно, що самореалізація неможлива без усвідомлення людиною самої себе: своїх здібностей, можливостей, потреб. Більш того, за визначенням вчених, період отримання професійної освіти хронологічно збігається з кризою юності, тобто з закономірним процесом самовизначення, самопізнання й проектування себе у професії [2]. Становлення професійної самоідентифікації передбачає усвідомлення молодою людиною своєї соціальної ролі, розуміння очікувань соціуму щодо його професійних функцій та ефективності роботи.

На думку вчених, професійна ідентифікація – “це необхідна умова професійної самосвідомості особистості” [3, с. 244]. Саме вона забезпечує прийняття певної професійної ролі та успішне оволодіння обраною професією. Формування професійної самоідентичності відбувається через рефлексію

навчально-професійних інтересів, цілей, стандартів, очікувань, досягнень, якостей, які у сумі складають потенціал професіонала та визначають рівень його професійної компетентності [4, с. 81].

Серед якостей, що відіграють вирішальну роль у професійній ідентифікації майбутніх фахівців флоту, за визначенням дослідників цього питання, важливе місце посідають міжособистісно-комунікативні якості [5], оскільки саме від ефективності спілкування великою мірою залежить якість взаємодії членів команди. У сучасному світі міжнародного судноплавства, що передбачає роботу у складі багатонаціонального екіпажу, успішність спілкування як на борту, так і між судном та береговими службами набуває життєво необхідного значення [6]. Належний рівень володіння англійською мовою як робочою мовою міжнародного екіпажу є не лише вимогою під час сертифікації моряків, але й ключовим елементом гарантування безпеки, ефективності та прибутковості судноплавства.

За даними експертів Міжнародної морської організації (ІМО) стосовно володіння морською англійською мовою на судах світового флоту 37% опитуваних моряків і майже половина (48%) моряків за самооцінкою відзначили мовні труднощі під час несення вахти, що свідчить про високий ступінь їхньої невпевненості під час виконання службових обов'язків у ситуаціях іншомовного спілкування. У звіті наведено дані з 19 аспектів життєдіяльності моряка, відносно котрих у опитуваних відзначалося зниження задоволення від власної професійної діяльності через погане володіння мовою. У зв'язку з цим експертами зроблено висновок щодо суттєвого зростання рівня стресовості на борту судна через нездатність спілкуватися, а відтак, і про набагато більшу важливість мовного фактору порівняно з технічною компетентністю моряків [7]. Проте, зрозуміло, що надійність і ефективність роботи фахівців морського флоту залежать не лише від їх рівня володіння англійською мовою, але й від того, наскільки глибоко інтегрується їхній досвід англійськомовного спілкування у загальну структуру професійної компетентності.

Професійно орієнтоване навчання іноземної мови на сьогодні визнається пріоритетним напрямом в оновленні освіти, оскільки іншомовне спілкування стає значущим компонентом професійної діяльності фахівців. Професійно орієнтоване навчання вченими визначається як навчання, засноване на врахуванні потреб студентів у вивченні іноземної мови, продиктованих особливостями майбутньої професії або спеціальності. Відповідно, і мета навчання англійської мови майбутніх моряків має визначатися не лише як оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю, але й формування соціально-професійної особистості, здатної до продуктивного використання англійської мови як засобу вирішення професійних завдань у полікультурному середовищі. Вчені стверджують, що іноземна мова є ефективним засобом формування професійної ідентифікації майбутнього спеціаліста, оскільки у ході засвоєння професійно орієнтованого мовного матеріалу встановлюється двосторонній зв'язок між прагненням студента набути спеціальні знання й успішністю оволодіння мовою [7, с. 4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – Назва з екрана.
2. Хайрова Х.Ж. Педагогические условия формирования готовности студентов к профессиональной идентификации в процессе обучения иностранному языку: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.08. – Пенза, 2009. – 23 с.
3. Основи практичної психології. / Панок В., Титаренко Т., Чепелева Н. та ін.: Підручник. – К.: Либідь, 1999. – 536 с.
4. Варбан М.Ю. Рефлексія професійного становлення в юнацькому віці. / Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 6-7. – С. 80–83.
5. Онищук В.М. Професійне становлення моряків в системі освітнього процесу // Соціально-економічні, соціально-педагогічні та соціально-психологічні проблеми морської освіти: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (Керч, 14-16.06.2012). – Керч; Мелітополь: Колор Принт, 2012. – С. 66–71.
6. European Commission. The Impact of Multicultural and Multilingual Crews on Maritime Communication. // MARCOM. Final Reports. – Volumes 1&2, 2001. – 120 p.
7. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранному языку: пособие для учителя: М: АРКТИ-Глосса, 2000. – 165 с.

ОСОБИСТІСНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТА-ПЕРЕКЛАДАЧА В КУРСІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА»

Огуй О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема навчання професійно орієнтованої іноземної мови (ІМ) є однією з найактуальніших, адже студентами постає мета оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю та фаховою компетентністю з певної спеціальності.

У студентів молодших курсів ставлення до майбутньої професії ще не носить яскраво вираженого характеру і, відповідно, несуттєво впливає на їхню успішність. Поступово з набуттям фахових знань студенти глибше осмислюють тонкощі їхньої майбутньої професії, у них формується відповідне ставлення до майбутньої професійної діяльності. У студентів з високим рівнем соціальної зрілості яскраво виражене професійне самовизначення, головними ознаками якого є осмислена й тверда готовність до активної самостійної діяльності за обраною спеціальністю, прагнення постійно в ній удосконалюватися [3].

Контекстом визначення об'єктів особистісного й діяльнісного розвитку студентів – майбутніх перекладачів – у курсі навчальної дисципліни «Іноземна мова» ми обрали особистісно-діяльнісний підхід [2, с. 74-89], згідно з яким увага концентрується на студентові, виходячи з особливостей розвитку його особистості та діяльності. Прокоментуємо кожний із складників підходу.

Особистісний підхід до навчання визначає провідним орієнтиром, основним змістом і головним критерієм успішної навчальної діяльності не лише знання, навички й уміння, функціональну підготовленість до виконання певних видів

діяльності, а й формування низки особистісних якостей: спрямованості, громадянської активності, творчих здібностей і вмінь, волі, емоційної сфери, рис характеру [1]. В свою чергу, діяльнісний підхід до навчання передбачає спрямованість усіх навчальних заходів на організацію інтенсивного учіння студентів, яке постійно ускладнюється, оскільки лише через власну діяльність студент засвоює науку і культуру, способи пізнання і перетворення світу, формує й удосконалює особистісні якості [1]. В цьому сенсі діяльність є відкритою системою для формування особистості.

Трактуючи діяльнісний підхід як такий спосіб організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, в якому вони беруть активну участь у навчальному процесі, Л.Ф.Фотьянова [4] пропонує організувати навчання, в якому студенти є суб'єктами власної діяльності: усвідомлюють і самі виокремлюють проблему, висувають мету вивчення певного питання, формулюють завдання, вирішують їх, застосовують набуті знання на практиці.

Звернемося до визначення об'єктів розвитку студента – майбутнього перекладача в процесі формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в контексті особистісно-діяльнісного підходу [2, с. 74-89], згідно з яким особистість формується в процесі діяльності. Кожний складник підходу передбачає розвиток свого умовного об'єкту: особистості студента в процесі вивчення англійської мови та виконуваної ним при цьому діяльності. В свою чергу, і особистість, і діяльність як узагальнені об'єкти розвитку складаються з низки конкретніших об'єктів.

У межах навчальної дисципліни «Іноземна мова» студент є активним суб'єктом двох різновидів діяльності: професійно орієнтованого учіння (як систематичного набуття знань та оволодіння вміннями та навичками, необхідними для здійснення майбутньої фахової діяльності) та професійно орієнтованої іншомовної мовленнєвої діяльності. При цьому учіння націлене саме на оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю. Отже, в межах діяльнісного складника ми виокремлюємо ці два різновиди діяльності студента-перекладача.

У свою чергу, особистісний складник передбачає дослідження процесу навчання ІМ крізь особистість самого студента-перекладача – його пізнавальної активності, розвитку мислення, пам'яті, уваги, інших когнітивних процесів. Всі методичні рішення викладача ІМ (організація дидактичного матеріалу, використовувані навчальні прийоми, пропоновані завдання й вправи тощо) відображаються через призму особистості студента-перекладача – його потреби, мотиви, здібності й інші індивідуально-психологічні особливості. Отже, в межах особистісного складника ми виокремлюємо мотиви учіння студентів, а також когнітивні процеси, задіяні в процесі оволодіння ІМ, та емоційно-вольові якості.

Таким чином, об'єктами особистісного розвитку студентів – майбутніх перекладачів – у курсі ІМ ми визначили мотиви учіння студентів, когнітивні процеси, задіяні в процесі оволодіння ІМ, та емоційно-вольові якості; об'єктами діяльнісного розвитку – знання, навички й уміння, які складають іншомовну професійно орієнтовану компетентність і компетентність в учінні.

Виокремлені об'єкти особистісно-діяльнісного розвитку співвідносяться з цілями професійно орієнтованого формування у студентів-перекладачів іншомовної комунікативної компетентності. Практична мета передбачає формування професійно орієнтованої іншомовної компетентності; освітня мета – компетентності в учінні; виховна мета – мотивів учіння; розвивальна мета – розвиток когнітивних процесів та емоційно-вольових якостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загвязинский В. И. Теория обучения. Современная интерпретация / В. И. Загвязинский. – М. : Академия, 2008. – 192 с.
2. Зимняя И. А. Педагогическая психология : [учебник для вузов] / И. А. Зимняя. – [изд. второе, доп., испр. и перераб.]. – М. : Логос, 2000. – 384 с.
3. Психология молодости: авторство собственного образа жизни : [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.rusmedserver.ru/med/pedagog/23.html>
4. Фотьянова Л. Ф. Теоретические основы личностно-деятельностного подхода к обучению иностранным языкам : [Електронний ресурс] / Л. Ф. Фотьянова. – Режим доступу <http://www.t21.rgups.ru/doc2007/1/20.doc>

ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Олійник Т.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Стратегії завжди були складовою вивчення іноземних мов. Більшого успіху (при однакових здібностях) досягають учні, які володіють навчальними стратегіями, вміють обирати з них ті, які найбільше підходять для вирішення конкретних проблем, навчилися гнучко пристосовувати стратегії до потреб, заданих ситуацією та оволоділи здатністю до моніторингу рівня свого успіху.

Інтерес до навчальних стратегій набув особливої актуальності у зв'язку з популярністю ідеї автономії навчання. Звичайно, при вивченні ІМ в школі повної автономії учнів досягти неможливо, тому тут доречніше говорити про використання автономії у вужчому розумінні, тобто як більш інтенсивного управління учнів своїм процесом навчання та відповідальності за нього в рамках навчального процесу. Оволодіння стратегіями є важливим чинником для організації самокерованого навчання. Вони мають бути застосовані як на уроці, так і при вивченні іноземної мови вдома.

Оволодіння навчальними стратегіями, притаманними для вивчення іноземної мови, має починатись з початку її вивчення в школі. Для того, щоб учні мали змогу самостійно здійснювати керування власним процесом навчання, вони повинні навчитись вибирати найбільш ефективні стратегії з огляду на зміст завдання та свій навчальний тип. У процесі навчання учні мають отримати спробу перевірити на практиці різні стратегії для того, щоб правильно обирати найбільш адекватні власним психологічним особливостям.

Згідно з програмними вимогами, учні основної школи повинні оволодіти основними іншомовними уміннями та навичками. Саме на цей період приходить максимальний обсяг навчального матеріалу, тому більшість навчальних стратегій теж має формуватися саме в основній школі.

В старших класах учні мають систематизувати і вдосконалювати стратегії, з якими вони ознайомились раніше, для того, щоб бути готовим самостійно продовжувати вивчення іноземної мови після закінчення школи. А це означає, що учні мають навчитися:

- визначати цілі оволодіння мовою та співвідносити їх зі своїми реальними інтересами і потребами (Для яких цілей, в яких ситуаціях потрібна мова, що вивчається?);
- передбачати кінцевий результат оволодіння мовою і визначати критерії його оцінки (Що конкретно потрібно уміти? Як це допоможе у спілкуванні, в пізнанні оточуючого світу? Як це оцінюється в реальному спілкуванні?);
- відбирати найбільш прийнятні й ефективні форми і прийоми навчання (Цікаво? Продуктивно? Відповідає індивідуальному стилю навчальної діяльності?);
- відслідковувати процес і успішність свого просування в оволодінні мовою (Що і як виходить/не виходить? Який уже є досвід?);
- оцінювати реальні досягнення і можливості використання ІМ у реальній діяльності (Що конкретно я вже вмію? Наскільки мій мовленнєвий досвід і досвід іншомовного спілкування корисні, наскільки вони відповідають вимогам?);
- оцінювати продуктивність і досвід своєї навчальної діяльності (Чи вмію я самостійно працювати над мовою?)

ВИМОГИ ДО ВПРАВ ПРИ ФОРМУВАННІ УСНОМОВЛЕННЕВОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Орловська Л.К.

Київський національний лінгвістичний університет

Специфіка підсистеми вправ для формування усномовленнєвої граматичної компетенції зумовлюється вимогами до вправ, пов'язаних із закономірностями процесів навчання і вивчення мов, а також умовами, в яких вони відбуваються.

По-перше, на другому році навчання англійської мови студенти володіють достатньо високим рівнем граматичної компетенції як в рідній, так і в першій іноземній мові. Отже підсистема вправ для формування усномовленнєвої граматичної компетенції повинна забезпечувати актуалізацію та активне залучення попереднього лінгвістичного досвіду студентів у першій іноземній мові та в рідній мові, що сприяє більш швидкому оволодінню граматичної структури та особливостями їх функціонування.

По-друге, підсистема вправ повинна базуватися на використанні вже засвоєних стратегій вивчення мови завдяки набутому досвіду під час навчання рідної та першої іноземної мови: самостійне виведення студентами правил

вживання та утворення граматичних структур; візуалізація граматичних правил; використання граматичних довідників; систематизація вивченого граматичного матеріалу; зіставлення виучуваних граматичних структур з граматичними структурами першої іноземної мови та української мови для подолання інтерференції; побудова висловлювань за аналогією зі зразком мовлення; перехід до самостійного виконання мовленнєвих дій; самоконтроль та самокорекція виконаної діяльності.

По-третє, вивчення іноземної мови на педагогічних факультетах орієнтоване на майбутню професійну діяльність студентів як учителів іноземної мови, а отже має місце взаємопов'язане формування комунікативної і професійної компетенцій. Це спонукає до відбору певного обсягу професійно-методичних умінь для формування на другому році навчання другої іноземної мови та розробки спеціальних вправ в межах підсистеми вправ.

По-четверте, враховуючи принцип інтегрованого навчання мовних аспектів при домінуючій ролі граматичного аспекту, вправи мають бути спрямовані не на дискретне, а на взаємопов'язане засвоєння цих аспектів. Це означає, що, з одного боку, у граматичних вправах повинні опрацьовуватися всі форми виучуваної граматичної структури у мовленнєвих зразках, як з точки зору їх фонетичних, так і лексичних особливостей. Важливо, що лексична наповнюваність мовленнєвих зразків, що включає нову граматичну структуру повинна бути обмежена вже вивченими лексичними одиницями. Це забезпечує посиленість вправляння завдяки використанню вже відомих студентам лексичних одиниць.

По-п'яте, підсистема вправ для формування усномовленнєвої граматичної компетенції англійської мови як другої іноземної на засадах інтегрованого навчання повинна враховувати особливості реалізації загальнодидактичних принципів в процесі інтегрованого навчання іноземної мови, а саме принципів наступності, систематичності й послідовності.

По-шосте, підсистема вправ повинна передбачати формування соціокультурної компетенції, яка пов'язана з необхідністю вивчення світу носіїв мови, їхньої культури, способу життя, національного характеру, менталітету оскільки реальне мовлення у значній мірі визначається знанням соціального та культурного життя [2, 28-29]. При формуванні усномовленнєвої граматичної компетенції англійської мови як другої іноземної важливим є врахування не лише культурних особливостей носіїв другої іноземної мови, але й першої іноземної мови та своєї культури.

Вищевикладене дає змогу виокремити вимоги до вправ, які обумовлюють специфіку підсистеми вправ, що розробляється [1]:

1. Наявність у студентів попереднього лінгвістичного досвіду у рідній та першій іноземній мові, що може здійснювати позитивний чи негативний вплив на вивчення другої іноземної мови.

2. Сформованість стратегій вивчення мови як результат набутого досвіду при навчанні першої іноземної та рідної мов.

3. Необхідність формування професійно-методичних умінь учителя іноземної мови, що впливає з важливості професіоналізації освіти.

4. Необхідність інтеграції навчання мовних аспектів при домінуючій ролі граматичного аспекту на лексичному рівні, вирішальному для формування граматичної компетенції.

5. Урахування особливостей реалізації загальнодидактичних і методичних принципів в процесі інтегрованого навчання іноземної мови, що обумовлюють його перебіг.

6. Нагальність опори на знання культур носіїв першої і другої іноземних мов та національної культури.

Виявлені вимоги слугують теоретичним підґрунтям для адекватного виконання поставленого завдання – створення підсистеми вправ. Це питання буде розглянуто в подальших наукових працях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Орловська Л. К. О. І. Формування граматичної компетенції в усному мовленні на засадах інтегрованого навчання у майбутніх учителів англійської мови : дис. ... кандидата пед.наук : 13.00.02 / Орловська Лідія Костянтинівна. – К., 2010. – 304 с.
2. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация : учеб.пособие / Светлана Григорьевна Тер-Минасова. – М. : Слово / Slovo, 2000. – 264 с.

КУРС ЗА ВИБОРОМ “КРАЇНОЗНАВСТВО” ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЧИТАННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Осадча Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Учні філологічного профілю старшої школи мають змогу знайомитись з лінгвосоціокультурною інформацією не лише на заняттях з іноземної мови (ІМ), а й у курсі за вибором “Країнознавство”. Розглядаємо курс за вибором “Країнознавство” як ефективний засіб формування ЛСКК у читанні в учнів старшої школи філологічного профілю. Під *ЛСКК у читанні* ми розуміємо здатність старшокласників орієнтуватися в структурно-смісловій організації тексту країнознавчого характеру, розпізнавати, адекватно розуміти та критично інтерпретувати лінгвосоціокультурну (ЛСК) інформацію, яку він містить.

Курс за вибором “Країнознавство” є обов’язковим навчальним предметом, що відноситься до основних курсів за вибором (курси за вибором поділяються на основні та додаткові), що містить передусім знання про країну, мова якої вивчається: дає уявлення про соціально-економічний стан народу, його історію, географію, етнографію, духовне багатство, традиції, обряди, що є характерними для цього народу, та його особливості мови, мовленнєву поведінку носіїв цієї мови, що включається в навчальний процес з метою забезпечення освітніх та виховних цілей [2, с. 294]. Наголошуємо на комплексному характері країнознавства, як самостійної дисципліни, включаючи різні аспекти, які мають інтегруватися один з одним, що призводить до формування “суспільного фону”. Під суспільним фоном, поділяючи думку В.П.Фурманової, розуміємо сукупність

країнознавчих знань, інтеграцію різних аспектів буття (географічні аспекти, історичні, етнографічні, соціальні та ін.), що змінили свою якість та створили структуру навчальної дисципліни [3, с. 16]. Структура суспільного фону складається з певних аспектів вивчення. *Територіально-структурний аспект* країнознавства виокремлює географічну територію на мапі світу, де мовна спільнота розмовляє конкретною ІМ, або країни, офіційними мовами в яких є мова, що вивчається в навчальному закладі. *Історичний аспект* країнознавства розглядає динаміку суспільно-культурного розвитку країни, мова якої вивчається. *Теоретично-концептуальний аспект* країнознавства як дисципліни дає можливість розглянути культурну картину світу народу, мова якої вивчається, в її динамічному розвитку та зв'язку з сьогоденням. *Інтернаціонально-порівняльний аспект* реалізується в вивченні національних особливостей мовних спільнот порівняно з інтернаціональними, узагальненими якостями людства. *Культурно-художній аспект* країнознавчої освіти ґрунтується на вивченні культурного спадку англomовних народів, їх культурної унікальності, їх внеску в світову культуру у зв'язку з сучасністю.

Успіх організації освітнього процесу в курсі за вибором “Країнознавство” в профільній школі значною мірою залежить від принципів навчання, згідно з якими він відбувається в межах навчальної дисципліни. Оскільки навчання будь-якого виду мовленнєвої діяльності неможливо здійснювати, не враховуючи взаємозв'язок і взаємозалежність усіх видів мовленнєвої діяльності, то навчання в межах курсу за вибором “Країнознавство” необхідно здійснювати з урахуванням *принципу інтеграції та диференціації*, що передбачає комплексне оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності, проте концентруючись на формуванні ЛСКК у читанні.

Особливо важливим принципом у розробці курсу за вибором “Країнознавство” є вирішення його організації, а саме *модульності структурного змісту курсу*. Модульне навчання в межах курсу за вибором має бути організовано згідно з модулями, які ми вслід за В.В. Черниш розглядаємо як завершені й самостійні одиниці навчальних циклів, з одного боку, а з іншого боку, як банк країнознавчої інформації [4, с. 261]. Модульна організація навчання у межах курсу за вибором “Країнознавство” передбачає дотримання *принципу гнучкості та нелінійності* (за В.В. Черниш [4]) моделювання змісту країнознавчого матеріалу. Зазначені принципи є взаємозумовленими, та доповнюють один одного.

Принцип автентичності навчальних матеріалів пов'язаний з необхідністю відбору та використання автентичних країнознавчих текстів для читання в курсі за вибором “Країнознавство”, що є реальним продуктом мовленнєвої діяльності носіїв мови та не є адаптованими до потреб старшокласників та мають високий ЛСКК потенціал. При визначенні автентичності тексту необхідно враховувати певні його характеристики, а саме інформаційну, культурологічну, ситуативну автентичність та автентичність презентації тексту [1, с. 219].

Отже, курс за вибором “Країнознавство” є ефективним засобом формування ЛСКК в учнів старшої школи філологічного профілю на матеріалі автентичних країнознавчих текстів, що збагачує культурознавчу обізнаність учнів профільної школи про країни, мова яких вивчається.

ЛІТЕРАТУРА

1. Навчання іноземної мови в умовах інформатизації шкільної освіти: [Колективна монографія] // Коваль Т.І., Асоянц П.Г., Городнича Л.В., Кочубей Н.П., Кужель О.М., Плотніков Є.О. / Заг ред.: Коваль Т.І. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2014. – 284 с.
2. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика преподавания языков) / [сост. Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин]. – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
3. Фурманова В. П. Организация курса страноведения в системе профессиональной подготовки учителей иностранного языка (немецкий язык): Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Фурманова Валентина Павловна – М., 1984. – 173 с.
4. Черниш В. В. Методика формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англomовної компетенції в говорінні : монографія / Валентина Василівна Черниш. – К. : Ленвіт, 2013. – 396 с

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ КОНСТРУЮВАННЯ НМК З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ ЗНЗ

Палій О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

В контексті цілісної педагогічної концепції конструювання підручників / НМК взаємодіють як загальні закономірності в їх специфічному ракурсі згідно з конкретною освітньою практикою, так і більш конкретні власне методичні положення та вимоги, без яких суть концепції кожного окремо взятого НМК залишається нерозкритою.

На вагомості підручника / НМК з ІМ для освітнього процесу, а також його особливостях, наголошували багато провідних вчених. Зокрема І. Л. Бім вважає, що іноземна мова – це діяльнісний навчальний предмет, а тому НМК з ІМ також має ряд важливих особливостей [1, с. 13]. Є. І. Пассов у своїх роботах з проблем шкільного підручника часто акцентує увагу на методологічній сутності поняття “зміст навчання” [2, с. 40-42].

В методичній літературі неодноразово піднімалося питання вимог до підручника ІМ, у зв’язку з цим можна відмітити наявність різних точок зору стосовно його вирішення. Але питання, яким має бути підручник / НМК з іноземної мови для ЗНЗ досі залишається актуальним. Тривалий час спостерігалось протистояння двох підходів до вивчення ІМ: орієнтація на систему мови та орієнтація на мовленнєву діяльність. Тому завдання науковців та практиків полягає у пошуку таких теоретичних засад та їх практичної реалізації в НМК, які нівелювали б це протистояння та компенсували недоліки кожного з них.

Без сумніву, підручник / НМК має бути комунікативно спрямованим і базуватися на засадах комунікативно-діяльнісного підходу до навчання ІМ.

В пострадянський період (кінець ХХ ст.) на теренах країн колишнього СРСР в навчальних закладах з’явилася велика кількість зарубіжних підручників / НМК і питання розробки власних НМК дещо відійшло на задній план.

Проте потреби суспільства та ряд освітніх нормативних документів вимагали переосмислення феномену НМК та практичної реалізації принципів комунікативно-діяльнісного підходу в новому поколінні засобів навчання.

При укладанні НМК з ІМ автори мають дотримуватися як загальнодидактичних так і власне методичних освітніх принципів. Згідно з теорією методики, принципами навчання є вихідні положення, що в сукупності визначають вимоги до освітнього процесу в цілому та його складових (цілей, завдань, методів, засобів, форм організації тощо). На сьогодні не існує спільної думки стосовно їх загальної кількості та універсальної класифікації. Окремі джерела налічують біля 40 принципів навчання. Взагалі, існування різних класифікацій принципів є закономірним.

Проте на сьогодні немає цілісної картини бачення того, які саме принципи, якою мірою, на якому етапі та яким чином мають бути реалізовані в тому чи іншому типі підручника / НМК з іноземної мови. Зрозуміло, що лише самого врахування цих принципів при конструюванні НМК замало. Тому з розвитком теорії створення підручника в наукових колах ведуться пошуки в цьому напрямі.

Не менш проблемним є питання принципів навчання та конструювання НМК з ІМ2, оскільки потребує більшої конкретизації. Додаткових переосмислення та конкретизації потребують також основні принципи навчання другої іноземної мови в загальноосвітній школі вже в призмі трилінгвізма, що має бути сформований у процесі навчання: рідна мова – основна ІМ – ІМ2.

Варто зазначити, що ми не маємо не меті створення принципово нової дидактико-методичної концепції, а лише уточнення окремих принципів, що мають отримати певну модифікацію в конкретних освітніх умовах. Серед детермінуючих факторів виділяємо такі, як от:

- 1) особливості мовного та країнознавчого матеріалу в конкретній парі іноземних мов, що вивчається;
- 2) особливості цільової групи;
- 3) особливості умов навчання та вивчення ІМ2.

Усі визначення й трактування принципів навчання ІМ2 мають право на існування. Спільною для них є необхідність урахування лінгвістичного, навчального, соціокультурного досвіду учнів, набутого ними при вивченні першої ІМ, а також закладення основ для здобуття полікультурної освіти.

Але головна проблема в тому, що принципи навчання не є тотожними принципам створення НМК. Певна річ, що НМК створюється з урахуванням принципів навчання, але самі вони реалізуються різними способами і засобами.

Дотримуючись основних положень системно-функціонального підходу пропонуємо такі принципи конструювання НМК з ІМ2, як от:

1. Принцип цілісності та системності. 2. Принцип функціональності. 3. Принцип детермінування та організації освітньої діяльності. 4. Принцип структурування. 5. Принцип модульності та циклічності. 6. Принцип повноти й достатності компонентного складу (Бориско Н.Ф.). 7. Принцип відкритості НМК та варіативності його компонентів. 8. Принцип автономності та співвіднесеності з програмою вивчення ІМ1. 9. Принцип наступності.

На основі зазначеного вище можна стверджувати, що для створення якісного НМК з ІМ2 важливим є не лише дотримання принципів навчання, але й те, як вони будуть реалізовані в НМК, що викликало необхідність виокремлення власне принципів конструювання НМК з ІМ2.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бим И. Л. К проблеме оценивания современного учебника иностранного языка / И. Л. Бим, О. В. Афанасьева, О. А. Радченко // Иностр. языки в школе. – 1999. – № 6. – С. 13–17.
2. Пассов Е. И. Учебник как феномен сферы иноязычного образования / Е. И. Пассов // Иностр. языки в школе. – 2004. – № 4. – С. 39–46.

ПЕРЕДУМОВИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Паршикова О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Аналіз стану навчання іноземної мови ІМ у початкових загальноосвітніх школах (ПЗШ) як в Україні, так і закордоном свідчить про його недостатню результативність, основними причинами якої науковці називають дефіцит навчальних годин, відсутність спеціальної підготовки вчителів, недостатнє врахування ними особливостей навчання ІМ у початковій школі (І.Л.Бім), а також специфіки та динаміки засвоєння ІМ дітьми (П.Еделенбос, Р.Джонстоун); незначну увагу до рецептивного та реактивного використання мови, повторення навчального матеріалу, ігнорування рівня проміжного мовлення (interlanguage, Interimsprache), а отже і фази адаптації та сенсibilізації молодших школярів до нової мови та пов'язане з цим блокування іншомовно-мовленнєвої активності учнів постійними виправленнями помилок (Г.-Е.Піфо).

Результати проведеного дослідження [1] дозволили нам встановити передумови успішності навчання ІМ учнів ПЗШ.

Одним із основних факторів ефективного навчання ІМ у ПЗШ є точне встановлення його проміжних етапів, цілей і змісту, що обумовлено інтенсивним розвитком молодших школярів, швидкою зміною способів оволодіння ними ІМ. Уточнення специфіки та стадій засвоєння ІМ учнями початкової школи, зокрема характерних для певних періодів вікового розвитку учнів способів засвоєння мови: наслідування на першій стадії та узагальнення і наслідування на другій, дозволило виділити два основні етапи навчання ІМ у ПЗШ, які ми позначили як адаптаційний (1-2 класи) і реорганізаційний (3-4 класи), кожний з яких підрозділяється на два підетапи, відповідно: фонетичної і лексико-семантичної адаптації та синтаксичної і морфологічної реорганізації. Виділення типових механізмів, мовленнєвих дій та операцій послужило основою для визначення домінантних цілей та процесуального аспекту змісту навчання на кожному етапі. Для успішної реалізації цих мовленнєвих дій та операцій і формування відповідних навичок необхідно у навчальному процесі задовольнити

такі умови: забезпечити мовленнєвий досвід учнів прагматично значимими мовленнєвими зразками та лексичними одиницями, підтримати їх сприйняття й запам'ятовування в однозначному зв'язку з релевантними комунікативними завданнями і предметними значеннями, створити мотивацію їх багаторазового вживання у типових ситуаціях спілкування.

Урахування схожості процесу засвоєння ІМ учнями ПЗШ з процесом засвоєння рідної мови дітьми дало підстави для встановлення предметного змісту навчання на кожному етапі за рахунок вивчення послідовності оволодіння мовою дітьми-носіями мови. Дотримання розумного балансу між вимогами до мовленнєвих дій молодших школярів та їхньою підтримкою має забезпечувати ергономічне навчання, яке не перевантажує учнів і в той же час є ефективним.

Ергономічне навчання ІМ можливе, згідно з В.Блайлом, за умови врахування природних (внутрішніх) процесів засвоєння та застосування мови, отже, при дотриманні принципу природовідповідності навчання. Проведений нами аналіз психолінгвістичної літератури свідчить про те, що оволодіння ІМ молодшими школярами відбувається аналогічно засвоєнню рідної мови дітьми в процесі спілкування дітей та дорослих в умовах предметно-практичної (ігрової) діяльності. У зв'язку з цим основним методом формування елементарної іншомовної комунікативної компетенції учнів ПЗШ ми вважаємо організацію у навчальному процесі з ІМ інтегрованої комунікативно-ігрової діяльності, в якій іншомовне спілкування молодших школярів мотивується за рахунок її ігрового компонента. Підвищенню мотивації, а отже й ефективності навчання ІМ у ПЗШ сприяють також відбір особистісно орієнтованого навчального матеріалу, застосування прийнятних для молодших школярів природовідповідних комунікативно-ігрових прийомів: навчальних ігор, римованих текстів, сюжетних історій, які організовують типові для засвоєння дітьми рідної мови види діяльності, оскільки навчання на основі знайомих, звичних видів діяльності значно полегшує процеси засвоєння і переробки ними знань

ЛІТЕРАТУРА

1. Паршикова О.О. Теоретичні основи навчання іноземної мови учнів початкової школи: дис. ... докт. пед.наук 13.00.02 / О.О.Паршикова. – К., 2010. – 408 с.

СПЕЦИФІКА ВПРАВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ТВОРЧОГО МОНОЛОГУ- РОЗПОВІДІ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Паустовська М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Як відомо, кожна вправа містить три основних компоненти: завдання до вправи, виконання завдання і контроль виконання завдання [1; 2].

До кожного компонента ставляться свої конкретні вимоги [1; 2; 3]. Оскільки завдання до вправ для формування іншомовної комунікативної компетентності (ІКК), у тому числі і до творчого монологічного говоріння, формулюються

у відповідності до загальнометодичного принципу комунікативності, то у випадку комунікативних і умовно-комунікативних вправ воно повинно передбачати відтворення реальної ситуації спілкування, тобто її моделювання. Змодельована ситуація має зберігати найважливіші риси реальної ситуації, зокрема вмотивованість і новизну, тому завдання до вправи повинно забезпечувати мінімальний рівень мотивації у студентів, містити комунікативний намір і привносити певну новизну. Далі, виходячи з того, що іноземна мова (ІМ) є частиною культури народу-носія мови і одночасно носієм цієї культури, наступною вимогою до компонента завдання до вправ для навчання творчого монологу-розповіді (ТМР) є його культурологічна спрямованість. Саме така спрямованість дозволяє підвищувати рівень культурної обізнаності та освіченість студентів і формувати їхню соціокультурну компетенцію, що необхідно для повноцінного іншомовного спілкування.

Разом з тим завдання до певних вправ для навчання ТМР мають передбачати аналіз тексту-зразка стосовно наявності специфічної структури і притаманних ТМР мовних і мовленнєвих явищ, що є особливою відмінною рисою запропонованої нами методики навчання. Цей аналіз доцільно включати до вправ, призначених для самостійного виконання в процесі позааудиторної роботи, оскільки така ретельна й аналітична робота сприяє формуванню автономії у студента.

Перша і головна вимога до другого, виконавчого компонента запропонованих нами вправ – це використання прийомів ТП, які є важливим інструментом нашої методики навчання. Серед інших вимог до виконавчого компонента необхідно назвати обґрунтованість вибору рівня керування мовленнєвою діяльністю студентів: повного, часткового або мінімального. Важливим є також забезпечення студентів відповідними опорами – як спеціально створеними, так і природними [1; 2; 3]. З першого погляду може здаватися, що значення цих опор під час застосування прийомів ТП є менш важливим. Однак не слід забувати про ту додаткову роль, яку опори грають у процесі навчання ТМР, що, безумовно, може підвищувати його ефективність. Для ефективного виконання завдання необхідно також пам'ятати про важливість вибору оптимальної форми організації виконання вправи – парної, індивідуальної, у малих групах, інтерактивної роботи з фоно- і відеофонограмою, фронтальної. Варто також згадати про необхідність вибору місця – аудиторії, лабораторії усного мовлення, відеокласу, комп'ютерного класу тощо.

Для реалізації контрольного компонента вправи необхідно визначати об'єкт і форму контролю [1; 2; 3]. Оскільки ТМР є усним мовленнєвим продуктом, то його треба оцінювати, застосовуючи спеціальні критерії, а саме: комунікативність, креативність, мовну правильність і темп мовлення. Що стосується форм контролю [1], то варто пам'ятати про те, що окрім контролю з боку викладача, існує також взаємоконтроль і самоконтроль. У випадку навчання ТМР, як правило, застосовується безпосередній контроль з боку викладача, який здійснюється при фронтальному, парному послідовному, індивідуальному послідовному режимах роботи. Крім того, при парному одночасному і одночасному у малих групах режимах роботи зазвичай

застосовується вибірковий контроль з боку викладача. Взаємоконтроль можна застосовувати при усіх згаданих вище режимах роботи. Самоконтроль застосовується, головним чином, при індивідуальному одночасному режимі роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Складенко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь / Н. К. Складенко // Міжнародна науково-практична конференція : Іноземні мови сьогодні і завтра. Тези доповідей. – Тернопіль, 1999. – С. 96-97.
2. Складенко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування міжкультурної комунікативної компетенції / Н. К. Складенко // Навчання ділової англійської мови у Східній Європі : для чого і як? II Міжнародна наукова конференція. Тези доповідей. – Ялта, 2006. – С. 27-28.
3. Складенко Н. К. Типологія вправ для навчання ділового спілкування та сучасні вимоги до них / Н. К. Складенко // Навчання ділової англійської мови у Східній Європі : для чого і як? Міжнародна наукова конференція. Тези доповідей. – Дніпропетровськ, 2004. – С. 23-25.

МОВА ЯК ЗАСІБ МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Підгородецька І.Ю.

Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

З огляду на входження України до європейського освітнього простору й на глобалізаційні процеси, що відбуваються в системі освіти, варто звернути увагу на роль мови як засобу міжкультурного спілкування і навчання в середовищі іноземних студентів, які навчаються у вітчизняних ВНЗ.

Із метою з'ясування значення різних мов у процесі міжкультурної комунікації нами проведено опитування іноземних студентів, які навчаються в Харківському національному аграрному університеті. Студентам запропоновано відповісти на запитання: «Із якої країни Ви прибули?», «Ви жили в місті чи в селі?», «Якою мовою розмовляли в сім'ї?», «Якою мовою навчалися у школі?», «Які іноземні мови вивчали у школі?», «Скільки років і скільки годин на тиждень Ви вивчали іноземні мови у школі?», «Якою мовою спілкуєтеся в університеті?», «Якою мовою розмовляєте з друзями і знайомими в Україні?», «Якими мовами володієте досконало?», «Які мови Ви хотіли б вивчити досконало і чому?», «Чи потрібно вивчати українську мову, живучи і навчаючись в Україні?».

У нашому навчальному закладі більшість іноземного контингенту складають туркмени, які на батьківщині жили в сільській місцевості. У сім'ї опитані нами туркменські студенти розмовляли туркменською мовою. Навчання у школі також велося їх рідною мовою – туркменською.

У школах Туркменістану викладають дві іноземні мови – російську та англійську. Російську мову туркменські школярі вивчають протягом 10 років (2 години на тиждень). Англійську мову 80% туркменських студентів-учасників опитування вивчали протягом 6 років (2 години на тиждень). Решта випускників сільських шкіл Туркменістану вивчала англійську мову лише 1-3 роки.

На практичних заняттях із російської мови більшість туркменських студентів демонструє початковий (A1-A2) рівень володіння мовою. Окремі студенти опанували рівень B1-B2. І лише студенти, які закінчили російськомовні школи у столиці Туркменістану, досконало володіють російською мовою. Рівень володіння англійською мовою ще нижчий: у 90% студентів не виходить за межі початкового. Решта туркменських студентів зовсім не володіє англійською мовою.

В університеті студенти-туркмени навчаються і спілкуються російською мовою. За межами університету спілкування відбувається як російською, так і туркменською мовами. Вибір мови спілкування залежить від складу учасників комунікаційного процесу.

У своїх анкетах туркменські студенти зазначили, що вони досконало володіють лише туркменською мовою. Тільки окремі студенти вважають, що добре володіють туркменською і російською мовами.

Щодо запитання «Які мови Ви хотіли б вивчити і чому?», студенти, які досконало володіють російською мовою, відповіли, що вони хочуть обов'язково вивчити англійську мову, а також французьку або німецьку. Вони вважають, що знання кількох іноземних мов сприятиме їх кращому працевлаштуванню, а також стане в нагоді під час закордонних поїздок, Інтернет-листування тощо.

Ті туркменські студенти, котрі недостатньо володіють російською мовою, бажають покращити рівень володіння нею, щоб у майбутньому мати змогу спілкуватися з російськомовними громадянами як у професійній сфері, так і в повсякденному житті.

На факультеті підготовки іноземних учнів нашого ВНЗ навчаються студенти з таких країн Азії та Африки, як Йорданія, Саудівська Аравія, Єгипет, де рідною мовою є арабська мова, а також із Нігерії, де розмовляють англійською, оскільки ця мова є офіційною у країні. Навчання в школах Йорданії та Єгипту ведеться арабською та англійською мовами. Англійську вивчають як іноземну протягом 12 років. Але серед опитаних лише два студенти з Єгипту визнали свій рівень володіння англійською мовою досконалим. Один із названих студентів навчався в міжнародній школі в Каїрі, де всі предмети викладали англійською мовою протягом 12 років, а також вивчали другу іноземну мову – німецьку. Інші студенти хотіли б покращити свій рівень знання англійської мови, визнаючи її мовою міжнародного спілкування.

Питання щодо обов'язковості ґрунтовного вивчення української мови іноземними студентами, які навчаються у ВНЗ України, залишається відкритим. Іноземні студенти цікавляться мовою країни, у якій живуть і навчаються. Але кількість аудиторних годин для вивчення української мови іноземними студентами, на нашу думку, занадто мала для того, щоб досконало оволодіти нею. Студенти, зазвичай, засвоюють етикетні формули, а також певний

лексичний мінімум та окремі граматичні конструкції. Це дає їм змогу самостійно складати за поданим зразком невеликі за обсягом усні повідомлення й письмові тексти. Щоб популяризувати українську мову в Світі, треба збільшити кількість годин на її вивчення як на основних, так і на підготовчих факультетах, ввести обов'язковий іспит після вивчення дисципліни «Українська мова як іноземна». На старших курсах іноземні студенти мають вивчати дисципліну «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Отже, іноземні студенти з країн СНД, зокрема Туркменістану, навчаються і спілкуються в Харкові переважно російською мовою. На їх думку, досконале володіння російською мовою сприятиме успіхові в професійній сфері. Студенти з країн Близького Сходу та Африки на підготовчому відділенні нашого ВНЗ навчаються російською мовою. Засобом міжкультурного спілкування для них найчастіше слугують російська, англійська, арабська мови (для виїждців з різних країн арабського світу). Для подальшого навчання іноземних студентів у ВНЗ Харкова слугують російська або англійська мови.

РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Подосиннікова Г.І.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Розвиток навчальної автономії студентів є актуальною проблемою сучасної методики навчання іноземних мов (ІМ). Слідом за Н. Ф. Коряковцевою, О. С. Полат, Н. Ф. Бориско та іншими, **навчальну автономію** розуміємо як навчально-пізнавальну діяльність студентів з оволодіння ІМ, яка планується та регулюється самим студентом в умовах відносної незалежності від викладача. На відміну від самостійної роботи, зміст і режим виконання якої диктує викладач, навчальна автономія потребує вибору самім студентом того, як слід навчатися, і того, що і коли необхідно зробити для досягнення поставленої навчальної мети.

Суб'єктом навчальної автономії є так званий “досвідчений вивчаючий ІМ” (the experienced language learner) – особистість, яка працює автономно та вміє: 1) сформулювати для себе мету і завдання освіти; 2) самостійно управляти процесом власної освіти; 3) контролювати та оцінювати динаміку свого розвитку, здійснювати емоційну саморегуляцію; 4) використовувати різні стратегії оволодіння ІМ – послідовні дії для досягнення певної навчальної мети; 5) формувати індивідуальний навчальний стиль тощо.

Спираючись на класифікацію стратегій оволодіння мовою А. М. Щукіна, розглядаємо такі **стратегії формування іншомовної лексичної компетентності студентів-філологів**: навчальні (прямі, непрямі) та комунікативні (компенсаторні). Зауважимо, що коли мова йде про майбутніх учителів іноземної мови, реалізація стратегій формування іншомовної лексичної компетентності може бути відбуватися паралельно з формуванням професійно-методичної компетентності студентів (приклади вправ див. нижче).

Прямі навчальні стратегії стосуються дій безпосередньо з лексичним матеріалом. До них входять стратегії: запам'ятовування (або мнемічні) та когнітивні.

Стратегії запам'ятовування включають вміння класифікувати, групувати нову лексику, створювати семантичні та інтелектуальні карти, схеми.

Вправа 1. *Help your pupils learn new words and word combinations connected with travelling: [...]. Classify them into groups and draw a mind-map.*

Засобами розвитку навчальної автономії у межах реалізації стратегій запам'ятовування є прийоми мнемотехніки та пам'ятки.

До прийомів мнемотехніки належать: техніка “Loci”, метод “ключових слів”, техніка асоціативних зв'язків (рухових, образних, інтерактивних тощо), складання речень чи історій, римівки для запам'ятовування, акроніми, мелодизація, ритмізація, візуалізація тощо.

Вправа 2. *Learn the Olympic kinds of sport in this way: draw comics about the Games in which a sportsman indulges in all the Olympic kinds of sport. There should be some logical order or associative connections between the sports.*

Засобом розвитку навчальної автономії також є **пам'ятки** – стислий набір порад стосовно оволодіння тією чи іншою стратегією.

Вправа 3. *Learn new words by using the “Loci” mnemonic technique! In your copy-book draw your room and place the new words wherever you like – the funnier, the better.*

Когнітивні стратегії – це інтелектуальні дії з метою “вбудовування” іншомовного лексичного матеріалу в особистісний мовленнєвий досвід студента (комбінування матеріалу, аналіз виразів, їх переклад чи інтерпретація значень, занотовування основного змісту текстів, складання плану, формулювання тез, підготовку і презентацію різного типу повідомлень, підведення підсумків тощо).

Непрямі стратегії більшою мірою стосуються навчального процесу, хоча деякі з них є актуальними для організації спілкування, тому можуть бути віднесені також і до комунікативних. Їх поділяють на соціальні, афективні і метакогнітивні.

Соціальні стратегії розвивають вміння працювати в групах, в тандемі.

Афективні стратегії допомагають знизити тривожність, подолати боязні помилок при спілкуванні ІМ – наприклад, за допомогою використання на заняттях фонові музики, фрагментів відеофільмів, пісень, джазових наспівів (Jazz Chants), лімериків та інших поетичних форм, щоденника вивчення ІМ, драматизації, рухливих ігор і завдань.

Вправа 4. 1. *Schmooze around the class and get your group-mates' answers to the question: [...]* 2. *Now answer the same question yourself.* 3. *Sum it up. Present the result to the group.*

Метакогнітивні стратегії передбачають планування навчального процесу та керування ним, самоконтроль та самооцінку результатів за допомогою, наприклад, діалог-журналу з викладачем (Т.В. Глазунова), каталогу “улюблених помилок”, роботи з мовним портфелем.

Вправа 5. *Get ready with a report about the Par-Olympic Games. Plan your work by answering the following questions: Where can I find the factual information? How should I read the texts? What techniques can I use to bring all the information together? How should I present a report to make it bright and easy to remember?*

До компенсаторних стратегій відносять здогадку про тему та ідею тексту за заголовком, ілюстраціями ключовими словами; ігнорування незрозумілих слів тощо.

Комплексними засобами розвитку навчальної автономії студентів у процесі формування іншомовної лексичної компетентності є мовний портфель і метод проектів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бориско Н.Ф. Учебная автономия в школе – пути и возможности / Н. Ф. Бориско // *Іноземні мови*. – 2012. – № 4. – С. 4–10.
2. Коряковцева Н. Ф. Теория обучения иностранным языкам: продуктивные образовательные технологии: [учебн. пособие] / Н. Ф. Коряковцева. – М.: Академия, 2010. – С. 37–60, 143–173.

ВПРАВИ ДЛЯ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ІІІ КУРСУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ЯПОНСЬКОЮ МОВОЮ

Пономарьова Ю.А.

Київський національний лінгвістичний університет

У процесі навчання студентів усномовленнєвої комунікації з носіями японської культури важливо використовувати вправи, що дають змогу україномовним комунікантам осмислено вживати і розуміти вербальні і невербальні засоби спілкування. Залежно від вирішення двох основних проблем навчання діалогічного мовлення (ДМ) японською мовою ми висуваємо наявні вимоги. Перша проблема пов'язана з адекватністю вживання зазначених вище засобів у власному мовленні залежно від ситуації, комунікативної мети, соціальних статусів співрозмовників та ін. Друга – з адекватністю сприйняття невербальних засобів під час розмови із співрозмовником-японцем, тобто розпізнавання їх як таких, що зумовлюють смислове навантаження, на відміну від тих, що є просто фізіологічною реакцією, і розуміння їх комунікативного значення.

Головною вимогою до вправ для розв'язання цих проблем ми вважаємо наявність у вправах ситуацій мовлення з чіткою градацією соціальних статусів співрозмовників, тобто обов'язковим є співвідношення “вищий-нижчий” у спілкуванні. Додатковими вимогами є, на наш погляд, вправи з прикладами гендерної диференціації мовлення комунікантів, а також з прикладами поведінки у ситуаціях з комунікативними намірами прохання мовця надати йому послугу і запропонувати щось самому (порадити, позичити, підказати щось, зателефонувати та ін.). Таким чином, студенти мають змогу побачити особливості вживання комунікантами тих чи інших засобів мовлення, як вербальних, так і невербальних. Прикладом має бути вправа із ситуацією, в якій

залучені два японця – викладачі японської мови (чоловік і жінка) і студент-іноземець, а комунікативні наміри передбачають надання співрозмовниками взаємних послуг.

Додатковими вимогами до вправ для навчання японських невербальних засобів спілкування є наявність прикладів-взірців комунікативно зумовленої невербальної поведінки японців у типових різноманітних ситуаціях мовлення для впізнавання та чіткої диференціації українськими студентами смислового навантаження невербальних засобів. У таких вправах пропонуються різні прояви невербальної поведінки співрозмовників-японців у різних типах діалогів для детальнішого аналізу і осмислення їх нашими студентами.

На початковому етапі навчання студентів III курсу особливостей японського ДМ ми радимо застосовувати некомунікативні рецептивні і репродуктивні вправи для аналізу мовних і позамовних засобів з урахуванням комунікативних намірів співрозмовників і ситуації мовлення, компоненти якої також аналізуються (хто, кому, за яких умов, про що говорить). Ми не зупиняємось на звичайному лексико-граматичному аналізі мовлення, тому що всі лінгвістичні явища японської мови, що характерні для нейтрально-ввічливого стилю мовлення розглядались на попередніх двох курсах навчання. На основі поданої ситуації мовлення і комунікативних намірів учасників діалогу студентам пропонується визначити ступінь адекватності спочатку вербальної поведінки, а слідом і невербальної поведінки тих, хто спілкується, за вже відомими студентам параметрами, які були розглянуті під час евристичної бесіди. Окрему увагу слід приділити формуванню інтонаційних навичок японського ДМ, через те, що велика кількість непорозумінь пов'язана з хибним інтонаційним оформленням усного мовлення україномовними студентами, яке впливає на модальність не тільки окремого висловлювання, а всієї розмови в цілому. Правильна модальність, тобто така, що є характерною для носіїв певної мовної культури, набуває питомої ваги у ситуаціях з комунікативним наміром отримати послугу або її комусь запропонувати, про які було зазначено вище. Отже слід автоматизувати у студентів навички вживання даної інтонації в конкретних умовах її функціонування. Залежно від мети аналізу матеріалом для вправи має бути фонограма або відеофонограма діалогічної єдності або мінідіалог.

На наступному етапі навчання ДМ японською мовою використовуються умовно-комунікативні рецептивно-репродуктивні та рецептивно-продуктивні вправи, в яких студентам пропонується виступити в ролі одного (потім іншого) з комунікантів мінідіалогу у різних ситуаціях і з різними комунікативними намірами для формування гнучкості та стійкості усномовленнєвої навички. Необхідно надавати студентам зразки діалогів всіх функціональних типів з метою максимального розширення уявлення останніх про різноманітність варіантів етикетної поведінки носіїв японської мовленнєвої культури, вживання різних ступенів ввічливості залежно від різних умов ДМ, поглиблення у студентів усвідомлення та розуміння основних критеріїв вживання певних засобів спілкування у повсякденній комунікації. Обов'язковою умовою ми вважаємо аналіз студентами комунікативної поведінки співрозмовників після виконання вправи для рефлексії власної мовленнєвої діяльності. Заключним

кроком виконання вправи має стати зіставлення і порівняння взірців вербальної та невербальної поведінки двох мовних культур – іноземної з рідною для свідомого осмислення особливостей кожної.

Заключний етап навчання студентів III курсу японського ДМ передбачає використання комунікативних рецептивних, репродуктивних і продуктивних вправ, що, на нашу думку, дасть змоги студентам здійснювати самоаналіз і самоконтроль мовленнєвої діяльності під час японського ДМ, удосконалювати мовленнєві навички та вміння вести діалог будь-якого функціонального типу, грамотно вживаючи необхідні вербальні та невербальні засоби, зумовлені ситуацією та умовами спілкування з носіями японської культури, а також не дають змоги взаємного непорозуміння.

МОВНА УСВІДОМЛЕНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА МОВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ (АНГЛІЙСЬКА МОВА ПІСЛЯ НІМЕЦЬКОЇ)

Прокопчук М.М.

Київський національний лінгвістичний університет

В методиці мовні компетентності (МК) розуміють як здатність учня практично користуватися мовною системою відповідно до норм конкретної мови і культури на основі набутих знань про рівневу структуру цієї системи та усвідомлення особливостей мовних явищ. Передбачається формування мовних і мовленнєвих навичок та оволодіння певною сумою відповідних мовних знань, пов'язаних з різними аспектами мови: лексикою, фонетикою, граматиною, а також з навчанням техніки читання і письма [2, с. 15]. Спільними складовими для всіх МК в другій іноземній мові (ІМ2) як і в першій іноземній мові (ІМ1) є знання, навички та мовна усвідомленість у сфері графічної, каліграфічної, орфографічної, фонетичної, лексичної, граматичної та орфографічної підсистем виучуваної мови.

Під *фонетичною усвідомленістю* в ІМ2 розуміємо здатність того, хто оволодіває ІМ2: розмірковувати над процесом формування своєї ФК та оволодівати вимовою, конструюючи систему власних фонетичних знань; свідомо реєструвати й розпізнавати звукові одиниці різних рівнів, їхні особливості та закономірності їхнього утворення і функціонування; аналізувати фонетичну сторону свого мовлення і робити відповідні висновки; свідомо використовувати фонетичний мовний досвід рідної мови (РМ) та ІМ1 [1, с. 3].

Під *лексичною усвідомленістю* в ІМ2 мають на увазі здатність того, хто оволодіває цією мовою: розмірковувати над процесом формування своєї лексичної компетентності та оволодівати лексичним складом ІМ2, конструюючи систему власних лексичних знань; свідомо здійснювати вибір необхідної лексичної одиниці відповідно до сфери, тематики спілкування та комунікативної мети; аналізувати лексичну сторону свого мовлення і робити відповідні висновки; свідомо використовувати лексичний мовний досвід РМ та ІМ1 [4, с. 16]. Лексична мовна усвідомленість в ІМ2 набуває особливого значення

в умовах генетичної близькості мов та культур, оскільки в цьому випадку є наявним прошарок лексики, що є природною мовною базою для переносу, оскільки значення цих лексичних одиниць (ЛО) зрозуміло без опори на лінгвістичний контекст і знання екстралінгвістичної ситуації. Володіючи на високому рівні лексичною мовною усвідомленістю, учням знадобиться менше зусиль для свідомого гальмування раніше сформованих лексичних навичок в РМ або ІМ1, що піддаються впливу інтерференції у процесі формування нових в ІМ2 навичок у разі лише часткового збігу за вимовою або фонетико-графічним оформленням ЛО в ІМ1 та ІМ2. Уміння учнів свідомо обирати та використовувати різноманітні навчальні стратегії для оволодіння лексичним навчальним матеріалом буде стимулювати в них розвиток здатності розмірковувати над процесами формування своєї лексичної компетентності та конструювати систему власних лексичних знань. І, навпаки, розвинута лексична усвідомленість є запорукою того, що учень буде аналізувати свій репертуар навчальних стратегій, відкидати недієві та залучати ефективні.

Під *граматичною усвідомленістю* розуміють здатність того, хто оволодіває ІМ2: розмірковувати над процесом формування своєї граматичної компетенції та оволодівати граничним складом ІМ2, конструюючи систему власних граматичних знань; свідомо реєструвати й розпізнавати граматичні явища ІМ2, особливості та закономірності їхнього утворення і функціонування; аналізувати граматичну сторону свого мовлення і робити відповідні висновки; свідомо використовувати граматичний мовний досвід РМ та ІМ1 [3, с.16].

Під *мовної усвідомленістю в компетенції техніки навчання читання і письма* розуміємо: здатність учнів розмірковувати над процесом формування своєї КТЧП; свідомо реєструвати і розпізнавати подібні та відмінні риси графічної, орфографічної, каліграфічної підсистем РМ, ІМ1 та ІМ2; свідомо використовувати графічний, орфографічний, каліграфічний досвід РМ, ІМ1.

Генетична близькість англійської та німецької мов, використання латинського алфавіту та латинської графіки в ІМ1 та ІМ2, аналіз системи друкованих знаків РМ, ІМ1 та ІМ2 дозволяють передбачити значну кількість графічних, орфографічних, каліграфічних навичок та навичок техніки читання, що можуть як прискорити, так і гальмувати формування відповідних навичок в ІМ2.

Набуті та сформовані раніше знання, навички та загальна мовна усвідомленість в РМ та ІМ1 утворюють базу для формування МК в ІМ2, оскільки цей процес відбувається через своєрідний «фільтр» раніше набутих мовних знань, сформованих мовних навичок та загальної мовної усвідомленості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бориско Н.Ф. Методика формування іншомовної фонетичної компетенції / Н.Ф. Бориско // Іноземні мови. – 2011. – № 3. – С. 3 – 5.
2. Ніколаєва С.Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу / С.Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – 2011. – № 2. – С. 11–17.
3. Скляренко Н.К. Методика формування іншомовної граматичної компетенції / Н.К.Скляренко // Іноземні мови. – 2011. – № 1. – С. 15–25.
4. Смоліна С.В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції / С.В. Смоліна // Іноземні мови. – 2010. – № 4. – С. 16 –20.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

Сажко Л.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Соціально-політичні та економічні процеси сучасного суспільства обумовлюють підвищення вимог до підготовки випускників загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ), здатних у майбутньому самостійно здобувати й удосконалювати професійні знання та вміння, вільно орієнтуватися на міжнародному ринку праці. У зв'язку із зазначеною проблемою одним із напрямів реформування освіти в Україні є перехід до профільного навчання, основним завданням якого є створення оптимальних умов для вибору кожним учнем майбутньої фахової діяльності ще у стінах школи. Такий підхід дає можливість зорієнтувати школярів на вибір професії у більш ранній період, врахувати їхні природні та творчі здібності, запити та побажання.

У Концепції профільного навчання в старшій школі зазначається, що така школа має створювати сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів, для формування у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності. Профільна школа найповніше реалізує принцип особистісно орієнтованого навчання, що значно розширює можливості учнів у створенні власної освітньої траєкторії. Загальною тенденцією розвитку старшої профільної школи є її орієнтація на широку диференціацію, варіативність, багатопрофільність, інтеграцію загальної та профільної освіти.

Особливого значення набуває у зв'язку із вищезазначеним процес оволодіння іноземною мовою і культурою (ІМіК) у профільній школі. Як зазначають дослідники проблеми навчання іноземної мови (ІМ) у закладах такого типу, на сучасному етапі виділяють два варіанти оволодіння ІМіК: у загальноосвітньому та у профільному класах [1, с. 139]. Ми акцентуємо увагу на навчанні ІМ у профільних класах філологічного напрямку, адже саме цей напрям дає більші можливості запровадження процесу навчання другої іноземної мови (ІМ2). Незважаючи на те, що кількість годин на опанування ІМ2 є значно меншою у порівнянні з першою іноземною мовою ІМ1), здобутки старшокласників у цьому процесі можуть бути вагомими за умови урахування специфіки організації профільного навчання в цілому. Як і при оволодінні ІМ1, необхідно приділяти увагу лінгвістичній стороні мовлення, навчати порівнювати лінгвістичні системи ІМ1, ІМ2 та рідної мов, визначати особливості усного та писемного мовлення у цих мовах, постійно звертатися до лінгвокраїнознавчого аспекту оволодіння ІМіК та профільно орієнтованої термінології. Надання такої особливості процесу навчання ІМ2, як *профільна спрямованість* значно підвищить мотивацію старшокласників до оволодіння цим предметом. Для досягнення окресленої мети необхідно використовувати сучасні технології навчання, які допоможуть учням досягти значних успіхів при опануванні мовленнєвою діяльністю на ІМ2 навіть за умов недостатньої кількості годин.

Модернізація системи освіти України означає істотне підвищення конкурентноздатності її учасників у європейському та світовому просторі. Для кожної молодої людини в цьому аспекті важливим є не лише володіння однією чи двома ІМ, але й вмінням швидко опановувати нові ІМ. У зв'язку з цим постає питання пошуку і відбору методів, які сприятимуть підвищенню ефективності навчання ІМ, зокрема ІМ2, у профільній школі. Одним з головним постулатів нової парадигми освіти, глобальних тенденцій розвитку сучасного світового співтовариства є вимога формування готовності випускників до вирішення різних проблем, готовності нести відповідальність за результати своєї діяльності як у навчанні, так й при виконанні професійних обов'язків. У сучасній педагогічній літературі вже давно піднімається питання про необхідність звернення до автономії як студентів ВНЗ, так і учнів шкіл (Dr. Albert I.I., M. Friebel, David Nunan, O.O. Леонтьєв).

Зауважимо, що у старшокласників проявляється яскраво виражене прагнення до автономії, розвивається особистісна рефлексія. Для процесу навчання ІМ2 ця особливість психічного розвитку учнів старшої школи є дуже важливою, так як завдяки їй створюється можливість побудови траєкторії особистісного оволодіння ІМ. О. М. Соловова розглядає автономію як основу для створення таких умов навчання, під час яких кожен дорослий учень може вибудовувати власну навчальну траєкторію, виходячи зі своїх реальних потреб, а також можливостей того навчального середовища, в якому він перебуває [4, с. 36-37]. Автономія – це є також відповідальність особистості за результати своєї праці, які були отримані в процесі самостійної навчальної діяльності. Отже, важливою особливістю навчання ІМ2 у профільній школі є також *автономія* учнів.

Як зазначають науковці, [2, с. 181] основним внутрішнім мотивом для більшості старшокласників є орієнтація на результат в процесі навчання. Для оволодіння ІМ2, зважаючи на невелику кількість годин для цього предмету, результативність діяльності стає особливо актуальним питанням, адже іноземними мовами учні мають опанувати в рамках визначеного профілю.

Вирішити це завдання можливо за умови раціональної організації навчального процесу з ІМ1 та ІМ2, використання профільно спрямованого навчального матеріалу та впровадження сучасних технологій навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зеня Л. Я. Навчання іноземних мов у старшій профільній школі : Лекційно-практичний курс : Посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Л. Я. Зеня. – Горлівка: Видавництво КДППМ. 2008. – 340с.
2. Зимняя И. А. Педагогическая психология : Ученик для вузов. Изд. второе, доп., испр. и перераб. / И. А. Зимняя. – М. : Логос, 2002. – 384 с.
3. Концепция профільного навчання в старшій школі. – К. 2003. – С. 3–15.
4. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам: продвинутый курс / Е. Н. Соловова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 272 с.

ВПЛИВ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНИХ ЛІЦЕЇВ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Сенченко Я.С.

Запорізький національний університет

Вміння вільно читати англійською мовою необхідну спеціалізовану літературу має особливе значення для учнів професійних ліцеїв технічного профілю. Оволодіння вміннями професійно орієнтованого читання дає учням змогу здійснювати пошук та використання інформації в майбутній професійній діяльності, задовольняти читацькі та творчі інтереси зі спеціальності, підвищувати свою професійну компетентність та рівень володіння англійською мовою в результаті ознайомлення із автентичними текстами за фахом, а також застосовувати отримані у процесі читання відомості у реальних ситуаціях.

Відповідно до вікової періодизації розвитку особистості період життя учнів професійних ліцеїв від 15 до 17–18 років визначається як старший шкільний вік або рання юність. При визначенні враховується не тільки фізичний розвиток учнів, але й особливості їх психологічного розвитку. Час навчання учнів в професійному ліцеї співпадає з першим періодом юності, який отримав назву рання юність. Рання юність – це період, який характеризується ускладненням самосвідомості учнів професійних ліцеїв, прагненням до виконання соціальних функцій, спрямованістю в майбутнє тощо.

Деякі психологи [1; 2; 3; 4; 5] говорять про психологічні особливості розвитку юнацтва, які відбуваються у зв'язку з появою певних новоутворень у психіці ліцеїста. Основними психологічними новоутвореннями юнацького віку є:

1. Особистісне самовизначення, яке реалізується через сенсотворення – формування в учнів загальних уявлень про сенс життя; мотивацію – спонукання до спрямованої діяльності особистості; самореалізацію і самовираження – свідоме утвердження власної позиції [5, с. 239].

2. Професійне самовизначення, яке залежить від сформованості психологічної готовності юнацтва до дорослого життя і має наступні критерії: 1) розвинені потреби в спілкуванні й комунікативні здібності; 2) адекватно сформовані і розвинені потреби та мотиви; 3) розвинена самосвідомість, рефлексія; 4) достатньо сформований і розвинений досвід; 5) сформований характер; 6) розвинений інтелект та мислення; 7) розвинене уміння ефективно використовувати свої психофізіологічні особливості у праці та соціальній взаємодії [1, с. 59].

3. Сензитивність щодо формування життєвих цінностей, світогляду, релігійних поглядів [3, с. 507]. Учні професійних ліцеїв відрізняються вразливістю, сугестивністю, схильністю до оптимізму.

4. Індивідуальний стиль інтелектуальної діяльності – стійкої своєрідної системи набуття, накопичення, переробки та використання особистістю інформації, яка формується на основі типу вищої нервової діяльності, пізнавальних інтересів, досвіду та особистісних якостей [2, с. 228].

5. Стійка самосвідомість, яка формує ідентичність, унаслідок чого усвідомлюється власна індивідуальність, розвивається самооцінка, вольові зусилля, формуються ціннісні орієнтації [4, с. 171].

У юнацькому віці змінюється відношення до учіння, основна особливість якого полягає в цілеспрямованій зміні потреб, прагнень і бажань – на першому плані знаходиться потреба в навчанні не тільки тих предметів, які цікаві, а й тих, які важливі для майбутнього професійного самовизначення. Отже, під час відбору текстів необхідно враховувати професійні інтереси учнів, які б задовольняли читацькі та творчі інтереси зі спеціальності.

Провідною діяльністю учнів професійних ліцеїв стає учбово-професійна. Така діяльність впливає на особливості пізнавальної, мотиваційної і емоційно-вольової сфер в процесі навчання професійно орієнтованого англomовного читання. Сприймання учнів професійних ліцеїв стає інтелектуалізованим процесом, удосконалюється самоспостереження. Мислення характеризується домінуванням формально-логічного або словесно-логічного типом, абстрагуванням та узагальненням, систематичністю, економністю і продуктивністю. В ліцеїстів удосконалюється репродуктивна і творча уява, розвивається довільна, вибіркова та післядовільна увага. Пам'ять характеризується домінуванням довільної довготривалої пам'яті, вибірковістю і спеціалізацією.

Мотиваційна сфера в період ранньої юності залежать від рівня навчальних досягнень. Чим нижча успішність навчання учня, тим менше інтенсивність прояву професійно-ціннісного, навчально-пізнавального, комунікативного мотивів та мотиву самовиховання.

Емоційно-вольова сфера в юнацькому віці характеризується формуванням емоційного забарвлення інтелектуальної діяльності учнів і становленні вольових якостей особистості. В ліцеїстів вдосконалюються такі риси, як цілеспрямованість, критичність, принциповість. Урахування цих особливостей є важливою умовою для розробки ефективної методики навчання професійно орієнтованого англomовного читання учнів професійних ліцеїв.

ЛІТЕРАТУРА

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник / О. Г. Видра. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 112 с.
2. Вікова психологія : навч. посіб. для внз / О. П. Сергєєнкова [та ін.] ; М-во освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. – К. : Центр учб. л-ри, 2012. – 376 с.
3. Мухина В. С. Возрастная психология. Феноменология развития : учеб. для студ. высш. учеб. завед. / В. С. Мухина. – 10-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательский центр “Академия”, 2006. – 608 с.
4. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навч. посіб. для вузів / В. М. Поліщук / М-во освіти і науки України, Глухівск. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка. – [Вид. 3-тє, виправ.]. – Суми : Університет. книга, 2010. – 352 с.
5. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посібник / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – К. : Академвидав, 2006. – 360 с.

РОЛЬ ЗАРУБІЖНИХ СТАНДАРТІВ У МЕТОДИЦІ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ

Сімкова І.О.

*Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут"*

В умовах постійного вдосконалення системи освіти в Україні, якість підготовки майбутніх перекладачів визначається не лише рівнем їх знань, але й їх компетентністним та творчим потенціалом, наявністю якого забезпечує розвиток професійної особистості майбутніх фахівців.

Щоб з'ясувати компетентності, якими повинні володіти майбутні перекладачі, серед чисельної кількості стандартів (47), які існують в зарубіжних країнах і мають схожий зміст, ми вирішили проаналізувати британський, американський та стандарт, який створено Професійною асоціацією мовознавців (AILIA) за підтримки різних асоціацій усних перекладачів (Across Languages Translation and Interpretation Service) – Національний стандарт контролю якості усного перекладу в громадсько-політичній сфері.

Почнемо з останнього, який містить вимоги щодо кваліфікації перекладача (володіння перекладацькою, лінгвістичною, пошуковою, технічною та міжособистісною компетентностями), ролі й обов'язків перекладачів, обов'язки бюро-перекладів, в додатках міститься вимоги до виконання юридичного перекладу та перекладу у сфері охорони здоров'я, стандарти практичної діяльності і вісім етичних принципів, яких слід дотримуватися перекладачам [3].

Коротко розглянемо кожний з них:

- 1) принцип точності і правильності, його мета: збереження змісту повідомлення;
- 2) принцип конфіденційності, його мета: захист конфіденційної інформації;
- 3) принцип неупередженості, його мета: уникнення упередженого ставлення з боку перекладача до будь-якої сторони, що бере участь у комунікації;
- 4) принцип поваги, його мета: демонстрація визнання гідності всіх сторін комунікації;
- 5) принцип дотримання рольових меж, його мета: захист професійної гідності, забезпечення стабільного емоційного стану і фізичної безпеки перекладача;
- 6) принцип відповідальності, його мета: визнання відповідальності за якість роботи перекладача;
- 7) принцип професіоналізму, його мета: визнання відповідальності за свої дії, вчинки і поведінку в цілому;
- 8) принцип постійного підвищення рівня знань, його мета: досягнення найвищого рівня компетентності.

На нашу думку, ці принципи повинні бути враховані під час розробки методики для формування фахової компетентності перекладача (ФКП).

В цьому стандарті також визначається сфера застосування різних видів перекладу, наприклад, усний переклад з аркуша (Sight translation) повинен застосовуватися для перекладу простих документів в юридичній, науково-технічній та сфері охорони здоров'я.

В американському стандарті контролю якості послуг усного перекладу (F 2575-06) розглянуто фактори, які визначають якість перекладацьких послуг та встановлено критерії для кожного компоненту. Ці критерії визначають мінімальні стандарти якості послуг в перекладацькій діяльності відповідно до чітко встановлених вимог. Поданий в них аналіз потреб визначає процедуру відповідно до якої обирається вид перекладу [1]. Щодо усного перекладу з аркуша, то в стандарті зазначається, що під час нього задіяні механізми схожі до тих, що мають місце під час синхронного перекладу; однак форма викладення матеріалу не усна, а письмова. Для досягнення вищого рівня еквівалентності під час такого виду перекладу представники сторін (якщо є час) повинні дозволити перекладачу прочитати весь документ перед початком усного перекладу [4].

В Британському національному професійному стандарті усних перекладачів (National Occupational Standards in Interpreting) визначено зміст поняття уний переклад та роль в ньому перекладача, принципи професійної діяльності, для кожного виду усного перекладу надано характеристики для здійснення професійної діяльності і перелік знань та умінь необхідних для виконання різних видів перекладу [2].

У цьому стандарті можна ознайомитися з переліком документів які вимагають різні види перекладу, наприклад для усного перекладу з аркуша – анотація, інформаційний лист, брошура, проспект, протокол, свідоцтво, розробка, сертифікат, вступ до будь-якого документу; зі сферами в яких застосовується різні види перекладу, наприклад, усний переклад з аркуша застосовується в медичній, юридичній і науково-технічній та економічній сферах. Також, цікавим є той факт, що на думку укладачів цього стандарту перелік знань і умінь, необхідних для здійснення різних видів перекладу, буде різнитися залежно від виду складності документу, мається на увазі простий (типовий) документ або складний (нетиповий, має багато підрозділів).

На нашу думку, прийняття до уваги зазначених документів забезпечить єдиний підхід до розробки матеріалів для формування фахової компетентності майбутніх перекладачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сімкова І.О. Сучасний стан навчання майбутніх бакалаврів-філологів усного двостороннього перекладу в науково-технічній сфері / І.О. Сімкова // Педагогіка вищої та середньої школи. – Зб. наукових праць. – Кривий Ріг : ДВНЗ "КНУ", 2014. – С. 67-71.
2. National Occupational Standards in Interpreting. – London : CILT, National Centre for Languages, 2006. – 40 p.
3. National Standard Guide for Community Interpreting Services. – Toronto : AILIA, 2007. – 45 p.
4. US Standard Guide for Quality Assurance in Translation F 2575-06 ASTM International. – 2014. – Заголовок з екрану. <http://www.astm.org/Standards/F2575.htm>

ОН-ЛАЙН НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Синьо В.В.

ДВНЗ „Ужгородський національний університет“

Інтернет пропонує нам велику кількість можливостей, у формі інтерактивних граматичних вправ, дидактизованих матеріалів для читання та слухання, навчальних відео, спільних завдань з письма, закріпити та використати на практиці отримані мовні навички [2, с. 129]. Однак дослідження доводять, що такі автентичні матеріали відносно рідко використовуються, як викладачами так і учнями чи студентами, це пояснюється, тим, що деякі вчителі мають сумніви, щодо можливостей інтеграції у заняття.

На думку лінгвістів, використання он-лайн компонентів для вивчення іноземної мови приносить багато користі, учні та студенти вчатьса самостійності, та знають яким чином найкраще можна використати німецькомовні сайти та мультимедійні дані для ефективного самостійного подальшого вивчення іноземної мови. Використовуючи комп'ютер та Інтернет викладач робить заняття не тільки цікавішими, але й може суттєво полегшити свою роботу.

Е-навчання охоплює різні навчальні сценарії, які підтримуються цифровими медіями. Багато вчителів іноземної мови вже давно використовують на своїх заняттях окремі елементи он-лайн навчання, наприклад, зібрати інформацію про визначні місця Берліну тощо, для молоді цікавим також є комунікація за допомогою різноманітних блогів. Велика кількість підручників пропонують додаткові завдання в Інтернеті. Недолік таких сценаріїв полягає у відсутності прямої комунікації, що дещо збіднює спектр можливих завдань.

Комплексні он-лайн сценарії, пропоновані віртуальними навчальними платформами поєднують не тільки отримання та переробку інформації, а й комунікативні та групові завдання, що вимагає від учасників активну різнопланову співпрацю. Сучасні технічні засоби (комп'ютери, ноутбуки, планшети чи смартфони) з легкістю забезпечують потреби такої співпраці. Спеціальне програмне забезпечення підтримує інтерактивне навчання на дидактичному рівні. Однак, ні технічні засоби, ні програмне забезпечення не можуть гарантувати успішне та високоякісне навчання. Успіх дистанційного навчання залежить від вибору навчальних матеріалів, правильного пояснення завдання, наявності додаткових заохочувальних завдань та трансферу з практичним використанням здобутих знань. Важливим фактором є також професійні якості вчителя, який повинен у потрібний момент мотивувати учня, оцінити результати чи підказати можливі варіанти розв'язання ситуації. Однак он-лайн навчання в жодному випадку не є повною альтернативою класичного аудиторного, воно тільки відкриває додаткові можливості. Іншим фактором проти є міркування, що молодь і так проводить багато часу у віртуальному світі, і тому не потрібно підтримувати ці тенденції. Проте сучасні дослідження доводять хибність такого припущення. Позитивним чинником е-навчання є, той фактор, що навчаючийся сам вирішує коли та де він отримує та опрацьовує потрібну інформацію. Така можливість стимулює не тільки розвиток стратегій навчання, а й зацікавлення та самостійність з боку учнів.

Існують кілька головних сценаріїв для он-лайн навчання. Перший з них це використання супровідних матеріалів та співпраця з програмним забезпеченням. Прикладом такого навчання, слугують вже згадані безкоштовні матеріали, які надаються видавництвами до навчальних посібників, інтерактивні он-лайн вправи та завдання для читання та слухання. Однак, таким чином ми накопичуємо та перевіряємо тільки пасивні знання і не можемо з впевненістю сказати, наскільки добре засвоєно матеріал і чи може він бути успішно використаний на практиці.

Другий можливий сценарій це комунікативні завдання, які спочатку повинні бути підготовлені та розроблені на аудиторних заняттях, а потім можуть успішно використовуватися для комунікації за допомогою Інтернету. Місця, де здійснюється дана комунікація – це різноманітні форуми та чати.

Третій сценарій можливий тільки на основі добре функціонуючого другого і теж спочатку проходить апробацію в реальній аудиторії. Головною ознакою цього сценарію є групова співпраця, яка повинна бути врегульованою, з метою уникнення непорозумінь та успішного завершення роботи [1, с. 13-14].

Для успішного втілення цих сценаріїв використовуються різноманітні інструменти, якими повинен володіти вчитель. До них належать вікі, форуми, чати, подкасти та інші. Кожен з них має свої сфери вживання, так за допомогою вікі, ми можемо розвивати навички письма, а також маємо можливість коригувати, змінювати та доповнювати написане. Працювати над статтями у вікі можна як індивідуально, так і групою, що збільшує ефективність вказаного інструменту [2, с. 131].

Як видно, з описаних сценаріїв, їх основою є поєднання різних видів роботи, різних соціальних форм, що і забезпечує ефективний безперервний прогрес у вивченні іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Meister H. E-Lerning. Handbuch für den Fremdsprachenunterricht /Meister H., Shalaby D. – München: Hueber Verlag. 2014. – 128 S.
2. Rösler D. DLL . Lernmaterialien und Medien / Rösler D., Würffel N. – München: Langenscheidt.2014. – 188 S.

НАВЧАЛЬНА АВТОНОМІЯ ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР ОПТИМІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Соломко З.К.

Київський національний лінгвістичний університет

Поняття “**автономія**” ґрунтовно вивчається у наукових дослідженнях таких авторів Бім І.Л., Бурденюк Г.М., Коряковцева Н.Ф., Маркова О.С., Леонтьєв А.А., Полат Є.С., Сафонова В.В., Соловова О.М., Тамбовкіна Т.Ю., Трофимова Л.В., Dr.Albert, P.Bimmel, D.Boud, L.Dikinson, J.J.M.Friebel, D.Gabrys, H.Holec, D. Little, D.Littlewood, D.Nunan, U.Rampillon, A.C.Ornstein, A.Scharle, A.Szabo та ін. Але, як показує практика, на сьогодні відсутня єдина точка зору на явище “**автономія**”, різні вчені інтерпретують цей термін по-різному, надаючи йому

власне розуміння шляхів оптимізації пізнавальної активності студентів. Наявність декількох підходів пояснюється різноманітністю психологічних механізмів, які беруть участь у формуванні *автономії* студента.

Навчальна автономія базується на позитивній мотивації до пізнавальної діяльності і охоплює здатність обирати освітню траєкторію; брати на себе відповідальність як за позитивний так і за негативний процес і результат навчання, приймати рішення, діяти самостійно відповідно до мети вивчення.

Автономія студента – це прийняття відповідальності за результати власних досягнень і, як наголошують А.Лемпінг (Lamping A.) і К.Болл (Ball Ch.), не є синонімом поняття самостійна робота [2, р. 32]. Слід звернути увагу, що думка зарубіжних вчених співпадає у своєму розумінні з твердженням О.М.Солової [1] щодо способу організації самостійної роботи, коли студент планує її відповідно до своїх внутрішніх пізнавальних мотивів та здійснює у раціональний для нього час, самоконтролює за умови опосередкованого керування з боку викладача [1, с. 48].

Ми розглядаємо автономію в єдності двох аспектів: автономія як спосіб організації навчального процесу, під час якого студент може тією чи іншою мірою здійснювати самоуправління навчальною діяльністю, а також автономія як здатність студента приймати самостійні рішення на всіх етапах навчальної діяльності відповідно до мети вивчення іноземної мови і нести відповідальність за їх виконання та результат.

Проаналізувавши названі вище публікації із досліджуваної проблеми і виходячи з трактування поняття навчальної автономії, ми дійшли висновку, що самостійна робота студентів-іноземців повинна бути спрямована не лише на формування мовних та мовленнєвих компетенцій, а й на розвиток навичок та вмінь, а також на бажання здійснювати самостійну навчальну діяльність, необхідну для реалізації одного з основних положень сучасної системи освіти – навчання протягом усього життя, іншими словами, до розвитку навчальної автономії.

Узагальнюючи проаналізовані погляди науковців на поняття “*навчальна автономія*” слід зазначити, що вони збігаються у тому, що ключовим у понятті *автономія* є прийняття студентами відповідальності за результати власного навчання, що передбачає бажання і здатність ініціювати власну діяльність навчання та керувати нею відповідно до усіх її аспектів.

Відповідно до зазначеного, головним завданням сучасної системи освіти в умовах Болонського процесу, є розвиток навчальної автономії задля ефективної організації самостійної позааудиторної роботи студентів-іноземців, під час якої не лише формуються та вдосконалюються мовні та мовленнєві компетенції, а й розвиток здатності студентів концентрувати увагу на поставлених цілях, самостійно керувати процесом власної освіти, здійснювати рефлексію процесу навчання, контролювати та оцінювати динаміку свого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам : продвинутый курс : [пособие для студентов пед. вузов и учителей] / Елена Николаевна Соловова. – М. : АСТ : Астрель, 2008. – 272 с.

2. Lamping A. Maintaining Motivation: Strategies for Improving Retention Rates in Adult Language Classes / A. Lamping, Ch. Ball. – London : CILT, 1996. – 75 p.

МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ УСТНОМУ ДВУСТОРОННЕМУ ПЕРЕВОДУ

Сотников А.В.

Киевский национальный лингвистический университет

Устный перевод является особым видом коммуникативной межкультурной коммуникации, требующий наличия у переводчика фоновых знаний, навыков актуального членения высказывания, умения фиксировать прецизионную информацию, владения основными переводческими трансформациями.

Сама специфика этапов устного перевода, а именно, восприятие сообщения, его декодирование и интерпретация, нахождение соответствующих эквивалентов и принятие переводческого решения, и воспроизведение текста средствами переводного языка, обуславливают методику обучения. Двусторонний перевод осложняется еще и тем, что переводчику необходимо задействовать языковой и предметный тезаурусы двух языков.

Языковой тезаурус не является проблемой, поскольку переводчики системно изучают два языка. Что же касается предметного тезауруса, необходимость его универсализации вызывает определенные трудности, так как в ВУЗе практически невозможно обучить будущего переводчика лексике, которая охватывала бы все сферы жизнедеятельности человека. Более разумным представляется обучение базовой лексике основной тематики, что более-менее успешно осуществляется на занятиях по практике первого и второго иностранных языков.

Обучение восприятию иноязычного сообщения на слух предусматривает ознакомление с основными акцентами иностранного языка, процессами редукции и ассимиляции звуков в потоке слитной речи, актуальному членению и выделению ключевых слов. Целесообразными являются упражнения по микрореферированию текста оригинала, когда студенты должны самостоятельно определить ключевые слова, и восстановить по ним прослушанный текст с минимальными потерями. Продуктивными являются упражнения, направленные на развития навыка записи прецизионной информации, с одной стороны, и сопоставления лексической единицы с семантическим полем, с другой. Например, запись цифр, имен, названий, месяцев и так далее под диктовку, и их воспроизведение на втором иностранном языке. Часто используют упражнения на произведение несложных арифметических действий без записи, например, преподаватель предлагает выполнить сложение или вычитание, представляя задачу на первом иностранном языке, а студенты сообщают результат на втором иностранном языке или наоборот. Можно использовать упражнения типа “снежный ком”, когда каждый последующий студент должен повторить все высказывания, которые говорили до него.

Декодирование и интерпретация иноязычного сообщения предусматривают способность понять основной смысл, проследить причинно-следственные связи в тексте сообщения, сопоставить его с картиной мира, снять возможную

метафоричність, перефразувати і так далі. Предпочтительними тут являються вправи, направлені на вироботку навика перефразувати, виділення ключових слів, побудови причинно-наслідкової зв'язи. Як правило, це вправи на синтаксическі трансформації, переклад пасивних граматическіх конструкцій в активні і навпаки, компресію висловлювання.

Найбільш важливим являється етап знаходження відповідних еквівалентів і прийняття перекладеского рішення. Проблема тут заключається в тому, що студентам необхідно підібрати найбільш близький з точки зору семантики і прагматики висловлювання еквівалент, і обґрунтувати прийняття того іі иного перекладеского рішення. Цілесобразними вправами тут являються ролеві ігри з послідовним аналізом прийнятих перекладескіх рішень. Наприклад, один із студентів виходить із аудиторії, в це час іншим студентам викладач читає невеличкий (на початковому етапі навчання) текст з голосу іі пред'являє його в записі. Потім повертається студент, вибирає собі "перекладача", який передає йому зміст тексту, а студент, в свою чергу, перекладає його назад на мову оригіналу. При цьому інші студенти не втручаються, аналіз помилок з пропозиціями їх власних перекладескіх рішень іі стратегій показує викладачу рівень навика використання перекладескіх трансформацій, запам'ятовування прецизійної інформації, виконання втрат в перекладі іі так далі. Це корисно іі студентам, адже детальний аналіз іі розбір мовних нюансів використання того іі иного еквівалента, іі того іі иного способу перекладу, допомагає їм в подальшому уникати таких помилок.

Випроизводство тексту засадами мови перекладу не являється величезною проблемою, адже навик володіння першим іі другим іноземною мовою к моменту початку навчання усному двосторонньому перекладу уже звичайно достатньо високі. З вправ, які можна використовувати на даному етапі, можна порекомендувати двосторонній переклад спеціально підготовленого тексту, в якому репліки по черзі даються на мові оригіналу іі мові перекладу, який виконується в умовах, близьких к реальним умовам роботи перекладача. Достатньо швидкий темп іі переключення з одного мови на другий сприяють подальшому закріпленню сформованих навиків іі умінь усного двостороннього перекладу.

ЛИТЕРАТУРА

1. Черноватий Л.М. Методика викладання перекладу як спеціальності [підручник] / Л.М. Черноватий. – Вінниця : Нова книга, 2013. – 376 с.

ПРОБЛЕМА СКЛАДАННЯ СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКА КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Сушко М.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Загальною теорією складання підручників та навчальних посібників займається низка як вітчизняних, так і закордонних дослідників. Серед них слід

відмітити праці І.Л. Бім [1], Є.М. Верещагіна [2], Д.Д. Зуєва [3], Н.Ф. Тализіної [4]. Із поданих робіт слідує, що теорія підручника з іноземної мови включає в себе такі фактори:

1. підручник сприяє інтенсивному формуванню єдиного освітнього простору, який набуває особистісного орієнтованого та самостійного характеру;

2. зміст підручника націлен на формування вторинної мовної особистості, яка здатна та має бажання брати участь у міжкультурній комунікації іноземною мовою в умовах іншомовної мовленнєвої діяльності;

3. підручник входить до навчально-методичного комплексу навчальних книг та інших засобів навчання;

4. підручник передбачає цілісне розкриття освітніх ресурсів, як то технології змісту програми та роботи за нею, інтерактивний підручник, поєднання традиційних методів роботи з текстом та інтерактивних із сучасним електронним забезпеченням навчального процесу.

На перший план на початковому ступені навчання китайській мові виходить як задача розуміння тексту та мовлення, так і вираження думок китайською мовою. У китайській мові це базується на чіткому знанні порядку слів у реченні, системи службових слів, які є чіткими орієнтирами в структурі речення. Якщо цим двом аспектам – порядку слів і службовим словам буде приділена належна увага, це дозволить студентам набути навичок вільного орієнтування у граматичній структурі китайського речення та призведе до правильного спілкування китайською мовою. Із метою закріплення лексико-граматичного матеріалу та послідовного розвитку усного мовлення необхідно приділяти належну увагу аудіюванню.

Практична та теоретична підготовка студентів на першому ступені навчання складає базу знань з китайської мови, на основі якої починається другий ступінь навчання. А саме формування та розвиток граматичної компетентності у студентів, які вивчають китайську мову, на початковому ступені є однією з найважливіших та складних задач, які стоять перед викладачем та укладачами навчальних програм. Весь обсяг виучуваної граматики як правило вивчається протягом одного-двох років навчання.

Наразі студенти мають набагато більше можливості спілкуватися із носіями мови, ніж раніше. Але зазвичай цьому процесу перешкоджають неправильно подані знання. Студенти можуть спілкуватися тільки завченими фразами із текстів підручників та зовсім не готові до живого спілкування. Аудіокурси можуть сприяти більш швидкому розумінню китайського мовлення, але сприйняття залежить від правильно підібраних на уроках комунікативних завдань. Необхідно якнайбільше приблизити завдання на розвиток монологічного та діалогічного мовлення до ситуацій реального спілкування. До навчальних матеріалів треба включати автентичні неадаптовані тексти, фрагменти фільмів або рекламних роликів. У ході роботи також велику увагу треба приділяти продуктивному граматичному мінімуму, який представляє собою лексико-граматичні конструкції, характерні для усного мовлення.

Різносторонність підходів до презентації граматичного матеріалу призведе до більш швидкого формування граматичної компетентності та подолання типових помилок. Обов'язково повинен бути передбачений також і теоретичний

курс граматики китайської мови на старших курсах навчання. Ми пропонуємо ввести дисципліну “Практична граматика китайської мови” у другому-третьому семестрах навчання. Цей курс допоможе упорядкувати та закріпити знання з граматики, поступово вводять теоретичні основи мови, базуючись на вже здобутих практичних знаннях. На нашу думку, такий курс повинен бути внесений у програму саме для збільшення сприйняття студентами практичного використання різноманітних граматичних конструкцій китайської мови. Підібраний матеріал повинен мати “живий” характер, повністю відтворювати ситуації реального спілкування у сучасному суспільстві.

Викладання китайської мови на сучасному етапі має стикається із великою кількістю проблем. У навчальних посібниках з китайської мови нами було виявлено велику кількість недоліків. Для подолання такої ситуації вкрай необхідне складання нового сучасного підручника з китайської мови для забезпечення як студентів, так і викладачів адекватним навчальним матеріалом. Підсумуємо фактори, які повинні враховуватися при складанні сучасного підручника китайської мови:

1. теми у підручнику повинні бути складені послідовно, із повторенням вже вивченого матеріалу у наступних уроках;
2. зміст підручника повинен враховувати вікову категорію тих, хто навчається;
3. підручник має максимально враховувати комунікативні направленість навчання;
4. лексика повинна бути сучасною, необхідно уникати архаїзмів та понять, які не пристосовані для опису сучасного повсякденного життя;
5. підручник повинен забезпечити тих, хто навчається можливістю самоконтролю, а викладачів можливістю оцінки та контролю відповідних результатів;
6. той, хто навчається, має точно знати, що він повинен вивчити за певний період часу або обсяг матеріалу, тобто повинні бути поставлені чітко сформульовані цілі кожного уроку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бим И.Л. Методика обучения иностранным языкам как наука и проблемы школьного учебника И.Л. Бим – М.: Русский язык, 1977. – 288 с.
2. Верещагин Е.М., Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. Методическое руководство. В.Г. Костомаров Е.М. Верещагин – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Русский язык, 1990. – 246 с.
3. Зуев Д.Д. Школьный учебник. – Д.Д. Зуев М.: Педагогика, 1983, – 240с.
4. Талызина Н.Ф. Место и функции учебника в учебном процессе. – Н.Ф. Талызина В сб.: ПШУ. – М., 1978. Вып. 6, С. 18–33.

ТЕСТУВАННЯ ЯК СПОСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНИХ МОВ

Тегеньова Є.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Добре відомо що оптимальна організація навчання можлива за умови гнучкого управління, яке дозволяє вносити необхідні корективи у хід процесу

навчання для його вдосконалення, діагностувати причини успішності/ неуспішності студентів. Інструментом такого управління є контроль. Результати контролю дають можливість не тільки викладачеві, а й студенту оцінювати свою іншомовну діяльність, що має сильний мотиваційно-стимулюючий вплив на навчальний процес.

Об'єктами контролю є усі складові іншомовної комунікативної компетенції, які підпорядковуються загальноприйнятій ієрархії. Провідним об'єктом контролю виступає мовленнєва компетенція, тобто уміння говоріння, аудіювання, читання та письма. При цьому їх контроль повинен здійснюватись на основі переважно автентичних матеріалів, що забезпечує перевірку знань та навичок соціокультурного фону (соціокультурна та соціолінгвістична компетенція).

Оволодіння аспектними мовленнєвими навичками є об'єктом нижчого рангу, оскільки контролюється лише підготовка студентів до здійснення мовленнєвої діяльності. Відповідно рівень сформованості мовленнєвих навичок виступає, в першу чергу, об'єктом поточного контролю, а також може включатись у тематичний контроль. Залежно від ступеня навчання у вищому навчальному закладі студент має досягти певного рівня іншомовної комунікативної компетенції у межах засвоєного мовного та мовленнєвого матеріалу.

Огляд науково-методичної літератури показав, що одним з ефективних засобів здійснення контролю є тести. Вони дозволяють підтримувати активну діяльність всіх студентів під час перевірки, займають мало часу і знімають суб'єктивний фактор оцінювання. На сучасному етапі розвитку методики викладання іноземних мов використання тестової форми контролю вважається доцільним, бо дозволяє оптимально реалізувати у процесі навчання всі основні функції контролю, а також забезпечує дотримання вимог, що висуваються до контролю: об'єктивність, надійність, вимірюваність, цілеспрямованість, систематичність тощо.

Варто зазначити, що в освітніх системах зарубіжних країн тестовий контроль у навчанні іноземних мов вже давно посідає центральне місце і відіграє роль головного інструмента визначення рівня навчальних досягнень в оволодінні іноземними мовами. Проте, наші спостереження за навчальним процесом у нашому університеті, бесіди з викладачами та студентами свідчать про відсутність системності у використанні тестового контролю. Як правило, у тестовій формі здійснюється лише підсумковий контроль. У поточному та тематичному контролі тестові завдання застосовуються не часто. Також звертає на себе увагу одноманітність тестових завдань. Так, для контролю прочитаного тексту використовуються, як правило, вибіркові тестові завдання (альтернативний та множинний вибір) і рідко застосовуються тестові завдання з вільноконструйованою відповіддю, в тому числі тести типу клоуз, редакторські тести. Практично не використовуються тестові завдання для контролю рівня сформованості рецептивних лексичних навичок.

Часто порушуються вимоги до складання тестових завдань з вибірковою відповіддю. Як правило, багато речень з тестових завдань повністю повторюють речення текстів, що не стимулює читання, оскільки успішність виконання таких тестів залежить від швидкості механічного упізнавання відповідного речення у тексті.

З іншого боку безперечними перевагами тестування перед нетестовими формами контролю є значно більша надійність тестування завдяки вибірковому способу відповідей, що забезпечує об'єктивність підрахунку результатів тесту, а також за рахунок можливості застосування більшої кількості завдань за однаковий час і через ряд інших причин; відносна об'єктивність усього мовного тесту й об'єктивність підрахунку його результатів; економія аудиторного часу за рахунок компактної письмової форми завдань мовного тесту, що дає можливості включення в тест великої кількості завдань; економічність перевірки відповідних аркушів тестування, тобто можливість перевірки відповідей тестованих на завдання з вибірковими відповідями за допомогою спеціальних трафаретів і ЕОМ, що практикується, однак, лише при досить масовому і багаторазовому використанні тестів; можливість стандартизації процедур проведення тестів і застосування статистичного аналізу результатів мовних тестів; більш позитивна мотивація і відношення тестованих до тестових форм контролю, так як виключається роль суб'єктивності оцінки, момент невдачі з питаннями-завданнями і т.п.; порівняна легкість переведення мовних і частини мовленнєвих тестів до ЕОМ, що може надати цим тестам додаткових переваг; зручність масового використання мовних тестів; краща відтворюваність і репрезентативність результатів тестування завдяки одноманітній (стандартній) процедурі тестування.

До того ж правильно організований тестовий контроль розвиває в студентів уміння швидкої концентрації зусиль для вирішення у визначений термін конкретного розумового завдання, виховує зосередженість, уміння мобілізувати внутрішні резерви психіки — мислення, пам'ять, увагу, сприйняття та інше.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банкевич Л.В. Тестирование лексики иностранного языка. — М.: Высшая школа, 1981. — 111 с.
2. Рапопорт И., Сельг Р., Соттер И. Тесты в обучении иностранным языкам в средней школе. — Таллинн, «Валгус», 1987. — 352 с.
3. Товма Е.Л. Тест в функции упражнения при обучении лексике иностранного языка // Иностранные языки в школе. — 1996. — №1. — с. 17 — 23.
4. Bachman L.F. Fundamental Considerations in Language Testing. — Oxford University Press, 1991. — 408 p.

СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВСТУПНИХ КУРСІВ ТА ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Тишко Н.М.

Київський національний лінгвістичний університет

На основі аналізу методичної літератури нами було досліджено, що у методиці навчання іноземних мов у немовному вузі існують дві думки стосовно організації освітнього процесу на I ступені навчання. Одні методисти вважають, що навчання у вищих технічних навчальних закладах (ВТНЗ) слід починати без

вступного, корективного чи підготовчого курсу. На їх думку, при обмеженій кількості годин, які відводяться на вивчення іноземної мови у ВТНЗ, нераціонально займатися повторенням матеріалу, пройденого за курс середньої школи. Більшість же методистів наголошують на необхідності проведення такого курсу. У своїх роботах вони досліджують теоретичні та практичні питання початкового етапу. Увага приділяється навчанню мовної, мовленнєвої компетентностей, формам і методам контролю, індивідуалізації та диференціації навчання.

З'ясовано, що в методичній літературі вступні курси поділяються за метою та об'єктом навчання. Згідно мети навчання розрізняють три види курсів: вступні, корективні та підготовчі. Мета перших полягає у підготовці студентів до вивчення основної програми з іноземної мови (ІМ). Як зауважує Д.В. Булатова, їх називають вступними фонетичними [1, с. 116]. За своєю формою вони є усними, їх суть полягає в опрацюванні студентами мовного матеріалу в усній формі з переходом до читання. Корективні курси спрямовані на виявлення і усунення прогалин студентів у шкільному курсі з ІМ (Бакулія В.Д., Кулаков К.О., Морозенко В.В., Салтовська Г.М., Стабунова Л.Г. та ін.). Їх ключовим завданням є формування мовної та мовленнєвої компетентностей. Підготовчі курси є різновидом корективних і мають наступні назви: корективно-підготовчий (Бонді Є.О.), перехідний підготовчий (Абросимова Л.М.), повторний корективний (Чернишова Т.Г.)

За об'єктом навчання розрізняють курси, які спрямовані на корекцію і подальший розвиток різних аспектів мовного матеріалу (фонетичного, лексичного і граматичного), техніки читання (Логінова Л.К., Парахіна А.В., Доржинова З. Б.), а також видів мовленнєвої діяльності. Більшість цих курсів розрахована на корекцію навичок вимови (Бакунін В.Д., Месхешвілі В.Р., Салтовська Г.М., Стабунова Л.Г., Чеснокова Н.Є.). Особливу групу серед мовних (аспектних) курсів складають змішані курси, що поєднують роботу над вимовою та технікою читання (Лукашенко Л.К.), роботу з корекції навичок вимови і техніки читання з повторенням окремих розділів граматики (Парахіна А.В., Доржинова З.Б.). Крім того, існують ще комплексні курси, що охоплюють мовну та мовленнєву компетентності (Абросимова Л.М., Булатова Д.В., Кулаков К.О., Макєєва В.М., Чернишова Т.Г.). Проаналізувавши вищезазначене, вважаємо, що ці курси за їх мовленнєвою спрямованістю можуть слугувати тільки для корекції і повторення і не мають змоги бути використані для розвитку комунікативних умінь і навичок. Це пояснюється тим, що вказані мовленнєві курси були розроблені в той час, коли комунікативний підхід не був основою навчання іноземної мови.

На основі аналізу педагогічної літератури, ми констатуємо, що одним з найбільш радикальних способів підвищення ефективності освітнього процесу є диференційоване навчання, яке здійснюється стосовно цілей, можливостей і здібностей кожного студента, їх рівня знань. Оскільки у профільній школі навчання ІМ зорієнтовано на три рівні (рівень стандарту (B1), академічний (B1+) та профільний (B2)) тому, за таких умов диференціація є необхідністю у вступному курсі. Одні студенти вивчали ІМ на рівні стандарту, інші –

на академічному чи профільному. Припускаємо, що частина студентів-першокурсників не повною мірою виконала вимоги шкільної програми, а інша частина – прагне вдосконалити свій рівень володіння мовою (РВМ).

Диференційовані вступні (корективні, діагностичні) курси були розроблені Ю.І. Семеновою (2003), К.О. Сурковою (2004), І.О. Тишкіною (2008). Але, жоден з них не призначений для ВТНЗ. Слід відзначити, що деякі теоретичні положення стосовно принципів, змісту чи організаційних форм цих досліджень є вагомими для розробки диференційованого вступного курсу (ДВК) для майбутніх інженерів. Варто наголосити, що він має забезпечити наступність не лише в оволодінні знаннями, набутті умінь та навичок з ІМ, а й у системі “старша школа – ВТНЗ”.

Отже, нами були досліджені вступні, корективні, підготовчі та диференційовані курси з метою вирішення завдань організації ДВК для майбутніх інженерів. Їх аналіз доводить доцільність впровадження його у ВТНЗ. Вважаємо, що він має проходити в умовах нової організації навчального матеріалу, відмінної від школи, та має створити базу для подальшого розвитку знань, умінь і навичок згідно з програмою. Необхідною умовою досягнення очікуваних та зазначених у програмі професійно важливих результатів є раціональне використання часу, виділеного на оволодіння ІМ. З огляду на це, наслідуючи О.Б. Тарнопольського, пропонуємо організувати ДВК, змістом якого будуть базові загальнопрофесійні англомовні комунікативні вміння, які базуються на загальноповсякденній діловій мові [2, с. 12]. Вважаємо, що така організація навчання відповідатиме РВМ студентів-першокурсників, дозволить підвищити його та підготує студентів до сприймання предметного змісту майбутньої спеціалізації засобами англійської мови. Тому, перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробці методики диференційованого вступного курсу для майбутніх інженерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булатова Д.В. Теоретические основы курса обучения иностранному языку в неязыковом вузе: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.02 / Булатова Диля Васильевна. – М., 1999. – 514 с.
2. Тарнопольский О.Б., Корнева З.М. Методические основы организации конструктивистского смешанного обучения английскому языку для специальных целей в неязыковом вузе [Электронный ресурс] / О.Б. Тарнопольский, З.Б. Корнева. – Режим доступа: <http://www.sworld.com.ua/simpoz2/69>

НОВІТНІ ВЕБ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ АНГЛОМОВНОГО ПИСЬМА СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Тищенко М.А.

Київський національний лінгвістичний університет

У наш час викладання іноземної мови зазнає все більших змін через постійну інтеграцію сучасних інформаційних технологій на всіх етапах процесу навчання. Не виключенням є і навчання англомовного письма студентів немовних вищих навчальних закладів. Особливу увагу таке навчання викликоне

необхідністю налагодження професійних зв'язків з науковцями і закордонними колегами для кооперації у розробленні новітніх технологій в різних сферах суспільного життя. Іншим покликанням нагальності навчання англомовного письма є написання інженерами технічних записок до власних розробок та звітів після завершення проектів.

Не секрет, що розмаїття веб технологій дійсно вражає, але коректне поєднання тих чи інших елементів такого режиму навчання є нелегким завданням через різний рівень придатності до використання. Основними елементами, на які слід звертати увагу при відборі веб технологій для навчання англомовного письма, є:

- інтерактивність режиму навчання;
- легкість розуміння графічного інтерфейсу веб елементу;
- оформлення графічного інтерфейсу;
- наявність перекладу одиниць інтерфейсу (наприклад, меню та підменю);
- чітко підібрана методика навчання;
- часові розмежування від минулого завдання до наступного;
- можливість самостійно коригувати режим навчання.

Велика кількість сучасних українських та закордонних методистів вказують на різне число таких елементів та виділяють різний ступінь значущості між ними. Але, на нашу думку, основними є ті, що зазначені у переліку вище.

До основних переваг навчання англомовного письма із застосуванням веб технологій потрібно віднести наступні:

- можливість представлення інформації великій кількості студентів у вигляді відео матеріалу, використовуючи такі відео опори, як фото, слайди, презентації Power Point тощо;
- доступність такого режиму навчання, оскільки для долучення до вебінару потрібно мати лише персональний комп'ютер з підключенням до всесвітньої мережі Інтернет;
- мобільність цього режиму навчання, так як приєднатись до вебінару студент може використовуючи не лише стаціонарний комп'ютер, але й мобільні засоби зв'язку, такі як смартфон або планшетний комп'ютер;
- синхронний режим навчання, що є надзвичайно важливим в процесі навчання. Під синхронним режимом навчання ми маємо на увазі можливість ставити питання викладачу в реальному часі у письмовій або усній формі та здатність миттєво отримати відповідь на своє питання, що повністю стирає розмежування між дистанційним та персональним навчанням;
- можливість перегляду вивченого матеріалу пізніше, використовуючи звичайний веб оглядач та будь-який пристрій зв'язку;
- географічне розширення доступу до такого режиму навчання, оскільки не потрібно знаходитись у заздалегідь визначеному місці.

До основних недоліків такого режиму навчання слід віднести наступні:

- відсутність емоційного наповнення ведення навчання;
- конфронтація з боку прихильників класичних методів проведення занять через недовіру до новітніх технологій та небажання підвищувати навички володіння комп'ютерною технікою;

- можливість технічної несправності обладнання.

Тож можна дійти висновку, що, незважаючи на всі недоліки, використання веб технологій у навчанні англомовного письма є надзвичайно рушійною силою, яка здатна полегшити процес навчання, але за умови слідування чітким інструкціям з розробки такого режиму підготовки та проведення заняття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карлащук В. И. Обучающие программы / Василий Иванович Карлащук – М. : Солон-Р, 2001. – 528 с.
2. Тищенко М.А. Автоматизація контролю навчання професійно орієнтованого англомовного письма майбутніх інженерів-радіотехніків засобами веб-технологій / Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції викладання іноземних мов у вищій школі: інформаційно-комунікаційні технології навчання». 23.01. 2014р. К. : НТУУ «КПІ». – 130 с.
3. Tarnopolsky O. Teaching Students of English Communicative Behaviour Patterns/ Tarnopolsky O., Sklarenko N., Dimova L.// Іноземні мови. – 1999.–№ 3 – С. 22–25

ПРИНЦИПИ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Трофименко А.О.

*Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка*

Характерною рисою нашого часу є оновлення цілей і цінностей освіти в контексті відродження концепції особистості, яка ґрунтується на ідеях самовизначення і самовираження, самореалізації особистісного, морального та духовного розвитку, досягнення високого рівня професіоналізму, професійне самовизначення в процесі освіти. Відповідно, профілізація стає однією з основних тенденцій розвитку освіти в українській державі і визначається як диференційоване навчання, яке передбачає врахування освітніх потреб, нахилів, здібностей студентів; створення умов для навчання відповідно до професійного самовизначення, яке забезпечується за рахунок зміни в цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу. Цей тип навчання передбачає повернення утворенню функції послідовного зв'язку між загальноосвітнім навчанням і професійною освітою відповідно до обраного профілю, дає суспільству можливість розглядати систему освіти як цілісний інститут формування та становлення особистості. Безумовно, профільному навчанню належить основна роль в реалізації ідеї безперервності освіти впродовж усього життя.

Враховуючи значення освіти для розбудови держави, особливої актуальності отримує питання підготовки педагогічних кадрів, готових до профільного навчання і, таким чином, створення умов для подальшого розвитку національної системи освіти.

У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває необхідність дослідження проблем, пов'язаних з формуванням нової якості освіти, яку можна класифікувати

як компетентнісну, тобто таку, яка фокусує основні зусилля суб'єктів педагогічного процесу на створенні умов, оптимальних для професійної та особистісної самореалізації студента в процесі його професійного розвитку. Компетентнісна освіта може реалізовуватись винятково в умовах особистісно орієнтованого педагогічного процесу, базовою умовою успішності її реалізації є суб'єктність позиції студента в її структурі.

Сучасний стан наукової психолого-педагогічної літератури визначається наявністю великої кількості понять, які характеризують певний рівень розвитку і професійного становлення особистості педагога, здатного до ефективної реалізації педагогічної діяльності. Серед них провідне місце займають такі поняття, як: «компетенції», «навчальна компетентність», «професійна компетентність», «педагогічна майстерність», «професійна зрілість», «професіоналізм педагога», «технологічна культура вчителя», «педагогічна діяльність». Зазначенні поняття характеризують не тільки генезис особистості педагога в процесі професіоналізації, а й відображають сутність рівнів реалізації професійної діяльності. У психолого-педагогічній літературі мають місце різні підходи до трактування суті означених понять.

В умовах професійної підготовки у ВНЗ студент має реальну можливість формувати навчальну компетентність як у контексті вивчення змістового компонента навчальної теми (модуля), над якою він працює, так і формування вміння самостійно вчитися, а значить і вміння самостійно працювати.

Означена компетентність набуває особливої актуальності в умовах запровадження кредитно-трансферної системи навчання в ВНЗ, яка за своєю суттю побудована на самостійному виборі студента, починаючи від навчальної дисципліни, закінчуючи власним алгоритмом побудови навчального процесу. При цьому спостерігається тенденція до постійного збільшення питомої ваги самостійної роботи з кожним наступним роком навчання, оскільки саме мобільність студента, високий рівень його самоорганізації забезпечить перманентність процесу професійного саморозвитку, тобто навчання впродовж життя.

Домінанта у формуванні компетентності студента в навчальній діяльності лежить у площині усвідомленого вибору студентом тої чи іншої навчальної дисципліни з її інваріантною та варіативною частинами в структурно-логічній послідовності, максимально враховуючи вимоги освітніх стандартів, а також власні інтелектуальні та психофізичні можливості.

Отже, означена позиція набуває особливої актуальності, коли йдеться про ВНЗ з педагогічним спрямуванням. Названі вище компетенції набувають ознак професійної доцільності, оскільки для того, щоб допомагати школяру формувати досвід виконання ролі громадянина, споживача, навичок самоорганізації, вибору форм духовно-культурного збагачення та ін., педагог має мати власний досвід цілеспрямованого продуктивного формування даних компетенцій, фіксуючи не лише кінцеві результати, але й аналізуючи процес їх здобуття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. І. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: навч. посіб. / С. І. Гончаренко, П. М. Олійник. – К. : Вища шк., 2003. – 323 с.

2. Життєва компетентність особистості : наук.-метод. посіб. / за ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова, Г. М. Несен. – К : Богдана, 2003. – 520 с.
3. Зязюн І. А. Сучасні дидактичні моделі і логіка учіння / І. А. Зязюн // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. – К. ; Вінниця, 2000. – С. 4-7.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
5. Шишов С. Е. Мониторинг качества образования в школе / С. Е. Шишов, В. А. Кальней. – М., 1993. – С. 85.

ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР: ІСТОРІЯ І ТЕОРІЯ ПИТАННЯ

Устименко О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасні проектні технології навчання мають розглядатися у широкому контексті, як **комплексний метод**, що передбачає використання цілої сукупності проблемних, наукових, дослідницьких, пошукових методів та інтерактивних прийомів. Довга й продуктивна історія розвитку проектної технології та її розповсюдження у світовій практиці має бути представлена таким чином [2, с. 60]:

I етап (1590-1765 pp.): початок проектної діяльності в архітектурних школах-майстернях Європи;

II етап (1765-1880 pp.): використання проектів у систематичній педагогічній практиці та “переселення” методу на американський континент;

III етап (1880-1915 pp.): використання методу проектів у виробничому навчанні та у загальноосвітніх школах;

IV етап (1915-1965 pp.): переосмислення методу проектів та його “переселення” з американського континенту назад до Європи;

V етап (1965 р. – теперішній час): нове “відкриття” методу проектів, третя хвиля його міжнародного розповсюдження.

Оволодіння учнями/студентами способами навчально-пізнавальної діяльності (розв’язання проблемного завдання, самостійний творчий пошук, рефлексивний аналіз, самооцінка процесу і результату) в спільному створенні конкретного продукту проекту складає **сутність проектної технології**. У цьому сенсі проектна технологія є певним продовженням розвитку проблемного методу і педагогіки творчості, які орієнтовані на “зону найближчого розвитку” учнів (поняття, введене Л. С. Виготським), коли школярі отримують проблемні завдання, які дещо перевищують їхні можливості. Діти опиняються в умовах необхідності створення власної схеми розв’язання нового (проблемного) завдання, якої поки що немає в їхньому досвіді, та, у процесі розв’язання завдання, досягають рівня свого потенційного психологічного розвитку.

Головними **ознаками проектної технології** є [1, с. 124–125]:

1. Соціально орієнтований характер: а) проектно-дослідницька діяльність учнів/студентів під час оволодіння соціокультурною дійсністю; б) соціально-рольовий статус учнів/студентів як суб’єктів взаємодії у процесі проектної роботи.

2. *Практико-орієнтований характер*: створення (конструювання, дослідження) певного продукту (інформаційного, предметно-практичного, експериментального типу), практичне застосування здобутих в освітньому процесі знань.

3. *Проблемно-дослідницький характер*: наявність реального проблемного завдання, яке потребує розв'язання і спонукає до навчально-дослідницької діяльності.

4. *Інтегративний характер*: інтегративний предметний зміст і спрямованість на оволодіння цілісним комплексом знань, навичок і вмінь (з різних галузей), які забезпечують дослідницьку та соціально-культурну діяльність.

5. *Методологічний характер*: усвідомлене засвоєння способів навчально-пізнавальної діяльності (від формулювання задуму до оцінки продукту).

6. *Особистісно вмотивований характер*: особиста ініціатива учасників проекту щодо розробки (дослідження) певної цікавої для них проблеми, яка має особистісний смисл. Лише особиста ініціатива та свобода вибору, а не зовнішня заданість проекту може забезпечити його реальну значущість для учнів/студентів та їхню творчу роботу.

7. *Самоврядний характер*: активна роль кожного учасника проекту як індивідуального суб'єкта і роль групи як колективного суб'єкта навчальної діяльності.

8. *Інтерактивний характер*: навчання у співробітництві, взаємонавчанні, співтворчості.

9. *Рефлексивно-оціночний характер*: рефлексивна самооцінка (індивідуальна та взаємна) створення проекту від задуму до результату (продукту).

10. *Творчий характер*: емоційна залученість, вільний творчий пошук, взаємна творчість, усвідомлення творчої сутності навчально-пізнавальної діяльності.

Для успішного оволодіння проектною діяльністю у школярів/студентів мають бути сформовані наступні **уміння**:

1. *Інтелектуальні* (уміння працювати з інформацією, з текстом (виділяти головну думку, здійснювати пошук інформації, в тому числі й в іншомовному тексті), аналізувати інформацію, робити узагальнення, висновки, уміння працювати з різноманітними довідковими матеріалами, планувати процес та кінцевий продукт проекту, здійснювати аналіз та оцінку проектної діяльності, її результатів).

2. *Творчі* (уміння генерувати ідеї, використовуючи для цього необхідні знання з різних галузей, уміння знаходити декілька варіантів розв'язання проблеми, уміння прогнозувати наслідки того чи іншого рішення).

3. *Комунікативні* (уміння взаємодіяти з партнером/групою, вести дискусію, слухати і чути свого співрозмовника, захищати власну точку зору, підкріплюючи її аргументами, уміння знаходити компроміс із співрозмовником, уміння лаконічно висловлювати свою думку, презентаційні уміння).

ЛІТЕРАТУРА

1. Коряковцева Н. Ф. Теория обучения иностранным языкам : продуктивные образовательные технологии : [учеб. пособие] / Н. Ф. Коряковцева. – М. : Изд. центр “Академия”, 2010. – 192 с.

2. Knoll M. The project method : its vocational education origin and international development / M. Knoll // Journal of Industrial Teacher Education. – 1997. – Vol. 34. – № 3. – P. 59–80.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АНГЛІЙСЬКОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ У МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ-БУДІВЕЛЬНИКІВ

Федоренко І.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Психологічні особливості формування компетентності в англійському діалогічному мовленні (КАДМ) у майбутніх техніків-будівельників відіграють важливу роль у методиці навчання іноземних мов і впливають на ефективність навчання цього виду мовленнєвої діяльності .

Проблему спілкування вивчало багато вчених, однак аналіз вивчених робіт свідчить про те, що визначення психологічних особливостей формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників (студентів I-II курсів технікумів) залишається недослідженим і потребує подальшого вивчення. Актуальність проблеми зумовлює необхідність її дослідження.

Так, як процес формування КАДМ проходить паралельно з набуттям знань, оволодіння іншомовними навичками й уміннями діалогічного мовлення супроводжується розвитком комунікативних здібностей [3, с. 304], які відіграють провідну роль у формуванні компетентності у цьому виді мовленнєвої діяльності. Розглянемо комунікативні здібності майбутніх техніків-будівельників. Внутрішня мотивація студентів є однією із складових комунікативних здібностей. Під вмотивованістю студентів I-II курсів технікумів розуміємо бажання взаємодіяти, тобто спілкуватися з партнером. Успішність спілкування залежить від наявності бажання вступити в розмову, реалізувати мовленнєвий намір, який дає змогу досягти взаєморозуміння. Мотивація має важливе значення для становлення особистості майбутніх техніків-будівельників, їхньої потреби до самовдосконалення, саморозвитку, самоосвіти та готовності до спілкування англійською мовою. Формування КАДМ зумовлюється внутрішніми мотивами студентів, але рівень мотивації необхідно постійно підвищувати, зацікавлюючи студентів до англомовної комунікації та за допомогою розвитку когнітивних процесів – пам'яті, уваги, уяви, мислення.

До комунікативних здібностей майбутніх техніків-будівельників відносимо здібність пам'ятати висловленої думки співрозмовником. З метою розвитку цієї здібності, звернемося до основних процесів пам'яті, до яких належать зберігання, пізнання, забування та відтворення інформації, без чого не може відбуватися англомовне спілкування майбутніх техніків-будівельників. Процес сприймання інформації відіграє провідну роль у комунікації, не може розглядатися окремо від пам'яті, мислення та уваги тому, що під час спілкування відбувається зберігання інформації в пам'яті, яка перероблюється мисленням і уявою. Важливою для формування КАДМ є оперативна пам'ять, завдяки якій комунікант пам'ятає, що було раніше сказано його співрозмовником.

Процес запам'ятовування у студентів I-II курсів технікумів пов'язаний із провідними інтересами, характерними для цього віку, що впливає на ефективність формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників.

Комунікативна здібність майбутніх техніків-будівельників до організації свого мовлення та орієнтації у ситуації спілкування має неабияке значення для процесу спілкування англійською мовою. Як відомо, діалогічне мовлення не можна спланувати заздалегідь. Для того, щоб організувати своє мовлення під час англійського діалогу, студентові необхідно бути готовим швидко реагувати на висловлену думку співрозмовником тому, що він виступає як в ролі мовця, так і в ролі слухача, використовувати мовний матеріал відповідно до ситуації спілкування. У процесі комунікації обмін репліками відбувається досить швидко, і реакція вимагає відповідного темпу мовлення [3, с.306].

Формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників – це складний процес, який передбачає набуття знань англійського діалогічного мовлення, формування навичок, розвиток відповідних умінь та комунікативних здібностей студентів I-II курсів технікумів. До складових комунікативних здібностей майбутніх техніків-будівельників відносимо: внутрішню мотивацію, здібність пам'ятати висловлену думку співрозмовником, здібність до організації свого мовлення та орієнтації у ситуації спілкування. Вважаємо, що розвиток комунікативних здібностей відіграє провідну роль у формуванні КАДМ та розробці комплексу вправ для навчання цього виду компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А. Зимняя. – Москва: Просвещение, 1991. – 222 с.
2. Зимняя И. А. Лингвопсихология речевой деятельности. — М. : Московский психолого-социальный институт, Воронеж: НПО “МОДЭК”, 2001. – 432 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
4. Талызина Н. Ф. Педагогическая психология: Учеб. пособие для студудентов средних педагогических заведений / Н. Ф. Талызина. – М. : Академия, 1998. – 288 с.
5. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти : навчальний посібник / О. Б. Тарнопольський. – К. : Фірма “ІНКОС”, 2006. – 248 с.
6. Черниш В. В. Методика формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англійської компетенції в говорінні: монографія / В. В. Черниш. – К. : Ленвіт, 2013. – 396 с.
7. Erik Erikson. “The Theoretical Basis for the Life Model-Research and Resources on Human Development” [Електронний ресурс] / Erik Erikson. – Режим доступу: <http://www.lifemodel.org/download/modelbuildingappendix.pdf>
8. Remschmidt H., Herman van Engeland. Child and Adolescent Psychiatry in Europe (mit Herman van Engeland) / H. Remschmidt. – Steinkopff Verlag, Darmstadt, 1999. – 108 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Харченко К.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Самостійна робота в загальному контексті самоосвіти є вищою формою навчальної діяльності, адже вона сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів, індивідуалізації та інтенсифікації навчального процесу. Її суть полягає в умінні планувати, систематизувати, контролювати й регулювати свою навчальну діяльність. Самостійна робота забезпечує покращення знань, умінь та навичок студентів. Слід зазначити, що завданням самостійної роботи з іноземних мов в більш загальному значенні окреслюється як «інтеріоризація» нових знань, отриманих в процесі аудиторної роботи, що є їх закріпленням та поглибленням шляхом виконання різного виду завдань. Базовим поняттям для самостійної роботи є мотивація навчання, регулярність і систематичність, індивідуальність та диференціація в рішенні поставлених завдань, управління та контроль з боку викладача.

За умовами Болонської декларації в процесі навчання зменшується частка прямого інформування студента й розширюється застосування інтерактивних форм роботи студента під керівництвом викладача, тож у сучасній вищій школі частка самостійної праці, самоорганізації, самоосвіти студентів поступово збільшується. Перед викладачами постає завдання організувати процес вивчення іноземної мови в такий спосіб, щоб студенти змогли на практиці відчувати підвищення рівня своїх знань, проте саме цей вид діяльності викликає у студентів найбільше труднощів. Тож організація самостійної роботи студента стає одним з пріоритетних завдань у роботі педагога в навчальному закладі будь-якого рівня. Її мета полягає не тільки в тому, аби студенти накопичили знання, уміння і навички, вона в першу чергу повинна створити можливість для розвитку творчих здібностей студентів.

Самостійна робота студентів є одним з компонентів навчального процесу, отже утворює систему організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на підготовку фахівців за напрямками і спеціальностями. Залежно від місця і часу проведення, характеру керівництва з боку викладача і способу контролю за її результатами, існують наступні види самостійної роботи студентів при вивченні іноземної мови:

- самостійна робота під час основних практичних занять;
- самостійна робота під контролем викладача у формі планових консультацій, творчих контактів, заліку;
- позааудиторна самостійна робота при виконанні студентом домашніх завдань учбового і творчого характеру.

Застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні полягає у використанні комп'ютерних технологій та мережі Інтернет як основного способу зацікавлення та заохочення студентів до самостійної роботи. Використання комп'ютерної техніки зумовило появу нової форми організації навчального процесу – роботу з пошуковими системами Інтернету, яка пропонує

необмежений доступ до великої кількості мовного і країнознавчого матеріалу, детального опису новітніх технологій, інновацій, можливість постійно підвищувати рівень володіння мовою. Спілкування молоді в режимі он-лайн з іноземцями змінює їх ставлення до іноземної мови – вона перетворюється з навчального предмету в реальний засіб спілкування. Все це стає потужним мотиваційним важелем для вивчення іноземної мови. Кінцевою метою самостійної роботи з такими системами може бути втілення таких навчальних цілей:

- формування вміння самостійно підібрати матеріал за визначеною темою;
- опрацювання теоретичного матеріалу;
- уміння вирішити практичне завдання зі свого фаху та розвиток навичок аргументації і складання логічно пов'язаного повідомлення за запропонованою або самостійно обраною темою.

Сьогодні існує низка комп'ютерних програм для вивчення, розвитку та вдосконалення знань, умінь та навичок студентів. Всі ці програмні продукти можна розподілити на чотири основні категорії:

1. Електронні словники, які надають можливість швидко знаходити слово з усіма його значеннями та можливими граматичними формами. Їх можна активно застосовувати для самостійної роботи з текстом, аудіо та відеоматеріалами тощо.

2. Електронні перекладачі, які дозволяють перекладати великі тексти, хоча вони не завжди дають переклад, що відповідає усім синтаксичним та стилістичним нормам мови, проте можуть застосовуватись студентами для самостійної роботи з текстом.

3. Програми для вивчення іноземної мови, орієнтовані на свою аудиторію та рівень володіння мовою; вони активно використовуються на різних етапах роботи з лексичним та граматичним матеріалом.

4. Програми для тестування з іноземної мови служать для перевірки та контролю знань, визначення загального рівня володіння іноземною мовою.

Таким чином, організація самостійної роботи студентів при вивченні іноземної мови дозволить сформувати навички самостійної діяльності студента, розвинути навички самоосвіти та прагнення до професійного самовдосконалення, виробити здатність самостійно приймати обґрунтовані рішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів / О. Демченко // Рідна школа. – 2006. – № 5. – с. 68–70.
2. Олійник Л.Й. Інноваційні технології викладання іноземних мов [Електронний ресурс] // http://www.rusnauka.com/Page_ru.htm.

ПРОФЕСІЙНІ ВМІННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У СКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ЯК ДРУГІЙ ІНОЗЕМНІЙ

Чухно О.А.

ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Одним із першочергових завдань підготовки майбутніх учителів англійської мови є оволодіння ними професійною фонетичною компетентністю (ПФК)

як здатністю формувати слухо-вимовні та ритміко-інтонаційні навички учнів. Ця здатність великою мірою залежить від рівня розвитку професійних умінь, які дають учителю змогу обрати найоптимальніший шлях формування фонетичної компетентності (ФК) учнів. Нажаль, студенти мовних педагогічних ВНЗ демонструють недостатній рівень володіння такими вміннями в англійській мові як другій іноземній (ІМ2), що негативно відображується у подальшій професійній діяльності.

Дослідженням професійних умінь у складі ПФК майбутніх учителів англійської мови займаються Н.В. Гурина [2] і В.В. Перлова [3]; вимоги до рівня сформованості професійних методичних умінь випускників педагогічного ВНЗ, заснованих на володінні фонетичним аспектом мови, було розроблено Ю.В. Головач [1], але всі ці розвідки засновані на особливостях процесу навчання першої іноземної мови (ІМ1). Розробці ж методики формування професійних умінь у складі ПФК в англійській як ІМ2 студентів мовних педагогічних ВНЗ не приділяється належної уваги. Першим кроком до вирішення цієї проблеми вважаємо визначення того, які саме професійні вміння майбутніх учителів відносяться до складу ПФК в англійській як ІМ2, що і є метою нашої статті.

В.В. Перлова до складу ПФК в англійській мові відносить професійні слухо-вимовні вміння як здатність учителя свідомо використовувати професійно орієнтовані навички в навчальних цілях [3, с. 32]. Н.В. Гурина пропонує поняття “професійні інтонаційні вміння”, розуміючи їх як здатність свідомо користуватися інтонаційними засобами для керування освітньою діяльністю [2, с. 215]. Ми, у свою чергу, об’єднуємо ці вміння в професійні фонетичні вміння, розглядаючи їх як здатність свідомо використовувати фонетичні навички в освітніх цілях. Здатність учителя поряд з фонетичними навичками використовувати фонетичні знання з метою формування фонетичних навичок учнів ми вслід за В.В. Перловою [3] називаємо фонетично-методичними вміннями.

Перш ніж визначити, які професійні фонетичні та фонетично-методичні вміння відносяться до складу ПФК в англійській як ІМ2, слід зазначити, що професійна діяльність студентів мовних педагогічних ВНЗ, для яких англійська є ІМ2, може бути пов’язана з її навчанням у школі і як ІМ1, і як ІМ2. Необхідною умовою для забезпечення ефективності формування ФК учнів в обох мовах є оволодіння майбутніми вчителями професійними вміннями використовувати власні фонетичні навички в англійській мові з навчальною метою, а також враховувати внутрішньомовну інтерференцію та вплив фонетичної системи рідної мови з метою прогнозування й попередження вимовних помилок учнів. Такі вміння вирізняються як ключові у складі ПФК в англійській як ІМ1 [3], але з огляду на зазначене вище, ми маємо всі підстави включити їх і до складу ПФК в англійській як ІМ2.

У процесі формування ФК учнів в англійській мові як ІМ2 учитель, крім внутрішньомовної інтерференції та впливу фонетичної системи рідної мови, повинен враховувати інтерференцію фонетичної системи ІМ1, що вимагає від майбутніх учителів оволодіння додатковими професійними вміннями.

Отже, до складу ПФК в англійській як ІМ2 ми відносимо:

1. професійні фонетичні та фонетично-методичні вміння, що є ідентичними до відповідних умінь у складі ПФК в англійській мові як ІМ1;
2. професійні фонетичні та фонетично-методичні вміння, що є специфічними для ПФК в англійській як ІМ2.

До першої групи, на нашу думку, належать професійні фонетичні вміння: продемонструвати звук або інтонаційну модель англійської мови, які вводяться або опрацьовуються, у говорінні, а також різницю у вимові звуків та в інтонаційному оформленні мовлення в англійській та рідній мовах; читати вголос тексти з метою надання зразка правильної вимови звуків та інтонаційного оформлення мовлення в англійській мові; демонструвати вимовні помилки в англійській мові, спричинені внутрішньомовною інтерференцією або впливом фонетичної системи рідної мови, з метою застереження від них учнів; правильно сприймати звуки та інтонаційне оформлення мовлення в англійській мові при аудіюванні; розпізнавати основні відмінності у вимові звуків й інтонаційному оформленні мовлення в англійській та рідній мові при аудіюванні; розпізнавати стиль мовлення в англійській мові за його фонетичним оформленням.

До фонетично-методичних умінь цієї групи ми відносимо вміння: пояснювати особливості вимови звуків, особливості та правила використання інтонаційних моделей англійської мови з урахуванням внутрішньомовної інтерференції та впливу рідної фонетичної системи; добирати приклади фонетичних явищ в англійській та рідній мові; аналізувати вимовні помилки в англійській мові, в тому числі на джерело інтерференції (англійська або рідна мови); аналізувати фонетичні системи англійської та рідної мови; виділяти основні компоненти звуків англійської мови, що визначають своєрідність їх вимови в порівнянні з рідною мовою; виділяти найхарактерніші риси інтонаційних моделей в англійській мові, виходячи з їх співставлення з рідною мовою.

Професійними фонетичними вміннями другої групи ми вважаємо вміння: демонструвати різницю у вимові звуків та в інтонаційному оформленні мовлення англійської мови та ІМ1; демонструвати вимовні помилки в англійській мові, спричинені інтерференцією фонетичної системи ІМ1, з метою застереження від них учнів; розпізнавати основні відмінності у вимові звуків й інтонаційному оформленні мовлення в англійській та ІМ1 при аудіюванні.

Фонетично-методичними вміннями, специфічними для ПФК в англійській як ІМ2, є, на нашу думку, вміння пояснювати особливості вимови звуків, особливості та правила використання інтонаційних моделей англійської мови з урахуванням інтерференції ІМ1; добирати приклади фонетичних явищ в англійській та ІМ1; аналізувати вимовні помилки в англійській мові, спричинені інтерференцією ІМ1; аналізувати фонетичні системи англійської та ІМ1; виділяти основні компоненти звуків англійської мови, що визначають своєрідність їх вимови в порівнянні з ІМ1; виділяти найхарактерніші риси інтонаційних моделей в англійській мові, виходячи з їх співставлення з ІМ1.

Отже, ПФК майбутніх учителів в англійській як ІМ2 включає, на нашу думку, професійні фонетичні й фонетично-методичні вміння, що співпадають

з відповідними вміннями у складі ПФК в англійській як ІМ1, а також вміння, зумовлені особливостями процесу навчання ІМ2, що є властивими виключно для ПФК в англійській як ІМ2.

Перспективою подальших розвідок у цьому напрямку є уточнення змісту професійних фонетичних і фонетично-методичних умінь у складі ПФК в англійській мові як ІМ2 після німецької як першої іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головач Ю.В. Требования к уровню сформированности профессионально-фонетической компетенции выпускников языкового педагогического вуза // Иноземні мови. – 1995. – №1. – С. 29–31.
2. Гурина Н.В. Професійна фонологічна компетенція вчителя іноземної мови як головна складова його іншомовної вимовної культури / Н.В. Гурина // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. – 2010. – Вип.18. – С. 210–218.
3. Перлова В.В. Методика формування у майбутніх учителів англійської мови професійно орієнтованих слухо-вимовних навичок: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.02 / Перлова Вікторія Володимирівна. – Х., 2007. – 301 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕНЬ З ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ КУРСАНТІВ ВВНЗ

Шаблій О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Підвищення ефективності навчання і вивчення іноземних мов (ІМ) у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) було і залишається одним із актуальних дослідницьких об'єктів в методиці.

У сучасних умовах роль і значення володіння ІМ у професійній діяльності особового складу збройних сил України зумовлюється особливостями професійної комунікації українських військових із іноземними колегами, а саме під час проведення миротворчих операцій, військових навчань а також співробітництва в зоні бойових дій. Тому практичне оволодіння ІМ майбутніми офіцерами є важливою складовою освітнього процесу, що дасть можливість військовим фахівцям здійснювати ефективну іншомовну комунікацію у своєму професійному середовищі. Професійна спрямованість у навчанні діалогічного мовлення передбачає оволодіння курсантами вміннями та навичками вести діалог за темами спеціальності у професійно орієнтованих ситуаціях з використанням фахової лексики.

Питанню навчання діалогічного мовлення присвячена значна кількість дисертаційних досліджень та монографій, серед них система навчання діалогічного мовлення, поетапність розвитку мовленнєвих умінь, функції та одиниці діалогічного мовлення тощо (Алхазішвілі А. А., Бухбіндер В. А., Гурвич П. Б., Пассов Ю. І., Рахманов І. В., Скалкін В. Л., Шатілов С. П.).

Висвітлено окремі аспекти мовної підготовки військовослужбовців, зокрема навчання професійно-орієнтованого аудіювання (Златніков В.Г.), англомовного монологічного мовлення на матеріалі військових брифінгів (Несин Ю. М.), навчання курсантів розуміння на слух радіотелефонної фразеології (Бондарева Л. В.). Результати аналізу вказаних наукових праць дають підстави стверджувати, що парадигма формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в діалогічному мовленні майбутніх офіцерів обмежується здебільшого оволодінням певного виду мовленнєвої діяльності або мовного аспекту, залишаючи поза увагою знання, необхідні майбутнім офіцерам зв'язківцям для ефективного професійного спілкування.

Враховуючи специфіку військової служби, іншомовна комунікативна компетентність курсантів ВВНЗ залежить насамперед від сформованості навичок діалогічного мовлення, тобто від уміння грамотно і чітко висловлювати свої думки, відстоювати свою точку зору, будувати спілкування в кризових ситуаціях, де постійно існує загроза життю і здоров'ю військовослужбовців, а також вміння ефективно і швидко передавати отриману інформацію на різні вузли зв'язку.

Професійно орієнтована підготовка майбутніх офіцерів до іншомовного спілкування буде успішною, якщо створити умови для практичного використання ІМ, як засобу здійснення видів професійної діяльності. Одним із таких видів діяльності для майбутніх зв'язківців є вміння ведення діалогу радіообміну. Адже у військовому ВВНЗ, де готують технічних фахівців в галузі електротехніки та телекомунікацій, ведення радіообміну є пріоритетною діяльністю і являє собою діалог між радистами підрозділів радіозв'язку та підрозділів вищестоящего командування, а також між пунктами управління, підрозділами та апаратним екіпажем. Уміння вести діалог-радіообмін надає можливість курсантам засвоювати англійську мову максимально наближено до умов їх майбутньої сфери діяльності.

Діалог-радіообмін можна визначити як процес двостороннього радіозв'язку, в ході якого повідомлення передаються і приймаються за допомогою використання портативних радіопередавачів, що працюють в ультра короткохвильовому діапазоні. Радіозв'язок, а саме передача повідомлень між різними вузлами зв'язку, можна вважати однією із найважливіших складових управління і взаємодії військовослужбовців на всіх рівнях.

Діалог-радіообмін не передбачає зорового сприйняття комунікантами один одного, тобто в ньому відсутні допоміжні суб'єктивні фактори, такі як міміка, жестів та рухи тіла. Можливі радіоперешкоди не завжди дають змогу в повному обсязі сприйняти інтонаційний малюнок висловлювання. Крім цього специфічна термінологія та фразеологія радіообміну значно ускладнює розуміння самого діалогу. Необхідно приділяти особливу увагу до самого тексту повідомлення та його лексичним одиницям. Варто також звернути увагу на те, що відносини між учасниками (комунікантами) визначаються встановленими правилами ведення радіообміну, адже кожна країна має свої особливості. Однак існують певні базові принципи, яких дотримуються військові всіх країн, під час проведення операцій. Ми приєднуємося до думки І. Н. Путової [1], яка визначила такі з них: військовий радіообмін містить короткі фрази по суті повідомлення (вимоги

до стислості висловлювань викликані як технічними обмеженнями, так і залежності ступеня розуміння фрази від тривалості повідомлення, адже таке повідомлення має стати сигналом до негайних дій, від яких залежить життя людей); радіограма має певну схему побудови, а саме: 1) відправник; 2) адресат; 3) текст повідомлення; початок і кінець репліки у діалозі-радіообміні маркується специфічними мовними сигналами: “over – прийом” та “out – кінець” (покинув канал зв’язку).

Необхідно також зазначити, що стислість, чіткість і точність переданого повідомлення є запорукою успішної координації дій командира та його підрозділу. Дотримання правил радіообміну дасть змогу будь-якому солдату ефективно використовувати радіозв’язок, навіть в умовах бойових дій.

Таким чином, важливість цього типу діалогічного мовлення для військовослужбовців та відсутність методики його навчання зумовлює актуальність такого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жукова Е.Н., Путова И.Н. Особенности военного радиообмена / ВУНЦ ВВС “ВВА” Воронеж, Россия// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.scienceforum.ru/2014/pdf/5728.pdf> . – Назва з екрана.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ У POWER POINT ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ АНГЛОМОВНОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Шевчук М.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

На початку ХХІ століття у зв’язку з інтенсифікацією процесів глобалізації та інтеграції України до світової спільноти особливого значення набула іншомовленнева комунікативна компетентність, зокрема англомова. Сучасна методична наука підкреслює важливість розвитку в студентів здатності вільно спілкуватися ІМ. Процес формування комунікативної компетентності в монологічному мовленні є невід’ємною частиною процесу навчання у вищому навчальному закладі. Зазначена тема є актуальною, оскільки розглядає проблему розвитку умінь монологічного мовлення в рамках комунікативного підходу, який ґрунтується на визнанні пріоритету навчально-пізнавальної мотивації як головної запоруки успішності навчання. Метою навчання монологічного мовлення є формування у студентів вмінь правильно, логічно і послідовно, комунікативно вмотивовано користуватися засвоєним мовним матеріалом для вираження своїх думок [3]. Комунікативна практика є суттєвим та найбільш проблематичним компонентом, потреба у вивченні якого і зумовила значущість тематики дослідження.

Процес навчання монологічного мовлення відбувається у три етапи та передбачає два шляхи – «зверху вниз» та «знизу вверх» [1; с.352]. Залежно від комунікативної мети та характеру логіко-синтаксичних зв’язків між реченнями розрізняють такі основні типи монологічних висловлювань: опис, розповідь,

повідомлення, оцінка, міркування (роздум) і переконання (доказ). Для методики навчання англомовного монологічного мовлення за допомогою презентацій було обрано монолог-повідомлення з елементами монологу-переконання. Це було зумовлено тим, що використання презентацій під час навчання монологічного мовлення передбачає структурність, стислість та логічність подання інформації в монолозі-повідомленні та застосування презентації для візуальної підтримки промови спрямованої на переконання аудиторії, що є характерними рисами монологу-переконання.

Навчання монологічного мовлення здійснюється за допомогою різних змістових опор, і презентація є одним з продуктивних видів опор. Під поняттям презентації розуміють монологічне висловлювання об'єднане конкретним завданням і ситуативними умовами. Презентація як різновид комунікативної вправи відповідає таким вимогам як комунікативна орієнтованість, професійна спрямованість, активна творча діяльність студента, робота з різними іншомовними джерелами інформації та використання інформаційних технологій. Слід зауважити, що перевага усних презентацій із комп'ютерним супроводом полягає в одночасному задіянні різних способів сприйняття інформації.

Необхідність наявності опори для створення монологічного висловлювання передбачає забезпечення навчання презентації технічними засобами її підготовки та проведення (насамперед програмою Microsoft Office Office Power Point). Це зумовлено тим, що за даними спеціальних досліджень, у наш час, MS Office Power Point стала найбільш розповсюдженою у всьому світі програмою для створення презентацій. До того ж правила створення презентації передбачають знання вимог до структури та змісту навчального матеріалу, врахування фізіологічних особливостей сприйняття кольорів і форм та дотримання загальних правил оформлення презентації [2].

Отже, забезпечення процесу навчання програмою Microsoft Office Power Point допоможе наблизити процес навчання монологічного мовлення студентів філологів до реальної професійної активності і тим самим стати засобом реалізації принципу моделювання умов презентації, максимально наближених до реальності. Навчання монологічного мовлення, у свою чергу, буде сприяти розвитку в студентів вмінь виражати свої думки, розвивати в них уміння актуалізації інформації, а забезпечення процесу навчання монологічного мовлення програмою MS Office Power Point допоможе підготувати майбутніх фахівців до проведення презентацій.

Відтак, використання презентацій у Power Point для навчання англомовного монологічного мовлення підвищує ефективність процесу навчання майбутніх філологів іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
2. Могильна Н.М. Створення презентацій засобами Microsoft PowerPoint. Ріпки, 2005. – 28 с.

3. Устименко О.М. Навчання іншомовного монологічного мовлення в аспекті компетентнісного підходу // “Іноземні мови”. – 2013, №2. – С. 3-12.

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ КОМПЕТЕНЦІЇ У ЧИТАННІ НА ПОЧАТКОВОМУ СТУПЕНІ НАВЧАННЯ

Шимко Г.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Процеси європейської інтеграції в Україні охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності людини. Здійснення модернізації освітньої діяльності в контексті європейських вимог потребує перегляду політики підготовки кваліфікованих кадрів у різних галузях суспільного життя, зокрема майбутніх учителів двох іноземних мов. Специфіка навчання майбутніх учителів другої іноземної мови у світлі оновлення основних цілей, принципів і змісту навчання вимагає перегляду методики відповідного процесу.

Вивчення методичної літератури свідчить, що проблема навчання другої іноземної мови (ІМ2) розглядалась багатьма науковцями: загальні проблеми навчання ІМ2 – М. В. Баришніковим [1], І. Л. Бімом, навчання ІМ2 як фаху в мовних вишах – Б. А. Лапідусом, О. В. Пінською, Л. К. Орловською. Однак здійснені методичні дослідження не вичерпують усіх питань, пов'язаних із навчанням майбутніх учителів англійської мови як ІМ2, зокрема навчання читання.

Особливість курсу ІМ2 полягає в тому, що кількість навчальних годин у порівнянні з першою мовою значно менша, але необхідно сформувати у студентів такі навички й уміння, які виконують роль базису для подальшого самовдосконалення майбутнього вчителя як знавця мови і учасника іншомовної комунікації, а також як фахівця з викладання мови.

Для забезпечення ефективності формування англійської компетенції в читанні у майбутніх учителів двох іноземних мов необхідно, передусім, конкретизувати зміст навчання. Першим кроком у визначенні змісту досліджуваної компетенції є формулювання цілей навчання на початковому ступені вивчення англійської мови як ІМ2.

Протягом перших двох років вивчення англійської мови як ІМ2 майбутні вчителі оволодівають уміннями переглядового, ознайомлювального та вивчаючого читання, що й виступає практичною метою формування компетенції в читанні.

У процесі навчання усного мовлення на базі прочитаних аутентичних текстів студенти мають змогу ознайомитись з мовленнєвими зразками, кліше, які є прикладами для побудови власних висловлювань, що допомагають їм висловити своє ставлення до того чи іншого факту, події, дати їм оцінку. М. В. Баришніков зауважує, що оціночні судження мають бути засвоєні перед постановкою особистісно орієнтованих запитань [1, с 123].

Отже, фактор мультилінгвізму як один із найвпливовіших у процесі формування компетенції ІМ2 виступає джерелом позитивних тенденцій у навчанні читання, а саме, можливості для позитивного переносу на рівні

навчальних умінь. Проте оволодіння ІМ2, в нашому випадку англійською на базі західноєвропейської мови, в умовах контактування рідної та двох іноземних, як зазначає І. Л. Бім, породжує й інтерференцію [2, с. 7], яка простежується, по-перше, на соціокультурному рівні, по-друге, на рівні мови.

Таким чином, при навчанні читання ІМ 2 та виокремленні його змісту необхідним є врахування вищезазначених факторів, а саме: ситуації індивідуального штучного субординативного мультилінгвізму, опори на досвід студентів, їх інтереси та можливості, функціональній диференціації мовленнєвого матеріалу та інтенсифікації навчального процесу.

На нашу думку, під час відбору матеріалів необхідно керуватись такими принципами: 1) необхідності і достатності; 2) вживаності і поширеності; 3) посильності і доступності; 4) відповідності комунікативним потребам тих, хто навчається, їх інтелектуальному рівню та інтересам.

На основі принципів надалі відбір текстів має проходити за його якісними та кількісними характеристиками:

- 1) відповідності програмним вимогам;
- 2) посильності та доступності;
- 3) функціональної та стилістичної диференціації;
- 4) нормативності та еталонності тексту;
- 5) відповідності віковим інтересам і потребам студентів.

Тобто, відібрані тексти для вивчаючого читання англійською як ІМ2 з а змістом і тематикою мають відповідати не тільки програмним вимогам, а й задовольняти комунікативно-пізнавальні потреби студентів і відповідати їх інтересам. На нашу думку, на початковому ступені навчання майбутніх учителів вивчаюче читання доцільно організовувати на базі автентичних, неускладнених синтаксично і лексично, або адаптованих текстів науково-популярного, публіцистичного чи художнього жанрів. Мовний матеріал та інформація, отримана в результаті вивчаючого читання таких текстів, є базою для написання студентами власних текстів. Складання студентами діалогів і монологів може бути результатом вивчаючого читання прагматичних текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барышников Н. В. Методика обучения второму иностранному языку в школе / Н. В. Барышников. – М. : Просвещение, 2003. – 183 с.
2. Бим И. Л. Концепция обучения второму иностранному языку (немецкому на базе английского) : [учебное пособие] / И. Л. Бим. – Обнинск : Титул, 2001. – 48 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПОЗААУДИТОРНИЙ ЧАС

Шульгач Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Прямуювання України до загальноєвропейського освітнього простору, що відбувається в контексті Болонського процесу, вимагає наближення рівня підготовки фахівців до європейських стандартів. В умовах кредитно-модульної

системи організації навчального процесу в мовних вишах значно зростає питома вага такої форми навчання студентів як їх самостійна робота. Відповідно до Робочої програми з англійської мови як другої іноземної 50–53% від загальної кількості навчальних годин відведено на позааудиторну самостійну роботу студентів[1].

Практичною метою навчання англійської мови як другої іноземної є формування англомовної комунікативної компетенції. Таким чином результатом позааудиторної роботи студентів, так як і аудиторної, виступає розвиток мовленнєвих здібностей студента. Ці здібності знаходять своє відображення в уміннях адекватно будь-яким ситуаціям спілкування, організувати свою мовленнєву діяльність другою іноземною мовою в її продуктивних і рецептивних видах[1].

Незаперечним є той факт, що засвоєння студентами першої та другої іноземних мов проходить на основі рідної, оскільки мислення та породження мовлення реалізуються переважно первинною мовною системою [2, с. 55].

Слідом за І.О.Зимньою, ми розглядаємо самостійну позааудиторну роботу з другої іноземної мови як навчальну діяльність, що організовується самим студентом відповідно до його внутрішніх пізнавальних мотивів, згідно з запропонованою програмою, і здійснюється ним у раціональний для нього час, самоконтролюється у процесі навчання за умови зовнішнього опосередкованого системного керування з боку викладача [3 с. 95].

Організація навчання іноземної мови, зокрема самостійної роботи, згідно особистісно-діяльнісного підходу реалізується за умови врахування принципів:

- 1) центрованості навчання на особистості студента;
- 2) керованості учінням студента, в якому він формується як суб'єкт;
- 3) організації предметного змісту навчального матеріалу;
- 4) керування процесом усвідомленого засвоєння способів мовленнєвої діяльності;
- 5) організації навчання як суб'єктно-суб'єктної співпраці викладача і студента;
- 6) представленні педагогічного процесу рівнопартнерської взаємодії, заснованої на гуманістичному ставленні до студента;

реалізації мовленнєвої взаємодії викладача і студентів у формі педагогічного спілкування і колективної комунікативної діяльності як форми внутрішньо групової навчальної співпраці [4, с. 109]

Отже, викладач повинен враховувати, що самостійна робота з другої іноземної мови є процесом, яким потрібно керувати, а також зважати на те, що цей процес пов'язаний із студентом — суб'єктом діяльності, який самостійно регулює свої дії і вчинки. Керувати таким процесом означає формувати його хід з максимальним врахуванням його природи і узгоджувати таке формування з логікою. За вищезгаданих вимог, перед викладачем постає завдання створити клімат, спрямований не на викладання, а на допомогу студентам в самостійному цілеспрямованому учінні в поза аудиторний час, що вимагає розробки та організації навчальних матеріалів з чітко окресленими принципами.

Так, на думку О. М. Ротанової, навчання іноземної мови має керуватись принципом співпраці його суб'єктів (викладача і студента), де студент виступає як рівноправний партнер навчальної мовленнєвої взаємодії, що зумовлює зміну в системі відносин "викладач – студент", визначає викладання іноземної мови як форму мовленнєвої взаємодії (спілкування), а організацію внутрішньо групової взаємодії як форму колективної комунікативної діяльності студентів. А це означає, що викладач має прийняти студента як особистість, і їх взаємодія має стати педагогічним спілкуванням, яке цілеспрямовано формує студента як особистість і суб'єкт іншомовної мовленнєвої діяльності [4, с.121].

ЛІТЕРАТУРА

1. Робоча програма з англійської мови як другої іноземної для студентів III курсу (спеціальність "Мова і література") / укладач програми : Шульгач Н.В. – К. : КНЛУ, 2012. – 24 с.
2. Барышников Н. В. Методика обучения второму иностранному языку в школе / Н. В. Барышников. – М. : Просвещение, 2003. – 183 с.
3. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А.Зимняя. – М. : Просвещение, 1991. – 220 с.
4. Ротанова О. Н. Личностно-деятельностный подход как основа методики обучения иностранным языкам: дисс... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ротанова Ольга Николаевна. – М. , 2004. – 228 с.

КЛАСИФІКАЦІЯ КЕЙСІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО АНГЛІЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

Ярошенко О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Під кейс-методом, слідом за А.М. Щукіним, ми розуміємо метод аналізу ситуацій, який полягає у отриманні студентами набору навчальних матеріалів (кейсу), осмисленні змісту його проблеми, яка, зазвичай, не має однозначного вирішення, та обговоренні розв'язання проблеми на основі набутих знань.

Кейс-метод як метод аналізу ситуацій застосовується у навчальному процесі вищої школи як засіб моделювання професійної діяльності зі спеціальних дисциплін, наприклад технічних, юридичних, економічних тощо. Для них існує велика кількість різних класифікацій за різними критеріями. Проте для формування професійно орієнтованої компетентності (ПОК) майбутніх викладачів англійської мови (АМ) кей-метод ще не використовувався у вітчизняній іншомовній освіті.

Проте запропоновані Н.П. Волковою і О.Б. Тарнопольським ключові характеристики умов застосування кейс-методу підтверджують можливість використання кейс-методу у формування ПОК у діалогічному мовленні (ДМ) майбутніх викладачів АМ.

1. Кейс-метод призначений для отримання знань з дисциплін, що характеризуються наявністю плюралістичних істин, коли неможливо дати однозначну відповідь на поставлене запитання.

2. Акцент навчання переноситься з оволодіння студентами готовими знаннями на процес самостійного їх набуття і застосування на практиці у процесі обговорення.

3. Метод ґрунтується на моделі конкретної ситуації, яка має місце в реальному житті.

Отже, професійна діяльність викладача ІМ та АМ зокрема не має чітких відповідей на запитання, оскільки залежно від навчальної ситуації викладач застосовує знання не лише з АМ, але й з педагогіки і психології, оскільки працює зі студентами, кожен з яких є особистістю з властивими їй рисами і особливостями.

Процес набуття знань і оволодіння професійно орієнтованими навичками й уміннями завдяки застосуванню кейс-методу в контексті особистісно-діяльнісного підходу уможливить досягнення викладачем результатів особистісного, інтелектуального і професійного розвитку студентів-магістрантів.

Використання реальних ситуацій з життя викладачів і студентів лише сприятиме мотивації і зацікавленню магістрантів у майбутній професійній діяльності. Крім того, це забезпечить повноцінніше моделювання професійної діяльності через упровадження кейс-методу [0].

Вважаємо, що усі існуючі класифікації не враховують повною мірою специфіку підготовки майбутніх викладачів іноземної мови (ІМ). Адже основними складовими професійної компетентності викладача ІМ є професійні знання, вміння і педагогічні здібності [3, с. 39]. Оскільки кейс-метод забезпечує використання знань на практиці, то ми вирішили виокремити кейси відповідно до знань, яких студенти зможуть набути у процесі ознайомлення, а потім і обговорення на занятті. Отже, до професійних знань викладача ВНЗ науковці відносять:

- психологічні знання (психологія особистості студента, закономірності оволодіння ІМ тощо);
- педагогічні знання (організація процесу навчання, закономірності і принципи навчання, методи і засоби навчання, види і форми організації навчання, система організації виховної роботи тощо);
- методичні знання (методологічні основи теоретичної і практичної підготовки майбутніх викладачів ІМ);
- лінгвістичні знання (конкретно-предметні знання з ІМ, система мови та основні лінгвістичні категорії, культура країни, мову якої викладають тощо).

Зважаючи на такі складові професійних знань, ми створили класифікацію кейсів за ключовими проблемами, які можуть домінувати у кожному з кейсів: 1) педагогічні кейси, 2) психологічні кейси, 3) методичні кейси, 4) лінгвістичні кейси.

Під професійно значущими вміннями маються на увазі вміння, які дають змогу правильно з точки зору педагогіки, психології і методики здійснювати свою професійну діяльність спрямовану на формування у студентів вторинної мовної особистості [3, с. 40].

Педагогічні здібності, як зазначено у словнику, – це вид здібностей особистості до педагогічної діяльності [0, с. 190]. До числа таких здібностей відносяться: гностичні (вміння пізнавати і отримувати задоволення від пізнання); дидактичні (уміння пояснювати, передавати знання, навчати); комунікативні (уміння спілкуватися); конструктивні (уміння відбирати матеріал для занять, розробляти програму навчання); організаторські (уміння залучати студентів до різних видів діяльності, визивати до них інтерес); перцептивні (уміння пізнавати світ студента); прогностичні (уміння передбачати результати своєї праці); експресивні (уміння емоційно і виразно передавати свої знання, володіння красномовністю, мімікою, жестами) [0, с. 190].

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – М. : Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Волкова Н. П. Моделювання професійної діяльності у викладанні навчальних дисциплін у вишах / Н. П. Волкова, О. Б. Тарнопольський. – Дніпропетровськ, 2013. – 227 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.

TASK-BASED TEACHING: DIFFERENT TYPES OF TASKS (BASED ON WRITTEN TEXTS)

Bogdanova T.G.

Kyiv national linguistic university

When we read a text we read for a purpose. We read a newspaper article because the topic interests us and we want to learn more about it. Sometimes a headline catches our eye, and we read an article to satisfy our curiosity. When we read a story for enjoyment we begin to speculate on what happens next, and to predict how the story will develop. In all of these activities we engage with a text for a purpose, and purposeful reading means reading for meaning.

In the classroom there is a danger that reading or listening takes place in a void, without purpose or challenge. But it is possible to design tasks which will provide a context for written or spoken texts in order to provide the purpose or challenge which is basic to reading or listening in the real world. These tasks are valuable learning activities in themselves and by providing a context they also make the reading or listening into a meaning-focused activity.

Here is a number of ways of designing tasks based on written texts. *Discussion* is a good way of leading into a text dealing with a controversial topic. When introducing such a text, it is worth going through some procedure to get learners to commit themselves to an opinion on an issue. You could take two statements to each

group of learners and ask the group to produce one argument for and one argument against each of their statements. They could then read out their arguments and compare their ideas with other groups.

All reading involves prediction, but *prediction tasks* work particularly well with narrative texts. Prediction task involves speculative discussion. To prompt the discussion we take the two opening sentences, or perhaps the opening sentence and the final sentence. Another possibility is simply to take a number of key words from the text. We might ask learners to predict the story, to list a number of questions that will be answered in the text. Then you should ask learners to prepare one member of their group to tell the story they have decided on, so that he or she can tell that story to the whole class who listen in order to compare stories. After these stages learners read the story. They should be curious to read the story to find out if their guesses are accurate. You may, after this reading, ask for learners' reaction to the story. Then you may focus on form of the text, it is worth asking learners to go through and underline phrases, expressions, or find interesting grammatical features. To check learners' reaction at the end of the process you could ask them to talk about the experience in groups and jot down their feelings.

A *jigsaw task* is one in which one individual or group has some information and another individual or group has quite different information. In order to achieve an outcome they have to put the information together. Then the groups prepare their stories. Then each A group is going to send one of their members, as ambassador, to one of the B groups to compare their stories with them. Ambassadors then return to their own groups and the groups put together their final version of the story. This can be done orally or in writing. The stages then follow the same sequence as in the prediction task above: report – reading – focus on form – evaluation.

TRADUCCIÓN PARA LA COMUNICACIÓN INTERCULTURAL

H.YA.Pohlod

Vasyl Stefányk Universidad Nacional de Prykarpatya

Breve sinopsis

En el artículo se enfoca una nueva perspectiva de los estudios de la traducción. “Traducción para la comunicación intercultural” se compone de estudios que van desde el proceso de elaboración de un corpus para la investigación en traducción e interpretación hasta la mediación lingüística en los servicios culturales, pasando por los elementos paratraductivos de la imagen (cine, publicidad).

Resumen

El traductor siempre ha vivido en el mundo de la imagen. Incluso en un encargo de un texto sin imagen, el traductor no traduce lenguas ni palabras a palo seco, el traduce las imágenes mentales implícitas en el texto. Las imágenes “mentales” son representaciones mentales que se elaboran gracias a la lectura de un texto. Pero, además de las imágenes “mentales”, cerca del texto, al lado del texto, junto al texto, en el texto y entre el texto están las imágenes materializadas en los paratextos icónicos. No se puede traducir ninguna unidad verbal si previamente no se ha leído e interpretado todas y cada una de las unidades icónicas que rodean, envuelven, acompañan, prolongan, introducen y presentan las unidades verbales en papel (traducción publicitaria).

Palabras claves: imagen, paratraducción, publicidad, traducción publicitaria, colores
Introducción

Todo el texto invita siempre a la lectura porque sin ella no existe, en cambio una imagen no provoca lectura y nadie la interprete. Podemos ver una imagen todos los días sin prestarle atención, hasta que llega el día en que deja de “ver” y empieza a “mirar” esa imagen porque se impone la necesidad de traducirla. Al transformar todo lo visible en legible, la traducción provoca la lectura e interpretación de la imagen. [2pp. 141-170] Todo el mundo sabe el estuche del chocolate de una marca conocida *Kinder Schocolate*. Un ejemplo práctico y muy cotidiano, lo importante que resulta saber e interpretar la imagen para traducir. La lectura e interpretación de esta entidad iconotextual se sitúa alrededor del rostro del niño situado a la derecha del estuche donde se puede contemplar un niño de 7 ó 8 años, rubio aunque no mucho, bien peinado, los dientes tan blanqueados como el blanco del lavado de su polo para mostrar una sonrisa tan artificial como falsa y las mejillas prominentes como recién salidas de una operación estética. Todos los elementos que paratraducen la felicidad algo artificial de una infancia inconciente, llena de salud y felicidad, alimentada a base de leche mañana, tarde y noche. El perfil de un niño de la clase y también preparado para cualquier actividad deportiva que se le cruce por el camino(las rayas rojas del cuello del polo resultan aunque no mucho, bien peinado, los dientes tan blanqueados como el blanco del lavado de su polo para mostrar una sonrisa tan artificial como falsa y las mejillas prominentes como recién salidas de una operación estética. Todos los elementos que paratraducen la felicidad algo artificial de una infancia inconciente, llena de salud y felicidad, alimentada a base de leche mañana, tarde y noche. El perfil de un niño de la clase y también preparado para cualquier actividad deportiva que se le cruce por el camino(las rayas rojas del cuello del polo resultan son muy “deportivas”). En definitiva, el niño perfecto. *Kinder* en alemán quiere decir “niños”. Estamos ante el chocolate con leche “alemán” que les gusta a todos los niños del mundo y que puede comerse en forma de barritas o de huevo sorpresa. Por mucho que los niños no alemanes se comen el chocolate *Kinder* sin preocuparse demasiado por el origen de su procedencia, lo cierto es que en Alemania se percibe como chocolate del niño alemán. Pero el problema está en que el *Kinder Schocolate* no es alemán sino italiano. [3] *Kinder* es una marca creada a finales de los años sesenta por el grupo Ferrero. Durante décadas, Ferrero introducía y presentaba en Francia su mismo producto de consumo, el chocolate (el texto), con una entidad iconotextual totalmente diferente en el estuche (paratexto) paratraducir la imagen de un niño francés con ciertas diferencias con respecto al niño alemán. En los estuches francófonos el niño está vestido con un polo de otro color (o directamente una camisa y no un polo) tiene los ojos más azules que el niño alemán, y su pelo con melena ondulada en la frente es mucho más largo hasta el punto de que no sólo le cubría la nuca sino que le tapaba, completamente, las dos orejas. Por otra parte, las diferentes paratraducciones [1 pp. 59-82] de la imagen del niño realizadas en Alemania y Francia parecían decir que para comer *Kinder Schocolate* había que tener entre 7 y 8 en Alemania y para comer *Kinder Chocolat* entre 10 y 11 años. Ahora bien, frente a todas estas paratraducciones de la imagen infantil materializadas en los estuches y adaptadas a la localización espacio- temporal de la cultura de llegada donde se

quiere vender el chocolate Kinder, Ferrero también ha querido internacionalizar la imagen eligiendo el mismo niño “alemán” para países europeos. La imagen internacinal actual presenta a un niño que tiene los ojos azules, las mejillas algo sonrosados la frente despejada, con el peinado mucho más al estilo “alemán” que “francés”, siempre con los dientes blancos y vestido con polo naranja.

Conclusión

La noción de paratraducción ayuda al traductor a ser consciente de que toda manipulación icónica puede o bien empobrecer o bien enriquecer la mayoría de los contenidos traducidos. A través de las «nuevas caras» de los estuches de Kinder Chocolate, vemos que el mínimo detalle de una imagen puede llevar a diferentes lecturas e interpretaciones.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

1. YUSTE FRÍAS, J. (2005) «Desconstrucción, traducción y paratraducción en la era digital», en Yuste Frías, J. y A. Álvarez Luguís [eds.], (2005) Estudios sobre traducción: teoría, didáctica, profesión, Vigo: Servizo de Publicacións da Universidade de Vigo, col. T&P, n.º 1, pp. 59-82. Capítulo de libro disponible en la web del autor: <<http://www.joseyustefrias.com/docu/publicaciones/JoseYusteFrias%202005c.pdf>>
2. «Pensar en traducir la imagen en publicidad: el sentido de la mirada» PLP Pensar La Publicidad. Revista Internacional de Investigaciones Publicitarias, vol. II, n.º 1 (2008): 141-170. Artículo impreso disponible en la web del autor <<http://www.joseyustefrias.com/docu/publicaciones/JoseYusteFrias2008.pdf>> y en la web de la revista <<http://revistas.ucm.es/inf/18878598/articulos/PEPU0808120141A.PDF>>
3. (2011g) «Hablar alemán para traducir calidad», Blog de Yuste. On y sème à tout vent, [en red], 21/10/2011, Vigo: Blogs de Investigación T&P <http://www.joseyustefrias.com/index.php/blog/item/hablar-aleman-para-traducir-calidad.html>

LA NOTION D'AUTONOMIE DANS L'ENSEIGNEMENT DES LANGUES ETRANGERES

Cherstiuk O.M.

L'Université Nationale Linguistique de Kyiv

L'enseignement du français langue étrangère a pour but non seulement de fournir aux élèves la capacité de communiquer dans cette langue, mais également de leur permettre de continuer leur formation après leur scolarité et de perfectionner leur connaissance de la langue de manière efficace et autonome. Il est donc primordial de leur fournir des outils qui leur permettent d'apprendre une langue de manière autonome durant toute leur vie, l'école ne pouvant jamais fournir tout le savoir dont les élèves auront besoin dans le monde professionnel ou universitaire.

L'«autonomie» ne désigne pas à priori un comportement autonome, mais la capacité d'assumer, à toutes les étapes, la responsabilité du processus d'apprentissage. La prise en charge de l'apprentissage par l'apprenant préside à toute activité d'apprentissage: tout comportement dérive de la responsabilité acceptée et assumée dans son propre apprentissage. Cette prise en charge permet ensuite à l'apprenant d'auto-diriger son apprentissage, c'est-à-dire d'agir de façon autonome dans le but d'apprendre. Il faut souligner que, selon le degré d'auto-direction, il y a

différents degrés d'autonomie. Plus l'élève est autonome plus il est capable d'organiser son apprentissage. On a adapté et élargi la définition de Holec dans le cadre de l'enseignement scolaire. Selon lui, le but principal de tout enseignement scolaire est le développement de l'autonomie chez l'élève. Little relève la relation entre l'apprenant d'un côté et le contenu et le procès de son apprentissage de l'autre. La psychologie de la motivation montre en effet que cette relation est fondamentale dans l'acquisition d'une langue étrangère. Si l'apprenant n'instaure pas de dialogue entre sa personnalité munie de toutes ses connaissances déjà acquises et ce qu'il est en train d'apprendre, le processus d'acquisition ne peut pas avoir lieu et l'apprentissage autodirigé est condamné dès le début. Les différents auteurs qui traitent de l'apprentissage autodirigé sont unanimes quant à la définition du terme d'"autonomie" comme "capacité", qui est mise en évidence aussi dans la définition de l'autonomie par Little. Pourtant, cette capacité a été définie de façon différente: pour les uns, "autonomie" signifie "capacité d'exercer de façon active sa responsabilité d'apprenant", pour les autres, "capacité à apprendre" ou "savoir comment apprendre". L'apprenant n'est plus considéré comme un sujet essentiellement passif, docile, qui "obéit" au programme d'enseignement, qui se contente donc de prendre ce qui lui est proposé, mais comme un être actif, qui prend des décisions concernant son apprentissage, seul ou en coopération avec d'autres. Il ne s'agit plus ici de l'indépendance du consommateur, mais de l'indépendance du producteur, ou producteur associé, qui est aussi utilisateur de ses propres produits.

Les théoriciens psycholinguistes affirment qu'un apprenant n'est plus considéré comme un sujet essentiellement passif, docile, qui "obéit" au programme d'enseignement, qui se contente donc de prendre ce qui lui est proposé, mais comme un être actif, qui prend des décisions concernant son apprentissage, seul ou en coopération avec d'autres. Il ne s'agit plus ici de l'indépendance du consommateur, mais de l'indépendance du producteur, ou producteur associé, qui est aussi utilisateur de ses propres produits. De plus, prendre des décisions et utiliser des stratégies dans le contexte de l'apprentissage sont des actions qui vont de pair, de sorte que les conceptions d'"autonomie" se mêlent le plus souvent dans les différents rapports d'expériences pédagogiques qui s'occupent du développement de l'autonomie chez l'apprenant. "Autonomie" ne veut ni dire "auto-instruction" ni "apprentissage sans enseignant": Du fait que l'apprentissage a lieu sans enseignant, comme c'est le cas dans les cours à distance ou dans l'enseignement assisté par ordinateur, on pourrait conclure qu'il s'agit d'un apprentissage autodirigé dans la mesure où un apprenant autonome et capable d'organiser son propre apprentissage pourrait se passer de l'enseignant. Cela n'est pas le cas, bien au contraire. Les cours à distance prescrivent souvent minutieusement la progression des matières, et laissent très peu de liberté de décision à l'apprenant. De plus, bien que le but suprême de l'apprentissage autodirigé soit que l'élève puisse apprendre sans l'aide de l'enseignant, l'apprentissage autodirigé ne peut se passer de l'enseignant. L'enseignant joue un rôle déterminant et absolument nécessaire dans l'apprentissage autodirigé.

"Autonomie" ne veut pas dire "laisser-faire" ou "anarchie": L'enseignant ne doit pas renoncer à tout contrôle de l'activité d'apprentissage. Il établit les limites à l'intérieur desquelles les élèves peuvent se développer de façon indépendante, et qui

permettent aux élèves de s'orienter. Plus l'élève se montre autonome, plus l'enseignant peut réduire son contrôle. Le mouvement vers l'autonomie suppose certes une définition complètement différente du rôle de l'enseignant, ce qui n'équivaut pourtant pas à une absence de contrôle. Plus que le fait de contrôler, ce sont la manière et l'intensité du contrôle qui changent. L'"autonomie" n'est pas une méthode: L'autonomie est une capacité qui doit se développer chez l'élève. L'enseignant ne peut pas enseigner cette capacité à ses élèves, il peut tout au plus susciter et encourager le développement de l'autonomie. Une méthode présuppose un enseignant qui fait apprendre quelque chose à ses élèves. L'enseignant assume donc jusqu'à un certain point la responsabilité de ce que ses élèves apprennent. Quand on parle d'autonomie par contre, on parle d'élèves qui assument eux-mêmes la responsabilité de ce qu'ils apprennent et de la manière dont ils procèdent.

L'"autonomie" n'est pas un comportement facile à décrire: L'autonomie de l'apprenant peut se montrer dans son comportement, par exemple dans sa façon d'organiser son apprentissage, mais elle n'est pas identique à ce comportement. De plus, elle ne se manifeste pas toujours de la même façon; le comportement change selon certains facteurs comme l'âge, les objectifs ou la motivation de l'apprenant. L'autonomie peut aussi ne pas se traduire par un comportement différent. De dehors, il est difficile de percevoir combien, et dans quels domaines du processus d'apprentissage, un élève est autonome.

Un apprenant n'atteint pas l'autonomie une fois pour toutes. Il n'y a pas de dichotomie entre "ne pas être autonome" et "être autonome": l'autonomie n'est pas un état stable, il faut plutôt parler de différents degrés d'autonomie dans différents domaines. Un élève peut par exemple atteindre un très haut degré d'autonomie quand il doit établir ses objectifs d'apprentissage et ne pas y être parvenu dans le domaine de l'évaluation. Le degré d'autonomie est toujours en mouvement, vers le haut ou même vers le bas.

ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Воронцова К.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Питання якості вищої юридичної освіти, зокрема її гармонізація із практичною юридичною діяльністю, цікавить чи не кожне покоління науковців і практикуючих юристів. Чимало пропозицій та міркувань висловлюється вченими на науково-практичних конференціях, симпозіумах, тощо. Однак дуже шкода, що переважна більшість висловлених ідей залишаються нереалізованими.

Нагальність потреби підвищення якості вищої юридичної освіти знаходить своє розуміння і на урядовому рівні. Відтак, нещодавно відбулося засідання «круглого столу», організованого Міністерством освіти і науки України і координатором проектів Організації з безпеки і співробітництва в Європі, темою обговорення якого стало питання необхідності розробки національного стандарту вищої юридичної освіти. Усі учасники зібрання були єдині в тому, що сучасні вимоги суспільства потребують нових парадигм освітнього процесу. Крім того, О. Сироїд, експерт Координатора проектів ОБСЄ в Україні, зазначила, що стандарт визначає перелік знань, вмінь, цінностей, якими повинен володіти студент-правник на виході з вищого навчального закладу, також він потрібен, для того щоб окреслити базові навички та запровадити єдиний уніфікований кваліфікаційний іспит з правничих наук [3]. Заслугує уваги також думка декана факультету правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія»

А. Мелешевича, який наголошує на тому, що вища юридична освіта, звичайно, потребує стандартизації, але, водночас, кожен університет не повинен втрачати своєї унікальності [3].

Зрештою кожна висловлена думка наповнена своєрідним змістом, який допоможе підвищити якість вищої юридичної освіти. Проте дуже важливо, щоб усі такі дискусії, у подальшому, знаходили свою імплементацію в законодавчому освітньому просторі. Адже «Концепція розвитку вищої юридичної освіти» [4], проект якої був розроблений і обговорювався на національній конференції «Реформування вищої юридичної освіти в Україні» (23 жовтня 2009 р., м. Київ), організованій Міністерством освіти і науки України, Міністерством юстиції України, Регіональною місією Агентства США з міжнародного розвитку в Україні (USAID), Американською асоціацією юристів / Ініціативою з верховенства права (ABA/ROLI), на жаль, не знайшла свого практичного втілення [5].

Крім того, окремі вчені звертають увагу на необхідність впровадження докорінних змін моделі організації освітньо-професійного навчання майбутніх юристів, які сприятимуть підвищенню якісної складової підготовки кваліфікованих юридичних кадрів.

М. Задояний та І. Оксьом вказують на обмеженість вищої юридичної освіти впливом теорії юридичного позитивізму, запровадженого режимом радянської влади. Зокрема, на збереженні традиції підготовки фахівців переважно для правоохоронних органів, що суттєво впливає на зміст вищої юридичної освіти. Автори також наголошують на необхідності подолання стереотипу в наданні переваг у працевлаштуванні випускникам окремих навчальних закладів. Крім того, на їхню думку, дуже часто в навчальних планах залишаються поза увагою не зовсім юридичні, але надзвичайно важливі у щоденній діяльності юриста такі сфери як: ділова комунікація, тактика дій, конструктивний аналіз, моделювання ситуацій тощо [1, с. 277, 281–282].

В. Маньгора, розглядаючи вплив Болонського процесу на професійну підготовку юристів в Україні, дійшов висновку, що українська вища юридична освіта потребує оновлення навчальних планів. Зокрема включення до них тих дисциплін, які поглиблюють знання з порівняльного правознавства окремих галузей права, права Європейського Союзу, міжнародно-правового механізму захисту прав людини, етики, естетики, філософії права. Крім того, вчений вважає необхідним розробити і затвердити перелік посад, які можуть займати випускники юридичних вищих навчальних закладів відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів, а також пропонує формувати державне замовлення фахівців юридичних спеціальностей шляхом упровадження прогнозу потреб окремого регіону [2, с. 301–302].

Зрештою, гуманістичний підхід у розвитку суспільства вимагає від держави правових засад організації соціальної діяльності. Таким чином, цілком зрозуміло, що питання якісної підготовки юридичних кадрів набуло апогею і потребує невідкладних рішучих кроків свого вирішення. Надзвичайно актуальним залишається питання визначення на рівні держави професій, які належать до юридичної діяльності; диверсифікації спецкурсів, які б, більшою мірою, дозволили адаптувати навчальний процес до юридичної практики, а також питання системного запровадження вивчення світового досвіду, що значно розширить можливості випускників юридичних факультетів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Задояний М. Сучасні підходи щодо модернізації юридичної освіти в Україні / М. Задояний, І. Оксьом // Публічне право. – 2012. – № 4(8). – С. 276–284.
2. Маньгора В. В. Болонський процес і професійна підготовка юристів [Електронний ресурс] / В. В. Маньгора // Педагогічний дискурс. – 2013. – Вип. 14. – С. 298 – 303. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/peddysk_2013_14_62.pdf
3. Офіційна веб-сторінка Міністерства освіти і науки України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/ua/news/39042-u-mon-obgovoril-natsionalniy-standart-yuridichnoyi-osviti>
4. Офіційна веб-сторінка Видавничої організації «Юстиніан» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3358>
5. Офіційна веб-сторінка В. Бігуна / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bihun.in.ua/jushits/jurhit/article/600/>

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ІСПАНІЇ

Кузьменко Г.М.

аспірантка кафедри психології і педагогіки КНЛУ

Сфера освіти є активним учасником та рушійною силою основних тенденцій суспільного розвитку як в Україні, так і в Іспанії. Протягом ХХ століття Іспанія встановлює серед освітніх цілей політики розвиток педагогічної освіти та контроль за навчальним процесом. Розглянемо ключові моменти в історії цього процесу до моменту прийняття Загального закону про освіту 1970 року.

Як стверджує іспанський науковець Руїс Берріо, Нормальну школу філософії можна вважати однією із значних віх у підготовці вчителів завдяки двом факторам. По-перше, тому що це перша систематична спроба початкової підготовки вчительського складу для середньої освіти. По-друге, значимість постатей педагогічного світу, які виказували особливу зацікавленість у цьому питанні як, наприклад, Фернандо Кастро. Нормальна школа філософії була створена у 1842 році за сприяння Міністерства торгівлі, освіти та суспільних робіт (Ministerio de Comercio, Instrucción y Obras Públicas) і тому спочатку займалась підготовкою вчителів лише точних наук. Але вже у 1850 р. до них долучилась підготовка вчителів філософії. Варто також зазначити, що школа користувалась великим попитом та мала неабияку конкуренцію при вступі, оскільки студенти могли не лише зануритись у навчання, але й по закінченні чотирьох років майже автоматично мати закріплену за собою посаду [3].

Вже на початку ХХ століття завдяки зростаючому впливу Вільної інституції освіти (Institución Libre de Enseñanza), у лютому 1901 року було опубліковано розпорядження, яке включало два значних аспекти стосовно підготовки педагогів середньої школи. По-перше, встановлюється, що максимум за 5 років має бути створена кафедра вищої педагогіки при аспірантурі факультету філософії та гуманітарних наук Університету Мадриду. По-друге, повідомлялось, що директор Національного педагогічного музею читатиме курс загальної педагогіки, під час якого студенти вивчатимуть історію педагогіки та її наук, актуальні проблеми педагогіки, її методи та порівняльну педагогіку [3].

Відповідно до Королівського указу від 30 квітня 1904 року з метою “культивування науки про освіту (ciencia de educación) як однієї з філософських дисциплін та професійної культури викладання”, було створено Кафедру педагогіки на чолі з Мануелем Коссіо [3].

Вільна інституція освіти відіграла значний вплив у розвитку освіти Іспанії з кінця ХІХ століття до періоду диктатури Франко. Так, за сприяння інституції та згідно з Королівським указом від 10 травня 1918 року, було створено так званий Інститут-школу (Instituto-Escuela), який називали одним із найважливіших закладів, створених Комітетом зі сприяння навчальній та науково-дослідній роботі (Junta de Ampliación de Estudios). Як вважають іспанські дослідники, створення Інституту-школи без жодного сумніву було найбільш зрозумілою спробою надавати підготовку вчителів середньої школи.

Навчання у Інституті-школі вирізняло два нововведення. Перше пов'язане з тим, що цей заклад був першим з тих, хто пропонував наукову та дидактичну підготовку вчителів для Бачільєрато, а друге стосувалось плану підготовки, який можна було охарактеризувати такими чином: “У плані зазначалось, що абітурієнти співпрацювали з рештою педагогів у всіх видах діяльності, крім лекцій; приймали участь у дослідженнях, відвідували заняття в університеті, повинні були вивчити дві іноземні мови, а також могли отримати стипендію закордоном. Тобто риси цілісного характеру підготовки вчителів середньої школи були такими: наукова підготовка тісно пов'язана з університетом, дидактика, що опирається на досвід і на додаток, тимчасова стипендія закордоном.” [2, с. 583].

Ліквідація кафедри педагогіки Університету Мадриду, яка була пов'язана з виходом на пенсію Коссіо, дала поштовх до залучення курсу з педагогіки до академічних планів факультету філософії та гуманітарних наук Університету Мадриду у 1931 році. Це був перший крок у створенні секцій з педагогіки в університетах Іспанії. Як стверджує іспанська дослідниця Мерін Есед, нові секції педагогіки були одночасно орієнтовані як на виконання педагогічних досліджень, так і на підготовку педагогічних кадрів середньої та вищої школи. Цього вдавалось досягти за допомогою певних курсів з мінімальним терміном в один рік по закінченні ліценціатури з наступним складанням письмових та усних іспитів з таких дисциплін, як педагогіка та методика викладання. Здобуття Сертифікату про отримання педагогічної освіти (Certificado de Estudios Pedagógicos) надавав право претендувати на місце на кафедрі інституту або бути вчителем в Нормальній школі [1, с. 131].

Наступний етап у становленні педагогічної освіти в Іспанії характеризується появою у 1953 році Центру навчальної орієнтації середньої освіти (Centro de Orientación Didáctica de Enseñanza Media) та Школи з підготовки педагогів середньої освіти (Escuela de Formación del Profesorado de Enseñanza Media). Всі описані вище історичні події та організації підштовхнули уряд до прийняття одного із найважливіших освітніх законів Іспанії – Загального закону про освіту 1970 року.

ЛІТЕРАТУРА

1. Marín Eced. La renovación pedagógica en España (1907-1936). – Madrid: CSIC, 1990. – 447 p.
2. Ramírez Aisa. La formación inicial del profesorado en el Instituto-Escuela: 1918-1936/ Revista Espacio, Tiempo y Forma, Ed. UNED, 1994. – p. 563-584.
3. Ruiz Berrio. Estudio histórico de las instituciones para la formación de profesores. – La investigación pedagógica y la formación de profesores. – Madrid: SEP, 1980. – p. 99-120.

ЯК ВИКЛАДАЧ МОЖЕ ДОПОМОГТИ ДЕЗАДАПТОВАНОМУ СТУДЕНТУ ПОКРАЩИТИ УСПІХИ В НАВЧАННІ У ВНЗ

Лемещук В.Р.

Київський національний лінгвістичний університет

Часом буває так, що студент заплутався у своєму ставленні до навчання, що заважає йому навчатися успішно і потребує допомоги. Такі випадки не часті, і відрізняються від тих, коли у студента немає мотивації внаслідок неправильного вибору майбутньої професії.

Студент може тимчасово втратити адаптований стиль навчання внаслідок тривалої хвороби, коли він випадає з навчального процесу за рахунок відсутності можливості регулярного навчання (збивається внутрішній графік, режим, мотивація, згасають осередки збудження у мозку (за І.О. Павловим), які пов'язані з навчанням).

Такому студенту важко знову адаптуватися до насиченого і напруженого графіку вивчення предметів у ВНЗ.

Крім того, за рахунок тривалого відставання, йому доводиться надолужувати з інших дисциплін, що забирає час, увагу і сили від профільних.

Він може певний час відчувати на собі як це погано бути неуспішним студентом, що знижує впевненість і знижує вмотивованість, особливо якщо не все виходить і оцінки не відповідають колишнім оцінкам і рівню самооцінки студента. Він переживає щодо свого неуспіху, зниження авторитету в групі, має неприємні емоції щодо свого відставання, зміни ролі в колективі студентів, негативне ставлення викладачів, що може породжувати небажання вчитися, оскільки "соціальний біль" [3; 4] (який відчувається так само сильно як і фізичний і за який відповідає центральна частина головного мозку [2] і який віддаляє студента від дій спрямованих на досягнення бажаного результату, студент блокує власні зусилля [1] до вивчення матеріалу).

Коли студент продовжує відчувати тиск (з боку батьків, викладачів – щоб краще вчився та однокласників, які вже пішли далі і залишили десь його далеко позаду і записали його в ранг неуспішних студентів [1, 3]) протягом певного часу, у нього змінюється ставлення до предметів, що називається мовою студентів "опускаються руки" щодо вивчення певної мови чи іншого предмету. Це може проявлятися у вигляді апатії, демонстративної байдужості до навчального процесу й оцінок, активної відмови від навчання, прирікань щодо своїх знань і неправомірних вимог кращих оцінок у викладача при відсутності належних знань, зміні ставлення до предмету як до неважливого, для того щоб виправдати свою відсутність докладання зусиль тощо.

Негативне стимулювання змушує переключати увагу на більш приємні сторони життя – прогулянки з друзями, комп'ютерні ігри та соціальні мережі – там де він неодмінно одержує необхідну підтримку від, симпатію, прихильність і підкріплення високого рівня самооцінки [4].

Такому студенту потрібна допомога.

Щоб допомогти студенту знову адаптуватися, викладач має забезпечити доброзичливу психологічну атмосферу на занятті, де панує доброзичливе підбадьорювання, дружня конкуренція майбутніх фахівців, впевненість у можливості зробити спробу і одержати належну допомогу від викладача, впевненість студента, що він на правильному шляху до знань.

Сприятливими факторами будуть досягнення регулярності виконання домашніх завдань, сконцентроване на матеріалі, який вивчається, навчання і регулярне відвідування студентів занять з дисципліни тощо.

Викладачу у виховній бесіді важливо наголошувати на таких аспектах як осмислене вивчення студентом предмету, користь обраної студентом спеціальності і майбутньої професії, збагачення особистості, професійне зростання майбутнього фахівця. [2]

Методично грамотним при поясненні матеріалу буде структурування, систематизація і достатня наочність пояснюваного матеріалу, які сприятимуть уважному вивченню.

Добрим методичним внеском у покращення навчальної успішності дезадаптованого студента буде, якщо викладач використовуватиме на занятті короткі завдання, насичені, інформативні не більше 25 хв. часу, які студент в змозі виконати і відповідають його ближчому рівню розвитку. Похвала в кінці виконаного завдання. [1]

Головне, що має пам'ятати викладач, це те що студентський вік сприятливий до вивчення предметів, запам'ятовування, одержання фахових знань (за Д. Б. Ельконіним [5]) і як тільки студент повертається до нормального процесу навчання, починає одержувати заслужені гарні оцінки, небажання вчитися зникає і стає успішним студентом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Behavioral Interventions for Reducing Procrastination Among University Students. / Tuckman, Bruce W.; Schouwenburg, Henri C. // Counseling the procrastinator in academic settings. – Washington, DC, US: American Psychological Association, 2004, Pp. 91-103. (250 pp.) // <<http://dx.doi.org/10.1037/10808-007>>.
2. Lemeshchuk, V. R. Social Fear as a Superstructure of Natural Fear / Viktoriya R. Lemeshchuk // XI European Congress of Psychology, Oslo, Norway, 7-10 July, 2009. – Amendments. – P.14. – Pos002.
3. Medialab, S. The pain of social exclusion: Physical pain brain circuits activated by 'social pain' / Sissa Medialab // ScienceDaily. – 27 February 2014. // <www.sciencedaily.com/releases/2014/02/140227101125.htm>.
4. Novembre, G. Empathy for social exclusion involves the sensory-discriminative component of pain: a within-subject fMRI study. / Novembre, G., Zanon, M., Silani, G. // Social Cognitive and Affective Neuroscience, 2014; DOI: 10.1093/scan/nsu038
5. Эльконин Д.Б. К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте // Вопросы психологии, 1971, № 4, с. 6–20.

ІНОЗЕМНА МОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ-МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Петрушова Н.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

В умовах сучасного етапу розвитку українського суспільства найбільш вдалим професійно є фахівець творчий, здатний самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися у стрімкому потоці наукової й політичної інформації, що вміє критично мислити, аналізувати й захищати свою точку зору. Сучасне суспільство жадає від випускника вищої педагогічної школи вмілого застосування знань на практиці для вирішення різноманітних професійних проблем, незалежного критичного мислення, високого загальнокультурного рівня, гнучкої адаптації в соціально-політичних умовах, що швидко змінюються.

Завданням виховання фахівця нового типу є цілеспрямоване формування високих інтелектуальних й особистісних якостей, активної пізнавальної самостійності студентів, розвиток творчих здібностей під час навчально-виховного процесу. Сьогодні перед системою освіти постало завдання максимально розвинути в людині самостійність, розкрити індивідуальну своєрідність творчого потенціалу, виховати творчу особистість, що є суб'єктом соціального життя, має здатність до саморозвитку, самовизначення й самореалізації. Для вирішення цих завдань необхідним є створення гнучкої, відкритої, варіативної системи освіти, з обов'язковим використанням індивідуально-орієнтованих педагогічних технологій.

Метою нашого дослідження є аналіз існуючих наукових точок зору на поняття «потенціал», «творчий потенціал», «креативність» та спроба довести, що найбільш сприятлива атмосфера для формування креативного потенціалу студентів-майбутніх педагогів – існує на заняттях з іноземної мови. Підґрунтям для даного твердження є те, що на заняттях з іноземних мов студенти опановують не лише лексико-граматичний, тобто суто мовний матеріал, але й отримують інформацію стосовно географії, історії, політики, освіти, традицій та релігійних вірувань країни, мова якої вивчається. На нашу думку, при викладанні предмету «іноземна мова» – поліфункціонального та багатоаспектного за своєю природою – викладач використовує найбільшу кількість особистісно-орієнтованих творчих методик, новітніх інформаційних технологій, інноваційних методів навчання, а отже, сприяє виявленню та розвитку креативного потенціалу студентів.

А.Г. Грецов визначає креативність як: «Комплекс особливостей інтелекту і якостей особистості, а також загальна життєва позиція людини» [2, с. 9]. На думку видатного психолога, креативність не зводиться ні до якоїсь одиничної психологічної якості, ні до спеціальних творчих здібностей (художніх, музичних та ін.). Л. Б. Єрмолаєва-Томіна наполягає на тому, що поняття креативності можливо розкрити у вигляді особистісних якостей, що базуються на потенційних можливостях кожної людини, «актуалізації неусвідомлюваної потреби бути неповторною індивідуальністю, вільною, але такою, що приєднується до загального через продукти своєї творчості, гармонічно сполучає індивідуальні й соціально-значущі інтереси» [3, с. 68]. Виходячи з аналізу наукової літератури, креативний потенціал особистості може розглядатися як інтегративна якість особистості, що відображає сукупність творчих сил; визначає готовність і можливість до творчої самореалізації й саморозвитку, до втілення нових, оригінальних ідей; забезпечує ефективну взаємодію особистості з іншими людьми й продуктивність її діяльності у будь-якій галузі виробництва. Щодо відмінності понять «креативний» і «творчий», то креативною можна назвати людину, що не лише висуває ідеї, але й доводить їх до практичного втілення. А поняття «творчий» залишається на рівні мистецької діяльності.

При роботі з розкриття особистісного потенціалу студентів на заняттях з іноземної мови основна робота, звичайно ж, виконується викладачем. Серед провідних форм занять, що стимулюють розвиток креативного потенціалу

можна зазначити: лекція з елементами дискусії, заняття-дослідження, захист проєктів, дидактичні і рольові ігри, індивідуальна робота зі студентами, робота у групах та ін. Поміж методів можливо виділити такі, як евристичні, дискусійні, тренінгові методи, методи проблемного навчання, метод створення проблемних ситуацій, метод проєктів, метод творчих завдань, методика адресно складених контрольних робіт та багато ін.

Основними педагогічними принципами формування та розвитку креативного потенціалу студента на заняттях з іноземної мови є: психолого-педагогічна підтримка викладачем студента для виявлення та усвідомлення наявності у нього креативного потенціалу, з метою подальшого його розвитку; мотивація студента викладачем на розвиток свого креативного потенціалу й оволодіння прийомами творчої діяльності за допомогою власного прикладу; застосування методів і прийомів, що стимулюють продуктивність мислення за рахунок розширення індивідуального досвіду творчої діяльності студентів при вивченні іноземних мов; використання прийому рефлексивної педагогічної оцінки результату творчих зусиль студентів у режимі конструктивного аналізу.

Постійна творча атмосфера, жага до знань, обстановка напруженого колективного виконання завдань сприяють вихованню в студентів високої культури спілкування, визивають у них справжню свідомість й активність, прагнення до проникнення в сутність речей, а саме ці якості надзвичайно необхідні сучасному фахівцеві. Спільна креативна й наукова творчість викладачів і студентів – найефективніший, перевірений практикою шлях розвитку потенційних здібностей, становлення характеру дослідника, митця; виховання ініціативи, відповідальності, працьовитості, потреби й навичок постійної самоосвіти в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грецов А. Г. Тренинг креативности для старшеклассников и студентов / А. Г. Грецов. – СПб.: Питер, 2008. – 208 с.
2. Ермолаева-Томина Л. Б. Психология художественного творчества: Учебное пособие / Л. Б. Ермолаева-Томина. – М.: Академический проект: Культура, 2004. – 304 с.

ЗМІСТ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Прохорова А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасних умовах, коли суспільство зазнає постійних змін, кожна людина має бути здатною сприймати і творити ці зміни. Це, у свою чергу, ставить підвищені вимоги до виховного процесу вищого навчального закладу: його випускник повинен бути підготовлений, здатний до сприймання і творення змін. Отже, має змінюватися і статус вищого навчального закладу. Це означає, що вища школа перестає бути виконавцем лише такої функції, як підготовка спеціаліста.

Вища освіта в нинішніх умовах все більше стає обов'язковим етапом виховання особистості.

Розбудова Української держави, відродження української нації потребують формування та впровадження відповідної концепції національного виховання студентської молоді, яка має стати складовою частиною системи національного виховання громадянина України.

Національне виховання – це система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, створена впродовж віків українським народом і покликана формувати світоглядні позиції та ціннісні орієнтири молоді, яка реалізується через комплекс відповідних заходів. Відповіддю на виклики сучасного світу має стати національне виховання студентської молоді, котра формуватиме ядро української інтелігенції на основі національної ідеї.

Глобальний простір, у який інтегрується наша студентська молодь, передбачає засвоєння надбань культури різних народів. Тому постає потреба в здатності студентської молоді до входження у світовий соціокультурний простір – за умови збереження української національної ідентичності.

Національне виховання має стати фундаментом становлення світогляду молодої людини, на якому формуються фахові знання та професійна відповідальність.

Національне виховання – це виховання молоді на культурно-історичному досвіді свого народу, його традиціях, звичаях і обрядах, багатовіковій мудрості, духовності. Воно є конкретно-історичним виявом загальнолюдського гуманістичного і демократичного виховання. Таке виховання забезпечує етнізацію дітей як необхідний і невід'ємний складник їх соціалізації. Виховний процес, що організовується в кожній виховній системі (великій, середній, малій) є дуже складним явищем. Кожен колектив вихователів завжди відповідальний за його організацію перед суспільством, майбутніми поколіннями. Ідеалом виховання в нашому суспільстві є гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна й національно свідомою людиною, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, є носієм кращих надбань національної та світової культури, здатна до саморозвитку і самовдосконалення.

Головна мета національного виховання: набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді рис громадянина української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури. Мета національного виховання конкретизується через систему виховних завдань, що є загальними не тільки для усіх виховних закладів, а для всього суспільства загалом. Стрижневим завданням всієї системи виховання в Україні є виховання громадянина. Вищі навчальні заклади мають здійснювати підготовку інтелектуального генофонду нації, виховання духовної еліти, примножувати культурний потенціал, який забезпечить високу ефективність діяльності майбутніх спеціалістів. Це може бути досягнуто через: виховання майбутніх спеціалістів авторитетними, високоосвіченими людьми, носіями високої

загальної світоглядної, політичної, професійної, правової, інтелектуальної, соціально-психологічної, емоційної, естетичної, фізичної та екологічної культури; створення необхідних умов для вільного розвитку особистості студента, його мислення і загальної культури, шляхом залучення до різноманітних видів творчої діяльності (науково-дослідної, технічної, культурно-просвітницької, правоохоронної та ін.); збагачення естетичного досвіду студентів шляхом участі їх у відродженні забутих та створенні нових національно-культурних традицій регіону, міста, вищого навчального закладу; формування « Я » – концепції людини творця на основі самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення, моральної самозавершеності; пропаганду здорового способу життя, запобігання вживанню студентами алкоголю, наркотиків, викорінення шкідливих звичок. Цілеспрямоване формування готовності до педагогічної діяльності передбачає систематичне і комплексне використання принципів, засобів, форм, методів професійного виховання. Результативність виховного процесу залежить від певних педагогічних умов, серед яких особливо значущим є співвідношення позиції особистості і системи педагогічних впливів.

Засоби національно виховання включають рідну мову, історію, фольклор, мистецтво, народний календар, народні символи і національну символіку, родинно-побутову культуру, народні традиції, звичаї та обряди, народні прикмети, релігійні виховні традиції.

Універсальним методом національного виховання є організація життєдіяльності студентів, включення їх в різні види діяльності із забезпеченням права вибору. Застосовуються й традиційні методи: диспути, бесіди, ілюстрації, демонстрації, проблемні пошуки, самостійна робота над фольклорними та етнографічними джерелами, переконування, сугестія, приклад, приучування (в їх демократичному переосмисленні на основі українознавчої, добровільної виховної взаємодії). Використання таких методів, як схвалення і осудження поведінки вихованця передбачає повагу до його особистості, прав і свобод. Доцільними є методи переорієнтації зусиль вихованця з негативних справ на позитивні, створення виховних ситуацій, методи самовиховання.

Серед форм виховання поширені фольклорні свята, свята рідної мови, вечорниці, подорожі по рідному краю, проведення різноманітних конкурсів, зустрічей, конференцій українознавчої тематики, молодіжні ігри та забави тощо.

Ефективність національної системи виховання в кінцевому підсумку залежить від взаємин, які складаються між членами колективу вищого навчального закладу-професорсько-викладацьким складом і студентами. Розвиваються ці взаємини у спільній діяльності, яка може стати системотворчою лише тоді, якщо кожний знайде в ній сферу докладання своїх знань, умінь, навичок, реалізації творчих задумів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна доктрина розвитку освіти (розділ «Управління освітою») // Освіта України. – 2002. – 23 квітня.
2. Соловей М. І. Виховна робота у вищому навчальному закладі / М. І. Соловей, В. С. Демчук. – К., 2009. – 257 с.

3. Руденко Ю. Д. Національне виховання: відродження і перспективи // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 31. – С. 132–140.

ЛІНГВІСТИЧНА ОСВІТА У ХХІ СТОЛІТТІ Й СВІТОВІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Селіверстов С.І.

Київський національний лінгвістичний університет

За оцінками вчених наш час відзначається глобалізаційними процесами, які все більше торкаються практично всіх сторін економічної, політичної, культурної та соціальної діяльності людства. Глобалізація – новий етап розвитку земної цивілізації. Розширення міжнародних економічних і політичних зв'язків, посилення конкуренції на ринках й змінення їх географічних центрів роблять глобалізацію неминучою, а результати її непрогнозованими. Вплив цих процесів у всіх сферах нашої діяльності, у тому числі в освіті, очевидний. Простір, у якому ми знаходимося, в якому працюємо, вчимося, відпочиваємо скорочується, тому спілкування між народами в епоху глобальних перетворень можливе на основі міжмовного взаєморозуміння та міжкультурної взаємодії.

Мирне співіснування буде залежати від уміння молодих людей поважати культурні, релігійні та соціальні особливості інших національних груп, від прагнення зрозуміти один одного та виявляти дружні стосунки, від бажання знаходити вірні, мудрі рішення у локалізації міжнаціональних, міжрегіональних, міжкультурних конфліктів.

Сьогодні в університетських аудиторіях формується самосвідомість індивіда, систематизуються його погляди на навколишній світ, виховується відчуття власної гідності та готовності до діалогу, який базується на повазі рідної мови, культури, традицій і толерантності й повазі інших мов і культур, іншої історії, інших традицій.

Викладачі-лінгвісти і перекладачі були й залишаються хранителями та популяризаторами національної і світової культури від покоління до покоління, через століття, не перериваючи часових зв'язків. У багатьох національних освітніх системах відкрилися нові перспективні напрями і спеціальності: “Лінгвістика і міжкультурна комунікація”, “Теорія і методика викладання іноземних мов і культур”, “Переклад і перекладознавство”, “Теорія міжкультурної комунікації”.

Сьогодні вища школа потребує нових теоретичних положень для підготовки на їхній основі матеріалів, спрямованих на формування нової особистості, мотивованої до діяльності і спілкування у полікультурному суспільному просторі. Необхідно мати на увазі, що вирішення цього завдання треба диференціювати як мінімум на два різні підходи – навчання іноземних мов філологів-лінгвістів, фах яких зумовлює володіння мовами на професійному рівні, і викладання іноземних мов усім іншим майбутнім спеціалістам, які навчаються у різних університетах (економісти, юристи, інженери, хіміки, математики та ін.). Варто наголосити, що і підготовка лінгвістів-професіоналів

має диференціюватися з урахуванням спеціалізації. Йдеться про підготовку філолога-викладача, головною метою якої є навчання на професійному рівні системі іноземної мови та принципам її функціонування у різних комунікативних ситуаціях, або філолога-перекладача, метою якої є забезпечення інформаційного, емоційного і культурного контакту на основі усього обсягу культурного тексту комунікаторів.

Немає сумніву у тому, що підготовка фахівців не лінгвістичного профілю має змінити зміст програм з іноземної мови, тому що економісту, юристу, інженеру, хіміку, математику необхідно крім загальних лінгвістичних знань, умінь і навичок засвоєння професійної іноземної мови з обраної спеціальності.

Одним із найважливіших завдань реформування змісту програм підготовки філологів-викладачів і перекладачів є перехід від освоєння міжкультурної комунікації на дисциплінарному та міждисциплінарному рівнях до розробки нових інтегративних курсів літератури, культури і мистецтва, філософії і релігії країн й народів, мови яких вивчаються. Треба розуміти, що міжкультурна комунікація відбувається не тільки на основі культури іноземної мови, але й з урахуванням рідної культури. А це у свою чергу зумовлює підвищену увагу до викладання рідної мови і культури. Полікультурна освіта дозволяє розширити розуміння світу, що нас оточує, краще розуміти один одного, дає можливість усвідомити роль і місце національної культури у розвитку інших культур та світової цивілізації. Студент має дійти логічного висновку, що національна культура, як і культура будь-якого іншого народу, є тільки невеликою зіставною частиною великого взаємозалежного і взаємодоповнюючого світу.

Підґрунтям до розуміння етнопсихокультурологічних особливостей народу, мова якого вивчається, має слугувати нова навчальна література, складена з текстів етнокультурного і соціокультурного змісту, з лінгвокраїнознавчими коментаріями.

Розробки навчально-методичних комплексів нового покоління на базі сучасних освітніх технологій повинна базуватися на інтегративних наукових дослідженнях соціально-психологічних і психолінгвістичних закономірностей та лінгводидактичних умов навчання іншомовної культури, міжкультурної комунікації. Для цього треба об'єднати зусилля лінгвістів, психологів, етнокультурологів з метою координації діяльності колективів дослідників, які вивчають проблеми методологічного і науково-методичного забезпечення міжкультурної комунікації. Важливим напрямом у діяльності цих колективів є вивчення та зіставлення культур різних народів, що у майбутньому дасть змогу створення нової наукової галузі – лінгвокультурологічної етнопедagogіки.

В епоху глобальних світових політичних і економічних перетворень, екологічних катастроф, національно-релігійних конфліктів, взаємоповага та взаєморозуміння, діалог та толерантність, компроміс та вміння приймати мудрі рішення є головними факторами стабілізації мирного співіснування людства.

Знання іноземних мов та культур є тим живим містком до взаєморозуміння між народами, підґрунтям до формування нової особистості, здібної об'єктивно сприймати багатогранну картину світу. Протягом тисячоліть іде процес

взаємовпливу і взаємозбагачення культур. Тільки через мову можна зберегти культуру, тільки через мову можна розвивати культуру, тільки через мову можна налагодити спілкування між народами та зберегти мир.

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ ВІТЧИЗНЯНИХ УЧЕНИХ У КОНТЕКСТІ ЗАГОСТРЕННЯ УКРАЇНСЬКО - РОСІЙСЬКИХ ВІДНОСИН

Тхоржевська Т.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Рік, що минув, за своїм трагізмом став в один ряд з роками найстрашніших випробувань в історії України ХХ століття. Історичні паралелі напрошуються самі собою. Незмінним залишається одвічне протистояння поглядів на взаємостосунки України та її сусідів, на проблему самоідентифікації українського народу. Ця, здавалось би, далека від педагогіки проблема, тим не менш, завжди знаходила своє відображення в педагогічній спадщині визначних вітчизняних педагогів. Звернемося до одного з них – В. Зеньківського, чиї думки активно використовуються при розкритті найбільш актуальних питань освіти і виховання та обґрунтуванні шляхів їх вирішення як в Україні та українській діаспорі, так і в Росії.

Доля В. Зеньківського відображає деякі типові риси української інтелігенції на теренах Російської імперії. Учений підкреслював свою прихильність до російської культури й байдужість до української національної ідеї: „Належачи за своїм походженням на 7/8 до українців, я за вихованням і почуттями повністю й абсолютно належав Росії” [1, 11].

Щодо національної проблеми, то педагог визнавав, що в Російській імперії не було жодних можливостей розвивати культурну своєрідність України, відстоювати українські школи, друк, свободу суспільної думки. Пристрасть українців до відстоювання культурної самобутності Зеньківський пояснював їх усвідомленням неможливості державної самостійності, яку пов’язував з географічним розташуванням України, історичними, економічними реаліями. Учений доводив непридатність української землі для зрощування великих талантів. „Чи не тому всі крупні таланти відходили до простору великої Росії, що Україні судилося історією залишитися навіки *лише провінцією Росії*... Любов до України є велика й творча сила... Але жодна любов, жодне натхнення й творчий порив не можуть зробити неможливе – перетворити провінцію на велику державу... У цьому змарнуванні талантів на вузькій та убогій смузі, що відведена історією Україні, є щось фатальне? Так, але це треба зрозуміти й прийняти... [1, 202-203].

Якими бачив В.Зеньківський майбутні стосунки між нашими країнами? Учений уважав, що коли Росія позбавиться більшовизму, вона повинна буде дати вільний вибір Україні у самовизначенні. Передбачаючи, яким буде рішення українського народу, він написав: „Україна повинна рахуватися з тим, що Росія нізащо нікому не поступиться Україною – як би не склалися

історичні обставини, якою б не була воля самої України. Навіть проти волі України вона повинна бути в складі Росії – і це повинні твердо та раз і назавжди зрозуміти українські політики, якщо вони хочуть розуміти реальні історичні обставини... Росія не може бути без України – за політичними й економічними причинами, для неї (Росії) це суворий імператив її історії, її долі... Якщо Україні буде завгодно воювати з Росією – нехай воює, але чого б Росії не коштувала війна з Україною, вона буде її вести „до переможного кінця” [1, 231]. В. Зеньківський справедливо зазначав, що українські політики назвуть такий підхід знущенням, адже не можна говорити про свободу там, де її заздалегідь немає. Але вчений сподівався, що в них вистачить здорового глузду й вони зрозуміють: „...якщо історія примушує Росію до того, щоб Україна залишалася в її складі... – то невже цим виключається можливість братніх відносин і братського співробітництва, можливість заклику розділити відповідальність за Росію?” [1, 232].

Ось така вона – свобода по-Зеньківські для України. Економічна, політична, історична, географічна аргументація української залежності перекреслила у В. В. Зеньківського християнські поняття миру, злагоди, братнього добросусідства. Цікаво, що про віру в даному контексті він говорив тільки як про об’єднуючу наші народи засаду в рамках єдиної держави й не згадував про неприпустимість кровопролиття братнього православного народу, а виступав як жорсткий прагматик, котрий ставить понад усе економічні інтереси.

Показовим є те, що, міркуючи як педагог про залучення дітей до православного виховання, Зеньківський підкреслював, що православне життя церковної громади повинно привабити своєю чарівністю та викликати бажання в багатьох жити цим життям. Це не завадило йому стосовно питання самовизначення України зробити сильний акцент на прийнятті Україною волі Росії, стверджувати її приреченість до „братнього” співіснування з Росією. І тому ми з жалем повинні констатувати, що в цьому відношенні Зеньківський дотримувався традиційних для російського священства минулого, але, як показало життя, і сьогодення, поглядів на Україну.

У світлі православного розуміння свободи як здатності пожертвувати заради ближнього Україна й видається такою жертвою заради прав та інтересів Росії. Ця обставина примушує нас іще раз замислитись над глибиною проблем, у тому числі й виховних, в історії України. Напрошується загальний висновок про те, що проголошення В. Зеньківським ненасилля в православній педагогіці більше пов’язано з усвідомленням неефективності, низької продуктивності такого підходу до вкорінення істин у людських душах, аніж дійсним знанням реальних шляхів, не пов’язаних з насильством, на яких можна досягти намічених цілей. Адже у своєму теоретичному насильстві по відношенню до України він не розглядав той аспект, про який писав стосовно виховання дітей: школа не може здолати впливу реального життя. Точно так само насильне приєднання до російського життя не може дати спокою українській душі: реальна неподоланність існуючих проблем сумісного життя мусить протидіяти заявленому братерству.

ЛІТЕРАТУРА

1. Протопресвитер Василий Зеньковский. Пять месяцев у власти (15 мая – 19 октября 1918 г.). Воспоминания / В. Зеньковский. – М.: Крутицкое Патриаршее Подворье, 1995. – 239 с. – (Сер.: Материалы по истории церкви. – Книга 6.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА СЛОВАЧЧИНИ

Шумейко Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Становлення та розвиток професійної іншомовної університетської підготовки в Словаччині відбувається в умовах полікультурності регіону та має унікальну історію [2, с. 145-146].

Система іншомовної підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах Словацької Республіки формувалась поступово. Професійні перекладацькі дисципліни викладались переважно в Університеті Коменського в Братиславі (Comenius University in Bratislava). Згодом отримати диплом перекладача стало можливим успішно опанувавши курс навчання на одному з гуманітарних факультетів ще трьох словацьких університетів, розташованих у великих містах країни, а саме: в Нітрі (Nitra), Банській Бистриці (Banská Bystrica) та Кошице (Košice). Необхідність професійної підготовки перекладачів у Словаччині обумовлена зростанням обсягів економічного та культурного співробітництва з країнами Європейського Союзу. Становлення професійної університетської підготовки перекладачів у полікультурному просторі Словацької Республіки в ХХ та ХХІ століттях має певні характеристики. Так до 1989 року найбільш затребуваним був переклад з російської. В результаті прискорення процесів європейської інтеграції у Словаччині, переклад з англійської мови став користуватись широким попитом. При цьому фахівці все частіше перекладали науково-технічні тексти. Рівень професійної іншомовної підготовки випускників гуманітарних факультетів мав відповідати високим вимогам ринку праці країн Європейського Союзу. Сьогодні нові програми та курси професійного вдосконалення пропонуються для вивчення. Студенти можуть обрати спеціальний курс післядипломної підготовки терміном два роки, ціллю якого є формування навичок перекладу технічних текстів. Альтернативними формами навчання перекладу є літні школи перекладачів (“Summer schools of translation”), студії літературного перекладу (“Studios of literary translation”), тощо [4, 244].

Професійне навчання іноземним мовам є важливим складником програми підготовки вчителів іноземних мов. З 1989 році в Словаччині готують вчителів англійської мови в Університеті Коменського в Братиславі (Comenius University in Bratislava) та в Університеті Павла Йозефа Шафарика в Кошице (Pavol Jozef Šafárik University in Košice). На рубежі століть нові факультети, що здійснюють підготовку викладачів іноземних мов, відчинили свої двері для студентів.

Недостатня кількість спеціалістів, які б володіли іноземними мовами на високому професійному рівні, зумовила необхідність вдосконалення організації процесу навчання та розробки навчальних курсів перепідготовки (“requalifying/retraining courses”) на базі вищих навчальних закладів Словаччини [4, 245].

Ще одним важливим кроком в організації, становленні та розвитку професійної іншомовної університетської підготовки фахівців гуманітарного профілю в Словаччині стали програми навчання для випускників шкіл. Вступивши до вищого навчального закладу, студенти мають можливість отримати вищу освіту та здобути кваліфікацію вчителя іноземної мови по закінченню курсу навчання. Для такого контингенту студентів передбачена денна форма навчання терміном не більше п’яти років. Впровадження такої програми у систему вищої освіти Словацької Республіки відбувалось за підтримки Європейського Союзу в рамках програми PHARE в кінці XX століття у період з 1992 по 1997 рік [1], одним із ключових завдань якої було вдосконалення системи вищої освіти в країні у сфері викладання іноземних мов. Навчальний курс був розрахований на три роки, але в контексті реалій словацького суспільства та з урахуванням законодавства Словацької Республіки, його тривалість було збільшено на один рік та складало чотири роки. Реалізацію проекту було розпочато на гуманітарних факультетах університетів у Братиславі та Нітрі (Constantine the Philosopher University in Nitra and Comenius University in Bratislava). Згодом Університет Конштантіна Філософа Нітрі та Університет Коменського в Братиславі стали базовими вищими начальними закладами в рамках реалізації цього проекту в Словаччині. Основними цілями програми PHARE були: розробка системи перевірки вивченого матеріалу в процесі професійної іншомовної підготовки з метою поступового вдосконалення рівня знань студентів та забезпечення можливості успішного працевлаштування та майбутнього просування по кар’єрній сходінці; забезпечення відповідності навчальних програм вищих навчальних закладів у Словаччині стандартам Європейського Союзу, тощо [4, 245-246; 3].

Становлення професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю відбувалось поступово, з урахуванням подій історичної ланки, в умовах полікультурного простору країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма PHARE. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: <http://www.cfla.gov.lv/ru/drugie-programmyi/programma-phare-i-perehodnaya-programma>
2. Товканець Г. Історико-педагогічні передумови формування економічної освіти у вищій школі Словаччини // Порівняльна професійна педагогіка. – 2012. – Вип. 2. – С. 144-153.
3. Butašová A., Kotuliaková T., Malíková M., Štulrajterová M., Gadušová Z. PHARE – Obnova vzdelávacieho systému: vyučovanie cudzích jazykov // Bratislava (Stimul). – 1997. – 92 p.
4. Gadusová Z., Hartanská J. Teaching English in Slovakia: Past, Present and Future // CAUCE, Revista de Filología y su Didáctica. – 2002. – No. 25. – P. 225-251.

CROSS-CULTURAL COMMUNICATION AND ITS ROLE IN THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN STUDENTS

Khristenko Ivanna

Kyiv National Linguistic University

Actuality of choice of this theme is determined by expansion of cross-cultural connections; by great interest towards cross-cultural dialogue among nations; by expansion of language usage.

In modern world where new forms and methods of passing and preserving information come to life the problem of mutual understanding as the main result of human communication becomes very vital.

In the time of globalization when people have more and more opportunities to travel around the world, become employees and leaders of international companies and corporations, live and work abroad the process of cross-cultural communication learning becomes urgent.

Nowadays notion of cross-cultural communication is interpreted loosely and comprises in itself different stages of interpersonal communication, that is interaction of representatives of different social groups within one nation, then interaction among representatives of different cultures or different civilizations or communication between two the most significant in human history paradigms East vs. West. Traditional approach of understanding cross-cultural communication is real contact that is verbal interaction of the representatives of different cultures. The term cross-cultural communication also means exchange of knowledge, ideas, thoughts and emotions among the representatives of different cultures enriching each other with culture values. Language helps to determine and realize cultural environment.

Representatives of each culture percept the world in a different way. No matter how tolerant they are they can't accept the world in the same way as all of them possess different language tools.

In the sphere of business cooperation nuances in styles of communication, ways of reaching goals, understanding of situation and forecasting results and even such social-cultural correlation as authority vs. subordination influences cross-cultural communication causing problems for personal and business communication. That is why during the process of cross-cultural communication it is vital to take into account peculiarities of professional image of the world, professional language mentality which is formed during the teaching specialty process and further working activity.

While perceiving other culture it is impossible to rely only on national ideas about rules of behavior as this can cause false images of business partners' qualities. And only real contact of cultures gives opportunity to create cross-cultural communication based upon mutual respect among representatives of different cultures, excluding changes in the system of values.

Talking about culture we can not mention but different approaches towards its definitions. One approach says that culture is the well-known knowledge about the way of life, rules of communication and work and etc. [2]. Another approach is based upon cooperation of different representatives of one nation where language as the

constituent part of culture becomes the result which guarantees the process of speech behavior [1]. Culture concerns different aspects of life and comprises art, literature, history, folklore, customs and traditions, language.

Problems of human communication are not determined by problems of lack of coincidences of languages as codes but lack of coincidences of verbal notions of native speakers. Native speakers of different cultures understand each other to such extent as notions of their consciousness are alike; lack of coincidences of these notions causes misunderstanding during the process of cross-cultural communication.

Thus the conclusion is that to reach mutual understanding knowledge of the language, practicing speech behavior skills, general knowledge about the world as images of knowledge are vital.

Teaching logic of behavior in the environment of another culture, ability to adapt behavior in accordance with this culture rules what is vital for successful business functioning in this hostile culture environment in future plays an important role for successful development of cross-cultural communication process while teaching foreign students.

LITERATURE

1. Vereshchagin Ye.M., Kostomarov V.G. Language and culture: Linguistics and area studies in teaching Russian as a foreign language – 4th edition, Moscow: Russian language, 1990 – p. 246
2. Goodenough W.H. Culture anthropology and linguistics. Hymes D(ed.) Language in culture and society: A reader in linguistics and anthropology – New York Harper & Row, 1964 – p.36-39
3. Sytarm K., Codell G. Principles of cross-cultural communication. Human, – 1992. – N 4. – p.116

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА» ТА «ПСИХОЛОГІЯ»

Кириленко В.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Інтеграція України в європейське освітнє середовище вимагає від освітян і нової концепції підготовки майбутніх кадрів для всіх галузей економіки, де особливе місце займають професії так званого соціального спрямування: практичного психолога та соціального працівника, від яких вимагається мати сформованість відповідних професійних компетенцій, що дозволило б молодому спеціалісту бути конкурентоздатним на ринку праці. Спрямованість підготовки майбутніх спеціалістів соціальної сфери сьогодні має відбуватись під гаслом «Компетентний фахівець задля розвитку суспільства», тим більше що мова йдеться про реалізацію дворівневої системи підготовки фахівців: бакалавріат та магістратура. Це зумовило і розширення зони та напрями наукових досліджень: професійна ідентифікація, професійна мотивація, професійні компетенції та професійна компетентність.

В нашому дослідженні ми виходили з позиції, що чим раніше молода людина починає формувати власну професійну стратегію, тим ефективнішим буде процес самореалізації в професійному майбутньому. Під професійною стратегією ми розуміємо систему взаємопов'язаних елементів, які відображають формування автономії вибору професії, формують зміст майбутнього професійного шляху, професійної позиції та критерії сформованості професійних компетенцій. В слід за І. Зимнею, під компетентністю можна розуміти особистісно-обумовлений досвід соціально-професійної діяльності людини, в основі якого лежать інтелектуальні знання (ЗУН), схильності до діяльності, розуміння професійних цінностей та компетенцій [2]. Враховуючи, що професійна компетенція працівників відображається в посадових інструкціях, функціональних обов'язках та в нормативних документах закладу, під професійною компетенцією ми розуміємо особистісні можливості працівника, його кваліфікацію, знання, досвід, здібність та готовність майбутнього спеціаліста до самостійного та успішного здійснення професійної діяльності, незалежно від ситуації та яка заснована на знаннях, уміннях, навичках сформованих під час професійного навчання. На думку Є.Зеєра, компетенція – це знання в дії, інтегральні конструкти, які активно використовуються в реальних умовах та ситуаціях [1]. Іншими словами, професійна компетенція може розглядатись як задана норма і показник якості набутих теоретичних знань, практичних умінь та навичок студента, які він здобув освоюючи обрану спеціальність та ступінь їх застосування на практиці.

Слід зазначити, що спільними для психологів та соціальних працівників є сформована сукупність професійних компетенцій: професійно-комунікативних,

соціально-психологічних, комунікативних, здоров'язберігаючих, педагогічні, методичних, сукупність особистих якостей, професійних знань, умінь та навичок, які майбутні спеціалісти можуть сформувати під час навчання та розвинути за рахунок самоосвіти. На нашу думку, до цієї групи слід додати і іншомовну та міжкультурну (полікультурну) компетенції, що в умовах глобалізації є необхідністю і робить професіонала конкурентноздатним на міжнародному ринку праці.

Основними характеристиками професійних компетенцій соціального працівника та психолога мають виступати наступні вміння: уміння сприймати інформацію, рефлексувати, аналізувати ситуацію, встановлювати комунікативні контакти, обмін інформацією (соціально-психологічні компетенції); організація спостереження, встановлення міждисциплінарних зв'язків (педагогічна компетенція), використання психологічних та соціальних технологій (технологічна компетенція).

Ці компетенції будуть проявлятися в різних видах та технологіях роботи, які є спільними для представників обох професій: профілактична, консультативна, розвивальна робота та інші. Так, професійно-комунікативні компетенції, які є необхідними для налагодження комунікації з клієнтом в професійній діяльності соціального працівника і психолога, будуть сформовані тільки в поєднанні практичного та теоретичного матеріалу. Таким чином, можна виділити групу компетенцій, які в педагогічній літературі часто визначають як «ключові», «універсальні», тобто ті якими має володіти кожний фахівець або член суспільства і які він може використовувати самих різних ситуаціях.

В основі моделі професійної компетенції лежить її виділення на рівнях мотивації, автономії та особистісних якостей, де кожне професійне вміння можна аналізувати відповідно до прояву поведінкових показників в оволодінні майбутньою професією. Поведінковим показником в оволодінні профкомпетенціями виступає особлива модель поведінки студента-майбутнього спеціаліста, яка демонструється в ході здобуття освіти та визначається життєвими компетенціями. Необхідність володіння уміннями – життєтворчими, життєвим досвідом і знаннями, уміння будувати індивідуальний життєвий план, реалізовувати професійні, життєві та соціальні ролі лежать в основі життєвої компетенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зеер Э.Ф. Саморегулируемое учение как психолого-дидактическая технология формирования компетенции у обучаемых / Э.Ф. Зеер // Психологическая наука и образование. – 2004. – №3. – С. 5-11.
2. Зимняя И. А/ Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. / И.А. Зимняя. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 42 с
3. Нагач М.В. Підготовка майбутніх учителів у школах професійного розвитку в США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спеціальність 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / М.В. Нагач. – К., 2008. – 21 с.

СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

Корх В.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Відповідно до переліку ключових компетентностей особистості, запропонованих Радою Європи, розглядається окремо соціальна компетентність. Під соціальною компетентністю розуміють здатність до співпраці в групі та команді, мобільність, уміння адаптуватись і визначати особисті цілі та виконувати різні ролі й функції в колективі, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти індивідуальних і колективних дій; уміння визначати і реалізовувати мету комунікації щодо обставин; підтримувати міжособистісні стосунки; розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях.

Метою нашого дослідження є теоретичний аналіз наукових джерел з проблематики вивчення соціальної компетентності особистості.

М. Аргайл називає такі компоненти соціальної компетентності: соціальна сенситивність (точність соціальної перцепції); основні навички взаємодії (репертуар умінь, особливо важливий для професіоналів); навички схвалення і винагороди, що є істотними для всіх соціальних ситуацій; рівновага, спокій як антитеза соціальної тривожності.

Отже, на сьогодні немає усталеного погляду на природу соціальної компетентності. Серед дослідників існують певні суперечності: одні вважають, що компетентність має фізіологічне походження і на її становлення впливає генетичний фактор (К. Скайє, О. Гіндіна), інші – що компетентність має соціальний характер та формується під впливом соціуму (О. Бодальов, Л. Лепіхова, Н. Белоцерковець).

М. Докторович виділяє структуру соціальної компетентності, до якої зараховують комунікативну і вербальну, соціально-психологічну компетентності та міжособову орієнтацію, его-компетентність і власне соціальну компетентність (оперативну компетентність). Пропонуються такі види соціальної компетентності: оперативна соціальна компетентність – знання про соціальні інститути і структури, їхніх представників у суспільстві; вербальна компетентність – доцільність висловів, облік контексту і підтексту вислову, відсутність труднощів у письмовій мові, варіативність інтерпретації інформації, хороша орієнтація у сфері оцінних стереотипів і шаблонів, множинність сенсів понять, що вживаються, метафорична мова; комунікативна компетентність – володіння складними комунікативними навиками та вміннями формування адекватних умінь в нових соціальних структурах, знання культурних норм і обмежень в спілкуванні, знання звичаїв, традицій, етикету у сфері спілкування, дотримання пристойності, вихованість; соціально-психологічна компетентність – міжособова орієнтація; уявлення про різноманітність соціальних ролей і способів взаємодії; его-компетентність – важлива складова соціальної компетентності: усвідомлення своєї національної, статевої, станової, групової приналежності, знання своїх сильних і слабких сторін [1].

На думку І.Б. Зарубінської, соціальна компетентність – це інтегрована характеристика особистості, сукупність певних якостей, здібностей, соціальних знань та вмінь, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань особистості, які надають можливість індивіду активно взаємодіяти з соціумом, налагоджувати контакти з різноманітними групами та індивідами, а також брати участь у соціально-значущих проектах та продуктивно виконувати різні соціальні ролі. Складовими структури соціальної компетентності особистості є такі компоненти: когнітивний, діяльнісний (вміння, навички), мотиваційно-ціннісний (ставлення, ціннісні орієнтації, переживання і т. п.) та рефлексивний. Тобто, соціально компетентна людина має не тільки розуміти сутність та специфіку ситуації чи проблеми, але й уміти вирішувати її практично, бути вмотивованою щодо вирішення, а також уміти аналізувати як свою діяльність, так і її наслідки. Кожен зі структурних компонентів може бути представлений як інтегрована якість особистості [2].

Н. Борбич вважає, що соціальна компетентність – це перетворений особистістю соціальний досвід, який адекватний певній системі соціальних відносин і забезпечує людині можливості для самореалізації у цій системі. Вона характеризується складним переплетінням знань, умінь і дій, орієнтованих на соціальну реальність, середовище проживання і ситуації повсякденності, відображає відносини в системах «людина – людина», «людина – група», «людина – суспільство», «людина – світ» у особистому досвіді індивіда через притаманні їм норми, цінності, правила, традиції та звичаї. Тож соціальна компетентність – це здатність досягати особистих цілей у соціальній взаємодії, а також знаходити підтримку інших людей в усіх ситуаціях. Соціальна компетентність зумовлюється: вмінням орієнтуватися в соціальних ситуаціях; правильно визначати особистісні особливості та емоційний стан інших; вмінням обирати адекватні способи спілкування з ними і реалізовувати їх в процесі взаємодії. Соціальна компетентність виявляється в різних формах: духовній, громадянській, професійній тощо. Але в усіх проявах вона завжди виступає як орієнтація особистості на взаємодію, на кооперацію зусиль, на гармонійне, справедливе узгодження інтересів. Така орієнтація стійка і пронизує всі сфери життєдіяльності особистості [3,456].

Оскільки існує нерозривний зв'язок особистісних якостей та специфіки соціальної взаємодії як виду діяльності, ми розглядаємо соціальну компетентність як єдність двох структурних компонентів: особистісного та діяльнісного. Особистісний компонент об'єднує характеристики, якості та риси, які мають безпосередній вплив на процес соціальної взаємодії, його результативність та емоційний стан людини під час реалізації цього виду діяльності. Діяльнісний компонент має комплексний характер і містить основні структурні компоненти процесу діяльності: ціннісно-мотиваційну, когнітивну, операційно-технологічну та рефлексивно-оцінну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Докторович М.О. Формування соціальної компетентності старшого підлітка з неповної сім'ї : дис. кандидата пед. Наук : 13.00.05 / Докторович Марина Олександрівна. – К., 2007. – 208 с.

2. Зарубінська І.Б. Проблема діагностики соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / І. Б. Зарубінська. – Режим доступу: www.ime.edu-ua.net/em.html.
3. Головин С. Ю. Словарь психолога-практика / С. Ю. Головин. – Минск-Москва : Харвет АСТ, 2001. – 654 с
4. Сазоненко Г.С. Приступа В.В. Компетентність у системі неперервної освіти: акмеологічна модель / Г.С. Сазоненко, В.В. Приступа. – Макарів: «Софія», 2013. – 416 с.

ДО ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Кравчук С.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема стресових станів та емоційного напруження набуває все більшої актуальності. Інтерес психологів до проблеми життєстійкості особистості обумовлений необхідністю формування вмінь людини регулювати власні емоційні реакції, керувати ними, що важливо, як для психічного, так і для фізичного здоров'я людини в контексті проблеми попередження стресових станів. В багатьох суспільствах різні форми соціального стресу підвищують кількість злочинів, пов'язаних з насиллям.

В сучасних економічно-політичних умовах розвитку суспільства більшість людей переживають знижене почуття захищеності, що пов'язано із погіршенням рівня життя, підвищенням загрози фізичного, психологічного, економічного насилля, загрози техногенних та екологічних катастроф, терористичних актів.

У зв'язку з цим дуже важливими є дослідження індивідуальних відмінностей в особливостях емоційного реагування особистості в екстремальних умовах. Такі дослідження сприяють розкриттю та розумінню складних механізмів соціально-психологічної адаптації особистості. Таким чином, на даний момент великого значення набуває розробка загальної проблеми адаптації особистості до екстремальних умов.

В зарубіжній та вітчизняній психологічній літературі аналізуються особливості критичних ситуацій та емоційні переживання, спричинені впливом цих ситуацій на особистість (Г. Сельє, 1979; О.І. Донцов, Т.А. Полозова, 1980; Ф.Е. Василюк, 1984; А.Г. Амбрумова, 1985; О.А. Донченко, Т.М. Титаренко, 1987; Р.А. Тигранян, 1988; О.Г. Антонова-Турченко, 1991; Б. Мюлленайзен, 1993; Н.М. Ануфрієва, 1997; Л.М. Юр'єва, 1998; А.В. Калуєв, 1998; В.О. Татенко, 2000; S. Rosencweig, 1938; R.S. Lazarus, 1991, 1999; P.A. Resick, 2001 та інші).

Проблема дослідження життєстійкості особистості на даний момент залишається новою. На сьогоднішній день важливою задачею є цілісне осмислення особистісних характеристик, відповідальних за переборення, подолання життєвих труднощів.

Поняття життєстійкості ("hardiness") було введено С. Мадді та знаходиться на перетині теоретичних поглядів екзистенційної психології та прикладної області психології стресу та подолання його.

У вітчизняній літературі прийнято переводити “hardiness” як стійкість чи життестійкість (за Д.О. Леонтьєвим).

Життестійкість (hardiness) являє собою систему переконань про себе, про світ, про відношення із світом. Життестійкість включає в себе три порівняно автономні компоненти: залученність, контроль та прийняття ризику. На думку С. Мадді та Д. Кошаби [3], поняття hardiness відображує психологічну живучість та розширену ефективність людини, а також є показником її психічного здоров’я.

Прикладний аспект життестійкості обумовлений тією роллю, яку ця особистісна змінна відіграє в успішному протистоянні особистості стресовим ситуаціям, перш за все в професійній діяльності. Життестійкість перешкоджає виникненню внутрішнього напруження в стресових ситуаціях за рахунок стійкого подолання стресів та сприйняття їх як менш значимих.

Життестійкість виступає ключовою особистісною змінною, що опосередковує вплив стресогенних факторів, в тому числі хронічних, на соматичне та душевне здоров’я, а також успішність діяльності.

Подолання особистістю несприятливих умов її розвитку є однією із специфічних форм прояву її особистісного потенціалу.

Д.О. Леонтьєв ввів поняття особистісного потенціалу як базової індивідуальної характеристики, стрижня особистості. Особистісний потенціал, згідно Д.О. Леонтьєву, виступає інтегральною характеристикою рівня особистісної зрілості. На думку вченого, головним феноменом особистісної зрілості та формою прояву особистісного потенціалу є феномен самодетермінації особистості [2]. Особистісний потенціал відображує міру подолання особистістю заданих обставин, подолання особистістю самої себе.

На думку С. Мадді, стресові впливи переробляються людиною саме на основі життестійкості, і вона є каталізатором поведінки, що дозволяє трансформувати негативний досвід в нові можливості. Саме ця риса є основою відкритого і енергійного протистояння стресовим подіям і кризам. Переборення проблем може йти двома шляхами – чи активним (життестійке переборення, за С. Мадді), чи за пасивним (інфантильність, прагнення плити за течією).

На сьогоднішній день не існує терміна, що є повністю ідентичним поняттю життестійкості (“hardiness”) С. Мадді. У вітчизняній психології найбільш близькими поняттями є наступні: суб’єктність, смисл життя, стильові закономірності, життєтворчість, життєздібність, особистісно-ситуаційна взаємодія, самовідношення, самореалізація особистості.

Український психолог Г.С. Костюк теж писав про необхідність саморозвитку особистості [1]. На думку Г.С. Костюка, виникають вищі форми саморуху особистості, що розвивається. Вони виражаються в її свідомій цілеспрямованості, в прагненні працювати над собою, виробляти у себе ті чи інші якості, керуючись певним ідеалом, підкорювати своїй владі гру сил своєї власної природи. За наявності такої цілеспрямованості особистість сама до деякої міри починає керувати власним психічним розвитком.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костюк Г.С. Избранные психологические труды / Г.С. Костюк. – М.: Педагогика, 1988. – 304 с.

2. Леонтьев Д.А. Личностное в личности: личностный потенциал как основа самодетерминации / Д.А. Леонтьев // Ученые записки кафедры общей психологии МГУ им. М.В.Ломоносова. – М.: Смысл, 2002. – Вып. 1. – С. 56–65.
3. Maddi S.R., Khoshaba D.M. Hardiness and Mental Health / S.R. Maddi, D.M. Khoshaba // Journal of Personality Assessment. – 1994. – Oct. – Vol. 63. – N 2. – P. 265–274.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ТА МОТИВИ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІВ-ПРАКТИКІВ

Лопушанська Н.К.

Київський національний лінгвістичний університет

Зміст та ефективність професійної діяльності психолога-практика визначається рівнем його компетенції, досвідом, особливостями емоційної, інтелектуальної сфери, а також характером і ядром його мотивації – змістом мотивів, їх спрямованістю і ступенем активності. Цінності, як відображення культурних, релігійних та філософських корелятивів, в мотиваційній сфері психолога-практика виступають спонукальною властивістю і визначають на шляху досягнення індивідуального образу вершини професійного розвитку, напрям особисто-професійної реалізації та цілі консультативної роботи.

Мотиваційна сфера особистості має складну багаторівневу структуру, яка характеризується своєрідністю для кожного у відповідності до наступних критеріїв: за змістом мотивації, структурою, ієрархією, силою та стійкістю мотивів, що зумовлюється специфікою перебігання етапів формування і становлення мотивації, які відбуваються під впливом великої кількості макро – та мікрофакторів зовнішнього та внутрішнього характеру. Це формування є складним процесом, який, власне, і визначає індивідуальні відмінності мотиваційної сфери.

Професійна мотивація визначається складним співвідношенням зовнішніх та внутрішніх спонукань, що входять в мотиваційну сферу і розглядається як рушійний чинник розвитку професіоналізму особистості.

Структура та зміст мотиваційної сфери особистості психолога-практика залежить від особливостей професійного середовища. Зміст етичних вимог залежить від змісту психотерапевтичної парадигми з якою асоціює себе психолог-практик, яка торкається змістових структур його професійної ідентичності.

Внутрішня мотивація психолога-практика пов'язана із змістом практичної (консультативної, тренінгової, психокорекційної, психотерапевтичної) діяльності психолога, яка безпосередньо залежить в етичній та технічній складовій психологічного підходу, який визначає професійну ідентичність психолога-практика. В рамках одного професійного товариства психологи-практики займають однорідні соціальні-професійні позиції, ідентичність засвоєння цінностей забезпечується ідентичністю вимог, що диктуються професійної етикою, фундаментом якої виступають саме цінності особистості професіонала. Механізм цього процесу є засвоєння професійна ролі, в якій пізнаються і засвоюються цінності професійної діяльності. Таким чином, професійна роль виступає в якості своєрідного транслятора цінностей.

З метою дослідження мотиваційної структури професійної діяльності психологів-практиків приналежних до психодинамічної та екзистенціально-гуманістичної шкіл були використані наступні психодіагностичні методики та опитувальники: Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості Бубнова, Діагностика рівня саморозвитку та професійно-педагогічної діяльності Бережнова.

В даному дослідженні поданий аналіз ціннісно-сислової сфери професійної діяльності психологів-практиків в психоаналітичному та екзистенційно-гуманістичному напрямках, на базі Міжнародного інституту глибинної психології та психоаналізу (м. Київ), а також в рамках освітніх проектів та конференцій Інституту екзистенціального аналізу (м. Київ, м. Москва) в 2011-2014 рр. Загальна кількість досліджуваних 71 особа. 24 чоловіка та 47 жінок віком від 25-ти до 42-ох років.

В результаті дослідження мотиваційно-ціннісної структури особистості психологів-практиків психоаналітичної та гуманістичної консультативних шкіл було виявлено відмінності в ціннісній сфері професійної діяльності, а саме домінуючими цінностями для психологів-практиків психодинамічної школи виступають Матеріальний прибуток та соціальний статус, а для психологів-практиків гуманістичної школи більш суттєвими в професійній діяльності виявились цінності допомоги іншим. Було встановлено, що ціннісний компонент саморозвитку у професійній діяльності психолога-практика є регулятором вищого порядку. У ньому реалізуються сприятливі індивідуальні можливості людини долаються або обмежуються негативні тенденції, проте цей компонент залежить від приналежності до певної психологічної школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодалев А.А. Вершина в развитии взрослого человека. О становлении психолога-профессионала // Экзистенциальная и гуманистическая психология, <http://hpsy.ru/public/x815.htm>.
2. Бондаренко И.Н. Взаимосвязь личностных характеристик с профессиональной мотивацией / И.Н. Бондаренко // Психологические исследования: Вып.3, Институт психологии РАН. – 2008. – С. 45-59.
3. Минков Е.Г. Мотивация: структура и функционирование / Евгений Георгиевич Минков. – М.: Феникс, 2007. – 416 с.
4. Ходырева Е. А. Динамика ценностных ориентации в процессе формирования профессиональной позиции психолога-практика: автореф. дис. канд. психол.н.: спец. 19.00.07 “Педагогическая психология” / Е.А.Ходырева –М., 2002 – 26 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ ДЛЯ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ГІПЕРАКТИВНИМ РОЗЛАДОМ ТА З ДИСЛЕКСІЄЮ

Перепада О.М.

*Навчально-методичний центр практичної психології
та соціальної роботи, м. Ватутіне*

Останнім часом серед дітей молодшого шкільного віку зростає кількість дітей з гіперактивним розладом у яких досить часто виникають певні труднощі

різного рівня складності при навчанні в школі, які проявляються у вигляді дислексії. Дослідженнями І. В. Равич-Щербо, К. Л. Григоренко, Т. М. Марютіної, А. М. Лівінської, В. М. Пугач підтверджено генетичні зв'язки дислексії та гіперактивного розладу.

Вчасно здійснена оцінка рівня можливостей дитини та забезпечення необхідної психолого-педагогічної допомоги на етапі первинного їх виявлення, суттєво зменшують ризик виникнення інших супутніх розладів та збільшують когнітивний і соціальний потенціал дитини. Введений Л. С. Виготським динамічний принцип в оцінюванні можливостей розвитку дитини, дозволяє вирішити проблему наукового обґрунтування для психокорекційного впливу на дитину: розуміючи спроможності дитини, які знаходяться в «зоні найближчого розвитку» психолог може ефективно впливати на розвиток когнітивних функцій у дитини.

На нашу думку, психокорекційна робота з дітьми молодшого шкільного віку з гіперактивним розладом та з дислексією має ґрунтуватися на понятті «зони найближчого розвитку» (за Л. С. Виготським), виходячи з того, що анатомо-фізіологічні порушення можна компенсувати за рахунок розвитку вищих психічних функцій – розвиваючи мислення, навички читання, рахунку [2] та на теорії когнітивного розвитку (Piaget, 2008), згідно якого розвиток всіх психічних функцій підпорядкований інтелекту і визначається ним [3].

Думка Л. С. Виготського щодо єдності природного та культурного чинника у формуванні особистості дитини має стати основою для вироблення основних принципів психокорекції, спрямованих на корекцію когнітивних функцій дітей з гіперактивним розладом та з дислексією [1]. Якщо при психологічній корекції намагатися обходити (за Л.С. Виготським) первинний дефект (у нашому випадку збудливість, неуважність, неорганізованість, втомлюваність), то якісна сторона психіки залишається непошкодженою, що дає змогу дати повноцінну освіту, інтелектуальний та особистісний розвиток дитини [5].

Нами встановлено, що структуру когнітивних порушень у дітей молодшого шкільного віку з гіперактивним розладом визначають порушення рухової координації, несформованість праксису, труднощі у запам'ятовуванні та відтворенні часової послідовності дій та слів, розлади уваги (труднощі в утриманні, знижена вибірковість, виражене відволікання та часті переключення з одного виду діяльності на інший, порушення мислення (зниження рівня узагальнення, порушення критичності). Діти характеризуються відхиленнями у розвитку вищих психічних функцій, які відповідають за моторний контроль, саморегуляцію, внутрішню мову та оперативну пам'ять.

Основні принципи психокорекції, визначені на основі виявлених порушень когнітивних функцій у дітей з гіперактивним розладом та з дислексією наступні: принцип індивідуальної відповідності з орієнтацією на вікові норми розвитку, що ґрунтується на врахуванні в психокорекційній роботі співвіднесення індивідуальної норми розвитку для кожної дитини з віковою нормою розвитку; принцип моніторингу динаміки рівня розвитку когнітивних функцій, який дозволяє вчасно внести відповідні корективи у психокорекційний процес; принцип продуктивності діяльності, згідно з яким дитина, через

психокорекційний вплив та позитивне підкріплення переходить від тренувань до усвідомлених навчальних дій; принцип системного розвитку усіх когнітивних процесів, який полягає у взаємопов'язаності усіх когнітивних процесів [4].

На основі встановлених діагностичних критеріїв до основних ефективних напрямків психокорекції можна віднести нейропсихологічний та когнітивно-поведінковий. Однак, на нашу думку, пріоритет має віддаватися системному підходу: доведено зв'язок соціалізації дитини з когнітивним розвитком, що обґрунтовує вибір когнітивно-поведінкового напрямку, а засоби нейропсихологічної корекції виступають одним із ефективних методів впливу на когнітивні процеси у дітей молодшого шкільного віку. При побудові програми психолого-медико-педагогічної допомоги необхідно враховувати те, що корекційно-розвивальна та формувальна програми повинні починатися з охоплення рівня, що передуює ушкоджені, чи недорозвиненому та ґрунтуватись на роботах І. М. Сеченова; В. М. Бехтерева, О. М. Леонтьєва, О. Р. Лурія, Н. С. Лейтеса, П. Н. Анохіна та А. Л. Сиротюк щодо спрямованості психокорекційної програми «знизу вгору».

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л. С. Развитие высших психических функций / Л. С. Выготский. – М.: АПН РСФСР. – 1960. – 500 с.
2. Выготский Л. С. Основы дефектологии / Л. С. Выготский. – СПб.: Лань, 2003. – 654 с.
3. Забрамная С. Д. Умственная отсталость и отграничение ее от сходных состояний / С. Д. Забрамная // Психолого-педагогическая диагностика умственного развития детей. – М.: Просвещение, Владос, 1995. – С. 5-18.
4. Перепада О. М. Структура когнітивних порушень у дітей молодшого шкільного віку з гіперактивним розладом та дислексією: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.04 «Медична психологія» / О. М. Перепада. – Харків, 2014. – 19 с.
5. Ясюкова Л. А. Оптимизация обучения и развития детей с ММД. Диагностика и компенсация минимальных мозговых дисфункций. Методическое руководство / Л. А. Ясюкова. – СПб.: ГМНПП «ИМАТОН», 2003. – 86 с.

БАЗОВІ ПІДСТАВИ ПОБУДОВИ КУЛЬТУРОВІДПОВІДНИХ МОДЕЛЕЙ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Федько С.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема імплементації культуровідповідного підходу в практиці надання психологічної допомоги ґрунтується на двох взаємопов'язаних аспектах.

По-перше – це факт обумовленості вищої психічної діяльності індивіда соціальними і культурними факторами. Так, у якості культурних детермінант, здатних впливати на психічні і соціальні явища, можуть виступати релігійні цінності (М. Вебер, Т. Парсонс), звичаї, традиції (Л. Уайт, М. Мід) та ін. Дані ідеї репрезентовані у вітчизняній культурно-історичній школі (Л.С. Виготський,

О.М. Леонтьєв, О.Р.Лурія), зарубіжними аналогами якої виступає соціокультурний підхід (Дж. Верч) і культурна психологія (Дж. Брунер, М. Коул, Р. Шведер, С. Скрібнер).

По-друге – положення про соціокультурну детермінованість найбільш популярних консультативних підходів, а саме обумовленість їхнього ідейного змісту цінностями, традиціями, релігійною і філософською спадщиною того суспільства, в рамках якого вони виникли (О.Ф. Бондаренко, Дж. Катс, П. Педерсен, Е. Сампсон та ін.).

Відтак, що виходячи з цілком певного соціокультурного контексту, метод надання психологічної допомоги автоматично стає орієнтованим на цілком певний контингент клієнтів – представників відповідної етнічної групи [1; 3; 5]. У зв'язку з цим, сучасні дослідники все частіше сходяться на думці про доцільність застосування *культуровідповідних* моделей психологічного консультування, соціокультурна основа яких в максимальній мірі узгоджувалася б із соціокультурними нормами і цінностями спільноти, в рамках якої вони застосовуються, мотивуючи свою позицію тим, що психологічна допомога з урахуванням культурної змінної буде більш продуктивною, ніж традиційна універсальна модель [4, с. 32; 5, с. 616–617].

Вивчення проблеми побудови культуровідповідних моделей консультативної роботи передбачає, насамперед, звернення до базових підстав такої побудови, серед яких у якості центральних ми виділяємо:

- релігійно-філософські,
- клінічні,
- етнопсихолінгвістичні.

Релігійно-філософський аспект ґрунтується на факті обумовленості ціннісно-сміслової системи індивіда певною релігійно-філософською традицією, що містить у собі набір унікальних морально-світоглядних принципів, які викладені в священних писаннях. Таким чином, по-перше, кожна релігійна система диктує свою проблематику звернень до психолога, яка виникає з прийнятих в її рамках моральних норм і цінностей (наприклад, у протестантизмі – самореалізація, особистісне зростання, пошук смислів; в православ'ї – етична проблематика; в конфуціанстві – проблеми відчуження і т.д.); по-друге, релігійні переконання можуть виступати у якості копінг-ресурсів, на що вказував ще К.Г. Юнг, називаючи релігію “першою формою психотерапії” (наприклад, віра у визначеність долі в мусульман; ідея прощення в православних християн; ставлення до страждання як фундаментальної характеристики існування – в буддизмі і т.д.).

Серед клінічних підстав можна виділили насамперед такі: культурна варіабельність в питанні про межі між нормою і патологією; факт існування культурно-обумовлених синдромів, що являють собою форму патологічної поведінки, яка спостерігається тільки в рамках певного культурного ареалу (наприклад: амок, латах – в Малайзії, коро – в Південно-Східній Азії, хікікоморі – в Японії, нервова анорексія – в Північній Америці та інших урбанізованих частинах світу); неоднозначність ставлення до певного типу девіантної поведінки

в рамках того чи іншого соціокультурного середовища (наприклад, у деяких народів Африки, такі специфічні прояви, як одержимість, транс, екстатичні стани виявляються цілком прийнятною частиною поведінкового репертуару).

Етнопсихолінгвістичний аспект полягає у співвіднесенні фундаментальних основ психотерапевтичного методу і етнічного менталітету, втіленого в мові тієї соціокультурної групи, в рамках якої він застосовується. Предметом прицільного вивчення тут можуть виступати: культурно-специфічні концепти, лінгвістичні стереотипи, семантична система мови і т. д.

Осмислення тісного взаємозв'язку практики надання психологічної допомоги і соціокультурних феноменів тягне за собою необхідність розвитку етнокультурної компетентності практикуючих психологів, зокрема у руслі підвищення рівня обізнаності щодо вищезазначених аспектів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко А.Ф. Культура языка в психотерапии и язык психотерапии в культуре (доклад на Всемирном конгрессе русскоязычных психотерапевтов. – Москва, 8 – 10 октября 2010 г.) /А.Ф. Бондаренко // Язык. Культура. Психотерапия: сборник научных статей. – К.: Кафедра, 2012. – С. 277-286.
2. Выготский Л.С. Психология развития человека / Л.С. Выготский. – Москва: Смысл, 2005. – 1136 с.
3. Николаев Е.Л. Психотерапия в контексте культуры. Статья вторая: этнокультуральные детерминанты психотерапевтического процесса / Е.Л. Николаев. // Вестник психиатрии и психологии Чувашии. – 2006. – № 2. – С. 45-76.
4. Сосланд А.И. Фундаментальная структура психотерапевтического метода, или как создать свою школу в психотерапии / А.И. Сосланд. – М.: Московский городской психолого-педагогический университет, 2013. – 368 с.
5. Katz J.H. The Sociopolitical Nature of Counseling / Judith H. Katz. // The Counseling Psychologist. – 1985. – № 4 (13). – P. 615-624.
6. Wierzbicka A. Human Emotions: Universal or Culture-Specific? / A. Wierzbicka. // American Anthropologist, New Series. – 1986. – № 88 (3). – P. 584-594.

ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ ПСИХОЛОГА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Цихоня В.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Інтернет, як нова інформаційна технологія, вже давно вийшов за межі спеціалізованих лабораторій, офісів та навчальних установ. Сучасна людина за допомогою доступних пристроїв має доступ до Інтернету у будь-який час, у будь-якому місці. В останні роки в Україні почали використовувати Інтернет для надання психологічної допомоги.

Інтернет сьогодні допомагає долати відстані, заощаджувати на засобах зв'язку, оперативно шукати та ділилися інформацією, знаходити однодумців.

Чати, листування, сайти-знайомств та за інтересами, соціальні мережі – все це дозволяє людині самовиражатися та підтримувати соціальні контакти у різних сферах. Сучасні психологи сьогодні не є виключенням.

Аналізуючи потенційну активність психолога в мережі, варто видіти два основних аспекти: 1) надання послуг з використанням інтернет технологій; 2) користувацька активність в мережі. Розглянемо кожен з аспектів окремо.

Надання психологічних послуг через мережу Інтернет сьогодні є достатньо популярним серед спеціалістів молодого покоління. Проте, часто і відомі корифеї практичної психології висловлюються за можливість надання психологічної допомоги через мережу. Так відомий американський психотерапевт Ірвін Ялом на своїй сторінці в одній із соціальних мереж зазначає: "...спочатку я був дуже стійкий до таких підходів, тому що надавав особливого значення характеру та реальності стосунків терапевта та пацієнта, і я боявся, що характер цих стосунків буде розмиватися, якщо психотерапевт та клієнт не будуть зустрічатися в одній кімнаті. Проте за останні кілька років я змінив свою думку. Я добре попрацював у Skype і відчув, що ця робота була доброю, такою ж, як робота обличчям до обличчя в кабінеті" [2].

До можливостей надання психологічної допомоги в мережі можна віднести: дистанційну психологічну діагностику, надання відповідей на запитання користувачів мережі на спеціальних порталах, надання психологічних консультацій, проведення індивідуальної та групової психотерапії через спеціальні програми відеозв'язку та спеціальні програми для інтернет-конференцій.

Консультування та психотерапія в мережі має свої практичні плюси. Вона дозволяє заощадити час як клієнту, так і психологу, в окремих випадках вона дозволяє зменшити витрати на оренду спеціального приміщення, дозволяє скористатися послугами психолога людям, які живуть у віддалених населених пунктах або мають певні фізичні обмеження. Крім того, результати останніх досліджень оцінки ефективності психологічного консультування обличчям до обличчя та он-лайн свідчать на користь останнього. Науковці з Університету Цюріха, посилаючись на результати своїх наукових розвідок, зазначають, що результати роботи, які були отримані при дистанційному психологічному консультуванні (порівняно із сесіями обличчям до обличчя) виявилися більш стійкими у довгостроковій перспективі [3].

Проте вітчизняні психологи майже не задаються питанням: чи справді психологічна допомога в мережі є дійсно такою зручною та універсальною, адже має ряд очевидних проблем? Серед них можна виділити технічні несправності, труднощі побудови контакту, дистанційованість. У разі необхідності психолог, обмежений у методах роботи, він позбавлений можливості фізичної взаємодії з клієнтом, а отже, не може торкатися до нього, для того, щоб підтримати, допомогти врівноважити дихання, актуалізувати соматичну реакцію в тілі тощо. Робота в мережі може за ініціативи клієнта в будь який момент закінчитися, у разі реальної роботи психолог може звернути увагу клієнта на захисні механізми, здійснити більш ефективні спроби для встановлення контакту.

Щодо аспекту користувацької активності психолога в мережі Інтернет, то тут варто означити, що сьогодні не існує якомусь єдиному стандарту за яким були б регламентовані правила поведінки спеціаліста-психолога в інтернет-просторі. Так як сьогодні за бажання можна знайти інформацію в Інтернеті фактично про кожну особу, важливо пам'ятати, що все, що розміщується в мережі – автоматично стає доступним для широкого загалу. Десятиліттями, в різних підходах точилися гострі дискусії про те, чи повинен клієнт знати факти з приватного (поза кабінетом) життя свого психолога. Як відомо, на дану проблему були абсолютно різні точки зору – від консервативних до демократичних.

Американська медична асоціація для захисту своїх лікарів від порушення приватності життя, а пацієнтів від впливу інформації про лікаря на лікувальний процес, запропонувала ряд правил професійного поводження в соціальних мережах. Серед них варто відзначити: нерозголошення лікарського таємниці та збереження анонімності пацієнта, використання налаштувань приватності та розведення інформації особистого та професійного характеру [1].

Наостанок, варто сказати, що Інтернет з одного боку перед психологами практиками відкриває великі можливості, а з іншого – має достатню кількість обмежень у використанні. Вивчення яких може бути предметом новітніх досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. American Medical Association Professionalism in the Use of Social Media [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ama-assn.org/ama/pub/physician-resources/medical-ethics/code-medical-ethics/opinion-9124.page?>
2. Irvin D. Yalom [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.facebook.com/pages/Irvin-D-Yalom/149406245836?fref=ts>
3. Journal of Affective Disorders. Internet-based versus face-to-face cognitive-behavioral intervention for depression: A randomized controlled non-inferiority trial [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: [http://www.jad-journal.com/article/S0165-0327\(13\)00512-0/fulltext](http://www.jad-journal.com/article/S0165-0327(13)00512-0/fulltext)

PHYLOGENETIC HISTORY OF MORALITY

Reshetnik O.

Kyiv National Linguistic University

Among numerous theories of morality origins and human moral conduct the most widespread are those which postulate that a) morality derives from the child's early adoption of socially approved patterns of behavior (cognitive-behavioral paradigm); b) morality is an inborn mechanism which restricts our basic instincts and passions from coming out on surface (psychodynamic approach); c) moral development cannot be considered apart from cultural context and its influence on the identity formation (sociocultural psychology, school of Vygotsky and his followers)

etc. At the same time most of scientists usually skip (or only indirectly mention) the diverse lines of evidence which point to the fact that morality evolved and transformed into specifically human quality.

One of the first who suggested that atrophy of morality (so-called reasonable sense) was a symptom of mental disorders, degeneration of the 'human' in Man were the 19th century English physician (MD) James Cowles Prichard and French psychiatrist Benedict Morel. J. C. Prichard was the first who introduced the term 'moral insanity', according to which manifestations of asocial or antisocial behavior are possible without mental disorder. B. Morel, in turn, developed his doctrine of degenerations and their etiology and argued that moral underdevelopment was one of the main symptoms of disability [1, 438].

Walking in Darwin's footsteps, numerous philosophers, psychologists, anthropologists, and biologists turned toward evolutionary theory to provide a scientific understanding of morality. The ideas of adaptation to social life as the basis of ethics and morality were expressed by the famous Russian historian Pyotr Kropotkin (1842-1921). The researcher argued that the very concepts of 'virtue' and 'vice' were adopted by people from nature. He claimed that a person is endowed with a natural moral force - the need to organize his/her life on the principles of mutual aid. Kropotkin can be considered the representative of evolutionary, naturalistic ethics. He criticized the idea of a transcendent origin of virtue and saw it in natural processes and consistent patterns. The scientist identified two basic human needs: the need to combat and the need for unity and mutual compassion and support. Analyzing Darwin's evolutionary theory and his work 'Origin of Species' in particular, Kropotkin conjectured that next to the struggle for survival we may observe another category of facts with a different meaning: a tendency to mutual aid within the species, mutual support for conservation and progressive development of a particular species. Kropotkin claimed that the sense of justice, equity, and self-sacrifice developed on this basis [2, 181]. Thus, the researcher introduced the concept of 'mutual aid' in which the origins of human moral conscience are.

Another scientist, Konrad Lorenz, known as 'the father of ethology' argued that evolutionary selection produced strong and weak innate morality (an instinctive taboo on the use of entire 'weapons' in intraspecific fights). According to his theory 'much armed' species (having strong innate morality) are forbidden to use their entire 'weapon' against the representatives of their species in order to support the livelihood, and vice versa, weak innate morality occurs in 'poorly armed' species (among which human beings are), which tend to use the entire spectrum of forces in order to provide the survival of their species. This idea was developed by social psychologists who argued that a person is prone to submit to authority and manifest loyalty and altruistic feelings towards their own group (which is necessary for the survival and evolution) [4, 221]. Moreover, comparing intraspecific development of animals and humans, scientists were trying to prove the existence of animal instincts (the instinct of interspecific aggression, social and sexual instincts) which gave birth to higher emotions of human beings (self-restraint, recognition, friendship, love, etc). Thus, according to these studies morality is considered a set of adaptive reactions to the environment, obtained during evolution [4, 235].

Modern studies of evolution of morality include the ideas of such leading foreign researchers as Brosnan and de Waal, 2002, 2006; Schiff, & de Waal, 2005; Rangea, Horna, Viranyi, & Hubera, 2009, etc. De Waal, for instance, has long argued that many important components of moral psychology, such as fairness and numerous fairness-related emotions, e.g. gratitude and inequity aversion, are homologues¹ to psychological systems in other primates [5, 6]. An evolutionary biologist Robert Trivers (1971) appealed to a specific evolutionary mechanism, reciprocal altruism, while explaining the origins of morality. He conjectured that there is a specific gene for an altruistic trait. The particular trait is favored by natural selection if it benefits discriminatively recipients who are likely to reciprocate in the future [5, 24], or if the possession of this trait increases the probability of benefiting from the altruism of the third party [5, 27] (notion of indirect reciprocity (1987); by evolutionary biologist Richard Alexander). The researchers conjectured that both reciprocal altruism and indirect reciprocity explain evolution of morality in humans.

To conclude, although showing that morality did evolved is difficult, the problem of the origins of morality itself, of people's understanding of 'virtue' and 'vice' are of high importance and they reveal the scope for further investigations. Active research continues, in particular, in such branches of science as evolutionary biology and zoopsychology.

LITERATURE

1. Каннабих Ю.В. История психиатрии / Юрий Владимирович Каннабих – М.: АСТ, Мн.: Харвест, 2002. – 560 с.
2. Кропоткин П.А. Этика. Происхождение и развитие нравственности. / Петр Алексеевич Кропоткин – М.: Политиздат, 1991. – 496 с.
3. Попов Л.М. Добро и зло в этической психологии личности. / Л.М. Попов, О.Ю. Голубева, П.Н. Устин – М.: Изд-во «Институт психологи РАН», 2008. – 240с.
4. Lapsley, D.K. Moral Psychology / D.K. Lapsley – Westview Press, 1996 – p. 289
5. Doris J.M. The Moral Psychology Handbook. / John M. Doris and The Moral Psychology Research Group – Oxford University Press, 2010 – p. 485

¹ Two traits are homologues if they are modifications of a single ancestor trait (e.g. the human eye and the chimpanzee eye). Homologues are not necessarily very similar: for instance, mammals' arms and bats' wings are homologues, although they look quite different.

ПРОБЛЕМА МЕТОДОЛОГІЇ В СХОДОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Голець О.Я.

Київський національний лінгвістичний університет

Слово “східний” не можна вважати позитивним науковим терміном. Використовуючи його, ми часто маємо на увазі такі різні форми духовного буття, як даосизм та іслам, буддизм і зороастризм. І об’єднує їх не спільний культурний простір, не спільні традиції, а лише спільна назва – “схід”. Як зазначають філософи-сходознавці, поняття “схід” використовується лише як ім’я для позначення різноманітних неєвропейських (незахідних) культур [3, с. 192–193]. При цьому варто зазначити, що поняття “захід” характеризується більшою онтологічною релевантністю, аніж поняття “схід”, оскільки під “заходом” можна розуміти певну відносно гомогенну історико-культурну реальність, яка базується на античних, іудеохристиянських і гуманістичних цінностях та їх проекціях. Певним чином “схід” як предмет дослідження конструюється й самими сходознавчими дослідженнями, які звертаються і до арабо-мусульманської, і до китайської, японської, індійської та інших незахідних культур. Дослідники-сходознавці звертають увагу на те, що при аналізі неєвропейських культур ми стикаємося з невиправданістю наших апріорних очікувань та неможливістю розраховувати на інтуїтивне розуміння того, як функціонує культура [2].

Зазвичай, дослідження східних культур ґрунтуються на одній з двох базових методологій: універсалізмі або партикуляризмі.

Універсалізм виходить з того, що існують універсальний, загальнолюдський (правильний) шлях розвитку, і універсальна загальнолюдська раціональність, яка представлена науковим мисленням (ця традиція починається ще з Аристотеля). Ця методологія ґрунтується на декількох надважливих переконаннях. По-перше, універсалізм ґрунтується на переконанні, що весь світ (як об’єкт розумового пізнання) та всі його прояви можуть бути істинно пізнані розумом. Тобто, немає нічого вищого за авторитет розуму. Релігія стає приватною справою, а право пізнавати світ відходить науці. По-друге, це універсалізм людини як родової істоти. Тобто розум є єдиним для всіх, існує лише одна раціональність і протиставляється всьому іншому, що трактується як нерациональне або ірраціональне.

Аспект універсальності розуму, який є фундаментальним для розвитку європейського гуманізму, передбачає ряд надзвичайно важливих для дослідження інших культур результатів:

1. Раціональність, якщо вона є справжньою, дійсною раціональністю і веде до істинного знання, не може бути різною в різних частинах світу або в різних культурах, оскільки істина є єдиною. Це означає, що різні культури по різному співвідносяться з цією єдиною істиною, яка здобувається завдяки справжній раціональності;

2. Саме на цьому і ґрунтується одне з положень європоцентризму, позаяк саме європейська культура найбільш повно реалізувала ідеал раціональності та науковості. Цей ідеал передбачає, що будь-яка культура, яка прагне до істини, повинна або запозичити західний шлях розвитку цієї раціональності, або самостійно пройти той самий шлях. Можна скільки завгодно говорити про повагу до національної та культурної самобутності, але якщо наперед задається існування єдиного шляху до істини, тобто нашого шляху, то ми будемо говорити з точки зору європоцентризму [1].

Сприйняття розуму та раціональності як єдиної для всіх, тобто як загальнолюдської, ґрунтується на уявленні, що світ є одноманітним і, відповідно, істина також є одноманітною. Саме це уявлення лежить в основі всієї новоєвропейської науки, саме завдяки цьому положенню наука претендує на універсальність і трансформується в універсальні технології. Виходячи з цієї концепції, будь-яка “інаковість” сприймається лише як негативна характеристика.

Друга концепція, партикуляризм, виходить з того, що кожна культура являє собою певну закриту цілісність, яка живе за своїми своєрідними законами.

Більшість професійних сходознавців підтримують другу концепцію, тобто партикуляризм, зазначаючи, що реальний досвід роботи зі східними культурами настановлює на думку, що східні культури мають свою, іншу логіку розвитку та реалізації. Часто звучить думка, що східні культури “логічно інші”. “Логічно інші” передбачає, що очікування європейського дослідника щодо того, як повинна логічно розвиватися та функціонувати культура, не справджуються.

Однак останнім часом філософи-сходознавці (зокрема, школа відомого філософа-арабіста А. Смірнова) пропонують іншу методологію сходознавчих досліджень [1]. Цей підхід можна назвати логіко-смісловим, і він поєднує певні риси і універсалістської, і партикуляристської методологій. Логіко-смісловий підхід до сходознавчих досліджень пропонує виходити з того, що універсальним для різних культур є сама здатність смислопокладання, а модуси цієї здатності, способи її реалізації можуть бути принципово різними. Саме тому й можливі різні типи раціональності, які не зводяться одна до іншої, але варіативно проявляють саму універсальну здатність людської культури до смислопокладання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Смирнов А.В. Новый гуманизм как новый универсализм? / Андрей Смирнов // Здравый смысл. – Осень-зима 2012. – № 3 (64), 4 (65). – С. 10–15.
2. Смирнов А.В. Основания рациональности в разных культурах / Андрей Смирнов // Актуальные проблемы современности сквозь призму философии : Сборник докладов. Выпуск 1 / Отв. ред. С.В. Девяткин; НовГУ имени Ярослава Мудрого. – Великий Новгород, 2007. – С. 131–161.
3. Торчинов Е.А. Парадигмы классической китайской философии в компаративистском аспекте / Евгений Торчинов // Размышления о философии на перекрестке второго и третьего тысячелетий. Сборник к 75-летию профессора М.Я. Корнеева. Серия “Мыслители”. Выпуск 11. СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2002. – С. 192–209.

ФІЛОСОФСЬКИЙ ТЕКСТ В ІНТЕРСУБ'ЄКТИВНОМУ ПОЛІ КУЛЬТУРИ

Дуйкін В.Р.

Київський національний лінгвістичний університет

Одним із важливих складників у функціонуванні антропологічного поля культури є власне філософська культура. Остання, здійснюючи, прямо чи опосередковано, суттєвий вплив на соціокультурні процеси, знаходиться в залежності від представлених в її розпорядженні філософських текстів, характеру їх взаємовпливів у наявному соціокультурному середовищі.

Зрозуміло, що будь-який філософський текст функціонує не сам по собі, він приводиться в рух відношенням філософа до нього. І знаходячись в русі, філософський текст безпосередньо виступає як своєрідний корелят свідомості. А тому він і являє собою єдність нескінченно відкритого розмаїття концептотвірного досвіду, в якому відбувається чередування “мого” і “чужого” досвіду розкривання смислових гори зонтів тексту. І тут доречно пригадати думку Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі, в якій наголошується на тому, що “історія філософії вкрай нецікава, якщо не ставить перед собою завдання оживити дрімаючий концепт, зіграти його по-новому на новій сцені, хоча б і обернувши його проти самого себе” [2, с. 37]. Запропонована до розгляду проблема може бути представлена у різних варіаціях. Але коли мова йде про текст, як творчий доробок того чи іншого філософа, то необхідно брати до уваги, що він спрямований на вирішення основного питання філософії. При цьому не з позицій того, що є первинним, а що – вторинним. Мова повинна йти про те основне питання філософії, яке передбачає відшукування тієї єдиної точки, де в тексті співпадають смисл і творчість, зовнішній і внутрішній контекст (зумовленість) творчості автора і основні напрямки руху його думки. Це майже кантівська постановка питання стосовно того, як можливе нове знання.

Саме у такому вигляді основне питання філософії є концептотвірним і втілюється в текст. А текст, як певне уособлення “Я”, розкриває нам, як це “Я” мислить. І якщо мати на увазі Декартів принцип *Ego cogito (ergo) sum*, то текст повинен відкривати нам потрійне “Я”: “Я”, яке володіє здатністю сумніватися; “Я”, яке володіє здатністю мислити і “Я”, яке володіє здатністю існувати. В основі *cogito* конкретного філософа, який очікує, що співпадання смислового тезауруса його свідомості і смислу самого тексту, до якого він залучає себе, це можливо, оскільки передбачає, що текст має певну телеологію, в якій виражена мета автора даного тексту. Тому для того, щоб розкрити зміст філософського тексту необхідно розкрити зміст того “фазового простору”, який утворюється даним текстом. Специфіка функціонування філософського тексту в інтерсуб'єктивному полі культури полягає в тому, що він спрямований і спрямовує читача на певний горизонт (очікування події, мети). А це значить, що вихідним моментом будь-якого теоретичного бажання автора тексту є відношення між особистим досвідом і тими подіями, у владу яких волею долі він попадає, стаючи присутнім в історії.

Необхідно враховувати і те, що на формування авторського тексту значний вплив здійснюють наявні у соціокультурному полі філософські течії. Наприклад, якщо брати текстотвірний процес у творчості П. Тейяра де Шардена, то в ньому ми знайдемо своєрідний духовний образ Європи ХХ ст. у його зміні: тут і відлуння томізму – неотомізму – А. Бергсона – рух християнської демократії – марксизму у Франції і т. ін. Ми отримуємо своєрідну поліфонію смислів, як певний діалог культур, діалог інтелектуалів.

Філософський текст позиціонує себе як своєрідне відкривання іншого-у-собі за допомогою, з одного боку, інтенціонального акта, а з іншого, потенційного горизонту, який ще не перетворився у весь життєвий світ. Маючи на увазі саме цю обставину Е. Гуссерль не випадково зазначає, що “Якщо... Я як це *его*, редукую мій феномен об’єктивного світу до власної сфери, а потім додаю до неї все, що будь-яким чином віднаходжу як своє власне,... то цю власну сферу мого *его* можемо знову відшукати у редукованому феномені світу як власне сферу моєї душі, з тією лише різницею, що тут цей зміст, у якості складової мого сприйняття світу, буде у трансцендентальному плані вторинним” [1, с. 199]. І первинно редукованою, історія набуває сенсу лише тоді, коли створюється новий текст. Завдяки тексту, у якому відображена особливість авторського трансцендентального *его*, стає зрозумілим, що думка філософа знаходиться у пошуку інструментів, щоб бути *іншою*. Отримуємо текст як досить специфічну форму діалогу автора з самим собою і з наявним світом філософських текстів, з одного боку. А з іншого, отримуємо достатньо мозаїчну картину діалогу різноманітних філософських текстів, яка маніфестує досить специфічний “життєвий світ” мислення, як світ історико-філософського текстового довкілля. Специфіка цього текстового довкілля полягає у тому, що він скидає з себе ознаки вузько національно-культурного утворення, хоча і виникає у його межах, формуючи світ певних культурних епох як інтерсуб’єктивних утворень. Інтерсуб’єктивне поле філософських текстів, як світ певних культурних епох, в межах трансцендентальної суб’єктивності безпосередньо представлене як певна інтелектуально-лексична матриця, що призвана виконувати і охоронну функцію. У даному випадку відбувається зміна парадигми маргінальності, формування досить специфічного типу консерватизму мислення, яке відсувається у зону забуття як певний теоретичний непотріб.

Таким чином, як засвідчує розвідка, дослідження функціонування філософського тексту в інтерсуб’єктивному полі культури є актуальним завданням у структурі історико-філософських досліджень. Феноменологія філософського тексту дозволяє більш глибоко зрозуміти сутність інтерсуб’єктивності, розширити межі розуміння того, що собою являє “життєвий світ”, який для мислення сконструйований філософськими текстами різних епох.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуссерль Э. Картезианские размышления / Э. Гуссерль; [пер. с нем. Д. В. Скляднева] – СПб.: Алетейя, 1998. – 250 с.
2. Делез Ж., Гваттари Ф. Что такое философия? / Ж. Делез, Ф. Гваттари; [пер. с фр. С. Зенкина] – СПб.: Алетейя, 1998. – 98 с.

ГУМАНІТАРНІ ПРАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ ФІЛОСОФСЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Комісар Л.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Як можливе у ХХІ ст. (якщо взагалі можливе) “вивищення людини до справжньої гуманності” (Г.-Г Гадамер)? Назва статті І. А. Бондарчук “Проблема гуманності живого слова філософії” [1] промовисто закликає усіх небайдужих (і/чи співпричетних) обговорити ті складні реалії, якими супроводжується сучасне викладання філософських дисциплін. “Певна річ, трансформація філософської освіти в гуманітарний горизонт – діяльність довгострокова і проєктивна і, як така, передбачає вивчення різних сценаріїв практичної роботи, діалогічну взаємодію викладачів, серйозну експертизу форм, змісту і засобів викладання філософії” [1, с. 8]. Безсумнівно, заявлена проблематика є надактуальною у сучасній невизначено-кризовій освітній ситуації в Україні, особливо стосовно дисциплін філософсько-гуманітарного циклу.

Респонсивним суголоссям щодо потреби вирішення окреслених колізій (або, принаймні, спробою “антиципацій” майбутніх стратегій виходу із складної ситуації) є і наступна теза: “Інтелектуали повинні гуманізувати суспільство через викладання філософії”. Вона наскрізно проходить крізь усю тематику програми “Як філософська освіта може гуманізувати суспільство?”, що 20 лютого 2015 р. трансливалась на телеканалі ЦК (КГР ТРК) [3].

На нашу думку, саме компетентнісний¹ підхід, реалізація його принципу в процесі засвоєння студентами філософських дисциплін уможливить практики гуманістичних інтенцій, які апріорі повинні бути притаманні зазначеним дисциплінам. З цією метою, за пропозицією і під керівництвом професора І. А. Бондарчук нами і був розроблений практичний бік курсу для студентів-магістрів КНЛУ “Логіка і методологія наукового пізнання (гуманітарні науки)”, який має на меті “познайомити студентів із сучасним дискусійним характером розв’язання методологічних проблем гуманітарного пізнання, зосередити їх увагу на панорамі сучасних методологічних пошуків у сфері гуманітарного пізнання і у такий спосіб сприяти осмисленню студентами специфіки власних навчальних дисциплін в загально-гуманітарному контексті. Останнє дозволить сформулювати у студентів належний теоретико-методологічний кругозір для майбутньої професійної роботи та практичної реалізації власних дослідницьких інтересів” [2, с. 3].

Викладаючи чотири роки означений предмет, ми можемо зробити висновок, що дана проблемна спрямованість допомагає студентам (принаймні тим, хто справді зацікавлений у навчанні), практично реалізувати такі навички: 1) переорієнтації пізнавальної позиції із реципієнта знань на співпошукача смислу гуманітарних явищ; 2) запитальності та рефлексивності у ставленні до гуманітарних процесів, що сприяє розширенню когнітивного потенціалу

студентства; 3) діалогічності, комунікативної культури, що забезпечить майбутньому фахівцеві можливість долучатись до професійних дискурсивних полілогів та дискусій.

Приведемо ще один практичний приклад. Професорсько-викладацький склад кафедри філософії розробив “Методичні рекомендації до письмової самостійної роботи для студентів II курсу КНЛУ з навчальної дисципліни “Філософія””. Саме такий вид роботи з філософії є важливим елементом навчального процесу, справді реалізуючи компетентнісний підхід на практиці. На методичному семінарі були окреслені (можливо, і дещо оптимістично) очікувані компетенції студентів: 1) формування герменевтичних навичок роботи з філософським текстом (за різними рівнями герменевтичного розуміння тексту-першоджерела: тлумаченням, коментарем, інтерпретацією); 2) спрямованість студента до поглибленого аналізу обраної філософської тематики; 3) вміння неупереджено зіставляти різні кути зору на досліджувану проблему; 4) спроба критичного визначення власної позиції. Дані настанови вже другий рік реалізуються у практикумах до семінарських занять, проте висновки щодо їх ефективності (як практичної реалізації компетентнісного підходу) можна буде зробити, на нашу думку, не раніше, ніж за рік.

Використаємо у підсумках аналітичну настанову, яку пропонує І. А. Бондарчук як висновок до своєї статті: “...гуманітарна “проробка” змісту філософського матеріалу уможлиблює певною мірою вибір тих соціальних норм буття, що здатні употужнити сьогодні смисл людської консолідації, сприяти формуванню духовного і культурного контексту буття. Свідомістю цього суспільного призначення філософії має бути сповнена і справа її викладання у вузах” [1, с. 10]. Отже, залишаємо проблему відкритою як запрошення до майбутньої дискусії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарчук І. А. Проблема гуманітарності живого слова філософії (з досвіду спостереження за образами викладання філософії у вузах) / І. А. Бондарчук // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: “Історія, економіка, філософія”. Вип. 18 / Гол. ред. Ю.І.Терещенко. – К. : Вид. центр. КНЛУ, 2013. – С. 4–10.
2. Бондарчук І. А., Комісар Л. П. Логіка і методологія наукового пізнання (гуманітарні науки) : навчально-методичний посібник для IX семестру / І. А. Бондарчук, Л. П. Комісар. – К. : “ЛОГОС”, 2014. – 84 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Як філософська освіта може гуманізувати суспільство? / Віталій Матвеев, Назіп Хамітов // Програма “Свобода мысли с Назипом Хамитовым” : [телеканал ЦК (КГР ТРК); 20 лют. 2015 р.]. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=Ns_1EjTBjYA&list=UU3Np4HPnORYYqYbjRdX3zOA.

¹ Ми вживаємо поняття “компетентнісний підхід” як вміння студента синтезувати набуті навчальні знання з практичною діяльністю; з інтенціями до трансформації професійно-навчальної діяльності у власне професійну.

ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКІ ОРІЄНТИРИ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Чехун Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Теоретичне осмислення процесів глобалізації і подолання глобальних проблем – надзвичайно складна справа, адже і на сьогоднішній день не досягнуто бажаних результатів. Разом з тим, багато дослідників пов'язують подолання глобальної кризи з формуванням і укріпленням в масовій свідомості нової етики, з розвитком культури та її гуманізацією. Життєва позиція людей, їх спосіб думок у багатьох випадках визначають і їх спосіб дій, реальні вчинки, а, в кінцевому рахунку, і результат, до якого вони прагнуть.

В той же час очевидним є те, що зміна стійких уявлень про світ, які склались роками, подолання застарілих стереотипів мислення та утвердження нових гуманістичних принципів в свідомості молодих людей ще не є вирішенням загальнолюдських проблем. Це хоча і необхідний, але лише перший крок на шляху їх подолання, і пов'язаний він з формуванням такого світогляду, який буде відповідати ситуації, що постійно змінюється і буде адекватно відображувати реалії сучасної епохи. В основу оновленого світогляду повинен бути покладений новий гуманізм, в якому відобразиться і новий зміст, і нові риси суспільних відносин, які не існували в минулі роки, бо вони обумовленні різким зростанням інтернаціоналізації суспільного життя, що є характеристикою лише останнього століття. Звідси, новий гуманізм має бути зорієнтований на вироблення глобальної свідомості і включати в себе, як мінімум, три базові начала: почуття глобальності, нетерпимість до насилля і любов до справедливості, що витікає із визнання основних прав людини.

Таке складне завдання в той же час покладено і на сучасний університет як місце викладання “універсального знання”. Таким чином, університети в суспільстві виконують два глобальні цільові завдання: бути ресурсом інтелектуального розвитку нації за рахунок масової вищої освіти та здійснювати трансфер інноваційних технологій і їх розповсюдження [1, с. 22]. “Тобто, його мета, з одного боку, є інтелектуальною, а не моральною; а з іншого боку, його метою є радше розповсюдження і поширення знання, ніж забезпечення його доступу” [2, с. 136].

В сучасних соціокультурних умовах університет досліджує себе і як ідею, і як соціальний інститут. Як вважає М. Гусаковський із співавторами, нові тенденції у змінах університету мають відношення до перегляду та переорієнтації його базових засад і полягають не тільки і, мабуть, не стільки у принципах функціонування університету, скільки у способах його самоуявлення і самоопису. Отже, університет має віднайти не просто деяку ідею свого існування, а й розробити новий самоопис, що одночасно буде задовольняти як сьогоднішньому стану суспільства і культури, так і майбутньому самого університету [3, с. 213]. Таким чином, процес філософської рефлексії університету має важливе методологічне значення для розкриття його унікальної ролі в процесі соціального

пізнання. Для суспільства університет продукує картину світу, а потім надає інструменти для її реалізації – наукові відкриття, а також вихованих в душі певних цінностей і професійно освічених випускників.

На нашу думку, світогляд людей проявляється не лише в тому, що вони знають про світ, але і в тому, як вони цю інформацію інтерпретують, які вчинки і висновки роблять. Саме філософія, яка є основою гуманітарної освіти, формує світоглядну та громадянську позицію студентів, їх мисленнєву суверенність та здатність до співбуття в нинішньому світі, який потребує саме консенсусних засад.

Філософське розуміння людини і світу створює передумови для формування світоглядної культури і культури мислення, а провідними носіями таких значущих маркерів в університеті (зокрема, і у КНЛУ) є філософські дисципліни. Зокрема, студентам у процесі засвоєння, наприклад, навчальної дисципліни “Філософія”, надається можливість усвідомити специфіку філософського осмислення людини, буття, свідомості, простору, часу – на відміну від спеціально-наукових дискурсів; осмислити засадничі способи буттєвості людини (діяльність, практику, комунікацію, духовність, рефлексію); сформувати такий тип суб’єктивності, який здатен реалізувати в системі суспільної комунікації гуманістичний зміст духовних відношень (моральних, естетичних, політичних тощо). У зв’язку з цим, потрібно, насамперед, формувати у студентів вміння оволодівати мистецтвом твердо дотримуватися своїх поглядів і поважати діаметрально протилежні, “інші”. У цьому сенсі саме університет має багатий досвід. “Однак саме співбесіда, що триває в стінах університету, має слугувати яскравим свідченням на користь того, що ця культура насправді є найкращим способом впоратися з найбільшими розходженнями в поглядах, витвореним людським розумом протягом століть ворожнечі та агресії” [3, с. 106] І тут можна погодитись з Ньюменом, який зазначає, що найбільшою академічною чеснотою є “дисципліна розуму”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузьменко Н. І., Демченко О. О. Університет як унікальний суб’єкт соціального пізнання (філософський дискурс) / Н. І. Кузьменко, О. О. Демченко // ВІСНИК НТУУ “КПІ”. Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2013. – Випуск 3. – С. 20–33.
2. Пелікан Я. Ідея університету : переосмислення : [монографія] / Ярослав Пелікан ; [пер.з англ.] – К. : Дух і літера, 2009. – 360с.
3. Гусаковський М. А. Университет как центр культуропорождающего образования. Изменение форм коммуникации в учебном процессе : [монография] / М. А. Гусаковский, Л. А. Яценко, С. В. Костюкевич и др. – Мн. : БГУ, 2004. – 279 с.

ОСНОВНІ ЕТАПИ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Васильчук В.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Сьогодні історія туризму поділяється на декілька етапів залежно від зміни наступних факторів: мотивації подорожей; способу подорожей і розвитку транспортних засобів; кількості подорожуючих і охоплення туризмом різних верств населення.

Вагомий внесок у наукові дослідження формування та розвитку туристичної діяльності внесли такі зарубіжні вчені, як М.В. Соколова, В. Фрейер [1] та інші. Історичні аспекти розвитку туризму висвітлено у працях таких вітчизняних вчених: Т.А. Дьорова, Л.П. Дяченко, Т.І. Ткаченко, В.К. Федорченко [2] та інших.

Історія розвитку туризму має чотири етапи:

I-й етап – первісний (початковий туризму) – з найдавніших часів до 1841 р.

II-й етап – елітарний (організований туризм) – 1841 р. – 1914 р.

III-й етап – індустріальний (масовий туризм) – 1914 р. – 1945 р.

IV-й етап – монополізація і глобалізація туристичної індустрії – 1946 р. і до наших днів.

Перший етап розпочався з *Homo sapiens* (людина розумна). Попередницею сучасної туристичної, в нинішньому розумінні цього слова, подорожі була мандрівка, яку здійснювали люди. Основними чинниками, що спонукали наших предків мандрувати, були: потреба освоєння нових територій.

Другий етап суспільного життя серйозно позначився на становленні туризму як окремої галузі. Одною з перших країн, в якій перемогла буржуазна революція й почав розвиватися капіталізм, була Англія. Саме тут і утворилися перші туристичні організації, що розвили свою діяльність спочатку усередині країни, а потім і за її межами. Великого англійського реформатора Томаса Кука справедливо вважають «батьком» туризму. Він вперше створив специфічний туристський продукт – тур (1841 р.), уклавши угоди із залізничниками і пароплавними компаніями, готелями та ресторанами на обслуговування туристів. На цьому етапі зароджується туристичний бізнес.

Третій етап – зародження масового туризму – туризм перетворюється на значне суспільне явище, доступне для більшості громадян розвинених країн. Розвиток туризму було перервано світовими війнами, після закінчення яких, дедалі більша кількість людей мала потреби в організованому, активному відпочинку. Це почався етап індустріалізації туризму.

Четвертий етап туризм із «предмету розкоші» перетворився в одну з першочергових потреб населення країн світу. Характерною рисою постіндустріального розвитку є космонавтика, а для туристичної сфери – зародження космічного туризму, в основі чого є отримання нових вражень та знань. Саме прагнення людини підкорити космічний простір стало причиною наукових відкриттів, технологічних проривів і є чинником розвитку нового

виду туризму – космічного, що є феноменом ХХІ ст. Від космічного туризму (найдорожчого виду відпочинку) споживач отримує іміджевий ефект, що полягає у гордості за свій вчинок та визнанні себе як піонера в космосі. Цей вид можна віднести і до екстремального виду туризму, оскільки підготовка до подорожі вимагає певних показників щодо здоров'я людини, безпеки життя, адже ризик загинути для пасажирів космічного корабля оцінюється як 1:250, а літака комерційних авіаліній – 1:2 000 000. У світі близько 10 тис. людей готові заплатити один мільйон доларів за нетривалий політ навколо земної орбіти [3, с. 140-152]. Основними мотивами здійснення космічної подорожі є можливість споглядати вид Землі з космосу, перевантаження, прискорення під час злету, ексклюзивні відчуття та враження, невагомість.

Ефективний розвиток сучасного туризму повинен відбуватись на фоні збалансованого існування трьох основних елементів людського розвитку – економіки (господарський розвиток), суспільства (ефективна життєздатність населення) і природи (оточуюче природне середовище) так, щоб не порушувалися цілісність й оптимальне співвідношення цих елементів. Отже, у сучасний період ми спостерігаємо початок епохи сталого розвитку туризму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соколова М. В. История туризма / Соколова М. В. – М. : Мастерство, 2002. – 352 с.; Freyer W. Tourismus: Einführung in die Fremdenverkehrsökonomie / W. Freyer. – 6., überarb. und aktualisierte Aufl. – München/Wien : R. Oldenbourg Verlag, 1998. – 470 p.;
2. Федорченко В. К. Історія туризму в Україні / В. К. Федорченко, Т. А. Дьорова. – К. : Вища школа, 2002. – 195 с.; Дяченко Л. П. Економіка туристичного бізнесу / Дяченко Л. П. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.; Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : [монографія] / Т. І. Ткаченко. – [2-е вид., випр. та доп.]. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.
3. Ткачук Л. М. Космічний туризм: реалії та перспективи [Ел. р.] / Л. М. Ткачук // Космические путешествия: наука, образование, практика: материалы Междунар. науч.-практ. конф., 2 декабря 2010 г. / Киевский ун-т туризма, экономики и права, Нац. космич. агентство Украины, Ин-т государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины, Междунар. филос.-космолог. общ-во; редкол.: В. К. Федорченко [и др.]. – К. : [б. и.], 2010. – С. 140 – 152.

ВІДОБРАЖЕННЯ ІДЕЙ СЛОВ'ЯНОФІЛЬСТВА В НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ М.О.МАКСИМОВИЧА

Гедін М.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Для сучасного етапу розвитку української історичної науки характерна персоніфікація історичного процесу. Історію творить народ, однак його провідне ядро складають особистості, призначення яких своїми ідеями, діяльністю і інтелектом осмислювати історичне минуле українського народу.

У цьому контексті постає необхідність вивчення історичних поглядів і наукової спадщини визначного українського науковця – Михайла Олександровича Максимовича, життєвий шлях та наукова діяльність якого, складає цілу епоху в національно-культурному розвитку України.

Історичний світогляд М.О.Максимовича формувався в контексті ідей народництва. Діяльність вченого спрямовувалася на утвердження української ідеї, стрижнем якої було автохтонне походження українців, соборність українських земель. На основі історіософських поглядів, М.О.Максимович створив концепцію українського минулого від найдавніших часів до кінця XVIII століття, яка репрезентувала перед світовим товариством один з перших наукових викладів схеми розвитку українського народу[1, с. 18].

Одне із провідних місць у науковій спадщині М.О.Максимовича посідають його студії з дослідження проблем походження та ранньої історії Русі. У 30–50-х рр. XIX століття у російській науці і суспільстві актуалізуються питання про походження перших правителів Русі і формування державності у Східній Європі, що поклало початок довготривалій дискусії про роль варягів у цьому процесі та їхню етнічну приналежність[2, с. 14]. Участь у цих диспутах приймав і сам М.О.Максимович, активно полемізуючи в листуванні і на сторінках періодики з російським істориком М.П. Погодіним[3].

Слід зазначити, що друга половина IX – початок X століття була переломною віхою в історії східних слов'ян, що встали на шлях формування державних об'єднань. Утвердження у Києві Аскольда і Діра в середині IX століття поклало початок зародженню тут князівської династії Рюриковичів й формуванню більш досконалішої суспільно-політичної структури організації місцевих спільнот. З цього часу Середня Наддніпрянщина поступово перетворювалась на головний територіально-політичний осередок Русі.

М.О. Максимович вважав Аскольда і Діра Київськими князями, які заснували перше східнослов'янське державне утворення у Наддніпрянщині. Вчений наголошував, що Аскольд і Дір почали разом князувати в Києві у 864 році і правили на Русі до приходу князя Олега у 882 році.

Далі М.О.Максимович намагався знайти відповідь на не менш важливе питання – звідки на землі слов'ян прийшли князі Аскольд і Дір. Досліджуючи цю проблему, вчений проаналізував «Повість минулих літ», де говорилося, що у Рюрика були два мужа «не його племені, а бояри», яким він не дав «ни града ни села» і «відпросилися вони до Цесарограда с родом своїм, і рушили обидва по Дніпру і залишилися в Києві»[4, с. 12]. Разом з ними, на думку М.О.Максимовича, у Новгородському князівстві не стало Русі, оскільки вона перейшла на Дніпро з Аскольдом і Діром.

Як вважав М.О.Максимович, за роки правління Аскольда і Діра Русь упевнено вийшла на світову арену і стала важливим фактором міжнародної політики. І хоча основою зовнішньої політики в цей час були контакти з Візантійською імперією, інтереси ранньої Русі в цей час охоплювали інші території – Хозарський каганат, Болгарію, Грузію, Вірменію, Албанію, Азербайджан, Східний Крим, Прикубання (Арсанія), а також Багдад[5, с. 45].

Характер зовнішньої політики ранньої Русі по відношенню до кожного з державних утворень, на думку М.О.Максимовича, визначався Аскольдом і Діром, враховуючи, насамперед, інтереси власної держави. Зокрема, з більшістю зазначених вище державних утворень Русь часів Аскольда і Діра підтримувала активні торгівельні та політичні зв'язки[5, с. 49].

В сучасній українській історіографії вважається, що київські князі Аскольд і Дір обережно ставились до християнізації населення Русі. На думку М.О. Максимовича, це було пов'язано з тим, що князі усвідомлювали яку загрозу політичному суверенітету їхній державі у IX столітті могло нести встановлення над нею ідеологічної зверхності будь-якою із сусідніх держав. Не викликало сумнівів у М.О.Максимовича твердження, що, маючи тісні зовнішньополітичні контакти з християнськими країнами (Візантійською імперією, Франкською державою та ін.), Аскольд і Дір прагнули прийняти християнство та церковне управління на рівноправних умовах.

Таким чином, хрещення Русі в середині IX століття, на думку М.О. Максимовича, було закономірною подією міжнародного значення, тісно пов'язаною із загальною суспільно-політичною ситуацією у світі і мало значний вплив на культурно-історичний розвиток східних слов'ян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Короткий В. А., Біленький С. Г. Михайло Максимович та освітні практики на Правобережній Україні в першій половині XIX століття [Текст] / В. А. Короткий, С. Г. Біленький ; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : ВЦ "Київський університет", 1999. – 387 с.
2. Надія Бойко. Михайло Максимович – навіки з рідним краєм. – Черкаси: Брама, 2004. – 248 с.
3. Максимович М.А. Филологические письма к М.П.Погодину. // Русская беседа. № 3 – 1856. – Отделение науки. – С. 78-139.
4. Літопис руський / Пер. з давньорус. Л.Є.Махновця; Відп. ред. О.В.Мишанич. – К.: Дніпро, 1989. – 591 с.
5. Шумило С. Князь Оскольд и християнизация Руси / С. Шумило. – К., 2010. – С. 45.

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ КОМАНДНОГО СКЛАДУ АРМІЇ УНР В ПЕРІОД ВІЙНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ З НАРОДНИМ СЕКРЕТАРІАТОМ (ГРУДЕНЬ 1917 – КВІТЕНЬ 1918 Р.).

Комова О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Від часу проголошення незалежності й до трагічних подій, які відбуваються після перемоги «революції гідності», питанням розбудови боєздатної армії, її модернізації, комплектування кваліфікованими командними кадрами приділялося недостатньо уваги. Лише після анексії Криму Російською Федерацією та розгортання за її підтримки сепаратистського руху на Півдні і Сході країни,

українські політики, нарешті, почали займатися реальними реформами Збройних Сил. Нині з усією очевидністю постало завдання оперативного вивчення та втілення в життя усього позитивного досвіду військового будівництва в Україні та світі ХХ – початку ХХІ століть. Чималий інтерес представляє досвід розв'язання проблем військового будівництва часів Центральної Ради, коли УНР прийшлося відстоювати своє право на існування в умовах громадянської війни та неприхованої військової агресії з боку більшовицької Росії. Тоді, так само, як і зараз, життєздатність Української Центральної Ради (далі – УЦР) й проголошеної нею республіки значною мірою залежала від злагоджених дій молодшої української армії, фахової роботи, відповідальності та патріотизму військового керівництва всіх рівнів. Слід зазначити, що за 23 роки незалежності різні аспекти зазначеної проблематики знайшли своє висвітлення у наукових дослідженнях Тинченка Я., Курас І., Турченко Ф.Г., Геращенко Т. С., Верстюка В. Ф., Осташко Т.С., Мацагора О.А., Герасименко М.В., Лободаєва В. М., Мараєвої В.В., Голубка В., Сідака В.С. [1] та інших. Однак, все ще не проведено системного вивчення досвіду організації командного складу армії УНР в період війни Центральної Ради з Народним секретаріатом в період з грудня 1917 р. по квітень 1918 р. На погляд автора, цей процес можна умовно розділити на 2 етапи:

I-й етап – **перехідний** (листопад 1917 р. – січень 1918 р.),

II-етап – **реформаційний** (лютий – квітень 1918 р.).

Під час I-го етапу замість українізованих частин колишньої російської армії та різного роду добровольчих воєнізованих формацій започатковується процес створення Збройних сил УНР, командної вертикалі управління (Генерального секретарства військових справ, невдовзі перейменованого на Військове міністерство, Головного та Генерального штабів, Головного управління постачання, окремих відділів, командно-штабних інституцій на місцях), закладаються підвалини власної військової освіти. Відомо, що за урядування С.Петлюри, який проводив зважену кадрову політику, до роботи у військових інституціях зголосилося чимало патріотично налаштованих офіцерів з різних політичних таборів (організатор 1-го Українського (колишнього 34) корпусу, генерал-лейтенант П.П.Скоропадський, генерал-майор Л. Кондратович (колишній начальник I-ї піхотної дивізії), генерал-майор М. Іванів (в минулому – командир 48-го Сибірського стрілецького полку), підполковник В. Матяшевич (з грудня 1917р. головний начальник постачання Військового Секретаріату), підполковник В. Павленко (начальник повітряної оборони Ставки Верховного Головнокомандувача російських військ у Могильові майбутній командувач Київської військової округи), підполковник О. Жуковський (командир батальйону 4-го Німанського прикордонного піхотного полку, член Української ради Західного фронту, майбутній військовий міністр УНР), підполковник О. Сливинський (майбутній начальник Українського Генерального штабу, підполковник В. Поплавко (колишній командир бронедивізіону особливого призначення, завідувач муштровим відділом УГВК, а згодом – його комісар при штабі Одеської військової округи), полковник О. Пилькевич (командир першого повітроплавного дивізіону), підполковник Ю. Капкан (командир богданівського

полку) капітан Удовиченко (з 10 липня 1917 р. – уповноважений УГВК при штабі Південно-Західного фронту), викладач 2-го Київського Миколаївського військового училища, полковник О. Астаф'єв (Остапура-Степовий), командира 7-го ординарського ескадрону Окремої Кавказької Туземної дивізії штаб-ротмістр М. Аркас та інші) [2, С. 7, 21-22]. Це дозволило доволі швидко налагодити роботу командних інституцій, посилити позиції УЦР на фронті та в тилу, на певний час створити протизагроз більшовицьким мілітарним формаціям, підпорядкувати генеральному секретарству чимало регулярних та добровольчих військових частин, військові освітні заклади в Україні, ініціювати створення 2-х гайдамацьких дивізій. Але впевнені кроки військового проводу УНР у напрямку розбудови регулярної армії викликали невдоволення більшості українських соціалістів. Вбачаючи у постійної армії мілітаристську загрозу революції, радівська більшість домоглася відсторонення С.Петлюри від займаної посади. Його наступники – М.Порш (з 11.01.1918р.) та І.Немоловський (з 18.01.1918) спробували зробити ставку на організацію міліційної армії з одночасною демобілізацією регулярних частин старої армії. На практиці це призвело до розвалу фронту, деморалізації українізованих підрозділів, розчарування великого числа офіцерів й солдатів у політиці Центральної Ради. Характерними рисами цього етапу стали: крайня політизація військово-організаційної роботи уряду, УЦР, керівних військових інституцій; відсутність єдиних підходів до характеру й змісту військового будівництва, його перспектив; гостре протистояння між прихильниками ідей організації міліційної та збереження регулярної армії; нехтування думкою професійних військових, застосування класового підходу до призначення командних кадрів. Суперечлива кадрова політика УЦР, невиправдані зміни керівників військового відомства поставили країну на межу краху. Така ситуація дозволила харківським більшовикам при підтримці Раднаркому Росії перехопити стратегічну ініціативу у Центральної Ради і розпочати військовий наступ на підконтрольних Раді територіях. Як наслідок, УЦР втратила контроль над більшістю українських губерній, більшовиками був захоплений Київ. Невідомо, яка доля спіткала б Раду, якби не патріотизм й подвижництво невеликої групи українського вояцтва, серед яких були С.Петлюра, О.Жуковський, П.Болбочан, Є.Коновалець, О.Осецький та інші. За короткий час їм вдалося переломити ситуацію на фронті й стримати продовження радянських військ на Волині й Поділлі. З початком реалізації положень мирової угоди, підписаної між УНР та країнами Четверного союзу ситуація в Україні докорінно змінилася і невелике українське військо отримало новий шанс на відродження.

Під час II-го етапу процес організації командного складу армії УНР мав вже цілком прогнозований характер. Після докладного аналізу причин поразки на попередньому етапі війни з Народним Секретаріатом керівництво військового міністерства (О. Жуковський, О. Сливинський, О. Греков та інші) відмовилося від попереднього політики й зосередилось на виконанні таких завдань, як розгром військ Народного Секретаріату та їх союзників – російських більшовиків, відновлення урядового контролю над всією територією УНР. Одночасно було розпочато підготовку до впровадження військово-адміністративної реформи,

кінцевою метою якої мало бути народження боєздатної регулярної армії. З цією метою до лав українського війська починають запрошувати чимало знаних професіоналів, здатних у короткі терміни втілити поставлені завдання в життя. Протягом місяця було підготовлено план поступового переходу від добровольчого принципу комплектування збройних сил до загального військового обов'язку; замість колишніх військових округ в Україні започатковувались нові адміністративні осередки –корпусні райони (всього їх мало бути 8). До запровадження нового військово-адміністративного поділу всю воєнну владу у губерніях передбачалося зосередити в руках 113 губернських та 6 місцевих комендантів, підпорядкованих безпосередньо Воєнному міністерству. На початок травня 1918 р. був запланований призов новобранців до оновленої української армії) [4]. На жаль, загострення соціально-економічної й політичної кризи в країні, посилення протистояння між колишніми союзниками по коаліції в УЦР, втручання австро-німецького командування у внутрішні справи республіки лише прискорили крах Центральної ради та державний загальмували подальше впровадження військової реформи. Попри це припинити відродження української армії було вже неможливо, як неможливо було перекреслити всі ті досягнення у справі її розбудови, які здійснили її ініціатори. Чимало офіцерів залишились у лавах української армії й продовжували боронити її суверенітет в часи Гетьманату та Директорії. І по сьогоднішній час їх досвід служіння Україні, реформаторські ідеї заслуговують на повагу та вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

4. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917 р. –1921): Наукове видання / Я.Тинченко. – К.: Темпора, 2007. - 531 с.
5. Тинченко Я. Українські збройні сили 1917 р. – листопад 1918 р. (організація, чисельність, бойові дії): наукове видання /Я.Тинченко. – Львів, 1997. - 480 с.
6. Курас І., Турченко Ф., Геращенко Т. М.І.Міхновський: постать на тлі епохи / І. Курас , Ф. Турченко, Т. Геращенко // Укр.іст.жур. – 1992. – № 10-11 – С. 63-79
7. Верстюк В.Ф., Осташко Т.С. Діячі Української Центральної Ради. Бібліографічний довідник. / В.Ф.Верстюк, Т.С.Осташко //. – К., 1998. – 256 с.
8. Мацагор О.А. Програмові засади і діяльність українських політичних партій у сфері військового будівництва (березень 1917 – 1920 рр.) / О. А. Мацагор //: Дис. канд. іст. наук за спеціальністю 20.02.22 / Національна академія оборони України. Київ, 2002. 180 с.
9. Герасименко М.В. Підготовка старшинських кадрів в українських національних державних утвореннях (березень 1917 – листопад 1920 рр.) / М. В. Герасименко //: Дис... канд. іст. наук: 20.02.22 / Національна академія оборони України. – К., 2005. – 191арк.+ 277арк. дод. – Дві кн. одиниці. – Бібліогр.: арк. 183–191
- 10.Лободаєв В. М. Українське Вільне козацтво (1917-1918 рр.) / В. М. Лободаєв //: Дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2001. – 216арк. – Бібліогр.: арк.194–216
- 11.Мараєва В.В. Українська військова авіація в умовах боротьби за національну державність (грудень 1917 – листопад 1920 рр.). / В. В. Мараєва // : Дис... канд. наук: 20.02.22 – 2008.

12. Голубко В. Армія Української Народної Республіки 1917-1918. Утворення та боротьба за державу. – Львів, 1997. – 476с.
13. Визвольні змагання очима контррозвідника (Документальна спадщина Миколи Чеботаріва): Науково-дослідне видання / Вст. Стаття: В.Сідак. – К.:Тепора, 2003. – 288 с.
14. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України), ф.3543, оп.2, арк., 69 зв., 73 зв, 91; ф.1076, оп.1., спр.2а, арк.12.
15. Нова Рада. – 1917. – № 112. – 12 серпня, № 193. – 3 листопада; . ЦДАВО України, ф. 5, оп.1, спр. 17, арк. 41-42.; ЦДАВО України, ф. 5, оп. 1, спр. 2, арк. 29-37, 130-132.
16. Українська Центральна Рада. – Т.2. – С. 226-228, 238-240, 279, 296, 304, 311; ЦДАВО України.– Ф. 5, оп. 1, спр. 17, арк. 99; Там само.– Ф. 3543, оп. 2, спр. 1, арк. 63 зв.-97 зв.

ПРОБЛЕМИ МІЖЕТНІЧНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ ДОБИ ГЕТЬМАНАТУ П. СКОРОПАДСЬКОГО

Коноваленко Г.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Україна завжди була державою з поліетнічним і полікультурним населенням. Тому міжетнічні відносини безпосередньо впливали на її суспільно-політичний і соціально-економічний розвиток.

На початку ХХ століття, після відновлення української державності, гостро постало національне питання. В складні часи української революції необхідно було виробити механізми гармонізації міжетнічних відносин і мінімізувати етнічні конфлікти, задля нормального соціально-культурного розвитку молодой Української держави.

Започаткувала цей процес Центральна Рада, прийнявши Закон «Про національно-персональну автономію». Даний документ містив механізми набуття автономії національними меншинами. Саме УЦР вперше зробила реальну спробу забезпечити права іноетнічного населення, яке проживало в Україні.

Внаслідок гетьманського перевороту 28 квітня 1918 року до влади в країні прийшов гетьман П. Скоропадський. Він ставив завдання всупереч позиції традиційних українських політичних партій провести в життя програму перетворень, позбавлену демагогії, популізму і спрямовану на забезпечення суспільно-економічного ладу на основі приватної власності як фундаменті культури і цивілізації [6, с. 19]. Міжетнічні процеси проявилися в ставленні гетьмана та урядових структур до проблеми будівництва Української Держави, відношення до цих проблем опозиційних йому сил, політичних українських партій та груп [1, с. 51–54]. Боротьба розгорнулася між російськими шовіністичними партіями і українськими патріотичними силами на ґрунті ставлення до української державності. До неї включилися і представники інших національних меншин, що проживали на українській етнічній території. Міжетнічна боротьба проявилася в різноманітних формах. Виходячи за межі політичних дискусій, вона охоплювала

широкі маси і виливалася в страйки, що переростали у відкриту селянську війну як проти гетьманського режиму, окупаційних австро-німецьких військ, так і проти російських, польських і жидівських національних меншин, які проводили реакційну політику проти українства за відродження «єдиної неділимої Росії» [1, с. 51–54].

Позиція єврейських партій була більш розважливою, хоча в їхніх поглядах наявні значні розбіжності. Так, Бунд виступав проти незалежності України, тоді як ПоалейЦіон більш лояльно ставилась до української державності. Польські політичні партії були готові підтримувати український національно-визвольний рух лише до тієї межі, де він не розходився з інтересами польського державотворення [3, с. 455].

Що стосується українсько-польських відносин, то уряд П. Скоропадського не чинив перешкод розгортанню польського культурно-освітнього руху. У Києві діяли польські гімназії, школи, колегіуми, театри і навіть Польські народні клуби. Усе це сприяло самовизначенню та консолідації польської громади. До того ж, польські землевласники активно підтримали економічну політику П. Скоропадського, його закони на захист приватної власності [2, с. 125].

Керуючись «територіальним», а не «національним» розумінням держави, П. Скоропадський ліквідував закон про національно-персональну автономію, ухвалений УЦР. На зміну закону про громадянство в трактовці Центральної Ради з 1 липня 1918 року вступив у дію новий закон, згідно з яким громадянами України визнавалися всі «російські піддані», що перебували на її території на час ухвалення документа [4, с. 112]. Згідно з ним українське громадянство надавалось за місцем народження чи проживання на території України. Гетьман відмовився від розподілу поліетнічного населення України за ознакою національності. Він чітко визначив курс на побудову громадянського суспільства, де етнічне походження особи було приватною справою [5, с. 40].

Таким чином було здійснено чимало кроків для вирішення етнонаціональних проблем. Влада зберегла право кожної нації на розвиток мови, традицій, культури. Важливе значення для вирішення національних проблем мало врегулювання відносин з сусідніми державами.

Уряд П. Скоропадського не акцентував увагу на поділі населення за етнічною ознакою, відмовився від культурно-національної автономії меншин і закріпив законодавчо принцип єдиного громадянства для всіх підданих Російської імперії, що народились на території України або на день опублікування цього закону постійно проживали на її території.

Оскільки громадянство є одним із найважливіших елементів конституційно-правового статусу особи і визначає характер її взаємовідносин з державою, то закріплені в законодавстві принципи громадянства є віддзеркаленням державної політики у зазначеній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грибоєдов С.В. Міжетнічні процеси в Україні за доби Гетьманату // Етнічна історія Європи: Збірник наукових праць / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут політичних та етнонаціональних досліджень НАН України. – Вип. 6. – 2000. – С. 51–54.

2. Калакура О.Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті. – К.: Знання України, 2007. – 508 с.
3. Лазарович М.В. Етнополітика Української влади доби національно-визвольних змагань 1917–1921 років: компаративний аналіз. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 760 с.
4. Рубльов О.С., Реєнт О.П. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. – Київ: Альтернативи, 1999. – 320 с. – Україна крізь віки. – Т. 10.
5. Рум'янцев В.О. Павло Скоропадський в українському державотворенні (до 140-річчя з дня народження). Вісник Національної академії правових наук України № 1 [72]. – С. 34–43.
6. Терещенко Ю. І. Гетьманат Павла Скоропадського як прояв консервативної революції / Ю. І. Терещенко // Український історичний журнал. – 2008. – № 4. – С. 19–37.

ЛЮТНЕВА РЕВОЛЮЦІЯ 1917 РОКУ І УКРАЇНСЬКІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ

Лебедєва І.М.

Київський національний лінгвістичний університет

У лютому 1917 р. у Петрограді перемогла буржуазно-демократична революція. За тиждень (з 23 лютого по 2 березня) впало самодержавство, цар Микола II зрікся престолу і до моменту Установчих зборів владу перебрав на себе Тимчасовий уряд. Але кризовий стан, в якому опинилась імперія напередодні революції, був настільки глибоким, що падіння царизму не принесло стабілізації ситуації. Поруч з Тимчасовим урядом та його місцевими структурами утворилися конкуруючі владні організації – система Рад робітничих і солдатських депутатів. Встановлення двовладдя (Тимчасовий уряд – Ради) сприяло послабленню центральної влади на місцях і стимулювало розгортання національно-визвольного руху у національних окраїнах імперії.

Лютнева революція 1917 р. відкрила нову сторінку в історії не лише російської держави, але й багатьох народів, які вимушено перебували у складі імперії. Вона підняла хвилю національно-визвольного руху в усіх регіонах Росії. Свої особливості цей процес мав і в Україні, де на початку березня утворилася Центральна Рада – прообраз першого українського парламентського органу. Вона відразу зосередила свої зусилля на тому, щоб домогтися визнання Тимчасовим урядом права України на автономний статус у складі Росії.

Навколо роботи у Центральній Раді об'єдналися українські організації політичного, культурно-просвітнього, професійного спрямування. Водночас події лютого – березня 1917 р. стимулювали роботу українських політичних партій, поставивши перед ними нові і цілком реальні завдання.

Питання ставлення до Тимчасового уряду, майбутнього України, принципів її співіснування з російською державою опинились у центрі уваги з'їздів Товариства українських поступовців (ТУП), яке перейменувало себе на Союз українських автономістів-федералістів, Української соціал-демократичної

робітничої партії (УСДРП), Української радикально-демократичної партії (УРДП, яка пізніше буде перейменована в УПСФ – Українську партію соціалістів-федералістів) та Української партії соціалістів-революціонерів [1, с. 141].

Представники цих політичних сил склали організаційне ядро Центральної Ради та її структур і пізніше увійшли до її виконавчого органу – Генерального Секретаріату, створеного 15 червня 1917 р. після того, як українські діячі зіткнулися із саботажем з боку Тимчасового уряду вимог Центральної Ради.

У перші місяці після Лютневої революції представники українських політичних сил не мали серйозних розбіжностей щодо свого бачення майбутнього України. Гасло національно-територіальної автономії стало головною вимогою, яку було проголошено Всеукраїнським Національним конгресом (6–8 квітня 1917 р.). У резолюції конгресу з цього приводу говорилося:

“1. Згідно з історичними традиціями і сучасними реальними потребами українського народу з’їзд вважає, що тільки широка національно-територіальна автономія України забезпечить потреби нашого народу і всіх інших народностей, котрі живуть на українській землі.

2. Що той автономний устрій України, а також і інших автономних країн Росії, матимуть повні гарантії в федеративнім ладі.

3. Тому єдиною відповідною формою державного устрою з’їзд вважає федеративну й демократичну Республіку Російську.

4. А одним з головних принципів української автономії – повне забезпечення прав національних меншостей, які живуть на Україні” [2, с. 54–55].

Отже, одразу після Лютневої революції провідні українські політичні партії зійшлися на тому, що першочерговим завданням стало визнання Тимчасовим урядом права України на автономний статус у складі Росії.

Але революційна ейфорія була недовгою. Тактика затягування переговорів та ігнорування вимог української сторони, яку обрав після організаційного оформлення Центральної Ради Тимчасовий уряд, невдовзі призвела до конфліктів всередині Центральної Ради і Генерального Секретаріату. Українські есери, маючи за собою більшість Центральної Ради завдяки підтримки програми УПСР з боку багатолюдної Української Селянської спілки, почали наполягати на радикалізації дій щодо центрального російського уряду. Українські соціал-демократи та українські соціалісти-федералісти обрали помірковану позицію, намагаючись не псувати відносини з російською владою. У підсумку це призвело до демаршу українських есерів і серпневої 1917 р. кризи Генерального Секретаріату, а отже – до послаблення українського національного руху загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Український національно-визвольний рух. Березень – листопад 1917 року: Документи і матеріали / Упоряд.: В.Верстюк (керівник) та ін. – К.: Видавництво Олени Теліги, 2003. – 1024 с.
2. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: У 2 т. / НАН України. Ін-т історії України, Центр. держ. архів вищих органів влади і управління України. Т. 1: 4 берез. – 9 груд. 1917 р. – К.: Наукова думка, 1996. – 589 с.

РОЗВИТОК ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ ПОДІЛЛЯ НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Юрченко О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Початок XX століття характеризується активним розвитком періодики на території Подільської губернії. Так за циркуляром Міністерства Внутрішніх Справ від 7 грудня 1905 року всім друкарням надавалося право друку періодичних видань (газет та журналів) без дозволу на цензуру, але з дотриманням наступних правил: 1. жодна друкарня не мала права приступати до набору і друкування газет чи журналів без особливого свідоцтва, яке видавалося губернатором і надавало дозвіл друкувати певне періодичне видання. Це свідоцтво обов'язково повинно було зберігатися в друкарні; 2. про нові періодичні видання друкарня мала повідомляти завчасно; 3. на кожному номері періодичного видання повинні бути надруковані прізвища відповідального редактора і видавництва, адреса редакції та фірма друкарні, де був надрукований певний номер періодичного видання; 4. кожен номер газети чи журналу, з усіма додатками, повинен бути, одночасно з випуском його з друкарні, представлений в цензуру; 5. у разі, якщо якийсь номер газети чи журналу буде, за розпорядженням цензури, підданий конфіскації, друкарня обов'язково у цей же час повинна припинити його друкування [1, 165].

Перше подільське періодичне видання тижневик “Подольские губернские ведомости” з'явився ще у 1838 р., а наступний часопис – журнал православної єпархії “Подольские епархиальные ведомости” тільки у 1862 р. Ці два потужних видання мали подібну структуру і склались з двох частин: з офіційної, де друкувалися різні законодавчі документи, та неофіційної, матеріали якої були розраховані на широке коло читачів і вміщували цінні факти з життя тогочасного Поділля. Тривалий час редактором неофіційної частини був добре відомий дослідник історії Поділля, автор багатьох краєзнавчих праць, протоієрей Ю. Сіцінський. Наприкінці 1905 р. з'їзд подільського духовництва припинив випуск “Подольских епархиальных ведомостей” і запропонував друкувати з 1906 р. два видання: щотижневик “Православная Подолия”, і щоденну політичну церковно-суспільну і літературну газету “Подолия”. Крім офіційної поточної інформації з щоденного губернського та єпархіального життя, ці часописи оприлюднювали різноманітний історичний та етнографічний краєзнавчий матеріал наукового характеру [2].

Краєзнавчі відомості інформаційного характеру активно друкувалися у таких подільських часописах, як “Подольский Край” (з 1906 р.), “Юго-Западный край” (з 1912 р.) та “Винницкий листок” (з 1914 р.).

“Подольский Край” – щоденна політично-суспільна і літературна газета, яка почала друкуватися з ініціативи місцевої інтелігенції. У газеті друкувалися оголошення, телеграми про хід військових подій, а також накази, постанови, розпорядження уряду [3, 39].

У Вінниці друкувалося одне із найбільш цікавих для істориків видання. Це ілюстрована, культурно-політична і літературна газета “Юго-Западный край”, яка видавалася Вінницькою міською думою. Редакторами її були міський

голова М. Оводов, і голова Вінницької земської управи М. Стамеров. На сторінках цього видання висвітлювалася інформація світового значення, економічна, культурно-мистецька розкривалися різні сторони життя краю. Тут також розглядалися питання повсякденного побуту місцевого населення. Призначена дана газета для учнів вищих навчальних закладів, учителів нижчих навчальних закладів, фельдшерів, акушерок, священників і селян [3, 50].

Аналогічний характер носила щоденна політична, економічна і літературно-суспільна газета “Подольские известия”, вона почала виходити з 1911 р. у Кам’янці [3, 36].

Життя міського населення описувалося в газеті “Винницкий листок” [3, 46].

Суспільно-політичне і сільськогосподарське життя краю розкривалось на сторінках щоденної газети “Подольянин” – видання “Совета Подольского Союза Русских националистов”, перший рік видання якої – 1910 рік. Тираж цієї газети складав від 3600 до 3700 примірників щоденно [3, 37].

Статті та рубрики газети дають широку характеристику подій першої світової війни, виділяється рубрика місцевої хроніки, в деяких номерах земська хроніка.

Проблемам сільського господарства присвячений перший вінницький часопис “Справочный Листок Подольского Общества сельского хозяйства и сельскохозяйственной промышленности”, який виходив з 1899 р. [3, 36].

Питання кооперації розглядалися на сторінках першого подільського україномовного часопису “Світова зірниця” (з 1906 р.), який видавав відомий кооператор Й. Волошиновський в Могилеві-Подільському.

Питання охорони здоров’я розглядалися на сторінках часопису “Врачебно-санитарная хроника Подольской губернии”, яка видавалася протягом 1907-1915 рр. у Кам’янці-Подільському.

Отже, ми впевнено можемо сказати, що преса минулого сторіччя є багатим і змістовним джерелом для дослідження історії нашої України і, зокрема, одного із її регіонів – Поділля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Центральний державний історичний архів України у Києві (далі ЦДІА) – Ф. 295. – Оп. 1. – Спр. 9. – Арк. 165.
2. Кристофорова Т.П. Огляд періодичних видань Поділля середини XIX – початку XX століття, що зберігаються у фондах Вінницької ОУНБ ім. К.А. Тімірязєва. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.library.vn.ua>
3. ЦДІА – Ф. 301. – Оп. 1. – Спр. 1631. – Арк. 36, 37, 39, 46, 50.

БІЗНЕС-ТУРИЗМ В УКРАЇНІ

Яворська О.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Бізнес-туризм – сьогодні революційний інструмент, за допомогою якого поширюється інноваційний досвід найкращих фірм та компаній світу, встановлюються та розширюються ділові контакти з іноземними колегами,

а також це джерело нових ідей, натхнення та енергії для успішного зростання. Переважно, на сьогодні бізнес-тури являють собою програму по розвитку топ-менеджерів, на меті якої стоять завдання збагачення професійного досвіду керівників та підприємців в різних галузях виробництва (ІТ, ритейл, HR, банківський сектор, тощо) [4, 7]. Відтак, подорож не обмежується оглядовою екскурсією по виробництву, а, як правило, також включає в себе можливість отримання практичних порад та рекомендацій по впровадженню нових технологій у бізнес-процеси, обмін думками та поглядами з зарубіжними колегами [6, 9–13].

На сьогодні українські туристичні фірми співпрацюють та виступають туристичними партнерами компанії FastForward. На даний момент FastForward розроблено більше десятка програмних турів для різних сфер бізнесу. Бізнес-тур в Кремнієву долину є одним з найпопулярніших на даний момент, також користуються попитом у представників ритейл-сектору тури по торговельним мережам Європи, США та Японії; мають значний успіх тури в промислові компанії Японії, банківський сектор США, мобільні корпорації Китаю, ІТ-компанії Індії. Таким чином, диверсифікація бізнес-турів не залишає без уваги практично жодну сферу сучасного бізнесу [5-11].

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. спостерігається доволі інтенсивне зростання активності в сфері бізнес-туризму, а поїздки іноваційно-комерційного характеру викристалізуються в новий напрям туристичної індустрії. Ринок бізнес-турів характеризується чіткою тенденцією до зростання, оскільки це конкурентноспроможний і високоприбутковий сегмент туристичного ринку послуг.

Таким чином, на фоні нових сфер глобального конкурентного протистояння, бізнес-туризм в останній час отримав статус одного з базових конкурентноспроможних елементів ефективного сервіс-орієнтованого туризму та важливого інструменту пошуку іноваційних рішень. Подальше ігнорування його соціальної значимості може обернутися невідновними втратами, що здатні загальмувати розвиток національної економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні: теорія і практика: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (25-26 квітня 2013 р.) – Київ, 2013. – 280 с.
2. Дяченко Л.П. Економіка туристичного бізнесу / Дяченко Л.П. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
3. Козловський Р. Новий імпульс туристичної індустрії / Р. Козловський // Український туризм. – 2013. - №5. – С. 66-67.
4. Холлоуей Дж. К. Туристический бизнес: Пер. с 7-го англ. изд. / Дж. К. Холлоуей, Н. Тейлор. – К.: Знання, 2007. – 798 с.
5. Холлоуей Дж. К. Туристический маркетинг: пер. с 4-го англ. изд. / Дж. К. Холлоуей. – К.: Знання, 2008. – 575 с.
6. Школа І.М. Розвиток туристичного бізнесу. Навчальний посібник / Ореховська Т.М., Корольчук О.П., Кифяк В.Ф., Бутирська І.В., Бурдяк О.М., Гут Л.В., Рошило В.І., Полянко В.В., Козменко В.М., Гомба Л.А., Василенко Л.П., Виклюк Я.І., Ляхов С.Д., Севрюкова М.В. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2003. – 662 с.

7. Экономика и организация туризма: международный туризм: учебное пособие / Е.Л. Драчева, Ю.В. Забаев, Д.К. Исмаев и др.; под ред. И.А. Рябовой, Ю.В. Забаева, Е.Л. Драчевой. – 4-е изд., испр. и доп. – М.: КНОРУС, 2010. – 568 с.
8. <http://visittoukraine.com/ru/novosti/delovojj-turizm-po-ukrainski-pervye-shagi-k-priznaniju.html>
9. http://www.season.com.ua/show_vo.php?rest_types_id
10. <http://delo.ua/businessman/pionery-delovogo-turizma>
11. <http://delo.ua/lifestyle/kyiv-delaet-stavku-na-delovoj-turizm>
12. www.yana.kiev.ua

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ПРИ ВИВЧЕННІ МОВНИХ ДИСЦИПЛІН

Аврамчук А.М.

Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України

Останнім часом важливим напрямком розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті є використання електронних освітніх ресурсів. Електронний освітній ресурс (ЕОР) – сукупність електронних інформаційних об'єктів (документів, документованих відомостей та інструкцій, інформаційних матеріалів та ін.), інформаційно-об'єктне наповнення електронних інформаційних систем (електронних бібліотек, архівів, банків даних, інформаційно-комунікаційних мережах та ін.), призначених для інформаційного забезпечення функціонування і розвитку системи освіти (СО) [1]. Цей засіб навчання є складовою частиною освітнього процесу, має навчально-методичне призначення та використовується для забезпечення навчальної діяльності вихованців, учнів, студентів і вважається одним з головних елементів інформаційно-освітнього середовища [2].

Метою створення ЕОР є модернізація освіти, змістове наповнення освітнього простору, забезпечення рівного доступу учасників навчально-виховного процесу до якісних навчальних та методичних матеріалів незалежно від місця їх проживання та форми навчання, створених на основі інформаційно-комунікаційних технологій [2].

За природою основних даних виділяють такі ЕОР [3]:

- текстові (символьні) – містять переважно текстові дані, представлені у формі, що допускає по символівну обробку;
- оглядові – містять переважно електронні зразки об'єктів, що розглядаються як цілісна графічна сутність, представлена у формі, що допускає перегляд і друкарське відтворення, але такій, що не допускає по символівній обробки;
- звукові – містять цифрове представлення звукових даних у формі, яка допускає її прослуховування, але не призначена для друкарського відтворення;
- програмні продукти – самостійні твори, що представляють собою публікацію тексту програми або програм на мові програмування або у вигляді виконуваного коду;
- мультимедійні – характеризуються тим, що містять різнотипні дані (текстові, графічні, звукові, відео та ін.) існують рівноправно і взаємозв'язана для вирішення різноманітних задач, причому цей взаємозв'язок забезпечений відповідними програмними засобами.

Проблемами впровадження ЕОР в освітній процес займалися такі дослідники як Биков В.Ю., Гуржій А.М., Лапінський В.В., Вембер В. П. та ін.

Ефективними ЕОР для організації навчального процесу з мовних дисциплін є мультимедійні.

На сьогоднішній день мультимедійні ЕОР являють собою одне з напрямків створення засобів інформаційних технологій, що найбільш динамічно розвивається.

Це, в першу чергу, пояснюється тим, що мультимедіа це взаємодія візуальних і аудіо ефектів під керуванням інтерактивного програмного забезпечення з використанням сучасних технічних і програмних засобів, вони об'єднують текст, звук, графіку, фото, відео в одному цифровому поданні. Використовуючи мультимедійні ЕОР у процесі викладання мовних дисциплін підвищується ефективність формування мовних та мовленнєвих компетентностей у студентів завдяки впливу графічних та вербальних стимулів, що сприяють конструюванню в них зорових та слухових видів сприйняття.

Використовуючи мультимедійні ЕОР викладач може подати інформацію в абсолютно новій та ефективній формі, зробити її більш повною, цікавою та наближеною до тематики, що вивчається, може значно урізноманітнити інформацію та на базі звичайних вправ зробити подачу навчального матеріалу легшою та цікавішою.

Сьогодні в мережі Інтернет можна знайти величезну кількість програмних засобів та хмарних сервісів (iSpring Pro [4]; Screencast-O-Matic [5]; Movenote [6]; VCASMO [7]; Blueberry Flashback Express [8] та ін.) за допомогою яких можна створювати мультимедійні ЕОР.

Отже, використання мультимедійних ЕОР при вивченні мовних дисциплін допомагають організувати ефективне навчання, а саме навчання студентів читання, аудіювання, письма та діалогічного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В.Ю. Методологічні та методичні основи створення і використання електронних засобів навчального призначення / В.Ю.Биков, В.В. Лапінський // Комп'ютер у школі та сім'ї №2(98), 2012. – с.3-6.
2. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. Наказ № 1060 від 01.10.2012. Про затвердження «Положення про електронні освітні ресурси». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>
3. Класифікація освітніх електронних ресурсів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://galanet.at.ua/publ/5-1-0-9>
4. iSpring. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ispring.ru/>
5. Screencast-O-Matic. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.screencast-o-matic.com>.
6. Movenote. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.movenote.com/>
7. VCASMO. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.vcasmo.com>
8. Blueberry Flashback Express. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://bbflashback.ru>

КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТЕСТУВАННІ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Артемчук Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасні комп'ютерні технології, доступність Інтернету дозволяють викладачам застосовувати метод тестування для вимірювання навчальних досягнень студентів на якісно новому рівні. В. Аванесов визначає педагогічний

тест як систему завдань певної форми, певного змісту, розташованих у визначеному порядку, яка дає можливість якісно виміряти рівень підготовки студентів та оцінити структуру їх знань. До переваг тестового контролю В.Аванесов відносить: високий ступінь стандартизації, об'єктивність оцінки, швидкість, широке охоплення матеріалу, орієнтованість на сучасні технічні засоби, універсальність та ін. [1, с. 19]. Використання комп'ютерних систем тестування (КСТ) ще більш розширюють можливості методу тестування, це можливість використання тестів у дистанційному навчанні, у самостійній роботі студентів, збільшення швидкості здійснення контролю та отриманні результатів, застосування мультимедійних можливостей в тестах.

В. Фетісов [2] у своїй роботі застосовує різні класифікації КСТ, перерахуємо основні.

За рівнем автономності:

1. У складі систем управління навчанням (Learning Management System). До таких систем належать: Moodle, SharePoint Learning Kit, Claroline, Dokeos.

2. Окремий модуль чи набір модулів (Майстер Тест, Банк тестов.Ру, Online Test Pad, Ankt.ru).

За характером проведення тестування:

1. Використання інструментальної оболонки;

2. Використання браузеру. Таке тестування ще називають WWW-тестуванням.

В останні роки розроблено ряд КСТ (Moodle2, Майстер Тест, MyTest), які мають «дружелюбний» інтерфейс та досить часто детальну інструкцію з використання програмного продукту та написання тестових завдань. Це дає змогу викладачам, які не мають спеціальної підготовки в області інформатики та тестології використовувати КСТ для організації контролю навчальних досягнень студентів.

При вивченні іноземних мов використовують лінгводидактичне тестування. Лінгводидактичним тестом називається підготовлений відповідно до певних вимог комплекс якісних тестових завдань, які дозволяють виявити в студентів рівень їх мовної або комунікативної компетенції та оцінити результати тестування за заздалегідь встановленими критеріями [3, с.271].

В Київському національному лінгвістичному університеті використовуються інструментальні оболонки КСТ та розпочато роботу з використання WWW-тестування на базі Moodle. Програмне забезпечення системи Moodle описано мовою PHP і робить можливим використання безкоштовних загальнодоступних баз даних(MySQL, PostgreSQL і ін). Крім того система Moodle може бути заінстальована в операційному середовищі MS Windows, Unix, Linux. Починаючи з 1999 року система Moodle була неодноразово модифікована і доповнена новими рішеннями та інструментами.

Для вимірювання навчальних досягнень студентів в системі Moodle використовується два способи:

1. Традиційний спосіб – перевірка і оцінювання виконаних завдань безпосередньо викладачем (робочий зошит, семінар, esse)

2. Автоматизований режим – тест, тест Hot Potatoes Quiz.

В зручному інтерфейсі викладач може безпосередньо вводити тестові завдання різних форматів в системі Moodle або імпортувати тестові завдання з текстових процесорів (Наприклад з MS Word). Тестові завдання розміщуються по категоріям (темах, підтемах). До кожного тестового завдання викладач може розмістити повідомлення, пояснення тощо. Викладач має змогу розміщувати тестове завдання у текстовому або мультимедійному вигляді.

Генерація тесту проводиться за заданими параметрами: певні формати тестових завдань, кількість тестових завдань, кількість тестових завдань в кожній категорії, вага тестових завдань тощо.

Система Moodle підтримує різні режими тестування: екзаменаційний режим, режим самотестування, режим тренажера або навчання.

Таким чином, система Moodle дозволяє достатньо просто будувати тестові завдання усіх основних форматів, використовувати різні режими тестування та отримувати аналіз як тестових завдань так і тестування взагалі, що в свою чергу може бути використано для корекції навчального процесу. Тому вважаємо, що систему Moodle найдоцільніше використовувати для контролю навчальних досягнень студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аванесов В.С. Определение исходных понятий теории педагогических измерений // Педагогические измерения / В.С. Аванесов. – 2005. – № 2. – С. 17–20.
2. Фетісов В.С. Комп'ютерні технології в тестуванні: навч.-метод. посіб. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2011. – 140 с.
3. Методика навчання іноземної мови у середніх навчальних закладах. – К., 1999. – 327 с.

ФОРМАТИ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ З ІНОЗЕМНИХ МОВ

Асоянц П.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Світовий процес переходу від індустріального до інформаційного суспільства, а також соціально-економічні зміни, які відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність реформування національної системи освіти. Сучасні інформаційні технології створили умови для зміни традиційної освітньої парадигми, за якою домінуючою формою трансляції знання від одного покоління до іншого слугує лекційна форма, а провідною фігурою процесу навчання є викладач. Комп'ютеризація освіти та доступ суб'єктів навчання через мережу Інтернет до практично необмежених навчальних ресурсів дозволяє зробити викладача і студента рівноправними партнерами у здійсненні процесу трансляції знань.

Інформаційні ресурси мережі Інтернет містять текстовий, аудіо і відеоматеріал за різноманітною тематикою. Однак для того, щоб студенти не загубились у безлічі інформації різного змісту та різної якості, а найбільш продуктивно використовували її для своїх навчальних та професійних цілей,

з'явилась необхідність в розробці спеціальних навчальних Інтернет-ресурсів, що призначені для формування у студентів комунікативної компетенції з іноземних мов. До таких ресурсів відносять хот-лист, мультимедіа скрапбук, трежа хант, сабджект семплер, веб-квест, блог-квест. Ці Інтернет-ресурси створюються винятково з навчальною метою. Вони можуть бути розроблені для вивчення різних дисциплін, зокрема іноземної мови.

Хот-лист (англ. hotlist, від англ. hotlist: hot – гарячий, list – список, букв. “гарячий список”) – це список Інтернет-сайтів (з текстовим матеріалом) з теми, що вивчається. Його досить просто створити й він може бути корисним в процесі навчання іноземної мови. Хот-лист не вимагає часу на пошуки необхідної інформації. Все, що потрібно – це лише ввести ключове слово в пошукову систему Інтернету й отримати потрібний хот-лист.

Мультимедійний скрап бук (англ. scrapbook, від англ. scrapbook: scrap – вирізка, book – книга, букв. “книга із вирізок”) – це своєрідна колекція мультимедійних ресурсів. Всі файли можуть бути легко завантажені студентами і використані в якості інформаційного та ілюстрованого матеріалу під час вивчення певної теми.

Трежа хант (англ. treasure hunt – полювання за скарбами) – сукупність посилань на різноманітні сайти з теми, що вивчається. Він багато в чому нагадує хот-лист та скрапбук, єдина відмінність полягає в тому, що кожне з посилань містить питання за змістом сайту. За допомогою цих запитань викладач спрямовує пошуково-пізнавальну діяльність студентів. В кінці трежа ханту студентам задається одне загальне питання на цілісне розуміння теми. Розгорнута відповідь на нього містить відповіді на попередні більш конкретні питання для кожного з сайтів.

Сабджект семплер (англ. “subject sampler”, від англ. subject – тема, sampler – зразок, “тематичний зразок” – Інтернет-ресурс, що містить посилання на тематичні текстові та мультимедійні матеріали, але після вивчення кожного елемента цього ресурсу студентам необхідно відповісти на поставлені запитання. На відміну від треж ханту, де проходить вивчення фактичного матеріалу, сабджект семплер націлений на обговорення більш узагальнених та дискусійних тем. Студентам необхідно не лише ознайомитись з матеріалом, а й аргументувати свою думку з приводу відповіді на дискусійне питання. Під час індивідуальної роботи необхідно розбити головну тему на кілька аспектів. Після опрацювання конкретного аспекту студенти можуть продемонструвати результати своєї роботи всій групі. Сабджект семплер дозволяє розвинути в студентів такі уміння: здійснювати пошук інформації; виділяти ключові слова; визначати тему, проблему, основні завдання; відокремлювати основну інформацію від другорядної; вибирати необхідну інформацію із знайденої; докладно чи стисло викладати зміст прочитаного; узагальнювати отриману інформацію; докладно чи стисло викладати зміст прослуханого, побаченого, прочитаного матеріалу; виділяти факти, приклади, аргументи відповідно до поставлених завдань; робити висновки; висловлювати і аргументувати свої думки; визначати тимчасові і причинно-наслідкові взаємозв'язки між подіями; оцінювати вчинки персонажів і давати характеристики персонажів, фактів і подій.

Веб-квест (англ. webquest, з англ. webquest: web – мережний, quest – пошук, предмет пошуків, пошук пригод; попит) – мережний пошук. Веб-квест у навчанні іноземних мов – проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси Інтернету. Навчальний Веб-квест – сайт в Інтернет, присвячений певній темі який складається з кількох, пов'язаних єдиною сюжетною лінією розділів, насичених посиланнями на інші ресурси Інтернет. Даний вид Інтернет-ресурсів – найскладніший тип навчальних Інтернет-ресурсів. Веб-квест – це сценарій організації проектної діяльності студентів з будь-якої теми з використанням ресурсів Інтернету.

Використання форматів Інтернет-ресурсів сприяє пошуку інформації в мережі Інтернет, розвитку комп'ютерних навичок студентів і підвищенню їх словникового запасу, розвитку дослідницьких і творчих здібностей студентів, підвищенню їх особистісної самооцінки.

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ GOOGLE ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ НАПРАВЛЕНОСТІ НАВЧАННЯ

Бесклінська О.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Професійна направленість навчального процесу у вищих навчальних закладах потребує переходу від пасивних способів отримання навчального матеріалу до активних форм занять, організації самостійної діяльності студентів, що дозволить планувати діяльність студентів у різних умовах, формувати професійні якості майбутніх спеціалістів. Досягненню наведених цілей може сприяти впровадження в навчальний процес нових засобів навчання, які засновані на використанні хмарних технологій.

Основна концепція хмарних технологій полягає в тому, що інформація зберігається і обробляється засобами сервера, а результат таких обчислень надається користувачу за допомогою браузера. Серед найпопулярніших – це хмарні технології від Google. Послуга дозволяє створювати та редагувати текстові документи, електронні таблиці, презентації, графічні файли та інше.

Хмарні технології орієнтовані на звичайних користувачів, не маючих будь-яких спеціалізованих навичок. Вони надають йому можливість використовувати якісне ліцензійне програмне забезпечення абсолютно безкоштовно, використовуючи обчислювальні можливості сервера.

Необхідними компонентами для роботи з хмарними технологіями є: Інтернет, комп'ютер (планшет, мобільний телефон, нетбук), браузер, компанія, яка надає послуги хмарних технологій, навички роботи з Інтернет.

Що дають хмарні технології для роботи викладача:

- викладач має доступ до своїх матеріалів і документів, а також до матеріалів сумісної роботи зі студентами будь-де і будь-коли;
- з'являється можливість використання відео і аудіо файлів безпосередньо з Інтернету;
- можливість організації спілкування з викладачами інших вищих навчальних закладів (проведення он-лайн лекцій, тренінгів, круглих столів);
- можливість керування самостійною роботою кожного студента;

- нові можливості для організації наукових досліджень студентів, проектної діяльності та професійної направленості навчального матеріалу;
- принципово нові можливості передачі знань: он-лайн лекції, вебінари, практичні заняття, лабораторні роботи;
- он-лайн комунікація зі студентами інших вищих навчальних закладів міста або країн.

У навчальному процесі з математичних дисциплін в Київському національному лінгвістичному університеті використовуються Google Apps for Work. Для сумісної роботи зі студентами використовується Google Docs.

Google Docs – це безкоштовний онлайн-офіс, який включає в себе текстовий і табличний процесор, форми і сервіс для створення Інтернет-презентацій, а також сервіс хмарного зберігання файлів користувачів з функціями файлового обміну, що розробляється компанією Google. Даний сервіс надає безкоштовно місце під зберігання імпортованих документів і необмежений простір для створення та зберігання документів у власному форматі. Документи, створені в Google Docs, нагадують полегшені версії Word, Excel і PowerPoint від Microsoft. Документи і таблиці, які створюються користувачем, зберігаються на спеціальному сервері компанії Google, або можуть бути легко експортовані в файл, що надає можливості доступу до даних з будь-якого комп'ютера, підключеного до мережі Інтернет.

Для командної роботи зі студентами ми створюємо сайт для кожної групи за допомогою Google Sites. Студенти мають свою сторінку на сайті, де розміщують інформацію про себе, додають посилання на створені ними файли та інші документи. На головній сторінці викладач розміщує необхідну методичну інформацію для студентів, посилання на електронні ресурси, журнал успішності групи та інше.

Посилання на сайти груп викладач може розмістити на сторінці кафедри або на персональному сайті викладача.

У навчальному процесі широко використовується Google форми. Які є зручним інструментом, за допомогою якого можна швидко і легко робити опитування, тестування та анкетування, збирати іншу необхідну інформацію. Форму зручно підключити до електронної таблиці Google, і тоді відповіді респондентів будуть автоматично збережені в цій таблиці, яку в подальшому можна обробити. Особливо широко використовуються Google форми для анкетування респондентів студентами спеціальності “Психологія”.

При обробці статистичної інформації у лінгвістичних, економічних і психологічних дослідженнях у навчальному процесі використовуються Google таблиці. Це редактор, що дозволяє створювати і формувати таблиці, будувати графіки і діаграми. Він також підтримує спільну роботу в режимі реального часу. За допомогою Google таблиць можна імпортувати і експортувати таблиці різних форматів, робити обчислення, а також формувати отримані дані, вбудувати таблицю або її окремі аркуші в блог або на веб-сайт.

Вивчаючи “Вищу та прикладну математику” і “Економетрію” студенти для візуалізації побудови різних графіків і дослідження економетричних залежностей, можуть використовувати графічний калькулятор Desmos, який є одним з додатків Google.

Найбільш широко для поліпшення професійної направленості навчання використовуються Google документи і Google презентації. Студенти роблять проектні роботи, реферати, доповіді та інші документи.

В даний час конкурентна спроможність спеціаліста визначається його вмінням ефективно використовувати сучасні технології. Сервіси Google надають не лише уміння працювати з веб-додатками, а і можливість використання даних сервісів в подальшій професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Продукты Google [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.google.com.ua/intl/ru/about/products/>.
2. Справочный центр – Редакторы Google Документов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://support.google.com/docs/#topic=1382883>.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПЕРСОНАЛЬНОЇ ВЕБ-СТОРІНКИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЛІНГВІСТИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Бойченко О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

У лінгвістичному університеті перед викладачами іноземних мов чим далі, тим більш очевидною стає необхідність переходу від класичної методики викладання до комунікативної або ж обов'язкове впровадження переваг комунікативної методики. Як відомо, при класичній методиці увага рівномірно приділяється всім чотирьом аспектам вивчення мови: аудіюванню, граматиці, читанню і говорінню. Проте, такі недоліки як великі затрати часу на вивчення та недостатня увага, що приділяється спілкуванню, дещо нівелюють комплексність та фундаментальність цієї методики.

Комунікативна методика є однією з найпопулярніших методик вивчення іноземних мов у світі, при якій найбільше уваги приділяється говорінню і аудіюванню. Основною метою цієї методики є: занурити студента в іншомовне середовище, навчити спілкуватися іноземною мовою, вивчати лексику. Комунікативний підхід передбачає тісну взаємодію між студентами на занятті, парні та групові завдання, багато завдань з аудіювання. До переваг даної методики також можна віднести формування навичок спілкування та неформальну форму навчання.

Для досягнення максимальної ефективності при комунікативній методиці, значну роль відіграють використання мережі Інтернет та високий рівень володіння викладачем телекомунікаційними технологіями, який передбачає також створення персональної веб-сторінки.

На зимових міжсесійних читаннях кафедру інформаційних технологій КНЛУ традиційно проводиться цикл майстер-класів для підвищення професійного рівня викладачів нашого університету у галузі інформаційно-телекомунікаційних технологій. У цьому році майстер-клас старшого викладача кафедри інформаційних технологій Бойченко О.А. “Створення персональної веб-сторінки науково-педагогічного працівника лінгвістичного університету” якраз і мав на меті продемонструвати фахівцям-гуманітаріям, що сучасні веб-технології дозволяють

пересічному користувачеві не тільки створювати статичні сайти для подання інформації про себе Інтернет-спільноті, а й застосовувати велику кількість різноманітних інтерактивних і комунікативних додатків.

Отже, перш ніж розпочати створення сайту, викладачам необхідно було визначитись із засобами:

- 1) чи це сайт на безкоштовному веб-сервері з безкоштовною реєстрацією доменного імені і online-конструктором;
- 2) чи це сайт на веб-сервері, яким користується наш університет, з доменним іменем у зоні knlu.kiev.ua та на основі CMSWordPress.

Крім того, обов'язковою складовою професійного використання свого веб-ресурсу, є застосування сервісів “хмарних технологій” (cloud technologies).

Для першого випадку пропонувались такі ресурси: blogger.com, wix.com, wordpress.com, які дозволяють вести блоги, форуми, обговорення в коментарях та вбудовувати корисні гаджети. Слухачі майстер-класу освоїли під'єднання гіперпосилань на зовнішні веб-ресурси, архіви і (переважно) текстові файли, в тому числі через спільний доступ, що дозволяє одночасну роботу кільком користувачам з одним об'єктом.

Для другого випадку необхідно було подати адміністратору сайту knlu.kiev.ua дані для реєстрації субдомена, а потім обрати шаблон (тему) для свого сайту. І в цьому, і в попередньому випадках слухачі також вставляли відео з озвучкою мовою оригіналу, автентичні аудіо-файли, проводили опитування, вбудовували гаджети для ведення вебінарів, online-конференцій тощо.

Таким чином, отримавши інформацію про можливості, перспективи і шляхи використання інтерактивних технологій, науково-педагогічні працівники лінгвістичного університету наблизилися до впровадження дистанційного навчання, значна частина засобів якого була ними вже апробована при наповненні персонального сайту. Але, на даному етапі, цей персональний сайт також має сенс продовжувати використовувати, підтримувати і наповнювати актуальними матеріалами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шуневич Б. І. Організація дистанційного навчання іноземних мов в освітніх закладах України. Навчальний посібник / Університет «Львівський Ставропігон». – Львів: Видавництво «Ставропігон», – 2006. – 206 с.
2. Веб-сайти викладачів. Коли і навіщо вони потрібні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kpi.ua/837-4>
3. Методики викладання англійської мови [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://greenforest.com.ua/articles/post/310>

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ІЗ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ДИСЦИПЛІН В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ НАВЧАННЯ MOODLE

Коваль Т.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Електронний навчально-методичний комплекс (ЕНМК) з дисципліни – це сукупність навчальних і методичних матеріалів на електронних носіях

інформації, які підтримують проведення освітнього процесу з певної дисципліни. Він характеризується такими ознаками: *для викладача* – це комплекс електронних освітніх ресурсів (ЕОР), що посилюють реалізацію його функцій; *для студента* – це комплекс ЕОР для досягнення цілей, поставлених викладачем чи ним самим; *щодо змісту навчання* – це комплекс ЕОР передачі змісту навчання й організації його засвоєння; *щодо методів і форм організації навчання* – це комплекс ЕОР їх урізноманітнення і вдосконалення, створення і застосування різних компонентів педагогічної комунікації.

Одним із основних аспектів успішного створення ЕНМК з дисципліни є правильний вибір системи управління освітнім процесом, які відомі в англomовних літературних джерелах як Learning Management Systems (LMSs) і являють собою прикладні програмні продукти для управління освітньою діяльністю, що дозволяють розробляти та поширювати електронні навчальні матеріали, забезпечувати спільний доступ до інформації, організовувати освітній процес та контролювати його результати з формуванням пакету відповідної звітної документації. Серед таких систем найпоширенішою в Україні є Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment (Moodle) – модульне об’єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яке працює у більш ніж 175 країнах світу та у багатьох вищих навчальних закладах України.

Система Moodle (<http://moodle.org/>) спроектована з урахуванням досягнень сучасної педагогіки, реалізує філософію “педагогіки соціального конструктивізму” та орієнтована на організацію взаємодії між викладачем та студентами. Вона орієнтована на колаборативні технології навчання – дозволяє організувати навчання в процесі спільного вирішення навчальних завдань, здійснювати взаємообмін знаннями; підходить як для організації традиційних дистанційних курсів, так і підтримки денної форми навчання.

Moodle розповсюджується безкоштовно як Open Source-проект (ліцензія GNU GPL), який дозволяє копіювати, використовувати та змінювати програмний код. Вона надійна в експлуатації, є простою у використанні та адмініструванні; має простий і ефективний Веб-інтерфейс; дизайн має модульну структуру і легко модифікується; забезпечує безпеку інформації (встановлення паролів, обробка форм даних, зберігання інформації в базі даних) та передачу даних від викладача до студента; може використовуватися для створення як дистанційних курсів, ЕНМК, електронних підручників та інших ЕОР, так і Веб-сайтів; підтримуються різні структури ЕНМК – “календарна”, “форум”, “тематична”; майже всі тексти, що набираються, можуть редагуватися вбудованим текстовим редактором; багатий набір програмних модулів для курсів – Чат, Опитування, Форум, Глосарій, Практикум, Тест, Анкета, Wiki тощо; можливе налаштування E-mail (розсилки новин, форумів, оцінок та коментарів викладачів). До переваг системи можна віднести: безкоштовність; відкритий вихідний код, що дозволяє будь-яку її зміну; висока продуктивність; підтримка більш ніж 70-и мов світу.

При створенні ЕНМК з інформаційно-комп’ютерних дисциплін необхідно враховувати такі особливості інформатичної підготовки студентів, а саме: модульна організація змісту з оптимальним обсягом навчального матеріалу в модулях та можливістю його швидкої модифікації; необхідність наочного

подання мультимедійної інформації (у формі ілюстрації, демонстрації, відео та звукового супроводу); наявність методів, що спонукають студентів розумової та рефлексивної діяльності, та стимулювання пізнавальної діяльності студентів і управління нею, які передбачають, наприклад, поступове ускладнення матеріалу, використання коригуючого методу типу “підказка” у зворотному зв’язку, проблемного й інтерактивного навчання, автоматизованого навчального тестування, проектної діяльності тощо; орієнтація на цілісну систему контролю та оцінювання рівня навчальних досягнень студентів.

ЕНМК з інформаційно-комп’ютерних дисциплін може бути представлений у системі Moodle *загальною інформацією* (анотація дисципліни; навчальна програма дисципліни; графік консультацій та відпрацювань; форум та ін.) та *навчально-методичною інформацією* – тест для оцінювання початого рівня навчальних досягнень студентів; електронний посібник (ЕП) з дисципліни; індивідуальні завдання для студентів (тематика проектних робіт, рефератів, доповідей, вимоги до їх оформлення та терміни виконання); тести для самоконтролю результатів навчання студентів, наприклад, для підготовки до модульної контрольної роботи; питання до екзамену (заліку); список рекомендованої літератури та адрес Інтернет-ресурсів для самостійного опрацювання та ін. При цьому ЕП з інформаційно-комп’ютерних дисциплін для кожної теми навчального модуля може містити *теорію* (теоретичний матеріал у вигляді PDF та гіпертекстових документів, мультимедійних презентацій, схем, таблиць, Інтелект-карт, відео-лекцій тощо), *практику* (тематика та плани практичних занять; завдання для аудиторної роботи студентів у комп’ютерних класах; завдання для самостійної позааудиторної роботи студентів та ін.) і *контроль* (тести для контролю результатів навчання студентів та ін.).

СТВОРЕННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙ АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ З ВИКОРИСТАННЯМ POWER POINT ТА PREZI

Липська Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

В наш час володіння необхідною інформацією стає найважливішим інструментом в будь-якій сфері людської діяльності, тому важливим завданням є – навчити студентів, майбутніх спеціалістів жити в інформаційному світі, вміти знаходити і використовувати необхідні знання. В новому інформаційному суспільстві викладач уже не може бути основним і єдиним джерелом знань про навколишній світ, що призводить до зміни форм навчальної роботи.

В зв’язку з цим на зміну традиційним технологіям навчання приходять нові інформаційні розвиваючі педагогічні технології. За останні декілька років список технічних засобів навчання помітно оновився. Це пов’язано як з розширенням можливостей комп’ютерної техніки, так і появою нових видів мультимедійної техніки – широко представлені інші зразки техніки, такі як мультимедійні проектори, інтерактивні дошки, сенсорні дошки та інші.

Для успішного впровадження цих технологій викладач повинен мати навички користувача ПК, володіти вміннями планувати структуру дій для

досягнення цілі виходячи з фіксованого набору засобів, описувати об'єкти і явища шляхом побудови інформаційних структур, проводити і організовувати пошук електронної інформації, чітко і однозначно формулювати проблему, завдання, думки тощо.

Одним із найбільш розповсюджених видів інформаційних технологій в навчальному процесі є мультимедійні презентації. Мультимедійна презентація – це програма, яка може містити текстові матеріали, фотографії, малюнки, слайд-шоу, звукове оформлення і дикторський супровід, відеофрагменти і анімації. Використання мультимедійних технологій суттєво впливає на характер подання інформації, і, відповідно, на методи навчання.

Використання мультимедійних презентацій найбільш затребуване в даний час у викладацькому середовищі в якості ілюстративного матеріалу до лекцій. Безумовно презентації, що супроводжуються красивими зображеннями або анімацією, є візуально більш привабливими, ніж статичний текст, і вони можуть підтримувати належний емоційний настрій, який полегшує сприйняття і запам'ятовування представленого матеріалу.

Програма PowerPoint дозволяє досить просто створювати мультимедійні презентації. Головна властивість цієї програми полягає в тому, що вона підтримує використання не тільки текстової інформації, але і дозволяє вставляти і оперувати об'єктами, створеними в інших програмах. Прикладами таких об'єктів є аудіо фрагменти, які можуть використовуватися для звукового супроводу, і графічні об'єкти, що дозволяє найбільш наочно уявити досліджуваний матеріал. Мультимедійні презентації можуть використовуватися для пояснення нової теми, контролю знань, як засіб інформації в позакласній роботі.

Програма PowerPoint і її продукт мають ряд властивостей, які відрізняють їх від традиційних засобів представлення наочності. До них відносяться: інтерактивність – здатність змінюватися і реагувати на дії користувача, що дозволяє йому визначати порядок і обсяг інформації, що представляється, а також вносити необхідні зміни в одну і ту ж презентацію; мультимедійність – використання комплексу ефектів для представлення інформації (текст, звук, графіка, мультиплікація, відео) одним технічним засобом; комплексність представлення інформації – можливість управління показом презентації в різному режимі (лінійно, з ефектом анімації, за допомогою гіперпосилань); дискретність – смислова завершеність окремого слайда або групи слайдів; програмна сумісність – можливість використовувати об'єкти з інших програм, наприклад з додатків MS Office; доступність технічного інструментарію – наявність у користувача елементарних навичок роботи з комп'ютером, зокрема з програмним пакетом MS Office.

Prezi.com – це хмарний сервіс, за допомогою якого можна створювати інтерактивні мультимедійні презентації з нелінійної структурою. Сервіс для створення презентацій Prezi.com пропонує велику кількість можливостей для візуалізації презентацій, за допомогою використання відеоматеріалів, графіки та ін. Всі слайди розташовуються на величезному робочому столі і перемикаються між собою за допомогою zooming-ефекту, що дозволяє створювати справжній сценарій презентації, не відволікаючись на розробку

додаткових способів залучення уваги глядача. Ефект zooming дає доповідачеві можливість імпровізувати з презентацією і рухатися по нелінійному сценарієм, це виділяє Prezi на тлі інших інструментів для створення презентацій.

Мультимедійні презентації полегшують працю викладача в упорядкуванні та збереженні наочного матеріалу, надають можливість представити ретельно відібрану інформацію в цікавій та привабливій формі, надають можливість викладачу, коментуючи матеріал, що подається на слайдах, більше зосередитися на окремих, найбільш важливих, моментах, що дозволяє ефективно використовувати час, відведений на аудиторні заняття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляева Л. А., Иванова Н. В. Презентация PowerPoint и ее возможности при обучении иностранным языкам // Иностр. языки в школе. – 2008, – №4, – с. 36–40.
2. Музланова Е.С. Использование компьютерных технологий на уроках английского языка / Е. С. Музланова, Е. И. Кисунко // Английский язык: Приложение к газете "Первое сентября". – 2006. – № 12.– с.13–18.
3. Возможности и преимущества PowerPoint [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://office.microsoft.com/ru-ru/powerpoint>.
4. Ляшенко Б. М. Електронні презентації Microsoft Power Point у навчальному процесі [Текст] / Б. М. Ляшенко, Н. Б. Чорней // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – № 25. – С. 27– 30.
5. Всё о Prezi [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://oprezi.ru/>

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Полянничко З.О.

Школа І-ІІІ ступенів Печерського району м. Києва

Створення знань є основною функцією інформаційного суспільства. М. Сисло у роботі „Виклики інформатичної освіти у Польщі” стверджує, що „впровадження комп’ютерів у школі має сприяти підвищенню якості освіти. Однак, для поліпшення результатів навчання, комп’ютери мають бути „вбудовані” в навчальне середовище, у якості інструментів, що викликають і підтримують в учнів активні процеси пізнання, активізації та розвитку навичок та вмінь” [1 с. 9]. Д. Моранська наголошує на тому, що сучасна освіта „шукає нові рішення, які матимуть відношення до вимог сьогодення оптимальним чином використовувати можливості, що пропонують технології для забезпечення персоналізації умов розвитку людини. Це спричинює зміну процесів сприйняття навчання, ролі вчителя й учня в сучасній школі, приділяючи особливу увагу людині, її місця і ролі в новому суспільстві. Ключовою проблемою є те, яким чином сучасні технології будуть включені в навчальний процес [2, с. 109].

Польські педагоги відмічають тенденції поступового перегляду концепції освіти, її відхід від традиційних форм стандартизації та уніфікації на користь індивідуалізації навчання. На думку М. Сисло, використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) сприяє „індивідуалізації та персоналізації

як концептуальним освітнім підходам до навчання, що мають першорядне значення для безперервного навчання по закінченню формальної освіти у школі” [3, с. 4].

Щодо інформатизації шкільної освіти в республіці Польща, то принципами навчання, що безпосередньо впливають на освітній процес, визначено *неперервність*, *інтерактивність* та *інтегративність* навчання в мінливих умовах життя в інформаційному суспільстві, а також *мобільність*, *активність* і *креативність* є основним підґрунтям для навчання молодшої людини, що пристосовується до швидкого темпу глобалізації світу. Сучасні дидактичні концепції пропонують перехід від навчання фактичних знань (навчання, засноване на передачі інформації та керівній ролі вчителя) до стратегії *самонавчання* та активізації творчої діяльності (навчання, що сприяє творчості, співпраці, створенню знань і їхнього практичного застосування). Нова концепція навчання і виховання, як вважає Д. Моранська, спираючись на визначення Р. Шульца, що визначає творчий процес як інноваційну діяльність, спрямована на *культуротворчу діяльність* і *саморозвиток* [2, с. 112]. Таким чином, навчання має докорінно змінитися, стати більш практичним, корисним і підготувати учня до неперервного навчання, а не залишатися замкненим у власному циклі. Д. Моранська описує перетворення функцій сучасного вчителя: „З особи, що передає, репрезентує знання, вчитель стає організатором, аніматором процесу навчання учнів, підтримує розвиток їхнього мислення і діяльності. Його робота полягає в тому, щоб забезпечити створення найкращих умов для розвитку. При виконанні цих завдань надзвичайно корисним стає правильне застосування сучасного інструментарію ІКТ [2, с. 115]. М. Сисло вирізняє трансформаційні явища зміненого „індивідуалізованого” навчального середовища, такі, як: інтеграція технології у навчальний процес; у центрі уваги стають учні з їх інтересами; потреби і можливості навчання зосереджуються на навичках і досягненнях учнів; гнучкі і різноманітні методи навчання; використання різноманітних медійних засобів для покращення, сприймання й усвідомлення інформації; отримання знань з різних джерел; співпраця вчителя і учня у вирішенні реальної наукової проблематики; розвиток творчого мислення учнів, що сприяє виробленню інноваційних та оригінальних рішень; конвергенція інформаційних і комунікаційних систем; оцінювання учнів інтегроване у навчальний процес; підготовка до неперервного навчання протягом усього життя та ін. [3, с. 90–91].

Основний навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів та гімназій Польщі (Dz.U. z 2002 r. Nr 51, poz. 458.) серед компонентів всебічного розвитку учня, ключових компетенцій, передбачає оволодіння навичками пошуку, збору, упорядковування і використання інформації з різних джерел походження за допомогою ІКТ. Це означає, що обов’язком учителя є підготовка учня до оперування інформацією та розв’язування проблем за допомогою технологічних рішень, що створює умови для опанування учнем ключових компетенцій. Така вимога шкільної освіти пов’язана з новим підходом до трактування ролі школи в житті людини, переосмислення філософських основ класичної педагогіки виховання. Польські вчені вбачають холістичну педагогічну

модель вдалою альтернативою класичній педагогічній моделі, засади і принципи якої відповідають викликам сучасного життя в інформаційному суспільстві. Новий педагогічний міждисциплінарний напрям „холістична педагогіка” (*Pedagogika holistyczna*), був виокремлений у 90-х роках ХХ століття польським педагогом А. Шишко-Богушем. Основним принципом педагогічного підходу виступає *цілісність* – навчально-виховний процес відбувається у чіткій відповідності до сучасних соціально-економічних та культурних реалій. Одним із філософських джерел основних принципів холістичної педагогіки є глобалізація, асоційована зі спільністю культур і універсальністю людських прагнень і потреб. Основним завданням холістичної педагогіки вчені виділяють представлення учням цілісної картини світу і їхню підготовку до дорослого, самостійного життя у мінливих умовах. Холістична освіта використовує методи міжпредметних зв’язків, відкритого навчання, проектного навчання, інтегрованого навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Mittermeir Roland T. Informatics education – supporting computational thinking: third international conference in informatics in secondary schools – evolution and perspectives, ISSEP 2008, Torun, Poland, July 1-4, 2008 : proceedings / Roland T. Mittermeir, Maciej M. Syslo (eds.). – Berlin: Springer, 2008. – 356 p.
2. Morańska D. Netbooki w edukacji wczesnoszkolnej, czyli czy komputery odciążąły tornistry? / Danuta Morańska / W: dziecko-uczeń a wczesna edukacja [Redakcja naukowa Irena Adamek, Zuzanna Zbróg]. – Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach Kraków, Wydawnictwo LIBRON and Authors, 2011. – 288 s. – S.109–122.
3. Sysło M. M. Szkoła a nowe technologie i nowe kształcenia [Електронний ресурс] / Maciej Sysło // XV Ogólnopolski Zjazd Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Przedmiotów Przyrodniczych „Przedm. przyrodnicze a TIK” (Toruń, 13 – 14 września). – Toruń, 2008. – S. 89–97. – Режим доступу: https://www.fizyka.umk.pl/~pdf/EU_ISE/files/KONF_PSNPP_2008_OK.pdf

ПРОЦЕС ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ

Дацій Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Управлінська праця здійснюється в широкому діапазоні умов, не має прямих вимірників, і це ускладнює оцінку її ефективності. При оцінці її якості не можна залишати поза увагою ту обставину, що результати праці у великій мірі опосередковуються її колективною діяльністю.

У процесі управління його суб'єкти вирішують найрізноманітніші проблеми організаційного, економічного, технічного, соціально-психологічного, правового характеру. Це різноманіття також є важливою особливістю управлінської праці.

Основним завданням управлінської праці в сфері управління є прогнозування перспектив та переваг, вибір тактичних цілей і стратегії, досягнення запланованої мети за допомогою координації та злагодженості взаємної діяльності працівників підприємства, формування своєрідного співтовариства між окремими трудовими процесами.

Сфера впливу на виробництво управлінської праці значно ширша, ніж праця робітників, безпосередньо зайнятих у сфері виробництва. Тому не випадково недоліки і упущення діяльності менеджерів більше позначаються на результатах виробництва, ніж недоліки в роботі безпосередніх виконавців (машиністів, операторів та ін.). При недоліках у роботі апарату управління знижується індивідуальна продуктивність праці не тільки робітників, а й усього колективу. Тому раціональна організація праці у сфері менеджменту є важливою частиною проблеми планомірного підвищення продуктивності всієї суспільної праці.

Праці менеджерів властивий імовірний характер: важко встановити не тільки строки виконання ними конкретних завдань, а й результати праці.

Праця в сфері менеджменту не піддається механізації й автоматизації у такій мірі, як праця безпосередньо зайнятих продуктивною працею. Це одна з серйозних причин випереджаючого збільшення чисельності управлінських працівників, на яких припадає дедалі зростаюча частина праці у виробництві.

Глибокі кількісні, якісні та структурні перетворення в економіці країни зумовлюють диференціацію та інтеграцію окремих видів діяльності, підвищення ролі і збільшення обсягу робіт, пов'язаних з управлінням та обслуговуванням виробництва. Тому ефективність господарювання підприємств і об'єднань стає функцією певного рівня організації апарату управління.

Оскільки ефективність діяльності організації в цілому суттєво залежить від ефективності управління, одним з головних завдань управляючої системи є визначення напрямків її вдосконалення. До них, зокрема належать: просування за службою; забезпечення прийнятого рівня освіти; набуття практичного досвіду; підвищення кваліфікації працівників управління; провадження оцінки ефективності праці.

Процес оцінки ефективності управлінської праці здійснюють з урахуванням великої кількості показників, які умовно на практиці поділяють на дві основні групи: синтетичні—характеризують ефективність роботи всього апарату управління підприємством; приватні—характеризують ефективність індивідуальної управлінської праці. Основною передумовою використання оцінки ефективності персоналу на підприємстві є те, що основним завданням оцінки персоналу є досягнення ступеня підготовленості працівників до виконання тієї управлінської діяльності, яка на них покладена, виявлення рівня потенційних можливостей персоналу з метою оцінки перспектив зростання або розробки кадрових заходів, які необхідні для досягнення цілей кадрової політики.

Найефективніша, а також найбільш надійна група критеріїв, які в основному використовують сучасні підприємства – це особисті якості працівників. Саме ці критерії є досить мінливими і цим самим зменшують свою стійкість аніж персональні результати, оскільки їх зв'язок з отриманими результатами роботи менш прогнозований. Це такі особливі якості, як упевненість у власних силах, стаж роботи, освіта, стиль лідерства, методи прийняття рішень, добросовісність та ін. Однак неможливо заперечити, що перелічені особисті критерії досить часто застосовуються керівниками, як критерії оцінки ефективної управлінської праці персоналу. До процесу оцінки ефективності управлінської праці персоналу залучається досить велика кількість людей, до яких належать: керівник, підлеглі керівника, колеги, незалежні фахівці, працівники, споживачі товарів і послуг.

На підвищення ефективності управлінської праці впливають і такі фактори, як: удосконалення виробничої структури організації; раціональна організація виробництва і праці, у тому числі управлінського персоналу; оптимізація організаційної структури, форм і методів керування; вдосконалення комунікаційних процесів тощо [1].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що організація управлінської праці дуже важлива в наш час, оскільки без організації праці жодне підприємство не буде мати бажаних результатів його діяльності. Організація праці навчає персонал підприємства не тільки працювати впорядковано, тобто планувати свою працю, але й допомагає навчитися уникати невірних напрямків у роботі, що найчастіше призводить до зменшення попиту на використання послуг чи товарів підприємства, втрати ліквідності, банкрутства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жиглов В.Т. Основи менеджменту і управлінської діяльності. / В.Т. Жиглов, Л.М. Шимановська. – К.: Наукова думка, – 2009. – 278 с.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Захарін С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Інтелектуальну власність у вузькому розумінні можна визначити як сукупність нематеріальних активів (такими активами є патент, авторські права,

торговельні марки товарів та послуг, ноу-хау тощо), що використовуються у операційній (виробничій) організації. З іншого боку, інтелектуальні активи представляють собою різні види об'єктів інтелектуальної власності.

Виділяють такі види об'єктів інтелектуальної власності: винахід (технологічне (технічне) рішення, що відповідає умовам патентоздатності); корисна модель (нове і промислове придатне конструктивне виконання пристрою); промисловий зразок (результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання); знак для товарів і послуг (позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від однорідних товарів і послуг інших осіб) та ін. Об'єктами інтелектуальної власності можуть бути наукові теорії, гіпотези, комп'ютерні програми, сорти рослин, художні вироби тощо.

Об'єкти інтелектуальної власності, які утворюють інтелектуальний капітал, можуть характеризуватися різними ознаками:

- виключна власність – власність на об'єкт, що запатентована або захищена авторським правом, тобто персональним майновим правом автора (авторів) на свій результат розумової та творчої праці (наукова праця, витвір мистецтва, архітектурне рішення, креслення, фотографії, моделі, мелодії, ноти, музичне виконання, сценарій, відео- та аудіозапис, фільм тощо),

- інформаційна власність – власність на об'єкти у вигляді придбаних знань (інформаційних даних, статистичних даних, баз даних тощо), реалізується переважно через придбання інформаційних або консультаційних послуг і як правило не має правового захисту,

- ліцензійна власність – власність на об'єкти, що були придбані інвестором (засновником, учасником, акціонером) з метою подальшого комерційного використання, про що складаються спеціальні ліцензійні угоди.

В умовах економічної нестабільності, у тому числі під час дії негативних наслідків економічних криз, особливої актуальності набуває проблема підтримки належної системи охорони праці. Вказане пояснюється кількома причинами, основні з яких наступні: бажання роботодавців знизити витрати на реалізацію приписів законодавства у сфері охорони праці; зростання безробіття, і як наслідок – зростання кількості працівників, які згодні на нехтування щодо них вимог з охорони праці; численні порушення технологічних вимог виробництва продукції, що негативно впливає на стан охорони праці та ін.

Основними каналами формування інтелектуальної власності в системі охорони праці є проведення власних досліджень і розробок, придбання прав на патенти, ліцензій на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей, придбання ноу-хау, цілеспрямований прийом на роботу кваліфікованих фахівців ("скупка мізків") [1, с.340].

На жаль, наявність або відсутність інновацій у сфері охорони праці жодним чином не впливає на економічне становище підприємств. Менеджмент більшості підприємств не ставить завдання здійснювати облік інноваційної діяльності. За даними Держстату, серед видів економічної діяльності лідерами за кількістю інноваційно активних підприємств є харчова промисловість та машинобудування.

Великі підприємства демонструють порівняно більшу схильність до впровадження інновацій. На підприємствах цієї групи створені структурні підрозділи, які забезпечують моніторинг рівня охорони праці, здійснюють відповідні контрольні та наглядові заходи.

Основна частина інноваційно активних підприємств здійснює фінансування інноваційної діяльності за рахунок власних джерел. У зв'язку з погіршенням фінансового стану підприємств, що викликано економічною кризою, менеджмент підприємств змушений відмовлятися від різних витрат, у тому числі і витрат на охорону праці.

В окремих випадках впроваджені у виробництво об'єкти інтелектуальної власності можуть негативно вплинути на стан охорони праці, оскільки такі об'єкти мають експлуатуватися відповідно підготовленим персоналом. Найбільша кількість нових технологій використовується у сферах зв'язку та управління, машинобудування, а також у проектуванні та інжинірингу. У цих же сферах використовується і найбільша кількість винаходів.

У 2013 р. найбільша кількість підприємств і організацій, що використовують об'єкти інтелектуальної власності та раціоналізаторські пропозиції, сконцентрована у сфері машинобудування. У сфері досліджень та розробок лише 82 установи використовують об'єкти інтелектуальної власності, хоча у державі функціонує понад 700 наукових установ [2].

Державна макроекономічна політика, яка реалізується через застосування різних фінансових і нефінансових інструментів, в сучасних умовах має узгоджуватися з пріоритетами інноваційної діяльності. В свою чергу, вказані пріоритети формуються зокрема під впливом кон'юнктури світового ринку інтелектуальних благ (технологій, продуктів, послуг). Державна макроекономічна політика в умовах переходу економіки на модель інноваційного розвитку має формуватися на основі запитів наукомісткого виробництва, з урахуванням панівних тенденцій науково-технічного прогресу, а в якості цільового критерію передбачати нарощування інтелектуального капіталу та створення умов для його комерціалізації. Вказане призведе і до зростання кількості об'єктів інтелектуальної власності, а також до поступової інтеграції українських підприємств до світового ринку інтелектуальних продуктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Україна у вимірі економіки знань / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К. : Основа, 2006. – 592 с.
2. Статистичний щорічник України за 2013 рік [статистичне видання]. – К.: Державна статистична служба України, 2014. – 567 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ДИЗАЙН: СУТНІСТЬ І КООРДИНАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ

Насікан Н.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Необхідність комплексного підходу до аналізу і побудови сучасних організацій як відкритих систем пов'язана з розумінням сутності нового для

вітчизняної управлінської науки і практики поняття «організаційний дизайн». Цей термін з'явився у західній науці у другій половині XX століття. Проблематикою організаційного дизайну займалися такі вчені-дослідники, як М.Айкен, П.Блау, Л.Борисова, Дж. Гелбрейт, П. Лоренс, Дж. Лорш, Г. Мінцберг, Р. Менсфілд, А. Райс, Дж. Томпсон, Дж. Чайлд, М. Шагуріна, Ю. Шевельова, Дж. Хейдж та ін. Не зважаючи на цілий ряд робіт, присвячених дослідженню організаційного дизайну, та їхню наукову цінність, на сьогодні так і не існує загальноприйнятого розуміння його сутності, тому питання пошуку додаткових аргументів на користь того чи іншого підходу найближчим часом залишаються актуальними.

Так, відомим в літературі є трактування англomовного терміна *organizational design* як комплексу заходів щодо «розподілу обов'язків і прав усередині організації, цілей і завдань, які ставить перед собою організація, а також механізму контролю за діями співробітників» [1, с. 58]. Наслідуючи і розвиваючи наукові підходи Дж. Гелбрейта, Л. Борисова пов'язує організаційний дизайн із характеристиками організації, які мають безпосереднє відношення до реалізації її стратегії. Сутність поняття «організаційний дизайн» автор визначає як сукупність взаємопов'язаних ключових блоків управління, до складу яких входять: задачі, організаційна структура, процеси, системи стимулювання і людські ресурси. Вдало розроблений організаційний дизайн може бути ефективним механізмом реалізації стратегії компанії [2, с. 8].

На думку Ю.Шевельової, організаційний дизайн є зовнішнім оформленням структури, яке виявляється у синергетичному ефекті від використання знань та інформації як ключової компетенції організації в інформаційній постіндустріальній економіці. Останнє відрізняє згадане поняття від традиційного щодо внутрішньої будови організації терміну організаційна структура, характерного для індустріальної економіки із її пануванням механістичних структур. При цьому, науковець переконливо доводить логіку розвитку внутрішньої будови організації, що пристосовується до нових умов шляхом переходу від чіткої структуризації до деструктуризації, необхідної для забезпечення швидкості реакції на ринкові зміни. Саме тому, вважає автор, новим гнучким типам структур організацій (віртуальним, оболонковим, мережевим і ін.) краще відповідає термін «організаційний дизайн» [3].

Досліджуючи проблему організаційного дизайну Г.Мінцберг виходить із того, що здійснення організованої людської діяльності висуває дві фундаментальні, але протилежні вимоги : розподіл праці на окремі завдання і координацію дій із виконання цих завдань в спільну діяльність. Ці вимоги реалізуються за допомогою внутрішньої будови організації. Спосіб побудови організації вчений називає її дизайном, який, по суті, є набором параметрів, що визначають рівні поділу праці та координування. За допомогою дизайну організації процес праці спочатку поділяється на окремі робочі завдання, а потім досягається координація дій із вирішення цих завдань[4, с.8].

Способи, за допомогою яких координується діяльність в організації, отримали назву «координаційні механізми дизайну». Г.Мінцберг у своїй праці характеризує п'ять координаційних механізмів: взаємне узгодження,

прямий контроль, стандартизація робочих процесів, стандартизація випуску та стандартизація навичок і знань (кваліфікації) [4, с.10]. Так, взаємне узгодження забезпечує координацію праці через процес неформальних комунікацій самими працівниками. Прямий контроль означає координацію за рахунок покладення на одну людину відповідальності за роботу інших, визначення завдань для них і спостереження за їх діями. Стандартизація робочих процесів передбачає точне визначення (специфікацію) змісту праці (наприклад, інструкція виробника щодо приведення в дію приладу). Стандартизація випуску заснована на специфікації результатів праці, завдань, наприклад, параметрів виробу або норми виробітку (без визначення шляхів вирішення поставлених завдань). Стандартизація навичок і знань означає точне визначення необхідного для участі в процесі праці рівня підготовки та кваліфікації працівників.

На практиці всі п'ять координаційних механізмів не використовуються в чистому вигляді, а здебільшого комбінуються. Обраний механізм координації є одним із критеріїв внутрішньої будови організації або її організаційного дизайну. Іншими критеріями, як стверджує Г.Мінцберг, є ключова частина організації, яка відіграє головну роль в досягненні її успіху, та спосіб розподілення влади в організації. На основі всіх цих критеріїв і можливо розрізнити основні типи конфігурацій організації: просту структуру, механістичну бюрократію, професійну бюрократію, дивізійну форму й адхократію. Останнє є вагомим науковим підґрунтям для пошуку шляхів проектування і побудови ефективної організації в умовах мінливого зовнішнього середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Менеджмент и экономика труда [Текст] : Новый англо-русский толковый словарь: Свыше 8000 ст. / общ. ред. М. А. Строчева. – СПб. : Эконом. школа, 2004. – 571 с.
2. Борисова Л.Г. Организационный дизайн и современные концепции управления : учеб.пособие / Л.Г.Борисова. – М.: Акад. нар. хоз-ва при Правительстве РФ, Дело, 2008. – 328 с.
3. Шевелева Ю.В. Организационный дизайн как экономическая категория / Ю.В. Шевелева // Проблемы современной экономики. – 2007. – № 3. – Режим доступа до журн.: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2441>.
4. Минцберг Г. Структура в кулаке: создание эффективной организации / Г.Минцберг. – Пер. с англ. под ред. Ю. Н. Каптуревского. – СПб.: Питер, 2004. – 512 с.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Хусаїнов Р.В.

Київський національний лінгвістичний університет

В більшості країн світу, державно-приватне партнерство (далі – ДПП) виступає ефективним інструментом залучення приватного капіталу з метою реалізації соціально-важливих проектів. Міжнародний досвід переконливо

доводить ефективність впровадження ДПП в багатьох галузях національного господарства, таких як: енергетика, транспортна інфраструктура, освіта, медичне забезпечення тощо. Саме ефективність таких проектів в провідних країнах світу та країнах, що розвиваються, привертає все більше уваги до можливості імплементації проектів на основі ДПП в Україні.

На сьогоднішній день, діюча нормативно-правова база не вирішує всього комплексу питань, пов'язаних з ефективним впровадженням та реалізацією проектів на основі ДПП. Більшість із них носять декларативний характер і не дають чіткої відповіді на практичні аспекти впровадження проектів на основі ДПП. Станом на початок 2015 року, в Україні чинним є базовий нормативно-правовий акт в сфері ДДП – Закон України «Про державно-приватне партнерство» (далі – Закон). Даний законодавчий акт визначає організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів з приватними партнерами та основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі. Відповідно до Закону, «Державно-приватне партнерство – співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами» [1]. Як показала практика, наявність базового Закону не сприяло інтенсифікації реалізації проектів на основі ДПП. В першу чергу це пов'язано із чинністю інших нормативно-правових актів, які також регулюють питання ДПП, зокрема це: Закон України «Про оренду державного та комунального майна», Закон України «Про концесії», Закон України «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності» та інші, і мають певні законодавчі неузгодженості із нормами базового Закону. Окрім вищеперерахованих нормативно-правових актів, значний вплив на реалізацію проектів на основі ДПП та його учасників мають положення Бюджетного кодексу, Господарського кодексу, постанови Кабінету Міністрів України та багато інших документів регуляторного характеру.

Позитивного впливу на розвиток законодавчого регулювання ДПП в Україні призвело схвалення Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 роки (далі – Концепція). Хоча Концепція передбачала внесення змін до діючих нормативно-правових актів, на практиці цього нажаль не відбулося. Окрім того, схвалена в 2013 році Концепція, станом на 2015 рік не зазнала жодних змін, і це в умовах складної соціально-економічної ситуації в якій перебуває Україна.

Відповідно до Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (далі – Міністерство), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 459, Міністерство є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що зокрема забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державно-приватного партнерства [2]. Тобто, регіональні органи влади фактично позбавлені права

реалізації проектів ДПП без погодження з Міністерством, що створює нові бюрократичні перепони. Окрім того, досвід Російської Федерації показує, що доцільним є впровадження практики законодавчого регулювання ДПП на регіональному рівні. На нашу думку, це допоможе активізувати інвестиційну активність в регіонах саме в тих галузях економіки, в яких регіон є лідером і таким чином сприяти створенню системи кластерного поділу країни за секторами економіки, що в перспективі допоможе диверсифікувати надходження до державного бюджету і бути менш уразливими у випадках зменшення економічної активності в певному секторі економіки для країни в цілому.

Як зазначає С.М. Нарожний: «Для того, щоб ДПП стало реальним механізмом інтенсифікації інвестиційних і інноваційних процесів в сучасному вітчизняному економічному просторі, необхідним є формування дієвих механізмів державного регулювання розвитку ДПП. Особливої актуальності набуває розробка ефективного організаційно-правового механізму, який включає чітке та вичерпне законодавче поле та відповідне інституційно-функціональне забезпечення» [4, с. 1].

Вирішення вище зазначених проблем є предметом подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 р. No 2404-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – No 40.
2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&tag=Derzhavno-privatnePartnerstvo>.
3. Практика применения концессионных соглашений для развития региональной инфраструктуры в Российской Федерации. – М.: Центр развития государственно-частного партнерства, 2014. – 52 с.
4. Нарожний С. М. Організаційно-правовий механізм державного регулювання розвитку державно-приватного партнерства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-4/doc/2/11.pdf>.

ДО ПИТАННЯ РОЗРОБКИ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ВИКОРИСТАННЯ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Бугера О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Сьогодні Інтернет – це глобальна, багатофункціональна інформаційна мережа. Доступ до електронних даних, у тому числі й до правових, є відкритим для всіх категорій громадян, незалежно від віку, державних кордонів, національності, професії. Зокрема, інформаційні технології мають значний вплив на формування правосвідомості і правової культури підлітків. Мережа інформаційних технологій активно розвивається, напрями її використання поширюються. В умовах тотальної інформатизації молода людина перестає самотійно думати. Засоби масової комунікації (ЗМК) сприяють створенню шкали цінностей у молодих громадян та у суспільства у цілому. Як висновок, можна відзначити, що сучасний світ, тобто уявлення про нього, значною мірою формують засоби масової комунікації. ЗМК здійснюють суттєвий вплив на підлітків та їх свідомість. Тому правове інформування підростаючого покоління через ЗМК є важливим напрямом формування їхньої правової культури. Для посилення їх впливу на даний процес необхідно активізувати популяризацію правових знань різноманітними каналами засобів масової інформації та з використанням мережі Інтернет [1, с. 291–293].

Згідно з даними Київського міжнародного інституту соціології (КМІС), у вересні 2013 року 49,8% дорослого населення України користувалися Інтернетом. Таким чином, зростання числа користувачів триває навіть більшими темпами, ніж це прогнозувалося. Темп приросту протягом лютого 2012-жовтня 2013 років склав 16%, що трохи поступається рекордному стрибку в 34% у період з березня 2011 по лютий 2012 року. Порівняно із розвинутими країнами Західної Європи та Північної Америки проникнення Інтернету в Україні поширюється трохи повільніше. Наприклад, співставний з Україною рівень проникнення Інтернету (56%) був у США у травні 2013 року, тільки не серед усього дорослого населення, а у віковій групі 65 років та старші. Наразі рівень проникнення Інтернету серед дорослого населення у Сполучених Штатах у 2013 році складає 85%, в Росії – 57%. Як і раніше, простежується лінійна зворотна залежність між віком і використанням Інтернету. Чим молодший вік, тим вище проникнення Інтернету. Подібні розбіжності суттєво впливають не лише на форми споживання інформації, а і на її зміст, що експерти КМІС вважають потенційною загрозою поглиблення непорозуміння між поколіннями. За останні кілька років диспропорції проникнення Інтернету в населених пунктах різної величини помітно вирівнялися. На даний момент значно відстає у поширенні Інтернету сільська місцевість, мешканці якої частіше посилаються на обмеження в технічних можливостях підключення малонаселених пунктів [2].

Отже, процес розширення масштабів доступу населення до мережі Інтернет в Україні триває, що в свою чергу є передумовою використання цієї мережі для запобігання злочинності. Для цього необхідно перш за все сформувати концептуальні засади цієї роботи та в подальшому розробити відповідні програми.

На нашу думку, Концепція використання мережі Інтернет для попередження злочинності має базуватися на таких засадах: створення організаційно-правових та технологічних умов запобігання злочинності з використанням можливостей мережі Інтернет; розроблення загальносоціальних та спеціально-кримінологічних профілактичних заходів та методик їх застосування; формування інформаційних баз даних щодо запобігання кримінологічних явищ та ситуацій; здійснення моніторингу стану запобігання злочинності та висвітлення їх результатів; кадрове забезпечення; підвищення рівня правової культури населення; визначення механізму фінансового забезпечення реалізації завдань Концепції та ін.

Окремим розділом Концепції використання мережі Інтернет для запобігання злочинності, на нашу думку, повинен бути розділ присвячений запобіганню злочинності неповнолітніх. Оскільки аналіз причин та умов, що породжують протиправну поведінку громадян і насамперед неповнолітніх показує, що поряд з іншими чинниками – кризою моралі, економічною нестабільністю тощо, нового забарвлення та актуальності набуває така складова, як вплив засобів масової інформації і в тому числі мережі Інтернет.

Дані дослідження впливу засобів масової інформації на підлітків викликають тривогу у соціологів. З'ясувалось, що майже кожен другий учень 8-10 класів свій вільний час проводить за комп'ютером. Як результат – близько третини опитаних школярів уже мають ознаки інтернет-залежності. Зокрема, в опитуваннях взяли участь сім тисяч київських школярів. "Найцікавішим засобом інформації" понад 92 % з них назвали Інтернет [3, с. 1,6].

Підсумовуючі, необхідно зазначити, що підвищення рівня інформаційного забезпечення суспільства відкриває нові можливості щодо попередження злочинності з використанням мережі Інтернет. На нашу думку, концептуальні засади цієї роботи повинні бути відображені у відповідній Концепції використання мережі Інтернет для попередження злочинності, положення якої повинні бути враховані при формуванні державної Програми заходів протидії злочинності на найближчу перспективу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Степаненко І. І. Роль засобів масової комунікації у правовому вихованні підлітків / І. І. Степаненко // Становлення особистості професіонала : перспективи і розвиток : матеріали II-ої Міжнар. наук.-практ. конф. (15–16 лютого 2013 р.). – Одеса : Вид. Букаєв Вадим Вікторович, 2013. – С. 291–293.
2. В 2013 році кількість Інтернет-користувачів в Україні склала половину населення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/society/846299-v-2013-rotsi-kilkist-internet-koristuvachiv-v-ukrajini-sklala-polovinu-naselennya.html>.
3. Дейнека В. Кожен третій підліток – комп'ютерно залежний / В. Дейнека // Голос України. – 2012. – № 216. – С. 1,6.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Гаращенко Л.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Розуміння сутності суспільних процесів сьогодення обумовлює ефективність охорони праці як одного із важливих напрямків політики будь-якої цивілізованої країни. Зміст поняття охорони праці наповнюється сьогодні новим сенсом, однак, в епіцентрі дискусій і донині залишаються питання безпеки, здоров'я і добробуту працівників. Сучасне європейське законодавство з охорони праці не обмежується виключно нормами з техніки безпеки, а є значно ширшим. У широкому сенсі термін "охорона праці" може включати в себе такі поняття: безпека та гігієна праці, загальні умови праці та виробничі відносини, питання, пов'язані з прийняттям на роботу і проблеми соціального забезпечення. Необхідно зазначити, що в європейських країнах для позначення «охорона праці» на законодавчому рівні закріплюється дещо інший термін, а саме охорона здоров'я і безпека праці (Health Protection and Safety at Work) [1]. В Німеччині прийняті відповідно нормативні акти спрямовані на покращення безпеки і збереження здоров'я працівника на роботі [2] та безпечних умов праці. Поняття «охорона праці» за законодавством Німеччини охоплює заходи безпеки і охорони здоров'я працівників на робочому місці. Окрім цього, воно включає питання по запобіганню нещасних випадків на виробництві, професійних захворювань, пов'язаних з роботою, загрози здоров'ю, а також питання щодо організації робочого часу (наприклад, робота у святкові та вихідні дні) і захист таких категорій працівників, як підлітки і вагітні. До охорони праці не належать питання зайнятості (наприклад, трудові контракти) або оплати праці (наприклад, колективні контракти) [3].

Концепція охорони праці в європейських країнах, зокрема в Німеччині, спрямована на попередження професійних ризиків. Це обумовлює основні напрямки діяльності професійних співтовариств: 1) технічний контроль стану охорони праці на підприємствах; 2) проведення навчання застрахованих осіб різних категорій; 3) страховий захист; 4) медичне обслуговування; 5) соціальна допомога; 6) ведення науково-дослідної діяльності у сферах, які пов'язані з безпекою праці та охороною здоров'я працівників.

Необхідно вказати на ті важливі моменти, які, на наш погляд, є суттєвими для Німеччини і заслуговують на увагу: це важлива роль фахівців – експертів у сфері безпеки праці; навчання з охорони праці. Останнє розглядають як основний фактор, що сприяє зниженню травматизму і поширенню професійних захворювань. Такому навчанню підлягають щорічно близько 400 тисяч осіб. У числі слухачів курсів з охорони праці в першу чергу опиняються роботодавці і менеджери, представники працівників з охорони праці, фахівці з безпеки праці, уповноважені з охорони праці.

У контексті аналізу правової дефініції «охорона праці» в інших країнах, зокрема в Італії, слід звернутися до закону, який був прийнятий у 2008 р. про безпеку на робочому місці (D. Lgs. 81/2008) в якому закріплена правова дефініція «здоров'я» як стан, що "не тільки включає відсутність хвороб і фізичних дефектів, а є поєднанням фізичного, психічного і соціального стану"

людини. Стан здоров'я впливає на розвиток особистості, соціальний та майновий стан людини і є фундаментальною складовою якості життя. Охорона праці на робочому місці – це захист, або захист права на здоров'я, що реалізується через сукупність процесів для створення, підтримки та управління робочих місць без ризиків [4].

Рівень безпеки трудового процесу в першу чергу залежить від стану його правового забезпечення, тобто від якості та повноти розробки відповідних законодавчих та нормативно-правових актів. В Україні приділяється багато уваги питанням нормативно-правового забезпечення охорони праці. Сьогодні в державі діє 2061 нормативно-правовий акт з охорони праці, без урахування санітарних норм і правил, системи стандартів безпеки праці (ССБП). Нормативною основою забезпечення охорони праці на підприємствах є Державні стандарти України (ДСТУ), нормативно-правові акти з охорони праці, які поширюються на один або кілька видів економічної діяльності (НПАОП), міждержавні стандарти системи стандартів безпеки праці, які чинні в Україні, Державні санітарні норми (ДСН), Державні санітарні правила і норми (ДСанПіН), Державні будівельні норми (ДБН). Крім наведених, роботодавець або уповноважений ним орган розробляє та затверджує свої положення, інструкції, інші акти з охорони праці, що діють в межах підприємства та встановлює правила виконання робіт і поведінки працівників на території підприємства, у виробничих приміщеннях, на будівельних майданчиках, робочих місцях відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці.

Таким чином, законодавство європейських країн у сфері охорони праці займає важливе місце у системі нормативно-правових актів. Вивчення досвіду правового регулювання питань з охорони праці є цікавим і корисним для України як для удосконалення власне законодавства, так і вирішення практичних проблем, серед яких: відсутність необхідних знань і навичок з питань охорони праці у керівників підприємств і, як наслідок, недотримання законів, що стосуються охорони праці; нестача або відсутність необхідних методичних та довідкових матеріалів з питань охорони праці; недофінансування заходів, пов'язаних з охороною праці та високий рівень виробничого травматизму. Такий досвід сприятиме досягненню більш високих стандартів у сфері охорони праці в Україні та поліпшенню продуктивності праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Manfred Lowisch. Labor Law in Europe. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ritsumeit.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr20/Manfred101.pdf>
2. Gesetz über die Durchführung von Maßnahmen des Arbeitsschutzes zur Verbesserung der Sicherheit und des Gesundheitsschutzes der Beschäftigten bei der Arbeit (Arbeitsschutzgesetz – ArbSchG). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/arbSchG/gesamt.pdf>
3. А.И. Сидюк. Система охраны труда в Германии / А.И. Сидюк //Охрана труда и социальная защита. – 2013. – №9.
4. DECRETO LEGISLATIVO 9 aprile 2008, n. 81 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/User/Documents/0217_Dlgs_81-2008.pdf

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Златіна Н.Е.

Київський національний лінгвістичний університет

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про Національний банк України», Голова Національного банку України призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Президента України строком на 7 років і одна й та сама особа не може бути Головою Національного банку України більш ніж два строки підряд [1].

Ця стаття визначає також, що Голова Національного банку України звільняється з посади Верховною Радою України за поданням Президента України у таких випадках: закінчення строку повноважень; у зв'язку із заявою про відставку, поданою у письмовому вигляді та прийнятою Президентом України; набрання законної сили обвинувальним вироком суду; на підставі рішення суду про визнання особи недієздатною; припинення громадянства або виїзду за межі України на постійне місце проживання; втрати бездоганної ділової репутації; встановлення факту надання недостовірної інформації при призначенні на посаду голови Національного банку України; смерті або на підставі рішення суду про оголошення особи померлою; невиконання посадових обов'язків, у тому числі за станом здоров'я, протягом більш як чотири місяці підряд; виникнення обставин, що виключають можливість особи бути Головою Національного банку України (відповідно до частин третьої і четвертої цієї статті) [1].

Виходячи зі змісту цієї статті Голова Національного банку України достроково звільняється з посади в тому ж порядку, що і призначається, тобто Верховною Радою України за поданням Президента України. Так, ч. 3 ст. 207 Регламенту Верховної Ради України визначає, що призначення на посаду чи звільнення з посади Голови Національного банку України після обговорення кандидатури (або результатів діяльності) Верховна Рада України відкритим голосуванням приймає рішення, яке оформлюється відповідною постановою Верховної Ради України [2].

Отже, можна стверджувати, що в разі, коли за звільнення Голови Національного банку України було подано меншість голосів від конституційного складу Верховної Ради України, вважається таким, що не відбулося, і фактично особа, яка займає цю посаду продовжує значитись на ній.

На нашу думку, ця колізія законодавства має бути врегульована або в Законі України «Про Національний банк України», або в Регламенті Верховної Ради України.

У переліку підстав для дострокового звільнення з посади Голови Національного банку України є пункт шостий, стосовно втрати посадовцем бездоганної ділової репутації. Законодавець дає визначення діловій репутації як сукупності підтвердженої інформації про особу, що дає можливість зробити висновок про професійні та управлінські здібності такої особи, її порядність та

відповідність її діяльності вимогам закону [1]. Саме останні слова цієї правової норми «відповідність діяльності вимогам закону» на нашу думку, потребують подальшої деталізації. Вважаємо, що перелік підстав для звільнення Голови Національного банку України необхідно доповнити пунктом, який би давав підстави для його звільнення через недотримання вимог чинного законодавства.

Така норма, наприклад, міститься у ст. 14 Федерального закону Російської Федерації «Про Центральний банк Російської Федерації (Банк Росії)», у якій поряд з іншими підставами звільнення Голови Банку Росії є пункт, що передбачає дострокове його звільнення через порушення федеральних законів, що регулюють питання, які пов'язані з діяльністю Банку Росії [3].

Враховуючи зазначене, пропонуємо розширити існуючий перелік підстав для дострокового звільнення Голови Національного банку України в ст. 18 Закону України «Про Національний банк України» таким пунктом:

«Голова Національного банку України звільняється з посади Верховною Радою України за поданням Президента України у разі невиконання ним законів України, які регулюють діяльність Національного банку України».

Пункт 9 ст. 18 Закону України «Про Національний банк України» передбачає, також, що дострокове звільнення Голови Національного банку України може відбутися через невиконання ним посадових обов'язків, у тому числі за станом здоров'я, упродовж більше чотирьох місяців підряд [1]. У даному випадку, очевидно, що ця норма поділяється на дві частини і розглядається як: а) невиконання посадових обов'язків за станом здоров'я і б) невиконання посадових обов'язків, які передбачені в ст. 19 Закону України «Про Національний банк України», в якій зафіксовані обов'язки та повноваження Голови Національного банку України [1].

Однак, варто зазначати, що ані в Законі України «Про Національний банк України», ані в Регламенті Верховної Ради України не врегульована підготовча процедура, яка необхідна для звільнення з посади Голови Національного банку України через невиконання посадових обов'язків.

Тому, на нашу думку, це питання необхідно віднести до компетенції відповідного Комітету Верховної Ради України, предметом відання якого є розгляд питання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Національного банку України за поданням Президента України і закріпити це положення в ч. 2 ст. 207 Регламенту Верховної Ради України [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національний банк України : Закон України [від 20 трав. 1999 р.] // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.
2. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України [від 10 лют. 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 14–15, № 16–17. – Ст. 133.
3. О Центральном банке Российской Федерации (Банке России): Федеральный закон РФ [от 26 апр. 1995 г.] // СЗ РФ. – 1995. – 18. – Ст. 1593.

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Машков К.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

У світі глобальної споживчої поведінки активного розвитку набувають відносини у сфері захисту прав споживачів, що у свою чергу сформувало розуміння необхідності наукового осмислення цього правового явища, визначення його джерел, правової природи, місця в українській правовій системі, визначення перспектив подальшого розвитку. Одночасно виникла необхідність вивчення практики застосування споживчого законодавства про захист прав споживачів та виявлення прогалин в ньому, а також окреслити шляхи подальшого розвитку, вдосконалення та підвищення ефективності правового регулювання споживчих відносин.

Одним із найменш врегульованих аспектів споживчих правовідносин на сьогоднішній день залишаються відносини споживачів з суб'єктами підприємницької діяльності, які надають фінансові послуги в цілому та споживчі кредити зокрема.

Проблема головним чином полягає у тому, що фінансові продукти та послуги – це особливий товар, якість якого можуть зрозуміти лише добре підготовані споживачі. А таких навіть серед людей з економічною освітою доволі небагато.

Враховуючи нагальні проблеми із захисту прав споживачів фінансових послуг, доцільним та своєчасним видається розроблення та прийняття низки законів, проекти яких стосуються як надання фінансових послуг загалом, так і окремих секторів:

1. щодо запровадження Служби фінансового омбудсмена в Україні. Мета запровадження Служби фінансового омбудсмена в Україні – розгляд скарг споживачів до фінансових установ без застосування складної та тривалої судової процедури. У такий спосіб прискорюється, спрощується та здешевлюється вирішення фінансових спорів. Запровадження такої системи може зменшити навантаження на судову систему України.

Основними принципами, на яких має базуватися діяльність Омбудсмена, повинні стати наступні:

- незалежність;
- неупередженість;
- безкоштовність для споживача;
- розгляд скарг лише на невеликі суми, скарги на значні суми мають розглядатися у судовому порядку;

2. несправедливо позабутий ще з 2011 року законопроект «Про внесення змін до статті 11 ЗУ «Про захист прав споживачів», реєстраційний номер 8242, оскільки має сенс обмежити розмір неустойки, що сплачує споживач, на законодавчому рівні, тому що відповідно до чинного законодавства розмір неустойки встановлюється за домовленістю сторін у договорі. Інколи розмір неустойки перевищує суму боргу за кредитом та стає економічно необґрунтованим

і непосильним для позичальника. В цьому законопроекті пропонується обмежити розмір неустойки 100 % загальної суми боргу, внаслідок чого полегшиться становище позичальників-споживачів, які не в змозі сплачувати кредити, сума яких значно зростає за рахунок нарахування неустойки;

Крім того, треба чітко визначити споживача фінансових послуг у ЗУ «Про захист прав споживачів» з метою однозначного його поширення на ринки фінансових послуг. Зокрема, в п. 17 ст. 1 ЗУ «Про захист прав споживачів» у визначення послуги додати фразу «послуга (в тому числі фінансова послуга) – це ...». У ЗУ «Про фінансові послуги» треба чітко вказати, що на взаємовідносини між фінансовими установами чи іншими юридичними особами, які надають фінансові послуги, та споживачами поширюються норми ЗУ «Про захист прав споживачів».

Для чіткого розмежування повноважень державних органів у сфері захисту прав споживачів необхідно передбачити обов'язок НБУ здійснювати контроль за дотриманням законодавства про захист прав споживачів у банківській сфері шляхом внесення відповідного положення у ЗУ «Про Національний банк України», застосування санкцій до банків та їх посадових осіб за порушення, а також поширити здійснення державного захисту прав споживачів на органи державної влади, а не тільки органи виконавчої влади у ст.. 27 ЗУ «Про захист прав споживачів».

Необхідним є законодавче врегулювання діяльності колекторських компаній, для чого слід прийняти відповідний закон. Діяльність колекторських агентств має бути ліцензованою і перебувати під наглядом НБУ.

Враховуючи інфляційні процеси, варто внести зміни у ЗУ «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб», де передбачити повернення коштів вкладнику з урахуванням індексу інфляції.

Підвищення рівня захисту прав споживачів послуг у взаємовідносинах із кредитними спілками повинно відбуватися шляхом внесення змін до законодавства про кредитні спілки, особливо до профільного закону, та посилення діяльності державного регулятора. Необхідно врегулювати гарантування вкладів членів кредитних спілок на кшталт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за договором банківського вкладу, передбачити можливість стягнення неустойки у разі неповернення чи затримки повернення внеску (вкладу) члену кредитної спілки на депозитний рахунок, пайових та інших внесків. Визначити процедуру визнання кредитної спілки банкрутом.

Посилення захисту прав споживачів фінансових послуг з недержавного пенсійного забезпечення можливе шляхом внесення змін у ЗУ «Про НПЗ», де передбачити формування майна для забезпечення основної діяльності НПФ, таким чином щоб фонд мав здатність відповідати за своїми зобов'язаннями перед учасниками належним йому майном. Запровадити підхід, згідно якого пенсійні активи можуть виступати об'єктом стягнення лише за вимогами до НПФ кредиторів – суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення, та які впливають безпосередньо зі здійснення НПФ основної діяльності. Зобов'язати членів ради укладати із фондом цивільно-правові договори, при цьому визначити у законі фідучіарні обов'язки по відношенню до учасників та засади

відповідальності членів ради, які не можуть бути змінені договором, посилити відповідальність членів ради за інвестиційну політику та за здійснення контролю за діяльністю осіб, що обслуговують пенсійний фонд.

Необхідно заборонити операції з активами пенсійних фондів за участю пов'язаних осіб. Передбачити відповідальність пенсійних фондів за відмову в переведенні коштів до іншого НПФ/фінансової установи.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОВІРЧИХ ТОВАРИСТВ В УКРАЇНІ

Мацегорін О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Серед нововведень у першій половині 90-х років минулого століття у вітчизняному цивільному обігу отримав правове закріплення інститут трасту (від англ. trust – довіряти) під назвою довірчих товариств. Проте до теперішнього часу законодавство України про довірчі товариства продовжує залишатися у початковій стадії розвитку, а відтак виникає необхідність вивчення та порівняння досвіду правового регулювання діяльності трастових компаній в зарубіжних країнах та довірчих товариств в Україні, проведення наукового аналізу теоретичної та нормативної баз, на основі яких здійснюється діяльність цих учасників цивільних відносин.

Для формування сучасної концепції розвитку довірчих товариств істотне значення мають результати досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів, серед яких І.В. Венедиктова, Д.М. Генкін, Е. Дженкс, О.В. Дзера, В.А. Дозорцев, Є.Ф. Жуков, І.С. Канзафарова, В.М. Катрич, О.Р. Кібенко, М.І. Кулагін, І.М. Кучеренко, Р.А. Майданик, Р.Л. Нарішкіна, О.А. Підпригора, С.О. Сліпченко, М.М. Слюсаревський, І.В. Спасибо-Фатєєва, Д.І. Степанов, Є.О. Харитонов, Дж. Чарльзворт та інші. Однак малодослідженими залишаються питання правового стану довірчих товариств в Україні, організаційних форм здійснення довірчих операцій.

Мета даної роботи полягає в аналізі особливостей правового становища довірчих товариств (трастів) в Україні та пошук шляхів вдосконалення їх законодавчого регулювання в сучасних умовах.

Історичні витоки інституту довірчих товариств беруть свій початок із сивої давнини завдяки розвитку правовідносин власності. Перші довірчі товариства появились у XII ст. в Англії, де заможні власники передавали монастирям у вигляді пожертви своє майно та грошові кошти. Оскільки монахи не мали права володіти будь-яким майном, то воно формально передавалось в управління місцевим громадським радам, але фактично повноваження власника здійснювали самі монастирі. Значне поширення практики довірчого управління землею та іншими об'єктами нерухомості призвело до формування законодавства, що регулювало такі відносини, яке стало базою для відповідного законодавства у багатьох державах світу.

Діяльність довірчих (трастових) товариств передбачає складну сукупність відносин між довірцем, довіреною особою та третьою особою. Довірцем (принципалом) може бути фізична або юридична особа, яка є власником майна, що передається в управління довірчій особі (управителю) для його використання на визначених умовах. Довірена особа (управитель) – фізична або юридична особа, яка відповідно до визначених умов здійснює управління майном довірителя. Третя особа (бенефіціар) – будь-який учасник цивільних відносин, на користь якого здійснюється управління майном, якщо довіритель приймає таке рішення. Формою організації цих відносин є договір між довірцем та довіреною особою, в якому встановлюється перелік майна, що передається в управління, права та обов'язки сторін, відповідальність довірчої особи, за бажанням довірителя може визначатися також третя особа та її правовий стан.

В Україні на початку 90-х років ХХ ст. не існувало спеціального нормативного акта щодо регламентації статусу і діяльності довірчих товариств. Правові основи вітчизняних довірчих товариств були закладені Декретом Кабінету Міністрів України “Про довірчі товариства” від 17 березня 1993 року (далі - Декрет), в якому визначено поняття довірчого товариства, особливості його створення та функціонування [1]. Відповідно до зазначеного Декрету предметом діяльності довірчого товариства є представницька діяльність з грошовими коштами, цінними паперами та іншими документами. Довірче товариство може бути організоване тільки у формі товариства з додатковою відповідальністю, яка визначається п'ятикратним розміром внеску учасника довірчого товариства.

Досліджуючи особливості діяльності довірчих товариств у початковий період їх становлення А. І. Щетинін слушно зазначає, що вони передусім обумовлювалися загальною специфікою ринку в Україні. З одного боку – це недосконалість правової бази, яка б регламентувала трастові операції, а з другого – відсутність у переважної частини населення майна (як рухомого, так і нерухомого) і цінних паперів, які б могли стати основою розвитку широкого спектру довірчих операцій [2]. За таких умов набули значного поширення операції по залученню в управління грошових коштів населення, яке намагалось в такий спосіб захистити свої доходи від гіперінфляції. Така “спеціалізація” довірчих товариств у поєднанні з недосконалістю правової бази і новизною цих операцій для населення створила сприятливі умови для широкомасштабних зловживань довірою пересічних громадян. Хвиля банкрутств довірчих товариств, яка прокотилася по Україні, надовго сформувала негативний імідж трастовим компаніям та їх діяльності.

З метою відновлення довіри населення до інституту довірчих товариств КМ України 1 листопада 1995 р. за № 873 було прийнято Постанову “Про результати комплексних перевірок діяльності довірчих товариств”. Цим нормативним актом на Фонд державного майна України, Міністерство фінансів і Антимонопольний комітет України покладался обов'язок затвердити типовий договір довірчого товариства з довірцем майна. [3].

Але затвердження зазначеними відомствами типового договору виявилось замало, оскільки відновлення довіри населення до інституту довірчих товариств

і забезпечення йому відповідного місця в системі небанківських фінансово-кредитних можна було досягти шляхом прийняття комплексу досконалих нормативних актів, здатних створити достатню правову базу для його функціонування. Потребувала свого вирішення проблема створення в Україні єдиного державного органу у сфері контролю за діяльністю небанківських фінансових установ.

Однак належної нормативно-правової бази не було створено. Більше того, 27 січня 2014 р. Міністерством економічного розвитку і торгівлі України обнародовано проект Закону України “Про визнання таким, що втратив чинність, Декрету Кабінету Міністрів України “Про довірчі товариства”. Проект Закону підготовлено на виконання доручення Прем'єр-міністра України М. Я. Азарова від 30.10.2013 N 39769/1/1-13 щодо аналізу декретів Кабінету Міністрів України на предмет доцільності їх подальшої дії у тому числі щодо регулювання діяльності довірчих товариств [4].

На сьогодні банківська діяльність перебуває під контролем Національного банку України, фондовий ринок – Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, весь позабанківський фінансовий сектор – лише відділом Міністерства фінансів України зі страхування [5]. Інші види небанківських фінансових установ розвиваються стихійно, що є особливо небезпечним з огляду на слабку нормативну базу.

Отже, в сучасних умовах аналогом сучасних зарубіжних трастових компаній в Україні є довірчі товариства, специфіка й особливості діяльності яких характеризуються суттєвими відмінностями. Відносини щодо управління майном регулюються Декретом КМ України “Про довірчі товариства”, який перебуває на розгляді Верховної Ради України на предмет скасування його чинності. Взамін пропонується проект Закону України “Про довірче управління майном” (згідно Постанови ВРУ від 02. 07. 1997 р. № 412/97-ВР). У практичній діяльності довірчих товариств виявилася низка суттєвих недоліків, особливо в нормативному забезпеченні прав довірительів. На сьогодні довіра громадян і суб'єктів господарювання до вітчизняних довірчих товариств значно підірвана, їх розвиток стримується недосконалою нормативною базою та відсутністю контролю з боку держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Декрет КМ України “Про довірчі товариства” від 17 березня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 19. – Ст. 207.
2. Щетинін А.І. Гроші та кредит. [Електрон. ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/14860110/finansii/dovirchi_tovaristva_
3. Наказ Фонду державного майна України, Міністерства фінансів України, Антимонопольного комітету України “Про затвердження Типового договору довірчого товариства з довірительом майна” від 30 серпня 1995 р., № 1116/143/7/Н // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електрон. ресурс] – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua

4. Проект Закону України "Про визнання таким, що втратив чинність, Декрету Кабінету Міністрів України "Про довірчі товариства" [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://me.kmu.gov.ua/>
5. Річний звіт за 2012 рік – Національний банк України [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>

ПРИРОДА ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ “ДЖЕРЕЛО ПРАВА”

Сердюк Н.А.

Київського національного лінгвістичного університету

Актуальність розроблюваної теми визначається пріоритетним розвитком історико-правової науки в нових умовах пов'язаних з процесами становлення нашої державності по відстоюванню та відновленню незалежності й суверенітету України. Пріоритетними напрямками у дослідженні проблеми стали питання аналізу сучасних й зарубіжних джерел права України, поточного законодавства, оскільки для наукового та начального процесів необхідним є втілення нових підходів в історико-правовій науці.

Першим поняття “джерело права” використав у своїй Римській історії Тит Лівій, назвавши закони XII Таблиць “Джерелом всього публічного і приватного права” в тому розумінні, що вони склали в ті часи підґрунтя для розвитку римського права. Зрозуміло, що суть поняття джерела будь-якого явища має відповідати уявленню про природу цього явища [1, с.46]. Тому, в самому загальному вигляді визначення терміну “джерело права” можна означити як способи, форми вираження і закріплення державної волі.

Разом з тим, джерелами права часто називають не тільки зовнішню форму вираження права, але й соціальні передумови (суспільні відносини), суб'єкти правотворчості (державу) та їх діяльність, організаційні форми прийняття нормативного правового акту (акт волевиявлення, правотворчі рішення). Отже, мова йде про конкретні форми права. Загалом термін “джерело права” майже повністю перекривається терміном “форма права”, але використання цього терміну у значенні “джерело права” недоцільно, оскільки етимологія слів “форма права” та “джерело права” вимагає провести чітку межу між даними поняттями. Історіографія радянського періоду вносила пропозицію про те, щоб термін “джерело права” застосовувався в його загальноживаному, філологічному розумінні, а не в якості спеціального юридичного терміну. Те поняття, яке пов'язане із спеціальним терміном “джерело права”, пропонувалося визначати як “форма права”, “форма виразу правових норм”, “зовнішня форма права” [2, с.54, с.134]. Дискусія мала термінологічний характер, і, виходячи з вищезазначеного, є неприйнятним, бо означає ширше поняття, а не співпадає зі спеціальним розумінням терміна “джерело права”. Тому, можна зробити висновок, що в правознавстві й юридичній практиці ці поняття розуміються багатозначно. Разом з тим, для юристів-практиків важливо проводити різницю між цими термінами для вірного й чіткого використання в правореалізаційній роботі.

Як спеціальний термін, поняття “джерело права” означає певну юридичну категорію, що виражає комплексне явище, яке містить не тільки вказівку на форму виразу правової норми, а й відокремлюючу ознаку, що виражає специфіку поняття. На цій підставі можна стверджувати, що джерело права завжди інституалізоване, тобто набуває вигляду того чи іншого способу існування (юридичної форми джерела).

Сучасна юридична наука має декілька підходів до визначення поняття “джерела права”: 1) “Джерело права” – це джерело виникнення права як соціальної категорії. Його розуміють як сили, що творять право. 2) “Джерела права” характеризують також як пам’ятки історії, літописи, судові справи та звичаї, що існували історично та виступали в якості діючого права (законодавства) та визначали його основні напрями становлення в конкретній державі. 3) “Джерела права” характеризують як умови формування права, тобто фактори правотворчості та загальнолюдські цінності, що безпосередньо впливають на процес формування та функціонування права. Лише певний вид діяльності державної влади – правотворча діяльність, що полягає у встановленні юридичних норм або у визнанні юридичними інших соціальних норм, є безпосереднім джерелом права. Саме шляхом визнання правотворчої діяльності державної влади, направленої на створення правових норм, вказується на те безпосереднє джерело правових норм, що викликає до життя їх існування, тобто встановлюється той ланцюг у логічно-послідовному процесі правотворення, який і визнається безпосереднім джерелом права. 4) “Джерелами права” називають матеріали, покладені в основу того чи іншого законодавства. [3, с.121]

Із поняття і природи, змісту джерела права виходить, що його не можна зводити лише до законодавчих чи інших нормативних актів, бо юридизація права органами державної влади і управління шляхом делегованого чи санкціонованого нормовстановлення безпосередньо зумовлює відмінність правових соціальних норм від неправових й визначає специфіку та особливості системи джерел права (відповідно – системи джерел галузі права). Це, в свою чергу зумовлює необхідність поділу права на форми встановлення і відображення права, що і є основою принципів класифікації джерел: за походженням, за способом уособлення державної волі, визнання судового прецеденту, санкціонування правового звичаю і т. ін. Слід також зазначити, що для суб’єктів, які встановлюють юридичні норми, суб’єктів, які їх застосовують, джерела права різні. Так, у першому випадку джерелом є юридичний мотив, суспільні відносини, які мають правову природу, тобто ті, які можуть і повинні бути врегульовані правовими нормами та типові види правомірної поведінки, конкретні фактичні правовідносини, правові принципи, закони, міжнародно-правові умови, загальнолюдські цінності, досягнутий рівень правової культури і правосвідомість. Тому, класифікуючи їх в загальному вигляді, можна виділити: 1) соціально-правові джерела, у тому числі об’єктивні і суб’єктивні (матеріальні і ідеальні); 2) юридичні джерела (офіційні чи неофіційні).

Соціально-правові джерела – це, насамперед, суспільні відносини, які мають правову природу, правосвідомість та інші. Юридичні – це нормативні настанови, юридична практика, юридична наука тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зивс С.Л. Источники права. – М.: “Наука”, 1981. – 240 с.
2. Иоффе О. С., Шаргородский М. Д. Вопросы теории права. – М.: Госюриздат, 1961. – 381 с.
3. Пархоменко Н. М. Методологічне та практичне значення поняття “джерело права”. – В. кн.: Правова держава. – К., 1998. – С. 119-122.

СТРУКТУРА ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ

Тимошенко В.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Курс на євроінтеграцію, взятий Україною, зумовлює необхідність демократичних трансформацій вітчизняної політичної і правової системи з метою забезпечення умов реалізації прав і свобод людини і громадянина. Вирішення цього завдання стримується багатьма обставинами, серед яких занепад економіки, корупція, злочинність, недосконале законодавство, неефективна діяльність правоохоронних органів, низький рівень правосвідомості населення. Кожне правопорушення, неповага до права, прояв формалізму і бюрократизму посадовими і службовими особами органів державної влади і управління негативно позначається на правосвідомості населення. Поведінка окремо взятої людини нерідко віддзеркалює проблеми всього соціуму. Кризовий стан суспільства, зміна пріоритетів населення і занепад моральності призвели до того, що люди стали сприймати як закономірність не правомірну поведінку, а протиправну, звикли до корупції та хабарництва, не сподіваються на захист своїх законних інтересів у судах і, як наслідок, інертно існують згадуючи минуле, або ж намагаються вирішувати проблеми самотужки всіма доступними способами, у тому числі не лише законними.

Людська поведінка значною мірою визначається правосвідомістю, у випадку деформації якої людина стає схильною до правопорушень, насилля, агресії. Але чи кожна людина, правосвідомість якої деформована, здатна вчинити злочин, тобто стати суб'єктом злочину? Щоб відповісти на це запитання треба визначити характерні риси особистості злочинця, оскільки саме особистість є носієм причин здійснення злочину.

Кримінологічне поняття “особистість злочинця” ґрунтується на філософській концепції особистості людини, яка виділяє у змістовному плані особистості сукупність її властивостей і сторін, фізичних, духовних, психічних і соціальних рис, що виявляються у взаємовідносинах з суспільством. Зміст особистості – конкретизація суспільних відносин у внутрішньому світі конкретного індивіда, у його свідомості, світогляді, соціальних якостях.

Про особу злочинця можна говорити лише у зв'язку з вчиненням злочину, оскільки аналіз цієї проблеми будується на кримінально-правовій концепції суб'єкта злочину. Кримінологія розглядає структуру особистості злочинця як систему соціально-демографічних, психологічних, моральних і правових властивостей особи, в яких проявляється її соціальна сутність [1, с. 270].

За допомогою соціально-демографічних ознак – віку, статі, соціального положення, освіти і т.п. з'ясовується злочинна активність різних соціальних верств населення, простежуються вікові, освітні, професійні та інші особливості осіб, що вчинили злочини. Це дає можливість визначити криміногенні обставини, під впливом яких формується особистість конкретного злочинця.

Психологічні характеристики сприяють вивченню механізмів взаємодії особистості і середовища. Зокрема аналіз емоційної, вольової та інтелектуальної сфер дає можливість зробити висновки про процеси мотивації індивідуальної злочинної поведінки, розкрити конкретні мотиви і мету злочину. Соціально-психологічний аналіз у кінцевому підсумку дозволяє зрозуміти механізм дії безпосередніх причин і умов, що впливають на злочинну поведінку особистості. Він допомагає розкрити зміст антисоціальної спрямованості особистості злочинця, його деформованих поглядів, збочених потреб та інтересів. Все це у свою чергу сприяє визначенню мотивації злочину.

Неабияке значення мають моральні якості особи, які завжди позначаються на її поведінці. Моральна характеристика охоплює всі етичні якості людини, в основі яких лежать уявлення про добро і зло, совість, обов'язок, честь, гідність. Особистість злочинця нерідко характеризується такими негативними моральними якостями як заздрість, жадібність, малодушність, підлість, нахабство, авантюризм, нігілізм, духовна порожнеча і цинічне ставлення до моральних цінностей суспільства та інтересів інших осіб.

Інформація кримінально-правового характеру охоплює відомості про спрямованість злочинної поведінки, мотиви і цілі злочину, попередні судимості даної особи і т. п. Це необхідно для правильної кваліфікації злочину, визначення міри покарання, виправлення і перевиховання засуджених.

Таким чином, кримінологічне поняття “особистість злочинця” слід розглядати не лише з позицій юридичної науки, а ще й з позицій філософії, психології, психіатрії, антропології, соціології.

Ймовірність злочинної поведінки визначається багатьма обставинами: установками індивіда, його особистісними рисами характеру, зовнішніми процесами, впливом інших людей і т.п. Можна стверджувати, що злочинна поведінка є результатом складної взаємодії соціальних і біологічних факторів, дія яких корегується конкретними відносинами, конкретною ситуацією, в яку людина потрапляє.

Правопорушення не завжди вчиняються людьми з патологічними відхиленнями або в стані афекту. Найчастіше правопорушник, що має за мету вирішення економічних і соціальних проблем, діє усвідомлено. Живучість злочинності, тяжкість її наслідків, зумовлена багатьма факторами, серед яких на особливу увагу заслуговує схильність людини до агресивної поведінки, насилля. Егоїзм, заздрість, бажання самоствердження, безпідставні амбіції, корисна мета та інші подібні фактори нерідко підштовхують людину до агресивних дій, за допомогою яких вона прагне досягти бажаного. Злочинці відрізняються від законослухняних громадян значно більшим рівнем імпульсивності, тобто схильністю діяти за першим спонуканням, а також високою вразливістю в міжособистісних взаємовідносинах.

Особистість злочинця формується як наслідок незадоволення певних екзистенціальних потреб людини. Причини цих потреб приховані в умовах людського існування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Павлов В.Г. Субъект преступления. – СПб.; Изд-во "Юридический центр пресс", 2001. – 318 с.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І ЗДОРОВ'Я

СТУДЕНТСЬКІЙ МОЛОДІ – МІЦНІ ЗНАННЯ З БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Кремечек Г.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема збереження здоров'я хвилювала людство з найдавніших часів. Життя і здоров'я людини – це найбільш дорогоцінний скарб, який людина отримала від природи. Бути здоровим і зберегти своє здоров'я протягом довгого життя – одне з найважливіших завдань людства. Відомо, що здоров'я людини на 10-20% залежить від спадковості, 10-20% – від стану навколишнього середовища, 8-12% – від рівня охорони здоров'я і 50-70% – від способу життя. Тому пріоритет здоров'я має бути системоутворюючим фактором та ідеологічним підґрунтям на етапі становлення системи освіти.

Безпека життєдіяльності – нормативна дисципліна, що спрямована на збереження життя, здоров'я і працездатності людини в процесі життя і трудової діяльності. На заняттях ми намагаємося прищепити студентам навички здорового способу життя навчити студента берегти своє здоров'я, використовуючи сучасні здоров'я зберігаючі технології.

У вищих навчальних закладах кожний викладач повинен пам'ятати, що освіта – це не тільки навчання, але і виховання. На жаль, у студентському середовищі збільшується залежність від шкідливих звичок і агресія. Зрозуміло, що це аж ніяк не допомагає збереженню здоров'я. Причин для цього не мало. Перш за все, молода людина, що поступає до ВНЗ отримує чималі стреси, значні емоційні навантаження, пристосування до нових умов побуту в студентських гуртожитках і т.п. Сучасні студенти перебувають під величезним впливом інтенсифікації учбової праці, віддають велику кількість часу навчанню. Відсутність у студентів турботи про своє здоров'я, невміння оптимізувати свій психофізіологічний стан призводить до того, що більшість забувають про своє здоров'я, продовжуючи напружено вчитися. При цьому відбувається девальвація значення здорового способу життя і недооцінка профілактичного напрямку охорони здоров'я.

Тому, методика проведення наших занять побудована на тому, що враховується психологічний настрій кожного студента, його індивідуальна особливість. На практичних заняттях застосовуються певні вправи, тренінги, які допомагають студенту зміцнити своє здоров'я, досягти моральної і психологічної рівноваги. Основними принципами методики проведення занять є:

- Систематичність підготовки до занять і перевірка знань і вмінь студента за допомогою тестів, ситуаційних завдань;
- Поступовість надання знань і прищеплення навичок здорового способу життя;
- Врахування індивідуальних особливостей;
- Різноманітність форм проведення аудиторної і поза аудиторної роботи;

- Самоконтроль.

Серед багатьох потреб нашого суспільства пріоритетними є екзистенціальні потреби існування людини, тобто потреби в безпеці свого існування, впевненості в завтрашньому дні, стабільності суспільства, гарантованості праці, навчання, охороні здоров'я. Ця впевненість повинна закладатися в школі і продовжувати формуватися у ВНЗ. Допомогти адаптуватися до змін життя, відчувати впевненість в завтрашньому дні і зберегти здоров'я студента – одне з головних завдань викладачів навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ МОН і МОЗ України № 242/178 від 21.04.05р. про «Формування здорового способу життя учнівської та студентської молоді».
2. Йонанс Г. «Принципи відповідальності у пошуках етики для техногенної цивілізації». – К.: 2001 – 400с.
3. Москаленко В.Ф. Здоровий спосіб життя; теорія і практика. Охорона здоров'я України. – 2002.- №2 –С.4-6.
4. Яременко О, Балакірєва О, Вакуленко О. Формування здорового способу життя молоді: проблеми та перспективи. – К.:2000 – 246с.

МОВОЗНАВСТВО

1.	Алексенко С.Ф.	Структура та репрезентація субфрейму “спротив” в сучасній англійській мові.....	3
2.	Аліменко О.С.	Морфологічний принцип письма та його реалізація у різноструктурних мовах (на матеріалі української і корейської мов).....	5
3.	Аль Хураші М.Б.	Передумови становлення соціолінгвістичної ситуації на території Йорданії.....	7
4.	Ананко Т.Р.	Переклад політичного дискурсу: прагматичний аспект.....	9
5.	Артьомцев О.В.	Особливості відтворення науково-технічної термінології в перекладі.....	11
6.	Бабанина А.С.	Жанровые разновидности современной православной проповеди.....	13
7.	Бакаєва Г.Є.	Программа з англійської мови для професійного спілкування (ESP) як один з інструментів євроінтеграції.....	15
8.	Бакуменко О.О.	Метафоризація дієслів з превербами в німецькій мові.....	17
9.	Барабанщикова О.Ю.	Информационная роль дефиниций.....	18
10.	Бердіна О.О.	Дієслово як засіб вираження градаційних відносин.....	20
11.	Берта Е.Т., Марофєєва Н.Ф.	Особливості вживання лексичних одиниць угорської мови як мови національних меншин.....	22
12.	Бесєдіна В.В.	Асоціативні реалії в назвах газетних статей.....	24
13.	Бобкова Т.В.	Синтезований підхід до екстракції колокацій з тексту.....	26
14.	Бойко І.О.	Семантичні типи апелятивів у сучасній українській мові.....	28
15.	Бойко Я.В.	Структурно-семантична характеристика вербальних операторів естетичної оцінки в ліриці англійського романтизму.....	30
16.	Бойцан Л.Ф.	Концептуальний простір романів У.Фолкнера: лінгвокультурологічний аспект.....	32
17.	Большакова Н.И.	Феномен интертекстуальности и особенности функционирования прецедентных текстов в эпистолярных.....	33
18.	Бондар М.В.	Мовні рефлексиви у турецькій художній прозі та способи їх перекладу.....	35
19.	Бондаренко В.С.	Закономірності активізації парадигматичних зв'язків в орнаментальному тексті.....	37
20.	Борис Д.П.	Структурне моделювання дезабревіатур-неосленгізмів початку ХХІ століття.....	39

21. Бортова В.С.	Особливості письмового перекладу: стилістична та прагматична адаптація тексту.....	41
22. Бохун Н.В	Лексико-семантичний план портретних форм в іспанських творах “Покоління катастрофи”.....	43
23. Бочарова С.А.	Інтернет-сленг у сучасному суспільстві Китаю....	45
24. Бурко В.О.	Мультиmodalність образів у конфесійній поезії Сильвії Плат.....	47
25. Валігура О.Р.	Специфіка прояву вимовного акценту в мультилінгвальній ситуації.....	49
26. Василенко Д.В.	Непрямі найменування денотата лексеми “war” в англійській мові.....	51
27. Васильчук Л.Ф.	Німецькі фразеологізми-деривати та лексикографічні параметри їх опису.....	53
28. Вейко О.В.	Спроба латинізації українського письма в середині ХІХ століття.....	54
29. Волкова О.М.	Міжкультурний трансфер макроконцепту „портрет”.....	56
30. Волкова С.В.	Зворотна перспектива у виявленні міфологічних образів в амеріндіанських художніх текстах.....	58
31. Вольфовська О.О.	Просодичні засоби впливу у мовленні політиків	60
32. Вялікова О.О.	Семантичний аналіз креолізованого віршованого тексту як реалізація підходу “від смислу – до тексту”.....	62
33. Галуцьких І.А.	Еротизоване тіло в поезії модернізму і постмодернізму: когнітивно-семіотичний підхід.....	63
34. Гамалія В.В.	Особливості структури сучасного озвученого рекламного повідомлення.....	65
35. Гарбар І.О.	Сугестивна лінгвістика як галузь дослідження вербальної сугестії.....	67
36. Гвоздяк О.М.	Німецькомовні лексичні запозичення в говірках Закарпаття.....	69
37. Геворгян К.Л.	Порівняльна характеристика відображення культурно-національних особливостей у китайській та українській мовах.....	71
38. Гнезділова Я.В.	Диференційні риси «мета»-понять в лінгвістиці....	73
39. Горобець С.В.	Жанри комп’ютерного дискурсу : альтернативні і власне-комп’ютерні.....	74
40. Голубенко Н.І.	Адекватність відтворення у художньому перекладі мовних репрезентацій концептів.....	76
41. Горбач І.М.	До питання визначення дейксису.....	78
42. Городиська О.А.	Ономатопея в японському мовознавстві.....	80
43. Государська О.В.	Співвідношення понять мовний знак – термінознак у лінгвсеміотиці й перекладознавстві.....	81
44. Грабовська І.В.	Метакомунікативна функція перепитів у сучасному англomовному діалогічному дискурсі.....	83

45. Град Н.Я.	Відеовербальний текст як об'єкт вербальної та невербальної комунікації.....	85
46. Гребінник Л.В.	Динаміка трансформації мовного образу під впливом екстралінгвальних чинників.....	87
47. Грекова М.А.	Методика дослідження культурного концепту античності у зіставному аспекті (на матеріалі катаконцепту ЛЕБІДЬ).....	89
48. Грикун Ю.	Феномен мультикультуралізму в контексті японського соціуму.....	91
49. Гриневич О.Л.	Білінгвізм в сучасному суспільстві.....	93
50. Грищенко Е.В.	От фейк-ньюз к фейк-дискурсу.....	95
51. Гурц А.Г.	Семантична просодія як об'єкт лінгвістичного дослідження: прикладний аспект.....	97
52. Давиденко О.П.	Особливості перекладу лексичних новоутворень в англомовних науково-фантастичних кінотекстах.....	99
53. Дегтярєва Є.О.	Наративні принципи французьких мінімалістичних творів.....	101
54. Дейнеко І.А.	Особливості відтворення зовнішності як складової образів злочинців в українському перекладі роману ч. Дікенза "Пригоди Олівера Твіста".....	103
55. Дейнеко І.В.	Епітет як характерний елемент стилю Дж. Голзворзі та його відтворення в українському перекладі трилогії "Сага про Форсайтів".....	105
56. Декало О.О.	Діловий дискурс як підтип інституційного дискурсу.....	107
57. Денисова С.П.	Еволюція поняття "одиниці перекладу" у контексті сучасних лінгвістичних парадигм.....	109
58. Дівчук А.М.	Особливості вираження емоцій гніву засобами фразеології іспанської мови.....	111
59. Довбня К.В.	Результати дослідно-експериментальної перевірки ефективності НМК з мови гінді.....	113
60. Дубровська І.Б.	Особливості функціонування евфемізмів біблійно-християнського походження в сучасній німецькій мові.....	115
61. Дяченко Н.Л.	Лексико-стилістичні особливості текстів французьких лічилок.....	117
62. Дячук О.В.	Емотивний простір соціальної реклами.....	119
63. Єнько С.В.	Специфіка перекладу текстів рекламних слоганів.....	121
64. Єремєєва І.А.	Стратегії досягнення мовленнєвої інтервенції в сучасному англомовному діалогічному дискурсі...	123
65. Єсипович К.П.	Лінгвостилістичні засоби створення епічного фону у французькому фольклорному дискурсі.....	125

66. Єфименко В.А.	Когнітивні аспекти інтертекстуальності сучасних казок.....	127
67. Жень Цзя	Лексико-семантические особенности прилагательных с оценочным компонентом.....	129
68. Жихарєва О.О.	Особливості реалізації ефекту бумеранга в англомовному біблійному дискурсі.....	131
69. Забужанська І.Д.	Американське поетичне мовлення постмодерну...	133
70. Завгородня А.А.	Життєвий цикл інновацій: від виникнення до лексикалізації.....	135
71. Іваненко К.В.	Мотиваційна ознака як основа номінації артефактів мистецтва.....	137
72. Ізотова Н.П.	Семантика візуальної девіативності в контексті психонаративу (на матеріалі роману Дж. М. Кутзее "Waiting for the Barbarians").....	138
73. Каратєєва Г.М.	Осмилення універсальних концептів (на матеріалі концепту подорож).....	140
74. Казак С.П.	Екстралінгвальні фактори впливу на соматикон емоційного реагування персонажа.....	142
75. Казими́рова Ю.А.	Огляд трактувань поняття «дискурсу» та підходів дослідження у сучасній лінгвістиці.....	144
76. Калініченко О.М.	Мотив сонатної форми в романі В. Вулф "To the Lighthouse": інтерсеміотичний аспект.....	146
77. Камінська М.О.	Слово, контекст та значення: соціокогнітивний вектор у прагматиці.....	148
78. Капніна Г.І.	Шляхи поповнення колірної лексики в німецькій мові.....	150
79. Капранов Я.В.	Відображення фонематичного принципу орфографії в етимологічних гіпотезах слів української мови.....	152
80. Карпенко Ю.В.	Фактор адресата негативного маркування іміджу артиста в газетному дискурсі.....	154
81. Каціон І.О.	Фразеосемантична характеристика концепту <i>життя</i> в турецькій мовній картині світу.....	156
82. Кендюшенко А.Г.	Проблема разграничения омонимии и многозначности в русском языке.....	158
83. Кізіль М.А.	роль греко-латинських терміноелементів в формуванні комп'ютерної термінолексики англійської мови.....	159
84. Кириченко Т.С.	Кооперативні перебивання у мовленні.....	161
85. Клеофастова Т.В.	Художественное своеобразие и новаторство Чехова-прозаика.....	163
86. Коваленко І.П.	Деякі аспекти сучасного синтаксису (на матеріалі іспанського простого речення).....	165
87. Коваль І.І.	Аксіологічна компонента концепту SCHÖNHEIT в сучасній німецькій мові.....	167

88. Ковальчук Т.Б.	Труднощі, які виникають під час вивчення італійської мови та рекомендації щодо їх подолання.....	169
89. Ковтун Т.В.	Фразеологические единицы в лингвострановедческом учебном процессе.....	171
90. Козирев Є.В.	Створення церковнослов'янсько-японського словника-довідника.....	173
91. Козирєва З.Г.	Фрагмент з історії концептосфери “їжа” в українській мові.....	175
92. Козяревич-Зозуля Л.В.	Принцип фасцинації у комунікації.....	177
93. Колесникова О.В.	Концепт «щастя» в японській картині світу.....	179
94. Комарчева К.С.	Українські перекладачі другої половини ХХ століття.....	181
95. Кононенко В.Г.	Лексичні трансформації конкретизації значення слова в процесі перекладу (на матеріалі арабської мови).....	183
96. Копчак О.І.	Національна специфіка фразеологізмів із компонентом молочні продукти (на матеріалі сучасних перської і української мов).....	185
97. Кордун-Гебре Т.Г.	К единству мира сквозь призму цвета, или изучение русских прилагательных группы «цвет».....	187
98. Корнієнко О.О.	Службові слова у в'єтнамській мові.....	190
99. Коробова І.О.	Типологія новітніх запозичень в українській мові...	193
100. Корольова А.В.	Етапи етимологізування слів та методична процедура реконструкції архетипів.....	195
101. Костанда І.О.	Особливості вживання паралелізму в мові китайських романів XVII ст. (на прикладі роману «Хао Цю Чжуань»).....	197
102. Кошель В.В.	Етикетні формули побажання в українській і новогрецькій мовах.....	199
103. Кравченко Н.К.	Лингвистический ракурс социологических методов исследования нарратива.....	200
104. Кравченко О.В.	Причини виникнення феномена когнітивного дисонансу в комунікації.....	202
105. Крижановська Т.Б.	Лінгвокультурний аспект концепту <i>WISDOM</i> в англійській мові.....	204
106. Ксьондзик Н.М.	Турецька мова в інформаційному світі.....	206
107. Кукаріна А.Д.	Типи аббревіатур медичного дискурсу.....	208
108. Кукса І.М.	Тактична реалізація комунікативних стратегій модератора в мовленнєвому жанрі теледебатів....	210
109. Кулешір М.М.	Відображення архетипу персони в романах Дж. Уіндема.....	212
110. Кулешова Л.Н.	Модальность истинности в философском тексте И.А. Ильина.....	214

111.Куліш Н.Ю.	Загальні засади іллокутивної логіки в контексті сучасного діалогічного дискурсу.....	216
112.Кульбіда Д.П.	Диференціація аббревіацій як структурного варіанта інтегральних англомовних запозичень в іспанських тревел-журналах.....	218
113.Куранда В.В.	Дериваційна семантика похідних в лексико-словотвірних гніздах з вершиною “сape – собака, пес” та “сaгna – псиця”.....	220
114.Кучер І.А.	Ядерно-периферійна організація ЛСП неперехідних дієслів руху у фінській мові.....	222
115.Кучерина О.В.	Дослідження природи образу персонажа з позиції звукового символізму.....	224
116.Кшановський О.Ч.	Контент-аналіз проблематики сучасних сходознавчих студій (за матеріалами 38-го конгресу Іканас, Анкара, Туреччина).....	225
117.Лазаренко О.О.	Дефразеологічна деривація як лінгвістична проблема.....	226
118.Лاپиніна О.Л.	Фразотворча активність гастронімів тематичної групи “зернові продукти, крупи та мучні вироби” (на матеріалі німецької мови).....	228
119.Ларькова Л.Х.	Комунікативно-функціональні категорії модальності двох споріднених (німецької і англійської) мов.....	230
120.Леміш Н.Є.	Детермінація поняття вертеральності в лінгвістиці.....	232
121.Леонтьєва О.В.	Вплив діалектних стереотипів на сучасну масову культуру Японії.....	234
122.Ліннік Л.А.	Проблема еквівалентності фразеологічних одиниць неблизькоспоріднених мов (на матеріалі англійських і українських фразеологічних одиниць на позначення переміщення в просторі).....	235
123.Линчак І.М.	Абревіатури галузі туризму: структурні типи.....	237
124.Лиса Г.І.	Еліптична двоїна в пам’ятках XI–XIII ст.	239
125.Літкович Ю.В.	Плеоназми у мовленні: комунікативно-функціональний підхід.....	241
126.Лихошерстова М.Ю.	Система дієслівних часових форм як центр ФСП темпоральності (на матеріалі української і арабської мов).....	243
127.Лук’янець Г.Г.	Риторичні функції колоронімів у заголовках англомовних інтернет-новин.....	245
128.Лук’янець М.Г.	Гендерна специфіка дослідження респонсивних стратегій і тактик діалогічному дискурсі.....	247
129.Лук’янець Т.Г.	Художні образи в англомовній психологічній прозі та її екранізаціях крізь призму ефекту крупного плану.....	249

130.Любимова Ю.С.	Особливості вивчення категорії модальності в китайській лінгвістичній традиції.....	251
131.Любченко Т.В.	Аспектуальний характер акціонального класу стативів у новогрецькій та українській мовах.....	253
132.Ляшко О.В.	Інтертекстуальність як текстово-дискурсивна категорія.....	255
133.Макатер С.В.	Особливості перекладу текстів літературно-художнього стилю як засобу міжкультурної комунікації.....	256
134.Максімов С.Є.	Перекладацький аналіз тексту в дискурсивному аспекті.....	258
135.Максименко Ю.В.	Експресивний потенціал номінативних одиниць на позначення емоції "інтерес" у художньому дискурсі.....	260
136.Малишева-Кочубей М.В.	Функціонування колоронімів у поетичному тексті (на матеріалі сучасної канадської поезії)....	263
137.Мальована М.М.	Використання програм-аналізаторів мовлення в навчальній діяльності студентів-перекладачів...	264
138.Мамосюк О.С.	Відкрита кінцівка як концептуально значущий елемент художнього новороманістського тексту..	267
139.Мартинюк О.С.	Фразеологічні одиниці як носії національно-культурної інформації.....	268
140.Марутовська О.О.	Постмодерністський художній образ як кітч: еволюція чи деградація.....	271
141.Маслюк М.Г.	Виведення антифразисних імплікатур з усталених порівнянь англійської та української мов.....	273
142.Матківська Н.А.	Традиції перекладацького процесу дублювання в Україні, Німеччині та Іспанії.....	275
143.Мелешкевич Л.М.	Семантика початку і кінця (на матеріалі англійських текстів енциклопедичних статей)....	276
144.Мелько Х.Б.	Колоративна композита в англійській мові: особливості номінації.....	278
145.Менчук М.С.	Інфінітивні конструкції в англійських поетичних текстах : індивідуально-авторський аспект.....	280
146.Мерзлюк Д.О.	Категорія перфективу в давньокитайській та середньокитайській мовах.....	282
147.Мирошніченко А.В.	Крылатые слова русского языка в восприятии студентами-иностранцами языковых и неязыковых вузов.....	284
148.Мостова Н.А.	Колір як засіб когезії у мультиплікаційному тексті (на матеріалі французької мальованої історії « Les aventures de Petit Ours Brun »).....	286
149.Музиченко Н.І.	Лексичні засоби вербалізації емоційних станів персонажів в ідіолекті Григора Тютюнника.....	288

150.Мусяенко В.П.	Разговорная стихия в научном дискурсе Л. Гумилева.....	289
151.Мусієнко Ю.А.	Директивність емоційно-прагматичного потенціалу озвучених англійських притч.....	291
152.Наваренко І.А.	Мовна картина світу як відображення національної специфіки людського сприйняття...	293
153.Нагорна О.П.	Неоднозначні висловлення в англомовному діалогічному дискурсі.....	295
154.Насікан З.С.	Емоційна функція інтонації в контексті сучасних лінгвістичних дискусій.....	297
155.Настенко С.В.	Риторичні фігури у процесі розгортання мегаконцепту <i>ІСПАНІЯ</i> в іспанській поезії ХІІ – ХХ століть.....	299
156.Нестеренко О.О.	Явище полісемії у контексті вигуків сучасної китайської мови.....	301
157.Никитченко К.П.	Агреговані способи okazіонального словотворення в постмодерністському художньому тексті.....	303
158.Нікітюк Т.В.	Мовленнєвий жанр у контексті семіотичної парадигми.....	305
159.Норенко О.М.	Особливості мовної картини світу в сучасній японській мові.....	307
160.Носова Д.В.	Віяло як символ вираження національної ідентичності японців.....	309
161.Овчаренко А.О.	Проблеми перекладу термінів спорідненості з китайської мови на українську мову.....	311
162.Олефір Г.І.	Перифраза у французькому мас-медійному дискурсі та транскультурні аспекти її перекладу..	313
163.Охріменко В.О.	Структурні особливості ониматопейчної лексики сучасної корейської мови.....	315
164.Охрименко Т.В.	Денежная культура украинской нации.....	317
165.Падалка О.В.	Роль пауз в актуальному членуванні політичного мовлення.....	319
166.Палатовская Е.В.	Интроспекция как метод лингвистических исследований.....	321
167.Панасенко М.В.	Давньокитайська мова. її фонетичні особливості....	322
168.Панченко О.О.	Деякі аспекти перекладу усного дискурсу.....	324
169.Пашкова Н.І.	Архітектурна назва буда як віддзеркалення асоціативних уявлень українців про побут і житло.....	326
170.Пашун О.В.	Структурні особливості психологічних термінів у новогрецькій мові.....	329
171.Педенко Ю.П.	Поняття ключових слів як семантичних варіантів...	330
172.Перегинець О.Т.	Поэтический текст в курсе преподавания русского языка как иностранного.....	332
173.Петрова Г.Л.	Ефективність застосування методики дискурс- аналізу у психолінгвістичних дослідженнях.....	334

174.Петрова Т.О.	Врахування особливостей перекладу рекламного тексту у процесі викладання англійської мови.....	336
175.Петрова Ю.І.	Слов'янська лексика в арабомовному описі України Павла Алепського XVII ст.	339
176.Пирогов В.Л.	Вплив китайських слово- і фразотворчих моделей на розвиток сучасної японської мови.....	341
177.Підгірна Н.М.	Номінативні речення як прояв синтаксичної компресії.....	343
178.Пілик В.В.	Лексична система турецької газетної мови.....	344
179.Пініч І.П.	Ідеалізм дискурсотворчих практик вікторіанської доби (на матеріалі історичних романів Б. Дізраелі)...	346
180.Поваляєва Г.С.	Дериваційні особливості сучасної іспанської інтернет-лексики.....	348
181.Потапова Г.Н.	«СЧАСТЬЕ» и «НЕСЧАСТЬЕ» в русской концептосфере.....	350
182.Примак О.М.	Специфіка перекладу медичних текстів.....	352
183.Прищепчук І.О.	Омонімія дієслівних праоснов та явище семантичного синкретизму у порівняльно-історичних дослідженнях (на матеріалі праоснов зі значенням “світіння”).....	354
184.Пророченко Н.О.	Ісламські цінності як фактор формування життєздатної моделі соціально-економічного розвитку в Ісламській Республіці Іран.....	356
185.Птуха В.А.	Одяг як джерело походження онімної та апелятивної лексики в англійській та українській мовах.....	358
186.Пьянзин С.Д.	Хронотопичность языковой личности: философский аспект.....	360
187.Радзієвська Т.В.	Динаміка епістолярної інтеракції та категорія контакту в листуванні “Nabokov–Wilson”.....	362
188.Радзійон В.М.	Структурні та семантичні особливості складних іменників з компонентом "Fussball" у німецьких спортивних ЗМІ.....	364
189.Редковська Т.О.	Прояв семантичної варіативності іспанських префіксів у мовленні.....	365
190.Реутов Є.А.	Поезія урду Мірзи Асадулла-хана Галіба – творчість на зламі епох.....	367
191.Рибачківська Л.Є.	Інтерпретація терміна <i>словотвірне гніздо</i> у сучасній дериватології.....	369
192.Рогоза О.Б.	Інтертекстуальність як чинник суб'єктивної модальності епістолярного роману.....	371
193.Романенко М.О.	Гендерно-орієнтований аналіз тексту та його вплив на переклад тексту з англійської мови на українську.....	373
194.Рубан В.О.	Основні чинники англомовних запозичень у сучасній французькій мові.....	375

195.Рудік О.М.	Поняття простору в китайській мові. функціонально-семантична структура просторово-кількісних прикметників на позначення глибини в китайській мові.....	377
196.Русакова А.В.	Гендерний аспект лінгвокультурного типу «авантюристка» в художньому втіленні.....	379
197.Сабо О.А.	Найвживаніші одиниці сільськогосподарської лексики англійської мови в історичному аспекті..	381
198.Савельєва Е.П.	Эмоциональность публицистического текста.....	383
199.Савчук Р.І.	Когнітивно-нарративна сценографія мінімалістичної оповіді (на матеріалі прозових творів французьких письменників XX–XXI століть).....	385
200.Свердлова Т.Г.	Тенденції до змін у використанні форм ввічливості у сучасній японській родині.....	387
201.Семененко Л.Л.	Політичний текст як спосіб репрезентації сучасної дійсності.....	389
202.Семенова Д.С.	Граматичні категорії дієслова в івриті: міжмовні паралелі в контексті викладання івриту для носіїв української.....	391
203.Сергієнко К.П.	Етнокультурні засоби відтворення стратегій негативної ввічливості в українській і англійській діловій кореспонденції.....	393
204.Серебрянська Т.М.	Сутність речення в семантичному і прагматичному аспектах.....	395
205.Середа О.М.	Зміст та форми самостійної роботи майбутніх перекладачів на заняттях з іноземної мови.....	396
206.Сидельнікова О.А.	Метафоричні значення китайських просторових прикметників зі значенням «високий» у зіставленні з українською мовою.....	398
207.Сидоренко І.А.	Концептуальна репрезентація фрагментів знання іспаномовної релігійної картини світу.....	399
208.Сизоненко Н.А.	Феномен історіографічної метапрози в сучасній британській літературі.....	401
209.Синегуб С.В.	Перекладацький аналіз тексту— складова сучасної технології перекладу.....	402
210.Синиця І.А.	Міжкультурний аспект навчання російської мови іноземних студентів-філологів.....	404
211.Сіленко Н.В.	Функціональна семантика кольоративу червоний у сучасній турецькій мові.....	406
212.Сінілкіна О.В.	Система художніх образів-локацій у японській класичній поезії.....	408
213.Скаб І.М.	Особливості функціонування аббревіатур у новогрецькій мові.....	410
214.Скрябіна В. Б.	Екологічний аспект перекладу.....	412

215. Скробот А.І.	Лінгвокультурологічні особливості фразеологізмів іспанської та української мов.....	413
216. Слаба О.В.	Денгліш або якою мовою говорить сучасна Німеччина.....	415
217. Сніцар В.П.	Засоби етномовного кодування семантем кримінального права британського та українського юридичних дискурсів: зіставний аналіз.....	417
218. Соколова О.В.	Порівняльна характеристика української й іранської комунікативних поведінок у повсякденному спілкуванні.....	419
219. Сокур И.А.	Орфографическая норма и речевая практика.....	422
220. Соловійова О.А.	Місце і роль категорії бінарних концептів "добро-зло" в системі арабської мови.....	423
221. Сорокін С. В.	Типи синтаксичного зв'язку в тюркських мовах (на прикладі турецької і азербайджанської мов)...	425
222. Сорочан В.О.	Модальні частки, як засоби вираження китайського жіночого мовлення.....	428
223. Сташко Г.І.	Вертикальний контекст як складова лінгвістичного аналізу усного поетичного тексту...	429
224. Стрельченко Н.С.	Когнітивні аспекти вивчення питань-перепитів...	431
225. Субота С.В.	Проблема періодизації історії англійської мови...	433
226. Сухомлин В.В.	Графічні знаки у вираженні аксіологічної модальності.....	435
227. Тарасюк О.В.	Лингвокультурные особенности экспликации концепта RAT в современном немецком языке....	437
228. Тарахан В.С.	Шевченків «Заповіт» – безсмертне творіння.....	439
229. Терехова Д.І.	Авторитети істинні та хибні (психолінгвістичне дослідження фрагментів образів мовної свідомості східних слов'ян).....	441
230. Терехова С.І.	Зіставне поліпарадигмальне вивчення референційних репрезентацій як результат поєднання мовних і позамовних фактів.....	443
231. Тищенко И.Ю.	Человек и природа в лирике Ф.И. Тютчева.....	445
232. Тімкова Т.М.	Класифікація концептуальних метафор, що позначають атмосферні явища в турецькій мові...	447
233. Ткаченко Н.Д.	Іменник “place” в лінгвокультурологічному аспекті.....	449
234. Томахів М.В.	Мовленнєвий вплив у науковому дискурсі.....	451
235. Тучкова О.О.	Лінгвопоетичні образотвірні елементи у французькому автобіографічному романі.....	454
236. Урядова В.Д.	Методика зіставлення словотворчих афіксів у різносистемних мовах (на матеріалі корейської, російської та англійської мов).....	455

237. Ущина В.А.	Фрактальна динаміка позиціонування в комунікативній ситуації ризику.....	457
238. Філоненко Н.Г.	Текстотвірна функція повтору синтаксичних одиниць у сучасному французькому художньому прозовому тексті: лінгвосинергетичний аспект....	459
239. Фінік Є.О.	Роль природних стихій у створенні поетичних образів (крізь призму феноменологічної поетики Г. Башляра).....	461
240. Ханикіна Н.В.	Функціонування прийменників і післяйменників в угорській та українській мовах.....	463
241. Хміль Л.М.	Ідафа і її види в сучасній літературній арабській мові.....	465
242. Ходаковська Н.Г.	Визначення поетичного стилю в лінгвістиці.....	466
243. Цибка В.В.	Вплив передвиборчих промов на формування образу політика в контексті канонів класичної риторики.....	468
244. Цимбал С.В.	Особливості вживання фразеологічних одиниць ділової комунікації в китайській мові.....	470
245. Чемелюх М.А.	Еволюція ритуальних формул у давньогрецькій і латинській епіграмі.....	472
246. Черхава О.О.	Термінологічна дескрипція теолінгвістична матриця у проекції на тексти релігійно-популярного дискурсу.....	474
247. Чобітько В.І.	Англомовні запозичення у словниковому складі німецької мови.....	476
248. Чернікова О.І.	Вербальний мем: лінгвістичний аспект.....	479
249. Чміленко О.М.	Типи предметів фікціонального світу літературних казок Р. Дала.....	481
250. Чуєшкова О.В.	Гендерні стереотипи: спроба визначення та класифікації.....	483
251. Чхетіані Т.Д.	Відмінності в мовленнєвій поведінці англійців та українців.....	485
252. Шагпури Марджан	Развитие локативной семантики предлога «в» в рассказах А.П. Чехова.....	487
253. Шваб Л.М.	Взаємодія сегментних та супraseгментних одиниць в озвучених коротких прозових текстах.....	489
254. Шведова М.А.	Возможности использования корпуса в учебной лексикографии.....	490
255. Шевелько К.О.	Критерії оцінювання гетеровалентних видів перекладу.....	492
256. Шевченко А.С.	Метафтонімічні перенесення в межах образного компонента концепту <i>JUSTICIA</i> / <i>СПРАВЕДЛИВІСТЬ</i>	494
257. Шийка С.В.	Мікротопоніми та урбаноніми в онімному просторі.....	495

258. Шкута О.Г.	Стилістичні особливості роману Джона Голсуорсі "Сага про Форсайтів" та їх відтворення в українському перекладі О. Тереха.....	497
259. Шугалевич Г.О.	Прагматична адаптація реалій у художньому дискурсі.....	499
260. Шутова М.О.	Методологічний алгоритм реконструкції лінгвосеміотичної природи етнокультурних стереотипів.....	502
261. Юровських К.А.	Роль контексту у виникненні комунікативної ситуації "непорозуміння".....	504
262. Begerska O.V.	Les particularites du langage quotidien des jeunes....	506
263. Bobchynets L.I.	Relaciones de híper-hiponimia en la terminología de juegos de azar en el idioma español.....	508
264. Dovgei O.	Grammatikvermittlung in lehrwerken.....	510
265. Dvorzhetska M.P.	The English Language Sociolinguistic Variation In International Language Contacts.....	512
266. Granskiy O.I.	The Development Of Personality In Modern Society (Language And Cultural Approach).....	513
267. Ivanenko S.M.	Wortklassen nach u. Engel und wortarten nach r. Smeretschansky, ein vergleich.....	515
268. Karpus A.	Strukturell-semantische Besonderheiten von Kosenamen im Deutschen.....	517
269. Kolochún I.A.	La noción de la interrogación en los estudios lingüísticos contemporáneos:interrogación y pregunta.....	519
270. Komirna Y.V.	Le phénomène de joual dans les textes littéraires.....	520
271. Malysheva A.	Personal Pronouns In The Conception Of Semantic Reference.....	522
272. Mastschenko A.	Auseinanderhaltung Von Spitz- Und Kosenamen Im Deutschen (Soziolinguistischer Und Psycholinguistischer Aspekt).....	524
273. Myronenko T.	Das Problem Der Übersetzbarkeit Bei Der Übersetzung Von Werbetexten.....	526
274. Parfenova L.V.	What Makes Legal English Difficult?.....	528
275. Rarenko N.V.	Techniques of the Atricality in British Postmodern Literature: a Study of Julian Barnes's "England, England".....	529
276. Sokolets I.I.	Vocal Aspects Of Public Speech Delivery.....	531
277. Sologub T.V.	Smell and Taste Imagery in the <i>Blackberry Wine</i> by J. Harris: a Stylistic Perspective.....	533
278. Vasylenko O.B.	Movement Against Legalease.....	535
279. Volkova L.M.	Strategic Functions Of Actually And In Fact In Conversational Discourse.....	537
280. Yevtikhova I., Litt O.	Linguistische Besonderheiten Der Wiener Mundart...	539

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

281. Сизоненко Н.А.	Феномен історіографічної метапрози в сучасній британській літературі.....	541
282. Швець Д.І.	Бінарні опозиції як основа принципу еквівалентності у романі К.Р. Сафона «Тінь вітру».....	542
283. Юревич М.В.	Іван Франко та польська література.....	544

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

284. Азарова Л.Е., Горчинская Л.В.	Лингвокультурологический аспект преподавания русского языка как иностранного.....	546
285. Варениченко А.М.	Професійно орієнтований та комунікативно-діяльнісний підходи у роботі зі студентами мовних спеціальностей.....	548
286. Василевич О.В.	Методика формування німецькомовної компетентності у вивчаючому читанні учнів старшої школи.....	550
287. Висотченко С.В.	Особливості навчання студентів-іноземців англійського писемного мовлення на I курсі.....	551
288. Глазунов М.С.	Лінгвістичні особливості інтернет-дискурсу засобами соціальних мереж.....	553
289. Горбач Е.Б.	Підсистема вправ для формування граматичної компетентності майбутніх перекладачів.....	555
290. Гриненко Д.В.	Теоретичні підходи до створення, вдосконалення та реалізації високоефективного курикулуму з іноземної мови.....	557
291. Гудима Ю.П.	Особливості вправ для навчання діалогічного мовлення з використанням пам'яток.....	559
292. Гутник В.М.	Комунікативний вступний корективний курс: типи і види вправ.....	561
293. Дідух О.О.	Кейс як опора у навчанні майбутніх викладачів англійської мови ведення дебатів.....	563
294. Дьячкова Т.О.	Особливості створення підручників з іноземної мови.....	565
295. Іванова О.О.	Модернізація цілей і завдань навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах немовних спеціальностей з позицій компетентнісного підходу.....	567
296. Ігнатенко В.Д.	Принципи та критерії відбору текстів для навчання анотативного і реферативного видів перекладу.....	569
297. Іванова І.М.	Проблема формування професійно орієнтованої компетентності в писемному мовленні у студентів немовних вищих навчальних закладів....	570

298.Задорожня Н.А.	Навчання іншомовного писемного мовлення студентів мовного ВНЗ.....	572
299.Кардашова Н.В.	Особливості формування лінгвосоціокультурної компетентності в аудіюванні на заняттях з англійської мови у ВНЗ.....	574
300.Кириченко Т.Г.	Застосування сучасних комп'ютерних технологій у навчанні синхронної перекладацької діяльності студентів старших курсів ВНЗ.....	576
301.Коваль А.О.	Критерії відбору текстів для реалізації індивідуального навчання англомовного професійно орієнтованого читання майбутніх інженерів.....	578
302.Ковальчук О.С.	Мета і зміст формування у майбутніх фахівців з харчових технологій та інженерії англомовних рецептивних комунікативних компетентностей...	580
303.Коробейнікова Т.І.	Використання он-лайн ресурсів у самостійній роботі майбутніх перекладачів.....	582
304.Коробова Ю.В.	Принципи побудови моделі формування вмінь мовленнєвої адаптації у майбутніх учителів англійської мови	583
305. Крапчатова Я.А.	Залучення електронної програми-оболонки для організації самоконтролю у студентів мовленнєвої компетентності в аудіюванні.....	585
306.Кужель О.М.	Вимоги до комп'ютерних мультимедійних програм для навчання читання англійською мовою учнів основної школи.....	588
307.Кузьменко Ю.В.	Етапи формування лінгвосоціокультурної компетентності в процесі навчання англійського діалогічного мовлення учнів основної школи.....	589
308.Лазаренко С.В	Оволодіння англомовною лексико-граматичною компетентністю у читанні майбутніми військовими фахівцями в процесі самостійної роботи: генезис проблеми дослідження.....	591
309.Лісна М.І.	Особливості використання лінгвістичних корпусів у лінгводидактиці.....	593
310.Лисенко О.А.	Методологічні засади використання іноземної мови у процесі формування професійної компетентності майбутнього фахівця.....	596
311.Майер Н.В.	Засоби формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови.....	598
312.Мартиненко О.Є.	Аналіз сучасного стану навчання аудіювання англійською мовою майбутніх перекладачів.....	600
313.Мельникова О.В.	Принципи відбору художніх творів для навчання майбутніх учителів китайської мови.....	602

314. Мірошниченко Е.В.	Інтеграція і диференціація в професійно орієнтованому навчанні іноземних мов студентів немовних спеціальностей.....	604
315. Мокіна А.Г.	Етапи навчання англійського усного мовлення дошкільників з використанням цифрового розповідання.....	606
316. Ніколаєва С.Ю.	Навчальне портфоліо учня і студента як засіб забезпечення наступності в освіті.....	608
317. Ніщик Р.О.	Аналіз результатів опитування студентів стосовно проблеми використання автентичних художніх фільмів для навчання усного англійського мовлення.....	610
318. Огородник Н.Є.	Місце та роль іншомовної комунікативної компетентності у професійній ідентифікації майбутніх фахівців морського флоту.....	612
319. Огуй О.М.	Особистісно-діяльнісний розвиток студента-перекладача в курсі навчальної дисципліни «іноземна мова».....	614
320. Олійник Т.О.	Формування навчально-стратегічної компетентності учнів старшої школи.....	616
321. Орловська Л.К.	Вимоги до вправ при формуванні усномовленнєвої граматичної компетенції.....	617
322. Осадча Н.В.	Курс за вибором “країнознавство” як засіб формування лінгвосоціокультурної компетентності у читанні старшокласників.....	619
323. Палій О.А.	Базові принципи конструювання НМК з іноземної мови для ЗНЗ.....	621
324. Паршикова О.О.	Передумови успішності навчання іноземної мови учнів початкової загальноосвітньої школи.....	623
325. Паустовська М.В.	Специфіка вправ для навчання творчого монологу-розповіді засобами театральної педагогіки.....	624
326. Підгородецька І.Ю.	Мова як засіб міжкультурного спілкування: реалії та перспективи.....	626
327. Подосиннікова Г.І.	Розвиток навчальної автономії студентів-філологів у процесі формування англійської лексичної компетентності.....	628
328. Пономарьова Ю.А.	Вправи для навчання студентів III курсу діалогічного мовлення японською мовою.....	630
329. Прокопчук М.М.	Мовна усвідомленість як складова мовних компетентностей в учнів основної школи (англійська мова після німецької).....	632
330. Сажко Л.А.	Особливості навчання другої іноземної мови у профільній школі.....	634

331.Сенченко Я.С.	Вплив вікових особливостей учнів професійних ліцеїв на формування професійно орієнтованої англomовної читацької компетентності.....	636
332.Сімкова І.О.	Роль зарубіжних стандартів у методиці навчання перекладу.....	638
333.Синьо В.В.	Он-лайн навчання іноземної мови.....	640
334.Соломко З.К.	Навчальна автономія як основний фактор оптимізації самостійної пізнавальної діяльності студентів-іноземців.....	641
335.Сотников А.В.	Методика обучения устному двустороннему переводу.....	643
336.Сушко М.О.	Проблема складання сучасного підручника китайської мови.....	644
337.Тегеньова Є.А.	Тестування як спосіб оптимізації контролю на заняттях з іноземних мов.....	646
338.Тишко Н.М.	Сучасний стан дослідження проблеми вступних курсів та диференційованого навчання у вищих технічних навчальних закладах.....	648
339.Тищенко М.А.	Новітні веб технології у навчанні англomовного письма студентів немовних вищих навчальних закладів.....	650
340.Трофименко А.О.	Принципи особистісно-орієнтованого навчання майбутнього вчителя англійської мови.....	652
341.Устименко О.М.	Проектні технології навчання іноземних мов і культур: історія і теорія питання.....	654
342.Федоренко І.С.	Психологічні особливості формування компетентності в англійському діалогічному мовленні у майбутніх техніків-будівельників.....	656
343.Харченко К.Д.	Організація самостійної роботи студентів у процесі навчання іноземної мови.....	658
344.Чухно О.А.	Професійні вміння майбутніх учителів у складі професійної фонетичної компетентності в англійській мові як другій іноземній.....	659
345.Шаблій О.С.	Сучасний стан досліджень з проблеми формування англomовної компетентності в професійно орієнтованому діалогічному мовленні курсантів ВВНЗ.....	662
346.Шевчук М.Д.	Презентація у Power Point як засіб навчання майбутніх філологів англomовного монологічного мовлення.....	664
347.Шимко Г.О.	Формування у майбутніх учителів другої іноземної мови компетенції у читанні на початковому ступені навчання.....	666
348.Шульгач Н.В.	Організація навчально-пізнавальної діяльності студентів у позааудиторний час.....	667

349.Ярошенко О.В.	Класифікація кейсів для навчання професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення майбутніх викладачів.....	669
350.Bogdanova T.G.	Task-based teaching: different types of tasks (based on written texts).....	671
351.Pohlod H.YA.	Traducción para la comunicación intercultural.....	672
352.Sherstyuk O.M.	La notion d'autonomie dans l'enseignement des langues etrangeres.....	674
ПЕДАГОГІКА		
353.Воронцова К.В.	Шляхи поліпшення якості вищої юридичної освіти.....	677
354.Кузьменко Г.М.	Особливості становлення педагогічної освіти в Іспанії.....	679
355.Лемещук В.Р.	Як викладач може допомогти дезадаптованому студенту покращити успіхи в навчанні у ВНЗ.....	680
356.Петрушова Н.В.	Іноземна мова як засіб формування креативного потенціалу студентів-майбутніх педагогів.....	682
357.Прохорова А.В.	Зміст національного виховання студентів у вищих навчальних закладах в сучасних умовах.....	684
358.Селіверстов С.І.	Кінгвістична освіта у ХХІ столітті й світові інтеграційні процеси.....	687
359.Тхоржевська Т.Д.	Актуалізація педагогічної спадщини вітчизняних учених у контексті загострення українсько – російських відносин.....	689
360.Шумейко Н.В.	Становлення та розвиток професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах полікультурного середовища Словаччини.....	691
361.Khristenko Ivanna	Cross-cultural communication and its role in the process of teaching foreign students.....	693
ПСИХОЛОГІЯ		
362.Кириленко В.Г.	Характеристика основних складових професійної компетенції у студентів спеціальностей «соціальна робота» та «психологія».....	695
363.Корх В.М.	Соціальна компетентність особистості.....	697
364.Кравчук С.Л.	До проблеми дослідження психологічних особливостей життєстійкості особистості.....	699
365.Лопушанська Н.К.	Ціннісні орієнтації та мотиви самовдосконалення в професійній діяльності психологів-практиків....	701
366.Перепада О.М.	Особливості побудови психокорекційної програми для роботи з дітьми з гіперактивним розладом та з дислексією.....	702
367.Федько С.Л.	Базові підстави побудови культуровідповідних моделей психологічного консультування.....	704

368.Цихоня В.С.	Професійно-етичні аспекти практичної роботи психолога в мережі інтернет.....	706
369.Reshetnik O.	Phylogenetic history of morality.....	708
ФІЛОСОФІЯ		
370.Голець О.Я.	Проблема методології в сходознавчих дослідженнях.....	711
371.Дуйкін В.Р.	Філософський текст в інтерсуб'єктивному полі культури.....	713
372.Комісар Л.П.	Гуманітарні практики реалізації принципу компетентнісного підходу в процесі засвоєння студентами філософських дисциплін.....	715
373.Чехун Н.В.	Загальнолюдські орієнтири університетської освіти: філософський аспект.....	717
ІСТОРІЯ		
374.Васильчук В.М.	Основні етапи історичного розвитку туризму.....	719
375.Гедін М.С.	Відображення ідей слов'янофільства в науковій спадщині М.О. Максимовича.....	720
376.Комова О.С.	Досвід організації командного складу армії УНР в період війни Центральної Ради з Народним секретаріатом (грудень 1917 – квітень 1918 р.).....	722
377.Коноваленко Г.Б.	Проблеми міжетнічних відносин в Україні доби гетьманату П. Скоропадського.....	726
378.Лебедева І.М.	Лютнева революція 1917 року і українські політичні партії.....	728
379.Юрченко О.С.	Розвиток періодичних видань Поділля на початку ХХ століття.....	730
380.Яворська О.Г.	Бізнес-туризм в Україні.....	731
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ		
381.Аврамчук А.М.	Використання мультимедійних електронних освітніх ресурсів при вивченні мовних дисциплін....	734
382.Артемчук Л.М.	Комп'ютерні технології в тестуванні при вивченні іноземних мов.....	735
383.Асоянц П.Г.	Формати Інтернет-ресурсів для формування комунікативної компетенції з іноземних мов.....	737
384.Бесклінська О.П.	Використання хмарних технологій Google для підвищення професійної направленості навчання...	739
385.Бойченко О.А.	Особливості створення персональної веб-сторінки науково-педагогічного працівника лінгвістичного університету.....	741
386.Коваль Т.І.	Особливості створення навчально-методичних комплексів із інформаційно-комп'ютерних дисциплін в системі управління навчання Moodle...	742
387.Липська Л.В.	Створення презентацій аудиторних занять з використанням Power Point та Prezi.....	744
388.Полянничко З.О.	Наукові дослідження інформатизації шкільної освіти у республіці Польща.....	746

МЕНЕДЖМЕНТ

389. Дацій Н.В	Процес оцінки ефективності управлінської праці...	749
390. Захарін С.В.	Інтелектуальна власність в системі охорони праці.....	750
391. Насікан Н.І.	Організаційний дизайн: сутність і координаційні механізми.....	752
392. Хусаїнов Р.В.	Законодавче забезпечення державно-приватного партнерства в Україні.....	754

ПРАВознавство

393. Бугера О.І.	До питання розробки концептуальних засад використання мережі інтернет для запобігання злочинності.....	757
394. Гаращенко Л.П.	Актуальні питання охорони праці.....	759
395. Златіна Н.Е.	Особливості правового статусу голови Національного банку України.....	761
396. Машков К.Є.	Перспективи вдосконалення системи захисту прав споживачів фінансових послуг в Україні.....	763
397. Мацегорін О.І.	Цивільно-правове регулювання довірчих товариств в Україні.....	765
398. Сердюк Н.А.	Природа та зміст поняття “джерело права”.....	768
399. Тимошенко В.І.	Структура особистості злочинця.....	770

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І ЗДОРОВ'Я

400. Кремечек Г.А.	Студентській молоді – міцні знання з безпеки життєдіяльності.....	773

Підписано до друку 26.05.2014 р. Форман 60х84 1/16
Папір друк. №1 Спосіб друку офсетний. Умовн. друк. арк. 62,85
Умовн. Фарбо-відб. 62,96 Обл.-від. арк. 62,96
Тираж 200. Зам. № 15-

Видавничий центр КНЛУ
Свідоцтво: серія ДК 1596 від 08.12.2003 р.

ПАТ “ВІПОЛ”
03151, Київ – 151, вул. Волинська, 60
